

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

TEISMŲ PRAKTIKA  
BIULETENIS

Nr. 52

2019 m.  
liepa–gruodis



**REDAKCIINĖ KOLEGIJA:**

dr. Aurelijus Gutauskas

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas

dr. Gediminas Sagatys

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas

Rūta Krasuckaitė

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų grupės vadovė

Mindaugas Girdauskas

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus vyriausasis patarėjas

Edita Kisielienė

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų grupės vyriausioji patarėja



# **TEISMŲ PRAKTIKA**

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis

---

Nr. 52

Vilnius, 2020

XXVI metai

---

## **TURINYS**

### **1. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS IŠPLĖSTINIŲ SEPTYNIŲ TEISĖJŲ IR TRIJŲ TEISĖJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS**

#### **CIVILINĖ TEISĖ**

##### **ASMENYS**

- 1.1. Dėl akcininko teisės kreiptis į teismą, reikalaujant uždrausti vykdyti sandorius, kuriais bendrovei galėtų būti padaroma žala.....10

##### **ŠEIMOS TEISĖ**

- 1.2. Dėl bylos dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą nagrinėjimo procesinių ypatumų.....26

##### **PRIEVOLIŲ TEISĖ**

- 1.3. Dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomos sutartį .....42
- 1.4. Dėl valstybinės žemės nuomininkų teisės nustatyti naudojimosi išnuomota valstybine žeme tvarką tarpusavio susitarimu .....53
- 1.5. Dėl valstybės, kompensavusios smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą avansu, teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens igyvendinimo....82

##### **VIEŠIEJI PIRKIMAI**

- 1.6. Dėl ginčo vidaus sandorio atitikties imperatyvioms teisės normoms .....98
- 1.7. Dėl reikalavimo tiekėjų kvalifikacijai (teisės verstis veikla, reikalinga sutarciai įvykdyti) atitikties vertinimo.....130

##### **BANKROTO TEISĖ**

- 1.8. Dėl bankroto administratoriaus teisės ginčyti bankrutuojančios įmonės atliktus mokejimus CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu.....154
- 1.9. Dėl fizinio asmens bankroto bylos pabaigos, pasibaigus mokumo atkūrimo plano terminui ir nepardavus šiam asmeniui priklausančio nekilnojamojo turto.....172

## **DRAUDIMO TEISĖ**

1.10. Dėl žalos dydžio nustatymo pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomajį draudimą.....	184
---	-----

## **DARBO TEISĖ**

1.11. Dėl darbo sutarties nutraukimo darbdavio iniciatyva dėl darbuotojo kaltės, kai darbuotojas per paskutinius dvylika mėnesių padarė antrą tokį patį darbo pareigų pažeidimą.....	199
--	-----

## **INTELEKTINĖ NUOSAVYBĖ**

1.12. Dėl prieigos prie interneto svetainės blokavimo, kaip autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, veiksmingumo ir proporcingumo.....	218
--	-----

## **CIVILINIS PROCESAS**

1.13. Dėl civilinės bylos sustabdymo, kai Europos Žmogaus Teisių Teisme yra nagrinėjama šios bylos šalies pateikta peticija, bei teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo.....	267
1.14. Dėl arbitražinio susitarimo atsisakymo šalių procesiniu elgesiu .....	297
1.15. Dėl teismo nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą, apskundimo atskiruoju skundu galimybės.....	307

## **2. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BAUDŽIAMUJŲ BYLŲ SKYRIAUS PLENARINĖS SESIJOS, IŠPLĒSTINIŲ SEPTYNIŲ TEISĖJŲ IR TRIJŲ TEISĖJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS**

### **BAUDŽIAMOJI TEISĖ**

2.1. Būtinoji gintis (BK 28 straipsnis).....	317
2.2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis).....	323
2.3. Vaiko pirkimas arba pardavimas (BK 157 straipsnis).....	337
2.4. Sukčiavimas (BK 182 straipsnis).....	355
2.5. Turto sunaikinimas ar sugadinimas (BK 187 straipsnis).....	368
2.6. Neteisėtas elektroninių duomenų perėmimas ir panaudojimas (BK 198 straipsnis). Neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos (BK 198 <sup>1</sup> straipsnis). Neteisėtas disponavimas įrenginiai, programine įranga, slaptažodžiais, kodais ir kitokiais duomenimis (BK 198 <sup>2</sup> straipsnis)....	387
2.7. Melagingi skundas, pareiškimas, pranešimas, parodymai, išvados ir vertimas (BK 235 straipsnis). Aplinkybės, dėl kurių asmenys negali būti apklausiami kaip liudytojai (BPK 80 straipsnis).....	403

2.8. Aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo, arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar atliekami potencialiai pavojingi darbai, priežiūros ar naudojimo taisyklių pažeidimas (BK 270 straipsnis). Neteisėtas miško kirtimas ar pelkių naikinimas (BK 273 straipsnis).	424
Bendrieji bausmės skyrimo pagrindai (BK 54 straipsnis).....	424
2.9. Tarnybos paslapties atskleidimas (BK 297 straipsnis).....	442

## BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖ

2.10. Baudžiamojo proceso paskirtis (BPK 1 straipsnis).	
Asmens teisių apsauga baudžiamojo proceso metu (BPK 44 straipsnis).....	569
2.11. Įrodymai (BPK 20 straipsnis).....	579
2.12. Įrodymai (BPK 20 straipsnis).....	615
2.13. Įrodymai (BPK 20 straipsnis).....	628
2.14. Civilinis ieškinys baudžiamajame procese (BPK 109 straipsnis).....	635
2.15. Nukentėjusiojo apklausos tvarka (BPK 283 straipsnis).....	654

## ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ

2.16. Nepakaltinamumas (ANK 10 straipsnis). Administracinius nusižengimus tiriančių pareigūnų įgaliojimai (ANK 593 straipsnis).....	663
2.17. Pėsčiųjų ir kitų kelių eismo dalyvių padarytas Kelių eismo taisyklių pažeidimas (ANK 428 straipsnis).....	670
2.18. Administracinių nurodymo surašymo pagrindai ir jo įvykdymo padariniai (ANK 610 straipsnis). Administraciniu nusižengimo protokolo ir tyrimo medžiagos siuntimas bylai nagrinėti (ANK 613 straipsnis).....	676

## 3. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO TEISMŲ PRAKTIKOS APŽVALGA

### Vartojimo kredito santykių teisinio reglamentavimo ypatumų ir jų taikymo bei aiškinimo teismų praktikoje apžvalga

Ivadas.....	684
1. Vartojimo kredito teisinių santykių reguliavimas.....	685
1.1. Bendrosios vartojimo kredito teisinio reguliavimo nuostatos.....	685
1.2. Direktyvos tikslas ir prigimtis.....	685
1.2.1. Direktyvos galiojimas laiko atžvilgiu.....	687
1.2.2. Direktyvos materialinė taikymo sritis, derinimo sritis ir apimtis.....	687
2. Informavimo ir kreditinguo vertinimo pareigų įgyvendinimas.....	693
bei šių pareigų tinkamo įgyvendinimo reikšmė.....	693
2.1. Informacijos atskleidimo pareiga .....	693
2.2. Pareiga įvertinti vartotojo kreditinguą.....	703
3. Kredito gavėjo teisė iš anksto grąžinti kreditą.....	710
4. Nesąžiningų vartojimo kredito sutarties sąlygų kontrolė.....	712
4.1. Nesąžiningų sąlygų kontrolės taikymo ribojimas.....	714

4.2. Sutarčių sąlygų sąžiningumo vertinimas pagal bendrąjį kriterijų ir nesąžiningų sutarčių sąlygų sąrašą.....	716
4.3. Sutarčių sąlygų vertinimas skaidrumo aspektu.....	720
4.4. Teismo pareiga vertinti sąlygų nesąžiningumą <i>ex officio</i> .....	725
4.5. Nesąžiningų sutarčių sąlygų teisinės pasekmės.....	727
4.6. Nesąžiningų sutarčių sąlygų kontrolės atskyrimas nuo VKĮ 21 straipsnyje nustatytos bendros vartojimo kredito kainos kontrolės.....	731
5. Vartojimo kredito sutarties netinkamas vykdymas ir to teisinės pasekmės .....	733
6. Tam tikri procesiniai aspektai, reikšmingi sprendžiant ginčus, kylančius iš vartojimo kredito teisinių santykį .....	740
6.1. Sutarties sąlygų sąžiningumo kontrolė teismo įsakymo procedūros atveju .....	740
6.2. Ginčų sprendimas ne teismo tvarka .....	749
Išvados.....	751

#### **4. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMŲ SANTRAUKOS**

4.1. Teismo pareiga motyvuoti savo sprendimą pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį .....	755
4.1.1. 2018 m. lapkričio 8 d. sprendimo byloje <i>Rostomashvili prieš Gruziją</i> , peticijos Nr. 13185/07, santrauka.....	757
4.1.2. 2019 m. spalio 8 d. sprendimo byloje <i>Maslennikov prieš Rusiją</i> , peticijos Nr. 29842/11, santrauka.....	760
4.1.3. 2013 m. sausio 15 d. sprendimo byloje <i>Mitrofan prieš Moldovos Respubliką</i> , peticijos Nr. 50054/07, santrauka.....	763
4.1.4. 2017 m. rugsėjo 21 d. sprendimo byloje <i>Kuparadze prieš Gruziją</i> , peticijos Nr. 30743/09, santrauka.....	766
4.1.5. 2016 m. spalio 13 d. sprendimo byloje <i>Talmane prieš Latviją</i> , peticijos Nr. 47938/07, santrauka.....	771
4.1.6. 2020 m. vasario 6 d. sprendimo byloje <i>Felloni prieš Italiją</i> , peticijos Nr. 44221/14, santrauka.....	772
4.1.7. 2018 m. balandžio 17 d. sprendimo byloje <i>Uche prieš Šveicariją</i> , peticijos Nr. 12211/09, santrauka .....	775
4.1.8. 2018 m. balandžio 24 d. sprendimo byloje <i>Baydar prieš Nyderlandus</i> , peticijos Nr. 55385/14, santrauka.....	777

#### **5. EUROPOS SAJUNGOS TEISINGUMO TEISMO SPRENDIMŲ SANTRAUKOS**

5.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų, priimtų aiškinant 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje nuostatas, apžvalga .....	782
5.1.1. 2017 m. vasario 15 d. sprendimo <i>W ir V prieš X</i> (C-499/15) santrauka.....	784
5.1.2. 2015 m. liepos 16 d. sprendimo byloje <i>A prieš B</i> (C-184/14) santrauka.....	787
5.1.3. 2019 m. rugsėjo 5 d. sprendimo byloje <i>R prieš P</i> (C-468/18) santrauka.....	789
5.1.4. 2017 m. vasario 9 d. sprendimo byloje <i>M. S. prieš P. S.</i> (C-283/16) santrauka.....	791
5.1.5. 2018 m. birželio 7 d. sprendimo byloje <i>KP prieš LO</i> (C-83/17) santrauka.....	793

5.2. Aktualūs Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos baudžiamosiose bylose aspektai.....	796
5.2.1. 2019 m. spalio 15 d. Didžiosios kolegijos sprendimo byloje <i>Dorobantu,</i> C-128/18, santrauka.....	798
5.2.2. 2019 m. gruodžio 12 d. sprendimo byloje ZB, C-627/19 PPU, santrauka.....	803
5.2.3. 2019 m. spalio 24 d. sprendimo byloje <i>Ivan Gavanozov</i> , C-324/17, santrauka .....	804
5.2.4. 2019 m. gruodžio 5 d. sprendimo byloje <i>Centraal Justitieel Incassobureau,</i> <i>Ministerie van Veiligheid en Justitie (CJIB)</i> , C-671/18, santrauka.....	805

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO  
NUTARTYS**

# **1. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS IŠPLĖSTINIŲ SEPTYNIŲ TEISÉJŲ IR TRIJŲ TEISÉJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS**

## **CIVILINĖ TEISĖ**

### **ASMENYS**

- 1.1. Dėl akcininko teisés kreiptis į teismą, reikalaujant uždrausti vykdysti sandorius, kuriais bendrovei galėtų būti padaroma žala**

*Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo (toliau – ABĮ) 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte akcininkui suteikiama neturtinė teisė kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytyų šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant šią įstatymo normą, nurodyta, kad joje įtvirtintas išvestinis akcininko ieškinys, t. y. bendrovės naudai pareikštas akcininko ieškinys tretiesiems asmenims. Tokiu ieškiniu siekiama suteikti akcininkui locus standi ginti bendrovę nuo netinkamo jos valdymo.*

*Juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus (CK 2.81 straipsnio 1 dalis). Bendrovės akcininkas tiesiogiai nedalyvauja valdant įmonę, išskyrus balsavimą visuotiniam akcininkų susirinkime sprendžiant šiam susirinkimui patikėtus klausimus (ABĮ 20 straipsnis). Juridinio asmens dalyviai taip pat turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, prašydami uždrausti juridinio asmens valdymo organams ateityje sudaryti sandorius, prieštaraujančius juridinio asmens veiklos tikslams ar peržengiančius juridinio asmens valdymo organo kompetenciją (CK 2.81 straipsnio 3 dalis). Kitų neturtinių teisių, taip pat ir teisés reikalauti iš kitų asmenų nevykdysti bendrovei galimai žalą darančių sandorių, akcininkas neturi. Tokią teisę turi tik pats juridinis asmuo, kuris ją įgyvendina per savo organus (CK 2.81 straipsnio 1 dalis). Aplinkybė, kad akcininkas yra suinteresuotas pelninga bendrovės veikla, nesuteikia jam teisés veikti bendrovės vardu ir siekti įgyvendinti jos teises, kurių neįgyvendina jos valdymo organai. Kadangi akcininkui nesuteikta teisė reikalauti priteisti bendrovei padarytos žalos atlyginimą iš trečiųjų asmenų, išskyrus iš bendrovės valdymo organų ir jų narių, jam nesuteikiama ir teisė reikšti prevencinį ieškinį, kai žala dar tik gali atsirasti.*

*Akcininko, kuris įstatymuose nenurodytais būdais gina kito subjekto (bendrovės, kurios akcininkas jis yra) teises, ieškinys yra nenagrinėtinas teisme. Atsisakymas priimti ieškinį šiuo pagrindu nereiškia akcininko teisės į teisminę gynybą pažeidimo, nes, nebūdamas tinkamas subjektas pareikšti atitinkamą ieškinį, akcininkas akivaizdžiai neturi teisės, kurią būtų galima ginti. Akcininko teisė į teisminę gynybą užtikrinama kitais įstatymų nustatytais būdais, be kita ko, kreipiantis į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo (CK 2.125 straipsnio 1 dalies 1 punktas).*

Civilinė byla Nr. e3K-3-202-915/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-69-3-22338-2018-9  
Procesinio sprendimo kategorija 3.1.1.2.4 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. liepos 4 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko, Rimvydo Norkaus (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas) ir Algio Norkūno,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo N. V. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2019 m. vasario 7 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo N. V. ieškinį atsakovėms bendrovei „HeidelbergCement Northern Europe“, uždarajai akcinei bendrovei „HeidelbergCement Klaipėda“ ir uždarajai akcinei bendrovei „HC Betonas“ dėl uždraudimo atliliki veiksmus, keliančius grėsmę žalai atsirasti, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, uždaroji akcinė bendrovė „Gerdikas“.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių akcininko teisę kreiptis į teismą, reikalaujant uždrausti vykdyti sandorius, kuriais bendrovei galėtų būti padaroma žala, ir jo teisę kreiptis į teismą, ginant akcininkų sutartyje įtvirtintas teises, taikymo ir aiškinimo.
2. Ieškovas pateikė teismui prevencinį ieškinį dėl draudimo atliliki veiksmus, keliančius grėsmę žalai atsirasti, prašydamas: uždrausti įmonių grupėi „HeidelbergCement Northern Europe“ tiesiogiai ar per trečiuosius asmenis parduoti (tiekti) cementą Lietuvos įmonėms, kurių akcijų turi įmonių grupės „HeidelbergCement Northern Europe“ įmonės, išskyrus UAB „Gerdikas“; uždrausti atsakovėms UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ ir UAB „HC Betonas“ tiesiogiai ar per trečiuosius asmenis pirkti cementą iš įmonių grupės „HeidelbergCement Northern Europe“, leidžiant įmonių grupėi „HeidelbergCement Northern Europe“ cementą pirkti tik iš UAB „Gerdikas“.
3. Ieškovas nurodė, kad UAB „Gerdikas“ pagrindinė veikla – prekyba cementu ir jo gaminiais. Ieškovas iki 2007 m. buvo vienintelis UAB „Gerdikas“ akcininkas, turėjęs 100 proc. įmonės akcijų. 2007 m. birželio 19 d. ieškovas ir atsakovė bendrovė

„HeidelbergCement Northern Europe“ sudarė UAB „Gerdumas“ akcijų pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią ieškovas perdarė atsakovei 70 proc. UAB „Gerdumas“ akcijų (toliau – Akcijų pirkimo–pardavimo sutartis). Šiuo metu likusi 30 proc. akcijų priklauso ieškovui. 2013 m. pasireiškė pirmieji UAB „Gerdumas“ ekonominės veiklos nuosmukio požymiai.

4. Atsakovė bendrovė „HeidelbergCement Northern Europe“ 2010 m. birželio 14 d. įsteigė konkuruojančią UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ ir 2012 m. visos iki tol UAB „Gerdumas“ vykdytos cemento tiekimo sutartys buvo nutrauktos bei sudaryta viena nauja tiekimo sutartis su UAB „HeidelbergCement Klaipėda“. 2015 m. rugpjūto 8 d. atsakovė bendrovė „HeidelbergCement Northern Europe“ įsteigė kitą konkuruojantį juridinį asmenį – UAB „HC Betonas“.
5. Atsakovei bendrovei „HeidelbergCement Northern Europe“ organizuojant cemento tiekimą į Lietuvą ne per UAB „Gerdumas“, kurios akcininkas yra ieškovas, bet per UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ ir (ar) UAB „HC Betonas“, yra vykdomas tēstinius UAB „Gerdumas“ teisių ir teisėtų interesų pažeidimas.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Kauno apylinkės teismas 2018 m. gruodžio 27 d. nutartimi atsisakė priimti ieškovo ieškinį, konstatuodamas, kad ieškinį suinteresuoto asmens vardu padavė neįgaliotas vesti bylą asmuo.
7. Teismas nurodė, kad ieškovas pateikė prevencinį ieškinį (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.255 straipsnis). Teismas pažymėjo, kad preventinį ieškinį gali pareikšti specialus subjektas – asmuo, kuriam gresia žala. Jis turi įrodyti, kad atsakovo veikla būtent jam kelia realų pavojų ir būtent jam kyla reali žalos atsiradimo tikimybė. Iš ieškinje formuluojamų reikalavimų (ieškinio dalyko) ir ieškinio turinio (faktinio pagrindo) yra akivaizdu, kad ieškovas reiškiamu ieškiniu siekia apginti trečiojo asmens be savarankiškų reikalavimų UAB „Gerdumas“ teises ir teisėtus interesus tam, jog atsakovių veiksmai UAB „Gerdumas“ galimai nebūtų daroma (padaryta) žala.
8. Teismas vertino, kad šiuo atveju reali žala galimai gresia ne ieškovui, o UAB „Gerdumas“, todėl tik UAB „Gerdumas“ (atitinkamas jo valdymo organo narys ar atstovas pagal pavedimą) turi teisę kreiptis į teismą su preventiniu ieškiniu. Ieškovas neturi teisės veikti trečiojo asmens be savarankiškų reikalavimų vardu.
9. Teismas nurodė, kad ieškovo materialiniai reikalavimai, suformuluoti ieškinio rezoliucinėje dalyje, taip pat yra nukreipti tik į atsakovų ir trečiojo asmens be savarankiškų reikalavimų teises bei pareigas ir išimtinai su jomis susiję, tokį ieškinio reikalavimų patenkinimas sukelštų teisinių pasekmii ne ieškovui, o kitiems asmenims, kurie galbūt tokį teisinių pasekmii net nenori ir jų nesiekia. Tai, kad ieškovo ir trečiojo asmens interesai nesutampa ir galbūt netgi yra visiškai priešingi, liudija Lietuvos teismų informacinių sistemos LITEKO duomenys, iš kurių matyti, kad teismuose jau vyksta teisminiai ginčai tarp N. V. ir UAB „Gerdumas“.
10. Pareikštu preventiniu ieškiniu siekiama apsaugoti trečiojo asmens be savarankiškų reikalavimų UAB „Gerdumas“ teises ir teisėtus interesus ir tai daroma be minė-

to juridinio asmens valios, todėl teismas atsisakė priimti ieškinį vadovaudamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 137 straipsnio 2 dalies 8 punkto nuostatomis.

11. Kauno apygardos teismas, išnagrinėjės bylą pagal ieškovo apeliacinį skundą, 2019 m. vasario 7 d. nutartimi Kauno apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 27 d. nutartį paliko nepakeistą.
12. Apeliacinės instancijos teismas papildomai pažymėjo, kad įmonės vardu netinkamai sudarytų ar vykdomą sandorių akcininkams tiesiogiai žalos nepadaroma, nes jiems tiesiogiai nepriklauso įmonės turtas nuosavybės teise. Akcininkas nuosavybės teise valdo akcijas, todėl įmonės nuosavybės teise valdomo turto mažėjimas dėl įvairių sandorių sudarymo, sutarčių nutraukimo ar pan. gali mažinti akcijų vertę, t. y. veikti ją netiesiogiai.
13. Įstatymas nedraudžia bendrovės akcininkui reikšti prevencinį ieškinį, kuriuo siekiama išvengti realios žalos ateityje, uždraudžiant kitiems bendrovės dalyviams ir valdymo organams atlirkti tam tikrus veiksmus, tačiau nagrinėjamu atveju ieškovas siekia, kad būtų uždraustas sutarčių su atsakovėmis vykdymas, nes, anot ieškovo, sandoriai dėl cemento pirkimo ir pardavimo mažina trečiojo asmens UAB „Gerdumas“ pelną. Apeliacinės instancijos teismas rēmėsi kasacinio teismo praktika, kurioje pažymėta, kad veiksmai dėl neefektyvaus įmonės valdymo organo veikimo sudarant nepalankius, ekonomiškai nenaudingus ar kitaip nuostolingus sandorius sudaro objektyvią galimybę pažeisti akcininko daiktinę nuosavybės teisę netiesiogiai ir tai teisiškai atitinką prevencinio ieškinio teikimo sąlygą, jeigu numatomaus sandoriais sudaroma grėsmė patirti nuostolių gali būti pripažinta kaip reali (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-73/2008).
14. Teisinė priemonė ir jos taikymo procedūra juridinio asmens dalyviams patikrinti, ar juridinio asmens valdymas yra tinkamas, ir taikyti priemones, kad jis būtų tinkamas, yra juridinio asmens veiklos tyrimas. Kadangi reikalavimą reiškė juridinio asmens dalyvis, o jo reikalavimai grindžiami aplinkybėmis, kurios gali būti kvalifikuojamos kaip turinčios netinkamo valdymo požymių, bet ne realiai keliančios grėsmę padaryti žalą, tai ieškinys šiuo atveju negali būti kvalifikuotas kaip prevencinis pagal CK 6.255 straipsnį.
15. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai atsisakė priimti ieškinį, tačiau nurodė neteisingą įstatymo pagrindą. Teismas pažymėjo, kad pateiktu ieškiniu siekiama uždrausti vykdyti teisėtai sudarytas ir galiojančias sutartis, tačiau tai neatitinka prevencinio ieškinio sąlygų, todėl toks ieškinys negali būti nagrinėjamas teisme. Tai reiškia, kad teismas turėjo pagrindą atsisakyti priimti ieškinį vadovaudamas CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatomis.
16. Be to, pagal Lietuvos teismų informacinių sistemos LITEKO duomenis nustatyta, kad ieškovas norimam rezultatui pasiekti naudoja ne tik prevencinio ieškinio institutą, bet ir kitus teisminės gynybos būdus, pvz., prašo atlirkti juridinio asmens UAB „Gerdumas“ veiklos tyrimą (Kauno apygardos teismo civilinė byla Nr. e2-1069-480/2019 pagal ieškovo N. V. ieškinį atsakovams UAB „Gerdum-

kas“, P. B. ir kt. dėl juridinio asmens veiklos tyrimo). Iš nagrinėjamos ir minėtos bylos procesinių dokumentų turinio akivaizdu, kad tarp ieškovo N. V. ir kitos UAB „Gerdumas“ akcininkės bendrovės „HeidelbergCement Northern Europe“ bei valdymo organų (vadovo) yra susiklosčiusi konfliktinė situacija, o nagrinėjamos bylos ieškinio ir ieškinio dėl juridinio asmens veiklos tyrimo argumentai faktiškai yra analogiški. Todėl yra pagrindas daryti išvadą, kad, atsisakius priimti ieškovo ieškinį, jo teisė į teisminę gynybą nebus pažeista (CPK 5 straipsnis).

### III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

17. Kasaciniu skundu ieškovas prašo panaikinti Kauno apygardos teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartį ir Kauno apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 27 d. nutartį ir ieškinio priėmimo klausimą perduoti spręsti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 17.1. Teismai, atsisakydami priimti ieškovo ieškinį, pažeidė CPK 137 straipsnio 2 dalį ir nukrypo nuo teismų praktikos, suformuotas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 25 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-10-690/2018. CPK 137 straipsnio 2 dalyje yra išvardytas baigtinis pagrindų, kuriuos nustatės teismas atsisako priimti ieškinį, sąrašas. Teismai, atsisakydami priimti ieškinį, šį veiksmą argumentavo materialinio teisinio pobūdžio pagrindais, kurie nepatenka į CPK 137 straipsnio 2 dalies sąrašą. Be to, apeliacinės instancijos teismas pasiskakė dėl pačios bylos esmės ir ieškinio nepagrįstumo, nes konstatavovo, kad ieškovo ieškinys neatitinka prevencinio ieškinio sąlygų (t. y. pasiskakė dėl ieškinio tenkinimo sąlygų), nors turėjo tik patikrinti, ar asmuo turi procesinę teisę kreiptis į teismą ir ar šią teisę įgyvendina tinkamai. Teisė į teisminę gynybą materialiaja prasme yra subjektinė teisė, priklausanti nuo materialiojo teisinio pobūdžio faktų. Atsakyti, ar asmuo turi šią teisę, galima tik nustačius visas bylos aplinkybes, ištýrus ir įvertinus bylos įrodymus, nustačius taikytiną teisės normą. Teismas į šį klausimą atsako priimdamas sprendimą. Dėl to bylos iškėlimo stadijoje nėra tikrinama, ar asmuo turi teisę į teisminę gynybą (teisę pareikšti ieškinį) materialiaja prasme. Įstatymas draudžia atsisakyti priimti ieškinį ar nutraukti bylą dėl materialiojo teisinio pobūdžio motyvų (pvz., negalima atsisakyti priimti ieškinio motyvuojant tuo, jog ieškinys neatitinka ieškinio tenkinimo sąlygų, šioje stadijoje nėra sprendžiamas klausimas dėl ieškinio tenkinimo). Tai svarbu teisei į ieškinio patenkinimą, o ne procesinei teisei į ieškinio pareiškimą.
  - 17.2. Teismai analizavo kitų ieškovų inicijuotas bylas. Pirmosios instancijos teismas akivaizdžiai nebuvo susipažinęs su Lietuvos informacinės teismų sistemos LITEKO sistemoje nurodytomis bylomis ir neanalizavo šių bylų įrodinėjimo dalyko. Ieškovas šiuo metu yra inicijavęs bylas, kuriose tiesioginė naudos gavėja yra būtent UAB „Gerdumas“, tose bylose UAB „Gerdumas“ yra trečiasis asmuo, o ne atsakomas, todėl jokie ginčai tarp ieškovo ir UAB „Gerdumas“ nevyksta (Kauno apylinkės teisme nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-918-584/2019, Kauno apygardos teisme buvo nagrinėjama ci-

vilinė byla Nr. e2-1009-638/2019, Kauno apygardos teisme yra nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-1069-480/2019, Kauno apygardos teisme nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-1060-896/2019 ir Klaipėdos apygardos teisme nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-885-479/2019).

- 17.3. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pagal Lietuvos teismų informacinių sistemos LITEKO duomenis ieškovas norimam rezultatui pasiekti naudoją ne tik prevencinio ieškinio institutą, bet ir kitus teisminės gynybos būdus, pvz., teisme prašo atliliki juridinio asmens UAB „Gerdikas“ veiklos tyrimą. Nepaisant to, juridinio asmens veiklos tyrimo tikslas, įrodinėjimo dalykas ir taikytinos priemonės yra iš esmės skirtingi nei šioje byloje. Juridinio asmens veiklos tyrimo byloje ieškovas nepasiekė tikslų, kurių siekia šioje byloje.
- 17.4. Ieškovas turi teisę reikšti prevencinį ieškinį remdamasis keliais skirtingais pagrindais: atsakovių pažeidimai kildinami iš akcininkų ir akcijų pirkimo–pardavimo sutarčių, sudarytų ieškovo ir bendrovės „HeidelbergCement Northern Europe“, pažeidimų; atsakovių neteisėti veiksmai pažeidžia ne tik UAB „Gerdikas“, bet ir ieškovo interesus; UAB „Gerdikas“ direktorius ir valdyba nesiima jokių veiksmų ginant UAB „Gerdikas“ interesus. Ieškovo prevencinis ieškinys laikytinas atsakovėms tiesiogiai pareikštu ieškiniu dėl akcijų pirkimo–pardavimo ir Akcininkų sutarčių nevykdymo; UAB „Gerdikas“ akcininko išvestiniu ieškiniu, turinčiu netiesioginio ieškinio bruožų, kadangi ieškovas yra UAB „Gerdikas“ kreditorius, o UAB „Gerdikas“ direktorius ir valdyba atsisako imtis veiksmų ginant UAB „Gerdikas“ pažeistus interesus. Atsižvelgiant į tai, teismų nutartys yra neteisėtos, pažeidžiančios ieškinio priemimą reglamentuojančias proceso teisės normas bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką. Atsakovėms pažeidžiant UAB „Gerdikas“ teises, kartu yra pažeidžiamos ir ieškovo teisės ir dėl to, kad ieškovas nebeagauna UAB „Gerdikas“ dividendų arba gauna jų daug mažiau. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme (toliau – ABĮ) ar CK nėra įtvirtinti papildomi reikalavimai įmonės akcininkui siekiant pasinaudoti prevenciniu ieškiniu (t. y., pvz., minimalus akcijų skaičius). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl *actio Pauliana* (Pauliano ieškinys), netiesioginio ieškinio, sulaikymo teisės ir prevencinio ieškinio institutų taikymo apžvalgoje nurodyta, kad prevencinio ieškinio pareiškėju gali būti bet kuris asmuo, kuriam gresia žala, galinti kilti dėl kito asmens neteisėtų veiksmų. Atsakovių šiuo metu atliekami ir planuojami atliliki ateityje veiksmai sudaro objektyvią galimybę pažeisti ieškovo, kaip UAB „Gerdikas“ akcininko, daiktinę nuosavybės teisę netiesiogiai (mažinant ieškovo nuosavybės vertę) ir tai atitinka prevencinio ieškinio teikimo sąlygą, kai numatomais ateityje atliliki veiksmais yra reali grėsmė patirti nuostolių. Nepaisant to, teismas ieškinio priemimo stadijoje negalėtų vertinti ieškinio tenkinimo sąlygų ir šiuo pagrindu atsisakyti priimti ieškinį. UAB „Gerdikas“ direktoriaus ir (ar) valdybos sprendimas neteikti ieškinio negali saistyti ieškovo. UAB „Gerdikas“ direktorius ir valdyba nėra suinteresuoti bylinėtis su bendrove „HeidelbergCement Northern Europe“, UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ ir UAB „HC Beton“.

nas“, nes UAB „Gerdikas“ direktorius ir valdyba veikia bendrovės „HeidelbergCement Northern Europe“ interesais; UAB „Gerdikas“ direktorius ir valdyba iš yra tie patys asmenys kaip ir UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ ir UAB „HC Betonas“ direktoriai ir valdyba. Priešingai nei teigiamą pirmosios instancijos teismo nutartyje, pagrindinis naudos gavėjas ir tiesiogiai suinteresuotas įmonės valdymu bei teikiamomis pajamomis yra akcininkas, o ne direktorius ar valdyba.

- 17.5. Ieškovas turi materialinį teisinį suinteresuotumą dėl bylos baigties, nes reikalavimus, be kita ko, kildina iš akcijų pirkimo–pardavimo ir Akcininkų sutarčių pažeidimų. Ieškovas, kaip Akcijų pirkimo–pardavimo sutarties ir Akcininkų sutarties šalis, turi teisę reikalauti, kad Akcijų pirkimo–pardavimo ir Akcininkų sutartys būtų vykdomos. Akcininkų sutarties 2.1 punkte nurodyta, kad šalys įsipareigoja dėti visas pastangas, siekdamos veikti bendrovės interesais, laikydamosi skaidrios verslo praktikos nesiimti jokių veiksmų, kurie galėtų neigiamai paveikti bendrovės ekonominę, finansinę būklę ar užimamą padėtį rinkoje arba turėti neigiamos įtakos šalių turimoms akcijoms. Todėl ieškovas turėjo pagrįstą lūkestį, o bendrovė „HeidelbergCement Northern Europe“ – sutartinę pareigą veikti UAB „Gerdikas“ interesais. Bendrovei „HeidelbergCement Northern Europe“ pažeidus Akcininkų ir Akcijų pirkimo–pardavimo sutartis, būtent ieškovas turi materialinį suinteresuotumą pareikšti prevencinių ieškinį bendrovei „HeidelbergCement Northern Europe“ ir jos neteisėtai įsteigtoms UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ bei UAB „HC Betonas“ dėl neteisėtai vykdomų veiksmų, kurie kelia žalą ieškovui ir UAB „Gerdikas“, uždraudimo.
- 17.6. Ieškovas, kaip UAB „Gerdikas“ akcininkas, turi teisę reikšti išvestinį ieškinį asmenims, kurie pažeidžia UAB „Gerdikas“ teises. Ieškovas turi reikalavimo teisę į UAB „Gerdikas“ turto dalį dividendų išraiška, tačiau dėl UAB „Gerdikas“ finansinių rodiklių blogėjimo jis negauna dividendų, nes įmonė nebeatitinka kriterijų, nustatyti ABĮ 59 straipsnio 6 dalies 3 punkte. Atsižvelgiant į tai, ieškovas turi teisę priverstinai įgyvendinti UAB „Gerdikas“ teises pareikšdamas ieškinį UAB „Gerdikas“ vardu, jeigu UAB „Gerdikas“ pati šią teisių neigyvendina arba atsisako tai daryti ir dėl to pažeidžia ieškovo interesus. ABĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta, kad akcininkas turi neturtinę teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, prašydamas atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatyti šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais. Išvestinis ieškinys yra kiekvieno teisinį suinteresuotumą turinčio akcininko teisė apsaugoti savo investicijas (CPK 5 straipsnio 1, 3 dalys). Dėl tokios teisės įgyvendinimo nėra nustatyta papildomų reikalavimų akcininkui (pavyzdžiu, turėti konkretų skaičių akcijų). Teismas, ieškinio priėmimo stadijoje remdamasis prielaidomis, negalėjo objektyviai įvertinti, kad ieškinys yra pareikštas asmens, kuris neturėjo teisės atlkti tokį veiksmą. Tokios išvados galėtų būti daromos tik išnagrinėjus bylą iš esmės, kas sudarytų pa-

grindą ieškinį atmesti. Be to, išvestinis ieškinys gali būti laikomas specialia netiesioginio ieškinio forma (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-87-516/2017). Išvestiniu ieškiniu taip pat siekiama apsaugoti UAB „Gerdumas“ kreditorių interesus. Ieškovas, būdamas UAB „Gerdumas“ akcininkas, taip pat yra UAB „Gerdumas“ kreditorius, kadangi UAB „Gerdumas“ bankroto atveju turtas yra paskirstomas akcininkams, kai atskaitoma su kreditoriais, atsiradusiais UAB „Gerdumas“ vykdant veiklą. Taigi UAB „Gerdumas“, neigyvendindama reikalavimo teisės ir nereikalaudama nutraukti žalą keliančius veiksmus, pažeidžia ieškovo interesus. Išvestiniu ieškiniu ieškovas, kaip akcininkas, gina savo interesus netiesiogiai. Uždraudus neteisėtus atsakovų veiksmus būtų apginti UAB „Gerdumas“ interesai, kartu apsaugoma ieškovo, kaip UAB „Gerdumas“ akcininko, nuosavybė (akcijos). Teismų praktikoje ne kartą pasisakyta, kad bendrovės akcininkas turi materialinį interesą, kai įmonė iškelta bankroto byla, nes įmonės likvidavimo atveju jis gali gauti dalį likviduojamos įmonės turto. Šis materialinis interesas leidžia akcininkui imtis teisinio veiksmo, kuriuo siekiama išsaugoti bendrovės turtą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-514/2009).

- 17.7. Teismai, atsisakydami priimti ieškovo ieškinį, pažeidė ieškovo teisę į teisminę gynybą, kuri įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, CPK 5 straipsnyje, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 4 straipsnyje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje bei aktualioje teismų praktikoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2011; 2018 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-690/2018; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimas, bylos Nr. 7/04-8/04; Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) 2000 m. vasario 15 d. sprendimas byloje G. M. prieš Ispaniją, peticijos Nr. 38695/97, par. 36, 39; EŽTT 2001 m. liepos 31 d. sprendimas byloje Mortier prieš Prancūziją, peticijos Nr. 42195/98, par. 33). Ieškovo, kaip UAB „Gerdumas“ akcininko, teisės yra akivaizdžiai pažeidžiamos, tačiau teismai atsisakė priimti ieškinį nurodydami, kad jam žala negresia, todėl ieškovas neturi teisės reikšti ieškinio ir ieškovo ieškinys neatitinka ieškinio tenkinimo sąlygų, todėl negalėtų būti nagrinėjamas teisme. Be teisinio pagrindo atsisakant priimti ieškovo ieškinį buvo iš esmės apribotos ieškovo teisės į teisminę gynybą, todėl teismų procesiniai sprendimai turi būti panaikinti ir klausimas išspręstas iš esmės – ieškinio priėmimo klausimas perduotas pirmosios instancijos teismui.
18. Atsakovai atsiliepime į kasacinių skundų prašo ieškovo kasacinių skundų atmesti. Atsiliepimas į kasacinių skundų grindžiamas šiais argumentais:
- 18.1. Ieškovo ir bendrovės „HeidelbergCement Northern Europe“ sudarytų sutarčių vykdymo ir menamo pažeidimo klausimai, kaip nustatyta Akcininkų sutarties 15.2 punkte, yra teismingi ne bendrosios kompetencijos teismui, o arbitražui. Todėl bendrosios kompetencijos teismas neturi jurisdikcijos

spręsti klausimų dėl Akcininkų sutarties pažeidimo. Vien dėl šios aplinkybės ieškovo reikalavimai, susiję su menamais Akcininkų sutarties pažeidimais, negali būti priimti bei nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme. Akiavaizdu, kad menamas Akcininkų sutarties pažeidimas nesudaro pagrindo, remiantis tuo, kad pažeista Akcininkų sutartis, reikšti prevencinį ieškinį dėl veiksmų, kuriais menamai UAB „Gerdikas“ sukeliamą žala, sustabdymo. Tai reiškia, kad pirmosios instancijos teismas, taikydamas CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktą, privalėjo atsisakyti priimti ieškovo ieškinį, kadangi šis galėtų būti nagrinėjamas tik arbitražे.

- 18.2. Kasaciniame skunde nėra pateikiama motyvų dėl CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto netinkamo aiškinimo ir taikymo. Priešingai, kasaciniame skunde yra dėstomi bendro pobūdžio motyvai dėl CPK 137 straipsnio 2 dalies, bet ne dėl CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto aiškinimo ir taikymo.
- 18.3. Ieškovo nurodyta 2018 m. vasario 25 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-10-690/2018 suformuota teisės aiškinimo ir taikymo praktika negali būti remiamasi nagrinėjamoje byloje. Ši pozicija yra pagrįsta, pirma, tuo, kad nurodytoje civilinėje byloje kasacinis teismas nieko nepasisakė dėl CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto aiškinimo ir taikymo. Priešingai, nurodytoje byloje kasacinis teismas suformavo precedentą dėl CPK 137 straipsnio 2 dalies 4 punkto nuostatą aiškinimo ir taikymo. Antra, civilinės bylos Nr. e3K-3-10-690/2018 ir nagrinėjamos civilinės bylos *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas) yra visiškai skirtinges: nagrinėjama byla yra susijusi su prevencinio ieškinio esme bei pateikimo sąlygomis, o minėtoje civilinėje byloje buvo nagrinėjamas klaušimas dėl atsisakymo iškelti fizinio asmens bankroto bylą pagal Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 8 dalį.
- 18.4. Ieškovas kasaciniame skunde nurodė, kad vienas iš jo ieškinio reikalavimų yra uždrausti įmonių grupės „HeidelbergCement Northern Europe“ įmonėms tiesiogiai ar per trečiuosius asmenis parduoti (tiekti) cementą į Lietuvą įmonėms, kurių akcijų turi įmonių grupės „HeidelbergCement Northern Europe“ įmonės, išskyrus UAB „Gerdikas“. Iš šio ieškinio reikalavimo yra akivaizdu, kad jo pagrindu yra prašoma taikyti prašomo priimti teismo sprendimo padarinius neapibrėžtam ratui asmenų. Tokia situacija prieštarauja CPK 111 straipsnio 2 dalies 2 punktui, 135 straipsnio 1 daliai, įtvirtinančiai procesinę pareigą ieškinyje nurodyti visus asmenis, t. y. atsakovus, dėl kurių yra prašoma taikyti procesinius ir materialinius priimtino teismo sprendimo padarinius.
- 18.5. Priešingai nei iš esmės kasaciniu skundu bando motyvuoti ieškovas, teisė į teisminę gynybą negali būti absolutinama. Kaip ir bet kokią kitą subjektinę teisę, teisę į teisminę gynybą galima įgyvendinti ne bet kaip. Ją įgyvendinant taip pat reikia laikytis įstatymų, t. y. teisė į teisminę gynybą gali būti įgyvendinama tik tokia tvarka, kokią nustato įstatymai. Tokia tvarka nustatyta ir CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkte, įtvirtinančiai, kad teismui gali būti pareikštas tik toks ieškinys ir jo reikalavimai, kurie nagrinėtini teisme. Ieškinys yra procesinis dokumentas, kuris privalo tenkinti jam keliamas

sąlygas, įskaitant ir nurodytas CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkte. CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta ieškinio turinio dalis – ieškovo reikalavimas. Ieškinio dalykas – tai ieškovo per teismą atsakovui pareikštas materialinis teisinis reikalavimas. Asmuo, kreipdamasis į teismą, kartu su materialiniais teisiniais reikalavimais gali reikšti ir su jais susijusius procesinius teisinius reikalavimus (taikyti laikinąsias apsaugos priemones, sujungti bylas ir kt.), tačiau savarankiški procesiniai teisiniai reikalavimai, nesusieti su materialiniu teisiniu reikalavimu, negali būti ieškinio dalyku ir negali būti nagrinėjami teisme ieškinio teisenos tvarka. Kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, ieškovas siekia uždrausti vykdyti teisėtai sudarytas, t. y. nepripažintas negaliojančioms ar neteisėtomis, sutartis. Tokie reikalavimai neatitinka prevencinio ieškinio sampratos, šio ieškinio rūšiai keliamų reikalavimų, kadangi ieškovas iš esmės siekia iš teisės kildinti neteisę. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, dvi iš penkių prevencinio ieškinio pateikimo sąlygų yra siekis apginti daiktines teises nuo žalos darymo ateityje; reikalavimo objektas yra būsimi neteisėti veiksmai. Ieškinyje tokią sąlygą nėra – ieškovas prašo uždrausti vykdyti teisėtai galiojančius sandorius, tačiau nereiškia jokių reikalavimų dėl daiktinės teisės apgynimo nuo žalos; reikalavimo objektas nėra būsimi neteisėtai veiksmai, kadangi ieškiniu yra prašoma uždrausti vykdyti jau sudarytus sandorius. UAB „Gerdikas“ sprendimai dėl ieškovo ginčijamų sandorių buvo priimti valdybos ir ieškovui buvo žinomi, t. y. tiek dėl naujų juridinių asmenų steigimo, tiek dėl žaliavų tiekimo į Lietuvą modelio. Ieškovas dalyvavo priimant šiuos sprendimus, bet sprendimų priėmimo metu ir dar beveik 10 metų po jų priėmimo jokių pretenzijų nekėlė.

- 18.6. Ieškovas neturi teisės reikšti išvestinio prevencinio ieškinio. Išvestinis ieškinys, kaip nustatyta ABĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte, suteikia akcininkui teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei žalą, susidariusią dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytų šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo. Teisės doktrinoje pažymima, kad bendrovė kaip savarankiškas teisės subjektas turi *locus standi* (teisę kreiptis į teismą) dėl žalos, padarytos jai (bendrovei) valdymo organo narių pareigų pažeidimu, atlyginimo. Akcininkas tik priverstinai įgyvendina bendrovės reikalavimo teisę teismo tvarka. Taigi UAB „Gerdikas“ interesais ieškovas ieškinį gali reikšti tik dėl jau patirtos žalos, kilusios dėl neteisėtų akcininko ar vadovo veiksmų.
- 18.7. Ieškovas remiasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje Nr. 3K-3-514/2009 suformuluotu išaiškinimu. Nurodomos ir nagrinėjamos bylos aplinkybės iš esmės skiriasi, civilinėje byloje Nr. 3K-3-514/2009 buvo nagrinėjamos akcininko teisės bendrovei bankrutuojant, o nagrinėjamu atveju UAB „Gerdikas“ nėra bankrutuojanti įmonė. Be to, minėtoje civilinėje byloje nebuvvo nagrinėjamas išvestinio prevencinio ieškinio klausimas.
- 18.8. Visos ieškovo civilinės bylos yra inicijuotos nurodant iš esmės tapatų faktinių pagrindą, t. y. remiantis tapaciomis aplinkybėmis. Ieškovas yra pareiškęs

išvestinius reikalavimus dėl žalos atlyginimo priteisimo iš UAB „Gerdumas“ vadovo bei akcininkų, UAB „Gerdumas“ veiklos tyrimo ir UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ steigimo akto pripažinimo negaliojančiu bei kt. Akivaizdu, kad ieškovas naudojasi daugybe galimų teisių gynimo būdų, tad kasaciniu skundo teiginys, jog, atsisakius priimti ieškinį, pareikštą netenkinant kreipimosi į teismą prielaidą, pažeidžiama teisė kreiptis į teismą, yra akivaizdžiai nepagrįstas.

19. Trečiasis asmuo UAB „Gerdumas“ atsiliepime į kasacinių skundą prašo ieškovo kasacinių skundą atmesti. Atsiliepimas į kasacinių skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 19.1. Ieškiniu siekiamas ginčyti sutartis iš esmės yra patvirtintęs pats ieškovas. Ši pozicija yra pagrįsta tuo, kad ginčo sutartys ir cemento tiekimo schema tarp UAB „Gerdumas“, UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ ir UAB „HC Betonas“ buvo nustatyta, aptarta ir patvirtinta UAB „Gerdumas“ akcininkų susirinkimuose bei valdyboje, kurios narys buvo pats ieškovas. UAB „Gerdumas“ veiklos nuostolius sukėlė ne prevenciniame ieškinyje nurodyta cemento tiekimo schema, o objektyvios rinkos sąlygos. Šias aplinkybes pagrindžia specialistų civilinėje byloje Nr. e2-1069-480/2019 pateikta UAB „Gerdumas“ 2007–2017 m. veiklos analizė. Tai reiškia, kad, priešingai nei nurodo ieškovas, jo paties prevenciniu ieškiniu siekiami uždrausti vykdyti sandoriai yra teiseti ir nėra akivaizdžiai nuostolingu UAB „Gerdumas“.
- 19.2. Ieškovas siekia uždrausti vykdyti teisėtai sudarytas, t. y. nepripažintas negaliojančioms ar neteisėtomis, sutartis. Ieškovo siekiami apriboti sandoriai nėra pripažinti neteisėtais; be to, ieškovas nepateikė jokių įrodymų, kurie pagrįstu akivaizdžių jų neteisėtumą.
- 19.3. Išvestinis ieškinys, kaip nustatyta ABĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte, suteikia akcininkui teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytų šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo. Taigi įstatyme yra įtvirtintas konkretus gynybos būdas, kurį gali įgyvendinti akcininkas, t. y. reikalavimas atlyginti bendrovei akcininkų neteisėtais veiksmais padarytą žalą. Ieškovas nepagrįstai teigia, kad minėta norma suteikia akcininkui teisę reikšti UAB „Gerdumas“ interesais prevencinį ieškinį, t. y. reikalauti uždrausti veiksmus, kurie neva kelia žalą UAB „Gerdumas“, kitaip tariant, ne dėl jau patirtos žalos, o dėl būsimos galimos žalos.
- 19.4. Prevencinio ieškinio objektas yra būsimi neteisėti veiksmai. Akcininkų teisė uždrausti juridinio asmens valdymo organams ateityje sudaryti sandorius, prieštaraujančius juridinio asmens tikslams, yra įtvirtinta CK 2.81 straipsnio 3 dalyje. Aptartas reglamentavimas patvirtina tai, kad akcininkas neturi teisės reikšti prevencinį ieškinį, kadangi iš esmės egzistuoja kitas institutas, sudarantis pagrindą akcininkui apsiginti nuo galimo pažeidimo, kuris gali mai sukels žalą bendrovei, t. y. CK 2.81 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas reikalaivimas uždrausti bendrovės valdymo organams sudaryti sandorius.

## Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl akcininko teisės kreiptis į teismą, reikalaujant uždrausti vykdyti sandorius, kuriais bendrovei galėtų būti padaroma žala*

20. Nagrinėjamoje byloje pareikštais reikalavimais ieškovas (UAB „Gerdumas“ akcininkas) siekia uždrausti atsakovėms vykdyti tam tikrus sandorius, kuriais cemento tiekimas į Lietuvą organizuojamas ne per UAB „Gerdumas“. Pasak ieškovo, tokie veiksmai kelia grėsmę UAB „Gerdumas“ patirti žalą, kartu mažina ieškovo galimybę gauti dividendus, todėl jis kaip akcininkas turi teisę pareikšti išvestinį ieškinį, reikalaudamas uždrausti atlkti veiksmus, keliančius grėsmę bendrovei. Be to, ieškovas nurodo, kad reiškia ir prevencinį ieškinį, nes, atsakovėms pažeidžiant UAB „Gerdumas“ teises, kartu pažeidžiamą jo teisę gauti dividendus.
21. ABĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punkte akcininkui suteikiama neturtinė teisė kreiptis į teismą su ieškiniu, prašant atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytyų šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo, taip pat kitais įstatymų nustatytais atvejais.
22. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant šią įstatymo normą, nurodyta, kad joje įtvirtintas išvestinis akcininko ieškinys, t. y. bendrovės naudai pareikštas akcininko ieškinys tretiesiems asmenims. Tokiu ieškiniu siekama suteikti akcininkui *locus standi* ginti bendrovę nuo netinkamo jos valdymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-23/2013).
23. Remiantis ABĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punktu ir teismų praktika, toks ieškinys gali būti pareiškiamas bendrovės valdymo organams (jų nariams), o tais atvejais, kai bendrovės valdymas buvo laikinai patikėtas trečiajam asmeniui, – ir turto administratoriui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-23/2013).
24. Kasacinis teismas, nagrinėdamas bylą, kurioje bendrovės akcininkas, be kita ko, reikalavo priteisti iš kitų ūkio subjektų bendrovei nesąžiningos konkurencijos veiksmais padarytos žalos atlyginimą, nurodė, kad dėl neteisėtų veiksmų, taip pat ir dėl neteisėtų veiksmų konkurencijos srityje žala gali būti padaroma ūkio subjektui. Ūkio subjekto akcininkas nėra nei konkurencijos, nei civilinės atsakomybės teisinių santykių dalyvis. Dėl šios priežasties tik pats ūkio subjektas, o ne jo akcininkas gali vertinti, ar dėl jo atlkti neteisėti veiksmai, ar dėl tų neteisėtų veiksmų atsirado žala ir ar dėl atsiradusios žalos tikslinė kreiptis į teismą siekiant apginti juridinio asmens interesus. Akcininkas per visuotinį akcininkų susirinkimą dalyvauja formuojant akcinės bendrovės valdymo organus (ABĮ 20 straipsnio 1 dalies 3 punktas), tačiau neturi įgaliojimų veikti bendrovėsvardu, išskyrus įstatymų ar steigimo dokumentų nustatytais atvejais (CK 2.81 straipsnio 2 dalis)

(Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2013).

25. Kasacinis teismas taip pat yra pripažinės, kad prevencinio ieškinio atveju, jei ieškiniję nurodoma žalos grėsmė kyla kitiems asmenims, tai ieškovas laikytinas neturinčiu teisinio suinteresuotumo reikšti prevencinį ieškinį, nebent jis įrodytų savo teisę ginti viešajį interesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-187-969/2019, 27 punktas). Kai prevenciniu ieškiniu siekiamos išvengti žalos grėsmė kyla bendrovei, o ne prevencinį ieškinį pareiškusiam akcininkui, šis asmuo nėra subjektas, galintis pareikšti tokį ieškinį.
26. Teisėjų kolegija pažymi, kad juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus (CK 2.81 straipsnio 1 dalis). Bendrovės akcininkas tiesiogiai nedalyvauja valdant įmonę, išskyrus balsavimą visuotiniame akcininkų susirinkime sprendžiant šiam susirinkimui patikėtus klausimus (ABĮ 20 straipsnis). Juridinio asmens dalyviai taip pat turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, prašydami uždrausti juridinio asmens valdymo organams ateityje sudaryti sandorius, prieštaraujančius juridinio asmens veiklos tikslams ar peržengiančius juridinio asmens valdymo organo kompetenciją (CK 2.81 straipsnio 3 dalis).
27. Kitų neturtinių teisių, taip pat ir teisės reikalauti iš kitų asmenų nevykdysti bendrovei galimai žalą darančių sandorių, akcininkas neturi. Tokią teisę turi tik pats juridinis asmuo, kuris ją įgyvendina per savo organus (CK 2.81 straipsnio 1 dalis). Aplinkybė, kad akcininkas yra suinteresuotas pelninga bendrovės veikla, nesuteikia jam teisės veikti bendrovės vardu ir siekti įgyvendinti jos teises, kurių neįgyvendina jos valdymo organai. Kadangi akcininkui nesuteikta teisė reikalauti priteisti bendrovei padarytos žalos atlyginimą iš trečiųjų asmenų, išskyrus iš bendrovės valdymo organų ir jų narių, jam nesuteikiama ir teisė reikšti prevencinį ieškinį, kai žala dar tik gali atsirasti. ABĮ 16 straipsnio 1 dalies 5 punktas negali būti aiškinamas pernelyg plačiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2013).
28. Turėdamas abejonių, ar juridinio asmens valdymo organai ar jų nariai veikė tinkamai, akcininkas, kurio turimų ar valdomų akcijų nominali vertė yra ne mažesnė kaip 1/10 įstatinio kapitalo, gali inicijuoti juridinio asmens veiklos tyrimo procedūrą (CK 2.124 straipsnis, 2.125 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Šia procedūra, be kita ko, gali būti naudojamas ir siekiant ištirti UAB „Gerdumas“ direktorius ir valdybos veiklą, kai šie subjektai, ieškovo teigimu, nesiima veiksmų UAB „Gerdumas“ teisėms ginti. Todėl apeliacinės instancijos teismas, nustatės, kad ieškovas jau yra inicijavęs bylą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, pagrįstai sprendė, kad tai yra tinkamas būdas apginti galimai pažeistas akcininko teises.

#### *Dėl teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo*

29. CPK 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatyme nustatyta tvarka kreiptis į teismą tam, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas.

30. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant CPK 5 straipsnio 1 dalį, pažymėta, kad suinteresuotumas – savarankiškas teisinis interesas ir poreikis jį ginti. Teisė kreiptis į teismą nereiškia, kad asmuo gali reikalauti ginti nuo pažeidimų bet kieno teisę, o reiškia galimybę kreiptis į teismą dėl to, jog būtų apginta jo subjektinė teisė ar įstatymų saugomas interesas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-384-684/2018, 19 punktas).
31. CPK 5 straipsnyje teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos įtvirtinta kaip vienas iš civilinio proceso principų. Pagal šią proceso teisės normą teisė į teisminę gynybą turi asmuo, kurio teisė ar įstatymų saugomas interesas yra pažeisti ar ginčijami. Joje įtvirtinta ne bet kurio, o suinteresuoto asmens teisė kreiptis į teismą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-404/2011 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
32. Teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu ginčas nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka (CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Taigi galimybę spręsti ginčą teisme civilinio proceso tvarka yra viena iš teisės kreiptis į teismą prielaidų.
33. Aiškindamas CK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktą, pagal kurį teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu ginčas nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka, kasacinis teismas yra konstatavęs, kad asmens pateiktas ieškinys, nesusijęs su jo subjektinių teisių gynimu, teismuose nenagrinėtinas (CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktas), išskyrus aškiai įstatymuose nustatytus atvejus (subjektai, ginantys viešajį interesą įstatymo pagrindu) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugpjūčio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-198-969/2018, 44 punktas; 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-187-969/2019, 23 punktas).
34. Šios nutarties 24–27 punktuose konstatuota, kad akcininkas, išskyrus atskirus įstatymuose nustatytus atvejus, neturi teisės kreiptis į teismą gindamas nuo pažeidimo juridinio asmens, kurio akcininkas jis yra, teises – tokia teisė turi tik pats juridinis asmuo, veikdamas per savo valdymo organus. Akcininko, kuris įstatymuose nenurodytais būdais gina kito subjekto (bendrovės, kurios akcininkas jis yra) teises, ieškinys yra nenagrinėtinas teisme. Atsisakymas priimti ieškinį šiuo pagrindu nereiškia akcininko teisės į teisminę gynybą pažeidimo, nes, nebūdamas tinkamas subjektas pareikštį atitinkamą ieškinį, akcininkas akivaizdžiai neturi teisės, kurią būtų galima ginti. Akcininko teisė į teisminę gynybą užtikrina ma kitais įstatymų nustatytais būdais, be kita ko, kreipiantis į teismą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo (CK 2.125 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
35. Kasacinis teismas yra išaiškinės, kad asmens teisė į teisminę gynybą materialiaja prasme yra subjektinė teisė, priklausanti nuo materialiojo teisinio pobūdžio faktui. Atsakyti, ar asmuo turi šią teisę, galima tik nustačius visas bylos aplinkybes, ištyrus ir įvertinus bylos įrodymus, nustačius taikytiną teisės normą. Teismas į šį klausimą atsako priimdamas sprendimą. Įstatymas draudžia atsisakyti priimti ieškinį ar nutraukti bylą dėl materialiojo teisinio pobūdžio motyvų (pvz., negaliama atsakyti priimti ieškinio motyvuojant reikalavimo teisės neturėjimu ar ieškinio senaties termino praleidimu). Tai svarbu teisei į ieškinio patenkinimą, o ne procesinei teisei į ieškinio pareiškimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-471-403/2018, 25 punktas).

36. Teisėjų kolegija pažymi, kad tarp minėto kasacinio teismo išaiškinimo ir atsisakymo priimti ieškinį pagal šios nutarties 15 punkte nurodytus argumentus prieštaravimo néra. Teisės į teisminę gynybą absolutumas nesuteikia teisės akcininkui kreiptis į teismą su bet kokio pobūdžio ieškiniais, reikalaujant apginti kitam asmeniui (juridiniam asmeniui, kurio akcininkas yra ieškovas) priklausančią teisę. Reikalavimo teisės neturėjimas, dėl kurio draudžiama atsisakyti priimti ieškinį, reiškia materialinį teisinį pareikšto ieškinio nepagrįstumą. Tuo tarpu procesinės teisės kreiptis į teismą prielaidos yra vertinamos civilinės bylos iškėlimo stadijoje, o šių prielaidų nebuvinamas sudaro pagrindą atsisakyti priimti ieškinį (CPK 137 straipsnio 2 dalis). Kadangi šiuo atveju akcininkas kreipėsi į teismą dėl juridinio asmens teisių gynimo įstatyme nenurodytais būdais, tai sudaro pagrindą atsisakyti priimti ieškinį kaip nenagrinėtiną teisme civilinio proceso tvarka (CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktas).

*Dėl teisės kreiptis į teismą, ginant iš Akcininkų sutarties kylančias pažeistas teises*

37. Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią, yra privaloma ir turi būti vykdoma (CK 6.189 straipsnio 1 dalis, 6.200 straipsnis). Sutarties privalomumo ir vykdytinumo (lot. *pacta sunt servanda*) principai, kuriais grindžiami sutartiniai santykiai, lemia, kad bet koks sutarties netinkamas vykdymas reiškia sutarties pažeidimą, už kurį atsakinga sutartinių įsipareigojimų nevykdanti sutarties šalis. Sutarčių privalomumo šalims principas reikalauja sutartį vykdyti ir vienos iš šalių atsisakymas nuo sutarties negalimas, išskyrus įstatyme išvardytus atvejus, kai šalis pati gali vienašališkai nutraukti sutartį arba inicijuoti nutraukimą teismine tvarka (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 7 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-513-916/2015).
38. Nagrinėjamu atveju ieškovas kasaciniame skunde nurodė, kad atsakovės nevykdė Akcininkų sutarties. Ieškovas teigia, kad turi materialinį teisinį suinteresuotumą dėl bylos baigties, nes ieškinio reikalavimus, be kita ko, kildina iš Akcininkų sutarties. Ieškovas, kaip šios sutarties šalis, turi teisę reikalauti, kad Akcininkų sutartis būtų vykdoma. Ieškovas remiasi Akcininkų sutarties 2.1 punktu, kuriamo nurodyma, kad šalys įsipareigoja dėti visas pastangas, siekdamos veikti bendrovės interesais, laikydamosi skaidrios verslo praktikos nesiimti jokių veiksmų, kurie galėtų neigiamai paveikti bendrovės ekonominę, finansinę būklę ar užimamą padėtį rinkoje arba turėti neigiamos įtakos šalių turimoms akcijoms. Todėl ieškovas turėjo pagrįstą lūkestį, o bendrovė „HeidelbergCement Northern Europe“ – sutartinę pareigą veikti UAB „Gerdūkas“ interesais. Bendrovei „HeidelbergCement Northern Europe“ pažeidus akcininkų ir akcijų pirkimo–pardavimo sutartis, būtent ieškovas turi materialinį suinteresuotumą pareikšti prevencinį ieškinį bendrovei „HeidelbergCement Northern Europe“ ir jos neteisėtai įsteigtoms UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ bei UAB „HC Betonas“ dėl neteisėtai vykdomų veiksmų, kurie kelia žalą ieškovui ir UAB „Gerdūkas“, uždraudimo.
39. Atsakovė atsiliepime į kasacinių skundų nurodė, kad ieškovo ir bendrovės „HeidelbergCement Northern Europe“ sudarytų satarčių vykdymo ir galimo pažeidimo

klausimai, kaip nustatyta Akcininkų sutarties 15.2 punkte, yra teismingi ne bendrosios kompetencijos teismui, o arbitražui, todėl bendrosios kompetencijos teismas neturi jurisdikcijos spręsti klausimų dėl Akcininkų sutarties pažeidimo; vien dėl šios aplinkybės ieškovo reikalavimai, susiję su menamais Akcininkų sutarties pažeidimais, negali būti priimti bei nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme.

40. Pažymétina, kad nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamu atveju nepasisakė dėl ieškovo nurodomo ieškinio pagrindo, kildinamo iš galimo Akcininkų sutarties pažeidimo, taip pat nepasisakė ir dėl minėtos Akcininkų sutarties išlygos dėl arbitražo. Teisėjų kolegija šiame kontekste pažymi, kad tais atvejais, kai ieškovas savo reikalavimuose nurodo skirtingus faktinius ir teisinius pagrindus, teismas, atsisakydamas priimti vienu pagrindu grindžiamą reikalavimą, *ex officio* (pagal pareigas) privalo įvertinti, ar ieškinys gali būti priimamas nagrinėti teisme remiantis kitu ieškinje nurodytu pagrindu.
41. Nors, kaip minėta, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai galimybės priimti nagrinėti ieškinį, grindžiamą Akcininkų sutarties pažeidimu, atskirai nevertino, tačiau iš minėtos sutarties matyti, kad šalyse susitarė dėl ginčų sprendimo arbitražo teisme. Ieškovas neargumentavo, kad šis šalių susitarimas negalioja. Tarp šalių kilęs ginčas dėl Akcininkų sutarties vykdymo priskirtinas nagrinėti arbitražo teisme, o ne Lietuvos Respublikos teismuose, to imperatyviosios įstatymų normos nedraudžia. Todėl darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas, be kita ko, privalėjo atsisakyti priimti ieškovo ieškinį kaip nagrinėtiną arbitražo (CPK 137 straipsnio 2 dalis 6 punktas). Nors apeliacinės instancijos teismas ieškovo ieškinį atsisakė priimti remdamasis CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punktu, vien neišsamus teismo motyvavimas ir ne visų teisinių pagrindų, kodėl atsisakoma priimti ieškinį, nurodymas nesudaro pagrindo naikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

#### *Dėl bylos procesinės baigties*

42. Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija konstatoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatas, vadovavosi kasacinio teismo praktika ir pagrįstai atsisakė priimti ieškovo ieškinį. Kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo panaikinti ar pakeisti apeliacinės instancijos teismo nutartį, ši nutartis paliktina galioti (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

#### *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

43. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (CPK 93 straipsnio 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis).
44. Netenkinus ieškovo kasacinio skundo, jam bylinėjimosi išlaidos, patirtos kasaciniame teisme, neatlygintinos.
45. Atsakovė UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ prašo priteisti 3118,93 Eur išlaidų advokato pagalbai, patirtų rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, atlyginimą, pa-

- teikė šias išlaidas patvirtinančius dokumentus. Prašoma priteisti suma viršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) 7,8.14 punktuose nustatyta 1634,89 Eur dydį. Atsakovei advokato atstovavimo išlaidų atlyginimas sumažintinas iki 1634,89 Eur ir ši suma priteistina atsakovei iš ieškovo.
46. Trečiasis asmuo UAB „Gerdumas“ duomenų apie patirtas bylinėjimosi išlaidas kasaciniame teisme nepateikė.
47. Kasacinis teismas turėjo 10,36 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 25 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Atsižvelgiant į tai, šių pašto išlaidų atlyginimas priteistinas iš ieškovo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

#### n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo 2019 m. vasario 7 d. nutartį paliki nepakeistą.

Priteisti iš ieškovo N. V. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) atsakovei UAB „HeidelbergCement Klaipėda“ (j. a. k. 302525117) 1634,89 Eur (vieną tūkstantį šešis šimtus trisdešimt keturis Eur 89 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti valstybei iš ieškovo N. V. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) 10,36 Eur (dešimt Eur 36 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo. Ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

### ŠEIMOS TEISĖ

#### 1.2. Dėl bylos dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą nagrinėjimo procesinių ypatumų

*Bylos dėl teismo leidimų išdavimo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą yra susijusios su valstybės intervencija į asmens privatų ir šeimos gyvenimąq. Todėl šios kategorijos bylos neturėtų būti laikomos išimtimi iš teisiniame reglamentavime ir teismų praktikoje suformuluotų asmens teisės į teisingą procesą standartų, t. y. apie pradėtą teisminį procesą turėtų būti tinkamai informuojami ir į jį įtraukiami vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymąq, savo nuomonę suformuluoti galintis vaikas turėtų būti išklausytas tiesiogiai, dalyvaujant psichologui ar per atstovąq, turi būti iver-*

*tinta asmens galimybė ginti savo teises savarankiškai (be atstovo) ir kt. Vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą turėtų būti įtraukti į bylą kaip suinteresuoti asmenys, be kita ko, užtikrinant ir jų teisę į apeliaciją.*

Nepriklausomai nuo to, ar byla dėl leidimo paimti vaiką iš tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą būtų nagrinėjama rašytinio ar žodinio proceso tvarka, teismas negali apsiriboti vien tik formalijų požymių (procedūrinių aspektų, susijusių su grėsmės lygio nustatymu) patikrinimu, bet turi iš esmės patikrinti ir įvertinti taip pat ir faktines konkrečių atveju susiklosčiujas aplinkybes – t. y. faktinę situaciją tiek vaiko paėmimo iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą momentu, tiek ir bylos nagrinėjimo teisme metu. Atnižvelgiant į tai, byla dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą galėtų būti nagrinėjama rašytinio proceso tvarka tik išimtiniais atvejais, kai iš pareiškėjo teismui pateiktų duomenų ir įrodymų visiškai aiški konkrečiu atveju susiklosčiusi faktinė situacija, tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą ir paties vaiko, sugebančio suformuluoti savo nuomonę, pozicija dėl vaiko paėmimo. Kitais atvejais, esant bent menkiausiai abejonei ar neaiškumui dėl faktinių bylos aplinkybių arba kai yra bent vieno byloje dalyvaujančio asmens prašymas nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, teismas turėtų nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, suteikdamas galimybę tėvams ar kitiems atstovams pagal įstatymą ir vaikui, sugebančiam suformuluoti savo nuomonę, būti išklausytiems. Jeigu byla pirmosios instancijos teisme buvo išnagrinėta rašytinio proceso tvarka, apeliacinės instancijos teismas visais atvejais bylą turi nagrinėti žodinio proceso tvarka, užtikrindamas visas procesines garantijas, kurių reikalauja tokios kategorijos bylų pobūdis.

Atsižvelgiant į bylose dėl teismo leidimų paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą išdavimo sprendžiamų klausimų svarbą, CPK 161 straipsnio 1 dalyje nustatyta teismo posėdžio pirmininko ar kito bylą nagrinėjančio teisėjo pareiga įsitikinti, ar byloje dalyvaujantys asmenys be atstovo pagalbos sugeba (sugebės) tinkamai ginti savo teises, o tuo suabejojus, pasiūlyti šiemis asmenims pasirūpinti, kad jiems būtų atstovaujama proceso, turi ypatingą reikšmę. Šios kategorijos bylose vaiko teisėti atstovai paprastai patiria daug neigiamų išgyvenimų, kurie daro neigiamą įtaką jų galimybei racionaliai mąstyti, tinkamai elgtis procese. Dėl to kiekvienu atveju, kai vaiko tėvai ar kiti atstovai pagal įstatymą nėra pasirūpinę savo teisiniu atstovavimu, teismas turi išsiaiškinti to priežastis, įvertinti šių asmenų galimybę tinkamai ginti savo teises teisminio proceso metu.

Civilinė byla Nr. e3K-3-308-969/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-50-3-01995-2018-5  
Procesinio sprendimo kategorija 3.4.5.20 (N)

# **LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS**

## **NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2019 m. rugsėjo 4 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, suside-  
danti iš teisėjų Gedimino Sagacio (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Donato Šerno  
ir Algirdo Taminsko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą  
pagal suinteresuoto asmens *duomenys neskelbtini* kasacinį skundą dėl *duomenys ne-  
skelbtini* apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario  
6 d. nutarties civilinėje byloje pagal pareiškėjos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvai-  
kinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos *duomenys neskelbtini*  
apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus prašymą dėl teismo leidimo paimti vaiką iš  
jo tėvų išdavimo, suinteresuoti asmenys – *duomenys neskelbtini*.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių tei-  
smo leidimo paimti vaiką iš tėvų išdavimo procedūrą, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėjos Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvainimo tarnybos prie Socia-  
linės apsaugos ir darbo ministerijos *duomenys neskelbtini* apskrities vaiko teisių  
apsaugos skyrius (toliau – Tarnyba) kreipėsi į pirmosios instancijos teismą su  
prašymu išduoti teismo leidimą paimti vaiką *duomenys neskelbtini*, gim. 2009 m.  
vasario 17 d., iš vaiko tėvų *duomenys neskelbtini*.
3. Tarnyba 2018 m. lapkričio 22 d. prašyme nurodė, kad vaikas *de facto* (faktiškai)  
yra likęs be atstovo pagal įstatymą, nes vaiko motina, vaiko teigimu, kitame mie-  
ste slaugo savo sergančią motiną, o tėvas nepriima siūlomos specialistų pagalbos  
dėl vaiko sveikatos problemų, neveda vaiko pas gydytojus, dėl to vaikui dažnėja  
pykčio priepuoliai, kurių metu yra nesaugu tiek jam pačiam, tiek kitiems mokyk-  
los mokiniams ir bendruomenei.
4. 2018 m. lapkričio 19 d. Tarnyba gavo pranešimą iš progimnazijos, kad mokykloje  
berniukas elgiasi neadekvaciai, tranko daiktus, isteriškai rėkia, plėšo stendus, muša  
prie jo priėjusius mokytojus, vadina visus necenzūriniais žodžiais, nori pabėgti iš  
progimnazijos. Progimnazijos specialistai nurodė, kad prisiskambinti tėvui jiems  
nepavyksta. Nuvykę į progimnaziją Tarnybos specialistai iškvietė greitosios pa-  
galbos medikus ir policijos pareigūnus. Vaikas buvo nuvežtas į pirminės sveikatos  
priežiūros centrą, susitarta dėl psichiatro konsultacijos. Apie tai nedelsiant buvo

informuotas tėvas. Jis iš sveikatos priežiūros ištaigą atvykti nesutiko. Vėliau atvykės į Tarnybą su jos specialistais kalbėtis atsisakė, reikalavo atiduoti vaiką, pranešė bendrosios pagalbos telefonu 112 apie vaiko pagrobimą ir pasišalino. Šeimai buvo išsiųstas raštiškas pranešimas apie Tarnybos sprendimus vaiko atžvilgiu.

5. Tarnyba nurodė, kad grėsmės vaikui lygis vertinamas ne pirmą kartą, tačiau tėvas atsisakė jam skiriamos pagalbos. Todėl 2018 m. lapkričio 19 d. Tarnyba nustatė antrajį grėsmės vaikui lygį ir laikinai apgyvendino jį *duomenys neskelbtini* šeimos ir vaiko gerovės centre. Vaiko tėvas apie tai buvo informuotas raštu. Tarnyba pažymėjo, kad centre vaikui bus teikiama kompleksinė specialistų pagalba, kas yra būtina siekiant užtikrinti jo saugumą ir tinkamas jam gyvenimo, mokymosi ir sveikatos apsaugos sąlygas.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. *duomenys neskelbtini* apylinkės teismas, išnagrinėjęs Tarnybos prašymą rašytinio proceso tvarka, 2018 m. lapkričio 26 d. nutartimi Tarnybos prašymą tenkino ir leido paimti vaiką *duomenys neskelbtini* iš jo tėvų.
7. Teismas konstatavo, kad vaikui grėsmės lygis vertinamas ne pirmą kartą, tiek 2018 m. rugsėjo 18 d., tiek 2018 m. lapkričio 15 d. buvo nustatytas pirmasis grėsmės vaikui lygis, šeimai skirtas atvejo vadybininkas, tačiau atvejo vadybos procesas nepavyko, nes tėvas atsisakė jam skirtos pagalbos.
8. Teismas nustatė, kad iš 2018 m. lapkričio 19 d. tarnybinio pranešimo dėl nepilnamečio *duomenys neskelbtini* matyti, jog grėsmės vaikui lygio vertinimo metu buvo nustatyta, kad mokykloje vaikas dažnai būna nevaldomas, agresyvus ir ne-nuspėjamas, kartais be priežasties nelanko pamokų. Berniuko tėvas dažnai elgiasi agresyviai, kelia balsą, nebendrauja ir yra nusiteikęs priešiškai specialistų, kurie teikia pagalbą šeimai, atžvilgiu. Nepilnamečio teigimu, anksčiau šeimoje buvo smurtaujama, šiuo metu – ne. Tėvas atsisako daugelio specialistų pagalbos ir draudžia nepilnamečiam vaikui bendrauti su specialistais, neužtikrina, kad sūnus vartotų vaistus. Vaiko motina nedalyvauja vaiko gyvenime. Dėl pirmiau nurodytų aplinkybių nustatytas antrasis grėsmės vaikui lygis ir priimtas sprendimas vaiką paimti iš tėvų.
9. *duomenys neskelbtini* apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, žodinio proceso tvarka išnagrinėjusi suinteresuoto asmens *duomenys neskelbtini* atskirajį skundą, 2019 m. vasario 6 d. nutartimi *duomenys neskelbtini* rajono apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 26 d. nutartį paliko nepakeistą.
10. Kolegija nustatė, kad šeima Tarnybai žinoma nuo 2017 m. dėl kylančių vaiko elgesio problemų progimnazijoje. 2018 m. pavasarį, dalyvaujant berniuko tėvui, buvo sudarytas teiktinų šeimai paslaugų planas, tačiau jis rezultatų nedavė, nes tėvas atsisakė bendradarbiauti su progimnazijos specialistais. Per 2018 m. mokslo metus buvo suorganizuoti net 8 Vaiko gerovės komisijos posėdžiai susidariusiai situacijai spręsti. 2018 m. rugsėjo 18 d. Tarnyba nustatė pirmajį grėsmės vaikui lygį, sudarė pagalbos šeimai planą, tačiau jis nebuvo vykdomas, nes tėvas atsisakė bendradarbiauti su specialistais. 2018 m. lapkričio 15 d. Tarnyba pakartotinai

vertino grėsmės vaikui lygi ir, nustatius pirmąjį, kreipėsi į *duomenys neskelbtini* rajono socialinių paslaugų centrą dėl pagalbos šeimai plano peržiūros, po keturių dienų, t. y. 2018 m. lapkričio 19 d., gavusi pranešimą iš progimnazijos ir įvertinusi faktines aplinkybes, Tarnyba nustatė antrajį grėsmės vaikui lygi.

11. Kolegijos vertinimu, tėvas dėl vaiko psichinės sveikatos į medikus kreipiasi tik epizodiškai, neužtikrina tokios pagalbos tēstinumo. 2018 m. spalio 10 d. tėvas atvyko su siuntimu į VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų filialo Vaiko raidos centro Vaikų ir paauglių krizių intervencijos skyrių, iš jo išrašo matyti specialistų teiktos rekomendacijos, pavyzdžiu, išsamus ištyrimas ir gydymas šios įstaigos Vaikų psichiatrijos skyriuje, dienotvarkė, struktūruota aplinka, individuali tēstinė ilgalaikė psychologinė / psichoterapinė terapinė pagalba vaikui, socialinių igūdžių lavinimas, tėvų konsultavimas. Iš tėvų pateiktų dokumentų negalima spręsti, kad jie vykdė šias specialistų pateiktas rekomendacijas. Tačiau iš progimnazijos papildomai pateiktų duomenų matyti, kad tėvas buvo uždraudės vaikui teikti socialinės pedagogės ir psichologės paslaugas, o teisme papildomai nurodė, kad jis yra nusistatės prieš tokio pobūdžio priemones. Iš Tarnybos pateiktos papildomos informacijos, VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų filialo Vaiko raidos centro Vaikų psichiatrijos skyriaus 2018 m. gruodžio 18 d. surašyto berniuko epikrizės matyti, kad siekiant užtikrinti vaiko psichinę sveikatą yra būtina nuosekliai laikytis medikų rekomendacijų, tačiau vaiko tėvų požiūris į vaiko sveikatos būklę nėra pasikeitęs ir nėra duomenų, kad jie užtikrins vaiko gydymo tēstinumą, bendradarbiaus su specialistais. Be to, abu berniuko tėvai gyvenamąją vietą yra deklaravę Argentinoje, o tai apsunkina kompleksinės medicinos pagalbos vaikui teikimą, nes asmenims, kurie gyvenamosios vietas nėra deklaravę Lietuvoje, nemokama medicinos pagalba nėra teikiama.
12. Teismas nustatė, kad yra atliekamas ikiteisinis tyrimas, kuriame berniuko tėvas yra apklaustas kaip specialusis liudytojas ir jam paskirta ambulatorinė psichiatriinė ekspertizė tiek dėl galimai smurtinių veiksmų prieš vaiką šeimoje, tiek dėl viešosios tvarkos sutrikimo įstaigoje, kurioje vaikas laikinai apgyvendintas.
13. Teismo posėdyje vaiko motina pripažino, kad į Lietuvą ji grįžo tik prieš porą savaičių. Vaiką įstaigoje pirmą kartą aplankė 2019 m. sausio 20 d. Ji nurodė dirbanti Vokietijoje ir jos galimybės atvykti į Lietuvą yra ribotos dėl darbinės veiklos. Kolegija nustatė, kad berniuko motinai Kauno miesto apylinkės teismo 2009 m. rugpjūčio 27 d. sprendimu jau buvo neterminuotai apribota motinos valdžia kito vaiko atžvilgiu, nustatius, kad ji išvyko į Ispaniją ir vengia atligli savo pareigas vaikui.
14. Kolegija, įvertinusi byloje nustatytas aplinkybes, sprendė, kad vaiko tėvai šiuo metu nėra pasirengę užtikrinti vaiko fizinį ir psichinį saugumą, rūpintis jo sveikata ir mokymusi, auklėti jį, bendradarbiauti su specialistais, t. y. vykdyti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.165 straipsnyje įtvirtintas asmeninės tėvų pareigas. Todėl yra CK 3.254 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas pagrindas paimti vaiką iš tėvų.

### III. Kasacnio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo vaiko tévas *duomenys neskeltini* prašo panaikinti *duomenys neskeltini* apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 6 d. nutartį ir *duomenys neskeltini* apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 26 d. nutartį ir priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinius skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 15.1. Tarnyba pažeidė grėsmęs vaikui lygio nustatymo procedūrą, nes 2018 m. lapkričio 15 d. grėsmęs vaikui lygio anketą užpildė vaiko tévui nedalyvaujant, su vaiku nebendravo, apie nustatyta antrajį grėsmęs lygi ir apgyvendinimą *duomenys neskeltini* šeimos ir vaiko gerovés centre vaiko tévo laiku neinformavo.
  - 15.2. Tarnyba grėsmęs vaikui rizikos veiksnius bei kriterijus nustatė pagal savo šališką ir subjektyvų vertinimą. Vaikui grėsmę kilo ne jo gyvenamojoje aplinkoje, šeimoje, bet mokykloje, dėl vaiko netinkamo elgesio ugdymo įstaigoje yra atsakingi progimnazijos specialistai. Byloje nėra duomenų, kad vaiko gyvenamoji aplinka yra jam nesaugi. Tarp vaiko ir tévų yra stiprus emociinis ryšys, vaikas, kas kartą jį aplankius *duomenys neskeltini* šeimos ir vaiko gerovés centre, prašosi grįžti namo, tévai turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis naudotis tévų valdžia (CK 3.165 straipsnis), todėl vaikui gyvenant su tévais būtų galima greičiau pasiekti jo elgesio pokyčių.
  - 15.3. Pirmosios instancijos teismas, išduodamas leidimą paimti vaiką iš tévų, nenurodė né vieno CK 3.254 straipsnyje nustatyto pagrindo; apeliacinės instancijos teismas nurodė šio straipsnio 3 punktą, tačiau konkrečiau aplinkybių nedetalizavo, todėl vaiko tévui nėra aišku, ar nagrinėjamu atveju teismas nustatė, kad jis pažeidė visas CK 3.254 straipsnio nuostatas ar tik jų dalį.
  - 15.4. Pirmosios instancijos teismas bylą nagrinėjo rašytinio proceso tvarka, tačiau, atsižvelgiant į sprendžiamo klausimo svarbą, teismas bylą privalėjo nagrinėti žodinio proceso tvarka. Nagrinėjant vaiko paémimo klausimą rašytinio proceso tvarka yra trukdoma vaiko tévams pateikti įrodymus ir duoti paaiškinimus, taip pat teismas netiria vaiko nuomonės dėl jo gyvenimo su tévais ir ar jo paémimas iš tévų atitinka geriausius vaiko interesus. Be to, apie bylos nagrinėjimą pirmosios instancijos teisme vaiko tévai nebuvuo informuoti. Ne turėdamas teisinio išsilavinimo tévas nesugebėjo tinkamai ginti savo, sūnaus ir šeimos interesų bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme.
16. Atsiliepimu į kasacinių skundų pareiškėja Tarnyba prašo suinteresuoto asmens kasacinių skundų atmesti ir palikti galioti *duomenys neskeltini* apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 6 d. nutartį. Atsiliepimas į kasacinių skundų grindžiamas šiais esminiais argumentais:
  - 16.1. Tarnybos specialistai, reaguodami į 2018 m. lapkričio 19 d. gautą progimnazijos pranešimą, atvykę į ugdymo įstaigą, berniuko nuraminti negalėjo, susisiękti su tévu nepavyko, telefonu jis neatsiliepė. Vaiko motinos kontaktai Tarnybos specialistams nebuvvo žinomi, tévas juos atsisakė nurodyti. Susitarė dėl konsultacijos pas vaikų gydytoją psichiatrę, Tarnybos specialistai apie tai

nedelsdami informavo vaiko tėvą. Atvykės į Tarnybą, kur vaikas bendravo su mobiliosios komandos psichologe, berniuko tėvas atsisakė kalbėtis su specialistais, pakeltu balsu reikalavo atiduoti pagrobtą vaiką, apie vaiko pagrobimą pranešė bendrosios pagalbos telefonu 112 ir pasišalino. Vėliau jo telefonas buvo išjungtas. Grėsmės vaikui lygio vertinimo metu Tarnybos specialistai skambino vaiko tėvui, tačiau jis atvykštis atsisakė. Grėsmės lygio nustatymo anketoje pažymėta, kad vaiko tėvas atsisako pasirašyti dokumentus. Iš byloje esančių duomenų matyti, kad vaikui gyvenant centre stabilizuojasi jo elgesys, o nuoseklus centro bendradarbiavimas su mokyklos vadovais ir švietimo specialistais užtikrina berniuko galimybę mokytis mokykloje pagal savo galias ir sugebėjimus. Vaiko tėvas vengė bendradarbiauti su specialistais, taip piktnaudžiaudamas turimomis tévo teisėmis ir pareigomis.

- 16.2. Tarnyba 2018 m. lapkričio 19 d. pranešė vaiko tėvui apie įvykių, kvietė atvykti į Tarnybą, tačiau suinteresuotas asmuo bendrauti su Tarnybos specialistais, o vėliau – ir jo paties iškviestais policijos pareigūnais atsisakė. Vėliau Tarnyba telefonu informavo vaiko tėvą, kad vaikas yra paimamas iš šeimos, tačiau tėvas nurodė jokių dokumentų nepasirašystantis. Nuvykus į suinteresuoto asmens namus, vaiko tėvams dokumentų įteikti nepavyko. Vaiko tėvas buvo įtrauktas į grėsmės vaikui lygio vertinimo ir vaiko paėmimo iš šeimos procesą, tačiau pats nesikreipė ir nesiteiravo dėl informacijos apie tikslią vaiko apgyvendinimo vietą suteikimo. Nė vienas iš vaiko tėvų neteikė prašymo pirmosios instancijos teismui bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka, todėl teismas nepažeidė proceso teisės normų nagrinėdamas bylą raštinio proceso tvarka. Nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigalios Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 582 straipsnio 9 dalis, pagal kurią, teismui nagrinėjant bylą dėl teismo leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą, būtina, kad vaiko atstovams pagal įstatymą atstovautų advokatas.
- 16.3. Tarnybos vertinimu, bylą nagrinėjės teismas išsamiai įvertino CK 3.254 straipsnio 3 punkte egzistuojančias laikinosios globos nustatymo sąlygas, o Tarnyba, vadovaudamasi CK 3.254<sup>1</sup> straipsniu ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (toliau – ir VTAPI) nustatyta tvarka, ėmësi priemonių vaiko saugumui užtikrinti.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl bylos dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą nagrinėjimo procesinių ypatumų*

17. Remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (toliau – VTK) 9 straipsniu, valstybės dalyvės užtikrina, kad vaikas nebūtų išskirtas su savo tėvais prieš jų norą, išskyrus tuos atvejus, kai kompetentingi organai, vadovaudamiesi teismo

sprendimu ir taikytinais įstatymais, atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams. Tai nustatyti gali prireikti tam tikru konkrečiu atveju, pavyzdžiui, kai tėvai žiauriai elgiasi su vaiku arba juo nesirūpina, arba kai tėvai gyvena atskirai ir reikia nuspresti, kur turi gyventi vaikas (1 dalis). Pagal šio straipsnio 1 punktą, visoms suinteresuotoms šalims suteikiama galimybė dalyvauti kiekviename nagrinėjimo procese ir pareikšti savo požiūrį (2 dalis).

18. Pagal VTK 12 straipsnį valstybės dalyvės garantuoja vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; be to, vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, skiriama daug dėmesio. Todėl vaikui būtinai suteikiama galimybė būti išklausytam bet kokio jį liečiančio teismonio ar administraciniu nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atinkamą organą nacionaliniu įstatymu nustatyta tvarka.
19. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 3 punkte (redakcija, galiojusi skundžiamu teismu procesinių sprendimų priėmimo metu) įtvirtintas vienas iš vaiko teisių ir laisvių apsaugos įgyvendinimo principų, t. y. vaiko nuomonės išklausymo ir vaiko dalyvavimo užtikrinimo principas – vaikas, sugebantis suformuluoti savo pažiūras, turi būti išklausytas visais su juo susijusiais klausimais ir į vaiko nuomonę, įvertinus jo amžių ir brandą, turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams. Vaiko teisė būti išklausytam taip pat reglamentuojama ir minėto įstatymo 11 straipsnyje, pagal kurį vaikas, gebantis suformuluoti savo nuomonę, turi būti išklausytas visais su juo susijusiais klausimais ir į jo nuomonę turi būti atsižvelgiama, jeigu tai neprieštarauja vaiko interesams. Vaikas turi būti išklausytas tiesiogiai, o jeigu tai neįmanoma, – per vaiko atstovą pagal įstatymą ar per įstatymu nurodytus asmenis (1 dalis). Vaiko teisė būti išklausytam garantuojama sukuriant aplinką, leidžiančią vaikui pasinaudoti šia teise, suteikiant būtiną informaciją, patarimų, atsižvelgiant į jo amžių ir brandą, pagal galimybes pasitelkus specialių žinių turinčius asmenis, kai tai būtina (2 dalis).
20. VTAPI 40 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgaliotas teritorinis skyrius, paėmės vaiką iš jam nesaugios aplinkos, šio įstatymo 42 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka ne vėliau kaip per 3 darbo dienas CK 3.254<sup>1</sup> straipsnyje nustatyta tvarka kreipiasi į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą bei CK ir šio įstatymo nustatyta tvarka inicijuoja laikinosios globos (rūpybos) vaikui nustatymo organizavimą. Nurodyto įstatymo 42 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad prašymas dėl leidimo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą nagrinėjamas CPK XXXIX skyriuje nustatyta tvarka.
21. Remiantis CK 3.254 straipsniu vaiko laikinoji globa (rūpyba) nustatoma, kai vai ko: 1) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais); 2) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių; 3) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaikui, netinkamai auklėja, naudoja smurtą arba kitaip piktnaudžiauja tėvų valdžia ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniams, protiniams, dvasiniams, doroviniams vystymuisi ir saugumui.

22. CK 3.254<sup>1</sup> straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kai yra šio kodekso 3.254 straipsnyje nustatyti pagrindai, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo nustatyta tvarka gali paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą. Remiantis šio straipsnio 2 dalimi, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, paėmusi vaiką šio straipsnio 1 dalyje nurodytu atveju, privalo per tris darbo dienas, o išimtiniais atvejais, kai tai objektyviai neįmanoma, – per penkias darbo dienas, kreiptis į teismą dėl leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą. Praýmas išduoti leidimą paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą nagrinėjamas CPK XXXIX skyriuje nustatyta tvarka.
23. CPK XXXIX skyriaus normos (579–582 straipsniai) reglamentuoja bylų dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo ir kitų bylų, kurios pagal Civilinį kodeksą bei kitus įstatymus nagrinétinos supaprastinto proceso tvarka, nagrinėjimo tvarką.
24. Remiantis CPK 579 straipsniu, CK nustatytais atvejais praýmai dėl teismo leidimų veiksmams atliki išdavimo, pareiškimų ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo ir kiti klausimai, pagal CK ir kitus įstatymus nagrinéjami supaprastinto proceso tvarka, nagrinėjami šiame skyriuje nustatyta tvarka, jeigu šis kodeksas nenurodo kitos tokios praýmų nagrinėjimo tvarkos.
25. Remiantis CPK 582 straipsniu (redakcija, galiojusi skundžiamų teismų procesinių sprendimų priémimo metu), byla nagrinėjama rašytinio proceso tvarka, išskyrus atvejus, kai pats teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, nusprendžia bylą nagrinéti žodinio proceso tvarka. Bylos dėl teismo leidimo pratęsti asmens priverstinį hospitalizavimą ir (ar) priverstinį gydymą nagrinėjamos žodinio proceso tvarka. Nagrinėjant bylą žodinio proceso tvarka, teismo posėdžio eiga nefiksuojama (1 dalis). Praýmai, paduoti šiame skyriuje nustatyta tvarka, teisme turi būti išnagrinéti ne vėliau kaip per penkias darbo dienas nuo jų priémimo dienos (2 dalis). Teismas gali įpareigoti pareiškėją pateikti papildomų bylai išspręsti reikalingų įrodymų. Teismas taip pat turi teisę rinkti tokius įrodymus savo iniciatyva (3 dalis). Kai sprendžiamas klausimas, susijęs su vaiko teisėmis, leidimo išdavimo klausimą teismas turi spręsti atsižvelgdamas išimtinai į vaiko interesus. <...> (4 dalis). <...> Byla nagrinėjama šiame skyriuje nustatyta tvarka, neatsižvelgiant į tai, kad ginčas kyla dėl teisės, išskyrus Civiliniame kodekse nustatytus atvejus (6 dalis). Bylą teismas išsprendžia priimdamas nutartį. Teismo nutartis išduoti leidimą, patvirtinti pareiškimą ar faktus, išskyrus nutartį leisti paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą arba atsisakyti duoti šį leidimą, apeliacine tvarka neskundžiamą ir įsiteisėja nuo priémimo dienos, tačiau teismo atsisakymas išduoti leidimą, patvirtinti pareiškimą ar faktą neatima iš pareiškėjo teisės, pasikeitus aplinkybėms, pakartotinai kreiptis į teismą dėl leidimo išdavimo, pareiškimo ar fakto patvirtinimo. Teismo nutartis leisti paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą vykdytina skubiai. Teismo nutartis leisti paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą arba atsisakyti duoti šį leidimą gali būti skundžiamą atskiruoju skundu. Šis skundas turi būti išnagrinėtas per šio kodekso 336 straipsnio 3 dalyje nurodytą terminą (7 dalis). Šiame skyriuje nustatyta tvarka nagrinėtoje byloje dalyvaujančių asmenų turėtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos (8 dalis).

26. CPK 153 straipsnyje nustatyta, kad teismo posėdžiai vyksta žodinio proceso tvarka, tai yra kviečiant į jį dalyvaujančius byloje asmenis, išskyrus atvejus, kai šis kodeksas nustato kitaip (1 dalis). Šio kodekso nustatytais atvejais galimas raštinis procesas. Šiuo atveju į teismo posėdį dalyvaujantys byloje asmenys nekviečiami ir tame nedalyvauja. Apie raštinį procesą dalyvaujantiems byloje asmenims pranešama šio kodekso 133 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka (2 dalis). Procesinius klausimus, kurie turi būti nagrinėjami raštinio proceso tvarka, teismas gali išnagrinėti žodinio proceso tvarka, pripažinęs, kad tai būtina (3 dalis).
27. Remiantis CPK 133 straipsniu, dalyvaujantiems byloje asmenims teismo šaukimais ar pranešimais pranešama apie teismo posėdžio ar atskirų procesinių veiksmų atlikimo laiką ir vietą. Dalyvaujančiam byloje asmeniui tinkamai įteikus teismo šaukimą, apie kitus teismo posėdžius pranešama pranešimais. Teismo šaukimais taip pat šaukiams į teismą liudytojai, vertėjai ir ekspertai (1 dalis). Dalyvaujantiems byloje asmenims šaukimas ar pranešimas turi būti įteiktas šio kodekso 117–132 straipsniuose nustatyta tvarka ir tokiais terminais, kad jie turėtų pakankamai laiko nustatyti laiku atvykti į teismą ir pasirengti bylai (2 dalis). Kai byla nagrinėjama iš esmės raštinio proceso tvarka, apie teismo posėdžio datą, laiką, vietą ir teismo sudėtį skelbiama specialiaiame interneto tinklalapyje ne vėliau kaip prieš septynias dienas iki teismo posėdžio dienos, išskyrus šio kodekso nurodytus atvejus, kai dalyvaujantiems byloje asmenims pranešama kita tvarka. Šią informaciją taip pat teikia teismo raštine. Kai raštinio proceso tvarka nagrinėjami kiti procesiniai klausimai, dalyvaujantiems byloje asmenims apie teismo posėdį pranešama tik šio kodekso nurodytais atvejais (3 dalis).
28. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) jurisprudenciją šeimos išskyrimas yra labai rimto pobūdžio aprivojimas; toks žingsnis turi būti pagrįstas pakankamai protingais ir svarbiais motyvais, atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus (EŽTT 1988 m. kovo 24 d. sprendimas byloje *Olsson prieš Švediją* (nr. 1), peticijos Nr. 10465/83, par. 72). Be to, pažymėtina, kad kiekviena laikinosios globos priemonė turėtų būti suderinta su pagrindiniu tikslu – suvienyti biologinius tėvus ir vaiką; žinoma, šiame kontekste reikia nustatyti teisingą interesų pusiausvyrą, ypatingą dėmesį skiriant geriausiams vaiko interesams, kurie gali būti viršesni už tėvų; tėvams negali būti suteikta teisė į priemonių, kurios padarytų žalą vaiko sveikatai ir raidai, taikymą (žr., pvz., 1996 m. rugpjūčio 7 d. sprendimo byloje *Johansen prieš Norvegiją*, peticijos Nr. 17383/90, par. 78). Geriausią vaiko interesų apsvarstymas yra dvejopo pobūdžio: pirma, reikia užtikrinti, kad vaikas augtų sveikoje aplinkoje ir tévas (motina) negali imtis priemonių, kurios pakenktų vaiko sveikatai, raidai, ir, antra, turi būti užtikrintas vaiko ryšių su šeima palaikymas (išskyrus tuos atvejus, kai paaškėjo ypatingas šeimos netinkamumas), nes šių ryšių suvaržymas reiškia vaiko atskyrimą nuo jo šaknų (žr. 2012 m. balandžio 10 d. sprendimo byloje *Pontes prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19554/09, par. 79).
29. EŽTT praktikoje sprendžiant dėl sprendimo atskirti vaiką nuo šeimos priėmimo proceso atitinkties Konvencijos 8 straipsnio reikalavimams vertinama ne tik tai, *ar toks sprendimas yra pagristas pakankamais irodymais* (išskaitant atitinkamus liudytojų parodymus, kompetentingų institucijų išvadas, psichologų ir kitų eks-

- pertų vertinimus ir medicininius įrašus), bet ir tai, *ar suinteresuotiemis asmenims buvo sudaryta pakankamai galimybę dalyvauti sprendimo priėmimo procese* (žr. 2002 m. sausio 8 d. sprendimą byloje *Schultz prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 50510/99; 2007 m. sausio 8 d. sprendimą byloje *Polášek prieš Čekijos Respubliką*, peticijos Nr. 31885/05; 2007 m. kovo 20 d. sprendimą byloje *Remmo ir Uzunkaya prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 5496/04).
30. Be to, priklausomai nuo bylos aplinkybių, teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis gali būti pripažistama: 1) tai, ar pačiam vaikui buvo sudaryta galimybė išreikšti savo nuomonę (žr., pvz., 2007 m. rugpjūčio 21 d. sprendimo *Havelka ir kiti prieš Čekijos Respubliką*, peticijos Nr. 23499/06, par. 62; 2004 m. liepos 8 d. sprendimo byloje *Haase prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 11057/02, par. 97); 2) tai, ar buvo užtikrintas tinkamas suinteresuotų asmenų teisinis atstovavimas bylą nagrinėjant teisme (žr. 2013 m. balandžio 8 d. sprendimą byloje *A. K. ir L. prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 37956/11; 2013 m. gegužės 19 d. sprendimą byloje *B. prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 1285/03).
31. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymima, kad, sprendžiant tokio pobūdžio bylas, svarbiausia yra nustatyti vaiko interesus ir kas juos geriausiai galėtų užtikrinti, ar tėvai buvo pakankamai įtraukti į sprendimų priėmimo procesą ir ar vaikas buvo išklausytas (žr., be kita ko, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugpjūčio 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-548-915/2015; 2017 m. spalio 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-280-969/2017 33 punktą).
32. Atsižvelgdama į pirmiau nurodytą teisinį reguliavimą ir teismų praktiką, teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylos dėl teismo leidimų išdavimo paimti vaiką iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą yra susijusios su valstybės intervencija į asmens privatų ir šeimos gyvenimą. Jų galima pasekmė (jeigu priimamas sprendimas dėl leidimo paimti vaiką) yra faktinis vaiko atskyrimas nuo šeimos, laikinosios globos (rūpybos) organizavimas CK ir VTAPĮ nustatyta tvarka (CK 3.253 straipsnis, 3.254 straipsnio 3 punktas, VTAPĮ 40 straipsnio 2 dalis) su tolesnėmis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. Todėl šios kategorijos bylos neturėtų būti laikomos išimtimi iš teisiniame reglamentavime ir teismų praktikoje suformuluotų asmens teisės į teisingą procesą standartų, t. y. apie pradėtą teisminį procesą turėtų būti tinkamai informuojami ir į jį įtraukiiami vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą, savo nuomonę suformuluoti galintis vaikas turėtų būti išklausytas tiesiogiai, dalyvaujant psychologui ar per atstovą, turi būti įvertinta asmens galimybė ginti savo teises savarankiškai (be atstovo) ir kt. Vaiko tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą turėtų būti įtraukti į bylą kaip suinteresuoti asmenys, be kita ko, užtikrinant ir jų teisę į apeliaciją.
33. Neprisklausomai nuo to, ar byla dėl leidimo paimti vaiką iš tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą būtų nagrinėjama rašytinio ar žodinio proceso tvarka, teismas negali apsiriboti vien tik formalijų požymių (procedūrinių aspektų, susijusių su grėsmės lygio nustatymu) patikrinimu, bet turi iš esmės patikrinti ir įvertinti taip pat ir faktines konkretių atveju susiklosčiusias aplinkybes – t. y. faktinę situaciją tiek vaiko paėmimo iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą momentu, tiek ir bylos nagrinėjimo teisme metu. Atsižvelgiant į tai, byla dėl leidimo paimti vai-

ką iš jo atstovų pagal įstatymą galėtų būti nagrinėjama rašytinio proceso tvarka tik išimtiniais atvejais, kai iš pareiškėjo teismui pateiktų duomenų ir įrodymų visiškai aiški konkrečiu atveju susiklosčiusi faktinė situacija, tėvų ar kitų atstovų pagal įstatymą ir paties vaiko, sugebančio suformuluoti savo nuomonę, pozicija dėl vaiko paėmimo. Kitais atvejais, esant bent menkiausiai abejonei ar neaiškumui dėl faktinių bylos aplinkybių arba kai yra bent vieno byloje dalyvaujančio asmens prašymas nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, teismas turėtų nagrinėti bylą žodinio proceso tvarka, suteikdamas galimybę tėvams ar kitiemis atstovams pagal įstatymą ir vaikui, sugebančiam suformuluoti savo nuomonę, būti išklausytiems. Jeigu byla pirmosios instancijos teisme buvo išnagrinėta rašytinio proceso tvarka, apeliacinės instancijos teismas visais atvejais bylą turi nagrinėti žodinio proceso tvarka, užtikrindamas visas procesines garantijas, kurių reikalauja tokios kategorijos bylų pobūdis.

34. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad teisiniame reguliavime, galiojusiame šios bylos nagrinėjimo pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose metu, įtvirtinta bylų dėl teismo leidimų paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą išdavimo nagrinėjimo rašytinio proceso tvarka prezumpcija (CPK 582 straipsnio 1 dalis) ir itin trumpas (5 darbo dienų) tokį bylą išnagrinėjimo terminas (CPK 582 straipsnio 2 dalis) iš esmės nesudarė arba labai apsunkino teismo galimybę: 1) tinkamai vykdyti CPK 133 straipsnyje nustatyta suinteresuotų asmenų informavimo apie teismo posėdį pareigą; 2) suteikti suinteresuočiams asmenims galimybę dalyvauti bylos nagrinėjimo procese; 3) suteikti vaikui galimybę būti išklausytam. Pažymėtina, kad nurodytos priežastys nulémė vėlesnius teisinio reguliavimo pakeitimus (žr. 2019 m. balandžio 11 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 336, 580, 581 ir 582 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XIII-2037).
35. Kasaciniame skunde, be argumentų, susijusių su nustatytu grėsmės vaikui lygio pagrįstumu, keliamas teismo proceso dėl leidimo paimti vaiką išdavimo tinkamumo klausimas. Suinteresuotas asmuo nurodo, kad:
  - 35.1. atsižvelgiant į sprendžiamą klausimo svarbą pirmosios instancijos teismas bylą nepagrįstai nagrinėjo rašytinio proceso tvarką;
  - 35.2. apie bylos nagrinėjimą pirmosios instancijos teisme vaiko tėvai nebuvu informuoti, neturėjo galimybės teismui pateikti įrodymų ir duoti paaikinimų;
  - 35.3. teismas netyrė vaiko nuomonės dėl jo gyvenimo su tėvais;
  - 35.4. neturėdamas teisinio išsilavinimo jis nesugebėjo tinkamai ginti savo, sūnaus ir šeimos interesų bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme.
36. Iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO matyti, kad nagrinėjamoje byloje:
  - 36.1. 2018 m. lapkričio 22 d. *duomenys neskeltini* apylinkės teismo *duomenys neskeltini* rūmuose gautas Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos *duomenys neskeltini* apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus prašymas dėl leidimo paimti vaiką.
  - 36.2. 2018 m. lapkričio 26 d. *duomenys neskeltini* apylinkės teismas, išnagrinėjęs bylą rašytinio proceso tvarka, priėmė nutartį prašymą tenkinti – leisti paimti vaiką *duomenys neskeltini*, gim. 2009 m. vasario 17 d., iš vaiko tėvų *duomenys neskeltini*, nurodytą nutartį dėl leidimo paimti vaikus vykdyti

- skubiai. Duomenų, kada ir kokiu būdu vaiko tėvai buvo informuoti apie pirmosios instancijos teismo posėdį, byloje nėra.
- 36.3. 2018 m. lapkričio 26 d. *duomenys neskelbtini* apylinkės teismas išsiuntė nutartį, kuria tenkintas prašymas leisti paimti vaiką, vaiko tėvams.
- 36.4. 2018 m. lapkričio 29 d. *duomenys neskelbtini* apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 26 d. nutartis įteikta *duomenys neskelbtini*.
- 36.5. 2018 m. gruodžio 3 d. *duomenys neskelbtini* apylinkės teisme gautas *duomenys neskelbtini* prašymas panaikinti *duomenys neskelbtini* apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 26 d. nutartį.
- 36.6. 2018 m. gruodžio 5 d. *duomenys neskelbtini* apylinkės teismo nutartimi nustatyta suinteresuotam asmeniui *duomenys neskelbtini* 7 (septynių) dienų terminas nuo nutarties patvirtintos kopijos įteikimo dienos nutartyje nurodytiems atskirojo skundo trūkumams pašalinti.
- 36.7. 2018 m. gruodžio 10 d. ir 2018 m. gruodžio 21 d. *duomenys neskelbtini* apylinkės teisme gauti *duomenys neskelbtini* patikslinti skundai.
- 36.8. 2018 m. gruodžio 27 d. *duomenys neskelbtini* patikslintas atskirasis skundas priimtas, byla perduota nagrinėti *duomenys neskelbtini* apygardos teismui.
- 36.9. 2019 m. sausio 30 d. *duomenys neskelbtini* apygardos teismas išnagrinėjo bylą žodinio proceso tvarka, dalyvaujant *duomenys neskelbtini*.
- 36.10. 2019 m. vasario 6 d. *duomenys neskelbtini* apygardos teismas priėmė nutartį, kuria *duomenys neskelbtini* apylinkės teismo *duomenys neskelbtini* rūmų 2018 m. lapkričio 26 d. nutartis palikta nepakeista.
37. Vertindama kasacinio skundo argumentus dėl žodinio proceso pirmosios instancijos teisme nebuvo teisėjų kolegija konstatuoją, jog vien ta aplinkybė, kad pirmosios instancijos teismas bylą išnagrinėjo rašytinio proceso tvarka, savaimė nesudaro savarankiško pagrindo panaikinti skundžiamus teismų procesinius sprendimus, juolab kad byla apeliacinės instancijos teisme buvo išnagrinėta žodinio proceso tvarka.
38. Kartu pažymėtina, kad pirmosios instancijos teismo nutartis buvo priimta, nors formaliai ir nurodant vaiko tėvus kaip suinteresuotus asmenis, tačiau neinformavus jų apie teismo posėdį. Tai savo ruožtu nulémė, kad jie neturėjo galimybės teismui pateikti įrodymų ir duoti paaiskinimų raštu. Nors bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu galiojęs teisinis reguliavimas iš esmės vertė teismą rinktis tarp pareigos išnagrinėti bylą per įstatyme nustatytą terminą (CPK 582 straipsnio 2 dalis) ir pareigos tinkamai informuoti byloje dalyvaujančius asmenis apie teismo posėdį (CPK 133 straipsnio 3 dalis), teisėjų kolegijos vertinimu, prioritetine laikytina būtent pastaroji pareiga, atsižvelgiant į pirmiau aptartus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) įtvirtintus žmogaus teisių standartus (žr. šios nutarties 28–30 punktus) ir VTK 9 straipsnio 2 dalį. Atsižvelgiant į tai, šios pareigos nevykdymas laikytinas procesiniu pažeidimu.
39. Kita vertus, *duomenys neskelbtini* skunde dėl pirmosios instancijos teismo nutarties aptariama aplinkybe (tėvų neinformavimu apie pirmosios instancijos teismo posėdį) nebuvo remiamasi, tuo tarpu pagal CPK 329 straipsnio 3 dalį absolūciais sprendimo negaliojimo pagrindais yra pripažistami ir tokie atvejai, jeigu:

- 1) pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą, kai nebuvo nors vieno iš dalyvaujančių byloje asmenų, kuriam nebuvo pranešta apie teismo posėdžio laiką ir vietą, *jeigu* toks asmuo remdamasis šia aplinkybe grindžia savo apeliacinį skundą <...>. Dėl šios priežasties teisėjų kolegija konstatuoja, kad vien šis procesinis pažeidimas savaime nesudaro pagrindo naikinti apeliacinės ir pirmosios instancijos teismų procesinių sprendimų.
40. Vertindama kasacinio skundo argumentus dėl vaiko nuomonės neišklausymo teisėjų kolegija pažymi, kad vaiko nuomonė nebuvo išklausyta nei bylą nagrinėjant pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismuose, teismai taip pat nesirémė vaiko nuomone, išsakyta jam bendraujant su vaiko teisių apsaugos institucijos darbuotojais iki teisminio proceso pradžios. Teismų procesiniuose sprendimuose nėra nurodytos vaiko nuomonės neišklausymo priežastys (pvz., kad vaikas negali savarankiškai suformuluoti savo nuomonės ar pan.), nors vaiko amžius (9 metai) savaime nesudaro pagrindo manyti, kad jis būtų nepajėgus savarankiškai suformuluoti nuomonės ir ją pareikšti su juo susijusiais klausimais. Pažymétina, kad apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas priimtas 2019 m. vasario 6 d., praėjus daugiau nei dviej mėnesiams po vaiko faktinio paėmimo. Tikėtina, kad vaikui bylos nagrinėjimo iš esmės apeliacinės instancijos teisme metu jau buvo praėjės patirtas stresas, o jam taikomos pagalbos priemonės turėjo pradėti duoti rezultatą. Nesant duomenų, kad nagrinėjamoje byloje vaikas buvo įtrauktas į su juo susijusių sprendimų priėmimą, atsižvelgiant į cituotoje EŽTT praktikoje nurodytus standartus, yra pagrindas konstatuoti tiek vaiko tėvų, tiek paties vaiko teisių, įtvirtintų EŽTK 6 ir 8 straipsniuose, VTK 12 straipsnyje ir VTAPĮ 4 straipsnio 11 dalyje, pažeidimą.
41. Vertindama kasacinio skundo argumentus dėl tėvų nesugebėjimo tinkamai ginti savo, sūnaus ir šeimos interesų bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme teisėjų kolegija pažymi, kad, remiantis CPK 161 straipsnio 1 dalimi, tais atvejais, kai teismo posėdžio pirmininkas ar kitas bylą nagrinėjantis teisėjas mano, kad šalis arba trečiasis asmuo be atstovo pagalbos nesugeba (nesugebės) tinkamai ginti savo teisių, jis gali pasiūlyti šiemas asmenims pasirūpinti, kad jiems būtų atstovaujama procese, ir dėl to atidėti bylos nagrinėjimą. Bylos nagrinėjimo metu bylą atidėti šiame straipsnyje nurodytu pagrindu galima tik vieną kartą. Remiantis šio straipsnio 2 dalimi, šaliai arba trečiajam asmeniui nepasinaudojus teismo pasiūlymu pasirūpinti atstovavimui, byla nagrinėjama toliau.
42. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad pagal įstatymą teismas neprivalo rūpintis, kad šalis turėtų atstovą, kvalifikotą teisininko pagalbą byloje; tik matydamas, kad šalių gebėjimai dalyvauti nagrinėjant bylą yra aiškiai nelygūs, kad dėl sveikatos ar kitos svarbios priežasties šalis be atstovo pagalbos negali tinkamai ginti savo teisių, teismo posėdžio pirmininkas gali pasiūlyti šalims pasirūpinti jų atstovavimui; toks posėdžio pirmininko veiksmas nepažeistų šalių procesinio lygiateisiškumo principo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-178/2006).
43. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad gebėjimas veiksmingai įgyvendinti procesines teises iš esmės priklauso nuo dalyvaujančio byloje asmens gebėjimo sekti

procesą ir visapusiškai tame dalyvauti, kurį gali menkinti amžius, nepakankama branda ar negalia. Galimos situacijos, kai dalyvaujantis byloje asmuo dėl menko išsilavinimo, teisinio neišprusimo bei nepatyrimo gali nesugebėti įvertinti pasirinkto teisių gynimo būdo tinkamumo bei jo veiksmingumo konkrečioje byloje ir dėl to atsidurti nelygiavertėje procesinėje padėtyje kitos bylos šalies atžvilgiu, dėl ko teisingo, sąžiningo ir tinkamo bylos išnagrėjimo tikslas gali likti neįgyvendintas. Ar šalis dėl tam tikrų priežasčių be atstovo pagalbos negali tinkamai ginti savo teisių, vertinama konkrečioje byloje vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (CK 1.5 straipsnio 4 dalis) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-42/2014).

44. Teisėjų kolegija pažymi, kad, atsižvelgiant į bylose dėl teismo leidimų paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą išdavimo sprendžiamų klausimų svarbą, CPK 161 straipsnio 1 dalyje nustatyta teismo posėdžio pirmininko ar kito bylą nagrinėjančio teisėjo pareiga įsitikinti, ar byloje dalyvaujantys asmenys be atstovo pagalbos sugeba (sugebės) tinkamai ginti savo teises, o tuo suabejojus, pasiūlyti šiemas asmenims pasirūpinti, kad jiems būtų atstovaujama procese, turi ypatingą reikšmę. Šios kategorijos bylose vaiko teisėti atstovai paprastai patiria daug neigiamų išgyvenimų, kurie daro neigiamą įtaką jų galimybei racionaliai mąstyti, tinkamai elgtis procese. Dėl to kiekvienu atveju, kai vaiko tévai ar kiti atstovai pagal įstatymą nėra pasirūpinę savo teisiniu atstovavimu, teismas turi išsiaiškinti to priežastis, įvertinti šių asmenų galimybę tinkamai ginti savo teises teisminio proceso metu. Toks vertinimas apima, be kita ko, vaiko tévų ar kitų atstovų pagal įstatymą amžiaus, išsilavinimo, socialinių įgūdžių, raštingumo ir kitų reikšmingų aplinkybių įvertinimą. Esant bent menkiausiai abejonei dėl vaiko tévų ar kitų atstovų pagal įstatymą sugebėjimo tinkamai ginti savo teises, teismas turi pasiūlyti šiemas asmenims pasirūpinti, kad jiems būtų atstovaujama procese. Tokią poziciją atspindi ir teisėkūros tendencijos – pagal nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliosančią CPK 582 straipsnio 9 dalies redakciją, teismui nagrinėjant bylą dėl teismo leidimo paimti vaiką iš jo atstovų pagal įstatymą, būtina, kad vaiko atstovams pagal įstatymą atstovautų advokatas.
45. Nagrinėjamoje byloje, minėta, vaiko tévai nebuvo informuoti apie procesą pirmosios instancijos teisme, atitinkamai tame jiems niekas neatstovavo. Nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo nutartimi *duomenys neskelbtini* pats (be atstovo pagalbos) net tris kartus teikė teismui įvairiai pavadintus („prashymas“, „skundas“) dokumentus, kuriuos, teismui nurodžius, tikslino ir kurie galiausiai buvo priimti kaip atskirasis skundas dėl pirmosios instancijos teismo nutarties. Teisėjų kolegijos vertinimu, tiek šių dokumentų forma, tiek jų turinys nerodo jį surašiusio asmens gebėjimo ginti savo teises teisme. Pavyzdžiuui, minėtuose dokumentuose reiškiami reikalavimai, susiję su mokyklos pakeitimui, paslaugų teikėjo skyrimu, psichoterapeutės užsiėmimų vaikui suderinimu ir kt., kurie ne tik nėra nagrinėjamos bylos dalykas, bet ir apskritai nėra nagrinėtini teisme. Iš vaiko tévų pasiskymų apeliacinės instancijos teismo posėdžio, kuriame jie taip pat dalyvavo be atstovo, metu taip pat negalima spręsti, kad jie gerai suprato nagrinėjamos bylos esmę, t. y. kokios faktinės bylos aplinkybės yra teisiškai reikšmingos, o kokios

ne. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teisme vaiko tėvams turėjo būti pasiūlyta pasirūpinti astovavimui, tačiau to nebuvo padaryta, taip pažeidžiant CPK 161 straipsnio 1 dalyje nustatytą teismo pareigą.

46. Apibendrindama išdėstyta aplinkybes teisėjų kolegija konstatuoja, kad visumos pozityvių valstybės pareigų, susijusių su tinkamu vaiko tėvų ir paties vaiko įtraukimu į bylos nagrinėjimo procesą, išplaukiančių iš EŽTK 6 ir 8 straipsnių, VTK 9 straipsnio 2 dalies, 12 straipsnio ir įtvirtintų nacionalinės teisės normose (VTAPI 4 straipsnio 3 punktas ir 11 straipsnis, CPK 133 straipsnio 3 dalis ir 161 straipsnio 1 dalis), nevykdymas iš esmės pažeidė procesinį teisingumą šioje byloje. Atsižvelgiant į tai, skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis nai-kintina, byla perduodama apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.
47. Konstatavusi proceso teisės normų pažedimą priimant skundžiamą nutartį teisėjų kolegija nepasisako dėl kasaciniame skunde keliamų klausimų, susijusių su teismų leidimo paimti vaiką iš teisėtų atstovų išdavimo pagrįstumu materialiosios teisės prasme, t. y. su grėsmės vaikui lygio nustatymo pagrįstumu. Šias aplinkybes turi įvertinti apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą iš naujo, užtikri-nant visas procesines garantijas suinteresuotiemis asmenims. Kaip nurodyta šioje nutartyje, šios kategorijos bylose teismas negali apsiriboti vien tik formalijų po-žymių (procedūrinių aspektų, susijusių su grėsmės lygio nustatymu) patikrinimu, bet turi iš esmės patikrinti ir įvertinti taip pat ir faktines konkretiū atveju susi-klosčiusias aplinkybes, t. y. faktinę situaciją tiek vaiko paėmimo iš jo tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą momentu, tiek ir bylos nagrinėjimo teisme metu.

#### *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

48. Kasacinis teismas patyrė 10,81 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 8 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Kadangi byla perduotina apeliaci-nės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, tai dėl nurodytų, taip pat šalių turėtų išlaidų atlyginimo priteisimo turės pasisakyti šis teismas, išnagrinėjės bylą pakar-totinai (CPK 93 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vado-vaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

**n u t a r i a :**

*duomenys neskelbtini* apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 6 d. nutartį panaikinti, perduoti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsitei-sėja nuo priėmimo dienos.

## PRIEVOLIU TEISĖ

### 1.3. Dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomas sutartį

*CK 6.482 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį nuomininkas, tvarkingai vykdęs pagal nuomas sutartį prisiimtas pareigas, pasibaigus sutarties terminui turi pirmenybės teisę palyginti su kitais asmenimis atnaujinti sutartį, kai yra nuomojamas savivaldybės turtas, gali būti taikomas ir viešas konkursas neorganizuojamas tik tais atvejais, kada yra užtikrinamas specialių savivaldybės turto nuomas savykius reglamentuojančių imperatyvių viešosios teisės normų, ir pirmiausiai Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 straipsnyje įtvirtintų principų, inter alia, efektyvumo principo, pagal kurį sprendimais, susijusiais su valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, turi būti siekiama maksimalios naudos visuomenei, laikymasis. Priešingu atveju turi būti skelbiamas savivaldybės turto nuomas viešas konkursas.*

Turto nuomas viešo konkurso būdu tikslas yra išnuomoti turtą už didžiausią nuomas mokesčių, o didžiausią nuomas mokesčių pasiūlęs ir dėl to nuomas konkurso laimėtoju pripažintas asmuo įgyja teisę reikalauti, kad su juo būtų sudaryta nuomas sutartis. Savivaldybės turto nuomas viešo konkurso organizavimas turint tikslą tik nustatyti sąlygas ir kainą, kurį pasiūlys viešo konkurso būdu nustatytas laimėtojas, nesuteikiant konkurso būdu nustatytam laimėtojui teisę sudaryti nuomas sutartį, bet sudarant (atnaujinant) savivaldybės turto, dėl kurio nuomas buvo skelbtas viešas konkursas, nuomas sutartį su ankstesniu turto nuomininku, reikštų ne tik asmens teisėtai įgytų teisių perkėlimą kitam asmeniui, bet ir apskritai viešo nuomas konkurso paneigimą. O tai nesuderinama su teise.

Civilinė byla Nr. e3K-3-331-403/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-01464-2016-9  
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.2.2.3.1.1; 2.6.16.4 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. lapkričio 6 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susideanti iš teisėjų Janinos Januškienės (kolegijos pirmininkė), Algirdo Norkūno ir Algirdo Taminsko (pranesėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Gintarinė vaistinė“ kasacinių skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario

26 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Gintarinė vaistinė“ ieškinį atsakovėms Vilniaus miesto savivaldybės administracijai ir Vilniaus miesto savivaldybės tarybai dėl nuomos sutarčių termino atnaujinimo ir neteisėtų veiksmų nutraukimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomos sutartę.
2. Ieškovė prašė: 1) pripažinti jos pirmumo teisę prieš kitus asmenis atnaujinti 2008 m. balandžio 3 d. sutartį dėl negyvenamųjų patalpų Vilniuje, K. Kalinausko g. 4, nuomos ir 2015 m. lapkričio 25 d. sutartį dėl negyvenamųjų patalpų Vilniuje, Pylimo g. 3, nuomos (toliau – ir sutartys); 2) pripažinti, kad Vilniaus miesto savivaldybės administracija (toliau – ir Savivaldybės administracija) ir Vilniaus miesto savivaldybės taryba (toliau – ir Taryba), nepratęsdamos sutarčių ir nedudarydamos ieškovei sąlygų pasinaudoti pirmenybės teise jas prateisti bei pa-skelbdamos viešą konkursą dėl šių patalpų nuomos, pažeidė sutarčių 16 punktą ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.482 straipsnį; 3) pripažinti neteisėtu ir negaliojančiu Vilniaus miesto savivaldybės viešą konkursą (kartu ir sprendimą jį skelbti) dėl negyvenamųjų patalpų Vilniuje, K. Kalinausko g. 4 ir Pylimo g. 3, nuomos; 4) panaikinti Tarybos 2016 m. liepos 5 d. sprendimo Nr. 4-533 1.1 ir 1.2 punktus; 5) įpareigoti Savivaldybės administraciją ir Tarybą pašalinti pažeidimus ir atnaujinti su ieškove sudarytas sutartis bei ne vėliau kaip per 30 darbo dienų nuo teismo sprendimo šioje byloje įsiteisėjimo jas pasirašyti; 6) priteisti solidariai iš atsakovių ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad sudarytose su savivaldybe patalpų nuomos sutartyse (sutartčių 16 punktas) bei CK 6.482 straipsnio 1 ir 2 dalyse buvo nustatyta, jog sutartys galės būti pratęstos, jei ieškovė tinkamai vykdys šiose sutartyse įtvirtintas pareigas, t. y. ieškovei buvo suteikta pirmenybės teisė kitų potencialių šių patalpų nuomininkų atžvilgiu. Siekdama pasinaudoti jai suteikta pirmumo teise, ieškovė kreipėsi į atsakovę Vilniaus miesto savivaldybės administraciją, prašydama prateisti nuomos sutartis. Vilniaus miesto savivaldybė informavo ieškovę apie sutikimą prateisti patalpų nuomos sutartis ir pasiūlė konkretias sutarčių pratęsimo sąlygas (be kita ko, patalpų nuomos kainą), tačiau vėliau informavo ieškovę, kad nuomos sutartys su ja nebus pratęstos, o patalpos bus nuomojamos viešo konkurso būdu.
4. Taryba 2016 m. liepos 5 d. priėmė sprendimą išnuomoti trejiems metams viešo konkurso būdu patalpas, neaptarusi ieškovės pirmenybės teisės atnaujinti (prateisti) sudarytas nuomos sutartis igyvendinimo sąlygas. Vėliau ieškovė sužinojo, kad Taryba nusprendė patalpas išnuomoti viešo konkurso būdu.
5. Ieškovė teigė, kad atsakovės privalėjo vykdyti nuomos sutartyse nustatytas sąlygas ir sutartis prateisti (atnaujinti). Taryba, priimdama ginčijamą sprendimą,

nevykdė nuomas sutarčių bei CK nuostatų, pažeidė ieškovės pirmenybės teisę pratęsti sutartis, todėl šis sprendimas yra akivaizdžiai neteisėtas. Ieškovė pažymėjo, kad pagerino ir pertvarkė patalpas, investavo į jas savo lėšas, sutarčių galiojimo laikotarpiu rėmė tose pačiose patalpose veikusią VšĮ Centro polikliniką ir bendradarbiavo su ja įgyvendindama elektroninio recepto projektą, kuriam tinkamai vykdyti yra itin svarbus tolesnis naudojimasis patalpomis. Naujas nuomininkas negalėtų operatyviai testi projekto, nes turėtų iš naujo prisitaikyti prie VšĮ Centro poliklinikos poreikių ir specifinės informacinės sistemos, skirtos elektroniniams receptams išduoti.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. vasario 20 d. sprendimu ieškinį atmetė.
7. Teismas nustatė, kad šalys sudarė 2008 m. balandžio 3 d. nuomas sutartį dėl negyvenamųjų patalpų Vilniuje, K. Kalinausko g. 4 (nuomas terminas pasibaigė 2016 m. sausio 31 d.), ir 2015 m. lapkričio 25 d. nuomas sutartį dėl patalpų Vilniuje, Pylimo g. 3 (terminas pasibaigė 2016 m. gegužės 1 d.). Šių nuomas sutarčių 16 punkte buvo nustatyta, kad, pasibaigus sutarties terminui su nuomininku, tvarkingai vykdžiusi sutartyje prisiimtas pareigas, sutartis gali būti atnaujinta CK nustatyta tvarka. Pasibaigus sutarčių galiojimo terminui, 2016 m. kovo 10 d. ir 2016 m. balandžio 15 d. atsakovė Savivaldybės administracija informavo ieškovę, kad, Tarybai priėmus šiuo klausimu sprendimą, bus parengta nauja sutartis ir ieškovė bus pakviesta jos pasirašyti. Vėliau atsakovė nesutiko su ieškovės prašymu pratęsti sutartį ir 2016 m. liepos 5 d. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimo Nr. 4-533 „Dėl nekilnojamojo turto (Pylimo g. 3 ir kt.) išnuomojimo viešo konkurso būdu“ 1.1 ir 1.2 punktais nusprendė šias patalpas išnuomoti trejiems metams viešo konkurso būdu.
8. Teismas pažymėjo, kad sutarčių dėl savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo sudarymas ir vykdymas turi atitikti specialių šiuos santykius reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, o sutarčių laisvės principas turi būti derinamas su visuomenės naudos, efektyvumo, racionalumo ir viešosios teisės principais. Vilniaus miesto savivaldybės taryba, nuspręsdama išnuomoti ginčo patalpas konkurso būdu, nepažeidė viešosios teisės principų, priešingai, patalpų nuoma konkurso būdu užtikrina veiksmingesnį turto panaudojimą, asmenų konkurenciją ir naudojimosi savivaldybės turto skaidrumą.
9. Teismas nurodė ir tai, kad CK 6.482 straipsnio 1 dalies norma, nustatanti nuomininko pirmenybės teisę atnaujinti sutartį, nėra specialioji norma Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo prasme, taip pat neimperatyvi ir tiesiogiai nesusijusi su vykdomu viešu konkursu bei jo pagrindu sudaryta sutartimi. Dėl to nėra pagrindo viešo konkurso teisėtumą vertinti vadovaujantis paminėtu CK straipsniu ir jam analogiškomis nuomas sutarčių nuostatomis. Dėl šios priežasties teismas vertino, kad viešas konkursas buvo paskelbtas teisėtai.
10. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad ieškinys būtų atmetas net ir tuo atveju, jeigu būtų pripažinta ieškovės teisė atnaujinti ginčo patalpų nuomas sutartis. Vien tik

nurodytos teisės pripažinimas, nesant sprendimo dėl viešo konkurso panaikinimo, nesukelę realių padarinių ieškovei. Be to, ieškinys negali būti tenkintas dėl to, kad, panaikinus ginčijamą Tarybos sprendimą dėl viešo konkurso paskelbimo, sutarčių atnaujinimo klausimas turėtų būti sprendžiamas pagal aktualią Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2017 m. balandžio 25 d. sprendimu Nr. 1-920 patvirtintą Negyvenamujų pastatų, statinių ir patalpų bei kito ilgalaikejo materialiojo turto nuomas viešo konkurso ir ne konkurso būdu nuostatą (toliau – 2017 m. Nuostatai) redakciją, pagal kurią Taryba turi teisę pratęsti sutarčių galiojimo terminą tik tuo atveju, kai tai būtina miesto reprezentavimui ir įvaizdžiui arba jeigu subjektas vykdo socialiai reikšmingą veiklą. Todėl atsakovės neturėtų pagrindo atnaujinti su ieškove sudarytų sutarčių.

11. Ieškovės argumentai, kad ji pagerino patalpas, investavo lėšų, suteikė paramą, nesuvių su ieškovės pirmenybės teise pratęsti sutarčių galiojimą. Nagrinėjamoje byloje nekeliamas klausimas dėl žalos atlyginimo ar pagerinimų vertės kompensavimo.
12. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinių skundą, 2019 m. vasario 26 d. nutartimi paliko nepakeistą Vilniaus apygardos teismo 2018 m. vasario 20 d. sprendimą.
13. Kolegija atsisakė priimti kaip neatitinkančius sąsajumo reikalavimo ieškovės apeliacinių instancijos teismui pateiktus rašytinius paaiškinimus ir papildomus įrodymus (Tarybos 2018 m. priimtus sprendimus, kuriais pratęsiamos su įvairiais juridiniais asmenimis sudarytos nuomas sutartys); šie pagrindžia, kad Taryba, vadovaudamasi šiuo metu galiojančia 2017 m. Nuostatų redakcija, pratęsia su kitais juridiniais asmenimis (ir kita vaistine) sudarytas nuomas sutartis.
14. Kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamas ginčas yra susijęs su specifiniu teisiniu objektu – savivaldybei priklausančiu nekilnojamuoju turtu, kurio valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką reglamentuoja viešoji teisė. Tai reiškia, kad savivaldybei nuosavybės teise priklausančiu turtu negali būti disponuojama savo nuožiūra, šis turtas turi būti naudojamas tik tokiu būdu, kuris geriausiai atitinka visuomenės, o ne pavienių privačių subjekčių, interesus. Teisiniams santykiams, kuriuos reglamentuoja viešosios teisės normos, CK nuostatos taikomos tiek, kiek jų nereglamentuoja atitinkami įstatymai. Savivaldybei priklausančio turto valdymo ir naudojimo tvarka nustatyta Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme, pagal kurio nuostatas savivaldybei nuosavybės teise priklausantis materialusis turtas išnuomojamas savivaldybės tarybos nustatyta tvarka.
15. Pagal Vilniaus miesto savivaldybei priklausančio nekilnojamuojo turto nuomas tvarką, nustatyta Negyvenamujų pastatų, statinių ir patalpų bei kito ilgalaikejo materialiojo turto nuomas viešo, uždaro ir ne konkurso būdu nuostatuose, patvirtintuose Tarybos 2014 m. gruodžio 10 d. sprendimu Nr. 1-2167 (toliau – Nuostatai), savivaldybei priklausantis ilgalaiakis turtas turėjo būti nuomojamas viešo konkurso būdu, Taryba turėjo teisę pratęsti ilgalaikejo turto nuomas sutartis, tačiau tokią teisę įtvirtinanti norma nebuvo suformuluota imperatyviai. Nuostatų sąlygos neįtvirtino nuomininkui pirmumo teisės atnaujinti sudarytą sutartį. Iš aptariamų teisės aktų nuostatų kolegija padarė išvadą, kad savivaldybė galejo

- įvertinti, kokių būdu nuomojant savivaldybei priklausantį nekilnojamajį turą – pratęsiant jau sudarytas sutartis ar skelbiant naujają nekilnojamojo turto nuomas viešą konkursą – šis turtas bus panaudotas racionaliau, ir nuspresti dėl sudarytos nuomas sutarties pratęsimo ar nekilnojamojo turto nuomas viešo konkurso būdu. Nagrinėjamu atveju Savivaldybės komisijos posėdžiuose buvo apsvarstyti ginčo patalpų nuomas variantai, tarp jų ir galimybė pratęsti nuomas sutartį, todėl, siekiant užsistikrinti, kad iš patalpų nuomas būtų gauta didžiausia nauda, nuspresta nuomoti patalpas viešo konkurso būdu. Tai atitiko savivaldybės turto nuomas teisinius savykius reglamentuojančius teisės aktų reikalavimus.
16. Kolegija nekonstatoavo pagrindo pripažinti sprendimą nuomoti patalpas viešo konkurso būdu ar jo pagrindu vyksiantį viešą konkursą neteisėtu. Kolegija pažymėjo, kad gana daug dalyvių užsiregistravo dalyvauti atsakovių organizuotame konkurse, todėl patalpos galėtų būti išnuomotos visuomenės interesų geriausiai atitinkančiomis sąlygomis. Atsakovių sprendimas dėl turto nuomas būdo nepažeidžia ieškovės teisių, nes jai neužkertamas kelias dalyvauti viešame konkurse ir varžytis dėl sutarčių sudarymo.
  17. Kolegija iš esmės pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad ieškovės nurodytos aplinkybės, jog ji yra investavusi lėšų į ginčo patalpas, finansiškai parėmusi šiose patalpose veikusią VšĮ Centro polikliniką, kartu su ja įgyvendinusi elektro-ninio recepto projektą, savaimė nepatvirtina atsakovių sprendimo nuomoti patalpas viešo konkurso būdu neteisėtumo.

### III. Kasacnio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

18. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 26 d. nutartį ir priimti naujają sprendimą – ieškinį tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 18.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai vertino dalį esminę reikšmę teisingam bylos išsprendimui turinčių faktinių aplinkybių ir jų neanalizavo, pažeidė pareigą tinkamai motyvuoti teismo sprendimą. Šie pažeidimai nulémė netinkamą CK 6.482 straipsnio normos taikymą. Apeliacinės instancijos teismas tik vertino galimybę užtikrinti ieškovės pirmenybės teisę nuomotis ginčo objektu esančias patalpas atnaujinant (pratęsiant) patalpų nuomas sutartis ne konkurso būdu ir nepasisakė dėl tokios teisės užtikrinimo įtraukiant nuostatą, įtvirtinančią ieškovės teisę perimti konkurso laimėtojo teises ir pareigas, ar kitais būdais į konkurso sąlygas. Teismas neįvertino, kad specialus valstybės turto nuomas reglamentavimas nepaneigia CK 6.482 straipsnio taikymo, t. y. ši norma suderinama su specialiu valstybės turto nuomas reglamentavimu. Ieškovė pažymi, kad niekada nesiekė įgyvendinti savo teisių taip, kad būtų pažeistos (nebūtų užtikrintos) viešosios teisės normos, pvz., pigiau ar kitokiomis sąlygomis, nei patalpas išsinuomotų kiti potencialūs nuomininkai. Vienas iš ieškovės pasiūlymų Vilniaus miesto savivaldybei, pasibaigus 2008 m. balandžio 3 d. sutarties bei 2015 m. lapkričio 25 d. sutarties pratęsimo terminams, buvo nuomoti patalpas vie-

- šo konkurso būdu, sudarant sąlygas ieškovei pratęsti nuomas sutartis tomis sąlygomis ir ta kaina, kurią pasiūlys viešo konkurso būdu nustatytas laimėtojas. Pratęsiant nuomas sutartis tokiu būdu nei teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios savivaldybės turto nuomas teisinius santykius, nei viešojo turto valdymo principai nebūtų pažeidžiami. Apeliacinės instancijos teismas dėl šių ieškovės argumentų apskritai nepasisakė. Klaidingai vertindamas šias aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas klaudingai įvertino ir 2016 m. liepos 5 d. Tarybos sprendimą, kurio nuostatose nėra pasisakyta dėl ieškovės pirmenybės teisės įgyvendinimo sąlygų, taip jas pažeidžiant.
- 18.2. Kasacnio teismo praktikoje nėra nurodyta dėl CK 6.482 straipsnyje įtvirtintos nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti (pratęsti) nuomas sutartį taikymo bei aiškinimo teisinių santykį, kylančių iš viešosios teisės objektu esančių patalpų nuomas, kontekste. Lietuvos apeliacinio teismo praktika šiuo klausimu nevienoda. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 16 d., 2018 m. lapkričio 7 d., 2019 m. gegužės 28 d. nutartyse konstatuota, kad nuomininkas, tvarkingai vykdęs nuomas sutartis, turi pirmenybės teisę atnaujinti (pratęsti) nuomas sutartis net neorganizuojant viešo konkurso, t. y. pateiktu aiškinimu patvirtintas nuomininko pagristas bei teisėtas lūkestis dėl pirmenybės teisės atnaujinti (pratęsti) nuomas sutartis. Tačiau Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje yra nutarčių, kuriose paneigiamas nuomininko pirmenybės teisė atnaujinti (pratęsti) viešosios teisės objektu esančių patalpų nuomas sutartis (pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis). Tokia praktika yra kvestionuotina, nes vien specialaus valstybės turto nuomas reglamentavimo egzistavimas savaime nepaneigia ir negali paneigti CK 6.482 straipsnyje nuomininkui nustatyto pirmenybės teisės atnaujinti (pratęsti) patalpų nuomas sutartį. CK 6.482 straipsnis yra ir gali būti suderintas su specialiu valstybės turto nuomas reglamentavimu, užtikrinant CK 6.482 straipsnio ir nuomas sutartyse ieškovei nustatyta pirmenybės teisę atnaujinti (pratęsti) patalpų nuomas sutartis.
19. Atsakovės Vilniaus miesto savivaldybės administracija ir Vilniaus miesto savivaldybės taryba atsiliepimu į kasacinių skundą prašo Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 26 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 19.1. Reikalavimas motyvuoti teismo sprendimus nereiškia, kad teismas privalo analizuoti kiekvieną bylos dalyvių argumentą ir dėl jo pasisakyti (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-47-219/2016). Šiuo atveju apeliacinis teismas pagal savo vidinių įsitikinimą, pagrįstą visapusiu ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamas įstatymais, nekonstatavo pagrindo tenkinti reikalavimą dėl pirmumo teisės atnaujinti nuomas sutartis pripažinimo.
- 19.2. Pagal CK 6.154 straipsnio reglamentavimą sutartiniai santykiai yra daugiau dispozityvaus, o ne imperatyvaus pobūdžio, suteikiantys sutartinių teisinių santykų subjektams teisę patiemis spręsti dėl vienokių ar kitokių sutarties sąlygų. Šiuo atveju nuomas sutarčių 16 punkto nuostatomis šalys imperatyviai

nesusitarė dėl nuomotojo pareigos pratęsti nuomas sutartį, jeigu nėra nuomotojo valios atnaujinti sutartį. Šalyse tik sulygo galimybė pratęsti sutartis, bet ne pareigą. Būtent nuomotojo valia, kaip esminis nuomas sutarties atnaujinimo elementas, akcentuojama ir teismų praktikoje (pvz., Vilniaus apygardos teismo 2017 m. liepos 13 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-221-262/2017; 2017 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-74-340/2017). Teisės normose nėra įtvirtinta nuomotojo pareiga pasibaigus nuomas sutarties terminui būtinai pratęsti nuomas sutartį. Jeigu nuomotojas tokią ketinimą neturi, CK 6.482 straipsnio 2 dalis netrukdo šalims nutraukti nuomas santykių, pasibaigus nuomas sutartyje nustatytam terminui.

- 19.3. Teismai, spręsdami dėl nuomininko pirmenybės teisės, pagrįstai atsižvelgė į specifinį patalpų statusą – viešosios nuosavybės objektas yra varžomas įstatyme nustatyta sąlygų, kurių privaloma laikytis. Nors valstybės materialiojo turto nuomas sutartims taikytinos ir bendrosios CK šeštiosios knygos XXVIII skyriaus normos, tačiau jos taikytinos atsižvelgiant į specialų valstybės turto nuomas reglamentavimą. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai atsižvelgė į tai, kad CK 6.482 straipsnio norma nei speciali, nei imperatyvi Lietuvos Respublikos turto valdymo įstatymo prasme. Vilniaus miesto savivaldybei priklausančio nekilnoamojo turto nuomas tvarka įtvirtinta Nuostatuose, pagal kuriuos savivaldybei priklausantis ilgalaikis materialusis turtas visais atvejais turi būti išnuomojamas viešo konkurso būdu. Nuostatuose įtvirtinta galimybė pratęsti jau sudarytas nuomas sutartis, tačiau tokią teisę nustatanti norma nėra imperatyvi, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai padarė išvadą, jog savivaldybė galėjo įvertinti, kokiu būdu nuomoti sau priklausantį turą – pratęsti jau sudarytas sutartis ar skelbti viešą konkursą. Ieškovės siūlymas įgyvendinti jos pirmenybės teisę išsinuomoti patalpas tomis sąlygomis ir ta kaina, kuri būtų pasiūlyta nuomoti viešo konkurso laimėtojui, nepagrūstas, nes Nuostatuose neįtvirtinta nuomininko pirmenybės teisė pratęsti sutartį nepaisant viešo konkurso rezultatų. I konkursą sąlygą įrašius nuostatą dėl nuomininko pirmenybės teisės įgyvendinimo, toks konkursas netekėtų prasmės, nes varžymasis iš anksto žinant, kad bet kuriuo atveju buvęs nuomininkas turi pirmenybės teisę išsinuomoti patalpas, būtų betikslis.

- 19.4. Ieškovės nurodoma apeliacinės instancijos teismo praktika nėra aktuali ngrinejama situacijai, nes nurodomose bylose buvo nagrinėjamos kitokios aplinkybės.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacnio teismo argumentai ir išaiškinimai

20. Kasacinių skundų ieškovė grindžia keldama du teisės klausimus, susijusius su nuomininko pirmenybės teise atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomas

sutartj, dėl šių klausimų teisėjų kolegija pasisakys šioje nutartyje. Viena vertus, ieškovė teigia, kad, pasibaigus savivaldybei priklausančio turto nuomas sutarties terminui, turi būti taikomas CK 6.482 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reguliavimas, nustatantis nuomininko, kuris tvarkingai vykdė pagal nuomas sutartj prisiimtas pareigas, pirmenybės teisę palyginti su kitais asmenimis atnaujinti sutartj, todėl viešas konkursas negali būti skelbiamas. Kita vertus, ieškovė teigia, kad CK 6.482 straipsnyje įtvirtinta nuomininko pirmenybės teisę atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomas sutartj gali būti įgyvendinta organizuojant viešą konkursą ir sudarant sąlygas atnaujinti nuomas sutartj tomis sąlygomis ir ta kaina, kurią pasiūlys viešo konkurso būdu nustatytas laimėtojas.

*Dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomas sutartj neorganizuojant viešo konkurso*

21. Nuomininko pirmenybės teisę atnaujinti sutartj reglamentuojančiame CK 6.482 straipsnyje nustatyta, kad nuomininkas, tvarkingai vykdės pagal nuomas sutartj prisiimtas pareigas, pasibaigus sutarties terminui turi pirmenybės teisę palyginti su kitais asmenimis atnaujinti sutartj (1 dalis), sudarant nuomas sutartj naujam terminui, jos sąlygos šaliu susitarimu gali būti pakeistos (3 dalis), o jeigu nuomojotojas atsisakė sudaryti su nuomininku sutartj naujam terminui, tačiau, praėjus ne daugiau kaip vieneriems metams po nuomas sutarties pabaigos, nepranešęs buvusiam nuomininkui sudaro to paties daikto nuomas sutartj su kitu asmeniu, tai buvęs nuomininkas savo pasirinkimu turi teisę reikalauti arba perduoti jam nuomininko teises ir pareigas pagal sudarytą nuomas sutartj, arba atlyginti dėl atsisakymo sudaryti sutartj naujam terminui atsiradusius nuostolius (4 dalis).
22. Taigi, CK 6.482 straipsnyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, derinant nuomotojo ir nuomininko interesus, nuomininkas skatinamas tvarkingai vykdyti pagal nuomas sutartj prisiimtas pareigas, nuomotojui sudaroma galimybė atnaujintoje nuomas sutartyje keisti nuomas sąlygas, *inter alia* (be kita ko), nuomas kainą, taip užtikrinant nuomininko teisę nepratęsti nuomas santykių nuomotojui ne-naudingomis sąlygomis, o nuomininkui užtikrinama galimybė naudotis išnuomotu turtu ateityje, tēsiant nuomas santykius.
23. Teisėjų kolegija pažymi, kad tais atvejais, kai nuomojamas privačios nuosavybės teise asmeniui priklausantis turtas, nuomotojas, kaip turto savininkas, šią teisę, į kurią patenka tiek valdymo, tiek naudojimo, tiek disponavimo teisių įgyvendinimas, turi teisę įgyvendinti savo nuožiūra, nepažeisdamas įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų (CK 4.37 straipsnio 1 dalis).
24. Skirtingai nei privačios nuosavybės teisės atveju, kada šios teisės turėtojas savo saskaita įgyja nuosavybėn turtą ir, siekdamas tenkinti savo poreikius, turi teisę įgyvendinti šią teisę sudarančias teises (valdyti, naudoti, disponuoti) pats savo nuožiūra, tik nepažeisdamas įstatymų ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų, viešoji nuosavybė skirta viešiesiems poreikiams tenkinti, viešosios nuosavybės teisės subjektai (valstybė ir savivaldybės) nuosavybės teises įgyvendina atitinkamų institucijų pagalba, todėl viešosios nuosavybės teisės įgyvendinimas regu-

liuojamas imperatyviomis įstatymų leidėjo įtvirtintomis nuostatomis. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo (redakcija nuo 2014 m. spalio 1 d.) 9 straipsnyje įtvirtinti valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo principai, t. y. pamatinės viešosios nuosavybės teisės įgyvendinimo nuostatos.

25. Visuomeninės naudos principas reiškia, kad valstybės ir savivaldybių turtas turi būti valdomas, naudojamas ir juo turi būti disponuojama rūpestingai, siekiant užtikrinti visuomenės interesų tenkinimą. Efektyvumo principas reikalauja, kad sprendimais, susijusiais su valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, turi būti siekiama maksimalios naudos visuomenei. Valstybės ir savivaldybių turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo turi atitiki ir racionalumo principą, pagal kurį toks turtas turi būti tausojamas, nešvaistomas, racionaliai valdomas ir naudojamas.
26. Vadinasi, kad savininko (valstybės, savivaldybių) teisių į viešosios nuosavybės teisės objektus įgyvendinimas atitinktų visuomeninės naudos, efektyvumo ir racionalumo principus, valstybės ir savivaldybių turtas turi būti valdomas, naudojamas ir juo disponuojama atsakingai (tausojant, nešvaistant), siekiant užtikrinti visuomenės interesų tenkinimą, be kita ko, gaunant iš šio turto maksimalią naudą.
27. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad teisiniam sантыkiams, kuriuos reglamentuoja viešosios teisės normos, CK nuostatos taikomos tiek, kiek jų neregлamentuoja atitinkami įstatymai (CK 1.1 straipsnio 2 dalis). Šalyse, sudarydamos sutartį dėl valstybės (savivaldybės) turto nuomas, gali veikti laisvai tiek, kiek tai leidžiama specialiuosiuose šiuos sантыkius nustatančiuose įstatymuose, nes jos yra varžomos įstatyme nustatyta sąlygų, kurių privalo laikytis. Toks civilinių teisių suvaržymas įstatymo pagrindu nepriestarauja CK normoms (CK 1.2 straipsnio 2 dalis). Tieki sutarčių dėl valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo sudarymas, tiek vėlesnis jų vykdymas turi atitinkti principines šiuos sантыkius reglamentuojančių teisės aktų normas – sutarties laisvės principas turi būti derinamas su Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 8<sup>1</sup> straipsnyje nustatytais visuomenės naudos, efektyvumo, racionalumo ir viešosios teisės principais (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 31 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-471/2014). Taigi nors valstybės materialiojo turto nuomas sutartims taikytinos ir bendrosios CK šeštiosios knygos XXVIII skyriaus normos, tarp jų bendrosios nuostatos, nuomas sutarčių šalių teises ir pareigas bei nuomas sutarties pabaigą nustatancios normos, tačiau jos taikytinos atsižvelgiant į speciaľ valstybės turto nuomas reglamentavimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 10 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-22/2009; 2015 m. balandžio 29 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-252-248/2015).
28. Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nustatyta, kad savivaldybėms nuosavybės teise priklausančio turto savininko funkcijas, vadovaudamosi įstatymais, įgyvendina savivaldybių tarybos (12 straipsnio 1 dalis), o savivaldybei nuosavybės teise priklausantis materialusis turtas išnuomojamas savivaldybės tarybos nustatyta tvarka (15 straipsnio 8 dalis).

29. Vadinasi, savivaldybės taryba, įgyvendindama savivaldybei nuosavybės teise priklausančio turto savininko funkcijas, *inter alia*, nustatydama savivaldybei nuosavybės teise priklausančio materialaus turto nuomas tvarką, priimdam sprendimus, susijusius su konkretių savivaldybei nuosavybės teise priklausančių nuosavybės teisės objektų nuoma, privalo vadovautis ir Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 straipsnyje įtvirtintu efektyvumo principu, pagal kurį sprendimais, susijusiais su valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, turi būti siekiama maksimalios naudos visuomenei.
30. Pažymėtina, kad iš nuomas sutartimi, kuri yra atlygintinė, nuomojamo turto nuomotojo gaunama nauda pirmiausiai pasireiškia nuomas mokesčio forma, o maksimali nauda – kiek įmanoma didesnio nuomas mokesčio gavimu. Atsižvelgiant į tai, kad turto nuomas viešo konkurso organizavimo tikslas yra sudaryti sutartį su asmeniu, kuris sutinka mokėti didžiausią nuomas mokesčių, savivaldybės turto nuoma viešo konkurso būdu vertintina kaip atitinkanti Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 straipsnyje įtvirtintą efektyvumo principą.
31. Teisėjų kolegija, įvertinus tai, kas išdėstyta šios nutarties 21–30 punktuose, prieina prie išvados, kad CK 6.482 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį nuomininkas, tvarkingai vykdęs pagal nuomas sutartį prisiimtas pareigas, pasibaigus sutarties terminui turi pirmenybės teisę palyginti su kitais asmenimis atnaujinti sutartį, kai yra nuomojamas savivaldybės turtas, gali būti taikomas ir viešas konkursas neorganizuojamas tik tais atvejais, kada yra užtikrinamas specifišių savivaldybės turto nuomas santykius reglamentuojančių imperatyvių viešosios teisės normų, ir pirmiausiai Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 straipsnyje įtvirtintų principų, *inter alia*, efektyvumo principo, pagal kurį sprendimais, susijusiais su valstybės ir savivaldybių turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, turi būti siekiama maksimalios naudos visuomenei, laikymasis. Priešingu atveju turi būti skelbiamas savivaldybės turto nuomas viešas konkursas.

*Dėl nuomininko pirmenybės teisės atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomas sutartį organizuojant viešą konkursą ir sudarant sąlygas atnaujinti nuomas sutartį tomis sąlygomis ir ta kaina, kurią pasiūlys viešo konkurso būdu nustatytas laimėtojas*

32. Kaip minėta šios nutarties 20 punkte, ieškovė teigia, kad CK 6.482 straipsnyje įtvirtinta nuomininko pirmenybės teisė atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomas sutartį gali būti įgyvendinta organizuojant viešą konkursą ir sudarant sąlygas atnaujinti nuomas sutartį tomis sąlygomis ir ta kaina, kurią pasiūlys viešo konkurso būdu nustatytas laimėtojas. Kasaciniame skunde ieškovė taip pat nurodo, kad praėsiant nuomas sutartis tokiu būdu nei teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios savivaldybės turto nuomas teisinius santykius, nei viešo turto valdymo principai nebūtų pažeidžiami.

33. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl šių ieškovės argumentų, pažymi, kad turto nuomos viešo konkurso būdu tikslas yra išnuomoti turtą už didžiausią nuomos mokesčių, o didžiausią nuomos mokesčių pasiūlęs ir dėl to nuomos konkurso laimėtoju pripažintas asmuo įgyja teisę reikalauti, kad su juo būtų sudaryta nuomos sutartis.
34. Teisėjų kolegijos vertinimu, savivaldybės turto nuomos viešo konkurso organizavimas turint tikslą tik nustatyti sąlygas ir kainą, kurią pasiūlys viešo konkurso būdu nustatytas laimėtojas, nesuteikiant konkurso būdu nustatytam laimėtojui teisės sudaryti nuomos sutartį, bet sudarant (atnaujinant) savivaldybės turto, dėl kurio nuomos buvo skelbtas viešas konkursas, nuomos sutartį su ankstesniu turto nuomininku, reikštų ne tik asmens teisėtai įgytu teisių perkėlimą kitam asmeniui, bet ir apskritai viešo nuomos konkurso paneigimą. O tai nesuderinama su teise.
35. Pažymétina, kad pagal nustatyta teisinį reguliavimą sandorio pagrindu asmens įgytos teisės ir pareigos gali būti perkeliamos kitam asmeniui tik tais atvejais, kai asmuo jas įgijo neteisėtai, pažeisdamas kito asmens teisę jas įgyti (žr., pvz., CK 4.79 straipsnio 3 dalį).
36. Ieškovė kasaciniame skunde nurodė ir tai, kad apeliacinės instancijos teismas nevertino ir nepasisakė dėl jos argumentų apie nuomininko pirmenybės teisę atnaujinti savivaldybei priklausančio turto nuomos sutartį organizuojant viešą konkursą ir sudarant sąlygas atnaujinti nuomos sutartį tomis sąlygomis ir ta kaina, kurią pasiūlys viešo konkurso būdu nustatytas laimėtojas. Teisėjų kolegija pažymi, kad kasacino teismo praktikoje ne kartą nurodyta, jog apeliacinės instancijos teismas sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje privalo glausta forma nurodyti nustatytas bylos aplinkybes, įrodymų, kuriais grindžia savo išvadas apie nustatytas aplinkybes, įvertinimą, argumentus, dėl kurių atmetė kuriuos nors įrodymus, taip pat įstatymus ir kitus teisės aktus bei kitus teisinius argumentus, kuriais vadovavosi darydamas išvadas; teismo pareiga pagrįsti priimtą sprendimą neturėtų būti suprantama kaip reikalavimas detaliai atsakyti į kiekvieną skundo argumentą; apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, turi pasisakyti dėl apeliacinio skundo argumentų, kurie patenka į bylos nagrinėjimo dalyką, atskleidžia ginčo esmę ir yra reikšmingi bylos teisiniams rezultatui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-338-695/2018 21 punktą ir Jame nurodytą kasacino teismo praktiką). Kadangi nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas nagrinėjo ir pasisakė dėl esminių ginčo byloje klausimų, susijusių su galimybė užtikrinti ieškovės pirmenybės teisę nuomotis patalpas atnaujinant (pratęsiant) patalpą nuomos sutartis ne konkurso būdu, ir nenustatė pagrindo tenkinti tokį ieškovės reikalavimą, vien tai, kad šis teismas nepasisakė dėl nuomos teisinių sанtykių pratęsimo perkeliant ieškovei konkursą laimėjusio asmens teises, nesudaro pagrindo konstatuoti įvardijamo proceso teisės normų pažeidimo.
37. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad kasacino skundo argumentai nesudaro pagrindo panaikinti ar pakeisti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį, todėl ji paliktina nepakeista (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

## *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

38. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą.
39. Netenkinus kasacinio skundo, bylinėjimosi išlaidos ieškovei neatlygintinos. Atsakovė nepraso atlyginti bylinėjimosi išlaidų ir kartu nepateikė faktinių duomenų, patvirtinančių, kad ji kasaciniame teisme patyrė tokį išlaidų, todėl jų atlyginimas nepristeistinas.
40. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 28 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 2,76 Eur tokį išlaidų. Kadangi iš ieškovės priteistina suma yra mažesnė nei 3 Eur, tai, vadovaujantis CPK 96 straipsnio 6 dalimi bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“ (redakcija, įsigaliojusi nuo 2015 m. sausio 1 d.) nustatyta minimalia 3 Eur valstybei priteistina bylinėjimosi išlaidų suma, nurodytas išlaidų atlyginimas į valstybės biudžetą iš ieškovės nepristeistinas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

### **n u t a r i a :**

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 26 d. nutartį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

### **1.4. Dėl valstybinės žemės nuomininkų teisės nustatyti naudojimosi išnuomota valstybine žeme tvarką tarpusavio susitarimu**

*Valstybinė žemė ne aukciono būdu gali būti išnuomojama fiziniams ir juridiiniams asmenims, kai ji užstatyta šiems asmenims nuosavybės teise priklausantčiais ar jų nuomojamais statiniais, tačiau tik tokio ploto, kuris būtinės šiems statiniams pagal tiesioginę jų paskirtį eksplloatuoti. Be to, išnuomojamos valstybinės žemės sklypas turi būti suformuotas įstatymu nustatyta tvarka. Šalys, sudarydamos sutartį dėl valstybės (savivaldybės) turto nuomas, gali veikti laisvai tiek, kiek tai leidžiama specialiuosiuose šiuos santykius nustatančiuose įstatymuose, nes jos yra varžomos įstatyme nustatyta sąlygų, kurių privalo laikytis.*

*Kai pagal teritorijų planavimo dokumentą ar žemės valdos projektą keliems savankiškai funkcionuojantiems statiniams ar įrenginiams, kurie Nekilnojamojo turto registre įregistruoti kaip atskiri objektai (pagrindiniai daiktai), eksplloatuoti suformuotas vienas valstybinės žemės sklypas, šių statinių ar įrenginių savininkams (bendratur-*

*čiams) išnuomojamos žemės sklypo dalys, reikalingos kiekvienam atskiram statiniui ar įrenginiui eksplotuoti. Išnuomojamų žemės sklypo dalių dydis nustatomas pagal žemės sklypo planą.*

Būtent atitinkama valstybės institucija, kuri atstovauja valstybei sudarant valstybinės žemės nuomos sutartis, teisės aktų nustatyta tvarka nustato išnuomojamo valstybinės žemės sklypo dydį, kuris būtinės konkretiam ant valstybinės žemės stovinčiam statiniui eksplotuoti, pagal nustatyta tvarka parengtą nuomojamo žemės sklypo planą su nustatytais žemės sklypų ribų posūkio taškais ir riboženklių koordinatėmis valstybinėje koordinacių sistemoje, kuriame turi būti išskirtos kiekvienam savarankiškai funkcionaliai statiniui ar įrenginiui su priklausiniais eksplotuoti reikalingos žemės sklypo dalys ir nustatytas šių dalių plotas, o jeigu žemės sklypas nuomojamas keliems vieno statinio bendraturčiams, tai jiems nuomojamos žemės sklypo dalys turi būti individualizuojamos.

Valstybinės žemės nuomininkai negali patys spręsti, kokio ploto ir konfigūracijos valstybinės žemės sklypo dalis priskirtina prie jiems nuosavybės teise ar nuomas pagrindu valdomo statinio (jo dalies), nes tokią teisę turi tik valstybinės žemės nuomotojas, disponuojant ir valdant bei naudojant valstybės turtą leidžiamą tik tai, kas tiesiogiai leidžiamą teisės aktais, todėl teisėjų kolegija išaiškina, kad valstybinės žemės nuomininkai, kai jiems yra išnuomotas vienas bendras sklypas tam tikromis dalimis, neturi teisės tarpusavio susitarimu nustatyti naudojimosi jiems nuomojamu valstybinės žemės sklypu tvarkos, o jiems nesusitarus, tokia valstybinės žemės sklypo naudojimosi tvarka negali būti nustatoma ieškinio teisenos tvarka.

Civilinė byla Nr. e3K-3-380-611/2019

Teisminio proceso Nr. 2-70-3-06331-2016-4

Procesinio sprendimo kategorijos: 2.2.2.3.1.1;  
2.4.2.12.2; 2.6.16.8 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gruodžio 17 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Birutės Janavičiūtės, Janinos Januškienės (kolegijos pirmininkė) ir Andžej Maciejevski (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Sodbeta“ kasacinių skundų dėl Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. gegužės 29 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Sodbeta“ ieškinį atsakovams uždarajai akcinei bendrovei „Arvytra“, A. S., K. S. ir A. M. ir atsakovų uždarosios akcinės bendrovės „Arvytra“, A. S. ir K. S. priešieškinį uždarajai

akcinei bendrovei „Sodbeta“, uždarajai akcinei bendrovei „BLRT Grupp invest“, uždarajai akcinei bendrovei „Gelžbetoninės konstrukcijos“ dėl žemės sklypo naudojimosi tvarkos nustatymo, statinių (tvorų) teisinės registracijos panaikinimo ir jų nugriovimo bei dalies betono aikštelės servituto nustatymo; tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Sagera“, uždaroji akcinė bendrovė „Transbusas“, A. P., G. J. ir Nacionalinė žemės tarnyba.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių statinių savininkų naudojimosi nuomojamu valstybinės žemės sklypų tvarkos nustatymą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė UAB „Sodbeta“ praše nustatyti žemės sklypo, esančio Šiauliouose, (*duomenys neskeltini*), naudojimosi tvarką pagal jos užsakymu UAB „Auneda“ parengtą planą.
3. Ieškovė nurodė, kad nuomojasi 2,9224 ha dalį 4,0371 ha ploto valstybinės žemės sklypo, esančio Šiauliouose, (*duomenys neskeltini*), tuo pačiu sklypu pagal sudarytas valstybinės žemės nuomas sutartis naudojasi ir ūkinę veiklą vykdo ir atsakovai bei tretieji asmenys, išskyrus Nacionalinę žemės tarnybą. Ieškovė akcentavo, kad yra didžiausią sklypo dalį naudojanti nuomininkė – sklype yra 12 jai nuosavybės teise priklausantį pastatą, kurių bendras plotas – apie 10 000 kv. m. Ieškovė vykdo gamybinę veiklą – gamina betoną ir gelžbetonio gaminius, šiai veiklai vykdyti naudojamos tiek turimos gamybinės patalpos, tiek prie jų esanti teritorija. Nesant nustatyti tikslų kiekvienam nuomininkui priskirtų sklypo dalį, dėl sklypo naudojimo tarp nuomininkų nuolat kyla nesutarimų. Dėl vykdomos veiklos specifikos ir būtinybės pramoninės veiklos teritorijoje užtikrinti darbų saugą, materialinių vertybų apsaugą ir bendrą gamybinę tvarką ieškovė ne kartą iniciavavo naudojamo žemės sklypo naudojimosi tvarkos nustatymą bendru nuomininkų susitarimu, tačiau, kaip paaiškėjo, sklypo naudotojų interesai yra skirtinti ir dėl esminių nesutarimų faktiškai nesuderinami. Ieškovės parengtame plane pasirašė ir su tokia žemės sklypo naudojimosi tvarka sutiko UAB „BLRT Grupp invest“, UAB „Gelžbetoninės konstrukcijos“, UAB „Sagera“, UAB „Transbusas“, G. J. ir A. P.
4. Atsakovai A. S., K. S. bei UAB „Arvytra“, laikydami, kad ieškovės teikiamas žemės sklypo planas neatitinka nei jų, nei kitų žemės sklypo naudotojų interesų, priešieškiniu praše nustatyti to paties žemės sklypo naudojimosi tvarką pagal G. L. parengtą žemės sklypo naudojimosi planą.
5. Atsakovai priešieškiniu taip pat praše pripažinti dalį ieškovės pastatytų statinių – tvorų – neteisėtais, panaikinti jų teisinę registraciją ir juos nugriauti bei nustatyti betono ruošimo aikštelės dalies servitutą.
6. Atsakovai nurodė, kad ieškovės jau po bylos iškėlimo pastatytos tvoros ir betono ruošimo aikštelė ne tik yra pastatytos neteisėtai, bet iš esmės pažeidžia atsakovų

teises naudotis minėtame žemės sklype jiems priklausančiais objektais. Ieškovei neteisėtai pastaciū statinių – betono ruošimo aikštelių, iškilo būtinybė spręsti šio daikto likimą, nes jis pastatytas toje bendro sklypo dalyje, kurioje atsakovų siūlymu turėtų būti nustatyti bendro naudojimo keliai, be kurių jie negalėtų tinkamai ir normaliomis sąlygomis naudotis jiems priklausančiais statiniais.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Šiaulių apylinkės teismas 2018 m. balandžio 16 d. sprendimu ieškinį atmetė, priešieškinį tenkino: nustatė naudojimosi valstybiniu žemės sklypu tvarką pagal G. L. parengtą planą; įpareigojo ieškovę nugriauti neteisėtai pastatytų statinių dalis; patikslino statinių – tvorų, betono ruošimo aikštelių – teisinę registraciją Nekilnojamomo turto registre, iš jos pašalindamas nugriautinas statinių dalis; nustatė ieškovei priklausančios betono ruošimo aikštelių servitutą, suteikiantį teisę visiems asmenims naudotis aikštelių dalimi kaip pėsčiuju taku bei antžeminėms transporto priemonėms skirtu keliu.
8. Teismas nustatė, kad:
  - 8.1. ieškovei, atsakovams ir tretiesiems asmenims, išskyrus Nacionalinę žemės tarnybą ir UAB „Ausnė“, žemės sklype, esančiam Šiauliųose, (*duomenys neskelbtini*), nuosavybės teise priklauso nekilnojamieji daiktai – pastatai;
  - 8.2. žemės sklypas nuosavybės teise priklauso valstybei;
  - 8.3. ieškovė, atsakovai ir tretieji asmenys yra sudarę valstybinės žemės nuomos sutartis;
  - 8.4. Nacionalinė žemės tarnyba veikia kaip valstybei priklausančios žemės patikėtinis;
  - 8.5. UAB „Ausnė“ nuomojas atsakovams A. S. ir K. S. priklausančius pastatus;
  - 8.6. nesutarimai tarp nuomininkų dėl žemės sklypo naudojimosi prasidėjo 2015 m., kai 2015 m. kovo 31 d. ieškovė sudarė fizines kliūties patekti į atsakovei UAB „Arvytra“ priklausančias patalpas – priešais duris sudėjo masyvius metalinius žiedus, o už jų pastatė sunkvežimį, vėliau įrengė apie 2,3 m aukščio ir apie 4,1 m ilgio surenkamą gelžbetoninių elementų tvorą;
  - 8.7. ieškovei įrengus betono ruošimo ir išdavimo aikštelių ir pastacių gelžbetonines tvoras nesutarimą dėl žemės sklypo naudojimo kilo ir su A. ir K. S.;
  - 8.8. siekdama pažeistų teisių gynimo UAB „Arvytra“ kreipėsi į teismą; teismas 2016 m. birželio 13 d. sprendimu įpareigojo UAB „Sodbeta“ netrukdyti UAB „Arvytra“ naudotis ir patekti transporto priemonėmis į UAB „Arvytra“ priklausantį turtą – patalpą, ieškinio dalis dėl dalies žemės sklypo naudojimosi tvarkos apeliacinės instancijos teismo perduota nagrinėti pirmosios instancijos teismui (civilinė byla Nr. 2-108-949/2016 sujungta su šia byla).
9. Faktines aplinkybes, susijusias su UAB „Arvytra“ priklausančių patalpų teisine registracija, jų atidalijimu ir pripažinimu tinkamomis naudoti, 2000 m. parengtu sklypo detaliuoju planu ir 2002 m. parengtu žemės sklypo planu, kliūtimis UAB „Arvytra“ patekti į patalpas, teismas laikė prejudiciniai faktai (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 182 straipsnio 1 dalies 2 punktas).

10. Teismas pagal analogiją taikė teisinį reguliavimą, susijusį su bendraturčių nesutartimais žemės sklypo valdymo ir naudojimo klausimais (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.75 straipsnis), kiek tai nepriestarauja valstybinės žemės nuomas esmei ir reguliavimui.
11. Teismas vertino ieškovės 2017 m. lapkričio mėnesį parengtą planą ir atsakovų 2017 m. lapkričio 20 d. parengtą planą, nepasisakydamas dėl ankstesnių planų. Abu planai pateikti valstybinėje koordinacijų sistemoje, atitinka tokiems planams keliamus Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260 „Dėl naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos“ (toliau – ir Taisykłės) nustatytus formaliuosius reikalavimus, todėl kiekvienas iš jų galėtų būti patvirtintas. Kiekviename plane nurodyti bendro naudojimo privažiavimo keliai, individualiai naudojami pastatams eksplloatuoti reikalingi plotai. Teismas pažymėjo, kad abiejuose planuose kiekvienam žemės nuomininkui tenkanti individualiai ir bendrai naudojamo žemės sklypo dalis idealiai nesutampa su išnuomota idealija žemės sklypo dalimi. Kaip nurodė planą rengę liudytojas G. L., iš esmės yra neįmanoma parengti tokį planą, kuris būtų efektyvus naudoti, racionalus ir kartu idealiai atitiktų visiems nuomininkams išnuomotas idealiasias dalis, panašią poziciją yra išsakę ir ieškovės atstovai, nors ieškovės teikiamame plane plotų nesutapimai yra mažesni. Teismo vertinimu, ploto nesutapimas negali būti kliūtis, kuri užkirstų galimybę išspręsti ginčą ir atkurti teisinę taiką tarp šalių, neatitinkimas nėra esminis, ginčo išsprendimas yra didesnis teisinis gėris nei formalus išnuomotų idealiųjų dalių laikymasis. Ieškovės atstovas bylos nagrinėjimo metu ne kartą atkreipė teismo dėmesį, kad ieškovė faktiškai naudojasi mažesne žemės sklypo dalimi, nei yra jai išnuomota ir už kurią turi mokėti, todėl, teismo sprendimu patvirtinus naudojimosi planą ir pagal jį pakeitus valstybinės žemės nuomas sutartis, būtų išspręsta ir ši situacija.
12. Teismas nusprendė patvirtinti atsakovų planą ir atmetti ieškovės planą ne tik dėl to, kad ieškovės teikiamame plane yra netiksliai priskirtos žemės sklypo dalys kiekvienam pastatui, bet ir dėl to, kad, teismo vertinimu, atsakovų pateiktas planas labiau atitinka visų žemės sklypo nuomininkų interesus, juo labiau yra siekiama sukurti šių interesų pusiausvyrą ir nustatyti tokią naudojimosi tvarką, kuri sukurtų tvarų ir stabilų žemės sklypo naudojimą bei sumažintų galimus žemės nuomininkų nesutarimus. Teismo vertinimu, ieškovės teikiamu planu nesiekama visų nuomininkų interesų suderinimo, jis labiausiai atitinka pačios ieškovės interesus, įgyvendinamus kitų asmenų – UAB „Arvytra“ ir A. ir K. S. bei UAB „Ausnė“ – interesų sąskaitą. Ieškovė, ne tik nederinus, bet net ir neįspėjusi UAB „Arvytra“ ir A. ir K. S., faktiškai pati nustatė, kaip šie asmenys turi naudotis žemės sklypu – gelžbetoninėmis tvoromis suformavo priėjimo ir privažiavimo kelius, prie jų valdomų pastatų padarė teritorijas (aikštėles) ne pagal šių asmenų, o pagal savo interesus ir poreikį.
13. Ieškovės ir atsakovų teikiами žemės sklypo naudojimosi planai skiriasi A. M. priklausantiems pastatams 15H1b, 16F1p naudoti nustatyta sklypo dalimi, A. ir K. S. pastatui 20B3p priskirta teritorija, patekimo į UAB „Arvytra“ priklausančias patalpas, esančias pasate 19P1p, būdais, nustatant ir bendrą pravažiavimą pro

pastatą – betono mazgą 23G1p, taip pat A. ir K. S. ir UAB „Sagera“ priskirta individualiai naudojama žemės sklypo dalimi. Taip pat pagal atsakovų parengtą planą prie kiekvieno pastato yra nustatyta sklypo dalis, skirta tam pastatui ekspluatuoti. Pagal ieškovės parengtą planą ne prie kiekvieno pastato yra nurodyta sklypo dalis šiam pastatui ekspluatuoti – iš jokios pusės néra priskirta sklypo dalies pastatui 20B3p. Teismo vertinimu, atsakovų plane pastatui 20B3p priskirta sklypo dalis labiau atitinka jų interesus ir nepažeidžia ieškovės interesų, neapsunkina bendro kelio naudotojų interesų. Ieškovė, prašydama šiam pastatui priskirti būtent tokią sklypo dalį, iš esmės siekia įteisinti jos faktiškai nustatytą santykį pastatant gelžbetonines tvoras.

14. Teismas vadovavosi Šiaulių apylinkės teismo 2016 m. birželio 13 d. sprendime nustatytomis aplinkybėmis, kad transportavimo linijos nelaikytinos potencialiai pavojingais įrenginiai – jos kaip tokie įrenginiai néra įregistruotos, ieškovės pozicija yra nenuosekli – savo teikiamame plane ji yra nurodžiusi bendro naudojimo kelią po medžiagų transportavimo linija iš pastato 25F1ž į pastatą 25F1p. Ieškovė, kaip šių linijų savininkė ir naudotoja, jas turi naudoti taip atidžiai ir rūpestingai, kad žalos neatsirastą nepriklausomai nuo transportavimo linijos aukščio. Teismas vietas apžiūros metu nustatė, kad abi transportavimo linijos yra uždaros ir medžiagos jomis transportuojamos saugiai. Teismas atmetė ieškovės argumentus, kad betono mazgo teritorija yra gamybinė teritorija ir joje gali būti tik ieškovės darbuotojai. Viena iš ieškovės veiklos sričių yra prekyba betonu, kurį ieškovė gabena savo transportu į užsakovo vietą arba pirkėjai patys vyksta pas ieškovę ir paruoštas betonas iš betono mazgo yra įkraunamas jiems, taigi šioje teritorijoje būna ir asmenų, atvykusiu įsigytį betono, bei jų transporto priemonių. Įvertinęs šias aplinkybes bei konstatavęs, kad UAB „Arvytra“ neturi kitos galimybės patekti į savo patalpą, teismas nusprendė patvirtinti atsakovų teikiamą planą, o ieškovės ieškinį atmetė.
15. Teismas pažymėjo, kad valstybinės žemės sklype, kuriame žemė išnuomota idealiasiomis dalimis ir jokia naudojimosi tvarka néra nustatyta, netgi priešingai – teismo nurodyta, kad žemės sklypu nuomininkai naudojasi bendrai, ieškovės pastatyti statiniai pažeidžia atsakovų nuosavybės teises į sklype esančius jiems priklausančius pasatus. Ieškovės pastatyta betono ruošimo aikštélė ir tvoros bei atsakovų A. ir K. S. sutikimo buvo sujungti ir su jiems priklausančiu pastatu (CK 4.93 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Be to, buvo pažeista ir trečiojo asmens UAB „Ausnė“ minėto pastato valdymo teisė, nes dėl neteisėtai pastatytyų tvorų bei aikštélės šis trečiasis asmuo nebegali jokiu būdu (nei pėsčiomis, nei automobiliu) patekti prie vienos iš keturių pastato išorinių sienų, jos remontuoti ir kitaip valdyti ir prižiūrėti.
16. Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamo ginčo kontekste tvorų pastatymo neteisėtumas kyla ne iš tvorų kaip statinių neatitikties statybos normas reglamentuojančiams aktams, o iš to, kad pastatytomis tvoromis yra pažeidžiama kitų sklypo nuomininkų teisė naudotis tuo sklypu. Teismo vertinimu, atitvarų ar tvorų bei kiemo aikštelių statyba galima tik atitinkamam nuomininkui išnuomotoje žemės sklypo dalyje, o ne bendrojo naudojimo teritorijoje ar kitam nuomininkui išnuomotoje

žemės sklypo dalyje. Nagrinėjamu atveju nesant priskirtos konkrečios teritorijos, ieškovė tvoras ir aikštélė pastatė bendroje teritorijoje, pažeistos pastatų ir patalpų savininkų teisés ginamos įpareigojant šiuos statinius nugriauti. Patvirtinės atsakovų teikiamą planą teismas nusprendė pašalinti ir fizines kliūties (tvoras), trukdančias naudotis žemės sklypu pagal patvirtintą planą. Ieškovės teikioti duomenys, kad tvoros yra įregistruotos viešame registre, šių statinių nedaro savaime teisétų.

17. Betono ruošimo aikštélės teisétumą ieškové siejo su tuo, kad ji buvo pastatyta vykdant privalomą Aplinkos apsaugos departamento nurodymą. Teismo vertinimu, tokio statinio neteisétumas kyla ne iš to, kad jis neatitinka statybų norminio reglamentavimo, o iš to, kad jis pastatytas pažeidžiant kitų sklypo nuomininkų teises ir teisétus interesus bei prieštarauja teismo patvirtintam žemės sklypo naujodimo planui. Teismas, vertindamas tai, kad atsakovai savo teisių gynimą sieja su servituto nustatymu daliai šios aikštélės, laikė, kad toks reikalavimas atitinka interesų balansą ir yra pagrįstas, todėl teismas nustatė prašomai daliai servitutą, o kitą dalį aikštélės, kuri patenka į atsakovams A. ir K. S. pagal prašomą patvirtinti naudojimosi tvarką individualiai priskiriamą žemės sklypo dalį, taip pat tą, kurios nenugriovus atsakovė UAB „Arvytra“ dėl grindinio, esančio prie jos patalpų, ir ieškovės betono ruošimo aikštélės aukščių skirtumo net ir nustačius servitutą negalėtų patekti į savo patalpas, įpareigojo nugriauti.
18. Šiaulių apygardos teismas, išnagrinėjės bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2019 m. gegužės 29 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.
19. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad statinių savininkai, būdami valstybinės žemės nuomininkai, manydami, kad jų teisés yra pažeistos, turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, kad jų pažeista teisė būtų apginta (CPK 5 straipsnio 1 dalis).
20. Žemės sklypo dalių nustatymo tvarka, kai viename valstybinės žemės sklype yra keli savarankiškai funkcionuojantys statiniai ar įrenginiai, įregistruoti Nekilnojamoji turto registre kaip atskiri objektai (pagrindiniai daiktai), reglamentuojama Taisyklių 8 punkte; tokiu atveju šių objektų (pagrindinių daiktų) savininkams parduodamos ar išnuomojamos žemės sklypo dalys nustatomos atsižvelgiant į tai, kiek reikalinga kiekvienam atskiram objektui eksploatuoti; žemės sklypo dalių dydis nustatomas pagal teritorijų planavimo dokumentą ir jo pagrindu parengtą parduodamo ar išnuomojamo žemės sklypo planą. Todėl nagrinėjamu atveju sprendžiant ginčą tarp statinių savininkų dėl naudojimosi valstybine žeme tvarkos nustatymo yra aktualus ne CK 4.75 straipsnio taikymas, o Taisyklių reglamentuota valstybinės žemės sklypo dalių nustatymo tvarka. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Taisyklių nesuteikia valstybinės žemės nuomininkui, kurio nuomojamas plotas yra didesnis, prioriteto ar išlygų prieš kitus valstybinės žemės nuomininkus, kurių nuomojamo žemės sklypo dalis yra mažesnė. Tokiu atveju susidarytų situacija, kai mažesnių valstybinės žemės sklypų nuomininkai negalėtų tinkamai naudotis jiems nuosavybės teise priklausantčiais statiniais.
21. Ieškovei bei kitiems ginčo žemės sklype esančių statinių savininkams valstybinė žemė yra išnuomota pagal Šiaulių savivaldybės įmonės „Šiaulių planas“ 2002 m. rugpjūčio mén. parengtą žemės sklypo planą. Žemės sklypo plotas,

- ribos bei architektūriniai apribojimai buvo patvirtinti Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2003 m. spalio 7 d. įsakymu Nr. A-561 „Dėl valstybinės žemės sklypų nuomos“. Šis planas yra neatskiriama su kiekvienu valstybinės žemės sklypo nuomininku sudarytos nuomas sutarties dalis, pagal šį planą nustatytais kiekvieno nuomininko nuomojamų žemės sklypo dalių plotas. 2000 m. detalajame plane, patvirtintame Šiaulių miesto valdybos 2000 m. balandžio 25 d. sprendimu Nr. 221 „Dėl supaprastinta tvarka parengtų detaliųjų planų patvirtinimo“, ir detalojo plano pagrindu parengtame 2002 m. žemės sklypo plane nėra pažymėta konkreči vieta, per kurią asmenys galėtų privažiuoti prie jiems nuosavybės teise priklausančių pastatų nuo įrengto įvažiavimo į žemės sklypą, todėl kol nenustatyta kitaip, laikoma, kad kiekvienas nuomininkas (ar valstybinės žemės naudotojas) naudoja idealiąją žemės sklypo dalį. Tai, kad ginčo sklypo valstybinės žemės nuomininkai iki šiol naudojo jį bendrai, sudeginti nuomas sutartis, kuriose nurodyta idealioji nuomojamo žemės sklypo dalis, bylos nagrinėjimo metu patvirtino ir ieškovės atstovė bei atsakovas A. M., nurodė, jog 2000–2002 m., kai buvo rengiamas detalusis planas ar jo pagrindu žemės sklypo planas, pastatų savininkai neturėjo pakankamai lėšų, kad pasirengtų ir išsispręstų privažiavimo kelių klausimą, nusistatyti individualiai naudojamas sklypo dalis, niekas neturėjo ir tiek transporto priemonių, todėl nebuvo kliūčių kiemu naudotis bendrai (nuomininkai vienas kitam jokių pretenzijų neturėjo).
22. Šiuo atveju žemės sklypo dalių dydis turi būti nustatomas pagal teritorijų planavimo dokumentą – 2000 m. detaliųjų planą – bei jo pagrindu 2002 m. parengtą išnuomojamo žemės sklypo planą.
23. Pagal sudarytą valstybinės žemės nuomas sutartį ieškovė turėjo teisę statyti prekybos urmu ir kitokius sandėlius bei juos eksploatuoti. Sutarties sąlygos aiškiai nustato, kokias su žemės sklypu susijusias nuomininko teises ieškovė gali įgyvendinti – teisę statyti aikštėles bei tvoras nuomas sutartyje ieškovei nebubo įtvirtinta. Todėl ieškovė tokiai statybai turėjo gauti Nacionalinės žemės tarnybos sutikimą, o byloje nėra duomenų, kad toks sutikimas buvo duotas. CK 6.489 straipsnio 2 dalis nustato, kad nuomininkas privalo išsinuomotu daiktu naudotis taip, kad netrukdytų juo naudotis kitiems teisėtiems to daikto naudotojams. Todėl Lietuvos vyriausiojo administraciniuojo teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartyje Nr. A-143-808-08 išaiškinta, kad kitų žemės sklypo nuomininkų raštiškas sutikimas (arba jų susitarimas su prašančiu duoti minėtą sutikimą asmeniu dėl būsimos statybos ar rekonstrukcijos) yra reikalingas tam, kad būtų išvengta galimų CK 6.489 straipsnio pažeidimų, ir tam, kad nuomotojas užtikrintų visų žemės sklypo nuomininkų teises pagal jų sudarytas nuomas sutartis.
24. Teisėjų kolegija sutiko, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai ginčo sklypo statinių savininkų teises gynė vadovaudamas ir CK 4.98 straipsniu, kuris nustato, kad savininkas gali reikalauti pašalinti bet kuriuos jo teisės pažeidimus, nors ir nesusijusius su valdymo netekimu. ieškovei išbetonavus aikštę prieš UAB „Arvytra“ ir A. ir K. S. priklausančius statinius bei pastačius tvoras, UAB „Arvytra“ prarado galimybę įvažiuoti į savo patalpas, o įvažiavimas į A. ir K. S. priklausantį

statinį tapo apsunkintas krovininiams automobiliams. Be to, ieškovė pastatyta tvorą sujungė su A. ir K. S. priklausančiu statiniu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ieškovė nepateikė teismui įrodymų, jog tokios priemonės – aikštėlės betonavimas ir tvoros statyba – buvo susijusios su taršos mažinimu teritorijoje ar privalomu valstybės institucijų nurodymu vykdymu.

25. Kolegija pažymėjo, kad, sprendžiant dėl statinį savininkų teisių į žemės sklypą apimties, nustatoma, kokia sklypo dalis reikalinga kiekvienam atskiram objektui eksploatuoti (Taisyklių 8 punktas), o ne pagal šių objekto ploto proporcinių principą, nurodytą Taisyklių 7 punkte (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2008). Teismo patvirtinta naudojimosi žemės sklypų tvarka bus pagrindas pakeisti statinį savininkų sudarytas valstybinės žemės nuomas sutartis, nes Nacionalinė žemės taryba nėra ginčus tarp bendarurčių nagrinėjanti institucija ir turėtų galimybę keisti nuomas sutartis tik tada, jei valstybinės žemės nuomininkai būtų sutarę dėl naudojimosi žemės sklypų tvarkos gera valia.
26. Teisėjų kolegija pripažino, kad pagal atsakovų parengtą naudojimosi žemės sklypu planą bendarurčiams naudotis priskirtos žemės sklypo dalys nėra vientisos, šalys pripažino, kad vientisus plotus priskirti bendarurčiams sudėtinga dėl gana mažo ploto. Tačiau įvertinus atsakovų parengtą planą matyti, kad jis parengtas taip, jog kiekvieno statinio ar įrenginio savininkui (bendarurčiui) būtų patogu naudotis žemės sklypu, yra užtikrinamas kiekvieno statinio ar įrenginio ir jų priklausinių tinkamas naudojimas pagal Nekilnojamomojo turto kadastre išrašytą jų tiesioginę paskirtį, o šiuo metu nenaudojamos žemės sklypo dalys toliau nuo pastatų panaudotos transporto priemonėms statyti.
27. Ieškovės siūloma žemės sklypo naudojimosi tvarka nėra patogi, pagal ieškovės planą A. M. statiniai patenka į UAB „Sagera“ naudojamą plotą, prie savo statinių jis galėtų privažiuoti tik per kito asmens naudojamą žemės sklypo dalį. Dėl ieškovės pastatyto tvoros aplink betono aikštélę nėra galimybės privažiuoti krovininėms transporto priemonėms prie A. ir K. S. priklausančių statinių, kuriuose UAB „Ausnė“ vykdo gamybą, nes transporto priemonės yra ilgesnės nei ieškovės paliktas 5 m pločio privažiavimas. Betonuota aikštélė su tvoromis, esanti prieš A. ir K. S. statinius, iš dalies naudojama sunkiasvorėms ieškovės transporto priemonėms statyti. Be to, pagal ieškovės pateiktą naudojimosi žemės sklypų planą atsakovas A. S. neturi priėjimo prie jam priklausančio statinio vakarinės sienos. Dėl pastatytų tvorų UAB „Arvytra“ priklausančios transporto priemonės negali įvažiuoti į jai priklausančias patalpas. Dėl išvardytų esminių trūkumų ieškovės parengtas planas negali būti patvirtintas.

### III. Kasacnio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

28. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 29 d. nutartį ir grąžinti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui; priteisti iš atsakovų visų ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

- 28.1. Kai valstybinės žemės sklype yra keliems savininkams nuosavybės teise priklausančiu statinių, imperatyviosios teisės aktų nuostatos įtvirtina, kad sprendimą dėl žemės sklypų dalių dydžio bei pažymėjimo žemės sklypo plane priima kompetentingas viešosios teisės subjektas (Nacionalinė žemės tarnyba), o ne valstybinės žemės sklypo dalių nuomininkai. Byla nagrinėjė teismai, pripažindami, kad valstybinės žemės nuomininkai gali dalytis tarpusavyje valstybinės žemės sklypą, apeidami privalomą viešosios teisės procedūrą, padarė proceso teisės normų, įtvirtintų Taisyklių 8 bei 33 punktuose ir CPK 137 straipsnio 2 dalies 3 punkte, pažeidimą, nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos bylose, kai sprendžiami valstybinės žemės sklypo nuomininkų, kuriems valstybinės žemės sklype nuosavybės teise priklauso statiniai, ginčai dėl naudojimosi žemės sklypo nuomas teise (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-444/2006; 2008 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-286/2008; 2011 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-401/2011). Visose bylose buvo nagrinėjamas klausimas dėl kompetentingos viešosios teisės subjekto sprendimo patvirtinti žemės sklypo planą, ginčijimo, nebuvo įtvirtinta tokia tvarka, kad valstybinės žemės sklypo nuomininkai patys, be kompetentingos viešosios teisės subjekto sprendimo, tarpusavyje dalijasi žemės sklypą. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad šiuo metu galiojančioje Taisyklių redakcijoje nenustatyta galimybė statinių, esančių valstybinės žemės sklype, savininkams pirmiausia raštu laisva valia susitarti dėl naudojamų žemės sklypo dalių, kaip buvo ankstesnėje Taisyklių redakcijoje, todėl, sprendžiant šią bylą, negali būti remiamasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis, kuriose buvo aiškinta dėl bendraturčių susitarimo galimybės.
- 28.2. Kai valstybinės žemės sklype yra keliems savininkams nuosavybės teise priklausantys statiniai, imperatyvios teisės aktų nuostatos įtvirtina, kad išnuomojamą žemės sklypo dalių dydis nustatomas pagal teritorijų planavimo dokumentą ir pagal parengtą išnuomojamo žemės sklypo planą, o žemės sklypo planui esant nekonkrečiam, turi būti remiamasi detaliuoju planu. Nepaisydamas imperatyvaus Taisyklių reguliavimo, apeliacinės instancijos teismas akcentavo, kad prie žemės sklypo dalių nuomas sutarčių pridėtuose planuose, nors jie buvo parengti pagal detaliųjį planą, nebuvo pažymėtos konkrečios išnuomojamo žemės sklypo dalys bei pažymėta konkreti vieta, per kurią asmenys galėtų privažiuoti prie jiems nuosavybės teise priklausančių pastatų nuo įrengto įvažiavimo į žemės sklypą. Teismai neteisingai aiškino Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo bei Taisyklių nuostatas. Faktas, kad viešasis subjektas, pateikdamas žemės sklypo dalių nuomas sutartis nuomininkams pasirašyti, nepridėjo prie jų plano, kuriame būtų pažymėtos konkrečios išnuomojamos žemės sklypo dalys, nors tuo metu jau galiojo detalusis planas, nedaro detalojo plano negaliojančio. Detalusis planas liko galioti, jis sukėlė ieškovei teisėtų lūkesčių, kad žemės sklypu bus naudojamas būtent pagal jį, ir būtent juo turi būti vadovaujamas Naciona-

linei žemės tarnybai priimant sprendimą dėl nuomojamų žemės sklypo daļių dydžio bei konkrečių dalių pažymėjimo žemės sklypo plane nustatymo. Teismai neatsižvelgė į detaliojo plano sprendinius, priimdami sprendimus, neleidžiančius ieškovei eksplloatuoti pagal detalųjį planą įrengtos tvoros bei betono ruošimo ir išdavimo aikštelių, ir be teisėto pagrindo sumažino nuomojamą žemės sklypo dalį iki 2,6764 ha. Teisės aktai neįtvirtina valstybinės žemės sklypo nuomas sutarties keitimo galimybės tokiu būdu, kai teismas nusprendžia dėl žemės sklypo mažesnės dalies reikalingumo nuomininkui. Pagal patvirtintą žemės sklypo planą po ieškovei nuosavybės teise priklusančiu betono mazgu, trukdydami ieškovės vykdomai betono ruošimo bei išdavimo veiklai, keldami pavojų ieškovės darbuotojams bei savo sveikatai ir turtui, važinėti gali visi į žemės sklypą atvykstantys asmenys, nors pagal ieškovės pateiktą UAB „Auneda“ planą bendro privažiavimo kelias galėjo būti suformuoti laikantis detaliojo plano sprendinių taip, kad nebūtų važinėjama po ieškovės betono mazgu. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo ir nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, kurioje aiškinama, kad valstybinės žemės sklypu naudojamas pagal detalųjį planą, jo nepakeitus, negalima nustatyti kitokios naudojimosi tvarkos, bei teigama, kad valstybinis žemės sklypas turi būti naudojamas pagal to asmens pasiūlytą projekta, kuris atitinka savivaldybės parengtą žemės sklypo detalųjį planą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-645/2005).

- 28.3. Netoleruotina situacija, kai valstybinės žemės sklypo nuomininkų interesai iškeliami aukščiau nei statinių savininko interesai, kaip nutiko įpareigojus ieškovę nugriauti teisėtai pastatytus statinius (jų dalis). Betono ruošimo ir išdavimo aikštélė įrengta vykdant Šiaulių RAAD privalomajį nurodymą, priimtą Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 18 straipsnio 2 punkto pagrindu, siekiant užtikrinti ieškovės vykdomo centralizuoto betono ruošimo ir išdavimo darbams atliki keliamus aplinkosaugos reikalavimus. Joks kompetentingas organas nėra konstatavęs, kad ieškovės pastatyti statiniai, kurių dalis ji buvo įpareigota nugriauti, yra neteisėti. Statybos teisėtumą apibrėžia konkretūs, detalūs, imperatyvūs teisės aktai; statybos procesas yra griežtai kontroliuojamas, kad jo metu būtų subalansuoti visų su tuo susijusių asmenų interesai. Jeigu teisės aktai nenustato valstybinės žemės sklypo nuomininko pareigos gauti kito nuomininko sutikimą dėl statybos vykdymo galiojant parengtam detaliajam planui, vadinas, būtent tokį statytojo ir kitų nuomininkų bei žemės sklypo savininkės – valstybės – interesų balansą įstatymų leidėjas laikė tinkamu. Netoleruotina situacija, kad įvykdyta statyba atitinka visus viešosios teisės aktus, tačiau bendrosios kompetencijos teismas nusprendžia tenkinti reikalavimą statinius (jų dalis) griauti, nes to užsimano kiti valstybei priklausančio žemės sklypo nuomininkai. Taip pažeidžiami kertiniai teisinės valstybės principai – teisinio tikrumo bei stabilitumo, nes tokiu būdu kėsinamas iš ieškovei priklausančios nuosavybės sunaikinimą, nors jokie teisės aktai už tai nenustato jokių kompensacijų.

Teismai atsižvelgė į A. M. neįregistruotą Nekilnojamojo turto registre statinį, nuspręsdami priskirti šiam statiniui eksploatuoti žemės sklypo dalį, padidindami jo nuomojamą iš valstybės žemės sklypo dalį. Minėtoje nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-645/2005 yra užsiminta apie tai, kad jei nebuvo nuginčytas statybos leidimo teisėtumas panašioje situacijoje, bendrosios kompetencijos teismas neturėtų iš naujo svarstyti statybos leidimo išdavimo teisėtumo klausimo. Teismai padarė materialiosios teisės normą, reglamentuojančią nuosavybės įgijimą statybos rango būdu, teisinius santykius, Lietuvos Respublikos Konstitucijos normos, įtvirtinančios nuosavybės neliečiamumą, bei Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo normos, reglamentuojančios, kas atlieka statybų teisėtumo kontrolę, pažeidimus.

- 28.4. Spręsdamas, kokios dalys priskirtinos valstybinės žemės sklypo nuomininkams – statinių savininkams, teismas turi vadovautis Taisyklių nuostatomis bei atsižvelgti į racionalumo ir patogumo kriterijus. Šiuo atveju yra trys pagrindinės problemos dėl žemės sklypo dalį nustatymo bei pažymėjimo plane: bendro privažiavimo kelių nustatymas, nes jie nebuvo pažymėti detalajame plane, nuomininkai važinėjo pagal nuo seno nusistovėjusią tvarką; UAB „Arvytra“ probleminis patekimas į jai nuosavybės teise priklaušančias patalpas, esančias pastate 19P1p; A. ir K. S. patalpų nuomininkės UAB „Ausnė“ noras naudotis automobilių stovėjimo aikštelių prie pastato 20B3p. Šios problemos gali būti išspręstos, atsižvelgiant į racionalumo ir patogumo kriterijus bei neignoruojant ieškovės nuosavybės teisės į visus teisėtai pastatyti statinius. Bendro privažiavimo keliai gali būti nustatyti pagal ieškovės planą, atitinkantį nuo seno nusistovėjusią tvarką. Atsižvelgiant į tai, kad patekimas į UAB „Arvytra“ patalpas po ieškovei priklausančiu betono mazgu itin varžo jos nuosavybės teises į betono mazgą, tik tam asmeniui, kuris yra patalpų pastate 19P1p savininkas (bei teisėtam naudotojui), turi būti suteikta teisė naudotis šiuo keliu. Pagal ieškovės planą A. ir K. S. automobilių stovėjimo aikštelių jų darbuotojų bei lankytojų automobiliams statyti formuojama atokiau, todėl nereikia griauti ieškovės statinių, o privažiuoti prie pastato 20B3p galima numatomu 5 m pločio keliu.
- 28.5. Teismas, nedalyvaujant hipotekos kreditoriu, kuriam įkeista valstybinio žemės sklypo dalies nuomos teisė, negali nuspręsti dėl tokio žemės sklypo plano tvirtinimo, pagal kurį sumažėja nuomojamas plotas bei atsiranda kitų apribojimų (nustatomas servitutas), nes tokiu būdu pasisakoma dėl nedalyvaujančio byloje asmens teisių (CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punktas, absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas). Nutartis pažeidžia hipotekos kreditoriaus interesus, nes ne tik nebuvo gautas jo pritarimas tokiam ieškovės nuomos sutarties keitimui, bet jis nedalyvavo šioje byloje, dėl kurios ieškovės nuomos sutartis turės būti keičiama. Faktas, kad hipotekos kreditoriu įkeista žemės sklypo dalis yra 2,50 ha, nedaro šio teiginio neteisingo, nes ieškovei žemės sklypo dalis yra išnuomota dviejų satarčių pagrindu, todėl neiššku, kokią sutartį reikėtų keisti. Toks keitimo iniciavimas galėtų turėti įtakos hipotekos kreditoriaus interesams.

29. Atsiliepimu į kasacinių skundą atsakovas A. M. prašo jį atmesti, skundžiamą Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 29 d. nutartį palikti nepakeistą, priteisti iš ieškotvės bylinejimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas tokiais argumentais:
- 29.1. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai vadovavosi Taisyklėmis, skunde nurodomos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-461/2013 faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nagrafinėjamos situacijos. Šiuo atveju jokia privaloma viešosios teisės procedūra nebuvo apeita. Skunde nepagrįstai nurodyta, kad valstybinės žemės sklypo nuomininkams nėra suteikta teisė kreiptis į teismą su ieškiniu dėl naudojimosi žemės sklypu nustatymo (Konstitucijos 30 straipsnis, CPK 5 straipsnis). Šiuo atveju jokia išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka neturėjo būti taikoma, tiek ieškovės ieškinys, tiek atsakovų priešieškinis yra teismingi bendrosios kompetencijos teismui, todėl byla nagrinėjė teismai nepadarė jokių proceso teisės normų pažeidimų. Byloje buvo sprendžiamas klausimas ne tik dėl valstybinės žemės nuomininkų naudojimosi tvarkos, bet ir kiti reikalavimai, kuriuos nagrinėja bendrosios kompetencijos teismas, o ne Nacionalinė žemės taryba, ir šiuo atveju vyrauja civiliniai teisiniai santykiai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2008 kaip tik buvo sprendžiamas klausimas, kai valstybinės žemės nuomininkai prašė nustatyti naudojimosi tvarką pagal jų parengtus planus, naudojimosi tvarka buvo nustatyta pagal ieškovo pateiktą projektą, nesant jokio kompetentingos viešosios teisės subjekto sprendimo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje Nr. 3K-3-286/2008 patvirtinta, kad, esant nesutarimui tarp valstybinės žemės sklypo nuomininkų dėl naudojimosi tvarkos, nuomininkai turi teisę pagal savo parengtus projektus reikštį reikalavimus teismui ir prašyti nustatyti naudojimosi tvarką.
- 29.2. Detalusis planas buvo skirtas išorinėms žemės sklypo riboms suformuoti, juo nebuvo pasiūlyti privažiavimo prie kiekvieno savininko pastatų nuo bendro įvažiavimo į žemės sklypą sprendiniai, nėra pažymėtų vietų (bendrai naudojamų žemės sklypo dalių), per kurias kiekvienas statinių savininkas galėtų patekti prie jo nuosavybės teise turimam pastatui (patalpai) ekspluatuoti individualiai pažymėtų žemės sklypo dalių, nes yra likęs nepaskirstytas 3593 kv. m plotas, po detaliajame plane esančia lentele „sklypo eksplifikacija“ yra pastaba, kurios 3 punkte nurodyta, kad nuomojami bendrosios nuosavybės teise žemės plotai nustatomi savininkų bendru susitarimu. Nesuprantama, kokį teisėtą lūkestį dėl žemės sklypo naudojimosi turėjo ieškovė, jei detaliajame plane nebuvo nurodyta jokia naudojimosi tvarka, priešingai – nurodoma, kad nuomojami bendrosios nuosavybės teise žemės plotai nustatomi bendru susitarimu tarp savininkų. Ieškovės pateiktame naudojimosi tvarkos plane siūlomos naudotis žemės sklypo dalys keliems nuomininkams neatitinka plotų, nurodytų valstybinės žemės nuomas sutartyse.
- 29.3. Ieškovės argumentas, kad UAB „Arvytra“ patekimo į patalpas problema turi būti išsprendžiama suteikiant teisę tik jai, bet ne visiems į žemės sklypą atvirkusiems asmenims naudotis formuojamu keliu, yra visiškai naujas, ieškovė jo

nekélė nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teisme (CPK 347 straipsnio 2 dalis), todėl šios naujos aplinkybės negali būti pagrindas panaikinti skundžiamą nutartį ir grąžinti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

- 29.4. Ieškovė savo pastatytų statinių – tvorų – teisėtumą sieja su ta aplinkybe, kad, jos vertinimu, teisėtomis jas pripažino Šiaulių apygardos administracinis teismas 2017 m. sausio 25 d. nutartimi. Su tuo sutikti negalima, nes dėl šių statinių ieškovei buvo surašytas savavališkos statybos aktas bei nurodymas juos pašalinti, o Šiaulių apygardos administracinis teismas, sprendime konstatuodamas, kad tvoros aukštis yra sumažintas, laikė, kad padariniai pašalinanti. Tačiau šiuo atveju tvorų pastatymo neteisėtumas kyla ne iš tvorų kaip statinių neatitikties statybos normas reglamentuojantiems aktams, o iš to, jog pastatytomis tvoromis yra pažeidžiama (apribojama) kitų sklypo nuomininkų teisė naudotis tuo sklypu. Ieškovė naujai pastatė betono ruošimo aikštelę ir tvoras bendrojo naudojimo teritorijoje po to, kai Šiaulių apygardos teisme buvo apeliacine tvarka nagrinėjama civilinė byla Nr. 2-108-949/2016 pagal UAB „Arvytra“ ieškinį ir prie ieškinio pateiktą žemės sklypu naudojimosi tvarkos planą, nesant nustatytos ieškovei ar kokiam kitam nuomininkui nuosavybės teise turimiems savarankiškai funkcionuojantiems pastatams ar jų grupėms eksplatuoti reikalingos ar individualiai naudojamos žemės sklypo dalies, nederindama statinių statymo vietas su kitais bendrai valstybinės žemės sklypą nuomojančiais nuomininkais, kuriems aktualus bendro kiemo naudojimas. Ieškovė pati sukūrė situaciją, kad pagal 2002 m. žemės sklypo planą visiems nuomininkams tapo nebeįmanoma įprastai naudotis žemės sklypu tokiu būdu, kokiui naudojosi, ar pagal matininko G. L. parengtus dalies nustatymo planus (pirminį ar patikslintą). Naujų statinių ar įrenginių priklausinių statyba, taip pat atitvarų ar tvorų bei kiemo aikštelių statyba galima tik atitinkamam nuomininkui išnuomotoje žemės sklypo dalyje, o ne bendro naudojimo teritorijoje ar kitam nuomininkui išnuomotoje žemės sklypo dalyje. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje nurodė išsamius motyvus, kodėl ieškovės pastatyti statiniai valstybiniai žemės sklype pažeidžia kitų nuomininkų interesus, išsamiai nurodė argumentus, kodėl būtent atsakovę, o ne ieškovės pateiktas planas atitinka Taisyklių 8 punkto reikalavimus, t. y. kiekvienam nuomininkui užtikrinama teisė naudotis pastatais (statiniais) pagal tiesioginę jų paskirtę.
- 29.5. Kasacinio skundo teiginiai apie bendro privažiavimo kelių nustatymą, patekimą į patalpas bei naudojimasi automobilių stovėjimo aikštelių yra fakti klausimai, tačiau niekaip nepagrindžia ir neįrodo, kad bylą nagrinėjė teismai padarė vienokį ar kitokį materialiosios ar proceso teisės normų pažeidimą ar nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamos praktikos.
- 29.6. Hipotekos kreditoriu ikeista žemės sklypo dalis yra 2,50 ha, teismams tenkinus atsakovų priešieškinį, ieškovės nuomojama žemės sklypo dalis sumažėja iki 2,6764 ha. Svarbu tai, kad hipotekos kreditoriu buvo ikeista turtinė teisė į idealiasias sklypo dalis, o ne į konkrečią valstybinio žemės sklypo dalį, todėl akivaizdu, kad hipotekos kreditoriaus teisės nėra niekaip pažeidžiamos

ir tai jam neturi jokios įtakos, nes įkeistas plotas nesumažėja. Skundžiamoje nutartyje nepasisakyta dėl ieškovės hipotekos kreditoriaus materialiųjų teisių ar pareigų, todėl kasacinio skundo teiginys, kad neva šiuo atveju egzistuoja absolius sprendimo negaliojimo pagrindas, yra nepagrįstas.

30. Atsiliepimu į kasacinį skundą atsakovė UAB „Arvytra“ prašo jį atmesti, skundžiamą Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 29 d. nutartį palikti nepakeistą, priteisti iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas tokiais argumentais:
- 30.1. Pati ieškovė nusprendė ginti savo teises teisme, o ne prašyti Nacionalinės žemės tarnybos perskirstyti žemės sklypo dalis su konkrečia vieta ginčo žemės sklype, o dabar teikia kasacinį skundą, kuriame nurodo, jog neva ieškinį pateikę nepagrįstai ir teismas jo net neturėjo priimti. Akivaizdu, kad ieškovė piktnaudžiauja savo teisėmis ir dėl šios priežasties teismas turėtų skirti baudą CPK 95 straipsnio nustatyta tvarka, o 50 procentų iš šios baudos skirti kitiemis dalyvaujantiems byloje asmenims.
- 30.2. Taisylės yra specialus teisės aktas, tačiau šis teisės aktas nedraudžia teismui spręsti kyylančių šalių ginčų. Ieškovė iškraipo ir netinkamai aiškina teisės aktus, reglametuojančius valstybinės žemės sklypo dalių nuomą ir detaliojo plano reikšmę. Teisės akto leidėjas nekalba, kad žemės sklypo dalys taip pat turi būti nustatytos ir suformuotos detaliuoju planu – tik paprastu žemės sklypo planu, kuriame turi būti išskirtos kiekvienam savarankiškai funkcionuojančiam statiniui ar įrenginiui su priklausiniais eksplotuoti reikalingos žemės sklypo dalys ir nustatytas šių dalių plotas. Žemės sklypo plane privažiavimo keliai prie savarankiškai funkcionuojančių pastatų nepažymėti, todėl laikoma, kad visiems valstybinės žemės sklypo nuomininkams yra išnuomotos idealiosios dalys, todėl kiemas turi būti naudojamas bendrai. Tai konstatavo ir trečiasis asmuo Nacionalinė žemės tarnyba 2015 m. gegužės 15 d. raštu (CPK 197 straipsnio 2 dalis). Ginčas kilo būtent dėl to, kad ieškovė nesilaikė nusistovėjusios tvarkos ir savavaliskai užkrito atsakovei UAB „Arvytra“ galimybę naudotis jai priklausančiu turtu.
- 30.3. Tai, kad mažėja ieškovei išnuomoto žemės sklypo ploto dalis, neturi esminės reikšmės, nes Taisylės nenustato, jog žemės sklypo dalis negali keistis pasikeitus pastatų plotui dėl naujų statybų arba nugriovus dalį pastatų, juolab ploto pokytis yra labai nedidelis. Nuemos sutarčių pakeitimas dėl pasikeitusio nuomojamo žemės sklypo dalies ploto ir konkretios vietas žemės sklype teismo sprendimo pagrindu būtų privalomos visiems byloje dalyvavusiems asmenims.
- 30.4. Detaliojo plano sprendiniuose nebuvvo nustatyta, kad visa teritorija po betono mazgu naudosis tik ieškovė. Privažiavimo keliai prie savarankiškai funkcionuojančių pastatų nebuvvo pažymėti, todėl laikoma, kad visiems valstybinės žemės sklypo nuomininkams yra išnuomotos idealiosios dalys, taigi kiemas turi būti naudojamas bendrai.
- 30.5. Pažymėtina, kad administracinėje byloje niekada nebuvvo ginčijamas tvorų, kokios buvo registruotos Nekilnojamomo turto registre, teisėtumas, buvo nagrinėjamas tik skundas dėl Valstybės teritorijų planavimo ir statybos

inspekcijos veiksmų teisėtumo, t. y. teisėtai ar ne buvo pratęstas ieškovei terminas savavališkos statybos padariniams pašalinti, todėl sprendimas administraciniéje byloje neturi jokios prejudicinės ar įrodomosios reikšmės šioje byloje. Nei dėl tvorų, nei dėl betono ruošimo aikšteliés pastatymo jokių valstybés institucijų nurodymų ieškové nebuvu gavusi – ieškové buvo įpareigota įrengti paviršinių nuotekų tvarkymo sistemą. Taigi, tvoras ir betono ruošimo aikštélę ieškové įsirengé savavališkai, pažeisdama nuomas sutartį ir kitų žemės sklypo nuomininkų teises. Ieškové sąmoningai, žinodama, kad yra ginčas dėl žemės sklypo dalijų teisme, kad nauji statiniai trukdys kitiems žemės sklypo nuomininkams patekti į jiems priklausančias patalpas (tvora ir betono ruošimo aikštélę pastatyta toje pačioje vietoje, kurioje buvo sudėti betoniniai rentiniai ir kuriuos įsigaliojusiu teismo sprendimu ieškové jau buvo įpareigota pašalinti), pasistaté naujus statinius jau esant bylai teisme.

- 30.6. Teismai vadovavosi tiek Taisyklių nuostatomis, tiek racionalumo, tiek patogumo kriterijais. Kasaciniame skunde ieškové iš esmés pripažysta, kad jos parengtas planas neužtikrina atsakovei UAB „Arvytra“ galimybés patekti savo transporto priemonémis į nuosavybés teise priklausančias patalpas ir iš dalies sutinka su atsakovų parengto plano sprendiniu, kad šiai atsakovei būtų sudaryta galimybé patekti į savo patalpas.
- 30.7. Teismų sprendimai nesukélė jokių pasekmių hipotekos kreditoriaus teisėms ir pareigoms. Pažymétina, kad kreditorius dėl to pats į teismą ir nesikreip. Apie šias aplinkybes ieškovei buvo žinoma viso teisminio nagrinėjimo metu, tačiau ji į bylą kaip trečiojo asmens kreditoriaus neįtraukė ir teismo to padaryti neprašė. Atsakovės nuomone, ieškové piktnaudžiauja procesu ir jai skirtina bauda.
31. Atsiliepimu į kasacinių skundų atsakovai A. S. ir K. S. bei trečiasis asmuo UAB „Ausnė“ prašo jų atmesti, priteisti trečiajam asmeniui UAB „Ausnė“ patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas tokiais argumentais:
- 31.1. Ieškové nepagrįstai Taisyklių nuostatas aiškina taip, kad jos neva įtvirtina privalomą išankstinę ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarką. Tokių nuostatų Taisyklié ir (ar) kituose teisés aktuose néra. Todėl bylą nagrinéjė teismai nepažeidé CPK 137 straipsnio 2 dalies 3 punkto. Toks argumentas nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismuose nebuvu ieškovës keliamas, ieškové pati pateiké ieškinį dėl naudojimosi valstybinës žemės sklypu tvarkos nustatymo tiesiai teismui.
- 31.2. Šios bylos situacija skiriasi nuo kasaciniame skunde aptariamų teismų praktikos pavyzdžių tuo, kad šiuo atveju žemės sklypo dalys jau kompetentinës institucijos sprendimu yra išnuomotos nuomininkams, tik nenustatyta konkreti jų vieta, privažiavimo kelai ir t. t. Tai, kad tokiu bûdu gali būti nustatoma naudojimosi valstybiniu žemės sklypu tvarka, patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinéje byloje Nr. 3K-3-488/2008.
- 31.3. Detalusis planas ir tame žemės sklypo nuomininkų parašais patvirtintos „tarpusavio susitarimu pasidalintų žemės plotų ribos“ (pažyméta melyna

taškuota linija) negali būti laikomas nei šalių susitarimu dėl naudojimosi tvarkos nustatymo, nei kaip nors įrodančiu vėliau susiklosčiusią faktinę naudojimosi sklypu tvarką. Skirtingai nei nurodoma kasaciniame skunde, Taisyklių 8 punktas nenustato, kad naudojamos žemės sklypo dalys kiekvienam pastatui eksploatuoti turi būti nustatomos pagal detalųjį planą.

- 31.4. Kasaciniame skunde nurodoma aplinkybė apie ieškovei išnuomoto sklypo sumažėjimą nustačius atsakovų pasiūlytą naudojimosi tvarką nepagrįstai pateikiama kaip trūkumas, būdingas vien tik atsakovų pasiūlytai naudojimosi tvarkai. Pagal ieškovės siūlytą tvarką jai išnuomotas žemės plotas taip pat sumažėjo. Tai tik dar kartą patvirtina faktą, jog nagrinėjamoje situacijoje, esant poreikiui suderinti daug asmenų interesus, toks nukrypimas nuo sutartimis išnuomotų dalių neišvengiamas, tačiau nėra neteisėtas.
- 31.5. Ieškovė, iškeldama savo kaip žemės sklypo nuomininkės (akcentuodama esanti didžiausia šio sklypo nuomininkė, lyg šis faktas jai suteiktų daugiau teisių nei mažesniems pagal sklypo ir statinių plotą šios bylos dalyviams) bei kaip statinių savininkės interesus tiek prieš žemės sklypo savininkės (valstybės), tiek ir prieš kitus šio sklypo nuomininkus bei tame esančių statinių savininkus, neteisėtai pastatė ginčo tvoras ir aikštélę, šias teismai ir įpareigojo nugriauti. Ieškovės pozicija grindžiama netinkamu su Nacionalone žemės tarnyba pasirašytos žemės sklypo nuomas sutarties pakeitimo aiškinimu, nepagrįstai plečiamu Aplinkos ministerijos Šiaulių regiono Aplinkos apsaugos departamento Kontrolės organizavimo skyriaus privalomojo nurodymo aiškinimu, Statybų inspekcijos sprendimų suabsoliutinimu bei visišku sklypo bendranuomių valdymo teisių bei jų, kaip statinių savininkų, teisių ignoravimu. Ginčo statiniai pastatyti ne tik pažeidžiant atsakovų nuosavybės teises į valstybiniam sklype esančius jų statinius bei sklypo valdymo teises, kylančias iš valstybinės žemės nuomas sutarčių, bet ir neturint žemės sklypo patikėtinio sutikimo. Ieškovė nepagrįstai statinių teisėtumo klausimą priskiria vien tik viešosios teisės normoms, reglamentuojančiomis statybų procesą, teigdama, kad kompetenciją spręsti šių normų pažeidimo klausimą teturi tik Statybų inspekcija. Ginčo statinių neteisėtumas atsakovų priešieškinyje bei skundžiamuose teismų sprendimuose buvo konstatuotas remiantis ne tik viešosios, bet ir privatinės teisės normomis, reglamentuojančiomis nuosavybės bei valdymo teisių pažeidimo gynimą (CK 4.93 straipsnio 1, 2 dalys, 4.34 straipsnio 1, 2 dalys).
- 31.6. Nepagrīsti kasacinio skundo teiginiai apie tai, kad leidimas patekti į atsakovės UAB „Arvytra“ patalpas per ieškovės betono mazgą turėtų būti suteiktas vien tik šiai atsakovei. Iki šalių ginčo ieškovei netrukдė buvusi faktinė situacija, kai pro tą betono mazgą galėjo važiuoti bet kas.
- 31.7. Nepagrīsti kasacinio skundo teiginiai apie tai, kad teismai nusprendė dėl neįtraukto dalyvauti byloje hipotekos kreditoriaus materialiųjų teisių ir pareigų, tokiems teiginiams pagrīsti nepateikta įrodymų, jais ieškovė nesirėmė nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teisme, kreditorius nepareiškė apie savo teisių pažeidimą, šioje civilinėje byloje nebuvvo sprendžiami tokie šalių reikalavimai, kurie galėtų turėti įtakos hipotekos kreditoriaus teisėms.

32. Atsiliepimu į kasacinį skundą trečiasis asmuo Nacionalinė žemės tarnyba prašo jį atesti, skundžiamą Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 29 d. nutarti palikti nepakeistą. Atsiliepimas grindžiamas tokiais argumentais:
- 32.1. Atkreiptinas dėmesys, kad valstybinės žemės patikėtinis priima sprendimą dėl dalį dydžio nustatymo pagal nuomininkų pateiktą planą (Taisyklių 34.3 papunktis, 44<sup>1</sup>, 45 punktai), bet ne dėl statiniams eksploatuoti reikalingų žemės sklypo dalį pažymėjimo plane. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2008 patvirtina, kad teismai tvirtina naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarkas. Valstybinės žemės nuomininkai turi teisę kreiptis į kvalifikaciją turintį matininką, kad šis Vyriausybės nustatyta tvarka parengtų naudojimosi žemės sklypu tvarkos nustatymo planą (statiniams eksploatuoti reikalingas žemės sklypo dalis nustatytų pagal Taisyklių 7 ir 8 punktų nuostatas). Iprastai visi vieno valstybinės žemės sklypo nuomininkai parengia vieną naudojimosi žemės sklypu dalį nustatymo planą, jį patvirtina savo parašais. Nagrinėjamu atveju yra ginčas, todėl, teismui išsprendus ginčą, valstybinės žemės patikėtinis, kaip ir reglamentuoja skunde paminėti teisės aktai, priims administracinių sprendimą (įsakymą), kuriame pagal teismo sprendimu patvirtintą planą nustatys kiekvienam statiniui ar statinių grupėi (bet ne nuomininkui) eksploatuoti reikalingą žemės sklypo dalį ir nurodys plotą, taip pat priims sprendimą dėl nuomos sutarčių (keitimo, papildymo).
- 32.2. Nesutiktina su kasacinio skundo argumentais, kad, esant nekonkrečiam sklypo planui, turi būti remiamasi detaliuoju planu, nes teisės aktuose, reglamentuojančiuose valstybinės žemės nuomą, tokia sąlyga nenurodyta. Pažymétina, kad jokio susitarimo ieškovė nėra pasirašiusi, detalajame plane nurodytas plotas nėra išnuomotas, detalojo plano sprendiniai privažiavimo klausimai prie atskirų pastatų apskritai nebuvu spręsti, tvorų statymo vietas taip pat nebuvu nustatytos ir pažymėtos, todėl ieškovė neturėjo teisės vaduautis tokiu detaliuoju planu statydama tvoras ar betono ruošimo aikštelię. Atsižvelgiant į tai, nėra pagrindo keisti supaprastinta tvarka parengto detalojo plano. Valstybinės žemės patikėtinis 2016 m. rugsėjo 29 d. susitarimu pakeitė valstybinės žemės nuomas sutarties 4 punktą ir leido statyti tik tokius naujus statinius ir įrenginius, kurie tarnauja pagrindiniam daiktui ir kurių statyba neprieštarauja nustatytam teritorijos naudojimo ir tvarkymo režimui. Naujų statinių ar įrenginių priklausinių statyba, taip pat ir atitvarų ar tvorų bei kiemo aikštelių statyba galima tik atitinkamam nuomininkui išnuomotoje žemės sklypo dalyje, o ne bendrojo naudojimo teritorijoje ar kitam nuomininkui išnuomotoje žemės sklypo dalyje. Todėl nesutiktina su kasacinio skundo teiginiais, kad teismas nepagrįstai sprendē griauti tvoras. Teisė statyti statinius valstybinės žemės sklype nėra absoliuti ir nesuteikia teisės piktnaudžiauti. Tai, kad tvora, kaip statinys, savaime negali būti laikoma neteisėtu statiniu ar tokiu, kurį draudžia statyti valstybinės žemės nuomas sutartis, kad jai statyti nereikia statybą leidžiančio dokumento, nesuponuoja išvados, kad tvoros gali būti statomos bet kurioje bendrai naudojamo valstybinės žemės

sklypo vietoje, panaikinant galimybę patekti į kitų nuomininkų patalpas, pažeidžiant jų teises, ribojant jų galimybę naudotis savo turtu.

- 32.3. Nagrinėjamoje civilinėje byloje nebuvo pareikšta reikalavimų, kurie galėtų turėti įtakos hipotekos kreditoriaus teisėms, nes joje nebuvo nagrinėjami nuomas sutarčių nutraukimo, žemės sklypo padalijimo į atskirus vienetus ar sujungimo klausimai. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo ar Taisyklių 8 punkto nuostatos taip pat nereikalauja, kad žemės sklypo dalį nustatymo planas būtų derinamas su hipotekos kreditoriumi, kuriam įkeista dalies žemės sklypo nuomas teisė. Néra pagrindo teigti, kad hipotekos kreditoriaus teisės buvo pažeistas ar kad hipotekos kreditoriaus neįtraukimas į bylą daro teismo sprendimą absoliučiai negaliojantį.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl valstybinės žemės nuomininkų teisės nustatyti naudojimosi išnuomota valstybine žeme tvarką tarpusavio susitarimu*

33. Kadangi valstybinė žemė yra valstybės ilgalaikis materialusis turtas (Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punktas), tai, kalbant apie valstybinės žemės naudojimą, valdymą ir disponavimą, būtina pabrėžti, kad viešoji nuosavybė skirta viešiesiems poreikiams tenkinti. Viešosios nuosavybės teisės subjektai (valstybė ir savivaldybės) nuosavybės teises įgyvendina atitinkamų institucijų pagalba, todėl viešosios nuosavybės teisės įgyvendinimas reguliuojamas imperatyviomis įstatymų leidėjo įtvirtintomis nuostatomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-331-403/2019, 24 punktas).
34. Kasacinis teismas yra išaiškinės, kad teisiniam santykiams, kuriuos reglamentuoja viešosios teisės normos, CK nuostatos taikomos tiek, kiek jų neregлamentuoja atitinkami įstatymai (CK 1.1 straipsnio 2 dalis). Šalys, sudarydamos sutartį dėl valstybės (savivaldybės) turto nuomas, gali veikti laisvai tiek, kiek tai leidžiama specialiuosiuose šiuos santykius nustatančiuose įstatymuose, nes jos yra varžomos įstatyme nustatyta sąlygų, kurių privalo laikytis. Toks civilinių teisių suvaržymas įstatymo pagrindu neprieštarauja CK normoms (CK 1.2 straipsnio 2 dalis). Tieku sutarčių dėl valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo sudarymas, tiek vėlesnis jų vykdymas turi atitikti principines šiuos santykius reglamentuojančių teisės aktų normas – sutarties laisvės principas turi būti derinamas su Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 8<sup>1</sup> straipsnyje nustatytais visuomenės naudos, efektyvumo, racionalumo ir viešosios teisės principais (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 31 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-471/2014).

35. Kasacinis teismas yra išaiškinės, kad valstybinės žemės nuomas santykiams būdingas teisinis apibrėžtumas. Valstybės žemės perleidimo santykių įstatyme įtvirtintu reglamentavimu siekiama užtikrinti, kad valstybės (savivaldybių) nuosavybė būtų tvarkoma taip, jog tai atitiktų visos visuomenės interesus, viešajam interesui teikiant prioritetą prieš privatų tiek žemės naudojimo tikslų, paskirties, tiek žemės naudojimo sąlygų atžvilgiu. Šių teisinių santykių reglamentavimas grindžiamas valstybės turto tvarkymo viešosios teisės principu – sandoriai dėl valstybės turto turi būti sudaromi tik teisės aktų, reglamentuojančių disponavimą valstybės ir (ar) savivaldybių turtu, nustatytais atvejais ir būdais – ir yra imperatyvus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-461/2013).
36. Žemės įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valstybine žeme gali būti disponuojama ją perleidžiant nuosavybėn neatlygintinai, parduodant, išnuomojant ar perduodant neatlygintinai naudotis, sudarant sandorius dėl žemės konsolidacijos, žemės servitutų Civilinio kodekso, šio ir kitų įstatymų nustatyta tvarka. Kiti sandoriai dėl valstybinės žemės negali būti sudaromi, jeigu kiti įstatymai nenustato kitaip.
37. Pagal CK 6.545 straipsnio 1 dalį pagal žemės nuomas sutartį viena šalis (nuomojotas) įsipareigoja perduoti už užmokesčių kitai šaliai (nuomininkui) sutartyje nurodytą žemės sklypą laikinai valdyti ir naudotis pagal sutartyje nurodytą paskirtį ir naudojimo sąlygas, o nuomininkas įsipareigoja mokėti sutartyje nustatytą žemės nuomas mokesčių. Žemės nuomas sutarties dalykas yra valstybinės žemės arba privačios žemės sklypas (jo dalis), suformuotas įstatymu nustatyta tvarka ir įregistruotas Nekilnojamojo turto registre (CK 6.546 straipsnis).
38. Žemės įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje nurodytas subjektų, turinčių teisę išnuomoti valstybinę žemę, ratas, o 9 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad valstybinė žemė, išskyrus minėto straipsnio 6–9 dalyse nustatytus atvejus, išnuomojama aukciono būdu asmeniui, kuris pasiūlo didžiausią nuomas mokesčių. Valstybinės žemės išnuomojimo aukcione ir be aukcione tvarkas nustato Vyriausybė. Pagal Žemės įstatymo 9 straipsnio 6 dalies 1 punktą valstybinė žemė išnuomojama be aukcione, jeigu ji užstatyta fiziniams ir juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausančiais ar jų nuomojamais statiniai ar įrenginiai (išskyrus laikinuosius statinius, inžinerinius tinklus bei neturinčius aiškios funkcinės priklausomybės ar apibrėžto naudojimo arba ūkinės veiklos pobūdžio statinius, kurie tarnauja pagrindiniams statiniui ar įrenginiui arba jo priklausiniui). Žemės sklypai, užstatyti fizinių ar juridinių asmenų nuomojamais statiniai ar įrenginiai, išnuomojami tik šių statinių ar įrenginių nuomas terminui. Žemės sklypai išnuomojami teritorijų planavimo dokumentuose ar žemės valdos projektuose nustatyto dydžio, kuris būtinas statiniams ar įrenginiams eksplloatuoti pagal Nekilnojamojo turto kadastre įrašytą jų tiesioginę paskirtį.
39. CK 6.551 straipsnyje taip pat nustatyta, kad valstybinė žemė išnuomojama aukciono būdu, išskyrus atvejus, kai ji užstatyta fiziniams ar juridiniams asmenims nuosavybės teise priklausančiais ar jų nuomojamais pastatais, statiniai ar įrenginiai, taip pat kitais įstatymu nustatytais atvejais.

40. Iš aptartų teisės normų analizės darytina išvada, kad valstybinė žemė ne aukciono būdu gali būti išnuomojama fiziniams ir juridiniams asmenims, kai ji užstatyta šiemas asmenims nuosavybės teise priklausančiais ar jų nuomojamais statiniai, tačiau tik tokio ploto, kuris būtinės šiemas statiniams pagal tiesioginę jų paskirtį eksploatuoti. Be to, išnuomojamos valstybinės žemės sklypas turi būti suformuotas įstatymu nustatyta tvarka.
41. Igvyvendant Žemės įstatymo nuostatas, Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 260 buvo patvirtintos Naudojamų kitos paskirties valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos taisyklės. Pažymėtina, kad ginčui taikytinos šiuo metu galiojančios Taisyklių redakcijos nuostatos, t. y. ginčo nagrinėjimo metu galiojančios redakcijos nuostatos. Šių Taisyklių 28 punkte nustatyta, kad vadovaujantis minėtomis Taisyklėmis išnuomojami Taisyklių 2.1, 2.2 ir 2.4 punktuose nurodyti naudojami žemės sklypai, užstatyti šiuose punktuose nurodytais asmenims nuosavybės teise priklausančiais arba jų nuomojamais statiniai ar įrenginiai, išskyrus žemės sklypus, kuriuose nutiesti tik inžineriniai tinklai ar (ir) pastatytii tik laikinieji pastatai arba neturintys aiškios funkcinės priklausomybės ar apibrėžto naudojimo arba ūkinės veiklos pobūdžio statiniai, kurie tarnauja pagrindiniams statiniui (jo priklausiniui) ar įrenginiui.
42. Pagal Taisyklių 31 punktą išnuomojamo žemės sklypo ribos ir dydis nustatomi tokia pat tvarka, kaip ir parduodamų žemės sklypų pagal Taisyklių 3–6 punktų nuostatas. Taisyklių 32 punkte nustatyta, kad jeigu gyvenamasis namas ar kitas statinys arba įrenginys (statiniai arba įrenginiai), įregistruotas Nekilnojamojo turto registre kaip atskiras objektas (pagrindinis daiktas), kuriam eksploatuoti suformuojamas atskiras žemės sklypas, bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso keliems asmenims (bendraturčiams), gyvenamojo namo ar kito statinio arba įrenginio bendraturčiams išnuomojamos atitinkamos nuomojamo žemės sklypo dalys; kiekvieno bendraturčio namų valdos ar prie kito statinio arba įrenginio išnuomojamo žemės sklypo dalis nustatoma pagal Taisyklių 7 punktą valstybinės žemės nuomotojo sprendimui.
43. Atitinkamai pagal Taisyklių 3 punktą prie nuosavybės teise priklausančių statinių ir įrenginių žemės sklypų parduodami Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo nustatyta tvarka parengtuose ir patvirtintuose detaliuosiuose planuose arba Lietuvos Respublikos žemės įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo nustatyta tvarka parengtuose ir patvirtintuose žemės valdos projektuose nustatyto dydžio, kuris būtinės esamiems statiniams ir įrenginiams eksploatuoti pagal Nekilnojamojo turto kadastre įrašytą jų tiesioginę paskirtį.
44. Pagal Taisyklių 7 punktą, kuris, vadovaujantis Taisyklių 32 punktu, taikytinas ir valstybinės žemės nuomas atveju, jeigu gyvenamasis namas ar kitos paskirties statinys arba įrenginys (statiniai arba įrenginiai), įregistruotas Nekilnojamojo turto registre kaip atskiras objektas (pagrindinis daiktas), kuriam eksploatuoti suformuojamas atskiras žemės sklypas, bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso keliems asmenims (bendraturčiams), žemės sklypas gyvenamojo namo ar kito statinio arba įrenginio bendraturčiams parduodamas bendrosios dalinės nuosavybės teise. Kiekvieno gyvenamojo namo ar kito statinio arba įrenginio

bendraturčio perkama bendrosios nuosavybės teise valdoma žemės sklypo dalis nustatoma atsižvelgiant į kiekvienam bendraturčiui priklausančią gyvenamojo namo ar kito statinio arba įrenginio dalį, į kurią neįskaitomos gyvenamojo namo ar kito statinio (pagrindinio daikto) priklausinių bendraturčių nuosavybės teise turimos dalys.

45. Kai pagal teritorijų planavimo dokumentą ar žemės valdos projektą keliems savarankiškai funkcionuojančiams statiniams ar įrenginiams, kurie Nekilnojamomo turto registre įregistruoti kaip atskiri objektai (pagrindiniai daiktai), eksplotuoti suformuotas vienas valstybinės žemės sklypas, šių statinių ar įrenginių savininkams (bendraturčiams) išnuomojamos žemės sklypo dalys, reikalingos kiekvienam atskiram statiniui ar įrenginiui eksplotuoti. Išnuomojamą žemės sklypo dalių dydis nustatomas pagal žemės sklypo planą Taisyklių 8 punkte nustatyta tvarka (Taisyklių 33 punktas).
46. Taisyklių 8 punkte įtvirtinta, kad kai pagal teritorijų planavimo dokumentą ar žemės valdos projektą keliems savarankiškai funkcionuojančiams statiniams ar įrenginiams, kurie Nekilnojamomo turto registre įregistruoti kaip atskiri objektai (pagrindiniai daiktai), eksplotuoti suformuotas vienas valstybinės žemės sklypas, kiekvieno statinio ar įrenginio savininkui, o jeigu statinys ar įrenginys priklauso keliems asmenims, – statinio ar įrenginio bendraturčiams parduodama žemės sklypo dalis, reikalinga šiam atskiram statiniui ar įrenginiui (pagrindiniam daiktui) su priklausiniais (jeigu jų yra) eksplotuoti. Parduodamą žemės sklypo dalių dydis nustatomas pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamomo turto kadastro nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. 534 „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamomo turto kadastro nuostatų patvirtinimo“, nustatyta tvarka parengtą parduodamo žemės sklypo planą su nustatytais žemės sklypų ribų posūkio taškais ir riboženklių koordinatėmis valstybinėje koordinačių sistemoje (toliau – žemės sklypo planas), kuriame turi būti išskirtos kiekvienam savarankiškai funkcionuojančiam statiniui ar įrenginiui su priklausiniais eksplotuoti reikalingos žemės sklypo dalys ir nustatytas šių dalių plotas.
47. Taisyklių 8 punkte taip pat nustatyta, kad, valstybinės žemės sklype išskiriant kiekvienam savarankiškai funkcionuojančiam statiniui ar įrenginiui eksplotuoti reikalingą atskirą žemės sklypo dalį, turi būti siekiama, kad ši dalis būtų taisyklingos formos, vientisa, kad kiekvieno statinio ar įrenginio savininkui (bendraturčiui) būtų patogu naudotis žemės sklypu, ir tokio ploto, kad būtų užtkirinamas kiekvieno statinio ar įrenginio ir jų priklausinių tinkamas naudojimas pagal Nekilnojamomo turto kadastre įrašytą jų tiesioginę paskirtį. Jeigu žemės sklype, be kiekvienam statiniui ar įrenginiui išskirtos atskiros žemės sklypo dalies, išskiriamas ir bendras visiems (ar keliems) žemės sklype esantiems statiniams ar įrenginiams eksplotuoti reikalingas žemės plotas (plotai) – bendro naudojimo plotas: kiemas, automobilių stovėjimo vieta, žalia veja, žaidimų aikštelių ir kita, šis bendro naudojimo plotas paskirstomas proporcingai kiekvienam savarankiškai funkcionuojančiam statiniui ar įrenginiui, kuriam išskirtas bendro naudojimo plotas, išskirtos atskiros žemės sklypo dalies plotui ir parduodamas statinių ar įrenginių, kuriems išskirtas šis bendro naudojimo plotas, savininkams, o jeigu

statiniai ar įrenginiai priklauso keliems asmenims, – šių statinių ar įrenginių bendraturčiams. Žemės sklype esantis bendro naudojimo plotas (plotai) išskiriamas tik tiems žemės sklype esantiems savarankiškai funkcionuojantiems statiniams ir įrenginiams, kuriems eksplatuoti pagal tiesioginę paskirtį bendro naudojimo ploto reikia. Valstybinės žemės sklype išskiriant kiekvienam savarankiškai funkcionuojančiam statiniui ar įrenginiui su priklausiniais eksplatuoti reikalingą žemės sklypo dalį, turi būti užtikrinamas patekimas (privažiavimas) nuo įvažiavimo į žemės sklypą į kiekvienam statiniui ar įrenginiui su priklausiniai eksplatuoti išskirtą atskirą žemės sklypo dalį. Žemės sklypo plane nurodyta žemės sklypo dalis nuo įvažiavimo į žemės sklypą iki kiekvienam savarankiškai funkcionuojančiam statiniui ar įrenginiui eksplatuoti išskirtos atskiro žemės sklypo dalies laikoma visiems žemės sklype esantiems savarankiškai funkcionuojantiems statiniams ar įrenginiams reikalingu bendro naudojimo plotu. Jis paskirstomas proporcingai kiekvienam statiniui ar įrenginiui išskirtos atskiro žemės sklypo dalies plotui ir parduodamas šių statinių ar įrenginių savininkams, o jeigu statiniai ar įrenginiai priklauso keliems asmenims, – šių statinių ar įrenginių bendraturčiams. Kai savarankiškai funkcionuojantis statinys ar įrenginys priklauso keliems asmenims (bendraturčiams), pagal šio punkto nuostatas žemės sklypo plane išskirta šiam statiniui ar įrenginiui eksplatuoti reikalinga žemės sklypo dalis (išskirta atskira šiam statiniui ar įrenginiui eksplatuoti reikalinga dalis ir bendro naudojimo ploto dalis, jeigu tokia dalis šiam statiniui išskirta) parduodama statinio ar įrenginio bendraturčiams, kiekvieno bendraturčio dalies dydį nustatant pagal Taisyklių 7 punktą (Taisyklių 8 punktas).

48. Kaip matyti iš aptartų Taisyklių nuostatų (Taisyklių 3, 7, 8, 28, 31–32 punktai), būtent atitinkama valstybės institucija, kuri atstovauja valstybei sudarant valstybinės žemės nuomas sutartis, teisės aktų nustatyta tvarka nustato išnuomojamo valstybinės žemės sklypo dydį, kuris būtinas konkrečiam ant valstybinės žemės stovinčiam statiniui eksplatuoti, pagal nustatyta tvarka parengtą nuomojamo žemės sklypo planą su nustatytais žemės sklypų ribų posūkio taškais ir riboženklį koordinatėmis valstybinėje koordinacių sistemoje, kuriame turi būti išskirtos kiekvienam savarankiškai funkcionuojančiam statiniui ar įrenginiui su priklausiniai eksplatuoti reikalingos žemės sklypo dalys ir nustatytas šių dalių plotas, o jeigu žemės sklypas nuomojamas keliems vieno statinio bendraturčiams, tai jiems nuomojamos žemės sklypo dalys turi būti individualizuojamos.
49. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad nei CK, nei Žemės įstatymas, nei Taisyklių nesuteikia teisės valstybinės žemės sklypų nuomininkams patiemis tarpusavio susitarimu nustatyti, kaip ir kokiomis dalimis jie naudos valstybinės žemės sklypu. CK 4.75 straipsnio norma nustato bendrosios dalinės nuosavybės teisės subjektų teisę nusistatyti naudojimosi bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektu tvarką tarpusavio susitarimu, o nesusitarus – teismo tvarka, tačiau ši norma pagal analogiją negali būti taikoma valstybinės žemės nuomas atveju keliems nuomininkams nustatant jų naudojimosi tvarką, nes toks aiškinimas neatitinką viešosios nuosavybės teisės įgyvendinimo principą. Kaip minėta šios nutarties 34–35 punktuose, šalys, sudarydamos sutartį dėl valstybės turto nuomas, gali veikti laisvai tiek, kiek

tai leidžiama specialiuosiuose šiuos sантыkius nustatantiuose įstatymuose; sandoriai dėl valstybės turto turi būti sudaromi tik teisės aktų, reglamentuojančių disponavimą valstybės ir (ar) savivaldybių turtu, nustatytais atvejais ir būdais. Jau minėta, kad pagal Taisyklių 32 punktą kiekvieno bendaraturčio namų valdos ar prie kito statinio arba įrenginio išnuomojamo žemės sklypo dalis nustatoma valstybinės žemės nuomotojo sprendimu.

50. Vadovaudamasi aptartu teisiniu reguliavimu ir nurodytais motyvais, kad valstybinės žemės nuomininkai negali patys spręsti, kokio ploto ir konfigūracijos valstybinės žemės sklypo dalis priskirtina prie jiems nuosavybės teise ar nuomas pagrindu valdomo statinio (jo dalies), nes tokią teisę turi tik valstybinės žemės nuomotojas, disponuojant ir valdant bei naudojant valstybės turtą leidžiama tik tai, kas tiesiogiai leidžiama teisės aktais, teisėjų kolegija išaiškina, kad *valstybinės žemės nuomininkai, kai jiems yra išnuomotas vienas bendras sklypas tam tikromis dalimis, neturi teisės tarpusavio susitarimu nustatyti naudojimosi jiems nuomojamu valstybinės žemės sklypu tvarkos, o jiems nesusitarus, tokia valstybinės žemės sklypo naudojimosi tvarka negali būti nustatoma ieškinio teisenos tvarka.*
51. Esant valstybinės žemės nuomininkų ginčui dėl jiems asmeniniam naudojimui priskirtinos valstybinės žemės sklypo dalies, jie turėtų administracine tvarka kreiptis į valstybinę žemę nuomojančią instituciją dėl valstybinės žemės sklypo nuomas sutarties keitimo, tikslinimo pagal pirmiau aptartas Taisyklių nuostatas. Be to, teisėjų kolegija pažymi, kad pagal Žemės įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 1 punktą valstybinės žemės sklypai išnuomojami tik tokio dydžio, kuris būtinės valstybinėje žemėje esančiam privačios nuosavybės teise priklausantiam statiniui ar įrenginiui eksplotuoti pagal tiesioginę jo paskirtį, todėl, pasikeitus faktinei situacijai (nugriovus statinį, teisėtai pastačius naują statinį ar pan.), privalo būti keičiamos ar nutraukiamos valstybinės žemės nuomas sutartys, atitinkamai keičiant nuomojamo žemės sklypo dydį. Valstybinės žemės sklypo nuomininkas, nesutikdamas su valstybinę žemę nuomojančios institucijos sprendimu, gali tokios institucijos veiksmus skusti teismui teisės aktų nustatyta tvarka.
52. Bylą nagrinėjė teismai netinkamai aiškino Žemės įstatymo ir Taisyklių nuostatas, reglamentuojančias valstybinės žemės nuomą, dėl to nepagrįstai, nesant tam teisino pagrindo, patvirtino valstybinės žemės nuomininkų (ieškovės ir atsakovų) naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarką. Dėl šios priežasties naikintinos pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis, kuria tenkintas atsakovų priešieškinis ir patvirtinta naudojimosi žemės sklypu tvarka, ir apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis paliki šią pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį nepakeistą, dėl šios dalies priimtinės naujas sprendimas – atsakovų priešieškinio dalis dėl naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarkos patvirtinimo atmetina.
53. Teisėjų kolegija pažymi, kad kasacinio skundo keliamus antrajį ir ketvirtajį teisės aiškinimo klausimus dėl žemės sklypo dalį dydžio valstybinės žemės nuomininkams nuosavybės teise priklausantiems statiniams aptarnauti nustatymo ir nustatyto nuomojamų žemės sklypo dalį dydžio kriterijų reglamentuoja Taisyklių 8 ir kiti pirmiau aptarti punktai, kuriais remdamasis valstybinės žemės nuomotojas administracine tvarka ir turės nustatyti ieškovei ir atsakovams nuomojamas

žemės sklypo dalis pagal parengtus planus. Atmetus ieškovės ir atsakovų reikalavimus dėl naudojimosi nuomojamu valstybinės žemės sklypu tvarkos nustatymo, nėra pagrindo pripažinti esant trečiojo asmens, kuriam ieškovė yra įkeitusi nuomojamu žemės sklypų nuomos teisę, teisių pažeidimo jo neįtraukus į bylos nagrinėjimą. Plačiau šiais klausimais teisėjų kolegija nepasisako, kadangi pripažinės, jog teismai negalėjo nustatyti naudojimosi žemės sklypu tvarkos, ir panaikinus šią teismų sprendimo ir nutarties dalį, atsižvelgiant į pirmiau teisėjų kolegijos patiektus išaiškinimus ir motyvus, šie kasacainio skundo argumentai neturi teisinės reikšmės bylos rezultatui, taip pat vienodam teisės aiškinimui ir taikymui.

*Dėl teisės statyti statinius valstybinės žemės sklype, kuris išnuomotas keliems nuomininkams neindividualizavus jiems naudoti tenkančių sklypo dalių*

54. Kasaciniame skunde taip pat keliamas klausimas dėl ieškovės valstybinės žemės sklype pastatytų statinių – tvorų ir aikštelės, kurių dalį bylą nagrinėjė teismai, tenkindami atsakovų priešieškinio reikalavimą, įpareigojo nugriauti, teisinio statuso. Ieškovė šių savo statinių teisėtumą grindžia išimtinai atitiktimi statybos procesą reglamentuojančiu viešosios teisės aktų nuostatom, tačiau, kaip teisingai pažymėjo bylą nagrinėjė teismai, tokiu atveju, kai statyba vykdoma ne privačiame, o valstybinės žemės sklype, kuris, be kita ko, išnuomotas ne tik statytojai (ieškovei), bet ir kitiems nuomininkams, neišskiriant jiems individualiai naudotis tenkančių sklypo dalių, tokios statybos neteisėtumą lemia būtent sklypo savininkės (valstybės) ir bendranuomiu teisių ir interesų pažeidimas.
55. Teisinius savykius dėl statybos valstybės išnuomotoje žemėje reglamentuoja Taisyklių 30.7 punktas, kuriame nustatyta, kad išnuomotuose žemės sklypuose statyti naujus statinius ar įrenginius ir rekonstruoti esamus galima tik tuo atveju, jeigu tai įtvirtinta nuomas sutartyje ir tokia statyba ar rekonstrukcija nepriestarauja nustatytam teritorijos tvarkymo ir naudojimo režimui. Nuomas sutartyje nenurodytus pastatytus statinius ar įrenginius nuomininkas privalo nugriauti ir sutvarkyti žemės sklypą. Nors ieškovės nuomas sutartyje buvo įtvirtinta galimybė statyti naujus statinius, tačiau šiuo atveju teisiškai reikšminga aplinkybė, sprendžiant dėl statinių griovimo, yra tai, kad sklypas išnuomotas keliems nuomininkams, neišskiriant jiems individualiai naudotis tenkančių sklypo dalių. Tokiu atveju aktualus CK 6.489 straipsnis, reglamentuoantis nuomininko naudojimą išsinuomotu daiktu. Šio straipsnio 2 dalis nustato, kad nuomininkas privalo išsinuomotu daiktu naudotis taip, kad netrukdytų juo naudotis kitiems teisėtiems to daikto naudotojams. Nuomininkas yra atsakingas nuomotojui ir kitiems nuomininkams už šio straipsnio 2 dalyje nustatytos pareigos vykdymą. Be to, nuomininkas yra atsakingas už kitų asmenų, kuriems jis suteikia teisę ar galimybę naudotis išsinuomotu daiktu, veiksmus (CK 6.489 straipsnio 3 dalis).
56. Bylą nagrinėjė teismai taip pat konstatavo ir CK 4.98 straipsnio, reglamentuojančio nuosavybės teisės gynimą nuo pažeidimų, nesusijusių su valdymo netekimu (negatorinio ieškinio), taikymo sąlygas, nustatę faktines aplinkybes, jog, ieškovei išbetonavus aikštélę prieš UAB „Arvytra“ ir A. ir K. S. priklausančius statinius bei

- pastačius tvoras, UAB „Arvytra“ prarado galimybę įvažiuoti į savo patalpas, o įvažavimas į A. ir K. S. priklausantį statinį tapo apsunkintas krovininiams automobiliams; be to, ieškovė pastatyta tvorą sujungė su A. ir K. S. priklausančiu statiniu.
57. Atsižvelgdama į nurodytą reglamentavimą, kuriuo siekiama suderinti nuomotojo ir nuomininkų interesus, teisėjų kolegija pažymi, kad naujų statinių bendrai keiliems nuomininkams išnuomotame valstybinės žemės sklype statyba negalima individualiai konkrečiam nuomininkui (statytojui) nepriskirtoje teritorijoje, nesant tam nuomotojo ir kitų nuomininkų sutikimo.
  58. Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėjė teismai tinkamai aiškino ir taikė nuosavybės teisės gynimą bei valstybinės žemės nuomininko teises ir pareigas reglamentuojančias teisės normas, spręsdami dėl ieškovės pastatyto statinių neteisėtumo ir tenkindami priešieškinio reikalavimą juos nugriauti, ir kasacnio skundo argumentai nesudaro pagrindo naiinti šias teismų procesinių sprendimų dalis.
  59. Kadangi kasaciniame skunde nepateikta argumentų dėl pirmosios instancijos teismo sprendimu nustatyto servituto ieškovei priklausančios betono ruošimo aikštelių daliai, tai teisėjų kolegija, neperžengdama kasacnio skundo ribų (CPK 353 straipsnio 1 dalis), šiuo klausimu nepasisako.

*Dėl atsakovės UAB „Arvytra“ prašymo skirti ieškovei baudą už piktnaudžiavimą procesu*

60. Atsakovė UAB „Arvytra“ atsiliepime į kasacinių skundą nurodo, kad ieškovė piktnaudžiauja procesine teise, kasaciniame skunde teigdama, kad reikalavimas nustatyti naudojimosi išnuomotu valstybinės žemės sklypu tvarką nenagrinėtinės teisme, o šį klausimą turi išspręsti kompetentingas subjektas – Nacionalinė žemės tarnyba, nors pati buvo šioje byloje pareiškusi analogiško pobūdžio reikalavimą. Atsakovė prašo skirti ieškovei baudą už piktnaudžiavimą procesu (CPK 95 straipsnio 2 dalis).
61. CPK 95 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad dalyvaujantis byloje asmuo, kuris neįsainingai pareiškė nepagrįstą ieškinį (apeliacinį ar kasacinių skundą, prašymą atnaujinti procesą, pateikę kitą procesinį dokumentą) arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti teismo įpareigotas atlyginti kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui šio patirtus nuostolius. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad teismas, nustatės šio straipsnio 1 dalyje nurodytus piktnaudžiavimo atvejus, gali paskirti dalyvaujančiam byloje asmeniui iki 5000 Eur baudą, iki 50 procentų iš šios baudos gali būti skiriama kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui.
62. Kasacnio teismo išaiškinta, kad piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis yra teisės pažeidimas, t. y. civilinio proceso teisės tiesiogiai draudžiamas elgesys, už kurį nustatyta galimybė taikyti teisinę atsakomybę, įtvirtintą CPK 95 straipsnyje. Ne kiekvienas pareigos sažiningai naudotis procesinėmis teisėmis nesilaikymo atvejis savaime reiškia teisės pažeidimą, galintį sukelti teisinės atsakomybės prieponių, nustatytu CPK 95 straipsnyje, taikymą, t. y. ne kiekvienu atveju pareigos

sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis nepaisymas laikytinas teisės pažeidiimu, bet tam tikrais atvejais gali būti įvertintas kaip netinkamas subjektinės teisės įgyvendinimas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-404-969/2017 63 punktą ir tame nurodytą kasacinių teismo praktiką). Pagal formuojamą kasacinių teismo praktiką įstatyme nustatytos teisės įgyvendinimas gali būti laikomas piktnaudžiavimu tik išimtiniais atvejais, kai tokia teise akivaizdžiai naudojamas ne pagal jos paskirtį (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 1 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-695/2017 65 punktą ir tame nurodytą kasacinių teismo praktiką).

63. Teisėjų kolegija neturi pagrindo daryti išvadą, kad ieškovė, kasaciniu skundu siekdama apeliacinės instancijos teismo nutarties ir pirmosios instancijos teismo sprendimo, kuriuo tenkintas atsakovui priešieškinio reikalavimas nustatyti naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarką, peržiūrėjimo, nepraše tenkinti jos ieškinio reikalavimo, nesiegė akivaizdžiai nesąžiningai, todėl jos elgesys nepripažintinas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis. Dėl to atsakovės prašymas netenkintinas ir ieškovei netaikytinos piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis pasekmės, reglamentuojamos CPK 95 straipsnio 2 dalyje.

#### *Dėl bylos procesinės baigties*

64. Teisėjų kolegija, apibendrindama tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis paliki nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria tenkintas atsakovų priešieškinis ir patvirtinta naudojimosi žemės sklypu tvarka, bei ši pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis naikintinos, dėl šios dalies reikalavimo priimtinias naujas sprendimas – atsakovų priešieškinio dalis dėl naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarkos patvirtinimo atmetina, atitinkamai perskirstant bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (CPK 359 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 93 straipsnio 5 dalis). Kita apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis paliktina nepakeista.

#### *Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo*

65. Vadovaujantis CPK 93 straipsnio 1 dalies, 98 straipsnio nuostatomis bylinėjimosi išlaidos, tarp jų išlaidos advokato pagalbai apmokėti, atlyginamos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jas priteisiant iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal CPK 93 straipsnio 5 dalį, jeigu apeliacinės instancijos teismas ar kasacinių teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą. Atsižvelgiant į tai, kad galutinai išsprendus šią bylą ieškovės ieškinys liko atmetas, o priešieškinio reikalavimai tenkinti iš dalies (tenkinti reikalavimai nugriauti dalį ieškovės statinių ir nustatyti servitutą ieškovei priklausančiai aikšteli, tačiau atmetas reikalavimas nustatyti naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarką), teisėjų kolegijos vertinimu, ieškovei priteistina 50 proc. jos patirtų (tačiau neviršijančių Lietuvos Respu-

blikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu (aktuali redakcija nuo 2015 m. kovo 20 d.) patvirtintą Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (toliau – Rekomendacijos) nustatyti dydžių) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš priešieškinį reiškusių atsakovų, atitinkamai šiemis atsakovams ir jų pusėje veikusiam trečiajam asmeniui UAB „Ausnė“ priteista po 50 proc. jų patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš ieškovės. Atsakovui A. M., nereiškusiam priešieškinio, iš ieškovės priteistinas visų jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimas.

66. Elektroninėje byloje nėra duomenų apie pirmosios instancijos teisme ieškovės turėtas atstovavimo išlaidas.
67. Bylos duomenimis, atsakovė UAB „Arvytra“ patyrė 1600 Eur atstovavimo išlaidų (išlaidos už plano rengimą, šio nepatvirtinus, neatlygintinos) pirmosios instancijos teisme. Remiantis tuo, kas išdėstyta šios nutarties 65 punktu, ieškovė turi jai atlyginti 800 Eur šių išlaidų.
68. Atsakovas A. S. pirmosios instancijos teisme turėjo 700 Eur atstovavimo išlaidų ir sumokėjo 62 Eur žyminio mokesčio už priešieškinį (ieškovė turi atlyginti 381 Eur), o trečiasis asmuo UAB „Ausnė“ – 1450 Eur atstovavimo išlaidų, kurias teismas pripažino pagrįstomis (ieškovė turi atlyginti 725 Eur).
69. Apeliacinės instancijos teisme ieškovė sumokėjo 75 Eur žyminį mokesčių už apeliacinį skundą, 800 Eur už apeliacinio skundo parengimą ir 200 Eur už atstovavimą teismo posėdyje. Atsižvelgiant į pirmiau nustatytą proporciją, jai priteistina 537,50 Eur šių išlaidų atlyginimo iš priešieškinį reiškusių atsakovų A. S., K. S. ir UAB „Arvytra“ (po 179,17 Eur).
70. Atsakovas A. M. apeliacinės instancijos teisme turėjo 950 Eur išlaidų advokatės pagalbai rengiant atsiliepimą į apeliacinį skundą, atstovaujant teisme. Visų šių išlaidų atlyginimas buvo priteistas iš ieškovės apeliacinės instancijos teismo nutartimi ir, bylos duomenimis, ieškovės šiam atsakovui jau sumokėtas.
71. Trečiasis asmuo UAB „Ausnė“ nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme patyrė 1631 Eur išlaidų advokato pagalbai rengiant atsiliepimą į apeliacinį skundą, atstovaujant teisme (ieškovė turi atlyginti 815,5 Eur). Atsakovė UAB „Arvytra“ patyrė 1815 Eur išlaidų advokato pagalbai (ieškovė turi atlyginti 907,5 Eur).
72. Ieškovė sumokėjo 75 Eur žyminį mokesčių už kasacinių skundų ir prašo priteisti 12 086,04 Eur išlaidoms advokato pagalbai atlyginti. Šių ieškovės advokato pagalbai apmokėti patirtų išlaidų suma viršija Rekomendacijų 8.12 punkte nustatytą maksimalų dydį, todėl prašoma ieškovės turėtų bylinėjimosi išlaidų advokato pagalbai už kasacinių skundo parengimą atlyginimo suma sumažintina iki 3788,10 Eur ir pusę šios sumos, taip pat žyminis mokesčis, lygiomis dalimis priteistina iš priešieškinį reiškusių atsakovų A. S., K. S. ir UAB „Arvytra“ (po 643,85 Eur).
73. Atsakovas A. M. kasaciniame teisme turėjo 1000 Eur išlaidų advokatės pagalbai rengiant atsiliepimą į kasacinių skundą, šių išlaidų atlyginimas priteistinas iš ieškovės.
74. Trečiasis asmuo UAB „Ausnė“ nagrinėjant bylą kasaciniame teisme patyrė 907,50 Eur išlaidų advokato pagalbai rengiant atsiliepimą į kasacinių skundą (ieš-

kovė turi atlyginti 453,75 Eur). Atsakovė UAB „Arvytra“ patyrė 1089 Eur išlaidų advokato pagalbai (ieškovė turi atlyginti 544,5 Eur).

75. Byloje taip pat yra duomenų, kad ieškovė įvykdė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimą dalis dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ir sumokėjo 762 Eur atsakovui A. S., 3995 Eur – atsakovei UAB „Arvytra“, 3081 Eur – trečiajam asmeniui UAB „Ausnė“, 950 Eur – atsakovui A. M., 21,42 Eur – valstybei.
76. Atsižvelgiant į procesinę bylos baigtį ir į tai, kas išdėstyta šios nutarties 67–75 punktuose, iš dalies atgręžtinas panaikintų teismo procesinių sprendimų dalių dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo vykdymas (CPK 760, 762 straipsniai).
77. Apibendrinant tai, kas išdėstyta šios nutarties 67–76 punktuose, iš viso ieškovei priteistina 823,02 Eur iš atsakovės K. S., 1204,02 Eur – iš atsakovo A. S., 2566,02 Eur – iš atsakovės UAB „Arvytra“, 1086,75 Eur – iš trečiojo asmens UAB „Ausnė“. Atsakovui A. M. priteistina 1000 Eur iš ieškovės.
78. Apeliacinės instancijos teisme patirta 21,42 Eur, o kasaciniame teisme – 50,43 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 9 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). 14,51 Eur šių išlaidų priteistina į valstybės biudžetą iš ieškovės, po 11,97 Eur – iš priešieškinjų reiškusių atsakovų A. S., K. S. ir UAB „Arvytra“.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

#### **n u t a r i a :**

Panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 29 d. nutarties dalį, kuria palikta nepakeista Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. balandžio 16 d. sprendimo dalis tenkinti atsakovų UAB „Arvytra“ bei K. S. ir A. S. priešieškinio dalį ir nustatyti naudojimosi valstybiniu žemės sklypu, (duomenys neskelbtini), tvarką ir paskirstytos bylinėjimosi išlaidos, išskyrus dalį, kuria priteistas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas atsakovui A. M. Panaikinti nurodytą Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. balandžio 16 d. sprendimo dalį ir dėl šios dalies priimti naują sprendimą – priešieškinio reikalavimą nustatyti naudojimosi valstybinės žemės sklypu tvarką atmetti.

Kitą Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 29 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

Iš ieškovės UAB „Sodbeta“ (j. a. k. 145663442) priteisti 1000 (vieną tūkstančių) Eur atsakovui A. M. (*duomenys neskelbtini*) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

IEŠKOVEI UAB „Sodbeta“ (j. a. k. 145663442) priteisti 823,02 Eur (aštuonis šimtus didešimt tris Eur 2 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš atsakovės K. S. (*duomenys neskelbtini*), 1204,02 Eur (vieną tūkstančių du šimtus keturis Eur 2 ct) – iš atsakovo A. S. (*duomenys neskelbtini*), 2566,02 Eur (du tūkstančius penkis šimtus šešiasdešimt šešis Eur 2 ct) – iš atsakovės UAB „Arvytra“ (j. a. k. 300091070), 1086,75 Eur (vieną tūkstančių aštuoniasdešimt šešis Eur 75 ct) – iš trečiojo asmens UAB „Ausnė“ (j. a. k. 145466128).

Priteisti valstybei iš ieškovės UAB „Sodbeta“ (j. a. k. 145663442) 14,51 Eur (keturiolika Eur 51 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo

(ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Priteisti valstybei iš atsakovų A. S. (*duomenys neskeltini*), K. S. (*duomenys neskeltini*) ir UAB „Arvytra“ (j. a. k. 145663442) po 11,97 Eur (vienuolika Eur 97 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo (ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

#### 1.5. Dėl valstybės, kompensavusios smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą avansu, teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens įgyvendinimo

*Istatymu leidėjas yra įtvirtinės smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą ir smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą avansu. Smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimas – smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimas iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, kai smurtinį nusikaltimą padaręs asmuo ar už jo veiką atsakingas asmuo neatlygina pri-teistos žalos ar teismo patvirtintoje sutartyje dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo ar pašalinimo nurodytos žalos (Lietuvos Respublikos smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 2 straipsnio 5 dalis).*

*Smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimui avansu būdinga tai, kad sprendimas dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo avansu priimamas, nesant teismo sprendimo dėl žalos atlyginimo iš smurtinį nusikaltimą padariusio asmens ar už jo veiką atsakingo asmens, tačiau esant šiai Įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintai privalomai sąlygai – kai vyksta baudžiamasis procesas dėl smurtinio nusikaltimo ir asmuo yra pripažintas civiliniu ieškovu arba įsiteisėjusi teismo sprendimu nustatyta, kad buvo padarytas smurtinis nusikaltimas, tačiau nebuvo pareikštas ieškinys dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo ar ieškinys paliktas ne-nagrinėtas, arba nustatyta Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 3, 4 ar 7 punkte nurodyta aplinkybė.*

*Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad, kompensuojant smurtiniai nusikaltimai padarytą žalą avansu iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, yra įvykdoma skolininko prievolė pradiniam kreditorui, kad pats prievolės įvykdymas nelemia prievolės pasibaigimo, kadangi valstybė įstatymo pagrindu igačia reikalavimo teisę neviršydama skolininkui išmokėtos kompensacijos ribų įgyvendina laikydamasi skolininko ir pradinio kreditoriaus prievoles reglamentuojančių deliktinės civilinės atsakomybės teisės normų, kurių pagrindu skolininkas turi pareigą atlyginti naujajam kreditorui tik tokio dydžio žalą, kokia buvo realiai padaryta jo neteisėtais veiksmais, o naujasis kreditorius negali igačti daugiau teisių, negu jų turėjo pradinis kreditorius, daro išvadą, kad valstybei dėl smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimo avansu reikalavimo teisė atsiranda subrogacijos pagrindu, valstybei išmokėtos kompensacijos*

*apimtimi perėmus pradinio žalos atlyginimo prievolės kreditoriaus reikalavimo teisę. Tokiu atveju valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimui taikytinai sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas, kuris taikomas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo (CK 1.125 straipsnio 8 dalis).*

Civilinė byla Nr. e3K-3-306-313/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-69-3-24484-2017-2  
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.6.4; 2.6.6.1 (S)

## **LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS**

### **NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2019 m. gruodžio 5 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susideanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Alės Bukavinienės (kolegijos pirminkė ir pranešėja) ir Algirdo Taminsko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės Lietuvos Respublikos, atstovaujančios Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 5 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės Lietuvos Respublikos, atstovaujančios Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, ieškinį atsakovui R. D. dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo regreso tvarka, dalyvaujant trečiajam asmeniui I. R.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### **I. Ginčo esmė**

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių valstybės, kompensavusios smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą avansu, teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens įgyvendinimą ir skolininko prievolės pasibaigimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydama priteisti iš atsakovo 1506,02 Eur kompensaciją, kuri avansu buvo išmokėta nukentėjusios E. R. atstovei pagal įstatymą I. R. kaip neturtinės žalos atlyginimas dėl atsakovo nukentėjusiajai padaryto smurtinio nusikaltimo įstatymo nustatyta tvarka.
3. Nurodė, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, išnagrinėjusi 2013 m. balandžio 23 d. I. R. prašymą avansu kompensiuti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, 2013 m. gegužės 16 d. priėmė sprendimą Nr. (1.34.)7R-3612 išmokėti

- 1506,02 Eur (5200 Lt) neturtinės žalos kompensaciją nukentėjusiosios E. R. atstovei pagal įstatymą I. R. 2013 m. spalio 11 d. mokėjimo nurodymu 1506,02 Eur (5200 Lt) neturtinės žalos kompensacija išmokėta į I. R. nurodytą banko sąskaitą.
4. Kauno apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nuosprendžiu atsakovas R. D. pripažintas kaltu nukentėjusiosios atžvilgiu padaręs nusikalstamą veiką pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojos kodekso (toliau – BK) 150 straipsnio 4 dalį ir nuteistas laisvės atémimu. Lietuvos apeliacinis teismas 2014 m. kovo 7 d. nutartimi minėtą nuosprendį paliko nepakeistą.
  5. 2017 m. sausio 20 d. Teisingumo ministerija raštu užklausė Kauno apygardos prokuratūrą dėl proceso eigos baudžiamojos byloje, o 2017 m. balandžio 10 d. buvo gautas Kauno apygardos prokuratūros atsakymas, kad ikiteisminis tyrimas yra baigtas įsiteisėjusių teismo procesiniu sprendimiu.
  6. Ieškovė nurodė, kad ji, kaip Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos vykdymo, avansu kompensavusi nukentėjusiosios atstovei pagal įstatymą atsakovo smurtiniu nusikaltimu padarytą neturtinę žalą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.280 straipsnio 1 dalimi ir Įstatymo 14 straipsnio 1 dalimi, įgijo regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę iš atsakovo teismo tvarka išieškoti 1506,02 Eur dydžio išmokėtą kompensaciją. Nurodė, kad reikalavimui pareikšti teisme taikytinas bendrasis 10 metų ieškinio senaties terminas, nes sprendžiamas ne žalos atlyginimo klausimas, bet klausimas dėl išmokėtos kompensacijos atlyginimo regreso tvarka. Ieškinio senaties termino skaičiavimas turėtų prasideti ne nuo kompensacijos išmokėjimo datos, bet nuo įsiteisėjusio teismo nuosprendžio baudžiamojos byloje gavimo dienos (2017 m. balandžio 10 d.), kadangi nei ikiteisminį tyrimą atlikusi įstaiga, nei baudžiamają bylą įsnagrinėjęs teismas neinformavo Teisingumo ministerijos apie priimtą ir įsiteisėjusią Lietuvos apeliacino teismo 2014 m. kovo 7 d. nutartį baudžiamojos byloje.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Kauno apylinkės teismas 2018 m. lapkričio 5 d. sprendimu ieškinį atmetė.
8. Teismas sprendė, jog ieškiniu pareikštas reikalavimas dėl žalos atlyginimo priteismo. Žalą patyrė valstybė, nukentėjusiosios atstovei pagal įstatymą avansu kompensuodama dėl atsakovo nusikalstamų veiksmų patirtą žalą. Ieškovė šiuo atveju yra tik Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos įgyvendintoja, kuri, atstovaudama valstybei, privalo pagal savo kompetenciją imtis priemonių, kad valstybei būtų sugrąžinta tiek lėšų, kiek buvo sumokėta žalos atlyginimo. Neteisėti atsakovo veiksmai (Kauno apygardos teismo 2013 m. balandžio 23 d. nuosprendyje nurodyta nusikalstama veika) tiesioginiu priežastiniu ryšiu susiję su ieškovės prievole išmokėti Įstatyme nustatyta kompensaciją, todėl prašoma priteisti suma yra valstybės patirta žala.
9. Nagrinėjamu atveju reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo yra taikomas su trumpintas ieškinio senaties terminas – 3 metai (CK 1.125 straipsnio 8 dalis). Nors ieškinio senaties termino pasibaigimas nepanaikina asmens teisės kreip-

tis į teismą, prašant apginti pažeistą teisę, tačiau, ginčo šaliai pareikalavus tai-kyti ieškinio senatį, yra pagrindas atmesti ieškinį, jeigu teismas nepripažista, kad šis terminas praleistas dėl svarbios priežasties (CK 1.126 straipsnio 2 dalis, 1.131 straipsnio 1, 2 dalys).

10. CK 1.127 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad iš regresinių prievolių atsirandančių reikalavimų ieškinio senaties terminas prasideda nuo pagrindinės prievolės įvykdymo momento. Todėl ieškovei atgręžtinio reikalavimo teisė turėjo atsirasti tuo metu, kai ji atliko mokėjimus įstatyme nustatyta tvarka. Tačiau, atsižvelgdamas į tai, kad neturtinės žalos atlyginimas nagrinėjamu atveju buvo išmokėtas avansu, nesant apkaltinamojo nuosprendžio, teismas vertino, kad ieškinio senaties termino pradžia turėtų būti skaičiuojama nuo realios galimybės įgyvendinti atgręžtinio reikalavimo teisę, t. y. nuo to momento, kai nustatomas už žalą atsakingas asmuo. Nagrinėjamu atveju ieškinio senaties termino pradžia skaičiuotina nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos, t. y. nuo Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 7 d. nutarties priėmimo. Ieškinys teisme gautas tik 2017 m. gruodžio 13 d., t. y. praėjus daugiau nei 3 metams. Ieškovė, avansu kompensavusi nukentėjusiam asmeniui patirtą žalą, privalėjo nuolat domėtis bylos eiga, tačiau, kaip rodo bylos duomenys, išskyrus 2017 m. spalio 20 d. užklausą, daugiau jokių veiksmų atlampa nebuvo. Atsižvelgdamas į tai, teismas atmetė ieškinio reikalavimą priteisti žalos atlyginimą regreso tvarka dėl 2013 m. spalio 11 d. avansu išmokėtos kompensacijos priteisimo, esant praleistam ieškinio senaties terminui. Teismas nenustatė, kad ieškinio senaties terminas buvo nutrauktas arba egzistuotų svarbios jo atnaujinimo pagrindą sudarančios priežastys.
11. Kauno apygardos teismas 2019 m. vasario 5 d. nutartimi Kauno apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 5 d. sprendimą paliko nepakeistą.
12. Apeliacinės instancijos teismas ieškovės prašomą priteisti sumą vertino ne kaip kompensaciją, bet kaip valstybės patirtą žalą. Teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, jog valstybei atstovaujanti Teisingumo ministerija, kaip Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos įgyvendintoja, privalo pagal savo kompetenciją imtis priemonių, kad valstybei būtų sugrąžinta tokio dydžio lėšos, kiek ji sumokėjo žalos atlyginimo.
13. Kadangi nukentėjusią ir atsakovą siejo žalos atlyginimo santykiai, ieškovė, avansu kompensavusi atsakovo smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą nukentėjusiosios atstovei pagal įstatymą, išstojo į pradinio kreditoriaus vietą. Todėl šiuo atveju yra sprendžiamas žalos atlyginimo klausimas valstybei regreso tvarka (CK 6.280 straipsnio 1 dalis).
14. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos išvada, kad ieškovė vėliausiai nuo Kauno apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nuosprendžio, kuriuo pripažinta, kad atsakovas padarė smurtinį nusikaltimą nukentėjusiosios atžvilgiu, įsiteisėjimo, t. y. nuo Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 7 d. nutarties priėmimo, turėjo sužinoti apie savo teisių pažeidimą.
15. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovei objektyviai niekas netrukdė reikšti reikalavimo už žalą atsakingam asmeniui dėl nukentėjusiam asmeniui avansu išmokėtos kompensacijos (žalos) atlyginimo netgi iš karto po

šios kompensacijos išmokėjimo, juolab dar nepasibaigus ieškinio senaties terminui (per trejus metus nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo). Įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad, šio įstatymo nustatyta tvarka kompensavusi smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, valstybė įgyja regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę iš atsakingo už žalą asmens, jeigu šis yra nustatytas. Nagrinėjamu atveju nukentėjusiai žalą padarės asmuo jau buvo aiškus nuo pat nukentėjusiosios atstovės pagal įstatymą kreipimosi avansu kompensuoti nusikaltimu padarytą žalą. Lietuvos teismų informacinės sistemos „Liteko“ duomenimis, kaltinamasis aktas buvo surašytas 2013 m. balandžio 26 d. ir po trijų dienų (2013 m. balandžio 29 d.) perduotas Kauno apygardos teismui (baudžiamoji byla Nr. 1-247-114/2013). Ieškovė avansu kompensavo nukentėjusiai žalą, kai byla dėl galimai padarytos nusikalstamos veikos padarymo jau buvo perduota teismui (2013 m. spalio 11 d.). Nors apkaltinamasis nuosprendis atsakovui įsiteisėjo tik 2014 m. kovo 7 d., tačiau vien ši aplinkybė nepaneigia ieškovės galimybų iki tol ar per trejus metus nuo nuosprendžio įsiteisėjimo kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo regreso tvarka.

16. Ieškovė nepraše atnaujinti praleisto ieškinio senaties termino, o teismas nenustatė svarbių ieškinio senaties termino praleidimo priežasčių, realiai trukdžiusių ieškovei laiku pareikšti tokio pobūdžio ieškinį. Ieškovė avansu žalą kompensavo 2013 m. spalio 11 d. ir, suvokdama senaties termino praleidimo pasekmes, siekdama savo pažeistų teisių apgynimo, privalėjo veikti aktyviai (nuolat domėtis baudžiamojos proceso eiga, pareikšti ieškinį dėl žalos regreso tvarka atlyginimo). Tačiau ieškovė Kauno apygardos prokuratūrą apie ikiteisminių tyrimų pabaigą bei rezultatau užklausė tik 2017 m. sausio 20 d. raštu, t. y. praėjus daugiau kaip trejiems metams nuo kompensacijos išmokėjimo, o į teismą kreipėsi tik 2017 m. gruodžio 13 d., t. y. praėjus daugiau kaip trejiems metams nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo.
17. Apeliacinės instancijos teismas atmetė ieškovės argumentus dėl 10 metų ieškinio senaties termino taikymo, atsižvelgdamas į tai, kad, laikantis Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto reglamentavimo, prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą gali būti pateiktas per 10 metų nuo teismo sprendimo, kuriuo priteista smurtiniu nusikaltimu padaryta žala, įsiteisėjimo. Nurodė, kad prašymus kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą ir prašymus avansu kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą reglamentuoja skirtinių Įstatymo straipsniai, esantys skirtinguose Įstatymo skirsniuose. Nors abu žalos kompensavimo būdai apima tiek turtinės, tiek neturtinės žalos atlyginimą iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, ginant nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusių asmenų teises ir teisėtus interesus, jie taikomi skirtingais atvejais. Atitinkamai pagal kiekvieną kompensacijos pobūdį Įstatymo nuostatoje įtvirtintos ir skirtinges procedūros teikti prašymą, jį vertinti ir priimti sprendimą.

### III. Kasacинio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

18. Ieškovė kasaciniu skundu prašo panaikinti Kauno apygardos teismo 2019 m. vasario 5 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teis-

mui. Kasacinių skundą grindžia šiais argumentais:

18.1. Teismai pažeidė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias ieškinio senaties termino pradžią:

18.1.1. CK 1.127 straipsnyje yra įtvirtintos ieškinio senaties termino pradžios nustatymo taisyklės. Vadovaujantis CK 1.127 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendraja ieškinio senaties termino pradžios nustatymo taisykle, šio termino eiga prasideda nuo tos dienos, kai asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Šios taisyklės išimtis nustatyta CK 1.127 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią iš regresinių prievolių atsirandančių reikalavimų ieškinio senaties terminas prasideda nuo pagrindinės prievolės įvykdymo momento. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai, atsižvelgdami į nagrinėjamoje byloje susiklosčiusios situacijos specifiškumą, t. y. kad neturtinė žala buvo atlyginta avansu, pripažino, kad ieškinio senaties termino pradžia turėtų būti pripažintas momentas, kai įsiteisėjusi teismo nuosprendžiu nustatomas už žalą atsakingas asmuo. Tokiu būdu teismai, nustatydami ieškinio senaties termino pradžią, nepagrįstai modifikavo CK 1.127 straipsnyje išdėstytyas ieškinio senaties termino pradžios nustatymo taisyklės.

18.1.2. Siekiant įgyvendinti 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvos 2004/80/EB dėl žalos kompensacijos nusikaltimų aukoms tikslus, vadovaujantis CK 1.3 straipsnio 3 dalimi, nagrinėjamu atveju turėjo būti taikomas bendrasis 10 metų ieškinio senaties terminas. Toks pats terminas Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte yra įtvirtintas asmenims, turintiems teisę į smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimą. Remiantis minėta smurtiniai nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sąlygas nustatant Įstatymo norma, prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą turi būti pateiktas ne vėliau kaip per 10 metų nuo teismo sprendimo, kuriuo priteista smurtiniu nusikaltimu padaryta žala, įsiteisėjimo, išskyrus atvejus, kai šis terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Todėl visiems Įstatymo pagrindu atsiradusiems reikalavimams turėtų būti taikomas tas pats 10 metų ieškinio senaties terminas.

18.1.3. Teismai, pripažindami, kad ieškinio senaties terminas nagrinėjamu atveju prasidėjo nuo asmens sužinojimo arba turėjimo sužinoti apie savo teisės pažeidimą, vertino subjektyvųjį ieškovės sužinojimo momentą. Toks šio termino eigos pradžios skaičiavimas būtų galimas tik nustačius, kad nagrinėjamu atveju taikoma CK 1.127 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji ieškinio senaties termino pradžios nustatymo taisyklė, o nagrinėjamu atveju ieškovės reikalavimas buvo kvalifikojamas kaip kylantis iš regresinės prievolės, kurios pareiškimui teisme ieškinio senaties termino pradžią reglamentuoja CK 1.127 straipsnio 4 dalies nuostata, įtvirtinanti objektyvųjį šio termino pradžios skaičiavimo kriterijų – pagrindinės prievolės įvykdymo momentą.

- 18.2. Teismai, spręsdami, kada ieškovė turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą, formaliai vadovavosi kasacinio teismo praktikoje suformuluotomis taisyklėmis, visiškai neįsigilino į ieškovės charakteristiką (patirtį, galimybes (tarp jų finansines), žmogiškuosius ištaklius, darbo krūvį ir pan.), tokiu būdu nukrypdami nuo kasacinio teismo suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos:
- 18.2.1. Teisingumo ministerijai yra suteikti įgaliojimai atstovauti valstybei, šiai įgyvendinant regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę išreikalauči išatsakingų už žalą asmenų sumų, kurios buvo išmokėtos asmenims, turintiems teisę į smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimą. Šią funkciją vykdo Teisingumo ministerijos Teisinio atstovavimo skyrius, kuriame 2016 metais dirbo 5 darbuotojai. Šiam skyriui, be minėtos funkcijos, priskirta daugiau nei 10 kitų didelės apimties funkcijų, iš kurių viena – prašymų dėl smurtiniai nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo nagrinėjimas ir sprendimų projektų parengimas.
- 18.2.2. Valstybės reikalavimo teisės teismo tvarka išieškoti tokio dydžio sumas, kurios buvo išmokėtos asmenims, turintiems teisę į smurtiniai nusikaltimais padarytos žalos kompensavimą, įgyvendinimas nėra automatizuotas. Ikiteisminio tyrimo įstaigos savo iniciatyva neinformuoja Teisingumo ministerijos apie pasibaigusiam baudžiamajame procese priimtą įsiteisėjusį procesinį sprendimą. Kadangi tokį baudžiamųjų bylų nagrinėjimo procesas dažnai tėsiasi ilgiau nei trejus metus, Teisingumo ministerija ikiteisminį tyrimą vykdančių institucijų apie galimus priimtus procesinius sprendimus užklausia praėjus trejų metų terminui, nes dažnesnis domėjimasis būtų neracionalus ir pareikalautų didelių žmogiškųjų administravimo resursų.
- 18.2.3. Ieškovė, pateikdama ieškinį teismui, neprašė atnaujinti ieškinio senaties termino, kadangi apie savo pažeistą teisę sužinojo 2017 m. balandžio 10 d., gavusi informaciją iš Kauno apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekojimo skyriaus. Kadangi ieškinys teismui buvo pateiktas per 8 mėnesius nuo sužinojimo apie savo pažeistą teisę momento, ieškinio senaties terminas negalėjo būti praleistas, todėl nebuvo teisinio pagrindo prašyti jį atnaujinti. Teismai, konstatavę praleistą ieškinio senaties terminą, visiškai netyrė svarbių priežasčių egzistavimo aplinkybių, sudarančių pagrindą atnaujinti ieškinio senaties terminą.
19. Atsakovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, o Kauno apygardos teismo 2019 m. vasario 5 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepimą į kasacinį skundą grindžia šiais argumentais:
- 19.1. Ieškovei teisė reikalauti žalos atlyginimo regreso tvarka atsirado ne nuo teismo sprendimo dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo, o nuo to momento, kai Įstatyme nustatyta tvarka buvo atlyginta kito asmens padaryta žala, kadangi, remiantis Įstatymo 14 straipsnio 1 dalimi, nuo to

momento valstybė įgijo regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę išreikalauti išmokėtų sumų iš atsakingo už žalą asmens. Žalos atlyginimas nukentėjusios astovei pagal įstatymą buvo išmokėtas 2013 m. spalio 11 d. Nagrinėjamu atveju, išmokėjusi žalos atlyginimo kompensaciją, ieškovė turėjo suvokti, kad prasidėjo ieškinio senaties eiga, ir ji turėjo ginti savo teises, paduodama ieškinį teismui per įstatyme nustatytą ieškinio senaties terminą, skaičiuojant ji nuo žalos atlyginimo išmokėjimo momento.

- 19.2. Šioje byloje taikytinas CK 1.125 straipsnio 8 dalyje įtvirtintas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas, kuris taikomas reikalavimams dėl žalos atlyginimo. Nagrinėjamu atveju ieškinys teisme buvo gautas 2017 m. gruodžio 13 d., t. y. praėjus daugiau nei 3 metams nuo ieškinio senaties termino pradžios, o atsakovas praše taikyti ieškinio senaties terminą ir ieškinį atmesti.
- 19.3. Ieškovė avansu žalą kompensavo 2013 m. spalio 11 d., o apie priimtą sprendimą pateikė užklausą tik 2017 m. sausio 20 d. Avansu kompensavusi nukentėjusiam asmeniui patirtą žalą, ieškovė turėjo nuolat domėtis bylos eiga, tačiau, išskyrus 2017 m. sausio 20 d. užklausą, daugiau jokių veiksmų atlinka nebuvo. Teismai nenustatė aplinkybių byloje, kad ieškinio senaties terminas buvo nutrauktas arba egzistuoja svarbios priežastys, kurios sudaro jo atnaujinimo pagrindą.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl valstybės, kompensavusios smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą avansu, teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens įgyvendinimo*

20. Prievolė – tai teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atliki kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi reikalavimo teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdystų savo pareigą (CK 6.1 straipsnis). Prievolės atsiranda iš sandorių arba kitokių juridinių faktų, kurie pagal galiojančius įstatymus sukuria prievolinius santykius (CK 6.2 straipsnis).
21. Civilinė atsakomybė – tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius) (CK 6.245 straipsnis). Viena iš civilinės atsakomybės rūšių – deliktinė atsakomybė, kurią įstatymų leidėjas apibrėžia kaip prievolę, atsiranandancią dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios sutartiniais santykiais (CK 6.245 straipsnio 4 dalis). Taigi deliktinės civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindas – žala, atsradus išmeniui neįvykdžius įstatymuose nustatytos pareigos

- arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai draudžia atlitti, arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai, kai yra visos įstatyme nustatytos civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygos (CK 6.246–2.50 straipsniai). Deliktinė civilinė atsakomybė yra grindžiama visiško nuostolių atlyginimo principu (lot. *restitutio in integrum*) (CK 6.251 straipsnio 1 dalis, 6.263 straipsnio 2 dalis), jos tikslas – kompensuoti nukentėjusiam jo teisių pažeidimu padarytą žalą ir taip atkurti padėtį, buvusią iki teisės pažeidimo. Dėl to negalima reikalauti daugiau, nei buvo padaryta žalos, o tos pačios žalos atlyginimas gali būti priteisiamas tik vieną kartą. Būtinumas atlyginti asmeniui padarytą turinę ir neturtinę žalą yra konstitucinis principas, kuris neatskiriamas nuo Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamas teisinės prie-laidos žalai atlyginti teisingai (Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalis).
22. CK 6.50 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta trečiojo asmens teisė įvykdysti prievolę. Trečiasis asmuo gali visiškai ar iš dalies įvykdysti prievolę, išskyrus atvejus, kai šaliu susitarimas ar prievolės esmė reikalauja, kad skolininkas ją įvykdystų asmeniškai. Trečiajam asmeniui, įvykdžiusiam prievolę, pereina kreditoriaus teisės, susijusios su skolininku (CK 6.50 straipsnio 3 dalis).
  23. CK 6.101 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinti reikalavimo teisės perėjimo kitam asmeniui įstatymo pagrindu atvejai. Šis sąrašas nėra baigtinis, kadangi nustatyta, jog reikalavimo teisė kitam asmeniui gali pereiti ir kitais įstatymu nustatytais atvejais (CK 6.101 straipsnio 4 dalies 5 punktas). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad CK 6.50 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas prievolės įvykdymas, kai skoliniuko prievolę įvykdo trečiasis asmuo, yra vienas iš reikalavimo teisės perėjimo trečiajam asmeniui įstatymo pagrindu atvejų (CK 6.101 straipsnio 4 dalies 5 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-565/2014; 2018 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416-378/2018, 16 punktas). Todėl naujajam kreditorui ir skolininkui CK šeštosios knygos VI skyriaus normos, reglamentuojančios reikalavimo perleidimą, taikomos tiek, kiek tai leidžia šio reikalavimo teisių perėjimo būdo prigimtis.
  24. Kreditoriaus reikalavimo teisių perėjimas prievolę įvykdžiusiam asmeniui lemia prievolės subjektinės sudėties pasikeitimą – subrogaciją. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad subrogacijos (lot. *subrogare* – pakeisti, išrinkti vietoje kito) esmė – deliktinės arba sutartinės prievolės asmenų pasikeitimas, kai pati prievolė išlieka nepakitusi. Subrogacijos tikslas – įtvirtinti įstatymo nustatyto bendersios taisyklės išimtį, kad prievolės įvykdymas lemia jos pasibaigimą. Išimtis nustatoma tam, kad naujas kreditorius išlaikytų visas pradinio kreditoriaus teises, nes įvykdyta prievolė pagal bendrają taisyklę pasibaigtą, o naujas kreditorius prarastą senosios prievolės privalumus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-76/2008).
  25. Subrogacija atsiranda, kai pradinio kreditoriaus reikalavimo teisė sutarties ar įstatymo pagrindu pereina skolininko prievolę visiškai ar iš dalies įvykdžiusiam trečiajam asmeniui (naujajam kreditorui), kuris šią reikalavimo teisę gali įgyven-dinti įvykdytos prievolės apimtimi. Reikalavimo teisė, perėjusi naujajam kredito-

riui, igyvendinama laikantis taisyklių, kuriomis grindžiami pradinio kreditoriaus ir skolininko santykiai.

26. Smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos atlyginimas – vienas iš deliktinės civilinės atsakomybės atvejų. Valstybė, užtikrindama nuo smurtinių nusikaltimų nukentėjusių asmenų teises ir teisėtus interesus (pavyzdžiu, kai jiems neatlyginta teismo priteista smurtiniai nusikaltimai padaryta žala dėl to, kad už žalą atsakingas asmuo neturi tam lėšų; kai egzistuoja įstatyme įtvirtintos aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas yra negalimas; kai nenustatyta nusikalstamą veiką padarės asmuo; kai nusikalstamą veiką padarės asmuo turi imunitetą nuo patraukimo baudžiamojoj atsakomybėn, taip pat kitais įstatyme nustatytais atvejais), įtvirtinuo alternatyvų žalos kompensavimo būdą – smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos. Šiuos teisinius santykius reglamentuoja 2005 m. birželio 30 d. Lietuvos Respublikos smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimo įstatymas Nr. X-296 (toliau – Įstatymas). Nagrinėjamoje byloje, atsižvelgiant į valstybės reikalavimo teisės atsiradimo momentą ir jos igyvendinimą, taikytina įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2010 m. gruodžio 23 d. iki 2019 m. birželio 30 d. Remiantis minėtu Įstatymu, Teisingumo ministerija yra atsakinga už specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos igyvendinimą, už sprendimų dėl smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimo ir šios žalos kompensavimo avansu priėmimą ir jų vykdymą bei valstybės astovavimą, šiai igyvendinant savo reikalavimo teisę išieškoti sumokėtas kompensacijų sumas iš už žalą atsakingų asmenų (Įstatymo 6 straipsnio 1 dalis, 10 straipsnio 1 dalis, 12 straipsnio 2 dalis, 13 straipsnio 1 dalis, 14 straipsnio 4 dalis; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 1054 „Dėl valstybės ir vyriausybės atstovo teismuose nustatymo“ 3.22.5 punktas).
27. Taigi valstybės įtvirtintas smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimo mechanizmas – tai įstatyme nustatyti atvejai, kai valstybė, esant įstatyme įtvirtintoms sąlygomis, įsipareigoja kompensiuti nukenčiusiam asmeniui smurtiniai nusikaltimai padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos (t. y. įsipareigoja įvykdyti smurtinį nusikaltimą padariusio asmens ar už jo veiką atsakingo asmens žalos atlyginimo prievolę), neviršdama įstatyme nustatyti maksimalių kompensacijos dydžių.
28. Įstatymu leidėjas yra įtvirtinės smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą ir smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą avansu. Smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimas – smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimas iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, kai smurtinį nusikaltimą padarės asmuo ar už jo veiką atsakingas asmuo neatlygina priteistos žalos ar teismo patvirtintoje sutartyje dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo ar pašalinimo nurodytos žalos (Įstatymo 2 straipsnio 5 dalis). Smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimas avansu – smurtiniai nusikaltimai padarytos turtinės ir

- (ar) neturtinės žalos kompensavimas iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, kai nėra teismo sprendimo dėl žalos atlyginimo iš smurtinį nusikaltimą padariusio asmens ar už jo veiką atsakingo asmens (Įstatymo 2 straipsnio 6 dalis).
29. Nagrinėjamoje byloje ginčas kilo dėl valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimo po to, kai nukentėjusiosios atstovei pagal įstatymą iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos avansu buvo kompensuota smurtiniu nusikaltimu padaryta neturtinė žala.
30. Byloje nustatyta, kad Teisingumo ministerija 2013 m. gegužės 16 d. priėmė sprendimą avansu kompensuoti dėl smurtinio nusikaltimo nukentėjusiai E. R. padarytą neturtinę žalą, išmokant jos atstovei pagal įstatymą 1506,02 Eur (5200 Lt) dydžio kompensaciją, ir ši savo sprendimą įvykdė 2013 m. spalio 11 d. iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos lėšų. Kauно apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nuosprendžiu, priimtu baudžiamojuje byloje Nr. 1-247-114/2013, kaltu, padarius nusikalstamą veiką, nurodytą BK 150 straipsnio 4 dalyje, E. R. atžvilgiu buvo pripažintas R. D. Šiuo teismo nuosprendžiu taip pat buvo nuspręsta iš dalies tenkinti civilinės ieškovės I. R., kaip nukentėjusiosios E. R. atstovės pagal įstatymą, civilinį ieškinį ir priteisti iš kaltinamojo nukentėjusiosios naudai 100 Lt turtinės ir 5000 Lt neturtinės žalos atlyginimą. Šis teismo nuosprendis įsiteisėjo nuo 2014 m. kovo 7 d., kai buvo paskelbtą Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 7 d. nutartis, priimta baudžiamojuje byloje Nr. 1A-198/2014, kuria buvo atmesti byloje pareikštį apeliaciniai skundai. Teisingumo ministerija, įgyvendindama valstybės teisę reikalauti kompensuojant smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą išmokėtų sumų atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens, 2017 m. gruodžio 13 d. kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl 1506,02 Eur avansu kompensuojant smurtiniu nusikaltimu nukentėjusiai E. R. padarytą neturtinę žalą išmokėtos kompensacijos priteisimo išatsakovo R. D.
31. Siekiant nustatyti, ar civilinę bylą išnagrinėjė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai atmetė ieškinį, taikydamai CK 1.131 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas ieškinio senaties termino pabaigos teisines pasekmes, būtina tinkamai nustatyti valstybės reikalavimo teisės atsiradimo teisinį pagrindą, t. y. ar valstybės vardu pareikštu ieškinio reikalavimui yra įgyvendinama subrogacijos ar regreso pagrindu atsiradusi valstybės reikalavimo teisė. Tinkamas reikalavimo teisės atsiradimo teisinio pagrindo kvalifikavimas ypač svarbus nustatant ieškinio senaties terminą ir jo skaičiavimo tvarką (CK 1.127 straipsnio 4 dalis, 1.128 straipsnis).
32. Smurtiniai nusikaltimais padarytos žalos kompensavimui avansu būdinga tai, kad sprendimas dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo avansu priimamas, nesant teismo sprendimo dėl žalos atlyginimo iš smurtinį nusikaltimą padariusio asmens ar už jo veiką atsakingo asmens, tačiau esant šiai Įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintai privalomai sąlygai – kai vyksiantia baudžiamasis procesas dėl smurtinio nusikaltimo ir asmuo yra pripažintas civiliniu ieškovu arba įsiteisėjusi teismo sprendimu nustatyta, kad buvo padarytas smurtinis nusikaltimas, tačiau nebuvu pareikštas ieškinys dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo ar ieškinys paliktas nenagrinėtas, arba

nustatyta Baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 3, 4 ar 7 punkte nurodyta aplinkybė.

33. Smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimo avansu atveju valstybė prisiima pareigą, esant visoms įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nustatytoms sąlygomis, išmokėti įstatyme nurodytiems asmenims kompensacijas, apskaičiuotas remiantis objektyvaus pobūdžio neindividualizuotais įstatymo 7 ir 11 straipsniuose įtvirtintais maksimalaus kompensacijos dydžio nustatymo kriterijais, kurie yra privalomi išmokėtiną kompensaciją apskaičiuojančiai ir išmokančiai valstybės institucijai.
34. Įstatymo 13 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad, priėmus sprendimą kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, laikoma, jog sprendime nurodyto dydžio žala yra atlyginta. Žalos kompensavimas šio įstatymo nustatyta tvarka neatleidžia už žalą atsakingo asmens nuo pareigos atlyginti likusią smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą.
35. Vadovaujantis įstatymo 14 straipsnio 1 dalimi, šio įstatymo nustatyta tvarka kompensavusi smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą, valstybė įgyja regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę iš už žalą atsakingo asmens, jeigu šis yra nustatytas, teismo tvarka išieškoti tokio dydžio sumas, kiek yra sumokėta asmenims, turintiems teisę į smurtiniai nusikaltimai padarytos žalos kompensavimą ar šios žalos kompensavimą avansu.
36. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad tais atvejais, kai padaryta žala kompensuojama ne civilinės atsakomybės institutu, bet viešosios teisės normų įtvirtintais alternatyviais žalos kompensavimo būdais, išlieka alternatyvios kompensavimo sistemos ir civilinės atsakomybės santykis, nes tik civilinės atsakomybės taikymas sudaro turtinės prievolės žalos padariusiam asmeniui atsiradimo teisinį pagrindą. Tokiais atvejais valstybės įgyta atgręžtinio reikalavimo teisė įgalina tai-kyti žalą padariusio asmens civilinę atsakomybę reglamentuojančias teisės normas, nes valstybė ar jos įstaiga iš kalto dėl žalos padarymo asmens gali reikalauti išmokėtų žalos kompensavimo sumų atlyginimo tik nustačius už žalą atsakingo asmens civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygas ir tik tokia apimtimi, kokio dydžio žalą tas asmuo realiai padarė nukentėjusiam asmeniui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-496/2008; 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-134/2013; 2017 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-133-695/2017, 15, 16, 20 punktai).
37. Nagrinėjamo ginčo atveju sprendžiant dėl valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo, išmokėjus smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensaciją, taip pat aktuali 1988 m. vasario 1 d. įsigaliojusi Europos Tarybos 1983 m. lapkričio 24 d. priimta Europos konvencija dėl kompensacijos nukentėjusiesiems nuo smurtinių nusikaltimų (toliau – 1983 m. Konvencija), pagal kurią valstybės narės įsipareigojo kompensuoti šioje konvencijoje nurodytais atvejais dėl tyčinių smurtinių nusikaltimų nukentėjusiesiems asmenims jų patirtus nuostolius. Lietuva šią konvenciją pasirašė 2004 m. sausio 14 d., tačiau jos iki šiol neratifikavo. Remiantis 1969 m. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 18 straipsnio 1 punktu, kai valstybė yra pasirašiusi sutartį, kuri vėliau turi būti ratifikuota, valstybė

- privalo susilaikyti nuo veiksmų, kurie pažeistų sutarties objektą ir jos tikslą. Taigi nors formaliai ši 1983 m. Konvencija néra laikytina sudedamaja Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalimi, Lietuva yra įsipareigojusi iki jos ratifikavimo nepažeisti šios konvencijos tikso ir objekto. Pažymétina, kad į 1983 m. Konvenčijos nuostatas buvo atsižvelgta svarstant naujos redakcijos Lietuvos Respublikos smurtiniai nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo projektą, patvirtintą 2008 m. lapkričio 14 d. įstatymu Nr. X-1843, pagrindiniame komitete, įvertinančiu minėto įstatymo projekto atskirą nuostatą atitinktį 1983 m. Konvencijai (žr. 2008 m. lapkričio 11 d. pagrindinio įstatymo projektą nagrinėjančio komiteto išvadą Nr. XP-2661(2)).
38. 1983 m. Konvencijos 10 straipsnyje yra nustatyta, kad valstybė arba kompetentinė valdžios institucija gali perimti asmens, kuriam išmokėta kompensacija, teises išmokėtos kompensacijos apimtimi (angl. *The State or the competent authority may be subrogated to the rights of the person compensated for the amount of the compensation paid*). Ši nuostata reiškia kreditoriaus reikalavimo teisę perėmimą – delikto atveju atsiradusios civilinės atsakomybės prievolės kreditoriaus, kaip prievolės šalies, pasikeitimą išmokėtos kompensacijos apimtimi.
  39. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad, kompensuojant smurtiniai nusikaltimais padarytą žalą avansu iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos, yra įvykdoma skolininko prievolė pradiniam kreditorui, kad pats prievolės įvykdymas nelemia prievolės pasibaigimo, kadangi valstybė įstatymo pagrindu įgytą reikalavimo teisę neviršydama skolininkui išmokėtos kompensacijos ribų įgyvendina laikydamasi skolininko ir pradinio kreditoriaus prievolė reglamentuojančių deliktinės civilinės atsakomybės teisės normų, kurių pagrindu skolininkas turi pareigą atlyginti naujajam kreditorui tik tokio dydžio žalą, kokia buvo realiai padaryta jo neteisētais veiksmais, o naujas kreditorius negali įgyti daugiau teisių, negu jų turėjo pradinis kreditorius, daro išvadą, kad valstybei dėl smurtiniai nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo avansu reikalavimo teisė atsiranda *subrogacijos* pagrindu, valstybei išmokėtos kompensacijos apimtimi perėmus pradinio žalos atlyginimo prievolės kreditoriaus reikalavimo teisę.
  40. Kadangi valstybė, atlyginusi smurtiniai nusikaltimais padarytą žalą, perima pradinio žalos atlyginimo prievolės kreditoriaus reikalavimo teisę išmokėtos kompensacijos apimtimi, teisėjų kolegija daro išvadą, kad tokiu atveju valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimui taikytinas sutrumpintas trejų metų ieškinio senates terminas, kuris taikomas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo (CK 1.125 straipsnio 8 dalis).

#### *Dėl skolininko prievolės pasibaigimo tinkamu įvykdymu*

41. Teisingumo ministerijos 2013 m. gegužės 16 d. sprendimas dėl smurtiniu nusikaltimu padarytos žalos kompensavimo avansu buvo priimtas tuo metu, kai baudžiamojoje byloje buvo atliekamas ikiteisminis tyrimas pagal BK 150 straipsnio 4 dalį, nustačius, kad 2013 m. balandžio 12 d. nutarimu baudžiamojoje byloje nukentėjusiosios atstovė pagal įstatymą I. R. pripažinta civiline ieškove baudžiamosios

joje byloje. Iš Kauno apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nuosprendžio, priimto baudžiamojos byloje Nr. 1-247-114/2013, matyti, kad nukentėjusios mažametės atstovė pagal įstatymą ikiteisminio tyrimo metu buvo pareiškusi civilinį ieškinį, prašydama priteisti nukentėjusiai 100 Lt turtinės ir 20 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą. Iš šio teismo nuosprendžio taip pat matyti, kad I. R. baudžiamojos byloje nebuvo atsisakiusi savo reikalavimų dėl neturtinės žalos atlyginimo dalies, proporcings išmokėtos kompensacijos dydžiui. Be to, įsiteisėjusi Kauno apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nuosprendžiu iš kaltinamojo priteistas 1448,10 Eur (5000 Lt) neturtinės žalos atlyginimo dydis taip pat buvo nustatytas, neįvertinus iš specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos lėšų išmokėtos nukentėjusios neturtinei žalai atlyginti skirtos kompensacijos dydžio, šia suma atitinkamai nesumažinant priteistos neturtinės žalos atlyginimo sumos. Nagrinėjamoje byloje iš antstolės 2018 m. sausio 3 d. pažymos dėl skolos ir vykdymo išlaidų nustatyta, kad Kauno apygardos teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nuosprendžio dalis dėl 28,96 Eur turtinės ir 1448,10 Eur neturtinės žalos atlyginimo buvo įvykdinta, o visa sumokėta suma pversta išieškotojai I. R.

42. Kadangi Teisingumo ministerija atstovauja valstybei, šiai įgyvendant savo teisę reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingų asmenų (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 1054 „Dėl valstybės ir vyriausybės atstovo teismuose nustatymo“ 3.22.5 punktas), būtent šiai valstybės institucijai tenka pareiga užtikrinti veiksmingą įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimą bei įstatymo pagrindu išmokėtų kompensacijų išieškojimą. Ši Teisingumo ministerijos pareiga apima tinkamą materialią reikalavimo teisę žalos atlyginimo prievolės atžvilgiu turinčios valstybės procesinių teisių ir pareigų įgyvendinimą baudžiamajame ir(ar) civiliniame procesuose.
43. Kadangi materialiojo teisinio santykio subjekto pasikeitimas lemia ir procesinių teisių perėmimą, valstybė, įgijusi pradinio kreditoriaus teisę reikalauti neturtinės žalos atlyginimo nukentėjusiai išmokėtos 1506,02 Eur (5200 Lt) dydžio kompensacijos apimtimi, šią savo materialią reikalavimo teisę galėjo įgyvendinti dar baudžiamojos byloje, pareikšdama reikalavimą dėl civilinio ieškovo procesinių teisių perėmimo dėl tos materialiųjų reikalavimų dėl neturtinės žalos atlyginimo dalies, kurią atitinka jos sumokėtos kompensacijos dydis, tokiu būdu įgydama civilinio ieškovo baudžiamojos byloje procesinį teisinį statusą (BPK 109, 110 straipsniai, 113 straipsnio 2 dalis, CPK 48 straipsnio 1 dalis).
44. Be to, valstybė, atstovaujama Teisingumo ministerijos, savo reikalavimo teisę taip pat galėjo įgyvendinti ir neturtinės žalos dydį atitinkančios skolos išieškojimą užsitikrinti pasinaudodama teisių perėmimo institutu vykdymo procese (CPK 596 straipsnio 1 dalis).
45. Minėta, kad, nagrinėjamo ginčo atveju įvykus reikalavimo teisės perėjimui įstatymo pagrindu (CK 6.101 straipsnio 4 dalies 5 punktas, 6.50 straipsnio 1 dalis), CK šeštiosios knygos VI skyriaus normos taikomos tiek, kiek tai leidžia pati teisių perėjimo būdo prigimtis. Siame skyriuje įtvirtinta sąžiningo skolininko teises ginanti taisyklė, kad kai apie reikalavimo perleidimą skolininkui nepranešta, laikoma, kad prievolės įvykdymas pradiniam kreditorui yra tinkamas (CK 6.106 straipsnio

- 1 dalis). Šioje normoje išreikštasis įstatymo leidėjo tikslas ginti sąžiningą skolininką, siejant jo prievolės pabaigą su pranešimu apie teisių perleidimą. Atidus ir rūpestingas naujas kreditorius, siekdamas gauti tinkamą įvykdymą, turi informuoti skolininką apie žalos atlyginimo prievolės kreditoriaus pasikeitimą išmokėtos kompensacijos apimtimi bei pateikti jo, kaip reikalavimo teisių perėmėjo, įrodymus.
46. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad valstybė, atstovaujama Teisingumo ministerijos, išmokėjusi nukentėjusiajai smurtiniu nusikaltimu padarytos neturtinės žalos atlyginimo kompensaciją ir įgijusi žalos atlyginimo prievolės kreditoriaus reikalavimo išmokėtos kompensacijos apimtimi, neužtikrino veiksmingo Įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimo, o kartu ir tinkamo specialiosios Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos administravimo, užtikrinant Įstatymo pagrindu išmokėtų kompensacijų išieškojimą, taip pat atsižvelgdama į tai, kad skolininkas prievolę pradiniam kreditorui įvykdė vykdydamas įsiteisėjusį teismo nuosprendį, kuriuo visas turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas buvo priteistas pradiniam kreditorui (nukentėjusiajai), daro išvadą, kad nagrinėjamo ginčo atveju taikytina CK 6.106 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sąžiningo skolininko apsaugos taisykla ir skolininkas (atsakomas), įvykdė savo prievolę pradiniam kreditorui (nukentėjusios atstovei pagal įstatymą), laikytinas tinkamai įvykdžiuosi savo žalos atlyginimo prievolę, dėl ko jo prievolė pasibaigė CK 6.123 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu pagrindu.
  47. Skolininko prievolės pasibaigimas tinkamu įvykdymu ginčo atveju sudaro savarankišką ieškinio atmetimo teisinių pagrindą, kadangi kreditorius nebetenka teisės reikalauti iš skolininko šios prievolės įvykdymo.
  48. Todėl teisėjų kolegija nepasisako dėl ieškinio senaties termino nutraukimo (CK 1.130 straipsnio 1, 3 dalys), jo pabaigos ir atnaujinimo (CK 131 straipsnio 1, 2 dalys) teisinių pasekmį ir galimos įtakos ieškovės reikalavimo teisės įgyvendinimui, ginant savo pažeistas teises, kaip neturinčių teisinės reikšmės bylai teisingai išspręsti ir vienodai teismų praktikai formuoti.

#### *Dėl bylos procesinės baigties*

49. Apibendrindama nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepakankamai atsižvelgė į valstybės, kompensavusios smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą avansu, teisės reikalauti žalos atlyginimo iš už žalą atsakingo asmens atsiradimo pagrindą, netinkamai aiškino ir taikė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias subrogacijos pagrindu atsiradusios reikalavimo teisės įgyvendinimą ir skolininko prievolės pasibaigimą tinkamu įvykdymu. Kadangi atmetus ieškinį, nors ir kitu CK 1.131 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu teisiniu pagrindu (dėl ieškinio senaties termino pabaigos), buvo priimtas iš esmės teisingas procesinis sprendimas, kasaciniu skundu skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis, pakeitus atitinkamus jos motyvus išdėstytais šioje nutartyje, paliktina nepakeista (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

## *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

50. Šaliai, kurios naudai priimtas teismo sprendimas, jos turėtos bylinėjimosi išlaidos priteisiamos iš kitos šalies (CPK 93 straipsnio 1 dalis). Kasaciniams teismui atmetus ieškovės kasacinių skundą, atsakovo patirtą 300 Eur dydžio išlaidų advokato pagalbai apmokėti, turėtų nagrinėjant bylą kasaciniame teisme, atlyginimas priteistinas iš ieškovės (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 6 punktas, 96 straipsnio 2 dalis, 340 straipsnio 5 dalis).
51. Byloje yra pateikti įrodymai, kad, teikiant valstybės garantuojamą antrinę teisinę pagalbą atsakovui bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, buvo patirta 65 Eur antrinės teisinės pagalbos išlaidų. Šių išlaidų atlyginimas valstybei priteistinas iš ieškovei Lietuvos valstybei atstovaujančios Teisingumo ministerijos (CPK 99 straipsnio 2 dalis, 96 straipsnis).
52. Kasacinis teismas patyrė 9,15 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 14 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Atmetus kasacinių skundą, šių bylinėjimosi išlaidų atlyginimas į valstybės biudžetą priteistinos iš ieškovės atstovės Teisingumo ministerijos (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92, 96 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

### **n u t a r i a :**

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 5 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovui R. D. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) iš Lietuvos valstybės, atstovaujančios Teisingumo ministerijos, 300 (tris šimtus) Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti kasaciniame teisme atlyginimo.

Priteisti iš ieškovei Lietuvos valstybei atstovaujančios Teisingumo ministerijos (j. a. k. 188604955) valstybės naudai 65 (šešiasdešimt penkis) Eur antrinės teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo. Ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkančią sąskaitą, įmokos kodas 5630.

Priteisti iš ieškovei Lietuvos valstybei atstovaujančios Teisingumo ministerijos (j. a. k. 188604955) valstybės naudai 9,15 Eur (devynis Eur 15 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos (j. k. – 188659752) biudžeto pajamų surenkančią sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

## VIEŠIEJI PIRKIMAI

### 1.6. Dėl ginčo vidaus sandorio atitikties imperatyviosioms teisės normoms

*Kasacinis teismas kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, prašydamas pateikti Europos Sąjungos teisės aiškinimą dėl vidaus sandorių teisinio reguliavimo nacionalinėje teisės sistemoje reikalavimų, jų nustatymo galimybės ir ribų (t. y. dėl niekino sandorio vertinimo pagrindo aspektų). Teisingumo Teismas šiuo aspektu nurodė, kad, pirmia, pagal Europos Sąjungos teisę valstybės narės teisėtai savo nacionalinės teisės sistemose gali nustatyti papildomus vidaus sandorių sudarymo kriterijus (salygas, ribojimus); antra, pagal 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (toliau – Direktyva 2014/24) nuostatas, iškaitant skaidrumo principą, papildomos nacionalinės vidaus sandorių sudarymo salygos (lyginant su Europos Sąjungos teise) turi būti įtvirtintos konkrečiose ir aiškiose pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normose, šios turi būti pakankamai prieinamos, o jų taikymas – numatomas. Teisingumo Teismas nurodė, kad teisės normų aiškumą, prieinamumą ir numatomumą turi įvertinti ir nustatyti būtent kasacinis teismas.*

Lietuvoje ginčo vidaus sandorio sudarymo metu, be Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 10 straipsnio 5 dalies, iš esmės nebuvo kitų nuostatų, kuriose expressis verbis būtų įtvirtinti konkretūs vidaus sandorių sudarymo papildomi ribojimai, antra, iš Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio išplaukiantys galimi papildomi ribojimai pagrįsti nacionalinės jurisprudencijos vystymusi, o ne aiškia įstatymų leidėjo valia pakeisti reguliavimą. Net ir laikant, kad iš Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio bendrojo pobūdžio nuostatų išplaukia kokie nors perkančiosioms organizacijoms taikytini ribojimai (papildomos vidaus sandorių sudarymo salygos), tokia situacija, atsižvelgiant į VPI santykį su kitais teisės aktais, nagrinėjamoje byloje turėjo būti sprendžiama būtent VPI naudai, juolab kad pastarajame teisės akte įtvirtinta konkretaus turinio nuostata. Esant konkrečios specialiojo įstatymo teisės normos ir abstraktesnės bendrojo teisės akto nuostatos, kurios turinys išplaukia tik iš teismų praktikos, kolizijai, pirmenybė turėtų būti suteikta būtent lex specialis.

Teisėjų kolegija formuluoja tokias teisės aiškinimo taisykles: 1) perkančiosios organizacijos su savo kontroliuojamais subjektais vidaus (in house) sandorių gali sudaryti tik tokiu atveju, jei tokia jų teisė tiesiogiai įtvirtinta VPI; Lietuvos įstatymų leidėjas pagal Direktyvą 2014/24 turi šiu sandorių reguliavimo diskreciją; 2) visi materialieji ir procedūriniai įstatymo leidėjo siekiami taikyti vidaus sandorių sudarymo reikalavimai, nepriklausomai nuo to, ar jie nustatyti vykdant iš Europos Sąjungos teisės kylančias pareigas, ar naudojantis vidaus teisinio reguliavimo teise, turi būti aiškiai, tiksliai, nedviprasmiškai ir suprantamai įtvirtinti viename teisės akte – VPI.

Civilinė byla Nr. e3K-3-494-469/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-56-3-00681-2016-0  
Procesinio sprendimo kategorija 2.6.11.4.1 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gruodžio 17 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės, Birutės Janavičiūtės ir Sigitos Rudénaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja),  
sekretoriaujant Eglei Berželionytei,  
dalyvaujant ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Irgita“ direktoriui R. M.  
ir ieškovės atstovui advokatui Domui Pakėnui,  
atsakovių Kauno miesto savivaldybės ir Kauno miesto savivaldybės administracijos atstovui advokatui Mariui Juoniui,  
atsakovės uždarosios akcinės bendrovės „Kauno švara“ atstovui advokatei Laurai Ziferman,  
išvadą teikiančios institucijos Konkurencijos tarybos atstovėms M. D.-O. ir L. S.-V.,  
išvadą teikiančios institucijos Viešujų pirkimų tarnybos atstovei E. K.,  
viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovių Kauno miesto savivaldybės ir Kauno miesto savivaldybės adminitracijos kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. spalio 4 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Irgita“ ieškinį atsakovėms Kauno miesto savivaldybei, Kauno miesto savivaldybės administracijai, uždarajai akcinei bendrovei „Kauno švara“ dėl savivaldybės tarybos sprendimo panaikinimo ir sutarties pripažinimo negaliojančia; byloje išvadą teikiančios institucijos – Konkurencijos taryba, Viešujų pirkimų tarnyba.  
Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Ginčo esmė

1. Kasacineje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių perkančiųjų organizacijų teisę sudaryti vidaus sandorius dėl to paties objekto galiojant sudarytai viešojo pirkimo sutarčiai, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė UAB „Irgita“ (toliau – ir ieškovė) prašė teismo panaikinti Kauno miesto savivaldybės tarybos 2016 m. gegužės 3 d. sprendimą Nr. T-207 ir pripažinti negaliojančia 2016 m. gegužės 19 d. Kauno miesto savivaldybės adminitracijos

ir UAB „Kauno švara“ sudarytą Vejų šienavimo Kauno mieste paslaugų pirkimo sutartį (toliau – ginčo vidaus sandoris).

3. Ieškovė nurodė, kad Kauno miesto savivaldybės tarybos 2016 m. gegužės 3 d. sprendimu pritarta sudaryti sutartį su UAB „Kauno švara“ dėl vejų šienavimo paslaugų, nors ieškovė, kaip viešojo konkurso laimėtoja, turėjo teisę teikti vejų šienavimo paslaugas Kauno miesto savivaldybės teritorijoje iki 2017 m. kovo 14 d. Jos vertinimu, ginčo vidaus sandoris prieštarauja Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 daliai, juo buvo suteikta privilegija UAB „Kauno švara“ ir diskriminuojama ieškovė bei kiti ūkio subjektai, teikiantys vejų šienavimo paslaugas, juo sukuriamas skirtingos konkurencijos sąlygos Kauno miesto želdinių ir želdynų tvarkymo rinkoje konkuruojantiems subjektams.
4. Atsakovės Kauno miesto savivaldybės administracijos sprendimas, nepasibaigus paslaugų pirkimo sutarties terminui, sudaryti sutartį dėl tų pačių paslaugų teikimo su kitu ūkio subjektu, atimant šią teisę iš ieškovės, pažeidžia Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – ir VPĮ) 3 straipsnio 1 dalies principus bei viešųjų pirkimų tikslą. Nagrinėjamu atveju nebuvo sąlygų sudaryti ginčo vidaus sandorio pagal VPĮ 10 straipsnio 5 dalies reikalavimus. Kauno miesto savivaldybė būtų galėjusi pavesti UAB „Kauno švara“ teikti vejų šienavimo paslaugas, jeigu ji teisės aktų nustatyta tvarka būtų atlikusi šias paslaugas teikiančių asmenų atranką ir būtų nustačiusi, kad nėra kitų asmenų, galinčių teikti vejų šienavimo paslaugą Kauno mieste, arba, tokią paslaugą teikiant kitiems asmenims, nebūtų užtikrinamas šios viešosios paslaugos nuolatinis teikimas, gera kokybė, prieinamumas ir jeigu būtų pasibaigusi paslaugų pirkimo sutartis.
5. Ginčo vidaus sandoris pripažintinas negaliojančiu pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.80 straipsnio 1 dalį, nes jis prieštarauja imperatyviosioms įstatymų normoms – Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 daliai, VPĮ 10 straipsnio 5 daliai, 3 straipsnio 1 daliai. Ginčijama sutartis pripažintina negaliojančia ir pagal CK 1.81 straipsnio 1 dalį, nes ji prieštarauja viešajai tvarkai – pažeidžia Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Konkurencijos įstatyme įtvirtintą sąziningos konkurencijos laisvę.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Kauno apygardos teismas 2017 m. kovo 13 d. sprendimu ieškinį atmetė.
7. Teismas nustatė, kad ieškovė, laimėjusi atsakovės Kauno miesto savivaldybės administracijos skelbtą vejų šienavimo paslaugų viešajį pirkimą, 2014 m. kovo 18 d. su Kauno miesto savivaldybės administracija sudarė Vejų šienavimo paslaugų pirkimo sutartį, ji galiojo iki 2017 m. kovo 18 d. Kauno miesto savivaldybės taryba ginčijamu 2016 m. gegužės 3 d. sprendimu nustatė atsakovei UAB „Kauno švara“ vejų šienavimo Kauno mieste paslaugų įkainius pagal priedą ir pritarė, kad su UAB „Kauno švara“ būtų sudarytas ginčo vidaus sandoris, šis buvo sudarytas 2016 m. gegužės 19 d.
8. Nors VPĮ 10 straipsnio 5 dalyje yra nustatyta vidaus sandorių sudarymo galimybė pagal tam tikras sąlygas, tačiau savivaldybė, sudarydama vidaus sandorį, turi

nepažeisti Konkurencijos įstatymo 4 straipsnyje įtvirtintų konkurencijos apsaugos reikalavimų. Sprendžiant dėl vidaus sandorio sudarymo pagrįstumo, būtina įvertinti tokio sandorio įtaką konkurencijos sąlygomis, pavyzdžiui, ar dėl jo nebus eliminuota konkurencija, ar sprendimas pavesti teikiti viešasias paslaugas būtent UAB „Kauno švara“ ir jo pagrindu sudaryta sutartis buvo objektyviai būtini.

9. Konkurencijos taryba 2016 m. gruodžio 22 d. išvadoje, pateiktoje nagrinėjamoje byloje, nurodė, kad, vertinant galimai padarytą Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies pažeidimą, turi būti atsižvelgiama į šių aplinkybių visumą: ar viešojo administravimo subjekto teisés aktas ar kitoks sprendimas teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes; ar dėl tokio sprendimo atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams; ar skirtingos konkurencijos sąlygos nėra nulemtos Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimų vykdymo. Savivaldybėms yra suteikta teisė pačioms pasirinkti, kokių būdu organizuoti tokią viešųjų paslaugų teikimą, nedetalizuojant, kokių konkrečių būdu turi būti parenkamas viešųjų paslaugų teikėjas, tačiau, pasirinkdamos konkretų paslaugų teikimo būdą, jos yra saistomos įstatymuose ir kituose teisés aktuose nustatytyų reikalavimų.
10. Konkurencijos tarybos nuomone, savivaldybė yra viešojo administravimo subjektas, todėl ji privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę priimdamas sprendimus bet kokių ūkio subjektų atžvilgiu, taip pat ir tais atvejais, kai pati savivaldybė tiesiogiai ar per kontroliuojamą juridinį asmenį vykdo ūkinę veiklą. Jeigu teismas, įvertinęs pirmiau aptartas aplinkybes, nustatytų, kad institucijos teisés aktas ar sprendimas teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl tokio teisés akto ar sprendimo atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, tuomet turėtų vertinti, ar skirtingos konkurencijos sąlygos nėra nulemtos Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimų vykdymo.
11. Viešųjų teritorijų tvarkymas yra viešoji paslauga, už kurios teikimą gyventojams atsakinga savivaldybė. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, nagrinėjės savivaldybių teisę viešasias paslaugas pavesti konkretioms įmonėms ne konkurso tvarka, yra pažymėjęs, kad savivaldybė, nuspręsdama dėl viešųjų paslaugų teikėjo parinkimo būdo, turi atsižvelgti į tai, ar yra kitų ūkio subjektų, norinčių ir galinčių teikti viešasias paslaugas, ir, jei jų esama, užtikrinti, kad jiems būtų sudarytos sąlygos konkuruoti dėl galimybės teikti šias paslaugas; savivaldybės, turinčios pareigą užtikrinti viešųjų paslaugų teikimą, neturi absolūcios diskrecijos nuspresti dėl šias paslaugas teikiančių ūkio subjektų parinkimo būdo; sprendimą pavesti viešųjų paslaugų teikimą konkrečiam ūkio subjektui ne konkurso būdu savivaldybės gali priimti tik tuo atveju, jeigu tokiais sprendimais nebus teikiama privilegijų ar diskriminuojami atskirū ūkio subjektai ar jų grupės (Konstitucinio Teismo 2015 m. sausio 15 d. nutarimas byloje Nr. 3-N1/2015).
12. Pagal VPI 10 straipsnio 5 dalį perkančioji organizacija turi būti vienintelė subjekto, su kuriuo sudaro sutartį, dalyvė. Byloje nėra ginčo dėl to, kad atsakovė UAB „Kauno švara“ yra 100 proc. savivaldybės kontroliuojama įmonė.

13. Byloje nustatyta ir tai, kad Kauno miesto savivaldybė, prieš priimant ginčijamą tarybos sprendimą ir jos administracijai sudarant sutartį su UAB „Kauno švara“, 2016 m. balandžio 1 d. raštu kreipėsi į Viešujų pirkimų tarnybą ir gavo jos sutikimą sudaryti ginčo vidaus sandorį. Kadangi Viešujų pirkimų tarnyba, duodama sutikimą vidaus sandoriui, patikrina ir įvertina, ar yra aplinkybės, leidžiančios taikyti vidaus sandorio išimtį, tai nagrinėjamu atveju ieškovei tenka pareiga įrodinti, kad nebuvo aplinkybių, leidžiančių sudaryti vidaus sandorį.
14. Teismas, remdamasis rašytiniais įrodymais, pripažino pagrįstais atsakovių argumentus, kad ieškovė ne visada teikė paslaugas kokybiškai, buvo ne kartą įspėta žodžiu ir vėliau raštu; savivaldybė nebuvo įsipareigojusi nupirkti visas paslaugas būtent iš ieškovės, be to, buvo būtina užtikrinti šių paslaugų prieinamumą, nepertraukiamumą ir kokybę, taip pat, patvirtinus įkainius, susidaro mažesnės savivaldybės išlaidos šienavimo paslaugoms.
15. Teismas iš 2016 m. balandžio 21 d. aiškinamojo rašto nustatė, kad būtinybę sudaryti sandorį su UAB „Kauno švara“ lémė 2016 metais žymiai padidėjė vejų šienavimo plotai Kauno mieste. 2014 m. kovo 18 d. Viešojo vejų šienavimo paslaugų pirkimo sutartyje yra nustatytas planuojamas maksimalus paslaugų kiekis per metus, kuris gali būti išnaudotas ir tuomet bus reikalinga rengti naują viešojo pirkimo konkursą, todėl iki ginčijamo sprendimo nebūtų galima tinkamai, laiku ir nenutrūkstamai atliki vejų šienavimo paslaugas nešienaujamose teritorijose.
16. Viešujų pirkimų tarnyba, išanalizavusi ginčo vidaus sandorio sąlygas, nagrinėjamoje byloje pateikė 2017 m. sausio 25 d. išvadą, kurioje konstatavo, kad abiejų sutarčių objektas – vejų šienavimo paslaugų pirkimas.
17. 2014 m. kovo 18 d. Vejų šienavimo paslaugų pirkimo sutarties 5 punkte ir priede yra nustatyta, kad paslaugų gavėjas neįspareigoja užsakyti visų lentelėje „Įkainiai ir maksimalios apimtys“ nurodytų paslaugų ir kiekių; pagal šios sutarties 9 punktą paslaugų gavėja (atsakovė Kauno miesto savivaldybės administracija) įspareigojo ieškovei sumokėti už faktiškai suteiktas paslaugas sutartyje nustatytais įkainiais; galutinė kaina, kurią paslaugų gavėja turi sumokėti paslaugų teikėjai, priklauso nuo suteiktų paslaugų apimties, kuri nustatomą pateikiant užsakymus raštu, nurodant paslaugų kiekius (apimtį), suteikimo vietą ir terminus; sumokama tik už tinkamai suteiktas paslaugas.
18. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad atsakovės UAB „Kauno švara“ teikiamoms paslaugoms nustatyti mažesni įkainiai, pavyzdžiu: už vejų šienavimą traktorine šienapjove ieškovės įkainis – 105,71 Eur, atsakovės UAB „Kauno švara“ – 83,65 Eur; už vejų šienavimą mažaja technika ieškovės įkainis – 216,35 Eur, atsakovės UAB „Kauno švara“ – 171,79 Eur ir pan. Teismas pažymėjo, kad viešojo paslaugų pirkimo sutartis su ieškove ir ginčo vidaus sandoris su atsakove UAB „Kauna švara“ skiriasi teikiamų paslaugų pobūdžiu, pavyzdžiu, vidaus sandorio priede nėra nurodyta, kad turės būti teikiamos augalų naikinimo cheminėmis priemonėmis ar plotų paruošimo šienauti išrenkant ir išvežant akmenis, kitas atliekas paslaugos. Teismas nurodė, kad mažesni įkainiai leidžia savivaldybei racionaliau panaudoti viešosioms paslaugoms pirkti skirtas lėšas.
19. Teismas iš Kauno miesto savivaldybės administracijos 2016 m. birželio 17 d. pre-

tenzijoje, 2016 m. liepos 8 d., 2016 m. rugpjūčio 8 d. raštuose, Kauno miesto savivaldybės administracijos Miesto tvarkymo skyriaus 2016 m. birželio 14 d. rašte pateiktą fotonuotrauką nustatė, kad ieškovė ne visą laiką teikė tinkamos kokybės paslaugas: tinkamos kokybės paslaugos nebuvo suteiktos savivaldybės nurodytose teritorijose ar mažesniuose plotuose, buvo sugadinta asfalto danga, paliekamos netvarkingai nušienautos teritorijos, nušienauta žole apdrabstyta gatvės ir šali-gatviai, užnešti kanalizacijos šuliniai ir grotelės. Tai, kad pretenzijos raštu buvo išsiųstos po ieškinio pateikimo teismui dienos, neturi reikšmės ir nepaneigia atsakovių nurodytų aplinkybių, kad vejų šienavimo paslaugas ieškovė ne visada teikė kokybiškai, tinkamai ir laiku. Ieškovė nepateikė teismui įrodymų, paneigiančiu šiuos atsakovių byloje pateiktus įrodymus.

20. Teismas nurodė, kad viešojo pirkimo sutartis su ieškove nebuvo nutraukta. Atsakovė Kauno miesto savivaldybės administracija 2015 m. gegužės mėnesį pateikė ieškovei užsakymu už 103 943,25 Eur, 2016 m. gegužės mėnesį (kai buvo sudarytas vidaus sandoris) – už 121 306,01 Eur; 2015 m. birželio mėnesį – už 181 483,78 Eur, 2016 m. birželio mėnesį (kai buvo sudarytas ginčo vidaus sandoris) – už 143 152,56 Eur; 2015 m. liepos mėnesį – už 168 198,28 Eur, 2016 m. liepos mėnesį (kai buvo sudarytas vidaus sandoris) – už 143 335,54 Eur; 2015 m. rugpjūčio mėnesį – už 168 198,28 Eur, 2016 m. rugpjūčio mėnesį (kai buvo sudarytas ginčo vidaus sandoris) – už 143 266,31 Eur; 2015 m. rugsėjo mėnesį – už 61 485,46 Eur. Teismas sprendė, kad atsakovė Kauno miesto savivaldybė ir toliau vykdė įsipareigojimus pagal su ieškove sudarytą sutartį. Ieškovė nejrodė, kad ginčo vidaus sandoriu buvo suteikta privilegija vienam ūkio subjektui, o ji neteko pajamų dėl tokio sandorio.
21. Teismas iš Kauno miesto savivaldybės administracijos viešojo pirkimo komisijos 2017 m. vasario 1 d. protokolo nustatė, kad atsakovė paskelbė Vejų įrengimo, šienavimo ir priežiūros paslaugų pirkimo supaprastintą atvirą konkursą, jo laimėtoja buvo pripažinta ieškovė (pasiūlymo kaina – 1 613 297,96 Eur) ir su ja buvo sudaryta pirkimo sutartis. Taigi viešąsias teritorijų tvarkymo paslaugas teikiantis ūkio subjektas iš esmės buvo parinktas ne konkurenciją eliminuojančiu, o konkurso būdu.
22. Teismas konstatavo, kad Kauno miesto savivaldybės taryba, priimdamas ginčijamą sprendimą, ir atsakovė Kauno miesto savivaldybės administracija, sudarydama ginčo vidaus sandorį su atsakove UAB „Kauno švara“, nepažeidė VPĮ 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų principų bei Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimų.
23. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2017 m. spalio 4 d. sprendimu panaikino Kauno apygardos teismo 2017 m. kovo 13 d. sprendimą ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkino: panaikino Kauno miesto savivaldybės tarybos 2016 m. gegužės 3 d. sprendimą, ginčo vidaus sandorį pripažino negaliojančiu.
24. Kolegija nurodė, kad UAB „Kauno švara“ yra atskiras juridinio asmens statusą turintis subjektas ir Kauno miesto savivaldybė jį kontroliuoja kaip savo struktūrinį padalinį. 2016 m. vasario 2 d. Pažymos dėl 2015 m. UAB „Kauno švara“ gautų pajamų iš veiklos, skirtos savivaldybės poreikiams tenkinti ar funkcijoms atliliki, duomenimis, bendrovė 90,70 proc. pardavimo pajamų per 2015 m. gavo

- iš veiklos, skirtos Kauno miesto savivaldybės poreikiams tenkinti. Remdamasi šiais duomenimis, Viešųjų pirkimų tarnyba 2016 m. balandžio 20 d. sutiko, kad perkančioji organizacija įsigytų reikalingas paslaugas VPĮ 10 straipsnio 5 dalyje įtvirtintu būdu.
25. Kolegija vertino, kad pirmiau nurodytos aplinkybės nėra pagrindas spręsti, jog tokiu būdu nėra pažeidžiamas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas reikalavimas. Viešųjų pirkimų tarnyba šioje byloje 2017 m. sausio 25 d. pateiktoje išvadoje nurodė, kad priimant sprendimą (ne)sutikti, jog perkančioji organizacija vykdytų pirkimą VPĮ 10 straipsnio 5 dalyje nurodytu būdu, gali būti įvertinama tik tai, ar perkančiosios organizacijos pateikta informacija, dokumentai įrodo, jog egzistuoja minėtame straipsnyje nurodytos sąlygos.
26. Konkurencijos tarnyba savo 2016 m. gruodžio 22 d. išvadoje nurodė, kad VPĮ, kuriame įtvirtinta vidaus sandorių sudarymo išimtis, ir Lietuvos Respublikos viešos savivaldos įstatymo nuostatose savivaldybėms įtvirtinta bendro pobūdžio galimybė pasirinkti, kaip organizuoti teritorijų tvarkymo paslaugų teikimą. Tačiau net ir tuo atveju, kai savivaldybė paslaugų teikėjų pasirenka netaikydama VPĮ nustatytyos konkurencingos procedūros, ji privalo laikytis Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatytyų reikalavimų užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir nediskriminuoti rinkos dalyvių.
27. Kolegija nustatė, kad skiriiasi sutartyje su ieškove ir ginčo vidaus sandoryje įtvirtinti paslaugų teikimo įkainiai. Ginčo vidaus sandorio priede nustatyti įkainiai yra mažesni. Byloje nėra pateikta įrodymų, kokiaisiai skaičiavimais, teisės aktais ir aplinkybėmis rėmësi Kauno miesto savivaldybės taryba, nustatydama UAB „Kauno švara“ įkainių dydį. Nėra abejonių, kad atsakovė tokiu būdu siekia taupyti savivaldybės biudžeto lėšas, tačiau vien aplinkybė, kad UAB „Kauno švara“ teikiamos paslaugos yra pigesnës, nėra pakankamas pagrindas sudaryti ginčo vidaus sandorį, jei nėra kitų aplinkybių, kurios pagrįstų objektyvų tokio sandorio sudarymo būtinumą.
28. I bylą pateikti dokumentai paneigia tai, kad ginčo vidaus sandoris buvo sudarytas Kauno mieste žymiai padidėjus vejų šienavimo plotams. Ieškovė 2014 m. gegužės–rugsėjo mén. teikė 4491,0962 ha ploto, 2015 m. gegužės–rugsėjo mén. – 3568,8224 ha ploto, 2016 m. gegužės–rugsėjo mén. – 3860,5928 ha ploto vejų šienavimo paslaugas. Atsakovė UAB „Kauno švara“ 2016 m. gegužės–rugsėjo mén. teikė 495,336 ha ploto vejų šienavimo paslaugas. Taigi 2014 m. ieškovė nušienavo 135,1674 ha didesnį plotą nei 2016 m. nušienavo abi įmonės.
29. Kolegija nustatė, kad UAB „Kauno švara“ teikia vejų šienavimo paslaugas Eigulių seniūnijoje bei Žaliakalnio seniūnijos dalyje, šiose teritorijose iki ginčo vidaus sandorio sudarymo paslaugas teiké būtent ieškovė. Sudarius sutartį su atsakove UAB „Kauno švara“, ieškovė prarado pajamas iš 87–88 ha šienaujamų plotų. Nurodytos aplinkybės paneigia atsakovės teiginius, kad, neva, sudarius sutartį su UAB „Kauno švara“ buvo padidinti vejų šienavimo plotai ir iki tol nešienautose teritorijose. Be to, atsakovei UAB „Kauno švara“ perduoti šienauti Eigulių seniūnijos ir dalies Žaliakalnio seniūnijos plotai ieškovei nebuvo kompensuoti kitais plotais.

30. Kolegija pažymėjo, kad su ieškove sudaryta viešojo pirkimo sutartimi paslaugų gavėja neįspareigojo pirkti visų sutarties priede nurodytų paslaugų ar jų kiekių, o tuo atveju, kai paslaugų gavėjai reikalingos paslaugos viršys nurodytus maksimalius paslaugų kiekius, bus vykdomas atskiras pirkimas VPI nustatyta tvarka. Byloje neginčijama, kad vejų šienavimo paslaugų kiekiai, kuriuos Kauno miesto savivaldybės administracija užsakinėjo iš ieškovės, ginčo vidaus sandorio sudarymo metu nepasiekė maksimalių kiekių. Paneigus aplinkybę, kad ginčo vidaus sandoris sudarytas dėl žymiai padidėjusių šienavimo plotų, spręstina, kad Kauno miesto savivaldybės administracija sudarė sutartį su savo kontroliuojama įmone nesant tam objektyvaus poreikio. Taigi šiatsakovė suteikė privilegijas savo kontroliuojamai bendrovei, dėl to galėjo atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams.
31. Kolegija nurodė, kad nė viename teisės akte nenustatyta, jog, galiojant viešojo pirkimo sutarčiai, esant poreikiui, negali būti sudaroma kita paslaugų teikimo sutartis, laikantis įstatyme nustatytos tvarkos, tačiau šiuo atveju tokio poreikio nebuvo. Atsakovės po ieškinio teismui pateikimo ieškovei pareikštose pretenzijose dėl šios teikiamų paslaugų kokybės (2016 m. birželio 7 d., 2016 m. birželio 14 d., 2016 m. liepos 8 d., 2016 m. liepos 8 d., 2016 m. rugpjūčio 8 d.), kolegijos vertinimu, nepaneigia nurodytos aplinkybės. Visos pretenzijos buvo pateiktos po to, kai ieškovė kreipėsi į teismą su ieškiniu. Nors atsakovė teigė, kad turėjo nusiskundimų dėl ieškovės darbo ir iki tol, tačiau nepateikė tai patvirtinančių įrodymų. Pažymėta, kad, net ir esant nusiskundimų dėl paslaugų kokybės, Kauno miesto savivaldybės administracijos viešojo pirkimo komisijos 2017 m. vasario 1 d. posėdžio protokolo duomenimis, atsakovė nutarė sudaryti sutartį su ieškove dėl vejų irengimo, šienavimo ir priežiūros paslaugų pirkimo.

### III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai, pareiškimas dėl prisdėjimo prie kasacinio skundo

32. Kasaciniu skundu bendraatsakovės Kauno miesto savivaldybė ir Kauno miesto savivaldybės administracija prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. spalio 4 d. sprendimą ir palikti galioti Kauno apygardos teismo 2017 m. kovo 13 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 32.1. Apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį, VPI 10 straipsnio 5 dalį. Dėl ginčijamo sprendimo ir sutarties negalėjo atsirasti ir neatsirado konkurencijos sąlygų skirtumų ieškovei atitinkamoje rinkoje, nes tarybos sprendimas ir ginčo vidaus sandoris nedaro jokios įtakos ieškovės teisėms ir pareigoms, jie priimti laikantis įstatyme nustatytos tvarkos, gavus Viešujų pirkimų tarnybos sutikimą; viešojo pirkimo sutartis su ieškove nėra nutraukta, sustabdyta ar nevykdoma, dėl ko ieškovei tektų varžytis rinkoje dėl paslaugų teikimo.
  - 32.2. Apeliacinės instancijos teismas savo sprendime nesivadovavo Viešujų pirkimų tarnybos 2017 m. sausio 25 d. išvada, kad savivaldybė nepažeidė VPI

10 straipsnio 5 dalies nuostatų. Nustačius pagrindą taikyti viešujų pirkimų teisinio reglamentavimo išimtis, yra laikoma, kad viešujų pirkimų ar kitokios konkurencinga atranka pagrįstos procedūros taikymas yra nereikalingas, o vidaus sandorio sudarymas nepažeidžia Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies, VPĮ 3 straipsnio reikalavimų, kuriais siekiama užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir nediskriminuoti rinkos dalyvių. VPĮ 10 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos išimties taikymas negali būti laikomas sąžiningos konkurencijos princiopo pažeidimu, nes priešingu atveju VPĮ 10 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta išimtis netekėtų prasmės ir būtų praktiškai neigyvendinama.

- 32.3. Pagal Europos Sąjungos teisę (Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. direktyvą 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos (toliau – Direktyva 2004/18) ir ją panaikinančią Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. vasario 26 d. direktyvą 2014/24/ES dėl viešujų pirkimų (toliau – Direktyva 2014/24) viešujų pirkimų procedūros netaikytinos vidaus sandoriams, t. y. perkančiosios organizacijos sutartims su savo kontroliuojamomis bendrovėmis, turinčiomis savarankišką teisinį statusą bei atitinkančiomis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) suformuluotus kriterijus (Teisingumo Teismo 1999 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje *Teckal*, C-107/98; 2005 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *Stadt Halle*, C-26/03; 2005 m. sausio 13 d. sprendimas byloje *Komisija prieš Ispaniją*, C-84/03). Pagal Teisingumo Teismo praktiką, konstatavus pagrindą taikyti viešujų pirkimų teisinio reguliavimo išimtis, laikoma, kad viešujų pirkimų ar kitokia konkurencinga atranka pagrįstos procedūros taikymas yra nereikalingas ir nepažeidžiantis Europos Sąjungos reikalavimų, kuriais siekiama užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir nediskriminuoti rinkos dalyvių.
- 32.4. Siekiant pripažinti Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies pažeidimą, turi būti nustatoma šių trijų aplinkybių (sąlygų) visuma: 1) ar savivaldybės teisės aktai ar sprendimai teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes; 2) ar dėl tokių teisės aktų ar sprendimų atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkurojančiems ūkio subjektams ir 3) ar skirtinges konkurencijos sąlygos néra sąlygotos Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimų vykdymu (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. birželio 15 d. nutartis adminitracinié byloje Nr. A-1581-502/2015). Apeliacinės instancijos teismas nepagrindė nurodytų sąlygų buvimo. Ginčijamas sprendimas ir sutartis nedarė įtakos ieškovés teisėms ir pareigos, jie priimti laikantis įstatyme nustatytos tvarkos, gavus Viešujų pirkimų tarnybos sutikimą, viešojo pirkimo sutartis su ieškove néra nutraukta, sustabdyta ar nevykdoma, dėl ko jai tektų varžytis rinkoje dėl paslaugų teikimo.
- 32.5. Apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino Konkurencijos įstatymą, spręsdamas, kad savivaldybė suteikė privilegijas UAB „Kauno švara“. Priviliegijų teikimas arba atskirų ūkio subjektų diskriminavimas Konkurencijos įstatymo 4 straipsnyje įtvirtintos sąžiningos konkurencijos kontekste sieti-

nas su nevienodų ūkinės veiklos vykdymo sąlygų užtikrinimu (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinių teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis administraciniuje byloje Nr. A-822-441/2009). Ūkio subjektų diskriminavimas pasireiškia tuomet, jeigu toje pačioje situacijoje esantiems ūkio subjektams yra taikomos skirtinės sąlygos arba skirtinėse situacijose esantiems ūkio subjektams taikomos vienodos sąlygos (pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinių teismo 2014 m. vasario 24 d. nutartis administraciniuje byloje Nr. A-552-234/2014). Savivaldybė, sudarydama ginčo vidaus sandorį, netaike skirtinę sąlygą ieškovei ir UAB „Kauno švara“. Ieškovei dėl toliau vykdomos viešojo pirkimo sutarties nekilo poreiga, neatsirado poreikis imtis kokių nors veiksmų dėl galimai pasikeitusių rinkos sąlygų.

- 32.6. UAB „Kauno švara“ ir UAB „Irgita“ nereikia konkuruoti nei tarpusavyje, nei su kitais rinkos dalyviais, nes esant galiojančiai sutarciai su fiksuotais paslaugų įkainiais ir ją tēsiant konkurencija neįmanoma. Net ir esant sudarytam vidaus sandoriui su UAB „Kauno švara“, ieškovė dalyvavo naujai skelbtame Kauno miesto savivaldybės konkurse ir ji laimėjo. Ginčo vidaus sandoris, pagal kurį paslaugos užsakomas pagal poreikius, nei iškraipė konkurenciją, nei privertė ieškovę konkuruoti, nes UAB „Kauno švara“ konkurse net nedalyvavo. Be to, valstybės ir savivaldybių kontroliuojami juridiniai asmenys negali lygiavertiškai konkuruoti su privačiomis įmonėmis. Jie nėra laisvi rinkos dalyviai, galintys savarankiškai veikti rinkoje ir priimti vienokius ar kitokius sprendimus savo veikloje, skubiai reaguoti į besikeičiančią situaciją, pertvarkyti savo verslą ir pan. Savivaldybių kontroliuojami subjektai patys yra perkančiosios organizacijos, todėl jų veiksmai ir bandymai adekvaciškai reaguoti į rinkos situaciją yra apriboti laiko, ištakų ir procedūrinių reikalavimų. Jų informacija yra vieša ir prieinama potencialiam konkurentui.
- 32.7. Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies nuostata „neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus“ turėtų būti aiškinama kaip nurodanti atvejus, kai viešojo administravimo subjektas neturi diskrecijos pasirinkti tam tikro elgesio modelio (Lietuvos vyriausiojo administracinių teismo 2012 m. gegužės 30 d. sprendimas administraciniuje byloje Nr. A-858-1484/2012; 2016 m. kovo 29 d. nutartis administraciniuje byloje Nr. A-347-552/2016). Savivaldybė savo įsteigtai įmonei galėjo paversi teikti paslaugas tik tokiu atveju, jeigu, įstatymu nustatyta tvarka atlikusi viešą atranką, būtų nustačiusi, kad nėra kitų asmenų, galinčių teikti paslaugą, arba tokią paslaugą teikiant kitiems asmenims nebūtų užtikrinamas šios viešosios paslaugos nuolatinis teikimas, gera kokybė, prieinamumas. Nagrinėjamu atveju skelbiant viešuosius konkursus keliolika metų neatsirado nė vieno kito paslaugų teikėjo, galinčio teikti tokias paslaugas Kauno miesto savivaldybėje, todėl iš esmės ieškovė diktavo savo paslaugų kainas, kurios netenkino Kauno miesto savivaldybės. Tačiau ieškovė, kaip vienintelė konkurso dalyvė, laimėjusi viešajį konkursą, su Kauno miesto savivaldybe vėl sudarė veju šienavimo sutartį 24 mėn. laikotarpui.

- 32.8. Kauno miesto savivaldybė ir jos 100 proc. kontroliuojama UAB „Kauno švara“ sudaro vieną subjektą Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 17 dalies prasme. Dėl šios priežasties Kauno miesto savivaldybės sprendimo pavesti savo įmonei vejų šienavimo paslaugų teikimą esmė yra ta, kad Kauno miesto savivaldybė nusprendė šią savarankišką funkciją atlikti pati. Tiesiog ši veikla, užuot vykdoma struktūrinio padalinio, yra vykdoma per atskirą, savivaldybės 100 proc. kontroliuojamą juridinį asmenį. Ta situacija, kai viešosios valdžios institucijos paveda teikti viešąją paslaugą savo 100 proc. kontroliuojamai įmonei, turėtų būti prilyginama atvejui, kai viešosios valdžios institucija pati teikia atitinkamą paslaugą, kuris yra pripažįstamas ir Europos Sąjungos teisėje.
- 32.9. Direktyvoje 2014/24 nustatyta, kad viešųjų pirkimų taisyklių taikymas neturėtų riboti viešųjų institucijų laisvės vykdyti joms pavestas viešųjų paslaugų teikimo užduotis naudojantiesi savo ištekliais. Pagal Vietos savivaldos įstatymo 5 straipsnio 2 dalį viešasias paslaugas teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal su savivaldybėmis sudarytas sutartis kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, pasirenkami viešai, tai ir buvo padaryta su ieškove sudarius ir vykdant viešojo paslaugų pirkimo sutartį. Tačiau nė viename teisės akte nenustatytas draudimas savivaldybei, esant poreikiui bei galiojant viešųjų pirkimų sutarčiai, tam tikras paslaugas pavesti teikti savo įmonėms. Priešingai nei teigia apeliacinės instancijos teismas, buvo poreikis tam tikros rūšies paslaugų, kurių neapėmė sutartis su ieškove ir kai akivaizdžiai padidėjo šienaujami plotai.
- 32.10. Pirmosios instancijos teismas tinkamai paskirstė įrodinėjimo naštą ir vertino įrodymus, darydamas išvadas, kad ieškovei tenka pareiga įrodyti, jog nebuvo aplinkybių, leidžiančių sudaryti ginčo vidaus sandorį; ieškovė nepateikė įrodymų savo teiginiams, kad ginčo vidaus sandoriu buvo suteikta privilegija vienam ūkio subjektui, jis dėl to neteko pajamų, pagrįsti. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė įrodymų vertinimo taisykles (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-171/2008; 2009 m. balandžio 2 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-156/2009; kt.) spręsdamas, kad ginčo vidaus sandoriui sudaryti nepakanka vien aplinkybės, jog UAB „Kauno švara“ teikiamos paslaugos yra pigesnės, jei nėra kitų aplinkybių, kurios pagrįstų tokio sandorio sudarymo objektyvų būtinumą, o sutartis su UAB „Kauno švara“ buvo sudaryta nesant tam objektyvaus poreikio.
- 32.11. Nagrinėjant bylą buvo surinkta pakankamai atsakovių argumentus dėl ginčo vidaus sandorio sudarymo būtinybės pagrindžiančių įrodymų (2014 m. kovo 18 d. viešojo paslaugų pirkimo sutartis, tarybos sprendimas su priedu ir aiškinamuju raštu, užsakymų UAB „Irgita“ apimtys, pretenzijos su fotonuo-traukomis, Viešųjų pirkimų tarnybos 2016 m. balandžio 20 d. sprendimas ir kt.). Ieškovė, teigdama, kad nebuvo būtinybės sudaryti ginčo vidaus sandorio, nepateikė nė vieno rašytinio įrodymo ir rėmėsi tik savo samprotavimais. Apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 178, 180 straipsnius, sprendė, kad ieškovė įrodė ieškinį.

33. Pareiškimu dėl prisdėjimo prie kasacinio skundo atsakovė UAB „Kauno švara“ prisdėjo prie bendraatsakovių Kauno miesto savivaldybės ir Kauno miesto savivaldybės administracijos kasacinio skundo.
34. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
  - 34.1. Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies pažeidimas konstatuojamas, kai nustatoma šios nutarties 32.4 punkte nurodytų trijų sąlygų visuma. Ginčiamu savivaldybės tarybos sprendimu ir vidaus sandoriu teikiamos privilegijos vienam ūkio subjektui (UAB „Kauno švara“) ir diskriminuojama UAB „Irgita“ bei kiti ūkio subjektais, vykdantys tapačią veiklą. Ieškovė yra vienintelė ir teisėta vejų šienavimo paslaugų teikėja Kauno miesto savivaldybės teritorijoje, nes laimėjo viešąjį konkursą ir su ja 36 mėnesiams buvo sudaryta viešojo paslaugų pirkimo sutartis. Dėl savivaldybės veiksmų ieškovė priversta dalytis vejų šienavimo paslaugos teikimu su UAB „Kauno švara“, kuri konkurse nedalyvavo ir neatitinka konkurso sąlygų.
  - 34.2. Ieškovei buvo sukurta diskriminacinė aplinka, itin sumažėjo vykdomos sutarties apimtis, UAB „Kauno švara“ be konkursu buvo pavesta šienauti pačius geriausius plotus, kur paslaugas galima atlikti pačia žemiausia savikaina (lygūs dideli plotai be kliūčių, mažai šlaitų, šienaujamame rajone yra UAB „Kauno švara“ buveinė ir t. t.). Ieškovei likę šienauti plotai pakelėjos paslaugų savikainą, nes jai (esant vienodiems tos pačios rūšies paslaugų įkainiams visame mieste) teko santykinai daugiau sudėtingų šienavimo plotų (šlaitai, kliūtys, pakrantės ir t. t.), o lengvai šienaujamų plotų gerokai sumažėjo. Ieškovei kilo poreikis pertvarkyti savo veiklą, ieškoti, kur įdarbinanti neberekalingą techniką.
  - 34.3. UAB „Kauno švara“ ir UAB „Irgita“ faktiškai konkuruoja, nes tiek viena, tiek ir kita įmonė siekia gauti užsakymus paslaugoms teikti iš savivaldybės ar kitų asmenų. Vejų šienavimo paslaugos yra tipinė ūkinė veikla, kuria užsiima daugelis subjektų. Ši veikla nėra kokia nors specifinė, skirta tik viešajam interesui tenkinti. Kauno miesto savivaldybė savo kontroliuojamai UAB „Kauno švara“ vienašališkai nustatė paslaugų teikimo įkainius, kurie neatitinka rinkos sąlygų; nustatyti įkainių dydžiai yra tiesiogiai susieti su UAB „Irgita“ teikiamų paslaugų įkainiais, sumažinant juos keliais eurais. Įkainiai yra nustatyti Kauno miesto tarybos, siekiant pateisinti ginčo vidaus sandorio poreikį ir monopolizuoti rinką – perimti šias paslaugas iš teisėtos konkurso laimėtojos UAB „Irgita“ ir jas perduoti ne rinkos sąlygomis veikiančiam privilegiuotam ūkio subjektui UAB „Kauno švara“. Kadangi ginčo vidaus sandoryje nustatyti įkainiai neturi ekonominio pagrindimo, tai dėl jų taikymo atsakovė UAB „Kauno švara“ patirs nuostolių, kurie bus dengiami iš kitos jos veiklos.
  - 34.4. Kauno miesto savivaldybė galėtų sudaryti vidaus sandorį, jeigu ji teisės aktų nustatyta tvarka atliktu šias paslaugas teikiančių asmenų atranką ir nustatyti, kad nėra kitų asmenų, galinčių teikti vejų šienavimo paslaugą Kauno mieste arba kad tokią paslaugą teikiant kitiems asmenims nebūtų užtikri-

namas šios viešosios paslaugos nuolatinis teikimas, gera kokybė, prieinamumas ir kad yra pasibaigusi paslaugų pirkimo sutartis (žr. Konstitucinio Teismo 2015 m. kovo 5 d. nutarimą byloje Nr. 44/2011). Viešujų pirkimų tarnybos leidimas sudaryti vidaus sandorį nereiškia, kad vidaus sandoris ne-pažeidžia Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies reikalavimų.

34.5. Anksčiau vykdytuose vejų šienavimo paslaugų pirkimo konkursuose dalyvavo tik ieškovė, nes savivaldybė ribojo konkurenciją nustatydama aukštus reikalavimus konkurso dalyviams. 2017–2018 m. organizuodama konkursus, savivaldybė pakeitė konkurso sąlygas, sumažino konkursų apimtis, todėl buvo daugiau konkurso dalyvių. 2017 m. savivaldybei paskelbus naują konkursą, buvo sumažinti kvalifikacijos reikalavimai, todėl šiame konkurse dalyvavo dvi įmonės, o konkursą laimėjo UAB „Irgita“. Apeliacinės instancijos teismui panaikinus ginčo vidaus sandorį, savivaldybė 2018 m. paskelbė naują konkursą, kuriame šienaujamieji plotai buvo išskaidyti į 3 geografinės dalis (3 savarankiški konkursai) bei dar labiau sumažinti kvalifikacijos reikalavimai. Šiuose konkursuose dalyvavo net penkios įmonės, tarp jų ir UAB „Kauno švara“, o ieškovės pasiūlyta kaina buvo mažiausia. Tai patvirtina, kad yra daug ūkio subjektų, norinčių teikti ir konkurencingomis kainomis siūlančių vejų šienavimo paslaugas savivaldybei, tačiau ši, pasirinkdama be konkurso savo įmonę paslaugoms teikti, ją privilegijuoja bei diskriminuoja kitus ūkio subjektus. UAB „Kauno švara“, vadovaudamas vidaus sandoriu, šienavo įprastinį šienaujamų plotų kiekį, paimitą iš ieškovės, taigi šienavimo plotai ir apimtys išliko įprastiniai ir nepadidėjo.

#### IV. Kreipimasis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, šio sprendimo esmė ir dalyvaujančių byloje asmenų rašytiniai paaškinimai

35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. balandžio 13 d. nutartimi buvo sustabdytas bylos nagrinėjimas ir kreiptasi į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šiais klausimais:

35.1. Ar pagal nagrinėjamoje byloje susiklosčiusias aplinkybes, kai ginčo *in house* sandorio sudarymo, *inter alia* (be kita ko), administraciniės, procedūros pradėtos dar galiojant Direktyvai 2004/18, tačiau pati sutartis sudaryta 2016 m. gegužės 19 d. pirmiau nurodytai direktyvai nebegaliojant, toks sandoris patenka į Direktyvos 2014/18 ar Direktyvos 2014/24 taikymo sritį?

35.2. Darant prielaidą, kad ginčo *in house* sandoris patenka į Direktyvos 2004/18 taikymo sritį:

a) ar šios direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktas (bet šia nuostata neapsiribojant), atsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimus *Teckal* (C-107/98), *Jean Auroux ir kt.* (C-220/05) ir *ANAV* (C-410/04) bei kitus, turi būti suprantamas ir aiškinamas taip, kad *in house* sandorio savoką priklauso Europos Sajungos teisės reguliavimo sričiai, o šios savokos turiniui ir taikymui nedaro įtakos nacionalinė valstybių narių teisė, *inter alia*, tokį sandorių sudarymo ribojimai, pavyzdžiui, sąlyga, jog viešo-

jo pirkimo sutartimis negalima užtikrinti teikiamų paslaugų kokybės, jų prieinamumo ar nepertraukiamumo?

- b) jei atsakymas į prieš tai užduotą klausimą būtų neigiamas, t. y. *in house* sandorio sąvoka iš dalies ar visiškai patenka į valstybių narių teisės reguliavimo sritį, ar pirmiau nurodyta Direktyvos 2004/18 nuostata turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės turi diskreciją nustatyti *in house* sandorių sudarymo ribojimus ar papildomas sąlygas (lyginant su Europos Sajungos teise ir ją aiškinančia Teisingumo Teismo praktika), tačiau ją gali įgyvendinti tik konkrečiomis ir aiškiomis pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normomis?

35.3. Darant prielaidą, kad ginčo *in house* sandoris patenka į Direktyvos 2014/24 taikymo sritį:

- a) ar šios direktyvos 1 straipsnio 4 dalies, 12 straipsnio bei Chartijos 36 straipsnio nuostatos kartu ar atskirai (bet jomis neapsiribojant), atsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimus *Teckal* (C-107/98), *Jean Auroux ir kt.* (C-220/05) ir *ANAV* (C-410/04) bei kitus, turi būti suprantamos ir aiškinamos taip, kad *in house* sandorio sąvoka priklauso Europos Sajungos teisės reguliavimo sričiai, o šios sąvokos turiniui ir taikymui nedaro įtakos nacionalinė valstybių narių teisė, *inter alia*, tokį sandorių sudarymo ribojimai, pavyzdžiu, sąlyga, jog viešojo pirkimo sutartimis negalima užtikrinti teikiamų paslaugų kokybės, jų prieinamumo ar nepertraukiamumo?
- b) jei atsakymas į prieš tai užduotą klausimą būtų neigiamas, t. y. *in house* sandorio sąvoka iš dalies ar visiškai patenka į valstybių narių teisės reguliavimo sritį, ar Direktyvos 2014/24 12 straipsnio nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad valstybės narės turi diskreciją nustatyti *in house* sandorių sudarymo ribojimus ar papildomas sąlygas (lyginant su Europos Sajungos teise ir ją aiškinančia Teisingumo Teismo praktika), tačiau ją gali įgyvendinti tik konkrečiomis ir aiškiomis pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normomis?

35.4. Nepriklausomai nuo to, iš kokios direktyvos taikymo sritį patektų ginčo vidaus sandoris, ar viešųjų pirkimų tiekėjų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo bei skaidrumo principai (Direktyvos 2004/18 2 straipsnis, Direktyvos 2014/24 18 straipsnis), bendrasis draudimas diskriminuoti dėl pilietybės (Europos Sajungos Sutarties (toliau – ESS) 18 straipsnis), įsisteigimo laisvė (ESS 49 straipsnis) bei laisvė teikti paslaugas (ESS 56 straipsnis), galimybė įmonėms suteikti išimtines teises (Sutarties dėl Europos Sajungos veikimo (toliau – SESV) 106 straipsnis), Teisingumo Teismo praktika (sprendimai *Teckal*, *ANAV*, *Sea*, *Undis Servizi* ir kiti) turi būti suprantami ir aiškinami taip, kad *in house* sandoris, kurį sudaro perkančioji organizacija ir nuo jos teisiškai atskirtas subjektas, o perkančioji organizacija šį subjektą kontroliuoja analogiškai kaip savo tarnybas ir šio subjekto pagrindinę veiklos dalį sudaro veikla, vykdoma perkančiosios organizacijos naudai, *per se* (savaimė) teisėtas, *inter alia*, nepažeidžia kitų ūkio subjektų teisės iš sąžiningą kon-

kurenciją, šie nėra diskriminuojami, o vidaus sandorį sudariusiam kontroliuojamam subjektui nėra teikiamos privilegijos?

36. Teisingumo Teismas pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktą prašymą 2019 m. spalio 3 d. priémė prejudicinį sprendimą byloje *Irgita*, C-285/18 (toliau – Prejudicinis sprendimas), kuriuo nusprendė:
- 36.1. Situacija, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kai perkančioji organizacija viešojo pirkimo sutarties su juridiniu asmeniu, kurį ji kontroluoja analogiskai kaip savo tarnybas, sudarymo procedūrą pradėjo dar galiojant Direktyvai 2004/18, bet sutartis sudaryta po šios direktyvos panaikinimo, t. y. po 2016 m. balandžio 18 d., patenka į Direktyvos 2014/24 taikymo sritį, jeigu perkančioji organizacija klausimą dėl to, ar privalėjo iš anksto skelbtį konkursą viešojo pirkimo sutarčiai sudaryti, galutinai išsprendė po šios datos.
- 36.2. Direktyvos 2014/24 12 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal ją nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, kurioje valstybė narė vidaus sandorio sudarymą, be kita ko, sieja su sąlyga, kad viešojo pirkimo sutarties sudarymas neleistų užtikrinti teikiamų paslaugų kokybęs, jų prieinamumo ar nepertraukiamumo, jeigu etape iki viešojo pirkimo sutarties sudarymo pasirenkant konkretną paslaugą teikimo būdą paisoma vienodo požiūrio, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principų.
- 36.3. Direktyvos 2014/24 12 straipsnio 1 dalis, siejama su skaidrumo principu, turi būti aiškinama taip, kad valstybių narių taikomos vidaus sandorių sudarymo sąlygos turi būti įtvirtintos konkrečiose ir aiškiose pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normose, kurios turi būti pakankamai prieinamos, o jų taikymas – numatomas, kad būtų išvengta bet kokio savivalės pavojaus, o tai nagrinėjamu atveju turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 36.4. Vidaus sandorio, kuris tenkina Direktyvos 2014/24 12 straipsnio 1 dalies a–c punktuose nustatytas sąlygas, sudarymas nėra pats savaime atitinkantis Europos Sajungos teisę.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. spalio 8 d. nutartimi buvo atnaujintas civilinės bylos nagrinėjimas ir pasiūlyta dalyvaujantiems byloje asmenims pateikti rašytinius teisinius argumentus dėl Prejudicinio sprendimo.
38. Ieškovė pateiktuose rašytiniuose paaškinimuose nurodė:
- 38.1. Teisingumo Teismas, vadovaudamas pagrindinės bylos faktinėmis aplinkybėmis, konstatavovo, kad Viešųjų pirkimų tarnyba sprendimą dėl ginčo vidaus sandorio sudarymo priémė 2016 m. balandžio 20 d., t. y. po to, kai buvo panaikinta Direktyva 2004/18. Dėl to ginčo teisiniam santykiams taikytina Direktyva 2014/24. Pažymėta, kad šiuo klausimu vienodai pasisakė tiek Teisingumo Teismo generalinis advokatas, tiek ginčo šalys.
- 38.2. Teisingumo Teismas nurodė, kad nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, kurioje valstybė narė vidaus sandorio sudarymą, be kita ko, sieja su sąlyga, kad viešojo pirkimo sutarties sudarymas neleistų užtikrinti teikiamos paslaugos kokybęs, jos prieinamumo ar nepertraukiamumo. Direkty-

vos 2014/24 nuostatomis, ypač jos 12 straipsnio 1 dalimi savaime nei įpareigojama, nei draudžiama sudaryti vidaus sandorius. Vidaus sandorio sąvokos turinys ir taikymas gali būti nustatyti ne tik Europos Sąjungos teisės, bet ir nacionalinės teisės normose. Nacionalinėje teisėje gali būti nustatyti papildomi ar (ir) kitokie vidaus sandorių sudarymo reikalavimai, nei nustatyta Direktyvoje 2014/24, tačiau turi būti laikomasi esminių principų – vieno do požiūrio, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo. Lietuvos teisėje yra nustatyti papildomi, griežtesni reikalavimai. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino ginčo vidaus sandorį pažeidžiančiu sąziningos konkurencijos, lygiateisiškumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principus.

- 38.3. Teisingumo Teismas nurodė, kad *in house* sandorių sudarymo sąlygos turi būti įtvirtintos konkrečiose ir aiškiose pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normose. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas bylą kасacine tvarka, turi atliliki teisinį vertinimą dėl vidaus sandorių sudarymo sąlygų teisnio reguliavimo nacionalinės teisės lygiu. Pažymėta, kad teisinis reglamentavimas aptariamu klausimu, t. y. Konkurencijos įstatymo nuostatos ir jų taikymo praktika, buvo pakankamai aiškus ir konkretus, todėl bendraatsakovės negalėjo nežinoti apie teisinius ribojimus ir kliūtis sudarant ginčo vidaus sandorį. Viešųjų pirkimų tarnyba bendraatsakovių atstovus apie tai informavo raštu. Darytina išvada, kad Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalis ir jos taikymo praktika nuo 2015 m. buvo pakankamai konkreti ir suprantama, galiojantis teisinis reglamentavimas draudė vidaus sandorius, kai tokios sutarties sudarymas néra objektyviai pateisinamas ir néra nulemtas paslaugų nepertraukiamumo, kokybės, prieinamumo.
- 38.4. Teisingumo Teismas, teikdamas išvadą dėl ketvirtio klausimo, nurodė, kad kасacinis teismas turi įvertinti, ar, sudarydama ginčo vidaus sandorį, savivaldybė nepažeidė savo sutartinių prievolių pagal sutartį su ieškove, taip pat skaidrumo princiupo, ar užtikrino minimalų paslaugų kiekj, ar nebuvvo esminių sąlygų keitimuo. Pažymima, kad formaliai savivaldybė neįspareigojo užsakyti minimalių kiekij, viešojo paslaugų pirkimo sutartyje nustatyti maksimalūs kiekiai, bet sutartyje vartojama sąvoka „planuojamas maksimalus kiekis per metus“ reiškia, kad savivaldybė planavo užsakyti tokius kiekius, ir nebuvvo pagrindo jų mažinti bei *in house* sandorio pagrindu perduoti dalį jų kontroliuojamam subjektui UAB „Kauno švara“. Pažymėta, kad sutartyje šalys susitarė, jog tik viršijus maksimalius paslaugų kiekius savivaldybė vykdys papildomus pirkimus. Dėl netinkamai vykdytos sutarties ieškovė patyrė nuostolių, t. y. negavo pajamų, kurias planavo gauti. Byloje néra duomenų, kad ieškovė būtų vėlavusi, nespėjusi teikti nustatytas paslaugas. Nuostolius galima apskaičiuoti pagal duomenis apie paslaugas, kurių atsakovės neužsakė iš ieškovės.
39. Bendraatsakovės Kauno miesto savivaldybė ir Kauno miesto savivaldybės administracija rašytiniuose paaiškinimuose nurodė:
- 39.1. Teisingumo Teismas iš esmės pripažino, kad su Europos Sąjungos teise yra suderinami tik tokie papildomi vidaus sandorių ribojimai, kurie atitinka

visas salygas: yra nustatyti viešuosius pirkimus reglamentuojančiose teisės normose; normos tikslios, aiškios, prieinamos, lengva nuspėti, kaip konkrečiai tokios nuostatos bus taikomos ir jų taikymas turi būti objektyvus. Atsižvelgdamos į Teisingumo Teismo pateiktus išaiškinimus, bendraatsakovės laikosi pozicijos, kad net ir pripažinus, jog nacionalinės teisės normos gali nustatyti griežtesnius apribojimus (ar papildomus reikalavimus) vidaus sandoriais nei tie, kurie kyla iš Europos Sąjungos teisės, ginčijami savivaldybės tarybos sprendimai ir vidaus sandoriai nepripažintini negaliojančiais. Ginčo vidaus sandorio sudarymo metu reglamentavimas nebuvo aiškus ir nedviprasmiskas – VPĮ 10 straipsnio 5 dalies normoje buvo nustatyti tik Teckal kriterijai ir reikalavimas gauti Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimą.

- 39.2. VPĮ 10 straipsnio 5 dalies normų aiškinimas, pateiktas Konkurencijos tarybos išvadoje bei apeliacinės instancijos teismo sprendime, iš esmės keičia šios normos turinį (šiai normai suteikiant nuo 2017 m. liepos 1 d. galiojusios redakcijos VPĮ 10 straipsnio 2 dalies reikšmę). Konkrečią įstatymo nuostatą iš esmės pakeičiantis interpretavimas savaime nesuderinamas su Teisingumo Teismo nurodytu skaidrumo principu. Atkreiptas dėmesys į tai, kad VPĮ yra vienas dažniausiai keičiamų Lietuvos teisės sistemoje įstatymų (2010–2019 m. keistas 22 kartus), o VPĮ 10 straipsnio 5 dalies nuostata papildyta tuo metu, kai Konkurencijos tarybos praktikoje jau buvo suformuotas tam tikras Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies interpretavimas.
- 39.3. Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies nuostata yra gana abstrakti, vien jos egzistavimas neleistų teigti, jog buvo pakankamai aiškus savivaldybės teisės sudaryti vidaus sandorių suvaržymas papildomais, iš Konkurencijos įstatymo kylančiais ribojimais. Vidaus sandorių sudarymo galimybė su papildomomis salygomis VPĮ tiesiogiai susieta tik nuo 2017 m. liepos mėn. Pažymėta, kad iš Teisingumo Teismo pateiktų aiškinimų akivaizdu, jog vidaus sandorio sudarymas *per se* nepažeidžia konkurencijos reikalavimų.
- 39.4. Teisingumo Teismas nurodė, kad, konstatavus sandorio atitiktį Teckal kriterijams, toks sandoris nepatenka į Direktyvos 2014/24 taikymo sritį, tokiu atveju turi būti laikomas pirminėje Europos Sąjungos teisėje įtvirtintų principų. Ieškovė nereiškė jokio reikalavimo dėl tariamo su ja sudarytos sutarties pažeidiimo, pakeitimo ar nevykdymo. Ginčijamas vidaus sandoris sudarytas laikantis bendrujų Europos Sąjungos teisės principų, o savivaldybė, sudarydama ginčijamą sutartį, nepažeidė ieškovės sutartimi prisiiムtų įsipareigojimų. Be to, kyla abejonių dėl to, ar visų Prejudicinio sprendimo 63 punkte nurodytų aspektų tikrinimas šioje byloje (ypač kasaciniame teisme) atitiktų nacionalines civilinio proceso taisykles ir principus. Pažymėta ir tai, kad, sudarius ginčo vidaus sandorių, sutartis su ieškove buvo vykdoma toliau, o kai ji pasibaigė, ieškovė laimėjo naują savivaldybės paskelbtą vejų šienavimo konkursą.
40. Atsakovė UAB „Kauno švara“ rašytiniuose paaškinimuose nurodė:
- 40.1. Prejudicinio sprendimo išaiškinimai iš esmės reiškia tai, kad jeigu vidaus sandoris yra sudaromas pagal pozityviojoje viešųjų pirkimų teisėje nustatytus aiškius ir konkrečius reikalavimus, toks sandoris yra teisėtas, nebent

konkrečiu atveju būtų aiškiai įrodyta, jog tas konkretus vidaus sandoris reailai iškreipė konkurenciją konkretaus privataus ekonominės veiklos vykdymo atžvilgiu.

- 40.2. Ginčo vidaus sandoris atitiko jo sudarymo metu VPI 10 straipsnio 5 dalyje nustatytas vidaus sandorių sudarymo sąlygas. Apeliacinės instancijos teismas jo sudarymo teisėtumą vertino išimtinai tik pagal bendro pobūdžio Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies nuostatą. Taigi teismas rėmėsi ne aiškiose ir konkrečiose pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normose nustatytomis vidaus sandorių sudarymo sąlygomis, bet bendro pobūdžio nuostata, draudžiančia konkurencijos iškraipymus. Apeliacinės instancijos teismo taikyti kriterijai akivaizdžiai neatitinka Prejudiciniame sprendime pateiktų išaiškinimų.
- 40.3. Teisingumo Teismas, pasisakydamas dėl užtikrinimo, kad nebūtų iškreipta konkurencija privačių ekonominės veiklos vykdytojų atžvilgiu, aiškiai pasisakė, kad būtent kasacinis teismas turi įvertinti tai, ar buvo iškreipta konkurencija sudarant ginčo vidaus sandorį, atsižvelgdamas į konkretias byloje nenustatytas aplinkybes. Aplinkybė, kad buvo sudarytas ginčo vidaus sandoris, neleidžia savaime preziumuoti, jog buvo iškreipta konkurencija ir atitinkamai pažeista Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalis. Galimas konkurencijos iškraipymas turi būti vertinamas konkretaus atvejo ir konkretaus privataus rinkos dalyvio atžvilgiu. Bylos duomenimis, ginčo vidaus sandoris neiškreipė konkurencijos dėl ieškovės. Pažymėta, kad iš ieškovės perkamų paslaugų kiekiai sudarius vidaus sandorį realiai nedaug sumažėjo, todėl ginčo vidaus sandorio sudarymas neturėjo kokios nors reikšmingesnės įtakos sutarciai su ieškove vykdysti.
41. Konkurencijos taryba, teikianti išvadą byloje, rašytiniuose paaiškinimuose nurodė:
- 41.1. Teisingumo Teismas išaiškino, kad nacionalinėje teisėje gali būti nustatyti griežtesni reikalavimai galimybei sudaryti vidaus sandorį, t. y. net ir tuo atveju, jeigu sandoris atitinka Direktyvos 2014/24 12 straipsnio 1 dalies sąlygas, nacionalinėje teisėje gali būti reikalaujama taikyti ir kitas papildomas nuostatas, pvz., kaip Konkurencijos įstatymo 4 straipsnyje nustatyti reikalavimai.
- 41.2. VPI įtvirtinta vidaus sandorio išimtis, tačiau vidaus sandoris gali būti sudaromas tik tuo atveju, kai laikomasi ne tik VPI, bet ir Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatų, kurios riboja savivaldybių teises pavesti savo įmonėms teikti paslaugas be konkurencingos procedūros, kai tokiu būdu yra teikiamos privilegijos ar diskriminuojami kiti ūkio subjektai ir dėl ko atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkurujantiems ūkio subjektams. Pagal Konkurencijos įstatymo 4 straipsnį savivaldybė gali pavesti savo įmonei be konkursu teikti paslaugas tik tuo atveju, jeigu skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant įstatymų reikalavimus. Savivaldybių pavedimas savo valdomoms įmonėms teikti paslaugas be konkursu nėra iš VPI kildinamas imperatyvas (Lietuvos vyriausiojo administraciniuo teismo 2015 m. birželio 15 d. nutartis administraciniėje byloje Nr. A1581-502/2015).

- 41.3. Atsakovė Kauno miesto savivaldybė praktikoje ne kartą buvo susidūrusi su Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio aiškinimu, todėl šią nuostatą ir jos taikymo praktiką žinojo. Dėl to VPĮ nuostata dėl vidaus sandorių sudarymo nelaikoma Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio išimtimi, galinčia pateisinti Konkurencijos įstatymo nuostatos nevykdymą. Nagrinėjamu atveju Kauno miesto savivaldybė pavedė savo kontroliuojamai įmonei teikti paslaugas be konkurencinės procedūros.
- 41.4. Nors Viešųjų pirkimų tarnyba sutiko su vidaus sandorio sudarymu, tačiau atsižvelgtina į tai, kad ji nevertina tokio sandorio įtakos konkurencijai, nes neturi tokios pareigos. Vien šios tarnybos sutikimas vykdyti sandorius atitinkamu būdu neleidžia prieiti prie išvados, kad jie yra teiseti ir jiems netaikomi konkurencijos teisés normų reikalavimai.
42. Atsakovė UAB „Kauno švara“ rašytiniuose paaiškinimuose nurodė, kad ginčo vidaus sandoris atitinka jam taikytinus VPĮ 10 straipsnio reikalavimus. Ši aplinkybė patvirtina, kad ginčo vidaus sandoris teisētas, jam neturi įtakos Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies nuostata. Kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse vidaus sandoriui netaikomi konkurencijos reikalavimai. Šias aplinkybes patvirtina tiek vidaus sandorių skaičius bendrojoje viešojo sektoriaus paslaugų rinkoje, tiek aplinkybė, kad nacionaliniai teismai ginčus dėl vidaus sandorių teisėtumo sprendžia pagal vadinamuosius *Teckal* kriterijus, bet ne taikydami konkurencijos teisés nuostatas. Kadangi Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nenustatyta jokių specifinių, iš Europos Sąjungos teisés kylančių konkurencijos reikalavimų, tai nėra teisinio pagrindo šiuos reikalavimus interpretuoti kaip nors kitaip, nei tai daroma Europos Sąjungos valstybėse narėse, ir tokiu būdu teismų praktikoje nustatyti papildomus, tiesiogiai iš teisés aktų nekylančius reikalavimus vidaus sandoriui sudaryti.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

43. Šioje kasacinėje byloje spręstina dėl ginčo vidaus sandorio sudarymo teisėtumo, atsižvelgiant į du jo aspektus: *pirma*, ar perkančioji organizacija apskritai, nepažeisdama imperatyviųjų teisés aktų nuostatų, galėjo sudaryti ginčijamą sutartį su savo kontroliuojama bendrove (niekinio sandorio pagrindas; CK 1.78 straipsnio 1 dalis); *antra*, ar ginčo vidaus sandoris galėjo būti sudarytas, atsižvelgiant į tai, kad jo sudarymo metu buvo sudaryta ir galiojo viešojo paslaugų pirkimo sutartis su ieškove dėl iš esmės analogiško pirkimo objekto – veju šienavimo paslaugų (darbų) (nuginčijamo sandorio pagrindas; CK 1.78 straipsnio 2 dalis).
44. Pažymétina, kad pirmiau nurodyti ieškovės reiškiamo reikalavimo pripažinti ginčo vidaus sandorių (ir savivaldybės tarybos sprendimą) negaliojančiu (panaikinti) pagrindai savarankiški, nagrinėtini atskirai, jų pagrįstumui vertinti taikytinos netapačios teisés normos, kurių galimas pažeidimas sukelia skirtingus teisinius

padarinius. Teisėjų kolegijos vertinimu, nors ieškovė turi teisinį suinteresuotumą kvestionuoti ginčo vidaus sandorį abiem pirmiau nurodytais teisėtumo pagrindais, tačiau nagrinėjamu atveju pirmiausia spręstina dėl jo teisėtumo imperatyviųjų teisės normų atitinkies aspektu, nes jei bus nustatyta, kad ginčijama sutartis šias privalomas nuostatas pažeidžia, neliks poreikio spręsti kitų ginčo vidaus sandorio teisėtumo klausimų (žr. pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 21 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-296-378/2019 31 punktą).

45. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje buvo igyvendintas Europos Sąjungos teismų bendaradarbiavimo mechanizmas kasaciniams teismui pasinaudojus prejudicinio sprendimo priėmimo procedūra. Teisingumo Teismas priėmė kasaciniams teismui privalomą Prejudicinį sprendimą, kuriame pateiktas teisės aiškinimas taikytinas nagrinėjamoje byloje.
46. Vis dėlto pagal nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo kompetenciją pasidalijimą pažymėtina, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą (atitinkamai ir atsakymas į jį) teiktinas tik dėl Europos Sąjungos teisės išaiškinimo (ar galiojimo), o ne dėl nacionalinės teisės normų išaiškinimo klausimo, dėl kurio atsakinti nacionaliniai teismai. Nors tam, kad priimtu sprendimą, Teisingumo Teismas būtinai atsižvelgia į nacionalinio teismo prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodytą pagrindinėje byloje nagrinėjamam ginčui taikomą teisę ir šio ginčo faktines aplinkybes, jis pats netaiko Sąjungos teisės šiam ginčui. Priimdamas sprendimą dėl Europos Sąjungos teisės išaiškinimo ar galiojimo Teisingumo Teismas stengiasi pateikti atsakymą, kuris būtų naudingas sprendimui pagrindinėje byloje priimti, tačiau būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į tokį atsakymą, turi nuspręsti dėl konkrečių pasekmių (Teisingumo Teismo rekomendacijos nacionaliniams teismams dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą pateikimo, OL C 380, 2019, 8, 11 punktai).
47. Šalių ginčui taikytina 2015 m. birželio 23 d. VPĮ redakcija (įstatymo Nr. XII-1852). Kita vertus, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Teisingumo Teismas savo atsakymus grindė būtent Direktyvos 2014/24 nuostatomis, todėl šioje nutartyje pateikiamas teisės aiškinimas *mutatis mutandis* (su būtiniais (atitinkamais) pakeitimais) aktualus ir vėlesniems ginčams. Be to, atsižvelgiant į tai, kad tiek pagal ginčui aktualią, tiek pagal šiuo metu galiojančią VPĮ redakcijas vidaus sandoriai reguliuojami vienodai, nepriklausomai nuo jų vertės, todėl šioje nutartyje suformuluotos teisės aiškinimo taisyklės tiek, kiek Lietuvos įstatymų leidėjo šiuo aspektu nebus įtvirtinta kitaip, bus reikšmingos visiems vėliau sudaromiems sandoriams (žr. pagal analogiją Teisingumo Teismo 2017 m. balandžio 5 d. sprendimo byloje Borta, C-298/15, 33, 34 punktus ir juose nurodytą Teisingumo Teismo jurisprudenciją).

*Dėl vidaus sandorių sudarymo sąlygų taikymo pagal Lietuvos teisės aktus (dėl ginčo vidaus sandorio atitinkies imperatyviosioms teisės normoms)*

48. Ieškovė nagrinėjamą ginčą, *inter alia*, iniciavo dėl ginčo vidaus sandorio prieštaravimo imperatyviosioms VPĮ ir Konkurencijos įstatymo normoms. Nors pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai priėmė skirtingos procesinės baigties

- sprendimus, tačiau jie, iš esmės palaikydami ieškovės poziciją (taip pat pritar-dami Konkurencijos tarybos argumentams), vienodai aiškino VPI 10 straipsnio 5 dalies ir Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatas bei šių teisės aktų santykį. Teismų sprendimai išsiskyrė dėl to, kad pirmosios instancijos teismas iš esmės sutapatino abu ginčo vidaus sandorio teisėtumo aspektus ir ieškovės ieški-ni atmetė remdamasis argumentais dėl su ja sudarytos viešojo pirkimo sutarties vykdymo aplinkybių vertinimo.
49. Teismai konstataavo, kad, *pirma*, sudarant vidaus sandorius, aktualios tiek VPI, tiek Konkurencijos įstatymo nuostatos; *antra*, vien tai, kad vidaus sandoris atitinka VPI įtvirtintas sąlygas (kontroliuojamos įmonės pavaldumas kontroluojančiam subjek-tui ir tarpusavio ekonominį ryšių minimali kiekybinė riba), nereiškia, jog jis ati-tinka ir Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatas; *trečia*, priešingai, pagal teis-mų praktiką vidaus sandoriai laikytini teisėtai sudarytais Konkurencijos įstatymo nuostatų prasme išimtiniais atvejais, nes jie savaimė riboja sažiningą ūkio subjektų konkurenciją, jais konkretiems subjektams teikiamas privilegijos; *ketvirta*, vidaus sandorio teisėtumas grindžiamas jo sudarymo objektyvia būtinybe (neišvengiamamu), *inter alia*, paslaugos kokybe, jos prieinamumu ir nepertraukiamumu.
50. Kasacinis teismas, įvertinęs atsakoviu – Kauno miesto savivaldybės ir jos admi-nistracijos – kasacinio skundo argumentus, kuriais kvestionuojamas pirmiau nurodytas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų pateiktas nacionalinės tei-sės aiškinimas, kreipėsi į Teisingumo Teismą, jo klausdamas, ar valstybės narės apskritai gali įtvirtinti papildomas vidaus sandorių sudarymo sąlygas lyginant su Teckal kriterijais, įtvirtintais VPI 10 straipsnio 5 dalyje, o jei gali – kaip šia teise jos turėtų pasinaudoti (ją įgyvendinti).
51. Iš Prejudicinio sprendimo matyti, kad, *pirma*, pagal Europos Sąjungos teisę vals-tybės narės teisėtai savo nacionalinės teisės sistemoje gali nustatyti papildomus vidaus sandorių sudarymo kriterijus (sąlygas, ribojimus). Dėl šio teisės aiškinimo nesutarimo tarp ginčo šalių nėra.
52. Teisėjų kolegijos vertinimu, Teisingumo Teismo išvada apie galimybę nacionali-nėje teisėje papildomai reguliuoti ši Europos Sąjungos teisės institutą pagrįsta ne jo *per se* ydingumu, neteisėtumu, o valstybių narių turimos diskrecijos įgyvendi-nimu (Prejudicinio sprendimo 43–47 punktai). Nors valstybių narių diskrecija, Teisingumo Teismo vertinimu, turi ribas, tačiau bet kokiu atveju vidaus sandorių papildomų sąlygų nustatymas, net ir atsižvelgiant į pamatinės Europos Sąjungos teisės normas ir bendrosios rinkos laisves, yra galimas (nedraudžiamas), bet ne privalomas. Kaip teismo posėdžio metu teigė ginčo vidaus sandorio šalys, ne vi-sos valstybės narės pažymėta diskrecija pasinaudojo.
53. Prejudiciniame sprendime šiuo aspektu taip pat nurodyta, kad, *antra*, pagal Di-rektyvos 2014/24 nuostatas, išskaitant skaidrumo principą, papildomos naciona-linės vidaus sandorių sudarymo sąlygos (lyginant su Europos Sąjungos teise) turi būti įtvirtintos konkrečiose ir aiškiose pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normose, šios turi būti pakankamai prieinamos, o jų taikymas – numatomas. Teisin-gumo Teismas nurodė, kad teisės normų aiškumą, prieinamumą ir numatomumą turi įvertinti ir nustatyti būtent kasacinis teismas (šios nutarties 46 punktas).

54. Atsižvelgiant į ši Teisingumo Teismo išaiškinimą bei į pirmiau nurodytą jo išvadą apie galimybę nacionalinėje teisėje nustatyti papildomas vidaus sandorių sudarymo sąlygas, pirminio šalių ginčo pobūdis dėl vidaus sandorių sudarymo teisėtumo iš dalies pasikeitę: iš pradžią dominavo materialieji teisėtumo aspektai, t. y. vertinimas, ar apskritai galima riboti vidaus sandorių sudarymą (be Teckal kriterijų), vėliau svarbesni tapo procedūriniai aspektai, t. y. kokiam teisės akte ir kokiui būdu turėjo būti įtvirtintos papildomas ginčo vidaus sandorio sudarymo sąlygos.
55. Kita vertus, dalyvaujantys byloje asmenys ir toliau laikosi priešingų pozicijų dėl ginčo vidaus sandorio teisėtumo pagal pirmiau nurodytą procedūrinį (reguliamimo) aspektą. Iš esmės tebenesutariama, ar tam tikros papildomas vidaus sandorių sudarymo sąlygos privalėjo būti įtvirtintos tik VPĮ (VPĮ 10 straipsnio 5 dalis), ar galėjo ir buvo vienu metu nustatytos ir kituose teisės aktuose, pirmausia – Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje, o jei galėjo – ar atsakovėms apie taip įtvirtintas papildomas sąlygas buvo aiškiai žinoma.
56. Šiame kontekste kasacinis teismas primena kai kuriuos savo kreipimosi į Teisingumo Teismo aspektus. 2018 m. balandžio 13 d. nutartyje, *inter alia*, nurodyta, kad:
- 56.1. nors Lietuvos teismų praktika iš pradžią vystėsi, atsižvelgiant į nacionalinio teisinio reguliavimo kaitą, tačiau vėlesnis vis griežtėjantis teismų požiūris į vidaus sandorių sudarymo praktiką iš esmės buvo pagrįstas tiesiog teisės aiškinimo ir taikymo pasikeitimui, kurį galimai lémė nacionalinė vidaus sandorių sudarymo praktika;
- 56.2. Lietuvos vyriausasis administracinis teismas nuo 2011 metų pabaigos iki 2015 metų vidurio formavo praktiką, kad vidaus sandoris, atitinkantis *Teckal* kriterijus, teisėtas; nuo 2015 metų vidurio, *inter alia*, atsižvelgdamas į du Konstitucinio Teismo nutarimus, jis pradėjo vidaus sandorių teisėtumą sieti ne tik su *Teckal* kriterijais, bet ir su papildomais vertybiniiais pagrindais, *inter alia*, išplaukiančiais iš Konkurencijos įstatymo nuostatų, pavyzdžiu, paslaugų teikimo nepertraukiamumu, jų gera kokybe ir prieinamumu, taip pat poveikiu kitų ūkio subjektų lygiateisiškumui ir jų galimybėmis konkurruoti dėl atitinkamų paslaugų;
- 56.3. Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatų turinys iš esmės nepakito nuo pradinės (originalios) šio įstatymo redakcijos, t. y. 1999 m. kovo 23 d. įstatymo. Taigi Konkurencijos įstatymo 4 straipsnyje du dešimtmečius įtvirtinta viešojo administravimo subjektų bendro pobūdžio pareiga užtikrinti ūkio subjektų konkurenciją (ir šios pareigos vykdymas) įvairiais tarpsniais teismų buvo pripažistama tiek kaip vidaus sandorių teisėtumo vertinimo kriterijus, tiek iš jų apskritai nebuvo atsižvelgiama.
57. Iš šių kasacinių teismo argumentų, kurie ir po Prejudicinio sprendimo, dalyvaujančių byloje asmenų rašytinių paaiškinimų bei teismo posėdžio metu jų išreikštų pozicijų išlieka aktualūs ir reikšmingi galutinj teismo procesinių sprendimų priimančiai teisėjų kolegijai (žr. pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-275-469/2017 29, 30 punktus ir juose nurodytą kasacinių teismo praktiką), matyti, kad, pirma, Lietuvoje ginčo vidaus sandorio sudarymo metu, be VPĮ 10 straipsnio 5 dalies, iš

- esmės nebuvo kitų nuostatų, kuriose *expressis verbis* (aiškiai žodžiais, tiesiogiai) būtų įtvirtinti konkretūs vidaus sandorių sudarymo papildomi ribojimai, *antra*, iš Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio išplaukiantys galimi papildomi ribojimai pagrįsti jurisprudencijos vystymusi, o ne aiškia įstatymų leidėjo valia.
58. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip nurodyta pirmiau ir dėl to nėra ginčo byloje, Teisingumo Teismas savo teisės aiškinimus grindė Direktyva 2014/24. Ginčo vidaus sandorio sudarymo metu (2016 m. gegužės 3 d.) pastarasis netiesioginio taikymo Europos Sajungos teisės aktas jau (iki 2016 m. balandžio 18 d.) turėjo būti perkeltas į Lietuvos nacionalinę teisės sistemą (VPI), bet to padaryta dar nebuvo. Teisingumo Teismas šiuo aspektu nurodė, kad šalių ginčas patenka būtent į Direktyvos 2014/24 taikymo sritį, nes perkančioji organizacija klausimą dėl to, ar privalėjo iš anksto skelbti konkursą viešojo pirkimo sutarčiai sudaryti, galutinai išsprendė po 2016 m. balandžio 18 d.
59. Dėl šių priežasčių potencialiai galėtų susiklostyti situacija, kai privataus subjekto reikalavimas valstybei (plačiąja prasme), nagrinėjamu atveju – savivaldos institucijai dėl šios galimai neteisėtai sudarytos sutarties galėtų būti vertinamas pagal laiku nacionalinėse teisės normose neįgyvendintos Europos Sajungos direktyvos nuostatas (tiesioginis direktyvos veikimas) (žr., pvz., Teisingumo Teismo 1990 m. liepos 12 d. sprendimą byloje *Foster*, C-188/89) arba aiškinant *visq* nacionalinę teisę suderintai su šio Europos Sajungos teisės akto nuostatomis (netiesioginis direktyvos veikimas) (žr., pvz., Teisingumo Teismo 1984 m. balandžio 10 d. sprendimą byloje *von Colson ir Kamann*, 14/83).
60. Vis dėlto šioje byloje nėra pagrindo spręsti dėl tiesioginio ar netiesioginio Direktyvos 2014/24 veikimo galimybės, atsižvelgiant į šios nutarties 52 punkte padarytą išvadą apie valstybėms narėms suteikiamą diskreciją (o ne pareiga) reguliuoti vidaus sandorius. Kaip Prejudicinio sprendimo 53 punkte nurodė Teisingumo Teismas, valstybėms narėms turint laisvę pirmenybę teikti kuriam nors paslaugų teikimo, darbų atlikimo ar prekių tiekimo būdui, šios laisvės įgyvendinimas nuostant konkrečias vidaus sandorių sudarymo sąlygas nacionalinėje teisėje apskritai nelaikytinas Direktyvos 2014/24 perkėlimu.
61. Dėl šių priežasčių, teisėjų kolegijos vertinimu, Prejudiciniame sprendime akcentuota būtent pozityviosios *viešųjų pirkimų* teisės normų svarba kaip valstybių narėjų diskrecijos įgyvendinimo priemonė ir pagrindas sprendžiant šalių ginčus. Tokios pačios pozicijos kasacinis teismas laikėsi 2018 m. balandžio 13 d. kreipimesi į Teisingumo Teismą; šią poziciją, minėta, pastarasis iš esmės palaikė, be kita ko, nepritardamas generalinio advokato siūlomam Europos Sajungos teisės aiškinimui, pagal kurį vidaus sandorių sudarymo papildomą sąlygą (be *Teckal* kriterijų) šaltinis – ir nacionalinė jurisprudencija.
62. Vienas iš Teisingumo Teismo argumentų, kuriuo remiantis sprendžiama dėl vidaus sandorių sudarymo papildomų sąlygų, *per se* nejeinančių į Direktyvos 2014/24 *rationae materia* (materialiųjį pagrindą), teisėtumo – skaidrumo ir teisinio saugumo principai, pagrindinės SESV nuostatos (vidaus rinkos laisvės) ir iš jų išplaukiantys bendrieji Europos Sajungos principai (Prejudicinio sprendimo 48, 54, 55 punktai). Teisėjų kolegija konstatuoja, kad teisinis reguliavimas,

ypač atsižvelgiant į galimą užsienio tiekėjų suinteresuotumą kitų valstybių narių vidaus sandoriais, labiau nei nacionalinė jurisprudencija atitinka nurodytus reikalavimus.

63. Vidaus sandorių reguliavimas VPĮ įtvirtintas nuo 2010 m. kovo 2 d. Nuo šio momento iki ginčo vidaus sandorio sudarymo (2016 m. gegužės 3 d.) šis reguliavimas buvo keičiamas bent tris kartus (kitos VPĮ 10 straipsnio nuostatos – dar daugiau), tačiau vis dėlto jo turinys liko iš esmės nepakitęs, reguliavimo kaita buvo susijusi daugiausia su procedūriniais vidaus sandorių sudarymo aspektais (išviešinimu, jų sudarymo pagal Viešujų pirkimų tarnybos suteikiamus leidimus tvarkos nustatymu), be to, sumažinta kontroliuojamos įmonės iš kontroliuojančios perkančiosios organizacijos gaunamų pajamų dalis. Primintina, kad Konkurenčijos įstatymo 4 straipsnio nuostatų turinys nebuvo keičiamas.
64. Taip pat pažymėtina, kad, kaip nurodyta kasacinio teismo 2018 m. balandžio 13 d. nutartyje, kuria kreiptasi į Teisingumo Teismą, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas iki vidaus sandorių instituto įtvirtinimo VPĮ laikėsi pozicijos, jog Lietuvos įstatymų leidėjas įtvirtino baigtini VPĮ taikymo išimčių sąrašą, kuriame vidaus sandoriai nenustatyti; sie, jo vertinimu, apskritai laikytini bendrojo viešųjų pirkimų reguliavimo išimtimi, kuri turėtų būti aiškinama ir taikoma siaurai; valstybės narės gali įtvirtinti griežtesnį nei viešųjų pirkimų direktyvose nustatytą reguliavimą (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administraciniu teismo 2008 m. gruodžio 5 d. nutartį administraciniuje byloje Nr. A-756-1976/2008).
65. Atsižvelgiant į tai ir iš esmės pritariančius atsakovių savivaldybės ir jos administracijos argumentams šiuo aspektu, konstatuotina, kad nėra pagrindo, *pirma*, daryti išvados, jog Lietuvos įstatymų leidėjas teisiniame reguliavime nevisiškai tiksliai įgyvendino savo konstitucinę kompetenciją ir nenustatė visų būtinų vidaus sandorių reguliavimo aspektų, kurie turėtų būti pataisyti teismų praktikoje sistemiškai aiškinant kitus teisės aktus, *antra*, tokiam teisės aiškinimui, pagal kurį, ignoruojant įstatymų leidėjo valią, vidaus sandorių instituto taikymas lieka nuolatos išimtinis, nepriklausomai nuo VPĮ 10 straipsnio reguliavimo kaitos.
66. Sutiktina su atsakovių savivaldybės ir jos administracijos atstovo teismo posėdžio metu išsakyta pozicija, kad apeliaciinės instancijos teismo sprendimu nustatytos papildomos vidaus sandorių sudarymo sąlygos iš esmės patenka į Lietuvos įstatymų leidėjo kompetencijos (reguliavimo diskrecijos) sritį, nes ginčo vidaus sandorio sudarymo metu (ir net prasidėjus teismo procesui) tebegaliojant turinio prasmė siauresnės apimties VPĮ 10 straipsnio 5 daliai (įtvirtinti tik *Teckal kriterijai*) nebuvo galutinai aišku, ar ir kaip bus keičiamas nacionalinis šio teisės instituto teisinis reglamentavimas.
67. Jei būtų laikomasi priešingos pozicijos, kad papildomos lyginant su Teckal kriterijais vidaus sandorių sudarymo sąlygos, net ir tiesiogiai neįtvirtintos VPĮ, yra privalomos kaip akivaizdžios, nebūtų aišku, kodėl įstatymo leidėjas jas konkrečiai įteisino naujos redakcijos VPĮ, kurio nuostatos nagrinėjamam ginčui netaikomos. Be to, tokiu aiškinimu būtų paneigta VPĮ kaip *lex specialis* (*specialusis įstatymas*) reikšmė.
68. Šiame kontekste kasacinio teismo konstatuota, kad Lietuvoje tiekėjų parinkimas ir sutarčių su jais sudarymas reguliuojamas VPĮ; VPĮ pripažįstamas *lex specialis*

- tieki CK, tiek kitų teisės aktų atžvilgiu; VPĮ, kaip specialiojo įstatymo, aiškinimą ir taikymą lemia šio įstatymo tikslai ir juo reguliuojamų santykių pobūdis; teismai, nagrinėdami tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų ginčus, *ex officio* (pagal pareigas) sprendžia dėl VPĮ taikymo; kitų teisės aktų nuostatos turi būti taikomos *subsidiariai* VPĮ atžvilgiu, t. y. pirmiausia reikia taikyti galiojančias VPĮ nuostatas, o visos kitos teisės normos taikytinos tais atvejais, kai VPĮ nereguliuoja tam tikro klaušimo arba VPĮ normose įtvirtintos blanketinės nuostatos; kita vertus, toks VPĮ ir kitų teisės aktų santykis neeliminuoja imperatyviųjų reikalavimų, įtvirtintų ne VPĮ, taikymo; VPĮ nuostatą negalima aiškinti ir taikyti taip, kad būtų nukrypta nuo kitų teisės aktų nuostatų, o šiuo taikymas negali būti laikomas prieštaraujančiu VPĮ nuostatą taikymui, nebent VPĮ *expressis verbis* būtų įtvirtintas priešingas reguliavimas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-534/2014 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
69. Teisėjų kolegijos vertinimu, net ir laikant, kad iš Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio bendrojo pobūdžio nuostatų išplaukia kokie nors perkančiosioms organizacijoms taikytini ribojimai (papildomos vidaus sandorių sudarymo sąlygos), tokia situacija, atsižvelgiant į VPĮ santykį su kitais teisės aktais, nagrinėjamoje byloje turėjo būti sprendžiama būtent VPĮ naudai, juolab kad pastarajame teisės akte įtvirtinta konkretaus turinio nuostata. Esant konkrečios specialiojo įstatymo teisės normos ir abstraktesnės bendrojo teisės akto nuostatos, kurios turinys išplaukia tik iš teismų praktikos, kolizijai, pirmenybė turėtų būti suteikta būtent *lex specialis*. Apskritai neigiamai vertintinas toks teisės aiškinimo metodas (būdas), kuris iš esmės pakeičia aiškų reguliavimą, jam suteikdamas visiškai priešingą reikšmę.
70. Kasacinis teismas neturi kompetencijos kvestionuoti kitų (ne bendrosios kompetencijos) Lietuvos teismų procesinių sprendimų, kuriuose buvo pateiktas Konkurencijos įstatymo ar kitų teisės aktų aiškinimas, *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) galios. Vis dėlto, kaip nurodyta pirmiau (šios nutarties 46 punktas), kasacinis teismas kompetentingas pasisakyti dėl nacionalinio viešujų pirkimų teisinio reguliavimo aiškumo, vertinti jo pakankamumą ar stoką ir taikyti atitinkamus teisinius tokio vertinimo padarinius sprendžiant dėl ginčo vidaus sandorio teisėtumo.
71. Prejudicinio sprendimo 56 punkte nurodyta, kad kasacinis teismas, be kita ko, turėtų įvertinti Lietuvos jurisprudencijoje suformuluotų Konkurencijos įstatymo nuostatų aiškinimo taisyklių tikslumą, suprantamumą. Teisėjų kolegija, remdamasi prieš tai nurodytais argumentais, sprendžia, kad nacionalinės teisės turiniui ir jos suprantamumui pirmiausia keliamas universalumo kriterijus; subjektinės teisės ir pareigos, galimai išplaukiančios iš bendrojo pobūdžio teisės nuostatos, priešingai nei nurodo Konkurencijos taryba, negali priklausyti tik nuo atitinkamo asmens žinojimo apie šios institucijos veiklą, formuojamą praktiką bei jos vertinimą jurisprudencijoje. Taigi teisės normos aiškumas, prieinamumas ir nuspėjamumas daugiau vertintinas teisės, o ne faktų prasme.
72. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip jau buvo nurodyta, nacionalinė jurisprudencija šiuo klausimu nebuvo nuosekli, dėl to tik nuo 2015 metų vidurio vėl pasikeitusi administracinių teismų praktika ginčo vidaus sandorio sudarymo momentu negali būti laikoma nusistovėjusia. Be to, vidaus sandorių teisėtumas

nevienodai vertintas juos kontroliuojančių institucijų. Iš bylos medžiagos matyti, kad išsiskyrė Viešųjų pirkimų tarnybos ir Konkurencijos tarybos pozicijos dėl ginčo vidaus sandorio teisėtumo, atsižvelgiant į jų kompetenciją pasidalijimą taikyti atitinkamai VPI ir Konkurencijos įstatymo nuostatas.

73. Kita vertus, pačios Viešųjų pirkimų tarnybos pozicija, kad ji vidaus sandorius vertina išimtinai pagal VPI 10 straipsnio 5 dalyje įtvirtintus kriterijus, nėra pastovi. Vilniaus apygardos administracinius teismus yra nagrinėjęs ginčą dėl Viešųjų pirkimų tarnybos 2017 m. vasario 10 d. sprendimo neleisti perkančiajai organizacijai sudaryti vidaus sandorio su savo kontroliuojama įmone, nes, tarnybos vertinimu, VPI 10 straipsnio 5 dalyje nustatytos išimties taikymas prieštarautų teismų praktikai, pažeistų VPI 3 straipsnyje įtvirtintus principus ir neleistų pasiekti pirkimo tikslo (racionalaus biudžeto lėšų panaudojimo) (Vilniaus apygardos administraciniu teismo 2017 m. gegužės 23 d. sprendimas administraciniėje byloje Nr. eI-2697-535/2017).
74. Primintina, kad nagrinėjamu atveju Viešųjų pirkimų tarnyba 2016 m. balandžio 20 d. sprendimu, *inter alia*, Kauno miesto savivaldybės administraciją įpareigojo įvertinti viešųjų pirkimų procedūrų vykdymo galimybę ir sudarysimo sandorio atitiktį Konkurencijos įstatymo nuostatom, tačiau iš karto suteikė leidimą sudaryti vidaus sandorį, nelaukdama, kol perkančioji organizacija įvykdys jai nustatytus įpareigojimus. Jei vidaus sandorius kontroliuojanti institucija neturi nuoseklios pozicijos dėl Konkurencijos įstatymo nuostatas aiškinančios teismų praktikos turinio ir reikšmės taikant VPI normas, tokia jurisprudencija negali būti pripažinta kaip suprantama ir aiški perkančiosioms organizacijoms.
75. Tokia institucijų (ir teismų) praktika, be kita ko, neatitinka Prejudiciniame sprendime nurodytų aiškių pozityviosios viešųjų pirkimų teisės normų prieinamumo, taikymo numatomumo (nuspėjamumo) kriterijų, kuriais siekiama išvengti bet kokios savivalės pavojaus.
76. Teisėjų kolegija, remdamasi šioje nutartyje išdėstytais argumentais, atsižvelgda į Prejudiciniame sprendime Teisingumo Teismo pateiktą Europos Sajungos teisės aiškinimą, VPI ir kitų teisės normų turinį, šių teisės aktų santykį ir šioje nutartyje nurodytą teisinį reguliavimą aiškinančią teismų praktiką, taip pat siekdamas užtikrinti skaidrumo ir teisinio tikrumo principus bei vadovaudamas CPK 361 straipsnio 4 dalies 2 punktu, formuluoja tokias teisės aiškinimo taisykles:
  - 76.1. *perkančiosios organizacijos su savo kontroliuojamais subjektais vidaus (in house) sandorij gali sudaryti tik tokiu atveju, jei tokia jų teisė tiesiogiai įtvirtinta VPI; Lietuvos įstatymų leidėjas pagal Direktyvą 2014/24 turi šių sandorių reguliavimo diskreciją;*
  - 76.2. *visi materialieji ir procedūriniai įstatymo leidėjo siekiami taikyti vidaus sandorių sudarymo reikalavimai, nepriklausomai nuo to, ar jie nustatyti vykdant iš Europos Sajungos teisės kylančias pareigas, ar naudojantis vidaus teisinio reguliavimo teise, turi būti aiškiai, tiksliai, nedviprasmiškai ir suprantamai įtvirtinti viename teisės akte – VPI.*
77. Teisėjų kolegija, remdamasi šioje nutartyje nurodytais argumentais, daro išvadą, kad ginčo vidaus sandorio metu konkrečiose ir aiškiose pozityviosios viešųjų pir-

kimų teisės normose nebuvo įtvirtinta papildomų tokų sutarčių sudarymo priva-lomų sąlygų lyginant su *Teckal* kriterijais, todėl ginčo vidaus sandoris nepažeidė imperatyviųjų teisės normų (CK 1.78 straipsnio 1 dalis).

*Dėl ginčo vidaus sandorio teisėtumo ieškovės teisių užtikrinimo prasme (dėl nuginčijamo sandorio pagrindo)*

78. Kaip nurodyta šios nutarties 43, 44 punktuose, nagrinėjamoje byloje ginčo vidaus sandorio teisėtumas vertintinas pagal niekinio ir nuginčijamo sandorio pagrin-dus. Atsižvelgiant į tai, kad atsakovių sudarytas sandoris nepažeidė imperatyviųjų teisės normą, toliau spręstina, ar juo nebuvo pažeistos ieškovės subjektinės teisės, kylančios iš anksčiau sudarytos viešojo pirkimo sutarties.
79. Šiuo aspektu pabrėžtina, kad kasacinis teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą, prašydamas pateikti Europos Sąjungos teisės aiškinimą iš esmės tik dėl vidaus sandorių teisinio reguliavimo reikalavimų, jų nustatymo galimybės ir ribų (t. y. dėl niekinio sandorio vertinimo pagrindo aspektų).
80. Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad Prejudicinio sprendimo 63 punkte Teisin-gumo Teismo kasaciniam teismui, iš dalies perkvalifikuojant jo klausimą, pa-teikti ginčo vidaus sandorio sudarymo aplinkybių vertinimo nurodymai *per se* nereiškia, kaip pažymi ieškovė ir Konkurencijos taryba, kad vidaus sandoriams taikytini papildomi imperatyviųjų normų reikalavimai, analogiški Konkurencijos 4 straipsnio nuostatų turiniui. Iš Teisingumo Teismo nurodymų aiškiai matyti, kad kasacino teismo atliktinas ginčo vidaus sandorio teisėtumo vertinimas sieja-mas būtent su ieškovės teisių galimu pažeidimu, atsižvelgiant į konkrečias nagri-nėjamo ginčo aplinkybes.
81. Ieškovė viso proceso metu įrodinėjo, kad dėl ginčo vidaus sandorio sudarymo buvo pažeistos jos teisės, kylančios iš prieš tai sudarytos viešojo pirkimo sutarties, nes sumažėjo šienaujamų vejų plotai, iš jos paimti ir atsakovei UAB „Kauno švara“ perduoti techniškai nesudėtingi, mažiau resursų reikalaujantys užsakymai, todėl ieškovė dėl ginčo vidaus sandorio ne tik prarado pajamų, bet ir išaugo jos bendra vykdomy darbų savikaina, nors įkainiai nebuvo pakeisti.
82. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamame procesiniame sprendime nustatė, kad iš atsakovės savivaldybės administracijos į bylą pateiktų dokumentų matyti, jog šienaujami plotai Kaune 2014–2017 m. nemažėjo: ieškovė 2014 m. gegužės–rugsejo mén. suteikė atsakovei (savivaldybės administracijai) 4491,0962 ha ploto vejų šienavimo paslaugas, 2015 m. gegužės–rugsejo mén. – 3568,8224 ha ploto, 2016 m. gegužės–rugsejo mén. – 3860,5928 ha ploto; atsakovė UAB „Kauno šva-ra“ 2016 m. gegužės–rugsejo mén. suteikė 495,336 ha ploto vejų šienavimo pas-laugas. Nors perkančioji organizacija teigia, kad šienavimo plotai žymiai padidė-jo, tačiau, nurodytais duomenimis, 2016 m. gegužės–rugsejo mén. Kauno mieste buvo nušienautas 4355,9288 ha plotas, kuris yra mažesnis nei 2014 m. gegužės–rugsejo mén. vienos ieškovės nušienautas plotas – 4491,0962 ha, t. y. 2014 m. gegužės–rugsejo mén. ieškovė nušienavo 135,1674 ha didesnį plotą nei 2016 m. gegužės–rugsejo mėnesį abiejų įmonių nušienautas plotas; iš pateiktų duomenų

taip pat akivaizdu, kad UAB „Kauno švara“ teikia vejų šienavimo paslaugas Eigulių seniūnijoje bei dalyje Žaliakalnio seniūnijos, kuriose iki ginčo vidaus sandorio sudarymo paslaugas teikė būtent ieškovė.

83. Šiuo aspektu atkreiptinas dėmesys į tai, kad nors apeliacinės instancijos teismo nustatytos faktinės aplinkybės buvo šio ginčo dalykas, bendraatsakovės kasaciniame skunde jų iš esmės (be lakoniško nesutikimo nurodymo) nekvestionavo, plačiau neargumentavo dėl galimai neteisingo įrodymų vertinimo taisyklių taikymo, netinkamo įrodinėjimo naštos tarp ginčo šalių paskirstymo. Pažymėtina, kad bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribos yra apibrėžiamos kasaciniame skunde (CPK 353 straipsnio 1 dalis). Teismo posėdžio metu atsakovų pateiktais argumentais negali būti pakeista kasaciniame skunde apibrėžta ginčo nagrinėjimo apimtis. Be to, kasacinis teismas yra saistomas byloje nustatyta faktinių aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis) ir bylos faktų netiria.
84. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija tik teisės vystymo tikslu pasisakys dėl tam tikrų ginčo šalių (perkančiosios organizacijos ir ieškovės) sutartinių santykių aspektų. Kasacinis teismas dėl šios ginčo dalies *ex officio* neperžengia kasacinių skundo ribų, teisėjų kolegijos argumentai dėl sutartinių ieškovės ir atsakovės (savivaldybės administracijos) santykių nedaro įtakos įsiteisėjusio apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo daliai.
85. Visų pirma pažymėtina, kad nors viso proceso metu perkančioji organizacija laikėsi pozicijos, jog viešojo pirkimo sutarties su ieškove vykdymo metu žymiai padidėjo vejų šienavimo plotai, tačiau šios pozicijos iš esmės nepagrindė. Neginčytina, kad viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu (2014–2017 metais), net ir prieš ginčo vidaus sandorio sudarymą, vykdytinų užsakymų ieškovei apimtis svyravo. Vis dėlto tai labiau siejama su paslaugų (darbų) atlikimo dažnumu, intensyvumu, o ne šienautinų vejų pločio pokyčiu. Atsakovės iš esmės nepaneigė ieškovės direktorius teismo posėdžio metu pateiktų paaiškinimų, kad pirmiau nurodytas sutartinių įsipareigojimų vykdymo svyrapimas iš esmės nulemtas gamtos sąlygų, nuo kurių priklauso vejos augimas ir atitinkamai jos šienavimo dažnumas.
86. Būtent dėl šios pirkimo objekto specifikos buvo sudaryta viešojo pirkimo sutartis pagal fiksuoto įkainio kainodarą, kurios taikymas lémė teiktinų paslaugų (atliktinų darbų) mastą ir atsiskaitymų su ieškove apimtį (Viešojo pirkimo dokumentų 4.1, 7.2 punktai). Kasacino teismo šiuo aspektu ne kartą konstatuota, kad kai objektyviai neįmanoma tiksliai apibrėžti pirkimo objekto apimties, tai gali kelti sunkumą tiekėjams apskaičiuoti pasiūlymo kainą ir prisiiinti sutarties vykdymo riziką, todėl šalių interesų pusiausvyrą geriausiai užtikrintų fiksuoto įkainio kainodara (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 5 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-94/2013).
87. Nesutiktina su teismo posėdžio metu atsakovų pateiktu 2014 m. kovo 18 d. viešojo paslaugų pirkimo sutarties nuostatų aiškinimu, pagal kurį ieškovei nekyla teisėtų lūkesčių dėl paslaugų teikimo apimties nekintamumo tiek, kiek tai nesusiję su gamtos sąlygomis. Sutartyje nurodyta, kad šalys susitaria dėl maksimalių paslaugų kiekių, paslaugų gavėja neįsipareigoja pirkti visų sutarties priede nurodytų paslaugų ar jų kiekio, tiekėjai įsipareigojama sumokėti už faktiškai suteiktas

- paslaugas, jei gavėjai reikalingos paslaugos viršija maksimalius kiekius, bus vykdomas atskiras pirkimas.
88. Byloje nėra ginčo, kad 2014 m. kovo 18 d. viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu ieškovei pateikti vykdyti užsakymai neviršijo maksimalių paslaugų (darbų) kiekių. Net jei pirmiau nurodytas viešojo pirkimo sutarties nuostatas būtų galima aiškinti taip, kad perkančioji organizacija užsitikrino teisę atsisakyti dalies paslaugų, tokia teisė negali būti aiškinama taip, kad dėl dalies iš viešojo pirkimo sutarties apimtį patenkančią paslaugą teikimo gali būti sudarytas papildomas sandoris su trečiuoju asmeniu.
  89. Nors iš tiesų 2016 m. užsakymų ieškovei mastas sumažėjo mažiau nei 10 proc., bet, pritarus perkančiosios organizacijos pozicijai, toks mažėjimas potencialiai būtų neribotas ir galėtų sudaryti daug didesnę viešojo pirkimo sutartyje nurodytų paslaugų dalį, todėl viešojo pirkimo sutartį sudaręs tiekėjas galėtų prarasti reikšmingą dalį pajamų. Be to, kaip nurodyta pirmiau, įsigyjamų paslaugų (darbų) pobūdis nevienodas, todėl ieškovės negautų (ginčo vidas sandoriu perimtų) užsakymų dalis nebūtinai tiesiogiai (proporcingai) koreliuoja su prarandamų pajamų dalimi.
  90. Byloje susiklosčiusi situacija iš dalies panaši į kasacinio teismo nagrinėtą ginčą. Tąkart kasacinio teismo konstatuota, kad sutarties nuostata, pagal kurią pirkėjas, įspėjės tiekėją, turi teisę vienašališkai nutraukti paslaugų sutartį prieš terminą, jeigu paslaugos pirkėjui tampa neberekalingos, aiškintina taip, kad poreikis įsigyti paslaugas turėtu išnykti ne tik sutartį sudariusio tiekėjo atžvilgiu, o apskritai, ir todėl taip nutraukus sutartį tos pačios paslaugos negalėtų būti iš naujo įsigyjamos iš kito ūkio subjekto; priešingu atveju perkančioji organizacija galėtų skelbti konkursus dėl to paties pirkimo objekto tol, kol pirkimą laimi jai priimtinias tiekėjas, ir tai akivaizdžiai prieštarautų VPĮ 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintam skaidrumo principui, VPĮ 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintam pirkimo tikslui (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-248/2018).
  91. Siame kontekste kasacinio teismo ne kartą spręsta, kad dėl vieno pirkimo objekto negali būti sudarytos kelios viešojo pirkimo sutartys. VPĮ taip pat nenustatytą tokios galimybės (išimtis nustatyta tik dėl preliminariųjų sutarčių). Nors įstatyme priešingų nuostatų nėra, t. y. tiesiogiai neįtvirtintas aiškus draudimas dėl to paties pirkimo objekto sudaryti kelias viešojo pirkimo sutartis, tačiau viešujų pirkimų reguliavimas, jo nuostatomis skatinama ir užtikrinama ūkio subjektų konkurencija iš esmės suponuoja vieno laimėtojo išrinkimo, o ne kelių kontrahentų koegzistavimo mechanizmą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-469/2017 29, 30 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
  92. Teisėjų kolegija dėl pirmiau nurodytų argumentų sprendžia, kad ginčo vidas sandoris pažeidė ieškovės teises, jos teisėtus lūkesčius į nenutrukstamą ir vientisą sudarytos viešojo paslaugų pirkimo sutarties vykdymą, todėl pripažintinas sudaurytu neteisėtai.

## *Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų*

93. Teisėjų kolegija, remdamasi šioje nutartyje suformuluotais teisės aiškinimais ir padarytomis išvadomis, sprendžia, kad nėra pagrindo naikinti iš esmės teisingo skundžiamo apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo, nepriklausomai nuo to, kad ne dėl visų jo argumentų ginčijamas procesinis sprendimas paliktinas galioti. Dėl nurodytų priežasčių kasacinius skundas atmetinas kaip nesudarantis pagrindo pakeisti ar panaikinti apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
94. Dėl kitų kasacinių skundo, prisdėjimo prie jo ir atsiliepimo į jį argumentų kaip teisiškai nereikšmingų galutinei bylos baigčiai teisėjų kolegija nepasisako.
95. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą.
96. Netenkinus kasaciniu skundo, bylinėjimosi išlaidos atsakovėms neatlygintinos.
97. Ieškuvė kasaciniams teismui pateikė prašymą priteisti 4216,85 Eur išlaidų (iš jų – 1524 Eur atsiliepimo į kasacinių skundą parengimas, 272,25 Eur pasirengimas teismo posėdžiui ir atstovavimas teismo posėdyje, 1089 Eur rašytinių pastabų rengimas Teisingumo Teismui, 1089 Eur rašytiniai paaškinimai kasaciniams teismui po Prejudicinio sprendimo priėmimo, 242 Eur pasirengimas ir atstovavimas teismo posėdyje) atlyginimą.
98. Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkretios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta Rekomendacijose dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio, patvirtintose Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu (toliau – Rekomendacijos) (CPK 98 straipsnio 2 dalis). Remiantis Rekomendacijų 7 punktu, už advokato teikiamas teisines paslaugas rekomenduojamas priteisti maksimalus užmokesčio dydis apskaičiuojamas taikant koeficientus, kurių pagrindu imamas Lietuvos statistikos departamento skelbiamas užpraejusio ketvirčio vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokesčis šalies ūkyje (be individualių įmonių). Konkretūs koeficientai už atskiras advokato teikiamas paslaugas nustatyti Rekomendacijų 8 punkte.
99. Prašomas priteisti 1521,60 Eur išlaidų atlyginimas už atsiliepimo į kasacinių skundą surašymą viršija Rekomendacijų 8.14 punkte nurodytą dydį, todėl ieškovei iš atsakovių lygiomis dalimis priteistina 1446,36 Eur šių išlaidų atlyginimo (CPK 98 straipsnio 1 dalis).
100. Ieškuvė, prašydama priteisti 272,25 Eur išlaidų atlyginimą, pateikė duomenis, kad jos atstovas užtruko 2,5 val. rengdamasis teismo posėdžiui ir tame atstovaudamas ieškovei. Šios išlaidos viršija Rekomendacijų 8.19 punkte nustatytus dydžius, todėl jų dydis mažintinas ir ieškovei iš atsakovių lygiomis dalimis priteistina 221,20 Eur šių išlaidų atlyginimo.

101. Pagal CPK 93 straipsnio 6 dalį bylinėjimosi išlaidos, susidariusios, *inter alia*, dėl teismo kreipimosi į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, proceso dalyviams nepaskirstomos. Konstitucinis Teismas, vertindamas šios teisės normos konstitucingumą, 2018 m. gruodžio 14 d. nutarime (bylos Nr. 16/2017) konstatavo, kad CPK 93 straipsnio 6 dalis, pagal kurią bylinėjimosi išlaidos, susidariusios dėl teismo kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją, taip pat dėl kreipimosi į administracinį teismą dėl norminio teisės akto teisėtumo, proceso dalyviams nepaskirstomos, prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisės valstybės, teisingumo principams.
102. Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos įstatymas (ar jo dalis) arba kitas Seimo aktas (ar jo dalis), Respublikos Prezidento aktas, Vyriausybės aktas (ar jo dalis) negali būti taikomi nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad atitinkamas aktas (ar jo dalis) prieštarauja Konstitucijai. Remiantis šia nuostata ir atsižvelgiant į tai, kad Konstitucinis Teismas pripažino, jog CPK 93 straipsnio 6 dalis prieštarauja Konstitucijai, nagrinėjamoje byloje spręstina dėl ieškovės išlaidų, susijusių su Prejudicinio sprendimo priėmimu Teisingumo Teisme, atlyginimo.
103. Teisėjų kolegija pažymi, kad Rekomendacijų 8 punkte tarp advokato teikiamų paslaugų nėra išskirtos advokato atstovaujant klientui Teisingumo Teisme teikiamos paslaugos (pvz., rašytinių paaiškinimų teikimas, dalyvavimas Teisingumo Teismo posėdyje ir pan.), taigi nėra reglamentuota, koks turėtų būti priteistas maksimalus bylą nagrinėjant Teisingumo Teisme turėtų atstovavimo išlaidų atlyginimas.
104. Pagal CPK 3 straipsnio 6 dalį, jeigu nėra įstatymo, reglamentuojančio ginčo materialinį arba procesinį santykį, teismas taiko įstatymą, reglamentuojantį panašius santykius (įstatymo analogija), o jeigu ir tokio įstatymo nėra, teismas vadovaujasi bendraisiais teisės principais (teisės analogija); pagal analogiją negali būti taikomos specialiosios, t. y. bendruą taisyklių išimtis nustatančios, teisės normos.
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodyta, kad įstatymo analogija galiama esant tokiom sėlygom: nėra teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį; yra teisės norma, reglamentuojanti panašų santykį; yra toks teisės normų reguliuojamo ir nereguliuojamo santykio panašumas, kuris leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad analogijos taikymas yra pateisinamas, t. y. neprieštaraus santykio esmei ir pobūdžiui. Kasacinio teismo praktikoje pirmoji sėlyga aiškinama kaip pozityviosios teisės normos, papročio, teismo precedento ar šalių susitarimo, kuris reglamentuotų ginčo santykį, nebuvinamas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-503-469/2016 44 punktą).
106. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į šios nutarties 103 punkte nurodytą Rekomendacijų spragą, įvertinės atstovaujant ieškovei Teisingumo Teisme teiktų advokato teisinių paslaugų pobūdį, sudėtingumą, paprastai taip pat ir sprendžiamų teisinių klausimų naujumą, yra išaiškinės, kad, nustatant išlaidų už rašytinių paaiškinimų Teisingumo Teismui parengimą dydį, įstatymo analogijos pagrindu gali būti taikomas Rekomendacijų 8.2 punkte nustatytas koeficientas už ieškinio, priešieškinio, atsiliepimo į ieškinį ar priešieškinį parengimą (Lietuvos Aukščiau-

siojo Teismo 2019 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019, 96 punktas).

107. Ieškovės prašomo priteisti bylinėjimosi išlaidų už pastabų Teisingumo Teismui parengimą atlyginimo dydis (1089 Eur) neviršija Rekomendacijų 8.2 punkte nurodyto dydžio, todėl ieškovei iš atsakovių lygiomis dalimis priteistina ši 1089 Eur suma.
108. Ieškovė taip pat prašė priteisti 1089 Eur išlaidų už susipažinimą su Teisingumo Teismo dokumentais ir rašytinių argumentų kasaciniam teismui pateikimą atlyginimo. Šios išlaidos viršija Rekomendacijų 8.16 punkte nustatytus dydžius, todėl jų dydis mažintinas ir ieškovei iš atsakovių lygiomis dalimis priteistina 515,60 Eur šių išlaidų atlyginimo.
109. Ieškovė, prašydama priteisti 242 Eur išlaidų, pateikė duomenis, kad jos atstovas užtruko 2 val. rengdamasis žodiniams teismo posėdžiui kasaciniame teisme ir Jame atstovaudamas ieškovei. Šios išlaidos neviršija Rekomendacijų 8.19 punkte nustatyti dydžių, todėl ieškovei iš atsakovių lygiomis dalimis priteistina 242 Eur šių išlaidų atlyginimo.
110. Sudėjus nutarties 97, 99, 100, 107–109 punktuose nurodytas sumas, iš viso ieškovei iš atsakovių priteistina 3514,16 Eur išlaidų atlyginimo, t. y. po 1171,39 Eur iš kiekvienos atsakovės.
111. Šiuo aspektu pažymėtina, kad, nors atsakovė UAB „Kauno švara“ pateikė tik prisdėjimą prie kasacinių skundo, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog pagal kasacinių teismo praktiką, kai ieškovė savo interesus gina prieš kelis procesinius varžovus (ne tik prieš perkančią organizaciją), nustačius pastarujų bylos šalių argumentų nepagrįstumą, yra teisinga iš jų lygiomis dalimis priteisti ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (CPK 93 straipsnio 4 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-60-378/2015).
112. Bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, patirta 27,74 Eur bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 9 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Atmetus atsakovių kasacinių skundą, šių išlaidų atlyginimas valstybės naudai priteistinas iš atsakovių lygiomis dalimis, t. y. po 9,25 Eur (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92, 93 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

#### n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. spalio 4 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Priteisti iš atsakovių Kauno miesto savivaldybės (j. a. k. 111106319), Kauno miesto savivaldybės administracijos (j. a. k. 188764867) ir uždarosios akcinės bendrovės „Kauno švara“ (j. a. k. 188764867) ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Irgita“ (j. a. k. 135277442) naudai po 1171,39 Eur (vieną tūkstantį vieną šimtą septyniasdešimt vieną Eur 39 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti iš atsakovių Kauno miesto savivaldybės (j. a. k. 111106319), Kauno miesto savivaldybės administracijos (j. a. k. 188764867) ir UAB „Kauno švara“ (j. a. k. 188764867) valstybės naudai valstybei po 9,25 Eur (devynis Eur 25 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo. Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkanamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

#### 1.7. Dėl reikalavimo tiekėjų kvalifikacijai (teisės verstis veikla, reikalinga sutarčiai įvykdyti) atitikties vertinimo

*Pagal nuosekliai suformuotą kasacinio teismo praktiką tiekėjams suteikiama plati galimybė pateikti trūkstamus jų kvalifikaciją pagrindžiančius dokumentus, išskaitant trūkstamus duomenis dėl teisės versčios veikla, reikalinga viešojo pirkimo sutarčiai įvykdyti. Jei viešojo pirkimo dokumentuose aiškiai nenurodyta, kokios konkrečios teisės turėjimą tiekėjas turi įrodyti perkančią organizacijai ir (ar) kokius konkretius atestatus ar kitokius įrodymuosius dokumentus reikėtų jai pateikti, bet dėl pirkimo objekto apibrėžties pirkimo sąlygose ir specialiųjų teisės aktų taikymo tokie dokumentai būtini vykdant viešojo pirkimo sutartį, perkančioji organizacija privalo leisti tiekėjui ištaisyti pasiūlymo trūkumus. Tokiu atveju pasiūlymo trūkumo (jei jį lėmė išimtinai pirkimo sąlygos) ištaisymas suprantamas ne tik kaip trūkstamo teisės verstis veikla įrodančio dokumento (atestato) pateikimas, bet ir leidimas tiekėjui viešojo pirkimo sutarties vykdymui pasitelkti naujus subjektus – partnerius, subrangovus, jei jis pats negali ar neturi teisės atliliki tam tikrų darbų (teikiti paslaugų).*

Kiek tai susiję su tiekėjų teisės verstis veikla turėjimo (igijimo) įrodinėjimu pagal neišviešintus viešojo pirkimo sąlygų reikalavimus, perkančiosios organizacijos negali atmesti tiekėjų pasiūlymų prieš tai jiems neleisdamos (jų neįpareigodamos) ištaisyti nustatyto privalomo pajėgumo trūkumo. Kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 išplėstinės teisėjų kolegijos suformuluotos teisės aiškinimo taisykles iš esmės vertintinos kaip kompromisas, kuriuo suderinama tiekėjų teisių apsauga nuo neskaidraus ir savavalisko pasiūlymų vertinimo bei imperatyviųjų teisės normų taikymo užtikrinimas. Atsižvelgiant į tai, nėra tiek svarbu, kaip (kokiu būdu) tiekėjui leisti ištaisyti nustatyta trūkumą (jei tai apskritai jam įmanoma padaryti), nulemtą specialiųjų teisės normų taikymo, nes priešingu atveju pirmenybė neteisėtai būtų suteikta ne viešojo pirkimo sąlygomis.

Iš anksto neišviešinto ūkio subjekto pasitelkimas tiekėjo pajėgumui pagrasti, kai jis pats jo neturi, neturėtų būti aiškinamas ir vertinamas kaip vienintelė galima jų pasitaisymo (trūkumo šalinimo) priemonė. Iš kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 motyvų neišplaukia aiškios trūkumo šalinimo mechanizmo ribos, todėl tiekėjai iš esmės turi turėti galimybę pasitaisyti ir kitokiu būdu. Neatmestini atvejai, kai dėl specifinio pirkimo objekto, atitinkamos rinkos struktūros ar kitokių priežasčių tiekėjui, net ir siekiančiam tą padaryti, nepavyks rasti jokio kito ūkio subjekto arba galimų subrangovų ratas bus itin siauras, dėl to jų pasitelkimas taps sudėtingas, ilgai truks ir pan.

*Jeigu tiekėjo kvalifikacija dėl teisės verstis atitinkama veikla nebuvo tikrina-  
ma arba tikrinama ne visa apimtimi, tiekėjas perkančiajai organizacijai įsipareigoja,  
kad pirkimo sutartį vykdys tik tokią teisę turintys asmenys (VPĮ 35 straipsnio 2 dalies  
3 punktas). Šiąvoka „kvalifikacija nebuvo tikrinama“, atsižvelgiant į perkančiųjų orga-  
nizacijų pareigas, išplaukiančias iš skaidrumo principo, apima ne tik prašymą pateik-  
ti atitinkamą teisę liudijantį dokumentą, bet pirmiausia – paties reikalavimo dėl šio  
tiekėjų pajėgumo turėjimo suformulavimą (įtvirtinimą) viešojo pirkimo sąlygose, t. y.  
laikoma, kad kvalifikacija tikrinama, kai atitinkami reikalavimai nustatyti pirkimo są-  
lygose ir perkančioji organizacija, vertindama pasiūlymą, paprašo pateikti atitinkamus  
dokumentus. Perkančiosios organizacijos bet kokiu atveju, prieš sudarydamos viešojo  
pirkimo sutartį, privalo įsitikinti, ar atitinkami subjektai turės teisę prisiimti sutartinius  
įsipareigojimus ir juos vykdyti. Tiekiejų ir perkančiųjų organizacijų bendradarbiavimas  
šejoje srityje paskelbus galutinius viešojo pirkimo rezultatus nereiškia pakartotinio pa-  
siūlymų vertinimo, todėl atsakingų asmenų teisės vykdyti veiklą įrodinėjimui prieš su-  
darant viešojo pirkimo sutartį apskritai nėra poreikio de jure taikyti kasacinio teismo  
jurisprudencijoje suformuluotų teisės aiškinimo taisyklių (ar jų išimčių) dėl kvalifika-  
cijos objektyvumo sampratos, ribojimo tikslinti kvalifikacijos duomenis laiko atžvilgiu  
ar pasitelkti naujus trečiuosius asmenis. Viešojo pirkimo laimėtojai bet kokiu atveju de  
facto negalės pradėti vykdyti viešojo pirkimo sutarties naturėdami atitinkamas veiklos  
vykdymo teisės (leidimo).*

Civilinė byla Nr. e3K-3-469-469/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-00538-2019-3  
Procesinio sprendimo kategorija 2.6.11.4.1 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. lapkričio 21 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, suside-  
danti iš teisėjų Birutės Janavičiūtės, Sigitos Rudénaitės (kolegijos pirmininkė ir prane-  
šėja) ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pa-  
gal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Arbor Medical Corporation LT“ kasacinių  
skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m.  
rugpjūčio 20 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarosios akci-  
nės bendrovės „Arbor Medical Corporation LT“ ieškinį atsakovei viešajai įstaigai Vil-  
niaus universitetu ligoninės Santaros klinikoms dėl perkančiosios organizacijos spren-  
dimų panaikinimo, trečasis asmuo – uždaroji akcinė bendrovė „Tradintek“.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

## I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių reikalavimo tiekėjų kvalifikacijai (teisės verstis veikla, reikalinga sutarčiai įvykdinti) atitikties vertinimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė UAB „Arbor Medical Corporation LT“ (toliau – ir ieškovė) ieškiniu prašė teismo panaikinti atsakovės VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų (toliau – ir atsakovė, perkančioji organizacija) 2019 m. kovo 8 d. raštais Nr. 19SR-VPS-800 ir Nr. 19SR-VPS-799 įformintus sprendimus, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškinyje nurodė, kad atsakovė vykdė atvirą konkursą „Medicinos įrangos pirkimas (I etapas)“ (toliau – Konkursas), jį skirstė į 3 dalis. Ieškovė pateikė pasiūlymą dėl 1-os ir 2-os Konkurso dalių. Atsakovė, vertindama ieškovės pasiūlymą, kelis kartus kreipėsi į ją, prašydama paaiškinti pasiūlymą, pateikti licenciją (-as) ar laikinajį leidimą prekiauti, montuoti, prižiūrėti ir remontuoti pasiūlyme nurodytus jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius bei jų priedus (galiojančius pasiūlymų pateikimo dieną – 2018 m. rugpjūčio 24 d.). Ieškovė pateikė atsakovei Radiacinių saugos centro 2018 m. rugsėjo 11 d. raštą, kuriame nurodyta, kad buvo nuspręsta pakeisti ieškovės turimą licenciją verstis veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais priedus, įrašant pakeitimą, susijusius su Konkurse ieškovės pasiūlytais „Azurion“ modelio angiografijos rentgeno aparatais, paaiškinino, jog reikalavimas pateikti licenciją yra nepagrįstas, nes jokie kvalifikacijos reikalavimai Konkurso sąlygose nebuvavo keliami. Taip pat ieškovė pateikė Radiacinių saugos centro 2014 m. išduotą licenciją ir jos priedus, kurių patikslinimai išduoti 2018 m. rugsėjo 11 d.
4. Atsakovė 2018 m. spalio 11 d. informavo ieškovę, kad Viešojo pirkimo komisija nustatė galimą 1-os ir 2-os Konkurso dalies laimėtoją – ieškovę, bei papraše pateikti dokumentus, patvirtinančius Konkurso sąlygose nustatytyų pašalinimo pagrindų nebuvinį. Ieškovei pateikus prašomus dokumentus, atsakovė 2018 m. spalio 16 d. raštu informavo Konkurso dalyvius apie sudarytas pasiūlymų eiles ir nustatytus laimėtojus; 1-os ir 2-os Konkurso dalių laimėtoja paskelbta ieškovė. Gavusi kito tiekėjo pretenziją, atsakovė panaikino 2018 m. spalio 16 d. sprendimą dėl pasiūlymų eilių sudarymo ir sugrįžo į pasiūlymų vertinimo stadiją, pareikalavo iš ieškovės paaiškinti savo kvalifikaciją dėl teisės verstis veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, t. y. pateikti dokumentus, įrodančius ieškovės teisę pasiūlymo pateikimo dieną – 2018 m. rugpjūčio 24 d. – verstis veikla, susijusia su Konkursui pasiūlytu angiografu „Azurion 7“. Ieškovei paaiškinus, kad atsakovės reikalavimas nepagrįstas, pastaroji 2019 m. sausio 2 d. informavo Konkurso dalyvius apie sudarytas pasiūlymų eiles ir nustatytus laimėtojus (analogiškus nurodytiems 2018 m. spalio 16 d. sprendime).
5. Gavusi dar vieną pretenziją, atsakovė panaikino savo 2019 m. sausio 2 d. sprendimą, sugrįžo į pasiūlymų vertinimo stadiją ir pareikalavo iš ieškovės pateikti do-

kumentus, įrodančius, kad pasiūlymų pateikimo dieną ji turėjo teisę verstis veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, arba nurodyti subtiekėją, kuris turėjo teisę vykdyti nurodytą veikla ir kurio pajėgumais ieškovė turi teisę remtis. Ieškovė paaiskino, kad atsakovės prašymas nepagrįstas, ir pareikalavo ją pripažinti Konkurso laimėtoja, tačiau atsakovė 2019 m. kovo 8 d. raštu Nr. 19SR-VPS-800 pranešė, jog ieškovės pasiūlymas atmetas tuo pagrindu, kad pasiūlymo pateikimo dieną ši neturėjo licencijos, leidžiančios prekiauti, montuoti, remontuoti ir prižiūrėti angiografo aparatą „Azurion 7“ (pagal Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymo 12 straipsnių visi subjektai, kurie vykdo veiklą su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, privalo gauti Radiacinės saugos centro licenciją). 2019 m. kovo 8 d. raštu Nr. 19SR-VPS-799 atsakovė informavo apie sudarytas pasiūlymų eiles ir nustatyta 1-os bei 2-os Konkurso dalių laimėtoją – trečiąjį asmenį UAB „Tradintek“.

6. Kadangi ieškovės pretenzija buvo atmetta, ji kreipėsi į teismą. Ieškinyje pažymėjo, kad Konkurso sąlygose buvo nustatyti tiekėjų pašalinimo pagrindai, tačiau nebuvo keliami jokie kvalifikacijos reikalavimai. Atsakovė, nekélusi reikalavimo turėti teisę verstis atitinkama veikla, neturėjo pagrindo atmetti ieškovės pasiūlymo kaip neatitinkančio minimalių kvalifikacijos reikalavimų dėl to, kad tiekėja nepateikė atitinkamos licencijos, galiojančios nustatyta pasiūlymų pateikimo dieną. Ieškovė turi ir pateikė atsakovei visas reikalingas Radiacinės saugos centro išduotas licencijas, todėl jos pasiūlymas buvo atmetas nepagrįstai, pažeidžiant Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) nuostatas, nukrypstant nuo kasacnio teismo praktikos.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus apygardos teismas 2019 m. birželio 7 d. sprendimu ieškinį atmetė; pa-skirstė bylinėjimosi išlaidas.
8. Teismas nurodė, kad byloje nėra ginčo dėl to, jog Konkurse perkami objektai yra susiję su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, t. y. tiekėjai pagal Radiacinės saugos įstatymo 8 ir 12 straipsnių nuostatas privalo turėti atitinkamas licencijas, leidžiančias prekiauti, montuoti, remontuoti ir prižiūrėti pirkimo objektus; taip pat nėra ginčo dėl to, kad Konkurso sąlygose nebuvo nustatyti kvalifikacijos reikalavimai turėti tokias licencijas.
9. Teismas nustatė, kad ieškovė savo kvalifikacijai įrodyti pateikė Radiacinės saugos centro 2014 m. išduotą licenciją bei jos priedus, kurie patikslinti 2018 m. rugsėjo 11 d., t. y. po galutinio pasiūlymų pateikimo termino; ieškovė neginčija, kad pasiūlymo pateikimo termino dieną (2018 m. rugpjūčio 24 d.) neturėjo licencijos, leidžiančios prekiauti, montuoti, remontuoti ir prižiūrėti angiografo aparatą „Azurion 7“. Ieškovė pažymėjo, kad ši aplinkybė nėra teisiškai reikšminga, nes kvalifikacijos reikalavimas turėti licenciją nebuvo nustatytas Konkurso sąlygose, savo poziciją grindė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimais, pateiktais 2017 m. vasario 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017.
10. Teismas sprendė, kad, priešingai nei nurodo ieškovė, kasacinis teismas nurodytoje nutartyje nenustatė absoliutaus draudimo atmetti tiekėjo pasiūlymą dėl kvali-

fikacijos neturėjimo pagal neišviešintus pirkimo sąlygų reikalavimus; jeigu pagal pirkimo objekto apibrėžtį pirkimo sąlygose ir specialiųjų teisės aktų reikalavimus tiekėjai privalo turėti teisės verstis atitinkama veikla patvirtinimą (licenciją), perkančioji organizacija turi pareigą suteikti tiekėjui protingą terminą šio pasiūlymo trūkumui ištaisyti, tačiau pareiga suteikti tokį terminą pasiūlymo trūkumams pašalinti negali būti aiškinama kaip pareiga priimti pasiūlymą tiekėjo, kurio kvalifikacija yra netinkama ar nepakankama. Analogiška perkančiosios organizacijos pareiga įtvirtinta ir VPĮ 45 straipsnio 3 dalyje.

11. Teismas nustatė, kad atsakovė suteikė ieškovei terminą pasiūlymo trūkumui ištaisyti; ieškovė pateikė Radiacinės saugos centro 2014 m. išduotą licenciją ir jos priedus, kurie patikslinti po pasiūlymų pateikimo termino. Teismas pažymėjo, kad tinkamam tiekėjų kvalifikacijos vertinimui užtikrinti perkančiosios organizacijos turi atsižvelgti į tiekėjo kvalifikacijos įgijimo momentą. Tai svarbu dėl to, kad tiekėjo kvalifikacijos atitiktis iškeltiems reikalavimams gali būti vertinama tik tokiu atveju, jei tiekėjo kompetencija, pajegumą ar patikimumą liudijančios faktinės aplinkybės atsirado ne vėliau kaip galutinę pasiūlymų pateikimo dieną (įtvirtintą pirkimo dokumentuose), nors pats dokumentas kaip jų patvirtinimo šaltinis galėtų būti surašytas vėliau (pvz., praėjusių finansinių metų įmonės buhalterinės apskaitos dokumentas). Jei būtų priešingai, t. y. būtų vertinama kaip lygiavertė tiekėjų kvalifikacija, įgyta tiek prieš, tiek po šio momento, būtų pažeistas tiekėjų lygiateisiškumo principas.
12. Vertindamas ieškovės pateiktos Radiacinės saugos centro 2018 m. rugsėjo 11 d. pažymos turinį pagal Radiacinės saugos įstatymo 8 ir 12 straipsnių bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. rugsėjo 12 d. nutarimo Nr. 918 „Dėl Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymo įgyvendinimo“ nuostatas, teismas sprendė, jog teisė vykdyti veiklą, atitinkančią registruotas veiklos pobūdį, ieškovei buvo suteikta nuo 2018 m. rugsėjo 11 d., t. y. ieškovė reikiama kvalifikaciją įgijo po pasiūlymų pateikimo termino; iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos ieškovė reikiamas kvalifikacijos neturėjo.
13. Teismas nurodė, kad ieškovė į bylą pateikė Viešujų pirkimų tarnybos (toliau – VPT) 2019 m. gegužės 21 d. išaiškinimą dėl tiekėjo teisės verstis veikla tikrinimo (vertinimo) vykdant viešojo pirkimo procedūras, kuriame ji nurodė, jog jeigu pareiga turėti teisę verstis specifine (licencijų reguliuojama) veikla yra nustatyta kituose teisės aktuose, tai perkančioji organizacija turėtų kelti ši kvalifikacijos reikalavimą pirkimo sąlygose; tais atvejais, kai kituose norminiuose teisės aktuose nustatyta pareiga tiekėjui turėti specifinę teisę verstis sertifikuoja (licencijuojama) veikla, pareiga pateikti pagal specialiuosius teisės aktus išduotus dokumentus ar kitus teisę veikti suteikiančius dokumentus išlieka net ir tais atvejais, kai iš anksto žinomas atitinkamas reikalavimas nebuvo įrašytas į pirkimo dokumentus ar buvo įrašytas klaidingai (galimas pasiūlymų trūkumo taisumas, jei jų lėmė išsimtinai netikslios pirkimo dokumentų sąlygos) (Kvalifikacijos reikalavimų nustatymo metodikos (toliau – Metodika), patvirtintos VPT direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 1S-105, 11 punktas). Vadinas, jei pirkimo dokumentuose kvalifikacijos reikalavimas dėl teisės verstis veikla nebuvo keliamas, tokiu atveju tiekėjas neprivalo pagrįsti, kad jis minėtą licenciją turėjo pasiūlymų pateikimo

dieną. Tačiau svarbu, kad pirkimo sutartį vykdys tik tokią teisę turintys asmenys.

14. Teismas pažymėjo, kad teismų praktikoje VPT išvada, duota civilinėje byloje Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 49 straipsnyje nustatyta tvarka, vertinama kaip paprastas rašytinis įrodymas kitų byloje surinktų įrodymų kontekste. Kadangi ieškovės pateiktas elektroninis laiškas yra privati VPT specialisto konsultacija, nesusijusi su nagrinėjama byla ir prieštaraujanti teismų praktikai, tai ši įrodymą teismas vertino kritiškai ir jį atmetė.
15. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2019 m. birželio 7 d. sprendimą paliko nepakeistą; paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
16. Teisėjų kolegija nustatė, kad Konkurso dokumentuose nebuvo nurodytas reikalavimas tiekėjams turėti licenciją verstis veikla su jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, tačiau pareiga turėti dokumentą, patvirtinančią teisę verstis šia veikla, kyla taikant specialaus pobūdžio teisės aktą – Radiacinės saugos įstatymą. Šios srities reguliavimas reiškia, kad subjektui yra suteikiama teisė vykdyti tik jam išduotoje licencijoje bei jos priede nurodytą veiklą ir tik esant licencijos priede nurodytiems konkretiems jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių modeliams.
17. Kolegija nurodė, kad ieškovės pasiūlytas „Azurion“ modelio angiografas į licencijos priedą buvo įtrauktas tik 2018 m. rugsėjo 11 d., t. y. pasibaigus pasiūlymų pateikimo terminui (2018 m. rugpjūčio 24 d.). Kolegija pažymėjo, kad tinkamam tiekėjų kvalifikacijos vertinimui užtikrinti perkančiosios organizacijos turi atsižvelgti į tiekėjo kvalifikacijos igijimo momentą. Tieketėjo kvalifikacija objektyviai neatitinka pirkimo sąlygose įtvirtintų reikalavimų, jei iki galutinio pasiūlymų pateikimo momento tiekėjas neigya reikalaujamos patirties (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-533/2013).
18. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodytais argumentais, sprendė, kad perkančioji organizacija pirkimo sąlygose nenurodė specialių reikalavimų tiekėjams, tačiau, šiemis reikalavimams esant apibrėžtiems specialiuosiuose teisės aktuose ir tiekėjui (ieškovei) su pasiūlymu nepateikus konkrečių dokumentų, patvirtinančių jo teisę vykdyti konkrečią veiklą, privalėjo sudaryti galimybę tiekėjui pateikti trūkstamus (tieketėjo jau turimus ir pasiūlymo pateikimo dieną galiojančius) dokumentus. Kolegija pažymėjo, kad kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 suformuluota taisyklė nereiškia, jog tiekėjas, neturėdamas galiojančios licencijos, po pasiūlymų pateikimo termino pabaigos gali kreiptis į atitinkamas institucijas dėl specialios teisės igijimo (papildymo). Šią specialią teisę pasiūlymo tiekėjas privalo turėti iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos, nepaisant to, ar specialus kvalifikacijos reikalavimas buvo nurodytas pirkimo sąlygose.
19. Atsakovė keletą kartų kreipėsi į ieškovę su prašymu pateikti licenciją (-as) ar laikinajį leidimą prekiauti, montuoti, prižiūrėti ir remontuoti pasiūlyme nurodytus jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinius bei jų priedus, todėl kolegija pripažino, kad aplinkybė, jog ieškovė iki tam tikro termino nepateikė įrodymų, patvirtinančių turimą teisę verstis atitinkama veikla, galiojančią 2018 m. rugpjūčio 24 d., suteikė pagrindą atsakovei pašalinti ieškovę iš Konkurso procedūrų.

20. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo nurodytam VPT specialisto elektroninio laiško teisiniam vertinimui, pažymėjo, kad tokis dokumentas neturi didesnės įrodomosios galios, todėl teismo pagrįstai buvo vertinamas visų byloje esančių įrodymų kontekste ir pripažintas kaip nepatvirtinantis ieškovės pozicijos.

### III. Kasacino skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

21. Kasaciniu skundu ieškovė prašo įtraukti į bylą VPT išvadai duoti; panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2019 m. birželio 7 d. sprendimą bei priimti naują sprendimą – ieškovės ieškinį patenkinti; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 21.1. Priimdamis skundžiamus procesinius sprendimus teismai netinkamai taikė kasacino teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 pateiktus išaiškinimus. Šioje nutartyje teismas pakeitė savo ankstesnę praktiką, išaiškino, kad situacija, kai dėl pirkimo salygų netikslumo atitinkami reikalavimai dėl teisės verstis veikla jose nebuvo keliami, laikoma pasiūlymo trūkumu, kuris gali būti paaškinamas, t. y. pasiūlymo trūkumo ištaisymas suprantamas ne tik kaip trūkstamo teisė verstis veikla įrodančio dokumento pateikimas, bet ir leidimas tiekėjui viešojo pirkimo sutarties vykdymui pasitelkti naujus subjektus – partnerius, subrangovus, jei jis negali ar neturi teisės atlikti tam tikrų darbų (teikti paslaugą). Perkančioji organizacija ir teismai, priimdamis skundžiamus sprendimus, rēmėsi ankstesne kasacino teismo praktika, kuri buvo pakeista civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017, todėl padarė nepagrįstas išvadas, kad trūkumų šalinimas apsiriboja nepateikto dokumento pateikimu.
- 21.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – Teisingumo Teismas) 2016 m. birželio 2 d. sprendime byloje *Pizzo*, C-27/15, nagrinėdamas situaciją dėl tiekėjo pašalinimo iš konkursu procedūros dėl nesumokėto mokesčio, kai tokis reikalavimas nebuvo nustatytas pirkimo dokumentuose, konstatavo, kad vienodo požiūrio principas ir skaidrumo pareiga turi būti aiškinami taip, jog pagal juos draudžiama pašalinti ūkio subjektą iš viešojo pirkimo procedūros dėl to, kad šis neįvykdė pareigos, kuri aiškiai nenustatyta šio pirkimo dokumentuose arba galiojančiame nacionaliniame įstatyme, tačiau kyla nacionalinėms valdžios institucijoms ar nacionaliniams administraciniams teismams aiškinant šį įstatymą ir užpildant tuose dokumentuose esančias spragąs; tokiomis aplinkybėmis vienodo požiūrio ir proporcinguo principai aiškintini taip, kad pagal juos nedraudžiama suteikti ūkio subjektui galimybęs ištaisyti trūkumus ir įvykdyti minėtą salygą per perkančiosios organizacijos nustatytą terminą. Taigi Teisingumo Teismas pripažino, kad perkančioji organizacija turėjo leisti tiekėjui ištaisyti pasiūlymo trūkumą per papildomą terminą ir tokis trūkumų šalinimas neapsiriboja vien tik reikalingo dokumento pateikiimu, o apima ir reikiama statuso igijimą (pašalinimą).
- 21.3. Atsakovė nepagrįstai ieškovės licencijos (jos patikslinimo) igijimą (tariamai pavėluotai) siejo su pasiūlymų pateikimo terminu, nors tokis kvalifikacijos

reikalavimas Konkurso sąlygose nebuko keliamas. Kadangi ieškovė turi ir perkančiosios organizacijos reikalavimu jai pateikė visas reikalingas Radiacinės saugos centro išduotas licencijas, tai, remiantis šios nutarties 21.1–21.2 punktuose nurodyta teismų praktika, ieškovės pasiūlymas negalėjo būti atmetas. Teismai nepagrįstai ir neteisėtai sprendė, kad ginčo atveju tiekėjams leistina pateikti tik su pasiūlymu nepateiktus kvalifikacijos dokumentus; toks aiškinimas neatitinka galiojančio VPĮ reguliavimo, pagal kurį tiekėjai su pasiūlymais teikia tik Europos bendrajį viešujų pirkimų dokumentą (deklaraciją), o ne kvalifikacijos dokumentus (juos turi pateikti tik laimėjęs tiekėjas).

- 21.4. VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punktas, kuriame nustatyta, kad jeigu tiekėjo kvalifikacija dėl teisės verstis atitinkama veikla nebuko tikrinama arba tikrinama ne visa apimtimi, tiekėjas perkančiajai organizacijai įsipareigoja, kad pirkimo sutartį vykdys tik tokią teisę turintys asmenys, teikia pagrindą daryti išvadą, kad, perkančiajai organizacijai vykdant pirkimo procedūras, neprivaloma visais atvejais vertinti specialiuosiuose teisės aktuose įtvirtintos teisės verstis veikla turėjimo. Kadangi Konkurso dokumentuose buvo nurodyta, kad tiekėjų kvalifikacija nevertinama, tai pripažintina, kad atsakovė įtvirtino, jog ir teisė verstis veikla nebus tikrinama, kaip tą leidžia VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punktas. Tokiu atveju tiekėjas, siekdamas vykdyti sutartį, privalo užtikrinti teisės verstis veikla turėjimą arba pasitelkti tokią teisę turinčius asmenis. Atsakovė, reikalaudama iš ieškovės pasiūlymų pateikimo dieną turėti licenciją verstis veikla su Jonizuojančiosios spinduliuotés šaltiniais ir ją pateikti Konkurso procedūrų metu, ignoravo VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punktą, neatsižvelgė į aplinkybę, kad vertinimo metu ieškovė jau turėjo teisę verstis atitinkama veikla.
- 21.5. Konstatuodami, kad tais atvejais, kai kvalifikacijos (teisės verstis veikla) reikalavimai pirkimo dokumentuose nenustatomi, tiekėjas privalo pagrąsti, jog pasiūlymų pateikimo dieną turėjo teisę verstis atitinkama veikla, teismai netinkamai aiškino ir taikė Metodikos 11 punktą. Pagal šią normą, tais atvejais, kai vertinamas teisės verstis veikla turėjimas dėl pirkimo dokumentuose ne-įtvirtintų (praleistų) reikalavimų, kvalifikacijos reikalavimų vertinimo principai ir procedūrinė tvarka nėra taikomi. Teismai ignoravo tiek Metodikos 11 punkto nuostatą, tiek ieškovės pateiktą VPT išaiškinimą dėl šios nuostatos taikymo (šios nutarties 13 punktas), pagal kurį ieškovės pasiūlymas negalėjo būti atmetas ir negalėjo būti reikalaujama, kad teisę verstis veikla ieškovė turėtų būtent pasiūlymų pateikimo dieną. Teismai, pateikdami formalius motyvus, atsisakė remties šiuo *prima facie* (turintis didesnę įrodomąją galią) rašytiniu įrodymu ir teisės aktą priėmusios institucijos išaiškinimu (CPK 197 straipsnis), taip pat nepagrįstai atsisakė įtraukti šią instituciją į bylą išvadai teikti.
22. Atsakovė atsiliepime į kasacinių skundų prašo kasacinių skundų atmeti. Atsiliepiame nurodomi šie argumentai:
- 22.1. Ieškovės cituojamos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 45.2 punkte yra pažodžiu ištvirtinta pozicija, priešinga nurodo-

mai kasaciniame skunde, – pagal ją kvalifikacija ir teisė verstis veikla privalo būti įgyta iki pasiūlymų pateikimo momento: „rangovų kvalifikacijos atitinkantis viešojo pirkimo sąlygoms, atitinkančioms VPĮ 34 straipsnio nuostatas, įrodinėtina specialiaisiais teisė verstis atitinkama statybos veikla suteikiančiais dokumentais (jei pagal pirkimo paskelbimo metu galiojančius Lietuvos teisės aktus jie reikalingi), kurie kompetentingų Lietuvos ar užsienio institucijų privalo būti išduoti iki perkančiosios organizacijos nustatyto galutinio pasiūlymų pateikimo termino“.

- 22.2. Kasacinis teismas nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 suformulavo aiškias teisės aiškinimo ir taikymo taisykles (lot. *ratio decidendi*), nurodė, kad pasiūlymo trūkumo ištaisymas suprantamas arba kaip trūkstamo teisė verstis veikla įrodančio dokumento pateikimas, arba leidimas tiekėjui viešojo pirkimo sutarties vykdymui pasitelkti naujus subjektus – partnerius, subrangovus, jei jis pats negali ar neturi teisės atliliki tam tikrų darbų; šiomis taisyklėmis nebuvo paneigta tos pačios nutarties 45.2 punkte nurodyta taisyklė, kad kvalifikacija privalo būti įgyta iki pasiūlymų pateikimo termino. Atsakovė suteikė ieškovei teisę ne tik pateikti anksčiau nepateiktą dokumentą, bet ir pasitelkti kitą (naują) ūkio subjektą, tačiau ieškovė šiomis teisėmis nepasinaudojo. Ieškovės įrodinėjama galimybė pateikti dokumentą, patvirtinantį įgytą kvalifikaciją po pasiūlymų pateikimo termino, cituotoje kasaciniuo teismo nutartyje nėra nurodyta (neįtvirtinta kaip privaloma teisės aiškinimo taisyklė, todėl teismai neprivalo vadovautis ieškovės aiškinimais).
- 22.3. Tiek ginčui aktualios, tiek anksčiau galiojusios redakcijos VPĮ buvo nustatyta, kad perkančioji organizacija privalo išsiaiškinti, ar tiekėjas yra kompetentingas, patikimas ir pajėgus įvykdyti pirkimo sąlygas (VPĮ 47 straipsnio 1 dalis, iki 2017 m. liepos 1 d. galiojusios redakcijos VPĮ 32 straipsnio 1 dalis). Dėl šių nuostatų kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad imperatyvieji kitų įstatymų reikalavimai yra privalomi visiems teisės subjektams, todėl aplinkybė, kad iš anksto žinomas iš imperatyviųjų teisės normų kylantis reikalavimas tiekėjui turėti atitinkamą licenciją (sertifikatą), suteikiančią teisę vykdyti perkamus darbus, nebuvo tiesiogiai įrašytas pirkimo sąlygose, neatleidžia jo dalyvių nuo prievolės tokį dokumentą turėti ir ji pateikti; perkančioji organizacija negali sudaryti viešojo pirkimo sutarties, jei ūkio subjektas šių dokumentų neturi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-661-469/2015). Remdamosi šia praktika, perkančiosios organizacijos privalo patikrinti, ar tiekėjas turi dokumentus, leidžiančius įvykdyti pirkimo sutartį, nepriklausomai nuo to, ar toks reikalavimas buvo nustatytas pirkimo sąlygose.
- 22.4. Tiek VPT viešai pateikiami išaiškinimai, tiek kasacino teismo praktika (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-436/2011; 2012 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-408/2012) patvirtina, kad tais atvejais, kai galimas pirkimo laimėtojas teikia dokumentus, gautus iš institucijų, laikoma, kad dokumentai, nurodantys duomenis po pasiūlymų pateikimo termino pabaigos, yra

priimtini, tačiau tiekėjo kvalifikacija ir atitiktis reikalavimams turi būti įgyta iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos ir tai turi būti užfiksuota pačia-me dokumente. Tokią poziciją patvirtina ir kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 45 punkte nurodyti išaiškinimai.

- 22.5. Ieškovė netinkamai aiškina VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punktą. Šioje nor-moje nustatyta būtina jos taikymo sąlyga – jeigu tiekėjo kvalifikacija dėl teisės verstis atitinkama veikla *nebuvo tikrinama* arba *tikrinama ne visa ap-imtimi*. Ginčo atveju, nors kvalifikacijos reikalavimas dėl teisės verstis veikla ir nebuvu nustatytas Konkurso dokumentuose, atsakovė *tikrino* Konkurse dalyvavusių tiekėjų teisę verstis atitinkama veikla. Tą padaryti atsakovė pri-valėjo tiek Metodikos 11 punkto pagrindu, tiek laikydamasi teismų prakti-koje pateiktų išaiškinimų, tiek reaguodama į gautas tiekėjų pretenzijas.
- 22.6. Teismai pagrįstai nesivadovavo ieškovės pateiktu VPT paaškinimu (glaustu el. paštu pateiktu atsakymu į nežinomą ieškovės atstovo užduotą klausimą), kuris nėra VPT išvada, padaryta ištyrus Konkurso vykdymo aplinkybes ir priimtus sprendimus. Pagal kasacinio teismo praktiką, net VPT vertinimo išvados negalėtų būti laikomos *prima facie* įrodymu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-84-248/2015), o šiuo atveju buvo pateikta individuali konsultacija el. paštu, ji nemotyvuota, prieštarauja Metodikos 11 punkto nuostatomis ir kasacinio teismo išaiškinimams.
23. Trečiasis asmuo atsiliepime į kasacinių skundų prašo kasacinių skundų atmeti ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartį palikti nepakeistą; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 23.1. Ieškovė netinkamai aiškina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 suformuluotą teisės aiškinimo taisyklę. Šioje nutartyje teismas tiesiogiai nurodė, kad kitų ūkio subjektų pajėgumų pasitelkimas leidžiamas, kai pats tiekėjas negali ar neturi teisės verstis veikla, t. y. nurodė, kad negalima vėliau įgyti teisės verstis veikla (ši teisė turi būti įgyta iki pasiūlymų pateikimo termino), o tokios teisės iki nurodyto momento neįgijęs tiekėjas gali kreiptis į ją jau turinčius ūkio subjektus. Tokia taisyklė nepakeitė ankstesnės teismų praktikos dėl tiekėjų kvalifikacijos kaip objektyvios kategorijos vertinimo (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-554-690/2015; kt.) ir būtinybės turėti kvalifikaciją iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-112-969/2016; kt.). Kadangi Konkurso dokumentuose nebuvu nustatyta galimybė įgyti kvalifikaciją po pasiūlymų pateikimo termino pabaigos (neįtvirtinta VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punkto sąlyga), tai kvalifikacija turėjo būti įgyta iki pasiūlymų pateikimo termino; toks reikala-vimas taikomas tiekėjui ar jo pasitelkiama kitam ūkio subjektui.
- 23.2. Priešingai negu teigia ieškovė, kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 nustatytos tik dvi alternatyvos – galimybė pateik-

ti naują (su pasiūlymu nepateiktą) dokumentą, pagrindžiantį tiekėjo teisę verstis veikla, arba pasitelkti kito ūkio subjekto pajegumus tam, kad tiekėjas atitinktų reikalavimą dėl teisės verstis veikla. Ieškovė nepagrįstai sutapatina teisės verstis veikla objektyvų neegzistavimą (nei tiekėjas, nei pasitelktas ūkio subjektas neturėjo pajégumo) ir ieškovės nedisponavimą tuo pajégumu (ūkio subjektas turėjo pajégumą), tačiau nebuvo sudarytas joks susitarimas su ieškove dėl jo perdarvimo (rémimosi šiuo pajégumu). Laikantis ieškovės pozicijos, kad teisę verstis veikla galima igyti bet kuriuo metu, kiltų didelė rizika, kad pirkimą laimėjės tiekėjas neigis teisės verstis veikla, o perkančioji organizacija turės iš naujo vertinti kitų tiekėjų pasiūlymus ar netgi iš naujo vykdyti viešąjį pirkimą, būtų pažeisti viešųjų pirkimų operatyvumo ir efektyvumo, racionalaus lėšų panaudojimo tikslai, tiekėjų lygiateisiškumo principas (VPĮ 17 straipsnis).

- 23.3. Atsakovė tinkamai igyvendino kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 įtvirtintą pareigą suteikti galimybę ištaisyti trūkumus ir iš ieškovė kreipėsi net kelis kartus, todėl ši, tinkamai nepasinaudojusi suteiktomis galimybėmis, kilusią pasekmių negali perkelti perkančiajai organizacijai.
- 23.4. Kasaciniame skunde nepagrįstai remiamasi Teisingumo Teismo sprendimu byloje *Pizzo*, nes jis priimtas byloje, kurios aplinkybės skiriasi nuo šios bylos aplinkybių, todėl negali būti laikomas precedentu. Nurodytoje byloje Teisingumo Teismas vertino reikalavimą dėl pareigos sumokėti mokesčių, jis kilo ne iš pirkimo sąlygų ir ne iš teisės aktų, bet plačiai interpretuoojant teisės normas (tiekėjai galėjo nežinoti apie tokią pareigą), o nagrinėjamos bylos atveju galimybę vykdyti veiklą tik gavus licenciją reguliuoja imperatyvūs teisės aktai, jie ieškovei žinomi; reikalavimas dėl mokesčio sumokėjimo néra kvalifikacijos reikalavimas (tai kitas reikalavimas tiekėjams), jam ne taikomas imperatyvas, kad tiekėjas jį atitinktų iki pasiūlymų pateikimo termino; reikalavimo dėl mokesčio sumokėjimo trūkumą galima objektyviai ištaisyti, o reikalavimams dėl teisės verstis veikla kasacinis teismas nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 nustatė kitokios apimties trūkumų ištaisymo galimybę. Be to, byloje *Pizzo* perkančioji organizacija tiekėjui nesuteikė teisės ištaisyti trūkumą, o atsakovė net tris kartus kreipėsi į ieškovę dėl duomenų pateikimo.
- 23.5. Radiacinės saugos įstatymo 12 straipsnio 3 dalies 2 punkte nurodyta, kad tiekėjai turi igyti licenciją prekiauti, montuoti, prižiūrėti ir remontuoti Joni-zuojančiosios spinduliuotės šaltinius. Kadangi pasiūlymo (ofertos) pateikimas, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.162, 6.167 straipsniais, laikytinas pardavimo santykių pradžia, tai ieškovė, neturėdama licencijos prekiauti „Azurion 7“ modeliais, net negalėjo pateikti Konkurso pasiūlymo. Be to, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. rugėjė 12 d. nutarime Nr. 918 „Dėl Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymo igyvendinimo“ nustatyta, kad veiklos registravimas suteikia teisę asmeniui vykdyti veiklą, atitinkančią registruotas veiklos pobūdį (5 punktas); veiklai

įteisinti (licencijai gauti) turi būti pateiktas gamintojas ir modelis (13 punktas); viena iš licencijos priedo būtinų dalių yra informacija apie gamintoją ir modelį (29 punktas). Atsakovės po pasiūlymų pateikimo termino pabaigos gautoje licencijoje nėra nurodytas angiografo „Azurion 7“ modelis. Taigi ieškovės gauta licencija nėra tinkama, nesuteikia jai teisés prekiauti Konkursui pasiūlytais angiografo modeliais, todėl ieškovė negali būti pripažinta turinčia teisę verstis atitinkama veikla.

- 23.6. VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostata reiškia, kad, nepriklausomai nuo to, ar perkančioji organizacija pirkimo sąlygose nustato reikalavimą, kad tiekėjas turėtų teisę verstis veikla, reikalinga viešojo pirkimo sutarčiai vykdyti, viešojo pirkimo sutartį gali vykdyti tik tokią teisę turintys tiekėjai. Jeigu atitinkamos veiklos vykdymą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatyti reikalavimai dėl tokios veiklos vykdymo, jie taikomi nepriklausomai nuo to, ar yra nustatyti (pakartoti) viešojo pirkimo sąlygose. VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punktas aiškintinas taip, kad perkančioji organizacija turi gali mybę tiesiogiai pirkimo dokumentuose nurodyti, kad teisę verstis veikla gali būti įgyta po pasiūlymų pateikimo termino; jeigu tokia teisė tiekėjams nėra nustatyta, taikoma bendra taisykla – teisę verstis veikla turi būti įgyta iki pasiūlymų pateikimo termino. Ieškovė netinkamai aiškina nurodytą normą, ji negali būti suprantama kaip leidžianti po pasiūlymų pateikimo termino įgyti kvalifikaciją.
- 23.7. Ieškovė netinkamai aiškina Metodikos 11 punktą. Jame yra įtvirtinta pareiga perkančiosioms organizacijoms leisti ištaisyti trūkumus. Dėl trūkumų taisymo yra pasisakyta pirmiau nurodytoje kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017, jis apima leidimą pateikti trūkstamą dokumentą, kuris gali būti išduotas ir po pasiūlymų pateikimo termino, arba pasitelkti naujus pajegumus (naujus ūkio subjektus), tačiau tokia teisės aiškinimo taisykla negali būti išplečiama ir pagal ją negali būti leidžiama ištaisyti trūkumus po pasiūlymų pateikimo termino įgyjant pačią teisę verstis veikla.
- 23.8. Teismai tinkamai įvertino ieškovės pateikto el. paštu gauto VPT darbuotojos paaiškinimo reikšmę. Šis įrodymas pateiktas pavėluotai, po teismo posėdžio rašytinio proceso tvarka, kuriame buvo nustatyta teismo sprendimo paskelbimo data, o pagal CPK 181 straipsnio 2 dalį teismas turi teisę atsisakyti priimti įrodymus, jeigu jie galėjo būti pateikti anksčiau, o jų vėlesnis pateikimas užvilkins bylos nagrinėjimą. Kadangi VPT darbuotojos el. laiške yra nurodyta tik bendro pobūdžio informacija, o ne išanalizuota ginčo situacija, teismui nebuvvo pateiktas VPT siūstas paklausimas, tai darytina išvada, kad VPT darbuotojos el. laiškas nepatvirtina jokių ieškovės įrodinėjamų aplinkybių (CPK 178 straipsnis).

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

24. Nagrinėjamoje byloje spręstina dėl tiekėjų teisės verstis veikla vertinimo, kai atitinkamas kvalifikacijos reikalavimas nebuvo iš anksto išviešintas Konkurso sąlygose. Ginčo šalys iš esmės nesutaria dėl to, kaip – siaurai ar plačiai – reikėtų aiškinti kasacinio teismo 2017 m. vasario 14 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 suformuluotas teisės aiškinimo ir taikymo taisykles. Dėl to šioje nutartyje bus pasisakoma vėliau.
25. Kasacinis teismas, vykdymas viešąjį teisės aiškinimo ir vienodo teisės normų taikymo užtikrinimo funkciją (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 12 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-544/2014), vertina, kad šioje byloje, be kita ko, tikslina pasisakyti dėl kurių Konkurso ir peržiūros procedūrų aspektų, priminti ir plėtoti kasacinio teismo jurisprudenciją šioje srityje.

##### *Dėl tam tikrų Konkurso ir peržiūros procedūrų aspektų*

26. Atsakovė, prieš priimdama ginčijamus sprendimus atmeti ieškovės pasiūlymą, sudaryti naujas pasiūlymų eiles ir nustatyti jų laimėtoją, pakartotinai vertino ieškovės kvalifikaciją, *inter alia* (be kita ko), dėl trečiojo asmens pateiktų pretenzijų. Atskirai atkreiptinas dėmesys į šių jos veiksmų, dėl kurių nėra ginčo byloje, seką:
  - 26.1. 2018 m. rugsėjo 3 d. perkančioji organizacija paskelbė, kad, įvertinus tiekėjų pasiūlymus, nenustatė jų pašalinimo pagrindų (galutinis pasiūlymų pateikimo terminas buvo 2018 m. rugpjūčio 24 d.);
  - 26.2. 2018 m. rugsėjo 25 d. atsakovė kreipėsi į ieškovę, be kita ko, jos iki rugsėjo 28 d. prašydama pateikti licenciją (-as) ar laikinajį leidimą prekiauti monituoti, prižiūrėti ir remontuoti pasiūlyme nurodytus Jonizuojančiosios spin-diliuotės šaltinius bei jų priedus;
  - 26.3. 2018 m. spalio 3 d., įvertinus gautus dokumentus, iškaitant ieškovės pateiktą Radiacinės saugos centro raštą, jos paprašė iki spalio 5 d. pateikti trūksta-mą licenciją ir jos priedus; perkančioji organizacija nurodė, kad licencija ar laikinas leidimas vykdyti veiklą turi būti ne vėlesnės nei 2018 m. rugpjūčio 24 d. datos, priešingu atveju ieškovės pasiūlymas bus atmetas;
  - 26.4. 2018 m. spalio 11 d., įvertinus ieškovės pateiktą licenciją ir priedus bei atsakymą, kuriame pateikiama pozicija dėl tinkamo Konkurso sąlygų aiškinimo ir taikymo, taip pat nurodomos kai kurios kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 suformuluotos teisės aiškinimo taisykles, atsakovė priėmė sprendimą ieškovę paskelbti Konkurso 1-os ir 2-os dalių galima laimėtoja ir paprašė jos pateikti pašalinimo pagrindų nebuvimą įrodančius dokumentus;
  - 26.5. 2018 m. spalio 16 d. atsakovė priėmė sprendimus nustatyti visų trijų Konkurso dalių pasiūlymų eiles ir paskelbti jų laimėtojus; ieškovė pripažinta Konkurso 1-os ir 2-os dalių laimėtoja, trečiasis asmuo – Konkurso 3-ios dalies laimėtoju; laimėtojai pakvesti iki 2018 m. spalio 26 d. pasirašyti viešojo pirkimo sutartis (šis terminas vėliau patikslintas nurodant 2018 m. lapkričio 1 d.);

- 26.6. 2018 m. lapkričio 2 d. atsakovė sustabdė Konkurso procedūras dėl spalio 31 d. gautos trečiojo asmens pretenzijos;
- 26.7. 2018 m. lapkričio 9 d. perkančioji organizacija išnagrinėjo trečiojo asmens pretenziją, ją tenkino iš dalies, panaikino savo 2018 m. spalio 16 d. sprendimus (šios nutarties 26.5 punktas), atnaujino Konkurso procedūras pasiūlymo vertinimo stadijoje;
- 26.8. 2018 m. lapkričio 28 d. atsakovė vėl kreipėsi į ieškovę; nurodė, kad iš naujo įvertino jos pasiūlymą, priminė ankstesnį tarpusavio susirašinėjimą dėl ieškovės teisę verstis veikla įrodančių dokumentų, ieškovės paprašė iki lapkričio 30 d. paaiškinti ir pateikti įrodymus, kad susipažinimo su tiekėjų pasiūlymais dieną (2018 m. rugpjūčio 24 d.) ji turėjo atitinkamus aptariamą kvalifikaciją patvirtinančius dokumentus;
- 26.9. 2019 m. sausio 2 d. atsakovė, gavusi ieškovės paaiškinimus, pakartotinai nustatė Konkurso 1–3 dalių pasiūlymų eiles, ieškovę pripažino 1-os ir 2-os dalių laimėtoja, ją pakvietė iki 2019 m. sausio 12 d. pasirašyti viešojo pirkimo sutartis;
- 26.10. 2019 m. sausio 11 d. atsakovė, tą pačią dieną gavusi antrają trečiojo asmens pretenziją, priėmė sprendimą stabdyti 1-os ir 2-os dalių Konkurso procedūras;
- 26.11. 2019 m. sausio 18 d. atsakovė priėmė sprendimą tenkinti trečiojo asmens pretenziją iš dalies, panaikinti 2019 m. sausio 2 d. sprendimus dėl Konkurso 1-os ir 2-os dalių pasiūlymų eilių sudarymo ir laimėtojų paskelbimo; nurodė, kad atnaujinamos Konkurso procedūros;
- 26.12. 2019 m. vasario 14 d. atsakovė kreipėsi į ieškovę, jos prašydama iki vasario 19 d. paaiškinti ir patikslinti pasiūlymą nekeičiant jo esmės, pateikti dokumentus dėl teisės verstis veikla, kurie būtų išduoti (sukurti) ne vėliau kaip 2018 m. rugpjūčio 24 d., arba nurodyti subtiekėją, kuris iki šios dienos įgijo analogišką teisę ir kurio pajėgumo ieškovė gali remtis; nurodė, kad, nepateikus šių duomenų, ieškovės pasiūlymas bus atmetas;
- 26.13. 2019 m. vasario 25 d. atsakovė pagal savo paklausimą gavo Radiacinės saugos centro raštą, kuriame nurodyta, kad ieškovė 2018 m. rugpjūčio 24 d. neturėjo teisės prekiauti, montuoti, remontuoti ir prižiūrėti angiografą „Azione 7“, o licencija teikiti šias paslaugas išduota 2018 m. rugpjūčio 11 d.;
- 26.14. 2019 m. kovo 8 d. atsakovė priėmė ginčo sprendimus atmeti ieškovės pasiūlymą, sudaryti naujas pasiūlymų eiles ir nustatyti Konkurso dalių laimėtojus.
27. Iš pirmiau nurodytų aplinkybių matyti, kad klausimas, kaip vertinti ieškovės pasiūlymą dėl pavėluotai įgytos teisės verstis veikla, kai šis tiekėjų pajėgumo reikalavimas nebuvvo įtvirtintas Konkurso sąlygose, buvo sprendžiamas bent tris kartus. Tai – daugiau teisės, o ne faktu klausimas, nes atsakovei apie tai, kad ieškovės kvalifikacijos dokumentai išduoti vėlesne nei 2018 m. rugpjūčio 24 d. data, tapo žinoma iš ieškovės 2018 m. spalio 4 d. atsakymo, kuriame, be kita ko, buvo iš dalies cituojama kasacinio teismo praktika, dėl kurios reikšmės šalys ginčiasi teismo procese.
28. Pažymėtina, kad atsakovė iki ginčo sprendimų priėmimo du kartus sudarė pasiūlymų eiles ir Konkurso 1-os ir 2-os dalių laimėtoja pripažino ieškovę, o vėliau šiuos sprendimus panaikino. Tai suponuoja vertinimą, kad, *pirma*, perkančioji organi-

- zacija iš tiesų neturėjo aiškios ir nuoseklios pozicijos dėl ieškovės pasiūlymo vertinimo ir Konkurso sąlygų bei VPĮ nuostatų (pirmiausia šio įstatymo 35 straipsnio 2 dalies 3 punkto) aiškinimo ir taikymo, *antra*, tai lémé užsîtęsusj, neracionalų ir neekonomišką pirkimo ir peržiūros procedūrų vykdymą, nes nuo pradinių pasiūlymų vertinimo veiksmų iki ginčo sprendimų priėmimo praėjo pusę metų.
29. Kasacinio teismo išaiškinta, kad pirkimo procedūrų stabdymas perkančiųjų organizacijų sprendimu – VPĮ griežtai reglamentuota, išimtinė priemonė, kuri tai-koma joms ne naudojantis teisėmis, o vykdant pareigas; aptartas reguliavimas, be kita ko, koreliuoja su įstatymo nuostata, kad pirkimo sutartis turi būti sudaryta nedelsiant, iš karto po atidėjimo termino; įstatymų leidėjas iš esmės įtvirtino nepertraukiamų ir operatyviai vykdomų viešojo pirkimo procedūrų modelį, kurio išimtys yra atskirai reglamentuotos ir pagrįstos svarbiomis aplinkybėmis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-219-690/2017 49 punktą).
30. Šiame kontekste taip pat primintina kasacinio teismo praktika šioje srityje, pagal kurią, kai perkančioji organizacija, gavusi pretenziją, iš naujo vertina atitinkamo tiekėjo pasiūlymą ir sprendžia dėl skundžiamo savo sprendimo teisėtumo, tai ne-laikytina priimto sprendimo persvarstymu, o tiesiog VPĮ nustatytu pretenzijos nagrinėjimu. Sprendimas tenkinti tiekėjo pretenziją ir panaikinti prieš tai priimtą sprendimą – perkančiosios organizacijos teisėtai išreikšta valia pasinaudoti įstatyme įtvirtinta teise pakeisti savo ankstesnį sprendimą; jei perkančiajai organizacijai, siekiančiai išnagrinėti pretenziją, kyla poreikis dar kartą įvertinti tiekėjo pasiūlymą ir jos pačios priimto tiekėjo skundžiamo sprendimo pagrįstumą, skundžiamo sprendimo naikinti vien dėl to, kad tiekėjo pasiūlymas vertinamas dar kartą, nėra būtina.
31. Tiekačio pasiūlymo atitikties iškeltiems reikalavimams pakartotinis vertinimas pačios perkančiosios organizacijos iniciatyva ir kai tai atliekama gavus tiekėjo pretenziją – ne tapatūs jos veiksmai, todėl ir neturėtū būti vienodai vertinami. Pirmasis atvejis yra išimtinis, o pretenzijos nagrinėjimas, *inter alia*, skundžiamo sprendimo įvertinimas pagal pretenzijoje pateiktus argumentus yra įprastinis, įstatyme aiškiai reglamentuotas išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos atvejis. Be to, laiku pateiktos pretenzijos nagrinėjimas nepriklauso nuo joje nurodytų prielaidų pagrįstumo ir bet kokiu atveju ne pažeidžia viešujų pirkimų principus, o juos įgyvendina dėl tinkamo įstatymo taikymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje Nr. e3K-3-106-690/2017, 32–33 punktai ir juose nurodyta kasacinio teismo praktika).
32. Nors, pristatytas aplinkybes formaliai vertinant pagal nurodytą kasacinio teismo praktiką, atsakovė nepakeitė savo sprendimą dėl ieškovės kvalifikacijos vertinimo, tačiau iš perkančiosios organizacijos sprendimų turinio ir jų priėmimo sekos darytina priešinga išvada. Pažymétina, kad, išnagrinėjusi pirmają trečiojo asmens pretenziją, kurioje buvo keliamas kvalifikacijos atitikties klausimas dėl ieškovės pajėgumo įgijimo momento, atsakovė 2018 m. lapkričio 28 d. pakartotinai kreipėsi į ieškovę (šios nutarties 26.8 punktas), o dėl gautų ieškovės paaiškinimų atsakovė 2019 m. sausio 2 d. pakartotinai nustatė tą pačią pasiūlymų eilę (šios

nutarties 26.9 punktas). Taigi tokiu sprendimu *de jure* (teisiškai) trečiojo asmens pirmoji pretenzija buvo galutinai atuesta.

33. Trečiasis asmuo vėliau pateikė pakartotinę pretenziją, šios perkančioji organizacija galėjo nenagrinėti (VPĮ 103 straipsnio 1 dalis). Tačiau atsakovė šią pretenziją tenkino iš dalies, trečią kartą kreipėsi į ieškovę iš esmės dėl analogiškų paaiškinimų, o gavusi panašaus pobūdžio atsakymą galiausiai priėmė ginčo sprendimus.
34. Nurodytų aplinkybių teisinis vertinimas teisėjų kolegijai leidžia daryti išvadą, kad atsakovė, pakartotinai vertindama ieškovės pasiūlymą, spręsdama teisės klausimą dėl ieškovės kvalifikacijos atitikties ir dėl to priimdama priešingus sprendimus, ne tik užvilkino Konkurso procedūras, bet ir pažeidė ieškovės kaip Konkurso dalyvės, įskaitant ir kaip į peržiūros procedūrą įtraukto subjekto, teises, neužtikrino teisinio saugumo ir viešųjų pirkimų principų. Teisėjų kolegija, remdamasi kasacinio teismo praktika, atsižvelgs į šiuos perkančiosios organizacijos veiksmus (šios nutarties 26.1–26.14 punktai), skirstydama proceso šalių turėtas bylinėjimosi išlaidas.
35. Kasacinis teismas toliau pasisako dėl ginčiamų atsakovės sprendimų teisėtumo.

*Dėl perkančiosios organizacijos (atsakovės) veiksmų vertinant ieškovės teisę verstis veikla teisėtumo*

36. Kasacinėje byloje spręstina dėl perkančiosios organizacijos sprendimų atmeti ieškovės pasiūlymą dėl jos kvalifikacijos neatitikties (VPĮ 45 straipsnio 1 dalies 3 punktas) ir dėl to nustatyti naujus Konkurso 1-os ir 2-os dalių rezultatus (anksčiau ieškovė buvo du kartus paskelbta jų laimėtoja). Pagrindinis šalių nesutarimo objektas – vertinimas, ar tiekėjo teisė verstis veikla, kurią liudijantis dokumentas išduotas po galutinio pasiūlymų pateikimo termino, yra įgyta tinkamai, jei atitinkamas pajėgumo reikalavimas nebuvo įtvirtintas viešojo pirkimo sąlygose.
37. Atsakovė ir trečiasis asmuo laikosi pozicijos, kurią kaip pagrįstą pripažino pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, kad, nepriklausomai nuo to, jog Konkurso sąlygose nebuvo įtvirtinto reikalavimo tiekėjams turėti (ir įrodyti) teisė verstis veikla, reikalinga sutarčiai įvykdyti, dalyviai privalėjo įgyti šių pajėgumų ne vėliau kaip galutinę pasiūlymų pateikimo dieną; dėl Konkurso sąlygų turinio ieškovė pagal kasacinio teismo praktiką galėjo pasitelkti subrangovą, tačiau ir jis bet kokiu atveju turėjo būti įgijęs kvalifikaciją ne vėliau kaip 2018 m. rugpjūčio 24 d. Ieškovė, priešingai, vertino, kad, jeigu pagal kasacinio teismo praktiką dėl Konkurso sąlygose neįtvirtinto tiekėjų teisės verstis veikla reikalavimo dalyviui galima pasitelkti iš anksto neišviešintą subrangovą, jam turėtų būti leidžiama ir vėlesne data įgyti šią kvalifikaciją, svarbu, jog viešojo pirkimo sutartį vykdytų tam reikalingą teisė turintys subjektai.
38. Kaip ne kartą nurodyta šioje nutartyje, proceso šalių nesutarimas pagrįstas skirtingu kasacinio teismo 2017 m. vasario 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 motyvu turinio aiškinimu ir galimybe juos pritaikyti bei išplėtoti ginčo situacijai. Pastarojoje išplėstinės kasacinio teismo teisėjų kolegijos nutartyje, *inter alia*, nurodyta:

- 38.1. ankstesnė (iki 2017 m. vasario 14 d.) kasacinio teismo praktika, pagal kurią tiekėjų pasiūlymai iš esmės vertinti kaip neatitinkantys reikalavimų, neįtvirtintų pirkimo sąlygose, bet išplaukiančių iš specialiųjų teisės normų, taip pirmenybę suteikiant ne viešujų pirkimų sąlygų aiškumui, o specialiųjų teisės normų taikymui, sukuria prielaidas perkančiųjų organizacijų galimam piktnaudžiavimui ar bent pernelyg didelei diskrecijai vertinant tiekėjų pajegumą pagal iš anksto neišviešintus reikalavimus;
- 38.2. pagal nuosekliai suformuotą kasacinio teismo praktiką tiekėjams suteikiamą plati galimybę pateikti trūkstamus jų kvalifikaciją pagrindžiančius dokumentus, išskaitant trūkstamus duomenis dėl teisės verstis veikla, reikalinga viešojo pirkimo sutarčiai įvykdyti; vis dėlto neretai dalyviai arba neturi teisės atlikti tam tikros siauros specializacijos darbų (teikti paslaugų), arba pagal įstatymą yra ribojami tai daryti, todėl ligšiolinė praktika dėl kvalifikacijos duomenų tikslinimo yra nepakankama ir nuo šiol turėtų apimti ir tiekėjo sudėties pasikeitimo ar pasitelkiama nauju trečiųjų asmenų situacijas;
- 38.3. atsižvelgiant į tai, keistina ligšiolinė kasacinio teismo praktika (šios nutarties 38.1 punktas) taip, kad perkančiosios organizacijos tiekėjų pasiūlymus (plačiąja prasme) vertina išimtinai pagal viešojo pirkimo sąlygas; bet kokiui atveju perkančiosios organizacijos negali atmesti tiekėjo pasiūlymo pagal iš anksto aiškiai neišviešintus reikalavimus, nepriklasomai nuo to, kad jų taikymo poreikis kyla dėl kitų specialiųjų teisės aktų taikymo;
- 38.4. jei viešojo pirkimo dokumentuose aiškiai nenurodyta, kokios konkrečios teisės turėjimą tiekėjas turi įrodyti perkančiajai organizacijai ir (ar) kokius konkrečius atestatus ar kitokius įrodymuosius dokumentus reikėtų jai pateikti, bet dėl pirkimo objekto apibrėžties pirkimo sąlygose ir specialiųjų teisės aktų taikymo tokie dokumentai būtini vykdant viešojo pirkimo sutartį, perkančioji organizacija privalo leisti tiekėjui ištaisyti pasiūlymo trūkumus;
- 38.5. tokiu atveju pasiūlymo trūkumo (jei jį lėmė išimtinai pirkimo sąlygos) ištaisymas suprantamas ne tik kaip trūkstamo teisės verstis veikla įrodančio dokumento (atestato) pateikimas, bet ir leidimas tiekėjui viešojo pirkimo sutarties vykdymui pasitelkti naujus subjektus – partnerius, subrangovus, jei jis pats negali ar neturi teisės atlikti tam tikrų darbų (teikti paslaugų).
39. Teisėjų kolegijos vertinimu, viena svarbiausių nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 taisyklių, dėl kurios, *inter alia*, ir buvo keičiamā ligtolinė kasacinė jurisprudencija, – šios nutarties 38.3 punkte pacituotas imperatyvas, pagal kurį bet kokiui atveju (net ir dėl ūkio subjektų teisės verstis veikla, kuri įtvirtinta kituose privalomuosiuose teisės aktuose) draudžiama atmesti tiekėjų pasiūlymus pagal iš anksto neišviešintas sąlygas.
40. Atsižvelgiant į tai, nesutiktina su pirmosios instancijos teismo pozicija, kad kasacinius teismas aptariamoje nutartyje nenustatė absolitaus draudimo atmesti tiekėjo pasiūlymo dėl kvalifikacijos neturėjimo pagal neišviešintus privalomuosius reikalavimus. Priešingai, nurodyta teisės aiškinimo taisyklié vėlesnėje kasacinio teismo praktikoje iš esmės (be tam tikrų toliau išvardijamų išimčių) įtvirtinta kaip universalus (bendras) imperatyvas, kurio esmė – tiekėjų nenaudai negalima taikyti bet

kokių iš anksto viešojo pirkimo sąlygose neišviešintų reikalavimų, net ir visuotinai ar tam tikram subjektui ratui žinomo (ar turimo žinoti) teisiniu reguliavimo; tiekėjų pasiūlymai negali būti vertinami kaip neatitinkantys aiškiai neišviešintų reikalavimų ir dėl to atmetami (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsejo 21 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-469/2019 23 punktą).

41. Iš kasacinio teismo praktikos matyti, kad yra nustatytos tik kelios šio imperatyvo išimtys, pagal kurias galima atmeti tiekėjo pasiūlymą pagal aiškiai viešojo pirkimo sąlygose neišviešintus kriterijus: *pirma*, kai tiekėjas nesugeba ištaisyti trūkumo, susijusio su pareiga turėti tam tikrą veiklos vykdymo teisę, išplaukiančią iš imperatyviųjų teisés normų; *antra*, kai tiekėjas pateikia per didelę, perkančią organizacijai nepriimtiną kainą, užfiksotą iki viešojo pirkimo procedūrų pradžios parengtuose dokumentuose (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 11 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-160-469/2018 57–59 punktus). Šios dvi situacijos pagrįstos objektyviomis, siaurai aiškinamomis ir taikomomis priežastimis, susijusiomis su perkančiųjų organizacijų negaléjimu sudaryti viešojo pirkimo sutarties su pirkimo laimetoju.
42. Vis dėlto, kiek tai susiję su tiekėjų teisés verstis veikla turėjimo (igijimo) įrodinėjimu pagal neišviešintus viešojo pirkimo sąlygų reikalavimus, kaip nurodyta pirmiau, perkančiosios organizacijos negali atmeti tiekėjų pasiūlymų prieš tai jiems neleisdamos (jų neįpareigodamos) išsitaisyti nustatyto privalomo pajégumo trūkumo. Kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 išplėstinės teisėjų kolegijos suformuluotos teisés aiškinimo taisyklos iš esmės vertintinos kaip kompromisas, kuriuo suderinama tiekėjų teisių apsauga nuo neskaidraus ir savavališko pasiūlymų vertinimo bei imperatyviųjų teisés normų taikymo užtikrinimas. Atsižvelgiant į tai, iš tiesų nėra tiek svarbu, kaip (kokiu būdu) tiekėjui leisti ištaisyti nustatytą trūkumą (jei tai apskritai jam įmanoma padaryti), nulemtą specialiųjų teisés normų taikymo, nes, kaip ne kartą nurodyta šioje nutartyje, priešingu atveju pirmenybė neteisėtai būtų suteikta ne viešojo pirkimo sąlygomis.
43. Kitais atvejais, kai nereikia taikioti specialiojo (privalomojo) reguliavimo, apskritai nekyla poreikio taisyti trūkumo, nes jo perkančiosios organizacijos, kaip neišplaukiančio iš pirkimo sąlygų, ir negali nustatyti. Šiuo aspektu kasacinio teismo pažymėta, kad svarbiausiu kriterijumi įvertinti, ar tiekėjo pajégumas atitinka perkančiosios organizacijos nustatytus minimalius kvalifikacijos reikalavimus, laikytinos pirkimo sąlygos, pagal kurias nustatoma, kokia ūkio subjekto kompetencija atitinkamo pirkimo atveju yra tinkama, o kokia – ne; atsižvelgiant į tai, dėl skirtingų teisėtai nustatytų pirkimo sąlygų to paties tiekėjo kvalifikacija panašiuose pirkimuose vieną kartą gali būti tinkama, o kitą – nepakankama (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartį civilinėje Nr. 3K-3-340/2013).
44. Atsakovė, trečiasis asmuo ir teismai pernelyg siaurai aiškina šios nutarties 38.5 punkte nurodytą trūkumo šalinimo sąvoką, ją susiedami tik su naujo subrangovo pasitelkimu. Ši jų (ypač trečiojo asmens) pozicija pagrįsta kasacinio teismo jurisprudencijoje suformuota kvalifikacijos kaip objektyvios kategorijos samprata (doktrina), taip pat teisés aiškinimo taisyklemis, pagal kurias tiekėjų kvalifikacija privalo būti įgyta ne vėliau kaip iki galutinio pasiūlymo pateikimo momento.

45. Neginčytina, kad galimybė pasitelkti papildomą trečiąjį asmenį – subrangovą pri-valomajame reguliavime įtvirtintos specialiosios teisės (kuri kompetentingų subjektų būtų suteikta pagal prieš tai pristatytą pajėgumo igyties momento taisykłę) atitinkčiai įrodyti iš esmės atitinka kasacinio teismo jurisprudenciją dėl tiekėjų kvalifikacijos kaip objektyvios kategorijos ir jų pajėgumo įgijimo vėliausio momento. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad naujo, iš anksto dalyvio pasiūlyme neišviešinto subrangovo pasitelkimas įprastiniu atveju draudžiamas, nebent susiklostytų aptariamoje kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 spręstos teisės verstis veikla neišviešinimo situacijos atvejis.
46. Šiame kontekste kasacinio teismo praktika nuosekliai bei nenustatant specifinių išimčių plėtojama ta linkme, kad būtina išviešinti visus subjektus, kurie vykdant sutartį veiks aktyviai, savo veiksmais prisidės prie perkančiosios organizacijos poreikio įsigyti pirkimo objektą tenkinimo, nepriklausomai nuo tokių subjektų statutuose pasiūlymų pateikimo ir vertinimo metu; teisinis tiekėjo ir kito ūkio subjekto ryšys nepripažystamas objektyvia kategorija, kurią būtų galima tikslinti, t. y. tiekėjas, savo pasiūlyme neišviešinės tiesioginiams sutarties vykdymui pasitelkiamų ūkio subjektų, netenka teisės savo atitikties kvalifikacijos ar pasiūlymo siauraja prasme reikalavimams grįsti tokių subjektų turimais pajėgumais (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 31 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-219-469/2019 30, 31 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
47. Taigi tik viešojo pirkimo dalyvio pasitelkiamo trečiojo asmens pajėgumas laikytinas objektyvia kategorija (su iš tokio vertinimo išplaukiančiomis teisėmis), tačiau pati tokio subjekto pajėgumo pasitelkimo aplinkybė objektyvumu nepasižymi. Vadinas, tais atvejais, kai vertinama aiškiai pirkimo sąlygose įtvirtintų kitokio pobūdžio ūkio subjekto kvalifikacijos reikalavimų (pvz., profesinis pajėgumas) atitiktis, leidžiama tikslinti tik pasitelkiamo trečiojo asmens kvalifikacijos duomenis, jei iš dalyvio pasiūlymo galima tiksliai ir neabejotinai nustatyti šio subjekto ir dalyvio teisinių santykių egzistavimą, bet ne nurodyti naują pasitelkitiną subtiekėją. Draudimas tiekėjui pasitelkti naują, iš anksto pasiūlyme neišviešintą trečiąjį asmenį įtvirtintas ir Teisingumo Teismo jurisprudencijoje (pvz., Teisingumo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. sprendimas byloje *Esaprojekt*, C-387/14).
48. Teisėjų kolegija konstatuoja kad, priešingai nei nurodo atsakovė ir trečiasis asmuo, iš anksto neišviešinto ūkio subjekto pasitelkimas tiekėjo pajėgumui pagrasti, kai jis pats jo neturi, neturėtų būti aiškinamas ir vertinamas kaip vienintelė galima jų pasitaisyti (trūkumo šalinimo) priemonė. Iš tiesų iš kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 motyvų neišplaukia aiškios trūkumo šalinimo mechanizmo ribos, todėl tiekėjai iš esmės turi turėti galimybę pasitaisyti ir kitokiu būdu, kuris gali būti aktualus tokioms situacijoms, kokia susiklostė nagrinėjamoje byloje.
49. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad iš esmės neatmestini atvejai, kai dėl specifinio pirkimo objekto, atitinkamos rinkos struktūros ar kitokių priežasčių tiekėjui, net ir siekiančiam tą padaryti, nepavyks rasti jokio kito ūkio subjekto arba galimų subrangovų ratas bus itin siauras, dėl to jų pasitelkimas taps sudėtingas, ilgai truks ir pan. Pažymėtina, kad cituotoje kasacinio teismo nutartyje civilinėje

byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 pažymėtas konkretus trūkumo pašalinimo būdas nurodytas, *inter alia*, atsižvelgiant į tos konkrečios bylos aplinkybėms aktualaus statybos rangos teisinių reguliavimo specifiką (ilgai trunkantis ar kartais kai kuriems subjektams net negalimas specialiosios teisės įgijimas).

50. Nesutiktina su pozicija, kad nagrinėjamu atveju atitinkamos teisės įgijimas po galutinio pasiūlymų pateikimo termino, bet prieš viešojo pirkimo sutarties sudarymą prieštarauja Radiacinės saugos įstatymo nuostatom. Šio įstatymo 12 straipsnyje įtvirtinta, kad asmuo, atitinkantis šio straipsnio 5 dalyje nustatytus reikalavimus, gali vykdyti veiklą Vyriausybės patvirtintose veiklos su Jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais įteisinimo taisyklėse nustatyta tvarka užregistruavęs veiklą, nurodytą šio įstatymo 1 priede pateiktame Registruojamos veiklos rūšių sąraše, arba turėdamas licenciją ar laikinąjį leidimą vykdyti veiklą, nenurodytą šio įstatymo 1 priede pateiktame Registruojamos veiklos rūšių sąraše, pagal šio straipsnio 3 dalyje nurodytas licencijų ar laikinųjų leidimų rūšis, išskyrus veiklas, nurodytas šio straipsnio 2 dalyje.
51. Radiacinės saugos įstatymo 2 straipsnio 56 punkte įtvirtinta, kad veikla su Jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais – veikla, dėl kurios gali padidėti žmonių ir aplinkos apšvita dėl Jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių skleidžiamos Jonizuojančiosios spinduliuotės ir kuri valdoma kaip planuojama apšvitos situacija. Taigi iš šios normos *expressis verbis* (aiškiai žodžiais) neišplaukia, kad licencijuojama veikla, be kita ko, apima ikisutartinis santykius (ofertos teikimą), o ji labiau reiškia faktinį veiklos plačiąją prasme (įrengimą, eksplotavimą, priežiūrą ir pan.) vykdymą.
52. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teisinė problema dėl ieškovės pasiūlymo vertinimo (iš esmės, be tam tikrų trečiojo asmens abejonių, dėl kurių atsakovė atskirai nesprendė, nėra ginčo, jog ieškovė faktiškai gali prisiimti sutartinius įsipareigojimus ir įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, juolab kad ji du kartus buvo paskelbta Konkurso 1-os ir 2-os dalių laimėtoja) iš esmės buvo nulemta Konkurso sąlygų, kuriose nebuvo jokių nuorodų apie tiekėjų teisės verstis veikla reikalavimą, nors ieškovė reikalingus dokumentus iš Radiacinės saugos centro gavo per mažiau nei dvi savaites.
53. Pažymėtina, kad pareiga įsitikinti ūkio subjekto pajėgumu įtvirtinta būtent VPI, o jo nuostatas aiškinančioje jurisprudencijoje suformuluota taisyklė, kad tiekėjų pajėgumas turi būti įgytas iki galutinio pasiūlymų pateikimo termino. Jei šie imperatyvai išplaukia būtent iš VPI, tai dėl objektyvių priežasčių gali būti keičiamas taikymo praktika, nepažeidžiant specialiojo teisinių reguliavimo. Šiuo aspektu aktualu tai, kad kituose (ne viešujų pirkimų) teisiniuose santykiuose, kuriuose nėra tiek detaliai reglamentuota ikisutartinė santykių stadija (laimėtojo išrinkimo procedūros), pirmiau nurodyto privalomojo teisinių reguliavimo imperatyvas iš esmės užtikrinamas sutarties sudarymo stadijoje.
54. Teisėjų kolegija, *inter alia*, atsižvelgdama į ieškovės poziciją procese, taip pat atkreipia dėmesį į VPI nuostatas, pagal kurias pirkimo dokumentuose turi būti nurodyta informacija, kad jeigu tiekėjo kvalifikacija dėl teisės verstis atitinkama veikla nebuvu tikrinama arba tikrinama ne visa apimtimi, tiekėjas perkančiajai organizacijai įsipareigoja, kad pirkimo sutartį vykdys tik tokią teisę turintys asmenys

- (VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punktas). Savoka „kvalifikacija nebuvo tikrinama“, atsižvelgiant į perkančiųjų organizacijų pareigas, išplaukiančias iš skaidrumo princiopo, apima ne tik prašymą pateikti atitinkamą teisę liudijantį dokumentą, bet pirmiausia – paties reikalavimo dėl šio tiekėjų pajėgumo turėjimo suformulavimą (įtvirtinimą) viešojo pirkimo sąlygose, t. y. laikoma, kad kvalifikacija tikrinama, kai atitinkami reikalavimai nustatyti pirkimo sąlygose ir perkančioji organizacija, vertindama pasiūlymą, paprašo pateikti atitinkamus dokumentus.
55. Imperatyviosios teisės normos privalomos visais atvejais (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.157 straipsnio 1 dalis), net jeigu viešujų pirkimų procedūros metu dalyvių kvalifikacija – jų teisės vykdyti atitinkamą veiklą turėjimas – néra tikrinama (VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punktas). Pastaroji VPĮ norma teikia pagrindą daryti išvadą, kad iš šių įstatymų iš esmės yra perkelta privatinės teisinių santykių praktika atitinkamos veiklos vykdymo teisės turėjimą užtikrinti ne iki-sutartiniuose, o sutartiniuose teisiniuose santykiuose (nors perkančiosioms organizacijoms iš tiesų nedraudžiamą reikalavimą dėl šio pajėgumo nustatyti viešojo pirkimo dokumentuose). Perkančiosios organizacijos bet kokiu atveju, prieš sudarydamos viešojo pirkimo sutartį, privalo įsitikinti, ar atitinkami subjektai turės teisę prisiimti sutartinius įsipareigojimus ir juos vykdyti.
56. Teisėjų kolegijos vertinimu, nors VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostatos iš esmės (daugiausia) koreliuoja su kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-7-23-248/2017 suformuluotomis teisės aiškinimo taisyklėmis, tačiau dėl naujojo reguliavimo leidimas tiekėjui šalinti trūkumą kvalifikuotinas ne kaip bendrujų teisės normų išimtis, o kaip atskiras institutas – įrodinėjimas, kad pirkimo sutartį vykdys tik tokią teisę turintys asmenys.
57. Atsižvelgiant į tai, toks tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų bendradarbiavimas šioje srityje paskelbus galutinius viešojo pirkimo rezultatus nereiškia pakartotinio pasiūlymų vertinimo, todėl atsakingų asmenų teisės vykdyti veiklą įrodinėjimui prieš sudarant viešojo pirkimo sutartį apskritai néra poreikio *de jure* taikioti kasacinio teismo jurisprudencijoje suformuluotų teisės aiškinimo taisyklių (ar jų išimčių) dėl kvalifikacijos objektyvumo sampratos, ribojimo tikslinti kvalifikacijos duomenis laiko atžvilgiu ar pasitelkti naujus trečiuosius asmenis. Viešojo pirkimo laimėtojai bet kokiu atveju *de facto* negalės pradėti vykdyti viešojo pirkimo sutarties neturėdami atitinkamas veiklos vykdymo teisės (leidimo).
58. Byloje néra ginčo, kad Konkurso sąlygose nebuvo keliamas apskritai jokių tiekėjų kvalifikacijos reikalavimų, be to, jose neįtvirtinta VPĮ 35 straipsnio 2 dalies 3 punkto formuluotė. Vienintelė aplinkybė, kad perkančioji organizacija į viešojo pirkimo sąlygas neperkélė šios VPĮ normos, nesuponuoja vertinimo, jog toks reguliavimas jiems netaikytinas (žr. pagal analogiją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-30-378/2016 64 punktą).

#### *Dėl bylos procesinės baigties*

59. Remdamasi pirmiau nurodytų argumentų visuma, teisėjų kolegija sprendžia patenkinti kasacinį skundą ir panaikinti skundžiamus pirmosios ir apeliacinės instanci-

jos teismų procesinius sprendimus. Dėl to ieškovės ieškinys tenkintinas, panaikinami atsakovės 2019 m. kovo 8 d. sprendimai atmesti ieškovės pasiūlymą ir sudaryti naujas Konkurso 1-os ir 2-os dalių pasiūlymų eiles bei paskelbti jų laimėtojus.

60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2019 m. rugpjūčio 12 d. nutartimi buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės – sustabdytos Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų vykdomo viešojo pirkimo „Medicinos įrangos pirkimas (I etapas) Nr. 17231 vykdant iš ES struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą Nr. 08.1.3-CPVA-V-610-01-0002“ procedūros ir atsakovė įpareigota nesudaryti viešojo pirkimo sutarties, o jei ji sudaryta – sustabdytas jos vykdymas, iki byla bus išnagrinėta kasacine tvarka. Kasaciniams teismui konstatavus, kad kasacinis skundas tenkintinas ir priimtinis naujas sprendimas, pirmiau nurodyta teismo nutartimi taikyti apribojimai išnyko.
61. Atsižvelgiant į ginčo sprendimų panaikinimą, perkančioji organizacija įpareigotina priimti naujus sprendimus, reikalingus Konkurso 1-os ir 2-os dalių procedūroms įvykdyti ir pabaigti. Primintina, kad nauji atsakovės sprendimai negali pažeisti šios nutarties *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) galios (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-437-690/2015).
62. Dėl kitų kasacinių skundo ir atsiliepimų į jų argumentų kaip teisiškai nereikšmingų galutinei bylos baigčiai teisėjų kolegija nepasisako.
63. Kasaciniame skunde ieškovė taip pat prašė ištraukti į bylą VPT išvadai duoti. Atsižvelgiant į procesinę bylos baigtį, šis ieškovės prašymas netenkintinas.

#### *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

64. Kasaciniams teismui patenkinus ieškovės kasacinių skundą ir nusprendus, kad skundžiami teismų procesiniai sprendimai naikintini bei priimtinis naujas sprendimas – ieškinys tenkintinas, atitinkamai iš naujo turėtų būti paskirstyti šalių pirmosios ir apeliacinės instancijos teisme turėtos bylinėjimosi išlaidos (CPK 93 straipsnio 5 dalis).
65. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą (CPK 93 straipsnio 1 dalis).
66. Kasacino teismo ne kartą konstatuota, kad kai ieškovė savo interesus gina prieš du procesinius varžovus (paprastai prieš perkančiąją organizaciją ir viešojo pirkimo laimėtoją), nustačius pastarujų bylos šalių argumentų nepagrįstumą, yra teisinga iš jų lygiomis dalimis priteisti ieškovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą (CPK 93 straipsnio 4 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 31 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-398-469/2018 51 punktą). Primintina, kad trečiasis asmuo inicijavо peržiūros procedūrą, pateikė pakartotinę pretenziją, ginčo sprendimai, be kita ko, priimti dėl jo veiksmų.
67. Dėl bylinėjimosi išlaidų kasacino teismo taip pat konstatuota, kad, nustatęs veiksmingumo principo pažeidimą, teismas į šią aplinkybę gali atsižvelgti vertindamas perkančiosios organizacijos veiksmus dėl tiekėjo pasiūlymo vertinimo,

- taip pat paskirstydamas tarp šalių jų patirtas bylinėjimosi išlaidas; šis vertinimo modelis, be kita ko, reiškia tai, kad tiekėjui gali būti priteisiamas ir tokios išlaidos, kurių dydis viršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu ir teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. IR-85 (toliau – Rekomendacijos), nuostatose nurodytus rekomenduojamus priteisti užmokesčio dydžius. Taigi byloje nustatės, kad perkančioji organizacija ne tik priėmė neteisėtą sprendimą, bet ir neužtikrino tiekėjų pažeistų teisių gynybos, teismas, atsižvelgdamas į ginčo aplinkybes, gali nemažinti prašomų atlyginti išlaidų dydžio (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 7 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2013).
68. Teisėjų kolegija pagal aptartą bylinėjimosi išlaidų paskirstymo praktiką, atsižvelgdamai į nagrinėjamoje byloje nustatytas aplinkybes, taip pat į tai, kad kasacinis skundas tenkinamas, o pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai yra naikinami ir priimamas naujas procesinis sprendimas, sprendžia, jog visos ieškovės patirtos teismo procese bylinėjimosi išlaidos turėtų būti atlyginamos tokia tvarka: *pirma*, iš atsakovės ir trečiojo asmens lygiomis dalimis tiek, kiek išlaidos neviršija Rekomendacijose įtvirtintų dydžių, *antra*, papildomai tik iš atsakovės – kiek išlaidų dydis viršija Rekomendacijose įtvirtintus dydžius.
69. Bylos duomenys patvirtina, kad pateikdama ieškinį, apeliacinį ir kasacinį skundus ieškovė sumokėjo po 3750 Eur žyminio mokesčio, taip pat sumokėjo 38 Eur žyminio mokesčio už prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pirmosios instancijos teisme. Kasaciniams teismui konstatavus, kad priimtinas naujas sprendimas ieškovės ieškinį tenkinti, jos sumokėtas žyminis mokesčis (iš viso 11 288 Eur) priteistinas lygiomis dalimis (po 5644 Eur) iš atsakovės ir trečiojo asmens.
70. Kartu su kasaciniu skundu ieškovė pateikė prašymą taikyti laikiną apsaugos priemones – įpareigoti atsakovę sustabdyti Konkurso procedūras ir nesudaryti viešojo pirkimo sutarties, tačiau šio prašymo neapmokėjo žyminiu mokesčiu (CPK 80 straipsnio 5 dalis). Kasaciniu teismo teisėjų atrankos kolegijos nutartimi šis ieškovės prašymas buvo patenkintas, todėl konstatavus, kad kasacinis skundas tenkintinas, už laikinųjų apsaugos priemonių taikymą mokėtinas 38 Eur dydžio žyminis mokesčis valstybei priteistinas iš atsakovės ir trečiojo asmens (CPK 93 straipsnio 1 dalis, 96 straipsnio 1 dalis) lygiomis dalimis (po 19 Eur).
71. Byloje esantys mokejimo dokumentai patvirtina, kad ieškovė už ieškinio ir procesinių prašymų parengimą turėjo 3630 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti; šių išlaidų atlyginimą prašė priteisti iš atsakovės. Prašomą atlyginti išlaidų advokato pagalbai dydis viršija Rekomendacijų 8.2, 8.16 punktuose nurodytus dydžius (3058,11 Eur). Atsižvelgiant į šios nutarties 68 punkte nurodytą bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo iš atsakovės ir trečiojo asmens modelį, ieškovei už advokato pagalbą pirmosios instancijos teisme iš trečiojo asmens priteistinas 1529,05 Eur atlyginimas, o iš atsakovės – 2100,95 Eur atlyginimas.
72. Konstatavus, kad priimtinas naujas sprendimas ieškovės ieškinį tenkinti, trečiojo asmens prašymas priteisti iš ieškovės už atsiliepimo į ieškinį parengimą

turėtų 1415,70 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atmestinas (CPK 98 straipsnio 1 dalis).

73. Byloje esantys mokėjimo dokumentai patvirtina, kad ieškovė už apeliacino skundo parengimą turėjo 1840,41 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti; šių išlaidų atlyginimą prašė priteisti iš atsakovės. Prašomą atlyginti išlaidų advokato pagalbai dydis viršija Rekomendacijų 8.10 punkte nurodytą dydį (1590,69 Eur). Atsižvelgiant į šios nutarties 68 punkte nurodytą bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo iš atsakovės ir trečiojo asmens modelį, ieškovei už advokato pagalbą apeliacinės instancijos teisme iš trečiojo asmens priteistinas 795,34 Eur atlyginimas, o iš atsakovės – 1045,07 Eur atlyginimas.
74. Konstatavus, kad priimtinas naujas sprendimas ieškinę tenkinti, trečiojo asmens prašymas priteisti iš ieškovės už atsiliepimo į apeliacinį skundą parengimą turėtų 1790,80 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atmestinas (CPK 98 straipsnio 1 dalis).
75. Byloje esantys mokėjimo dokumentai patvirtina, kad ieškovė už kasacino skundo parengimą turėjo 2265,12 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti; šių išlaidų atlyginimą prašė priteisti iš atsakovės. Prašomą atlyginti išlaidų advokato pagalbai dydis viršija Rekomendacijų 8.13 punkte nurodytą dydį (2058,54 Eur). Atsižvelgiant į šios nutarties 68 punkte nurodytą bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo iš atsakovės ir trečiojo asmens modelį, ieškovei už advokato pagalbą kasaciniame teisme iš trečiojo asmens priteistinas 1029,27 Eur atlyginimas, o iš atsakovės – 1235,85 Eur atlyginimas.
76. Konstatavus, kad ieškovės kasaciniis skundas tenkintinas, trečiojo asmens prašymas priteisti iš ieškovės už atsiliepimo į kasacinių skundą parengimą turėtų 6110,50 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atmestinas (CPK 98 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

#### **n u t a r i a :**

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2019 m. birželio 7 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacino teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškovės UAB „Arbor Medical Corporation LT“ ieškinę tenkinti, panaikinti atsakovės VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų 2019 m. kovo 8 d. sprendimus atesti ieškovės pasiūlymą ir sudaryti naujas atviro konkurso „Medicinos įrangos pirkimas (I etapas)“ 1-os ir 2-os dalių pasiūlymų eiles bei paskelbtį jų laimėtoją.

Perskirstyti šalių procese turėtas bylinėjimosi išlaidas.

Priteisti ieškovei UAB „Arbor Medical Corporation LT“ (j. a. k. 30157716) iš atsakovės VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros klinikų (j. a. k. 124364561) 5644 Eur pirmosios ir apeliacinės instancijos bei kasaciniame teisme sumokėto žyminio mokesčio, 2100,95 Eur pirmosios instancijos, 1045,07 Eur apeliacinės instancijos ir 1235,85 Eur kasaciniame teisme turėtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, iš

viso – 10 025,87 Eur (dešimt tūkstančių dvidešimt penkis Eur 87 ct).

Priteisti ieškovei UAB „Arbor Medical Corporation LT“ (j. a. k. 30157716) iš trečiojo asmens UAB „Tradintek“ (j. a. k. 124942182) 5644 Eur pirmosios ir apeliacinės instancijos bei kasaciniame teisme sumokėto žyminio mokesčio, 1529,05 Eur pirmosios instancijos, 795,34 Eur apeliacinės instancijos ir 1029,27 Eur kasaciniame teisme turėtu bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, iš viso – 8997,66 Eur (aštuonis tūkstančius devynis šimtus devyniasdešimt septynis Eur 66 ct).

Priteisti valstybei iš atsakovės VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Santaros kliniką (j. a. k. 124364561) 19 (devyniolika) Eur už prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo mokėtino žyminio mokesčio (ši suma mokétina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Priteisti valstybei iš trečiojo asmens UAB „Tradintek“ (j. a. k. 124942182) 19 (devyniolika) Eur už prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo mokėtino žyminio mokesčio (ši suma mokétina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsitempijanti nuo priėmimo dienos.

## BANKROTO TEISĖ

### 1.8. Dėl bankroto administratoriaus teisės ginčytį bankrutuojančios įmonės atlikus mokėjimus CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu

*CK 6.66 straipsnyje įtvirtintas actio Pauliana (Pauliano ieškinys) institutas yra teisinis pagrindas, kuriuo remdamasis bankroto administratorius turi galimybę nuginčyti iki bankroto bylos iškėlimo įmonės atlikus mokėjimus (atsiskaitymus), dėl kurių neteisėtai suteiktas prioritetas vienam iš kreditorų ir atitinkamai sumažinta galimybė kitiems kreditoriams gauti reikalavimų patenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto. Tais atvejais, kai įmonei iškelta bankroto byla, teisinių pasekmių klaušimas sprendžiamas kitaip, nei kitais atvejais taikant actio Pauliana institutą. Pagal Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – IBI) 1 straipsnio 3 dalij kitų įstatymų nuostatos taikytinos tiek, kiek jos neprieštarauja šiam įstatymui. Tokiu atveju CK 6.66 straipsnio nuostatos taikytinos kartu su Įmonių bankroto įstatymo 35 straipsniu, reglamentuojančiu kreditorų reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką.*

*CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad atsiskaitymų eilę vykdymo proceso, bankroto, restruktūrizavimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais nustato kiti įstatymai. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymi, kad CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje nustatytas atsiskaitymų eiliškumas esmingai skiriasi nuo įtvirtinto IBI 35, 36 straipsniuose. Pirma, CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje nustatyta privaloma mokėjimų eiliškumo tvarka yra skirta įmonėms, patiriančioms laikinų finansinių sunkumų – neturinčioms pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti; šis reguliavimas, priešingai negu įtvirtintas IBI, nesiejamas su įmonės nemokumu ar situacija, kai yra pagrindas konstatuoti, kad įmonė ne tik šiuo metu negali, bet ir negalės ateityje atsiskaityti*

*su kreditoriais (CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 3 dalis). Antra, CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintu reguliavimu siekiama užtikrinti finansinę drausmę ir apsaugoti pirmesnėje eilėje esančių kreditorų teisę lėšas gauti anksčiau už paskesnėje eilėje esančius kreditorius. Taigi, remdamasis CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio nuostatomis reikalavimą galėtų reikšti kreditorius, pagal atsiskaitymų eiliškumą esantis pirmiau už gavusį atsiskaitymą, bet ne neteisėtą atsiskaitymą atlikusi įmonė.*

Išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į iš dalies nenuosekliai kasacinio teismo praktiką šioje srityje ir į dėl to kylančią poreikį ją tikslinti, igyvendindama kasacinio teismo funkciją formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką bei vadovaudamasi CPK 361 straipsnio 4 dalies 2 punktu, formuluoja tokį teisės aiškinimo taisyklę: CK 6.930<sup>1</sup> straipsnis nereglamentuoja nemokios įmonės atsiskaitymų su kreditoriais tvarkos ir nėra skirtas bankrutuojančios įmonės ar jos kreditorų teisėms ginti, todėl įmonės bankroto administratorius neturi teisės reikšti ieškinio dėl lėšų pri-teisimo CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu.

Civilinė byla Nr. e3K-7-278-469/2019

Teisminko proceso Nr. 2-69-3-02706-2018-6

Procesinio sprendimo kategorijos: 2.6.11.6.; 3.3.1.14.;  
3.3.1.18.2 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gruodžio 9 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Danguolės Bublienės, Alės Bukavinienės, Andžej Maciejevski, Sigitos Rudénaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Dalios Vasarienės ir Vinco Versecko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės bankrutavusios uždarosios akcinės bendrovės „Niskama“ kasacinių skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 29 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios uždarosios akcinės bendrovės „Niskama“ ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei GLASS CON dėl mokėjimų pripažinimo negaliojančiais ir restitucijos taikymo.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

## I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių bankroto administratoriaus teisę ginčyti bankrutuojančios įmonės atlikus mokėjimus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu, aiškinimo ir taikymo bei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos šiuo teisės klausimu suvienodinimo.
2. Ieškovė UAB „Niskama“, atstovaujama bankroto administratorės, kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti niekiniais ir negariojančiais jos atsakovei atlikus 2016 m. spalio 7 d. 26 000 Eur sumos, 2016 m. lapkričio 18 d. 5000 Eur sumos, 2017 m. sausio 24 d. 12 000 Eur sumos mokėjimus, taikyti restituciją, priteisiant ieškovei iš atsakovės 43 000 Eur, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė paaiškino, jog Kauno apygardos teismo 2017 m. kovo 27 d. nutartimi jai iškelta bankroto byla. Ieškovės bankroto administratorė, patikrinusi įmonės sandorius ir buhalterinius dokumentus, nustatė, kad ieškovė 2016 m. spalio 7 d. atliko 26 000 Eur mokėjimą, 2016 m. lapkričio 18 d. – 5000 Eur mokėjimą, 2017 m. sausio 24 d. – 12 000 Eur mokėjimą UAB GLASS CON.
4. Šie mokėjimai buvo atlikti pažeidžiant imperatyvius CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio reikalavimus dėl atsiskaitymų grynaisiais ir negrynaisiais pinigai eiliškumo ir teismo nutartimi dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nustatytus aprivojimus. Ieškovė nurodytų mokėjimų atlikimo metu buvo nemoki ir neturėjo pakankamai lėšų atsiskaityti su visais kreditoriais. Ginčiamų mokėjimų dieną ieškovė turėjo pradelstų įsipareigojimų: 2016 m. spalio 7 d. – 757 404,07 Eur, o po atliktos ginčijamos operacijos „Citadele“ banko sąskaitoje liko 15 995,04 Eur, SEB banko sąskaitoje – 0,68 Eur, ieškovės kasoje – 37 499,62 Eur; 2016 m. lapkričio 8 d. – 762 122,03 Eur, tą dieną po atliktos ginčijamos operacijos banko sąskaitoje buvo 567,18 Eur, SEB banko sąskaitoje – 79 043,12 Eur, ieškovės kasoje – 7977,88 Eur; 2017 m. sausio 24 d. – 792 421,39 Eur, SEB banko sąskaitoje – 34 599,70 Eur, ieškovės kasoje – 10 402,74 Eur, tą dieną po atliktos ginčijamos operacijos „Citadele“ banko sąskaitoje lėšų neliko. Pažymėjo, jog ginčiamų mokėjimo pavedimų metu ieškovė turėjo pirmesnės eilės kreditorių.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Kauno apylinkės teismas 2018 m. spalio 10 d. sprendimu tenkino ieškinį – pripažino niekiniais ir negariojančiais UAB „Niskama“ 2016 m. spalio 7 d. 26 000 Eur mokėjimą, 2016 m. lapkričio 18 d. 5000 Eur mokėjimą, 2017 m. sausio 24 d. 12 000 Eur mokėjimą, atlikus atsakovės naudai, ir taikė restituciją; priteisė iš atsakovės 43 000 Eur; 6 procentų metines palūkanas, skaičiuojamas nuo 43 000 Eur sumos nuo bylos iškėlimo teisme (2018 m. vasario 26 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; paskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
6. Teismas konstatavo, kad ieškovės grynašias ir negrynašias lėšas sudarė: 2016 m. spalio 7 d. – 79 496,10 Eur, įsipareigojimai kreditoriams – ne mažiau kaip 757 404,07 Eur; 2016 m. lapkričio 8 d. – 96 021 Eur, įsipareigojimai kreditoriams

– ne mažiau kaip 762 122,03 Eur; 2017 m. sausio 24 d. – 45 002,44 Eur, įsipareigojimai kreditoriams – ne mažiau kaip 792 421,39 Eur, todėl ieškovė 2016 m. spalio 7 d., 2016 m. lapkričio 8 d., 2017 m. sausio 24 d. neturėjo pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams tenkinti.

7. Byloje nebuvo pateikta įrodymų, patvirtinančių, kad ieškovė ginčijamų mokėjimų atlikimo metu turėjo įsipareigojimų pagal vykdomuosius dokumentus dėl žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atémimo, atlyginimo ir išlai-kymo išieškojimo, dėl išmokų, atsirandančių iš darbo ir autorinių sutarčių; pagal mokėjimo dokumentus, nustatančius įmokas į biudžetą ir valstybės pinigų fon-dus. Ieškovės pateikti dokumentai taip pat patvirtino tai, kad 2017 m. sausio 20 d. buvo išduotas vykdomasis raštas dėl 9359,37 Eur išieškojimo iš UAB „Niskama“ kreditorės UAB „Bendrieji statybų projektai“ naudai, jis buvo pateiktas vykdysti 2017 m. vasario 1 d., tačiau nuo šio vykdomojo rašto išdavimo skolininkei kilo pareiga pagal jį atsiskaityti su išieškotoja.
8. Teismas, vertindamas 2017 m. sausio 24 d. atliktą 12 000 Eur pervedimą iš ieškovės sąskaitos į atsakovės sąskaitą, nurodė, jog ieškovė atliko mokėjimą pagal atsakovės pateiktą 2017 m. sausio 6 d. PVM sąskaitą faktūrą Nr. GL221, kuri buvo išrašyta šalių 2015 m. sausio 12 d. sudarytos pardavimo sutarties Nr. 150112 pa-grindu. Byloje pateikti įrodymai patvirtino, kad dar iki 12 000 Eur UAB GLASS CON 2017 m. sausio 6 d. sąskaitos išrašymo ieškovė buvo skolinga kitiemis kreditoriams, kurių reikalavimai atsirado anksčiau nei atsakovės finansinis reikala-vimas. Teismas nepagrįsta laikė atsakovės teiginius, kad terminas atsiskaityti ieškovei su atsakove turėtų būti skaičiuojamas nuo sutarties pasirašymo dienos – 2015 m. sausio 12 d. – ir nuo šios dienos turėtų būti vertinama ieškovės finan-sinė būklė, bei vertino, jog prievolė ieškovei atsiskaityti pagal šią sutartį kilo nuo sąskaitos, kuri turėjo būti apmokama per 14 dienų, išrašymo.
9. Teismas, nustatęs, jog nurodytų lėšų pervedimo metu ieškovė neturėjo pakankamai lėšų atsiskaityti su visais kreditoriais, kiti kreditoriai iki 2017 m. sau-sio 6 d. sąskaitos išrašymo pareiškė ieškovei reikalavimus dėl didesnės sumos nei 700 000 Eur, iki 2017 m. sausio 24 d. buvo išduotas vykdomasis raštas dėl 9359,37 Eur išieškojimo iš UAB „Niskama“, ginčijamo pervedimo metu ieško-vės grynasių ir negrynasų lėšas sudarė 45 002,44 Eur, sprendė, kad 2017 m. sausio 24 d. UAB „Niskama“ neturėjo pakankamai lėšų visiems kreditorių rei-kalavimams tenkinti, buvo pirmesnės eilės kreditorų, palyginti su atsakove, todėl ieškovė, pervesdama į atsakovės sąskaitą 12 000 Eur, pažeidė imperatyvią atsiskaitymų grynaisiais ir negrynaisiais pinigais eiliškumo tvarką, nustatyta CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje. 2017 m. sausio 24 d. ieškovė, sumokėdama atsakovei skolą už suteiktas paslaugas, suteikė atsakovei pirmenybę prieš kitus kreditorius ir tokias veiksmais pažeidė tiek savo, tiek savo kreditorų teises ir interesus, nes buvo at-siskaityta pažeidžiant kitų ieškovės kreditorų teises gauti apmokėjimą pagal anksčiau suėjusius ir neapmokėtus finansinius reikalavimus. Teismas laikė ne-pagrįsta ieškovės argumentus, kad ginčijamo sandorio sudarymo metu galiojo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, todėl ieškovė vien dėl to neturėjo teisės atliglioti mokėjimo pavedimo, pabrėžęs, jog Kauno apygardos teismo 2017 m. sau-

- sio 23 d. nutartimi bankroto byloje Nr. B2-1575-601/2017 leista skubiai vykdyti Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 17 d. nutarties dalį, kuria panaikintas UAB „Niskama“ turto areštas. Remdamasis nurodytais argumentais, teismas pripažino 2017 m. sausio 24 d. 12 000 Eur pervedimo iš ieškovės sąskaitos į atsakovės sąskaitą sandorį niekiniu ir negaliojančiu kaip prieštaraujantį imperatyvioms įstatymo nuostatom. Vadovaujantis CK 1.80 straipsnio 2 dalimi, ieškovės reikalavimas dėl restitucijos taikymo buvo tenkintas, priteisiant ieškovei iš atsakovės 12 000 Eur.
10. Teismas, vertindamas 2016 m. spalio 7 d. atliktą mokėjimą, nurodė, jog UAB „Niskama“ šiuo mokėjimo pavedimu atsakovei grąžino 26 000 Eur paskolą pagal šalių 2016 m. spalio 4 d. sudarytą paskolos sutartį bei 2016 m. lapkričio 18 d. mokėjimo pavedimu UAB „Niskama“ grąžino atsakovei 5000 Eur paskolą pagal šalių 2016 m. spalio 28 d. sudarytą paskolos sutartį. Nors šiuos lėšų pervedimus atsakovė siekė pateisinti verslo logika, tačiau byloje nebuvo duomenų, kad 2016 m. spalio 4 d. ir 2016 m. spalio 28 d. paskolos sutartys leido išvengti bankroto, buvo kuo nors naudingos kitiems kreditoriams. Teismas sprendė, jog, atlikdama ginčijamus mokėjimus, ieškovė faktiškai buvo nemoki, jos mokumas dar pablogėjo ir ieškovė jais be teisinio pagrindo suteikė pirmenybę atsakovei prieš kitus kreditorius, taip pažeisdama jų teises. Teismas vertino, jog, nepaisant to, kad 2016 m. spalio 4 d. sudarytos paskolos sutarties įvykdymui užtikrinti buvo įkeistas ieškovei priklaušantis turtas – automobilis, išieškojimas iš įkeisto turto nebuvo pradėtas vykdyti, todėl nėra pagrindo spręsti, kad atsakovė tapo privilegiuota kitų ieškovės turėtų kreditorių atžvilgiu ir, ieškovei 2016 m. spalio 7 d. mokėjimo pavedimu grąžinant atsakovei pagal šalių 2016 m. spalio 4 d. sudarytą paskolos sutartį skolą, nebuvo pažeistos kitų kreditorių teisės.
11. Teismas pažymėjo, jog byloje nėra duomenų, kad ginčijamų sandorių sudarymo metu ieškovė turėjo pradelstų vykdytinų mokėjimų CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatyta pirmaja–ketvirtaja eile. Tačiau buvo atlikti ginčijami 2016 m. spalio 7 d. ir 2016 m. lapkričio 18 d. mokėjimai penktos eilės kreditorei (atsakovei), esant pareikštiems kitiems tos pačios eilės kreditorių pradelstiem reikalavimams, todėl 2016 m. spalio 7 d. ir 2016 m. lapkričio 18 d. pervedimo (26 000 Eur ir 5000 Eur) sandoriai buvo pripažinti niekiniais ir negaliojančiais kaip prieštaraujantys imperatyvioms įstatymo nuostatom.
12. Remdamasis nustatytomis aplinkybėmis, vadovaudamas CK 1.80 straipsnio 2 dalimi, teismas sprendė, jog ieškovės reikalavimas dėl restitucijos taikymo tenkintinas, priteisiant ieškovei iš atsakovės 31 000 Eur (26 000 Eur + 5000 Eur), be to, priteisus 43 000 Eur (26 000 Eur + 5000 Eur + 12 000 Eur), iš atsakovės taip pat išieškomos ir 6 procentų dydžio procesinės palūkanos nuo ieškovei priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2018 m. vasario 26 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
13. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atsakovės apeliacinį skundą, 2019 m. sausio 29 d. sprendimu Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 10 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmetė, paskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

14. Kolegija pažymėjo, jog pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso (toliau – ir CPK) 27 straipsnio 1 dalį ieškinys pagal bylą teismingumą reglamentuojančias normas turėjo būti teikiamas Kauno apygardos teismui, tačiau proceso normos nenustato, kad bendrosios kompetencijos teismų teismingumo taisyklių pažeidimas sudaro absolutų sprendimo negaliojimo pagrindą.
15. Kolegija, vertindama kilusį ginčą, remdamasi CK 1.80 straipsnio 1 dalimi, 6.930<sup>1</sup> straipsniu, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 12 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-351-611/2017 pateiktais išaiškinimais, pažymėjo, jog tam, kad atliliki mokėjimai būtų pripažintami prieštaraujančiais imperatyviosioms įstatymo normomis ir atitinkamai niekiniais, turi būti nustatyta CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje nurodytų sąlygų visuma: pirma, kad skolininkas atsiskaitymo metu neturėjo pakankamai lėšų visiems pareikištiems reikalavimams tenkinti; antra, ar egzistavo tuo metu pirmesnės eilės kreditoriai, kaip jie įvardijami minėtoje normoje, palyginti su kreditoriumi, kuriam atliktas mokėjimas yra ginčiamas. Tik esant šių dviejų sąlygų visumai skolininko atliktas mokėjimas gali būti pripažintamas pažeidžiančiu CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio reikalavimą ir atitinkamai negaliojančiu CK 1.80 straipsnyje įtvirtintu pagrindu.
16. Kolegija pabrėžė, jog byloje nustatyta ir šalys neginčija, kad ieškovė, 2016 m. spalio 7 d., 2016 m. lapkričio 18 d., 2017 m. sausio 24 d. atlikdama atsakovei 43 000 Eur sumos mokėjimus ir taip visiškai atsiskaitydama su atsakove, neturėjo pakankamai apyvartinių lėšų ir negalėjo vykdyti esamų kreditorų reikalavimų, todėl ginčiamų mokėjimų atlikimo metu ieškovė turėjo pareigą laikytis CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje nustatyto atsiskaitymo su kreditoriais eiliškumo.
17. Kolegija pažymėjo, jog nors pirmosios instancijos teismas nurodė, kad ieškovė, sumokėdama atsakovei visą skolą pagal ginčijamus mokėjimus, suteikė atsakovei pirmenybę prieš kitus kreditorius ir tokiais veiksmais pažeidė tiek savo, tiek savo kreditorų teises ir interesus, nes buvo atsiskaityta pažeidžiant kitų ieškovės kreditorų teises gauti apmokėjimą pagal daug anksciau suėjusius ir neapmokėtus finansinius reikalavimus, tačiau iš byloje pateikto „Citadele“ banko sąskaitos išrašo, AB SEB banko sąskaitos išrašo, UAB „Energetikos remontas“ pateikto 2017 m. liepos 10 d. skolų sunderinimo akto matyti, jog nurodytu laikotarpiu (2016 m. spalio 7 d. – 2017 m. sausio 25 d.) iš ieškovės sąskaitos buvo atliekami mokėjimai ne tik atsakovei, bet galimai ir kitiems asmenims. Iš pateiktų išrašų nebuvo galimybės nustatyti, ar ieškovė nurodytu laikotarpiu neatsiskaitė su kitais kreditoriais galimai pažeisdama, nepažeisdama CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytą eiliškumą. Pirmosios instancijos teismas šių aplinkybių nesiaiškino ir netyrė, nors vertinant atsiskaitymo eiliškumo pažeidimą esminę reikšmę turi dokumento, kurio pagrindu atliekamas mokėjimas, teisinė prigimtis (vykdomasis dokumentas ar kitas dokumentas, kurio pagrindu turi būti atliekamas mokėjimas) ir paties reikalavimo rūšis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-504-1075/2018).
18. Kolegijos vertinimu, bylos duomenys leido teigti, kad ankstesnius nei atsakovė reikalavimus ieškovei, tikėtina, turėjo penktos eilės kreditoriai: UAB „Mimeta“ – 45 365,15 Eur; UAB „Kesko Senukai“ – 6350,85 Eur, UAB „Šakių šilumos

- tinklai“ – 1923,35 Eur, UAB „Ainava“ – 1288,92 Eur, UAB „Vizgintos statyba“ – 1400 Eur, UAB „Santermita“ – 1105,42 Eur, IĮ statybos firma „Selsa“ – 2000 Eur, UAB „Statybų kodas“ – 108 000 Eur, BĮ Ignalinos kultūros ir sporto centras – 527,11 Eur, UAB „Lakmalit“ – 550 Eur, UAB „Kelranga“ – 23 566,49 Eur, UAB „Struktūra“ – 561 212,59 Eur, UAB „VAP Glass“ – 1345,76 Eur, UAB „Intra Legam“ (UAB „Dengsta“ reikalavimų teisių perėmėja) – 7791,60 Eur, D. P. KŪB „Danalta“ – 602,53 Eur, UAB „Energetikos remontas“ – 7000 Eur, UAB „Dahlerga“ – 5518,07 Eur, UAB „Arevita“ – 5040 Eur, UAB „Marijampolės apskrities atliekų tvarkymo centras“ – 2474,18 Eur, UAB „Bendrieji statybų projektai“ – 9359,37 Eur. Tokiu būdu būtent kreditorės, nurodytos šios nutarties 18 punkte, kurios turėjo ankstesnius reikalavimus ieškovei nei atsakovė, o ne ieškovė, teigdama, kad dėl pirmenybės suteikimo atsakovei atsiskaitant su ja, kaip su viena iš kreditoriai, pažeistos visų kitų jos kreditorų teisės ir teisėti interesai, turėjo teisę pareikšti ieškinį, kad UAB „Niskama“ atliki ginčijami mokėjimai pažeidžia CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintą nuostatą, todėl sandoris negalioja (CK 1.80 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-403/2018).
19. Remdamasi tuo, kas nurodyta, kolegija sprendė, jog pirmosios instancijos teismas, konstatavės, kad ieškovės atliki ginčijami mokėjimai pažeidžia CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintą imperatyvą, todėl sandoris negalioja (CK 1.80 straipsnio 1 dalis), nepagrįstai tenkino ieškinį. Kolegija taip pat pabrėžė, jog pirmosios instancijos teismas iš viso nepasisakė dėl CK 6.66 straipsnyje nustatytų pagrindų ir netyrė aplinkybių, būtinų materialiajai teisei taikyti ir šiuo pagrindu.

### III. Kasacинio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

20. Ieškovė kasaciniu skundu prašo panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 29 d. sprendimą ir palikti galioti Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 10 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 20.1. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 12 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-351-611/2017 ir 2018 m. balandžio 26 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-176-219/2018 nuosekliai plėtojamos praktikos, leidžiančios bankrutuojančiai įmonėi reikšti ieškinius dėl jos mokėjimų, atlirkty pažeidžiant atsiskaitymų su kreditoriais eiliškumą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-403/2018, kuria rēmësi apeliacinės instancijos teismas ir kurioje nurodoma, jog ieškinius dėl mokėjimo eiliškumo pažeidimo turi reikšti ne bankrutuojanti įmonė, o jos kreditoriai, pateiktai išaiškinimai neatitinka iki tol nuosekliai plėtotos teismų praktikos, todėl galima teigti, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika ginčijamu teisės klausimu yra nevienoda.
- 20.2. Remiantis Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ir įBI) 11 straipsnio 5 dalies 4 punktu, administratorius gina visų kreditorių, taip

pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus, organizuoja ir atlieka būtinus bankroto proceso darbus. Įvertinus šią nuostatą, bankroto proceso specifiką, tai, jog sandorių nuginčijus gautos lėšos turi būti grąžinamos bankrutuojančiai įmonėi i bendrą turto masę ir naudojamos atsiskaityti su visais kreditoriais [B] nustatyta tvarka, nėra pagrindo teigt, jog bankrutuojanti įmonė negali būti tinkama ieškove šio pobūdžio bylose.

- 20.3. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nesivadovavo [B] 11 straipsnio 5 dalies 8, 14 punktų nuostatomis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 10 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2012 yra nurodyta, jog sandorių ginčijimas įmonių bankroto procese turi tam tikrų ypatumų. [B] 11 straipsnio 5 dalies 8 punkto nuostata patvirtina, jog įmonės bankroto atveju sandorių ginčijimas – bankrutuojančios įmonės administratoriaus teisė ir pareiga. Bankrutuojančios įmonės administratorius prieš bankroto bylos iškėlimą sudarytus šios įmonės sandorius gali ginčyti visais CK nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, tarp jų – ir CK 6.66 straipsnio pagrindu, nes pagal [B] 11 straipsnio 5 dalies 14 punktą administratorius gina visų bankrutuojančios įmonės kreditorų interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-917/2003). Ieškovės vertinimu, [B] 11 straipsnio 5 dalies 8 punktas suteikia teisę bankroto administratoriui ginčyti visus sandorius, priešingus įmonės veiklos tikslams ir (ar) galėjusius turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, – tokie sandoriai gali būti ir sandoriai, kuriais pažeidžiamas imperatyvus atsiskaitymų eiliškumas. Tokiai pozicijai, jog tinkamais ieškovais laikytini tik bankrutuojančios įmonės kreditoriai ir tik tie, su kuriais prievolė atsiskaityti kilo anksčiau nei su tuo kreditoriumi, kuriam atliki ginčijami mokėjimai ar su kuriuo sudaryti kiti ginčijami sandoriai, pažeidžiantys atsiskaitymų eiliškumą, nėra pagrindimo, nes pagal [B] 11 straipsnio 5 dalies 14 punktą bankroto administratorius gina bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorų interesus, kai tokie veiksmai yra atliekami ginčiant sandorius, kuriais pažeistas imperatyvus atsiskaitymų eiliškumas.
- 20.4. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė CPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punktą, 327 straipsnio 1 dalies 2 punktą, 2 dalį. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas nepasisakė dėl CK 6.66 straipsnyje nustatytų pagrindų, tačiau negrąžino bylos nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui, be to, teismas nevertino ginčijamų sandorių CK 6.66 straipsnio pagrindu, o ieškinį atmetė. Šiuo atveju apeliacinės instancijos teismo išvada dėl netinkamos ieškovės galėtų būti taikoma tik ta apimtimi, kuria mokėjimai ginčijami CK 1.80 straipsnio pagrindu, tačiau toks vertinimas netaikytinas ginčiant sandorius CK 6.66 straipsnio pagrindu. Tokį požiūrį patvirtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-403/2018 pateikti išaiškinimai. Taigi, apeliacinės instancijos teismui pripažinus UAB „Niskama“ netinkama ieškova CK 1.80 straipsnio kontekste, tačiau nevertinus ginčijamų mokėjimų CK 6.66 straipsnio pagrindu, buvo pažeistos nurodytos procesinės nuostatos.

21. Atsakovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 29 d. sprendimą palikti nepakeistą bei priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 21.1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-403/2018 pateikta teisės taikymo taisyklė, jog ginčyti skolininkės atlikus sandorius CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu turi teisę tie kreditoriai, kurie turėjo ankstesnius reikalavimus tokiam skolininkui, o ne pats skolininkas, yra pagrįsta. Tai paaškinama tuo, kad tik pats skolininkas (arba jo vadovas) turi kontroliuoti ir įvertinti, ar konkretaus mokėjimo metu yra kitų tos pačios ar aukščesnės eilės skolininko kreditoriu, kuriems pirmiausia turi būti atliekami mokėjimai. Jeigu tokia pareiga pažeidžiama, tokiu atveju ne pats skolininkas (ar jo vadovas, ar paskirtas bankroto administratorius), o tie kreditoriai, kurie turėjo ankstesnius reikalavimus tokiam skolininkui, gali ginčyti skolininko sudarytus sandorius CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu. Priešingu atveju būtų nepagrįstai suteikiamas prioritetas nesąžiningo skolininko interesams, kai jis pats pažeidžia imperatyvią įstatymo nuostatą, o vėliau ginčija tokį sandorį CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindais, nepriklausomai nuo to, ar kita sandorio šalis buvo sąžinininga. Jeigu fizinis ar juridinis asmuo pažeidžia CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio nuostatas, tokiu atveju tokio asmens paskirtas bankroto administratorius turi teisę reikalauti žalos atlyginimo iš fizinio asmens ar juridinio asmens vadovo, dėl kurio veiksmų kilo toks pažeidimas, o ne tokio asmens vardu ginčyti sandorius.
- 21.2. Nepagrīstas kasacinių skundo argumentas, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nesivadovavo ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalies 14 punkto nuostata. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra konstatuota, kad sprendžiant, ar buvo pažeistos kreditoriaus teisės ginčijamu sandoriu suteikiant pirmenybę kitam kreditorui, reikia atsižvelgti į tai, kad, kol skolininkui nėra iškelta bankroto byla, įstatymai nenustato bendrojo kreditorų lygybės principo, būdingo bankroto situacijai, todėl iprastai skolininko sudarytas sandoris, kuriuo tenkinamas vieno iš kreditorų reikalavimas, nors ir yra suėję prievolių vykdymo kitiems kreditoriams terminai, įstatymų yra leidžiamas net ir esant neįvykdystiems įsipareigojimams kitiems kreditoriams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2010; 2012 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-511/2012). Nors bylos duomenimis nustatyta, kad ankstesnius nei atsakovė reikalavimus ieškovei turėjo ir kiti kreditoriai, tačiau šioje situacijoje yra reikšminga tai, kad ieškinį reiškė ne šie kreditoriai, bet pati skolininkė. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendē, kad nagrinėjamu atveju nebuvu pažeistas CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 2 dalyje reglamentuojamas atsiskaitymo pagal tos pačios eilės reikalavimus eiliškumas.
- 21.3. ieškovė byloje neįrodinėjo nei ieškinio pagrįstumo CK 6.66 straipsnio pagrindu, nei atsakovės nesąžiningumo. Be to, vertinant ginčo mokėjimus ir minėtų sandorių sudarymo aplinkybes yra svarbu atsižvelgti į aplinkybes,

kurioms esant buvo atlikti mokėjimai. 2016 m. spalio 4 d. paskolos sutarties įvykdymui užtikrinti ieškovė atsakovės naudai įkeitė 2008 m. automobilį „Mercedes Benz“, kuris buvo naudojamas ieškovės ūkinėje veikloje. Ginčo mokėjimu grąžindama atsakovei pasiskolintus 26 000 Eur, ieškovė siekė išsaugoti šį įkeistą turtą, tokiu būdu neblogindama savo, o kartu ir savo kreditorių padėties, todėl paskolos atliekant ginčo pavedimą grąžinimas buvo racionalus ieškovės elgesys, nulemtas verslo logikos. Atsakovė 2016 m. spalio 4 d. bei 2016 m. spalio 28 d. su ieškove sudarytomis paskolos sutartimis ieškovei suteikė trumpalaikes paskolas, šiomis buvo kompensuotas (bent iš dalies) ieškovės apyvartinių lėšų trūkumas, gautos lėšos panaudotos ieškovės ūkinėje veikloje, vykdant ieškovės prisiihtus įsipareigojimus tretiesiems asmenims. Siekdamas užtikrinti ginčo šalių abipusi pasitikėjimą ir ateityje iš atsakovės gauti komercinei veiklai reikalingą lėšą, ieškovė pagrįstai laikėsi paskolos sutartimis prisiiimto įsipareigojimo laiku grąžinti atsakovei paskolos sumą. Pagal 2016 m. ieškovės buhalterinius duomenis kitų finansavimo šaltinių veiklai reikalingoms apyvartinėms lėšoms gauti ieškovė, tiketina, nebūtų gavusi. Be to, vykdyma 2017 m. sausio 24 d. mokėjimo pavedimą ieškovė su atsakove atsiskaitė už pagal šalių 2015 m. sausio 12 d. sudarytą pardavimo sutartį teikiamą paslaugą. Ieškovei su atsakove už paslaugą neatiskaičius, ieškovė nebūtų įvykdžiusi klientui prisiihtų įsipareigojimų.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

22. Šioje kasacinių justicijos byloje keliamas teisės klausimas, ar įmonės bankroto administratorius, gindamas bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių interesus, turi teisę ginčyti įmonės iki bankroto bylos iškėlimo atliktus atsiskaitymus ir reikalauti išmokėtų lėšų priteisimo iš jas gavusio kreditoriaus CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu, remdamasis tuo, kad buvo pažeistas šiame straipsnyje nustatytas atsiskaitymų eiliškumas.
23. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad, siekiant atsakyti į šį klausimą, tikslinka išanalizuoti įBĮ, CK 6.66 ir 6.930<sup>1</sup> straipsniuose įtvirtintų kreditorių teisių gynimo institutų tikslus bei taikymo ypatumus ir šių nuostatų sisteminį ryšį.

*Dėl nemokios (bankrutuojančios) įmonės kreditorų reikalavimų tenkinimo ypatumų*

24. Lietuvos Respublikos Konstitucija garantuoja kiekvienam asmeniui, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisę kreiptis į teismą (Konstitucijos 30 straipsnis). Ši konstitucinė maksima atspindėta CPK 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatoje, pagal kurią kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstaitymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama

- jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Nagrinėjamoje byloje kilusi teisės aiškinimo ir taikymo problema susijusi, be kita ko, su Įmonių bankroto įstatyme nustatytais suinteresuotų asmenų teisių gynimo tvarkos ypatumais.
- 25. Pagal bendrąsias materialiųjų įstatymų taikymo laiko atžvilgiu taisykles nagrinėjamoje byloje taikytinos ginčiamų sandorių sudarymo metu – 2016 m. spalio 6 d. – 2017 m. sausio 24 d. galiojusios Įmonių bankroto įstatymo (2001 m. kovo 20 d. Nr. IX-216) nuostatos. Todėl toliau nutartyje bus nurodomos aktualios 2016 m. spalio 6 d. – 2017 m. sausio 24 d. ĮBĮ redakcijos normos.
  - 26. Ginčui taikytino ĮBĮ 1 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta įstatymų konkurencijos taisyklė, pagal kurią kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios įmonių veiklą, kreditoriaus teisę į reikalavimų tenkinimą, kreditoriaus teisę imtis priemonių skoloms išieškoti, priešpriešinių vienarūšių reikalavimų įskaitymą, išskyrus nustatytaį Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatyme, mokesčius ir kitas privalomąsias įmokas ir jų administravimą bankroto proceso metu, įmonėse taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja šio įstatymo nuostatom.
  - 27. Viena iš esminių įmonių bankroto procedūros savybių yra ta, kad pagal ĮBĮ įtvirtintą reguliavimą nuo bankroto bylos iškėlimo įmonės valdymas pereina teismo paskirtam bankroto administratoriui (ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalis). Bankroto administratorius, be kita ko, gina visų kreditorių, taip pat bankrutuojančios įmonės teises ir interesus (ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalies 14 punktas); imasi priemonių skoloms išieškoti iš įmonės skolininkų (ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalies 23 punktas). Nuo nutarties iškelti bankroto byla įsiteisėjimo dienos teisė valdyti, naudoti bankrutuojančios įmonės turą (lėšas) ir juo disponuoti suteikiama tik administratoriui. Nė vienas įmonės kreditorius ar kitas asmuo neturi teisės perimti bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto ir lėšų kitaip, negu nustatyta šio įstatymo (ĮBĮ 14 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Atitinkamai ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad nuo pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo priėmimo dienos įmonės kreditoriai laikomi turinčiais teisinį suinteresuotumą ir turi teisę kreiptis į teismą su prašymu įtraukti juos į bylą trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, teisėmis.
  - 28. Aptartos ĮBĮ nuostatos įmonės kreditorių teisių gynimo aspektu reiškia ir tai, kad nuo bankroto bylos iškėlimo kreditoriai netenka teisės reikšti tiesioginių reikalavimų bankrutuojančiai įmonei, iki bankroto bylos iškėlimo nepatenkinti kreditorių reikalavimai gali būti tenkinami tik ĮBĮ nustatyta tvarka. Kreditorių teises ĮBĮ nustatyta tvarka gina bankroto administratorius, be kita ko, reikšdamas ieškius dėl lėšų išieškojimo į bankrutuojančios įmonės turto masę.
  - 29. Kaip nuosekliai nurodoma kasacinio teismo nutartyse, bankroto procedūra siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes jas padengti bei kartu sudarant sąlygas vienims kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-81-916 17, 22 punktus ir juose nurodytą kasacino teismo praktiką).

30. Bankrutuojančios įmonės kreditorius turi teisę reikšti netiesioginį ieškinį (CK 6.68 straipsnis), pareikšdamas ieškinį skolininko (bankrutuojančios įmonės)vardu, jei pati bankrutuojanti įmonė (jos administratorius) savo teisės neigyvendina. Tačiau ir tokiu atveju, patenkinus netiesioginį ieškinį, išreikalautas turtas būtų įskaitomas į skolininko turtą ir naudojamas visų skolininko kreditorų reikalavimams tenkinti (CK 6.68 straipsnio 5 dalis) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-211-469/2017 26 punktą ir tame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Kreditoriaus teisė reikšti tiesioginį ieškinį yra išimties iš nurodytų taisyklų, aiškinama ir taikoma itin siaurai – individualaus delikto atveju (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-7-115-915/2017 39 punktą). Kreditoriaus teisės reikšti tiesioginį ieškinį problema nagrinėjamam ginčui neaktuali, todėl šiuo klausimu plačiau nepasisakoma.
31. IBI 11 straipsnio 5 dalies 8 punkte įtvirtinta viena iš bankroto administratoriaus pareigų – ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo dokumentų apie įmonės sandorių sudarymą gavimo dienos patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per ne trumpesnį kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, ir pareikšti ieškinius teisme pagal įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (ar) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais.
32. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad įmonės bankroto atveju sandorių ginčijimas – bankrutuojančios įmonės administratoriaus teisė ir pareiga. Įmonių bankroto įstatyme nereglamentuojami savarankiški sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindai, tik akcentuojami ginčytinų sandorių požymiai – priesingumas įmonės veiklos tikslams ir (ar) galima įtaka įmonės mokumui. Dėl to bankrutuojančios įmonės administratorius prieš bankroto bylos iškėlimą sudarytus šios įmonės sandorius gali ginčyti visais CK nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, tarp jų – ir CK 6.66 straipsnio pagrindu, nes pagal įmonių bankroto įstatymą administratorius gina visų bankrutuojančios įmonės kreditorų interesus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugpjūčio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2012 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
33. Nagrinėjamos bylos teisinės problematikos kontekste išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad būtent CK 6.66 straipsnyje įtvirtintas *actio Pauliana* (Pauliano ieškinys) institutas yra teisinis pagrindas, kuriuo remdamasis bankroto administratorius turi galimybę nuginčyti iki bankroto bylos iškėlimo įmonės atliktus mokėjimus (atsiskaitymus), dėl kurių neteisėtai suteiktas prioritetas vienam iš kreditorų ir atitinkamai sumažinta galimybė kitiems kreditoriams gauti reikalavimų patenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto.
34. Aktualioje nagrinėjamam ginčui IBI 8 straipsnio 1 dalies redakcijoje buvo nustata, kad jeigu įmonė negali ir (arba) negalės atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir šis (šie) nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją privalo pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo nedelsdami, bet ne vėliau kaip per 5 dienas po to, kai įmonė tapo nemoki ir įmonės dalyviai per minimalius įstatymuose arba įmonės

- steigimo dokumentuose nustatytus terminus dalyvių susirinkimui sušaukti, bet ne vėliau kaip per 40 dienų, nesiémé priemonių įmonės mokumui atkurti.
35. Bankrotas – teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą (IBI 2 straipsnio 1 dalis). Ginčui taikytinos IBI redakcijos 9 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad bankroto byla iškeliamą, jeigu teismas nustatė, kad yra bent viena iš šių sąlygų: 1) įmonė yra nemoki arba įmonė vėluoja išmoketi darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokesčių ir su darbo santykiais susijusias išmokas; 2) įmonė negali arba negalei vykdyti įsipareigojimų. Įmonės nemokumas – įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę iš jos balansą įrašyto turto vertės (IBI 2 straipsnio 8 dalis).
  36. Iš sisteminio aptartų nagrinėjamam ginčui taikytinų IBI nuostatų vertinimo išplaukia išvada, kad įmonės vadovas (ar kiti asmenys pagal kompetenciją) turi pareigą pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, kai įmonė negali ir (arba) negalei atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ne dėl laikino pobūdžio finansinių sunkumų, o dėl to, kad įmonė yra nemoki ar dėl kitų priežasčių nėra galimių, kad ji bus pajęgi atsiskaityti su kreditoriais ir ateityje. Įmonei atsidūrus tokioje būsenoje, kai ji negali ir negalei atsiskaityti su kreditoriais, atsakingi asmenys privalo iniciuoti bankroto bylą, o atsiskaitymas su kreditoriais, išskyrus atvejus, kai įmonė tokius sandorius sudaryti privalėjo, negali būti vykdomas, kad būtų išvengta neteisėto pranašumo suteikimo vieniems kreditoriams sumažinant likusiuju galimybes gauti reikalavimų patenkinimą. Pažeidus šias įstatymo nuostatas, nemokios įmonės sudarytas sandoris gali būti nuginčytas CK 6.66 straipsnio pagrindu, o sumokėtos lėšos išreikalautos iš jas neteisėtai gavusio nesąžiningo kreditoriaus.
  37. Pripažinti sandorį negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu bei taikyti teisines pasekmes galima tik esant CK 6.66 straipsnyje nustatytais sąlygais visumai: 1) kreditorius turi turėti neabejotinę ir galiojančią reikalavimo teisę; 2) ginčijamas sandoris turi pažeisti kreditoriaus teises; 3) skolininkas neprivalėjo sudaryti ginčijamo sandorio; 4) skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sudaromas sandoris pažeis kreditoriaus teises; 5) trečasis asmuo, sudaręs su skolininku atlygintinį dvišalį sandorį, buvo nesąžiningas. Be šių sąlygų, taip pat skiriami du šio instituto taikymo ypatumai: 1) *actio Pauliana* atveju taikomas vienerių metų ieškinio senaties terminas; 2) kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perleistą pagal ginčijamą sandorį turtą (ar jo vertę) tiek, kiek būtina šiam reikalavimui patenkinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-311/2012). Nenustačius bent vienos iš CK 6.66 straipsnyje nurodytų *actio Pauliana* sąlygų, šiuo pagrindu ieškinys negali būti tenkinamas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-411-611/2017 47 punktą).
  38. Tais atvejais, kai įmonei iškelta bankroto byla, teisinių pasekmų klausimas sprendžiamas kitaip, nei kitais atvejais taikant *actio Pauliana* institutą. Pagal Įmonių bankroto įstatymo 1 straipsnio 3 dalį kitų įstatymų nuostatos taikytinos tiek, kiek

jos neprieštarauja šiam įstatymui. Tokiu atveju CK 6.66 straipsnio nuostatos tai-kytinės kartu su Įmonių bankroto įstatymo 35 straipsniu, reglamentuojančiu kreditorų reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką. Dėl to, Įmonių bankroto įstatyme esant nustatytais kreditorų reikalavimų tenkinimo tvarkai, teismui panaikinus bankrutuojančios įmonės sandorį CK 6.66 straipsnio pagrindu, negali būti taikomos šio straipsnio 4 dalyje nustatytos sandorio pripažinimo negaliojančiu teisinės pasekmės tik *actio Pauliana* pareiškusiame kreditorui. Tokiai atvejais į skolininko nepagrįstai perleistą turtą (ar jo vertę) negali būti nukreipiamas kreditoriaus reikalavimo patenkinimas. Šis turtas (ar jo vertė) turi būti grąžinamas bankrutuojančiai įmonei į bendrą turto masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-573/2005; 2019 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-81-916/2019, 22 punktas).

39. Minėta, kad bankrutavusios įmonės kreditorų reikalavimai tenkinami iš įmonės turto masės IĮBĮ nustatyta tvarka. Ginčui aktualioje IĮBĮ 34 straipsnio redakcijoje nustatyta, kad įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai tenkinami pirmiausia iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą, arba perduodant įkeistą turtą. Jei įkeistas turtas parduodamas už didesnę kainą negu įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrintų reikalavimų suma, šią lėšų likutis skiriama kitų kreditorų reikalavimams tenkinti šio įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka.
40. Ginčiamų sandorių sudarymo metu galiojusiame IĮBĮ 35 straipsnyje nustatyta tokia kitų kreditorų reikalavimų tenkinimo tvarka: pirmaja eile tenkinami darbuotojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais; reikalavimai atlyginti žalą dėl suluosinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe; žemės ūkio veiklos subjektų reikalavimai sumokėti už parduotus žemės ūkio produktus; antraja eile tenkinami reikalavimai dėl mokesčių ir kitų įmokų į biudžetą ir dėl privalomojo valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų; dėl paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės ar garantijų institucijos, už kurios įsipareigojimų vykdymą garantuoja valstybė, garantija; dėl paramos, suteiktos iš Europos Sąjungos lėšų ir valstybės biudžeto lėšų; trečiaja eile tenkinami visi likusieji kreditorų reikalavimai.

#### *Dėl CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtinto reguliavimo tikslų ir taikymo*

41. CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio „Atsiskaitymų grynaisiais ir negrynaisiais pinigais eilišumas“ (2013 m. balandžio 18 d. įstatymo Nr. XII-239 redakcija) 1 dalyje nustatyta, kad skolininkas – fizinis ar juridinis asmuo, kuris neturi pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti, privalo atsiskaitymus atlikti šia eile: 1) pirmaja eile atsiskaityti pagal vykdomuosius dokumentus dėl žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo, atlyginimo ir išlaikymo išieškojimo; 2) antraja eile atsiskaityti pagal vykdomuosius dokumentus dėl išmokų, atsirandančių iš darbo ir autorinių sutarčių; 3) trečiaja eile atsiskaityti pagal mokėjimo dokumentus, nustatančius įmokas į biudžetą (valstybės, savivaldybės,

- Valstybinio socialinio draudimo fondo ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetus) ir valstybės pinigų fondus; 4) ketvirtaja eile atsiskaityti pagal vykdomuosius dokumentus kitiems piniginiams reikalavimams patenkinti; 5) penktaja eile atsiskaityti pagal kitus mokėjimo dokumentus kalendorinio eiliškumo tvarka.
42. CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad atsiskaitymų eilę vykdymo proceso, bankroto, restruktūrizavimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais nustato kiti įstatymai. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymi, kad CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje nustytas atsiskaitymų eiliškumas esmingai skiriasi nuo įtvirtinto IBL 35, 36 straipsniuose (nutarties 39–41 punktai).
43. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.923 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 6.930<sup>1</sup> straipsniu įstatymo projekto aiškinamajame rašte, be kita ko, nurodyta, kad Projektu siūloma nustatyti, jog nuostatos dėl mokėjimų eiliškumo turėtų būti taikomos tik tokiu atveju, kai skolininkas (fizinis ar juridinis asmuo), įvertinus jo turimus grynuosius pinigus ir lėšas bankų sąskaitose (negrynuosius pinigus), neturi pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti. Tokiu būdu būtų nustatyta, kad asmuo, turintis finansinių sunkumų, visų pirma turėtų atlirkti atsiskaitymus pagal vykdomuosius dokumentus dėl žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės atėmimo, atlyginimo ir išlaikymo išieškojimo, antraja eile atsiskaitytų pagal vykdomuosius dokumentus dėl išmokų, kylančių iš darbo ir autorių sutarčių, trečiaja – pagal mokėjimo dokumentus, nustatančius įmokas į biudžetą (valstybės, savivaldybės ar socialinio draudimo), ketvirtaja – pagal vykdomuosius dokumentus kitiems piniginiams reikalavimams patenkinti ir penktaja – pagal kitus mokėjimo dokumentus kalendorinio eiliškumo tvarka. Toks atsiskaitymų eiliškumas turėtų užtikrinti socialinį teisingumą bei pagerinti įmokų į biudžetą surinkimą.
44. Iš nurodyto teisinio reguliavimo ir jį paskatinusio įstatymų leidėjo tikslų išplaukia, kad, pirma, CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje nustatyta privaloma mokėjimų eiliškumo tvarka yra skirta įmonėms, patiriančioms laikinų finansinių sunkumų – neturinčioms pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti; šis reguliavimas, priešingai negu įtvirtintas IBL, nesiejamas su įmonės nemokumu ar situacija, kai yra pagrindas konstatuoti, kad įmonė ne tik šiuo metu negali, bet ir negalės ateityje atsiskaityti su kreditoriais (CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 3 dalis). Antra, CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintu reguliavimu siekiama užtikrinti finansinę drausmę ir apsaugoti pirmesnėje eilėje esančių kreditorų teisę lėšas gauti anksčiau už paskesnėje eilėje esančius kreditorius. Taigi, remdamasis CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio nuostatomis reikalavimą galėtų reikšti kreditorius, pagal atsiskaitymų eiliškumą esantis pirmiau už gavusi atsiskaitymą, bet ne neteisėtą atsiskaitymą atlikusi įmonė.

*Dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus teisės reikšti ieškinį CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu (ne)turėjimo*

45. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacino teismo praktika dėl CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio taikymo įmonės bankroto procese bankroto administratoriui šio įstatymo pagrindu pareiškus ieškinį dėl pažeidžiant privalomajį atsiskaitymų eiliškumą sumokėtų lėšų priteisimo į bankrutuojančios įmonės turto masę yra nevienoda.

46. Vienose byloose kasacinis teismas tenkino bankrutuojančios įmonės ieškinį, pareikštą CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu, nurodydamas, kad šio straipsnio nuostatos yra imperatyvaus pobūdžio, todėl konstatavus, kad skolininkas, atsiskaitydamas su konkretiu kreditoriumi, pažeidė atsiskaitymo eilę ir (ar) tvarką, laikoma, jog su kreditoriumi atsiskaityta neteisėtai ir šis privalo grąžinti skolininkui viską, ką nepagrįstai gavo, kad skolininkas turėtų galimybę atsiskaityti su kreditoriais įstatymo nustatyta tvarka. Sprendžiant, ar skolininko atlirkas mokėjimas pažeidžia CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintą imperatyvą, turi būti nustatyta, kad skolininkas atsiskaitymo metu neturi pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti. Nustatant šią aplinkybę, būtina įvertinti skolininko turimas lėšas grynaisiais ir negrynaisiais pinigais atlirkto ginčijamo atsiskaitymo momentu, taip pat pareikštų reikalavimų skolininkui tuo pačiu momentu apimtį. Be to, turi būti nustatyta, kad skolininkas, esant pirmiau aptartai sąlygai, atlirk mokėjimą pažeisdamas CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio 1 ar 2 dalyje nustatyta eiliškumą, t. y. turi būti nustatyta, ar egzistuoja pirmesnės eilės kreditoriai, kaip jie įvardijami aptartoje normoje, palyginti su kreditoriumi, kuriam atlirkas mokėjimas yra ginčijamas. Tiek esant šių dviejų sąlygų visumai, skolininko atlirkas mokėjimas gali būti pripažįstamas pažeidžiančiu CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio reikalavimą ir atitinkamai negaliojančiu CK 1.80 straipsnyje įtvirtintu pagrindu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-351-611/2017, 21–24 punktai; 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-458-687/2018, 32 punktas). Analogiskai spręsta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 26 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-175-403/2018, 2019 m. balandžio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-129-695/2019, kt.
47. Kitoje byloje teisėjų kolegija vertino, kad apeliacinių instancijos teismas, konstatavęs, jog skolininko atlirkas ginčijamas mokėjimas pažeidžia CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintą imperatyvą, todėl sandoris negalioja (CK 1.80 straipsnio 1 dalis), nepagrįstai tenkino ieškinį, kurį pareiškė ne šios nutarties 39 punkte nurodytos ieškovės kreditorės (tos, kurios iš jų turėjo ankstesnius reikalavimus ieškovei nei atsakovė), bet ieškovė (bankrutuojanti įmonė), teigdama, kad dėl pirmenybės suteikimo atsakovei atskaitant su ja, kaip tik su viena iš kreditoriu, pažeistos visų kitų jos kreditoriu teisės ir teisėti interesai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-313-403/2018, 40 punktas).
48. Kitoje byloje teisėjų kolegija konstatavo, kad aplinkybė, jog įmonė, neturėdama pakankamai lėšų, suteikdama pirmenybę atsiskaito su vienu iš kreditoriu, savaiame nepatvirtina kitų kreditoriu tiesioginio ieškinio teisės įmonės bankroto atveju. CK 6.930<sup>1</sup> straipsnis nustato atsiskaitymų grynaisiais ir negrynaisiais pinigais eiliškumą tose situacijose, kai skolininkas neturi pakankamai lėšų visiems kreditoriu reikalavimams pareikšti, t. y. patiria laikinus laisvų lėšų trūkumus, tačiau nėra nemokus. Aptariamo straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad tame nustatyta mokėjimo eiliškumo tvarka netaikoma vykdymo proceso, bankroto, restruktūrizavimo ir kitais įstatymų nustatytais atvejais. Taigi tuo atveju, kai įmonė tampa nemoki, atsakingi asmenys turi kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo, o bankrutuojančios įmonės kreditoriu reikalavimai turi būti tenkinami įmonių bankroto įstatymo

- nustatyta tvarka. Esant būtinų sąlygų, nustatyti CK 6.66 straipsnyje, visetui, nemokios įmonės atsiskaitymas, nepagrįstai suteikiant pirmenybę vienam iš kreditorių, galėtų būti pagrindas bankroto byloje reikšti *actio Pauliana* visų įmonės kreditoriai naudai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-540-469/2018, 32 punktas).
49. Teisėjų kolegija pažymi, kad bylose, kuriose buvo patenkinti CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu pareikšti bankrutuojančios įmonės administratoriaus reikalavimai, nebuvo analizuoti pirmiau šioje nutartyje aptarti įBI ir CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtinto teisinio reglamentavimo dėl kreditorų interesų gynimo tikslai bei jų taikymo ypatumai, be kita ko, tai, kad šiuose įstatymuose nustatytas skirtingas kreditoriai reikalavimų tenkinimo eiliškumas; nebuvo įvertinta, kad, bankroto byloje CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu panaikinus atsiskaitymo sandorį ir priteisus lėšas į bankrutuojančios įmonės turto masę, nebuvo pasiekti CK 6.930<sup>1</sup> įtvirtinto reglamentavimo tikslai, t. y. neapgintos pirmumo teisė gauti atsiskaitymą turėjusio asmens teisės. Dėl nurodytų aplinkybių teisėjų kolegija prieina prie išvados, kad ši kasacinio teismo praktika keistina.
  50. Apibendrindama aptartas įstatymo ir teismų praktikos nuostatas, išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į iš dalies nenuoseklią kasacinio teismo praktiką šioje srityje ir į dėl to kylančią poreikį ją tikslinti, įgyvendindama kasacinio teismo funkciją formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką bei vadovaudamasi CPK 361 straipsnio 4 dalies 2 punktu, formuluoja tokią teisės aiškinimo taisyklę: *CK 6.930<sup>1</sup> straipsnis nereglamentuoja nemokios įmonės atsiskaitymų su kreditoriais tvarkos ir nėra skirtas bankrutuojančios įmonės ar jos kreditorų teisėms ginti, todėl įmonės bankroto administratorius neturi teisės reikšti ieškinio dėl lėšų priteisimo CK 6.930<sup>1</sup> straipsnio pagrindu.*

#### *Dėl kitų kasacinio skundo argumentų*

51. Ieškovė kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė CPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punktą, 327 straipsnio 1 dalies 2 punktą, 2 dalį, konstatavęs, jog pirmosios instancijos teismas nepasisakė dėl CK 6.66 straipsnyje nustatyti pagrindų, tačiau negražindamas bylos nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui ir nevertindamas ginčijamų sandorių CK 6.66 straipsnio pagrindu. Šiuos kasacinio skundo argumentus teisėjų kolegija pripažista nepagrįstais.
52. CPK 135 straipsnyje nustatyta, kad teismui pareiškiamas ieškinys turi atitikti bendruosius reikalavimus, keliamus procesinių dokumentų turiniui. Ieškinyje, be kitų privalomų duomenų, turi būti nurodomos aplinkybės, kuriomis ieškovas grindžia savo reikalavimą (faktinis ieškinio pagrindas); įrodymai, patvirtinantys ieškovo išdėstytais aplinkybes; ieškovo reikalavimas (ieškinio dalykas). Ieškovas neprivalo nurodyti teisinio savo reikalavimų pagrindo, kaip ne kartą nurodyta kasacinio teismo, tai – bylą nagrinėjančio teismo prerogatyva (CPK 270 straipsnio 4 dalies 4 punktas) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-109-248/2018 38 punktą ir tame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutarties civilinėje byloje

Nr. 3K-3-254-1075/2019 57 punktą; 2019 m. lapkričio 11 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-334-823/2019 37 punktą). Taigi, teismas turi pareigą teisiškai kvalifikuoti ieškinio faktinį pagrindą sudarančias aplinkybes, šios pareigos nevykdymas gali lemti priimto sprendimo nepagrįstumą, tačiau teismas neturi teisės keisti faktinio ieškinio pagrindo.

53. Nagrinėjamoje byloje ieškovė faktiniu ieškinio pagrindu nurodė aplinkybes, patvirtinančias, kad atskaitant su atsakove buvo pažeistas CK 6.930<sup>1</sup> straipsnyje įtvirtintas mokėjimų eliškumas, ir šiuo pagrindu (kad buvo apeiti pirmesni pagal mokėjimų elę kreditoriai) reiškė reikalavimą dėl lėšų priteisimo. Nors ieškiniję nurodyta, kad ieškovė atsiskaitymų metu buvo nemoki, tačiau konkrečių aplinkybių, patvirtinančių, kad įmonės būsena atitiko įBĮ 2 straipsnio 8 dalyje nustatytus kriterijus, nenurodyta. Ieškiniję taip pat nėra nurodomos kitos faktinės aplinkybės, būtinos reikalavimui kvalifikuoti pagal CK 6.66 straipsnį, be kita ko, pavirginančios atsakovės nesąžiningumą ir kt. (nutarties 37 punktas). Įvertinus nurodytas aplinkybes teisėjų kolegija konstatuoja, kad byla nagrinėjė teismai neturėjo pagrindo ieškovės reikalavimams taikyti *actio Pauliana* institutą.

*Dėl bylos procesinės baigties*

54. Apibendrindama aptartų aplinkybių visumą teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacino skundo argumentai nesudaro teisinio pagrindo pakeisti ar panaikinti skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo.

*Dėl bylinėjimosi išlaidų*

55. CPK 93 straipsnio 1 dalis nustato, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Pagal CPK 98 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. Nagrinėjamu atveju atsakovė atsiliepime į kasacinį skundą prašo priteisti iš ieškovės BUAB „Niskama“ patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, tačiau nepateikė šias išlaidas patvirtinančių įrodymų, todėl jų atlyginimo klausimas nėra sprendžiamas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 29 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

## 1.9. Dėl fizinio asmens bankroto bylos pabaigos, pasibaigus mokumo atkūrimo plano terminui ir nepardavus šiam asmeniui priklausančio nekilnojamomojo turto

*Trejų metų terminas mokumo atkūrimo planui įgyvendinti yra pakankamas, kad būtų realizuotas skolininkų turtas. Todėl tuo atveju, kai kreditoriai nepajėgia per šį laikotarpi nustatyti tokios realizuotino turto kainos, kad įvyktų varžytynės, arba matant, kad rinkoje nėra galimybės realizuoti to turto varžytinių būdų, kreditoriams atsisakius perimti šį turtą savo nuosavybę, laikytina, kad jie patys neįvykdė savo turimų pareigų arba įkaitą turintys kreditoriai neįgyvendina savo teisių.*

*Toks kreditoriu elgesys, kai pastarieji neįgyvendina savo teisių realizuoti arba perimti turtą per trejų metų laikotarpi, iš esmės yra prilygintinas reikalavimų į tą turto atsisakymui Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 30 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtintos taisyklės prasme, nes mokumo atkūrimo planas turi būti įgyvendintas laikantis jam nustatytu termino. Kreditoriai negali savo pašyviu elgesiu nerealizuoti įkeisto turto už tokią kainą, kuri nėra paklausi rinkoje, ir taip stabdyti ar net reikalauti nutraukti skolininkų mokumo atkūrimo procesą. Būtent kreditoriams įtvirtinta pareiga nustatyti dvejose varžytynėse neparduoto turto kainą, o kreditoriams šios pareigos neįvykdžius bei atsisakius perimti nekilnojamąjį turtą natūra, turi būti fiksuojamas mokumo atkūrimo plano įvykdymo momentas ir kartu kreditoriaus atsisakymas likusios savo reikalavimo dalies.*

*Pagal FABĮ nuostatas mokumo atkūrimo plano įgyvendinimas ir bankroto pabaiga siejama ne vien tik su fizinių asmenų pastangomis įgyvendinti planą ir kaip galiama daugiau atsiskaityti su kreditoriais, bet ir, kaip nurodyta pirmiau, su pačių kreditoriu aktyviu dalyvavimu bankroto procese. Todėl paskutinio plane nustatytu mokėjimo negalima besąlygiškai sieti nei su paskutine įmoka pagal plane nustatytą grafiką, nei su būtinybe parduoti nekilnojamąjį turtą, o tikslinga pagal konkretias aplinkybes įvertinti tiek bankrutuojančių fizinių asmenų, tiek ir kreditoriu veiksmus, siekiant bankroto bylos pabaigos. Visais atvejais, suėjus FABĮ 7 straipsnio 5 dalyje nustatytam plano įgyvendinimo terminui (ir teismui jo nepratęsus), bankroto byla turi būti baigama arba bankroto procesas nutraukiamas.*

Civilinė byla Nr. e3K-3-316-313/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-70-3-06831-2014-7  
Procesinio sprendimo kategorijos: 3.4.2.3.5; 3.4.2.11.2 (S)

# **LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS**

## **NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

**2019 m. lapkričio 4 d.  
Vilnius**

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Alės Bukavinienės (pranešėja) ir Janinos Januškienės (kolegijos pirmininkė),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal kreditoriaus akcinės bendrovės SEB banko kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutarties peržiūrėjimo fizinių asmenų L. Z. ir M. Z. bankroto byloje dėl įpareigojimo bankroto administratorui uždarajai akcinei bendrovei „Lexuna“ nedelsiant vykdyti bankroto proceso pabaigos veiksmus ir nutraukti pareiškėjų turto varžytynes.

Teisėjų kolegija

**n u s t a t ē :**

### **I. Ginčo esmė**

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių fizinio asmens bankroto bylos pabaigą, kai pasibaigia mokumo atkūrimo plano terminas ir neparduodamas fiziniam asmeniui priklausantis nekilnojamasis turtas, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėjai M. Z. ir L. Z. kreipėsi į teismą su prašymu įpareigoti bankroto administratorę imtis bankroto proceso pabaigos dokumentų rengimo. Pareiškėjai prašė: įpareigoti bankroto administratorę UAB „Lexuna“ nedelsiant vykdyti bankroto proceso pabaigos veiksmus, nustatytus Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – ir FABĮ) 30 straipsnyje; įpareigoti bankroto administratorę nedelsiant nutraukti vykdomas ar ketinamas vykdyti pareiškėjų turto varžytynes, kadangi fizinių asmenų mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo terminas jau yra suėjęs.
3. Pareiškėjai nurodė, kad bankroto administratorė ne tik nesurašė FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje nurodyto akto, tačiau ir toliau neteisėtai vykdo pareiškėjų nekilnojamomo turto pardavimą, t. y. 2018 m. spalio 24 d. sušaukė šeštąsias nekilnojamomo turto varžytynes, 2018 m. gruodžio 10 d. sušaukė kreditorių susirinkimą ne dėl bankroto proceso pabaigos, o dėl turto pardavimo kainos ir tvarkos nustatymo vykdant septintąsias turto varžytynes. Bankroto administratorė pažeidžia ne tik FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytus terminus, bet ir klaidingai interpretuoja šio įstatymo nuostatas, taip pat Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugėjo 11 d. nutartį (ja buvo teismo patvirtintas patikslintas bankrutuojančių asmenų moku-

mo atkūrimo planas trejiems metams), teigdama, kad paskutinis plane nustatytas mokėjimas yra mokėjimas kreditoriams pardavus nekilnojamąjį turą. Pareiškėjai nurodė, kad bankroto byloje buvo nustatytos įmokos kreditoriams pagal mokumo atkūrimo planą bei patikslintą planą – kas mėnesį mokėti į depozitinę sąskaitą nustatytu grafiku ir tam tikrų dydžių mokėjimus, šie buvo visiškai įvykdysti 2018 m. spalio 19 d. Bankroto administratorė, nesiimdamas veiksmų, susijusių su bankroto proceso pabaiga, sukelia pareiškėjams sunkius ekonominius ir socialinius padarinius, neleidžia gyventi visaverčio socialinio gyvenimo.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Šiaulių apylinkės teismas 2019 m. vasario 28 d. nutartimi pareiškėjų prašymą tenkino iš dalies. Teismas nutarė bankroto administratorei leisti tėsti fizinių asmenų L. Z. ir M. Z. nekilnoamojo turto pardavimą supaprastinta tvarka, ne varžytynių būdu, du mėnesius nuo nutarties priėmimo dienos; įpareigoti bankroto administratorę kitą dieną po nurodyto termino suėjimo FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytais terminais pradėti ir parengti plano įgyvendinimo aktą bei jį pateikti teismui; jei per vieną mėnesį nuo nutarties priėmimo dienos kreditoriai ir bankroto administratorė nesiims fizinių asmenų nekilnoamojo turto pardavimo veiksmų, įpareigoti bankroto administratorę kitą dieną po nurodyto termino suėjimo FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatytais terminais pradėti ir parengti plano įgyvendinimo aktą bei jį pateikti teismui.
5. Teismas nustatė, kad Šiaulių apylinkės teismo 2015 m. rugsėjo 16 d. nutartimi buvo patvirtintas pirminis pareiškėjų mokumo atkūrimo planas, todėl trejų metų terminas laikytinas pasibaigusiu 2018 m. rugsėjo 16 d. Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartimi buvo patvirtintas patikslintas pareiškėjų mokumo atkūrimo planas, pakeičiant plano įgyvendinimo trukmę iš penkerių metų į trejus metus. Likęs kasmėnesinių sumų skirtumas buvo padengtas 2018 m. spalio 10 d. ir 2018 m. spalio 19 d., vadovaujantis Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartimi patvirtinto patikslinto mokumo atkūrimo plano kreditorų finansinių reikalavimų tenkinimo grafiku.
6. Nors buvo surengtos ne vienerios pareiškėjų turto varžytynės, turto nepavyko parduoti, nes neatsirado pirkėjų. Teismo vertinimu, įstatymų leidėjas iš esmės nenustatė tokios galimybės bankroto procese, todėl néra konkrečiai reglamentuota, kada ir kaip tokioje situacijoje turi pasibaigti bankroto procesas; įstatymų leidėjas taip pat neįtvirtino ir tokios situacijos, kai turto nespėjama parduoti dėl to, kad plano įgyvendinimo terminas yra sutrumpinamas. Plano įgyvendinimo trukmė yra treji metai, ši teisės norma yra imperatyvi, todėl, suėjus šiam terminui, bankroto procesas turi būti užbaigiamas ir pradedama procedūra, nurodyta FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje, nepriklausomai nuo to, ar jau yra spėta realizuoti visą bankruojančio fizinio asmens turtą. Kitoks aiškinimas prieštarautų plono įgyvendinimo trukmės termino paskirčiai ir prasmei. Teismas nurodė, kad, aiškindamas ir taikydamas įstatymus bei kitus teisės aktus, privalo vadovautis teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais, todėl sprendé, kad tam tikrose situacijose,

atsižvelgiant į minėtus principus, aplinkybes, dėl kurių nepavyko įgyvendinti visų plane nurodytų veiksmų per įstatyme nustatyta terminą, galimas tam tikrų pradėtų bankroto veiksmų užbaigimas po plano įgyvendinimo termino pasibaigimo. Tačiau tokie veiksmai turėtų būti būtini, reikšmingi proceso dalyviams bei turėtų trukti protingą laiko tarpą po plano įgyvendinimo termino pabaigos.

7. Teismas pažymėjo, kad iš FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės normos turinio, jį vertinant loginiu ir lingvistiniu metodais, neišplaukia išvada, kad pasutiniu plane nustatytu mokėjimu galima laikyti ne tik bankrutuojančių asmenų atliekamus periodinius mokėjimus kreditoriams iš savo gaunamų pajamų, bet ir iplaukų bankroto procese gavimą iš parduoto bankrutuojančių asmenų turto. Teismo vertinimu, įstatymu leidėjas, nustatydamas tokią formulotę, turėjo omenyje tik pačių bankrutuojančių asmenų atliekamus iš anksto plane nustatyti periodiskumu ir nustatyto dydžio mokėjimus ir net nenumatė, kad bankrutuojančių asmenų turtas gali likti neparduotas.
8. Teismas akcentavo, kad, pasibaigus plano įgyvendinimo terminui, bankroto administratorius privalo FABĮ 30 straipsnio 1 dalies nustatyta tvarka parengti plano įgyvendinimo aktą ir pateikti jį teismui. Plano įgyvendinimo aktu ar kitu dokumentu bankroto administratorius taip pat turėtų išspręsti nerealizuoto bankrutuojančių asmenų turto likimą. Jei turtas néra paliekamas bankrutuojančių asmenų nuosavybei, jį turi perimti kreditoriai, susitardami dėl jo ar jo vertės pasidalijimo tarpusavyje, arba turtas gali atitekti valstybės (savivaldybės) nuosavybėn teisės aktų nustatyta tvarka, jei kreditoriams toks turtas nereikalingas. Teismas rėmėsi ir Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – IBI) 33 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią neparduotas turtas gali būti perduodamas kreditoriams. Teismas nurodė, kad iš esmės néra kliūčių IBI nuostatas pagal analogiją taikyti fizinių asmenų bankroto procese.
9. Teismas nurodė, kad 2015 m. rugsėjo 16 d. pagal seną FABĮ redakciją patvirtinus mokumo atkūrimo planą penkerių metų laikotarpiui kreditoriai turėjo pagrįstų lūkesčių, jog bankroto procesas tiek laiko ir truks. Atitinkamai buvo neskubama drastiškai mažinti parduodamo fizinių asmenų turto kainos. Patikslinto plano rengimo ir svarstymo procedūra užtruko ilgą laiką, todėl planas buvo patvirtintas Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartimi, jau suėjus patvirtintam trejų metų plano įgyvendinimo terminui, tačiau pagal planą dar buvo planuoamos bent dvejos nekilnojamomo turto varžytynės, taip pat reikėjo sumokėti likusi kasmėnesinių sumų skirtumą pagal patikslintą planą.
10. Pareiškėjai būtinus periodinius mokėjimus sumokėjo iki 2018 m. spalio 19 d., o bankroto administratorei nebuvo įmanoma taip greitai įvykdyti dvejų varžytynių. Po to, kai suėjo terminas pagal patikslinto plano įgyvendinimo terminą (2018 m. spalio 1 d.), baigėsi dar pagal seną planą paskelbtos penktosios varžytynės, taip pat vyko šeštosios varžytynės, jos baigėsi 2019 m. vasario 22 d., visi numatyti pagal planą veiksmai jau yra atlikti, bankroto proceso veiksmai po plano įgyvendinimo formalaus termino tėsiasi jau pakankamai ilgai, todėl būtų pagrindas bankroto procesą užbaigti.
11. Teismas pažymėjo, kad kreditoriai, neskūsdami Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutarties, kuria buvo sutrumpintas plano įgyvendinimas iki trejų

- metų, iš esmės padarė tam tikrą nuolaidą bankrutuojantiems asmenims. Todėl teismas sprendė, kad, siekiant išlaikyti ir kreditorų interesų pusiausvyrą, leistina testi fizinių asmenų nekilnojamojo turto pardavimą supaprastinta tvarka, ne varžytinių būdu, du mėnesius nuo nutarties priėmimo dienos.
12. Šiaulių apygardos teismas, išnagrinėjės civilinę bylą pagal kreditoriaus AB SEB banko atskirą skundą, 2019 m. balandžio 15 d. nutartimi Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartį paliko nepakeistą.
  13. Teisėjų kolegija papildomai pažymėjo, kad Šiaulių apylinkės teismo 2015 m. vasario 23 d. nutartimi buvo iškelta pareiškėjų bankroto byla, bankroto administratore paskirta UAB „Lexuna“. Įstatymo nustatytas trejų metų plano įgyvendinimo terminas nagrinėjamu atveju yra suėjės. Trumpinant mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo terminą, daroma tiesioginė įtaka ir fizinio asmens kreditorų finansinių reikalavimų tenkinimo grafikui, kurio pagrindu bankroto procese yra mokamos lėšos kreditorų finansiniams reikalavimams tenkinti (FABĮ 7 straipsnio 1 dalies 12 punktas). Kaip nustatyta iš 2018 m. rugėjo 11 d. teismo nutartimi patvirtinto patikslinto mokumo atkūrimo plano, buvo numatyta, kad bankrutuojantys asmenys didžiąją kreditorų finansinių reikalavimų dalį patenkins pardavus nekilnojamajį turą pakartotinių varžytinių metu; kita dalis lėšų bus paskirstyta pagal kreditorų reikalavimų tenkinimo grafiką iki 2018 m. rugėjo 16 d. Šioje teismo nutartyje taip pat pažymėta, kad fizinių asmenų bankrotas tesis tol, kol bankrutuojantys asmenys susimokės likusį kasmėnesinių sumų skirtumą pagal patikslintą planą, o pasibaigus plano įgyvendinimo terminui bankrutuojančių asmenų nekilnojamasis turtas atiteks (natūra ar pinigine forma) kreditorui, turinčiam įkeitimo teisę.
  14. Atsižvelgdamas į byloje nustatytas aplinkybes (mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo terminas yra suėjės, bankrutuojantys asmenys likusį kasmėnesinių sumų skirtumą pagal patikslintą planą padengė) bei minėtas teisės normas, apeliacinių instancijos teismas sprendė, kad nagrinėjamu atveju fizinių asmenų bankroto procesas turi būti užbaigiamas ir pradedama procedūra, nustatyta FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje. Pirmosios instancijos teismo sprendimas leisti testi fizinių asmenų nekilnojamojo turto pardavimą supaprastinta tvarka ne varžytinių būdu du mėnesius nuo nutarties priėmimo dienos nepažeidė skolininkų ir kreditorų interesų pusiausvyros, buvo atsižvelgta į visų proceso dalyvių interesus.

### III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu kreditorius AB SEB bankas prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartį ir Šiaulių apylinkės teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartį ir priimti naują procesinį sprendimą – pareiškėjų skundą atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 15.1. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad FABĮ 7 straipsnio 5 dalis, kurioje nustatyta trejų metų plano įgyvendinimo trukmė, yra imperatyvioji norma. Tuo remdamasis, teismas konstatavo, kad, šiam terminui pasibaigus, bankroto administratorius, vadovaudamasis FABĮ 30 straipsniu, privalo surašyti

plano įgyvendinimo aktą, atsižvelgdamas tik į atliktą paskutinį mėnesio mokėjimą. Su tokiu teisės normų aiškinimu nesutiktina. Tuo metu, kai teismas priėmė 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartį dėl plano pakeitimo ir termino sutrumpinimo, buvo žinoma, kad sutrumpinamas terminas baigiasi 2018 m. rugsejo 16 d., dar net neįsiteisėjus priimamai nutarčiai, todėl per sutrumpintą terminą plano nebus spėta įgyvendinti. Siekiant teisingos kreditorų ir skolininko (fizinio asmens) interesų pusiausvyros, turi būti užtikrinamas visų plane nurodytų sąlygų įgyvendinimas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuoja moje praktikoje yra pažymėta, kad visais atvejais plano (ir jo pakeitimo) tvirtinimas yra teismo kompetencija, teismas kiekvienu atveju turėtų vertinti, ar plane nurodytos priemonės ir sąlygos atitinka skolininko ir jo kreditorų interesų pusiausvyrą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-102-969/2017). Taigi ir plano termino prateimas tam, kad planas būtų visiškai įgyvendintas ir būtų parduotas įkeistas turtas, turi būti svarstomas kaip bankroto proceso nutraukimo alternatyva.

- 15.2. Teismai laikėsi nuomonės, kad FABĮ 30 straipsnio 1 dalis sietina išimtinai tik su pačių bankrutuojančių asmenų atliekamais periodiniais mokėjimais. Toks siaurinamasis aiškinimas paneigia mokumo atkūrimo plano kaip veiksnių visumos sampratą, prieštarauja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimams ir neatitinka FABĮ siekiamų tikslų bei neužtikrina kreditorų ir bankrutuojančių asmenų teisių pusiausvyros. Kasacinis teismas yra suformavęs mokumo atkūrimo plano sampratą: fizinio asmens mokumo atkūrimo planas sudaromas ir jo tvirtinimo procedūros vykdomos taip pat siekiant teisingos kreditorų ir skolininko (fizinio asmens) interesų pusiausvyros, nes plane turi būti nurodoma įvairi informacija, iš kurios aišku, kaip skolininkas ketina atsiskaityti su kreditoriais bankroto procedūros metu, kokios yra kreditorų daromos nuolaidos, kokios planuojamos bankrutuojančio asmens pajamos ir išlaidos, administravimo išlaidos, turto realizavimo tvarka, bankrutuojančiam asmeniui būtinos jo poreikiams tenkinti išlaidos ir pan. Būtent nuo asmens, kuriam iškelta bankroto byla, sąžiningų pastangų priklauso bankroto plano įvykdymo sėkmungumas, kartu fizinio asmens bankroto tikslų įgyvendinimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-263-706/2015). Svarbu pažymėti, kad teismų pateikiamas siaurinamasis įstatyme nustatyto plano įgyvendinimo vertinimas sudaro galimybę bankrutuoantiems asmenims kasmėnėsinius mokėjimus atliliki, pvz., per vienerius metus ar pusmetį, nenurodant plane ir neatskleidžiant kreditoriams bei teismui lėšų šaltinio, nevykdyti ir net nepradėti jokių plane nurodyto turto pardavimų. Taikant skundžiamose nutartyse nurodytą išaiškinimą būtų pagrindas teigti, kad planas buvo įgyvendintas ir yra FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta sąlyga parengti plano įgyvendinimo aktą bei užbaigtį bankroto procesą. Pareiškėjų mokumo atkūrimo plane buvo nustatytas bankui hipoteka įkeisto turto pardavimas ir iš jo gautų įmokų paskirstymas. Teismui įpareigojus bankroto administratorių parengti plano įgyvendinimo aktą, tokiamė akte nėra pagrindo nurodyti,

kad plano dalis dėl turto pardavimo įgyvendinta, nes turtas realiai nėra parduotas, taigi planas nėra įgyvendintas visiškai. Neįgyvendinlus plano ta dažli, kokia jis patvirtintas teismo, nėra pagrindo ir teigti, kad yra galimybė baigtis bankroto procesą. Sistemiškai vertinama FABĮ 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisės normos dalis „paskutinis plane nustatytas mokėjimas“ kartu su kitomis FABĮ normomis bei kasacinio teismo išaiškinimais aiškintina kaip visų plane nustatyta mokėjimų įvykdymas, tarp jų ir lėšų paskirstymas realizavus turtą.

- 15.3. Teismai akcentavo, kad bankroto administratorė turėjo pareigą, pasibaigus plano įgyvendinimo terminui, nesant protinę priežasčių, per pakankamai trumpą terminą pabaigti pradėtus bankroto veiksmus, parengti plano įgyvendinimo aktą ir pateikti jį teismui, be to, plano įgyvendinimo aktu ar kitu dokumentu išspręsti nerealizuoto bankrutuojančių asmenų turto likimą. Teismų teigimu, jei turtas nėra paliekamas bankrutuojantiems asmenims nuosavybės teise, jį turi perimti kreditoriai arba turtas gali atitekti valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise pagal IBI nuostatų analogiją. Teismų nurodyta pareiga bankroto administratorei išspręsti neparduoto turto likimą perduodant jį kreditoriu arba valstybės (savivaldybės) nuosavybėn yra netinkamo materialiosios teisės normų aiškinimo ir taikymo pasekmė. Nurodydami bankroto administratorei spręsti dėl aplinkybių „nesant protinę priežasčių“, „per pakankamai trumpą terminą“ buvimo, teismai akivaizdžiai priskiria konkrečių situacijų vertinimo funkciją netinkamam subjektui, kurio kompetencijai teisės aktais tokia funkcija nėra priskirta, o teismams tokią veiksmų suteikimo funkcija taip pat įstatyme nenustatyta. Todėl nėra aišku, kokias kriterijais vadovaudamas bankroto administratorė turėtų nustatyti, kad nėra „protinę priežasčių“, ir kaip jai vertinti „pakankamai trumpą laiką“. Vertinant FABĮ 12 straipsnyje nustatytas bankroto administratoriaus pareigas ir teises, nesutiktina su skundžiamose nutartyse pateiktais teismų išaiškinimais, kad jis turi pareigą spręsti bankroto proceso metu nerealizuoto bankrutuojančių asmenų turto likimą. FABĮ 27 straipsnio 5 dalyje nurodoma, kad neparduotas turtas kreditoriaus (kreditorų) prašymu ir kreditoriai susirinkimo sutikimu gali būti perduodamas kreditoriu (kreditoriams). Ši teisės norma suponuoja išvadą, kad tik esant kreditoriaus prašymui yra svarstytinės neparduoto turto perdavimo kreditoriu klausimas. Taigi paimti savo nuosavybėn neparduotą bankroto proceso metu turtą kreditoriai turi teisę, bet ne pareigą, kaip priešingai teigia teismai skundžiamose nutartyse. Be to, iš esmės nėra galimybės taikyti IBI normų analogijos, kadangi hipoteika įkeisto nekilnojamojlo turto nurašymas kaip neturinčio rinkos vertės nėra įmanomas. Bylos duomenimis, 2017 m. kovo 7 d. atliktas pareiškėjų turto vertinimas ir nustatyta 103 000 Eur turto vertė. Nėra jokio protingo pagrindo tokios vertės turtą pripažinti neturinčiu rinkos vertės, nes paskutinėse varžytynėse jo nustatyta kaina buvo 75 000 Eur.
- 15.4. Pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 8 ir 10 punktus, 16 straipsnio 12, 13 ir 14 punktus bei kasacinio teismo praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teis-

mo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-263-706/2015; 2016 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-228-313/2016) yra pagrindas konstatuoti bankrutuojančio asmens pareigą būti aktyviam, siekiant plane nustatyti tikslų įgyvendinimo, taigi ir turto realizavimo. Plano projektą rengia ir teikia bankroto administratoriui bankrutuojantis asmuo (FABĮ 8 straipsnio 1 dalis), už teismo patvirtinto plano įgyvendinimą atsako fizinis asmuo pagal savo kompetenciją (FABĮ 8 straipsnio 12 dalis). Teismo posėdžio metu, nagrinėjant jų skundą pirmosios instancijos teisme, pareiškėjai nurodė, kad namo reali vertė yra apie 40–50 tūkst. Eur, nes reikia dar daug investicijų. Tačiau pareiškėjai neatliko ir neinicijavo jokių nuo jų priklausančių veiksmų (plano pakeitimo, turto naujo vertinimo atlaimo, pasiūlymo šaukti kreditorių susirinkimą dėl turto pardavimo tvarkos (kainos) keitimo ar pan.), kad turtas būtų realizuotas per plano įgyvendinimo terminą. Pareiškėjai nedėjo jokių pastangų, neieškojo potencialių pirkėjų, tik kaltino bankroto administratorę neveiklumu. Vertindamas tai, kad pareiškėjai turi įstatyme įtvirtintą pareigą vykdyti plane nustatytas priemones planui įgyvendinti, teismas turėjo spręsti dėl įstatyme nustatyto bankrutuojančių asmenų pareigų įgyvendinimo tinkamumo, vertinti, ar nepardavus turto visiškai neįgyvendinus plano néra pagrindo nutraukti pareiškėjų bankroto byla pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 8 punktą ir (ar) 10 punktą.

16. Pareiškėjai atsiliepime į kasacinių skundų prašo kasacinių skundų atmesti. Atsiliepimas į kasacinių skundų grindžiamas šiais argumentais:
- 16.1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2018 m. vasario 21 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-47-313/2018 yra nurodės, kad tuo atveju, kai teismas patvirtina mokumo atkūrimo planą, kuriame néra nustatytos jumokos kreditoriams, bankroto byla užbaigama ne nuo paskutinio pagal planą atlaido mokėjimo, nes tokie néra atliekami, o nuo trejų metų termino įgyvendinti mokumo planą pabaigos. FABĮ 30 straipsnio 1 dalis sieja plano įgyvendinimo akto parengimą ir pateikimą teismui su plane nustatytu paskutiniu fizinio asmens mokėjimu. Nors nurodytoje kasacinių teismo nutartyje civilinės bylos ir šios bylos aplinkybės skiriasi, tačiau kasacinių teismas pabrėžia, kad FABĮ 30 straipsnio 1 dalis yra aiški nuoroda į bankroto proceso pabaigą.
  - 16.2. Už teismo patvirtinto plano įgyvendinimą atsako fizinius asmuos ir bankroto administratorius (FABĮ 8 straipsnio 12 dalis). Kadangi nuo teismo nutarties patvirtinti planą įsiteisėjimo dienos bankroto administratorius disponuoja fizinio asmens turtu (FABĮ 18 straipsnio 3 dalis), t. y. vykdo jo pardavimą, fizinio asmens atsakomybė šiame procese yra labai ribota.
  - 16.3. Nepagrįstas kreditoriaus argumentas, kad bankrutuojantys asmenys nedėjo jokių pastangų turtui parduoti. Priešingai, pareiškėjai vykdė visus įsipareigojimus pagal grafiką kreditoriams ir administratoriui, sumokėjo Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 11 d. nutartimi nurodytą likusį kasmėnėsinį sumų skirtumą.
  - 16.4. FABĮ teisinio reglamentavimo esmė – apsaugoti nemokū fizinį asmenį nuo nuskurdimo ir atkurti jo mokumą, kad nemokū asmenys vėl galėtų grįžti

į normalų ekonominį gyvenimą ir taptų mokūs. Kreditorius yra nusiteikęs pardavinėti pareiškėjų turą nenustatytą laikotarpi, taigi bankroto proceso eiga yra neapibrėžta, o tai prieštarauja FABĮ nuostatomis ir paskirčiai.

### Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacnio teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl fizinio asmens bankroto bylos pabaigos, pasibaigus mokumo atkūrimo plano terminui ir nepardavus šiam asmeniui priklausančio nekilnojamojo turto (FABĮ 7 straipsnio 5 dalies ir 30 straipsnio 1 dalies aiškinimas)*

17. Pagal Fizinių asmenų bankroto įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nuostatą fizinio asmens bankroto institutu siekiama sudaryti sąlygas atkurti sąžiningų fizinių asmenų mokumą, užtikrinant kreditorų reikalavimų tenkinimą, siekiant teisingos skolininko ir jo kreditorų interesų pusiausvyros. Šiuo institutu iš esmės siekiama vienas kitam prieštaraujančių tikslų, kuriuos būtina derinti: apsaugoti fizinį asmenį nuo sunkių ekonominii ir socialinių padarinių ir padėti jam grįžti į visavertį gyvenimą, t. y. grąžinti skolininko ekonominį pajégumą, kartu maksimaliai apsaugoti ir ginti kreditorų interesus.
18. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad fizinio asmens bankroto procesu siekiama ne apskritai atleisti fizinį asmenį nuo skolų grąžinimo kreditoriams, bet, taikant reabilitacijos, atkūrimo priemones, civilizuotai išspręsti išieškojimo iš nemokaus asmens turto problemas, subalansuoti ir apsaugoti visų jo kreditorų interesus. Dėl to fizinio asmens bankroto procedūros tikslas lemia fizinio asmens pareigą rūpintis suderinti savo ir kreditorų interesus, t. y. ieškoti skirtinį interesų pusiausvyros (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-263-706/2015).
19. Kasacinis teismas savo praktikoje nurodė, kad būtent nuo asmens, kuriam iškelta bankroto byla, sąžiningų pastangų priklauso bankroto plano įvykdymo sėkmingesumas, kartu fizinio asmens bankroto tikslų įgyvendinimas. Taigi, pirmiausia fizinis asmuo privalo būti aktyvus, sąžiningai naudotis jam bankroto įstatymu suteiktomis teisėmis ir vykdyti jam nustatytas pareigas. Tokiam asmeniui nebenodradarbiaujant ir nesiekiant maksimalaus galimo kreditorų reikalavimų tenkinimo, bankroto procesas nebus rezultatyvus, nebus užtikrintas kreditorų interesų gynimas, kartu bus pažeista skolininko ir jo kreditorų interesų pusiausvyra (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-263-706/2015).
20. FABĮ 7 straipsnio 5 dalis nustato, kad plano įgyvendinimo trukmė yra treji metai. Aiškindamas šią teisės normą kasacinis teismas yra konstatavęs, kad trejų metų terminas mokumo atkūrimo plane ir Jame nurodytos priemonės fizinio asmens mokumui pagerinti, išskaitant mokėjimus kreditoriams, yra mokumo atkūrimo plano

sąlygos, sudarytos kaip susitarimo su kreditoriais išraiška. Dėl to, siekiant teisingos kreditorų ir skolininko (fizinio asmens) interesų pusiausvyros, turi būti paisoma plane nurodytų sąlygų ir jų įgyvendinimo. Kitais atvejais, kai plano iš esmės gali būti laikomasi, bet atsiranda poreikis pakeisti plano dalį, t. y. keisti tam tikras plano sąlygas, šiuo tikslu gali būti pateikiamas teismui prašymas pakeisti planą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 21 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-47-313/2018 25 punktą ir tame nurodytą kasacinių teismo praktiką).

21. Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė teisiškai reikšmingas aplinkybes, kad fizinių asmenų M. Z. ir L. Z. bankroto byloje Šiaulių apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 11 d. nutartimi buvo patvirtintas patikslintas pareiškėjų mokumo atkūrimo planas, pakeičiant plano įgyvendinimo trukmę iš penkerių metų į trejus metus. Teismai taip pat nustatė, kad trejų metų plano įgyvendinimo terminas suėjo 2018 m. rugpjūčio 16 d., o fizinių asmenų nekilnojamasis turtas – žemės sklypas ir gyvenamasis namas (*duomenys neskelbtini*), pasibaigus šiam terminui, liko neparduotas, nors bankrutuojančių fizinių asmenų mokumo atkūrimo plane buvo nurodyta jų parduoti.
22. Viena iš fizinio asmens pareigų bankroto procese – parengti mokumo atkūrimo planą. Fizinio asmens mokumo atkūrimo planas sudaromas ir jo tvirtinimo procedūros vykdomos taip pat siekiant teisingos kreditorų ir skolininko (fizinio asmens) interesų pusiausvyros, nes plane turi būti nurodoma įvairi informacija, iš kurios aišku, kaip skolininkas ketina atsiskaityti su kreditoriais bankroto procedūros metu, kokios yra kreditorų daromos nuolaidos, kokios planuojamos bankrutuojančio asmens pajamos ir išlaidos, administravimo išlaidos, turto realizavimo tvarka, bankrutuojančiam asmeniui būtinos jo poreikiams tenkinti išlaidos ir pan. Taigi mokumo atkūrimo planas, kuris, kaip minėta, yra rengiamas bankrutuojančio fizinio asmens, turi būti privalomai vykdomas, o nesant galimybų įvykdysti tame nustatytais sąlygas, turi būti keičiamas įstatymo nustatyta tvarka.
23. Kreditorius kasaciniame skunde nurodė, kad pareiškėjai neatliko jokių nuo jų priklausančių veiksmų (plano pakeitimo, turto naujo vertinimo atlikimo, pasiūlymo šaukti kreditorų susirinkimą dėl turto pardavimo tvarkos (kainos) keitimo ar pan.), kad turtas būtų realizuotas per plano įgyvendinimo terminą. Kreditorius pabrėžė, kad pareiškėjai turi įstatyme įtvirtintą pareigą vykdyti plane nustatytas priemones planui įgyvendinti, todėl teismai turėjo vertinti, ar pareiškėjai tinkamai vykdė šias savo pareigas ir ar nepardavus turto nėra pagrindo nutraukti pareiškėjų bankroto bylą pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 8 punktą ir (ar) 10 punktą. Teisėjų kolegija laiko nepagrįstais šiuos kasacinius skundo argumentus – nagrinėjamu atveju teismas nenustatė fizinių asmenų nesąžiningų veiksmų nei visame bankroto procese, nei turto pardavimo procedūrose, priešingai, teismas nustatė, kad dėl nekilnoamojo turto nerealizavimo nėra fizinių asmenų kaltės ar jų neveikimo, todėl svarstyti bankroto bylos nutraukimo galimybės teismui nebuvo pagrindo.
24. Pažymėtina, kad pagal FABĮ 27 straipsnio, reglamentuojančio turto pardavimą, pirmają dalį turta parduoda bankroto administratorius pagal plane nustatyta eiliškumą ir terminus. Atsižvelges į plane nustatyta turto pardavimo kainą, parduodamo turto rinkos kainą, pradinę turto pardavimo kainą tvirtina kreditorų susirinkimas. Turto pardavimas pradedamas įsiteisėjus teismo nutarčiai patvirtinti

- planą. Jeigu turtas parduodamas už mažesnę kainą, negu nurodyta plane, būtinas fizinio asmens rašytinis sutikimas. Šio straipsnio antroji dalis nustato, kad nekilnojamasis turtas parduodamas varžytynėse Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka. Su fiziniu asmeniu suderintą kito ir dvejose varžytynėse neparduoto nekilnojamojo turto pardavimo kainą ir tvarką nustato kreditorų susirinkimas, atsižvelgdamas į šio įstatymo 28 straipsnyje nustatytas atskirų rūsių turto pardavimo ypatybes. Taigi, jeigu nekilnojamasis turtas neparduodamas dvejose varžytynėse, šio turto pardavimo kainą ir tvarką nustato kreditorų susirinkimas.
25. Atsižvelgiant į tai, kad: 1) tuo atveju, kai turtas neparduodamas dvejose varžytynėse, pareiga nustatyti turto kainą vėliau vyksiančiose varžytynėse tenka kreditorui susirinkimui (FABĮ 27 straipsnio 2 dalis); 2) įstatymas nustato teisę po dvejų neįvykusiu varžytinių įkaito turėtojui perimti turtą už varžytynėse nustatytą kainą (FABĮ 27 straipsnio 5 dalis), darytina išvada, kad kreditoriai, o ypač kreditorius, kuris yra įkaito turėtojas, mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo metu turi galimybę ir nuožiūrą įgyvendinti savo turimus kreditoriaus reikalavimus. Teisėjų kolegijos nuomone, trejų metų terminas mokumo atkūrimo planui įgyvendinti yra pakankamas, kad būtų realizuotas skolininkų turtas. Todėl tuo atveju, kai kreditoriai nepajėgia per ši laikotarpį nustatyti tokios realizuotino turto kainos, kad įvyktų varžytynės, arba matant, kad rinkoje nėra galimybės realizuoti to turto varžytinių būdu, kreditoriams atsisakius perimti ši turtą savo nuosavybėn, laikytina, kad jie patys neįvykdo savo turimų pareigų arba įkaitą turintys kreditoriai neįgyvendina savo teisių.
26. Fizinių asmenų M. Z. ir L. Z. bankroto byloje yra iš esmės vienas kreditorius – akcinė bendrovė SEB bankas, kuriam ir įkeistas bankrutuojančių fizinių asmenų nekilnojamasis turtas. Vykdant bankroto procedūras ir siekiant bankroto teisiiniu reguliavimu nustatyti tikslų, svarbus ne vien tik bankrutuojančių fizinių asmenų, bet ir kreditorų sąžiningas elgesys ir jų pastangos visomis įmanomomis priemonėmis pasiekti minėtų tikslų (nutarties 25 punktas).
27. FABĮ 30 straipsnio 2 dalies 3 punktas nustato, kad teismas priima sprendimą baigti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu visi kreditoriai atsisako savo reikalavimų ir teismas priima nutartį priimti atsisakymus. Toks kreditorų elgesys, kai pastarieji neįgyvendina savo teisių realizuoti arba perimti turtą per trejų metų laikotarpį, iš esmės yra prilygintinas reikalavimų į tą turtą atsisakymui minėtos FABĮ įtvirtintos taisylės prasme, nes mokumo atkūrimo planas turi būti įgyvendintas laikantis jam nustatyto termino. Tai reiškia, kad kreditoriai negali savo pasyviu elgesiu nerealizuoti įkeisto turto už tokią kainą, kuri nėra paklausė rinkoje, ir taip stabdyti ar net reikalauti nutraukti skolininkų mokumo atkūrimo procesą. Toks elgesys visiškai nesuderinamas su šio proceso tikslais – derinant kreditorų ir skolininko interesus atkurti fizinio asmens mokumą. Taip būtų nepagrįstai iškreipta šių tikslų pusiausvyra kreditorų naudai. Todėl įvertinus teisinį reguliavimą, t. y. kad būtent kreditoriams įtvirtinta pareiga nustatyti dvejose varžytynėse neparduoto turto kainą, kreditoriams šios pareigos neįvykdžius bei atsisakius perimti nekilnojamajį turtą natūra, teisėjų kolegija konstatuoja, kad tokiu atveju turi būti fiksujamos mokumo atkūrimo plano įvykdymo momentas ir kartu kreditoriaus atsisakymas likusios savo reikalavimo dalies.

28. FABĮ 30 straipsnio 1 dalis nustato, kad kai atliktas paskutinis plane nustatytas mokėjimas, bankroto administratorius ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo šio mokėjimo dienos privalo parengti plano įgyvendinimo aktą, kurį pasirašo fizinis asmuo, bankroto administratorius ir kreditorų susirinkimo pirmininkas. Bankroto administratorius šį aktą ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo jo pasirašymo dienos pateikia teismui, plano įgyvendinimo akto kopiją – fiziniam asmeniui ir kreditorų susirinkimo pirmininkui. Jeigu bent vienas iš šioje dalyje nurodytų asmenų atsisako pasirašyti plano įgyvendinimo aktą, surašomas akto nepasirašymo protokolas, kuriame nurodomos nepasirašymo priežastys, ir teikiamas teismui kartu su plano įgyvendinimo aktu.
29. Kreditorius AB SEB bankas nesutinka su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad įstatymo nuostata „kai atliktas paskutinis plane nustatytas mokėjimas“ aiškintina kaip plane nurodytų įmokų kreditoriams paskutinis mokėjimas pagal plane nustatytą grafiką. Kreditorius nurodo, kad plano įgyvendinimo pabaiga turi būti siejama ne su įmokų mokėjimu pagal grafiką, o su visu plane nustatytu sąlygų įgyvendinimu, taigi kartu ir su nekilnojamajo turto pardavimu. Teisėjų kolegija su tokiais kasaciniu skundo argumentais sutinka tik iš dalies.
30. Minėta, kad pagal FABĮ nuostatas mokumo atkūrimo plano įgyvendinimas ir bankroto pabaiga siejama ne vien tik su fizinių asmenų pastangomis įgyvendinti planą ir kaip galima daugiau atsiskaityti su kreditoriais, bet ir, kaip nurodyta pirmiau, su pačiu kreditorų aktyviu dalyvavimu bankroto procese (pavyzdžiui, realizuojant nekilnojamajį turą). Todėl paskutinio plane nustatyto mokėjimo negalima besąlygiškai sieti nei su paskutine įmoka pagal plane nustatytą grafiką, nei su būtinybe parduoti nekilnojamajį turą, o tikslina pagal konkretias aplinkybes įvertinti tiek bankrutojančių fizinių asmenų, tiek ir kreditorų veiksmus, siekiant bankroto bylos pabaigos. Pabrėžtina, kad visais atvejais, suėjus FABĮ 7 straipsnio 5 dalyje nustatytam plano įgyvendinimo terminui (ir teismui jo nepratęsus), bankroto byla turi būti baigama arba bankroto procesas nutraukiamas. Priešingu atveju, bankroto procesui užsitenėsus iki neapibrėžto termino (pvz., kaip nagrinėjamoje situacijoje, kai nėra galimybės realizuoti nekilnojamajo turto), nebūtų pasiekti bankrotu keliami tikslai – kaip galima greičiau atkurti fizinio asmens mokumą ir leisti jam grįžti į visavertį gyvenimą – bei netekštų prasmės įstatyme įsakmaių įtvirtintas mokumo atkūrimo plano įgyvendinimo trejų metų terminas.
31. Kreditorius AB SEB bankas kasaciniame skunde, be kita ko, nurodė, kad teismai nepagrįstai konstatavo, jog bankroto administratorė turėjo pareigą išspręsti neparduoto turto likimą perduodama jį valstybei arba savivaldybei nuosavibės teise. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad iš Nekilnojamajo turto registro duomenų matyti, jog ginčo turtas šiuo metu jau yra parduotas – žemės sklypą ir gyvenamajį namą (*duomenys neskeltini*) 2019 m. rugpjūčio 16 d. pagal pirkimo–pardavimo sutartį įsigijo UAB „Saulėtaka“. Atsižvelgdama į tai, plačiau šiuo klausimu teisėjų kolegija pasisakyti neturi pagrindo.

### *Dėl bylos procesinės baigties*

32. Apibendrindama nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas procesinį sprendimą priėmė tinkamai taikydamas ir aiškindamas FABĮ 7 straipsnio 5 dalį ir 30 straipsnio 1 dalį. Todėl apeliacinės instancijos teismo procesinis sprendimas paliktinas nepakeistas, o kasacinio skundo argumentai atmetinti kaip nesudarantys pagrindo pakeisti ar panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

### *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

33. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (CPK 93 straipsnio 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis).  
34. Netenkinus kreditoriaus AB SEB banko kasacinio skundo, jam bylinėjimosi išlaidos, patirtos kasaciniame teisme, neatlygintinos. Pareiškėjai duomenų dėl bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme nepateikė.  
35. Kasacinis teismas turėjo 11,11 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 2 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Atsižvelgiant į tai, šių pašto išlaidų atlyginimas priteistinas iš kreditoriaus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vado-vaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Šiaulių apygardos teismo 2019 m. balandžio 15 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti valstybei iš kreditoriaus AB SEB banko (j. a. k. 112021238) 11,11 Eur (vienuolika Eur 11 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo. Ši suma mokétina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

### **DRAUDIMO TEISĖ**

#### **1.10. Dėl žalos dydžio nustatymo pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomajį draudimą**

*Dėl eismo įvykio padaryta žala dėl transporto priemonės sugadinimo apima išlaidas, būtinas sugadintam turtui ar jo detalijų ir (ar) dalij rinkos vertei iki eismo įvykio atkurti. Tuo atveju, jei transporto priemonė buvo remontuojama, žalos atlyginimo dydis nustatomas pagal faktiškai turėtas išlaidas, o jei neremontuojama – apskaičiuojamas*

*pagal būtinqias remonto išlaidas. Toks žalos dėl turto sugadinimo aiškinimas atitinka CK 6.249 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą žalos sampratą.*

Žala dėl transporto priemonės sugadinimo, be kita ko, apima išlaidas keičiamoms dalims ar detalėms, reikalingoms suremontuoti (atstatyti) dėl kalto asmens veiksmų sugadintą turą. Sugadinto turto vertės atkūrimas iki įvykio reiškia, kad būtina atsižvelgti į automobilio detalių ar dalių nuvertėjimą dėl eksploatavimo iki įvykio. Toks aiškinimas atitinka visiško žalos atlyginimo funkciją. Sugadintos transporto priemonės keistinų dalių ir detalių nuvertėjimo dėl eksploatavimo taikymas, jo dydis nustatomas kiekvienoje konkrečioje byloje, o ne taikomas standartizuotu būdu ar automatiškai. Tam tikrų transporto priemonių dalių ar detalių nusidėvėjimui gali turėti itakos ne tik transporto priemonės senumas, bet ir rida. Nustatant žalos dydį konkrečioje byloje, pavyzdžiui, gali paaiškėti, kad keičiamos tam tikros dalys ar detales sugadintoje transporto priemonėje prieš pat eismo įvykį buvo pakeistos naujomis arba aplinkybė, kad rinkoje nėra tokų pat ar panašių dėvėtų dalių ar detalių, kad po remonto transporto priemonė atitiktų techninius aktyvios ir pasyvios saugos reikalavimus, arba jų įsigijimas būtų pernelygapsunkintas, kas objektyviai lemė būtinumą siekiant suremontuoti transporto priemonę naudoti naujas dalis ar detales. Žala dėl transporto priemonės sugadinimo turi apimti išlaidas dėl tokų detalių ir dalių, kurios leistų naudoti transporto priemonę pagal jos paskirtį atitinkant techninius reikalavimus, kaip ji buvo naudojama iki įvykio. Todėl naujų dalių ar detalių naudojimas siekiant suremontuoti transporto priemonę atitiks visiško nuostolių atlyginimo principą, nes nukentėjęs asmuo bus grąžintas į tą pačią padėtį, kurioje buvo iki įvykio.

Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2000 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. 120 ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2000 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. 101 „Dėl Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarkos ir kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos patvirtinimo“, kuriuo patvirtinta Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarka bei Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcija, nėra tas teisės aktas, kuris reguliuotų standartizuotą žalos, padarytos eismo įvykiu dėl sugadintos transporto priemonės, dydį. Minėtas teisės aktas yra skirtas turto vertinojams, atitinkamais atvejais nustatantiems transporto priemonės vertę.

Civilinė byla Nr. e3K-3-240-1075/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-17653-2017-1  
Procesinio sprendimo kategorija 2.6.39.2.6.1 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. liepos 5 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susideanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (pranešėja), Birutės Janavičiūtės (kolegijos pirmi-

ninkė) ir Donato Šerno,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės akcinės draudimo bendrovės „Gjensidige“ kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos, veikiančios Vilniaus apygardos teismo vardu, 2018 m. gruodžio 18 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovą A. M. ir G. M. ieškinį atsakovei akcinei draudimo bendrovei „Gjensidige“ dėl civilinės atsakomybės draudimo išmokos; tretieji asmenys K. R., H. R., „AAS BTA Baltic Insurance Company“.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių žalos dydžio nustatymą, reikšmingą draudimo bendrovės pareigai sumokėti transporto priemonių valdytojų privalomosios civilinės atsakomybės draudimo išmoką, atlyginant eismo įvykio metu padarytą žalą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai A. M. ir G. M. teismui pateiktu ieškiniu prašė priteisti iš atsakovės ADB „Gjensidige“ 3171,36 Eur turtinės žalos atlyginimo už eismo įvykio metu apgadintą ieškovą automobilį „Toyota RAV4“.
3. Ieškovai nurodė, kad 2016 m. gruodžio 15 d. Vilniuje, Sietuvos gatvėje, atsitiko eismo įvykis, kurio metu susidūrė automobilis „Volkswagen Touran“, vairuojamas K. R., su automobiliu „Toyota RAV4“, vairuojamu ieškovo G. M. Automobilio „Volkswagen Touran“ vairuotojos civilinė atsakomybė apdrausta atsakovės ADB „Gjensidige“. Draudimo bylos tyrimo metu, gavus papildomų oficialių dokumentų iš Vilniaus miesto savivaldybės, paaiškėjo, kad pildydam i eismo įvykio deklaraciją įvykio dalyviai klydo ir eismo įvykio kaltininkas yra ne ieškovas G. M., o K. R. Ieškovai kreipėsi į K. R. civilinę atsakomybę apdraudusią atsakovę ADB „Gjensidige“ dėl draudimo išmokos išmokejimo, bet draudikė nesutiko atlyginti žalos, motyvuodama tuo, kad ieškovai nėra laikomi nukenčiusiais asmenimis ir kad G. M. pažeidė Kelių eismo taisykių (toliau – KET) 115 punkto reikalavimus.

#### II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2017 m. spalio 18 d. sprendimu ieškinį atmetė.
5. Teismas nustatė faktines aplinkybes, kad 2016 m. gruodžio 15 d., Vilniuje, Sietuvos g., įvyko eismo įvykis, jo metu susidūrė A. M. priklausanti ir G. M. vairuojama transporto priemonė „Toyota RAV4“, valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), su H. R. priklausančia ir K. R. vairuojama transporto priemone „Volkswagen Touran“, valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*). Privalomuoju civilinės atsakomybės draudimui automobilis „Volkswagen Touran“ apdraustas ADB „Gjensidige“, o „Toyota RAV4“ – „AAS BTA Baltic Insurance Company“ filialo Lietuvoje. Ieškovas

G. M. ir trečiasis asmuo K. R. pasirašė dvi eismo įvykio deklaracijas. Pirmai buvo netinkama, nes šalys ją netinkamai pasirašė – abi pasirašė, kad yra atsakingos už eismo įvykį, o antraja deklaracija savo kaltę pripažino ieškovas.

6. Teismas nurodė, kad šalys iš bylą pateikė vaizdo medžiagą, kaip atrodo Sietuvos gatvė, kuria važiavo ieškovai, ir vieta, iš kurios išvažiavo K. R. Teismas vertino, kad abu keliai, kuriais važiavo ieškovai ir K. R., padengti asfalto danga. Šalia kelio esančia teritorija gali būti laikoma stovėjimo aikštelių, kiemas, kitos teritorijos, bet šiuo atveju negalima teigti, kad K. R. suko iš kiemo, stovėjimo aikštelių ar panašios teritorijos. Vizualiai šis inžinerinis statinys atrodo kaip kelias, todėl kiekvienas vidutiniškai protinges, atidus ir apdairus asmuo jį laikytų keliu.
7. Kadangi sankryžoje, kurioje įvyko eismo įvykis, kelio ženklu nebuvo, abu keliai padengti ta pačia kelio danga, asmenys turėjo vadovautis KET 155 punktu, kuris nustato, kad lygiareikšmių kelių sankryžoje vairuotojas privalo duoti kelią iš dešinės artėjančioms transporto priemonėms. ieškovas neginčija, kad nepraleido K. R. vairuojamo automobilio, kuris važiavo iš dešinėje pusėje esančio kelio. Taigi, ieškovas nesilaikė KET 155 punkte nustatyto reikalavimo, taip sukeldamas eismo įvykį. Kadangi ieškovas yra atsakingas už ginčo eismo įvykį, jis neturi teisės gauti draudimo išmokos iš atsakovės. Nustatės šias aplinkybes, teismas dėl žalos (draudimo išmokos) dydžio nepasisakė.
8. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2018 m. gruodžio 18 d. sprendimu Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. spalio 18 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą ieškinį tenkinti iš dalies – priteisti iš atsakovės ADB „Gjensidige“ ieškovų A. M. ir G. M. naudai 2620,96 Eur žalos atlyginimo.
9. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad spręsti, jog eismo įvykis įvyko lygiareikšmių kelių sankryžoje, nėra pagrindo. Vien tai, kad tam tikra teritorija padengta ta pačia kelio danga (asfaltu), o jos plotis iš pažiūros yra panašus su keliu ir juo yra leistinas transporto priemonių eismas, nesudaro pagrindo tvirtinti, kad tokis inžinerinis statinys atitinka kelio sąvoką ir tokios teritorijos sankirta su inžineriniu statiniu, kuris teisiškai atitinka kelio sampratą, turėtų būti vertinama kaip lygiareikšmė sankryža.
10. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 197 straipsnio 2 dalį dokumentai, išduoti valstybės ir savivaldybių institucijų, patvirtinti kitų valstybės įgaliotų asmenų neviršijant jiems nustatytos kompetencijos bei laikantis atitinkamiems dokumentams keliamų formos reikalavimų, laikomi oficialiaisiais rašytiniais įrodymais ir turi didesnę įrodomąją galią. Teismas rėmėsi Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio ir transporto departamento Eismo organizavimo skyriaus 2017 m. sausio 18 d., 2017 m. vasario 10 d. ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2017 m. balandžio 20 d. raštais kaip oficialiaisiai įrodymais, turinčiais didesnę įrodomąją galią. Remiantis šiais dokumentais, K. R. iš kelių išvažiavo iš šalia jo esančios teritorijos, tiksliau, iš išvažiavimo, suformuoto žemės sklype, taip pažeisdama KET 102 punkte nustatytą pareigą duoti kelią juo važiuojančioms transporto priemonėms, todėl ji yra eismo įvykio kaltininkė ir už transporto priemonės „Toyota RAV4“ remonto išlaidas atsakinga K. R. draudikė – atsakovė ADB „Gjensidige“.

11. Ieškovų užsakymu 2017 m. balandžio 24 d. UAB „Fakto Autocentras“ sudarė automobilio „Toyota RAV4“ remonto sąmataj, jos pagrindu ir nustatyta reikalaujama draudimo išmoka – 3171,36 Eur su PVM. Draudikė, nesutikdama su UAB „Fakto Autocentras“ pateiktos sąmato skaičiavimais, pateikė teismui ta pačia sistema „Audatex“ atliktus skaičiavimus. Šioje draudimo sąmatoje sumažintas valandinis darbų įkainis, nurodytas priekinio buferio stiprintuvu remontas, o ne keitimas, kaip buvo išrašyta ieškovų pateiktoje sąmatoje.
12. Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklį 29 punkte nustatyta, kad atsakingas draudikas, gavęs pranešimą apie eismo įvykį, atlieka jo tyrimą (apklausiamai įvykio liudytojai, apdraustieji, apžiūrima eismo įvykio vieta, sugadintas ar sunaikintas turtas, surašoma sugadinto, sunaikinto turto apžiūros ataskaita (techninės apžiūros protokolas ar kita), daromos nuotraukos, užklausiamos atitinkamos teisėsaugos, teisėtvarkos, asmenys sveikatos priežiūros ir kitos įstaigos, organizacijos, asmenys, kurie gali pateikti žalos administravimui svarbią informaciją, vertinami atsakingam draudikui pateikti dokumentai). Nurodytas tyrimas nebuvo atlirkas, draudikė apsiriboję apgadinto automobilio apžiūra pagal nuotraukas. ADB „Gjensidige“ sąmato turinys patvirtina, kad iš esmės tai buvo atlirkas ne naujas turtui padarytos žalos, o ieškovų draudikei pateiktos sąmato pagrindu koreguotas vertinimas, sumažinant valandinį darbo įkainį ir nurodant, kad viena automobilio detalė taisytina, o ne keistina nauja.
13. Atsakovės argumentus, kad sąmata sudaryta naudojant didesnius nei vidutiniai rinkos valandiniai darbų įkainiai, apeliacinės instancijos teismas atmetė kaip deklaratyvius, nes jokių objektyvių duomenų, kurie pagrįstų vidutinį rinkos valandinį remonto įkainį, atsakovė nepateikė. Atsakovė taip pat teigė, kad ieškovų sąmata neatitinka Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos, patvirtintos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2000 m. balandžio 17 d. įsakymu Nr. 120 ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2000 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. 101 „Dėl Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarkos ir kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos patvirtinimo“ (toliau – Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcija), 59.3 punkto reikalavimų ir trečiosios lentelės, nes dalims turėtų būti taikomas 49 proc. nusidėvėjimas, atsižvelgiant į eismo įvykio metu apgadinto automobilio gamybos metus. Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos 59 punkte pateiktas dalių pagal dėvėjimosi pobūdį klasifikavimas, o trečiojoje lentelėje – rekomenduojamos transporto priemonės III grupės dalių vidutinės nuvertinimo normos. Atsakovė nepateikė šio teisės akto pagrindu jokių savo skaičiavimų, o jos sąmatoje nurodomos dalys įvertintos analogiškai kaip ieškovų pateiktojoje. Atsakovė savo procesine galimybe dėl ekspertizės skyrimo nesinaudojo, poziciją dėl žalos dydžio grindė savo pateikta sąmata, kuri sudaryta nesilaikant draudikei nustatytų reikalavimų apžiūrėti sugadintą turą.
14. Ieškovų pateikta sąmata sudaryta transporto priemonių remonto paslaugas teikiančios įmonės UAB „Fakto Autocentras“, kurios bendradarbiavimo šioje srityje su draudikais neneigia ir atsakovė. Teismas nustatė draudimo išmokos dydį remdamasis ieškovų pateiktais skaičiavimais ir sprendė, kad ieškovams dėl eismo įvykio metu atsiradusių automobilio „Toyota RAV4“ apgadinimų padaryta

2620,96 Eur turtinė žala, lygi sąmatoje nurodytai darbų ir detalių vertei (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.249 straipsnio 1 dalis).

15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 7 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-381/2006, vertinant, ar į išlaidas transporto priemonėi suremontuoti (t. y. draudimo išmoką) turi būti įtraukta PVM suma, išaiškinta, kad tuo atveju, kai automobilis neremontuojamas, prievolė apskaičiuoti ir mokėti į biudžetą PVM neatsiranda, nes nėra apmokestinimo objekto, todėl tiek PVM mokėtojų, tiek ne PVM mokėtojų nuostoliu laikytina prekių ir paslaugų, reikalingų automobiliui suremontuoti, vertė be PVM. Kadangi nagrinėjamoje byloje ieškovai nepateikė įrodyム, pagrindžiančių turėtas automobilio remonto išlaidas, jiems suteiktas paslaugas, UAB „Fakto Autocentras“ sąmatoje nurodytas PVM, kurį sudaro 550,40 Eur, negali būti priteisiamas.
16. Teismo teisėjų kolegija nesutiko su atsakovės vertinimu dėl galimos abipusės eismo dalyvių kaltės, kas lemtų priteistos turtinės žalos atlyginimo mažinimą. Aplinkybė dėl G. M. vairuojamos transporto priemonės galimo greičio viršijimo nėra įrodyta, o tai, kad eismo įvykio metu buvo slidi kelio danga ir ieškovas neturėjo galimybę išvengti susidūrimo, kai K. R., pažeisdama KET reikalavimus, sukdama į kairę, įvažiavo į pagrindinį kelią, nepagrindžia abipusės eismo įvykių kaltės ar nukentėjusiojo didelio neatsargumo.

### III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į kasacinį skundą teisiniai argumentai

17. Kasaciniu skundu atsakovė ADB „Gjensidige“ prašo panaikinti Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos, veikiančios Vilniaus apygardos teismo vardu, 2018 m. gruodžio 18 d. sprendimą dėl žalos dydžio ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 17.1. Privalomojo draudimo sutarties ypatumai, palyginti su savanoriškuoju draudimu, yra tokie, kad privalomojo draudimo atveju privalomojo draudimo sąlygos nustatomos ne šalių tarpusavio sulygta sutartimi, bet teisės aktais. Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) trečiasis skirsnis reglamentuoja žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo tvarką (TPVCAPDĮ 12–23 straipsniai). TPVCAPDĮ 16 straipsnyje nurodyta, kad žalos nustatymo ir išmokų mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė.
  - 17.2. Eismo įvykio metu padarytos žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 795, (toliau – Taisyklės) 15 punkte nustatyta, kad žalos dėl turto sugadinimo, kai jį remontuoti ekonomiškai tikslingga, atlyginimo dydis nustatomas pagal turėtas remonto išlaidas, būtinas sugadintam turtui ar jo detalių ir (ar) dalių rinkos vertei iki eismo įvykio atkurti. Jeigu nukenčiantys trečiasis asmuo turto neremontuoja, atlyginamos apskaičiuotos būtinios turto remonto išlaidos (be PVM) sugadintam turtui ar jo detalių ir (ar) dalių rinkos vertei iki eismo įvykio atkurti. Būtinas remonto išlaidas sudaro

remonto darbų vertė, dažymo darbų vertė, keičiamų dalių vertė (nuvertinant dalis dėl nusidėvėjimo), dažymo medžiagų vertė, papildomos išlaidos.

- 17.3. Lietuvos Aukščiausasis Teismas yra išaiškinės, kad nukentėjusio asmens patirtų turtinių netekimų dydis gali būti nustatytas nuostolius apskaičiuojant pagal prarasto turto atkuriama vertę. Atkuriamosios vertės (kaštų) nustatymas yra vienas iš Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatyme nustatyti turto vertinimo metodų, jo pagrindą sudaro skaičiavimai, kiek kainuotų atkurti esamos (sunaikinimo metu) fizinės būklės ir esamų (sunaikinimo metu) eksploatacinių bei naudingumo savybių objektus pagal vertinimo metu taikomas darbų technologijas bei kainas. Kaštai turi būti suskaičiuoti iki ribos, kuri atitinka esamą sugadinimo metu objekto fizinę būklę. Atkūrimo kaštai šiuo atveju turi rodyti išlaidas, kurios reikalingos atitinkamo nusidėvėjimo daiktui atkurti. Tais atvejais, kai turtas neatkurtas po sugadinimo ir nukentėjęs asmuo neturėjo realių išlaidų, žalos dydis gali būti nustatomas skaičiavimo būdu; svarbu, kad padaryta žala būtų nustatyta objektyviai, pagal teisés aktų reikalavimus ir kriterijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-166/2009).
- 17.4. Atlyginant keičiamų dalių vertę netaikant nusidėvėjimo, eismo ivykio metu nukentėjęs asmuo nepagrįstai praturtėtų, nes vietoj naudotos dalies vertės jam būtų kompensuojama naujos dalies vertė. Nukentėjęs asmuo gautų daugiau, nei patyrė žalos, o tai prieštarautų visiško nuostolių atlyginimo principui. Lietuvos Aukščiausasis Teismas yra nurodės, kad žala, padaryta asmens turtui, nesant įstatyme nustatyto ar leistų išimčių, turi būti atlyginama laikantis visiško nuostolių atlyginimo (lot. *restitutio in integrum*) principio (CK 6.251 straipsnis), kurio esmė ta, kad žalos atlyginimu turi būti siekiama ją patyrusi asmenį grąžinti į iki pažeidimo buvusią padėtį. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis; kai priteisiamas mažesnis už tikruosis nuostolius žalos atlyginimas, lieka iš dalies neapgintos nukentėjusio asmens teisés; kai priteisiamas žalos atlyginimas viršija tikruosius nuostolius, nukentėjęs asmuo nepagrįstai praturtėja skolininko sąskaita – abiem atvejais teisingumo principas yra pažeidžiamas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-215/2012).
- 17.5. Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos 60 punkte pateikta keičiamų dalių nuvertinimo apskaičiavimo formulė:  $VDN = S(Vnd \times S)/100$ , kur: VDN – keičiamų dalių nuvertinimo suma; Vnd – naujos autentiškos dalies vertė; S – dalies nuvertinimo norma, procenčiais.
- 17.6. Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos 59 punkte išdėstytais dalių pagal dėvėjimosi pobūdį klasifikavimas. 59.3 punkte nurodyta III grupė – dalys, kurias paveikia natūralus nusidėvėjimas ir aplinkos poveikis, proporingas transporto priemonės ridai ir senumui (pvz., matomi salono ir bagažinės elementai, visos kėbulo ir išorinės apdailos dalys, apšvietimo ir šviesos signalizacijos prietaisai, ne salone ir ne bagažinėje įrengti funkciniai elementai, priekinis stiklas, hidraulinės ir pneumatinių pavarų elementai,

reduktoriai, važiuoklės elementai, variklis ir kt.). Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos 63 punkte nurodyta, kad III grupės dalį vidutinės nuvertinimo normos pateiktos 3 lentelėje. Instrukcijos 3 lentelėje nurodyta, kad dešimties metų senumo automobilių III grupės dalims taikytina 49 proc. dalį nuvertinimo norma S procentais.

- 17.7. Skundžiamame sprendime (sprendimo 51 punktas) teismas sutiko, kad keičiamoms dalims turi būti taikomas 49 proc. nusidėvėjimas pagal Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos nuostatas, tačiau jo netaikė. Netaikydamas Taisyklių bei Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos nuostatų teismas sudarė priešlaidas ieškovams nepagrįstai praturtėti atsakovės sąskaita.
- 17.8. Apeliacinės instancijos teismas netaikė keičiamoms dalims 49 proc. nuvertėjimo pagal Kelių transporto priemonių vertinimo instrukciją, nes neva atsakovė nepateikė šio teisės akto pagrindu skaičiavimų. Tačiau atsakovė su atsiliepimu į ieškinį pateikė 2017 m. gegužės 19 d. žalos sąmatą Nr. CLT1438017, sudyrtą licencijuota „Audatex“ programa. Šios žalos sąmatos Nr. CLT1438017 4 puslapio apačioje yra skiltis pavadinimu „Išskaitymai“ ir nurodyta, kad už dalį būklės pagerinimą 49 proc. yra 750,65 Eur, išskaitymai iš viso be PVM – 750,65 Eur. Taigi atsakovė pateikė skaičiavimus dėl 49 proc. nuvertėjimo, tačiau apeliacinės instancijos teismas šių skaičiavimų netyrė ir nevertino, pažeisdamas CPK 14 straipsnio ir 185 straipsnio 1 dalies įrodymų vertinimo taisykles bei priimdamas teisiškai nepagrįstą sprendimą.
18. Atsiliepimu į kasacinių skundų ieškovai A. M. ir G. M. prašo kasacinių skundų atmesti ir palikti nepakeistą Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos, veikiančios Vilniaus apygardos teismo vardu, 2018 m. gruodžio 18 d. sprendimą. Atsiliepime nurodoma:
- 18.1. Apeliacinės instancijos teismas sprendime nėra nurodės, kad sutinka su atsakovės argumentais ar pripažista, jog turi būti taikomas 49 proc. nusidėvėjimas. Priešingai, apeliacinės instancijos teismas (sprendimo 55 punktas) atmetė atsakovės argumentus dėl neva netinkamos automobilio remonto sąmatos kaip deklaratyvius.
- 18.2. Byloje reikšmingos ne vien tik formalios žalos skaičiavimo taisyklės dėl automobilio remonto sąmatos, bet dar svarbiau atsakingo draudiko elgesio įvertinimas nustatant žalą ir tai, kad atsakovė nesilaikė teisės aktų nustatytyų pareigų, tinkamai nebendradarbiavo su kitais asmenimis žalos nustatymo procese.
- 18.3. Pagal TPVCAPDĮ 15 straipsnio 2 dalį atsakingas draudikas ar biuras nedelsdam, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo nukentėjusio trečiojo asmens rašytinio pranešimo apie eismo įvykį gavimo dienos, privalo nusiųsti įgaliotą asmenį apžiūrėti sugadintą ar sunaikintą turą, surašyti apžiūros ataskaitą ir pateikti ją pasirašytinai susipažinti nukentėjusiam trečiajam asmeniui. Atsakovės atstovas patvirtino per posėdį, kad nežino, kodėl to nepadaryta. Draudikė apsiribojo apgaudinto automobilio apžiūra pagal nuotraukas, nors Taisyklių 29 punkte nustatyta, kad atsakingas draudikas, gavęs pranešimą apie eismo įvykį, atlieka jo tyrimą (apklausiamasi įvykio liudytøjai, apdraustejii, apžiūrima eismo įvykio vieta, sugadintas ar sunaikintas turtas, surašoma sugadinto, sunaikinto turto apžiūros

ataskaita (techninės apžiūros protokolas ar kita), daromos nuotraukos, užklau-siamos atitinkamos teisėsaugos, teisėtvarkos, asmenys sveikatos priežiūros ir kitos įstaigos, organizacijos, asmenys, kurie gali pateikti žalos administravimui svarbią informaciją, vertinami atsakingam draudikui pateikti dokumentai).

- 18.4. Draudikė vien tik iš nuotraukų objektyviai negalėjo įvertinti tikrosios apga-dinto automobilio būklės bei priežasčių, kodėl buvo reikalingi vienokie ar kitokie remonto darbai. Neapžiūrėjusi automobilio, nepabendravusi su jį ap-žiūrėjusiais specialistais, neatlikusi ekspertizės, atsakovė neturėjo pagrindo vertinti, pvz., ar buvo reikalingas buferio stiprintuvo keitimas ar remontas.
- 18.5. Ieškovų pateikta UAB „Fakto Autocentras“ sąmata sudaryta transporto priemonių remonto paslaugas teikiančios įmonės, su kuria atsakovė ben-dradarbiauja, laiko šią bendrovę patikima ir turinčia tinkamas kompeten-cijas įvertinti remonto darbų apimtis bei juos tinkamai atlitti. UAB „Fakto Autocentras“ sąmatos, kurios pagrindu ieškovams priteista draudimo išmo-ka, teisingumo atsakovė nepaneigė pirmosios ir apeliacinės instancijos teis-muose. Civilinės bylos nagrinėjimo metu prašymu dėl ekspertizės skyrimo dėl apgadintam automobiliui padarytos žalos nebuvo pateikta. Be to, apelia-cinės instancijos teismas pažymėjo, kad mėgindama paneigtį UAB „Fakto Autocentras“ sąmatą atsakovė pateikė savo pačios parengtą sąmatą, kuri yra analogiškos formos, t. y. draudimo bendrovė remiasi UAB „Fakto Autocen-tras“ sąmata kaip pagrindu, tik siekia sumažinti nustatytių iškainius. Vadina-si, nekyla abejonių dėl UAB „Fakto Autocentras“ sąmatos pagrįstumo.
- 18.6. Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos 59 punkte pateikiamas dalį pagal dėvėjimosi pobūdį klasifikavimas, o trečioje lentelėje – reko-menduojamos transporto priemonės III grupės dalį vidutinės nuvertinimo normos. Kadangi šios nuvertinimo normos yra rekomendacinės, jos negali būti laikomos privalomomis ar taikomos visais atvejais. Apeliacinės instan-cijos pagrįstai pažymėjo (sprendimo 55 punktas), kad atsakovė nepateikė šio teisės akto pagrindu jokių savo skaičiavimų, bei įvertino tai, kad atsakovė savo procesine galimybe dėl ekspertizės skyrimo nesinaudojo, poziciją dėl žalos dydžio grindė savo pateikta sąmata, kuri sudaryta nesilaikant draudi-kei nustatytių reikalavimų apžiūréti sugadintą turą. Todėl teismas pagrįstai sprendė, kad nėra pagrindo nesivadovauti ieškovų pateiktu įrodymu, t. y. UAB „Fakto Autocentras“ sąmata, kuri yra nepaneigta.
- 18.7. Ieškovai automobiliui, kuris buvo apgadintas eismo ivykio metu, naudojosi savo asmeninėms, namų ūkio reikmėms, jie laikytini vartotojais, turinčiais teisinius santykius su paslaugų ir darbų teikėjais (šiuo atveju draudimo pas-laugų, automobilių remonto darbų srityje), o vartotojams taikoma aukšto lygio teisinė apsauga, įgyvendinant Europos Sąjungos teisės reikalavimus (be kita ko, kylančius iš Direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių (2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl varto-tojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos di-rektyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB)).

Šis bylos procesas jau trunka keletą metų, ieškovai nukentėjo dėl eismo įvykio, patyrė žalos, jų patirtos laiko sąnaudos ilgalaikiams teisiniams ginčams bei emociniai išgyvenimai iki šiol nėra įvertinti kaip žala ir neatlyginti, nors akivaizdu, kad šis teisinis procesas žmones vargina. Dėl to vargu ar ieškovų interesus nusveria atsakovės smulkmeniškas, septyniais šimtais eurų įvertintas interesas (atsižvelgiant į tai, kad atsakovė nebendradarbiavo nustatant žalos faktą ir dydį bei pažeidė žalos nustatymo procedūrą).

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl kasacinio nagrinėjimo dalyko ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų*

19. Pagal civiliniame procese galiojančių dispozityvumo principą teisminio nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga, teismas nagrinėja ginčą neperžengdamas ginčo šalių nustatytyų ribų. Viena iš šio principio išraiškų yra įtvirtinta CPK 353 straipsnyje, kuriamo nurodyta, kad kasacinis teismas patikrina teisés taikymo aspektu apskurstus sprendimus ir (ar) nutartis, o kasacijos funkciją vykdo neperžengdamas kasacinio skundo ribų.
20. Atsakovė kasacinio skundo pradžioje nurodo, kad šiuo skundu bus teismo prasoma panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą. Kasacinio skundo pabaigoje atsakovė formuluoja prašymą panaikinti Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 18 d. sprendimą dėl žalos dydžio ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasaciniu skundu atsakovės teikiami argumentai susiję tik su bylos dalimi dėl žalos dydžio nustatymo ir tik ta apimtimi, kiek nustatant eismo įvykio metu padarytos žalos dydį turi būti įvertinamas keistinų sugadintos transporto priemonės dalį ir detalių nusidėvėjimas. Atsakovė neteikia argumentų dėl pačios civilinės atsakomybės prievolės nustatymo ir kitų su žalos dydžiu susijusių klausimų. Atsižvelgdama į tai ir į tai, kad pagrindo peržengti kasacinio skundo ribas nenustatyta (CPK 353 straipsnio 1, 2 dalys), teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacinio nagrinėjimo dalykas byloje yra tik žalos dydžio nustatymo ir tik ta apimtimi, kiek nustatant eismo įvykio metu padarytos žalos dydį turi būti įvertinamas keistinų sugadintos transporto priemonės dalį ir detalių nusidėvėjimas, klausimas.

*Dėl žalos dydžio nustatymo pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąji draudimą*

21. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomasis draudimas reguliuojamas TPVCAPDĮ ir šio įstatymo įgyvendinamaisiais teisés aktais (Taisyklėmis ir kt.).

22. Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo tikslas – garantuoti dėl šiuo draudimu apdraustos transporto priemonės poveikio eismo įvykio metu nukentėjusių ir patyrusių žalą trečiųjų asmenų nuostolių atlyginimą įstatyme ir sutartyje nustatytos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo suma, taip pat užtikrinti transporto priemonę naudojančių valdytojų turtinius interesus, susijusius su civiline atsakomybe, kilusia naudojant šiuo draudimu apdraustą transporto priemonę (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-7-43-706/2016 25 punktą ir Jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
23. TPVCAPD sutartis – civilinės atsakomybės draudimo rūšis, įtvirtinta įstatyme (CK 6.254 straipsnio 1 dalis, TPVCAPDĮ 1 straipsnis). Ši sutartis skirta užtikrinti, kad asmuo, apdraudęs savo turtinį interesą, įvykus draudžiamajam įvykiui, visiškai ar iš dalies išvengtų neigiamų turtinių padarinių.
24. Kaip yra nurodės kasacinis teismas, nors draudiko prievolė išmokėti draudimo išmoką dėl žalos, padarytos už žalą atsakingo asmens, atsiranda draudimo sutarties pagrindu, tačiau jos apimtis yra tokia, kokia už žalą yra atsakingas žalą padaręs asmuo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-204-684/2016, 44 punktas).
25. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinės, kad kai reikalavimą atlyginti žalą nukentėjęs asmuo reiškia transporto priemonių savininko civilinės atsakomybės draudikui, jis turi laikytis atitinkamus draudimo teisinius sанtykius reguliuojančių teisés aktų reikalavimų (TPVCAPDĮ, Taisyklių, kt.), kuriuose nustatyta reikalavimo atlyginti žalą pateikimo, jo vertinimo ir draudimo išmokos išmokėjimo tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-368/2012). Pagal TPVCAPDĮ 2 straipsnio 2 dalį draudimo išmoka – draudiko ar Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro mokama nukentėjusiam trečiajam asmeniui pinigų suma arba kita sutarta išmokos mokėjimo forma, skirta žalai asmeniui, turtui ir (ar) neturtinei žalai atlyginti, o pagal minėto straipsnio 5 dalį eismo įvykio žala – per eismo įvykį padaryta žala nukentėjusio trečiojo asmens turtui, nukentėjusiam trečiajam asmeniui ir (ar) neturtinė žala arba žala, kuri atsirado vėliau kaip eismo įvykio padarinys. TPVCAPDĮ 2 straipsnio 23 dalis nustato, kad žala nukentėjusio trečiojo asmens turtui – nukentėjusio trečiojo asmens turtui padaryta žala, o žalos turtui dydis nustatomas įstatymu nustatyta tvarka.
26. TPVCAPDĮ trečiasis skirsnis reglamentuoja žalos nustatymo ir išmokos mokėjimo tvarką (TPVCAPDĮ 12–23 straipsniai). TPVCAPDĮ 15 straipsnio 3 dalis nustato, kad turtui padarytos žalos dydį nustato atsakingas draudikas arba – šio įstatymo 17 straipsnyje nurodytais atvejais – Biuras, vadovaudamas igaliotų asmenų ir (ar) turto vertintojų ataskaitomis ir dokumentais, įrodančiais padarytos žalos aplinkybes, faktą ir dydį. Nustatant eismo įvykio aplinkybes ir kaltininko atsakomybę, turi būti vadovaujamas eismo įvykio dalyvių pasirašyta eismo įvykio deklaracija ar kitu eismo įvykio dalyvių pasirašytu dokumentu apie įvykio aplinkybes arba kompetentingų institucijų išduotais dokumentais apie eismo įvykio aplinkybes. Jeigu atsakingo draudiko ar Biuro igaliotas asmuo neatvyko per šio

straipsnio 2 dalyje nustatyta terminą, nukentėjės trečiasis asmuo turi teisę pasamdyti turto vertintoją, kad jis nustatyta turtui padarytos žalos dydį. Tokiu atveju atsakingas draudikas ar Biuras privalo atlyginti protingumo kriterijus atitinkančias nukentėjusio trečiojo asmens turėtas turto vertintojo samdymo išlaidas. Nukenėjės trečiasis asmuo turi teisę savo iniciatyva ir savo lešomis papildomai kreiptis į ekspertus dėl padarytos žalos dydžio nustatymo.

27. Vyriausybė, remdamasi TPVCAPDĮ 19 straipsnio 16 dalimi, patvirtino Taisykles. Taisyklių 6 punktas nustato, kad eismo įvykio metu padarytos žalos dydis ir nukenčiusiems tretiesiems asmenims mokėtinos draudimo išmokos dydis nustatomas vadovaujantis CK, TPVCAPDĮ, kitų teisės aktų nuostatomis ir atsižvelgiant į eismo įvykio dalyvių kaltės laipsnį dėl eismo įvykio, draudimo įmonės, apdraudusios atsakingo už padarytą žalą asmens civilinę atsakomybę, ar Biuro įgaliotų asmenų (paskirtų ekspertų) atskaitas ar išvadas dėl žalos, nukentėjusio trečiojo asmens, apdraustojo pateiktus dokumentus dėl žalos, eismo įvykio aplinkybių ir eismo įvykio dalyvių atsakomybės, kitų Taisyklėse nurodytų asmenų pateiktus dokumentus, leidžiančius nustatyti eismo įvykio aplinkybes ir padarytos žalos dydį.
28. Taisyklių 13 punktas, iš esmės atkartodamas TPVCAPDĮ 15 straipsnio 3 dalį, nustato, kad nukentėjusio trečiojo asmens turtui (transporto priemonei ar kitam kilnojamajam ar nekilnojamajam turtui) padarytos žalos dydį nustato atsakingas draudikas ar Biuras, vadovaudamas atsakingo draudiko ar Biuro įgaliotų asmenų (ekspertų) ir (ar) turto vertintojų atskaitomis ar išvadomis, įmonės, kurioje remontuojanas sugadintas turtas, pateiktais šio turto remonto išlaidų skaičiavimais ir (ar) atsižvelgdamas į įmonės, kuri turi teisę remontuoti sugadintą turtą, pateiktus šio turto remonto išlaidų skaičiavimus ar remonto išlaidų pagrindimo dokumentus, taip pat į nukentėjusio trečiojo asmens pateiktus žalos dydį įrodančius dokumentus.
29. Taisyklių 15 punktas įtvirtina, kad žalos dėl turto sugadinimo, kai ji remontuoti ekonomiškai tikslina, atlyginimo dydis nustatomas pagal turėtas remonto išlaidas, būtinas atkurti sugadintą turtą ar jo detalių ir (ar) dalį rinkos vertę iki eismo įvykio. Jeigu nukentėjės trečiasis asmuo turto neremontoja, atlyginamos apskaičiuotos būtinos turto remonto išlaidos (be PVM) sugadintam turtui ar jo detalių ir (ar) dalį rinkos vertei iki eismo įvykio atkurti. Būtinas remonto išlaidas sudaro remonto darbų vertė, dažymo darbų vertė, keičiamų dalijų vertė (nuvertinant dalis dėl nusidėvėjimo), dažymo medžiagų vertė ir papildomos išlaidos (transportavimo, saugojimo, techninės ekspertizės ir kitos išlaidos). Būtinos remonto išlaidos apskaičiuojamos pagal vidutinius darbų ir keičiamų detalių ir (ar) dalijų įkainius, atitinkančius technologijos lygi, vadovaujantis rekomenduojamais laiko normatyvais. Jeigu nustatyta, kad sugadintos detalės ir (ar) dalys gali būti remontuojamos, bet neprivalo būti keičiamos, remontas turi būti atliekamas kaip tik šiuo nurodytu būdu. Sugadintos detalės ir (ar) dalys gali būti remontuojamos, jeigu po remonto jos atitiks techninius aktyvios ir pasyvios saugos reikalavimus. Jeigu nukentėjės trečiasis asmuo pasirenka kitą remonto būdą – detales ir (ar) dalis, kurios gali būti suremontuotas, pakeičia naujomis, atsakingas draudikas ar Biuras neatlygina visų tokio remonto išlaidų, o žala apskaičiuojama pagal būtinas remonto išlaidas.

30. Taigi tiek TPVCAPDĮ, tiek Taisyklės suponuoja, kad dėl eismo įvykio padaryta žala dėl transporto priemonės sugadinimo apima išlaidas, būtinas sugadintam turtui ar jo detalių ir (ar) dalį rinkos vertei iki eismo įvykio atkurti. Tuo atveju, jei transporto priemonė buvo remontuojama, žalos atlyginimo dydis nustatomas pagal faktiškai turėtas išlaidas, o jei neremontuojama – apskaičiuojamas pagal būtinąsias remonto išlaidas. Toks žalos dėl turto sugadinimo aiškinimas atitinka CK 6.249 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą žalos sampratą.
31. Kaip minėta, žala dėl transporto priemonės sugadinimo, be kita ko, apima išlaidas keičiamoms dalims ar detalems, reikalingoms suremontuoti (atstatyti) dėl kaldo asmens veiksmų sugadintą turą. Sugadinto turto vertės atkūrimas iki įvykio reiškia, kad būtina atsižvelgti į automobilio detalių ar dalį nuvertėjimą dėl eksplotavimo iki įvykio. Toks aiškinimas atitinka visiško žalos atlyginimo funkciją. Visiško žalos kompensavimo principas lemia, kad nukentėjusiajam nuostolių kaip piniginės žalos išraiškos turi būti atlyginama tiek, kiek nukentėjęs asmuo dėl padarytos žalos prarado. Tai reiškia, kad nukentėjusiajam neturi būti priteisiamą nei mažiau, nes tokiu atveju nebus tinkamai apgintos asmens teisės, nei daugiau, nes nukentėjęs asmuo nepagrįstai praturtėtų skolininko sąskaita. Kartu visiško žalos atlyginimo principas reiškia, kad padarytos žalos dydis nustatomas kiekvienoje konkrečioje byloje. Todėl ir sugadintos transporto priemonės keistinų dalių ir detalių nuvertėjimo dėl eksplotavimo taikymas, jo dydis nustatomas kiekvienoje konkrečioje byloje, o ne taikomas standartizuotu būdu ar automatiškai. Pažymėtina, kad tam tikrų transporto priemonių dalių ar detalių nusidėvėjimui gali turėti įtakos ne tik transporto priemonės senumas, bet ir rida. Be to, nustatant žalos dydį konkrečioje byloje, pavyzdžiui, gali paaiškėti, kad keičiamos tam tikros dalys ar detalių sugadintoje transporto priemonėje prieš pat eismo įvykį buvo pakeistas naujomis arba aplinkybė, kad rinkoje néra tokį pat ar panašių dėvėtų dalių ar detalių, kad po remonto transporto priemonė atitiktų techninius aktyvios ir pasyvios saugos reikalavimus, arba jų įsigijimas būtų pernelyg apsunkintas, kas objektyviai lemtų būtinumą siekiant suremontuoti transporto priemonę naudoti naujas dalis ar detailes. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad žala dėl transporto priemonės sugadinimo turi apimti išlaidas dėl tokų detalių ir dalių, kurios leistų naudoti transporto priemonę pagal jos paskirtį atitinkant techninius reikalavimus, kaip ji buvo naudojama iki įvykio. Todėl naujų dalių ar detalių naudojimas siekiant suremontuoti transporto priemonę atitiks visiško nuostolių atlyginimo principą, nes nukentėjęs asmuo bus grąžintas į tą pačią padėtį, kurioje buvo iki įvykio.
32. Žalos dydis – viena iš įrodinėjimo dalykų sudarančių aplinkybių bylose dėl žalos atlyginimo. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tuo atveju, kai ginčas susijęs su atlygintinos žalos (mokėtinos draudimo išmokos) dydžio nustatymu, taikytina CPK 178 straipsnyje nustatyta bendroji įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-81-1075/2018, 43 punktas). Nagrinėjamoje byloje sprendžiamas ginčas yra susijęs su atlygintinos žalos (mokėtinos draudimo išmokos) dydžio nustatymu, o ne su draudimo išmokos sumažinimo atvejais, todėl taikoma bendroji

įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklė. Žalos dydis įrodinėjamas CPK leistinos išmokos išmokėjimo.

33. Nagrinėjamoje byloje ieškovai kreipėsi į atsakovę dėl draudimo išmokos išmokėjimo. Atsakovė atsisakė mokėti draudimo išmoką remdamasi tuo, kad jos bendrovėje apdraustos transporto priemonės „Volkswagen Touran“ valdytojui civilinė atsakomybė neatsirado. Atsakovė, atsisakydama mokėti draudimo išmoką (taip pat ir vėliau), sugadintos transporto priemonės neapžiūrėjo ir žalos dydžio nenustatė. Taigi šioje byloje ieškovai įrodinėja savo patirtos žalos dydį (ne ginčija atsakovės nustatyta žalos dydį), o atsakovė ginčija šį dydį. Ieškovai savo patirtos žalos dydį įrodinėja pateikdami UAB „Fakto Autocentras“ parengtą sąmatą. Atsakovė sugadintos transporto priemonių keistinų dalių ir detalių apskaičiuotiną nusidėvėjimo dydį grindžia apskaičiuodama jį pagal Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijoje nustatytą apskaičiavimo principą.
34. Kasacinis teismas, spręsdamas klausimą dėl žalos dydžio nustatymo apskaičiuojant sunaikintos transporto priemonės likutinę vertę, yra nurodės, kad nėra teisinio pagrindo TPVCAPDĮ ir Taisyklių nuostatas dėl žalos nustatymo vertinti kaip įpareigojančias draudiką nustatant žalos dydį (atitinkamai draudimo išmokos dydį) remtis konkrečiu ir vieninteliu žalos dydžio nustatymo metodu. Atvirščiai, tiek TPVCAPDĮ, tiek Taisykliés (įskaitant ir bendrąsias draudimo teisinius santiukius reglamentuojančias nuostatas) patvirtina draudiko pareigą vertinti visus jam pateiktus dokumentus ir įvertinti visas aplinkybes, įskaitant ir nukentėjusio trečiojo asmens pateiktus žalos dydį įrodančius dokumentus, siekiant, kad žalos dydis būtų nustatytas taip, kad nukentėjusiam asmeniui žala būtų kompensuota visiškai, tiek, kiek tai leidžia privalomojo civilinės atsakomybės draudimą reglamentuojančios taisykliés. Visiškas nuostolių kompensavimo principas reikalauja, kad asmeniui padaryta žala, kiek tai objektyviai įmanoma, būtų nustatyta ne standartizuotu, bet individualiu būdu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-81-1075/2018 37 punktą).
35. Kasacinis teismas taip pat pabrėžė, kad nei TPVCAPDĮ, nei Taisykliés, apibrėždamos žalos dydžio nustatymo taisykles, nepateikia nuorodos į Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarką ar Kelių transporto priemonių vertinimo instrukciją, patvirtintas Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2000 m. balandžio 17 d. įsakymu Nr. 120 ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2000 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. 101 „Dėl Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarkos ir kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos patvirtinimo“ (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-81-1075/2018 36 punktą). Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad nėra teisinio pagrindo TPVCAPDĮ ir Taisyklių nuostatas, reguliuojančias žalos nustatymo ir draudimo išmokos mokėjimo tvarką, aiškinti kaip įtvirtinančias tam tikras įstatymo nustatytas įrodinėjimo priemones ir specifiškai susaurinančias įrodinėjimo priemonių ratą tuo atveju, kai žalos atlyginimo dydis yra nustatomas pagal transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisykles. Tai reiškia, kad iškilus ginčui dėl draudimo išmokos dydžio (žalos dydžio) tarp asmens, reikalaujančio išmokėti draudimo išmoką, ir draudiko, apdraudusio trans-

- porto priemonės valdytojo civilinę atsakomybę privalomuoju draudimu, draudimo išmokos dydis (žalos dydis) kiekvienu konkrečiu atveju bus įrodinėjamas remiantis CPK nustatytomis įrodinėjimo taisyklėmis ir leistinais įrodymais. Teismas ginčą dėl draudimo išmokos dydžio (žalos dydžio) sprendžia ir jos dydį nustato ne hipotetiniu būdu suteikdamas pirmenybę vienam ar kitam žalos dydžio nustatymo būdui, bet pagal įrodymų vertinimo civiliniame procese taisykles vertindamas kiekvienoje konkrečioje byloje esančius įrodymus (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-81-1075/2018 38 punktą).
36. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau nurodytais argumentais, pažymi, kad Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2000 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. 120 ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2000 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. 101 „Dėl Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarkos ir kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos patvirtinimo“, kuriuo patvirtinta Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarka bei Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcija, nėra tas teisės aktas, kuris reguliuotų standartizuotą žalos, padarytos eismo įvykiu dėl sugadintos transporto priemonės, dydį. Minėtas teisės aktas yra skirtas turto vertintojams, atitinkamais atvejais nustatantiems transporto priemonės vertę (įsakymo preambulė, Kelių transporto priemonių vertės nustatymo tvarkos 2 ir 3 punktai; Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijos 1 ir 2 punktai). Todėl teisėjų kolegija sprendžia, kad nėra pagrindo sutikti su atsakovės kasacinio skundo argumentu, kad teismas pats turėjo apskaičiuoti dalį ir detalių nusidėvėjimą atlikdamas aritmetinius skaičiavimo veiksmus, o to nedarydamas teismas atsisakė taikyti teisę.
37. Rungimosi civiliniame procese principas (CPK 12 straipsnis) lemia tai, kad įrodinėjimo pareiga ir pagrindinis vaidmuo įrodinėjant tenka įrodinėjamų aplinkybių nustatymu suinteresuotoms šalims (CPK 178 straipsnis). Nagrinėjamu atveju ieškovai turėjo įrodyti savo patirtos žalos dydį, o atsakovė, nesutikdama su ieškovų įrodinėjamu žalos dydžiu, turėjo paneigti nuostolių dydį patvirtinančius įrodymus (teikti įrodymus, pagrindžiančius pagrindą mažinti ieškovų įrodinėjamą žalos dydį). Atsakovė, sugadintos transporto priemonių keistinų dalį ir detalių apskaičiuotiną nusidėvėjimo dydį grįsdama Kelių transporto priemonių vertinimo instrukcijoje nustatytu apskaičiavimo principu, teikia tik hipotetiniu būdu apskaičiuotą nusidėvėjimo dydį. Toks apskaičiavimas nėra pakankamas, siekiant pagrasti realų sugadintos transporto priemonių keistinų dalį ir detalių nusidėvėjimo dydį, tuo labiau kad pati atsakovė sugadintos transporto priemonės neapžiūrėjo. Be to, atsakovė nesinaudojo savo procesine teise dėl ekspertizės skyrimo, kad byloje būtų nustatytas realus nusidėvėjimo dydis. Todėl teisėjų kolegija sprendžia, kad atsakovė nepaneigė nuostolių dydį patvirtinančių įrodymų.
38. Remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija daro išvadą, kad nėra pagrindo naikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimo.

*Dėl bylinėjimosi išlaidų*

39. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą.

40. Ieškovai pateikė įrodymus, patvirtinančius, kad jie patyrė 1000 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti už atsiliepimo į kasacinių skundą surašymą. Šiuos išlaidus atlyginimas ieškovų naudai priteistinas išatsakovės (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintą Rekomendaciją dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalus dydžio 7,8.14 punktai, CPK 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 2 dalis).
41. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 25 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinius teismas patyrė 6,40 Eur tokį išlaidų. Jų atlyginimas valstybei priteistinas išatsakovės (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis, 96 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

#### n u t a r i a :

Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos, veikiančios Vilniaus apygardos teismo vardu, 2018 m. gruodžio 18 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Priteisti ieškovų G. M. ir A. M. naudai išatsakovės akcinės draudimo bendrovės „Gjensidige“ (j. a. k. 110057869) 1000 (vieną tūkstantį) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti valstybei išatsakovės akcinės draudimo bendrovės „Gjensidige“ (j. a. k. 110057869) 6,40 Eur (šešis Eur 40 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

#### DARBO TEISĖ

##### 1.11. Dėl darbo sutarties nutraukimo darbdavio iniciatyva dėl darbuotojo kaltės, kai darbuotojas per paskutinius dvylika mėnesių padarė antrą tokį patį darbo pareigų pažeidimą

*Priežastis nutraukti darbo sutartį gali būti per paskutinius dvylika mėnesių darbuotojo padarytas antras toks pat darbo pareigų pažeidimas (DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Taigi teisinis reglamentavimas, lyginant su 2002 m. Darbo kodeksu, yra pakeistas: galiojant 2002 m. DK darbo sutartis galejo būti nutraukta, jei per paskutinius dvylika mėnesių darbuotojui jau buvo taikytos drausminės nuobaudos (136 straipsnio 3 dalies 1 punktas). Naujajame Darbo kodekse, įsigaliojusiame 2017 m. liepos 1 d., reglamentuota, kad darbo sutarties nutraukimas galimas, jei per dvylika mėnesių padaromas antras toks pats darbo pareigų pažeidimas, o pirmasis pažeidimas yra nustatytas teisės aktų įtvirtinta tvarka ir darbuotojas įspėtas apie galimą darbo sutarties nutraukimą.*

2016 m. Darbo kodekse nepateikta tokio paties darbo pareigų pažeidimo sąvoka ir kitaip neatskleista, kas laikytina tokiu pačiu darbo pareigų pažeidimu. Ši sąlyga neturėtų būti aiškinama siaurai, kaip reikalavimas, jog pažeidimai būtų identiški, taip pat ir pernelyg plačiai – kad tokiu pačiu pažeidimu nebūtų pripažistamas bet koks darbo pareigų pažeidimas. „Tokiu pačiu“ pažeidimu laikytini darbo pareigų pažeidimai, padaryti toje pačioje veiklos srityje, kai netinkamai vykdytos pareigos yra panašaus pobūdžio. Tokio grupavimo pagrindu neturėtų būti bendro pobūdžio, visų pareigų atlikimui taikytinos nuostatos, kaip, pavyzdžiu, reikalavimas atliekant darbo funkcijas laikytis teisės aktų nuostatų. Ar darbo pareigų pažeidimai laikytini tokiais pačiais, gali priklausyti ir nuo darbuotojo atliekamų funkcijų bei pareigų apimties ir įvairovės. Dėl to teismas, nagrinėdamas ginčus dėl darbo sutarties nutraukimo DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu, kiekvienu konkrečiu atveju turi nustatyti, ar ankstesnis, teisės aktų nustatyta tvarka fiksuotas, ir vėlesnis, padarytas per 12 mėnesių, darbo pareigų pažeidimai vertintini kaip tokie patys šios teisės normos prasme.

Įspėjimo dėl galimo darbo sutarties nutraukimo tikslas – drausminti darbuotoją, informuoti jį, kad darbdavys neketina taikstyti su pasikartojančiais pažeidimais, o gavęs įspėjimą darbuotojas turėtų ivertinti savo veiksmus ir, norėdamas tapti darbo santykius, juos atitinkamai koreguoti. Sisteminis DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto ir 4 dalies nuostatų aiškinimas suponuoja išvadą, jog tam, kad būtų taikomas pirmiau nurodytas darbo sutarties nutraukimo pagrindas, antras darbo pareigų pažeidimas turi būti padarytas per paskutinius dvylika mėnesių nuo darbuotojo įspėjimo, t. y. antrasis pažeidimas turi būti padarytas po to, kai darbuotojas, padaręs darbdavio nustatyta pirmąjį darbo pareigų pažeidimą, dėl kurio darbuotojas turėjo galimybę pasiaiškinti, įspėjamas dėl galimo atleidimo padarius kitą pažeidimą.

Nors teisinis reguliavimas pasikeitė ir pagal 2016 m. Darbo kodeksą nebeliko drausminės nuobaudos už darbo drausmės pažeidimus, taigi ir jos skyrimo procedūrų reglamentavimo, kasacinio teismo išaiškinimai išlieka aktualūs ta apimtimi, kiek juose pasisakyta dėl pažeidimo paaškėjimo darbdaviui momento, nuo kurio skaičiuotinas vieno mėnesio terminas sprendimui dėl darbo sutarties nutraukimo priimti.

Civilinė byla Nr. e3K-3-244-248/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-20262-2018-2  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.3.2.6.5; 1.3.2.9.10.10;  
1.3.2.9.13; 1.3.6.4.2; 3.1.1.2.9. (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. liepos 5 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susideanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Birutės Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja) ir Donato Šerno,

teismo posėdyje kasacine raštinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės X kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 21 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės X ieškinį atsakovams Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai, Y dėl įsakymo panaikinimo, atleidimo iš darbo pripažinimo neteisėtu, grąžinimo į darbą, vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštost laiką, kompensacijos, neturtinės žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių darbo sutarties nutraukimo (už antrą tokį pat darbo pareigų pažeidimą) tvarką, terminus, papildomo (projektinio) darbo susitarimo kvalifikavimą, pasibaigimo tvarką (pagrindus), teismo proceso viešumo ribojimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė teismo: 1) panaikinti švietimo ir mokslo ministro 2018 m. gegužės 31 d. įsakymą Nr. (*duomenys neskelbtini*) „Dėl X darbo sutarties nutraukimo“ (toliau – ir Įsakymas); 2) pripažinti ieškovės atleidimą iš Y (toliau – Y) direktoriaus pareigų ir Y projekto (*duomenys neskelbtini*) vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigų neteisėtu; 3) grąžinti ieškovę į eitas pareigas; 4) priteisti ieškovei iš Y vidutinį darbo užmokesčių už priverstinės pravaikštost laiką, kompensaciją už nepanaudotas kasmetines atostogas už priverstinės pravaikštost laiką, 11 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad iš pareigų pagal 2016 m. Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – ir DK) 58 straipsnio 2 dalies 2 punktą atleista neteisėtai, dėl politinių motyvų. Įsakyme nurodyti pažeidimai nebuvo padaryti. Net nustačius, kad Įsakyme nurodyti pažeidimai buvo padaryti, jie padaryti iki įspėjimo švietimo ir mokslo ministro 2018 m. vasario 28 d. įsakymu (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Įspėjimas). Šiuo įsakymu konstatuoti ieškovės, kaip Y direktorės, darbo pareigų pažeidimai: lėšų negrąžinimas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai (toliau – ir ŠMM); neturint ŠMM igaliojimą, su Y sudaryta papildomo darbo sutartis. Įsakyme nurodyti pažeidimai netapatūs nurodytiems Įspėjime, be to, jie suformuluoti neaiškiai ir nekonkrečiai. Įsakymu nutrauktos darbo sutartys dėl ieškovės, tiek kaip Y direktorės, tiek kaip projekto (*duomenys neskelbtini*) vadovės ir vyriausiosios mokslo darbuotojos, pareigų (ši sutartis kvalifikuotina kaip projektinio darbo sutartis) (DK 89 straipsnis), nors Įsakyme nurodyti pažeidimai nesusiję su projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo funkcijų atlikimu. Nutraukiant darbo sutartį direktoriaus pareigoms, negali būti savaime nutraukiama ir projektinio darbo sutartis (DK 92 straipsnio 1 dalis); jai netaikomas papildomo darbo sutarčių nutraukimo mechanizmas. Pagrindo nutraukti šią sutartį nebuvo, nes ministrė 2018 m. kovo 30 d. susitarimo 4 punktu patvirtino šios darbo sutarties sąlygas.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2018 m. rugpjūčio 17 d. sprendimu ieškinį atmetė, priteisė atsakovui Y iš ieškovės 2800 Eur bylinejimosi išlaidų atlyginimą.
5. Teismas nustatė, kad ieškovė ir Y, atstovaujamas švietimo ir mokslo ministro, 2013 m. gruodžio 19 d. sudarė darbo sutartį, pagal kurią ieškovė nuo (*duomenys neskelbtini*) pradėjo eiti Y direktoriaus pareigas. Ministro 2016 m. kovo 29 d. įsakymu „Dėl X papildomo darbo“ leista ieškovei nuo 2016 m. balandžio 1 d. dirbtį vyriausiaja mokslo darbuotoja Y, 2016 m. balandžio 1 d. su ieškove sudaryta terminuota antraelių pareigų darbo sutartis eiti Y (*duomenys neskelbtini*) vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas. Y mokslinė sekretorė 2017 m. spalio 3 d. priėmė Y direktoriaus įsakymą „Dėl X projektinio (papildomo) darbo“ ir su ieškove pasirašė 2016 m. balandžio 1 d. sudarytos darbo sutarties pakeitimą dėl projektinio (papildomo) darbo nuo 2017 m. spalio 3 d. iki 2019 m. vasario 28 d., ieškovei vykdant Europos Komisijos finansuojamą projektą (*duomenys neskelbtini*), eiti projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas. Švietimo ir mokslo ministras bei ieškovė 2018 m. kovo 30 d. sudarė susitarimą, pagal kurį šalybė susitarė 2018 m. balandžio 3 d. pripažinti pasibaigusiais ieškovės darbo santykius dėl papildomo darbo einant Y (*duomenys neskelbtini*) vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas.
6. Teismas nurodė, kad ieškovė Y vardu 2014 m. spalio 24 d. ir 2014 m. lapkričio 18 d. sudarė lėšų naudojimo sutartis. ŠMM Vidaus auditu skyrius 2015 m. gruodžio 21 d. auditu ataskaitoje pripažino 47 713,64 Eur netinkamomis išlaidomis, nes jos patirtos nesilaikant nurodytų sutarčių, nesusijusios su sutartyse nustatytu tikslu. Ieškovė pripažino, kad, veikdama Y vardu, 2017 m. sausio 13 d. raštu įsipareigojo grąžinti lėšas kas metus mokėdama po 1/3 dalį. Teismas sprendė, kad ieškovė sutiko su 2015 m. gruodžio 21 d. ataskaitos išvadomis, 2017 m. sausio 13 d. raštą sukelia Y teisinių pasekmį ir jo pagrindu gali būti konstatuotas darbo pareigų pažeidimas. Ieškovė pažeidė darbo pareigas – nors Y vardu įsipareigojo pirmają dalį (15 904,55 Eur) lėšų grąžinti iki 2017 m. spalio 31 d., iki įspėjimo (2018 m. vasario 28 d.) Y buvo grąžinęs tik 8210,37 Eur. Y prašymas pratęsti terminą pateiktas šiam pasibaigus ir jau prasidėjus Y veiklos patikrinimui. Tokį ieškovės elgesį teismas vertino kaip nesąžiningą.
7. Teismas nurodė, kad ieškovė nesikreipė į ministrą dėl leidimo eiti projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas vykdant Europos Komisijos finansuojamą projektą (*duomenys neskelbtini*). Ministras neleido eiti nurodytų pareigų, nesuteikė kitam Y darbuotojui įgaliojimų sudaryti su ieškove projektinio darbo sutartį. Y mokslinė sekretorė buvo pavaldi ieškovei ir neteisėtai bei nepagrįstai priėmė Y direktoriaus 2017 m. spalio 3 d. įsakymą „Dėl X projektinio (papildomo) darbo“ bei sudarė 2016 m. balandžio 1 d. darbo sutarties pakeitimą dėl projektinio (papildomo) darbo. Ieškovė, teismo vertinimu, pasinaudojo savo, kaip vadovės, padėtimi. Ieškovės atstovo teiginį, kad ieškovės ir ministro 2018 m. kovo 30 d. susitarimu įteisinti ieškovės projektinio darbo santykiai, teismas atmetė kaip nepagrįstą, nes nurodytu susitarimu pripažinti pasibaigusiais ieškovės darbo santykiai einant Y (*duomenys neskelbtini*) vyriausiojo mokslo darbuotojo

pareigas; pasirašant nurodytą susitarimą, nesvarstytais ieškovės darbo pagal projektą klausimas.

8. Švietimo ir mokslo ministras 2018 m. vasario 28 d. įsakyme (Įspėjime), teismo vertinimu, pagrįstai konstatavo, kad ieškovė netinkamai vykdė Y įstatų 23.1, 23.2, 23.8 punktuose, Y direktoriaus pareigybės aprašymo 5, 15 punktuose nustatytas funkcijas, nes pažeidė: 1) įsipareigojimą grąžinti lėšas, kurios audito ataskaitoje pripažintos netinkamomis išlaidomis (47 713,64 Eur), – negrąžino metinės sumos (15 904,55 Eur); 2) DK 102 straipsnį – Y darbuotoja, neturėdama ministro įgaliojimų, su ieškove sudarė papildomo darbo sutartį dėl projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo darbo. Ministras pagrįstai ir teisėtai įspėjo ieškovę, kad darbdavys turi teisę nutraukti darbo sutartį, jei per dyliką mėnesių antrą kartą bus nustatyti tokie pat darbo pareigų pažeidimai. Ieškovė įpareigota užtikrinti, kad Y būtų laikomasi teisės aktų ir įsipareigojimų kiekvieną mėnesį teikti darbo laiko apskaitos žiniaraščius dėl projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigų; iki 2018 m. liepos 1 d. grąžinti į ŠMM nurodytą sąskaitą 11 064,55 Eur; informuoti apie audito rekomendacijų įgyvendinimo priemonių plano įvykdymą.
9. Švietimo ir mokslo ministras įsakymu nutraukė su ieškove sudarytas darbo sutartis ir atleido ją iš Y direktoriaus bei projekto (*duomenys neskelbtini*) vadovo, vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigų DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu. Teismas, įvertinės įsakymo turinį, Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos 2018 m. gegužės 23 d. sprendimo, kuriuo konstatuota, kad ieškovė pažeidė Lietuvos Respublikos viešujų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas (pažeidimų ieškovė neginčijo), turinį, konstatavoj, kad ieškovė šiurkščiai pažeidė darbo pareigas. Ieškovė buvo įstaigos vadovė, todėl jai taikomi itin aukšti reikalavimai. Ji turėjo būti itin atidi ir rūpestinga, vengti interesų konflikto, bet elgési priešingai. Teismas padarė išvadą, kad švietimo ir mokslo ministras prarado pasitikėjimą ieškove. Teismas sprendė, kad buvo ir DK 58 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytas pagrindas atleisti ieškovę iš pareigų – nors įsakyme ši darbo teisės norma nenurodyta, toks darbo pareigų pažeidimas aptartas įsakymo 1.1 punkte. Bylą nagrinėjant teisme, atsakovas rēmėsi nurodytu pažeidimu, o ieškovė turėjo galimybę dėl jo pasiaiškinti.
10. Teismas įvertino ŠMM Vidaus auditu skyriaus 2018 m. balandžio 19 d. Y veiklos ir finansinio auditu ataskaitoje (toliau – Ataskaita) išvardytus pažeidimus, nurodė, kad ieškovė Ataskaitos 61, 65 punktuose nurodytų aplinkybių neginčijo, jas paneigiančių įrodymų neteikė, ir konstatavoj, kad buvo pažeistos Y finansų kontrolės taisyklės 10, 11 punktų nuostatos, ieškovė, kaip Y vadovė, buvo atsakinga už tinkamą įstaigos funkcionavimą, finansinę veiklą, veikimą laikantis teisės aktų; ieškovė neneigė Ataskaitos 63.1, 63.2.5 punktuose įvardytų Lietuvos Respublikos viešujų pirkimų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintų pagrindinių viešujų pirkimų principų pažeidimus; nustatyta, kad Y darbuotojams už ekspertinio vertinimo išvadas buvo sumokėta visa suma, nors pagal nustatyta tvarką gali būti mokama sutartinė kaina iki 50 proc. ekspertizės kainos (48.4 punktas), ieškovė su tuo sutiko, ieškovės nurodomos tokio veiksmo atlikimo priežastys tvarkos pažeidimo, teismo vertinimu, nekeičia, įrodymų, pagrindžiančių įtvirtintas sumų priskyrimo

mažareikšmėms nuostatas ir tokiu atveju daromas mokėjimo išimtis, byloje nėra; nustatyta, kad Y darbuotojams už ekspertinio vertinimo išvadas nebuvo mokama ir nebuvo sudaroma autorinė sutartis, nors Y faktiškai gavo pajamų už Y specialisto išvadas, šią pažeidimų ieškovė neginčijo; nustatyta, kad atskirais atvejais ekspertinio vertinimo išvados teikiamas fiziniams ir juridiniams asmenims nemokamai, nors pagal nustatytą tvarką valstybės institucijų ir privačių asmenų bei ūkio subjektų užsakomi lietuvių kalbos tyrimai ir ekspertizės atitinkamai įkainojami ar kaina nustatoma sutartinė (48.3 punktas), ieškovė šią pažeidimų neginčijo; ieškovė neginčijo ir Ataskaitos 72.2, 72.3, 72.4, 72.5, 73.1, 73.2, 73.3 punktuose nurodytų pažeidimų, kurie atitinka Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 10 straipsnio 2 dalies pažeidimą.

11. Teismas nurodė, kad švietimo ir mokslo ministras pagrįstai įsakyme pripažino, jog ieškovė pažeidė Y įstatų 23.1, 23.8 punktų bei savo pareigybės aprašymo 5, 15 punktų nuostatas, pagrįstai konstatavo, kad šiuos pažeidimus ieškovė darė sistemingai, pažeidimai tos pačios rūšies, be to, tēstiniai, kartu kaip tēstinį pažeidimą teismas vertino ir tolesnį ieškovės, kaip projekto (*duomenys neskelbtini*) vadovės ir vyriausiosios mokslo darbuotojos, pareigų ējimą, nors įspėjime jau buvo konstatuotas toks pažeidimas.
12. Nors įsakyme pažeidimai nedetalizuoti, tačiau išvardyti dokumentai, kuriais remdamasis ministras priėmė įsakymą. Dėl to teismas sprendė, kad darbdavys tinkamai atskleidė ieškovės padarytus pažeidimus.
13. Teismas konstatavo, kad, nutraukus pagrindinę darbo sutartį (dėl Y vadovo pareigų), pagrįstai nutraukta ir papildomo darbo sutartis. Vien tai, kad vienos ieškovės funkcijos buvo administraciniės, kitos – mokslinės, neteikia pagrindo daryti kitokią išvadą.
14. ieškovės reikalavimą priteisti neturtinės žalos atlyginimą teismas atmetė, nurodymas, kad nekonstatuoti neteisėti atsakovės ŠMM veiksmai (neteisėtas atleidimas), ieškovė neįrodė neturtinės žalos faktą.
15. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovės apeliacinį skundą, 2018 m. gruodžio 21 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 17 d. sprendimą paliko nepakeistą; pašalino iš sprendimo motyvuojamosios dalies teismo motyvus, kuriais konstatuotas DK 58 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytas ieškovės atleidimo iš darbo pagrindas ir kuriais ieškovės vykdytas projektinis darbas konstatuotas kaip darbo pareigų pažeidimas; priteisė Y iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
16. Kolegija rėmėsi DK 58 straipsnio 1, 2, 4, 6 dalį nuostatomis, konstatavo, kad įsakyme nurodytas vienas darbo sutarties su ieškove nutraukimo pagrindas – per paskutinius dvilyka mėnesių ieškovės padarytas antras toks pat darbo pareigų pažeidimas (DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktas). 2018 m. vasario 28 d. įsakyme (Įspėjime) konstatuota, kad ieškovė pažeidė Y 2017 m. sausio 13 d. įsipareigojimą, taip pat DK 102 straipsni. Kolegija nurodė, kad Y negrąžino 2017 m. sausio 13 d. rašte įvardytu terminu metinės netinkamai panaudotų lėšų dalies (15 904,55 Eur), taigi ieškovė, būdama Y vadovė, neužtikrino, kad šį įsipareigojimą jos vadovaujama išstaiga vykdytų tinkamai. Ieškovė, kolegijos vertinimu, nepagrįstai teigia,

kad nepažeidė darbo pareigų neužtikrindama, jog Y įvykdytų įsipareigojimą laiku grąžinti lėšas. Y įsipareigojo pirmąją dalį lėšų, t. y. 15 904,55 Eur, grąžinti iki 2017 m. spalio 31 d. Iki 2018 m. vasario 28 d. įsakymo (Ispėjimo) buvo grąžinta tik dalis lėšų, t. y. 8210,37 Eur.

17. Parengus 2018 m. balandžio 19 d. Ataskaitą ir ministerijai 2018 m. balandžio 27 d. pareikalavus iš ieškovės pateikti pasiaiškinimą, ieškovė pasiaiškino dėl nurodytos Ataskaitos. Ataskaitoje nustatyta, kad Y apmokėjo iš Y darbuotojų, kaip fizinių asmenų, vykdančių individualią veiklą, gautas sąskaitas faktūras už su teiktas paslaugas Y, nors Y yra darbuotojų, kuriems pagal pareigybės aprašymus yra priskirtos šios funkcijos ir mokamas darbo užmokestis, nebuvvo pateikti visi ūkinę operaciją pagrindžiantys dokumentai, apmokėjimo nurodymą Y išrašytose sąskaitose faktūrose teikė ieškovė (61 punktas). Y taip pat įsigijo paslaugą iš ieškovės, kaip iš fizinio asmens, vykdančio individualią veiklą, nebuvvo pateikti visi ūkinę operaciją pagrindžiantys dokumentai, nebuvvo parengta pirkimo paraîška (64 punktas). Ieškovė nepateikė šias nustatytas aplinkybes paneigiančių įrodymų. Taigi pažeistos Y finansų kontrolės taisyklių 10, 11 punktų nuostatos. Ieškovė buvo atsakinga už tinkamą įstaigos funkcionavimą, jos finansinę veiklą. Y įsigyjant paslaugas iš savo darbuotojų, pačios vadovės, darbuotojų giminaičių ar artimų asmenų pažeisti Viešujų pirkimų įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinti pagrindiniai viešujų pirkimų principai. Y darbuotojams už ekspertinio vertinimo išvadas sumokėta visa suma, nors pagal nustatyta tvarką gali būti mokama sutartinė kaina iki 50 proc. ekspertizės kainos. Y darbuotojams už ekspertinio vertinimo išvadas nebuvvo mokama ir nebuvvo sudaroma autorinė sutartis, nors Y faktiškai gavo pajamą už Y specialisto išvadas. Tam tikrais atvejais ekspertinio vertinimo išvados teikiamos fiziniams ir juridiniams asmenims nemokamai, kai pagal nustatyta tvarką valstybės institucijų ir privačių asmenų bei ūkio subjektų užsakomi lietuvių kalbos tyrimai ir ekspertizės atitinkamai įkainojami ar kaina nustatoma sutartinė. I Y Dokumentacijos planą neįtraukti visi dokumentai, kurie faktiškai yra Y, Y faktiškai nepatvirtintas Dokumentacijos plano papildymo sąrašas, nepateikta pagrindžiančių faktų, kad Y apskaitos dokumentai nustatyti Y direktoriaus, nepateikta pagrindžiančių dokumentų, kad įstaigos vadovas paskyrė už veiklos dokumentų naikinimą atsakingus asmenis ir nustatė jų įgaliojimus, Y vietiniuose dokumentuose pateikiamas nuorodos į kitus vietinius teisės aktus, kuriuose nėra patvirtinančios informacijos, susijusios su priimtais sprendimais, arba kurių faktiškai nėra, siunčiami dokumentai turi vienodą dokumento registracijos numerį, tačiau yra skirtinges datos ir turinio, nepateikta pagrindžiančių faktų, kad Y turto perdavimo–priémimo aktai yra registrojami ir sisteminami. Dėl to pažeista Dokumentų ir archyvų įstatymo 10 straipsnio 2 dalis.
18. Kolegija pripažino pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvadą, kad ministras Įsakyme turėjo pagrindą konstatuoti, jog ieškovė pažeidė Y įstatų 23.1, 23.8 punktų bei savo pareigybės aprašymo 5, 15 punktų nuostatas. Šie pažeidimai sistemin gi, tos pačios rūšies, testiniai. Jų taip pat nustatyta ankstesnėse auditu ataskaitose. Dėl to teisėjų kolegija sprendė, kad buvo pagrindas atleisti ieškovę iš einamų pareigų pagal DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktą.

19. Tačiau teisėjų kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo motyvais, kuriais konstatuotas ieškovės padarytas šiurkštus darbo pareigų pažeidimas. Įsakyme DK 58 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintas darbo sutarties su ieškove nutraukimo pagrindas nenurodytas, dėl šiurkštaus darbo pareigų pažeidimo darbdavys nepraešie ieškovės pasiaiškinti (DK 65 straipsnio 3 dalis). Byla dėl neteisėto atleidimo iš darbo nagrinėjant teisme ir darbdaviui remiantis ne sprendime dėl darbo sutarties nutraukimo nurodytu darbuotojo atleidimo iš darbo pagrindu, teismas savo iniciatyva negali konstatuoti šiurkštaus darbo pareigų pažeidimo, pakeisti atleidimo iš darbo pagrindo bei taip apsunkinti darbuotojo teisinio statuso. Kolegija pašalino iš teismo sprendimo atitinkamus motyvus.
20. Atsižvelgdama į tai, kad ministras ir ieškovė 2018 m. sausio 30 d. ir 2018 m. kovo 30 d. susitarimuose dėl ieškovės darbo sutarties pakeitimo įvardijo, kad ieškovė yra Y direktorė ir projekto vadovė bei vyriausioji mokslo darbuotoja; 2018 m. sausio 11 d. raštu ieškovė pateikė prašymą jai leisti dirbtį projektinį darbą; atsakovas ŠMM procesiniuose dokumentuose išreiškė poziciją, kad iš esmės leido ieškovei tapti projektinį darbą, nors ieškovė ji pradėjo dirbtį be ministro leidimo, kolegija, įvertinus šalių elgesį, padarė išvadą, kad darbdavys patvirtino buvus ieškovės darbo savykius pagal projektą. Nuginčiamą (neigalioto asmens sudarytą) sandorį vėliau gali patvirtinti įgaliojantysis ir, tai padarius, neigalioto asmens sudarytas sandoris galioja. Dėl to iš teismo sprendimo kolegija taip pat pašalino motyvus, kuriais ieškovės vykdytas projektinis darbas konstatuotas kaip darbo pareigų pažeidimas.
21. Kolegija atmetė kaip nepagrįstą ieškovės argumentą, kad projektinio darbo sutartis buvo ne papildomo darbo sutartis. Pirmosios instancijos teismas, kolegijos vertinimu, pagrįstai sprendė, kad ieškovės projektinis darbas buvo papildomas darbas, o pasibaigus pagrindinei sutarčiai, pasibaigę ir susitarimas dėl papildomo projektinio darbo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2012).

### III. Kasacинio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

22. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 21 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 17 d. sprendimą, priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 22.1. Apeliacinės instancijos teismas nenagrinėjo apeliacinio skundo argumentų dėl netinkamo DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymo. Dalis įvardijamų pažeidimų buvo pašalinta auditu metu, su kitais ieškovė nesutiko ir nesutikimą išdėstė paaiškinimuose, procesiniuose dokumentuose, pagrindė raštiniais įrodymais. Teismas apsiribojo Ataskaitos citavimu, taip pažeisdamas ieškovės teisę į tinkamą procesą.
  - 22.2. Teismas pažeidė DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatas. Vadovaujantis teismo motyvais, antras pareigų pažeidimas nebūtinai turi būti atliktas po įspėjimo apie tai, kad darbdavys turi teisę nutrauktį darbo sutartį,

jei per dvyliką mėnesių antrą kartą bus nustatyti tokie pat darbo pareigų pažeidimai. Ispėjimo ieškovei pagrindai yra du: lėšų negrąžinimas ŠMM ir neturint ŠMM įgaliojimų su Y sudaryta papildomo darbo sutartis, nurodant teisinį pagrindą – Y įstatų 23.1, 23.2, 23.8 punktus, Y direktoriaus pareigybės aprašymo 5, 15 punktus, kurie įtvirtina bendro pobūdžio vadovo pareigas veikti pagal teisės aktų reikalavimus. Įsakymas grindžiamas dviem grupėmis argumentų: Viešujų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimu ir Ataskaitoje nustatytais tam tikrais pažeidimais, kurie teisiškai grindžiami pirmiau nurodytais bendrojo pobūdžio reikalavimais vadovui. Pakartotinis pažeidimas pagal DK 58 straipsnio 4 dalies nuostatas turi būti padarytas po pirmojo nustatyto pažeidimo. Ataskaitoje, su kuria siejami Įsakymo 2.1 punkte įvardyti pažeidimai, nurodyti pažeidimai turėjo įvykti po Ispėjimo, t. y. nuo 2018 m. kovo 1 d. iki 2018 m. kovo 30 d. (Ataskaita parengta iki 2018 m. kovo mėn. imtinai), tačiau tuo laikotarpiu pažeidimų apskritai nenustatyta. Nė vienas Įsakyme įvardytas pažeidimas nebuvo padarytas po 2018 m. vasario 28 d. Ispėjimo. Teismas DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktą taikė dėl pažeidimų, atliktų iki įspėjimo. Toks vertinimas prieštarauja DK 58 straipsnio 4 dalies nuostatom, teisinei logikai.

- 22.3. Įsakymas priimtas praleidus DK 58 straipsnio 6 dalyje nustatytą vieno mėnesio terminą, nes Ataskaita parengta 2018 m. balandžio 19 d., o Įsakymas priimtas 2018 m. gegužės 31 d.
- 22.4. Teismas taikė DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatas, neatsižvelgė į tai, kad pažeidimai, įvardyti Ispėjime ir Įsakyme dėl darbo sutarties nutraukimo, nėra tokie patys ar tapatūs, nors ir grindžiami normomis, nustatantčiomis bendrą pareigą užtikrinti Y veiklos atitinkti teisės aktų reikalavimams (imituojamas pažeidimų tapatumas). Be to, Ispėjime nurodyti pažeidimai pašalinti – projektinio darbo sutarties vykdymas patvirtintas ŠMM; Įsakymo priėmimo metu visa atitinkama negrąžintų lėšų dalis buvo pversta ŠMM.
- 22.5. Pažeistos DK 89 straipsnio 1 dalies, 92 straipsnio 1 dalies nuostatos, kas suponavo neteisėtos nutarties priėmimą, sprendžiant dėl ieškovės atleidimo iš darbo Y projekto (*duomenys neskelbtini*) vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigų (ne)teisėtumo. DK išskiria papildomo darbo (35 straipsnis) ir projektinio darbo sutartis (89 straipsnis) bei aiškiai atskiria šių sutarčių pasibaigimo tvarką – papildomo darbo sutartis pasibaigia nutrūkus pagrindinės darbo funkcijos sutarčiai, jei nenustatyta kitaip (35 straipsnio 5 dalis), projektinio darbo sutartis pasibaigia DK nustatytais pagrindais ir tvarka (netaikomas papildomų darbo sutarčių nutraukimo mechanizmas ir tvarka; 92 straipsnio 1 dalis). Teismai neteisėtai projektinio darbo sutartį kvalifikavo kaip papildomo darbo sutartį ir neteisėtai sprendė, kad projektinio darbo sutartis pasibaigė nutrūkus pagrindinio darbo funkcijoms. Įsakyme įvardijami pažeidimai neturi nieko bendro su projekto vadovo ar vyriausiojo mokslo darbuotojo funkcijų atlikimu. Nutraukiant pagrindinę darbo sutartį negali automatiškai nutrūkti projektinio darbo sutartis.

- 22.6. Ginčas nagrinėjamas pagal DK, įsigaliojusį 2017 m. liepos 1 d. Šio kodekso nuostatos dėl darbo sutarties nutraukimo pagrindo, įtvirtinto DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte, ir 89 straipsnio 1 dalies bei 92 straipsnio 1 dalies nuostatos dėl projektinio darbo sutarties bei jos nutraukimo – tai naujas reglamentavimas. Teismas nepagrįstai rēmėsi neaktualiaisiai kasaciniu teismo išaiškinimais dėl DK, galiojusio iki 2017 m. liepos 1 d., nuostatų.
23. Atsakovė ŠMM atsiliepimu į ieškovės kasacinių skundą prašo jį atmesti, skundžiamą nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 23.1. DK 58 straipsnio 6 dalyje nustatyta vieno mėnesio terminas, atskaičius laiką, kada ieškovė nebuvo darbe, nepraleistas.
- 23.2. Priimdamas įsakymą ŠMM vertino faktą, kad ieškovė, būdama Y direktoriė, neužtikrino, jog jos darbo santykiai, einant projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas, būtų įforminti laikantis teisės aktų reikalavimų. Tai, kad ieškovės projektinis darbas buvo įteisintas 2018 m. kovo 30 d. susitarimu, nepaneigia fakto, jog ieškovė, kaip Y direktoriė, netinkamai atliko pavestas funkcijas, neužtikrino Y veiklos atitikties teisės aktų reikalavimams.
- 23.3. DK nustato galimybę susitarti dėl papildomo – projektinio darbo (DK 35 straipsnis). Susitarimas dėl papildomo darbo yra pagrindinės darbo sutarties dalis. Pasibaigus papildomo darbo terminui 2018 m. kovo 30 d. susitarimu įteisintas pasibaigimas, o kitas – projektinis (papildomas) darbas einant projekto vadovo ir mokslo darbuotojo pareigas paliktas galioti. Šie santykiai nutraukti kartu su pagrindine sutartimi. Ieškovė, pasirašydamas 2016 m. balandžio 1 d. darbo sutarties pakeitimą, išreiškė sutikimą, kad projektinis darbas sutartyje būtų kvalifikuojamas kaip papildomas, taigi ši sutartis gali nutrūkti, vadovaujantis DK 35 straipsnio 5 dalies nuostatomis.
- 23.4. Darbo pareigos dėl lėšų grąžinimo kildinamos iš 2015 m. gruodžio 21 d. audito ataskaitoje nustatyta pažeidimų. Y į ŠMM dėl 2017 m. neįvykdymo įsipareigojimo kreipėsi tik 2018 m. audituojamu laikotarpiu ir jam pasibaigus. ŠMM įvertino visas su darbo pareigų pažeidimais susijusias aplinkybes ir nustatė, kad egzistavo pakankamas pagrindas nutraukti su ieškove darbo sutartį.
- 23.5. Ieškovė nepagrįstai teigia, kad esminę reikšmę turi tai, jog nė vienas įsakymė įvardytas pažeidimas nebuvo padarytas po 2018 m. vasario 28 d. Įspėjimo. Įsakymas priimtas atsižvelgus į Ataskaitą, 2018 m. sausio 30 d. Y pažangos stebėjimo (veiklos po audito) pažymą, 2018 m. gegužės 23 d. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimą, konstatavus ieškovės sistemingą netinkamą Y įstatų bei Y direktoriaus pareigybės aprašymo nuostatų vykdymą. Vien 2018 m. gegužės 23 d. Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimas yra nauja aplinkybė, paaiškėjusi po įspėjimo, kas jau yra pagrindas nutraukti darbo sutartį su ieškove ir pripažinti nepagrįstais kasaciniu skundo argumentus dėl įsakymo priėmimo už pažeidimus, padarytus iki įspėjimo. Ieškovė, kaip vienasmenis Y valdymo organas, privalantis būti nepriekaištingos reputacijos, prarado ŠMM pasitikėjimą, atsižvelgiant į sprendime konstatuotus pažeidimus. 2015–2018 m. auditu išvados patvirtina, kad

ieškovė neužtikrino teisės aktų laikymosi, tinkamo, racionalaus ir taupaus išteklių naudojimo bei veiksmingos finansų kontrolės.

- 23.6. Ieškovė nepagrįstai teigia, kad dalis pažeidimų buvo pašalinta audito metu, nesutikimą su jais ieškovė pagrindė rašytiniai įrodymais. Ieškovė, pasiaiškindama dėl Audito ataskaitoje nurodytų pažeidimų, pateikė tik dalį pagrindžiančių ar patvirtinančių dokumentų (audito metu Y neturejo dokumentų, pagrindžiančių priimtų sprendimų atitinkti Viešujų pirkimų įstatymo reikalavimams).
24. Atsiliepimu į ieškovės kasacinių skundą prašo ji atmesti, skundžiamą nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 24.1. Teismai nustatė, kad Įsakyme nurodytus pažeidimus ieškovė padarė po Įspėjimo. Projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas ieškovė ėjo iki Įsakymo priėmimo, nors 2018 m. vasario 28 d. dėl to buvo įspėta. Be to, kaip nustatė apeliacinės instancijos teismas, iki Įsakymo ieškovė darė ir kitą Įspėjime nurodytą pažeidimą. Auditas apėmė 2018 m. kovo mén., taigi jo metu nustatyti pažeidimai buvo padaryti ir po 2018 m. vasario 28 d. Teismai nustatė sistemingus tos pačios rūšies bei tēstinius darbo drausmės pažeidimus (kurie buvo nustatyti ir ankstesnėse audito ataskaitose).
- 24.2. Argumentai dėl pažeidimų tapatumo – tai argumentai dėl bylos faktų. Projekto vadovo pareigas ieškovė ėjo iki Įsakymo priėmimo, nors buvo įspėta, be to, nustatytas kitas pažeidimas, dėl kurio buvo priimtas Įspėjimas. Tos pačios Y įstatuose ar pareiginiuose nuostatuose nurodytos pareigos nevykdymas yra toks pat (vienarūšis) darbo pareigų pažeidimas.
- 24.3. Teismas, priešingai nei nurodo ieškovė, vertino apeliacinio skundo argumentus dėl Ataskaitoje įvardytų veiksmų atlikimo laiko, taip pat ataskaitoje nurodytus pažeidimus. Ieškovė pasiaiškinimą dėl ligos pateikė praėjus nustytam terminui, ne laiku teikė prašomus dokumentus, taigi teismai pagrįstai nekonstatavo DK 58 straipsnio pažeidimo.
- 24.4. 2017 m. spalio 3 d. susitarime aiškiai nurodyta, kad susitarta dėl papildomo (projektinio) darbo (DK 35 straipsnio 1 dalies prasme). Teismai pagrįstai taikė DK 35 straipsnio, o ne DK 89 straipsnio 1 dalies ir 92 straipsnio 1 dalies nuostatas. 2016 m. balandžio 1 d. darbo sutarties pakeitimė dėl projektinio (papildomo) darbo nenurodyta, jog šis susitarimas yra projektinio darbo sutartis (DK 66 straipsnis). Taigi ŠMM, pagrįstai ir teisėtai nutraukdama pagrindinę darbo sutartį, nutraukė ir sutartį dėl papildomo darbo. Šalyse nesutarė išsaugoti susitarimo dėl papildomo darbo (DK 35 straipsnio 5 dalis). Argumentai dėl darbo pareigų skirtingo pobūdžio yra nereikšmingi.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacino teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl darbo sutarties nutraukimo darbdavio iniciatyva dėl darbuotojo kaltės, kai darbuotojas per paskutinius dyvilių mėnesių padarė antrą tokį patį darbo pareigų pažeidimą*

25. Igyvendindami savo teises ir vykdyma pareigas, darbdaviai ir darbuotojai pri-  
valo veikti sąžiningai, bendradarbiauti, nepiktnaudžiauti teise (DK 24 straipsnio 1 dalis). Jeigu darbuotojas dėl savo kalto veikimo ar neveikimo padaro parei-  
gų, kurias nustato darbo teisės normos ar darbo sutartis, pažeidimą, darbdavys  
turi teisę nutraukti darbo sutartį be įspėjimo ir nemokėti išeitinės išmokos (DK 58 straipsnio 1 dalis). Priežastis nutraukti darbo sutartį gali būti per paskutinius  
dyvilių mėnesių darbuotojo padarytas antras tokas pat darbo pareigų pažeidimas  
(DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktas).
26. Darbo sutartis dėl darbuotojo padaryto antro paties darbo pareigų pažeidi-  
mo gali būti nutraukta tik tada, jeigu ir pirmasis pažeidimas buvo nustatytas,  
darbuotojas turėjo galimybę dėl jo pasiaiškinti ir darbdavys per vieną mėnesį nuo  
pažeidimo paaikišimo dienos darbuotojų įspėjo apie galimą atleidimą už antrą  
tokį pažeidimą (DK 58 straipsnio 4 dalis).
27. Sprendimą nutraukti darbo sutartį dėl darbuotojo padaryto pažeidimo darbdavys  
turi priimti įvertinės pažeidimo ar pažeidimų sunkumą ir padarinius, padarymo  
aplinkybes, darbuotojo kaltę, priežastinį ryšį tarp darbuotojo veikos ir atsiradusių  
padarinijų, jo elgesį ir darbo rezultatus iki pažeidimo ar pažeidimų padarymo. At-  
leidimas iš darbo turi būti proporcinga pažeidimui ar jų visumai priemonė (DK  
58 straipsnio 5 dalis).
28. Taigi teisinis reglamentavimas, lyginant su 2002 m. Darbo kodeksu, yra pa-  
keistas: galiojant 2002 m. DK darbo sutartis galėjo būti nutraukta, jei per pa-  
skutinius dyvilių mėnesių darbuotojui jau buvo taikytos drausminės nuobaudos  
(136 straipsnio 3 dalies 1 punktas). Naujajame Darbo kodekse, įsigaliojusiai  
2017 m. liepos 1 d., reglamentuota, kad darbo sutarties nutraukimas galimas, jei  
per dyvilių mėnesių padaromas antras tokas pats darbo pareigų pažeidimas, o pirmasis  
pažeidimas yra nustatytas teisės aktų įtvirtinta tvarka ir darbuotojas įspėtas  
apie galimą darbo sutarties nutraukimą.
29. 2016 m. Darbo kodekse nepateikta tokio paties darbo pareigų pažeidimo sąvoka  
ir kitaip neatskleista, kas laikytina tokiu pačiu darbo pareigų pažeidimu. Teisėjų  
kolegijos vertinimu, ši salyga neturėtų būti aiškinama siaurai, kaip reikalavimas,  
jog pažeidimai būtų identiški, taip pat ir pernelyg plačiai – kad tokiu pačiu pa-  
žeidimu nebūtų pripažystamas bet koks darbo pareigų pažeidimas. Vienu atveju  
būtų labai apribota darbdavio galimybė nutraukti darbo sutartį dėl kaltų darbuo-  
tojo veiksmų ar neveikimo, kitu atveju – paneigta teisės normų lingvistinio aiški-  
nimo taisyklė, kad teisės normoje visi žodžiai ar žodžių junginiai yra prasmingesni  
ir negali būti ignoruojami.
30. Teisėjų kolegijos vertinimu, „tokiu pačiu“ pažeidimu laikytini darbo pareigų pa-  
žeidimai, padaryti toje pačioje veiklos srityje, kai netinkamai vykdytos pareigos

yra panašaus pobūdžio (pavyzdžiui, finansinės drausmės pažeidimai, Viešujų pirkimų įstatymo pažeidimai, viešujų ir privačių interesų derinimo pažeidimai, pažeidimai darbų saugos reikalavimų srityje, neatvykimas į darbą ar kitoks darbo laiko režimo ir naudojimo pažeidimas ir kt.). Tokio grupavimo pagrindu neturėtų būti bendro pobūdžio, visų pareigų atlikimui taikytinos nuostatos, kaip, pavyzdžiui, reikalavimas atliekant darbo funkcijas laikytis teisės aktų nuostatų. Ar darbo pareigų pažeidimai laikytini tokiais pačiais, gali priklausyti ir nuo darbuotojo atliekamų funkcijų bei pareigų apimties ir įvairovės (pavyzdžiui, skirtinį kriterijai galėtų būti taikomi vadovaujantiems darbuotojams, atsakingiems už visą įmonės ar įstaigos veiklą ar didelę veiklos sritį, bei tiems darbuotojams, kurių veiklos sritis siaura, konkrečiai apibrėžta). Dėl to teismas, nagrinėdamas ginčus dėl darbo sutarties nutraukimo DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu, kiekvienu konkrečiu atveju turi nustatyti, ar ankstesnis, teisės aktų nustatyta tvarka fiksotas, ir vėlesnis, padarytas per 12 mėnesių, darbo pareigų pažeidimai vertintini kaip tokie patys šios teisės normos prasme.

31. Pažymėtina, kad panaši nuomonė dėl to, kokie darbo pareigų pažeidimai laikytini tokiais pačiais, dėstoma ir teisės doktrinoje (Bagdanskis, T.; Mačiulaitis, V; ir Mikalopas, M. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras: individualieji darbo santykiai*. Vilnius: AB „Spauda“, 2018; Davulis, T. *Lietuvos Respublikos darbo kodekso komentaras*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2018).
32. Šią bylą nagrinėjė teismai nustatė, kad Įspėjime nurodyta, jog ieškovė padarė tokius darbo pareigų pažeidimus: 1) pažeidė įsipareigojimą (Y 2017 m. sausio 13 d. raštas) Švietimo ir mokslo ministerijai per 3 kalendorinius metus dalimis po 1/3 sumos iš gautų pajamų įmokų grąžinti lėšas, kurios 2015 m. gruodžio 21 d. audito ataskaitoje pripažintos netinkamomis išlaidomis (47 713,64 Eur), ir negrąžino metinės sumos (15 904,55 Eur); 2) pažeidė DK 102 straipsnį, nes, neturint švietimo ir mokslo ministro įgaliojimų, su Y direktore (ieškove) sudaryta papildomo darbo sutartis dėl projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo darbo nuo 2017 m. spalio 3 d. iki 2019 m. vasario 28 d. Europos Komisijos finansuojamame projekte (*duomenys neskelbtini*). Įsakymu darbo sutartis su ieškove nutraukta DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu, nurodant, kad ieškovė: 1) pažeidė Viešujų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo, Y mokslo tarybos darbo reglamento nuostatas; 2) Ataskaitoje nurodytais atvejais nesivadovauta Y finansų kontrolės taisyklių, Viešujų pirkimų įstatymo nuostatomis, Y direktoriaus potvarkiu dėl Y atliekamų užsakomųjų lietuvių kalbos tyrimų ir ekspertizių įkainojimo tvarkos ir įkainių, įsakymu dėl Y mokslo darbuotojų valandinių įkainių už teikiamas konsultavimo, ekspertinio vertinimo ir kitas paslaugas, Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo, Dokumentų ir archyvų įstatymo nuostatomis; pažeidimai, įvardyti Įspėjime įsakyme, grįsti Įstatų 23.1, 23.2, 23.8 punktų, Y direktoriaus pareigybės aprašymo 5, 15 punktų nuostatomis.
33. Pirmiau nurodytuose Y įstatuose įvardytos Y direktoriaus funkcijos: užtikrinti, jog Y veikla atitiktų Lietuvos Respublikos įstatymus, įstatus, kitus Lietuvos Respublikos teisės aktus, koordinuoti mokslo tarybos priimtų sprendimų įgyvendinimą.

nimą; leisti įsakymus, atstovauti Y turint sанtykių su trečiaisiais asmenimis; atsakyti už Y finansinę veiklą, tinkamą turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo. Y direktoriaus pareigybės aprašymo nuostatose įtvirtintos iš esmės tokios pat pareigos – nustatyta, kad direktorius užtikrina, jog Y veikla atitiktų Lietuvos Respublikos įstatymus, įstatus, kt. teisės aktus; užtikrina veiksmingą finansinę Y veiklą, tinkamą turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo.

34. Šią bylą nagrinėjė teismai nustatė, kad ieškovė padarė viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje pažeidimų bei Ataskaitoje nurodytus pažeidimus, ir sprendė, jog buvo pagrindas atleisti ieškovę iš einamų pareigų pagal DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktą. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad švietimo ir mokslo ministras pagrįstai įsakyme pripažino, jog ieškovė pažeidė Y įstatų 23.1, 23.8 punktų bei savo pareigybės aprašymo 5, 15 punktų nuostatas, ir konstatavo, kad šiuos pažeidimus ieškovė darė sistemingai, pažeidimai tos pačios rūšies, tēstiniai. Apeliacinės instancijos teismas tokiai išvadai pritarė.
35. Teisėjų kolegijos vertinimu, nurodytos nuostatos yra bendro pobūdžio, neatskleidžiančios, kokie darbo pareigų pažeidimai padaryti, todėl šiuo atveju vien nuorodos įspėjime ir įsakyme dėl darbo sutarties nutraukimo į tuos pačius įstaigos vietinių teisės aktų punktus nėra pakankamas pagrindas spręsti, kad padaryti tokie patys darbo pareigų pažeidimai. Bylą nagrinėjė teismai išsamiai nevertino, ar ieškovės padaryti darbo pareigų pažeidimai gali būti laikomi tokiais pačiais DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto prasme. Tik atlikus tokį vertinimą galima spręsti dėl darbo sutarties nutraukimo šios normos pagrindu teisėtumo.
36. Sutiktina ir su ieškovės kasacinio skundo argumentais, kad bylą nagrinėjė teismai netinkamai aiškino ir taikė DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktą ne tik dėl tokio paties darbo pareigų pažeidimo sampratos, bet ir apibrėždami laiką, per kurį turi būti padarytas antrasis darbo pareigų pažeidimas, suteikiantis teisę darbdaviui nutraukti darbo sutartį.
37. Visų pirmą pažymėtina, kad teisės normoje, išdėstytoje DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte, tiesiogiai nurodyta, kad priežastis nutraukti darbo sutartį gali būti per paskutinius dvilyka mėnesių darbuotojo *padarytas* antras toks pat darbo pareigų pažeidimas. Atsakovo ieškovei pateiktame įspėjime nurodoma darbdavio teisė nutraukti darbo sutartį, jeigu per dvilyka mėnesių antrą kartą bus *nustatyti* tokie pat pažeidimai. Bylą nagrinėjė teismai nesiaiskino, kada buvo padaryti pažeidimai, už kuriuos ieškovė atleista iš darbo, ir ar jų padarymo laikas atitinka darbo sutarties nutraukimą leidžiančią įstatymo sąlygą.
38. Įspėjimo dėl galimo darbo sutarties nutraukimo tikslas – drausminti darbuotoją, informuoti jį, kad darbdavys neketina taikstytis su pasikartojančiais pažeidimais, o gavęs įspėjimą darbuotojas turėtų įvertinti savo veiksmus ir, norėdamas testi darbo sанtykius, juos atitinkamai koreguoti. Sisteminis DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto ir 4 dalies nuostatų aiškinimas, teisėjų kolegijos vertinimu, suponuoja išvadą, jog tam, kad būtų taikomas pirmiau nurodytas darbo sutarties nutraukimo pagrindas, antras darbo pareigų pažeidimas turi būti padarytas per paskutinius dvilyka mėnesių nuo darbuotojo įspėjimo, t. y. antrasis pažeidimas turi būti padarytas po to, kai darbuotojas, padaręs darbdavio nustatyta pirmąjį darbo par-

eigų pažeidimą, dėl kurio darbuotojas turėjo galimybę pasiaiškinti, išpėjamas dėl galimo atleidimo padarius kitą pažeidimą.

39. Bylą nagrinėję teismai konstatavo, kad ieškovės padaryti pažeidimai išdėstyti Ataskaitoje, jie yra tēstiniai, sistemingi, tačiau nenustatė jų padarymo laiko pažeidimų, dėl kurių ieškovei pareikštas išpėjimas, atžvilgiu. Y atsiliepime į kasacinių skundą nurodoma aplinkybė, kad tokie patys pažeidimai konstatuoti ir ankstesnėse audito ataskaitose, nėra reikšmingi DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymui, kadangi ieškovė dėl šių pažeidimų nebuvo išpėta nustatyta tvarka.
40. Teisėjų kolegija sprendžia, kad, tinkamai neištyrus bylos duomenų ir nenustačius teisiškai reikšmingų DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymo aplinkybių, galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Dėl to teismų procesiniai sprendimai panaikintini ir byla perduotina iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.
41. Teisėjų kolegija pažymi, kad, darbdaviui pasirinkus darbo sutarties nutraukimą su ieškove dėl tokio paties darbo pareigų pažeidimo, turi būti įrodytos visos tokiam sutarties nutraukimui būtinės sąlygos ir laikomasi įstatyme nustatyti procedūrų bei atsižvelgiant į DK 58 straipsnio 5 dalyje nurodytus kriterijus. Todėl iš naujo šią bylą nagrinėdamas teismas turi išsiaiškinti, už kokius konkrečius pažeidimus ieškovė buvo atleista iš darbo, bei nustatyti, ar jie padaryti per paskutinius dyvilyka mėnesių po Išpėjimo ir ar pažeidimai, atsižvelgiant į šioje nutartyje pateiktus išaiškinimus (žr. nutarties 29, 30 punktus), gali būti vertinami kaip tokie patys DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto prasme.
42. Dėl teismų argumentų, kad ieškovė tėsė tuos pačius pažeidimus, pažymétina, jog Išpėjime nurodyto pažeidimo – darbo sutarties su ieškove sudarymo neturint ministro įgaliojimų – apeliacinės instancijos teismas nekonstatavo (pažymėjo, kad ŠMM procesiniuose dokumentuose išreiškė poziciją, jog iš esmės leido ieškovei testi projektinį darbą, nors jį ieškovė pradėjo dirbti be ministro leidimo), o dėl kito pažeidimo – netinkamai panaudotų lėšų negrąžinimo laiku – teismai nevertino byloje esančių duomenų, patvirtinančių, kad terminas lėšoms grąžinti buvo prateistas (2018 m. vasario 28 d. įsakymo 3.2 punktu ieškovė įpareigota užtikrinti, jog įgyvendinant Y 2017 m. sausio 13 d. rašte prisiimtus įsipareigojimus iki 2018 m. liepos 1 d. būtų grąžinta į ŠMM sąskaitą 11 064,55 Eur sumą, negrąžinta iki 2017 m. spalio 31 d.), bei ieškovės teiginį, jog įsakymo priėmimo metu visa atitinkama negrąžintų lėšų dalis buvo pervaista ŠMM, pagrįstumo. Be to, nors apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje (žr. 44 punktą) nurodė, kad, parengus Ataskaitą ir ŠMM 2018 m. balandžio 27 d. pareikalavus iš ieškovės pateikti pasiaiškinimą, ieškovė pateikė pasiaiškinimą dėl nurodytos Ataskaitos, tačiau pasiaiškinimo turinio iš esmės nevertino.

#### *Dėl darbo sutarties kvalifikavimo ir pasibaigimo pagrindų*

43. Susitarimą dėl papildomo darbo reglamentuoja DK 35 straipsnio nuostatos. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad darbo sutarties šalys susitarimu dėl papildomo darbo, kuris tampa darbo sutarties dalimi, gali susitarti dėl darbo sutartyje anksčiau nesulygtos papildomos darbo funkcijos atlikimo. Be kitų susitarimo rūsių

(susitarimas dėl darbo funkcijų jungimo; susitarimas dėl darbo funkcijų gretimo), gali būti susitariama dėl projektinio darbo. Susitarimui dėl projektinio darbo *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) taikomi šiame kodekse nustatyti projektinio darbo sutarties ypatumai. Taigi projektinis darbas pagal DK gali būti papildomo darbo rūšis.

44. DK 89 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad projektinio darbo sutartis yra terminuota darbo sutartis, kuria darbuotojas įsipareigoja atlikti savo darbo funkciją konkrečiam projekto rezultatui pasiekti dirbdamas savo nustatytu darbo laiko režimu darbovietėje arba už darbovietės ribų, o darbdavys įsipareigoja už tai sumokėti sulygtą atlyginimą. Šio straipsnio 2 dalis įpareigoja projektinio darbo sutarties šalis apibrėžti konkretų projekto rezultatą, nustatyti jo pabaigą ar jos nustatymo sąlygas. Sulygti dėl projektinio darbo sutarties galima tiek su naujai priimamu darbuotoju, tiek ir galiojant kitai darbo sutarčiai. Galiojanti darbo sutartis gali būti laikinai iki 5 metų pakeičiama, arba susitarimas dėl projektinio darbo sudaromas, galiojant kitos rūšies darbo sutarčiai (DK 89 straipsnio 3 dalis). Susitarimui dėl projektinio darbo, galiojant kitos rūšies darbo sutarčiai, šio skirsnio nuostatos tai komos *mutatis mutandis*. Pastarasis susitarimas savo esme atitinka susitarimą dėl papildomo darbo, kai susitariama dėl projektinio darbo (DK 35 straipsnio 1 dalis).
45. Šią bylą nagrinėjė teismai sprendė, kad 2016 m. balandžio 1 d. sudarytos darbo sutarties pakeitimu šalys susitarė dėl papildomo darbo – projekto (*duomenys neskelbtini*) vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigų. Ieškovė kasaciniame skunde kvestionuoja teismų atlirką darbo sutarties kvalifikavimą, teigia, kad teismai neteisėtai projektinio darbo sutartį kvalifikavo kaip papildomo darbo sutartį ir neteisėtai sprendė, kad projektinio darbo sutartis pasibaigę nutrūkus pagrindinio darbo funkcijoms.
46. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į teismų nustatytas 2016 m. balandžio 1 d. sudarytos darbo sutarties pakeitimo aplinkybes, sprendžia, kad pirmiau nurodyti ieškovės argumentai yra teisiškai nepagrįsti. Nagrinėjamu atveju šalių susitarimo aplinkybės ir turinys suponuoja, jog buvo susitarta būtent dėl papildomo darbo. 2016 m. balandžio 1 d. Y direktorius įsakymu ieškovė priimta dirbt Y (*duomenys neskelbtini*) vyriausija mokslo darbuotoja, sudarant terminuotą antraelių pareigų darbo sutartį (sutartis sudaryta 2016 m. balandžio 1 d.). Pagal 2016 m. DK reglamentavimą tokia sutartis atitiktų susitarimą dėl papildomo darbo. 2017 m. spalio 3 d. priimtas Y direktorius įsakymas „dėl X projektinio (papildomo) darbo“. 2016 m. balandžio 1 d. darbo sutarties pakeitime nurodyta, kad darbo sutartis pakeista, vadovaujantis 2017 m. spalio 3 d. įsakymu, į sutartį įtraukiant susitarimą dėl šio papildomo darbo: susitariama dėl projektinio (papildomo) darbo nuo 2017 m. spalio 3 d. iki 2019 m. vasario 28 d.; projektinio (papildomo) darbo funkcija – vykdant Europos Komisijos finansuojamą projektą (*duomenys neskelbtini*) eiti projekto vadovo ir vyriausiojo mokslo darbuotojo pareigas. Taip pat nurodyta, kad šis darbo sutarties pakeitimas yra neatskiriamas sutarties dalis. Šios aplinkybės rodo, kad šalių valia buvo susitarti dėl papildomo darbo. Be to, minėta (žr. šios nutarties 44 punktą), kad, pagal teisinį reguliavimą, įstatymas įpareigoja projektinio darbo sutarties šalis apibrėžti konkretų projekto

rezultatą, nustatyti jo pabaigą ar jos nustatymo sąlygas. Konkretaus projekto rezultato apibréžimas – tai išskirtinis projektinio darbo sutarties bruožas. 2016 m. balandžio 1 d. darbo sutarties pakeitimo turinys nesuponuoja, kad Jame apibréžtas konkretus projekto rezultatas.

47. Atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismai pagrįstai sprendė, jog šalys buvo sudariusios susitarimą dėl papildomo darbo, o ne projektinio darbo sutartij. DK 35 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad susitarimas dėl papildomo darbo pasibaigia, be kita ko, nutrūkus pagrindinės darbo funkcijos darbo sutarčiai, nebent darbo sutarties šalys susitaria kitaip. Nenustačius faktą, kad šalys būtų sutarusios kitaip, ir esant pagrindui nutraukti pagrindinę darbo sutartį, susitarimas dėl papildomo darbo, kaip teisingai sprendė teismai, pasibaigia kartu su pagrindine darbo sutartimi.

*Dėl termino sprendimui nutraukti darbo sutartį priimti*

48. Kasaciniame skunde ieškovė kelia klausimą dėl taikymo DK 58 straipsnio 6 dalies, kurioje nustatyta, kad sprendimą nutrauki darbo sutartį dėl darbuotojo padaryto pažeidimo darbdavys turi priimti ne vėliau kaip *per vieną mėnesį nuo pažeidimo paaiškėjimo* ir ne vėliau kaip per šešis mėnesius nuo jo padarymo dienos. Pastarasis terminas pratęsiamas iki dvejų metų, jeigu darbuotojo padarytas pažeidimas paaiškėja atlikus auditą, inventorizaciją ar veiklos patikrinimą.
49. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą teisinį reguliavimą, svarbus yra darbo pareigų pažeidimo paaiškėjimo momentas, nuo kurio prasideda DK 58 straipsnio 6 dalyje nustatytu terminu eiga. Kasacinio teismo jurisprudencijoje dėl darbo drausmės pažeidimo paaiškėjimo momento pagal ankstesnio DK nuostatas išaiškinta, kad darbo drausmės pažeidimo paaiškėjimo diena pagal DK 241 straipsnio 1 dalį aiškintina kaip ta diena, kurią darbdaviu arba jo atstovui (DK 14, 16, 24 straipsniai) tapo žinomas šių aplinkybių visetas: a) darbo drausmės pažeidimo faktas; b) darbo drausmės pažeidimą padaręs konkretus darbuotojas. Darbo drausmės pažeidimo paaiškėjimas, nuo kurio prasideda DK 241 straipsnio 1 dalyje nustatytas vieno mėnesio terminas, reiškia, kad turima informacija nekelia pagrįstų abejonių dėl darbo drausmės pažeidimo fakto ir pažeidėjo asmens. Jeigu turima informacija neleidžia konkrečiai spręsti apie tai, kelia pagrįstų abejonių, gali būti atliekamas tyrimas, tačiau dėl jo atlikimo turi būti apsisprendžiama per protingą laiką. Nepagrūstas delsimas gali būti vertinamas kaip darbdavio pasinaudojimas jam suteikta diskrecija apskritai nepradėti drausminės atsakomybės taikymo procedūrų. Darbdavys, įgyvendindamas savo teisę aiškintis ir tirti darbo drausmės pažeidimą, negali pažeisti darbuotojo interesų ar jų neproporcingai suvaržyti, pažeisti DK 241 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos garantijos darbuotojui. Tyrimo organizavimas turint tikslą nukelti į ateiti drausminės nuobaudos skyrimo termino eigos pradžią vertintinas kaip neteisėtas veikimas. Tyrimas, kai darbdavys nusprenčia jį atlkti, turi būti atliekamas operatyviai, per protingai trumpą laiką. Esant teisme ginčui dėl drausminės nuobaudos skyrimo termino laikymosi, darbdavys, teigiantis, kad buvo poreikis atlkti tyrimą, turi šią aplinkybę įrodyti.

Atlikto tyrimo rezultato, pavyzdžiui, išvados, pateikimo diena laikytina darbo drausmės pažeidimo paaiškėjimo diena, jeigu darbdavys pagrindžia aplinkybės dėl poreikio atlikti tyrimą egzistavimą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-701/2019 51 punktą ir tame nurodytą kasacinių teismo praktiką). Pažymétina, kad viena drausminių nuobaudų rūšių pagal 2002 m. DK buvo atleidimas iš darbo (DK 237 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

50. Teisėjų kolegija pažymi, kad nors teisinis reguliavimas pasikeitė ir pagal 2016 m. Darbo kodeksą nebeliko drausminės nuobaudos už darbo drausmės pažeidimus, taigi ir jos skyrimo procedūrų reglamentavimo, kasacinių teismo išaiškinimai išlieka aktualūs ta apimtimi, kiek juose pasisakyta dėl pažeidimo paaiškėjimo darbdaviui momento, nuo kurio skaičiuotinas vieno mėnesio terminas sprendimui dėl darbo sutarties nutraukimo priimti.
51. Teismai procesiniuose sprendimuose dėl termino atsakovės sprendimui priimti (ne)praleidimo iš esmės nepasisakė. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoję nutartyje tik nurodė, kad 2018 m. balandžio 27 d. buvo paprašyta, jog ieškovė pateiktą pasiaiškinimą dėl pažeidimų per 7 dienas; ieškovė sirgo (trylika dienų), pasiaiškinimą pateikė 2018 m. gegužės 21 d.; ŠMM Vidaus auditu skyrius 2018 m. gegužės 25 d. raštu pareikalavo pateikti tam tikrus dokumentus; ieškovė 2018 m. gegužės 29 d. pateikė dalį dokumentų; ir pacitavo teisinį reguliavimą (žr. nutarties 34, 39 punktus), tačiau motyvų dėl termino (ne)praleidimo nepateikta. Grąžinus šią bylą nagrinėti iš naujo, pirmosios instancijos teismas turėtų atsižvelgti į pirmiau šioje nutartyje nurodytus kasacinių teismo išaiškinimus ir spręsti, ar šiuo atveju nebuvo praleistas įsakymo priėmimo terminas, atsižvelgiant į tai, kad Ataskaita parengta 2018 m. balandžio 19 d., o įsakymas, kuriuo ieškovė atleista iš darbo, priimtas 2018 m. gegužės 31 d. Minėta, kad sužinojimas apie pažeidimą savaime netapatintinas su darbuotojo atlikto pažeidimo paaiškėjimu darbdaviui. Esant poreikiui atlikti papildomą tyrimą dėl turimos su darbo pareigų pažeidimu susijusios informacijos ir darbdaviui operatyviai ir realiai atliekant tam tikrus papildomus tyrimo veiksmus, siekiant išsiaiškinti darbo drausmės pažeidimo faktą, DK 58 straipsnio 6 dalyje nustatytas vieno mėnesio terminas skaičiuotinas nuo momento, kada darbdaviui nebelieka pagrįstų abejonių dėl konkretaus darbuotojo atlikto darbo pareigų pažeidimo fakto (nuo pažeidimo paaiškėjimo dienos).
52. Perdavus bylą iš naujo nagrinėti, pirmosios instancijos teismas turi nustatyti, ar gavus Ataskaitą, kuria remiantis įsakyme konstatuoti ieškovės darbo pareigų pažeidimai, buvo atliekami ir kokie papildomi tyrimo veiksmai, siekiant išsiaiškinti teisiškai reikšmingą aplinkybių visetą (žr. šios nutarties 49 punktą), ar jie buvo būtini, suponavę vėlesnį ieškovės darbo pareigų pažeidimo paaiškėjimo darbdaviui momentą, kartu – DK 58 straipsnio 6 dalyje nustatyto termino eigos pradžią. Nustačius šias aplinkybes, spręstina, ar (ne)buvo praleistas įstatyme nustatytas terminas darbdavio sprendimui nutraukti darbo sutartį dėl darbuotojo padaryto pažeidimo priimti.

## *Dėl neviešos bylos medžiagos*

53. Pagal teisinį reguliavimą visuose teismuose bylos nagrinėjamos viešai. Motyvuota teismo nutartimi teismo posėdis gali būti uždaras – žmogaus asmeninio ar šeiminio gyvenimo slaptumui apsaugoti, taip pat kai viešai nagrinėjama byla gali atskleisti valstybės, tarnybos, profesinę ar komercinę paslaptį arba kai teismas imasi priemonių šalims sutaikyti (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 9 straipsnio 1 dalis).
54. Visa išnagrinėtos civilinės bylos ir vykdomosios bylos medžiaga, išskyrus medžiagą tų bylų, kurios buvo išnagrinėtos uždaramame teismo posėdyje, yra vieša ir su ja susipažinti gali ir byloje nedalyvavę asmenys (CPK 10 straipsnio 1 dalis). Priimdamas viešame teismo posėdyje sprendimą ar procesą užbaigiančią nutartį, teismas turi teisę dalyvaujančių byloje asmenų prašymu ar savo iniciatyva motyvuota nutartimi nustatyti, kad bylos medžiaga ar jos dalis yra nevieša, kai reikia apsaugoti žmogaus asmens, jo privataus gyvenimo ir nuosavybės slaptumą, informacijos apie žmogaus sveikatą konfidentialumą, taip pat jeigu yra pagrindas manysti, kad bus atskleista valstybės, tarnybos, profesinė, komercinė ar kita įstatymu saugoma paslaptis (CPK 10 straipsnio 2 dalis).
55. Kasacinis teismas formuoja praktiką, kad konstitucinis teisės viešumo imperatyvas, CPK 9 ir 10 straipsniuose įtvirtintos teismo posėdžio viešumo ir bylos medžiagos viešumo taikymo taisyklės pabréžia viešo bylų nagrinėjimo principo netaikymo išimtinumą bei reikalauja bylos viešumą riboti tik tiek ir tik tokia apimtimi, kiek tai būtina bylos šalių teisėms ir teisėtiems interesams apginti; tam, kad teismas galėtų įvertinti pateiktos informacijos svarbą ją pateikusios šalies teisių ir teisėtų interesų apsaugos kontekste bei parinkti tinkamą šios informacijos apsaugos apimtį ir būdą, šalis, teikianti prašymą dėl informacijos pripažinimo nevieša, turi pagrįsti, kuri konkreti pateikiamuose įrodymuose esanti informacija saugotina ir kodėl; atitinkamai teismas, priimdamas rašytinę nutartį dėl tam tikros byloje esančios medžiagos dalies pripažinimo nevieša, turi individualizuoti saugotiną informaciją (konkrečius įrodymus), o būtinumą ją saugoti – argumentuoti; pirmenybė turi būti teikiama kuo mažesniam viešumo ribojimui, t. y. tik saugotinos informacijos neviešumui užtikrinti; tik išimtiniais atvejais, atsižvelgiant į saugotinos informacijos ir ginčo pobūdį, jo dalyką, šalių ypatumus ir kitas reikšmingas aplinkybes, kai bylos medžiagos dalies neviešumas negali užtikrinti privataus ar viešo intereso apsaugos, teismas gali skirti uždarą teismo posėdį atskirų įrodymų nagrinėjimui arba uždarą visos bylos nagrinėjimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-354-690/2017 79 punktą).
56. Iš nagrinėjamos bylos duomenų matyti, kad ieškovės atstovas advokatas prašė pirmosios instancijos teismo bylą nagrinėti uždaruose teismo posėdžiuose siekiant užtikrinti duomenų apie ieškovės sveikatos būklę slaptumą.
57. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2018 m. rugpjūčio 7 d. nutartimi, atsižvelgdamas į tai, kad byloje yra duomenų apie ieškovės sveikatos būklę, nurodės, jog neturtinė žala taip pat grindžiama sutrikdyta sveikata ir tai bus vertinama teismo posėdžio

- metu, informacija apie asmens sveikatos būklę yra laikoma konfidentialia (Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 straipsnio 2, 3 dalys), nagrinėjant bylą viešai ji gali būti atskleista tretiesiems asmenims, nutarė bylą nagrinėti uždaruose teismo posėdžiuose ir bylos medžiagą pripažino nevieša.
58. Teisėjų kolegijos vertinimu, perdavus bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui svarstytinas klausimas dėl objektyvaus teisinio pagrindo visą bylos medžiagą (iškaitant tą, kurioje nėra duomenų, susijusių su ieškovės sveikata) laikyti nevieša ir poreikio nagrinėti bylą uždaruose teismo posėdžiuose, atsižvelgiant į tai, kad šios darbo bylos esmė nėra susijusi su ieškovės sveikata, neturtinės žalos atlyginimo klausimas tik vienas iš keleto byloje spręstinių reikalavimų, aktualus tik tokiu atveju, jei bus tenkinamas pagrindinis reikalavimas.

#### *Dėl bylos procesinės baigties*

59. Apibendrindama teisėjų kolegija sprendžia, kad šią bylą nagrinėję teismai tinkamai nenustatė visų teisiškai reikšmingų bylos aplinkybių DK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto, 6 dalies nuostatomis taikyti, dėl to galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Dėl nurodytų priežasčių byla, panaikinus teismų procesinius sprendimus, perduotina nagrinėti pirmosios instancijos teismui (CPK 360, 362 straipsniai) šios nutarties 41, 52, taip pat 58 punktuose nurodytiems klausimams spręsti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360, 362 straipsniais,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 21 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 17 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus miesto apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

### **INTELEKTINĖ NUOSAVYBĖ**

#### **1.12. Dėl prieigos prie interneto svetainės blokavimo, kaip autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, veiksmingumo ir proporcingumo**

*Autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdams keliami, inter alia (be kita ko), veiksmingumo ir prevenciškumo reikalavimai. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) savo praktikoje suformulavo dvi sąlygas, keliamas prieigos blokavimo priemonei, kad ši atitinktų veiksmingumo reikalavimą: pirma, to-*

*kia priemone turi būti užkirstas kelias ar bent jau labai apsunkinta galimybė neleistinu būdu prieiti prie saugomų objektų; antra, interneto naudotojai, kurie naudojas asmens, kuriam skirtas šis draudimas, paslaugomis, turi būti realiai atgrasomi nuo prieigos prie šių objektų, kurie padaryti jiems prieinami pažeidžiant minėtą pagrindinę teisę. Vien galimybių apeiti prieigos prie interneto svetainės blokavimo priemonę egzistavimas savaimė nesudaro pagrindo pripažinti, jog tokia autorijų teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonė yra netinkama veiksmingumo aspektu.*

Su būtinybe užtikrinti aukšto lygio autorijų apsaugą nebūtų suderinamas reikalavimas, kad autorijų teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojas ar jam atstovaujantis kolektyvinio administravimo subjektas visais atvejais būtų įpareigotas imtis visų įmanomų priemonių (neatsizvelgiant į prieinamumo prie tokių priemonių sudėtingumą, laiko ir materialines sąnaudas, reikalingas tokioms priemonėms įgyvendinti, jų potencialų veiksmingumą ir pan.), siekdamas identifikuoti interneto svetainės, kurioje daromi teisių pažeidimai, valdytojų ir tiesiogiai pareikšti jam materialųjų subjektinių reikalavimų dėl pažeidimų nutraukimo. Ieškovei, kaip autorijų teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių kolektyvinio administravimo subjektui, negali būti keliamas reikalavimas imtis perteklinių, didelių išlaidų ir laiko sąnaudų reikalaujančių priemonių, siekiant identifikuoti interneto svetainės linkomanija.net valdytoją (ar jų daugetą) ir pareikšti jam (jiems) materialųjų subjektinių reikalavimų dėl veiksmų, pažeidžiančių jos administruojamas teises, nutraukimo.

*Proporcingumo principas reikalauja užtikrinti, kad pažeistoms teisėms apginti būtų parinkta mažiausius varžymus sukelianti priemonė, kita vertus, šis reikalavimas keliamas tik tais atvejais, jeigu egzistuoja kelios priemonės, kurių taikymas leidžia pasiekti tą patį (teisių apgynimo prasme) rezultatą, tačiau būtinumo kriterijus negali būti aiškinamas taip, kad įpareigotų rinkitis mažiau varžančią priemonę, neužtikrinančią pakankamo veiksmingumo laipsnio. ESTT yra nurodės, jog, įgyvendindami autorijų teisių turėtojams apsaugoti skirtas priemones, nacionalinės valdžios institucijos ir nacionaliniai teismai privalo užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp šios teisės apsaugos ir asmenų, kuriems tokios priemonės daro poveikį, pagrindinių teisių apsaugos.*

*Interneto prieigos teikejo teisės į laisvę užsiimti verslu esmės nepažeidžia ir Europos Sąjungos teisei neprieštarauja į rezultatą orientuotas draudimas tarpininkui, kai teismo sprendime konkrečiai nenurodoma priemonė, kurios tarpininkas turi imtis siekdamas uždrausti prieigą prie ginčo interneto svetainės, kai tarpininkui leidžiama pasirinkti priemones, kurios geriausiai atitinka jo išteklius ir galimybes ir yra sudeginamos su kitomis pareigomis ir iššūkiais, su kuriais jis susiduria vykdydamas veiklą, taip pat leidžia tarpininkui išvengti atsakomybės už sprendimo nevykdymą, pateikus įrodymų, jog jis ėmėsi visų įmanomų priemonių. Svarbiausia, kad bet kuriuo atveju būtų užtikrinta protinė pusiausvyra tarp autorijų teisių ir kitų intelektinės nuosavybių teisių turėtojų teisės į aukšto lygio apsaugą ir prieigos teikėjų laisvės užsiimti verslu, kad jiems, viena vertus, neatliekantiems teises pažeidžiančių veiksmų, kita vertus, turintiems pareigą bendradarbiauti kovojuant su autorijų teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais, netekštų nepakeliamą (neproporcingai didelę) ir jų veiklai nebūdingą finansinę našta.*

Civilinė byla Nr. e3K-3-236-969/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-01352-2016-5  
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.7.1.1;  
2.7.1.2; 2.7.1.4 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. liepos 4 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, suside-  
danti iš teisėjų Alės Bukavinienės, Algio Norkūno (kolegijos pirmininkas) ir Gedimi-  
no Sagačio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pa-  
gal atsakovių uždarosios akcinės bendrovės „Bitė Lietuva“ ir akcinės bendrovės „Telia  
Lietuva“, akcinės bendrovės Lietuvos radio ir televizijos centro, uždarosios akcinės  
bendrovės „Cgates“, uždarosios akcinės bendrovės „Splius“ kasacinius skundus dėl  
Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio  
15 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės asociacijos LATGA ieš-  
kinį atsakovėms akcinei bendrovei „Telia Lietuva“, uždarajai akcinei bendrovei „Bitė  
Lietuva“, akcinei bendrovei Lietuvos radio ir televizijos centrui, uždarajai akcinei  
bendrovei „Cgates“, uždarajai akcinei bendrovei „Init“, uždarajai akcinei bendrovei  
„Balticum TV“, uždarajai akcinei bendrovei „Splius“ ir uždarajai akcinei bendrovei  
„Penkių kontinentų komunikacijų centras“ dėl uždraudimo teikti elektroninių ryšių  
tinklais prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net paslaugas.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl autorių teisių, gretutinių teisių ir *sui generis* (specifinių) teisių subjektų teisės reikalauti uždrausti tarpininkui teikti elektroninių ryšių tinklais paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojasi pažeisdami autorių teises, gretutines teises ar *sui generis* teises, įgyvendinimo sąlygų.
2. Ieškovė kreipėsi į teismą, reikalaudama uždrausti atsakovėms teikti elektroninių ryšių tinklais savo klientams prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net paslaugas.
3. Ieškovė nurodė, jog ji yra Lietuvos ir užsienio autorių ir kitų autorių teisių turėtojų teisių kolektyvinio administravimo asociacija, turinti Lietuvos Respublikos

autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ATGTI) 67 straipsnyje nustatytą teisę be atskiro igaliojimo teisme ginti kolektyviai administruojamas autorių teises. Interneto svetainė, turinti domeno vardą linkomanija.net, yra dalijimosi rinkmenomis sistema, kurios naudotojams yra padaryti viešai prieinami įvairūs autorių teisių saugomi objektai: kino filmai, DVD ir HDTV vaizdo įrašai, muzikos kūriniai, muzikos kūrinių vaizdo klipai, žaidimai ir žaidimų atnaujinimai, kompiuterių programos, knygos ir pan. Didžioji rinkmenų su autorių teisių saugomu turiniu dalis registruoja interneto svetainės linkomanija.net naudotojams yra padaryta viešai prieinama kompiuterių tinklais, neturint autorių ir (ar) kitų autorių teisių turėtojų sutikimų. Ieškinje yra pateiktas pavyzdinis 50 tokių kūrinių (muzikos albumų, kino filmų, knygų) sąrašas.

4. Ieškovė pažymėjo, kad nėra žinomas subjektas, administruojantis interneto svetainę linkomanija.net, todėl tokią tradicinių autorių teisių gynimo būdą kaip įpareigojimo nutraukti neteisėtus veiksmus ar draudimo atliki veiksmus, dėl kurių gali būti pažeistos autorių ir (ar) kitų autorių teisių subjektų teisės arba atsirasti žala, taikymas šiuo atveju yra labai apsunkintas. Ieškovės atstovaujamų autorių ir kitų autorių teisių gynimas veiksmingiausiai būtų užtikrintas taikant specialią autorių teisių apsaugos priemonę, skirtą būtent autorių teisių apsaugai nuo neteisėtos veiklos skaitmeninėje aplinkoje. Tokios priemonės taikymas Europos Sąjungos (toliau – ES) lygmeniu reglamentuojamas 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2001/29/EB dėl autorių ir gretutinių teisių informaciniėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (toliau – Direktyva 2001/29/EB). Šioje direktyvoje įtvirtinta teisių turėtojų galimybė reikalauti priversti tarpininkus, tinkle perduodančius trečiųjų asmenų daromus autorių teisių saugomų objektų pažeidimus, nutraukti tokią autorių teisių turėtojų teises pažeidžiančią veiklą. Nacionalinio reglamentavimo lygmeniu analogiška savo turiniu teisė įtvirtinta ATGTI 78 straipsnyje. Vadovaujantis aptariamomis nuostatomis, ieškinys dėl prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net panaikinimo yra reiškiamas interneto prieigos paslaugų teikėjams, kurie yra su autorių teisių pažeidimais susijusių paslaugų teikimo tarpininkai ATGTI 78 straipsnio prasme ir kurie turi realias technines galimybes nutraukti autorių ir kitų autorių teisių subjektų teises pažeidžiančią veiklą, vykdomą interneto svetainėje linkomanija.net.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2017 m. lapkričio 20 d. sprendimu patenkino ieškinį – įpareigojo atsakoves savo pačių pasirinktomis techninėmis priemonėmis ir ieškovės sąskaita uždrausti paslaugų gavėjams pasiekti svetainėje linkomanija.net sukurtą ir veikiančią dalijimosi rinkmenomis internete platformą; priteisė ieškovei iš atsakovių lygiomis dalimis 8811,17 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
6. Pirmosios instancijos teismas, pasisakydamas dėl ieškovės teisės administruoti autorių viešo paskelbimo teises, darė išvadą, kad ieškovė pagrindė savo kolektyvinio administravimo teisę, suteikiančią savarankišką ieškinio pareiškimo teisę be atskiro teisių turėtojų igaliojimo. Teismas konstatavo, kad ieškovė neturėjo parei-

gos pateikti ir nepateikė visų autorių, kurių teises ji administruoja, sąrašo. Teismo vertinimu, ieškovės pateiktas atsitiktinai atrinktų autorių sąrašas, nors iš dalies ir gincijamas atsakovių, yra pakankamas įrodymas konstatuoti, kad ieškovė turi teisinį interesą, būtiną ieškinui pareikšti.

7. Teismas pažymėjo, kad nei Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalis, nei ATG-TI 78 straipsnis neįpareigoja teismo, sprendžiančio klausimą dėl draudimo tarpininkui teikti paslaugas, papildomai įtraukti į bylą kuriuos nors kitus (be pačių tarpininkų) asmenis. Be to, reikalavimas įtraukti į bylą svetainės linkomanija.net valdytojā ar valdytojus esamomis sąlygomis ir realiomis priemonėmis yra neigyvendinamas, nes svetainės valdytojas ir jo buvimo vieta nėra žinomi, o ieškovė pateikė pakankamai įrodymų, patvirtinančių, kad ji išnaudojo protinges galimybes surasti tokį asmenį. Svetainėje Whois.com esanti informacija rodo, kad svetainės linkomanija.net valdytojo tapatybę, jo buvimo vieta ir elektroninio pašto adresas paslėpti *whois guard protected* priemonėmis, pačioje svetainėje linkomanija.net taip pat nėra pateikta informacija apie valdytojo asmenį. Teismo vertinimu, svetainės linkomanija.net valdytojo neįtraukimas į bylą nežinant ir nesant protingomis priemonėmis pasiekiamų galimybų sužinoti ne tik valdytojo buvimo vietą, bet ir valdytojo asmenį arba asmenis identifikuojančius duomenis, tokiam valdytojui ar valdytojams akivaizdžiai slepiant ir darant nepasiekiamus duomenis apie save, savaime negali būti kliūtis išnagrinėti ieškovės reikalavimą teisme. Teismas, pasisakydamas dėl atsakovių paslaugų naudotojų įtraukimo į bylą, pažymėjo, kad nėra galimybės ir prasmės atlkti tokį procesinį veiksmą, nes jokie teismo sprendimui nustatyti įpareigojimai nebūtų taikomi konkretiam naudotojui, nukreipiant vykdymą asmeniškai į tokį naudotoją.
8. Teismas nurodė, jog Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) 2017 m. birželio 14 d. sprendimu, priimtu byloje *Stichting Brein prieš Ziggo BV, XS4ALL Internet BV, C-610/15* (toliau – *The Pirate Bay* byla), nuspindė, jog savoka „viešas paskelbimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/29/EB 3 straipsnio 1 dalį, turi būti aiškinama taip, kad ji apima dalijimosi rinkmenomis internete platformos, kuri, naudojantis su saugomais kūriniiais susijusių meta-duomenų indeksavimu ir paieškos sistema, leidžia jos naudotojams surasti šiuos kūrinius ir dalytis jais *peer-to-peer* tinkle, pateikimą ir administruavimą. Teismas pažymėjo, kad nėra ginčo tarp šios bylos šalių, jog interneto svetainė linkomanija.net yra dalijimosi rinkmenomis internete platforma, kuri, naudojantis su saugomais kūriniiais susijusių meta-duomenų indeksavimu ir paieškos sistema, leidžia jos naudotojams surasti šiuos kūrinius ir dalytis jais *peer-to-peer* tinkle. Teismas nurodė, jog ieškovė pateikė įrodymus, patvirtinančius, kad interneto svetainė linkomanija.net yra trisdešimta pagal apsilankymų skaičių Lietuvos interneto svetainė ir kad daugiau negu 71 procentas svetainės lankytojų jungiasi prie jos iš Lietuvoje registruotų IP adresų. Teismas, remdamasis šiomis aplinkybėmis, priėjo prie išvados, kad pakankamai didelė atsakovių paslaugų naudotojų dalis aktyviai siunčiasi rinkmenas, kuriose yra autorų teisių saugomi kūriniai, naudodamiesi dalijimosi rinkmenomis internete platforma linkomanija.net ir atsakovių tinklais. Teismo vertinimu, tai susiję su neapibrėžtu potencialiu adresatų skaičiu-

mi ir apima didelį asmenų skaičių, kaip tai aiškina ESTT (pvz., 2013 m. kovo 7 d. sprendimo byloje *ITV Broadcasting Ltd ir kt. prieš TVCatchup Ltd*, C-607/11, 35 ir 36 punktai), ir yra reikšminga sprendžiant dėl viešo paskelbimo konstatavimo pagal Direktyvos 2001/29/EB 3 straipsnio 1 dalį.

9. Teismas pažymėjo, kad atsakovių paslaugų naudotojai, esantys *peer-to-peer* tinklo, administruojamo platformos linkomanija.net valdytojo, naudotojais savo kompiuteriuose įdiegdami ir paleisdami dalijimosi rinkmenomis programinę įrangą, pateikdami rinkmenų dalijimosi platformai linkomanija.net torrentus (angl. *torrent*), leidžiančius susėkti jų kompiuteriuose esančias rinkmenas, ir būdami aktyvūs tinkle, sąmoningai padaro turimus autoriu teisėmis saugomus kūrinius prieinamus kitiems *peer-to-peer* tinklo naudotojams. Tokie veiksmai taip pat būtini, kad veiktu visa viešo kūrinių paskelbimo sistema, apimanti rinkmenų dalijimosi platformos administravimą ir jos naudotojų aktyvumą. Nesant aprašytų dalijimosi platformos administratoriaus arba jos naudotojų veiksmų, viešas kūrinių paskelbimas naudojantis rinkmenų dalijimosi internete platforma linkomanija.net nebūtų įmanomas. Teismas, remdamasis išdėstytais argumentais, konstatoavo, kad viešas autoriu teisių saugomų kūrinių paskelbimas naudojantis interneto svetainėje linkomanija.net veikiančia rinkmenų dalijimosi platforma yra vykdomas bendrais svetainės linkomanija.net valdytojo ir šios platformos naudotojų (atsakovių paslaugų gavėjų, sąmoningai padarančių turimus autoriu teisėmis saugomus kūrinius prieinamus kitiems *peer-to-peer* tinklo naudotojams) veiksmais.
10. Teismas, pasisakydamas dėl atsakovių, kaip tarpininkų, statuso, pažymėjo, kad ESTT 2014 m. kovo 27 d. sprendime, priimtame byloje *UPC Telekabel Wien GmbH prieš Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft GmbH*, C-314/12 (toliau – *Telekabel* byla), nurodė, jog savoka „*tarpininkas*“ Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies prasme gali būti aiškinama kaip apimanti bet kurį asmenį, kuris perduoda trečiojo asmens daromą saugomo kūrinio ar kito objekto pažeidimą tinkle. Atsakovės suteikia savo klientams (paslaugų naudotojams) prieigą prie interneto tinklo ir savo valdomais tinklais perduoda viešai skelbiamus autoriu teisėmis saugomus kūrinius be autoriu sutikimo, t. y. atsakovės savo tinklais perduoda svetainės linkomanija.net valdytojo ir šios svetainės naudotojų bendrais veiksmais daromą saugomo kūrinio pažeidimą, vadinasi, jos yra su autoriu teisių pažeidimais susijusių paslaugų teikimo tarpininkės Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies ir ATGTI 78 straipsnio 1 dalies prasme. Teismo vertinimu, tokiai išvadai neturi reikšmės aplinkybė, kad svetainės linkomanija.net valdytojas naudojasi Švedijoje esančio serverio prieglobos (angl. *hosting*) paslaugomis, nes atsakovės, svetainės linkomanija.net naudotojams naujodanties jų tinklais, perduoda trečiojo asmens daromą saugomo kūrinio ar kito objekto pažeidimą tinkle. Trečiasis asmuo šiuo atveju yra linkomanija.net valdytojas ir dalijimosi platformos naudotojai tiek atskirai, tiek ir kartu.
11. Teismas nesutiko su atsakovėmis, kad ieškovės nurodytų viešai skelbiamu pažeidžiant autoriu teises kūrinių skaičius pats savaime gali nulemti ieškovės prašomo teisių gynybos būdo taikymą. Teismas nurodė, jog rinkmenų dalijimosi interneite platforma linkomanija.net suteikia galimybę pateikti jos naudotojams dalytis

neribotos apimties kūrinių skaičių, o šis skaičius tik didėja, didėjant naudotojų skaičiui ir bégant laikui. Ieškovė pateikė įrodymus, patvirtinančius, kad interneto svetainėje linkomanija.net nėra įdiegta ne tik efektyvių, bet apskritai jokių priemonių, kuriomis būtų galima inicijuoti neteisėto kūrinių viešo paskelbimo nutraukimą platformoje. Teismas konstatavovo, kad platformos linkomanija.net veikimo būdas savaime sukuria neteisėto dalijimosi, o todėl – ir viešo kūrinių paskelbimo be autorijų sutikimo, mechanizmą, ištraukiantį i viešo paskelbimo procesą vis naujus kūrinius ir tik laikinai arba tik atsitiktinai pašalinantį anksčiau ištrauktų kūrinių dalį, o tokio mechanizmo veikimo sparta ir apimtis didėja, didėjant naudotojų ir persiųstų rinkmenų skaičiui. Interneto svetainė linkomanija.net sukurta kaip rinkmenų dalijimosi internetu platforma be autorijų teisių pažeidimų kontrolės priemonių, yra skirta plačiai auditorijai, kurios dalyvavimas platformoje pagrįstas arba naudotojų reitingavimu, priklausomai nuo privalomo balanso tarp atsiųstų duomenų ir išsiųstų duomenų palaikymo (taip skatinant ne tik parsisiųsti kūrinius, bet ir jais dalytis su kitais naudotojais), arba periodinio mokesčio už naudojimąsi platforma mokėjimu. Šis aspektas taip pat patvirtina, kad platforma linkomanija.net veikia komercinės naudos pagrindu, o komercinis veiklos pobūdis šiuo atveju taip pat yra reikšmingas (ESTT 2011 m. spalio 4 d. sprendimo byloje *Football Association Premier League Ltd ir kt. prieš QC Leisure ir kt., Karen Murphy prieš Media Protection Services Ltd*, C-403/08 ir C-429/08, 204 punktas). Teismas, remdamasis tomis aplinkybėmis, kad interneto svetainė linkomanija.net yra trisdešimta pagal apsilankymų skaičių Lietuvos interneto svetainė, kad, ieškovės pateiktais duomenimis, viešai prieinamų aktyvių rinkmenų (kino filmų, televizijos programų, sporto varžybų įrašų, dokumentinių, muzikos kūrinių ir jų rinkinių, muzikos kūrinių vaizdo klipų, kompiuterinių žaidimų, kompiuterių programų, knygų ir kitų rinkmenų) skaičius ieškinio pareiškimo momentu svetainėje linkomanija.net viršijo 80 000 ir nėra pagrindo manyti, jog šis skaičius yra sumažėjęs, sprendė, kad platformoje linkomanija.net yra vykdomi labai didelio masto autorijų teisių pažeidimai.

12. Teismas, pasisakydamas dėl atsakovių atsikirtimo, kad, taikant ieškovės reikalaujamą draudimą, iš interneto naudotojų bus atimta galimybė teisėtu būdu gauti informaciją, nurodė, jog didžioji kūrinių, saugomų autorijų teisėmis, dalis yra laisvai prieinama legaliose platinimo vietose – knygynuose, bibliotekose, interneto parduotuvėse, taip pat įvairiose interneto platformose, pvz., „Youtube“, „Spotify“, „Netflix“ ir kt. Teismas pažymėjo, kad byloje nėra pateikta duomenų, kurie patvirtintų, kad platforma linkomanija.net būtų naudojama dalytis pačių naudotojų sukurtais kūriniais ar asmeninio pobūdžio informacija. Tokiais duomenimis, teismo vertinimu, dažniausiai viešai dalijamas socialiniuose tinkluose, asmeniuose tinklaraščiuose ir pan.
13. Teismas, nesutikdamas su atsakovių argumentu, kad pritaikytas draudimas būtų neveiksmingas, nurodė, jog naudotojų dalis, aprūbojus prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net, pasinaudotų galimybe apeiti ribojimą per VPN, tarpinius serverius (angl. *proxy servers*) ir kitais lengvai prieinamais būdais, tačiau visi naudotojai būtų įspėti apie naudojimosi dalijimosi rinkmenomis konkrečio-

je interneto platformoje neleistinumą ir to priežastis. Teismo vertinimu, didžioji interneto naudotojų dalis yra įstatymui paklusnūs asmenys, todėl, sužinojė apie taikomus ribojimus ir to priežastis, ne tik dėl techninio neišprusimo, bet ir sąmoningai nesieks apeiti prieigos ribojimo. Teismas pažymėjo, kad ieškovė pateikė tyrimą duomenis, kurie patvirtina, kad, pritaikius prieigos apribojimą, jo apeiti nebesiekė pakankama interneto naudotojų dalis. Vien tai, teismo vertinimu, yra pakankama sprendžiant, kad ieškovės prašoma taikyti priemonę turi realų efektą.

14. Teismas nesutiko su ieškove, kad jos prašoma taikyti priemonę néra *ultima ratio* (kraštutinė priemonė). Teismo vertinimu, Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies taikymas ir ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalies taikymas susijęs su atvejais, kai kitos ribojimo priemonės, paprastai taikomos tiesiogiai interneto svetainių valdytojams ar jų naudotojams (lankytojams), yra negalimos dėl neefektyvumo, neproporcingu sąnaudų arba sudėtingumo. Vis dėlto teismas pripažino, kad šiuo atveju dėl svetainės linkomanija.net valdytojų duomenų neprieinamumo, *peer-to-peer* tinklo, kuriame daromi autorių teisių pažeidimai, decentralizuotumo ir jo naudotojų sudėties kintamumo kitos įstatyme įtvirtintos priemonės negali būti protingai pritaikomos ir būti pakankamai efektyvios, kad atitiktų aukšto lygio apsaugos reikalavimą.
15. Teismas nurodė, kad neteisėtos informacijos pašalinimas ją atrenkant šiuo atveju yra negalimas, nes néra baigtinio šalintinos informacijos sąrašo ir néra vienos konkrečios vietas, kurioje tokia informacija yra paskelbta. Informacijos perdavimo sustabdymas negalimas dėl tos priežasties, kad néra baigtinio sustabdytinos informacijos sąrašo. Todėl teismas taikė ieškovės prašomą prieigos panaikinimą, kuris turi būti suprantamas kaip galimybės interneto svetainės linkomanija.net naudotojams pasiekti svetainėje sukurtą ir veikiančią dalijimosi rinkmenomis internete platformą panaikinimas, uždraudžiant tokią prieigą atsakovių valdomose tinkluose.
16. Teismas pažymėjo, kad jam néra žinoma, kokios sąnaudos būtinos taikant ieškovės prašomus ribojimus, nes byloje nekilo ginčas dėl tokų aplinkybių ir jos nebuvo nustatomos. Teismas, atsižvelgdamas į atsakovių neutralų santykį su ieškovės nurodomais teisių pažeidimais ir jų išskirtinai techninį vaidmenį vien tik teikiant fizines priemones, sprendė, kad prieigos ribojimai turi būti taikomi ieškovės sąskaita, t. y. ieškovė privalo apmokėti tiesiogines teismo sprendimo įvykdymo išlaidas. Teismas taip pat pažymėjo, kad nustatomi prieigos ribojimai turi būti taikomi privalomai vykdant teismo sprendimą nuo jo įsiteisėjimo dienos ir negali būti siejami su atsakovių reikalavimu iš anksto sumokėti už prieigos ribojimui įgyvendinti būtinų techninių priemonių pritaikymą.
17. Teismas atmetė kaip nepriimtinus atsakovių argumentus dėl konkurencijos ribojimo ieškovei reiškiant ieškinį tik interneto paslaugų teikėjų daliai, pažymėdamas, kad nė viena atsakovė, kuriai pritaikytas ieškovės reikalaujamas įpareigojimas drausti prieigą dėl neteisėtų trečiųjų asmenų veiksmų, negali pagrįstai tikėtis, kad jų, kaip interneto paslaugų teikėjų, verslas kurtų pajamas tokiais neteisėtais veiksmais.
18. Teismas, atsižvelgdamas į proporcingumo reikalavimą ir siekdamas užtikrinti teisę į teisingą teismą, nurodė, jog svetainės linkomanija.net valdytojai po teismo spren-

- dimo taikyti ribojimus priėmimo ir įvykdymo turi teisę kreiptis į teismą ir prašyti peržiūrėti nustatytus draudimus, pateikdami argumentus ir įrodymus, kurių nepateikė ir neturėjo galimybės pateikti šiame procese, siekdamai tokį ribojimų panaikinimo arba sumažinimo. Taip pat teisę atskirai kreiptis į teismą dėl jiems taikomų bendrų ribojimų individualių panaikinimų arba ribojimų apimties individualaus sumažinimo ar pobūdžio pakeitimo turi linkomanija.net naudotojai, kurie naudojosi dalijimosi platforma vien savo asmeniniams duomenims arba nesaugomiems autorų teisėmis duomenims paskelbti arba vien kitais teisėtais tikslais.
19. Teismas nustatė, kad ieškovė patyrė 8532,17 Eur bylinėjimosi išlaidas už advokato pagalbą. Teismas nurodė, jog 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo (toliau – Direktyva 2004/48/EB) 14 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybės narės užtikrina, jog laimėjusios šalies patirtas pagristas ir proporcingas teismo ir kitas išlaidas paprastai padengtų pralaimėjusiojį šalis, jei tai neprieštarauja teisingumui. ESTT 2016 m. liepos 28 d. sprendime, priimtame byloje *United Video Properties Inc. prieš Telenet NV*, C-57/15, aiškindamas Direktyvą 2004/48/EB, nurodė, jog pagal šios direktyvos 14 straipsnį draudžiamos nacionalinės teisės normos, nustatančios fiksuotus tarifus, kuriais dėl to, kad nurodytos maksimalios sumos yra pernelyg mažos, neužtikrina, jog bylą pralaimėjusi šalis padengtų bent pakankamai didelę ir tinkamą laimėjusios šalies faktiškai patirtų išlaidų dalį. ESTT šiame sprendime taip pat nurodė, jog Direktyvos 2004/48/EB 14 straipsnis aiškintinas taip, kad pagal jį draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose nustatyta, kad išlaidos techniniam konsultantui atlyginamos tik bylą pralaimėjusios šalies neteisėto elgesio atveju, jeigu šios išlaidos tiesiogiai ir glaudžiai susijusios su teisme pareikštu ieškiniu dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo. Teismo vertinimu, šie ESTT išaiškinimai patvirtina, kad iš pralaimėjusios šalies gali būti priteisiamas advokato pagalbos išlaidų atlyginimas, nepaisant pralaimėjusios šalies neteisėto elgesio nebuvo. Teismas, remdamasis išdėstytais argumentais, priteisė ieškovei iš atsakovių lygiomis dalimis bylinėjimosi išlaidų už advokato pagalbą atlyginimą, be to, ir 279 Eur žyminio mokesčio išlaidų atlyginimą.
20. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovės ir atsakovių akcinės bendrovės „Telia Lietuva“, uždarosios akcinės bendrovės „Bitė Lietuva“, akcinės bendrovės Lietuvos radio ir televizijos centro, uždarosios akcinės bendrovės „Cgates“, uždarosios akcinės bendrovės „Init“, uždarosios akcinės bendrovės „Balticum TV“, uždarosios akcinės bendrovės „Splius“ apeliacinius skundus, 2019 m. sausio 15 d. nutartimi pakeitė Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. sprendimą – pašalino iš šio sprendimo rezoliucinės dalies nurodymą, kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net draudimas atsakovių valdomuose tinkluose turi būti įgyvendintas ieškovės saskaita; kitą sprendimo dalį paliko nepakeistą.
21. Kolegija nustatė, kad atsakovių apeliaciniuose skunduose keliamas klausimas dėl galimo teismingumo taisylių pažeidimo, kita vertus, pažymėjo, jog teisminguo taisylių pažeidimas, jeigu toks ir būtų nustatytas, nesudarytų savarankiško pagrindo panaikinti skundžiamą sprendimą (Lietuvos Respublikos civilinio pro-

ceso kodekso (toliau – ir CPK) 329 straipsnio 1 dalis), todėl detalesnė argumentų, susijusių su šios bylos teismingumu, analizė neturi teisinės reikšmės.

22. Kolegija atmetė atsakovį argumentus dėl absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo egzistavimo neįtraukus į bylos nagrinėjimą svetainės linkomanija.net valdytojo. Kolegija pažymėjo, kad, sprendžiant dėl būtinybės įtraukti į bylą atitinkamo interneto tinklapio, prie kurio prašoma riboti prieigą, valdytoją, turi būti įvertintas ATGTĮ 78 straipsnyje (Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalyje) įtvirtintos priemonės tikslas. Direktyvos 2001/29/EB preambulės 59 punkte nurodyta, kad, atsižvelgiant į tai, jog ypač skaitmeninėje terpéje trečieji asmenys gali vis labiau naudoti tarpininkų paslaugas pažeidimams, daugeliu atvejų geriausia priversti tokius tarpininkus nutraukti tokią pažeidžiančią veiklą. Ši speciali teisinė priemonė nustatyta atsižvelgiant, be kita ko, į tai, kad intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančią interneto tinklapio tikrieji valdytojai neretai yra sunkiai identifikuojami ar priklauso jurisdikcijai už ES ribų, todėl reikalavimų nukreipimas į tokius asmenis yra itin apsunkintas ir neveiksmingas. Draudimo tarpininkui nustatymas tokiu atveju kaip tik ir yra priemonė, užtikrinanti greitą intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų pašalinimą ir prevenciją.
23. Kolegija nurodė, jog teisės doktrinoje pažymima, kad ES valstybių narių teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad interneto tinklapio, prie kurio prašoma riboti prieigą, valdytojai (operatoriai) neturėtų būti privalomai įtraukiama į tokio pobūdžio ginčų nagrinėjimo teisme procesą. Kitoks aiškinimas lemtų tai, kad savarankiška Direktyvoje 2001/29/EB įtvirtinta priemonė – draudimo taikymas tarpininkui – taptu beprasmė. Pati šioje direktyvoje nustatyto teisinio reglamentavimo esmė lemia tai, kad draudimas tarpininkui gali būti taikomas teismo procese, kurio šalis néra arba bent nebūtinai turi būti tariamas pažeidėjas, nes viena iš priežascių, lėmusių tokios priemonės įtvirtinimą, ir yra būtent ta, jog tam tikrais atvejais pareikšti reikalavimo tariamam pažeidėjui néra galimybės, pvz., dėl to, kad jo tapatybė néra žinoma. Net ir tais atvejais, kai tinklapio valdytojas (operatorius) gali būti aiškiai identifikuotas ir pasiekiamas, ES valstybių narių teismuose nereikalaujama, kad jis būtų privalomai įtraukiamas į tokio pobūdžio teisminį procesą, nors, kai kurių autorių nuomone, pastaruoju atveju (nesant jokių didesnių kliūčių į bylą įtraukti ginčo tinklapio valdytoją) tai vis déltą turėtų būti daroma (Marsoof, Althaf. *The Blocking Injunction: A Critical Review of Its Implementation in the United Kingdom, within the Legal Framework of the European Union* (September 1, 2015). (2015) 46 International Review of Intellectual Property and Competition Law (IIC) 632).
24. Kolegija aptariamu klausimu taip pat pažymėjo, kad įpareigojimas blokuoti prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net skundžiamu sprendimu nustatytas tik konkrečioms interneto prieigos paslaugų teikėjoms – atsakovėms. Jokie įpareigojimai linkomanija.net valdytojui (operatoriui) skundžiamu sprendimu néra nustatyti, vadinas, sprendimu néra nuspresta dėl šio asmens teisių ar pareigų. Kolegija sutiko su atsakovėmis, kad svetainės linkomanija.net valdytojas gali būti laikomas suinteresuotu asmeniu nagrinėjamos bylos baigtimi, nes prieigos prie šios svetainės blokavimas mažina jos pasiekiamumą, tačiau ši aplinkybė néra pa-

kankama spręsti, kad skundžiamu sprendimu yra modifikuotos konkrečios svetainės linkomanija.net valdytojo materialiosios teisės ir pareigos. Be to, svetainės linkomanija.net valdytojo teisių apsauga šiuo aspektu užtikrinta, skundžiamame sprendime aiškiai nurodant jam galimybę kreiptis į teismą su savarankišku reikalavimu dėl nustatyti ribojimų peržiūros. Kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į jau aptartą ATGTĮ 78 straipsnyje (Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalyje) nustatytos priemonės tikslą ir pobūdį, tokis ginčo tinklalapio valdytojo teisių apsaugos mechanizmas laikytinas tinkamu ir užtikrinančiu reikiamą pusiausvyrą tarp šia priemone siekiamas veiksmingos intelektinės nuosavybės apsaugos ir interneto tinklalapio valdytojo teisės būti išklausytam teisme bei ginti savo interesus.

25. Kolegija papildomai nurodė, jog iš ieškovės, siekiančios ATGTĮ 78 straipsnyje įtvirtintos priemonės taikymo, negali būti reikalaujama imtis perteklinių, didelių laiko sąnaudų reikalaujančių procedūrų (pvz., kreipimosi į teisėsaugos institucijas) interneto svetainės valdytojui nustatyti. Kitoks aiškinimas lemtų ATGTĮ 78 straipsnyje nustatytos priemonės neefektyvumą, paneigtų įstatymo leidėjo tikslus, kurių buvo siekiama tokios priemonės įtvirtinimu, ir neatitinktų veiksmingos autorių teisių apsaugos principo. Kolegijos vertinimu, tais atvejais, kai bylos aplinkybių visetas leidžia spręsti, kad ginčo interneto svetainės valdytojas sąmoningai slepia duomenis apie save, nei iš ieškovės, nei iš bylą nagrinėjančio teismo neturi būti reikalaujama atlkti tokio valdytojo paieškos. Priešingai, interneto svetainės valdytojas, padarės savo kontaktinius duomenis sunkiai pasiekiamus ar apskritai nepasiekiamus, turi pats prisimti visą su tuo susijusią riziką, tarp jos ir tą, kad atitinkami draudimai tarpininkams teismo gali būti nustatyti, teismui neišklausius jo pozicijos šiuo klausimu. Kolegija šiame kontekste pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad nagrinėjamos bylos aplinkybių visuma yra pakankama spręsti, jog svetainės linkomanija.net tikrasis valdytojas sąmoningai slepia duomenis apie save.
26. Kolegija, pasisakydama dėl atsakovių argumentų, kad ieškovė nepagrindė savo materialiosios subjektinės teisės reikšti tokio pobūdžio ieškinio reikalavimą, nurodė, jog byloje nėra ginčo, kad ieškovė yra Lietuvos ir užsienio autorių ir kitų autorių teisių turėtojų teisių kolektyvinio administravimo asociacija, be to, iš esmės nėra ginčijama ir ta aplinkybė, kad ieškovė turi teisę ginti kai kurių autorių, kurių kūriniai buvo viešai paskelbti interneto svetainėje linkomanija.net, atgaminimo ir viešo paskelbimo teises (nesutariama tik dėl konkretaus autorių skaičiaus). Kolegijos vertinimu, sprendžiant dėl ieškovės teisinio suinteresuotumo, kaip prielaidos pareikšti ieškinio reikalavimą teisme, buvimo, ieškovės atstovaujamų autorių skaičius nėra svarbus – ieškovė visiškai pagrįstai nurodo, jog vieno jos atstovaujamo autoriaus teisių pažeidimas šiuo aspektu yra pakankamas spręsti, kad ieškovė, gindama šio autoriaus teises, turi teisę pareikšti atitinkamą reikalavimą teisme. Kitaip tariant, ieškovė, atstovaudama net ir vienam autoriui, kurio teisės buvo pažeistos tinklalapyje linkomanija.net, gali kreiptis į teismą, prašydama taikyti ATGTĮ 78 straipsnyje nustatyta priemonę, ir įrodinėti, kad tinklalapio linkomanija.net turinys (įskaitant ir ieškovės neadministruojamų autorių kūrinius) yra neteisėtas. Tokia išvada darytina, be kita ko, atsižvelgiant į tai, kad kūrinio pa-

darymas viešai prieinamo kompiuterių tinklais neturint autorių teisių turėtojų sutikimo netampa teisėtas vien todėl, kad konkretus autorių teisių turėtojas pats dėl to nesikreipė į teismą.

27. Kolegija nesutiko su atsakovių teiginiais, kad ieškovei, siekiančiai kreiptis į teismą dėl savo atstovaujamų narių teisių gynimo, buvo būtina pateikti atskirą raštišką atitinkamą narių įgaliojimą. Pagal ATGTĮ 67 straipsnio 2 dalies 5 punktą kolektyvinis administravimas apima kolektyviai administruojamą autorių teisių ir gretutinių teisių gynimą teisme pagal kolektyvinio administravimo organizacijų savarankišką ieškinio pareiškimo teisę ir kitose institucijose be atskiro teisių turėtojų įgaliojimo. Vadinas, savarankiška (be atskiro teisių turėtojų įgaliojimo) ieškovės teisė pareikšti ieškinį yra tiesiogiai įtvirtinta įstatyme, todėl atsakovių akcentuojama ieškovės narystės sutarčių nuostata, kad teisminėse institucijose atstovauti savo nariams ieškovė gali pagal atskirą susitarimą, negali būti aiškinama kaip suteikianti pagrindą teismui reikalauti iš ieškovės jos narių įgaliojimo pareikšti ieškinį.
28. Kolegija pažymėjo, kad ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje įtvirtintai priemonei taikyti būtinos tokios sąlygos: 1) atsakovas turi būti tarpininkas, t. y. fizinis arba juridinis asmuo, įskaitant Lietuvos Respublikoje įregistruotus užsienio juridinio asmens filialą ar atstovybę, teikiantis elektroninių ryšių tinklais paslaugas, kurias sudaro trečiųjų asmenų pateiktos informacijos perdavimas elektroninių ryšių tinklais arba galimybės naudotis elektroninių ryšių tinklais suteikimas ir (arba) pateiktos informacijos saugojimas; 2) tarpininkas turi teikti paslaugas tretiesiems asmenims; 3) tretieji asmenys turi šiomis paslaugomis naudotis pažeisdami autorių teises, gretutines teises ar *sui generis* teises.
29. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, kad: 1) interneto prieigos teikėjas, leidžiantis savo klientams naudotis saugomais objektais, kuriuos viešai prieinamus internete padarė trečiasis asmuo, yra tarpininkas, kurio paslaugomis naudojamas pažeidžiant autorių teises ar gretutines teises; 2) interneto svetainių, kurių veikimas pagrįstas tokiu principu kaip svetainės linkomanija.net veikimas, atveju trečiaisiais asmenimis, pažeidžiančiais autorių teises, ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalies prasme laikytini tiek interneto svetainės administratoriai, tiek šios svetainės naudotojai, nes jie visi kartu ir kiekvienas atskirai atlieka kūrinio neteisėto viešo paskelbimo veiksmus.
30. Kolegija atmetė atsakovių argumentus, kad ATGTĮ 78 straipsnio 1 daliai taikyti buvo būtina nustatyti, kad konkretūs atsakovių paslaugų naudotojai yra pažeidę autorių teises, naudodami svetainę linkomanija.net. ESTT šiuo klausimu yra išaiškinės, kad siekdam, jog interneto prieigos teikėjui būtų nustatytas draudimas, autorių teisių ar gretutinių teisių turėtojai neturi įrodyti, kad tam tikri šio teikėjo klientai atitinkamoje interneto svetainėje iš tikrujų prieina prie saugomų objektų, kurie padaryti viešai prieinami be teisių turėtojų sutikimo (*Telekabel* bylos sprendimas). Kolegija pažymėjo, jog néra ginčo tarp šalių dėl aplinkybių, kad atsakovių paslaugų naudotojai turi galimybę pasiekti svetainę linkomanija.net, kad ši svetainė yra trisdešimta pagal apsilankymų skaičių Lietuvos interneto svetainė ir kad daugiau negu 71 procentas svetainės lankytojų jungiasi prie jos iš Lietuvoje

registruotų IP adresų, kad atsakovių užimama interneto prieigos teikimo paslaugų rinkos dalis bendrai sudaro net 86,90 proc., todėl, kolegijos vertinimu, yra kur kas labiau tikėtina, kad tarp atsakovių klientų yra asmenų, kurie yra ir svetainės linkomanija.net naudotojai.

31. Kolegija apibendrindama nurodė, jog egzistuoja visos pirmiau išskirtos sąlygos taikyti ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą draudimą.
32. Kolegija pažymėjo, kad, net ir nustačius, jog egzistuoja visos ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalies taikymo sąlygos, turi būti patikrinama, ar prašoma taikyti priemonę konkrečiu atveju atitinka proporcingumo principo reikalavimus. Kolegija nurodė, jog proporcingumo principas pagal ES teisę iš esmės apima tris pagrindinius elementus: 1) prašomos taikyti priemonės tinkamumą norint pasiekti siekiamą teisėtą tikslą (konkrečiu atveju priemonės tikslas turi būti nutrauktį autorių teisių pažeidimą ir užkirsti jam kelią, be to, ji turi būti pakankamai veiksminga siekiant šio tiksllo); 2) priemonės būtinumą, t. y. vertinimą, ar konkrečiu atveju nėra mažiau ribojančią priemonių, kuriomis galima pasiekti tą patį rezultatą; 3) įvertinimą, ar prašoma taikyti priemonę, nepaisant jos tinkamumo ir būtinumo, nesukelia neproporcingų padarinių (konkrečiu atveju neproporcingai neapriboja interneto paslaugų teikėjų teisės užsiimti verslu ir interneto naudotojų teisės gauti informaciją).
33. Kolegija, pasisakydama dėl atsakovių argumentų, kad prašomas taikyti draudimas yra neveiksmingas, nes gali būti naudotojų nesunkiai apeinamas, atkreipė dėmesį į tą aspektą, kad pagal ESTT praktiką nebūtina, jog intelektinės nuosavybės apsauga būtų užtikrinama absoliučiai, t. y. kad nustatyta priemone autorių teisių pažeidimai būtų visiškai nutraukti. Pakanka, kad ja interneto naudotojai būtų rintai atgrasomi nuo šių pažeidimų darymo ir kad juos būtų sunku padaryti (žr., pvz., *Telekabel* bylos sprendimą).
34. Kolegija nurodė, jog teisės doktrinoje pažymima, kad, atsižvelgiant į tai, jog interneto svetainių blokavimas visais atvejais gali būti apeinamas, ir į tai, kad vienos interneto svetainės blokavimas neužtikrina, jog autorių teises pažeidžiantis turinys netaps prieinamas kitur, „absoliutaus efektyvumo“ reikalavimas iš esmės reikštų, kad nurodymas blokuoti prieigą prie interneto svetainės jokiais atvejais negalėtų būti pateisinamas. ESTT *Telekabel* byloje nustatytas „pakankamo efektyvumo“ standartas yra pragmatiško požiūrio, kad absolitus efektyvumas yra neįmanomas, rezultatas. Kadangi vertinimas, ar draudimas yra efektyvus, negaliapti įstatymo leidėjo sprendimo nustatyti atitinkamas pareigas tarpininkams kvestionavimui, jis turėtų apsiriboti siauresniu klausimu, ar toks draudimas atgraso naudotojus (*Lindsay, David F. Website Blocking Injunctions to Prevent Copyright Infringements: Proportionality and Effectiveness*. UNSW Law Journal, 2017, Nr. 40 (4)).
35. Kolegija konstatavo, kad nėra pagrindo nepritarti pirmosios instancijos teismo išvadai, jog ieškovės prašoma taikyti priemonę negali būti vertinama kaip netinkama dėl jos nepakankamo efektyvumo. Kolegijos vertinimu, siekiant prašomą taikyti priemonę vertinti kaip efektyvią, negali būti reikalaujama, kad galimybė daryti pažeidimus būtų apsunkinta ar atimta iš didžiosios svetainės naudotojų dalies, nes net ir tuo atveju, jei prie autorių teisių pažeidimų nebegali prisdėti nedidelė naudotojų dalis, autorių teisių pažeidimo mastas yra sumažinamas, t. y. tokia prie-

mone bent iš dalies pasiekiamas autorių teisių pažeidimų pašalinimo ir prevencijos tikslas. Tokios pozicijos laikomasi ir kitų ES valstybių narių teismų praktikoje, pažymint, kad autorių teises pažeidžiančios interneto svetainės blokavimas gali būti pripažintas proporcingu net ir tuo atveju, jei juo užkertamas kelias pasiekti šią svetainę mažumai naudotojų (žr., pvz., Jungtinės Karalystės Aukštojo Teisingumo Teismo 2011 m. liepos 28 d. sprendimo byloje Nr. HC10C04385 198 punktą).

36. Kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad ieškovės prašoma taikyti priemonė yra *ultima ratio*, kuri teismo turėtų būti taikoma tik nustacių, jog reikalavimo pareiškimas tiesiogiai interneto svetainės, kurioje pažeidžiamos autorių teisės, valdytojams konkrečiu atveju yra negalimas ar apsunkintas. Kartu kolegija sutiko su atsakovių argumentu, kad tuo atveju, jei autorių teisių pažeidimą būtų įpareigotas nutraukti svetainės linkomanija.net valdytojas ir toks įpareigojimas galėtų būti veiksmingai įvykdomas, tokia priemonė būtų efektyvesnė ir mažiau ribotų kitas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (toliau – Chartija) saugomas teises, todėl tokia priemonė turėtų būti taikoma prioritetine proporcingumo principo atžvilgiu. Kita vertus, atsižvelgiant į jau aptartus teisinio reglamentavimo, įtvirtinančio galimybę reikalauti taikyti draudimą tarpininkui, tikslus ir Direktyvos 2001/29/EB preambulės 59 punkte įtvirtintą nuostatą, iš ieškovo, siekiančio pagrįsti prašomos taikyti priemonės proporcingumą, negali būti reikalaujama imitis perteklinių, didelių išlaidų ir laiko sąnaudų reikalaujančių procedūrų siekiant nustatyti interneto svetainės, kurioje pažeidžiamos teisės, valdytojų ir pareikšti jam reikalavimą – tuo atveju, jei interneto svetainės, kurioje pažeidžiamos teisės, valdytojas nebendradarbiauja, yra sunkiai pasiekiamas (yra už ES jurisdikcijos ribų) ar identifikuojamas, iš ieškovo negali būti atimta teisė tiesiogiai pasinaudoti ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu jo teisių gynimo būdu, prieš tai nepareiškus reikalavimų interneto svetainės, kurioje pažeidžiamos teisės, valdytojui.
37. Kolegija šiame kontekste dar kartą pažymėjo, kad nagrinėjamos bylos aplinkybių visuma yra pakankama spręsti, jog tikrasis svetainės linkomanija.net valdytojas sąmoningai slepia duomenis apie save ir nebendradarbiauja su ieškove. Be to, bendrovė „Vitality International Investment Ltd.“, kuri pagal esamus duomenis galimai valdo domeną linkomanija.net, registruota Seišelių Respublikoje, o tai neabejotinai sukeltų ieškovei sunkumą siekiant pareikšti reikalavimus šiai bendrovei ir prieikus priverstiniu būdu įvykdyti prieš ją priimtą teismo sprendimą. Kolegija nurodė, jog ieškovės teiginiai, kad ji bandė pasiekti svetainės linkomanija.net valdytoją, tačiau nesėkmingai, yra nepaneigti. Kolegijos vertinimu, turint omenyje šios bylos sukeltą atgarsį viešojoje erdvėje, yra mažai tikėtina, kad svetainės linkomanija.net valdytojai galėjo nežinoti apie vykstantį teismo procesą, tačiau jie nepasinaudojo teise prašyti pirmosios instancijos teismo įtraukti juos į bylą ir leisti išdėstyti savo poziciją. Kolegija, remdamasi šiomis aplinkybėmis, pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad ieškovė pateikė pakankamai įrodymų, patvirtinančių, jog ji išnaudojo protinges galimybes nukreipti savo reikalavimus į svetainės linkomanija.net valdytoją ir kad bandymas siekti autorių teisių pažeidimo pašalinimo tokiu būdu, tikėtina, būtų nerezultatyvus ir susijęs su didelėmis išlaidomis ir laiko sąnaudomis.

38. Kolegija, pasisakydama dėl atsakovių argumento, kad ieškovė, prieš pareikšdama ieškinį joms, turėjo pareikšti reikalavimus Švedijos bendrovei „PRQ AB“, teikiančiai svetainės linkomanija.net prieglobbos paslaugas, pažymėjo, jog proporcingumo principas reikalauja rinktis mažiau varžančią priemonę iš kelių priemonių, leidžiančių pasiekti tą patį rezultatą, tačiau neįpareigoja rinktis mažiau teises varžančios priemonės, jei ji nėra pakankamai efektyvi. Kolegijos vertinimu, ieškovė pagrįstai nurodo, jog, interneto svetainės linkomanija.net valdytojams pakeitus prieglobbos paslaugų teikėją (tą padaryti nėra jokių kliūčių), Lietuvos interneto paslaugų naudotojai turėtų neribojamas galimybes ir toliau naudotis ginčo interneto svetaine, todėl šios atsakovių siūlomos priemonės efektyvumas yra mažesnis nei draudimo atsakovėms taikymas.
39. Kolegija atmetė atsakovių argumentus, kad, siekiant įvertinti prašomos taikyti priemonės proporcingumą, kiekvienu atveju turi būti nustatyta konkreči prašomoje blokuoti interneto svetainėje esančios neteisėtos informacijos procentinė dalis. Toks reikalavimas (nustatyti konkrečių neteisėto turinio procentą), priešingai nei teigia atsakovės, neišplaukia iš generalinio advokato išvados *The Pirate Bay* byloje, kuria, pasiskant šiuo klausimu, tiesiog apibendrinta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio nacionalinio teismo pateikta informacija (aptariamos išvados 75 punktas). Kolegijos vertinimu, siekiant pripažinimo, kad autorių teisių turėtojo teisių apsaugos poreikis konkrečiu atveju nusveria teisę į informaciją ir saviraiškos laisvę, teismui turi būti pateikta pakankamai įrodymų, kurių visuma leistų teismui spręsti esant labiau tikėtina, jog prašomoje blokuoti interneto svetainėje daromų autorių pažeidimų mastas yra pakankamai didelis, kad pateisintų blokavimą. Šiuo aspektu gali būti reikšmingos tokios aplinkybės kaip informacijos, kuria dalijamasini ginčo interneto svetainėje, pobūdis, interneto svetainės veikimo principai, šios svetainės operatorių požiūris ir kt.
40. Kolegija pažymėjo, kad nėra ginčo, jog interneto svetainėje linkomanija.net dalijamas tik rinkmenomis, kurias sudaro autorių teisėmis saugomi kūriniai, t. y. filmai, muzikos kūriniai, kompiuterių programos, knygos ir kt. Byloje nėra duomenų, kad svetainėje linkomanija.net būtų dalijamas kitokio pobūdžio informacija, kuriai netaikoma autorių teisių apsauga. Pagal ieškovės pateiktus duomenis viešai prieinamų aktyvių rinkmenų skaičius svetainėje linkomanija.net ieškinio pareiškimo momentu viršijo 80 000. Byloje nėra įrodymų, leidžiančių teigti, kad didžioji šių kūriniių dalis padaryta viešai prieinama turint autorių teisių turėtojų sutikimą ar kad didžiosios šių kūriniių dalies apsaugos laikotarpis yra pasibaigęs. Kolegija sutiko, kad kai kurie autoriai, siekdami populiarinti savo kūrybą, gali nemokamai skelbti savo kūrinius tokio pobūdžio svetainėse, atsižvelgdami į didelį jų naudotojų skaičių, tačiau tokia praktika nėra tiek plačiai paplitusi, kad leistų preziumuoti tokio didelio skaičiaus kūriniių paskelbimą su jų autorių teisių turėtojų sutikimu.
41. Kolegija taip pat pažymėjo, kad ieškovė nurodė, jog ji nėra išdavusi svetainės linkomanija.net valdytojams jokių licencijų, leidžiančių viešai skelbti jos atstovaujamų autorių teisių saugomus kūrinius, ir pateiktais įrodymais, išskaitant pirmosios instancijos teismo posėdžio metu atliktą demonstraciją, įrodė, kad jos adminis-

truojamų autorių kūriniai šioje svetainėje yra viešai skelbiami be autorių teisių turėtojų leidimo. Kolegijos vertinimu, tokie įrodymai yra pakankami svetainės linkomanija.net turinio neteisėtumui pagrįsti vadovaujantis ATGTĮ 80 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu atrankinių faktų visumos vertinimo principu.

42. Kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, kartu pritardama tiems pirmosios instancijos teismo argumentams, kuriais pagrīsta šio teismo išvada, kad svetainės linkomanija.net veikimo būdas yra neišvengiamai susijęs su dideliu pažeidimų mastu (šios nutarties 11 punktas), atmetė atsakovių argumentus, jog autorių teisių pažeidimų mastas, reikalingas ieškovės prašomos taikyti priemonės proporciumui pagrīsti, nagrinėjamoje byloje nebuvo nustatytas. Kolegijos vertinimu, priešingai negu teigia atsakovės, byloje surinktų įrodymų visuma sudarė pakankamą pagrindą pirmosios instancijos teismui spresti, kad svetainė linkomanija.net, nepaisant dalies joje esančios teisėtos informacijos, iš esmės yra piratinė svetainė, skirta dalytis autorių teises pažeidžiančia informacija, todėl, vertinant ieškovės prašomos taikyti priemonės proporciumą, autorių teisių apsaugos poreikis nusveria svetainės linkomanija.net naudotojų teisę į informaciją.
43. Kolegija, pasisakydama dėl atsakovių argumentų, kad pirmosios instancijos teismo pritaikytas draudimas yra neproporcingsas, nes jis yra neapibrėžtas, neterminuotas ir susijęs su papildomomis atsakovių išlaidomis, atkreipė dėmesį į *Telekabel* bylos sprendimą, kuriame ESTT nurodė, jog pačios interneto prieigos teikėjo teisės į laisvę užsiimti verslu esmės nepažeidžia ir ES teisei nepriestarauja į rezultatą orientuotas draudimas tarpininkui, kai teismo sprendime konkrečiai nenurodoma priemonė, kurios tarpininkas turi imtis siekdamas uždrausti prieigą prie ginčo interneto svetainės, kai tarpininkui leidžiama pasirinkti priemones, kurios geriausiai atitinka jo išteklius ir galimybes ir yra suderinamos su kitomis pareigomis ir sunkumais, su kuriais jis susiduria vykdymas veiklą, taip pat leidžia tarpininkui išvengti atsakomybės už sprendimo nevykdymą, pateikus įrodymų, jog jis ėmėsi visų įmanomų priemonių. Kolegija pažymėjo, kad ESTT šiame sprendime taip pat nurodė, jog įpareigojimas tarpininkams įgyvendinti Direktyvos 2001/29 8 straipsnio 3 dalyje nustatytą draudimą savo lėšomis pats savaime nepriestarauja ES teisei ir nepažeidžia interneto prieigos teikėjo laisvę užsiimti verslu esmės, nebent būtų įrodyta, kad konkretiu atveju tokios priemonės įgyvendinimo išlaidos yra perteklinės ir neproporcingsos. Kolegija nurodė, jog šioje byloje nėra ginčo dėl tos aplinkybės, kad skundžiamu sprendimu nustatytą draudimą galima įgyvendinti skirtinėmis techninėmis priemonėmis, kurių pasirinkimas paliktas atsakovėms. Kolegija taip pat pažymėjo, kad atsakovės neįrodinėjo, jog bet kuris iš galimų pasirinkti būdų yra susijęs su itin didelių investicijų poreikiu, be to, atkreipė dėmesį į tą aspektą, kad pagal Lietuvos Respublikoje galiojančius teisės aktus atsakovės jau turi pareigą drausti prieigą prie tam tikrų interneto svetainių (pvz., nelegalių nuotolinių lošimų svetainių), todėl akivaizdu, kad jos turi turėti reikalingą techninę įrangą.
44. Kolegija nurodė, jog ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo taikymas pagal jo paskirtį teismo negali būti *a priori* (iš anksto, nepatikrinus faktų) susietas su konkretiu terminu, nes bylos nagrinėjimo metu nėra aišku, kada ir ar apskritai

- bus nutrauktas svetainėje linkomanija.net daromas autorų teisių pažeidimas. Kita vertus, kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad neterminuoto draudimo tarpininkui nustatymas teismo sprendimu nereiškia, jog šis draudimas ateityje, pasikeitus aplinkybėms, sudariusioms pagrindą taikyti atitinkamą draudimą, negalės būti teismo peržiūrėtas pagal suinteresuotų asmenų reikalavimą.
45. Kolegija, pasisakydama dėl atsakovių argumentų, kad, skundžiamu sprendimu atitinkamą draudimą pritaikius tik daliai Lietuvoje veikiančių interneto prieigos paslaugų teikėjų, yra pažeista Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnyje įtvirtinta sąžiningos konkurencijos laisvė, pirmiausia pažymėjo, jog pagal civiliniame procese galiojančių dispozityvumo principą asmenį ar asmenis, kuriems reiškiamas ieškinio reikalavimas, pasirenka ieškovas. Teismas neturi teisės savo iniciatyva, be ieškovo sutikimo, patraukti byloje dalyvauti kaip atsakovus kitus asmenis, išskyrus įstatyme griežtai apibrėžtus atvejus. Kolegijos vertinimu, pagal šioje byloje kilusio ginčo pobūdį nėra pagrindo teigti, kad teismas turėjo galimybę savo iniciatyva įtraukti į bylą kitus, ieškovės nenurodytus, interneto prieigos paslaugų teikėjus. Kolegija nurodė, jog šiuo aspektu turi būti įvertinta ir ta aplinkybė, kad kitų interneto prieigos paslaugų teikėjų kartu užimama rinkos dalis yra nedidelė, o pačių interneto prieigos paslaugų teikėjų skaičius yra didelis, todėl ieškovė galėjo pareikšti reikalavimą tik daliai interneto prieigos paslaugų teikėjų, siekdama išvengti neproporcingų su bylos nagrinėjimu susijusių didelių išlaidų ir laiko sąnaudų (ieškovė iš esmės tuo ir remiasi, aiškindama savo procesinį elgesį). Tai, kad interneto prieigos paslaugų teikėjų užimama rinkos dalis ateityje gali kisti, nesudaro pagrindo kitaip vertinti ieškovės pareikštą reikalavimą jo efektyvumo požiūriu, nes iš ieškovės neatimama teisė bet kuriuo metu pareikšti reikalavimą bet kuriam kitam interneto prieigos paslaugų teikėjui. Be to, kolegijos vertinimu, tikėtina, kad kiti interneto prieigos paslaugų teikėjai, įsiteisėjus šioje byloje priimtam teismo sprendimui, savanoriškai imsis prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net ribojimo priemonių, siekdami išvengti galimo teismo proceso prieš juos ir įvertindami tokio teismo proceso, jei jis būtų pradėtas, perspektyvas. Būtent tokį interneto paslaugų teikėjų elgesį patvirtina ir kitų Europos valstybių patirtis.
46. Kolegija sutiko su atsakovėmis, kad jos pačios savo veikla nepažeidžia autorų teisių, tačiau, suteikdamos prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net, sudaro sąlygas trečiųjų asmenų vykdymam autorų teisių pažeidimui. Pagal ES teisę atsakovės turi pareigą bendradarbiauti kovojant su autorų teisių pažeidimais ir šios pareigos negali išvengti remdamosi ta aplinkybe, kad kiti interneto paslaugų teikėjai nevykdo tokios pareigos ir todėl atsiduria konkurencijos požiūriu palankesnėje situacijoje.
47. Kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas iš esmės pagrįstai sprendė, kad atsakovių argumentas, susijęs su sąžiningos konkurencijos ribojimu jų požiūriu, yra nekorekтиškas, nes juo iš esmės teigiamama, jog atsakovių teisė gauti pajamų turėtų būti saugoma pagal sąžiningos konkurencijos laisvę ginančias teisės nuostatas ir tuo atveju, jei ji pagrįsta atsakovėms tenkančios bendradarbiavimo pareigos nevykdymu, t. y. atitinkamų teisės aktų reikalavimų nesilaikymu.

48. Kolegija, pasisakydama dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pirmosios instancijos teisme tinkamumo, nurodė, jog, vertinant bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastis, akivaizdu, kad ieškovė negalėjo pasiekti ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo taikymo kitu būdu nei pareikšdama reikalavimą teisme. Kolegija pažymėjo, kad kai kurios atsakovės akcentuoja, jog ieškovė, prieš pareikšdama ieškinį, nesikreipė į jas dėl kilusio ginčo sprendimo ne teismo tvarka, tačiau visos atsakovės bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme aktyviai ginčijo ieškovės pareikštą reikalavimą, todėl akivaizdu, kad nebūtų geruoju tenkinusios ieškovės reikalavimo. Kolegijos vertinimu, nėra pagrindo teigt, kad bylinėjimosi išlaidos šiuo atveju susidarė dėl pačios ieškovės kaltės, jai be pakankamo pagrindo pareiškus teisme ieškinį. Be to, nėra pagrindo teigt, kad ieškovės bylinėjimosi išlaidos šiuo atveju susidarė dėl nuo atsakovių valios visiškai neprilausančią priežasčią. Kolegijos vertinimu, atsakovių nurodoma aplinkybė, kad jos nėra atliskios jokių neteisėtų veiksmų, pažeidžiančių autorių teises (t. y. atsakovių veiksmai nėra neteisėti materialiosios teisės požiūriu), nėra reikšminga sprendžiant dėl bylinėjimosi išlaidų, kurios laikytinos ieškovės nuostoliais, susijusiais su tuo, jog jos pareikštas reikalavimas nebuvo geruoju patenkintas (procesinio pobūdžio aplinkybėmis, susijusiomis su ieškovės reikalavimo ginčijimu), atlyginimo.
49. Kolegija, pasisakydama dėl ieškovės argumentų, kad skundžiamo sprendimo dalis dėl ribojimų taikymo ieškovės sąskaita yra siurprizinė, sutiko su ja, jog klausimas, ar tokios išlaidos, esant palankiam teismo sprendimui, turėtų tekti pačiai ieškovei, tiesiogiai nebuvo keliamas, todėl skundžiamas sprendimas šiuo aspektu turi tam tikrą netikėtumo elementą, kita vertus, kolegijos vertinimu, šis klausimas (dėl to, kas turėtų prisiimti ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo taikymo išlaidas) tiek, kiek jis susijęs su proporcinguo principo tinkamu įgyvendinimu, yra labiau teisės nei faktu klausimas.
50. Kolegija nurodė, jog Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalis, kurioje įtvirinta draudimo taikymo tarpininkui galimybė, neatsako į klausimą, kieno lėšomis turėtų būti įgyvendintas toks draudimas. Direktyvos preambulės 59 punktas patvirtina, kad tokio draudimo įgyvendinimo sąlygos paliktos valstybių narių nacionalinei teisei. Kolegija pažymėjo, kad pagal ESTT praktiką įpareigojimas tarpininkams įgyvendinti Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta draudimą savo lėšomis pats savaime neprieštarauja ES teisei su sąlyga, kad konkrečiu atveju tokiam draudimui įgyvendinti reikalingos išlaidos nebus neproporcionalūs didelės (žr., pvz., *Telekabel* bylos sprendimą). Vadinas, ES teisės požiūriu galimos tiek tokios nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis įtvirtintas draudimo įgyvendinimo išlaidų perkėlimas tarpininkui, tiek tokios nuostatos, kuriomis šios išlaidos priskiriamos teisių turėtojui, o nacionalinis teismas, kilus ginčui, šių išlaidų paskirstymą yra įpareigotas įvertinti proporcinguo principo aspektu.
51. Kolegija pažymėjo, kad nei ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalis, nei kitos šio įstatymo nuostatos nereguliuojant, kieno lėšomis turėtų būti įgyvendinamas tarpininkui nustatytas draudimas. Skundžiamo sprendimo argumentai patvirtina, jog pirmosios instancijos teismas priskyrė ieškovei pareigą dengti su tarpininkui nustatyto draudimo įgyvendinimu susijusias išlaidas, atsižvelgdamas į atsakovių neutralų

- santykį su ieškovės nurodomais teisių pažeidimais ir jų išskirtinai techninį vai-dmenį vien tik teikiant fizines priemones. Kitaip tariant, skundžiamas sprendimas paremtas tuo argumentu, kad atsakovės nėra pažeidusios jokių materialiosios teisės normų reikalavimą, todėl joms neturėtū būti taikoma bendroji civiliniame procese galiojanti taisyklė, pagal kurią atsakovas turėtū dengti tokio pobūdžio iš-laidas. Kolegija šiame kontekste pažymėjo, jog tokiais pačiais argumentais rėmėsi ir Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas, kurio 2018 m. birželio 13 d. sprendimu remiasi atsakovės, savo išvadą dėl išlaidų priskyrimo pagrįsdamas naciona-liinių teismų jau sukurtais precedentais, pagal kuriuos taip atvejais, kai teismo pro-cesas vyksta tarp dviejų nekaltų šalių (ieškovo ir asmens, kuris pats nėra padaręs jokio pažeidimo, tačiau turi pareigą talkinti ieškovui siekiant jo teisių pažeidimo pašalinimo), pripažystama esant labiau neteisinga ipareigoti nekaltą trečiąjį asmenį prisiimti su tuo susijusias išlaidas, nei ipareigoti jas dengti ieškovą, kuris pradėjo teismo procesą siekdamas savo teisių apsaugos, t. y. naudos sau. Kartu Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 13 d. sprendime pažymėta, kad tokia taisyklė turėtū būti taikoma ne visiems tarpininkams, o tik tiems, kurie atlieka „paprastą informacijos perdavimą“ Direktyvos 2000/31/EB 12 straipsnio prasme, nes jie neturi priemonių, leidžiančių nustatyti, kokio pobūdžio informacija yra perduodama jų tinklais, ir, net ir būdami informuoti apie pažeidimą, neturi tokio pobūdžio pareigos prisdėti prie neteisėtos informacijos, kuri direktyvomis yra priskirta spartinimo (angl. *caching*) ir prieglobbos paslaugų teikėjams, pašalinimo. Be to, atleidžiant tarpininkus nuo draudimo įgyvendinimo išlaidų, turi būti laikomasi ES direktyvose nustatytų ribų, t. y. neturėtū būti sukuriamos prielaidos, kad teisių turėtojų teisių gynybos galimybės dėl to būtų paneigtos.
52. Kolegija nurodė, jog Prancūzijos ir kitų kontinentinės Europos valstybių teismai ipareigojimą tarpininkams dengti su antipiratinėmis priemonėmis susijusias iš-laidas kildina iš Direktyvoje 2001/29/EB įtvirtintos tarpininkų pareigos prisdėti prie kovos su autorių teisių pažeidimais tiek, kiek tai nereikalauja iš jų nepake- liamos naštos (proporcinguo principio neviršiančios antipiratinės priemonių įgyvendinimo išlaidos pripažystamos natūraliomis tarpininkų verslo išlaidomis). Ši teismų pozicija iš esmės grindžiama *Telekabel* bylos sprendime suformuluotais principais, pagal kuriuos tarpininkas pripažystamas esančiu iš dalies apsaugotu nuo neproporcingu draudimo įgyvendinimo išlaidų, jei jam paliekama galimybė pačiam pasirinkti konkrečią draudimo įgyvendinimo priemonę. Kontinentinės Europos valstybių teismai taip pat laikosi pozicijos, kad būtent tarpininkui tenka procesinė pareiga įrodyti, jog konkrečiu atveju draudimo įgyvendinimas jiems būtų nepakeliama našta.
53. Kolegija, apibendrindama aptariamas skirtingas Europos valstybių teismų po-zicijas, išskyrė tokius bendrus aspektus: pirma, neginčijama, kad tarpininkai pagal Direktyvą 2001/29/EB turi pareigą prisdėti prie kovos su autorių teisių pažeidimais, antra, turi būti ieškoma tinkamos susijusių interesų pusiausvyros, atsi-žvelgiant, be kita ko, į tai, kad tarpininkai, kuriems taikomas draudimas, nėra autorių teises pažeidžiantys subjektai, todėl tokiais draudimais neturėtū būti ne-proporcingai ribojama jų verslo laisvė, taip pat į tai, kad autorių teisių subjektams

negali būti užkertama ar labai apsunkinama galimybė ginti savo pažeistas teises Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu būdu.

54. Kolegija papildomai akcentavo tą aspektą, kad, kitaip negu daugumoje kontinentinės Europos valstybių, kuriose teismai paprastai taiko abstraktų ir i rezultatą orientuotą draudimą tarpininkui, nenurodydami konkrečių priemonių, kurių tarpininkas turi imtis, Jungtinėje Karalystėje tokia praktika pripažįstama prieštaraujančia nacionalinei teisei, todėl teismai kiekvienu atveju taiko konkrečią blokovimo priemonę. Dėl šios priežasties teismui jau bylos nagrinėjimo metu yra žinomas konkretaus draudimo įgyvendinimo išlaidos ir teismas jas gali įvertinti teisių turėtojo ir tarpininko interesų derinimo aspektu (tas, be kita ko, padaryta ir i bylą pateikto Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 13 d. sprendimo 36 punkte). Kolegija taip pat pažymėjo, kad aptariamas Jungtinės Karalystės teismo sprendimas priimtas byloje, pradėtoje ne pagal autorij teisių turėtojo, o pagal prekių ženklu savininkų ieškinį. Sprendime pateikti argumentai yra daugiausia apibendrinti, tačiau vienas iš teismo sprendimo motyvų yra tas, kad blokovimo siekiama dėl ieškovų komercinio intereso ir kad su tuo susijusios išlaidos yra natūrali ieškovų verslo išlaidų dalis. Kolegijos vertinimu, tokia išvada ne visais atvejais ir ne visa apimtimi gali būti taikoma bylose pagal autorij teisių turėtojų, kurie neretai yra ne komercinės įmonės, o fiziniai asmenys, ieškinį.
55. Kolegija, atsižvelgdama į pirmiau aptartą Europos valstybių teismų praktiką ir Lietuvoje galiojantį teisinį reglamentavimą, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog prieigos prie svetainės linkomanija.net ribojimai turi būti taikomi ieškovės sąskaita, yra nepagrižta.
56. Kolegija, detalizuodama savo nesutikimą su pirmiau nurodyta pirmosios instancijos teismo išvada, pažymėjo, kad Lietuvoje galiojantys teisės aktai nenustato jokių išimčių iš bendrujų vykdymo procesų reglamentuojančių nuostatų ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalies taikymo atveju. Tokių išimčių nėra pagrindo kildinti ir iš atitinkamų ES direktyvų nuostatų, nebent konkrečioje byloje teismas nustatytu, kad draudimo įgyvendinimo išlaidų perkėlimas teisių turėtojui yra būtinė siekiant užtikrinti tarpininkui nustatyto draudimo proporcingumą. Kolegija šiuo aspektu pakartojo, kad atsakovės neįrodinėjo, jog su prieigos prie svetainės linkomanija.net ribojimu susijusios išlaidos yra itin didelės ir ypač neigiamai paveikštų jų komercinę veiklą. Be to, atsakovės turi pareigą blokuoti prieigą prie tam tikrų interneto svetainių pagal kitus galiojančius teisės aktus, todėl neabejotinai turi ar privalo turėti reikalingas technines priemones. Vadinas, nėra pagrindo spręsti, kad draudimo įgyvendinimo išlaidų perkėlimas ieškovei šiuo atveju yra būtinė, kad nebūtų paneigta ar labai apribota atsakovių teisė į verslą.
57. Kolegijos vertinimu, tai, kad įstatymų leidėjas neturėjo ketinimų perkelti atitinkamas išlaidas autorij teisių turėtojams, iš dalies patvirtina 2018 m. lapkričio 8 d. priimti ATGTĮ 78 straipsnio pakeitimai, įsigalioję nuo 2019 m. balandžio 1 d., pagal kuriuos teisę duoti interneto prieigos paslaugų teikėjams privalomus nurodymus panaikinti galimybę pasiekti neteisėtai viešai paskelbtą autorij teisių saugomą turinį, blokuojant interneto domeno vardą, identifikuojantį interneto svetainę, tol, kol nepašalinamas autorij teisių saugomo turinio pažeidimas, turės

- ir Lietuvos radio ir televizijos komisija pagal autorių teisių subjektų kreipimąsi. Įstatyme, įtvirtinant tokį alternatyvų teisminiams autorių teisių turėtojų teisių gynimo mechanizmą, nenustatyta, kad privalomojo nurodymo davimas ar vykdymas būtų siejamas su autorių teisių turėtojo pareiga padengti šio nurodymo vykdymo išlaidas. Kolegija pažymėjo, kad panašaus pobūdžio procedūra jau įtvirtinta Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 48 straipsnyje, pagal kurį Lietuvos radio ir televizijos komisija gali duoti privalomus nurodymus tinklo paslaugų teikėjui panaikinti galimybę pasiekti informaciją, naudojamą vykdant veiklą, apie kurią nebuvo pranešta teisės aktų nustatyta tvarka. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2018 m. rugpjūčio 21 d. įsakymu Nr. JV-634 patvirtintoje Galimybių pasiekti informaciją, kuri naudojama vykdant televizijos programą ir (ar) atskirą programą platinimo internete Lietuvos Respublikos vartotojams veiklą, apie kurią nebuvo pranešta teisės aktų nustatyta tvarka, panaikinimo užtikrinimo tvarkoje nenustatyta, kad tinklo paslaugų teikėjas galėtų reikalauti padengti tokio privalomo nurodymo vykdymo išlaidas, nepaisant to, kad tinklo paslaugų teikėjas šiuo atveju taip pat atlieka tik techninį vaidmenį. Kolegijos vertinimu, aptariamos teisės aktų nuostatos patvirtina, kad Lietuvos įstatymų leidėjas laikosi pozicijos, jog interneto prieigos paslaugų teikėjų pareiga prisiidėti prie teisės pažeidimų interneto tinkle pašalinimo apima ir jų pareigą prisiimti su tuo susijusias proporcingas išlaidas.
58. Kolegija taip pat pažymėjo, kad atsakovėms skundžiamu sprendimu suteikta galimybė pasirinkti priemones, kurios geriausiai atitinka jų išteklius ir galimybes, t. y. atsakovių verslo laisvę yra apsaugota nuo perteklinių ribojimų, susijusių su neproporcingomis draudimo įgyvendinimo išlaidomis. Kolegijos vertinimu, tuo atveju, jeigu atsakovėms būtų suteikta galimybė pasirinkti priemones, o ieškovė būtų įpareigota padengti šių priemonių įgyvendinimo išlaidas, galėtų susidaryti tokia situacija, kad atsakovės pasirinktų taikyti pačią brangiausią prieigos blokavimo priemonę, o ieškovė neturėtų galimybės prieštarauti tokiam pasirinkimui, atsižvelgiant į aiškai suformuluotą teismo įpareigojimą priemonę taikyti būtent atsakovių, o ne ieškovės pasirinkimui.
59. Be to, kolegijos vertinimu, svarbus ir tas aspektas, kad ieškovė yra ne verslo subjektas, o autorių teisių kolektyvinio administravimo asociacija, nesiekianti komercinių tikslų, todėl jos dėl teismo sprendimo įgyvendinimo patirtinų išlaidų, kitaip nei prekių ženklu savininkų teisių gynimo atveju, negalima priskirti natūralioms verslo išlaidoms.

### III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į kasacinius skundus teisiniai argumentai

60. Atsakovė UAB „Bitė Lietuva“ kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 15 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – tenkinti ieškinį – arba perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:
- 60.1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė ATGTĮ 78 straipsnio ir Direkty-

vos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies nuostatas:

- 60.1.1. Teismų išvada, kad ieškovės prašoma taikyti priemonė negali būti vertinama kaip netinkama dėl jos nepakankamo efektyvumo, yra nepagrįsta. *Telekabel* bylos sprendimo 62 punkte nurodyta, jog priemonės turi būti pakankamai efektyvios, kad būtų veiksmingai apsaugota aptariama pagrindinė teisė, t. y. jomis turi būti užkirstas kelias arba jau labai apsunkinta galimybė neleistinu būdu prieiti prie saugomų objektų, o interneto naudotojai turi būti realiai atgrasomi nuo priegos prie šių objektų, kurie padaryti jiems prieinami pažeidžiant minėtą pagrindinę teisę. Vadinasi, byla nagrinėjantis teismas turi nustatyti, ar taikomas draudimas yra tiek efektyvus, kad veiksmingai apsaugotų intelektinės nuosavybės teises, visiškai užkertant kelią arba labai apsunkinant galimybę prieiti prie intelektinės nuosavybės objektų, o svetainės naudotojai būtų realiai atgrasomi. Direktuvos 2001/29/EB preambulės 9 punktas reikalauja, kad autorių teisių ir gretutinių teisių derinimas būtų grindžiamas aukšto lygio apsauga. Šis reikalavimas tiesiogiai susijęs su taikomą priemonių veiksmingumu, tai reiškia, kad ne priemonės griežtumas, o jos veiksmingumas turi realų indėlį aukšto lygio apsaugai garantuoti. Pažymėtina, kad teismai nurodė, jog egzistuoja įvairios priemonės, leidžiančios lengvai apeiti taikomą draudimą, vadinasi, jie patys pripažįsta, kad, pritaikius prieigos prie svetainės draudimą, ne tik nebus užtikrinta reikalaujama reali ir veiksminga apsauga, bet kartu nebus pašalintos ir tos priežastys, kurios suponavo ieškinio pareiškimą teisme.
- 60.1.2. Teismų išvada, jog kitos įstatyme įtvirtintos autorių teisių gynimo priemonės negali būti protingai pritaikomos ir pakankamai veiksmingos, kad būtų užtikrintas aukšto lygio apsaugos reikalavimas, yra nepagrįsta:
- 60.1.2.1. Kolegija be pagrindo konstataavo, kad ieškovė ėmėsi priemonių, siekdama nustatyti svetainės linkomanija.net valdytoją. Atsakovių paruošiamuosiuose dokumentuose buvo pateikta labai konkreti informacija apie svetainės linkomanija.net valdytoją ir jo buvimo vietą. ieškovė tiek asmeniškai, tiek ir per teismą nebandė įteikti procesinių dokumentų aiškiai identifikuotam svetainės valdytojui. Pažymėtina, kad ieškovės pateiktų raštų UAB „Paysera LT“ ir Švedijos bendrovei, teikiančiai prieglobos paslaugas, išsiuntimas negali būti vertinamas kaip ieškovės protingos pastangos surasti svetainės valdytoją.
- 60.1.2.2. Kolegijos išvada, kad reikalavimų reiškimas Švedijos bendrovei „PRQ AB“, teikiančiai prieglobos paslaugas, vertintinas kaip mažiau veiksmingas teisių gynimo būdas negu draudimo atsakovėms taikymas, yra nepagrįsta. Ši kolegijos išvada paremta bendro pobūdžio hipotetiniais pasvarstymais, o ne faktais ir teisiniais argumentais.

- 60.1.2.3. Pažymėtina, kad ieškovė net nebandė ne teismo tvarka išspręsti ginčo. Atsakovė nesutiko su ieškovės teisme pareikštū reikalavimu ir aktyviai gynési, tačiau tai nereiškia, kad ji nebūtų bandžiusi kitais įmanomais būdais spręsti ginčo, jeigu ieškovė būtų kreipusis į ją, iki buvo inicijuota ši byla.
- 60.1.3. Kolegijos išvada, kad ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje (atitinkamai ir Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalyje) įtvirtintam draudimui taikyti nereikia nustatyti, jog atsakovės paslaugų konkretūs naudotojai yra pažeidę autorij teises, naudodamiesi svetaine linkomanija.net, yra nepagr̄ista. ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalies nuostatą analizē sudaro pagrindą teigti, kad būtinieji aptariamo draudimo taikymo kriterijai, be kitų, yra tiek faktas, jog skleidžiama informacija pažeidžia teises, tiek proporcingo teisių derinimo, t. y. būtinos pusiausvyros tarp pagrindinių teisių ir laisvių apsaugos, užtikrinimas. Vadovaujantis CPK 178 straipsniu, ieškovė privalėjo įrodyti, kad, be kitų, egzistuoja ir pirmiau įvardytos sąlygos, t. y. kad, pirma, egzistuoja konkretūs teisės pažeidimai, antra, ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo taikymas atitiks proporcingumo kriterijų. Pirmosios sąlygos nustatymo būtinybę patvirtina ir *Telekabel* bylos sprendimo 56 punktas, kuriamo nurodyta, jog priemonės, kurių imasi interneto prieigos teikėjas, turi būti labai tikslingos tuo požiūriu, kad jos turi būti skirtos trečiojo asmens daromam autorij teisių ar gretutinių teisių pažeidi-mui nutraukti, nepakenkiant interneto naudotojams, kurie naudojasi šio teikėjo paslaugomis norëdami gauti teisétą informaciją; priešingu atveju minėto teikėjo kišimasis į šių naudotojų informacijos laisvę būtų nepateisinamas atsižvelgiant į siekiamą tikslą.
- 60.1.4. Konstatavus teisių pažeidimo faktą, būtina nustatyti, kokią visos informacijos dalį, vertinant proporcingumo kriterijaus aspektu, sudaro autorij teises pažeidžianti informacija. Tą patvirtina ir generalinio advokato išvada *The Pirate Bay* byloje, kurią palaiké ir ESTT. Pasta-rojoje išvadoje pažyméta, kad tais atvejais, kai neteisėtos rinkmenos sudaro daugiau negu 90 proc. visų reikmenų, turėtų būti laikoma proporcinga blokuoti prieigą prie tokios svetainės. Ieškovės prašomas taikyti draudimas šiuo atveju yra akivaizdžiai neproporcingas. Teismai nustatė, kad prieinamų aktyvių rinkmenų skaičius ieškinio pareiškimo momentu viršijo 80 000, o ieškovė nurodė tik 50 kūrinių, į kuriuos turimos autorij teisés yra tariamai pažeidžiamos. Akivaizdu, kad, esant tokiai ieškinyje nurodytų kūrinių ir visų rinkmenų skaičių disproporcijai, ieškovės prašoma taikyti priemonė yra absoliučiai neproporcinga siekiamam tikslui.
- 60.1.5. Kolegija be pagrindo sprendė, kad atsakovė turi prisiimti sprendimo įgyvendinimo išlaidas:
- 60.1.5.1. Atsakovė bylos nagrinėjimo metu nuolat kélé klausimą dėl ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalyje nustatyto draudimo taikymo

neproporcemingumo jį vertinant įvairiais teisiniais aspektais, iškaitant ir atsakovės verslo laisvės varžymo patiriant neplanuotas išlaidas aspektą, todėl kolegijos išvada, kad atsakovė neįrodinėjo, jog draudimo taikymas neigiamai paveiks jos verslą, yra nepagrištasis.

- 60.1.5.2. Kolegijos išvada, kad įstatymų leidėjas laikosi pozicijos, jog interneto prieigos paslaugų teikėjų pareiga prisdėti prie teisės pažeidimų interneto tinkle pašalinimo apima ir jų pareigą prisiimti su tuo susijusias proporcingsas išlaidas, yra nepagrištasis. Tokia išvada niekaip neišplaukia iš kolegijos pačiuotų teisės aktų nuostatų.
- 60.1.5.3. Sutiktina su kolegija, kad Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalyje nėra nurodyta, kieno lėšomis turėtų būti įgyvendintas draudimas, tačiau šio draudimo įgyvendinimo išlaidos negali būti priskiriamos tarpininkams. Pažymėtina, kad atsakovė, būdama neutrali tarpininkė, neatlieka jokių teises pažeidžiančių veiksmų, jos vaidmuo yra tik techninis. Be to, net ir pripažįstant, kad tarpininkai pagal nustatytą teisinį reguliavimą bendriausia prasme turi pareigą prisdėti prie autorų teisių pažeidimų interneite mažinimo, nesutiktina su kolegijos pozicija, kad prisdėjimas reiškia ir draudimo įgyvendinimo išlaidų prisiémimą. Toks aiškinimas reikštų neproporcingsos naštos perkėlimą teisės pažeidimo veiksmų neatliekančiam subjektui, o kartu ir neigiamų verslo (komercinių) padarinių atsradimą.
- 60.2. Priešingai negu konstataavo kolegija, egzistuoja absoliutus pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindas, įtvirtintas CPK 329 straipsnio 2 dalies 2 punkte. Abu teismai pripažista, kad svetainės linkomanija.net valdytojas yra vienas iš ieškovės kolektyviai administruojamų teisių pažeidėjų, kitaip tariant, laikosi nuomonės, jog svetainės valdytojo veiksmai yra neteisėti. Tokia teismų pozicija reiškia, kad jų procesiniai sprendimais yra išspręsti klausimai dėl domeno vardo ir interneto svetainės linkomanija.net valdytojo teisių ir pareigų, padarant įtaką jo teisinei padėciai.
- 60.3. Teismai netinkamai aiškino ir taikė teisės normas, saugančias sąžiningos konkurencijos laisvę. Kolegijos argumentas, kad tik pats ieškovas sprendžia, ką įtraukti į bylą, nėra reikšmingas, nes jis niekaip nepateisina sąžiningos konkurencijos laisvės ribojimo. Teismai, vadovaudamiesi CPK įtvirtintomis taisyklėmis, turėjo pareigą nustatyti, jog ir kitų interneto paslaugų teikėjų dalyvavimas byloje yra būtinės. Pažymėtina, kad draudimas, nustatytas tik 9 iš 98 interneto paslaugų teikėjų, suponus vartotojų paslaugų teikimo sutarčių nutraukimą ir atitinkamai pasirinkimą tų interneto paslaugų teikėjų, kuriems nebus taikomas aptariamas draudimas. Tai reiškia, kad teismų procesiniai sprendimais yra keičiamos ir nustatomos nevienodos konkurencinės sąlygos ir aplinka, kartu ribojama sąžiningos konkurencijos laisvę. Be to,

nebus užtikrinti ir tie tikslai, kurių siekia ieškovė, nes ir toliau, naudojantis kitų teikėjų paslaugomis, bus galimai pažeidinėjamos autorijų teisės platformoje linkomanija.net.

60.4. Kolegija be pagrindo nepasisakė dėl atsakovės apeliacino skundo argumentų, susijusių su teismingumo taisyklių pirmosios instancijos teisme pažeidimu. Pažymėtina, kad ieškovės reikalavimas yra neturtinio pobūdžio reikalavimas, kuris nėra susijęs su autorijų neturtinių teisių pažeidimu. Ieškinio reikalavimas yra susijęs su neteisėtu autorijų teisėmis saugomų kūrinių padarymu viešai prieinamų kompiuterių tinklais bei jų kopijų neteisėtu atgaminimu naudotojų kompiuteriuose, t. y. su trečiųjų asmenų daromais autorijų turtinių teisių atgaminti ir viešai paskelbtii kūrinių pažeidimais. Vadinasi, šios bylos atveju buvo pažeistos teismingumo taisykliés, nes byla pagal reikalavimo pobūdį nagrinėtina apylinkės teisme.

60.5. Teismai netinkamai aiškino ir taikė proceso teisės normas, reglamentuojančias bylinėjimosi išlaidų paskirstymą. Pažymėtina, kad, pirma, ieškinyje nėra reikalavimo dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, todėl teismai apskritai neturėjo spręsti šio klausimo. Antra, visiškai nepagrįsta teismų pozicija, kad ieškovės bylinėjimosi išlaidos susidarė ir dėl priežasčių, priklausančių nuo atsakovės valios. Tokia teismų pozicija prieštarauja konstituciniam teisingumo ir CPK įtvirtintam teisinės gynybos principui, nes skatina šalį, nepadariusią teisės pažeidimų, neginčyti nepagrįstų reikalavimų, o su jais tiesiog sutiktį, siekiant išvengti galimo pareigos atlyginti bylinėjimosi išlaidas atsiradimo. Trečia, teismai CPK 93 straipsnio 4 dalies prasme nesiaiškino nukrypimo nuo bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių įtakos atsakovei sąžiningumo aspektu, atsižvelgiant ir į sudėtingą bylos kontekstą bei atsakovės neutralų vaidmenį galimų teisės pažeidimų kontekste. Pažymėtina, kad papildomas įpareigojimas atlyginti dar ir ieškovės patirtas bylinėjimosi išlaidas nesant atsakovės neteisėtų veiksmų prieštarauja teisingumo, protinės teisės normos ir sąžiningumo principams.

61. Atsakovė UAB „Init“ prisiėdo prie atsakovės UAB „Bitė Lietuva“ kasacinio skundo.

62. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmesti atsakovės UAB „Bitė Lietuva“ kasacinį skundą. Atsiliepimas į kasacinį skundą yra grindžiamas tokiais argumentais:

62.1. Bylą nagrinėję teismai tinkamai taikė ATGTĮ 78 straipsnio ir Direktyvos 8 straipsnio 3 dalies nuostatas:

62.1.1. Pagal ESTT praktiką nėra būtina, kad intelektinės nuosavybės apsauga būtų užtikrinama absoliučiai, t. y. kad nustatyta priemone autorijų teisių pažeidimai būtų visiškai nutraukti. Iš tiesų pakanka, kad ja interneto naudotojai būtų rimtai atgrasomi nuo šių pažeidimų darymo ir kad juos būtų sunku padaryti (pvz., *Telekabel* bylos sprendimas). Pažymėtina, kad galimybė, jog interneto svetainės valdytojai padarė ją prieinamą identiškos formos kitu IP adresu ir kitu domeno vardu, savaimė nereiškia, kad prašomas taikyti draudimas yra netinkamas autorijų teisių gynybos būdas. Pirmiausia ir tokiu atveju naudotojai,

dėl panaikintos prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net sužinojė apie turinio neteisėtumą, gali atsisakyti lankytis svetainėje. Tada, norėdami surasti svetainę, jie turėtų naudotis tam tikromis paieškos sistemomis, tačiau ne visi naudotojai turi specifinių žinių, kad galėtų naudotis tokiais paieškos būdais. Akivaizdu, kad aptariamas draudimas turi atgrasantį pobūdį. Naudotojų dalis dėl atsiradusių apsunkinimų neabejotinai nebesinaudos interneto svetaine linkomanija.net, o, įvertinant autorių teisių pažeidimų mastą Lietuvoje, net ir mažiausia naudotojų dalis, kuri bus atgrasyta nuo naudojimosi aptariama svetaine, yra reikšmingas pasiekimas.

- 62.1.2. Pažymėtina, kad ATGTĮ 78 straipsnyje įtvirtinta teisių gynimo priemonė yra alternatyvi, o ne subsidiari kitoms teisių gynimo priemonėms. Tai yra speciali ir specifinė teisių gynimo priemonė, kurios taikymo efektyvumą pripažįsta tiek ESTT, tiek ir Direktyva 2001/29/EB. Šios bylos aplinkybių kontekste, siekiant kuo greitesnio sistemingai ir dideliu mastu pažeidžiamų autorių teisių gynimo, pasirinktas teisių gynimo būdas yra proporcinges daromiems pažeidimams. Atsakovės kasaciniame skunde nepagrįstai nurodyta, jog ieškovė nedėjo protingų pastangų išspręsti ginčo situaciją kitomis – švelnesnėmis, proporcingesnėmis ir efektyvesnėmis – priemonėmis. Byloje nepaneigti faktai, kad ieškovė iki ieškinio pareiškimo bandė ieškoti kitų būdų savo atstovaujamų teisių turėtojų teisėms apginti: ieškovė kreipėsi į interneto svetainės linkomanija.net valdytoją, reikalaudama panaiinti nuorodas į neteisėtai paskelbtus kūrinius, tačiau negavo jokio atsakymo; ieškovė kreipėsi į Švedijos bendrovę „PRQ AB“, teikiančią prieglobbos paslaugas, tačiau taip pat negavo jokio atsakymo ir kt.
- 62.1.3. ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalies įtvirtintas autorių teisių gynimo būdas yra proporcinges, byloje pateikti įrodymai ir jais grindžiamos aplinkybės yra pakankamos siekiant konstatuoti, kad interneto svetainės linkomanija.net turinys negali būti laikomas teisėtu. Proporciumu, kaip būtinosis ATGTĮ 78 straipsnio 1 dalies taikymo sąlygos, vertinimas, priešingai negu savo kasaciniame skunde nurodo atsakovė, neturi būti siejamas su ginčo svetainėje esančio teisėtai ir neteisėtai paskelbtu turinio santykiu. Pirma, bylos duomenys patvirtina, kad interneto svetainė linkomanija.net yra trisdešimta pagal apsilankymų skaičių Lietuvos interneto svetainė. Antra, aptariama interneto svetainė buvo sukurta siekiant sistemingai ir ilgą laiką pažeidinėti autorių ir gretutines teises, taip pat ir svetainės naudotojus skatinti jas pažeidinėti. Trečia, viešai prieinamų aktyvių rinkmenų skaičius ieškinio pareiškimo momentu svetainėje viršijo 80 000. Ketvirta, svetainė linkomanija.net suteikia galimybę savo naudotojams pateikti dalytis neribotos apimties kūrinių skaičiu, kuris auga, didėjant naudotojų skaičiui ir bėgant laikui. Remiantis šiomis aplinkybėmis, nėra pagrįsta vadovautis teisėtumo prezumpcija, kurios pagrindu galėtų

būti teigama, kad ginčo interneto svetainėje jos turinys yra teisėtai padaromas viešai prieinamas. Pažymėtina, kad nei ginčui spręsti aktualūs teisės aktai, nei teismų praktika neįtvirtina ieškovei pareigos nustatyti tikslią neteisėto turinio dalį ir įrodyti, jog būtent ieškovė administruoja pakankamai didelę pažeidžiamą autorų turtinių teisių dalį.

- 62.1.4. Prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas tarpininko lėšomis yra proporcingas ir adekvatus. Šiam atsiliepimo į kasacinių skundą teiginiu pagrįsti nurodyti iš esmės tie paties argumentai, kuriais apeliacinės instancijos teismas pagrindė savo išvadą dėl prieigos blokavimo tarpininkų lėšomis, todėl nekartojami.
- 62.2. Teismai pagrįstai neįtraukė į bylą svetainės linkomanija.net valdytojo, jo neįtraukimas nereiškia absoliutaus sprendimo negaliojimo pagrindo egzistavimo. Tokią išvadą patvirtina tas aspektas, kad įpareigojimas blokuoti prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net sprendimu nustatytas tik konkrečioms interneto prieigos paslaugų teikėjoms – atsakovėms. Jokie įpareigojimai sprendimu nėra nustatyti svetainės linkomanija.net valdytojui, vadinasi, sprendimu nėra nuspręsta dėl šio asmens teisių ar pareigų. Be to, svetainės linkomanija.net valdytojo teisių apsauga šiuo aspektu užtikrinta, sprendime aiškiai nurodant jam galimybę kreiptis į teismą su savarankišku reikalavimu dėl nustatyto ribojimų peržiūros. Prevencinį pobūdį turinti Direktyvos 2001/29/EB nuostata reiškia, kad autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojai gali veikti, neprivalėdami įrodyti konkretaus interneto svetainės valdytojo tapatybės ir neprivalėdami įtraukti ši asmenį į bylą. Priešingas šios nuostatos aiškinimas reikštų, kad autorių teisių ir gretutinių teisių turėtojams nėra užtikrinamos galimybės prašyti teismo taikyti tarpininkams draudimą.
- 62.3. Kasacino skundo argumentai dėl sąžiningos konkurencijos laisvės ribojimo yra nepagrįsti. Visų atsakovių užimama interneto prieigos paslaugų rinkos dalis bendrai sudaro beveik 90 procentų, todėl mažai tikėtina, kad jų galimybėms konkuruoti turės įtakos prieigos prie vienos interneto svetainės ribojimas. Be to, atsakovės ir nepateikė tokį įrodymą, kurie patvirtintų, kad jos, apribojus prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net, patirtų realią žalą ar būtų sukuriamos realios kliūties, trukdančios konkuruoti jų veiklos rinkoje. Pažymėtina, kad ir ESTT yra pažymėjęs, jog toks draudimas, koks yra įtvirtintas ATGTĮ 78 straipsnyje, negali pažeisti interneto prieigos teikėjos teisės į laisvę užsiimti verslu esmės (*Telekabel* bylos sprendimas). Net jeigu ir būtų nuspręsta, kad prieigos prie vienos interneto svetainės ribojimas galėtų kokiu nors būdu realiai apsunkinti atsakovės galimybę konkuruoti, tokia situacija turėtų būti vertinama ne kaip sąžiningos konkurencijos laisvės ribojimas, o kaip atitinkamo verslo vykdymo rizikos prisiėmimas.
- 62.4. Teismingumo taisyklių pažeidimas, net jeigu toks ir būtų nustatytas, nesudaro pagrindo naikinti skundžiamus sprendimus. Bylą išnagrinėjus aukštesnės pakopos teismui, kaip pirmosios instancijos teismui, nėra pagrįsta konstatuoti esminį CPK normose įtvirtinto rūšinio teismingumo taisyklių pažeidimą.

63. Atsakovės AB „Telia Lietuva“, AB Lietuvos radio ir televizijos centras, UAB „Cgates“ ir UAB „Splius“ kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 15 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – atmesti ieškinį – arba perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis skundas yra grindžiamas tokiais argumentais:
- 63.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė ATGTĮ nuostatas, susijusias su kolektyvinio administravimo subjektų teisėmis ginti jų administruojamų autorų teises teisme. Sutiktina su teismo pozicija, kad, siekiant pageristi materialujį teisinį suinteresuotumą pateikiant ieškinį, pakanka įrodysti bent vieno kolektyvinio administravimo asociacijos administruojamų autoriaus teisių pažeidimo faktą, tačiau nesutiktina su ta pozicija, jog nėra pagrindo reikalauti iš ieškovės, kad ši pateiktą administravimo (narystęs) sutartis, įrodančias jos teisę ginti visų tų autorų, kurie nurodyti ieškinyje, teises. Kasacinis teismas yra suformavęs praktiką, kad kolektyvinio administravimo asociacija ieškiniu gali ginti teisme teises, jeigu konkretūs autoriai yra perdaę administruoti savo teises konkrečiai kolektyvinio administravimo asociacijai ar kad kolektyvinio administravimo asociacija yra pasirašiusi sutartis su kitomis kolektyvinio administravimo asociacijomis, kurių pagrindu įgyja teisę ginti nurodytų autorų teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-17/2012). Bylą nagrinėję teismai neanalizavo, kokių konkrečių autorų teises ieškovė turi teisę ginti, t. y. tinkamai nenustatė ieškovės administruojamų autorų teisių apimties, nors atsakovės ginčijo administruojamų teisių apimtį, taip teismai pažeidė ATGTĮ 65 straipsnio nuostatas ir nukrypo nuo pirmiau nurodytos kasacinio teismo praktikos.
- 63.2. Pirmosios instancijos teismas, sprendimu nuspręsdamas dėl svetainės linomanija.net valdytojo teisių ir pareigų, pažeidė proceso teisės normas, o apeliacinės instancijos teismas nepašalino šio teisės pažeidimo padarinių. Šis atsakovių kasacinio skundo argumentas yra grindžiamas iš esmės tais pačiais teiginiais, kuriais grindžiamas analogiškas atsakovės UAB „Bitė Lietuva“ kasacinio skundo argumentas, todėl šie teiginiai nekartojami (žr. šios nutarties 60.2 punktą).
- 63.3. Teismai netinkamai aiškino ir taikė ATGTĮ 78 straipsnio nuostatas:
- 63.3.1. Ješkovė, reikšdama ieškinį šiuo pagrindu, privalo įrodyti, kad tretieji asmenys naudojasi atsakovių teikiamomis paslaugomis pažeisdami autorų teises. Pažymėtina, kad atsakovės yra ne teisę pažeidžiančius veiksmus atliekantys, o tik techninę (neutralią) funkciją vykdantys subjektai, kurie savo klientams teikia prieigos prie interneto paslaugas ir neturi jokios pareigos stebėti, kontroliuoti, filtruoti ar kitaip prižiūrėti savo klientų interneto naudojimo srautą. Ši specifinė atsakovių pozicija lemia, kad jų įrodinėjimo, išskaitant kitų asmenų galimai daromą pažeidimų faktų buvimą ar nebuvimą, galimybės tokio pobūdžio bylose yra itin ribotos. Atsakovės neturi objektyvių galimybių teikti įrodymus, susijusius su interneto svetainėje linkomanija.net

esančios informacijos pobūdžiu, kiekiu ar jos teisėtumu. Atitinkamai atsakovės neturi galimybų ginčyti ieškovės teiginių ar teikiamą įrodymą, o teismai atsisakė įtraukti į bylą Švedijos bendrovę, teikiančią prieglobos paslaugas, ir svetainės linkomanija.net valdytoją, kurie faktiškai galėtų pateikti paaiškinimus ir (ar) kitus įrodymus, susijusius būtent su interneto svetainėje linkomanija.net esančios informacijos pobūdžiu, kiekiu ar jos teisėtumu. Be to, apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamas ATGTĮ 80 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu atrankiniu faktų visumos vertinimo principu, sprendė dėl svetainės turinio teisėtumo. Pažymėtina, kad šio straipsnio nuostatos yra perkeltos iš Direktyvos 2004/48/EB 6 straipsnio. Atsižvelgiant į šios direktyvos preambulę (21 ir 22 konstatuojamosios dalys) ir į direktyvos komentarą, darytina išvada, kad jos 6 straipsnis taikomas, nustatant pagrįstumą teikti ieškinį ir pagrįsti įrodymų išreikalavimą ar laikinųjų apsaugos priemonių taikymą. Šio direktyvos straipsnio nuostatos nėra skirtos autorių teisių pažeidimo faktui nagrinėjant bylą iš esmės nustatyti. Vadinas, apeliacinės instancijos teismas be pagrindo taikė ATGTĮ 80 straipsnio 1 dalį ir taip pažeidė įrodymų pakankamumo taisyklę. Teismai vis dėlto turėtų vadovautis teisėtumo, o ne neteisėtumo prezumpcija.

63.3.2. Proporcungumas yra būtinoji ieškovės prašomo taikyti teisių gynimo būdo sėlyga, todėl būtent ieškovė turi įrodyti, kad prašomas taikyti teisių gynimo būdas atitinka šią sėlygą. Vienas iš pagrindinių proporcungumo kriterijaus aspektų yra tas, ar dėl taikomų gynimo priemonių interneto naudotojai nepagrįstai netekė galimybės teisėtai gauti prieinamą informaciją, t. y. turėtų būti vertinama, kokia interneto svetainėje linkomanija.net pasiekiamo turinio dalis apskritai yra neteisėta. Vis dėlto abu bylą nagrinėję teismai nesiaiskino, kokia informacija apskritai yra viešinama interneto svetainėje linkomanija.net. Teismai išimtinai rėmėsi tik ieškovės pateiktais įrodymais, pagal kuriuos interneto svetainę sudaro tik dalijimosi rinkmenomis platforma. Atitinkamai teismai, nenagrinėdami kitos informacijos, esančios aptariamoje interneto svetainėje, neužtikrino tinkamos Chartijos 11 straipsnyje įtvirtintos laisvės gauti ar skleisti informaciją apsaugos. Atkreiptinas dėmesys į generalinio advokato išvadą, pateiktą *The Pirate Bay* byloje, kurioje nurodyta, jog, interneto svetainėje esant daugiau negu 90 proc. neteisėtų rinkmenų, būtų proporcinga taikyti interneto svetainės blokavimo priemonę. Akivaizdu, kad, sprendžiant dėl šios priemonės taikymo, turi būti nustatyta didelė neteisėtos informacijos dalis. Pažymėtina, kad vos kelių autorių subjektinės teisės į intelektinės nuosavybės apsaugą, kai intelektinės nuosavybės objektai sudaro tik itin mažą viso svetainės turinio dalį, negali būti viršesnės už dešimčių tūkstančių interneto naudotojų teises į savaiškos laisvę ir teises gauti ar skleisti teisėtą informaciją.

- 63.3.3. Veiksmingumas yra dar vienas proporcijumo kriterijaus aspektas, o teismų procesiniais sprendimais nustatytas draudimas yra visiškai neveiksmingas. Interneto svetainė linkomanija.net yra saugoma Švedijos bendrovės, teikiančios interneto prieigos ir prieglobbos paslaugas, serveriuose. Būtent ši bendrovė turi tiek fizinę prieigą prie interneto svetainėje saugomų duomenų, tiek ir techninę galimybę visiškai užblokuoti interneto svetainę. Todėl būtent per ją ir būtų ekonomiškiausia, tikslingiausia, proporcijausia ir techniškai paprasčiausia pasiekti ieškovės siekiamą tikslą – panaikinti prieigą prie svetainės linkomanija.net ir (ar) atskirų jos dalių, kurios galimai pažeidžia ieškovės kolektyviai administruojamas teises. Ieškovės prašoma taikyti priemonę yra *ultima ratio*, vadinas, ji turėjo irodyti, kad pagrįstai išnaudojo išsémė galimybes pasinaudoti mažiau ribojančiomis priemonėmis, tačiau tas nebuvo padaryta šios bylos procese.
- 63.4. Teismai netinkamai aiškino ir taikė teisės normas, reglamentuojančias sąžiningos konkurencijos laisvę. Šis atsakovių kasacinių skundo argumentas yra grindžiamas iš esmės tais pačiais teiginiais, kuriais grindžiamas analogiškas atsakovės UAB „Bitė Lietuva“ kasacinių skundo argumentas, todėl šie teiginiai nekartojami (žr. šios nutarties 60.3 punktą).
- 63.5. Teismai netinkamai paskirstė bylinėjimosi išlaidas. Argumentavimas šiuo aspektu taip pat panašus į atsakovės UAB „Bitė Lietuva“ kasaciniame skunde pateiktą argumentavimą, todėl nekartojamas (žr. šios nutarties 60.5 punktą).
- 63.6. Apeliacinės instancijos teismo išvada dėl prieigos prie svetainės linkomanija.net blokavimo išlaidų priskyrimo atsakovėms yra nepagrįsta. Pažymėtina, kad nei Direktyva 2001/29/EB, nei Direktyva 2004/48/EB neįtvirtina parėigos asmeniui, prieš kurį yra nukreiptas aptariamas teisių gynimo būdas, pačiam prisiimti tokio teisių gynimo būdo įgyvendinimo išlaidas. Be to, šių direktyvų nuostatos taip pat nenustato, kad išlaidos negali būti priskiriamos asmeniui, besinaudojančiam tokią teisių gynimo būdu, ar kad jų priskyrimas šiam asmeniui būtų nesuderinamas su šiose direktyvoose įtvirtintais tikslais ar jiems prieštarautų. Tas pats pasakyta ir apie ATGTĮ 78 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą. Direktyvoje 2001/29/EB nustatyta pareiga prisdėti prie kovos su autorių teisių pažeidimais negali būti traktuojama kaip faktinis išimtinai atsakovių (turint omenyje, kad jos nėra asmenys, atliekantys teises pažeidžiančius veiksmus) prisiemimas išlaidų, skirtų ieškovės prašomam taikyti teisių gynimo būdui įgyvendinti. Atsakovės atlieka išimtinai tik neutralią techninio pobūdžio funkciją – teikia interneto prieigos paslaugas, todėl bet kokių išlaidų patyrimas yra nesuderinamas su bendraisiais teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais. Vis dėlto ieškovė yra profesionalus kolektyvinio teisių administravimo subjektas, todėl teisių administravimas ir gynimas gali nulemti tam tikrų sąnaudų, kurios yra sudėtinė veiklos dalis, susidarymą.
64. Atsakovė UAB „Init“ prisdėjo prie atsakovių AB „Telia Lietuva“, AB Lietuvos radio ir televizijos centro, UAB „Cgates“ ir UAB „Splius“ kasacinių skundo.

65. Ieškovė atsiliepimu į kasacinių skundą prašo atmesti atsakovių AB „Telia Lietuva“, AB Lietuvos radio ir televizijos centro, UAB „Cgates“ ir UAB „Splius“ kasacinių skundą ir palikti nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 15 d. nutartį. Atsiliepimas į kasacinių skundą yra grindžiamas tokiais argumentais:
- 65.1. Ieškovė pagrindė savo kolektyvinio administravimo teisę, suteikiančią sava-rankišką teisę reikšti ieškinį. Šios bylos procese neginčiama, kad ieškovė yra Lietuvos ir užsienio autoriu ir kitų autoriu teisių turėtojų teisių kolektyvinio administravimo asociacija, kad ji turi teisę ginti autorium, kuriu kūriniai buvo viešai paskelbti interneto svetainėje linkomanija.net, atgaminimo ir viešo paskelbimo teises. Pritartina apeliacinės instancijos teismo vertinimui, kad, sprendžiant dėl ieškovės teisinio suinteresuotumo, kaip prielaidos pareikšti ieškinio reikalavimą teisme, buvimo, ieškovės atstovaujamų autoriu skai-čius néra svarbus – vieno jos atstovaujamo autoriaus teisių pažeidimas šiuo aspektu yra pakankamas spręsti, kad ieškovė, gindama šio autoriaus teises, turi teisę pareikšti atitinkamą reikalavimą teisme. Ieškovė, atstovaudama net ir vienam autorui, kurio teisės buvo pažeistos tinklalapyje linkomanija.net, gali kreiptis į teismą, prašydama taikyti ATGTĮ 78 straipsnyje nustatytą priemonę, ir įrodinėti, kad tinklalapio linkomanija.net turinys (išskaitant ir ieškovės neadministruojamų autoriu kūrinius) yra neteisėtas.
- 65.2. Ieškovė, atsikirsdama į kitus kasacinių skundo argumentus, palaiko tuos argumentus, kurie išdėstyti jos atsiliepime į atsakovės UAB „Bitė Lietuva“ kasacinių skundą (žr. nutarties 62 punktą).

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacino teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo, kaip autoriu teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, veiksmingumo*

66. Bet kuri subjektinių teisių gynimo priemonė gali būti taikoma tik tais atvejais, jeigu ji sukelia realius ir veiksmingus materialiuosius teisinius padarinius, t. y. suponuoja materialiosios subjektinės teisės, kuriai užtikrinti ir buvo pareikalauta jos taikymo, apgynimą. Bet kurios subjektinių teisių gynimo priemonės taikymas paprastai lemia subjekto, kuriam ji taikoma, teisinės padėties suvaržymus, todėl tokios priemonės, kuria nebūtų pasiekta pirmiau nurodytas tikslas, taikymas būtų neteisėtas ir nepagrįstas.
67. Atsakovės savo kasaciniuose skunduose akcentuoja, kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas néra veiksminga autoriu teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonė, nes, ką pripažino ir bylą nagrinėjė teismai, ji gali būti apeinama. Teisėjų kolegija pripažiusta teisiškai nepagrįstais šiuos argumentus.

68. Direktyvos 2004/48/EB preambulės 23 konstatuoamojoje dalyje įtvirtinta, kad, nepažeidžiant jokių kitų egzistuojančių priemonių, procedūrų ir gynimo būdų, teisių turėtojams turėtų būti suteikta galimybė prašyti teismą uždrausti tarpininkui teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojasi pažeisdami teisių turėtojo pramoninės nuosavybės teises. Tokio draudimo sėlygas ir procedūras turėtų nustatyti valstybių narių nacionaliniai teisės aktai. Autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimų srityje visapusiškas suderinimas jau yra įtvirtintas Direktyvoje 2001/29/EB. Todėl ši direktyva nepažeidžia Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies nuostatų.
69. Direktyvos 2004/48/EB 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės narės nustato priemones, procedūras ir gynybos būdus, būtinus užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių, kurioms taikoma ši direktyva, vykdymą. Tos priemonės, procedūros ir gynybos būdai turi būti sąžiningi, teisingi, neturi būti komplikuoti ar brangūs, ar sukelti nepagrįstą vėlavimą ar delsimą. Nurodyto straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad tos priemonės, procedūros ir gynybos būdai taip pat turi būti veiksmingi, proporcingsi ir atgrasantys. Jie turi būti taikomi tokiu būdu, kad nebūtų sukuriamos kliūtys teisėtai prekybai ir nustatyta apsaugos priemonės nuo piktnaudžiavimo jomis.
70. Direktyvos 2001/29/EB preambulės 58 konstatuoamojoje dalyje, be kita ko, nurodyma, jog valstybės narės už šioje direktyvoje nustatyta teisių ir pareigų pažeidimus turėtų nustatyti veiksmingas nuobaudas ir teisių gynimo būdus. Jos turėtų imtis visų priemonių, būtinų užtikrinti, kad tos nuobaudos ir teisių gynimo būdai būtų taikomi. Taip nustatytos nuobaudos turėtų būti veiksmingos, proporcingsios ir atgrasančios. Tokios nuostatos yra įtvirtintos šios direktyvos 8 straipsnio 1 dalyje.
71. Pirmiau išdėstyti nuostatos patvirtina, kad autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo būdams keliami, *inter alia* (be kita ko), veiksmingumo ir prevenciškumo reikalavimai. Vadinas, konkretaus teisių gynimo būdo taikymas turi ne tik nutraukti autorų teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, bet ir atgrasyti nuo tolesnio tokijų pažeidimų darymo.
72. Atsakovės pagrįstai nurodo, jog prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo priemonei nėra būdingas absoliutus veiksmingumas – prieiga prie šios svetainės, kaip yra nurodyma ir teismų procesiniuose sprendimuose, gali būti užsitikrinta kitais būdais, t. y. apeinant taikomus draudimus. Pažymėtina, kad ši problema yra identifikuota bei pripažystama ir ESTT praktikos lygmeniu. ESTT yra nurodęs, jog neatmetama galimybė, kad techniniu požiūriu neįmanoma viisiškai nutraukti intelektinės nuosavybės teisės pažeidimų arba praktiskai tai negyvendinama, o tai reiškia, kad tam tikros nustatytos priemonės prieikus gali būti vienu ar kitu būdu apeinamos (žr. *Telekabel* bylos sprendimo 60 punktą). Kita vertus, pažymėtina, kad autorų teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių apsaugai nėra keliamas absoliutumo reikalavimas (žr., pvz., ESTT 2011 m. lapkričio 24 d. sprendimo byloje *Scarlet Extended SA prieš Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, C-70/10, 43 punktą), todėl galimybė apieiti prieigos prie interneto svetainės ribojimus egzistavimas pats savaimė nereiškia, kad prieigos blokavimas neatitinka veiksmingumo reikalavimo ir todėl negali būti taikomas.

73. ESTT savo praktikoje suformulavo dvi sąlygas, keliamas prieigos blokavimo prie-monei, kad ši atitiktų veiksmingumo reikalavimą: pirma, tokia priemone turi būti užkirstas kelas ar bent jau labai apsunkinta galimybė neleistinu būdu prieiti prie saugomų objektų; antra, interneto naudotojai, kurie naudojasi asmens, kuriam skirtas šis draudimas, paslaugomis, turi būti realiai atgrasomi nuo prieigos prie šių objektų, kurie padaryti jiems prieinami pažeidžiant minėtą pagrindinę teisę (*Telekabel* bylos sprendimo 62 punktas).
74. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas, ar galimybių apeiti blokavimo priemonę egzistavimas neeliminuoja tokiai priemonei keliamo veiksmingumo laipsnio, kaip jis aiškintinas pagal ESTT praktikoje suformuluotas sąlygas, vadovavosi įvairiais teisės šaltiniais, *inter alia*, teisės doktrina, kitų ES valstybių narių teismų praktika (žr. šios kasacinio teismo nutarties 34–35 punk-tus) ir, teisėjų kolegijos vertinimu, priėjo prie pagrįstos išvados, kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas nėra netinkama (veiksmingumo aspektu) autorui teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonė.
75. Teisėjų kolegija, nekartodama visų apeliacinės instancijos teismo procesiniame sprendime išsamiai aprašytų motyvų, kuriais paremta pirmiau įvardyta išvada, atkreipia dėmesį į generalinio advokato 2017 m. vasario 8 d. išvadą, pateiktą *The Pirate Bay* byloje. Generalinis advokatas šioje išvadoje, be kita ko, argumentavo, kad, atsižvelgiant į tokią interneto svetainių vaidmenį *peer-to-peer* tinklų veiki-mo srityje, nepaneigama, jog prieigos prie tokios interneto svetainės blokavimas daugumai naudotojų sukliudytu surasti kūrinius, kurie padaromi prieinami to-kiame tinkle, arba jiems būtų labai sunku juos rasti ir atsisiųsti pažeidžiant auto-rių teises (generalinio advokato išvados 80 punktas). Generalinis advokatas taip pat pažymėjo, kad ESTT jau yra įvertinęs veiksmingesnę priemonę – nurodyti blokuoti visą interneto srautą, susijusį su kūriniais, kuriais neteisėtai dalijamasi *peer-to-peer* tinkluose, ir atmetė tokią priemonę, pripažindamas, kad ji perne-lyg varžo prieigos prie interneto teikėjus ir pernelyg riboja interneto naudotojų teises. Todėl, generalinio advokato nuomone, atmetus ir priemonę, kuri mažiau varžo paslaugų teikėjus ir mažiau riboja naudotojų teises, remiantis tuo, kad ji nepakankamai veiksminga, interneto prieigos teikėjai būtų galutinai faktiškai atleisti nuo pareigos bendradarbiauti kovojant su autoriu teisių pažeidimais, o 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, tei-sinių aspektų vidaus rinkoje (toliau – Direktyva 2000/31/EB) įtvirtintos nuostatas, susijusios su tarpinių paslaugų teikėjų atsakomybe, yra vienas iš šia direktiva įtvirtintų įvairių iškylančių interesų pusiausvyros elementų, kaip nurodyta jos 41 konstatuojamojoje dalyje. Norint taikyti šias leidžiančias nukrypti nuostatas, kad būtų užtikrinta minėta pusiausvyra, tarpinių paslaugų teikėjai turi ne tik ne-bendrininkauti darant teisės pažeidimus, bet ir bendradarbiauti siekiant išvengti šių pažeidimų arba užkirsti jiems kelią. Jie negali išvengti šio įpareigojimo, pagal aplinkybes remdamiesi pernelyg varžančiu priemonių pobūdžiu ar jų neveiks-mingumu (generalinio advokato išvados 82–83 punktai).
76. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokio draudimo tarpininkams, kokio reikalauja ieš-

kovė, taikymas atitinka sąlygas, kurios yra būtinos, kad tokia autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonė būtų pripažinta tinkama veiksmingumo aspektu.

77. Sprendžiamo klausimo kontekste atkreiptinas dėmesys į pirmosios instancijos teismo sprendime (sprendimo 63 punktas) nurodytą faktinę aplinkybę, kuri nebuvo paneigta apeliacinės instancijos teismo ir néra ginčijama kasaciniuose skunduose, kad, ieškovės pateiktais tyrimo duomenimis, pritaikius prieigos apribojimą, jo apeiti nebesiekė reikšminga interneto naudotojų dalis. Vadinasi, nagrinėjamoje byloje yra ne tik teisiniais argumentais pagrįstas prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo priemonės tinkamumas, bet ir faktiškai nustatytas realus šios teisių gynimo priemonės veiksmingumas.
78. Teisėjų kolegija, apibendrindama pirmiau išdėstyti argumentų grupę, konstatuoja, kad vien galimybių apeiti prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo priemonę egzistavimas savaime nesudaro pagrindo pripažinti, jog tokia autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonė yra netinkama veiksmingumo aspektu.

*Dėl prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo, kaip autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, proporcinguo*

79. Proporcinguo principas, kaip bendrasis ES teisės principas, ESTT praktikoje aiškinamas taip, kad valstybių narių taikomos priemonės negali viršyti to, kas tinkama ir būtina nagrinėjamais teisės aktais siekiamiems teisėtiems tikslams įgyvendinti, atsižvelgiant į tai, kad, jei galima pasirinkti tarp kelių tinkamų priemonių, reikia pasirinkti mažiausiai ribojančią ir kad sukelti nepatogumai nebūtų per dideli siekiamų tikslų atžvilgiu (žr., pvz., 2011 m. liepos 21 d. sprendimo byloje *Azienda AgroZootecnica Franchini Sarl, Eolica di Altamura Srl prieš Regione Puglia*, C2/10, 73 punktą). Iš esmės toks aiškinimas atitinka Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą taisyklę, pagal kurią apribojimai turi būti būtini ir tikrai atitinkti ES pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti (generalinio advokato 2013 m. lapkričio 26 d. išvados, pateiktos *Telekabel* byloje, 98 punktas). Vadinasi, proporcinguo kriterijus reikalauja patikrinti, ar autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisės negali būti veiksmingai apgintos mažiau varžančio pobūdžio priemonėmis.
80. Kasaciniuose skunduose, be kitų, keliamas klausimas dėl prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo, kaip autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, proporcinguo. Atsakovės argumentuoja, kad, kitaip negu sprendė bylą nagrinėjė teismai, egzistuoja galimybės užtikrinti veiksmingą autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių apsaugą paprastesnėmis ir ekonomiškesnėmis (varžymų prasme) priemonėmis, t. y. reiškiant reikalavimus tiesiogiai interneto svetainės linkomanija.net valdytojui (ar valdytojams) ar bendrovei, teikiančiai šios svetainės prieglobos paslaugas.
81. Teisėjų kolegijos vertinimu, bylą nagrinėjė teismai pagrįstai konstatavo, kad ieškovės reikalaujamai taikyti autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gy-

nimo priemonei, nors pati ieškovė interpretuoja kitaip, būdingas kraštinumas, t. y. ši teisių gynimo priemonė iprastai turėtų būti taikoma tais atvejais, jeigu autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisės negali būti apgintos, pareiškiant reikalavimus tiesiogiai tiems asmenims, kurie daro autorių teisių ir kitų saugomų teisių pažeidimus, *inter alia*, interneto svetainės, kurioje daromi tokie pažeidimai, valdytojui. Ieškovės reikalaujamos taikyti teisių gynimo priemonės kraštinumas bendriausia prasme paaikiintinas tais argumentais, kad pačios atsakovės tiesiogiai neatlieka veiksmų, pažeidžiančių autorių teises ir kitas intelektinės nuosavybės teises, – atsakoviu vaidmuo iš esmės yra neutralus autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisių pažeidimų prasme, jos atlieka išskirtinai techninį vaidmenį, vien tik suteikdamos fizines priemones, kurios yra naudojamos darant teisių pažeidimus. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, teisiškai protinė, logiška ir pagrįsta reikalauti, kad materialieji teisiniai padariniai, atsirandantys užtikrinant autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisių apsaugą, pirmiausia būtent ir tektų tiems subjektams, kurie pažeidžia tokias teises (jeigu, kaip vėliau bus argumentuota, tai yra objektyviai pasiekiamą protinomis ir racionaliomis priemonėmis).

82. Kartu pažymėtina, kad tiek Direktyvos 2001/29/EB (pvz., 4, 9 ir 11 konstatuojamosios dalys), tiek ESTT praktikos (žr., pvz., *The Pirate Bay* bylos sprendimo 22 punktą) lygmeniu yra akcentuojamas aukšto lygio autorių apsaugos užtikrinimo tikslas. Teisėjų kolegijos vertinimu, su būtinybe užtikrinti aukšto lygio autorių apsaugą nebūtų suderinamas reikalavimas, kad autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojas ar jam atstovaujantis kolektyvinio administravimo subjektas visais atvejais būtų įpareigotas imtis visų įmanomų priemonių (neatsižvelgiant į prieinamumo prie tokiai priemonių sudėtingumą, laiko ir materialines sąnaudas, reikalingas tokioms priemonėms įgyvendinti, jų potencialų veiksmingumą ir pan.), siekdamas identifikuoti interneto svetainės, kurioje daromi teisių pažeidimai, valdytojų ir tiesiogiai pareikšti jam materialųjų subjektių reikalavimą dėl pažeidimų nutraukimo. Tokio turinio įpareigojimo teisių turėtojui ar jam atstovaujančiam kolektyvinio administravimo subjektui nustatymas tam tikrais atvejais (pvz., kai interneto svetainės valdytojas sėmoningai slepia savo duomenis) būtų realiai neįgyvendinamas arba suponuotų esmingą autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių subjektų teisių ir pareigų disproporciją, galinčią pasireikšti tuo aspektu, kad materialinės ir laiko sąnaudos, patirtinos vykdant aptariamo turinio įpareigojimą, būtų didesnės negu satisfakcija, kurią teisių subjektais gautų taikius pažeistų teisių gynimo priemonę (jeigu tokia satisfakcija apskritai būtų pasiekta dėl pirmiau pavyzdžiu nurodytų valdytojo veiksmų), ir taip būtų esmingai paneigtas reikalavimas užtikrinti aukštą apsaugos lygi. Teisėjų kolegija papildomai atkreipia dėmesį į tą aspektą, kad viena iš pagrindinių priežasčių, nulėmusių ieškovės reikalaujamos taikyti teisių gynimo priemonės atsiradimą ir reglamentavimą tiek ES teisės aktų, tiek nacionalinės teisės aktų lygmeniu, ir buvo ta, jog, vystantis technikos raidai, tokio pobūdžio interneto svetainė (kaip interneto svetainė linkomanija.net) ir jos valdytojai dažnai yra nepasiekiami, todėl tinkamas asmuo, į kurį galima pirmiausia kreiptis,

lieka tarpininkas (žr., pvz., generalinio advokato 2013 m. lapkričio 26 d. išvados, pateiktos *Telekabel* byloje, 57 punktą).

83. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, pripažįsta pagrįsta bylą nagrinėjusių teismų išvadą, kad ieškovei, kaip autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių kolektyvinio administravimo subjektui, negali būti keliamas reikalavimas imtis perteklinių, didelių išlaidų ir laiko sąnaudų reikalaujančių priemonių, siekiant identifikuoti interneto svetainės linkomanija.net valdytoją (ar jų daugetą) ir pareikšti jam (jiems) materialujį subjektinį reikalavimą dėl veiksmų, pažeidžiančių jos administruojamas teises, nutraukimo.
84. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nustatė, jog interneto svetainės linkomanija.net valdytojas ir jo buvimo vieta nėra žinomi: interneto svetainėje whois.com esanti informacija rodo, kad valdytojo tapatybę, jo buvimo vieta ir elektroninio pašto adresas paslėpti *whoisguardprotected* priemonėmis, pačioje interneto svetainėje linkomanija.net taip pat nėra informacijos apie šios svetainės valdytojo asmenį. Be to, pirmosios instancijos teismo sprendime nurodyta, jog ieškovė pateikė pakankamai įrodymų, patvirtinančių, kad ji išnaudojo protinges galimybes surasti interneto svetainės linkomanija.net valdytoją. Apeliacinės instancijos teismas pritarė šioms išvadoms, papildomai argumentavo, kad interneto svetainės linkomanija.net tikras valdytojas sėmoningai slepia duomenis apie save ir nebendradarbiauja su ieškove, o bendrovė „Vitality International Investment Ltd.“, kuri pagal esamus duomenis galimai valdo domeną linkomanija.net, yra registratoriaus Seišelių Respublikoje, todėl ši aplinkybė neabejotinai sukelty ieškovei sunkumą, siekiant pareikšti šiai bendrovei reikalavimus ir prieikus priverstiniu būdu įvykdyti teismo sprendimą.
85. Kaip žinoma, kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatyta aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis), o pirmiau nurodytos faktinės aplinkybės sudaro pagrindą pritarti teismų išvadai, kad ieškovė išnaujodojo protinges ir racionalias priemones interneto svetainės linkomanija.net valdytojui identifikuoti ir kartu tolesniems veiksmams, susijusiems su materialiojo subjektinio reikalavimo dėl daromų pažeidimų nutraukimo jam pareiškimu, imtis. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pareigos imtis papildomų priemonių šiemis tikslams įgyvendinti priskyrimas šios bylos faktinėmis aplinkybėmis prieštarautų šios nutarties 82 punkte išdėstytiems teisiniams argumentams ir kartu būtų neteisėtas bei nepagrūstas.
86. Atsakovių kasaciuiose skunduose aptariamu klausimu taip pat argumentuoja, kad ieškovė, prieš reikšdama ieškinį, pagal kurį buvo pradėta ši kasacine tvarka peržiūrima civilinė byla, turėjo nukreipti reikalavimą į Švedijos bendrovę, teikiančią interneto svetainės linkomanija.net prieglobos paslaugas. Kaip jau buvo minėta, proporcinguo principas reikalauja užtikrinti, kad pažeistoms teisėms apginti būtų parinkta mažiausius varžymus sukelianti priemonė, kita vertus, šiuo aspektu būtina pažymėti, jog šis reikalavimas keliamas tik tais atvejais, jeigu egzistuoja kelios priemonės, kurių taikymas leidžia pasiekti tą patį (teisių apgyvimo prasme) rezultatą, tačiau būtinumo kriterijus negali būti aiškinamas taip, kad įpareigotų rinktis mažiau varžančią priemonę, neužtikrinančią pakankamo

- veiksmingumo laipsnio. Pažymėtina, kad atsakovių kasacinių skundų argumentai nepaneigia apeliacinės instancijos teismo išvados, jog jų siūlomos priemonės efektyvumas yra mažesnis už ieškovės reikalaujamas taikyti priemonės efektyvumą. Be to, šis apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvas yra papildomai pagrįstas ir kitų ES valstybių narių teismų praktikoje nurodomais argumentais, kad vos tik intelektinės nuosavybės teises pažeidžianti interneto svetainę bus uždaryta vieno prieglobos paslaugos teikėjo, beveik neišvengiamai operatoriaus reakcija bus pakeisti prieglobos paslaugų teikėją. Maža to, tikėtina, kad anksčiau ar vėliau interneto svetainės priegloba bus perkelta į lengvatinio apmokestinimo ar ne vakarų jurisdikcijos valstybę, kurioje esantys prieglobos paslaugų teikėjai nereaguos į teisių turėtojo pretenzijas. Taip atsitikus, teisių turėtojas susidurs su akivaizdžiais sunkumais dėl jurisdikcijos ir vykdymo, siekdamas priversti prieglobos paslaugų teikėją uždaryti teises pažeidžiančią interneto svetainę. Dėl šios priežasties yra mažai tikėtina, kad kreipimasis į prieglobos paslaugų teikėją leistų pasiekti daugiau nei laikina ginčo interneto puslapių veiklos sutrikdymą (apeliacinės instancijos teismo nutarties 97 punktas). Teisėjų kolegija papildomai pažymi, kad pirmosios instancijos teismas savo sprendime taip pat nurodė teisiškai reikšmingą aplinkybę, jog ieškovė kreipėsi į šio nutarties punkto pradžioje įvardytą bendrovę, tačiau šis kreipimasis nebuvo rezultatyvus.
87. Direktyvos 2001/29/EB preambulėje, be kita ko, nurodyta, jog suderinta teisinė autorijų teisių ir gretutinių teisių sistema, padidindama teisinį aiškumą ir nustatydama aukštą intelektinės nuosavybės apsaugos lygi, skatins esmines investicijas į kūrybingumą ir novatoriškumą, išskaitant tinklų infrastruktūrą, ir savo ruožtu padės Europos pramonės augimui ir padidėjusiam konkurencingumui tiek turinio rengimo, tiek informacinės technologijos srityje, ir apskritai įvairiose pramonės ir kultūros srityse. Tai užtikrins užimtumą ir skatins kurti naujas darbo vietas (4 konstatuojamoji dalis); kiekvienas autorijų teisių ir gretutinių teisių derinimas turi būti grindžiamas aukšto lygio apsauga, nes tokios teisės yra labai svarbios intelektinei kūrybai. Jų apsauga padeda užtikrinti kūrybingumo palaikymą ir plėtojimą autorijų, atlikėjų, prodiuserių, vartotojų, kultūros, pramonės ir apskritai visuomenės labui. Dėl to intelektinė nuosavybė yra pripažinta sudedamaja nuosavybės dalimi (9 konstatuojamoji dalis); griežta, veiksminga autorijų teisių ir gretutinių teisių apsaugos sistema yra vienas iš pagrindinių būdų užtikrinti, kad Europos kultūra gautų būtinų lėšų kūrybai ir gamybai, o meno kūrėjai ir atlikėjai išlaikytų nepriklausomumą ir orumą (11 konstatuojamoji dalis); taikant tam tikras išimtis ar apribojimus teisių turėtojai turėtų gauti teisingą atlyginimą, kad jiems būtų deramai kompensuota už naudojimąsi jų saugomais kūriniais ar kitais objektais (35 konstatuojamoji dalis).
88. Pirmiau išdėstytos direktivos preambulės nuostatos patvirtina šioje nutartyje jau minėtą ES teisės aktų leidėjo tikslą užtikrinti aukšto lygio autorijų apsaugą.
89. Vis dėlto ESTT savo praktikoje laikosi pozicijos, kad intelektinės nuosavybės teisė nėra absoliuti ir jos apsaugos užtikrinimas nėra besalygiškas. ESTT yra nurodės, jog, įgyvendindami autorijų teisių turėtojams apsaugoti skirtas priemonės, nacionalinės valdžios institucijos ir nacionaliniai teismai privalo užtikrinti tinkamą

pusiausvyrą tarp šios teisės apsaugos ir asmenų, kuriems tokios priemonės daro poveikį pagrindinių teisių apsaugos (pvz., 2012 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA* (SABAM) prieš *Netlog NV*, C360/10, 41 ir 43 punktai).

90. Pažymėtina, kad teisė į intelektinės nuosavybės apsaugą (Chartijos 17 straipsnio 2 dalis) šios bylos procese konkuruoja su atsakovių – interneto prieigos teikėjų – laisve užsiimti verslu (Chartijos 16 straipsnis) ir interneto naudotojų teise į saviraiškos ir informacijos laisvę (Chartijos 11 straipsnis) (žr. *Telekabel* bylos sprendimo 47 punktą).
91. ESTT, pasiskydamas dėl teisės į intelektinės nuosavybės apsaugą ir interneto prieigos teikėjų laisvės užsiimti verslu konkurencijos, išaiškino, kad interneto prieigos teikėjo teisės į laisvę užsiimti verslu esmės nepažeidžia ir ES teisei nepriestarauja į rezultatą orientuotas draudimas tarpininkui, kai teismo sprendime konkrečiai nenurodoma priemonė, kurios tarpininkas turi imtis siekdamas uždrausti prieigą prie ginčo interneto svetainės, kai tarpininkui leidžiama pasirinkti priemones, kurios geriausiai atitinka jo išteklius ir galimybes ir yra suderinamos su kitomis pareigomis ir iššūkiais, su kuriais jis susiduria vykdymas veiklą, taip pat leidžia tarpininkui išvengti atsakomybės už sprendimo nevykdymą, pateikus įrodymų, jog jis émési visų įmanomų priemonių (žr. *Telekabel* bylos sprendimo 64 punktą).
92. Pirmosios instancijos teismas, įpareigodamas atsakoves, kaip tarpininkes, savo valdomuose tinkluose uždrausti interneto naudotojams prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net, nenustatė konkrečių priemonių, kuriomis turėtų būti vykdomas šis įpareigojimas. Priešingai, tiek pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje, tiek ir jo rezoliucinėje dalyje aiškiai įvardyta, kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas vykdytinas pačių prieigos teikėjų pasirinktomis techninėmis priemonėmis. Šiame kontekste papildomai pažymétina, kad interneto paslaugų teikėjų veiklos vykdymas yra neatskiriamas nuo prieigos prie tam tikros informacijos, esančios interneto svetainėse, ribojimų įgyvendinimo (pvz., Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo 20<sup>7</sup> straipsnio 1 dalies 3 ir 4 punktai), vadinasi, tokio įpareigojimo, koks nustatytas pirmosios instancijos teismo sprendimu ir patvirtintas apeliacinės instancijos teismo nutartimi, vykdymas ESTT praktikos prasme néra iššūkis, nesuderinamas su atsakovių veikla. Kartu tokiu įpareigojimų riboti prieigą prie atitinkamos informacijos neatsiejamumas nuo atsakovių vykdomos interneto paslaugų teikimo veiklos reiškia, kad joms yra arba turi būti žinomas priemonės, kurių taikymas įgyvendant tokius įpareigojimus geriausiai atitiktų jų išteklius ir galimybes. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad draudimo atsakovėms, kaip tarpininkėms, taikymas tiek, kiek pirmosios instancijos teismo sprendimu joms suteikta galimybė pasirinkti technines priemones prieigai prie interneto svetainės linkomanija.net blokuoti, nepaneigia jų laisvės užsiimti verslu.
93. Dar vienas aspektas, svarbus santykui tarp teisės į intelektinės nuosavybės apsaugą ieškovės reikalaujamu būdu užtikrimo ir atsakovių laisvės užsiimti verslu įvertinti, yra tas, kieno lėšomis turi būti įgyvendintas prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas. Bylą nagrinėjė teismai skirtingai sprendė ši

- klausimą: pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad ši teisių gynimo priemonė turi būti įgyvendinama ieškovės lėšomis, o apeliacinės instancijos teismas priėjo prie išvados, jog užtikrinti šios priemonės taikymą turi atsakovės savo lėšomis.
94. Atsakovės nesutinka su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas turi būti įgyvendintas atsakovių lėšomis, akcentuoja, *inter alia*, savo neutralų vaidmenį autorui teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisių pažeidimų prasme.
95. Vertinant šiuos kasacinius skundo argumentus pirmiausia būtina akcentuoti, kad valstybių narių nustatomų draudimų pagal Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalį sąlygos ir tvarka, išankstiniai reikalavimai ir taikytinos procedūros yra valstybių narių nacionalinės teisės dalykas (žr., pvz., generalinio advokato 2013 m. lapkričio 26 d. išvados, pateiktos *Telekabel* byloje, 72 punktą; *Telekabel* bylos sprendimo 43 punktą). Kita vertus, valstybių narių kompetencija nustatyti draudimą nėra absoliuti. ESTT savo praktikoje laikosi nuoseklios pozicijos, kad valstybės narės, perkeldamos direktyvas, privalo užtikrinti, kad bus vadovaujamas tokiu jų aiškinimu, kuris leistų užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp įvairių ES teisės sistemos saugomų pagrindinių teisių. Be to, įgyvendindamos direktyvas perkeliančias priemones, valstybių narių valdžios institucijos ir teismai privalo ne tik aiškinti savo nacionalinę teisę taip, kad ji atitinktų ES teisę, bet ir užtikrinti, kad nebūtų vadovaujamas tokiu jų aiškinimu, kuris pažeistų minėtās pagrindinės teises arba kitus bendruosius ES teisės principus, kaip antai proporcinguo principas (žr., pvz., 2008 m. sausio 29 d. sprendimo byloje *Productores de Música de España (Promusicae) prieš Telefónica de España SAU*, C275/06, 68 punktą).
96. Šioje nutartyje jau buvo pažymėta, kad atsakovės iš tikrųjų neatlieka veiksmų, kuriais būtų pažeidžiamos ieškovės atstovaujamų autorui ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisės, kad jos atlieka išskirtinai techninį vaidmenį, vien tik suteikdamos fizines priemones, kurios yra naudojamos darant teisių pažeidimus (žr. šios nutarties 81 punktą). Kita vertus, tiek Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalies, tiek kitų šios direktyvos nuostatų formuluotės nesudaro pagrindo spręsti, jog būtų reikalaujama, kad egzistuotų ypatingi santykiai tarp autorui teises ar gretutines teises pažeidžiančio asmens ir tarpininko (žr. *Telekabel* bylos sprendimo 35 punktą). Be to, kaip jau buvo minėta, tarpinių paslaugų teikėjai turi pareigą bendradarbiauti siekiant išvengti teisių pažeidimų arba užkirsti jiems kelią. Jie negali išvengti šio įpareigojimo, pagal aplinkybes remdamiesi pernelyg varžančiu priemonių pobūdžiu ar jų neveiksmingumu (šios nutarties 75 punktas).
97. Atsakovės taip pat akcentuoja, jog toks aiškinimas, kokį pateikė apeliacinės instancijos teismas, t. y. kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas turi būti vykdomas atsakovių lėšomis, neišplaukia tiek iš Direktyvos 2001/29/EB, tiek ir iš ATGTĮ 78 straipsnio nuostatų. Šis atsakovių argumentas yra pagrįstas, kita vertus, pažymétina, kad iš šių nuostatų neišplaukia ir priesingas pirmiau įvardytam aiškinimas. Kaip minėta, Direktyvos 2001/29/EB nuostatos apskritai neregulamentuoja sąlygų, kuriomis turėtų būti taikomas draudimas, o tarp ATGTĮ 78 straipsnio, įgyvendinančio Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalį, nuostatų nėra tokiai nuostatų, kurios nurodytų, kieno lėšomis turėtų būti taikoma ieškovės

reikalaujama teisių gynimo priemonė. Teisėjų kolegija pritaria apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad ES teisės požiūriu galimos tiek tokios nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias draudimo įgyvendinimo išlaidos būtų priskirtos tarpininkams, įpareigotiems taikyti draudimą, tiek tokios nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias patys teisių turėtojai turėtų prisiimti šias išlaidas. Teisėjų kolegijos vertinimu, svarbiausia, kad bet kuriuo atveju būtų užtikrinta protinė pusiausvyra tarp autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybių teisių turėtojų teisės į aukšto lygio apsaugą, pripažįstamą Direktyvos 2001/29/EB nuostatomis, ir prieigos teikėjų laisvės užsiimti verslu, kad jiems, viena vertus, neatliekantiems teises pažeidžiančių veiksmų, kita vertus, turintiems pareigą bendradarbiauti kovojant su autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais, netektų nepakeliamą (neproporcingai didelę) ir jų veiklai nebūdinga finansinė našta.

98. Atsakovė UAB „Bitė Lietuva“ savo kasaciniame skunde teigia, kad draudimo įgyvendinimo išlaidų priskyrimas reikštų neproporcingsos naštos jai perkėlimą ir kartu neigiamų finansinių padarinių atsiradimą. Kitų atsakovių kasaciniame skunde nurodyta, jog draudimo įgyvendinimo išlaidų joms priskyrimas yra nesuderinamas su teisingumo, sąziningumo ir protingumo principais. Atmetant šiuos atsakovių teiginius, pirmiausia akcentuotina, kad, kaip jau buvo konstatuota, atsakovių, kaip interneto paslaugų teikėjų, veiklos vykdymas yra neatskiriamas nuo prieigos prie tam tikros informacijos, esančios interneto svetainėse, ribojimų įgyvendinimo. Antra, kasaciniuose skunduose nėra argumentų, kurie įtikintų kasacinių teismą, jog draudimui įgyvendinti (pripažinus atsakovėms teisę pačioms pasirinkti techninės priemones, kuriomis gali būti įgyvendinamas draudimas) reikia itin didelių finansinių resursų, nors, kaip jau buvo pirmiau minėta, atsakovėms yra arba turi būti žinomas techninės draudimo įgyvendinimo priemonės, o kartu (bent jau preliminariai) ir finansiniai resursai, reikalingi joms įgyvendinti. Šiuo aspektu taip pat pažymėtina, kad, kaip yra nurodyta skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje, atsakovės nagrinėjamos bylos procese apskritai neįrodinėjo, jog išlaidos, susijusios su prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net ribojimu, yra itin didelės ir ypač neigiamai paveiktų jų komercinę veiklą.
99. Teisėjų kolegijos vertinimu, dar vienas teisinis saugiklis, kuris pažymėtas ir apeliacinės instancijos teismo, potencialiai apsaugantis atsakoves nuo pernelyg didelės finansinės naštos prisiėmimo įgyvendinant prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo įpareigojimą, yra tas, kad, kaip jau buvo kelis kartus akcentuota šioje kasacino teismo nutartyje, joms pačioms suteikta teisė pasirinkti techninės priemones, kuriomis bus įgyvendintas aptariamas draudimas. Šis argumentas yra svarbus ir finansiniu aspektu, nes atsakovės galėtų, esant kelioms tapataus veiksmingumo priemonėms, pasirinkti ekonomiškiausią priemonę ir taip kartu išvengti neproporcingsai didelės finansinės naštos prisiėmimo galimybės.
100. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net ribojimo išlaidų priskyrimas atsakovėms šios bylos faktinėmis aplinkybėmis nereiškia nepakeliamos (neproporcingsai didelės) ir jų veiklai nebūdingos finansinės naštos, ir kartu, sutikdama su apeliacinės instancijos teismo išvada, sprendžia, jog atsakovių, kaip interneto

prieigos teikėjų, pareiga bendradarbiauti kovojuant su autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais ir taip prisdėti prie aukšto šių teisių apsaugos lygio užtikrinimo apima jų pareigą savo lėšomis įgyvendinti prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net draudimą.

101. Apibendrinant konstatuotina, kad įpareigojimas atsakovių lėšomis, tačiau suteikiant joms teisę pasirinkti taikytinas technines priemones, uždrausti jų valdomuose tinkluose prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net nepaneigia jų teisės užsiimti verslu esmės.
102. Pasisakant dėl santykio tarp teisės į intelektinės nuosavybės apsaugą ir interneto naudotojų teisės į saviraiškos ir informacijos laisvę, pažymétina, jog būtinoji interneto naudotojų teisės į saviraiškos ir informacijos laisvę ribojimo (prieigos prie interneto svetainės blokavimu) sąlyga yra ta, kad iš interneto naudotojų nebūtų be reikalo atimta galimybė teisėtai gauti esamą informaciją. Toks aiškinimas atispindi *Telekabel* bylos sprendime. ESTT šiame sprendime išskyrė dar dvi papildomas pirmiau nurodytos interneto naudotojų teisės ribojimo sąlygas, tačiau jos jau buvo aptartos pasisakant dėl prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo veiksmingumo (žr. šios nutarties 73 punktą), todėl nebekartojamos.
103. Atsakovės savo kasaciniuose skunduose argumentuoja, kad, sprendžiant, ar prieigos prie interneto svetainės blokavimui nebus paneigta interneto naudotojų galimybė teisėtai gauti esamą informaciją, būtina išsiaiškinti, kokia yra neteisėtų rinkmenų dalis, ir tik tada, jeigu neteisėtų rinkmenų dalis sudaro didžiąją visų rinkmenų dalį, galima konstatuoti, kad, blokavus prieigą, nebus paneigta interneto naudotojų teisė į informaciją. Abiejuose skunduose akcentuojama generalinio advokato 2017 m. vasario 8 d. išvada, pateikta *The Pirate Bay* byloje, kurioje, kaip teigia atsakovės, nurodyta, jog prieigos prie interneto svetainės blokavimas būtų pateisinamas, jeigu neteisėtų rinkmenų dalis viršytų 90 procentų.
104. Nagrinėjamoje byloje teismų procesiniuose sprendimuose pažymėta, kad ieškovė savo ieškinyje įvardijo 50 kūrinių, kurie, naudojantis interneto svetaine linkomanija.net, yra padaryti viešai prieinami be šių kūrinių autorių sutikimo, o visų rinkmenų skaičius, prieinamas per šią interneto svetainę, ieškinio pareiškimo momentu viršijo 80 000. Teisėjų kolegija sutinka su atsakovėmis, kad neteisėtų rinkmenų, įvardytų ieškinyje, skaičius nėra didelis lyginant jį su visų rinkmenų, kurios buvo prieinamos ieškinio pareiškimo momentu, skaičiumi. Vis dėlto, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo sutikti su atsakovių aiškinimu, kad neteisėto turinio dalis, išreikšta konkretiais skaičiais ar procentine išraiška, yra visa lemiantis kriterijus sprendžiant apie interneto svetainėje linkomanija.net daromų pažeidimų mastą.
105. Sprendžiamo klausimo kontekste dar kartą atkreiptinas dėmesys į generalinio advokato 2017 m. vasario 8 d. išvadą, pateiktą *The Pirate Bay* byloje. Generalinis advokatas šioje išvadoje argumentavo, kad, jo nuomone, tokios priemonės, kokioms taikymo klausimas yra sprendžiamas nagrinėjamos bylos procese, teisėtumą reikėtų vertinti atsižvelgiant į kiekvieną konkretų atvejį, analizuojant, viena vertus, priemonės ir jos nulemtos galimybės naudotis informacija atėmimo ir, kita vertus, naudojant šią interneto svetainę padarytų autorių teisių pažeidimų reikš-

mingumo ir sunkumo proporcingumą. Be to, generalinis advokatas pateikė savo nuomonę, kad tokiomis aplinkybėmis (aplinkybės bus konkretizuotos vėliau) interneto naudotojų galimybės gauti informaciją atėmimas pritaikius atitinkamos interneto svetainės blokavimo priemonę būtų proporcingas šioje interneto svetainėje padarytų autorij teisių pažeidimų reikšmingumui ir sunkumui. Generalinio advokato vertinimas, kaip jis pats nurodė, grindžiamas ir neteisėto turinio dalimi, ir šios interneto svetainės operatorių požiūriu. Taip yra dar ir todėl, kad, nors kūriniai teisėtai dalijamasi *peer-to-peer* tinkle, labai tikėtina, kad jie bus taip pat nesunkiai ir nemokamai prieinami kitais būdais arba jie galės būti nesunkiai padaromi prieinami. Būtų visai kitaip, jei interneto svetainėje neteisėto turinio būtų labai nedaug ir jos operatoriai sąžiningai bendradarbiautų siekdami jį pašalinti (generalinio advokato išvados 74 ir 76 punktai). Šie argumentai suformuluoti, generaliniams advokatams turint informaciją, kad, pirma, daugiau nei 90 procentų rinkmenų, prie kurių per atitinkamą interneto svetainę suteikiama prieiga, esantys kūriniai padaromi vienai prieinami be autorij teisių turėtojų sutikimo (šiuo aspektu atkreiptinas dėmesys į generalinio advokato pastabą, pateiktą toje pačioje išvadoje, kad, atrodo, jog tokie skaičiai tinka daugumai populiarų *peer-to-peer* tinklų; taip yra todėl, kad teisėtam turiniui platinti yra tam skirti kanalai (generalinio advokato išvados 23 punktas)), antra, atitinkamos svetainės operatoriai jau buvo ne kartą įspėti apie neteisėtą jų interneto svetainės turinio pobūdį ir paprasti jį pašalinti, tačiau jie aiškiai atsisakė tą padaryti.

106. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmiau išdėstyti argumentai patvirtina, kad neteisėtų rinkmenų dalis néra vienintelis ir visa lemiantis veiksnys sprendžiant dėl prieigos prie interneto svetainės blokavimo, kaip autorij teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių gynimo priemonės, proporcingumo interneto naudotojų teisės į informaciją atžvilgiu. Kitas ne mažiau svarbus veiksnys yra interneto svetainės valdytojo požiūris į svetainėje daromus autorij teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus. Taikytinos priemonės proporcingumas vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju atskirai, o tokį vertinimą atliekančiam teismui pirmiau nurodyti kriterijai (neteisėto turinio dalis ir svetainės valdytojo požiūris) nesudaro baigtinio kriterijų sąrašo.
107. Pažymėtina, kad ieškovė, reikalaudama blokuoti prieigą prie interneto svetainės linkomanija.net, pagal įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykłę privalo pagrįsti sąlygas, kurios yra būtinos šiai teisių gynimo priemonei taikyti (CPK 12 ir 178 straipsniai). Įrodinėjimo pareigos aspektu būtina pažymeti, kad ši pareiga néra beribė – asmuo negali būti įpareigotas įrodyti tokias faktines aplinkybes, kurių jis objektyviai negali įrodyti (lot. *probatio diabolica*) arba kurių įrodinėjimas yra maksimaliai apsunkintas, be to, asmeniui negali būti priskirta neproporcingai didelės apimties įrodinėjimo našta. Priešingas aiškinimas suponuotų asmens teisės į teisingą teismą paneigimą.
108. Bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose nustatyta, kad ieškovė, 2017 m. kovo 27 d. duomenimis, atstovavo 4830 Lietuvos autorij ir virš 4 milijonų užsienio autorij, yra sudariusi sutartis dėl abipusio atstovavimo su 140 užsienio kolektyvinio administravimo subjektu, taip pat kad interneto svetainė

- nės linkomanija.net turinys nuolat kinta. Kaip pirmiau jau buvo nurodyta, visų rinkmenų, prieinamų per interneto svetainę linkomanija.net, skaičius ieškinio pareiškimo momentu viršijo 80 000.
109. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstyтомis šios bylos faktinėmis aplinkybėmis, sprendžia, kad reikalavimo, jog ieškovė įrodytų, kad, pvz., kaip nurodo atsakovės, 90 procentų (vadinasi, virš 72 000 rinkmenų) ar net 50 procentų (vadinasi, virš 40 000 rinkmenų), 20 procentų (vadinasi, virš 16 000 rinkmenų) viso svetainės turinio dalis yra neteisėta, vykdymas pareikalautų didelių laiko sąnaudų ir išlaidų, jeigu apskritai dėl nuolatinio svetainės turinio kintamumo egzistuotų objektyvi galimybė surinkti tokį duomenų kiekį, ir neatmestina galimybė, kad tokiu resursu išnaudojimas įvardytam duomenų kiekiui surinkti iš esmės paneigtu tą rezultatą (satisfakciją), kuris būtų pasiektas taikius prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo priemonę. Teisėjų kolegija konstatuoja, jog tokios įrodinėjimo naštos ieškovei priskyrimas, turint omenyje ir tą teismų nustatyta faktinę aplinkybę, kad interneto svetainės linkomanija.net valdytojas (ar jų daugetas) visiškai nebendradarbiauja kovojant su šioje svetainėje daromais autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais (kaip bus vėliau nurodyta, priešingai, netgi skatina juos daryti), nebūtų suderinamas su teise į teisingą teismą ir kartu reikalavimu užtikrinti aukštą intelektinės nuosavybės teisių apsaugos lygi.
110. Teisėjų kolegija taip pat nurodo, jog atsakovės klaidingai interpretuoja generalinio advokato 2017 m. vasario 8 d. išvadą, pateiktą *The Pirate Bay* byloje. Generalinis advokatas šioje savo išvadoje, ką pagrįstai nurodė ir apeliacinės instancijos teismas, tiesiog pacitavo informaciją, kurią pateikė nacionalinis teismas, prašydamas priimti prejudicinį sprendimą, o ne konstataavo, kad 90–95 procentai yra taraiba, kurios nustatymas sudaro pagrindą pripažinti didelį pažeidimų mastą (šiuo aspektu dar kartą primintina generalinio advokato pastabą, išreikšta minėtoje išvadoje, kad tokie skaičiai, kokie yra pirmiau nurodyti, tinka daugumai populiarinių *peer-to-peer* tinklų). Kaip jau buvo minėta, toks vertinimas yra nacionalinio teismo kompetencijos dalykas, be to, neteisėto turinio dalis, išreikšta konkretiais skaičiais ar procentine išraiška, nėra vienintelis ir visa lemiantis kriterijus sprendžiant apie daromų pažeidimų mastą.
111. Bylą nagrinėjė teismai nustatė, kad naudojimasis interneto svetaine linkomanija.net yra pagrįstas reitingavimo sistema, pagal kurią naudotojas, siekdamas igyti galimybę atsisiųsti tam tikrus kūrinius, turi jais ir dalytis (santykis tarp naudotojo atsisiųstų ir paskleistų kūrinių vadinas reitingu). Naudotojo reitingas turi siekti tam tikrą ribą, kad jis galėtų atsisiųsti kūrinius. Interneto svetainės linkomanija.net taisyklėse nurodyta, jog neaktyvūs naudotojai bus pašalinti iš svetainės po devyniasdešimties dienų, naujai sukurta paskyra neišsiuntus duomenų bus ištrinta po dvidešimt aštuonių dienų. Vadinasi, interneto naudotojai, norėdami būti interneto svetainės linkomanija.net naudotojų bendruomenės nariai ir taip turėti galimybę atsisiųsti kūrinius, privalo dalytis kūriniais, vadinasi, šiai interneto svetainei, ką pagrįstai konstataavo ir bylą nagrinėjė teismai, būdingas toks veikiimo principas, kad jos naudotojai yra skatinami dalytis kūriniais. Tokia interneto

- svetainės linkomanija.net veikimo sistema lemia, kad šioje svetainėje gali būti pateiktas dalytis neribotos apimties kūrinių skaičius, o bent vieno kūrinio netaisėtas paskelbimas sudaro salygas autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų grandinei, t. y. suponuoja pažeidimų masto nuolatinį didėjimą, svetainės naudotojams dalijantis šį kūrinį. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis, pritaria teismų išvadai, kad toks interneto svetainės linkomanija.net veikimo būdas pats savaime sukuria neteisėto dalijimosi, o todėl – ir viešo kūrinių paskelbimo be autorių sutikimo, mechanizmą.
112. Bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose nustatyta, kad interneto svetainė linkomanija.net yra trisdešimta pagal apsilankymų skaičių Lietuvos interneto svetainė. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 20, 20<sup>1</sup>, 65, 78 straipsnių, 1 ir 2 priedų pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodyta, jog, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos atlikto rinkos tyrimo duomenimis, interneto svetainė linkomanija.net sulaukia iki 102 000 lankytojų per dieną. Teisėjų kolegija, pritardama bylą nagrinėjusių teismų vertinimui, konstatuoja, kad tokie duomenys atspindi pakankamai didelį interneto svetainės linkomanija.net naudotojų skaičių, kuris, atsižvelgiant į kūrinių dalijimosi sistemą, atliekamą per šią interneto svetainę, neišvengiamai suponuoja didelį autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo mastą.
113. Teisėjų kolegija, apibendrindama pirmiau išdėstytius argumentus, konstatuoja, jog bylą nagrinėjė teismai, spręsdami dėl interneto svetainėje linkomanija.net daromų autorių teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų masto, pagrįstai nesuabsoliutino tos aplinkybės, kad ieškinyje įvardytų neteisėtų rinkmenų skaičius nėra didelis lyginant jį su visų rinkmenų, kurios buvo prieinamos ieškinio pareiškimo momentu, skaičiumi. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai tinkamai teisiškai kvalifikavo faktines aplinkybes, susijusias su interneto svetainės linkomanija.net veikimo principu, kūrinių dalijimosi naudojantis šia interneto svetaine sistemoje, svetainės naudotojų skaičiumi ir jo įtaka pažeidimų mastui, ir kartu priėjo prie pagrįstos išvados, kad interneto svetainės linkomanija.net naujojimas suponuoja pakankamai didelį teisių pažeidimų mastą.
114. Apeliacinės instancijos teismas savo išvadai dėl daromų teisių pažeidimų masto pakankamumo prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo prie-monei taikyti pagrįsti papildomai pasitelkė atrankinių faktų visumos vertinimo principą, reglamentuotą ATGTĮ 80 straipsnio 1 dalyje.
115. Pažymėtina, kad ATGTĮ 80 straipsnio nuostatos įtvirtintos, įgyvendinant Direktyvos 2004/48/EB 6 straipsnio nuostatas. ATGTĮ 80 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad teismas šalies, kuri pateikė visus pagrįstai turimus ir jos reikalavimus pakankamai pagrindžiančius įrodymus ir kuri nurodė priešingos šalies turimus ir jos reikalavimus pagrindžiančius įrodymus, prašymu CPK nustatyta tvarka gali iš priešingos šalies išreikalauti šios turimus prašomus įrodymus, jeigu garantuoja ma konfidencialios informacijos apsauga. Teismas pakankamą gaminių skaičiaus atrankinę dalį laiko įtikinamu įrodymu, kad buvo šio įstatymo nustatytų teisių pažeidimas.

116. Teisėjų kolegija, įvertinus išdėstytais nuostatas, konstatuoja, kad atrankinių faktų visumos vertinimo principas, išplaukiantis iš ATGTĮ 80 straipsnio 1 dalies, nėra tas procesinis įrankis, kuris galėtų būti taikomas sprendžiant dėl galutiniam teismo sprendimui priimti reikšmingų faktinių aplinkybių egzistavimo arba neegzistavimo, t. y. CPK 185 straipsnio prasme atliekant įrodymų vertinimą. Šis principas yra skirtas *prima facie* (iš pirmo žvilgsnio) teisių pažeidimo faktui įvertinti ir tik tiek, kiek tokis vertinimas yra reikalingas aptariamo straipsnio nuostatomis reglamentuojamam tarpiniams procesiniams veiksmui atlikti, t. y. įrodymams iš priešingos šalies išreikalauti. Kita vertus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad netinkamas šio principio pritaikymas nepaneigia apeliacinių instancijos teismo išvadą dėl didelio teisių pažeidimų masto.
117. Kaip minėta, dar vienas kriterijus, kuris yra reikšmingas sprendžiant klausimą dėl prieigos prie interneto svetainės blokavimo priemonės proporcingumo, – interneto svetainės valdytojo požiūris į svetainėje daromus autoriuų teisių ir kitų teisių pažeidimus.
118. Bylą nagrinėjė teismai nustatė, kad interneto svetainėje linkomanija.net nėra įdiegtų ne tik veiksmingų, bet ir apskritai jokių priemonių, kuriomis būtų galima inicijuoti neteisėto kūrinių viešo paskelbimo nutraukimą. Be to, kaip jau buvo ke lis kartus akcentuota, interneto svetainės linkomanija.net valdytojas (ar valdytojai) sąmoningai slepia savo duomenis, taip tik patvirtindamas (ar patvirtindami) savo nenorą bendradarbiauti kovojant su šioje svetainėje daromais autoriu teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais. Negana to, bylą nagrinėjė teismai nustatė, kad interneto svetainėje linkomanija.net yra pateikta informacija, kaip apeiti prieigos prie svetainės blokavimą Italijoje. Teisėjų kolegija sutinka su apeliacinių instancijos teismo vertinimu, kad interneto svetainės linkomanija.net valdytojas tokiais savo veiksmais skatina šios svetainės naudotojus nesilaikyti nustatytojų priegos ribojimų. Aptariamu aspektu taip pat primintina pagrindinė priklausymo interneto svetainės linkomanija.net naudotojų bendruomenei taisyklė, kad šios interneto svetainės naudotojas turi išlaikyti tam tikrą atsiųstų ir išsiųstų duomenų reitingą, priešingu atveju jis gali būti pašalintas iš naudotojų bendruomenės, vadinasi, interneto svetainės linkomanija.net valdytojas, palaikydamas ir administruodamas tokią dalijimosi rinkmenomis sistemą, skatina dalytis neteisėtai padarytais viešai prieinamais kūriniams (*a priori* neatmetant ir teisėtai prieinamų kūrinių galimybės), taip sudarant sąlygas autoriu teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų grandinei. Dar viena reikšminga teismų nustatyta aplinkybė, atspindinti interneto svetainės linkomanija.net valdytojo (ar jų daugeto) požiūrį į šioje svetainėje daromus autoriu teisių ir kitų teisių pažeidimus, yra ta, kad svetainės valdytojas (valdytojai) veikia siekdamai komercinės naudos – svetainės naudotojas gali nusipirkti VIP narystę, kuri suteikia papildomų paslaugų, tiesiogiai susijusių su neteisėtu kūrinių platinimu. Vadinasi, autoriu teisių ir kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai, daromi naudojantis interneto svetaine linkomanija.net, yra ir šios svetainės valdytojo (valdytojų) komercinės naudos gavimo šaltinis.
119. Teisėjų kolegija, remdamasi teismų nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis ir atsižvelgdama į išdėstytaus argumentus, konstatuoja, kad interneto svetainės

linkomanija.net valdytojas (valdytojai) ne tik nebendradarbiauja kovojant su autorių teisių ir kitų ieškovės administruojamų teisių pažeidimais, bet netgi skatina juos daryti, kartu tokį pažeidimų forma gaudamas (gaudami) ir atitinkamą komercinę naudą.

120. Kaip minėta, ESTT požiūriu prieigos prie interneto svetainės blokavimo priemonė gali būti taikoma tik tada, jeigu iš interneto naudotojų nebus be reikalo atimta galimybė teisėtai gauti esamą informaciją (šios nutarties 102 punktas).
121. Teisėjų kolegijos vertinimu, iš tikrujų neatmestina galimybę, kad tam tikri kūriniai pačių autorių ar jų sutikimu yra padaryti viešai prieinamai per interneto svetainę linkomanija.net. Vis dėlto, pritariant apeliacinės instancijos teismui, konstatuotina, kad kūrinių padarymo viešai prieinamų per tokio pobūdžio interneto svetaines praktika nėra tiek paplitusi, jog egzistuotų pagrindas preziuumoti, kad didelis kūrinių skaičius yra padarytas viešai prieinamas turint autorių sutikimą. Šiuo aspektu papildomai nurodytina ir generalinio advokato pastaba, užfiksota 2017 m. vasario 8 d. išvadoje, pateiktoje *The Pirate Bay* byloje, kad didžiajų populiarų *peer-to-peer* tinklų rinkmenų dalį sudaro saugomi kūriniai, platinami be teisių turėtojo sutikimo. Taip yra todėl, kad teisėtam turiniui platinti yra tam skirti kanalai, nesvarbu, ar jie sukurti profesionalų ar mėgėjų (klasikinės interneto svetainės, interneto žurnalai, socialiniai tinklai ir pan.), o *peer-to-peer* tinklai labai dažnai yra naudojami siekiant dalytis turiniu, kuris priešingu atveju nebūtų nemokamai prieinamas visuomenei (generalinio advokato išvados 23 punktas). Vadinasi, ir generalinio advokato požiūriu tokia kūrinių padarymo viešai prieinamų autorių ar jų sutikimu per interneto svetaines, kurių veikimas paremtas *peer-to-peer* principu, praktika nėra įprasta. Be to, taip pat pažymétina, kad ir atsakovės nagrinėjamos bylos procese nepateikė irodymų, patvirtinančių, jog interneto svetainėje linkomanija.net esančios rinkmenos (ar didžioji jų dalis) yra padarytos prieinamomis turint teisių turėtojo sutikimą (t. y. teisėtai).
122. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į autorių teisių ir kitų teisių pažeidimų, daromų interneto svetainėje linkomanija.net, mastą, į šios svetainės valdytojo (valdytojų) požiūrį į joje daromus teisių pažeidimus, sprendžia, kad bylą nagrinėjė teismai priėjo prie pagrįstos išvados, jog teisė į intelektinės nuosavybės apsaugą nusveria interneto naudotojų teisę į informacijos, teisėtai prieinamos per aptariamą interneto svetainę, gavimą.
123. Apibendrinant visus pirmiau išdėstytaus argumentus ir išvadas, konstatuotina, kad prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimas šios bylos faktinėmis aplinkybėmis yra proporcinga ieškovės atstovaujamų autorių teisių ir kitų teisių turėtojų pažeistų teisių gynimo priemonė tiek autorių teisių pažeidimų reikšmingumo ir sunkumo, tiek atsakovių laisvės užsiimti verslu, tiek interneto naudotojų teisės skleisti ir gauti informaciją aspektais.

#### *Dėl kitų kasacinių skundų argumentų*

124. Kiti kasacinių skundų argumentai neturi reikšmės vienodai teismų praktikai formuoti ir šiai bylai teisingai išspręsti, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

*Dėl prašymo kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo*

125. Atsakovės AB „Telia Lietuva“, AB Lietuvos radio ir televizijos centras, UAB „Cgates“ ir UAB „Splius“ iki šios bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pradžios pateikė kasaciniam teismui prašymą kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo tokiais klausimais:
- 125.1. Ar gali būti taikomi tokie bendro pobūdžio neterminuoti draudimai, kaip kad pagrindinėje byloje įpareigojimai blokuoti prieigą prie interneto svetainės, kaip jie suprantami pagal Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalį ir Direktyvos 2004/48/EB 11 straipsnį, tarpininkams, kurių paslaugas naudoja trečioji šalis, pažeisdama intelektinės nuosavybės teises, ir ar jie suderinami su Direktyvos 2004/48/EB 3 straipsnio 2 dalies įtvirtintais gynybos būdų proporcingumo reikalavimais bei Chartijos 11 ir 16 straipsniuose nustatytomis pagrindinėmis teisėmis, kai: 1) tarpininkas teikia informacinės visuomenės paslaugą, kurią, kaip įtvirtinta Direktyvos 2000/31/EB 12 straipsnio 1 dalyje, sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinklu arba prieigos prie ryšių tinklo suteikimas; 2) tarpininkas neinicijuoja perdavimo, neparenka perduodamos informacijos gavėjo ir neparenka ir nekeičia perduodamos informacijos; 3) prieš tai nebuvu kreiptasi į tarpininką, kuris interneto svetainei, prie kurios prašoma blokuoti prieigą, teikia prieglobbos paslaugas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/31/EB 14 straipsnį, kad šis pašalintų teises pažeidžiančią informaciją iš serverio ar blokuotą prieigą prie tokio serverio, t. y. nebuvu pasinaudota mažiau varžančiu draudimu.
- 125.2. Kokia interneto svetainės, prie kurios prašoma blokuoti prieigą, turinio dalis, kaip pažeidžianti ieškovo teises, turi būti įrodyta, kad būtų užtikrinamas Direktyvos 2004/48/EB 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas gynybos būdų proporcingumo reikalavimas ir Chartijos 11 bei 16 straipsnyje nustatytos pagrindinės teisės.
- 125.3. Ar suderinama su Direktyvos 2004/48/EB 3 straipsnio 1 dalyje nurodytais intelektinės nuosavybės teisių gynimo procedūroms ir gynybos būdams keliamais sąžiningumo ir teisingumo reikalavimais ir Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teise į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą bei Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnyje įtvirtinta teise į teisingą bylos nagrinėjimą, kai yra nustatoma aktyvi įrodinėjimo pareiga pirmajame klausime minimiems tarpininkams, teismui atsisakius į bylą įtraukti svetainės, prie kurios prašoma blokuoti prieigą, administratorių.
- 125.4. Jeigu atsakymas į trečiąjį klausimą būtų teigiamas, ar yra užtikrinami Direktyvos 2004/48/EB 3 straipsnio 1 dalyje nurodyti intelektinės nuosavybės teisių gynimo procedūroms ir gynybos būdams keliami sąžiningumo ir teisingumo reikalavimai, taip pat Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą bei Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, kai: 1) interneto

svetainei prašomas taikyti draudimas būtų taikomas remiantis tik teisių turėtojo pateiktais įrodymais dėl tariamo intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo; 2) teismas atsisakė įtraukti svetainės, kuriai prašoma taikyti draudimą, administratorių; 3) tarpininkai, kaip jie apibrėžti pirmajame klausime, neturi objektyvių galimybų teikti paaiškinimus, prieštaravimus ar atsikirtimus dėl trečiosios šalies galimai daromų kokių nors teisių pažeidimų, ypač atsižvelgiant į tą aspektą, kad jiems pagal galiojančią ES ir nacionalinę teisę nėra nustatytos kokios nors bendro pobūdžio stebėjimo ar informacijos filtravimo pareigos.

- 126.CPK 3 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teismas, nagrinėdamas bylas, taiko ES teisės normas ir vadovaujasi ES teisminiu institucijų sprendimais, preliminariais nutarimais ES teisės aktų aiškinimo ir galiojimo klausimais. Teismas, kuriam taikant ES teisės normas iškilo ES teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, kurį išnagrinėti būtina, kad sprendimas byloje būtų priimtas, turi teisę sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į kompetentingą ES teisminę instituciją su prašymu pateikti dėl to preliminarų nutarimą. Teismas, kuris yra galutinė instancija nagrinėjamoje byloje ir kuriam taikant ES teisės normas iškilo ES teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimas, privalo prašyti kompetentingos ES teisminės institucijos preliminaraus nutarimo ES teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimu.
- 127.Pirmiau išdėstytos proceso įstatymo nuostatos patvirtina, kad kasacinis teismas, kaip galutinės instancijos teismas, netgi turi pareigą *ex officio* (savo iniciatyva) prašyti kompetentingos ES teisminės institucijos preliminaraus nutarimo ES teisės aktų aiškinimo ar galiojimo klausimu, (žinoma, toks kreipimasis gali būti iniciuotas ir bylos šalies ar šalių), kita vertus, nereiškia, kad toks kreipimasis yra būtinas visais ES teisės normų taikymo atvejais – kasacinis teismas turi pareigą prašyti ES teisminės institucijos preliminaraus nutarimo, jeigu jam, nagrinėjant bylą, iškyla klausimų (neaiškumų), susijusių su konkrečių – atitinkamos civilinės bylos proceso taikytinų – ES teisės aktų aiškinimu ar galiojimu, ir tokie klausimai nėra išspręsti jau priimtais ES teisminių institucijų sprendimais, preliminariais nutarimais.
- 128.Pažymėtina, kad atsakymas į pirmąjį atsakovių prašymo klausimą yra iš esmės pateiktas *Telekabel* bylos sprendime, kuriuo ne vieną kartą buvo remtasi šioje nutartyje, o tiek, kiek šiame ESTT sprendime neatsispindi atsakymai į atskiras šio klausimo dalis, teisėjų kolegijos vertinimu, nekyla tokų neaiškumų, susijusių su atitinkamų direktyvų aiškinimu, kuriems išspręsti reikėtų kreiptis į ESTT.
- 129.Tiek, kiek susiję su likusiais atsakovių prašymo klausimais, dar kartą primintina, kad valstybių narių nustatomų draudimų pagal Direktyvos 2001/29/EB 8 straipsnio 3 dalį sąlygos ir tvarka, išankstiniai reikalavimai ir taikytinos procedūros yra valstybių narių nacionalinės teisės dalykas (žr. šios nutarties 95 punktą). Atsakovių prašymo 2–4 klausimai yra susiję su šios bylos faktinių aplinkybių vertinimu sprendžiant dėl prieigos prie interneto svetainės linkomanija.net blokavimo, kaip autorių teisių ir kitų teisių gynimo priemonės, proporcingumo atsakovių laisvės užsiimti verslu ir interneto naudotojų teisės į saviraiškos ir informacijos laisvę atžvilgiu, o individualių bylos aplinkybių ištymimo ir įvertinimo klausimas nesudaro kreipimosi į ESTT pagrindo. Pažymėtina, kad šioje kasacino teismo nutartyje yra pateiktas

išsamus klausimuose minimų faktinių aplinkybių teisinis įvertinimas atsižvelgiant į ESTT pateiktus išaiškinimus bei generalinių advokatų nuomonės. Primintina, kad generalinio advokato 2017 m. vasario 8 d. išvadoje, pateiktoje *The Pirate Bay* byloje, nurodta, jog tokios priemonės (t. y. prieigos prie interneto svetainės blokavimo) teisėtumą reikėtų vertinti atsižvelgiant į *kiekvieną konkretų atvejį*, analizuojant, viena vertus, priemonės ir jos nulemtos galimybės naudotis informacija atėmimo ir, kita vertus, naudojant šią interneto svetainę padarytų autorių teisių pažeidimų reikšmingumo ir sunkumo proporciumą (minėtos generalinio advokato išvados 74 punktas), o dėl šių aplinkybių vertinimo jau yra pasisakyta šioje kasacinių teismo nutartyje. Be to, pažymėtina, kad atsakovės savo prašyme ne visai tinkamai interpretuoja teismų nustatytas faktines aplinkybes ir padarytas išvadas (nurodo, kad joms buvo nustatyta aktyvi įrodinėjimo pareiga, nors tas nebuvo padaryta pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, kad teismai atsisakė įtraukti į šios bylos procesą interneto svetainės linkomanija.net valdytoją, nors, kas šioje nutartyje buvo ne kartą akcentuota, yra apsunkintos galimybės nustatyti tikrajį šios svetainės valdytoją).

130. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad nėra teisinio pagrindo kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo atsakovių prašyme išdėstytais klausimais.

#### *Dėl bylos procesinės baigties*

131. Teisėjų kolegija, apibendrindama šioje nutartyje išdėstytyus argumentus ir išvadas, konstatuoja, kad atsakovių kasacinių skundų argumentai nesudaro pagrindo naikinti ar keisti apeliacinės instancijos teismo nutarties, todėl ši paliekama nepakeista (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

#### *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

132. Atsakovių kasacinių skundai yra atmeti, vadinti, ieškovė įgijo teisę į bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą (CPK 93 straipsnio 1 ir 3 dalys). Kita vertus, ieškovė nepateikė faktinių duomenų, kurie patvirtintų, kad ji kasaciniame teisme patyrė bylinėjimosi išlaidas, todėl jos prašymas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, pateiktas abiejuose atsiliepimuose į kasacinius skundus, atmetamas.

133. Kasaciniame teisme susidarė 4 Eur išlaidos, susijusios su procesinių dokumentų įteikimu. Šios išlaidos pagal bylos kasacine tvarka išsprendimo rezultatą turėtų būti paskirstytos lygiomis dalimis atsakovėms, pateikusioms kasacinius skundus, tačiau kiekvienai šiai atsakovei tokiu būdu tenkanti išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, dalis yra mažesnė, negu sudaro minimali valstybei priteistina bylinėjimosi išlaidų suma, todėl aptariamu išlaidų atlyginimas nėra priteisiamas valstybei (CPK 92 straipsnis, 96 straipsnio 6 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vado-vaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 361 straipsniu ir 362 straipsnio 1 dalimi,

## **n u t a r i a :**

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 15 d. nutartį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

## **CIVILINIS PROCESAS**

**1.13. Dėl civilinės bylos sustabdymo, kai Europos Žmogaus Teisių Teisme yra nagrinėjama šios bylos šalies pateikta peticija, bei teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo**

*Atsakovo prašymas sustabdyti šią civilinę bylą, kol Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) išnagrinės jo peticiją, CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu negali būti patenkintas, nes neegzistuoja šioje teisės normoje nurodytos ir kasacinio teismo praktikoje suformuluotos jos taikymo sąlygos. EŽTT nenustato bylai reikšmingų fakto ir teisės klausimų, nagrinėdamas peticijas nesukuria prejudicijos, todėl šios civilinės bylos išnagrinėjimo galimybę nepriklauso nuo EŽTT priimtos atsakovo peticijos išsprendimo. EŽTT nebus sprendžiamas klausimas, susijęs su teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimui, kuris yra šios bylos kasacinio nagrinėjimo dalykas, todėl EŽTT priimtas sprendimas nagrinėjamai bylai neturės prejudicinės galios CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkto prasme. Net ir šiam teismui konstatavus Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimą, tai nelemtų vienareikšmiškos išvados dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017 neteisėtumo ir (ar) nepagrįstumo, jos nepanaikintų.*

Situacija, kai byloje dalyvaujantis asmuo pateikia prašymą sustabdyti civilinės bylos nagrinėjimą dėl to, kad jis (ar kitas asmuo) yra pateikęs peticiją EŽTT ir ši jo peticija EŽTT yra priimta nagrinėti, neatitinka CPK 163 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygų tiek dėl subjekto, kuris kreipėsi į EŽTT, tiek dėl šiam teismui pateiktų klausimų aiškaus sąsajumo su civiline byla, kurią prašoma sustabdyti. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad specialias teisines situacijas reguliuojanti CPK 163 straipsnio 2 dalies nuostata tiesiogiai nėra taikoma tais atvejais, kai peticiją EŽTT pateikia savo teises ginantis asmuo (ne teisinę išvadą siekiantis gauti Lietuvos Aukščiausiasis Teismas). Kadangi egzistuoja įstatymas, reglamentuojantis ginčo procesinį santykį, byloje nėra pagrindo pagal įstatymo analogiją taikioti specialiąją CPK 163 straipsnio 2 dalies normą.

Teismui sprendžiant statybos teisėtumo ir statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo klausimą, konkretaus būdo, kaip bus šalinami neteisėtos statybos padariniai, vertinimas sudaro tokio pobūdžio bylos nagrinėjimo dalyką. Atitinkamai konkretus teismo parinktas būdas, nurodytas teismo sprendime, sudaro teismo sprendimo esmę. Situacija, kai asmenys, teismo sprendimu įpareigo to nugriauti statinį, prašymu tokio sprendimo vykdymo tvarka būtų pakeista suteikiant šiam asmeniui teisę perstatyti statinį, neatitinkytų šioje nutartyje aptartos praktikos, pagal kurią teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas galimas, kai teismo sprendime nu-

*rodyta jo vykdymo forma pakeiciama kita lygiaverte arba kitoks pakeitimas atliekamas užtikrinant, jog teismo sprendimas būtų įvykdytas nenukrypstant nuo tame nurodytos sprendimo esmės (teismo patenkinto materialiojo reikalavimo (jo dalies).*

Civilinė byla Nr. 3K-7-91-701/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-18845-2014-2  
Procesinio sprendimo kategorijos: 3.2.3.6.1.1.3;  
3.2.6.10. (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. liepos 12 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Birutės Janavičiūtės, Janinos Januškienės (kolegijos pirmininkė), Gedimino Sagačio, Antano Simniškio (pranešėjas), Dalios Vasarienės ir Vinco Versecko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovų Ž. P., Z. P. ir Druskininkų savivaldybės administracijos kasacinius skundus dėl Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal atsakovų Ž. P. ir Z. P. prašymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo civilinėje byloje pagal ieškovo Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroro ieškinį atsakovams Ž. P., Z. P., Druskininkų savivaldybės administracijai, R. B., Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos dėl administracių aktų, nuomas sutarties ir statybų leidžiančio dokumento panaikinimo bei statinių nugriovimo, trečiasis asmuo – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, įtvirtinančių bylos su stabdymo pagrindus ir reglamentuojančių teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimą, aiškinimo bei taikymo.
2. Atsakovai Ž. P. ir Z. P. praše teismo pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016 vykdymo tvarką: vietoj statinio (unikalus Nr. (*duomenys neskelbtini*) griovimo ir statybvietai sutvarkymo – valčių nuomas punkto atstatymo – leisti rekonstruoti esamą sta-

tinį pagal rekreacinėje zonoje leidžiamų statinių paskirtį, teisės aktų nustatyta tvarka suderinus rekonstrukcijos projektinius pasiūlymus, optimaliai atitinkančius Druskininkų miesto rekreacinių zonų infrastruktūros vystymo poreikius, nustatyti atsakovams Ž. P. ir Z. P. vienerių metų terminą nuo nutarties dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo įsiteisėjimo dienos neteisėtos statybos padariniams pašalinti.

3. Prašyme nurodė, kad pastato nugriovimas, kai egzistuoja įstatyme nustatyta teisėta galimybė jį rekonstruoti, pritaikyti pagal nustatytą sklypų paskirtį, negali būti laikoma atitinkančiu valstybės interesus. Nagrinėjant bylą iš esmės nebuvo teikiami ir svarstomi alternatyvūs neteisėtos statybos padarinių šalinimo variantai, todėl, atsakovų manymu, dėl objektyvių priežasčių tikslinė pakeisti teismo sprendimo vykdymą; pastato pertvarkymas į negyvenamosios (paslaugų) paskirties pastatą (rekonstravimas) labiau atitiktų Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime deklaruotą siekiamą teisingumą, be to, atsakovai patirtų mažesnę finansinę naštą, nei nugriaudami pastatą ir atstatydamai valčių nuomos punktą. Atsakovų teigimu, teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimu nebūtų pakeista paties sprendimo esmė, nes visi neteisėtos statybos padariniai būtų faktiškai pašalinti ir būtų atkurta prieš tai buvusi padėtis.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2018 m. birželio 29 d. nutartimi atsakovų prašymo netenkino.
5. Teismas nustatė, kad Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015 m. spalio 19 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-6775-807/2015 buvo atmettas ieškovo Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroro ieškinys atsakovams Druskininkų savivaldybės administracijai, Nacionalinei žemės tarnybai prie Žemės ūkio ministerijos, R. B., Ž. P. ir Z. P. dėl administracinių aktų, nuomas sutarties ir statybų leidžiančio dokumento panaikinimo bei statinių nugriovimo. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016 šis pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikintas ir priimtas naujas sprendimas, kuriuo, be kita ko, teismas įpareigojo atsakovus Ž. P. ir Z. P. per 6 mėnesius nugriauti pastatą – gyvenamajį namą, unikalus Nr. (*duomenys neskeltini*), (*duomenys neskeltini*). Lietuvos Aukščiausasis Teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017 panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį dėl 2014 m. balandžio 10 d. susitarimo prie 2012 m. kovo 23 d. valstybinės žemės panaudos sutarties ir 2014 m. balandžio 25 d. statinių pirkimio–pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančiais nuo sudarymo momento; kitą sprendimo dalį paliko nepakeistą.
6. Bylos duomenimis, Vilniaus miesto apylinkės teismas 2018 m. vasario 22 d. nutartimi netenkino atsakovų Ž. P. ir Z. P. prašymo dėl sprendimo įvykdymo atidėjimo; 2018 m. kovo 12 d. Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos buvo išduotas vykdomasis dokumentas.
7. Teismas sprendė, kad atsakovų prašymas pakeisti Vilniaus apygardos teismo

2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016 vykdymo tvarką prieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) nuostatomis, reglamentuojančiomis teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo institutą, ir neatitinka teismų praktikos, nes atsakovai siekia pakeisti ne teismo sprendimo vykdymo tvarką, bet patį įsiteisėjusį teismo sprendimą, pakeiciant (išdėstant iš naujo) jo rezoliucinę dalį.

8. Teismas pažymėjo, kad sprendžiant klausimą, ar įpareigoti statytoją nugriauti statinį, ar jo nenugriauti, atsižvelgiant į statybos pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus sukeltą padarinių aplinkai ir visuomenės interesams mastą, tokios statybos padarinių šalinimo pasekmes ir galimybes atkurti iki statybos buvusią padėtį, taip pat administracinių aktų pagrindu įvertinamas turtines teises įgijusių asmenų sąziningumas. Bylą dėl ginčo esmės sprendę teismai išsamiai išnagrinėjo argumentus dėl galimybės nenugriauti statinio – apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pažeistas viešasis interesas nusveria statytojų ir statinius nusipirkusių asmenų interesą įgyti nuosavybės teise į ginčo pastatus, kасacinis teismas konstatavo, jog nagrinėjamu atveju nėra galimybės pašalinti neteisėtos statybos padarinijus pastato nenugriaunant.
9. Teismas padarė išvadą, kad ginčo atveju yra galimas tik vienintelis neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdas – gyvenamojo namo nugriovimas, o atsakovų prašymo dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo patenkinimas leidžiant statinį rekonstruoti iš esmės pakeistų įsiteisėjusį teismo sprendimą. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad atsakovai turėjo galimybę savo prašyme nurodytus argumentus dėl kito neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdo taikymo būtinumo ir pagrįstumo pateikti teismui bylą nagrinėjant iš esmės, tačiau to nepadarė, todėl jų prašomas teismo sprendimo vykdymo tvarkos keitimą sprendimo vykdymo procese negalimas.
10. Teismas nurodė, kad, pagal Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 5 dalį, gauti statybą leidžiantį dokumentą ir įteisinti žemės sklype savavališkai pastatytus (rekonstruotus) statinius galima tik tuomet, kai tokios paskirties naujo statinio statyba yra galima arba tokie šio statinio rekonstravimo, remonto ar griovimo darbai yra galimi pagal galiojančius detaliuosius planus ar žemės valdos projektus (jeigu jie privalomi), taip pat bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ir tokia statyba neprieštarauja imperatyviems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams. Teismas sutiko su Nacionalinės žemės tarnybos argumentais, kad Vilniaus apygardos teismui 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu pripažinus negaliojančia nuo sudarymo momento žemės sklypo nuomas sutartį ir panaikinus Druskininkų savivaldybės administracijos direkторiaus 2011 m. spalio 4 d. įsakymą, kuriuo buvo patvirtintas sklypo detalusis planas, nes šis planas neatitiko žemės sklypui nustatytos specialiosios žemės naujodimo sąlygos – kurortų apsaugos zonas – apribojimų, taigi, ginčo teritorijoje nesant galiojančio teritorijų planavimo dokumento, kuriuo ji būtų suplanuota, negalima nustatyti, kokia statyba ar rekonstrukcija būtų galima, t. y. nėra galimybės nustatyti, ar planuojama atsakovų pastato rekonstrukcija yra teisėta ir galės

būti vykdoma žemės sklype. Dėl to teismas neanalizavo ir plačiau nepasisakė dėl byloje pateiktos specialisto G. N. išvados „Dėl statinių atitikimo sklypo paskirčiai“, taip pat G. T. ekspertiniame nagrinėjime nurodytos rekomendacijos dėl pastato rekonstrukcijos galimumo.

11. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjės bylą pagal atsakovų Ž. P. ir Z. P. atskirajį skundą, 2018 m. spalio 30 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartį paliko nepakeistą.
12. Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad šioje byloje teismo sprendimu buvo konstatuota, jog ginčo gyvenamasis namas yra pastatytas pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą. Būdai, nustatantys, kaip reikėtų pašalinti neteisėtos statybos teisinius padarinius, reiškia tokio sprendimo vykdymo tvarką, kuri buvo nustatyta tuo pačiu teismo sprendimu ir kuri pagal CPK 284 straipsnio nuostatas gali būti peržiūrėta pasikeitus esminėms aplinkybėms.
13. Teismas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas pagristai nustatė, jog teismo sprendime, kurio vykdymo tvarką prašoma pakeisti, detaliai motyvuota, kodėl buvo parinktas būtent toks neteisėtos statybos pasekmių šalinimo būdas. Neteisėtos statybos pasekmių šalinimo būdo parinkimas taip pat sudarė bylos kasacinio nagrinėjimo dalyką – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartyje motyvavo, kodėl turi būti taikomas įpareigojimas nugriauti pastata, o ne kitas neteisėtos statybos pasekmių šalinimo būdas.
14. Teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimo Nr. 343 77 punkte nustatyta, jog antroje kurorto apsaugos zonoje draudžiama vykdyti statybos ir kasybos darbus, nesusijusius su kurorto paskirtimi ir jo plėtojimu bei aplinkos tvarkymu, t. y. šioje normoje nustatytas bendras draudimas vykdyti statybos darbus, jis nesiejamas išimtinai su gyvenamosios paskirties pastatų statyba. Dėl to teismas atmetė atsakovų argumentus, kad rekreacinės paskirties teritorijoje negali būti eksploatuojamas gyvenamosios paskirties pastatas, tačiau tai nekludo pertvarkyti tokį pastatą į poilsio paskirties ir jį įteisinti.
15. Teismas konstataavo, kad bylą išnagrinėjus iš esmės parenkant konkretų neteisėtos statybos pasekmių šalinimo būdą teismo sprendime buvo įvertinti ir kiti kriterijai, susiję su statybos proceso dalyvių sąžiningumu bei visuomenės poreikiu išsaugoti šią teritoriją kaip viešų erdviių pasyvios rekreacijos teritoriją ir kaip miesto rekreacinus bei bendro naudojimo želdynus.

### III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

16. Kasaciniu skundu atsakovai Ž. P. ir Z. P. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartį bei priimti naują sprendimą – pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016 vykdymo tvarką. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 16.1. Teismai padarė nepagrįstą išvadą, kad atsakovai siekia pakeisti įsiteisėjusį teismo sprendimą, keičiant ne jo vykdymo tvarką, o rezoliucinę dalį, t. y. sprendimo esmę. Kasacinis teismas yra išaiškinės, kad teismo sprendimo

vykdymo tvarkos pakeitimas – tai kitokios sprendimo įvykdymo tvarkos nustatymas, palyginti su teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodyta jo įvykdymo tvarka ar išprastine tam tikros rūšies sprendimų vykdymo tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-83/2013). Šis išaiškinimas patvirtina, kad teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas yra neatsiejamai susijęs su teismo sprendimo rezoliucinės dalies pakeitimui. Priešingu atveju teismo sprendimo vykdymo tvarkos keitimas, nepakeičiant teismo sprendimo rezoliucinės dalies, neužtikrintų ginčo šalių teisių apsaugos, o teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo institutas būtų neveiksmingas.

- 16.2. Teismai neatsižvelgė į aplinkybę, kad byloje yra kilęs ginčas dėl detalojo plano sprendinių pripažinimo neteisėtais, statybos pripažinimo neteisėta ir neteisėtos statybos padarinių pašalinimo, bet ne dėl savarankiško tikslo – nugriauti esamą statinį. Dėl to atsakovų prašymas pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką neturėtų būti vertinamas kaip siekis išvengti pareigos pašalinti neteisėtos statybos padarinius, tačiau kvalifikuotinas kaip jų siekis gauti leidimą kitokia tvarka (kitokiu būdu) pašalinti neteisėtos statybos padarinius. Nors sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas leidžiant atsakovams pertvarkyti (rekonstruoti) ginčo pastatą į tokios paskirties statinį, kokio statyba yra galima (leidžiama) rekreacineje teritorijoje, nulemtų sprendimo rezoliucinės dalies pakeitimą, tačiau CPK néra nustatyta, kad, keičiant teismo sprendimo vykdymo tvarką, negali būti keičiama to sprendimo rezoliucinė dalis. Svarbu, kad nebūtų iškreiptas sprendimo rezoliucinėje dalyje išdėstyto patenkinto materialiojo reikalavimo turinys ir nebūtų pakeista sprendimo esmė. Patenkinus atsakovų prašymą šie reikalavimai nebūtų pažeisti, nes atsakovams išliktų pareiga pašalinti neteisėtos statybos padarinius.
- 16.3. Vilniaus apygardos teismas, priimdamas 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimą, netyrė, nevertino ir sprendime nepaneigė galimybės neteisėtos statybos padarinius pašalinti ne nugriaunant pastatą, bet pertvarkant (rekonstruojant) ji į tokios paskirties statinį, kokio statyba yra galima (leidžiama) atsižvelgiant į žemės sklypui (*duomenys neskelbtini*) nustatyta pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį (kita), naudojimo būdą (rekreacinių teritorijos) ir pobūdį (ilgalaike (stacionaraus) poilsio pastatų statyba). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartyje taip pat nepaneigė tokios galimybės. Teismai padarė išvadą, kad gyvenamosios paskirties pastato statyba negali būti įteisinta (šios išvados atsakovai nekvinstonuoja), tačiau byloje nebuvu keltas ir svarstyta klausimas dėl neteisėtos statybos padarinių pašalinimo pertvarkant (rekonstruojant) gyvenamosios paskirties pastatą į poilsio paskirties statinį. Atsakovai šio klausimo nekélė, nes iš esmės nesutiko su aplinkybe, kad pastatas pastatytas neteisėtai, priešingas elgesys būtų liudijęs atsakovų pozicijos prieštaringumą.
- 16.4. Aplinkybę, kad Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu buvo panaikintas Druskininkų savivaldybės administracijos direktoriaus 2011 m. spalio 4 d. įsakymas, kuriuo buvo patvirtintas ginčo teritorijos

detalusis planas, teismai nepagrįstai vertino kaip panaikinančią galimybę nustatyti, ar planuojama atsakovų pastato rekonstrukcija yra teisėta ir ar galės būti vykdoma žemės sklype. Atsakovai į bylą pateikė teismo eksperto G. T. 2018 m. birželio 6 d. ekspertinio nagrinėjimo išvadas (kad egzistuoja techninės galimybės pertvarkyti (rekonstruoti) gyvenamosios paskirties pastatą (*duomenys neskelbtini*) į poilsio paskirties pastatą, pritaikant jį pagal rekreacinę paskirtį; toks pertvarkymas neprieštarautų Druskininkų savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniams). Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-134-916/2016 pateiktais išaiškinimais, nesant galiojančio detaliojo plano, teismai privalėjo vertinti, ar pastato pertvarkymas (rekonstrukcija) yra (ne)galimas pagal aukštesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentą – Druskininkų savivaldybės teritorijos bendrajį planą.

- 16.5. Teismai konstatavo, kad pastato rekonstrukciją leidžiantis dokumentas atsakovams nebūtu išduotas, nors statybos leidimų išdavimas yra Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prerogatyva. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas neapibrėžia situaciją, kai statybą leidžiantis dokumentas išduodamas leidžiant statybą teritorijoje, kurioje apskritai nėra parengto detaliojo plano, nors toks turėjo būti parengtas. Neteisėtos statybos padarinių šalinimo būdų taikymo aspektu tokia situacija negali būti vertinama kaip savaimė eliminuojanti galimybę per nustatyta terminą pašalinti procedūrų pažeidimus ir įteisinti statybas. Sprendžiant dėl naujo statinio statybos ar rekonstrukcijos nesant detaliojo plano, privalu įvertinti, ar tokia statyba yra negalima pagal aukštesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentus, ar tokia statyba prieštarauja imperatyviems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugomų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams.
- 16.6. Regionų apygardos administracinių teismo Kauno rūmuose yra nagrinėjama administracinių bylų Nr. I-1271-423/2018 pagal atsakovų skundą Lietuvos valstybei ir Druskininkų savivaldybei, kuriuo prašoma priteisti 1 567 505 Eur turtinės ir 50 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą. Negalėdami įgyvendinti nuosavybės teisės į sąžiningai įsigytą turtą bei apsigyventi statytame pastate atsakovai patirs tiek turtinę, tiek neturtinę žalą, o tai lems dideles išlaidas Lietuvos valstybės ir savivaldybės biudžetams.
17. Kasaciniu skundu atsakovė Druskininkų savivaldybės administracija prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinių instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 17.1. Kasaciniu skundu nekvestionuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išvada, kad gyvenamosios paskirties pastatas (neteisėtos statybos padarinys) negali būti įteisintas gavus naują statybos leidimą, tačiau atkreipiamas dėmesys į tai, kad, sprendžiant klausimą dėl 2014 m. birželio 4 d. statybos leidimo pripažinimo negaliojančiu, esminę reikšmę turėjo ne konkretus neteisėtos statybos padarinių šalinimo būdo parinkimas, o pats neteisėtos statybos konstatavimo faktas. Byloje nesant išreikštose pastato savininkų valios jį re-

konstruoti, alternatyvūs neteisėtos statybos padarinių šalinimo būdai liko neįvertinti (o atsakovai neturėjo pareigos teikti dėl jų pasiūlymus).

- 17.2. Kadangi 2014 m. birželio 4 d. statybos leidimą, kurio pagrindu, be kita ko, buvo nugriautas valčių nuomas punktas, teismai pripažino negaliojančiu visa apimtimi, tai atsakovui Ž. P. kilo pareiga atstatyti šį valčių nuomas punktą. Ši aplinkybė patvirtina, kad nėra nei faktinio, nei teisinio pagrindo, dėl kurio pastatas rekonstrukcijos būdu negalėtų būti pertvarkytas į negyvenamosios paskirties pastatą, maksimaliai atitinkantį kurorto poreikius. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016 esmė – gyvenamosios paskirties pastato pašalinimas iš rekreacinės teritorijos, o pastato griovimas ir negyvenamosios (paslaugų) paskirties pastato atstatymas yra tik vienas iš šio teismo sprendimo įvykdymo būdų; sprendimo esmė taip pat atitinką gyvenamosios paskirties pastato pertvarkymas į negyvenamosios (paslaugų) paskirties pastatą, toks sprendimo įvykdymo būdas mažiau ribotų atsakovų nuosavybės teisę.
- 17.3. Teismai nepagrįstai sprendė, kad, nesant Vijūnėlės parko teritorijos detaliojo plano, nėra galimybės įvertinti, ar pastato rekonstrukcija yra galima. Kasacinis teismas 2016 m. birželio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-134-916/2016 yra išaiškinės, kad Statybos įstatymas nedraudžia statybos leidimo išdavimo dėl statybos teritorijoje, kurioje nėra detaliojo plano, nors toks planas turėjo būti parengtas; statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo būdų taikymo aspektu tokia situacija negali būti vertinama kaip savaime eliminuojanti galimybę per nustatytą terminą pašalinti procedūrų pažeidimus ir įteisinti statybas. Ginčo pastato pertvarkymas iš gyvenamosios paskirties į negyvenamosios (poilsio) yra galimas atsižvelgiant į Druskininkų savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendinius, taip pat neprieštarauja ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimui Nr. 343.
- 17.4. Pripažinus, kad pastato rekonstrukcija yra galima, teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimais labiau užtikrintų tiek Ž. P. ir Z. P., tiek Lietuvos Respublikos ir Druskininkų savivaldybės interesus bei nepakeistų teismo sprendimo esmės – pašalinti neteisėtos statybos padarinius. Kasacinis teismas, remdamasis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) 2018 m. sausio 9 d. sprendimu byloje *Tumeliai prieš Lietuvą*, yra nurodės, kad panaikinus statybos leidimą ir taikant teisinius padarinius turi būti nustatomi dėl neteisėto statybos išdavimo kalti asmenys, kurių neteisėti veiksmai lėmė ir statybos neteisėtumą bei sudarė pagrindą nugriauti tokius statinius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-250-915/2018). Vilniaus apygardos teismas civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016, spręsdamas klausimą dėl statybų leidžiančio dokumento panaikinimo ir statybos padarinių šalinimo, neanalizavo asmenų (tarp jų ir valstybės institucijų) kaltės, nugriauti pastatą asmeninėmis lėšomis įpareigojo tik jo pirkėjus – savininkus Ž. P. ir Z. P., nors byloje nenustatyta jų kaltė įgyjant statybos leidimą ir pagal jį įgyvendinlus statytojo teises.

Byloje dalyvaujantys asmenys (Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija ir Nacionalinė žemės taryba), atsakingi už kilusius neigiamus padarinius, nebuvo įpareigoti pašalinti neteisėtos statybos padarinius, be to, jie deklaratyviai prieštarauja teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimui ir tokiais veiksmais didina Ž. P. ir Z. P. patiriamą žalą.

- 17.5. Ieškinio reikalavimą dėl statybos leidimo panaikinimo ir statybos padarinį šalinimo pareiškė prokuroras, gindamas viešąjį interesą. Pagal CPK 5 straipsnio 3 dalies ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 1 dalies nuostatas, prokuroras, reikšdamas ieškinį viešajam interesui ginti, kartu gina valstybęs, visuomenės ir asmenų interesus, tarp jų ir teisę į nuosavybės apsaugą, kai asmuo įgydamas nuosavybę veikė teisėtai. Dėl to pastato nugriovimas, egzistuojant galimybei ji įteisinti, nelaikytinas atitinkančiu valstybęs, taip pat ir ieškovo interesus.
- 17.6. Teismai netinkamai aiškino ir taikė įrodymus bei įrodinėjimą reglamentojančias teisės normas, nukrypo nuo teismų praktikos analogiško pobūdžio bylose, pažeisdami CPK 18, 182 straipsnių nuostatas, paneigė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartyje padarytą išvadą (prejudicinį faktą), kad statyba ginčo teritorijoje yra galima. Nurodytoje nutartyje kasacinis teismas sprendė, kad individualiai ir privačiai naudojamo gyvenamojo pastato statyba nepriskirtina prie statybos, kuri susijusi su kurorto infrastruktūros plėtra, tačiau taip pat atkreipė dėmesį į tai, jog ginčo teritorijoje gali būti statomi su sveikatinimo, poilsio, paslaugų, gydymo ir kiti su kurorto lankytojų aptarnavimu susiję pastatai. Siekdami pagrįsti savo prašymą pakeisti sprendimo vykdymo tvarką, atsakovai pateikė architekto G. N. išvadą (kad pastata galima rekonstruoti, ji pritaikant pagal rekreacinię paskirtį) ir teismo eksperto G. T. ekspertinį nagrinėjimą (patvirtinančią, kad pastato pertvarkymas į rekreacinię paskirties pastatą neprieharautų Druskininkų savivaldybės teritorijos bendrojo plano sprendiniams), tačiau bylą nagrinėjė teismai, pažeisdami įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą reglamentojančias proceso teisės normas, šių įrodymų nevertino, viešojo intereso elementą turinčioje byloje nesiémė veiksmų, kad būtų pašalinti prieštaravimai tarp skirtingų faktinių duomenų – nepasiūlé šalims pateikti papildomų įrodymų (CPK 179 straipsnio 1 dalis) ir (ar) patys nerinko įrodymų (CPK 179 straipsnio 2 dalis).
18. Ieškovas atsiliepime į atsakovų Ž. P. ir Z. P. kasacinį skundą prašo Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartį palikti nepakeistas. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 18.1. Atsakovai neteisingai interpretuoja Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo rezoliucinę dalį, nepagrįstai nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nusprendė įpareigoti atsakovus nugriauti gyvenamajį namą ir atstatyti valčių nuomas punktą; nurodytu sprendimu atsakovai įpareigoti per 6 mėnesius nugriauti pastatą – gyvenamajį namą (*duomenys neskelbtini*); apie jokį statinio atstatymą nei teismo sprendimo rezoliucinėje, nei motyvuojamojoje dalyse neužsimenama.

- 18.2. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime konstatavo, kad, sudegus valčių nuomas punktui ir nugriovus statinio liekanas, valstybinės žemės nuoma neatitiko būtinujų sąlygų, kuriomis valstybinė žemė išnuomojama ne aukciono būdu, todėl nugriovus valčių nuomas punktą žemę turėjo tapti laisva. Lietuvos Aukščiausasis Teismas sutiko su šia Vilniaus apygardos teismo išvada, 2017 m. birželio 22 d. nutartyje pažymėjo, kad R. B., statydamas valstybinės žemės sklype gyvenamajį namą ir sudaręs šio sklypo nuomas sutartį, įgyvendino tariamą teisę į valstybinės žemės nuomą ne aukciono tvarka, nustatyta tiems atvejams, kai valstybinės žemės sklypas yra reikalingas esamam statiniui eksplloatuoti pagal Nekilnojamomo turto kadastre įrašytą jo tiesioginę paskirtį, nors iš anksto buvo žinoma, kad nebuvo teisinio pagrindo nuomoti ginčo valstybinę žemę ne aukciono tvarka; R. B. veiksmai neatitiko teisingumo ir sąžiningumo principų, todėl jis prisiémė padarinių, kylančių dėl imperatyviųjų įstatymo normų reikalavimų nepaisymo, riziką. Kasacinis teismas atmetė atsakovų argumentą, kad, pastatui sudegus, jo savininkas turi teisę atstatyti buvusį pastatą, o kartu – nuomoti valstybinę žemę ne aukciono tvarka; pažymėjo, jog byloje nustatyta, kad vietoj nugriauto pastaugų paskirties valčių nuomas punkto buvo pastatytas gyvenamasis pastatas, t. y. visai kitos paskirties, nesutampačios su nurodyta Nekilnojamomo turto registre, statinys, o tai lemia skirtingą teritorijos naudojimą.
- 18.3. Teismų nustatytos aplinkybės ir pateikti argumentai aktualūs sprendžiant dėl atsakovų prašymo pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką, nes, ši prašymą patenkinus, kartu turėtų būti sprendžiamas ir naudojimosi valstybine žeme klausimas, o tai reikštų ne tik sprendimo vykdymo tvarkos, bet ir paties sprendimo išvadų pakeitimą. Patenkinus atsakovų prašymą, būtų pakeista ne tik sprendimo rezoliucinė dalis, bet ir įsiteisėjusio bei vykdytino teismo sprendimo esmė. Tai reikštų, kad teismas, taikydamas sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo institutą, turėtų pasisakyti dėl klausimo, kuris nebuvo svarstytas bylą nagrinėjant iš esmės. Be to, atsakovų siūlomas sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas yra tiesiogiai susijęs su teritorijų planavimo procesu ir naujų statybos leidimų išdavimu, tačiau šioje stadijoje teismas minėtų klausimų spręsti neturi galimybės. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu nuspręsta statinį griauti, o statinio rekonstrukcijos galimybė svarstyta nebuvo. Priešingas situacijos aiškinimas prieštarautų tiek CPK nuostatom, tiek teismų praktikai.
19. Atsakovė Nacionalinė žemės tarnyba atsiliepime į atsakovų Ž. P. ir Z. P. kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, o Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spaļio 30 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartį paliki nepakeistas. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 19.1. Byloje nėra ginčo dėl to, jog įsiteisėjusiam Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime nustatytas 6 mėnesių terminas gyvenamajam namui nugriauti yra pasibaigęs ir šis pastatas jau turėjo būti nugriautas, tačiau atsakovai vietoj statinio griovimo ir statybvietai sutvarkymo siekia rekonstruoti šį statinį. Kasacinio skundo argumentai, kad, patenkinus

- atsakovų prašymą, jiems išliktų pareiga pašalinti neteisėtos statybos padarinius, iš esmės prieštarauja sprendimo esmei, nes atsakovai yra įpareigoti nugriauti statinius, o juos rekonstravus būtų įteisinta neteisėta statyba, bet ne pašalinti neteisėtos statybos padariniai. Jeigu būtų pakeista sprendimo vykdymo tvarka, tai prieštarautų CPK 7, 18, 284 straipsnių nuostatomis ir teismų praktikai, nes atsakovai prašymu siekia pakeisti įsiteisėjusio teismo sprendimo rezoliucinę dalį (sprendimo esmę), o ne jo vykdymo tvarką.
- 19.2. Teismai, nagrinėdami bylą iš esmės, išsamiai įvertino galimus taikyti neteisėtos statybos padarinių šalinimo būdus; kasacinis teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartyje konstatavo, kad, vadovaujantis Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 9 dalies 1 ir 2 punktų nuostatomis, nagrinėjamu atveju nėra galimybės pašalinti neteisėtos statybos padarinius pastato nenugriaunant. Dėl to darytina išvada, kad Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime nurodytas neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdas – ginčo pastato nugriovimas – yra vienintelis galimas.
- 19.3. Nuosavybės teisę į pastatyta statinį pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.47 straipsnio 4 punktą statytojas įgytu tik tada, jeigu laikytusi įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytos statinį statybos tvarkos. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu pripažinus negaliojančia nuo sudarymo momento žemės sklypo (*duomenys neskeltini*) nuomas sutartį, atsakovai neturi teisinio pagrindo naudotis šiuo žemės sklypu ir tame vykdyti pastato rekonstrukcijos (Statybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punktas, 27 straipsnio 5 dalies 6 punktas, statybos techninio reglamento STR 1.05.01:2017 „Statybų leidžiantys dokumentai. Statybos užbaigimas. Statybos sustabdymas. Savavališkos statybos padarinių šalinimas. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybų leidžiantį dokumentą padarinių šalinimas“, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. gruodžio 12 d. įsakymu Nr. Dl-878 (toliau – STR 1.05.01:2017), 50 punktas, Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 5 dalis). Kadangi Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu ginčo teritorijos detalusis planas buvo panaikintas ir priimant skundžiamus teismų procesinius sprendimus ginčo teritorijoje nebuvo galiojančio detaliojo plano, kuriuo ji būtų suplanuota, teismai negalėjo nustatyti, kokia statyba ar rekonstrukcija būtų galima, ar atsakovų planuojama pastato rekonstrukcija yra teisėta ir galės būti vykdoma žemės sklype.
- 19.4. Kadangi teismams nagrinėjant bylą iš esmės buvo nustatyta, kad šio ginčo atveju yra galimas tik vienintelis neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdas – ginčo pastato nugriovimas, ginčo teritorijos detalusis planas yra panaikintas, o atsakovai neturi jokio teisinio pagrindo toliau naudotis žemės sklypu ir tame esančiu pastatu, tai teismai neturėjo pagrindo priimti ir svarstyti šios nutarties 16.4 punkte nurodytų atsakovų naujai pateiktų įrodymų; šie įrodymai negali sukelti atsakovams jokių teisėtų lūkesčių dėl galimybės ateityje rekonstruoti pastatą ir teisėtai valdyti žemės sklypą.

- 19.5. Lietuvos Aukščiausiam Teismui 2017 m. birželio 22 d. nutartyje konstatavus, kad nėra galimybės pašalinti neteisėtos statybos padarinius pastato nenugriaunant, skundžiamose nutartyse teismai pagrįstai sprendė, jog negali būti keičiama sprendimo vykdymo tvarka, suteikiant atsakovams teisę įteisinti neteisėtai pastatytą pastatą, o ne įpareigojant juos statinį nugriauti. Tokia išvada atitinka kasacinio teismo praktiką, pagal kurią, nesant galimybės įteisinti neteisėtos statybos, vienintelis teisėtas galimas neteisėtos statybos padarinių šalinimo būdas yra įpareigojimas statinius nugriauti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-449/2013; 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-134-916/2016; kt.).
- 19.6. Šios nutarties 16.6 punkte nurodytoje administracinėje byloje nagrinėjamas žalos atlyginimo klausimas dar nėra išspręstas, nes ši byla yra sustabdyta, iki bus išnagrinėtas atsakovų kasacinis skundas ir priimtas procesinis sprendimas šioje byloje.
20. Trečiasis asmuo Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija atsiliepime į atsakovų Ž. P. ir Z. P. kasacinių skundą prašo kasacinių skundų atmesti, Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartį palikti nepakeistas. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 20.1. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimas, kuriuo atsakovai įpareigoti pašalinti neteisėtos statybos padarinius – nugriauti statinį, yra privalomas ir vykdytinas (CPK 18 straipsnis). Atsakovų pateiktas prašymas pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką neatitinka šio instituto paskirties, t. y. juo iš esmės siekiama pakeisti galiojančio (įsiteisėjusio) teismo sprendimo esmę, o tai neatnaujinus proceso pagal civilinio proceso taisykles nėra leidžiama. Atsakovai vykdymo procese siekia, kad byla būtų išnagrinėta iš naujo, nustatant kitą statybos padarinių šalinimo būdą, nors byloje nėra įrodymų, pagrindžiančių pasikeitusias faktines aplinkybes nuo bylos nagrinėjimo apeliacinių instancijos teisme.
- 20.2. Dėl statinio nugriovimo pasiskė tiek Vilniaus apygardos teismas 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime, tiek kasacinis teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartyje; teismai sprendė, kad nagrinėjamu atveju nėra galimybės pašalinti neteisėtos statybos padarinių pastato nenugriaunant. Pagal Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalį teismas parenka vieną iš statybos padarinių šalinimo būdų; spręsdamas klausimą, ar įpareigoti statytoją (užsakovą) ar kitą šio straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodytą asmenį nugriauti statinį ar jo ne-nugriauti, atsižvelgia į Statybos įstatymo 33 straipsnio 3 dalyje nurodytas aplinkybes. Šis reguliavimas atsakovams buvo žinomas, teismai pagal nurodytas nuostatas vertino argumentus dėl statybos padarinių šalinimo būdų parinkimo, todėl atsakovų sprendimo vykdymo stadioje pateikti argumentai dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo nėra pagrįsti.
- 20.3. Net ir įpareigoti nugriauti statinį atsakovai neprarado teorinės galimybės šį statinį įteisinti; toks įteisinimas yra galimas bet kurioje stadioje, tam nėra

būtina keisti teismo sprendimo vykdymo tvarką. Pažeidimai šalintini laikantis Statybos įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų statytojui, taip pat kitų sąlygų dėl statybos galumo.

- 20.4. Jeigu atitinkami faktai ir teisinis reguliavimas, sudarę pagrindą statinio neigiauti, bet jį įteisinti, egzistavo ginčą nagrinėjant iš esmės, atsakovai turėjo juos įrodyti, taip pat galėjo skusti teismų procesinius sprendimus apeliacine ir kasacine tvarka. Įsiteisėjus teismo sprendimui, kuriame nustatytas vienas iš Statybos įstatymo 33 straipsnyje įtvirtintų alternatyvių statybos padarių šalinimo būdų, kvestionuoti tokį teismo sprendimą neatnaujinus bylos nagrinėjimo néra teisino pagrindo; spręsti dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos, neginčiant teismo sprendimo, būtų galima tik esant po teismo sprendimo pasikeitusiems juridiniams faktams.
- 20.5. Atsakovai turėjo įvertinti bylos pobūdį, nurodomus pažeidimus ir savo interesų gynimo poreikį bei pagal tai pasirinkti savo gynybos poziciją. Nors jie neprivalo gintis nuo reiškiamų reikalavimų ar teikti įrodymus, tačiau turi suvokti, kad, nepasinaudoję CPK nustatytomis savo teisių gynimo priemonėmis, pasibaigus procesui jų neteks. Atsakovai turėjo objektyvias galimybes savo kasaciniame skunde nurodytus siūlymus dėl neteisėtos statybos padarinijų šalinimo būdų pateikti bylą nagrinėjant iš esmės, o ne vykdymo proceso stadioje, kai teismo sprendimas jau yra įsiteisėjės. Nepasinaudojimas jomis vertintinas kaip atsakovų veikimas savo rizika.
- 20.6. Kasaciniame skunde keliamas įrodinėjimo taisyklių aiškinimo ir taikymo klausimas, tačiau nenurodyta, kokia įrodinėjimo taisyklių buvo pažeista.
- 20.7. Šios nutarties 16.4 punkte nurodyti argumentai nepagriesti. Atsakovų nurodytas bendrasis planas galiojo ir teismo sprendimo priėmimo metu, t. y. sprendžiant klausimą dėl statinio statybos teisėtumo, todėl argumentai dėl jo taikymo galėjo ir turėjo būti pateikti bylą nagrinėjant iš esmės. Statytojo teisei igyvendinti neužtenka teritorijų planavimo dokumento, t. y. atitinkies bendrojo plano sprendiniams; asmuo turi atitinkti visas Statybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas. Jei atsakovai, jų nuomone, atitinka statytojams keliamus reikalavimus, o statyba – visas teisės aktuose nurodytas sąlygas, jie turi galimybę kreiptis dėl statybų leidžiančio dokumento išdavimo ir statinio įteisinimo, net ir nesant pakeistos sprendimo vykdymo tvarkos.
- 20.8. Teisė būti statytoju gali būti igyvendinama tik kai statytojas, be kita ko, turi statybą leidžiantį dokumentą (kai jis privalomas) ir žemės sklypą, kuriamo statomas statinys, valdo nuosavybės teise arba valdo ir naudoja kitais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais (Statybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalis). Pagal STR 1.05.01:2017 53, 54 punktus, statybą leidžiantys dokumentai, suteikiantys teisę rekonstruoti arba remontuoti statinius, išduodami tik nustatyta tvarka užbaigus šiu statinių statybą. Ginčo statinio statyba nebuvo ir néra užbaigta (Nekilnojamomojo turto registre užregistruotas 36 proc. baigtumo statinys), be to, statyba buvo pripažinta neteisėta ir dokumentai, kurių pagrindu buvo sukurtas daiktas, panaikinti. Vilniaus apygardos teismui 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu pripažinus

negaliojančia nuo sudarymo momento žemės sklypo nuomas sutartį, atsakovai neturi teisinio pagrindo naudotis žemės sklypu ar jį valdyti ir jame vykdyti naujos statybos, rekonstrukcijos ar kokių nors kitų statybos darbų, susijusių su statiniu. Nurodytos aplinkybės patvirtina, kad nėra nei faktinių, nei teisių prielaidų spręsti dėl kitokio statybos padarinių šalinimo būdo.

- 20.9. Atsakovai 36 proc. baigtumo gyvenamajį namą įsigijo 2014 m. balandžio 25 d., kai Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros prokuroras jau buvo inicijavęs bylą dėl statybos leidimų ir administracinių aktų panaikinimo bei valstybinės žemės nuomas sutarties pripažinimo negaliojančia, o vėlesnius statybos darbus atliko esant iškeltai bylai ir pritaikytoms laikinosioms apsaugos priemonėms, todėl veikė savo rizika. Pagal Nekilnojamomojo turto kadastro ir registro bylą Nr. (*duomenys neskeltini*) (duomenys užfiksuoti 2015 m. gegužės 25 d.), pastato statybos pabaigos metai – 2015 m., baigtumo procentas – 94 proc.; šios aplinkybės patvirtina, kad atsakovai vykdė darbus savo rizika esant iškeltai bylai, be to, pažeisdami pritaikytas laikinasių apsaugos priemones, bendrą atidumo, rūpestingumo principą, todėl turi prisiminti atsakomybę dėl imperatyvių teismo draudimų atlikti statybos darbus nesilaikymo.
21. Atsakovė Nacionalinė žemės tarnyba atsiliepime į atsakovės Druskininkų savivaldybės administracijos kasacinių skundą prašo kasacinių skundą atmesti. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartį palikti nepakeistas. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 21.1. Atsakovų Ž. P. ir Z. P. prašymą pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką nagninėje teismų nustatė, kad šis prašymas prieštarauja teisės aktų nuostatom, reglamentuojančiomis teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo institutą, juo atsakovai siekia pakeisti įsiteisėjusį teismo sprendimą (jo rezoliucinę dalį), t. y. pakeisti sprendimą iš esmės. Sprendžiant ginčą dėl statybos (ne) teisėtumo buvo išsamiai išnagrinėti argumentai dėl galimų neteisėtос statybos padarinių šalinimo būdų, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartyje konstatavo, kad nagrinėjamu atveju nėra galimybės pašalinti neteisėtос statybos padarinius pastato nenugriaunant. Dėl to darytina išvada, kad šiuo atveju yra galimas vienintelis neteisėtос statybos padarinių pašalimo būdas – gyvenamojo namo (*duomenys neskeltini*) nugriovimas.
- 21.2. Remiantis CK 4.47 straipsnio 4 punktu, statytojas įgyja nuosavybės teisę į pastatyta statinį tik tada, jeigu laikesi įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytos statinių statybos tvarkos; jeigu daiktas sukuriamas nesilaikant teisės normose nustatyta reikalavimų, jis negali būti pripažistamas nuosavybės teisės objektu ir statytojas neturi teisės tokiu statiniu naudotis, juo disponuoti (rekonstruoti, parduoti, išnuomoti ar pan.). Teismams panaikinus žemės sklypo (*duomenys neskeltini*) nuomas sutartį ir ginčo teritorijos detalųjį planą, atsakovai Ž. P. ir Z. P. neturi teisės disponuoti nurodytu sklypu, jie neturi teisės vykdyti žemės sklype esančio pastato rekonstrukcijos ir toliau juo disponuoti, taip pat negali gauti statybų leidžiančio dokumento, todėl būtina tokį neteisėtą statinį pašalinti. Pirmiau nurodytos išvados

nepaneigia kasacinio skundo argumentai, kad atsakovai turi pareigą ne tik nugriauti pastatą, bet ir atstatyti negyvenamosios paskirties pastatą – valčių nuomas punktą, nes pagal teisės aktų nuostatas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartyje nustatyta aplinkybes bei išdėstytaus motyvus pastato pertvarkymas iš gyvenamosios paskirties į negyvenamosios (poilsio) paskirties statinį néra galimas.

- 21.3. Nors kasaciniame skunde nurodoma, kad atsakovai nesiekia iš esmės pakieisti įsiteisėjusio teismo sprendimo, akivaizdu, jog Ž. P. ir Z. P. siekia vietoj statinio griovimo ir statybietės sutvarkymo rekonstruoti esamą statinį. Kasacinio skundo argumentai, kad pastato nugriovimas – tai tik vienas iš teismo sprendimo įvykdymo būdų, iš esmės prieštarauja sprendimo esmei, nes Ž. P. ir Z. P. buvo įpareigoti nugriauti statinį, taigi jį rekonstravus būtų įteisintos neteisėtos statybos, bet ne pašalinti neteisėtos statybos padariniai. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimasis prieštarautų CPK 7 straipsnio 1 dalies, 18, 284 straipsnių nuostatomis ir teismų praktikai.
- 21.4. Teismams nagrinėjant ginčą iš esmės panaikinus ginčo teritorijos detalųjį planą ir žemės sklypo nuomas sutartį (atsakovams neturint jokio teisinio pagrindo toliau naudotis žemės sklypu ir tame esančiu pastatu) bei nustaciui, kad yra galimas vienintelis neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdas – pastato – gyvenamojo namo nugriovimas, sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo klausimą sprendžiantiems teismams nebuvo jokio teisinio pagrindo priimti ir svarstyti atsakovų naujai pateiktus įrodymus (specialisto G. N. išvadą, teismo eksperto G. T. ekspertinį nagrinėjimą), nes jie negali sukelti atsakovams jokių teisėtų lūkesčių dėl galimybės ateityje rekonstruoti pastatą ir teisėtai valdyti žemės sklypą.
- 21.5. Lietuvos Aukščiausiajam Teismui 2017 m. birželio 22 d. nutartyje konstatavus, kad néra galimybės pašalinti neteisėtos statybos padarinius pastato nenugriaunant, teismai skundžiamose nutartyse pagrįstai nustatė, jog negali būti keičiamas sprendimo vykdymo tvarka, suteikiant atsakovams Ž. P. ir Z. P. teisę įteisinti neteisėtai pastatyta pastatą, o ne įpareigojant juos statinį nugriauti. Tokie procesiniai sprendimai atitinka kasacinio teismo praktiką, pagal kurią, nesant galimybės įteisinti neteisėtų statybų, vienintelis teisėtas galimas neteisėtos statybos padarinių šalinimo būdas yra įpareigojimas statinius nugriauti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-134-916/2016; kt.).
22. Ieškovas atsiliepime į atsakovės Druskininkų savivaldybės administracijos kasacinių skundą prašo kasacinių skundų atmesti, Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 22.1. Druskininkų savivaldybės administracija neskundė Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutarties atmesti atsakovų prašymą dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo, taip išreikšdama poziciją, kad teismo nutartis yra teisėta ir pagrista. Nepaisant to, atsakovės Druskininkų savivaldybės administracijos kasaciniame skunde teigama, kad Vil-

niaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutartis priimta netinkamai aiškinant ir taikant materialiosios ir proceso teisės normas, o Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis turėtų būti panaikinta, perduodant bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Toks atsakovės Druskininkų savivaldybės administracijos prašymas vertintinas kaip nenuoseklus ir procesine prasme nelogiškas, nes, jį patenkinus, apeliacinės instancijos teisme būtų nagrinėjamas atsakovų Ž. P. ir Z. P. atskirasis skundas dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. birželio 29 d. nutarties, kurios Druskininkų savivaldybės administracija neskundė.

- 22.2. Aptariamos bylos vykdymo proceso šalys yra skolininkai – atsakovai Ž. P. ir Z. P. – ir išieškotoja – trečiasis asmuo Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija, kuriai Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. kovo 12 d. nutartimi išduotas vykdomasis raštas. Ieškovo nuomone, Druskininkų savivaldybės administracijos kasacinio skundo reikalavimai vertintini atsižvelgiant, be kita ko, ir į tai, kad nagrinėjamas klausimas nesukels jos interesams tiesioginių teisinių pasekmių, o byloje nėra duomenų, kad Druskininkų savivaldybės administracija būtų įgaliota atstovauti skolininkams ar išieškotojai.
- 22.3. Druskininkų savivaldybės administracija neteisingai interpretuoja Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo rezoliucinę dalį, nepagrįstai nurodo, kad teismas nusprendė įpareigoti atsakovus Ž. P. ir Z. P. nugriauti gyvenamajį namą ir atstatyti valčių nuomas punktą, klaidingai aiškina Statybos įstatymo nuostatas, apibréžiančias naujos statybos ir rekonstravimo sąvokas. Atsakovė Druskininkų savivaldybės administracija, teigdama, kad atsakovas Ž. P. teismo sprendimu įpareigotas atstatyti negyvenamosios paskirties pastatą – valčių nuomas punktą, neatsižvelgė į tai, kad visiškai sugriuvusio, sunaikinto, nugriauto statinio atstatymas Statybos įstatymo prasme laikytinas nauja statyba, kuri galima statinių neužimtame žemės paviršiaus plote (Statybos įstatymo 2 straipsnio 26 dalis). Tokiu atveju reikalingas statybą leidžiantis dokumentas ir žemės sklypo, kuriame ketinama vykdyti statybos darbus, savininko (šiuo atveju – Nacionalinės žemės tarnybos) sutikimas, sutartis ar susitarimas (Statybos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 5 dalies 6 punktas). Atsakovė neįvertino aplinkybių, kad šiemis reikalavimams igyvendinti bet kuriuo atveju reikėtų nugriauti esamą statinį – neteisėtai pastatyta gyvenamajį namą. Kartu atsakovė savo kasaciniam skunde išdėstė planą, kad griautinas gyvenamasis namas galėtų būti rekonstruotas, kildindama tokią galimybę iš atsakovo pareigos atstatyti valčių nuomas punktą. Tačiau rekonstruoti galima tik esamą statinį (Statybos įstatymo 2 straipsnio 72, 85 dalys) ir tik nustatyta tvarka gavus statybą leidžiantį dokumentą (Statybos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 2 punktas), todėl atsakovės argumentai, kad, rekonstruojant neteisėtai pastatyta gyvenamajį namą, bus atstatytas nugriautas valčių nuomas punktas, vienas kitam prieštarauja ir neatitinka Statybos įstatymo reikalavimų.
- 22.4. Nagrinėjant bylą buvo pripažinta, kad atsakovo Ž. P. lūkesčiai lengvatine tvarka naudotis žemės sklypu nėra teiseti, todėl negali būti ginami. Ši aplin-

kybė yra reikšminga, nes žemės sklypas, kuriame yra Druskininkų savivaldybės administracijos siekiamas išsaugoti (pertvarkant ji į kitos paskirties pastatą) atsakovams Ž. P. ir Z. P. priklausantis gyvenamasis namas, priklauso valstybei. Vilniaus apygardos teismui 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu pripažinus negaliojančia nuo sudarymo momento valstybinės žemės sklypo nuomos sutartį, atsakovai neturi teisino pagrindo naudotis žemės sklypu nei pastato rekonstrukcijai, nei naujai statybai.

- 22.5. Tuo atveju, jeigu būtų patenkintas atsakovų prašymas suteikti jiems galimybę rekonstruoti, o ne griauti, statinį, būtų neabejotinai pakeista ne tik teismo sprendimo rezoliucinė dalis, bet ir įsiteisėjusio ir vykdytino teismo sprendimo esmė. Tai reikštų, kad teismas, taikydamas sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo institutą, turėtų pasisakyti dėl klausimo, kuris nebuvo svarstytas bylą nagrinėjant iš esmės. Be to, atsakovų siūlomas sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimąs yra tiesiogiai susiję su teritorijų planavimo procesu ir naujų statybos leidimų išdavimu, tačiau teismas šioje stadijoje neturi galimybės spręsti minėtų klausimų.
23. Trečiasis asmuo Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija atsiliepime į atsakovės Druskininkų savivaldybės administracijos kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 23.1. Druskininkų savivaldybės administracija netinkamai interpretuoja Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo rezoliucinę dalią, nurodymada, jog atsakovas Ž. P. turi pareigą atstatyti negyvenamosios paskirties pastatą – valčių nuomas punktą; atsakovams nebuvo nustatytas tokis įpareigojimas, teismai dėl valčių nuomas punkto pasiskelė tik nuomas santykų kontekste. Statybos įstatymo 33 straipsnio 2 dalies 2 punkte yra reglamentuotas išimtinis atvejis, kada ir koks statinys gali būti atstatytas (kultūros paveldo statinys (jo dalis) arba statinys (jo dalis), kurį (kurią) nugriovus buvo pažeistas viešasis interesas). Tam, kad teismas nustatyta tokį įpareigojimą, byloje turėtų būti keliami reikalavimai ir pateikti įrodymai, o šiuo atveju to nebuvo. Vadinas, pagal bylos medžiagą tokis įpareigojimas nebuvo ir negalėjo būti taikytas, todėl kasacinio skundo argumentai dėl pareigos atstatyti valčių nuomas punktą yra visiškai nepagrįsti.
- 23.2. Atsakovės Druskininkų savivaldybės administracijos argumentas, kad statybos leidimas atsakovui Ž. P. buvo išduotas dėl neteisėtų trečiojo asmens Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos veiksmų, yra aiškiai teisiškai nepagrįstas. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu ne tik nepanaikino jokių trečiojo asmens veiksmų. Be to, aptariamas atsakovės kasacinio skundo argumentas nesudaro bylos nagrinėjimo dalyko ir nėra aišku, kokią įtaką jis turi byloje.
- 23.3. Neaišku, kaip šios nutarties 17.4 punkte nurodyti atsakovės kasacinio skundo argumentai dėl asmenų, atsakingų už neteisėtous statybos padarinius, nustatymo yra susiję su skundo reikalavimu pakeisti sprendimo vykdymo

tvarką. Sprendžiant bylą iš esmės, nebuvo keliami kaltų asmenų nustatymo klausimai, o po jos pasibaigimo Regionų apygardos administracinių teismo Kauno rūmuose iškelta administracinių byla Nr. ei-64-423/2019 pagal Ž. P. ir Z. P. skundą dėl žalos atlyginimo. Vadinas, žalos atlyginimo klausimo aspektai, priešingai negu nurodo Druskininkų savivaldybės administracija, bus išnagrinėti teisminiu būdu.

- 23.4. Druskininkų savivaldybės administracijos argumentai dėl įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančių teisės normų pažeidimo yra nepaprasti. Atsakovės teiginiai, kad teismai be pagrindo neįvertino specialisto G. N. išvados ir teismo eksperto G. T. ekspertinio nagrinėjimo rezultatų, neturi teisinės reikšmės (CPK 347 straipsnio 2 dalis), nes šie įrodymai nebuvo pridėti prie bylos. Taip pat atmetimi skundo argumentai, kad teismai nesivadovavo prejudicinę galią turinčiais sprendimais; atsakovė netinkamai sieja teismo sprendime nurodytas aplinkybes (apie teorines statybos galimybes ginčo teritorijoje) su tariama galimybe pakeisti sprendimo vykdymo tvarką. Byloje surinkta informacija patvirtina, kad šiuo atveju nėra galimybės įgyvendinti statytojo teisę ir gauti statybą leidžiantį dokumentą ginčo statiniui įteisinti.

#### V. Prašymas sustabdyti civilinę bylą ir dėl jo pateikti rašytiniai paaiškinimai

24. Atsakovas Ž. P. pateikė prašymą sustabdyti civilinės bylos Nr. 3K-7-91-701/2019 nagrinėjimą, iki EŽTT bus išnagrinėta Ž. P. peticija (Nr. 81624/17). Prašyme nurodyta, kad peticija yra grindžiama Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 10 straipsnio ir Protokolo Nr. 11 straipsnio pažeidimais, padarytais priimant Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016 ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017, kurių vykdymo tvarkos pakeitimo klausimas sprendžiamas šioje byloje. Kadangi EŽTT baigus nagrinėti Ž. P. peticiją gali atsirasti pagrindas pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo vykdymo tvarką (CPK 284 straipsnis) arba atnaujinti procesą (CPK 366 straipsnio 1 punktas), t. y. nuo EŽTT išaiškinimų priklausys nagrinėjamos bylos rezultatas, tai pripažintina, kad egzistuoja šios bylos ir EŽTT nagrinėjamos bylos prejudicinis ryšys, teikiantis pagrindą sustabdyti šios civilinės bylos nagrinėjimą, kol EŽTT bus išnagrinėta byla pagal atsakovo peticiją (CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Be to, CPK 163 straipsnio 2 dalyje nustatytas privalomojo bylos sustabdymo pagrindas, kai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kreipiasi į EŽTT CPK 3 straipsnio 6 dalyje nustatyta tvarka ir pagrindais.
25. Ieškovas pateikė rašytinius paaiškinimus, kuriuose prašė atesti atsakovo Ž. P. prašymą sustabdyti bylos nagrinėjimą. Paaiškinimuose nurodė, kad klausimas dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo gali būti išspręstas ir be EŽTT sprendimo. Net jeigu šis teismas priimtų Lietuvai nepalanką sprendimą, egzistuotų galimybė atnaujinti civilinį procesą CPK 366 straipsnio 1 punkto pagrindu

ir atnaujintoje civilinėje byloje spręsti tiek dėl Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo modifikavimo, tiek dėl jo vykdymo tvarkos pakeitimo. Ieškovo vertinimu, egzistuoja EŽTT nagrinėjamos atsakovo peticijos ir civilinės bylos, kurioje nuspręsta įpareigoti atsakovus nugriauti jiems priklausantį statinį, prejudicinis ryšys, o ne peticijos nagrinėjimo ir civilinės bylos dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo (nagrinėjamos bylos) prejudicinis ryšys, todėl neegzistuoja CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas privalomojo bylos sustabdymo pagrindas.

26. Atsakovė Druskininkų savivaldybės administracija rašytiniuose paaiškinimuose praše patenkinti atsakovo Ž. P. prašymą ir sustabdyti civilinės bylos Nr. 3K-7-91-701/2019 nagrinėjimą, iki EŽTT bus išnagrinėta Ž. P. peticija. Rašytiniuose paaiškinimuose nurodomi šie argumentai:
- 26.1. Byla turi būti sustabdyta CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu, nes jos negalima nagrinėti tol, kol bus išspręsta EŽTT nagrinėjama byla *P. prieš Lietuvą*. CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkte nėra nurodyta ir teismų praktikoje nėra išaiškinta, kad byla gali ir turi būti sustabdyta tik tuo atveju, kai jos negalima išnagrinėti dėl neišspręstos kitos nacionaliniame teisme nagrinėjamos civilinės, baudžiamosios ar administracinių bylos. Dėl to darytina išvada, kad ši norma taikytina ir tuo atveju, kai bylos negalima išnagrinėti dėl kitos užsienio šalies teisme nagrinėjamos bylos, jeigu tarp stabdytinis bylos ir teisinio rezultato kitoje neišnagrinėtoje byloje būtų prejudicinis ar kitas tiesioginis teisinis ryšys, t. y. kitoje byloje nustatyti faktai turėtų teisinę reikšmę priimant teismo sprendimą nagrinėjamoje byloje.
- 26.2. Ši civilinė byla ir EŽTT pagal atsakovo peticiją nagrinėjama byla yra akivaizdžiai susijusios, nes EŽTT priimtame sprendime pasisakys klausimais, susijusiais su Konvencijos 6 straipsnio ir Protokolo Nr. 1 1 straipsnyje įtvirtintų teisių ir laisvių aiškinimu ir (ar) taikymu, *inter alia* (be kita ko), galimai pripažins nacionalinių teismų padarytus pažeidimus, o tai turės teisinės reikšmės prašomai sustabdyti bylai. Jeigu EŽTT nuspręstų, kad įpareigojimas nugriauti ginčo statinį yra neteisėtas arba neproporcinga priemonė tam tikslui, kurio buvo siekiama, ir kad tokiu būdu buvo pažeistas Konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsnis, remiantis Konvencijos 46 straipsniu, Lietuvai kils pareiga imtis veiksmų konstatuotam žmogaus teisių pažeidimui nutraukti ir iki pažeidimo buvusiai situacijai atkurti. EŽTT priėmus Ž. P. palankų sprendimą, jo ir Z. P. pažeistos teisės galėtų būti apgintos atnaujinus procesą byloje arba byloje pagal prašymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo, t. y. leidus neteisėtos statybos padarinius pašalinti ne nugriaunant pastatą, bet pertvarkant (rekonstruojant) jį į tokios paskirties statinį, kokio statyba yra galima (leidžiama), atsižvelgiant į pagrindinę tikslinę ginčo sklypo žemės naudojimo paskirtį, būdą ir pobūdį. Nesustabdžius nagrinėjamos bylos ir teismams nusprendus atmesti kasacinius skundus, kiltų rizika, kad, nugriovus pastatą, ateityje atsakovai negalėtų tinkamai apginti savo teisių pasinaudodami proceso atnaujinimo institutu (neliktu galimybės išsaugoti atsakovų pastatą), reikėtų spręsti žalos atlyginimo atsakovams klausimą. Jeigu EŽTT

- priimtų atsakovui Ž. P. nepalanką sprendimą, apeliacinės instancijos teismo sprendimo įvykdymo galimybė išliktą, nepriklausomai nuo to, kokį galutinį procesinį sprendimą šioje byloje priims kasacinis teismas.
- 26.3. Egzistujant tikimybei, kad EŽTT priims Ž. P. palanką sprendimą, po ko būtų atnaujintas procesas ir peržiūrėtas apeliacinės instancijos teismo sprendimas, negalima nagrinėti bylos dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo, nes gali nebelikti jos dalyko, t. y. apeliacinės instancijos teismo sprendimo, nes, atnaujinus procesą ir pakartotinai išnagrinėjus ginčą iš esmės, sprendimas gali būti pakeistas ar netgi panaikintas.
- 26.4. Remiantis CPK 163 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Aukščiausasis Teismas stabdo bytą, kai kreipiasi į EŽTT CPK 3 straipsnyje 6 dalyje nustatyta tvarka ir pagrindais. Atsakovės manymu, bylos sustabdymo dėl kreipimosi į EŽTT klausimas turi būti sprendžiamas vienodai tiek tuo atveju, kai Lietuvos Aukščiausasis Teismas kreipiasi į EŽTT CPK 3 straipsnio 6 dalyje nustatyta tvarka ir pagrindais, tiek tuo atveju, kai bylos šalis pateikia peticiją ir EŽTT priima ją nagrinėti. Bylos sustabdymas negali priklausyti išimtinai nuo į EŽTT besikreipiančio subjekto, jeigu abiem atvejais siekiama gauti EŽTT išvadą (sprendimą) dėl Konvencijoje ar jos protokoluose apibrėžtų teisių ir laisvių aiškinimo ar taikymo, reikalingą (reikšmingą) toje konkrečioje byloje.
- 26.5. Byla turi būti sustabdyta ir CPK 164 straipsnio 4 punkto pagrindu, nes yra būtina sulaukti EŽTT sprendimo byloje *P. prieš Lietuvą*, kuriuo privalės vadovautis nacionaliniai teismai. Skubėjimas nagrinėti prašymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo būtų nesuprantamas ir nepateisinamas teisingumo vykdymo ir žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių apsaugos kontekste, juolab kad tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, tiek Lietuvos Aukščiausasis Teismas yra ne kartą pripažinę ir (ar) pabrėžę Konvencijos tiesioginį taikymą, Konvencijos viršenybę prieš nacionalinę teisę ir būtinumą vadovautis Konvencijos nuostatas aiškinančia EŽTT praktika (pvz., Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas byloje Nr. 12/99-27/99-29/99-1/2000-2/2000; kt.). Priešingu atveju gali susiklostytė situacija, kad Lietuvos Aukščiausasis Teismas, dar iki EŽTT sprendimo priėmimo išnagrinėjęs bytą pagal prašymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo, priims sprendimą, prieštaraujantį vėlesniams EŽTT sprendimui (Konvencijoje įtvirtintų teisių ir laisvių aiškinimo ar taikymo aspektu).
- 26.6. Bylos sustabdymas nepažeis civilinio proceso tikslų ir principų, *inter alia*, įmanomai trumpiausio bylos išnagrinėjimo principio, kurio užtikrinimas negali paneigti teisės į teisingą teismą. EŽTT jurisprudencijoje pripažista, kad esant tam tikroms aplinkybėms nacionaliniai teismai gali laukti paraleliai vykstančio teismo proceso rezultatų ir tai gali būti laikoma procesinio veiksmingumo priemone (EŽTT 2007 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *Herbst prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 20027/02, par. 78).
27. Trečiasis asmuo Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija rašytiniuose paaškinimuose pažymėjo, kad nei CPK 163 straipsnyje, nei kituose teisės aktuose nenustatytas pagrindas dėl privalomo civilinės bylos sustabdymo, kai patei-

kiamą peticiją EŽTT, be to, įsiteisėjusių nacionalinio teismo procesinių sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo vertinimas nėra EŽTT nagrinėjimo dalykas. EŽTT vertina, ar nėra pagrindo konstatuoti Konvencijos pažeidimo, o jo konstatavimas nelemia vienareikšmiškos išvados dėl priimtų procesinių sprendimų neteisėtumo ir (ar) nepagrįstumo, jų nepanaikina (atsiranda CPK 366 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintas proceso atnaujinimo pagrindas). Atsižvelgdama į nurodytus argumentus, taip pat atkreipdama dėmesį į tai, kad byloje yra pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės (sustabdytas vykdymo procesas), taigi, sustabdžius civilinės bylos Nr. 3K-7-91-701/2019 nagrinėjimą iki Ž. P. peticijos išnagrinėjimo, proceso EŽTT trukmė nulemtų ir įsiteisėjusio teismo procesinio sprendimo, kuris priimtas ginant viešąjį interesą, vykdymo terminą, prašė dėl pareikšto prašymo spręsti teismo nuožiūra.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### VI. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

*Dėl civilinės bylos dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo sustabdymo, kai EŽTT yra nagrinėjama šios bylos šalies pateikta peticija*

28. Atsakovas Ž. P. kasaciniams teismui pateikė prašymą sustabdyti civilinės bylos Nr. 3K-7-91-701/2019 nagrinėjimą, iki EŽTT bus išnagrinėta jo peticija (Nr. 81624/17), prašymą grindė CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 2 dalimi.
29. Išplėstinė teisėjų kolegija nurodo, kad civilinės bylos sustabdymo pagrindai reglamentuojami CPK 162<sup>3</sup>–164 straipsniuose. Remiantis CPK 162<sup>3</sup> straipsniu, byla gali būti sustabdyta dėl įstatymuose nustatytyų objektyvių aplinkybių, kliudančių išnagrinėti civilinę bylą ir nepriklausančią nuo dalyvaujančių byloje asmenų ar teismo valios, taip pat kitais atvejais, nors įstatymuose ir nenustatytais, tačiau kliudančiais teismui išnagrinėti bylą iš esmės.
30. CPK 163 straipsnio normos nustato privalomo civilinės bylos sustabdymo pagrindus, o 164 straipsnyje įtvirtinti fakultatyvieji civilinės bylos sustabdymo pagrindai. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad esminis skirtumas tarp privalomojo ir fakultatyviojo bylos sustabdymo yra tas, jog, esant bent vienam privalomojo sustabdymo pagrindui, teismas privalo sustabdyti bylos nagrinėjimą, o fakultatyvus bylos sustabdymas priklauso teismo diskrecijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-573/2009).
31. CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad teismas privalo sustabdyti bylą, kai negalima nagrinėti tos bylos tol, kol bus išspręsta kita byla, nagrinėjama civiline, baudžiamaja ar administracine tvarka.
32. Dėl šios normos aiškinimo ir taikymo kasacinio teismo yra konstatuota, kad CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytu pagrindu galima sustabdyti civilinę bylą tik tada, kai nagrinėjamos bylos yra susijusios taip, kad kitoje byloje nustatyti faktai turės įrodomąją, prejudicinę ar privalomąją galią sustabdomai bylai (pvz., Lie-

- tuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-424/2012; kt.); teismui, siekiančiam išspręsti byloje pareikštą reikalavimą, reikalingi tam tikri faktai, kuriuos būtina nustatyti kitoje byloje, ir bylą nagrinėjantis teismas pats negali jų nustatyti (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8/2010; kt.); kai tarp nagrinėjamos civilinės bylos ir teisinio rezultato kitoje neišnagrinėtoje byloje yra prejudicinis ar kitas tiesioginis teisinis ryšys, t. y. kai kitoje civilinėje byloje nustatyti faktai turės teisinę reikšmę priimant teismo sprendimą nagrinėjamoje byloje (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238/2006; kt.); kitoje byloje nustatyti faktai, aplinkybės turi būti tokios svarbios ir reikšmingos nagrinėjamai bylai, kad, jų nenustačius kitoje byloje, pirmojoje byloje teismo sprendimas negali būti priimtas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-51-695/2017, 53 punktas).
33. Įstatymų leidėjo įtvirtinta teismo pareiga privalomojo bylos nagrinėjimo sustabdymo atveju sustabdyti bylą siekiama išvengti prieštaragingų sprendimų tarpusavyje susijusiose bylose, taip pat kad nereikėtų tų pačių faktų nustatyti kelis kartus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-261/2007). Jeigu teismas visus teisiškai reikšmingus faktus gali nustatyti nagrinėjamoje byloje, kai tarp bylų nėra prejudicinio ar kito tiesioginio teisinio ryšio, teismas neturi teisės sustabdyti bylos ir savo kompetencijos perkelti kitam teismui ar kitai institucijai. Tai, galima ar ne išnagrinėti civilinę bylą, kol neišspręsti su ja susiję klausimai kitoje nagrinėjamoje byloje, kiekvienu atveju nustato teismas, atsižvelgdamas į konkretios bylos aplinkybes (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-185/2011; kt.).
34. Kasacinis teismas, nagrinėdamas bylą, kurioje buvo pateiktas prašymas dėl civilinės bylos sustabdymo esant kreipimuisi į EŽTT dėl išsiteisėjusio teismo sprendimo kitoje susijusioje byloje, yra konstatavęs, kad nei CPK 163 straipsnis, nei joks kitas įstatymas nenustato tokio privalomo civilinės bylos sustabdymo pagrindo kaip peticijos pateikimas EŽTT dėl išsiteisėjusio teismo sprendimo kitoje civilinėje byloje; EŽTT neperžiūri valstybių nacionalinių teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo, o tik vertina, ar nėra pagrindo konstatuoti Konvencijos pažeidimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-455-611/2017, 20 punktas).
35. Šiame kontekste taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, jog EŽTT yra ne kartą konstatuota, kad ne jo funkcija nagrinėti nacionalinių teismų tariamai padarytas faktų ir teisės klaidas, nebent jei ir tiek, kiek jos gali pažeisti Konvencijoje saugomas teises ir laisves (žr., pvz., Didžiosios kolegijos sprendimą byloje *García Ruiz prie Ispaniją*, peticijos Nr. 30544/96, par. 28).
36. Išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytą teisinį reguliavimą ir jį aiškinant suformuotą teismų praktiką, sprendžia, kad atsakovo prašymas sustabdyti šią civilinę bylą, kol EŽTT išnagrinės jo peticiją, CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu negali būti patenkintas, nes neegzistuoja šioje teisės normoje nurodytos ir kasacinių teismo praktikoje suformuluotos jos taikymo sąlygos. Kaip jau buvo nurodyta, EŽTT nenustato bylai reikšmingų faktų ir teisės klausimų

(kurių negalėtų nustatyti konkrečią civilinę bylą nagrinėjantis teismas), nagrinėdamas peticijas nesukuria prejudicijos, todėl šios civilinės bylos išnagrinėjimo galimybė nepriklauso nuo EŽTT priimtos atsakovo peticijos išsprendimo. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad EŽTT nebus sprendžiamas klausimas, susijęs su teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimu, kuris yra šios bylos kasaciniu nagrinėjimo dalykas, todėl pripažintina, kad EŽTT priimtas sprendimas nagrinėjamai bylai neturės prejudicinės galios CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkto prasme, juolab kad įsiteisėjusios nacionalinio teismo nutarties teisėtumo ir pagrįstumo vertinimas néra EŽTT nagrinėjimo dalykas. Net ir šiam teismui konstatavus Konvencijos pažeidimą, tai nelemtų vienareikšmiškos išvados dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017 neteisėtumo ir (ar) nepagrįstumo, jos nepanaikintų.

37. Atsakovas kaip vieną iš savo prašymo dėl bylos sustabdymo pagrindų taip pat nurodė CPK 163 straipsnio 2 dalį. Šioje normoje nustatyta, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sustabdo bylą, kai kreipiasi į EŽTT CPK 3 straipsnio 6 dalyje nustatyta tvarka ir pagrindais.
38. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad CPK 163 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas specialus civilinės bylos sustabdymo pagrindas, jis siejamas su CPK 3 straipsnio 6 dalyje reglamentuojamu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kreipimusi į EŽTT su prašymu pateikti konsultacinę išvadą dėl principinių klausimų, susijusių su Konvencijoje ar jos protokoluose apibrėžtų teisių ir laisvių aiškinimu ar taikymu. Nurodytu pagrindu civilinė byla turi būti sustabdoma tada, kai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nustatęs, kad negali išnagrinėti civilinės bylos be EŽTT konsultacinės išvados konkrečiu su nagrinėjama byla susijusi klausimu, kreipiasi į šį teismą. Toks įstatymų leidėjo reguliavimas iš esmės reiškia, kad bylos sustabdymas yra būtina Konvencijoje ir CPK 3 straipsnio 6 dalyje įtvirtintos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisės įgyvendinimo sąlyga, nes kreipimusi į EŽTT dėl konsultacinės išvados kartu pripažįstama, jog ši išvada yra būtina bylai tinkamai išnagrinėti.
39. Situacija, kai byloje dalyvaujantis asmuo pateikia prašymą sustabdyti civilinės bylos nagrinėjimą dėl to, kad jis (ar kitas asmuo) yra pateikęs peticiją EŽTT ir ši jo peticija EŽTT yra priimta nagrinėti, neatitinka CPK 163 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygų tiek dėl subjekto, kuris kreipėsi į EŽTT, tiek dėl šiam teismui pateiktų klausimų aiškaus sąsajumo su civiline byla, kurią prašoma sustabdyti (tokį reikėtų vertinti atskirai). Atsižvelgiant į tai darytina išvada, kad specialias teisines situacijas reguliuojanti CPK 163 straipsnio 2 dalies nuostata tiesiogiai néra taikoma tais atvejais, kai peticiją EŽTT pateikia savo teises ginantis asmuo (ne teisinę išvadą siekiantis gauti Lietuvos Aukščiausiasis Teismas).
40. Šiuo aspektu išplėstinė teisėjų kolegija taip pat nurodo, kad, kaip buvo pažymėta pirmiau, bendrieji bylos sustabdymo pagrindai įtvirtinti CPK 163 straipsnio 1 dalyje, 164 straipsnyje, juose nustatyti privalomo ir fakultatyvaus bylos sustabdymo atvejai. Dėl to pripažintina, kad būtent šiai pagrindai turi būti remiamasi byloje dalyvaujantiems asmenims siekiant civilinės bylos sustabdymo. Atitinkamai, kadaangi egzistuoja įstatymas, reglamentujantis ginčo procesinį santykį, byloje néra pagrindo pagal įstatymo analogiją taikyti specialiąją CPK 163 straipsnio 2 dalies

- normą (CPK 3 straipsnio 7 dalis) (dėl įstatymo analogijos taikymo taip pat žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-503-469/2016 44 punktą ir tame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
41. Dėl atsakovo prašymo sustabdyti bylos nagrinėjimą papildomai pažymėtina, kad kasacinis teismas yra išaiškinės, jog nepagrįstas civilinės bylos sustabdymas nedera su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimais ir juos aiškinančia EŽTT praktika dėl teismo pareigos užtikrinti spartų procesą. Be pagrindo užtęsiamas bylos išnagrinėjimas neatitinka civilinio proceso tikslo kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių (CPK 2 straipsnis), civilinio proceso koncentruotumo principo (CPK 7 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-455-611/2017, 24 punktas).
  42. EŽTT bylos stabdymo klausimu savo jurisprudencijoje yra nurodės, kad pernelyg ilga proceso byloje trukmė neatitinka bylos išnagrinėjimo per įmanomai trumpiausią laiką reikalavimo. EŽTT yra pažymėjęs, kad nacionalinis teismas neatleistas nuo pareigos užtikrinti bylos nagrinėjimą per protinę laiką ir kiekvienu atveju sustabdydamas bylą tol, kol bus išspręsta kita byla, nacionalinis teismas privalo tinkamai nustatyti šių bylų tiesioginį ryšį (EŽTT 2015 m. rugsėjo 3 d. sprendimas byloje *Bekerman prieš Lichtensteiną*, peticijos Nr. 34459/10, par. 91).
  43. Išplėstinė teisėjų kolegija, apibendrindama pirmiau nurodytus motyvus, konsstatuoja, kad atsakovo Ž. P. prašyme dėl šios civilinės bylos nagrinėjimo stabdymo, iki EŽTT bus išnagrinėta atsakovo peticija, pateikti argumentai neteikia pagrindo konstatuoti, jog egzistuoja CPK 163 straipsnio 1 dalies 3 punkte ar 2 dalyje įtvirtinti privalomojo bylos stabdymo pagrindai, dėl to šis Ž. P. prašymas atmetinas.

#### *Dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo*

44. Civilinio proceso taisyklės reglamentuoja, kad teismas išsprendžia bylą iš esmės priimdamas sprendimą (CPK 259 straipsnio 1 dalis). Kai ištirti visi įrodymai ir teismas gali išspręsti byloje pareikštu visų reikalavimų pagrįstumo klausimą, priimamas galutinis sprendimas; juo ginčas išsprendžiamas visiškai (CPK 260 straipsnis). Sprendimui, nutarčiai ar įsakymui įsiteisėjus, šalys ir kiti dalyvavę byloje asmenys, taip pat jų teisių perėmėjai nebegali iš naujo pareikšti teisme tų pačių ieškinio reikalavimų tuo pačiu pagrindu, taip pat kitoje byloje ginčyti teismo nustatytus faktus ir teisinius santiukius (CPK 279 straipsnio 4 dalis). Be to, įsiteisėjė teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje (CPK 18 straipsnis).
45. CPK 284 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta pirmiau nurodytų taisyklių išimtis, pagal kurią teismas turi teisę dalyvaujančių byloje asmenų prašymu ar savo iniciatyva, atsižvelgdamas į turtinę abiejų šalių padėtį ar kitas aplinkybes, sprendimo įvykdymą atidėti ar išdėstyti, taip pat pakeisti sprendimo vykdymo tvarką.
46. Aiškindamas šią normą kasacinis teismas yra konstatavęs, kad teismo sprendimas

ne visuomet gali būti įvykdytas tame nurodyta tvarka. Teismo sprendimo nevykdymą gali lemti tiek skolininko nesąžiningumas, kai jis vengia įvykdyti sprendimą, tiek neįvykdymo padarinių nenurodymas teismo sprendime, kai atsakovas sprendimu įpareigojamas atlkti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, tiek objektyvios aplinkybės, kurioms susidėjus teismo sprendimas negali būti vykdomas tame nurodytu būdu. Tokiais atvejais bylos šalys, vadovaudamos CPK 284 straipsnio 1 dalimi, turi teisę prašyti teismo pakeisti sprendimo vykdymo tvarką. Teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas – tai kitokios sprendimo įvykdymo tvarkos nustatymas, palyginti su teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nurodyta jo įvykdymo tvarka ar įprastine tam tikros rūšies sprendimų vykdymo tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-83/2013).

47. Kasacnio teismo taip pat pažymėta, kad teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas užtikrina įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumą ir vykdytinumą, bylos šalies, kurios naudai priimtas sprendimas, teisėtų interesų apsaugą. Kadangi prašymas pakeisti sprendimo vykdymo tvarką nagrinėjamas šiam įsigaliojus, tai, spręsdamas tokį klausimą, teismas yra saistomas sprendimo rezoliucinėje dalyje išdėstyto patenkinto materialiojo reikalavimo turinio ir negali keisti sprendimo esmės. CPK 284 straipsnyje įtvirtintas teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimų institutas nėra skirtas įsiteisėjusiam teismo sprendimui peržiūrėti. Teismas, pakeisdamas sprendimo vykdymo tvarką, negali išplėsti ar susiaurinti šalių įrodinėtų ir sprendimu suteiktų teisių ar nustatyti pareigų, sukurti pareigų kitiems, nei nurodyti teismo sprendime, kurio vykdymo tvarka keičiama, asmenims (išskyrus jų teisių perėmėjus) ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-346/2013; kt.).
48. Kasacinis teismas yra konstatavęs pagrindą pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką, kai atsakovas sprendimu buvo įpareigotas atlkti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, tačiau teismo sprendime nebuvu nurodyti jo neįvykdymo padariniai (sprendimo vykdymo tvarka pakeista nustatant konkretius įpareigojimus ginčo šalims ir konkretius terminus įsipareigojimams įvykdyti) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-29/2006); taip pat kai vykdant sprendimą dėl turto grąžinimo natūra (restitucija natūra) paaiškėjo, kad turto ar jo dalies natūra nebéra ir įvykdyti sprendimo – grąžinti turto – neįmanoma (sprendimo vykdymo tvarka pakeista priteisiant turto vertės ekvivalentą pinigais) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-545/2014; 2017 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-611/2017).
49. Kita vertus, pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką buvo atsisakyta byloje, kurioje tą padarius šis sprendimas sukelė pareigų ne tik tame nurodytam skolininkui, bet ir kitam asmeniui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-83/2013); taip pat kai pagal prašomą sprendimą, kuriuo atsakovai įpareigoti savo sąskaita ir nekeičiant parduoto buto ploto atlkti jo trūkumų šalinimo darbus, vykdymo tvarkos pakeitimą trūkumai galėtų būti šalinami keičiant buto plotą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-346/2013).

50. Nagrinėjamoje byloje atsakovai pateikė prašymą pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. 2A-741-450/2016 vykdymo tvarką: užuot nugriovus pastatą – gyvenamajį namą, leisti rekonstruoti esamą statinį pagal rekreacinėje zonoje leidžiamų statinių paskirtį, nustatyti terminą statybos padariniams pašalinti. Teismo sprendimas, kurio vykdymo tvarką prašoma pakeisti, buvo priimtas išnagrinėjus prokuroro, ginančio viešąjį interesą, ieškinį dėl administracinių aktų, nuomos sutarties ir statybų leidžiančio dokumento panaikinimo bei statinių nugriovimo. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, Vilniaus apygardos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir 2016 m. gruodžio 23 d. priėmė naują sprendimą – ieškinį patenkinio, be kita ko, įpareigojo atsakovus Ž. P. ir Z. P. per 6 mėnesius nugriauti pastatą – gyvenamajį namą (*duomenys neskeltini*) (unikalus Nr. (*duomenys neskeltini*)). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjės bylą kasacine tvarka, pirmiau nurodytą apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį paliko nepakeistą.
51. Atsakovai Ž. P. ir Z. P. savo prašyme dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo nurodė, kad nagrinėjant ginčą iš esmės nebuvo teikiami ir svarstomi alternatyvūs neteisėtos statybos padarinių šalinimo variantai, todėl liko neįvertinta, kad pastato pertvarkymas į negyvenamosios (paslaugų) paškirties pastatą labiau atitinkų Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime deklaruotą siekiamą teisingumą, be to, atsakovai patirtų mažesnę finansinę naštą. Kadangi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šį atsakovų Ž. P. ir Z. P. prašymą atmetė, jie, taip pat atsakovė Druskininkų savivaldybės administracija pateikė kasacinius skundus.
52. Ž. P. ir Z. P. kasaciame skunde iš esmės palaikė savo prašyme nurodytus argumentus, papildomai pažymėjo, kad atmesdami prašymą teismai netinkamai tai- kė sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimą reglamentuojančias teisės normas, nukrypo nuo jas aiškinant suformuotos kasacnio teismo praktikos. Atsakovai pabrėžė, kad nagrinėjant ginčą dėl statybų teisėtumo nebuvo įvertinta galimybė pašalinti neteisėtos statybos padarinius ne nugriaunant ginčo statinį, bet jį pertvarkant (rekonstruojant) į kitos paškirties statinį, kurio statyba ginčo žemės sklype yra galima, nurodė kasacnio teismo praktiką, pagal kurią, net ir nesant galiojančio detaliojo plano, pastato pertvarkymo (rekonstrukcijos) galimybė turi būti įvertinta pagal aukštesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentą – bendrajį planą.
53. Druskininkų savivaldybės administracija kasaciame skunde taip pat laikėsi pozicijos, kad, priimant sprendimą, kurio vykdymo tvarką prašoma pakeisti, nebuvo įvertinti alternatyvūs neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdai, o atsakovų prašymą dėl sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo nagrinėjė teismai nukrypo nuo kasacnio teismo praktikos, pažeidė įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančias teisės normas, neatsižvelgė į tai, kad prašomas teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas užtikrintų ne tik atsakovų, bet ir Lietuvos Respublikos interesus, nepakeistų teismo sprendimo esmės.
54. Išplėstinė teisėjų kolegija, vertindama kasacinių skundų argumentus, kad teismai nepagrįstai atsisakė pakeisti apeliacinės instancijos teismo sprendimo vykdymo

tvarką, pirmiausia atkreipia dėmesį į šio sprendimo ir jo teisėtumą vertinusio kasacnio teismo nutarties turinį.

55. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime nustatė, kad gyvenamujų namų statyba ginčo teritorijoje esant nustatyti kurortų apsaugos zonai yra negalima. Proporcingumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų aspektu teismas sprendė, kad pažeistas viešasis interesas nusveria statytojų ir statinius nusipirkusių asmenų interesą išgyti nuosavybės teisę į ginčo pastatus, kurie negali būti nuosavybės teisės objektais, nes pastatyti nesilaikant teisės normų nustatyti reikalavimų, todėl įpareigojo atsakovus Ž. P. ir Z. P. per šešis mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos nugriauti pastatus.
56. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017 nurodė, kad, panaikinus ginčo detalijų planą kaip parengtą pažeidžiant imperatyviąsias teisės normas ir neteisėtai patvirtintą, sprendžiant dėl neteisėtos statybos padarinijų šalinimo būdo, reikšmingi byloje analizuotų bendrojo plano bei turizmo ir rekreacinių teritorijų specialiojo plano sprendiniai. Bendrajame plane ginčo teritorija nepriskirta prie teritorijų, kurių galimas naudojimo būdas – gyvenamoji, priešingai – šio plano sprendiniaišas ginčo teritorija įvardyta kaip rekreacinė. Bendrojo plano Kraštovaizdžio tvarkymo brėžinyje ji pažymėta ne tik kaip viešųjų erdvų pasyvios rekreacijos teritorija, bet ir kaip Druskininkų miesto rekreacioniai ir bendro naudojimo želdynai. Taip pat pagal Druskininkų savivaldybės turizmo ir rekreacinių teritorijų specialiųjų planų ginčo žemės sklypas patenka į rekreacino naudojimo neurbanizuojamą teritoriją, jai nustatyti aplinkosaugos aprıbojimai – paviršinio vandens telkiniių apsaugos zona, kraštovaizdžio vizualinė apsauga, taip pat kiti aprıbojimai – rekreacinių teritorijų apsauga, kurorto apsauga. Ginčo statyba prieštarauja imperatyviems reikalavimams, nustatytiems specialiosiomis žemės naudojimo sąlygomis – Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimo Nr. 343 77 punkto nuostatomis, pagal kurias kurorto apsaugos zonoje draudžiamą gyvenamoji statyba (nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017 98 punktas).
57. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad nustatyti ginčo žemės sklypo naudojimo ribojimai (*inter alia*, gyvenamosios statybos leistinumo aspektu) kurorto statusą turinčio miesto centrinėje dalyje nėra savitksliai, jie nulemti rekreacijai tinkamo ir dėl to svarbaus kurortui sklypo pobūdžio, pagrįsti būtinumu užtikrinti tokios teritorijos racionalų ir tikslinę naudojimą. Rekreacijai tinkamos teritorijos mieste ištekliai yra riboti, todėl negali būti naudojami ne pagal paskirtį. Rekreacino pobūdžio teritorijoje pastačius gyvenamajį namą ir valstybinės žemės sklypą naudojant jam eksploatuoti, sudarkoma visos viešai rekreacijai tinkamos teritorijos naudojimo vienovė – dalis poilsiu skirtos teritorijos tampa neprieinama visuomenei. Atsižvelgdamas į tai, vadovaudamas Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 9 dalies 1 ir 2 punktų nuostatomis, teismas konstatavo, kad nagnėjamu atveju nėra galimybės pašalinti neteisėtos statybos padarinijus pastato nenugriaunant (nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017 99 punktas).
58. Išplėstinė teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau nurodytomis apeliacinės instancijos ir kasacnio teismo padarytomis išvadomis, konstatuoja, kad nagrinėdami

- bylą dėl ginčo esmės teismai išsprendė statybų neteisėtumo ir jų padarinių pašalinimo klausimą, t. y. nustatė, kaip gali ir turi būti pašalinti neteisėtos statybos padariniai. Nors apeliacinės instancijos teismas dėl šio klausimo plačiau nepasisakė, kasacinis teismas išsamiai įvertino visus galimus neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdus, taip pat ir galimybę įteisinti neteisėtai pastatyta statinį – gyvenamajį namą, bet jos taikymo pagrindų nekonstatavo. Taigi ginčą sprendžiant iš esmės buvo nustatytos reikšmingos aplinkybės ir jų pagrindu padaryta išvada, kad egzistuoja vienintelis neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdas – nugriauti neteisėtai pastatyta statinį.
59. Nurodytų aplinkybių kontekste išplėstinė teisėjų kolegija pripažista, kad apeliacinės instancijos ir kasaciniams teismams nusprendus, jog neteisėtos statybos padariniai turi būti pašalinti nugriaunant neteisėtai pastatyta statinį, atsakovų prašymą pakeisti teismo sprendimo vykdymo tvarką nagrinėję teismai pagrįstai pripažino, jog Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo pakeitimą leidžiant atsakovams rekonstruoti esamą statinį pagal rekreacineje zonoje leidžiamą statinių paskirtį reikštų įsitempiusio teismo sprendimo esmės pakeitimą, juo šalims suteiktų teisių išplėtimą ir nustatyta pareigų susiaurinimą, kurie, remiantis CPK 284 straipsnio aiškinimo ir taikymo praktika, nėra galimi (šios nutarties 47 punktas).
60. Pažymétina, kad, teismui sprendžiant statybos teisėtumo ir statybos pagal neteisėtai išduotą statybą leidžiantį dokumentą padarinių šalinimo klausimą, konkretaus būdo, kaip bus šalinami neteisėtos statybos padariniai (ipareigojimas nugriauti statinį ir sutvarkyti statybvetę; išardytu perstatytas ar pertvarkytas statinio dalis ar atstatyti (atkurti) statinį (jo dalį), gavus naują statybą leidžiantį dokumentą perstatyti ar pertvarkyti statinį ar jo dalį; pagal tinkamai pertvarkytus dokumentus išduoti naują statybą leidžiantį dokumentą, jei jis buvo išduotas neteisėtai dėl institucijų neteisėtai atlirkę procedūrų), vertinimas sudaro tokio pobūdžio bylos nagrinėjimo dalyką. Atitinkamai konkretus teismo parinktas būdas, nurodytas teismo sprendime, sudaro teismo sprendimo esmę. Situacija, kai asmens, teismo sprendimu ipareigoto nugriauti statinį, prašymu tokio sprendimo vykdymo tvarka būtų pakeista suteikiant šiam asmeniui teisę perstatyti statinį, neatitinktų pirmiau šioje nutartyje aptartos praktikos (šios nutarties 47, 48 punktai), pagal kurią teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimas galimas, kai teismo sprendime nurodyta jo vykdymo forma pakeičiama kita lygiaverte arba kitoks pakeitimas atliekamas užtikrinant, jog teismo sprendimas būtų įvykdytas nenukrypstant nuo tame nurodytos sprendimo esmės (teismo patenkinto materialijojo reikalavimo (jo dalies).
61. Išplėstinė teisėjų kolegija nepripažista pagrįstais kasacinių skundų argumentų, kad byloje nebuvvo spręstas klausimas dėl alternatyvių neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdų (galimybės rekonstruoti statinį), nes atsakovai, laikydamiiesi pozicijos, jog ginčo statyba buvo teisēta, neteikė tai patvirtinančių argumentų.
62. Šiuo aspektu kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad nors atsakovai Ž. P. ir Z. P. byloje laikėsi principinės pozicijos, jog gyvenamojo namo statyba (*duomenys neskeltiniai*) yra galima, tačiau taip pat atskiruose dokumentuose ar pasiskymuose išreiškė poziciją, kad jeigu teismas spręstų visiškai ar iš dalies patenkinti ieškinį,

atsakovams turėtų būti sudaryta galimybė pertvarkyti projektinę dokumentaciją ir įteisinti pastatytą statinį. Tokie argumentai, nors ir glaustai bei lakoniškai, atsakovų Ž. P. ir Z. P. buvo pateikti tiek pirmosios instancijos teisme išsakytoje baigiamojos kalboje, kuri pridėta prie bylos (8 t., b. l. 187), tiek atsiliepime į apeliacinį skundą (9 t., b. l. 77–78), tiek kasaciniame skunde (10 t., b. l. 149–152). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. birželio 22 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-281-695/2017 neteisėtos statybos padarinių pašalinimo klausimą išsprendė įvertinęs visus byloje esančius duomenis, taigi ir atsakovų paminėtą galimybę pertvarkyti dokumentus ir įteisinti statinį (tokia apimtimi, kokia atsakovai juos pateikė teismui atskirsdami į ieškinį ir paskesnius ieškovo procesinius dokumentus). Ši kasacino teismo nutartis yra galutinė ir neskundžiama (CPK 362 straipsnio 1 dalis).

63. Kasacinis teismas pažymi, kad civiliniame procese galioja rungimosi principas (CPK 12, 178 straipsniai), pagal jį šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis apibrėžia savo reikalavimus bei atsikirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių CPK nustatyta tvarka nereikia įrodinėti. Ši nuostata reiškia, kad ieškovas turi pareigą įrodyti savo reikalavimą pagrindžiančias aplinkybes, o atsakovas – įrodyti savo atsikirtimus. Tieka, kiek tai nepriehistorauja atskiriems CPK reikalavimams, šalys laisvos pasirinkti savo strategiją byloje – ką ir kokia apimtimi ginčyti, kokius reikalavimus reikšt, kokiaiatsikirtimais gintis nuo pareikšto ieškinio, kokius savo poziciją patvirtinančius ar paneigiančius dokumentus pateikti ir pan. Teismas, spręsdamas dėl ieškinio reikalavimų ar atsikirtimų į juos pagrįstumo, vertina kiekvienos iš bylos šalių pateiktus argumentus ir įrodymus bei jų pagrindu padaro atitinkamas išvadas (CPK 185 straipsnio 1 dalis).
64. Remiantis nurodytais argumentais pripažintina, kad atsakovai, byloje dėl ginčo statinio statybos teisėtumo pasirinkę gynybos nuo prokuroro ieškinio strategiją, pagal kurią nuosekliai įrodinėjo, kad statyba teisėta (padarinių šalinimo klausimas ir galimi jo būdai neturėtų būti sprendžiami, todėl išsamiau dėl jų procese nepasisakė), netenka teisės procese dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo reikšt argumentų dėl kitokio neteisėtos statybos padarinių pašalinimo būdo parinkimo. Priešingas vertinimas neatitinką nei CPK 284 straipsnio reguliavimo, nei CPK 7, 12, 13 straipsniuose įtvirtintų principų, juolab kad kreipdamiesi dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo atsakovai Ž. P. ir Z. P. nenurodė jokių naujų aplinkybių, kurios negalejo būti pateiktos teismui sprendžiant ginčą iš esmės ir kurios būtų nulėmusios būtinybę priimti kitokį procesinį sprendimą nei nurodytas Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendime ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartyje.
65. Tai konstatavusi, išplėstinė teisėjų kolegija nepasisako dėl kasacinių skundų argumentų dėl nukrypimo nuo kasacino teismo praktikos, pagal kurią, nesant galiojančio detaliojo plano, pertvarkymo (rekonstrukcijos) galimybė turi būti įvertinta pagal aukštesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentą, taip pat atsiliepimų į kasacinių skundų argumentų, kad, panaikinus valstybinės žemės sklypo nuomas sutarti, atsakovai Ž. P. ir Z. P. neturi teisinio pagrindo naudotis valstybinės žemės sklypu ar jį valdyti ir tame vykdyti naujos statybos, nes šie argumentai neturi

teisinės reikšmės bylos rezultatui ir nuoseklios teisės aiškinimo bei taikymo praktikos formavimui.

66. Išplėstinė teisėjų kolegija, apibendrindama išdėstytaus argumentus ir motyvus, konstatuoja, kad kasacinių skundų argumentai neteikia pagrindo panaikinti ar pakeisti teisėtą ir pagrįstą apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą, todėl jis paliktinas galioti (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

*Dėl bylinėjimosi išlaidų ir laikinųjų apsaugos priemonių*

67. Bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, patirta 15,93 Eur bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 1 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Konstatavus, kad atsakovų Ž. P. ir Z. P. kasacinis skundas bei Druskininkų savivaldybės administracijos kasacinis skundas netenkintini, šių išlaidų atlyginimas iš subjekto, pateikusių kiekvieną kasacinių skundą, priteistinas lygiomis dalimis, t. y. po 7,96 Eur (atitinkamai iš Ž. P. ir Z. P. – iš kiekvieno po 3,98 Eur) (CPK 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 96 straipsnio 2 dalis).
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2018 m. gruodžio 31 d. nutartimi buvo patenkintas atsakovų Ž. P. ir Z. P. prašymas ir pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės – sustabdytas vykdymo proceso Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimu nustatyto įpareigojimo atsakovams Ž. P. ir Z. P. per 6 mėnesius nugriauti pastatą – gyvenamajį namą vykdymas, iki bus priimtas kasacino teismo procesinis sprendimas dėl Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2S-2455-852/2018.
69. Kasaciniams teismui atmetus kasacinius skundus ir palikus galioti skundžiamą Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį, konstatuoojant, kad teismai pagrįstai atsisakė pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2016 m. gruodžio 23 d. sprendimo vykdymo tvarką, išnyko pagrindas taikyti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2018 m. gruodžio 31 d. nutartimi nustatytas laikinės apsaugos priemonės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 163 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 2 dalimi, 340 straipsnio 5 dalimi, 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Netenkinti Ž. P. prašymo sustabdyti šios civilinės bylos nagrinėjimą.

Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti valstybei iš Druskininkų savivaldybės administracijos (j. a. k. 188776264) 7,96 Eur (septynis Eur 96 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo (ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Priteisti valstybei iš Ž. P. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) 3,98 Eur (tris Eur 98 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo (ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Priteisti valstybei iš Z. P. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) 3,98 Eur (tris Eur 98 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo (ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamają sąskaitą, įmokos kodas – 5660).

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

#### 1.14. Dėl arbitražinio susitarimo atsisakymo šalių procesiniu elgesiu

*Šalių teisė laisva valia susitarti dėl ginčų priskirtinumo arbitražo jurisdikcijai apima ir teisę tokį susitarimą panaikinti tiek iki, tiek po ginčo kilimo. Teismas, spręsdamas klausimą dėl jurisdikcijos atsisakymo ir šalių nukreipimo į arbitražą, vadovaudamas kooperacijos, šalių lygiateisiškumo ir rungimosi principais, turi suteikti šalims galimybę pateikti savo paaiškinimus ir aiškiai išreikšti poziciją dėl arbitražinio susitarimo egzistavimo, galiojimo bei taikymo, siekdamas užtikrinti proceso šalių teisę į tinkamą teismo procesą ir išvengti siurprzinio (šalims netikėto) teismo sprendimo priėmimo.*

Arbitražinio susitarimo atsisakymas gali būti šalių aiškiai išreikštasis (pvz., raštu) arba numanomas iš jų konkliuentinių veiksmų (procesinio elgesio). Vienas iš būdų atsisakyti arbitražo susitarimo – dalyvauti teismo procese dėl ginčo, kuriam spręsti buvo sudarytas arbitražinis susitarimas.

Nagrinėjamoje byloje abi šalys, esant arbitražinei išlygai, nepaisydamos šios aplinkybės, aktyviai siekė bylinėtis ir spręsti kilusį ginčą būtent teisme. Taip šalys išreiškė suderintą valią atsisakyti anksčiau jų sudaryto arbitražinio susitarimo. Tokia išvada atitinka sutartinę komercinio arbitražo esmę bei šalių valios autonomijos principio reikalavimus. Kadangi arbitražas yra sutartinio pobūdžio ginčų sprendimo būdas, todėl būtent šalių valiai yra teikiamas prioritetas. Priešingas abiejų šalių aktyvaus procesinio elgesio vertinimas neatitinktų sąžiningumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir proceso ekonominės principų, nes sudarytų galimybę šalims piktnaudžiauti teise, remtis arbitražine išlyga tik tuomet, kai šalims patogu, pvz., jau paaiškėjus ginčo nagrinėjimo teisme rezultatui ar pan.

Civilinė byla Nr. e3K-3-255-1075/2019  
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-01866-2015-4  
Procesinio sprendimo kategorija 3.2.9.9 (S)

# **LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS**

## **NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2019 m. liepos 17 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidantį iš teisėjų Danguolės Bublienės (pranešėja), Andžej Maciejevski ir Gedimino Sagačio (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovės bendrovės „Mailer LLC“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 20 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bendrovės „Mailer LLC“ ieškinį atsakovėms uždarajai akcinei bendrovei „Itema“ ir uždarajai akcinei bendrovei „MailerLite“ dėl neteisėto sutarties nutraukimo, nesąžiningos konkurencijos ir nuostolių atlyginimo ir pagal atsakovės uždarosios akcinės bendrovės „Itema“ priešieškinį ieškovei bendrovei „Mailer LLC“ dėl skolos priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

### I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių bylos nutraukimą esant arbitražiniam susitarimui, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė:
  - 2.1. pripažinti atsakovės UAB „Itema“ 2015 m. balandžio 29 d. ir 2015 m. birželio 1 d. pranešimais įvykdytą vienašališką 2014 m. sausio 1 d. Licencinės sutarties nutraukimą neteisėtu;
  - 2.2. priteisti solidariai iš atsakovių UAB „Itema“ ir UAB „MailerLite“ 59 174,62 Eur nuostolių, patirtų dėl vienašališko sutarties nutraukimo bei atsakovių įvykdytos nesąžiningos konkurencijos veiksmų, atlyginimą;
  - 2.3. priteisti iš atsakovės UAB „Itema“ 243,90 Eur skolą.
3. Ieškovė nurodė, kad su atsakove UAB „Itema“ 2014 m. sausio 1 d. sudarė Licencinę sutartį; nuo 2010 m. spalio mėnesio veikė kaip partnerės; 2015 m. kovo 24 d. atsakovės atstovas pranešė, kad tam, jog verslas būtų patrauklesnis investuotojams, nori pakeisti jo struktūrą, *inter alia* (be kita ko), naikinant sutartis, pagal kurias veikla ir išskirtinės teisės tam tikrose rinkose yra atiduota partneriams. Ieškovei nesutikus su vienašališku atsakovės sprendimu pakeisti bendradarbiavimo sąlygas, 2015 m. balandžio 29 d. atsakovė pateikė pirmąjį pranešimą apie Licencinės sutarties nutraukimą, 2015 m. birželio 1 d. pranešimu patvirtino savo ketinimą nutraukti sutartį, sutarties nutraukimo terminą atidėdama iki 2015 m. liepos 28 d. Pagal Licencinę sutartį atsakovė UAB „Itema“ ieškovei tiekė programinės

įrangos ir sistemos priežiūros darbus, todėl atsakovė valdė ieškovės prisijungimą prie naudojamos programinės įrangos. Nutraukusi sutartį, ji pasinaudojo šiuo savo turimu pranašumu apribodama ieškovei galimybę naudotis sistemomis, o ieškovės klientams paliko galimybę naudotis programine įranga, tokiu būdu pasinaudojo ieškovės komercine paslaaptimi esančia informacija (duomenimis apie klientus), juos visus nesąžiningai perimdama. Atsakovė UAB „Itema“ toliau kartu su atsakove UAB „MailerLite“ tėsia paslaugą teikimą ieškovės klientams, tokiais savo veiksmais priversdamos ieškove patirti didelius nuostolius. Šie atsakovių veiksmai kvalifikuotini kaip nesąžiningos konkurencijos veiksmai ir kaip Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 3 punkto pažeidimas. Visos atsakovių pajamos, gaunamos iš buvusių ieškovės klientų, laikytinos ieškovės nuostoliais.

4. Licencinės sutarties 2.2 punkte nustatyta, kad ji sudaroma neapibrėžtam terminui ir gali būti nutraukta tik sutartyje nustatytais pagrindais, šalių susitarimu sutarties nutraukimui nėra taikomas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.199 straipsnis. Atsakovės nurodyti sutarties nutraukimo pagrindai yra tik formalios sutarties nutraukimo priežastys, neatspindinčios realių sutarties nutraukimo priežasčių ir tikrujų ketinimų: tariamas informacijos neteikimas negalėjo būti laikomas esminiu sutarties pažeidimu, atsakovė nesuteikė ieškovei galimybės ištaisyti tariamus sutarties pažeidimus, nenustatė papildomo termino jiems pašalinti; atsakovė UAB „Itema“ ilgiau nei metus nereikalavo iš ieškovės pateikti ataskaitų bei visą sutarties galiojimo laikotarpi neišrašė ir nepateikė jai né vienos sąskaitos, taigi, tarp šalių nusistovėjusi praktika neatitinko sutarties sąlygų ir tokia praktika abiem šalims buvo priimtina.
5. Atsakovė UAB „Itema“ pareiškė priešieškinį, kuriuo prašė iš ieškovės priteisti 159 458,89 Eur skolos ir 8,05 proc. metines palūkanas, skaičiuotinas nuo 2015 m. liepos mėnesio nuo priteistos sumos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. sausio 25 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies ir pripažino atsakovės UAB „Itema“ vienašališką 2014 m. sausio 1 d. Licencijavimo sutarties nutraukimą neteisėtu; priteisė ieškovei solidariai iš atsakovių 35 504,77 Eur nuostolių atlyginimą; priteisė ieškovei iš atsakovės UAB „Itema“ 243,90 Eur skolą; kitą ieškinio dalį atmetė; priešieškinį atmetė visiškai.
7. Teismas ieškovės ir atsakovės UAB „Itema“ sutartį kvalifikavo kaip išimtinę licencinę sutartį, o ne bendradarbiavimo, kaip teigė atsakovė. Pažodžiui aiškinant sutarties turinį sutarties dalykas yra programinė įranga, t. y. autorių teisių saugomas objektas. Sutarties 1.1 punktas nustato, kad UAB „Itema“ suteikia ieškovei išskirtines teises už mokesčių naudoti ir teikti (perparduoti) paslaugą (programinę įrangą) trečiajai šaliai (šalims) bei naudoti oficialius prekės ženklus ir kitas rinkodaros medžiagias, kurias naudoja UAB „Itema“; sutarties 1.3 punkte nurodyta, kad „paslauga“ reiškia programinę įrangą, kurią galima naudoti konkrečiai naujienlaiškiams kurti, siųsti ir tvarstyti, naudojant [www.mailerlite.com](http://www.mailerlite.com), [www.mailersoft.com](http://www.mailersoft.com), [www.mailerloop.com](http://www.mailerloop.com)

- tinklalapius, ir kitoms el. pašto rinkodaros funkcijoms atliki; sutarties 3.1 punktas nustato, kad sutarties galiojimo laikotarpiu ieškovė Teritorijoje (Rusijos Federacijoje ir Ukrainoje) turi veikti kaip išskirtinė paslaugos (programinės įrangos) rinkodaros ir prekybos bendrovė. Teismo vertinimu, sutartimi ieškovei buvo leista perparduoti ir reklamuoti gincio programinę įrangą, t. y. perleista dalis autoriu turtinių teisių.
8. Teismas sutarties nutraukimą vertino atsižvelgdamas į šalių santykį praktiką ir šalių elgesį prieš sutarties nutraukimą ir po jo (CK 6.193 straipsnio 5 dalis). Sutarties 6.4 punkte įtvirtintas tik vienas jos nutraukimo pagrindas; 2.2 punkte – kad sutarties nutraukimui netaikomos CK 6.199 straipsnio nuostatos, taigi atsakovė teisėtai nutraukti sutartį galėjo remdamasi tik sutarties 6.4 punkte nurodytu pagrindu. Teismo vertinimu, atsakovės nejrodė, kad sutartis buvo nutraukta dėl svarbių priežasčių, kurios atitiktų CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytus esminio sutarties pažeidimo kriterijus. Tarp šalių susiklostė praktika ataskaitas pagal sutartį atsakovei UAB „Itema“ teikti elektronine forma, ši atsakovė turėjo galimybę gauti visą informaciją apie registruotus klientus ir jų mokėjimus. Remiantis šalių 2015 m. kovo 24 d. susirašinėjimu, atsakovė, dar prieš nurodydama tariamus sutarties vykdymo trūkumus, buvo suinteresuota nutraukiti sutartį tik dėl su jos verslo pertvarkymu susijusių priežasčių, šias teismas pripažino faktinėmis sutarties nutraukimo priežastimis, o tokį nutraukimą – neteisėtū.
  9. Kadangi atsakovės vengė teikti įrodymus, susijusius su jų klientais Ukrainos ir Rusijos teritorijoje, teismas taikė *contra spoliatorem* (liet. „prieš pažeidėją“) prezumpciją ir sprendė, kad visi atsakovių Ukrainos ir Rusijos teritorijoje esantys klientai faktiškai buvo ieškovės klientai. Teismo vertinimu, ieškovės reikalaujančios nuostolių, kilusių tiek dėl neteisėto sutarties nutraukimo, tiek dėl nesąžiningos konkurencijos, atlyginimas už vienerius metus yra protinges ir pagrįstas.
  10. Nors ieškovė, skirtingai nuo atsakovių, nekūrė ir neadministruavo programinės įrangos, tačiau teikė tą pačią naujienlaiškių siuntimo paslaugą, kurios teikimą po neteisėto sutarties nutraukimo perėmė atsakovės. Nepaisant to, kad atsakovei UAB „Itema“ priklausė autorius teisės į programinę įrangą, Rusijos ir Ukrainos teritorijoje ieškovė ir atsakovės yra konkurentės, teikiančios identiškas paslaugas.
  11. Teismas pagal bylos duomenis sprendė, kad įrodytas žalos dydis turėtų būti skaičiuojamas pagal sutarties 3.3, 3.5 punktus, 40 proc. skiriant atsakovėms, 60 proc. – ieškovei.
  12. Įvertinės duomenis apie šalių tarpusavio atsiskaitymus, teismas darė išvadą, kad ieškovė yra visiškai atsiskaičiusi su atsakove UAB „Itema“, todėl priešieškinį atmėtė kaip nepagrįstą; ieškovė yra per daug sumokėjusi atsakovei pagal sutartį, todėl 243,90 Eur grąžintini ieškovei kaip sumokėti be teisinio pagindo.
  13. Atsakovės yra susiję asmenys (Juridinių asmenų registro duomenimis, vienintelė UAB „Itema“ akcininkė yra UAB „MailerLite“), dėl savitarpio kontrolės ar priklausomybės ir galimų suderintų veiksmų abiems atsakovėms taikyta solidarioji atsakomybė.
  14. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjės bytą pagal šalių apeliacinius skundus, 2019 m. vasario 20 d. nutartimi panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą, ieškinį ir priešieškinį paliko nenagrinėtus.

15. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad Licencijos sutarties 7.3 punktu šalys susitarė, kad jei joms nepavyksta draugiškai išspręsti tarpusavio ginčų, jie turi būti perduoti ir galutinai sprendžiami Lietuvoje esančiame Vilniaus komercinio arbitražo teisme. Ieškovė ieškinyje pripažino šios arbitražinės išlygos sudarymo faktą, tačiau, kaip ji pati teigia, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 24 straipsnio 1 dalimi, jos reikalavimai turi būti nagrinėjami teisme, nes jie kildinami tiek iš sutarties, tiek iš atsakovių nesąžiningos konkurencijos veiksmų, o ginčai dėl nesąžiningos konkurencijos priskirtini teismo kompetencijai.
16. Kolegija sprendė, kad nagrinėjamu atveju šalys yra susaistytos galiojančio arbitražinio susitarimo, o kilęs ginčas patenka į arbitražinės išlygos apimtį.
17. Teisėjų kolegija pagal byloje nustatytas aplinkybes ir bylos duomenis sprendė, kad ieškovė neteisingai reiškia reikalavimus dėl konkurencijos, jos reikalavimas dėl sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu ir nuostolių atlyginimo kildinamas iš sutarties nutraukimo, nagrinėjamu atveju yra aktualūs sutartiniai, o ne konkurenciniai šalių santykiai. Bylos duomenys aiškiai patvirtina, kad ieškovė ir atsakovės nėra konkurentės ir tarp jų nėra konkurencijos, nes ieškovė ir UAB „Itema“ yra sudariusios licencijos sutartį ir ieškovė vykdė veiklą pagal sutartį iki jos nutraukimo; po nutraukimo negalėjo vykdyti veiklos pagal sutartį ne dėl konkurencijos, bet dėl sutarties nutraukimo.
18. Teisėjų kolegija pagal bylos duomenis sprendė, kad nėra teisiškai reikšmingi ieškovės teiginiai, jog ji reikalavimą dėl nesąžiningos konkurencijos reiškė ne tik atsakovei UAB „Itema“, su kuria yra sudarytas arbitražinis susitarimas, bet ir su šia atsakove susijusiai atsakovei UAB „MailerLite“, su kuria ieškovė nėra sudariusi arbitražinio susitarimo.
19. Priešieškinio reikalavimai taip pat grindžiami sutartimi.
20. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad rengdamos arbitražinį susitarimą šalys turi būti atidžios ir įvertinti riziką, kad kai kurių susijusių ginčų, kylančių iš to paties sandorio ar susijusių sandorių, nagrinėjimas gali būti padalytas tarp teismų ir arbitražo teismo.

### III. Kasacинio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

21. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 20 d. nutartį ir bylą perduoti nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 21.1. Apeliacinės instancijos teismas, paneigdamas šalių valią, netinkamai tai-kė Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalį, pažeidė CK 6.156 straipsnyje įtvirtintą sutarties laisvės principą. Nustatės, jog abi šalys byloje buvo pareiškusios reikalavimus (pareikštasis tiek ieškinys, tiek priešieškinis), taigi, abi arbitražinio susitarimo šalys buvo atsisakiusios arbitražinio susitarimo, teismas neturėjo teisės ieškinį ir priešieškinį palikti nenagrinėtus. Tarptautinių arbitražinių susitarimų teisminį pripažinimą reglamentuoja Niujorko konvencija, pagal jos II straipsnio 3 dalį susitariančiosios valstybės teismas,

jeigu iš jų patenka ieškinys tokiu klausimu, dėl kurio šalys sudarė arbitražinį susitarimą, turi, vienai iš šalių prašant, pasiųsti šalis į arbitražą, jeigu nenustato, kad minėtas susitarimas yra negaliojantis, neteko galios arba negali būti įvykdytas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, aiškinančioje Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalį, taip pat yra pažymėta, kad teismo atsisakymas spręsti ginčą, dėl kurio šalys yra sudariusios arbitražinį susitarimą, yra ribojamas Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalyje aprašytomis išlygomis. Niujorko konvenciją aiškinančioje doktrinoje nurodoma, jog Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalies išlyga dėl neveikiančių / netekusių galios (angl. *inoperative*) susitarimų apima tokius susitarimus, kurie anksčiau galiojo, tačiau yra nustojo galioti. Šios sąlygos taikymas aktualus arbitražinio susitarimo atsisakymo, atšaukimo ar nutraukimo atvejais. Arbitražinis susitarimas laikomas neveikiančiu / netekusu galios (angl. *inoperative*) tais atvejais, kai šalys aktyviai siekia bylinėtis teisme, o ne arbitraže, nes reiškia teisės ginčus spręsti arbitraže atsisakymą. Nagrinėjamu atveju abi arbitražinio susitarimo šalys aktyviai siekė bylinėtis teisme. Net jeigu šalys ir sudaro arbitražinį susitarimą, sutarčių laisvės principas (CK 6.156 straipsnis) leidžia šio susitarimo atsisakyti, jų nutraukti arba jo tiesiog nevykdysti bendru šalių sutarimu. Niujorko konvenciją aiškinančioje teisės doktrinoje taip pat yra nurodoma, kad teisės reikalauti ginčą nagrinėti arbitraže gali būti atsisakoma, kaip ir bet kurios kitos sutartinės teisės. Nors arbitražinio susitarimo gali būti atsisakoma įvairiomis formomis ir būdais (aiškiai ar numanomai), ieškinio ir priešieškinio pareiškimas rodo, jog šalys savo valią atsisakyti arbitražinio ginčo nagrinėjimo patvirtinimo raštu. Kasacinis teismas iki šiol yra suformavęs praktiką, kad arbitražinio susitarimo atsisakymu negali būti laikomas pasyvus atsakovo elgesys, kai néra reiškiami prieštaravimai dėl to, jog byla būtų nagrinėjama teisme, tačiau nagrinėjamoje byloje abi šalys nebuvo pasyvios.

- 21.2. Apeliacinių instancijos teismas nepagrįstai paliko nenagrinėtą tą ieškinio dalį, kuri susijusi su arbitražinės išlygos nesudariusia atsakove UAB „MailerLite“, taip buvo pažeistas CPK 296 straipsnio 1 dalies 9 punktas, nukrypta nuo suformuotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, pagal kurią arbitražinis susitarimas saisto tik šio susitarimo šalis. Pagal iki šiol suformuotą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką yra tik keletas atvejų, kada galima išplėsti arbitražinio susitarimo taikymą ir arbitražinio susitarimo nepasirašiuiems asmenims. Principas, kad arbitražinis susitarimas saisto tik jų sudariusias šalis, suponuoja ir konkretias CPK 296 straipsnio 1 dalies 9 punkto taikymo taisykles – tais atvejais, kai dėl dalies byloje reiškiamų reikalavimų yra galiojanti arbitražinė išlyga, jie turi būti nagrinėjami atskirai. Ieškovė prasė atsakovei UAB „MailerLite“ taikyti deliktinę, o ne sutartinę atsakomybę. Susiklosčiusi situacija pažeidžia ieškovės teisę į teismą (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis, CPK 5 straipsnio 1 dalis). Apeliacinių instancijos teismas neanalizavo, kokią įtaką ieškovės teisei į teisminę gynybą padarys procesinis sprendimas paliki nenagrinėtą tą ieškinio

- dalį, kuria reiškiamas reikalavimas arbitražinio susitarimo nesudariusių atsakovei; ieškovė yra verčiamā kreiptis į arbitražą, kad šis išspręstų ginčą, dėl kurio nėra sudarytas arbitražinis susitarimas.
22. Atsiliepimu į kasacinių skundą atsakovės prašo jį atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas tokiais argumentais:
- 22.1. Atsakovės neatsisakė arbitražinės išlygos ir jų veiksmai byloje negali būti laikomi nei aktyviu, nei pasyviu veikimu dėl arbitražinės išlygos atsisakymo, ji yra galiojanti ir taikytina šalims. Tai, kad buvo nagrinėjama teisme, o ne arbitraže, nulėmė ne šalių valia dėl arbitražinės išlygos netaikymo, bet ieškovės suformuluotas reikalavimas dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmais padarytos žalos atlyginimo. Ieškovė savo reikalavimą kildino iš deliktinių santykių – nesąžiningos konkurencijos veiksmų, todėl, esant tokiam reikalavimui, ginčas buvo nagrinėjamas teisme. Teismingumo klausimas visada buvo šios bylos nagrinėjimo dalykas. Ieškovės reikalavimas negali būti kildinamas iš nesąžiningos konkurencijos sąlygų, faktiškai ieškovė siekia žalos atlyginimo dėl neva neteisėto sutarties nutraukimo. Bylos šalys nėra konkurentės, neveikė, neveikia toje pačioje rinkoje ir negaletų veikti, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė, jog ieškinio reikalavimai iš esmės yra kildinami iš sutartinių santykių. Atsakovės sutinka su skundžiamoje nutartyje padarytomis išvadomis, kad byloje reikalavimai negali būti kildinami iš konkurencijos teisės pažeidimų, todėl nėra kelių tarpusavyje susijusių reikalavimų, kurie nulemtų bylos nagrinėjimą teisme. Šios išvados neginčijo ir ieškovė kasaciniu skundu. Ieškovei nepatikslinus savo reikalavimo (nors tokį prašymą buvo pateikęs ir teismas, ir atsakovės), teismas ieškovės reikalavimą turėjo nagrinėti tik dėl šio tariamo pažeidimo (nesąžiningos konkurencijos), o kitus reikalavimus, kylančius iš sutarties, palikti nenagrinėtus, esant arbitražo išlygai. Ieškovei pasirinkus reikšti reikalavimą dėl nesąžiningos konkurencijos ir jo nepakeitus, atsakovės buvo priverstos gintis nuo tokio reikalavimo teisme, toks pasinaudojimas teise į gynybą negali būti traktuojamas atsakovių nenaudai. Atsakovė, pareikšdama priešieškinį, vadovavosi CPK 33 straipsnio 2 dalies nuostata; tai negali būti laikoma aktyviais veiksmais ar siekiu iš sutarties kylančius ginčus nagrinėti teisme. Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalies nuostata įtvirtina bylos persiuntimo arbitražiniam teismui procedūrą, todėl šiai bylai nėra aktuali.
- 22.2. Svarbu yra vertinti ne formaliai ieškovės ir atsakovės UAB „MailerLite“ susitarimo (ne)buvimą, bet tai, iš kokių santykių yra kildinamas reikalavimas. Ieškovė įrodinėja, kad dėl sutarties pažeidimo patyrė nuostolių, reikalavimas yra pareikštas solidariai abiems atsakovėms, jis yra kildinamas iš sutarties. Šalys, sudarydamos šią sutartį, aiškiai išreiškė valią, kad visi ginčai, kylantys iš jos, nagrinėtini arbitraže. Tokia sutarties sąlyga turi būti aiškinama pagal jos tikslą – šalys susitarė dėl ginčų nagrinėjimo institucijos, todėl bet koks ginčas, susijęs su sutartimi, turi būti sprendžiamas arbitraže. Nuostolius ieškovė įrodinėja kaip negautas pajamas, kurios apskaičiuojamos pagal UAB „MailerLite“ gautą pelną. Jokių kitų UAB „MailerLite“ pažeidi-

mū ieškovė nenurodo, todėl akivaizdu, kad ginčas yra susijęs su sutartimi. UAB „MailerLite“ neprieštarauja, kad visas ginčas kompleksiškai būtų nagrinėjamas arbitraže. Ginčo nagrinėjimas pagal ieškovés pasiūlymą, t. y. kad ginčas su UAB „Itema“ būtų nagrinėjamas arbitraže, o su UAB „MailerLite“ – teisme, nėra procesine prasme ekonomiškas, yra negalimas, nes pareikštas reikalavimas atlyginti žalą solidariai.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

#### IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

##### *Dėl bylos nutraukimo esant arbitražiniam susitarimui*

23. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad arbitražas yra visuotinai pripažintas alternatyvus ginčų sprendimo būdas, lygiavertis ginčų sprendimui nacionaliniuose teismuose. Šios alternatyvios jurisdikcijos pagrindas yra šalių laisva valia sudarytas susitarimas perduoti konkrečius ginčus nagrinėti arbitražo teismui, kuriuo šalys ne tik suteikia teisę jų ginčą nagrinėti arbitrams, apsisprendžia dėl arbitraže galimų spręsti ginčo dalykų ir ginčų sprendimui taikytinų taisyklų, bet kartu ir atsisako teisės dėl arbitražiniame susitarime nurodytų ginčų nagrinėjimo kreiptis į bet kurios valstybės teismus. Taigi arbitražo jurisdikcija pagrįsta šalių dispozityvumo ir sutarčių privalomumo principais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014; 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015).
24. Kasacinio teismo praktika dėl teismo pareigų gavus ieškinį, dėl kurio sudarytas arbitražinis susitarimas, yra plėtojama. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad teismo procesiniai veiksmai tuo atveju, kai šalys yra sudariusios galiojančią arbitražinį susitarimą, nustatyti Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje (redakcija, galiojanti nuo 2012 m. birželio 30 d.), CPK 137 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 296 straipsnio 1 dalies 9 punkte. Pagal Komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalį, CPK 137 straipsnio 2 dalies 6 punktą, teismas atsisako priimti ieškinį, kai šalys yra sudariusios susitarimą perduoti tą ginčą spręsti arbitražui. Tuo atveju, jeigu ieškinio priėmimo metu teismas neišsiaiskino, kad šalys yra sudariusios galiojančią arbitražinį susitarimą (arbitražinio susitarimo sudarymo faktas paaiškėja po to, kai teismas priėmė ieškinį), teismas ieškinį dėl klausimo, dėl kurio yra sudarytas arbitražinis susitarimas, palieka ne-nagrinėtą (Komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalis, CPK 296 straipsnio 1 dalies 9 punktas) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-428-690/2016 41–42 punktus).
25. Vis dėlto arbitražinio susitarimo faktas neturi absoliučios galios, todėl prieš atsisakydamas bylos teismas turi įvertinti, ar nėra aplinkybių, kurios ginčo šalių nukreipimą į arbitražą daro negalimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-488-469/2018, 17 punktas).

Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad teismas, spręsdamas klausimą dėl jurisdikcijos atsisakymo ir šalių nukreipimo į arbitražą, vadovaudamas koperacijos, šalių lygiateisiškumo ir rungimosi principais (CPK 8, 12, 17 straipsniai), turi suteikti šalims galimybę pateikti savo paaiškinimus ir aiškiai išreikšti poziciją dėl arbitražinio susitarimo egzistavimo, galiojimo bei taikymo, siekdamas užtikrinti proceso šalių teisę į tinkamą teismo procesą ir išvengti siurprizinio (šalims netikėto) teismo sprendimo priėmimo.

26. Arbitražinis susitarimas – dviejų ar daugiau šalių susitarimas perduoti spręsti arbitražo teismui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius ar galinčius kilti tarp jų dėl kokių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, kurie gali būti arbitražinio nagrinėjimo dalykas (Komercinio arbitražo įstatymo 3 straipsnio 5 dalis).
27. Tieki pagal Lietuvos Respublikos teisę, tiek ir vadovaujantis visuotinai įprastais tarpautinio komercinio arbitražo standartais pripažystama, kad arbitražinis susitarimas – sutartis. Arbitražinis susitarimas atspindi šalių valios autonomijos principą, kuris savo ruožtu yra arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, esmė – arbitražo proceso inicijavimas galimas tik esant šalių susitarimui. Taigi, pagal bendrają taisyklę, bet kuris arbitražo procesas prasideda nuo privatinės teisės instrumento – privačios sutarties, kurios pagrindu pradétame procese priimamas sprendimas. Jo privalomumas kyla ne iš viešosios teisės, o iš šalių sutarties laikyti arbitražo sprendimą privalomu. Šalių teisė laisva valia susitarti dėl ginčų priskirtinumo arbitražo jurisdikcijai apima ir teisę tokį susitarimą panaikinti tiek iki, tiek po ginčo kilimo. Kitai tariant, susitarimas spręsti ginčą ne teismo tvarka yra suderintos šalių valios išraiška, todėl ši suderinta valia gali būti keičiama (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-247-684/2016, 16 punktas).
28. Arbitražinio susitarimo atsisakymas gali būti šalių aiškiai išreikštasis (pvz., raštu) arba numanomas iš jų konkliudentinių veiksmų (procesinio elgesio).
29. Vienas iš būdų atsisakyti arbitražo susitarimo, įtvirtintas UNCITRAL Pavyzdiname tarptautinio komercinio arbitražo įstatyme, užsienio valstybių teisės aktuose bei pripažystamas teisės mokslo doktrinoje (žr., pvz., John Savage, Emmanuel Gaillard (eds.). *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1999. P. 405–406 (668–670 punktai); Mauro Rubino Sammartano. *International Arbitration, Law and Practice. 2nd. edition*. Kluwer Law International, 2001. P. 257 ir kt.), – dalyvauti teismo procese dėl ginčo, kuriam spręsti buvo sudarytas arbitražinis susitarimas.
30. Pirmiau nurodytoje kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-247-684/2016, kuria remiamasi ir kasaciniame skunde, buvo sprendžiamas klausimas dėl šalių elgesio vertinimo kaip arbitražinio susitarimo atsisakymo, tačiau, skirtingai nei nagrinėjamoje byloje, joje buvo vertinamas pasyvus šalies elgesys procese, jai nereiškiant prieštaravimų dėl ieškinio nagrinėjimo teisme, ir išaiškinta, kad konkliudentiniai šalių veiksmai, kai viena šalis kreipiasi su ieškiniu į teismą, o antroji nereiškia prieštaravimų, nėra pakankami konstatuoti, kad yra šalių valia atsisakyti arbitražinio susitarimo. Tačiau nagrinėjamoje byloje susiklostė kitokia procesinė situacija, kuriai nurodyti kasacinio teismo išaiškinimai nėra aktualūs, nes dėl tokų aplinkybių nurodytoje nutartyje nebuvo pasisakyta.

31. Nagrinėjamoje byloje kyla teisės klausimas dėl teismo pareigos nukreipti šalis į arbitražą, nustacių esant sudarytą arbitražinį susitarimą, santykio su šalių teise atsisakyti arbitražinio susitarimo ir (ar) sudaryti susitarimą dėl valstybės teismo jurisdikcijos konkliudentiniais veiksmais – vienai iš arbitražinio susitarimo šalių pareiškiant ieškinį valstybės teisme, o kitai aktyviai dalyvaujant procese, nereiškiant jurisdikcinio prieštaravimo, priešingai – teisme pareiškiant priešieškinio reikalavimą, kildinamą iš sutarties, kurioje įtvirtintas arbitražinis susitarimas.
32. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nagrinėjamu atveju arbitražinio susitarimo egzistavimo faktas teismui buvo aiškus jau ieškinio priėmimo stadijoje – buvo atskleistas pradiname ieškovės ieškinyje. Tačiau ieškovė ieškinį teisme grindė kelias pagrindais, nurodė, kad reikalavimas dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmais padarytos žalos atlyginimo nagrinėtinės teisme, be to, ieškinys reiškiamas dviem atsakovėms, kurių viena nėra arbitražinės išlygos šalis, todėl, ieškovės manymu, visi pareikšti reikalavimai nagrinėtinį teisme.
33. Abi atsakovės atsiliepime į ieškinį pateikė argumentus dėl bylos esmės, konkrečiai, neigė egzistuojant konkurencijos santykius tarp šalių, teigė, kad ieškovės reikalavimas kildinamas iš sutarties, tačiau nė viename procesiniame dokumente ar teismo posėdžiuose neteikė jokių argumentų dėl arbitražinės išlygos egzistavimo, galiojimo ar taikymo, nesirémė arbitražinė išlyga, neprašė ieškinio palikti nenagrinėto ir nukreipti šalis į arbitražą. Be to, nagrinėjamoje byloje atsakovė UAB „Itema“ dar ir pareiškė priešieškinį teisme, reikalaudama priteisti iš ieškovės skolą pagal sutartį, kurioje ir buvo įtvirtinta aptariama arbitražinė išlyga.
34. Taigi nagrinėjamoje byloje abi šalys, esant arbitražinei išlygai, nepaisydamos šios aplinkybės, aktyviai siekė bylinėtis ir spręsti kilusį ginčą būtent teisme. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad taip šalys išreiškė suderintą valią atsisakyti anksčiau jų sudaryto arbitražinio susitarimo. Tokia išvada atitinka sutartinę komercinio arbitražo esmę bei šalių valios autonomijos principo reikalavimus. Kadangi arbitražas yra sutartinio pobūdžio ginčų sprendimo būdas, todėl būtent šalių valiai yra teikiamas prioritetas. Priešingas abiejų šalių aktyvaus procesinio elgesio vertinimas neatitinką sąžiningumo, teisėtų lūkesčių apsaugos ir proceso ekonomiškumo principų, nes sudarytų galimybę šalims piktnaudžiauti teise, remtis arbitražine išlyga tik tuomet, kai šalims patogu, pvz., jau paaikiškus ginčo nagrinėjimo teisme rezultatui ar pan.
35. Teisėjų kolegija, apibendrindama tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai paneigė suderintą šalių valią atsisakyti anksčiau jų sudaryto arbitražinio susitarimo dėl nagrinėjamo ginčo. Abiem ginčo šalims aktyviai dalyvaujant teismo procese (pareiškus tiek ieškinį, tiek priešieškinį) ir nereiškiant prašymų remtis arbitražine išlyga ir palikti ieškinį nenagrinėtą, apeliacinės instancijos teismas neįvertino šių teisiškai reikšmingų bylos aplinkybių ir padarė nepagrįstą išvadą, kad šalių arbitražinis susitarimas galioja, netinkamai aiškino ir taikė Komercinio arbitražo įstatymo 11 straipsnio 1 dalį, CPK 296 straipsnio 1 dalies 9 punktą, todėl skundžiama nutartis palikti ieškinį ir priešieškinį nenagrinėtus naikintina ir byla grąžintina apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš esmės (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

36. Kiti kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai neturi teisinės reikšmės šios bylos išnagrinėjimui kasacine tvarka, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

*Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo*

37. Kasacinis teismas patyrė 5,18 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 15 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Teisėjų kolegijai konstatavus esant pagrindą bylą grąžinti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šiu išlaidų ir šalių patirtų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 20 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti Lietuvos apeliaciniam teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

**1.15. Dėl teismo nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą,  
apskundimo atskiruoju skundu galimybės**

*CPK 612 straipsnis, be kita ko, reglamentuoja teismo nutarčių, priimtų vykdymo procese, apskundimo bendrają taisykłę: tokios nutartys yra neskundžiamos, nebent CPK nustato kitaip. Ši taisykla savo esme iš dalies atitinka ir bendrają CPK 334 straipsnyje įtvirtintą taisykłę dėl teismo civiliniame procese priimtų nutarčių apskundimo. CPK 334 straipsnio 1 dalis nustato, kad pirmosios instancijos teismo nutartis galima apskursti atskiruoju skundu apeliacinės instancijos teismui atskirai nuo teismo sprendimo CPK nustatytais atvejais ir kai teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai.*

*Vykdymo procesas prasideda nuo to momento, kai išieškotojas teismo jam išduotą vykdomajį dokumentą pateikia vykdyti antstoliui ir šis vykdomajį dokumentą priima. Taigi, nors vykdomasis dokumentas yra viena iš esminių prielaidų vykdymo procesui prasideti, vien tik jo išdavimas, kaip procesinis veiksmas, negali būti automatiškai prilyginamas vykdymo proceso pradžios momentui. Vykdomojo rašto išdavimo procedūra, nors ir glaudžiai susijusi su vykdymo procesu, nėra vykdymo proceso dalis. Todėl teismo nutarčių dėl atsisakymo išduoti vykdomajį raštą apskundimui taikytinės ne CPK 612 straipsnis, bet CPK 334 straipsnio 1 dalis.*

*Istatymo leidėjas teismo nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą, apskundimo galimybės expressis verbis neįvardijo, todėl vertinama, ar tokia teismo nutartis, remiantis CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktu, užkerta galimybę tolesnei bylos*

*eigai. Nutartis laikoma užkertančia galimybę proceso eigai, kai dėl jos priėmimo procesas byloje apskritai negali prasidėti, yra užbaigiamas arba dėl tokios nutarties priėmimo nebegalimas tolesnis procesas. Vykdomasis raštas yra viena esminių priešlaidų (pagrindas) vykdymo procesui pradėti – be vykdomojo dokumento atlirkti vykdymo veiksmiss draudžiamą (CPK 586 straipsnio 2 dalis). Nesant vykdomojo dokumento, vykdymo procesas apskritai negali prasidėti ir įvykti. Todėl, teismui atsisakius išduoti vykdomajį raštą, asmuo neigja galimybės įgyvendinti savo teisės į priverstinį teismo sprendimo vykdymą. Atsižvelgiant į tai, kad ginčo teisena, sprendžiant vykdomojo rašto išdavimo klausimą, jau yra pasibaigusi ir sprendimas (ar jo dalis) yra (turėtų būti) įsitiešėjęs, tai asmuo, kurio prašymas išduoti vykdomajį raštą nebuvvo tenkintas, nebegali pateikti apeliacinio skundo; tai reiškia, kad, remiantis CPK 334 straipsnio 3 dalimi, nėra ir galimybės motyvų dėl nutarties teisėtumo įtraukti į apeliacinį skundą. Taigi teismo nutartis, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą, užkerta galimybę tolesnei bylos eigai, todėl gali būti skundžiamą CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu.*

Civilinė byla Nr. e3K-3-270-1075/2019

Teisminio proceso Nr. 2-55-3-02464-2017-1

Procesinio sprendimo kategorijos: 3.3.2.1; 3.5.14 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. rugsėjo 19 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, suside- danti iš teisėjų Danguolės Bublienės (pranešėja), Andžej Maciejevski ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmmininkė),

teismo posėdyje kasacine raštinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pa- gal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Debitum fori“ kasacinių skundų dėl Lie- tuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje by- loje pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Debitum fori“ ieškinį atsakovams bankrutavusiai uždarajai akcinei bendrovei „Miesto šiluma“, D. Ž. ir R. N. dėl skolos priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Ginčo esmė

1. Kasacine byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių nu- tarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą, apskundimo atskiruoju skundu galimybę, aiškinimo ir taikymo.

2. Ieškovė prašė priteisti solidariai iš atsakovų 70 278 Eur skolos, 40 326,18 Eur palūkanų, 2,35 proc. dydžio mėnesines mokėjimo palūkanas nuo neišmokėtos skolos nuo ieškinio pateikimo teismui dienos iki visiško paskolos grąžinimo, 0,129 proc. dydžio padidintas palūkanas nuo negrąžintos skolos nuo ieškinio pareiškimo teismui dienos iki visiško paskolos grąžinimo (už kiekvieną pradelstę dieną); priteisti iš atsakovės BUAB „Miesto šiluma“ 8 proc. dydžio procesines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; priteisti iš atsakovų D. Ž. ir R. N. 5 proc. dydžio procesines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. spalio 1 d. galutiniu sprendimu priteisė ieškovei solidariai iš atsakovų 59 063,74 Eur skolos; iš atsakovės BUAB „Miesto šiluma“ 8 proc. dydžio procesines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme (2017 m. lapkričio 23 d.) iki bankroto bylos iškėlimo atsakovei BUAB „Miesto šiluma“ (2018 m. balandžio 7 d.); iš atsakovų D. Ž. ir R. N. po 5 proc. dydžio procesines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme (2017 m. lapkričio 23 d.) iki bankroto bylos iškėlimo atsakovei BUAB „Miesto šiluma“ (2018 m. balandžio 7 d.); iš atsakovų BUAB „Miesto šiluma“, D. Ž. ir R. N. lygiomis dalimis 800 Eur žyminio mokesčio; atmetė kitą ieškinio dalį. Galutiniu sprendimu atsakovams D. Ž. ir R. N. taip pat išdėstytais teismo sprendimo įvykdymas – nustatyta kiekvienam iš jų priteistą sumą mokėti lygiomis dalimis 8 mėnesius.
4. Ieškovė kreipėsi į teismą, prašydama išduoti vykdomuosius dokumentus dėl 7382,96 Eur skolos išieškojimo iš atsakovų D. Ž. ir R. N. Ieškovė nurodė, kad ji, nesutikdama su sprendimo dalimi dėl palūkanų, kompensuojamų palūkanų ir procesinių palūkanų nepriteisimo, šią sprendimo dalį apskundė apeliacinės instancijos teismui, savo ruožtu po neapskūstos minėto sprendimo dalies įsiteisėjimo praėjo daugiau nei mėnuo, o atsakovai net iš dalies nepadengė skolos, todėl, jos manymu, 7382,96 Eur skolos suma turi būti išieškota priverstine tvarka.

## II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. gruodžio 6 d. nutartimi atmetė ieškovės prašymą išduoti vykdomąjį raštą.
6. Teismas nurodė, kad, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – ir CPK) įtvirtintu vykdomojo rašto išdavimo tvarkos reglamentavimu, vykdomojo rašto išdavimas, esant išieškotojo rašytiniam pareiškimui, siejamas su teismo sprendimo įsiteisėjimu.
7. Teismo vertinimu, nėra pagrindo patenkinti ieškovės prašymo, nes sprendimo dalis yra apskusta apeliacinės instancijos teismui, o apeliacinės instancijos teismas, neatasižvelgdamas į apeliacijos skundo motyvus bei reikalavimus, *ex officio* (pagal pareigas) turės patikrinti, ar nėra CPK 329 straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytu absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindų. Tik sprendimą peržiūrėjus apeliacinės instancijos teismui, sprendimas įsiteisės ir bus pagrindas išduoti vykdomąjį raštą.
8. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovės atskirajį skundą, 2019 m. vasario 21 d. nutartimi nutraukė apeliacinių procesų, pradėtų pagal ieš-

kovės 2018 m. gruodžio 13 d. atskirajį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutarties peržiūrėjimo.

9. Teismas, remdamasis CPK 612 straipsniu, nurodė, kad vykdymo procese teismo priimtos nutartys gali būti skundžiamos atskiraisiais skundai tik CPK konkrečiai nustatytais atvejais ir ši taisyklė skiriasi nuo CPK 334 straipsnio 1 dalyje nustatyto ne vykdymo procese priimtų teismo nutarčių apskundimo atskiraisiais skundai reguliavimo, kuris vykdymo procese, esant specialiajai taisyklei, netaikytinas (žr., pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 19 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2-370-157/2015; 2018 m. gruodžio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2-1710-196/2018).
10. Teismas nurodė, kad CPK 646 straipsnyje, reglamentuojančiame vykdomojo rašto išdavimo tvarką, neįtvirtinta teisė apskustyti teismo nutartį, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje nustatytą išimtį, kuri nagninėjamam atvejui nėra aktuali. Taigi, vadovaujantis CPK 612 straipsniu, pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria atsisakyta ieškovei išduoti vykdomajį raštą, negali būti apeliacijos objektas ir pirmosios instancijos teismas ieškovės pateiktą atskirajį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutarties priėmė nepagrįstai (CPK 315 straipsnio 2 dalies 3 punktas, 338 straipsnis). Kadangi apeliacinis procesas buvo pradėtas nesant tam teisinio pagrindo, teismas, vadovaudamas CPK 315 straipsnio 5 dalimi, ši procesą nutraukė.

### III. Kasacинio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

11. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir priimti naują procesinį sprendimą – išduoti vykdomajį raštą dėl įsiteisėjusios Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 1 d. galutinio sprendimo dalies; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - 11.1. Remiantis CPK 586 straipsniu, vykdymo veiksmų atlikimo pagrindas yra CPK nustatyta tvarka pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas, be vykdomojo dokumento atlikti vykdymo veiksmus draudžiama. Taigi nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į tai, kad pirmosios instancijos teismas atsisakė išduoti vykdomajį dokumentą, vykdomasis procesas dar nėra prasidėjęs. Dėl šios priežasties apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą, apskundimo galimybės, nepagrįstai vadovavosi CPK 612 straipsniu. Ši teisės norma taikytina tik tokiais atvejais, kai jau yra išduotas vykdomasis dokumentas ir jis jau yra pateiktas ar teikiamas antstoliui vykdyti.
  - 11.2. Aiškus nenurodymas CPK 646 straipsnio 1 dalyje, kad teismo atsisakymas išduoti vykdomajį raštą gali būti skundžiamas atskiruoju skundu, vertintinas kaip įstatymo spraga. Dėl šios priežasties turi būti taikoma įstatymo analogija (CPK 3 straipsnio 7 dalis) ir vadovaujamas CPK 646 straipsnio 3 dalimi, įtvirtinančia galimybę skusti teismo nutartį, kuria atsisakoma išduoti vykdomajį dokumentą dėl taikos sutarties vykdymo, ir CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nes užkertamas kelias tolesnei bylos eigai. Priešingai aiš-

kinant susidarytų tokia padėtis, kad, teismui priėmus šaliai palankų sprendimą, tačiau dėl kokių nors priežasčių atsisakius išduoti vykdomajį raštą, realiai teismo sprendimas būtų neįgyvendinamas, o šalis neturėtų jokios galimybės jį įvykdinti.

- 11.3. Apeliacinės instancijos teismas, aiškindamas CPK 612 straipsnį, nukrypo nuo bendros teismų praktikos. Apeliacinės instancijos teismai laikosi praktikos ir pripažista, kad dėl teismo nutarties išduoti ar atsisakyti išduoti vykdomajį raštą gali būti paduotas atskirasis skundas, todėl jie ne tik priima per pirmosios instancijos teismus paduotus atskiruosius skundus, bet ir išnagrinėja šių skundų argumentus, priima dėl jų motyvuotas nutartis (žr., pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 16 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2-1396-302/2017; 2018 m. rugpjūčio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2-1131-236/2018; Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. E2S-1171-459/2018; kt.).
- 11.4. Pirmosios instancijos teismas, atsisakydamas išduoti vykdomajį raštą dėl to, kad dalis galutinio teismo sprendimo yra apskusta apeliaciniu skundu, netinkamai taikė ir aiškino CPK 279 straipsnio 1 dalį. Remiantis nurodyta teisės norma ir jos suformuota kasaciniu teismo aiškinimo ir taikymo praktika (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2013), teismo sprendimo (nutarties) dalis dėl savarankiškų reikalavimų, kuri neapskundžiama apeliaciniu (atskiruoju) skundu, įsiteisėja pasibaigus apskundimo apeliacine tvarka terminui. Priesingas aiškinimas darytų šią normą realiai netaikomą ir neigyvendinamą bei sukurtų proceso šalims pagrindą vilkinti sprendimo vykdymą, apskundžiant tik itin mažą dalį sprendimo (pvz., taupant žyminį mokesčį), tačiau išvengiant visos skolos išieškojimo.
- 11.5. Pirmosios instancijos teismo argumentas, kad apeliacinės instancijos teismas sprendimą gali panaikinti dėl absoliučių jo negaliojimo pagrindų, yra teisiškai nepagrįstas. Pagal sisteminį CPK 279 straipsnio 1 dalies, 320 straipsnio 2 dalies ir 331 straipsnio 6 dalies aiškinimą, nors, apskundus apeliacine tvarka galutinį pirmosios instancijos teismo sprendimą ar jo dalį, apeliacinis teismas, nepaisydamas apeliacino skundo ribų, gali patikrinti, ar nėra absoliučių pirmosios instancijos teismo sprendimo negaliojimo pagrindų, jei šie pagrindai nenustatomi, laikoma, jog teismo sprendimo (nutarties) dalis dėl savarankiškų reikalavimų, kuri nėra apskusta apeliaciniu (atskiruoju) skundu, įsiteisėja būtent pasibaigus apskundimo apeliacine tvarka terminui, o ne tada, kai apeliacinės instancijos teismas priima sprendimą ar nutartį dėl apskustos sprendimo dalies.
12. Atsakovai atsiliepimų į ieškovės kasacinių skundų CPK 351 straipsnyje nustatytu terminu ir tvarka nepateikė.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

## IV. Kasacnio teismo argumentai ir išaiškinimai

### *Dėl kasacnio nagrinėjimo dalyko ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų*

13. Pagal civiliniame procese galiojantį dispozityvumo principą teismilio nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga, teismas nagrinėja ginčą neperžengdamas ginčo šalių nustatyti ribų. Viena iš šio principio išraiškų yra įtvirtinta CPK 353 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad kasacinis teismas patikrina teisés taikymo aspektu apskurstus sprendimus ir (ar) nutartis, o kasacijos funkciją vykdo neperžengdamas kasacnio skundo ribų. Įsiteisėjusių procesinių sprendimų peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindai, kasaciniams skundui keliami reikalavimai nustatyti CPK 346, 347 straipsniuose.
14. Pagal CPK 341 straipsnį kasacija negalima dėl pirmosios instancijos teismo sprendimų ir nutarčių, neperžiūrėtų apeliacine tvarka.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad kasacnio teismo teisėjų atrankos kolegijos padarytas kasacnio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkančio įstatymo reikalavimus) ne visada reiškia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuluojama kasacnio nagrinėjimo dalyką. Detalų skundo argumentų vertinimą atlieka bylą kasacine tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 5 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-345-701/2018 35 punktą).
16. Kasaciniu skundu ieškovė ginčija tiek apeliacinės instancijos teismo nutartį, kuria apeliacinis procesas nutrauktas, tiek pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą.
17. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, padaręs išvadą, kad šiuo atveju apeliacija negalima, procesą nutraukė nevertingės ir nepasisakės dėl pirmosios instancijos teismo nutarties teisėtumo ir pagrįstumo, taip pat nevertingės, ar pirmosios instancijos teismas pagrįstai atsisakė išduoti vykdomajį raštą. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, ir remdamasi CPK 341 straipsniu, sprendžia, kad kasaciniams teismui nėra teisinio pagrindo pasiaskyti dėl kasacnio skundo argumentų, susijusių su CPK 279 ir 320 straipsnių aiškinimu bei taikymu, taip pat dėl to, ar pirmosios instancijos teismas teisėtai atsisakė ieškovei išduoti vykdomajį raštą. Todėl šiuo atveju kasacinių bylos nagrinėjimo dalyką sudaro tik apeliacinės instancijos teismo nutarties teisėtumo patikrinimas. Kasacinių bylos nagrinėjimo dalykas nėra kasacnio skundo argumentai, susiję su netinkamu pirmosios instancijos teismo proceso teisės normų taikymu ir su pirmosios instancijos teismo nutarties teisėtumu. Tai reiškia, kad kasacinis teismas pasiaskys tik dėl to, ar apeliacinės instancijos teismas pagrįstai taikė CPK 612 straipsnį ir ar juo remdamasis padarė teisiškai pagrįstą išvadą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomajį raštą, neskundžiamumo.

*Dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių teismo nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomąjį raštą, apskundimo atskiruoju skundu galimybę, aiškinimo ir taikymo*

18. Vykdymo procesas yra savarankiška proceso stadija, reguliuojama CPK VI dalyje. CPK 612 straipsnis, be kita ko, reglamentuoja teismo nutarčių priimtų vykdymo procese, apskundimo bendrają taisykłę: tokios nutartys yra neskundžiamos, ne bent CPK nustato kitai. Ši taisykla savo esme iš dalies atitinka ir bendrają CPK 334 straipsnyje įtvirtintą taisykłę dėl teismo civiliniame procese priimtų nutarčių apskundimo. CPK 334 straipsnio 1 dalis nustato, kad pirmosios instancijos teismo nutartis galima apskusti atskiruoju skundu apeliacinės instancijos teismui atskirai nuo teismo sprendimo CPK nustatytais atvejais ir kai teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai. Taigi tiek pagal specialiąją, tiek pagal bendrają taisykles teismo nutartys gali būti apskustos atskiruoju skundu apeliacinės instancijos teismui specialiai CPK nustatytais atvejais. Kartu bendruoju atveju teismo nutartys gali būti skundžiamos apeliacinės instancijos teismui ir tada, kai teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai (CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktas).
19. Siekiant nustatyti, ar nutarčių dėl atsisakymo išduoti vykdomąjį raštą apskundimui taikytinas CPK 612 straipsnis ar 334 straipsnis, kaip minėta, įtvirtinant bendrają teismų civiliniame procese priimtų nutarčių apskundimo tvarką, būtina atsakyti į klausimą, nuo kokio momento prasideda vykdymo procesas.
20. Vykdymo veiksmų atlikimo pagrindas yra CPK XLI skyriuje nustatyta tvarka pateiktas vykdymo vykdomasis dokumentas (CPK 586 straipsnio 1 dalis). Be vykdomojo dokumento atlikti vykdymo veiksmus draudžiama (CPK 586 straipsnio 2 dalis). Pagal CPK 584 straipsnio 1 dalies 1 punktą, 587, 646 straipsnius, vienas iš vykdomujų dokumentų yra vykdomasis raštas, išduotas įsiteisėjusių teismo sprendimų, nuosprendžių, nutarimų, nutarčių, taip pat arbitražo sprendimų ir nutarčių pagrindu. Remiantis CPK 650 ir 651 straipsniais, vykdomasis dokumentas (vykdomasis raštas) pateikiamas vykdymui antstoliui, kuris šį dokumentą priima vykdymui ir jo pagrindu užveda vykdomąjį bylą tik patikrinęs, ar néra akivaizdžių kliūčių vykdomajam dokumentui priimti ir vykdymo veiksmams pradėti. Jeigu yra kliūčių vykdomąjį dokumentą priimti vykdymui, antstolis savo patvarkymu atsisako priimti jį vykdymui ir grąžina jį pateikusiam asmeniui, nurodydamas grąžinimo priežastis.
21. Sisteminė CPK 584, 586, 587, 646, 650, 651 straipsnių nuostatų analizė leidžia darysti išvadą, kad vykdymo procesas prasideda nuo to momento, kai išieškotojas teismo jam išduotą vykdomąjį dokumentą pateikia vykdymui antstoliui ir šis vykdomąjį dokumentą priima. Taigi, nors vykdomasis dokumentas yra viena iš esminių prielaidų vykdymo procesui prasidėti, vien tik jo išdavimas, kaip procesinis veiksmas, negali būti automatiškai prilyginamas vykdymo proceso pradžios momentui.
22. Pirmiau nurodytos išvados, teisėjų kolegijos vertinimu, nepaneigia ir CPK normų, reglamentuojančių vykdomuosius raštus ir jų išdavimo tvarką, struktūrinę padėtis – šios normos būtent yra nurodytos CPK VI dalyje „Vykdymo procesas“. Vykdomojo dokumento išdavimo procedūros reguliavimo CPK VI dalyje, reglamentuojančioje vykdymo procesą, grindžiamos greičiau patogumo ir aiškumo tikslais ir sasaja su vykdymo procesu – tuo, kad, kaip minėta, vykdomasis dokumentas

mentas yra viena iš esminių prielaidų vykdymo procesui prasidėti. Pažymėtina, kad CPK VI dalyje, reglamentuojančioje vykdymo procesą, yra nurodomi ne tik vykdomieji dokumentai, bet ir vykdytini dokumentai (CPK 584 straipsnis), kurie priimami CPK ir kitų atitinkamų teisės aktų nustatyta tvarka ir kurių priėmimo procesas néra vykdymo proceso dalis.

23. Atsižvelgdamas į pirmiau nurodytus argumentus, teisėjų kolegija daro išvadą, kad vykdomojo rašto išdavimo procedūra, nors ir glaudžiai susijusi su vykdymo procesu, néra vykdymo proceso dalis. Todėl teismo nutarčių dėl atsisakymo išduoti vykdomajį raštą apskundimui taikytinas ne CPK 612 straipsnis, bet CPK 334 straipsnio 1 dalis.
24. Kasacinio teismo praktikoje, formuojamoje aiškinant ir taikant proceso teisės normas, reglamentuojančias teismų sprendimų ir nutarčių teisėtumo bei pagrįstumo kontrolės formas, išaiškinta, kad bylų procesas apeliacinės instancijos teisme gali būti dvejopo pobūdžio. Pirma, tai – apeliacinis procesas dėl neįsitempiusių teismo sprendimų apskundimo, reglamentuotas CPK III dalies XVI skyriaus pirmajame skirsnyje. Šiuo atveju paduodami apeliaciniai skundai (CPK 306 straipsnis). Kito pobūdžio procesas apeliacine tvarka yra apeliacinis procesas pagal atskiruosius skundus, reglamentuotas CPK III dalies XVI skyriaus antrajame skirsnyje. Pastaruoju atveju paduodami atskirieji skundai (CPK 334 straipsnis). Šie procesai apeliacine tvarkiasi apeliacinio apskundimo objektu. Pirmuoju atveju pagal CPK 301 straipsnio 1 dalį apeliacinio apskundimo objektas yra neįsitempięs pirmosios instancijos teismo procesinis sprendimas. Juo šalių ginčas byloje yra išspręstas iš esmės. Tai yra paprastoji apeliacija. Antruoju atveju pagal CPK 334 straipsnio 1 dalį apeliacinio apskundimo objektas yra pirmosios instancijos teismo nutartys, skundžiamos atskirai nuo teismo sprendimo, kuriomis neišsprendžiamas bylos šalių ginčas iš esmės, bet sprendžiami kiti procesiniai klausimai. Tai yra išimtinė (nepaprastoji) apeliacija. Pasisakydamas dėl atskiraisiais skundais neskundžiamų pirmosios instancijos teismo nutarčių, kasacinis teismas savo praktikoje yra nurodęs, kad ši taisyklė nereiškia, jog tokios nutartys apskritai negali būti skundžiamos. Tokios nutartys skundžiamos apeliacine tvarka ne atskirai, o kartu su teismo sprendimu, t. y. į apeliacinį skundą įtraukiami motyvai dėl jų teisėtumo ir pagrįstumo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugėjėjo 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-321-969/2018 36, 37 punktus ir juose nurodytą kasacinių teismo praktiką).
25. Taigi CPK 334 straipsnio 1 dalis grindžiama logika, kad pagrindinis procesinis dokumentas, lemiantis šalių teises ir pareigas, yra teismo sprendimas, todėl būtent šis procesinis dokumentas yra skundžiamas apeliacine tvarka. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismo nutartimis sprendžiami klausimai, nesusiję su bylos išsprendimu iš esmės. Tačiau, atsižvelgiant į šių nutarčių reikšmę ir įtaką byloje dalyvaujančių asmenų teisėms ir pareigoms, yra nustatyta galimybė atitinkamas nutartis apskursti atskirai nuo teismo sprendimo. Ši galimybė arba expressis verbis (tiesiogiai, aiškiai žodžiais) įtvirtinta atskiruose CPK straipsniuose, arba pagal CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktą sprendžiama atsižvelgiant į tai, ar teismo nutartis užkerta galimybę tolesnei bylos eigai.

26. Tam tikrais atvejais CPK tiesiogiai įtvirtina, kad kai kuriais klausimais teismo priimamos nutartys yra atskiraisiais skundai neskundžiamos (pvz., CPK 36 straipsnio 5 dalis, 46 straipsnio 3 dalis, 72 straipsnio 4 dalis, 104 straipsnio 2 dalis, 139 straipsnio 2 dalis ir kt.). Kasacinis teismas nuosekliai plėtoja praktiką, kad draudimas skusti pirmosios instancijos teismo nutartį paduodant atskirajį skundą, tiesiogiai nustatytas atitinkamame CPK straipsnyje, vertintinas kaip *lex specialis* (specialusis įstatymas) CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto atžvilgiu, todėl, esant tame straipsnyje nustatytom faktinėms aplinkybėms, taikytinas specialusis įstatymas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 7 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-161-248/2017 19 punktą; 2018 m. liepos 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-302-421/2018 19 punktą).
27. CPK XLIV skyriuje, reglamentuojančiame vykdomųjų raštų išdavimo tvarką, bendrai nėra nustatyta galimybė apskusti teismo nutartį išduoti ar atsisakyti išduoti vykdomąjį raštą. Tokia taisyklė nėra nustatyta ir kitose vykdymo bei kitose procesų reglamentuojančiose įstatymo nuostatose. Teisė pateikti atskirajį skundą dėl teismo nutarties išduoti ar atsisakyti išduoti vykdomąjį raštą nustatyta tik vienu atveju, kai asmuo kreipiasi į bylą išnagrinėjusį teismą su prašymu išduoti vykdomąjį raštą, kai nevykdoma teismo patvirtinta taikos sutartis (CPK 646 straipsnio 3 dalis). Kita vertus, nėra nustatyta ir norma, tiesiogiai draudžianti teismo nutarčių dėl atsisakymo išduoti vykdomąjį raštą apskundimo galimybę. Nustačius, kad įstatymo leidėjas teismo nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomąjį raštą, apskundimo galimybės *expressis verbis* neįvardijo, vertinama, ar tokia teismo nutartis, remiantis CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punktu, užkerta galimybę tolesnei bylos eigai.
28. Nutartis laikoma užkertančia galimybę proceso eigai, kai dėl jos priėmimo procesas byloje apskritai negali prasidėti, yra užbaigiamas arba dėl tokios nutarties priėmimo nebegalimas tolesnis procesas. Šioje nutartyje minėta, kad teisinis reguliavimas suponuoja, jog vykdomasis raštas yra viena esminių prielaidų (pagrindas) vykdymo procesui pradėti – be vykdomojo dokumento atliki vykdymo veiksmus draudžiama (CPK 586 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad, nesant vykdomojo dokumento, vykdymo procesas apskritai negali prasidėti ir įvykti. Todėl, teismui atsisakius išduoti vykdomąjį raštą, asmuo neigya galimybės įgyvendinti savo teisės į priverstinį teismo sprendimo vykdymą. Be to, atsižvelgiant į tai, kad ginčo teisena, sprendžiant vykdomojo rašto išdavimo klausimą, jau yra pasibaigusi ir sprendimas (ar jo dalis) yra (turėtų būti) įsiteisėjės, tai asmuo, kurio prašymas išduoti vykdomąjį raštą nebuvo tenkintas, nebegali pateikti apeliacino skundo; tai reiškia, kad, remiantis CPK 334 straipsnio 3 dalimi, nėra ir galimybės motyvų dėl nutarties teisėtumo įtraukti į apeliacinį skundą. Todėl darytina išvada, kad teismo nutartis, kuria atsisakyta išduoti vykdomąjį raštą, užkerta galimybę tolesnei bylos eigai.
29. Nors, teismui atsisakius išduoti vykdomąjį raštą, suinteresuotam asmeniui nėra draudžiama pakartotinai kreiptis į teismą su prašymu dėl vykdomojo rašto išdavimo pasikeitus aplinkybėms ir (ar) išnykus aplinkybėms, dėl kurių vykdomasis raštas nebuvo išduotas, teisėjų kolegijos vertinimu, tai negali būti pagrindas aiškinti, kad teismo atsisakymas išduoti vykdomąjį raštą neužkirto galimybės tolesnei bylos eigai, juolab kad teismo nutartis atsisakyti išduoti vykdomąjį raštą gali būti

pagrīsta ir tokiomis aplinkybēm, kurios niekada nepasikeis. Todēl suinteresuotas asmuo, nesutikdamas su teismo nutartyje nurodytomis aplinkybēm ir jū vertīnumu, neturētu galimybēs apginti savo teisēs arba ji būtū nepagrīstai apsunkinta.

30. Teisējų kolegija, remdamasi pirmiā nurodytais argumentais, daro išvadą, kad teismo nutartis atsisakyti išduoti vykdomajā raštā gali būti skundžiama CPK 334 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu. Apeliacinės instancijos teismas, nuteikdamas apeliacinį procesā pagal UAB „Debitum fori“ 2018 m. gruodžio 13 d. atskirajī skundą dēl Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gruodžio 6 d. nutarties, netinkamai aiškino ir taikē proceso teisēs normas, reglamentuojančias nutarties, kuria atsisakyta išduoti vykdomajā raštā, apskundimo atskiruoju skundu galimybę. Todēl yra pagrindas apeliacinės instancijos teismo nutartī panaikinti ir perduoti bylā dēl pirmosios instancijos teismo nutarties atsisakyti išduoti vykdomajā raštā nagrinēti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

#### *Dėl bylinėjimosi išlaidų*

31. Kasaciniams teismui nusprendus, kad apeliacinės instancijos teismo nutartis nai-kintina ir byla perduotina apeliacinės instancijos teismui nagrinēti iš naujo, šalių bylinėjimosi išlaidų, taip pat išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui kartu su kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymu (CPK 93, 96 straipsniai). Pažymētina, kad kasacinius teismas patyré 4,57 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsejo 9 d. pažyma).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisējų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

**n u t a r i a :**

Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartī panaikinti ir perduoti bylā Lietuvos apeliaciniam teismui nagrinēti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

## **2. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BAUDŽIAMUJŲ BYLŲ SKYRIAUS PLENARINĖS SESIJOS, IŠPLĒSTINIŲ SEPTYNIŲ TEISĘJŲ IR TRIJŲ TEISĘJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS**

### **BAUDŽIAMOJI TEISĖ**

#### **2.1. Būtinoji gintis (BK 28 straipsnis)**

*Asmuo teise į būtingąjį gintį gali naudotis ir gindamas savo būsto neliečiamumą. Pagrindas būtinajai ginčiai yra pavojingas, akivaizdus ir realus kėsinimasis. Vien tik formalus teisės į būsto neliečiamumą pažeidimas negali būti laikomas teisėtu pagrin- du pasinaudoti teise į būtingąjį gintį.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-275-689/2019  
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-65568-2017-3  
Procesinio sprendimo kategorija 1.1.5.1.1 (S)

### **LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS**

#### **NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2019 m. lapkričio 19 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, su-  
sidedanti iš teisėjų Gabrielės Juodkaitės-Granskienės (kolegijos pirmininkė), Sigitos  
Jokimaitės, Prano Kuconio (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,  
dalyvaujant prokurorei Jurgai Zieniūtei,  
nuteistajam D. S.,  
nukentėjusiajam D. Š.,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo bau-  
džiamąją bylą pagal nuteistojo D. S. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo  
Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 14 d. nuosprendžio, ku-  
riuo D. S. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK)  
139 straipsnio 1 dalį 70 MGL dydžio (2636,20 Eur) bauda. Iš D. S. priteista 2000 Eur  
D. Š. neturtinei žalai atlyginti, 353,83 Eur Valstybinei ligonių kasai prie Sveikatos ap-  
saugos ministerijos turtinei žalai atlyginti, 483,07 Eur Valstybinio socialinio draudi-  
mo fondo valdybos Vilniaus skyriui turtinei žalai atlyginti.

Teisėjų kolegija, išklausiusi nuteistojo, prašiusi kasacinių skundų tenkinti, pro-  
kurorės ir nukentėjusiojo, prašiusių kasacinių skundų atmesti, paaiškinimų,

**n u s t a t ē :**

## I. Bylos esmė

1. D. S. buvo kaltinamas tuo, kad, 2017 m. gruodžio 15 d. apie 20.20 val. prie buto, esančio (*duomenys neskelbtini*), atėjus kaimynui D. Š. pareikšti pretenzijų dėl remonto metu keliamo triukšmo, pastarajį pastūmė, dėl to D. Š. parkrito ir jam nustatytas dešinio žastikaulio priekinis išnirimas, t. y. nesunkus sveikatos sutrikdymas, ir spardė D. Š. kojomis, šiai veiksmai D. S. buvo kaltinamas padaręs nusikaltimą, nurodytą BK 138 straipsnio 1 dalyje.
2. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 10 d. nuosprendžiu D. S., vadovaujantis BK 28 straipsnio 2 dalimi, nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 138 straipsnio 1 dalį atleistas ir baudžiamoji byla nutraukta.

## II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

3. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2019 m. kovo 14 d. nuosprendžiu panaikino Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 10 d. nuosprendį ir pripažino D. S. kaltu pagal BK 139 straipsnio 1 dalį.
4. Apeliacinės instancijos teismas konstataavo, kad byloje nėra duomenų, kad nukentėjusysis D. Š. pažeidė D. S. buto neliečiamumą ar késinosi tai padaryti, ar D. S. turėjo pagrindą suprasti jo veiksmus kaip késinimąsi į buto neliečiamumą, kaip ir nėra įrodymų, kad nukentėjusysis D. Š. fiziškai smurtavo prieš D. S., késindamasis į jo sveikatą, ir kad dėl to jam teko gintis. Teismas padarė išvadą, kad D. S. veikė nusikalstamai nerūpestingai: jis, pastumdamas nukentėjusį D. Š., nenumatė, kad šis gali nukristi ir susižaloti, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo numatyti, kad šis gali po jo pastūmimo prarasti pusiausvyrą ar pan. ir nukritęs susižaloti. D. S. veiksmas buvo ne smūgis nukentėjusiajam, o jo pastūmimas, nepaliekančios jokių sužalojimų krūtinės srityje, nukentėjusysis nukrito ne tiesiogiai nuo D. S. pastūmimo, o praradęs pusiausvyrą, ko D. S. nenumatė, nors tai galėjo ir turėjo numatyti, todėl D. S. veiksmai vertinti kaip neatsargūs ir kvalifikuoti pagal BK 139 straipsnio 1 dalį.

## III. Kasacinių skundo argumentai

5. Kasaciniu skundu nuteistasis D. S. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 14 d. nuosprendį ir paliki galioti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 10 d. nuosprendį. Kasatorius skunde nurodo:
  - 5.1. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje konstataavo, kad byloje nėra jokių duomenų, jog nukentėjusysis D. Š. pažeidė kasatoriaus būsto neliečiamumą ar késinosi tai padaryti, taip pat nėra duomenų, kad D. Š. fiziškai smurtavo prieš jį, késindamasis į jo sveikatą. Tačiau pažymėtina, kad šias aplinkybes patvirtina VšĮ Respublikinės Vilniaus universitetinės ligoninės medicininos dokumentų išrašas, kuriami nustatyta, jog kitą dieną po aptariamo įvykio,

- t. y. 2017 m. gruodžio 16 d., kasatorius kreipėsi į medikus dėl rankos traumas, kurią sukėlė D. Š. smūgiai, ir jam buvo nustatytas dešinio dilbio vidurinio trečdalio patinimas, skausminga palpacija, poodinė kraujosruva. Šiuos medicinos dokumentų duomenis teismas nepagrįstai atsisakė pripažinti įrodymais baudžiamojoje byloje, motyvuodamas tik prielaida, kad kasatoriaus rankos trauma galėjo atsirasti ir kitomis aplinkybėmis, nebūtinai dėl D. Š. nusikalstamų veiksmų.
- 5.2. Tai, kad D. Š. pirmiausia pasikėsino į kasatoriaus būsto neliečiamumą, patvirtina paties nukentėjusiojo 2018 m. gruodžio 14 d. parodymų patikrinimo vietoje protokolo fotolentelės Nr. 1 nuotrauka Nr. 3, kurioje užfiksuota, jog nukentėjusysis buvo įsibrovęs į kasatoriaus butą 3,27 metro. Aiškiai matyti nukentėjusiojo parodymų nenuoseklumas ir prieštaragingumas, kai duodamas parodymus D. Š. nurodė, jog „i butą buvo užėjęs tik už durų slenksčio“, tačiau minėtame parodymų patikrinimo vietoje protokole fiksotas net 3,27 metro, skaičiuojant nuo buto durų slenksčio, įsibrovimas į kasatoriaus butą.
- 5.3. Kasatorius pažymi, kad nei žodžiu, nei gestu neleido nukentėjusiajam užėiti į jo butą, o asmeniui norint pareikšti pretenzijas dėl keliamo triukšmo, nėra būtina užėiti į svetimą būstą, tai galima padaryti ir kaimynui atidarius duris stovint laiptinėje, o šiuo atveju, kaip nurodė pats nukentėjusysis, jis įsiveržė į butą net 3,27 metro, todėl toks į butą įėitas atstumas nei objektyviai, nei logiškai nesusijęs vien tik su pretenzijų pareiškimu, o yra aiškus tyčinis būsto neliečiamumo pažeidimas.
- 5.4. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendis yra nenuoseklus, nes Jame yra prieštaravimų aprašant įvykio aplinkybes. Be to, apeliacinės instancijos teismas padarė objektyviomis aplinkybėmis nepagrįstą prielaidą, kad kasatorius kartu su sūnumi įmėsi gynybinės taktikos ir pirmieji iškvietė policiją. Tokia išvada yra subjektyvi ir pažeidžia baudžiamojo proceso įstatymą.
- 5.5. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstataavo, kad kasatoriaus ir jo sūnaus duoti parodymai yra tendencingi ir suderinti tarpusavyje. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros prokuroro 2018 m. gegužės 17 d. nutarimas, kuriuo ikiteisminis tyrimas pagal kasatoriaus pareiškimą D. Š. atžvilgiu buvo nutrauktas, nenustačius, kad prieš jį buvo padaryta nusikalstama veika, yra pagrindas konstatuoti, jog D. Š. iš tiesų prieš kasatorių nesmurtavo. Pabrėžia, kad vien aplinkybė, jog ikiteisminis tyrimas yra nutrauktas, tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje nėra pripažystama kaip nenuginčijamas pagrindas konstatuoti, kad nusikalstama veikla iš tiesų nebuvo padaryta.

#### IV. Kasacinių instancijos teismo argumentai ir išvados

6. Nuteistojo D. S. kasacinius skundas atmestinas.

### *Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų*

7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 376 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, patikrina teisės taikymo aspektu. Kasacinės instancijos teismas ne kartą savo nutartyse yra pasisakęs, kad kasacinės instancijos teismas byloje surinktų duomenų iš naujo netiria ir nevertina, naujų įrodymų (duomenų) nerentka, faktinių bylos aplinkybių nenustato (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-9/2012, 2K-P-89/2014 ir kt.). Kaip matyi iš paduoto kasacino skundo turinio, dalis skunde dėstomų argumentų yra susiję su apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje padarytų išvadų dėl įrodytomis pripažintų faktinių bylos aplinkybių nustatymo kvestionavimu (pavyzdžiu, kaip ir kada nukentėjusysis smurtavo prieš kasatoriją, kiek konkrečiai nukentėjusysis buvo įėjęs į kasatoriaus butą ir pan.), nesutinkama su šių duomenų vertinimu ir prašoma pakartotinai juos analizuoti, jais remtis. Kasacinės instancijos teismas nėra teismo instancija, iš naujo vertinanti bylos įrodymus jų pakankamumo, patikimumo aspektais ir nurodanti, kuriais bylos duomenimis privalu remtis, o kuriuos atmesti. Kasatoriaus argumentai dėl faktinių aplinkybių nustatymo ir vertinimo paliktini nenagrinėti.
8. BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įsiteisėję nuosprendis ar nutartis apskundžiami ir bylos nagrinėjamos kasacine tvarka, jeigu netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir (ar) padaryta esminių BPK pažeidimų. Netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas yra tada, kai netinkamai pritaikytos BK bendrosios dalies normos, taip pat kai nusikalstamos veikos kvalifikuojamos ne pagal tuos BK straipsnius, dalis ir punktus, pagal kuriuos tai reikėjo daryti. Esminiai BPK pažeidimais laikomi tokie BPK reikalavimų pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržytių įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį (BPK 369 straipsnio 2, 3 dalys). Taigi, ir nagrinėjamoje byloje kasacinės instancijos teismas, patikrinęs skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio teisėtumą, šioje nutartyje pasisako tik teisės taikymo aspektu, t. y. ar nebuvo padaryta esminių baudžiamomo proceso įstatymo pažeidimų, ar pagal byloje nustatytas aplinkybes tinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas.

### *Dėl BK 28 straipsnio 2 dalies taikymo*

9. Pagal BK 28 straipsnio 2 dalį asmuo neatsako pagal baudžiamąjį įstatymą, jeigu jis, neperžengdamas būtinosis ginties ribų, padarė baudžiamajame įstatyme nurodyto nusikalstimo ar nusižengimo požymius formaliai atitinkančią veiką gindamas ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsinimosi. Kasacino teismo praktikoje pripažystama, kad faktų ir teisės sandūroje kartais susidaro situacijos, kuriose sprendimas varijuoja nuo būtinosis ginties pripažinimo iki jos paneigimo. Tokių situacijų teisinio vertinimo skirtumai pripažįstant jas būtinąja gintimi, jos ribų peržengimui arba paneigiant būtinosis

ginties buvimą priklauso nuo daugelio faktinių aplinkybių ir norminių nuostatų, kiekvienu atveju siejamų su dviem esminiais konkretios situacijos komponentais – pavojingu késinimus ir gynyba. Taigi didelę reikšmę turi tikslus faktinių aplinkybių nustatymas ir teisinis jų vertinimas (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-137/2010, 2K-7-313/2012, 2K-78-489/2016 ir kt.).

10. Apeliacinės instancijos teismas šioje byloje konstatavo, kad kasatorius veikė jo veiksmuose nesant būtiniosios ginties sąlygų, tai yra nebuvo realaus pavojaus jo sveikatai bei būsto neliečiamumui.
11. Apeliacinės instancijos teismas teisingai ir pagrįstai konstatavo, kad neįrodyta, jog kasatoriaus sveikatai buvo iškilęs realus pavojas, jis buvo puolamas ar prieš jį buvo smurtaujama. Tokią išvadą apygardos teismas padarė įvertinęs kasatoriaus bei liudytojų parodymus viso proceso metu. Teismas padarė išvadą, kad kasatoriaus ir liudytojo – jo sūnaus parodymai dėl šios dalies yra nenuoseklūs, be to, apie smurto prieš kasatorių panaudojimo faktą buvo nurodyta tik vėlesnėse proceso stadijose, o ne iškart į įvykio vietą atvykus policijos pareigūnams. Byloje nustatyta, kad į įvykio vietą atvykus policijos pareigūnams kasatorius ir jo sūnus aiškino, kad nukentėjusysis brovėsi į jų butą, juos puolė, puolimo nekonkretizavo, kasatoriaus tariamai patirtų sužalojimų policijos pareigūnai nematė, be to, nei kasatorius, nei jo sūnus dėl to nesiskundė. Kasatorius ir jo sūnus policijai parodė, kad nukentėjusiji, kuris brovėsi į jų butą, išstūmė, dėl to šis pargriuvo. Apeliacinės instancijos teismas nepažeidė įrodymų vertinimo taisykių konstatuodamas, kad kasatoriaus pateikti medicininiai dokumentai, kuriuose jam užfiksotas dilbio patinimas ir poodinė kraujosruva, nepatvirtina faktą, kad prieš kasatorių smurtavo nukentėjusysis. Vertinant šiuos, kaip ir kitus, įrodymus, svarbu įvertinti jų patikimumą. Įrodymų patikumas – tai vertinimo metu nustatoma savybė, reiškianti, kad duomenys atitinka tikrovę. Ar įrodymai yra patikimi, nustatoma išanalizavus jų gavimo tvarką, patikrinus BPK nustatytais veiksmais ir palyginus su kita isloje esančiais įrodymais (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-590/2007, 2K-439/2011, 2K-26-689/2018 ir kt.). Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas šiuos kasatoriaus argumentus, juos lygino tiek su nukenčiusiojo parodymais, tiek su jau minėtais kasatoriaus ir jo sūnaus parodymais, kuriuos šie davė į įvykio vietą atvykusiems policijos pareigūnams. Kasacinės instancijos teismas įrodymų netiria ir nevertina, tačiau šiuo atveju apeliacinės instancijos teismo atlanko jų vertinimo paminėjimas yra reikšmingas tuo aspektu, kad sustiprina teismo vidinį įsitikinimą dėl to, kad kasatoriaus sveikatai nebuvo iškilęs realus pavojas. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas kasatoriaus pateiktus dokumentus apie jo patirtus sužalojimus, atsižvelgė į tai, kad šių reikšmingų ir esminių aplinkybių nei jis, nei jo sūnus nenurodė policijos pareigūnams. Kaip nežirkima ir nelogiška vertintina situacija, kai tariamai nukentėję asmuo (kasatorius) akcentuotų tik tai, kad buvo braunamas į jo butą, tačiau nepaminėtų ar pamirštų tai, jog prieš jį buvo panaudotas smurtas. Taigi nėra pagrindo daryti išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, vertindamas įrodymus ir darydamas išvadas dėl to, jog kasatoriaus sveikatai nebuvo iškilęs realus pavojas, netinkamai taikė baudžiamą įstatymą ar pažeidė BPK reikalavimus.

12. Asmuo teise į būtinąjį gintį naudojasi ir gindamas savo būsto neliečiamumą. Žmogaus teisė į būsto neliečiamumą įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 24 straipsnyje. Pagarbos šiai teisei principas įtvirtintas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio 1 dalyje. Ginant būsto neliečiamumą, kaip ir kitas savo ar kito asmens teises, būtiniosios ginties kontekste svarbu įvertinti késinimosi pavojingumą ir realumą. Késinimosi pavojingumą rodo tai, kad besikésinantis asmuo siekia pažeisti ar pažeidžia baudžiamojo įstatymo saugomas vertėbes, nurodytas BK 28 straipsnio 2 dalyje: asmenį (jo gyvybę, sveikatą, lytinę laisvę ir pan.), nuosavybę, būsto neliečiamumą, kitas teises, visomenės ar valstybės interesus. Pavojingumas priklauso nuo késinimosi intensyvumo, naudojamų priemonių, užpuolikų ir besiginančiųjų jėgų santykio, galimos žalos dydžio ir pan. Késinimosi realumas konstatuojamas tada, kai késinimasis yra tikras, egzistuoja objektyviai, o ne besiginančiojo vaizduotėje, akivaizdumas – kai jis yra pradėtas arba tiesiogiai gresia besiginančiojo teisėms.
13. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nukentėjusiojo veiksmai jam įžengiant į kasatoriaus butą (koridorių) negali būti vertinami kaip pasikésinimas į jo būsto neliečiamumą. Darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai įvertino teisės į būsto neliečiamumą turinį ir priėmė pagrįstą sprendimą. Skundžiamame nuosprendyje teismas nurodė, kad nukentėjusysis buvo įžengęs į kasatoriaus buto prieškambarį ir galimai norėjo paeiti toliau. Kasaciniame skunde nesutinkama su apeliacinės instancijos teismo pozicija, kad nukentėjusysis „galimai“ norėjo paeiti toliau, ir teigama, kad jis buvo įėjęs į kasatoriaus butą daugiau nei 3 metrus. Vis dėlto apeliacinės instancijos teismas tokius nukentėjusiojo veiksmus vertino kaip nepavojingus, nes nukentėjusysis į kasatoriaus butą įžengė, apygardos teismo vertinimu, ne siekdamas késinti į būsto neliečiamumą, o norėdamas, kad kasatorius nutrauktu triukšmingus remonto darbus.
14. Bylos proceso metu nekilo ginčo dėl to, kad pagrindinė ir vienintelė kaimynų konflikto priežastis buvo kasatoriaus bute keliamas triukšmas. Byloje taip pat nustatyta, kad kasatorius žinojo, jog nukentėjusysis pas jį atėjo siekdamas nutraukti skleidžiamą triukšmą. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavavo, kad vien formalus įžengimas į kito asmens būstą nesudaro pagrindo būtinajai ginčiai. Tam, kad būtų nustatytas pagrindas būtinajai ginčiai, kaip minėta, késinimasis į šią teisę turi būti ir realus, ir pavojingas. Kaip matyti iš kasacino skundo argumentų, kasatorius teisės į būsto neliečiamumą turinį aiškina ją suabsoliutindamas. Su tokiu aiškinimu nėra pagrindo sutikti. Nors būsto neliečiamumo apsauga yra svarbi ir neginčijama, jos turinys negali būti suprantamas taip, kad kiekvienas asmens privačioje valdoje esantis pašalinis asmuo gali būti iš jos agresyviai pašalintas. Nagrinėjamu atveju nukentėjusysis, vertinant formaliai, pažeidė teisę į kasatoriaus būsto neliečiamumą, tačiau kasatorius iš visumos įvykio aplinkybių suprato, kad nukentėjusysis į jo būstą įžengė ne dėl to, kad tai buvo jo pagrindinis tikslas, o dėl to, kad tokiu būdu siekė išsiaiškinti skleidžiamą triukšmo priežastis ir jį nutraukti. Būtent į tai dėmesį atkreipė apeliacinės instancijos teismas. Darytina išvada, kad formalus teisės į būsto neliečiamumą pažeidimas negali būti laikomas teisėtu pagrindu pasinaudoti teise į būtinąjį gintį. Tai nereškia, kad pašalinis į būstą įėjęs asmuo negali būti prašomas

išeiti, tačiau svarbu, kokiomis priemonėmis tai yra daroma. Šioje byloje kasatorius savo tikslų siekė neįvertinės to, kad dėl jo veiksmų gali kilti pavojus kito asmens sveikatai, fizinę jégą panaudojo pasinaudodamas mažareikšme priežastimi, dėl to buvo pagrįstai patrauktas baudžiamojon atsakomybén.

15. Kasaciniame skunde būsto neliečiamumo pažeidimas grindžiamas iš esmės vieninteliu argumentu – kad nukentėjusysis buvo įėjęs į kasatoriaus butą. Sprendžiant iš skundo turinio ir argumentų visumos, tai kasatorius vertina kaip neginčiamą pagrindą jam ginti savo būsto neliečiamumą. Vis dėlto kasatorius nepateikia jokių reikšmingų argumentų dėl to, kad tokį nukentėjusiojo veiksmą jis galėjo įvertinti kaip pavojingą ir realų késinimąsi. Apeliacinės instancijos teismas konstatavovo, kad nukentėjusysis neturėjo tikslø pažeisti kasatoriaus būsto neliečiamumo *per se (paties savaimę)*, ir tokią išvadą, teisėjų kolegijos vertinimu, patvirtina byloje esantys įrodymai. Nesutiktina ir su kasacino skundo argumentu, kad tokie nukentėjusiojo veiksmai (ižengiant į butą) yra aiškus ir tyčinis būsto neliečiamumo pažeidimas. Iš būtinosisios ginties instituto sampratos išplaukia, kad būtinosisios ginties atveju besiginančio asmens subjektyvus situacijos pavojuingo suvokimas negali būti vertinamas kaip neginčijama aplinkybė. Vien tai, kad asmuo tam tikroje socialinėje situacijoje mano, kad jo teisėms kyla pavojas, savame nereiškia, kad tas pavojas realiai egzistuoja. Šioje byloje buvo nustatyta, kad realus pavojas kasatoriaus būsto neliečiamumui nebuvo kilęs, kasatorius suprato, jog nukentėjusysis atėjo išsiaiškinti dėl skleidžiamo triukšmo, todėl jo veiksmai panaudojant fizinę jégą ir išstumiant nukentėjusį iš buto buvo pertekliniai. Atsižvelgiant į tai kasatorius buvo nuteistas pagal BK 139 straipsnio 1 dalį, t. y. už neatšargaus nusikalstimo padarymą. Kasatoriaus kaltės turinį apeliacinės instancijos teismas įvertino atsižvelgdamas į byloje nustatytas įvykio aplinkybes, be kita ko, ir nukentėjusiojo elgesį. Teisės taikymo klaidą dėl šios dalies nenustatyta.
16. Atsižvelgiant į išdėstytius argumentus darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai taikė baudžiamajį įstatymą ir įvertino kasatoriaus veiksmus kaip nusikalstamus. Baudžiamojos įstatymo taikymo klaidų apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje vertinant būtinosisios ginties sąlygų (ne)egzistavimą nepadaryta.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojos proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

#### **n u t a r i a :**

Nuteistojo D. S. kasacinių skundų atmeti.

#### **2.2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis)**

*BK 40 straipsnis nenustato kaltininko įsipareigojimo atlyginti padarytą žalą formas, todėl tai yra byla nagrinėjančio teismo vertinimo ir aiškinimo dalykas. Kaltininko raštiškas sutikimas ar įsipareigojimas atlyginti padarytą žalą reikalingas tuomet, kai šalys sutaria dėl konkretaus žalos dydžio. Jei šalių pozicijos labai skiriasi, minėtai aplin-*

*kybei konstatuoti pakanka, kad kaltininko sutikimas ir įsipareigojimas atlyginti nukenčiusajam padarytą žalą būtų užfiksotas teisiamojo posėdžio protokole, taip pat būtų nustatytas pagrindas manyti, kad kaltininkas savo įsipareigojimą vykdys.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-289-693/2019

Teismiino proceso Nr. 1-01-1-00206-2018-2

Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.6.6; 1.2.4.4.1 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. lapkričio 26 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Armano Abramavičiaus (kolegijos pirmininkas), Olego Fedosiuko ir Vytauto Masioko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo H. V. ir jo gynėjos advokatės Simonos Balčiauskaitės kasacinių skundą dėl Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. balandžio 5 d. nuosprendžio.

Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendžiu H. V., padaręs nusikaltimą, nurodytą Lietuvos Respublikos baudžiamojos kodekso (toliau – BK) 138 straipsnio 1 dalyje, vadovaujantis BK 40 straipsniu, buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, perduodant laiduotojo A. V. atsakomybei su 1000 Eur užstatu, nustatant vienerių metų laidavimo terminą, ir baudžiamoji byla nutraukta.

Iš H. V. nukentėjusiajam M. R. priteista: 1761,15 Eur turtinei žalai, 2500 Eur neturtinei žalai ir 1200 Eur turėtoms jo atstovavimo išlaidoms atlyginti.

Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. balandžio 5 d. nuosprendžiu Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendis pakeistas.

Panaikinta nuosprendžio dalis, kuria H. V. pagal BK 40 straipsnį buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 138 straipsnio 1 dalyje, perduodant A. V. atsakomybei pagal laidavimą su 1000 Eur užstatu, nustatant vienerių metų laidavimo terminą, ir baudžiamoji byla nutraukta;

H. V. nuteistas pagal BK 138 straipsnio 1 dalį laisvés apribojimu vieneriems metams, vadovaujantis BK 48 straipsnio 6 dalies 1 ir 2 punktais, įpareigojant būti namuose nuo 22.00 iki 6.00 val. ir iki 2020 m. vasario 1 d. atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą.

Iš H. V. nukentėjusiajam M. R. priteista: neturtinė žala padidinta iki 4000 Eur (buvo priteista 2500 Eur); turėtos atstovavimo išlaidos padidintos iki 1400 Eur (buvo

priteista 1200 Eur); 500 Eur procesinės išlaidos, patirtos advokato pagalbai apmokėti bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme.

Kita nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

### I. Bylos esmė

1. H. V. nuteistas už tai, kad 2018 m. sausio 1 d. apie 4.00 val. kambaryje Kaune, (*duomenys neskelbtini*), tyčia ne mažiau kaip vieną kartą sudavė kumščiu į veidą M. R. ir taip nesunkiai sutrikdė jam sveikatą, nes sulaužė kairės pusės apatinį žandikaulį.

### II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjės baudžiamają bylą apeliacine tvarka pagal nukentėjusiojo M. R. apeliacinį skundą, konstatavo, kad H. V. kaltės prispažinimas byloje formalus; iki pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo H. V. neparodė reikiamas iniciatyvos ir siekio atlyginti nukentėjusiajam nusikaltimu padarytą žalą, o aplinkybė, kad jis bandė tartis su nukentėjusiuoju ir nurodė, kaip jis mano, nukentėjusiojo patirtą tiek turtinę, tiek neturtinę žalą atitinkančią sumą (2000 Eur), kurią sutiktų sumokėti nukentėjusiajam, nerodo, jog jis stengėsi pasiekti su nukentėjusiuoju susitarimą dėl žalos atlyginimo; H. V. laiduotoju paskirtas A. V. nėra pakankamai kritiškas H. V. padarytiems neteisėtiems veiksmams, būdamas prisiekęs sakyti teisme tiesą, nurodė neteisingus duomenis, dėl to negali būti teismo laikomas vertu pasitikėjimo ir tinkamu laiduotoju perduodant asmenį jo atsakomybėn, o nesant BK 40 straipsnio 2 dalyje nustatytyų sąlygų visumos, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą buvo nepagrįstas.

### III. Kasacinių skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistasis H. V. ir jo gynėja advokatė S. Balčiauskaitė prašo panaikinti Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. balandžio 5 d. nuosprendį ir palikti galioti Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendį be pakeitimų. Kasatoriai skunde nurodo:
  - 3.1. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas įrodymus, padarė esminius Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 6 straipsnio 2, 3 dalių, 20 straipsnio 3 ir 5 dalių, 44 straipsnio 6 dalies, 301 straipsnio 2 dalies, *in dubio pro reo (visos abejonės turi būti aiškinamos kaltinamojo naudai)* principo pažeidimus, dėl to padarė neteisingas išvadas, kad H. V. nevisaikai pripažino faktines aplinkybes ir kad dėl to nėra pagrindo atleisti

jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, nukrypo nuo teismų praktikos, susijusios su asmens pripažinimo būti laiduotoju tinkamumu, išpareigojimu atlyginti žalą bei neturtinės žalos dydžiu, taip neteisingai taikė materialiosios teisės normas dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis) bei H. V. prisipažinimo apskritai nelaike atsakomybę lengvinančia aplinkybe (BK 59 straipsnio 1 dalies 2, 3 punktai).

- 3.2. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad H. V. nevisiškai pripažino savo kaltę, nes nurodė neteisingas įvykio kilimo aplinkybes, t. y. nurodė, kad buvo išprovokuotas nukentėjusiojo. Darydamas tokią išvadą, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai ir neteisėtai suabsoliutino suinteresuoto bylos baigtimi nukentėjusiojo parodymus dėl konflikto pradžios, nors šių jo parodymų nepatvirtina jokių kitių bylos įrodymai, o H. V. parodymus dėl konflikto pradžios atmetė kaip gynybinę versiją, nors juos patvirtina specjalisto išvada, abi konflikto pusės pažistančių liudytojų M. T. ir A. Z., S. S., G. J., S. M. parodymai, kad nukentėjusysis buvo gerokai įkaušės, visą vakarą kabinėjosi prie H. V., siūlė pirkti narkotikus, jį provokavo, sakydamas, kad šis neišdrīgs suduoti jam, kuriais šis teismas nesivadovavo motyvuodamas tuo, kad liudytojai yra nuteistojos draugai, bet ir pats nukentėjusysis nurodės, kad prieš smūgi, įvykus žodiniams konfliktui, H. sėdėjo, o jis stovėjo priešais jį, kai H. atsistojo, tada ir buvo smūgis.
- 3.3. Pažymėtina, kad H. V. neginčijo esminių, ikiteisminio tyrimo metu ir bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nustatytais aplinkybių, nuo pat pradžių pripažino, kad sudavė nukentėjusiajam smūgi, t. y. pripažino, kad su trikdė sveikatą nukentėjusiajam M. R., jo atsiprašė, bandė susitaikyti, siūlė atlyginti žalą (bent iš dalies), tačiau pats nukentėjusysis pinigų nepriėmė, nes H. V. nesumokėjo (negalėjo sumokėti) viso reikalaujamo žalos atlyginimo (nesutiko su reikalaujamos atlyginti žalos dydžiu). Taigi, akivaizdu, kad H. V. pripažino savo kaltę ir nuoširdžiai gailisi. Tai patvirtino ir byloje apklausta liudytoja S. S.
- 3.4. Pažymėtina ir tai, kad byloje esantys įrodymai patvirtina, kad nukentėjusysis teismui nurodė neteisingas ir nelogiškas įvykio aplinkybes dėl konflikto pradžios, suduotų smūgių skaičiaus, sąmonės praradimo, galbūt siekdamas gauti didesnį neturtinės žalos atlyginimą iš H. V. bei dėl to, kad įvykio metu buvo apsviaigės nuo alkoholio labiau nei H. V.
- 3.5. Taip pat apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad H. V. neatlygino žalos, nėra jo išpareigojimo atlyginti žalą, tarp nukentėjusiojo ir H. V. nebuvo pasiektas susitarimas dėl žalos dydžio. Pažymėtina, kad H. V. kitą dieną po konflikto skambino, norėjo atlyginti žalą, gailėjosi, tai iš esmės patvirtino ir nukentėjusysis, liudytoja S. S., teismo posėdžio metu nurodė, kad jis sutinka atlyginti teismo nustatytą žalą, jo nuomone, tai galėtų būti apie 2000 Eur, prieš teismo posėdį bandė sumokėti (perduoti) 1000 Eur, bet M. R. ir jo astovas atsisakė pinigus priimti, nurodydami, kad priims tik visą reikalaujamą sumą, ginčai dėl civilinio ieškinio pagrįstumo kilo, nes nukentėjusysis reikalavo ne tik patirtos turtinės žalos, bet ir žalos, kurią patirs galimai

ateityje protezuodamas protinį dantį. Vien ta aplinkybė, kad nukentėjusysis ir kasatorius skirtingai vertino padarytos žalos dydį, nukentėjusysis nepriėmė siūlomų pinigų, nėra pagrindas atsisakyti atleisti kasatorių nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, jeigu H. V. įsipareigojo atlyginti teismo nustatytą žalos dydį. Nagrinėjamu atveju H. V. rodė pastangas tartis dėl žalos atlyginimo, bandė atlyginti dalį žalos bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, tik nukentėjusysis atsisakė priimti pinigus, pirmosios instancijos teismo nuosprendžio neskundė, taip patvirtino, kad atlygins teismo nustatytą žalos dydį, gavęs nukentėjusiojo banko sąskaitos numerį, dėjo pastangas atlyginti kuo daugiau ir atlygino dalį žalos iki teismo posėdžio apeliacinės instancijos teisme bei įsipareigojo likusią dalį atlyginti ateityje ir turės galimybę tai padaryti, nes dirba, yra įsteigės įmonė. Šios aplinkybės sudaro pakankamą pagrindą manyti, jog H. V. vykdys įsipareigojimus ir visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą. Dėl šios priežasties apeliacinės instancijos teismo išvados, kad nėra pagrindo teigti, kad H. V. atlygins padarytą žalą, yra nepagrištos.

- 3.6. Nepagrīsta apeliacinės instancijos teismo išvada, kad H. V. tévas A. V. nėra tinkamas laiduotojas. A. V. yra neteistas, dirba, apibūdinamas teigiamai. H. V. su tévais kartu gyvena, praleidžia daug laiko, sportuoja, savo tévą gerbia, klauso ir laiko autoritetu, todėl tévas galės daryti jam teigiamą įtaką. Nors A. V. baustas administracine tvarka, tačiau paskirtos nuobaudos yra sumokėtos, jis baustas už kelių eismo taisyklių pažeidimus. Pažymétina, kad A. V. neteisino sūnaus dėl jo padarytų nusikalstamų veikų, sūnaus poelgį vertina blogai, aplinkybes apie konflikto pradžią nurodė tokias, kokias jis sužinojo iš savo sūnaus, be to, netgi manydamas, kad jo sūnus buvo provokuojamas nukentėjusiojo, aiškino, kad taip negalima elgtis, toks konfliktų sprendimo būdas yra netinkamas, pasaké sūnui, kad pamatės barnius į juos nesikištų, o sūnus žadėjo klausyti. Nors A. V. nurodė, kad jis daug važinėja dėl darbo reikalų, šiu žodžiu negalima interpretuoti taip, kad jis nebūna namuose. Visi dirbantys asmenys darbo dienomis darbo valandomis nebūna namuose, bet tai nesudaro pagrindo teigti, kad dirbantis asmuo negalės daryti teigiamos įtakos. Priešingai, dirbantis, darbštus, siekiantis užsidirbti, pagerinti savo buitį žmogus gali daryti tinkamą įtaką atleidžiamam nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą asmeniui. A. V. patvirtino, kad 2018 m. spalio 2 d. neturėjo pažymų, nurodė, kad dėl jų buvo kreipėsis prieš posėdį, bet galėjo prašymus elektroninėje erdvėje užpildyti neteisingai, todėl pažymos buvo išduotos pateikus tinkamus prašymus vėliau. Pažymétina, kad surinkti ir pateikti dokumentus teismui buvo įpareigotas H. V. gynėjas, o ne laiduotojas. Be to, duomenis apie fizinio asmens administracines nuobaudas ir teistumą byloje dalyvaujančių asmenų prašymu gali patikrinti ir pats teismas, naudodamas informaciniemis sistemomis. Pažymima, kad A. V. nenurodė tikslų datų, tik aplinkybes, kaip jis tuo metu jas suprato ir prisiminė. Be to, šios aplinkybės nėra esminės ir leidžiančios abejoti A. V., kaip laiduotojo, tinkamumu bei galimybe savo sūnui daryti teigiamą įtaką. Pabrėžtina ir tai, kad buvo paskirtas laidavimas su užstatu, laiduotojas už-

statą į teismo depozitinę sąskaitą sumokėjo laiku. Šios aplinkybės patvirtina, kad A. V. gali būti laikomas tinkamu laiduotoju.

- 3.7. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą yra sąlyginė atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšis. Jeigu asmuo, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, laidavimo metu padaro naują baudžiamajį nusizengimą ar neatsargų nusikaltimą, teismas gali, o jei padaro naują tycinį nusikaltimą – privalo, spręsti dėl asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas nusikalstamas veikas (BK 40 straipsnio 7, 8 dalyks). Šiuo atveju, atsižvelgiant į teigiamai H. V. apibūdinančias aplinkybes, į tai, kad jis neteistas, administracine tvarka nebaustas, galima daryti pagrįstą išvadą, kad bausmės tikslai bus pasiekti ir atleidus jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Jau vien tik baudžiamasis procesas, priteistas nemažas žalos atlyginimas turėjo kaltininkui pakankamą auklėjamajį poveikį, leido jam kritiškai vertinti savo veiksmus ir paskatino jį ateityje laikytis įstatymų ir nedaryti naujų nusikaltimų.
- 3.8. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pirmosios instancijos teismas, atleidamas H. V. nuo baudžiamosios atsakomybės, tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, BK 40 straipsnio nuostatas.
- 3.9. Nukentėjusiajam priteistas neturtinės žalos atlyginimas yra per didelis. Apeliacinės instancijos teismas nukentėjusiajam priteistos neturtinės žalos atlyginimo dydį padidino iki 4000 Eur nurodydamas, kad atsižvelgia į teismų praktiką bylose dėl nesunkaus sveikatos sutrikdymo, kuriose priteisama nuo 144,8 Eur iki 7240,50 Eur (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-21-942/2016 (priteista 1500 Eur), 2K-24-895/2017 (priteista 1200 Eur), 2K-166-788/2017 (priteista 1000 Eur)). Tačiau apeliacinės instancijos teismas suformuota teismų praktika dėl žalos dydžio rėmėsi selektivai, kasacinio teismo padarytas išvadas dėl neturtinės žalos dydžio atsiejo nuo konteksto, nes minėtose nutartyse, be kita ko, yra nurodyta, kad formuojamojе teismų praktikoje dėl nusikaltimų, nurodytų BK 138 straipsnio 1 dalyje, priteisiamos neturtinės žalos dydis svyruoja nuo 144,84 Eur iki 7240,50 Eur, tačiau įprastai priteisama apie 2896,20 Eur (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-942/2016).
- 3.10. Pirmosios instancijos teismo nukentėjusiajam priteistas 2500 Eur neturtinės žalos dydis yra pakankamas ir netgi didesnis už teismų praktikoje priteistiną dydį už panašius sužalojimus netgi iš savanaudiškų paskatų, nesant nukentėjusiojo provokuojančio elgesio. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pirmosios instancijos teismas nukentėjusiajam priteisė pakankamo dydžio neturtinės žalos atlyginimą, taip pat turtinę žalą, kuri nebuvo patirta, o tik galbūt bus patirta ateityje dėl protinio danties implantavimo (apeliacinės instancijos teisme nukentėjusysis patvirtino, kad tai dar nepadaryta).
- 3.11. Apeliacinės instancijos teismas peržengė apeliacinio skundo nagrinėjimo ribas, nustatytas BPK 320 straipsnio 3, 4 dalyse, nes nustatės, kad nukentėjusysis bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme patyrė 1400 Eur, o ne 1200 Eur išlaidų, pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį, nors to

apeliaciniu skundu ir nebuvo prašoma bei apskritai nebuvo jokių argumentų, susijusių su proceso išlaidomis, patirtomis pirmosiomis instancijos teisme.

- 3.12. Apeliacinės instancijos teismo H. V. paskirta vienerių metų laisvės apribojimo bausmė, atsižvelgiant į jį apibūdinančius duomenis, yra per griežta, netatinka teisingumo ir protingumo principų. Apeliacinės instancijos teismas ne tik atsisakė atleisti H. V. nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, bet ir nepagrįstai nenustatė H. V. atsakomybę lengvinančių aplinkybių, nurodytų BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte (kad jis prisipažino padaręs baudžiamoji įstatymo nustatyta veiką ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo išaiškinti šią veiką ar joje dalyvavusius asmenis) bei 3 punkte (kad jis atlygino žalą). Atsakomybę lengvinančia aplinkybe laikoma žalos atlyginimas. Dėl to, kasacinės instancijos teismui netenkinus kasacinių skundo dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, H. V. paskirta bausmė turėtų būti švelninama, paskiriant minimalią trijų mėnesių laisvės apribojimo bausmę.
- 3.13. 2019 m. spalio 14 d. Lietuvos Aukščiausiajame Teisme gautas nuteistojo H. V. gynėjos advokatės S. Balčiauskaitės prašymas pridėti prie bylos nuteistojo įsipareigojimo atlyginti žalą realumą ir vykdymą patvirtinančius pinigų mokėjimo pavedimus, pagal kuriuos nuteistasis H. V. į nukentėjusiojo M. R. sąskaitą banke nuo 2019 m. gegužės 2 d. iki 2019 m. spalio 11 d. pervedė iš viso 4661,15 Eur.
4. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamomojo persekiojimo departamento prokuroras Darius Čaplikas atsiliepimu į nuteistojo H. V. ir jo gynėjos advokatės Simonos Balčiauskaitės kasacinių skundą prašo kasacinių skundą atmesti. Prokuroras atsiliepime į kasacinių skundų nurodo:
- 4.1. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstataavo, kad byloje nėra nustatytos visos BK 40 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytos sąlygos: H. V. kaltę pripažino formaliai, nesistengė pasiekti susitarimo su nukentėjusiuoju dėl žalos atlyginimo (byloje yra duomenų, kad nagrinėjant bylą teisme teisamojo H. V. gynėjo pateiktas susitaikymo protokolas buvo jam grąžintas, nes Jame buvo išreikšta tik kaltininko pozicija; be to, kaip matyti iš nukentėjusiojo atstovo paaiškinimo teisme, susitarimas dėl žalos atlyginimo nebuvo pasiektas dėl to, kad kaltininkas siekė žymiai sumažinti civiliniu ieškiniu prašomą priteisti sumą žalai atlyginti), kyla abejonių dėl laiduotojo tinkamumo. Nors nuteistasis H. V. ir pripažino sudavęs smūgį nukentėjusiajam, bet jo pozicija dėl konflikto pradžios, kaip kaltininką nurodant nukentėjusiją, prieštarauja byloje nustatytoms aplinkybėms. H. V. nurodytos konflikto priežasties, kad nukentėjusysis siūlė parūpinti narkotinių medžiagų, nepatvirtino byloje apklausti liudytojai, nors pagal nuteistojo žodžius visi greta buvę asmenys tai girdėjo. Skunde minimas liudytojas A. Z., kuris matė konfliktą, ikiteisinio tyrimo metu pirmoje apklausoje taip pat nenurodė, kad nukentėjusysis siūlė būtent narkotines medžiagas ar kitaip būtų ižeidės nuteistajį. Bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, H. V. teigė, kad smūgį nukentėjusiajam sudavė išprovokuotas ir gindamas, bet šios aplinkybės taip pat nepatvirtino byloje apklausti liudytojai. H. V. teigė, kad jei jis nukentėjusiajam nebūtų sudavęs, tai

nukentėjusysis būtų smogės jam. Pažymėtina, kad ikiteisminio tyrimo metu pirmojoje apklausoje apklaustas kaip įtariamasis H. V. teigė, kad, jam atsi- stojus, M. R. jį pastūmė, smogė ir tik tada jis sudavė smūgį nukentėjusiajam, t. y. nurodė kitokius tiek savo, tiek nukentėjusiojo veiksmus. Pagal teismų praktiką nereikalaujama, kad kaltininkas savo veiksmus įvertintų teisiškai, užtenka, kad jis nurodo savo atlirkus veiksmus, juos nulėmusias aplinkybes, bet šiuo atveju nelaikytina, kad nuteistasis teisingai nurodė įvykio aplinkybes ir visiškai pripažino savo kaltę. Laiduotojas A. V. nėra pakankamai kritiškas H. V. veiksmams, dažnai būna išvažiavęs darbo reikalais, duodamas paaiški- nimus pirmosios instancijos teisme nebuvo visiškai sąžiningas.

- 4.2. Apeliacinės instancijos teismas nukentėjusiajam M. R. priteisė 4000 Eur neturtinei žalai atlyginti nustatės, kad nukentėjusysis dėl kairės pusės žandikaulio lūžimo buvo gydomas ligoninės stacionare, patyrė skausmą, ne tik fizinių nepatogumų, bet ir dvasinius išgyvenimus – sukrėtimą, bendaravimo galimybių sumažėjimą. Įvertinus šiuos teismo argumentus darytina išvada, kad priteista neturtinei žalai atlyginti suma nėra aiškiai per didelę ar neteisinga.
- 4.3. Atsižvelgiant į BK 48 straipsnio 2 dalies nuostatas, bylos aplinkybes ir tai, kad H. V. atsakomybę lengvinančių aplinkybių nenustatyta, darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismo paskirta H. V. pagal BK 138 straipsnio 1 dalį vienerių metų laisvės apribojimo bausmė, kuri mažesnė nei jos vidurkis, savo dydžiu nėra aiškiai per griežta, o ir paskirtoji bausmės rūšis nėra neteisinga.
- 4.4. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė apylinkės teismo nuosprendžio dalį dėl atstovavimo išlaidų vadovaudamas BPK 328 straipsnio 4 dalimi, t. y. dėl netinkamai išspręstų kitų nuosprendžio klausimų, nes nustatė, kad nukentėjusysis prašė pirmosios instancijos teismo priteisti 1400 Eur proceso išlaidų, jas pagrindė dokumentais, bet teismas priteisė tik 1200 Eur. Toks klaidos ištaisymas nelaikytinas apeliacinio skundo ribų peržengimu.
- 4.5. Įvertinus apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio motyvus, nėra pa- grindo sutikti su kasacinio skundo argumentais dėl netinkamo proceso nor- mų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą, suteikiant nukentėjusiojo paro- dymams išskirtinę reikšmę, ir baudžiamojo įstatymo taikymo.
5. Nukentėjusiojo M. R. atstovas advokatas Mindaugas Skruibis atsiliepimu į nuteis- tojo H. V. ir jo gynėjos advokatės Simonos Balčiauskaitės kasacinių skundą prašo kasacinių skundą atmesti, M. R. išlaidas teisinei pagalbai, susijusiai su atsiliepimo į kasacinių skundą paruošimu, apmokėti, kurios pagal pateiktus dokumentus su- daro 400 Eur, pripažinti proceso išlaidomis ir išieškoti jas iš H. V. Nukentėjusiojo atstovas atsiliepime į kasacinių skundą nurodo:
  - 5.1. Nuteistojo skunde daug dėmesio skiriama faktinių bylos aplinkybių ir įrody- mų analizei, pateikiamas savas jų vertinimas, netinkamas BK 40 straipsnio taikymas argumentuojančias ginčijant ir nesutinkant su apeliacinės instan- cijos teismo atlirkto įrodymų vertinimu, atskirų proceso dalyvių parodymų patikimumu, faktinių aplinkybių nustatymu, o tai yra pirmosios ir apeliaci- nės instancijos teismų, bet ne BPK 376 straipsnio 1 dalyje nustatytas bylos nagrinėjimo kasacine tvarka dalykas.

- 5.2. Skunde teigama, jog liudytojo A. Z., kuris įvykio metu buvo blaivus, parodymai leistų daryti kitokias išvadas, nei padarė apeliacinės instancijos teismas, bet pats kasatorius H. V. nei ikiteisminio tyrimo metu, nei bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose nė karto nenurodė, kad nukentėjusysis būtų jį pastūmęs ar jam sudavęs. Taigi kasatoriaus bandymas šio liudytojo parodymais paneigtį nuosprendį priėmusio teismo padarytas išvadas tiesiog nėra logiškas ir suprantamas.
- 5.3. Pažymétina, kad nukentėjusysis M. R. ir jo atstovas nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose ne kartą akcentavo, kad H. V. nedėjo jokių pastangų jo nusikalstamais veiksmais padarytai žalai atlyginti, o jo bandymą „susitaikyti“ su nukentėjusiuoju, „nusiperkant“ jo parašą iš anksto paruoštame „susitarime“, pavadino visiškai nevykusiu ir netgi cinišku. Priešingai nei teigama skunde, nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme H. V. nebandė atlyginti nukentėjusiajam padarytos žalos jam perduodamas 1000 Eur. Apeliacinės instancijos teisme atsakydamas į teismo užduotą klausimą, už ką norėjo sumokėti pinigus, H. V. atsakė, kad už tai, kad būtų nutraukta byla. Iš tiesų tai buvo pakankamai nuoširdus kasatoriaus atsakymas, atspindintis jo požiūrį į savo neteisėtus veiksmus ir jais sukeltus padarinius bei jų pašalinimą. Savo veiksmų jis nevertino kritiskai ir nedėjo jokių pastangų padarytai žalai atlyginti. Dalį padarytos žalos kasatorius atlygino tik bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, siekdamas sukurti teigiamą įvaizdį ir vedamas elementaraus išskaičiavimo. Per pakankamai ilgą laiką nuo nusikalstamos veikos padarymo, t. y. daugiau kaip per metus, kasatorius netgi nebandė sužinoti nukentėjusiojo sąskaitos, į kurią galėtų pversti pinigus atlygindamas jo pripažystamą žalos dydį, numerio. Taigi skundo teiginiai, kad kasatorius norėjo atlyginti dalį nukentėjusiajam padarytos žalos, yra tiesiog neteisingi ir ne mažiau ciniški nei minėtas H. V. bandymas „susitaikyti“ su nukentėjusiuoju bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme.
- 5.4. Nagrinėjamu atveju H. V. nuosekliai laikėsi gynybos versijos, kad nukentėjusysis jি išprovokavo ir kad jis iš esmės yra kaltas dėl kilusio konflikto, o tai neatitinka teismų praktikos išaiškinimų dėl kaltės pripažinimo (kasaciniés nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-84/2010, 2K-P-82/2010, 2K-685/2012, 2K-137/2015 ir kt.) bei BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytos sąlygos nustatymo (kasaciniés nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-78-693/2015, 2K-140/2015, 2K-86-895/2015, 2K-132-699/2017, 2K-184-697/2019). Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad byloje dominuoja formalus kaltės prisipažinimas, tai negali būti pagrindas pripažinti BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkte esančią sąlygą; H. V. iki pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo neparodė reikiamas iniciatyvos ir siekio atlyginti nukentėjusiajam nusikalstimu padarytą žalą, taigi šio teismo sprendimas H. V. netaikytį BK 40 straipsnio nuostatą ir neatleisti jo nuo baudžiamosios atsakomybės yra teisiškai argumentuotas ir atitinka nuoseklią kasaciniés instancijos teismo praktiką.

- 5.5. Taip pat nuosprendyje pagrįstai nurodyta, kad laiduotojas A. V. nėra pakankamai kritiškas H. V. padarytiems neteisėtiems veiksmams, jo sąžiningumas abejotinas, nes pirmosios instancijos teisme, būdamas prisiekęs sakyti tiesą, nurodė neteisingus duomenis. Abejonės dėl laiduotojo sąžiningumo buvo akcentuojamos nukentėjusiojo M. R. apeliaciniame skunde, taigi kasatoriu buvo žinomas gavus apeliacinį skundą, bet bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme kasatorius apsiribojo tik nepagrįstų teiginių išsakymu ir teismui nepateikė jokių juos pagrindžiančių įrodymų.
- 5.6. Spręsdamas dėl M. R. padarytos neturtinės žalos dydžio, apeliacinės instancijos teismas rėmėsi byloje nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, šio teismo sprendimas yra pakankamai motyvuotas ir pagrįstas, nuosprendyje remiamasi konkrečia kasacinės instancijos teismo praktika.
- 5.7. Apeliacinės instancijos teismas neperžengė apeliacinio skundo nagrinėjimo ribų, nes nustatė, kad nukentėjusysis prašė teismo priteisti 1400 Eur ir pateikė tai pagrindžiančius dokumentus, o pirmosios instancijos teismas nuosprendyje konstatavo, kad nukentėjusiojo atstovavimo išlaidos pagrastos dokumentais, bet priteisė tik 1200 Eur ir šį apsirikimą ištaisė BPK 328 straipsnio 4 dalies pagrindu. Be to, nukentėjusiojo M. R. apeliaciniame skunde buvo prašoma visas jo turėtas išlaidas teisinei pagalbai apmokėti pripažinti proceso išlaidomis ir išieškoti jas iš H. V.

#### IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

##### *Dėl BK 40 straipsnio taikymo*

6. BK 40 straipsnio 1 dalies nuostatos nustato asmens, padariusio baudžiamajį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės pagal asmens, kuris vertas teismo pasitikėjimo, prašymą perduoti kaltininką jo atsakomybei pagal laidavimą. BK 40 straipsnio 2 dalies keturiuose punktuose yra nuosekliai išdėstyti kitos būtinės atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygos: 1) asmuo pirmą kartą padarė nusikalstamą veiką ir 2) visiškai pripažino savo kaltę ir gailisi padarę nusikalstamą veiką, ir 3) bent iš dalies atlygino ar pašalino padarytą žalą arba įsipareigojo ją atlyginti, jeigu ji buvo padaryta, ir 4) yra pagrindas manyti, kad jis visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą, laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų. Teismas taiko BK 40 straipsnio nuostatas tik esant visų šio straipsnio 2 dalyje išvardytų sąlygų visumai.
7. Ištyrės ir įvertinės įrodymus, pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad byloje nustatytois aplinkybės patvirtina esant visas įstatyme – BK 40 straipsnyje – nustatytas sąlygas atleisti H. V. nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą.
8. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal nukentėjusiojo atstovo apeliacinį skundą, padarė priešingą išvadą – nusprendė, kad byloje nėra BK 40 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose nustatytų sąlygų taikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, t. y. H. V. tik formaliai prisipažino dėl

jam inkriminuoto nusikaltimo padarymo, nes teigė, kad nukentėjusysis jį išprovokavo, dėl to jam smogė, taip pat nukentėjusiajam neatlygino padarytos žalos ir nesusitarė dėl jos atlyginimo, bei laiduotojo asmenybė šiam teismui sukélė abejonių.

9. BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodyta sąlyga – visiškai pripažino savo kaltę ir gailisi padarės nusikalstamą veiką. Taigi teismas turi nustatyti šią sąlygą visumą, t. y. tai, kad kaltininkas visiškai pripažino savo kaltę, ir tai, kad jis dėl padarytos veikos gailisi. Minėtų sąlygų konstatavimas taikant BK 40 straipsnį reiškia, kad asmuo apie padarytą veiką duoda teisingus parodymus, pripažįsta teismo nustatytus esminius faktus, gailėjimąsi išreiškia ne vien apgailestavimo pareiškimais ar deklaratyviais atsiprašymais, bet ir deda pastangas žalai atlyginti, jeigu tokia yra padaryta, be to, gailėjimasis turi būti objektyviai įvertinamas pagal bylos aplinkybių visumą (duotus parodymus, kaltininko elgesį po įvykio ir vėliau ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-84/2010, 2K-P-82/2010, 2K-511-693/2015).
10. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad nuteistasis H. V. nesunkiai sutrikdė nukentėjusiojo M. R. sveikatą suduodamas smūgių į veidą ir dėl to ginčo nėra (BK 138 straipsnio 1 dalis). Visiškas prisipažinimas gali būti konstatuojamas tik nuostaciui, kad kaltininkas prisipažįsta dėl esminių nusikalstamos veikos aplinkybių. Pirmosios instancijos teismas, įvertinės bylos duomenis, konstatavo, kad yra H. V. atsakomybė lengvinanti aplinkybę, jog jis prisipažino padarės nusikaltimą ir nuoširdžiai gailisi dėl savo elgesio.
11. Apeliacinės instancijos teismas, dar kartą įvertinės bylos duomenis, nepažeisdamas BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatą, motyvuotai konstatavo, kad H. V. neteisingai nurodė konflikto priežastį, jog nukentėjusysis jį išprovokavo, už tai jam smogė, ir dėl to jo prisipažinimą vertino kaip formalų. Teisėjų kolegija pritaria šiai teismo išvadai, kad H. V. iš tiesų neteisingai nurodė konflikto priežastį, bet nagrinėjamos bylos kontekste ši aplinkybė nelaikytina esmine kliūtimi taikyti BK 40 straipsnio nuostatas. Esmė, ar kaltininkas prisipažįsta smurtinius veiksmus ir kaip vertina tokį savo elgesį. Jau kitą rytą H. V. domėjos kilusiais padariniais ir bandė tartis su nukentėjusiuoju. Tieki pirmosios, tieki apeliacinės instancijos teisme H. V. prisipažino padarės smurtinius veiksmus, dėl to gailėjosi, nukentėjusiojo atsiprašė, siūlė atlyginti dalį žalos.
12. Be to, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad H. V. nukentėjusiajam neatlygino padarytos žalos ir nesusitarė dėl jos atlyginimo, bei laiduotojo asmenybė šiam teismui sukélė abejonių.
13. BK 40 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytos trys sąlygos dėl žalos atlyginimo: 1) bent iš dalies ją atlygino; 2) pašalino padarytą žalą; 3) įsipareigojo ją atlyginti, jeigu ji buvo padaryta. Taigi įstatymų leidėjo nustatyta, kad pakanka kaltininko įsipareigojimo atlyginti žalą, jeigu ji buvo padaryta ir yra pagrindas manyti, kad jis visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą (BK 40 straipsnio 2 dalies 4 punktas). Pirmosios instancijos teismas, įvertinės bylos duomenis, motyvuotai konstatavo, kad: H. V. sutinka ir įsipareigoja atlyginti nukentėjusiajam padarytą žalą tokia apimtimi, kokią priteis teismas (5 nuosprendžio lapas); laiduotojas A. V. yra tinkamas laiduotojas.

14. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio aprašomosios dalies 13.1 punkte motyvavo, kad pirmosios instancijos teisme H. V. bandė tartis su nukentėjusiuoju, sutiko atlyginti 2000 Eur žalą, tačiau nesusitarė, nes nukentėjusiojo ieškinys buvo dėl 7761,15 Eur. Žalos iki teismo nuosprendžio neatlygino, sutikimo ar įsipareigojimo (nei raštu, nei žodžiu) atlyginti žalą nėra, todėl šis teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai konstatavo BK 40 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytą sąlygą dėl žalos atlyginimo. Beje, apeliacinės instancijos teismas taip pat pažymėjo, kad šiam teismui nagrinėjant bylą H. V. nukentėjusiajam atlygino 2500 Eur žalą pervesdamas į jo sąskaitą. Šio teismo nuosprendžio aprašomosios dalies 17.1 punkte nurodyta, kad H. V. nukentėjusiojo atsiprasė, dirba, dėjo pastangas susitaikyti su nukentėjusiuoju ir atlyginti jam padarytą žalą. Taigi tarp minėtų nuosprendžio aprašomosios dalies punktų yra tam tikras prieštaravimas.
15. Įstatymų leidėjas nenustatė kaltininko įsipareigojimo atlyginti padarytą žalą formos. Dėl to tai yra bylą nagrinėjančio teismo vertinimo ir aiškinimo dalykas. Teisėjų kolegijos vertinimu, kaltininko raštiškas sutikimas ar įsipareigojimas atlyginti padarytą žalą reikalingas tuomet, kai šalys sutaria dėl konkretaus žalos dydžio. Šioje byloje, kai šalių pozicijos labai skirtingos (kaltininko nuomone, žala sudaro 2000 Eur, o nukentėjusio nuomone, beveik keturis kartus didesnė), pakanka, kad kaltininko sutikimas ir įsipareigojimas atlyginti nukentėjusiajam padarytą žalą būtų užfiksuotas teisiomojo posėdžio protokole (tai ir padaryta), ir nustatyti, ar yra teismui pagrindas manyti, kad kaltininkas savo įsipareigojimą vykdys (ar turi savo nuolatinės pajamas, šeimos narių pagalba ir pan., kasacinié nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-78-693/2015).
16. Teismų praktika patvirtina, kad teismai, remdamiesi BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punktu, nustato atsakomybę lengvinančią aplinkybę tada, kai kaltininkas pats savo noru ar jo valia kiti asmenys nukentėjusiajam atlygino ar pašalino visą turtinę žalą iki teismo nuosprendžio priėmimo, o jį apskundus – iki bylos išnagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme (2007 m. birželio 28 d. Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai) apžvalga (Teismų praktika Nr. 27), kasaciniés nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-287/2009, 2K-579/2010, 2K-534/2013, 2K-211/2014, 2K-272-976/2017). Pirmosios instancijos teismas iš H. V. nukentėjusiajam priteisė 1761,15 Eur turtinei žalai atlyginti, o iki bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme H. V. atlygino 2500 Eur žalą, t. y. visą turtinę ir 738 Eur neturtinės žalos. Taigi apeliacinės instancijos teismui buvo teisinis pagrindas pripažinti šią aplinkybę H. V. atsakomybę lengvinančią.
17. Minėta, kad pirmosios instancijos teismas, įvertinės bylos duomenis, konstatavo, kad H. V. sutinka ir įsipareigoja atlyginti nukentėjusiajam padarytą žalą tokia apimtimi, kokią priteis teismas, o tai yra viena iš BK 40 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytų sąlygų dėl žalos atlyginimo ir yra pagrindas manyti, kad jis visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą (BK 40 straipsnio 2 dalies 4 punktas). Pastarajį pagrindą ir patvirtina aplinkybės, kad iki bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme H. V. atlygino 2500 Eur žalą, o bylą nagrinėjant kasaciniés instancijos teisme pateikti dokumentai, jog po nuosprendžio įsiteisėjimo jis atlygino dar 4665 Eur (iš viso 7165 Eur), tai rodo, kad jis vykdo įsipareigojimus atlyginti

padarytą žalą kartu su nukentėjusiojo turėtomis advokato išlaidomis (liko neatlyginta tik 500 Eur advokato išlaidų). Taigi darytina išvada, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo esant BK 40 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytą salygą dėl žalos atlyginimo (H. V. sutinka ir įpareigoja atlyginti nukentėjusiajam padarytą žalą tokia apimtimi, kokią priteis teismas, ir yra pagrindas manyti, kad ją visiškai atlygins), o apeliacinės instancijos teismo priešinga išvada nepagrįsta.

18. Pirmosios instancijos teismas, įvertinės laiduotojo A. V. asmenybę, konstatavoj, kad jis tinkamas laiduotojas, o apeliacinės instancijos teismas, įvertinės laiduotojo A. V. parodymus, padarė išvadą, kad jis nėra tinkamas laiduotojas. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio aprašomosios dalies 14.1 punkte motyvavo, kad laiduotojas nepakankamai kritiškai vertino sūnaus nusikalstamus veiksmus (kaip konflikto priežastį nurodė tai, kad nukentėjusysis kalbėjo apie narkotikus), dažnai būna komandiruotėse (dėl to kyla abejonių, ar gali daryti sūnui įtaką), be to, neteisingai nurodė datas apie paklausimų dėl teistumo išsiuntimą.
19. Teisiamojo posėdžio protokolo turinys patvirtina, kad laiduotojas A. V. sūnaus neteisėtus veiksmus vertino kritiškai, o konflikto priežastį nurodė tokią, kokią nurodė sūnus (tikrosios priežasties laiduotojas ir negalėjo žinoti), laiduotojas dirba Lietuvoje, o ne užsienyje, todėl komandiruotės negali trukdyti daryti sūnui įtaką, o neteisingų datų nurodymas nėra pakankamas pagrindas pripažinti laiduotoją netinkamu.
20. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi žemesnės instancijos teismų nuosprendžių turinį, juose nurodytus motyvus ir byloje surinktus duomenis, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas padarė netinkamas išvadas, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nustatė BK 40 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose nurodytas salygas taikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, todėl ši nuosprendžio dalis keistina dėl netinkamo baudžiamojos įstatymo taikymo, panaikinant jos dalį, kuria H. V. pripažintas kaltu pagal BK 138 straipsnio 1 dalį, ir paliekant galiočių pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria H. V., pritaikius BK 40 straipsnį, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, perduodant laiduotojo A. V. atsakomybei su 1000 Eur užstatu.
21. Apeliacinės instancijos teismas, remdamasis BK 48 straipsnio 6 dalies 2 punktu, įpareigojo H. V. iki 2020 m. vasario 1 d. atlyginti nusikalstumu padarytą žalą. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad BK 48 straipsnio 6 dalies 2 punkte nustatyta, kad teismas gali įpareigoti atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę žalą ar jos dalį. Nustatyta, kad nukentėjusiajam padaryta 1761,15 Eur turtinė žala, dėl to tik tokio dydžio žalą teismas galėjo įpareigoti atlyginti. Taigi baudžiamojos poveikio priemones nustato įstatymu leidėjas, o teismas baudžiamosios teisės normos turinio per plačiai aiškinti negali, dėl to gali paskirti tik tokias baudžiamojos poveikio priemones, kurios nustatytos BK 48 straipsnio 6 dalies 2 punkte (apie tik turtinės žalos atlyginimą nurodyta ir BK 67 straipsnio 2 dalies 4 punkte, 69 straipsnyje, kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-258-693/2019, 2K-135-693/2019).

### *Dėl kitų kasacinio skundo argumentų*

22. Kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Dėl šios nuostatos taikymo teismų praktikoje išaiškinta, kad skundžiamų teismų sprendimų teisėtumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis, iš naujo įrodymų nevertingant ir naujų faktinių bylos aplinkybių nenustatant (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-221/2008, 2K-P-9/2012 ir kt.). Ar teisingai įvertinti įrodymai ir nustatytos faktinės bylos aplinkybės, sprendžia apeliacinės instancijos teismas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-181/2008, 2K-7-107/2013, 2K-7-88/2014 ir kt.). Bylą nagrinėjant kasacine tvarka tikrinama, ar, vertinant byloje surinktus įrodymus, nustatant bylos aplinkybes, nebuvo padaryta esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, ar pagal byloje nustatytas aplinkybes teismai tinkamai prietaikė baudžiamajį įstatymą. Kasacino skundo argumentai savaip interpretuoojant įrodymus ir ginčijant teismo nustatytas faktines aplinkybes nėra kasacinio nagrinėjimo dalykas (kasacinė nutartis baudžiamoji byloje Nr. 2K-7-402/2010). Dėl to kasatorių argumentai, kuriais ginčijamas įrodymų vertinimas dėl nukentėjusiojo parodymų vertinimo nurodant konflikto priežastį, paliekami nenagrinėti, be to, nenurodyti teisiniai argumentai dėl esminių BPK pažeidimų.
23. Apeliacinės instancijos teismas, pagal nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo atstovo apeliacinį skundą patikrinęs nuosprendžio pagrįstumą ir teisėtumą dėl priteistos neturtinės žalos dydžio, pripažino, kad pirmosios instancijos teismas nevišiskai tinkamai įvertino Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus bei suformuotą teismų praktiką analogiškose bylose, dėl to padidino nukentėjusiajam priteistą neturtinės žalos dydį iki 4500 Eur. Taigi apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs visas aplinkybes, reikšmingas nustatant neturtinės žalos dydį, tinkamai taikė CK 6.250 straipsnio 2 dalies nuostatas ir atsižvelgė į suformuotą teismų praktiką analogiškose bylose.
24. Teismų praktikoje išaiškinta, kad neturtinės žalos dydis daugiau yra fakto (o tai yra pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nagrinėjimo dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-225-895/2016, 2K-155-511/2017, 2K-168-511/2018 ir kt.), o ne teisės klausimas. Taigi tai nėra kasacinio nagrinėjimo dalykas, be to, kasatorius priteistą žalą jau atlygino, dėl to teisėjų kolegija plačiau dėl argumentų, susijusių su neturtinės žalos dydžiu, nepasisako.
25. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl nukentėjusio turėtų atstovavimo išlaidų vadovaudamas BPK 328 straipsnio 4 dalimi, t. y. dėl netinkamai išspręstų kitų nuosprendžio klausimų, nes nustatė, kad nukentėjusysis prašė teismo priteisti visas proceso išlaidas, jas pagrindė dokumentais (iš viso 1400 Eur), bet teismas priteisė tik 1200 Eur. Toks klaidos ištaisymas nelaikytinas apeliacinio skundo ribų peržengimu.

## *Dėl proceso išlaidų*

26. Nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo atstovas prašo jo atstovaujamajam priteisti 400 Eur patirtas išlaidas advokato paslaugoms apmokėti už atsiliepimo surašymą, kuris pateiktas kasacinės instancijos teismui.
27. Pagal BPK 106 straipsnio 2 dalį, pripažinės kaltinamąjį kaltu teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspresti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo turėtas išlaidas advokato, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Šios nuostatos galioja taip pat nagrinėjant bytą apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose, tačiau šiuo atveju, priteisiant išlaidas advokato paslaugoms apmokėti, būtina atsižvelgti ir į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-452/2009, 2K-271/2010, 2K-431/2012, 2K-147/2013, 2K-52-942/2016 ir kt.).
28. Kasacine tvarka byla nagrinėta pagal nuteistojo ir jo gynėjo kasacinių skundą, kuris iš dalies tenkinamas, dėl to nukentėjusiojo atstovo prašymas priteisti jo atstovaujamajam turėtas išlaidas advokato paslaugoms apmokėti tenkinamas iš dalies.

Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamomo proceso kodekso 382 straipsnio 6 punktu, 106 straipsnio 2 dalimi,

**n u t a r i a :**

Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. balandžio 5 d. nuosprendį pakeisti.

Panaikinti Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. balandžio 5 d. nuosprendžio dalį, kuria panaikinta Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendžio dalis dėl H. V. atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą ir H. V. nuteistas pagal BK 138 straipsnio 1 dalį, ir dėl šios dalies palikti galioti Kauno apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendžio dalį, kuria H. V. už nusikaltimą, nustatyta BK 138 straipsnio 1 dalyje, vadovaujantis BK 40 straipsniu, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, perduodant laiduotojo A. V. atsakomybei su 1000 Eur užstatu, nustatant vienerių metų laidavimo terminą, ir baudžiamoji byla nutraukta.

Kitą Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. balandžio 5 d. nuosprendžio dalį palikti nepakeistą.

Priteisti iš H. V. M. R. 200 Eur turėtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti.

### **2.3. Vaiko pirkimas arba pardavimas (BK 157 straipsnis)**

*BK 157 straipsnio 1 dalyje nurodytų vaiko seksualinio išnaudojimo formų sąrašas yra nebaigtinis. Seksualiai vaikas gali būti išnaudojamas ir tokiomis seksualinio išnaudojimo formomis, už kurias baudžiamoji atsakomybė nenustatyta. Tokiu atveju būtina įvertinti, ar vaikas perkamas ar parduodamas žinant ar siekiant jį išnaudoti bet kokiai*

*neteisėtai seksualinei veiklai, kuri yra susijusi su vaiku disponuojančio asmens ar kitų asmenų seksualinių poreikių tenkinimu.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-267-648/2019  
Teisminko proceso Nr. 1-02-6-00025-2017-6  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.9.2.1; 1.2.9.2.2;  
1.2.4.4.1; 1.2.30.4.2.1 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

## N U T A R T I S

# L I E T U V O S R E S P U B L I K O S V A R D U

2019 m. lapkričio 28 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Vytauto Masioko (kolegijos pirmininkas), Rimos Ažubalytės ir Artūro Pažarskio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine raštinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo R. T. gynėjo advokato Mykolo Girduo skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 11 d. ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamu bylu skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 5 d. nuosprendžiu.

Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 11 d. nuosprendžiu R. T. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 157 straipsnio 2 dalį šešerių metų laisvės atėmimu; pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 9 punktą – trejų metų laisvės atėmimu; pagal BK 157 straipsnio 1 dalį – ketverių metų laisvės atėmimu; pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 9 punktą – trejų metų laisvės atėmimu; pagal BK 309 straipsnio 2 dalį – dvejų metų laisvės atėmimu. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 5 bei 6 dalimis, bausmės subendrintos, taikant bausmių apėmimą, ir R. T. paskirta galutinė subendrinta bausmė – šešerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimas.

Šiuo nuosprendžiu nuteistos ir L. C. bei Z. G., tačiau dėl jų nuteisimo kasacine tvarka nesiskundžiamą.

dos teismo 2018 m. spalio 11 d. nuosprendžiais pagal BK 157 straipsnio 1 dalį ir 138 straipsnio 1 dalį paskirtos bausmės subendrintos bei paskirta subendrinta ketverių metų laisvės atėmimo bausmė. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 5 dalies 1 punktu, apėmimo būdu griežtesne bausme apimant švelnesnę, subendrintos R. T. šiuo ir Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 11 d. nuosprendžiais pagal BK 157 straipsnio 2 dalį ir 138 straipsnio 1 dalį paskirtos bausmės ir paskirta subendrinta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, šiuo nuosprendžiu R. T. apėmimo būdu subendrintos bausmės ir Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 11 d. nuosprendžiu pagal BK 309 straipsnio 2 dalį paskirtas dvejų metų laisvės atėmimas subendrinti dalinio bausmių sudėjimo būdu, prie griežčiausios bausmės iš dalies pridedant švelnesnes bausmes, ir paskirta galutinė subendrinta šešerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē:

#### I. Bylos esmė

1. R. T. nuteistas pagal BK 157 straipsnio 1 dalį, 138 straipsnio 1 dalį, 157 straipsnio 2 dalį ir 138 straipsnio 1 dalį už tai, kad, iš anksto susitaręs ir veikdamas kartu su L. C. ir tikrojo vaikų išnaudojimo nesuvokiančia Z. G., organizavo dvielę vaikų ir mažamečio verbavimą, įgijo du vaikus, siekdamas, kad jie būtų išnaudojami kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, ir nesunkiai sutrikdė K. P. bei K. G. sveikatą.
  - 1.1. R. T., paaiškindamas, kad filmavimas ir fotografavimas bus vykdomi užsienio režisierų prašymu ir naudojami kuriamam filmui, nuo 2015 m. vasario pabaigos nurodė Z. G., o nuo 2016 m. liepos mėn. – ir L. C. surasti – užverbuoti šioms fotosesijoms tinkamas nepilnametės merginos ir pristatyti šias sutartu laiku į jo nurodytą vietą. Vykdyma bendrą susitarimą, Z. G. 2015 m. gegužės mėnesio pabaigoje, tiksliai ikiteisminio tyrimo nenustatytu laiku, pasiūlė fotosesijose dalyvauti savo giminaitei nepilnametei K. P. ir, pasinaudodama jos pažidžiamumu, t. y. nepilnametyste bei sunkia šeimos materialine padėtimi, ir nurodydama, kad nuotraukos bei filmuota medžiaga bus naudojama užsienyje filmams kurti, įtikino nepilnametę K. P. dalyvauti fotosesijoje. Toliau veikiant pagal bendrą susitarimą, laikotarpiu nuo 2015 m. gegužės mėnesio iki rudens R. T., siekdamas išnaujoti, ne mažiau kaip penkis kartus įgijo jam Z. G. pristatytą nepilnametę K. P., piktnaudžiaudamas įgytu pasitikėjimu, už sutikimą fotograuotis bei filmuotis pažadėjęs sumokėti nukentėjusiai tam tikrą pinigų sumą, taip paskatinamas ir nulemdamas nukentėjusios apsisprendimą dalyvauti fotosesijoje, naudodamas iš anksto paruoštas įvairias surišimo priemones, nurodydamas (reikalaudamas) nukentėjusiai persirenginėti, pozuoti bei vaidinti, dalyvaujant Z. G. ir L. C., nepilnametę K. P. fotografavo bei filmavo ne mažiau kaip penkis kartus įvairiose vietose – savo darbo vietoje adresu: (*duomenys neskelbtini*), taip pat gyvenamojoje vietoje adresu: (*duomenys*)

*neskelbtini*), bei ikiteisminio tyrimo metu nenustatytoje vietoje miške, automobilio salone ir bagažinėje, taip pat, nedalyvaujant Z. G. ir L. C., ne mažiau kaip septynis kartus nepilnametę K. P. filmavo bei fotografavo savo darbo vietoje adresu: (*duomenys neskeltini*), surišant nepilnametei K. P. rankas bei kojas, užkemšant ar užrišiant skudurėliais arba dėvėtomis kelnaitėmis burną, taip imituojant smurtines scenas su vaikais, sąmoningai neatskleisdamas tikrojo veiklos pobūdžio, kad šią vaizdinę bei filmuotą medžiagą naudos savo seksualinei aistrai tenkinti, išnaudojo nepilnametę kitoms seksualinio išnaudojimo formoms. Tokie nuteistųjų R. T. ir Z. G. veiksmai padarė žalą nepilnametės K. P. psichikos sveikatai, nes dėl atsiradusių kitų reakcijų į stiprų stresą buvo nesunkiai sutrikdyta nukentėjusiosios psichikos sveikata.

- 1.2. L. C., vykdyma bendrą susitarimą su R. T. ir šio nurodymą surasti naujų jaunų mergaičių fotosesijoms, 2016 m. liepos mėnesio 27–28 d. pasiūlė fotosesijoje dalyvauti savo kaimynei nepilnametei K. G. ir pasinaudodama šios pažeidžiamumu, t. y. nepilnametyste bei sunkia šeimos materialine padėtimi, panaudodama apgaulę – nurodydama, kad nuotraukos ir filmuota medžiaga bus naudojama užsienyje filmams kurti, įtikino nepilnametę K. G. dalyvauti fotosesijoje. Toliau veikdamas pagal bendrą susitarimą, R. T. išnaudojimo tikslais 2016 m. liepos 29 d. įgijo jam L. C. pristatytą nepilnametę K. G., piktnaudžiaudamas įgytu pasitikėjimu, už sutikimą fotografuotis ir filmuotis pažadėjęs sumokėti nukentėjusiai tam tikrą pinigų sumą, taip paskatindamas ir nulemdamas nukentėjusiosios apsisprendimą dalyvauti fotosesijoje. Naudodamas iš anksto paruoštas įvairias surišimo priemones, nurodydamas (reikalaudamas) nukentėjusiai persirengti, pozuoti bei vaidinti, dalyvaujant L. C., nepilnametę K. G. fotografavo bei filmavo savo gyvenamojoje vietoje adresu: (*duomenys neskeltini*), surišant nepilnametei K. G. rankas bei kojas, užkemšant ar užrišiant skudurėliais arba dėvėtomis kelnaitėmis burną, taip pat imituojant smurtines scenas su vaikais, sąmoningai neatskleisdamas tikrojo veiklos pobūdžio, kad šią vaizdinę ir filmuotą medžiagą naudos savo seksualinei aistrai tenkinti, išnaudojo nepilnametę kitoms seksualinio išnaudojimo formoms. Tokie nuteistųjų R. T. ir L. C. veiksmai padarė žalą nepilnametės K. G. psichikos sveikatai, nes dėl atsiradusių kitų reakcijų į stiprų stresą buvo nesunkiai sutrikdyta nukentėjusiosios psichikos sveikata.
- 1.3. L. C., tēsdama nusikalstamą veiką, vykdyma bendrą susitarimą su R. T. ir šio nurodymą surasti naujų mažų mergaičių fotosesijoms, 2016 m. rugpjūčio 3 d., pasinaudodama savo kaimynės J. G. sunkia šeimos materialine padėtimi, pasiūlė šiai leisti savo mažametę anūkę A. Š. kartu su giminaite nepilnamete K. G. dalyvauti R. T. organizuojamose fotosesijoje, pažadėdama už sutikimą fotografuoti ir filmuoti mažametę A. Š. sumokėti tam tikrą pinigų sumą bei panaudodama apgaulę – nurodydama mažametęs A. Š. močiutei, kad nuotraukos ir filmuota medžiaga bus naudojama užsienyje filmams kurti, taip įgijusi J. G. pasitikėjimą, užverbavo mažametę A. Š. ir apie tai pranešė R. T. R. T., turėdamas tikslą įgulti mažametę A. Š. ir nepilnametę K. G. bei

išnaudoti nukentėjusiąsias kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, t. y. fotograuoti bei filmuoti savo darbo vietoje (*duomenys neskeltini*), surišant vaikams rankas bei kojas, užkemšant ar užrišant skudurėliais arba dėvėtomis kelnaitėmis burnas, taip imituojant smurtines scenas su vaikais ir šią vaizdinę bei filmuotą medžiagą naudojant savo seksualinei aistrai tenkinti, nurodė L. C. 2016 m. rugpjūčio 15 d. apie 13.00 val. mažametę A. Š. ir nepilnametę K. G. pristatyti adresu: (*duomenys neskeltini*). Toliau tēsiant nusikalstamus veiksmus, L. C. tą pačią dieną apie 13.00 val. savo automobiliu „VW Golf“ (*duomenys neskeltini*) atgabeno mažametę A. Š. ir nepilnametę K. G. prie R. T. darbo vietos, (*duomenys neskeltini*), kur R. T. ir L. C. nusikalstamus veiksmus nutraukė juos sulaikę policijos pareigūnai.

2. Taip pat R. T. nuteistas pagal BK 309 straipsnio 2 dalį už tai, kad tiksliai tyrimo metu nenustatytomis aplinkybėmis ir laiku, bet ne vėliau kaip iki 2016 metų rugpjūčio 5 d., naudodamas informacinėmis technologijomis, iš tyrimo metu nenustatyto šaltinio neteisėtai įgijo elektroninę bylą, kurioje vaizduojami vaikai, ir neteisėtai laikė šią elektroninę bylą savo kompiuterio standžiajame diske iki 2016 m. rugpjūčio 5 d., kol per atliktą kratą namuose adresu: (*duomenys neskeltini*), ją rado ir paėmė policijos pareigūnai. Taip pat R. T. tiksliai nenustatytomis aplinkybėmis ir laiku, bet ne vėliau kaip iki 2016 m. rugpjūčio 5 d., naudodamas informacinėmis technologijomis, iš tyrimo metu nenustatyty šaltinių neteisėtai įgijo keturių elektronines bylas, kuriose vaizduojami vaikai, ir neteisėtai laikė šias elektronines bylas savo sisteminio bloko standžiajame diske iki 2016 m. rugpjūčio 5 d., kol per atliktą kratą namuose adresu: (*duomenys neskeltini*), jas rado ir paėmė policijos pareigūnai. Taip pat R. T. tiksliai tyrimo nenustatytomis aplinkybėmis ir laiku, bet ne vėliau kaip iki 2016 m. rugpjūčio 5 d., naudodamas informacinėmis technologijomis, iš tyrimo metu nenustatyty šaltinių neteisėtai įgijo dvi elektronines bylas, kuriose vaizduojami vaikai, ir neteisėtai laikė šias elektronines bylas savo nešiojamojo kompiuterio standžiajame diske iki 2016 m. rugpjūčio 5 d., kol per atliktą kratą biure, (*duomenys neskeltini*), jas rado ir paėmė policijos pareigūnai.

## II. Kasacnio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistojo R. T. gynėjas advokatas M. Girdušas prašo Vilniaus apygardos teismo 2018 m. spalio 11 d. ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 5 d. nuosprendžius pakeisti – bylą dėl BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyty nusikaltimų bei dėl nusikaltimo, nustatyto BK 138 straipsnio 1 dalyje, nutraukti. Kasatorius skunde nurodo:
  - 3.1. Nors BK 157 straipsnyje nereikalaujama įrodyti prieš vaiką panaudotų valios palenkimo būdų, prekybos vaikais nusikaltimo pobūdis suponuoja būtinybę nustatyti veikos priešingumą vaiko laisvei, taigi vaikų bendravimas su R. T. turi būti vertinamas vaiko laisvės pažeidimo požiūriu. Veiksmai, kuriuos atliko R. T., niekaip neribojo vaikų laisvės, jų apsisprendimas dalyvauanti fotosesijose buvo savanoriškas, turint tikslą užsidirbtį. R. T. prieš vaikus

nenaudojo jokios prievertos. Fotosesijoje dalyvavę vaikai ten buvo su jiem gerai pažistamais žmonėmis (K. G. – su kaimyne L. C., su motinos žinia ir pritarimu; K. P. – su giminaite Z. G.).

- 3.2. Nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai nemotyvavo, kodėl nukentėjusiųjų filmavimas laikytinas jų seksualiniu išnaudojimu. Apeliacinio teismo argumentai, kad nukentėjusiųjų valia buvo palenkta, pasinaudojus jų pažeidžiamumu, nes tiek K. P., tiek K. G. šeimos materialinė padėtis buvo sunki ir filmuotis jos sutiko dėl pinigų trūkumo, nelogiški. Anot kasatoriaus, vaikų išnaudojimas būtų buvęs tada, jei R. T. jiems už suteiktas paslaugas nebūtų mokėjės. Mergaitėms buvo suėjė keturiolika metų, tad jos turėjo tam tikrą civilinį teisnumą, galėjo savarankiškai sudaryti kai kuriuos sandorius, taip pat ir dėl darbo funkcijų atlikimo. Nors teismai nurodo, kad nukentėjusiųjų neteisėtą išnaudojimą rodo jų rišimas, rengimas nuteistojo duotais drabužiais, o nuteistojo duodami nurodymai, kaip tai daryti, – jų priklaušomybę nuo šio, tačiau teismai nemotyvavo, kodėl vaikų filmavimas ir fotografavimas surištomis rankomis ar kojomis, užkimšta burna yra seksualinis vaiko išnaudojimas.
- 3.3. Kasatorius išvardija seksualinio išnaudojimo formų sąrašus, nurodytus 2007 metų spalio 25 d. Europos Tarybos konvencijoje dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievertos prieš juos, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 24 d. nutarimu patvirtintoje Nacionalinėje smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008–2010 metų programoje, ir teigia, kad seksualinio pobūdžio veiksmai nė su vienu vaiku nebuvo atliekami, jų seksualinė laisvė ir neliečiamumas jokia seksualine forma nebuvo pažeisti. K. G. ir K. P. buvo fotografuojamos arba filmuojamos apsirengusios įprastiniais drabužiais, turėjo vaizduoti fizinio smurto aukas – tai nesietina su seksualinio ar pornografinio pobūdžio veiksmais. Teismų išvados, kad tokią fotosesiją metu buvo imituojamos erotinės scenos, nepagriostos jokiais objektyviais įrodymais, juolab kad žurnalistų etikos inspektorius pateiktoje išvadoje nurodyta, kad R. T. darytos K. P. ir K. G. nuotraukos bei filmuota medžiaga nėra erotinio ar pornografinio pobūdžio, o iš R. T. ir L. C. pokalbių matyti, kad mergaitės buvo saugomos nuo bet kokių vaizdinių, galinčių sukelti seksualinį susidomėjimą.
- 3.4. Teismai, anot kasatoriaus, per plačiai aiškino vaikų seksualinio išnaudojimo savyką. Taip pat apeliacinės instancijos teismas nepaiškino, kuo pasireiškė nepilnamečių įtraukimas į „neteisėtą seksualinę veiklą“. Teismai, teigdami, kad R. T., panaudodamas vaikų nuotraukas savo lytinei aistrai tenkinti, taip išnaudojo vaikus kitomis seksualinio išnaudojimo formomis, kriminalizavo žmogaus privatų gyvenimą, tai yra žmogaus mintis, emocijas, pojūčius. Tai, ką R. T. jautė ir išgyvено žiūrėdamas į smurto aukas vaizduojančių mergaičių nuotraukas, atsakomybei pagal BK 157 straipsnį reikšmės neturi.
- 3.5. Vienkartinis vaiko išnaudojimo atvejis, be to, neatitinka vaiko pirkimo ar pardavimo esmės; vaiko įgijimui baudžiamaja prasme reikšmės turi vaiko laisvę varžančio priklausomumo trukmę; priklausomumas turi būti tėstinio

- pobūdžio. Net jei R. T. veiksmai būtu nusikalstami, jie turėtų būti kvalifikuojami kaip vaiko išnaudojimas pornografijai, o ne vaiko pirkimas. Apeliacinės instancijos teismo teiginiai, kad tai nebuvu vienkartiniai vaiko išnaudojimo atvejai, nes R. T. palaikė ryšį su nukentėjusiosiomis ir skatino jas vėl dalyvauti filmavime, yra nepagristi. Taip pat iš bylos medžiagos matyti, kad dažnai pačios nukentėjusios skambindavo R. T., siekdamos pasiteirauti, ar ateityje neplanuojama organizuoti „fotosesijų“. Objektyviųjų ir subjektyviųjų nusikalstamos veikos, nurodytos BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalyse, požymiu R. T. nusikalstamoje veikoje nėra.
- 3.6. Kasaciniame skunde taip pat ginčijamos teismų išvados dėl K. P. ir K. G. nustatyto nesunkaus sveikatos sutrikdymo – laikino psichikos sutrikimo. Anot kasatoriaus, K. P. dėl psychologinės pagalbos jai suteikimo kreipėsi tada, kai sužinojo, jog dėl „fotosesijų“ pradėtas ikiteisminis tyrimas, o R. T. yra sulaikytas ir įtariamas sunkaus nusikaltimo padarymu; ji išsigando dalyvavusi sunkiame nusikaltime. Mergaičių sveikatos sutrikdymas nustatytas ekspertiziu aktais, tačiau juose nenurodoma konkreti sveikatos sutrikdymo priežastis. Psichologiškai neigiamai vaikus paveikė įteigimas, kad jos dalyvavo padarant sunkų nusikaltimą. Būtent tai jas neigiamai paveikė. Apeliacinio teismo išvada, kad mergaičių psichika buvo sužalota filmavimo metu, nepagrįsta bylos medžiaga. Iš J. G. ir K. G. parodymų matyti, kad šoką mergaitė patyrė R. T. sulaikymo, o ne filmavimo metu. K. G. teismo psichiatrijos ir teismo psychologijos ekspertizės akte nurodyta, kad jos emocinė būsena pasikeitė tik tada, kai ji buvo informuota apie nuotraukų panaudojimą pornografijai, – atsirado baimė, nesaugumas. Nuotraukos niekada nebuvu naudojamos pornografijai, ekspertų išvadomis patvirtinta, kad jų turinys néra pornografinio pobūdžio. Stiprus stresas, kuris sukėlė neigiamas reakcijas, kilo ne dėl paties fotografavimo, o dėl to, kad visas procesas, dalyvavimas fotosesijose, ikiteisminio tyrimo metu buvo pateiktas tiek K. G., tiek K. P. kaip dalyvavimas pornografiniuose renginiuose ir vaikai pasijuto kalti dėl neva sunkaus nusikaltimo. Tieki pirmosios, tiek ir apeliacinės instancijos teismas šališkai vertino K. G. ir K. P. nesunkaus sveikatos sutrikdymo aplinkybes ir padarė klaidingą išvadą, kad mergaičių sveikata buvo sutrikdyta dėl R. T. kaltės.
- 3.7. Apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti R. T. pagal BK 309 straipsnio 2 dalį paskirtą dvejų metų laisvės atémimo bausmę, nemotyvavo savo sprendimo, taip pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 332 straipsnio 5 dalį, nejvertino nusikalstamos veikos pavojingumo, nes R. T. įsigijo ir laikė pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas, savo asmeniniam naudojimui, t. y. atliko mažiausiai pavojingus veiksmus iš nurodytųjų straipsnio dispozicijoje. Taip pat yra atsakomybė lengvinanti aplinkybę – R. T. prisipažino padaręs nusikalstamus veiksmus ir gailisi, vadinas, paskirta griežčiausia sankcijoje nustatyta bausmė yra neteisinga.
4. Atsiliepimu į nuteistojo R. T. gynėjo advokato M. Girdušo kasacinių skundų Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo

skyriaus prokurorė Edita Ignatavičiūtė prašo kasacinių skundą atmesti. Atsiliepiame prokurorė nurodo:

- 4.1. Apeliacinis teismas pagrįstai pažymėjo, kad BK 157 straipsnyje pateikiamas nebaigtinis išnaudojimo tikslų sąrašas. R. T. šis straipsnis buvo inkriminuotas ir jis pripažintas kaltu dėl vaiko įgijimo kitoms seksualinio išnaudojimo formoms. Tiksliau seksualinio išnaudojimo ir kitokio išnaudojimo turinys apibrėžtas Jungtinė Tautų vaiko teisių konvencijos 34 straipsnyje. Skunde nurodomi argumentai, kad R. T., veikdamas kaltinime nurodytu būdu, ne įtraukė nepilnamečių į jokią neteisętą veiklą, laikytini siaurinamuoju baudžiamojo įstatymo aiškinimu, siekiant palengvinti nuteistojo padėti. Teismai, įvertinę įrodymus byloje, pagrįstai konstatavo, kad R. T. lenkė (prievertavavo) vaikus dalyvauti neteisėtoje seksualinėje veikloje. Teismai, pagrįsdami tikruosius mergaičių fotografavimo tikslus, neapsiribojø vien tik nuotraukų, kuriose yra užfiksuotos nepilnametės, analize, nes atsižvelgë į kitus šiam klausimui spręsti reikšmingus bylos įrodymus. Teismai pagrįstai konstatavo, kad vaiko laisvę varžančio priklausomumo testiminas išties buvo. R. T. veikoms kvalifikuoti neturi reikšmës tai, ar prieš nukentėjusiųs buvo panaudotas kuris nors iš jų valią palenkiančių būdų ar pasinaudota jų priklausomumu, pažeidžiamumu ar pan. Baudžiamosios atsakomybës už vaiko pirkimą ar pardavimą nešalina vaiko sutikimas būti išnaudojamam. Teismai nustatė R. T. veikoje ne tik objektyviuosius, bet ir subjektyviuosius BK 157 straipsnyje nurodytus požymius. R. T. suvoké, kad neteiseti veiksmai buvo atliekami būtent su vaikais, tačiau jis ne tik skatino L. C., Z. G., o vëliau ir pačią K. P. surasti jam kuo daugiau naujų kuo mažesnių mergaičių, bet ir buvo slaptų seksualinių, pornografinių elementų – mergaičių užkrimšimo dëvëtomis apatinėmis kelnaitėmis, vibratoriaus naudojimo mergaitėms apie tai nežinan ir kt. įtraukimo į mergaičių fotografavimą (filmavimą) iniciatorius.
- 4.2. Teismai įrodymus dėl BK 138 straipsnio 1 dalies inkriminavimo vertino kaip visumą, išsamiai išanalizavo nukentėjusiųjų K. P. ir K. G. sveikatos sutrikdymo aplinkybes. Teismo posėdyje apklaustos ekspertës patvirtino ekspertizës aktų išvadas ir paaïškino, kad pirminis mergaičių traumavimas ir tolesni įvykiai yra susiję, tačiau nukentėjusiųjų psichologinës traumas priežastis – jų filmavimas ir fotografavimas kaltinime nurodytu būdu. Pirmosios ir apeliacinës instancijos teismai, vertindami įrodymus, laikësi BPK 20 straipsnio reikalavimų ir esminių BPK pažeidimų nepadarë, ištystë visus surinktus įrodymus, juos tarpusavyje sugretino ir pripažino pakankamais nuteistojo R. T. kaltei pagrïsti. Proceso dalyvis bet kuriuo atveju teismui gali teikti pasiûlymus dël duomenų pripažinimo ar nepripažinimo įrodymais, tačiau jų atmetimas savaime néra teismo šališkumas ar baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas, jei teismo sprendimas pakankamai motyvuotas ir tame néra prieštaravimų.
- 4.3. Teismai, individualizuodami R. T. bausmę pagal BK 309 straipsnio 2 dalį, įvertino visas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes, teisinës klaidos nepadarë.

### III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Nuteistojo R. T. gynéjo advokato M. G. kasacinius skundas atmestinas.

#### *Dėl kasacino skundo turinio ir kasacinės instancijos teismo įgaliojimų ribų*

6. Pagal baudžiamojos proceso įstatymą kasacinės instancijos teismas priimtas nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, tikrina tik teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis), jeigu kasaciniame skunde nurodyta, kad teismai, nagrinėdami bylą, padarė esminius baudžiamojos proceso įstatymo pažeidimus (BPK 369 straipsnio 3 dalis) arba netinkamai pritaikė baudžiamajį įstatymą (BPK 369 straipsnio 2 dalis). Vadinosi, kasacinės instancijos teisme tikrinama, ar, vertinant byloje surinktus įrodymus, nustatant bylos aplinkybes, nebuvo padaryta esminių baudžiamojos proceso įstatymo pažeidimų, ar pagal byloje nustatytyas aplinkybes pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai pritaikė baudžiamajį įstatymą. Ar teisingai įvertinti įrodymai ir nustatyti faktinės bylos aplinkybės, sprendžia apeliacinės instancijos teismas. Kasacinės instancijos teismas byloje surinktų įrodymų iš naujo nevertinga, naujų įrodymų nerentka ir faktinių bylos aplinkybių nenustato.
7. Šioje baudžiamojos byloje nuteistojo R. T. gynéjo advokato M. Girdušo kasacinius skundas iš esmės paduotas dėl, jo nuomone, netinkamai pritaikytų BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalių, 138 straipsnio 1 dalies, 54 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatų ir nagrinėjant baudžiamają bylą padarytų BPK 20 straipsnio 5 dalies, 332 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimų. Vadinosi, kasaciniame skunde yra nurodyti apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindai, nustatyti BPK 369 straipsnio 3 dalyje. Kita vertus, kasatorius savo teiginius dėl netinkamo BK 138 straipsnio 1 dalies taikymo grindžia BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų pažeidimu, analizuojant nukentėjusiųjų K. P. ir K. G., liudytojos J. G. parodymus, cituoja ekspertizių aktų turinį ir teigia, kad apeliacinės instancijos teismas „padarė klaidą įrodymų vertinime“; K. P. dėl psichologinės pagalbos kreipėsi ne dėl to, kad ją psichologiškai paveikė filmavimas ar fotografavimas, o kai sužinojo apie pradėtą ikiteisminį tyrimą, R. T. sulaikymą ir įtarimą sunkaus nusikaltimo padarymu, dėl ko ji išsigando dalyvavusi sunkiame nusikaltime; nors teismai nurodė, kad mergaičių sveikatos sutrikdymas nustatytyas ekspertizių aktais, tačiau eksperai konkrečiai nenurodė, dėl kokių „byloje nagrinėjamų įvykių“ buvo sutrikdyta sveikata; nesunkus sveikatos sutrikdymas K. P. ir K. G. padarytas ne „fotosesijų“ metu, o vėliau – ikiteisminio tyrimo metu, kada joms buvo parodytos nuotraukos ir įteigta, kad jos dalyvavo padarant sunkų nusikaltimą, ir tai jas psichologiškai neigiamai paveikė; apeliacinės instancijos teismo išvada, kad mergaičių psichika buvo sužalota filmavimo (fotografavimo) metu, „neparemta bylos medžiaga ir yra visiškai nepagrįsta“; liudytoja J. G. parodė, kad „kai buvo sulaikomas R. T., K. patyrė didelį šoką, tam tikra prasme psichologinį šoką“; K. G. parodė, kad labiausiai ji išsigando, kada vyko R. T. sulaikymas; K. P., bendraudama su psichologe, parodė: „supratau, kad įvyko blogas dalykas, man nesakė, kas su tom nuotraukom“; ekspertizės akte nurodyma, kad K. G. „emocinė būsena ženkliai pasikeitusi

tik tuomet, kai ji buvo informuota apie nuotrauką panaudojimą pornografijai, – atsirado baimė, nesaugumas“; nuotraukos nebuvo naudojamos pornografijai, jų turinys néra pornografinio ar erotinio pobūdžio; ikiteisminio tyrimo pareigūnai meluodavo mergaitėms apie neva nuotrauką panaudojimą pornografijai, taip sukeldami joms stresą; nesunkų sveikatos sutrikdymą sukelė ne R. T. veiksmai, o ikiteisminio tyrimo institucija, „nemokškai atlikdama tyrimą, vaikų susirgimas yra tiesioginiu priežastiniu ryšiu susijęs su policijos pareigūnų nekvalifikuotu darbu“; apeliacinės instancijos teismas, „siekdamas pateisinti pareigūnų nemokškumą ir savo nuosprendyje padarytas tikrovės neatitinkančias išvadas dėl mergaičių sveikatos sutrikdymo priežasčių, nurodo, jog ateityje, būdamos suaugusios, jos vis tiek būtų viską pačios supratusios“, darydamas tokias išvadas, teismas rodo savo išankstinių nusistatymą ir šališkumą. Taigi tokiais teiginiais kasatorius iš esmės neigia pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvadas dėl faktinių bylos aplinkybių nustatymo bei įrodymų vertinimo ir netiesiogiai kreipiasi į kasaciniės instancijos teismą dėl šių aplinkybių ištirimo bei vertinimo. Pagal baudžiamomo proceso įstatymą tai néra nei apskundimo, nei bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindas, todėl kasaciniės instancijos teismas tokius teiginius nagrinės tik tiek, kiek jie susiję su baudžiamomo proceso taikymu ir baudžiamomo proceso įstatymo laikymusi.

#### *Dėl BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalij taikymo*

8. Kasaciniame skunde teigama, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai R. T. netinkamai taikė BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalis, kadangi byloje néra visų būtinų nusikalstamų veikų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, taip pat netinkamai aiškinti ir taikyti vaiko įgijimo, jo laisvės pažeidimo, kitos seksualinio išnaudojimo formos, neteisėtos seksualinės veiklos požymiai, seksualinio išnaudojimo sąvoka. Šie kasacinio skundo argumentai nepagrįsti.
9. Nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste pažymėtina, kad prekyba vaikais – tarptautiniu teisiniu lygmeniu pripažintas nusikaltimas, šiurkščiai pažeidžiantis vaiko teises. Tai – prekybos žmonėmis reiškinio dalis, išsiskirianti tuo, jog juo késinamas į pažeidžiamiausius asmenis – vaikus, kurie néra pasiekę visiškos socialinės, psichinės ir fizinės brandos. Lietuva pagal tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus yra įsipareigojusi užkirsti kelią prekybai vaikais, taip pat įvairomis išnaudojimo formomis, darančiomis žalą vaiko gerovei. Šie reikalavimai, be kita ko, yra pagrįsti vaiko teisių apsaugos principais, įtvirtintais Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje, tarp jų ir poreikiu užtikrinti didžiausią galimybę vaikui gyventi ir sveikai vystytis (6 straipsnis) (kasaciniės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-232-942/2018, 2K-157-976/2019).
10. Pagal BK 157 straipsnio 1 dalį (Lietuvos Respublikos 2016 metų gegužės 12 d. įstatymo Nr. XII-2340 redakcija) atsako tas, kas siūlė pirkti, kitaip įgyti, pardavė, pirko, kitaip perleido, įgijo, verbavo, gabeno arba laikė nelaisvėje vaiką, žinodamas ar siekdamas, kad, neatsižvelgiant į vaiko sutikimą, jis būtų neteisėtai įvaikintas, išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergiją salygomis, prostitucijai,

pornografijai, kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstinei, fiktyviai santuokai, priverstiniam darbui ar paslaugoms, iškaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti ar kitiems išnaudojimo tikslams. Pagal šio BK straipsnio 2 dalį atsako ir tas, kas BK 157 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikaltimą padarė dvieju ar daugiau vaikų arba mažamečiu.

11. Pažymėtina, kad BK 157 straipsnio 1 dalies dispozicijoje objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai suformuluoti kaip alternatyvūs, todėl baudžiamajai atsakomybei už vaiko pirkimą arba pardavimą kilti būtina nustatyti bent vieną iš nurodytų alternatyvių veikų – siūlymą pirkti ar kitaip igyti vaiką, vaiko pardavimą, pirkimą, kitokį perleidimą, įgijimą, verbavimą, gabenimą arba laikymą nelaisvėje; taip pat vieną iš alternatyvių nusikalstamų tikslų – žinojimą ar siekimą, kad vaikas būtų neteisėtai įvaikintas, išnaudojamas vergijos ar panašiomis į vergiją sąlygomis, prostitucijai, pornografijai, kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, iškaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitiems išnaudojimo tikslams. Teisėjų kolegija pažymi, kad prekybos žmonėmis nusikalstimo sudėtis priskiriamama prie formaliajų – nusikalstamos veikos baigtumo momentas siejamas ne su nusikalstamų padarinių atsiradimu, bet su veika, pavyzdžiui, pirkimo–pardavimo ar kitokio perleidimo sandorio sudarymu, įgijimo, verbavimo, gabenimo ar laikymo nelaisvėje pradžia, todėl tolesnių vaiko išnaudojimo veiksmų ši baudžiamojo įstatymo norma neapima. Taigi BK 157 straipsnis nustato baudžiamąjį atsakomybę ne už patį vaiko išnaudojimą, o už jo pirkimą ir pardavimą, turint nusikalstamą tikslą – žinant ir siekiant, kad jis būtų neteisėtai įvaikintas ar išnaudojamas įstatyme nustatytomis išnaudojimo formomis, priverstiniam darbui ar paslaugoms, nusikalstamai veikai daryti ar kitiems išnaudojimo tikslams.
12. R. T. nuteistas dėl mažamečio vaiko ir dviejų nepilnamečių vaikų verbavimo organizavimo bei dviejų nepilnamečių vaikų įgijimo, siekiant išnaudoti juos kitomis seksualinio išnaudojimo formomis.
13. Atkreiptinas dėmesys, kad nors kasatorius kasaciniame skunde teigia, jog nėra nustatyti objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, tačiau nepateikia konkrečių teisinių argumentų dėl nusikalstamų veikų – vaikų verbavimo organizavimo – požymio inkriminavimo (šio požymio R. T. ir jo gynėjas neginčijo ir apeliaciiname skunde). Pažymėtina, kad baudžiamojo proceso įstatyme nustatyta, kad kasaciniame skunde, be kasacinių teismo pavadinimo, skundžiamu teismo nuosprendžio ar nutarties, kasatoriaus prašymo, turi būti nurodyti ir teisiniai argumentai, pagrindžiantys BPK 369 straipsnyje nurodytų apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų buvimą (BPK 368 straipsnio 2 dalis). Pagal teismų praktiką laikoma, kad jei kasaciniame skunde nurodomi abstraktūs bendrojo pobūdžio teiginiai, laikoma, kad tai neatitinka BPK 368 straipsnio 2 dalyje kasaciniams skundai keliamų reikalavimų ir jie paliekami nenagrindėti (kasacinių nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-430-746/2015). Teisėjų kolegija konstatuoja, kad, kasaciniame skunde nesant konkrečių teisinių argumentų dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo dėl R. T. nuteisimo už tai, kad jis organizavo dviejų nepilnamečių ir mažamečio vaikų verbavimą, siekdamas, kad jie būtų išnaudo-

- jam ikitoms seksualinio išnaudojimo formoms, laikytina, kad kasacino skundo dėl šios dalies nėra.
14. Kasatorius ginčija nusikalstamų veikų sudėties objektyvųjį požymį – vaiko igijimą ir kasaciniame skunde teigia, kad nuteistasis R. T. neigijo nukentėjusiųjų K. G. ir K. P. jos dalyvavo fotografavimuose ir filmavimuose savanoriškai, siekdamos užsidirbti pinigų, kartu buvo ir joms pažtami asmenys, jų laisvę nebuvo varžoma.
  15. Vaiko igijimas objektyviai pasireiškia vaiko perėjimu (paėmimu) jį įgyjančio (gau-nančio) asmens kontrolei (žinion). Igijęs vaiką, asmuo gali kontroliuoti (prižiūrėti) jį savo nuožiūra, daryti įtaką vaiko judėjimo laisvei ir jo valiai (priimant tam tikrus sprendimus ar pasirenkant elgesio variantus), spręsti dėl vaiko išnaudojimo, tolesnio disponavimo juo ir pan. Pažymėtina, kad vaikas gali būti teisėta paimamas prižiūréti (globoti, rūpintis, įsivaikinti), kai tai atliekama laikantis įstatymų nustatytos tvarkos. Tačiau net ir formaliai teisėta vaiko priežiūra gali tapti neteisėta, jei yra nustatomas nusikalstamas vaiko igijimo tikslas, nurodytas BK 157 straipsnyje.
  16. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad R. T. igijo dvi nepilname-tes ir tam tikrą laiką kontroliavo jų elgesį bei suvaržę jų laisvę. Teismų praktikoje pažymėta, kad asmens laisvės varžymas apima ne tik fizinį asmens laisvės suvaržymą, bet ir poveikį asmens valios laisvei. Tokios kontrolės faktas yra pakankamas konstatuoti, kad buvo suvaržyta asmens laisvę. Jeigu tokie asmens laisvės suvaržymai susiję su asmens išnaudojimu, tai to visiškai pakanka teisinei išvadai, jog buvo pažeista asmens laisvę. Asmens laisvės suvaržymas (pažeidimas) gali būti susijęs ne tik su visiška, bet ir daline galimybe judėti ar galimybe pasirinkti savo elgesio variantą (kasacinė nutartis baudžiamojave byloje Nr. 2K-157-976/2019).
  17. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje nurodė, kad byloje nustatyta, jog nukentėjusios mergaitės „fotosesijų“ metu turėjo visiškai paklusti R. T. reikala-vimams, jo valiai, turėjo elgtis taip, kaip joms būdavo nurodyta, nepriklausomai nuo to, ar joms tai patiko ar ne, priešingu atveju jos nebūtų gavusios žadetų pi-nigų. Teisėjų kolegija pažymi, kad nepilnamečių mergaičių kontrolės faktą ir jų veiksmų laisvės suvaržymą patvirtina ir byloje nustatytos aplinkybės, kad nuteistasis pats parinkdavo vietas, kur vyks „fotosesijos“, nustatydavo jų tvarką ir „scenarijų“, fotografavimo metu mergaitėms buvo užrišamos akys, užkemšamos burnos, jos buvo rišamos prie įvairių daiktų (pavyzdžiu, kėdžių, medžių), su-rištos įsodinamos į automobilio saloną ir bagažinę ir pan., buvo verčiamos persirenginėti, pozuoti ir vaidinti, o tai aiškiai aprivojo jų galimybes laisvai judėti ir valią elgtis savo nuožiūra. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nukentėjusiųjų kontrolės ir laisvės suvaržymo aplinkybės nustatytos ir tinkamai pagrįstos.
  18. Nepagrįstas kasacino skundo argumentas, kad mergaičių dalyvavimas „fotose-sijose“ buvo savanoriškas, o R. T. ir nukentėjusiųs siejo darbo santykiai. Pažymėtina, kad baudžiamojave byloje nustatyta, jog nusikalstamų veikų padarymo metu (nuo 2015 m. vasario pabaigos iki 2016 m. rugpjūčio 5 d.) nukentėjusiosios K. P. ir K. G. buvo nepilnametės, todėl nuteistojo R. T. veikoms kvalifikuoti pagal BK 157 straipsnį neturi reikšmės tai, ar prieš nukentėjusiųs buvo panaudotas kuris nors iš nukentėjusiųjų valią palenkiančių būdų, ar pasinaudota jų priklau-

somumu, pažeidžiamumu, pan. Baudžiamosios atsakomybės už vaiko pirkimą ar pardavimą nešalina vaiko sutikimas būti išnaudojamam ar nepilnamečių iniciatyva būti išnaudojamiems. Apeliacinės instancijos teismas, nuosprendyje nurodės tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų nuostatas, taip pat teismų praktiką dėl prekybos vaikais veikos požymių, pažymėjo, kad, sprendžiant dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 157 straipsnį, nėra būtina nustatyti, ar prieš vaikus buvo panaudotas kuris nors jų valią palenkiančią būdą, ar pasinaudota jų priklausomumu, pažeidžiamumu, pan. Kartu teismas nustatė aplinkybes, jog nukentėjusių K. P. ir K. G. valia buvo palencta pasinaudojus jų pažeidžiamumu (sunkia materialine padėtimi, tam tikrų šeiminių aplinkybių buvimu), taip pat pasisakė ir dėl nukentėjusių sutikimo būti išnaudojamoms (žr. apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 12.4–12.8 punktus). Kasacinės instancijos teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai įvertino įrodymų visumą ir padarė teisingas išvadas dėl faktinių bylos aplinkybių. Kasatoriaus teiginiai, kad nukentėjusiųs ir nuteistajų siejo darbo santykiai, yra deklaratyvūs, nepagrįsti teisiniais argumentais, be to, neatitinka teismų nustatyti faktinių aplinkybių dėl jų santykų pobūdžio ir tikslo, todėl paliekami nenagrinėti.

19. Taip pat nepagrįstas kasatoriaus teiginys, kad R. T. veiksmai negali būti vertinami kaip vaiko įgijimas, nes tam reikalingas vaiko laisvės pažeidimo testinumas, o vienkartinis vaiko išnaudojimas neatitinka vaiko pirkimo ir pardavimo sąvokų. Atsakydamas į tapatą apeliacino skundo argumentą, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad vaiko laisvę varžančio priklausomumo testinumą patvirtino R. T. bendravimo su kitomis nuteistosiomis L. C. ir Z. G. daugkartiniai susitarimai dėl nepilnamečių dalyvavimo jo rengiamuose filmavimuose ir fotografavimuose, taip pat nevienkartiniai nukentėjusiųjų dalyvavimo filmavimuose atvejai (K. P. patvirtino tai dariusi 12 kartų, K. G. nuteistųjų sulaikymo metu vyko į „fotosesiją“ antrą kartą).
20. Teisėjų kolegija pažymi, kad neteisėtas vaiko įgijimas gali būti tiek vienkartinis, tiek daugkartinis. Įgyjant vaiką nusikalstamiems tikslams veikos kvalifikavimui pagal BK 157 straipsnį neturi reikšmės disponavimo vaiku laiko trukmė. Minėta, kad BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyti nusikalstamų veikų sudėtys yra formaliosios, dėl ko veikos baigtumas dėl vaiko įgijimo siejamas su veiksmo pradžia – šiuo atveju vaiko įgijimo momentu. Vaiko priklausomumo nuo kaltininko, jo laisvės varžymo trukmė ir su vaiku atliekamų išnaudojimo veiksmų pobūdis gali turėti lemiamą reikšmę sprendžiant apie kitą būtinąjį nusikalstamą veiką, nurodytų BK 157 straipsnyje, požymį – nusikalstamą tikslą.
21. Teismų praktikoje pažymėta, kad, sprendžiant dėl BK 157 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties buvimo kaltininko veikoje, reikia nustatyti ir subjektyviuosius požymius, t. y. tiesioginę tyčią kaltininko veikoje, būtent žinojimą arba siekimą, kad vaikas būtų neteisėtai įvaikintas, išnaudojamas vergijos ar panašioms į vergiją sąlygomis, prostitucijai, pornografijai, kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, išskaitant elgetavimą, nusikalstamai veikai daryti arba kitiems išnaudojimo tikslams; taip pat žinojimą ir suvokimą, kad veiksmai atliekami būtent su vaiku (kasacinės nutartys baudžia-

mosiose bylose Nr. 2K-6-507/2017, 2K-358-1073/2017, 2K-232-942/2018).

22. Teismai, nuteisdam i R. T. pagal BK 157 straipsnį, nustatė ir konkretias kaltinime nurodytas nepilnamečių išnaudojimo faktines aplinkybes bei padarė išvadas, kad R. T. ne tik organizavo dviejų nepilnamečių ir mažametės verbavimą ir dvi ne-pilnametės igijo, bet ir jas išnaudojo kitoms seksualinio išnaudojimo formoms. Minėta, kad BK 157 straipsnis neįtvirtina atsakomybės už patį vaikų išnaudojimą, todėl už tokijų veiksmų padarymą asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal kitus BK straipsnius. Šiuo atveju nuteistojo R. T. veiksmai įvertinti tik pagal BK 157 straipsnį, o kaltinime aprašytos ir teismų nustatytois ne-pilnamečių mergaičių išnaudojimo faktinės aplinkybės tik pagrindžia esant kitą būtinąjį nusikalstamą veikų sudėties požymį – R. T. nusikalstamą tikslą – siekimą išnaudoti kitoms seksualinio išnaudojimo formoms.
23. Kasatorius ginčija šį požymį, teigia, kad R. T. seksualinio pobūdžio veiksmų su nepilnametėmis neatliko, jų neišnaudojo savo seksualiniams poreikiams tenkinti, neįtraukė į „neteisėtā seksualinę veiklą“. Kasaciniame skunde nurodoma, kad ne-pilnamečių vaikų fotografavimas ar filmavimas surištomis rankomis ir kojomis, užrištomis akimis bei užkimšta burna negali būti traktuojamas kaip seksualinis jų išnaudojimas. Vaikai turėjo neva vaizduoti smurto aukas, o tai néra seksualinio išnaudojimo forma. Šie kasacinių skundo teiginiai nepagrįsti.
24. Pažymétina, kad BK 157 straipsnyje pateikiamas nebaigtinis išnaudojimo tikslų sąrašas, kas leidžia pagal šį straipsnį kvalifikuoti vaiko pirkimą arba pardavimą siekiant bet kokio vaiko išnaudojimo ar žinant, kad jis bus išnaudotas bet kokais išnaudojimo tikslais. Apeliacinės instancijos teismas, aiškindamas seksualinio išnaudojimo ir kitokio išnaudojimo turinį, remėsi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 34 straipsniu, kuriamo įtvirtinta nuostata, kad valstybės dalyvės įsipareigoja ginti vaiką nuo visų seksualinio išnaudojimo ir seksualinio suvedžiojimo formų. Šiam tikslui valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių nacionaliniu, dvišaliu ir daugiašaliu lygiu siekdamos uždrausti: a) lenkti arba prievertauti vaiką dalyvauti kokioje nors neteisėtoje seksualinėje veikloje; b) išnaudoti vaikus verčiant juos užsiimti prostitucija arba kita neteisėta seksualinė veikla; c) išnaudoti vaikus pornografijai ir pornografiniams leidiniams. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad R. T. veiksmai atitiko Konvencijos 34 straipsnio a punktą, t. y. kad R. T. lenkė (prievertavo) vaikus dalyvauti neteisėtoje seksualinėje veikloje.
25. Apeliacinės instancijos teismo išvada, atskant į apeliaciniu skundo argumentą, kad R. T. lenkė vaikus dalyvauti neteisėtoje seksualinėje veikoje, padaryta įvertinus byloje surinktų įrodymų visumą, tiek fotografavimo bei filmavimo veiksmus, tiek jų rezultatą. Nepilnametės mergaitės buvo fotografuojamos bei filmuojamos surištomis rankomis ir kojomis, užrištomis akimis, užkimštomis burnomis, pa-naudojant tam kaip priemonę įvairius drabužius, taip pat fetišo objektą – dėvėtas apatinės kelnaites, seksualinio pobūdžio daiktą – vibratorių (mergaitėms apie tai nežinanant). Tokie veiksmai žemina aukų orumą, yra įzeidūs bei nepadorūs, turi seksualinę potekštę. Pažymétina, kad byloje nustatyta, jog R. T. „fotosesijas“ ren-gė tam, kad padarytų nuotraukas (vaizdo įrašus) su nepilnametėmis, vaizduo-jančiomis fizinio smurto aukas, ir sukurtą medžiagą naudotų savo seksualiniams

poreikiams tenkinti. Teismai pagrįstai vertino, kad R. T. turėjo nusikalstamą tikslą – siekė išnaudoti nepilnametės ir mažametę kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, t. y. darydamas nusikaltimą suvokė nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti, taigi veikė tiesiogine tyčia.

26. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismai byloje nustatė visus būtinus nusikalstamų veikų, nustatyti BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalyse, objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius ir baudžiamasis įstatymas dėl šios dalies taikytas tinkamai.
27. Atsakant į kasatoriaus argumentą, kad R. T. veiksmai nepatenka į tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintų vaiko seksualinių išnaudojimo veiksmų sąrašą, pažymėtina, kad vaiko seksualinio išnaudojimo formų sąrašas nurodytuose teisės aktuose nėra baigtinis. BK 157 straipsnio 1 dalyje yra nurodytos šios seksualinio išnaudojimo formos – prostitucija, pornografija, kitos seksualinio išnaudojimo formos. Dalis kitų vaiko seksualinio išnaudojimo formų, už kurias nustatyta baudžiamoji atsakomybė, yra įtvirtintos BK XXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“ (išžaginimas, seksualinis prievertavimas, privertimas lytiškai santiukauti, lytinės aistros tenkinimas, seksualinis priekabiavimas, jaunesnio negu šešiolikos metų asmens viliojimas). Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymo 3 straipsnyje yra išvardytos smurto prieš vaiką formos, viena iš jų straipsnio 3 punkte nurodytas seksualinis smurtas, tai yra tyčinės nusikalstamos veikos, kaip jos apibrėžiamos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXI skyriuje, padaromos vaikui, taip pat pelnymasis iš vaiko prostitucijos, vaiko įtraukimas į prostitutiją ar įtraukimas dalyvauti pornografinio pobūdžio renginyje, pornografijos rodymas vaikui, vaiko vertimas užsiimti prostitutacija, vaiko išnaudojimas pornografijai ar disponavimas pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, ar vaiko įtraukimas į seksualinę vergovę ir kitos vaiko seksualinio išnaudojimo formos. Taigi seksualiai vaikas gali būti išnaudojamas ir kitoms seksualinio išnaudojimo formoms, už kurias baudžiamoji atsakomybė ir nenustatyta, pavyzdžiu, situacija, susiklosčiusi nagrinėjamoje byloje. Tokiu atveju būtina nustatyti, ar vaikas perkamas ar parduodamas žinant ar siekiant jį išnaudoti bet kokiai neteisėtai seksualinei veiklai, kuri yra susijusi su vaiku disponuojančio asmens ar kitų asmenų seksualinių poreikių tenkinimu. Tokia situacija ir nustatyta nagrinėjamoje byloje.
28. Darytina apibendrinta išvada, kad teismai baudžiamąjį įstatymą – BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalis – byloje taikė tinkamai, pagal kasaciniame skunde pateiktus argumentus nėra pagrindo keisti ar naikinti pirmosios ar apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius.

*Dėl BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų laikymosi ir BK 138 straipsnio 1 dalies taikymo*

29. R. T. apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu nuteistas už dvi veikas, kvalifikuotinas pagal BK 138 straipsnio 1 dalį. Kasaciniame skunde ginčijamas nusikalstamų veikų, t. y. nesunkaus sveikatos sutrikdymo, sudėties požymis – prie-

žastinis ryšys tarp veikos ir padarinių, teigama, kad teismai, darydami išvadas, jog nepilnametėms nesunkų sveikatos sutrikdymą savo veiksmais padarė R. T., pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas, buvo šališki.

30. Įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymu nustatyta tvarka gauti, BPK nustatytais proceso veiksmais patikrinti, teisiamajame posėdyje išnagrinėti ir teismo pripažinti duomenys, kuriais vadovaudamas teismas daro išvadas dėl nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvo, šią veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo ir kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai. Pagrindiniai reikalavimai įrodymams, kuriais turi būti pagrįstos teismo išvados dėl nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių, nurodyti BPK 20 straipsnyje. Pagal šio straipsnio nuostatas įrodymais gali būti tik teisėtais būdais (įstatymu nustatyta tvarka) gauti duomenys, kuriuos galima patikrinti BPK nustatytais proceso veiksmais, taip pat kurie patvirtina ar paneigia bent vieną aplinkybę, turinčią reikšmės bylai išspręsti teisingai (BPK 20 straipsnio 1, 3, 4 dalys). Duomenų pripažinimas įrodymais ir įrodymų vertinimas yra teismo prerogatyva (BPK 20 straipsnio 2, 5 dalys). BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teisėjai įrodymus vertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu.
31. Pagal BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas esminiu pažeidimu gali būti pripažintami atvejai, kai kasacine tvarka apskūstame nuosprendyje ar nutartyje: teismo išvados padarytos nesiėmės įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti; nebuvo įvertinti visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai; vertinant įrodymus padaryta klaidų dėl jų turinio, remtasi duomenimis, kurie dėl neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais; nepagrįstai įrodymais nepripažinti duomenys, kurie atitinka BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytus reikalavimus; neišdėstyti teisiniai argumentai dėl ištirtų įrodymų vertinimo ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-587/2014, 2K-7-176-303/2015, 2K-471-507/2015, 2K-483-976/2015, 2K-28-489/2016, 2K-160-507/2016, 2K-251-507/2016, 2K-74-976/2017).
32. Pažymėtina, kad teismų praktikoje išaiškinta, jog vienas iš tinkamo įrodymų vertinimo reikalavimų yra tas, kad byloje turi būti įvertintas kiekvienas įrodymas atskirai ir įrodymų visuma, sujungiant visus reikšmingus faktus į loginę visumą, ir tik po to galima daryti apibendrinančias išvadas, kurios turi būti vienareikšmės, tikslios ir logiškos (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-265/2011, 2K-458/2014, 2K-96-697/2017, 2K-294-648/2017, 2K-67-699/2018).
33. Teisėjų kolegija, patikrinusi bylą teisės taikymo aspektu dėl BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų laikymosi, esminiu Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimų, dėl kurių būtų suvaržyto įstatymu garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingus nuosprendžius, nenustatė. Pirmosios ir apeliacinių instancijos teismai, įvertinę surinktus byloje įrodymus, padarė išvadas, kad būtent R. T. ir jo nusikalstamos veikos bendrininkų neteisėtais veiksmais buvo sukelti nepilnametėms nukentėjusiosioms K. P. ir K. G. nusikalstami padariniai – nesunkus sveikatos sutrikdymas. Tokias iš-

vadas pirmosios instancijos teismas padarė įvertinęs teismo psichiatrines-psichologines ekspertizes, nukentėjusiųjų K. P. ir K. G., liudytojų J. G., J. G. parodymus, teisme apklaustą eksperčią A. Š. ir R. D. paaiškinimus. Apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas pirmosios instancijos teismo apkaltinamojo nuosprendžio pagrįstumą ir teisėtumą pagal nuteistojo R. T. ir jo gynėjo, nuteistujų Z. G. ir L. C. apeliacinius skundus, dar kartą įvertino įrodymus ir dėl priežastinio ryšio padarė analogiškas išvadas kaip ir pirmosios instancijos teismas. Apeliacinės instancijos teismas dar kartą išsamiai įvertino nukentėjusiųjų K. P. ir K. G. parodymus, eksperimentinių aktus Nr. (*duomenys neskelbtini*), eksperčių A. Š. ir R. D. paaiškinimus ir padarė išvadą, kad objektyvūs bylos duomenys patvirtina, jog nukentėjusiųjų sveikata sutriko dėl neteisėtų nuteistųjų veiksmų; teismas pripažino, kad ikiteisminio tyrimo metu atliekami veiksmai irgi sukélé neigiamų emocijų, tačiau tai tebuvo nuteistųjų nusikalstamo elgesio pasekmė; mergaičių psichika sužalota filmavimo (fotografavimo) jas surišus, užkimšus joms burnas, užrišus akis ir pan. metu, net ir nepradėjus ikiteisminio tyrimo, suaugusios mergaitės būtų prisiminusios šį įvykį ir, tiketina, būtų dar sunkiau jį išgyvenusios. Taigi, apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstas išvadas, kad tarp nuteistojo R. T. kartu su bendrininkėmis atliktų veiksmų – nepilnamečių nukentėjusiųjų fotografavimo surištų, užrištomis akimis, padėvėtomis kelnaitėmis užkimštomis burnomis ir kilusių padarinių – padaryto nesunkaus sveikatos sutrikdymo nukentėjusioms yra tiesioginis priežastinis ryšys. Apeliacinės instancijos teismo išvadomis nėra pagrindo abejoti; jos padarytos nuosekliai ir logiškai aiškinantis ir nustatant įvykio mechanizmą, atitinka surinktų, ištirtų ir įvertintų įrodymų visumos turinio pagrindu nustatytas bylos aplinkybes. Keisti ar naikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą kasaciniame skunde nurodomais argumentais nėra teisinio pagrindo.

#### *Dėl bausmės pagal BK 309 straipsnio 2 dalį skyrimo*

34. Pagal BK 309 straipsnio 2 dalį atsako tas, kas pagamino, įgijo, laikė, demonstravo, reklamavo, siūlė arba platino pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, arba pasinaudodamas informaciniemis ir ryšių technologijomis ar kitomis priemonėmis įgijo ar suteikė prieigą prie pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas. Už BK 309 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą gali būti skiriama bauda arba laisvės atėmimas iki ketverių metų.
35. R. T. nuteistas už tai, kad, naudodamasis informaciniemis technologijomis, iš tyrimo metu nenustatytais šaltinių įgijo elektronines bylas (fotomedžią), kuriose vaizduojami vaikai, ir tai neteisėtai laikė. Pirmosios instancijos teismas R. T. paskyrė dvejų metų laisvės atėmimo bausmę, apeliacinės instancijos teismas su paskirtos bausmės dydžiu jam motyvuotai sutiko.
36. Kasatorius teigia, kad apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl dvejų metų laisvės atėmimo bausmės skyrimo R. T. už nusikalstamą veiką, nurodytą BK 309 straipsnio 2 dalyje, pažeidė BPK 332 straipsnio 5 dalies nuostatas (nemotyvavo sprendimo) ir BK

- 54 straipsnio 2 dalies 1 punktą, nes neatsižvelgė į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį. Tokie kasacinių skundo teiginiai nepagrįsti.
37. Skirdamas bausmę, teismas atsižvelgia į BK 54 straipsnio 2 dalyje nurodytų aplinkybių, reikšmingų skiriant bausmę, visumą. Iš teismų nuosprendžių matyti, kad skiriant bausmę R. T. buvo atsižvelgta į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį (apysunkis nusikaltimas), kaltės formą ir rūšį (veika padaryta tiesiogine tyčia), nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus (pornografinio turinio medžiaga įgyta ir laikyta asmeninio naudojimo tikslais), nusikalstamos veikos stadiją (padarytas baigtas nusikaltimas), kaltininko asmenybę (R. T. vedės, dirbanties, anksčiau septyniolika kartų teistas, teistumas neišnykės, taip pat baustas administracine tvarka), jo atsakomybę lengvinančią ar sunkinančią aplinkybių nebuvinamą. Paskirta dvejų metų laisvės atémimo bausmė už BK 309 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą yra artima šio straipsnio sankcijoje nustatytam laisvės atémimo bausmės vidurkiui.
38. Taigi teismai vertino visas skiriant bausmę reikšmingas aplinkybes, priešingai nei teigia kasatorius, atsižvelgė ir į nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį. Apeliacinės instancijos teismas patikrino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl bausmių, paskirtų pagal BK 157 straipsnio 1 ir 2 dalis bei 309 straipsnio 2 dalį, pagrįstumą ir teisėtumą, nuosprendžio 26–28 punktuose išdėstė išsamius ir įtikinamus motyvus, paaškinančius, kodėl paskirtos bausmės yra teisingos, todėl nėra pagrindo kalbėti apie BPK 332 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimą.
39. Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad kasacinių instancijos teismas kaltininkui žemesnės instancijos teismų paskirtos bausmės dydžio klausimą nagrinėja tik netinkamo baudžiamomojo įstatymo taikymo (BPK 376 straipsnio 3 dalis) aspektu, pvz., ar nepažeistos sankcijos ribos, kitos bausmių skyrimo nuostatos, ar pritaikyta tinkama BK straipsnio redakcija, ar tinkamai buvo nustatyta galutinė subendrinta bausmė ir pan. Bausmės rūšies ir dydžio klausimas gali būti nagrinėjamas ir esminio baudžiamomojo proceso pažeidimo požiūriu, pvz., ar apeliacinės instancijos teismas, keisdamas bausmę, neperžengė skundo nagrinėjimo ribų, ar laikėsi *non reformatio in peius* (draudimo pabloginti skundą padavusio asmens teisinę padėtį) principo ir pan. Konstatuoti, kad teismo paskirta bausmė yra per griežta, galima tik nustatius bausmės skyrimo taisyklių pažeidimą ar esminį baudžiamomojo proceso įstatymo pažeidimą. Tokių pažeidimų teisėjų kolegija, patikrinusi bylą teisės taikymo aspektu, nenustatė. Nuteistajam R. T. paskirta teisinga, ne per griežta, tinkamai individualizuota bausmė, atitinkanti baudžiamomojo įstatymo nuostatas.
40. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija daro išvadą, kad, nesant BPK 369 straipsnyje nustatyti teismų nuosprendžių panaikinimo bei pakeitimo pagrindų, kasacinius skundas yra netenkinamas.

Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Nuteistojo R. T. gynėjo advokato M. Girdušo kasacinių skundą atmesti.

## 2.4. Sukčiavimas (BK 182 straipsnis)

*Veikai kvalifikuoti kaip sukčiavimui (BK 182 straipsnis) nepakanka vien tik paskolos paėmimo ir jos negrąžinimo sutartu laiku faktu, svarbu, be kita ko, įvertinti apgaulės požymį ir jos subjektyvų suvokimą. Apgaulė sukčiavimo atveju turi būti esminė. Apgaulės esmingumas nekonstatuotinas, jei lemiamas veiksny suteikti paskolas buvo lūkestis gauti kuo didesnės finansinės naudos, tikintis pakankamai didelių palūkanų, pinigai skolinti faktiškai nesidomint besiskolinančiojo finansine padėtimi ir pinigų panaudojimo tikslu, taip pat neįvertinus jo realių galimybių minėtas palūkanas sumokėti.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-152-895-2019

Teisminio proceso Nr. 1-01-1-29339-2016-8

Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.14.5.1; 1.2.14.5.2.1 (S)

### LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

#### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. lapkričio 12 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Prano Kuconio (kolegijos pirmininkas), Vytauto Masioko, Olego Fedosiuko, Aurelijaus Gutausko, Sigitos Jokimaitės, Artūro Pažarskio ir Armano Abramavičiaus (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Dariui Alinskui,

nuteistojo V. B. gynėjui advokatui Henrikui Mackevičiui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo V. B. ir jo gynėjo advokato Henrico Mackevičiaus kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 13 d. nuosprendžio.

Tauragės apylinkės teismo 2018 m. balandžio 25 d. nuosprendžiu V. B. pagal Lietuvos Respublikos baudžiamomojo kodekso (toliau – BK) 182 straipsnio 1 dalį ir 182 straipsnio 2 dalį buvo išteisintas, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamomojo nusižengimo požymį. Civilinių ieškovų P. B., A. C., L. R., M. P., M. E., A. K. civiliniai ieškiniai palikti nenagrinėti.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 13 d. nuosprendžiu panaikintas Tauragės apylinkės teismo 2018 m. balandžio 25 d. nuosprendis.

V. B. nuteistas pagal BK 182 straipsnio 2 dalį (dėl P. B. didelės vertės turto įgijimo apgaule) laisvės atėmimu dvejiems metams šešiemis mėnesiams, BK 182 straipsnio 1 dalį (dėl M. P. turto įgijimo apgaule) laisvės atėmimu vieneriems metams, BK

182 straipsnio 1 dalį (dėl A. C. turto įgijimo apgaule) laisvės atėmimu vienuolikai mėnesių, BK 182 straipsnio 2 dalį (dėl L. R. didelės vertės turto įgijimo apgaule) laisvės atėmimu dvejiems metams penkiems mėnesiams, BK 182 straipsnio 2 dalį (dėl M. P. didelės vertės turto įgijimo apgaule) laisvės atėmimu dvejiems metams keturiems mėnesiams, BK 182 straipsnio 2 dalį (nors turėjo būti 1 dalis) (dėl M. E. turto įgijimo apgaule) laisvės atėmimu dešimčiai mėnesių, BK 182 straipsnio 1 dalį (dėl A. K. turto įgijimo apgaule) laisvės atėmimu vieneriems metams. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 2 punktu, paskirtos bausmės už sunkius nusikaltimus, nurodytus BK 182 straipsnio 2 dalyje, tarpusavyje subendrintos dalinio sudėjimo būdu, prie griežčiausios dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmės pridedant dalį švelnesnių, ir nustatyta subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė, kuri apėmimo būdu subendrinta su bausmėmis, paskirtomis už nesunkius BK 182 straipsnio 1 dalyje nurodytus nusikaltimus, ir nustatyta galutinė subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė. Vadovaujantis BK 75 straipsnio 1 dalimi (2015 m. kovo 19 d. įstatymo redakcija), 2 dalies 5 punktu, paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidėtas dvejiems metams, įpareigojant V. B. tästi darbą.

Iš nuteistojo V. B. priteista nukentėjusiesiems P. B. 70 500 Eur, A. C. 5500 Eur, A. K. 8500 Eur turtinei žalai, nukentėjusiajam L. R. 300 Eur neturtinei žalai atlyginti. Nukentėjusiųjų M. E., M. P. civiliniai ieškiniai ir nukentėjusiojo L. R. civilinio ieškinio dalis dėl 40 000 Eur turtinės žalos atmesti.

Teisėjų kolegija, išklausiusi proceso dalyvių paaiškinimų,

n u s t a t ē :

#### I. Bylos esmė

1. V. B. nuteistas už tai, kad:

- 1.1. nuo 2016 m. vasario 3 d. iki 2016 m. gegužės 14 d. pasiskolinės iš P. B. per vienuolika kartų iš viso 70 500 Eur, melagingai sakydamas, kad nori pirkti krovininius automobilius Lenkijoje ir juos perparduoti, kad pinigai reikalingi verslui, priekaboms pirkti, kad pinigus turi nuvežti į Kauną, kad pinigai reikalingi advokatui, kad šis išteisintų kauniškį draugą, kad turi problemų, kurių neįvardijo, kad Klaipėdos mieste su vilkiku padarė eismo įvykį, kurio metu buvo sužalotas motociklininkas, kad pinigai reikalingi sumokėti žmogui, kad šis surastų dingusį kauniškį, kuriam veždavo pinigus, nurodydamas skolų grąžinimo terminus, žadėdamas sumokėti palūkanų, nors žinojo, kad pasiskolintų pinigų negrąžins, taip suklaudinės P. B., perduodavusį jam savo pinigus (*duomenys neskeltini*) ir nenustatytoje vietoje, apgaule įgijo didelės, iš viso 70 500 Eur, vertės P. B. turto;
- 1.2. 2016 m. balandžio viduryje ir 2016 m. balandžio 30 d. per du kartus pasiskolinės iš M. P. iš viso 15 000 Eur, melagingai sakydamas, kad nori pirkti krovininio automobilio priekabas, žadėdamas sumokėti palūkanų, siekdamas sudaryti mokaus bei patikimo asmens įvaizdį, kelis kartus iki 2016 m. birželio 9 d. po 3500 Eur grąžinės dalį skolos, kaip užstatą pasirašęs krovininio

- automobilio priekabos pirkimo–pardavimo sutartį ir palikęs registracijos liudijimą, nors šią priekabą už skolą perdavė T. L. ir žinojo, kad pasiskolintų pinigų negrąžins, taip, suklaidinęs M. P., perduodavusį jam savo pinigus (*duomenys neskeltini*), nenustatytoje vietoje, (*duomenys neskeltini*) degalinėje, apgaule įgijo M. P. priklausančius 8000 Eur;
- 1.3. 2016 m. balandžio 23 d. pasiskolinęs iš A. C. 10 000 Eur, melagingai sakydamas, kad nori pirkti krovinių automobilį ir jį perparduoti jau turimam pirkėjui, kad skolą grąžins kitą dieną, žadėdamas sumokėti palūkanų, nors žinojo, kad pasiskolintų pinigų negrąžins, siekdamas sudaryti mokaus bei patikimo asmens įvaizdį, tariamai įrodydamas sąžiningus savo ketinimus, 2016 m. gegužės 2–31 d. grąžinęs per kelis kartus iš viso 4500 Eur, taip suklaidinęs A. C., perdavusį jam savo pinigus (*duomenys neskeltini*), apgaule įgijo A. C. priklausančius 5500 Eur;
  - 1.4. 2016 m. balandžio 25 d. apie 23.30 val. pasiskolinęs iš L. R. 40 000 Eur, melagingai sakydamas, kad nori Lenkijoje nusipirkti krovinių automobilio priekabą, kurią perpardavęs užsidirbs pinigų, nurodės skolos grąžinimo terminą ir žadėdamas sumokėti palūkanų, nors žinojo, kad pasiskolintų pinigų negrąžins, taip suklaidinęs L. R., perdavusį jam pinigus (*duomenys neskeltini*) degalinėje, apgaule įgijo didelęs, 40 000 Eur, vertės L. R. turto;
  - 1.5. nuo 2016 m. balandžio 25 d. iki gegužės 18–19 d., tiksliau nenustatytu laiku, pasiskolinęs iš M. P. per keturis kartus iš viso 11 200 Eur, melagingai sakydamas, kad nori Lenkijoje nusipirkti drabužių, kad Lietuvos ir Lenkijos pasienyje yra sulaikytas kroviniinis automobilis su drabužiais, kurį reikia išpirkti, ir kad jeigu nepaskolins pinigų, tai jis negalės grąžinti paskolintų pinigų, kad nebeturi pinigų ir negali įsigyti degalų, žadėdamas sumokėti palūkanų, nors žinojo, kad pasiskolintų pinigų negrąžins, taip suklaidinęs M. P., perduodavusį jam savo pinigus (*duomenys neskeltini*), nenustatytoje vietoje, degalinėje (*duomenys neskeltini*), apgaule įgijo didelęs, iš viso 11 200 Eur, vertės M. P. turto;
  - 1.6. 2016 m. balandžio pabaigoje ir gegužės pabaigoje, tiksliai nenustatytu laiku, per du kartus pasiskolinęs iš M. E. iš viso 3000 Eur, melagingai sakydamas, kad nori užsiimti verslu ir parsivežti drabužių, kad nori nusipirkti krovinių automobilio priekabą, kurią perpardavęs užsidirbs pinigų ir grąžins skolą, žadėdamas sumokėti palūkanų, nors žinojo, kad pasiskolintų pinigų negrąžins, taip suklaidinęs M. E., perduodavusį jam savo pinigus Šilalės r., Požerės k., Šilalės m., Dariaus ir Girėno g. 42, prie picerijos, apgaule įgijo M. E. priklausančius 3000 Eur;
  - 1.7. 2016 m. gegužės 8 d. ir 2016 m. gegužės viduryje per du kartus pasiskolinęs iš A. K. iš viso 8500 Eur, melagingai sakydamas, kad jam reikalingos apyvartinės lėšos krovinių pervežimo verslui, kad pinigus veš nenurodytam asmeniui į Klaipėdą, nurodymas skolų grąžinimo terminus ir žadėdamas sumokėti palūkanų, nors žinojo, kad pasiskolintų pinigų negrąžins, taip suklaidinęs A. K., perduodavusį jam savo pinigus nenustatytose vietose, apgaule įgijo A. K. priklausančius 8500 Eur.

## II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas konstataavo, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu dėl inkriminuoto sukčiavimo V. B. išteisintas nepagrįstai, nes nagrinėjamu atveju susiklostė ne civilinės, o jau baudžiamosios teisės reguliuojami teisinių santykiai. Teismo vertinimu, V. B., skolindamas pinigus, nuslėpė nuo nukenčiusiųjų esminę informaciją apie savo jau turimas skolas, tikruosius skolinimosi tikslus, taip nutylėdamas esmines nukentėjusiųjų apsisprendimui dėl perduodamo turto aplinkybes, nors turėjo teisinę pareigą apie jas pranešti. Suvokdamas savo realią prastą turtinę padėtį, žadėdamas netrukus grąžinti pasiskolintas sumas su nerealiomis palūkanomis, V. B., be abejo, suprato, jog nepajėgs sutartais terminais atsiskaityti su nukentėjusiais, todėl šiuo atveju tarp V. B. ir nukentėjusiųjų sudaryti sandoriai visiškai neatspindėjo tikrujų šalių ketinimų, nukentėjusieji buvo apgaule įtraukti į jiems nenaudingus sandorius, kurių baigtis buvo iš anksto aiški, nes V. B. ne tik nenaudojo pasiskolintų pinigų tiems tikslams, kuriuos nurodydavo, bet ir iki sudarant sandorius suprato, kad negalės pinigų grąžinti žadamais terminais ir salygomis, veikė aktyvia apgaulės forma, klaidindamas nukentėjusiuosius ir sudarydamas jiems įspūdį, kad pinigais disponuoja atsakingai.

## III. Kasacinio skundo argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistasis V. B. ir jo gynėjas advokatas H. Mackevičius prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 13 d. nuosprendį ir palikti galioti Tauragės apylinkės teismo 2018 m. balandžio 25 d. nuosprendį, o netenkinus šio prašymo, Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 13 d. nuosprendžio dalį dėl civilinių ieškinių pakeisti, perduodant klausimą dėl nukentėjusiųjų P. B., A. K., L. R., A. C. civilinių ieškinių nagrinėti civilinio proceso tvarka. Kasatorius skunde nurodo:

- 3.1. Apeliacinės instancijos teismas padarė BK 2 straipsnio 4 dalyje, 11 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų normų pažeidimą, netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą kvalifikuodamas V. B. veiksmus, nes V. B. veikoje nenustatyti BK 182 straipsnyje nurodyto nusikalimo subjektyvusis požymis – tyčia sukčiauti, taip pat objektyvusis požymis – pavojinga veika, spręsdamas dėl nukentėjusiųjų civilinių ieškinių, nesilaikė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 113 straipsnio 2 dalies, 115 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 18 straipsnio, 177 straipsnio 3 dalies, 293 straipsnio 3 punkto reikalavimų; pažeidė įrodinėjimą ir įrodytmų vertinimą reglamentuojančias taisykles, nes rėmési tik nukentėjusiųjų parodymais, taip pažeisdamas nekaltumo prezumpcijos ir *in dubio pro reo (visos kilusios abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai)* principus.
- 3.2. Apeliacinės instancijos teismas konstataavo, kad, įvertinus V. B. skolų mastus, jų dydžius, intensyvumą, realų finansinį pajegumą grąžinti skolas, esminės informacijos nuslėpimą nuo nukentėjusiųjų apie faktines skolas ir nemo-

kumą, V. B. veiksmai vertintini ne kaip kilę iš civilinio delikto, o turintys aiškius nusikaltimo sudėties požymius. Atsižvelgus į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudenciją (1997 m. nutarimas byloje Nr. 4/97), teisės doktriną, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-198/2008, 2K-409/2011, 2K-P-267/2011, 2K-235/2012, 2K-7-173/2014, 2K-P-135-648/2016, 2K-7-128-699/2017, 2K-30-689/2018, 2K-65-697/2019 ir kt.), BK 2 straipsnio 4 dalies, 11 straipsnio 1 dalies nuostatas, šiuo atveju akivaizdu, jog V. B. pripažinimas kaltu dėl sukčiavimo ir jo nuteisimas prie nukentėjusių teisių atkūrimo realiai neprisideda, juo labiau kad V. B. veika nelaikytina pakankamai pavojinga baudžiamajai atsakomybei kilti, o visi BK 182 straipsnyje nurodyto nusikaltimo požymiai nebuvu nustatyti, be to, V. B. atliktų veiksmų padarinys – pasiskolintų lėšų grąžinimo nukentėjusiesiems uždelsimas, nes jis nesutinktu su P. B., L. R., A. K. nurodytomis skolų sumomis, pareigos grąžinti lėšas jis neneigė. Pažeistos kreditorų teisės atgauti paskolintas lėšas šiuo atveju gali būti apgintos ir netaikant pačios griežčiausios teisinės atsakomybės formos, bet apeliacinės instancijos teismas būtinybės pažeistas nukentėjusių turtines teises ginti būtent baudžiamojo proceso tvarka ir galimybės tų pačių tikslų pasiekti civilinio proceso tvarka plačiau net nesvarstė, todėl V. B. nuteisė neįsigilindamas į tai, ar baudžiamosios atsakomybės taikymas šiuo atveju yra būtinės, teismo argumentai pakankamo V. B. veikos pavojingumo ir baudžiamosios atsakomybės taikymo būtinybės nepatvirtina. V. B. skolų mastus teismas iš esmės nustatė remdamasis nukentėjusių parodymais, o ne objektyviai nustatytomis aplinkybėmis. Realios V. B. finansinės galimybės grąžinti skolas nebuvu tiriamos nei ikiteisminio tyrimo, nei bylos nagrajinimo pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose metu, jo faktinis nemokumas nebuvu nustatytas. Apeliacinės instancijos teismas neteisingai nustatė esminės informacijos nuo nukentėjusių nuslėpimą, nes ne bet kokios informacijos nuslėpimas BK 182 straipsnio prasme laikomas apgaule, be to, panašiais atvejais vertinant, ar padaryta nusikalstama veika, turi būti vertinami ir nukentėjusiojo turėti tikslai ir jo atliki veiksmai. V. B. nuteistas dėl M. P. turto pasisavinimo, nors jam M. P. net nereiškė civilinio ieškinio ir dar ikiteisminio tyrimo metu nurodė neturintis pretenzijų dėl skolos, nes žino, jog skola jam bus grąžinta, o teismui pateiktas patvirtinimas, jog M. P. skola visiškai grąžinta 2018 m. gegužės 22 d., taigi, skolos kreditorui grąžinimas, teismo vertinimu, nepaneigia nusikalstamos veikos buvimo. Kita vertus, ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, jog V. B. skolinosi iš A. C. 10 000 Eur, o kaltinamajame akte dalies lėšų (4500 Eur) grąžinimas laikomas V. B. bandymu sudaryti patikimo asmens vaidmenį, V. B. buvo pareikšti kaltinimai ne dėl 10 000 Eur, o dėl negrąžintos skolos dalies (5500 Eur) įgijimo apgaule. Pagal tokią teismo ir valstybinio kaltinimo poziciją dėl A. C. suteiktos paskolos V. B. veiksmai santykiose su M. P. ir M. E. taip pat turėjo būti kvalifikuojami įvertinant šiemis kreditoriams jau grąžintas paskolų sumas. Teismui buvo pateikti duomenys apie tai, kad V. B. vykdo (*duomenys*

*neskelbtini*) rajono apylinkės teismo nutartimis patvirtintas taikos sutartis su šiais kreditoriais, M. P. vien tik iki apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo grąžinta 1450 Eur, M. E. – 990 Eur, tačiau V. B. pripažintas kaltu dėl visų M. P. ir M. E. paskolintų sumų pasisavinimo. Toks nenuoseklumas tik dar kartą rodo, kad baudžiamasis įstatymas V. B. ir jo kreditorų civiliniams teisiniams santiikiams neturėjo būti taikomas.

- 3.3. V. B. viso proceso metu neneigė skolinęs pinigus iš nukentėjusiųjų, ginčijo tik L. R. 40 000 Eur paskolą, kurios nepripažino ir civilinę bylą išnagrinėjės teismas, taip pat nesutiko su P. B. ir A. K. paskolintų pinigų sumomis. Be to, nustatyta, kad dalį pasiskolintų lėšų V. B. grąžino, o su nukentėjusiaisiais M. P., M. E. sudarytos ir (*duomenys neskelbtini*) rajono apylinkės teismo nutartimis patvirtintos taikos sutarty. Pažymétina, kad V. B. sutartis dėl skolų grąžinimo terminų dar bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu siūlė visiems kreditoriams, išskyrus L. R. Nurodyti argumentai patvirtina, kad V. B. neketino igyti ir neįgijo nukentėjusiųjų turto neatlyginčinių, jo nemokumas byloje nenustatytas ir neįrodytas, be to, apeliacinės instancijos teismui pateikti papildomi įrodymai, jog V. B. vykdė su kreditoriais sudarytas taikos sutartis dėl paskolų grąžinimo, taigi nėra nemokus, turėjo ir tebeturi ketinimą grąžinti pasiskolintus pinigus. Apeliacinės instancijos teismo argumentai dėl pavojingos veikos deklaratyvūs, nuosprendyje pateikti tik argumentai, kurie, kaip pažymėjo teismas, rodo, jog V. B. neketino pasiskolintų lėšų panaudoti kreditoriams nurodytu tikslu, bet tyčia V. B. veiksmuose argumentais nepagrįsta. Teismo išvados dėl apgaulės požymio V. B. veiksmuose padarytos neatsižvelgus į išaiškinimus pirmiau nurodytoje teismų praktikoje, kad netgi pripažinus, jog buvo panaudota apgaulė nuo paskolos davėjo nuslepiant paskolos panaudojimo tikslą, sunkią turtinę padėtį, tokia apgaulė nėra pakankama sukčiavimo nusikalstamai veikai inkriminuoti, o situacija, kai pinigų skolinamas iš pažistamo asmens, yra natūrali ir gyvenimiška. Iš bylos dokumentų matyti, kad, pvz., pagal vieną A. K. naudai surašytą paskolos raštelių V. B. 2016 m. gegužės 8 d. pasiskolino 6500 Eur ir iki gegužės 22 d. privalo grąžinti 9500 Eur, už naudojimąsi pinigais 14 dienų nustatytos 3000 Eur palūkanos. Nors nukentėjusysis P. B. ir nurodė paskolinęs 70 500 Eur, jis buvo gavęs ir V. B. pasirašytą vekselį, kuriame nurodyta 102 000 Eur skolos suma, pasak P. B., apskaičiuota su palūkanomis. Taigi, nustatytos palūkanos šiuo atveju yra neprotingai didelės, todėl pripažintina, kad kreditorai patys prisiėmė nepagrįstai didelę riziką, sudarydami sandorius. Nors teismas pažymėjo, kad nukentėjusieji reikalauja priteisti ne skolas su palūkanomis, o tik pagrindines skolas, tai rodo tam tikrą nukentėjusiųjų sąžiningumą, tačiau vargu ar susitarimas dėl nurodyto dydžio palūkanų yra sąžiningas bei protinė pasvertas, o nukentėjusiųjų elgesys atitinka protingo, apdairaus, rüpestingo žmogaus (*bonus pater familias*) elgesio standarto kriterijų. Be to, nukentėjusieji šioje byloje pareiškė reikalavimus, kurie gali būti reiškiami ir tenkinami pagal BPK normas, o jų teisė civilinio proceso tvarka pareikalauti ir palūkanų už naudojimąsi pini-

gais bei procesinių palūkanų nėra paneigta. Apeliacinės instancijos teismas apgaulės požymį V. B. veiksmuose grindžia ir tuo, kad jis kreditoriu į praše apie lėšų skolinimą niekam nepasakoti. Šiuo klausimu visiškai pritartina pirmosios instancijos teismo argumentams, jog paskolų davējams turėjo būti aišku, kad V. B. trūko lėšų, nes priešingu atveju jam nebūtų reikėjė skolintis; visi teisiamojos posėdžio metu apklausti paskolų davējai, kurie patvirtino gavę iš V. B. palūkanų, pripažino, kad nėra jų deklaravę (taigi, nėra sumokėjė ir gyventojų pajamų mokesčio), dėl to labai tikėtina, kad ir patys nebuvo suinteresuoti atskleisti šių aplinkybių kitiems asmenims, taip pat dauguma jų nurodė, jog iš esmės nesidomėjo V. B. verslu. Apeliacinės instancijos teismas pabrėžė ir tai, kad V. B. siūlė kaip skolos užtikrinimo priemonę įkeisti transporto priemonę, kuri jau buvo įkeista kitam asmeniui. Tačiau ginčo dėl skolos su M. P. nebuvo, o jo paskolintos lėšos yra grąžintos, M. P. nereiškė civilinio ieškinio, nelaikė savęs nukentėjusiuoju, todėl teismo nurodyti argumentai neatskleidžia tariamo V. B. apgaulės mechanizmo.

- 3.4. Apeliacinės instancijos teismas tiek V. B. kaltę dėl 70 500 Eur pasisavinimo iš P. B., tiek tai, kad jo pareikštasis ieškinys dėl tokio dydžio turtinės žalos atlyginimo yra tenkinamas, grindė iš esmės vien P. B. parodymais: tvirtinimu, kad paskolino V. B. 70 500 Eur, o pastarasis pagal pasirašytą vekselį įsipareigojo grąžinti netgi 316 000 Eur, ikiteisminio tyrimo metu P. B. pateiktais užrašais, kiek ir kada pinigų paskolino V. B., paskolintų pinigų kilmės paaškinimu, kad tai ne tik jo, bet ir tévo M. B. (2015 m. sausį ir spalį pervedusio 13 000 Eur ir 20 000 Eur sumas) pinigai, be to, nurodė, jog V. B. suplėsė užrašų knygelę, kurioje buvo užfiksuotos paskolintos sumos, nors šios aplinkybės jokie kiti įrodymai nepatvirtina. Prie bylos pridėtu V. B. ir P. B. susirašinėjimu pinigų skolinimo klausimu apeliacinės instancijos teismas kaip įrodymu nesirėmė, tačiau ir teismo nurodyti duomenys, jog P. B. gavo ir paskolino V. B. savo šeimos narių jam duotas ar paskolintas lėšas, taip pat neleidžia spręsti dėl pasiskolintų pinigų sumos, nes pagal sąskaitos išrašą, kuriuo teismas remiasi, P. B. gavo tik 33 000 Eur, o V. B. nuteistas dėl daugiau nei dvigubai didesnės – 70 500 Eur – sumos pasisavinimo ir tenkintas P. B. civilinis ieškinys dėl tokio dydžio sumos priteisimo. Tai reiškia, kad nebuvo įvertinta, ar P. B. realiai turėjo lėšų ir galėjo jas perduoti V. B. Vertinant P. B. civilinio ieškinio pagrįstumą ir įrodymų jam tenkinti pakankamumą, svarbus ir pirmiau minėtas *bonus pater familias (apdairaus, rūpestingo žmogaus)* kriterijus. Pagal P. B. nurodomą versiją ir jo pateiktą raštelį, net tada, kai V. B. buvo negrąžintas jau turėtų grąžinti sumą ir buvo skolinges didelę sumą (net 49 000 Eur), P. B. toliau didelėmis sumomis skolino jam pinigus. Akivaizdu, jog tokis skolintojo elgesys būtų visiškai nelogiškas, mažai tikėtina, kad P. B. amžiaus ir patirties asmuo galėjo tokius veiksmus atliliki. Bet kokį aiškumą dėl P. B. reikalavimo sumos panaikina ir byloje esantis vekselis, kur nurodyta kur kas didesnė – 102 000 Eur – skolos suma ir kad vekselio davėjo V. B. mokėtina (iki 2016 m. spalio 20 d.) suma sudaro net 316 000 Eur. Dėl šių aplinkybių visiškai sutiktina su pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu, kuriuo P. B.

civilinis ieškinys paliktas nenagrinėtas, sudarant sąlygas tinkamai iššiaiškinti paskolintų lėšų sumą. Visos nurodytos abejonės dėl P. B. civilinio ieškinio sumos pagrindimo kartu yra ir abejonės dėl V. B. nusikalstamos veikos, dėl kurių sprendžiant būtina vadovautis *in dubio pro reo* principu, t. y., kai nėra galimybės jų pašalinti, jos turi būti aiškinamos baudžiamojon atsakomybėn traukiamao asmens naudai. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 182 straipsnį diferencijuojama priklausomai nuo apgaules būdu įgyto turto vertės, todėl, tiksliai nenustačius įgytos lėšų sumos, neįmanoma ir tinkamai kvalifikuoti asmens veikos pagal atitinkamą BK 182 straipsnio dalį, tai trukdo ir įvertinti formalų sąlygų patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn buvimą, nes pagal BK 182 straipsnį baudžiamoji atsakomybė kyla tik tuo atveju, kai apgaule įgyto turto vertė viršija 3 MGL dydžio sumą, o dėl mažesnės vertės turto įgijimo apgaule taikoma administraciniė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 108 straipsnį. Nurodyti argumentai rodo, jog netinkamas paskolintų lėšų sumos ir nukentėjusiojo pareikšto reikalavimo pagrįstumo įvertinimas lemia ir netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą, o apeliacinės instancijos teismas, akivaizdžiai nepašalinės abejonių dėl civilinio ieškinio pagrįstumo, nepašalino abejonių ir dėl V. B. veikos aplinkybių, lemiančių veikos kvalifikavimą.

- 3.5. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendis dėl L. R. civilinio ieškinio iš esmės prieštarauja Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. kovo 13 d. sprendimui L. R. ieškinį atmesti, nes neįrodytas 40 000 Eur paskolos atsakovui V. B. faktas, ir Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutarčiai, kuria atmetas ir L. R. apeliacinis skundas, o pagal civiliniame procese galiojančias taisykles tam tikrų faktų buvimas konstatuojamas net tada, kai dėl šių faktų buvimo esama abejonių, tačiau byloje esančių įrodymų visuma leidžia manyti esant labiau tikėtina atitinkamą faktą buvus nei jo nebuvas (kasacinės nutartys civilinėse bylose Nr. 3K-3-304/2008, 3K-3-101/2009). Taigi apeliacinės instancijos teismas nesilaikė įsiteisėjusio teismo sprendimo, nutarties, įsakymo ir nutarimo privalomumo, dar kartą išnagrinėjo jau išnagrinėtą civilinį ieškinį.
- 3.6. Apeliacinės instancijos teismas sprendimą priteisti A. K. pareikštame civiliniame ieškinyje nurodytą sumą grindė tuo, kad A. K. nuosekliai teigė, kad V. B. per du kartus (6500 Eur ir 2000 Eur) per davė 8500 Eur, nors skolos rašteliuose nurodytos ir didesnės sumos, kad 2000 Eur paskolino V. B. nesurāšant tai patvirtinančio dokumento, o perdavimą gali patvirtinti liudytoja, tačiau nei pats nukentėjusysis, nei valstybinis kaltinimas dėl šios aplinkybės kaip liudytojo jokio asmens apklausti neprašė. Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.73 straipsnio 1 dalies 1 punktą paprasta rašytine forma turi būti sudaromi fizinių asmenų sandoriai, kai sandorio suma sudarymo metu yra didesnė kaip 1500 Eur, išskyrus sandorius, kurie ir įvykdomi sudarymo metu, pagal CK 1.93 straipsnio 2 dalį įstatymu reikalaujamos paprastos raštinės formos nesilaikymas atima iš šalių teisę, kai kyla ginčas dėl sandorio sudarymo ar jo įvykdymo

- fakto, remtis liudytojų parodymais ši faktą įrodyti, o įstatymuose įsakmiae nurodytais atvejais sandorį daro negaliojantį. Vien tariamas nukentėjusiųjų nuoseklumas, tvirtinant, kokias sumas V. B. iš jų pasiskolino, nėra pakankamas šiai aplinkybei konstatuoti, o argumentas, kad V. B. skolų neginčijo ir su jomis ēmė nesutikti tik per davus bylą teismui, nepagrūstas. V. B. dar pirmosios instancijos teisme paaikiškino, jog, matydamas nesąžiningus kai kurių kreditorių bandymus pasipelnyti (A. K. reikalavimą priteisti 2000 Eur, kurie nebuvo perduoti, L. R. reikalavimą priteisti neperduotus 40 000 Eur, P. B. reikalavimą priteisti kur kas didesnę sumą, nei realiai paskolinta), nutarė dėl atsiskaitymo su kreditoriais spręsti tik per davus bylą teismui, kai bus aiškūs galutiniai nukentėjusiųjų reikalavimai, be to, nesutikimą su kai kuriomis kreditorių nurodytomis skolų sumomis V. B. išreiškė dar ikiteisminio tyrimo metu.
- 3.7. Taigi nukentėjusiųjų P. B. ir A. K. ieškiniai dėl turtinės žalos atlyginimo ir L. R. reikalavimas dėl neturtinės žalos atlyginimo, net pripažinus nusikalstamą V. B. veikimą ir konstatavus, kad nurodyti reikalavimai negali būti atmetti, esant ypač didelių abejonių dėl reikalavimų sumos, pagal BPK 115 straipsnį turėjo būti ne tenkinami, o perduoti nagrinėti civilinio proceso tvarka.
  - 3.8. V. B. visiškai sutinka su A. C. civiliniu ieškiniu, be to, dalį pasiskolintų lėšų šiam kreditorui jis jau yra grąžinęs. Taigi, šiuo atveju A. C. civilinio ieškinio tenkinimas nepadarys jokios įtakos skolos grąžinimui. Kaip ir su kitais kreditoriais, V. B. ir A. C. sieja civiliniai teisinių santykiai, kuriems taikyti baudžiamosios teisės normas nėra jokio pagrindo, tai pagrindžia pirmiau skunde nurodyti argumentai.

#### IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistojo V. B. ir jo gynėjo advokato H. Mackevičiaus kasaciniis skundas tenkintinas.

##### *Dėl BK 182 straipsnio 1 ir 2 dalių taikymo*

5. Nagrinėjamoje byloje V. B. buvo kaltinamas ir apeliacinės instancijos teismo nuteistas pagal BK 182 straipsnio 1 (keturios veikos) ir 2 (trys veikos) dalis už tai, kad skolinosi pinigus iš P. B., A. C., M. E., A. K., M. P., M. P., L. R., jų negrąžino ir tokiu būdu apgaule igijo svetimą turtą.
6. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 182 straipsnio 1 dalį nustatyta tam, kas apgaule savo ar kitų naudai igijo svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengė turtinės prievolės arba ją panaikino, o pagal BK 182 straipsnio 2 dalį – tam, kas tokiu būdu igijo didelės vertės svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengė didelės vertės turtinės prievolės arba ją panaikino. Esminis sukčiavimo, kaip nusikalstamos veikos, požymis, skiriantis jį nuo civilinės teisės pažeidimo ir darantis turto užvaldymą ar teisės iji įgijimą neteisėtą, yra apgaulės naudojimas prieš turto savininkus, teisėtus valdytojus ar asmenis, kurių žinioje yra turtas. Apgaulė sukčiavimo atveju naudojama

kaip turto užvaldymo, teisės iš jų igijimo ar prievolės išvengimo būdas. Asmuo gali būti suklaudinamas dėl bet kokių aplinkybių ar faktų, susijusių su turto, turtinės teisės perleidimu kaltininkui arba jo turtinės prievolės panaikinimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-7-27-746/2015, 2K-264-895/2016). Apgaulė sukčiavimo atveju turi būti esminė, t. y. nukentėjusiojo suklaudinimas dėl kaltininko ketinimą turi turėti lemiamą įtaką asmens apsisprendimui dėl sutarties sudarymo ir turto ar turtinės teisės per davimo kitam asmeniui. Jei asmens suklaudinimas neturėjo lemiamos įtakos asmens apsisprendimui perduoti turtą ar turtinę teisę, tokia apgaulė nedaro veikos sukčiavimo nusikaltimu (kasacinė nutartis baudžiamomoje byloje Nr. 2K-329/2011). Naudojant apgaulę turto savininkas ar valdytojas gali būti suklaudinamas ir dėl kaltininko ketinimą, tai gali būti daroma įvairiais būdais. Tačiau visų jų esmė pasunkinti asmens, užvaldžiuso turtą, nustatymą arba padaryti problemišką pažeistos teisės atkūrimą (kasacinė nutartis baudžiamomoje byloje Nr. 2K-7-255/2012). Civilinės sutarties sąlygų pažeidimas pats savaime dar nesuponuoja baudžiamosios atsakomybės, jei nėra kliūčių konstatuoti sutarties buvimą, nustatyti sutarties šalis ir padarytą žalą atlyginti civilinės teisės priemonėmis (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-329/2011, 2K-535/2011, 2K-48-696/2017).

7. Atskiriant sukčiavimą nuo civilinės teisės pažeidimo, kaip papildomas taip pat taikytinas kreditoriaus teisinės padėties pasunkinimo kriterijus (kai dėl skolininko veiksmų kreditoriaus galimybės atkurti pažeistas teises civilinėmis teisinėmis priemonėmis esmingai pasunkintos). Baudžiamajai atsakomybei kilti reikia tokios apgaulės, kuri esmingai apsunkintų pažeistos teisės atkūrimą civilinio proceso tvarka. Pateikdamas suklastotus dokumentus (pvz., sutartį, kuri nebuvo sudaryta) arba į tikrus dokumentus įrašydamas netikrus duomenis (pateikdamas netikrus duomenis apie save, gyvenamąjį ar darbo vietą arba kitokius duomenis, apsunkinančius jo identifikavimą, arba duomenis apie turto priklausomybę, suklastodamas parašą), kaltininkas ne tik suklaudina turto savininką ar valdytoją dėl savo ketinimą ar teisių iš turtų, bet ir apsunkina pažeistos teisės atkūrimą civilinio proceso tvarka bei kriminalinės justicijos įsikišimo (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-329/2011, 2K-514/2014, 2K-32/2015, 2K-304-895/2018). Antai turi būti įvertinta, ar kaltinamas asmuo sąmoningai sudarė situaciją, kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų apsunkintas, pvz.: sandoris sąmoningai sudarytas taip, kad vėliau būtų neįmanoma įrodyti jo tikrojo turinio, asmuo skolinosi nuslėpdamas nuo nukentėjusiojo esminę informaciją apie didelę skolą naštą ir nemokumą, vengdamas prievolės tyčia tapo beturtis, kad nebūtų į ką nukreipti reikalavimo, pasislėpē ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-133/2010, 2K-78/2009, 2K-224/2008, 2K-7-198/2008, 2K-7-388/2007, 2K-23/2004, 2K-549/2003, 2K-293/2002, 2K-851/2001 ir kt.).
8. Sukčiavimui atskirti nuo civilinės teisės pažeidimo yra reikšmingas ir nukentėjusiojo atidauš ir rūpestingo elgesio kriterijus, susijęs su nukentėjusio asmens savybėmis ir veiksmais. Vadovaujantis šiuo kriterijumi, naudojama apgaulė turi įveikti bent minimalų protingo civilinių teisinių santykų dalyvio elgesio lygi

(kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-507/2012, 2K-7-255/2012, 2K-161/2013, 2K-410/2014, 2K-152/2015, 2K-429-788/2016, 2K-31-788/2017, 2K-7-136-489/2017). Sukčiavimu paprastai nelaikytini tokie atvejai, kai asmuo elgiasi itin nerūpestingai (pvz., savo turtą perleidžia kaltininkui naivai pasikliaudamas jo geranoriškumu, nors tam nėra pagrindo ar logiško paaškinimo) (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2013).

9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą pažymėta, kad „siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimui, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikal timu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administraciniemis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)“ (Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje taip pat laikomasi nuostatos, kad tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių teisinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, kad negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-P-267/2011, 2K-409/2011 ir kt.). Šios nuostatos yra aktualios aiškinant ir nustatant nusikalstomas veikos, nurodytos BK 182 straipsnyje, požymius ir nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje, kurioje veikos susijusios su iš paskolos santykių kylančių pareigų nevykdymu.
10. Šiame kontekste pažymétina, kad vien tik turtinės prievolės nevykdymas ar kitokią civilinės sutarties sąlygų nesilaikymas neatitinka sukčiavimo požymių ir neturi užtraukti baudžiamosios atsakomybės. Nagrinėjamu atveju veikai kvalifikuoti kaip sukčiavimui nepakanka paskolos paėmimo ir jos negrąžinimo sutartu laiku faktu, svarbu įvertinti apgaulės požymį ir jos subjektyvų suvokimą. Kaip minėta, teismų praktikoje išaiškinta, kad tais atvejais, kai vertinama veika susijusi su tam tikros sutarties sąlygos pažeidimu, turtinės prievolės nevykdymu, apie baudžiamajį teisinį pažeidimo pobūdį turi būti sprendžiama vertinant tai, ar kaltinamo asmens naudota apgaulė buvo esminė nukentėjusiojo apsisprendimui dalyvauti jam žalingame sandoryje. Iš teismų byloje nustatytyų aplinkybių matyti, kad V. B. su nukentėjusiais siejo paskolos teisiniai santykiai. Byloje teismai nustatė, kad V. B. su kai kuriais iš nukentėjusių buvo pažištamas (pvz., su A. C. buvo kaimynas, o su kaimynu P. B. bendravo nuo vaikystės), daugelis iš nukentėjusių ne kartą skolino V. B. pinigus ir šis juos grąžindavo, be to, jie žinojo, kad jis užsiima verslu, tačiau jo verslu nesidomėjo. Byloje nėra nustatyta, kad V. B. prieš skolindamasis pinigus būtu émėsis konkretių veiksmų, kad nukentėjusie siems sudarytų patikimo žmogaus ar verslininko įvaizdį, ar intensyviai įtikinėjės nukentėjusiuosius paskolinti pinigus, pateikęs esmingai klaidinančią informaciją apie save, savo turtą. Nors pagal byloje nustatytas aplinkybes matyti, kad V. B.

skolindamasis pinigus nukentėjusiesiems pateikė ir tam tikrą tikrovę neatitinkančią informaciją apie savo ketinimą panaudoti pasiskolintus pinigus (pvz., kad šie pinigai bus panaudoti vilkiko priekabai pirkti, drabužiams Lenkijoje pirkti, sulaikytam kroviniui išpirkti), tai neturėjo lemiamos įtakos asmenų apsisprendimui paskolinti V. B. pinigus. Kaip matyti iš bylos medžiagos, V. B. pinigai buvo skolinami ir jam nenurodžius skolinimosi tikslas (A. K. atvejis) ar abstrakčiai nurodžius, kad turi problemą (vienas pinigų skolinimosi iš P. B. kartas), ir pan. Taigi, sutiktina su pirmosios instancijos teismo išvada, kad nukentėjusieji, su teikdami paskolas V. B., siekė sau finansinės naudos, tikėdamiesi didelių palūkanų. Pagal byloje esančius duomenis matyti, kad nukentėjusiuosius faktiškai nedomino, kokiu tikslu bus panaudoti paskolinti pinigai, finansinė V. B. padėtis. Juos iš esmės domino tik galimybė pasipelnyti iš paskolų suteikimo, tikintis didelių palūkanų. Tokią išvadą patvirtina ir byloje nustatytos faktinės aplinkybės, kurios iš esmės reiškia, kad kiekvienas iš nukentėjusių skolindamas pinigus turėjo lükkestį gauti pakankamai dideles palūkanas, net nejvertinės V. B. galimybių jas sumokėti. Antai, pavyzdžiu, V. B.: 1) iš A. K. pasiskolinės 6500 Eur, po dviejų savaičių žadėjo grąžinti 9000 Eur; 2) pasiskolinės iš M. E. 3000 Eur, artimiausiu metu žadėjo grąžinti 4600 Eur; 3) iš A. C. pasiskolino 10 000 Eur, žadėdamas kitą dieną grąžinti 12 000 Eur; 4) iš M. P. pasiskolino 4000 Eur, kuriuos savaitės laikotarpiu pažadėjo grąžinti su palūkanomis, t. y. 18 000 Eur, ir t. t. Minėtos aplinkybės patvirtina tai, kad nukentėjusių suklaidinimas dėl V. B. ketinimų tam tikru tikslu panaudoti pasiskolintus pinigus neturėjo lemiamos įtakos jų apsisprendimui dėl pinigų paskolinimo V. B. Lemiamas veiksnyς skolinti pinigus buvo lükkestis gauti dideles palūkanas. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes darytina išvada, kad apgaulės esmingumas, kaip būtinasis sukčiavimo (BK 182 straipsnis) požymis, šiuo atveju nenustatytas.

11. Kaip minėta, teismų praktikoje išaiškinta ir tai, kad tais atvejais, kai vertinama veika susijusi su tam tikrų sutarties sąlygų pažeidimu, turtinės prievolės nevykdymu, apie baudžiamąjį teisinį pažeidimo pobūdį turi būti sprendžiama vertinant, ar kaltinamas asmuo sąmoningai sudarė situaciją, kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų apsunkintas.
12. Byloje nėra nustatyta aplinkybių, patvirtinančių tai, kad V. B. būtų sąmoningai sudarė tokią situaciją, kuri būtų esmingai pasunkinusi nukentėjusių galimybes atkurti pažeistas teises civilinėmis teisinėmis priemonėmis: jis iš esmės pinigų skolinimosi iš nukentėjusių faktu neneigė (išskyrus L. R. atvejį), nukentėjusieiams nurodė tikrus savo asmens duomenis, jų nesuklaidino nei dėl savo gyvenamiosios vienos, nei dėl kitų duomenų, pasunkinančių civilinės sutarties vykdymą, nesislapstė, siekė tartis dėl skolų grąžinimo, legaliai dirbo. Dėl dalies paskolų grąžinimo V. B. sudarė taikos sutartis, kurios yra patvirtintos apylinkės teismo (M. P. ir M. E. atvejai). Iš bylos medžiagos matyti, kad dėl skolos grąžinimo buvo sutarta ir su nukentėjusiuoju M. P. M. P., 2016 m. gruodžio 21 d. apklausiamas kaip liudytėjas, pareiškė, kad V. B. pretenzijų neturi, nes skola yra grąžinama. P. B. atveju V. B., neneigdamas paties paskolos gavimo faktu, ginčijo paties paskolos dydį.

Pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, V. B. ginčijo tik paskolos gavimo iš L. R. fakta. Šiuo atveju Vilniaus miesto apylinkės teismo 2017 m. kovo 13 d. sprendimu, Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 27 d. nutartimi L. R. ieškinys dėl skolos priteisimo buvo atmestas.

13. Minėta, kad sukčiavimui atskirti nuo civilinės teisės pažeidimo yra reikšmingas ir nukentėjusiojo atidaus ir rūpestingo elgesio kriterijus, susijęs su nukentėjusio asmens savybėmis ir veiksmais.
14. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi žemesnės instancijos teismų nuosprendžių turinį, juose nurodytus motyvus ir byloje surinktus duomenis, konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad nukentėjusieji suteikdami paskolas kaltinamajam elgesi neapdairiai. Pagal CK 6.4 straipsnį prievolės šalys – kreditorius ir skolininkas – privalo elgtis sąžiningai, protingai ir teisingai tiek prievolės atsiradimo ir egzistavimo, tiek ir jos vykdymo ar pasibaigimo metu. Protinges elgesys įpareigoja veiksnų nukentėjusiją domėtis savo teisėmis ir pareigomis sudarant sandorius, įvertinti tokią sandorių finansinę riziką, kitos šalies galimybes tinkamai vykdyti sandorio sąlygas ir pan. Nukentėjusieji, nors skolino gana dideles pinigų sumas, nesidomėjo V. B. turtine padėtimi, jo mokumu, verslu, kur bus panaudoti pinigai, kokios jo galimybės grąžinti paskolą ir kitomis aplinkybėmis, kurių žinojimas galėjo lemti jų apsisprendimą dėl sandorių sudarymo. Antai P. B. trijų mėnesių laikotarpiu, V. B. nė karto negrąžinus paskolintų pinigų, per vienuolika kartų jam paskolino 70 500 Eur, M. P. mėnesio laikotarpiu per keturis kartus paskolino 11 200 Eur. Nukentėjusieji skolindami pinigus nesudarė paskolos sutarčių, tik kai kuriems iš jų V. B. išdavė skolos raštelius (pvz., A. K.).
15. Tai, kad nukentėjusieji už dideles palūkanas skolindami V. B. pinigus elgesi neapdairiai, iš dalies patvirtina ir A. K. 2017 m. kovo 31 d. skunde dėl nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą Nr. 01-1-29339-16 panaikinimo išsakyti teiginiai. Šiame skunde teigama, kad A. K. ir kiti nukentėjusieji, apgaulingai suklaidinti V. B., motyvuojami galimybės uždirbtį lengvus pinigus, skolino dideles pinigų sumas, žadant milžiniškas ir nerealias galimas palūkanas (bylos 1 t., p. 58).
16. Atsižvelgdama į išdėstytaus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad V. B. padarytos veikos neatitinka BK 182 straipsnyje įtvirtinto sukčiavimo požymių. Todėl apeliacinės instancijos teismo sprendimas naikinamas ir paliekamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas. Šiuo atveju nukentėjusiųjų teisės gali būti ginamos civilinio proceso tvarka.

Išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 382 straipsnio 4 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kollegijos 2018 m. lapkričio 13 d. nuosprendį ir palikti galioti Tauragės apylinkės teismo 2018 m. balandžio 25 d. nuosprendį be pakeitimų.

## 2.5. Turto sunaikinimas ar sugadinimas (BK 187 straipsnis)

Tyčinis svetimo turto, kurio vertė viršija 3 MGL dydį, sunaikinimas ir sugadinimas apibrėžtas baudžiamajame įstatyme kaip nusikalstama veika (BK 187 straipsnis), todėl išvada, kad tokie veiksmai, net jeigu tai padaryta kilus konfliktui tarp su tuoštinių, vertintini išimtinai kaip civilinis deliktas, turi būti pagrįsta atitinkamomis aplinkybėmis ir tinkamai argumentuota. Sprendžiant tokio pobūdžio klausimą, be kita ko, būtina vadovautis bendru teisiniu proporcingumo principu, taip pat atsižvelgiant į bendrą įvykio kontekstą įvertinti veiką pagal pavojingumo ir baudžiamosios atsakomybės kaip paskutinės priemonės (ultima ratio) kriterijus.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-274-788/2019

Teisminko proceso Nr. 1-40-9-00054-2013-9

Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.6.4; 1.2.14.10.1;  
2.1.7.1; 2.1.14; 2.2.3.4; 3.1.5.3 (S)

### LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

#### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gruodžio 2 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, sudedanti iš teisėjų Arvydo Daugėlos (pirmininkas), Artūro Ridiko ir Olego Fedosiu-ko (pranešėjas),

sekretoriaujant Ritai Bartulienei,

dalyvaujant prokurorui Arūnui Vereniui,

išteisintajam P. Č.,

išteisintojo gynėjui advokatui Artūriui Andriukaičiui,

nukentėjusiosios atstovui advokatui Drąsučiui Narmontui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodynio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal Šiaulių apygardos prokuratūros Šiaulių apylinkės prokuratūros vyriausiosios prokurorės Laimos Mušauskytės-Griciuvienės ir nukentėjusiosios J. K. (buvusi pavardė – Č.) bei jos atstovo advokato Drąsučio Narmonto kasacinius skundus dėl Šiaulių apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 14 d. nuosprendžio ir išteisintojo P. Č. gynėjo advokato Artūro Andriukaičio kasacinių skundų dėl Šiaulių apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nuosprendžio ir Šiaulių apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 14 d. nuosprendžio.

Šiaulių apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nuosprendžiu P. Č. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamomojo kodekso (toliau – BK) 187 straipsnio 1 dalį 2636,20 Eur (70 MGL) dydžio bauda, ją įpareigota sumokėti per šešis mėnesius nuo

nuosprendžio įsiteisėjimo dienos. J. K. civilinis ieškinys paliktas nenagrinėtas. Priteista iš P. Č. 1000 Eur advokato išlaidų J. K.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 14 d. nuosprendžiu panaikintas Šiaulių apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nuosprendis ir priimtas naujas nuosprendis: P. Č. pagal BK 187 straipsnio 1 dalį išteisintas, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymį. Nukentėjusios J. K. civilinis ieškinys paliktas nenagrinėtas, jos prašymas iš P. Č. išieškoti išlaidas, turėtas advokato paslaugoms už atsikirtimą į apeliacinį skundą parengimą apmokėti, netenkintas.

Teisėjų kolegija, išklausiusi proceso dalyvių paaiškinimų,

n u s t a t ē :

#### I. Bylos esmė

##### 1. Nagrinėjamoje byloje:

- 1.1. P. Č. pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu buvo nuteistas už tai, kad 2012 m. gruodžio 23 d. (*duomenys neskelbtini*) sugadino ir sunaikino svetimą turtą, t. y. sugadino nukentėjusiai J. K. priklausančią kailinę liemenę ir sunaikino įvairius jos daiktus (drabužius, galvos apdangalus, rankines, avalynę, plaukų tiesinimo žnyplies, antklodės ir pagalvės užvalkalus), kurių bendra vertė viršija 5 MGL, bet neviršija 250 MGL.
- 1.2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs nuteistojo P. Č. baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, P. Č. pagal BK 187 straipsnio 1 dalį išteisino, pripažindamas, kad nepadaryta veika, turinti šio nusikaltimo sudėties požymį visumos. Šis teismas konstatavo, kad byloje surinktų įrodymų visuma patvirtina, kad J. K. daiktus, t. y. lapės kilio liemenę, sugadino, o visus kitus rūbus, taip pat batus, rankines sunaikino būtent P. Č., o ne koks nors kitas asmuo. Tačiau kartu šios instancijos teismas konstatavo, kad byloje neginčiamai neįrodyta, kad kaltinime nurodyti daiktai buvo nukentėjusios J. K. asmeninės turtas, o P. Č. – svetimas turtas, todėl šis turtas negalėjo būti pripažintas turto sugadinimo ir sunaikinimo dalyku.

#### II. Kasacinių skundų argumentai

2. Kasaciniu skundu Šiaulių apygardos prokuratūros Šiaulių apylinkės prokuratūros vyriausioji prokurorė L. Mušauskytė-Griciuvienė prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų. Kasatorė skunde nurodo:
  - 2.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė baudžiamąjį įstatymą – BK 187 straipsnio 1 dalį. Priešingai negu nurodo apeliacinės instancijos teismas, kaltinime nurodytas turtas buvo nukentėjusios J. K. asmeninės turtas ir buvo P. Č. svetimas, todėl šis turtas yra turto sugadinimo ir sunaikinimo dalykas. Asmeniniu sutuoktinio turtu laikomi sutuoktinį asmeninio naudojimo daiktai (avalynė, drabužiai, profesinės veiklos

įrankiai (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 3.89 straipsnio 1 dalies 3 punktas). I dalytiną turtą neįtraukiami daiktai, skirti nepilnamečių vaikų poreikiams tenkinti, taip pat sutuoktinių drabužiai, asmeninio naudojimo daiktai, jų asmeninės neturtinės teisės ir turtinės teisės, susijusios tik su sutuoktinio asmeniu (CK 3.120 straipsnis). Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas turtas, skirtas nepilnamečių vaikų poreikiams tenkinti, yra perduodamas neišieškant kompensacijos tam sutuoktiniui, su kuriuo lieka gyventi nepilnamečiai vaikai, o kitas asmeninio pobūdžio turtas – vienam ir kitam sutuoktiniui. CK 3.90 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu sutuoktinis, įsigydamas turtą savo asmeniniams poreikiams tenkinti, naujoja ir lėšas, kurios yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, teismas įsigytą turtą gali pripažinti bendraja jungtine sutuoktinių nuosavybe, jeigu tam turtui įsigyti panaudotos lėšos, kurios yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, viršijo panaudotas lėšas, kurios yra asmeninė sutuoktinio nuosavybė. CK 3.89 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad faktas, jog tam tikras turtas priklauso asmeninei vieno sutuoktinio nuosavybei, gali būti įrodytas tik rašytiniais įrodymais, išskyrus atvejus, kai įstatymas leidžia liudytojų parodymus arba to turto prigimtis ir pobūdis patys savaime įrodo, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė. CK trečiosios knygos („Šeimos teisė“) komentare pateiktas CK 3.90 straipsnio išaiškinimas, kad dauguma sutuoktinių asmeninio naudojimo daiktų (pavyzdžiui, avalynė, drabužiai) priskiriami prie asmeninės nuosavybės, atsižvelgiant į jų paskirtį jie nepripažintini bendraja jungtine nuosavybe, nors jiems įsigyti, kad būtų tenkinti išprasti poreikiai, panaudotos vien bendros lėšos. Net jeigu asmeninio naudojimo daiktų įgijimas peržengia protinges iprastų poreikių ribas (pavyzdžiui, sutuoktinis didžiąją dalį bendrų lėšų nuolatos išleidžia drabužiams pirkti), pagal CK 3.115 straipsnį priteista kompensacija dėl bendrosios jungtinės nuosavybės sumažėjimo, tokie daiktai nelaikytini bendraja jungtine nuosavybe. Pagal minėto komentaro CK 3.89 straipsnio išaiškinimą, sutuoktinio asmeninio naudojimo daiktai bus laikomi asmenine jo nuosavybe, nesvarbu, kada ir už kieno lėšas jie įgyti. CK pateikiamas pavyzdinis asmeninio naudojimo daiktų sąrašas: tai avalynė, drabužiai, profesinės veiklos įrankiai, t. y. tokie daiktai, kurie naudojami tik vieno jo, jie pagal paskirtį negalėtų tenkinti ir kito sutuoktinio poreikių. Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad asmeninio naudojimo daiktai gali būti įsigyti tiek už sutuoktinio asmenines, tiek už bendras sutuoktinių lėšas. Tokie daiktai pripažįstomi sutuoktinio asmeninio naudojimo daiktais, jeigu jie įgyti ne kaip bendras sutuoktinių kaupiamas turtas (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1/2013). CK 3.89 straipsnyje sutuoktinių asmeninio naudojimo daiktų apibrėžtis nepateikta, bet yra neišsamus sąrašas: avalynė, drabužiai, profesinės veiklos įrankiai. Avalynė ir drabužiai yra pakankamai apibrėžtos daiktų grupės (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2008).

- 2.2. Pirmosios instancijos teismas teisingai kvalifikavo P. Č. nusikalstamą veiką pagal BK 187 straipsnio 1 dalį. Byloje nustatyta, kad buvo sugadinti išskir-

tinai moteriški drabužiai, batai, rankinės ir kad šie daiktai priklausė nukenčiusajai. Tai patvirtina drabužių ir avalynės dydžiai, nuotraukos, 12 kvitų kopijos, patvirtinančios sugadintų daiktų įsigijimą, taip pat liudytojų parodymai. Nors nukentėjusioji vertėsi drabužių prekyba, jos vilkėti drabužiai, kurie buvo sunaikinti, nebuvo iš prekybai skirtų drabužių assortimento. Šią aplinkybę, taip pat tai, kad nukentėjusioji turėjo daug drabužių, patvirtino liudytojos Z. K., P. Š., M. K., J. K., D. G., L. A. ir kt. Iš drabužių parduotuvii pardavėjų Ž. K., J. N., A. J. ir kt. parodymų matyti, kad nukentėjusioji dažnai apsipirkdavo tokiose parduotuvėse kaip „Tiffi“, „Salamander“, „Este“, „Mosaic“, „Reserved“, parduodami daiktai buvo brangūs. Prekybai drabužius nukentėjusioji įsigydavo Gariūnų turgavietėje (liudytojų A. R., L. A., J. K. parodymai), juos laikė ne gyvenamosiose patalpose (nukentėjusiosios ir jos tėvų parodymai). Kad prekybai nukentėjusioji įsigydavo kitokius drabužius, negu buvo sunaikinti, patvirtina jos pateikti dokumentai. Be to, pirmosios instancijos teismas atkreipė dėmesį į Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktus duomenis, iš kurių matyti, kad nuo 2004 metų J. K. dirba pagal verslo liudijimą ir nuo 2005 metų teikia Mokesčių inspekcijai deklaracijas apie pajamas, iš kurių galima spręsti, jog nukentėjusioji turėjo finansinių galimybų įsigyti pakankamai brangius drabužius. Tai patvirtina, kad kaltinime nurodyti daiktai yra J. K. asmeninio naudojimo daiktai ir ji turėjo galimybę juos įsigyti. Akivaizdu ir tai, kad daiktai pagal paskirtį negali tenkinti kito su tuo skirtingo, šiuo atveju P. Č., poreikių ir pripažintini J. K. asmeninio naudojimo daiktais.

- 2.3. Iš bylos duomenų matyti, kad kaltinime nurodyti daiktai prarado savo vartojamasių savybes bei ekonominę vertę ir negali būti panaudojami pagal paskirtį, t. y. tapo realiai neegzistuojančiu turtu. Taigi P. Č. sunaikino svetimą turtą, priklausantį nukentėjusiajai (tik kailinė liemenė buvo sugadinta). Akivaizdu, kad aptariamo turto padalijimas civilinėje santuokos nutraukimo byloje tapo neįmanomas. Tai paneigia apeliacinės instancijos teismo argumentą, kad kol turtas néra padalytas, negalima daryti negincijamos išvados, jog P. Č. sunaikino ir sugadino svetimą turtą. Apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadas, rémési kasacine nutartimi baudžiamoji byloje Nr. 2K-187-895/2017, kurioje pasisakyta ne apie CK pakankamai apibrėžtą daiktų grupę (drabužius, avalynę), bet apie kitokius asmeninio pobūdžio daiktus bei pinigus, kaip vagystės dalyką. Todėl šios nutarties situacijos negalima laikyti analogiška nagrinėjamos bylos situacijai.
- 2.4. Bylos duomenys patvirtina, kad P. Č. turėjo tikslą sunaikinti ir sugadinti J. K. asmeninį turtą, suvokė, kad šis jam svetimas, dėl to P. Č. veika atitinka BK 187 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo požymius.
3. Kasaciniu skundu nukentėjusioji J. K. ir jos atstovas advokatas D. Narmontas prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį; iš P. Č. išieškoti nukentėjusiajai jos turėtas bylinėjimosi išlaidas visų instancijų teismuose. Kasatoriai kasaciniame skunde nurodo:

- 3.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BK 187 straipsnį) ir priėmė neteisétą nuosprendį. Šis teismas neteisingai aiškino svetimo turto sąvoką BK 187 straipsnio prasme ir padarė nepagrištą išvadą, kad sugadinta nukentėjusiosios lapės kailio liemenė ir sunaikinti kiti jos asmeniniai daiktai (drabužiai, alyvynė, rankinės) néra P. Č. svetimas turtas. Taip nuspręsdamas teismas netinkamai taikė CK 3.88, 3.89 straipsnių nuostatas, nesirémē aktualia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo šiu normų aiškinimo praktika ir nepagrįstai rémési kasacinėmis nutartimis baudžiamosiose byloose Nr. 2K-65/2011, 2K-187-895/2017.
- 3.2. Sprendžiant sutuoktinį tarpusavio ginčą dėl turto priklausymo jiems asmeninės ar bendrosios jungtinės nuosavybės teise, vadovaujamas CK 3.88 straipsnio 1 dalies ir 3.89 straipsnio 1 dalies nuostatomis, reglamentuojančiomis turto īgijimo viena ar kita nuosavybės teisės forma pagrindus (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-207/2008). CK 3.88 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sutuoktiniai turtą įgyja bendraja jungtine nuosavybe. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad yra preziumuojama, jog turtas yra sutuoktinį bendroji jungtinė nuosavybė, kol néra įrodyta, kad turtas yra vieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė. Tuo tarpu CK 3.89 straipsnio 1 dalyje nurodyta, koks turtas yra asmeninė sutuoktinio nuosavybė. Nagrinėjamoje byloje įrodyta, kad P. Č. sunaikino nukentėjusiosios asmeninius daiktus (jos drabužius, alyvynę, rankines) ir sugadino jos kailinę liemenę. Tai pripažino ir apeliacinės instancijos teismas. Teismų sprendimuose išvardytų daiktų prigimtis bei pobūdis patvirtina, kad šis turtas buvo nukentėjusiosios asmeninė nuosavybė ir jis buvo P. Č. svetimas. P. Č. neabejotinai žinojo ir suvokė, kad turtas, į kurį jis nukreipė neteisétą veiką, jam yra svetimas ir tokiais veiksmais turtinę žalą daro būtent nukentėjusiajai, ir to norėjo.
- 3.3. Kasacinėje nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2008 išaiškinta, kad CK 3.89 straipsnio 1 dalis yra CK 3.88 straipsnio 2 dalyje nurodytos prezumpcijos išimtis, t. y. CK 3.89 straipsnio 1 dalies norma yra specialioji (nustatanti atvejus, kai daiktai priklauso sutuoktinui asmeninės nuosavybės teise) CK 3.88 straipsnio 2 dalies normos atžvilgiu. Vadinas, nepaisant bendros tai-syklės, įtvirtinančios, kad daiktai sutuoktiniams priklauso bendraja jungtine nuosavybe (CK 3.88 straipsnio 1 ir 2 dalys), CK 3.89 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytas turtas yra asmeninė sutuoktinio nuosavybė, o ne bendroji jungtinė nuosavybė. Esant teisės normų konkurencijai tarp bendrosios teisės normos ir specialiosios teisės normos, turi būti taikoma teisės norma, specialiai reglamentuojanti teisinius santykius. Teismas nagrinėtoje byloje pažeidė šį principą, todėl padarė klaidingą išvadą, kad sunaikintas ir sugadintas turtas nebuvo svetimas P. Č. BK 187 straipsnio prasme ir kad šis turtas negali būti turto sugadinimo ir sunaikinimo dalykas.
- 3.4. P. Č. siekdamas parodyti, kad dalis nukentėjusiosios daiktų buvo įsigyta iš jo siųstų pinigų, nurodė, jog jis siuntė pinigus miegamajo baldams įsigyti ir dovanoms, pragyvenimui. Tačiau CK 3.89 straipsnio 1 dalies 2 punkte nu-

- statyta, kad sutuoktiniui dovanotas turtas, jeigu dovanojimo sutartyje nėra nurodyta, kad turtas perduodamas bendrojon jungtinėn sutuoktinių nuosavybėn, irgi priskiriamas prie asmeninės sutuoktinių nuosavybės.
- 3.5. Apeliacinės instancijos teismas, priimdamas sprendimą, negalėjo vadovaujis teismų praktika, suformuota kasacinėse nutartyse baudžiamosiose byloose Nr. 2K-65/2011, 2K-187-895/2017, nes jose nustatytos faktinės aplinkybės esmingai skiriasi nuo šios bylos faktinių aplinkybių.
- 3.6. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad P. Č., supykęs dėl to, jog sutuoktinė nori su juo išsiskirti, sunaikino praktiškai visus jos asmeninio naudojimo daiktus. Tokio poelgio pavojingumas yra akivaizdus, todėl nebūtų pagrįsta priskirti nagrinėti P. Č. veiksmus tik neperžengiant civilinių teisinių santykių ribų. Palikus galioti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, nebūtų pasiekti baudžiamosios teisės keliami tikslai – apsaugoti nukentėjusiojo ir visuomenės interesus nuo pavojingo kėsinimosi, nebūtų siekiama analogiškų pavojingų veikų prevencijos ateityje, sutuoktinio teisės ir teisėti interesai nebūtų saugomi taip, kaip to siekė įstatymų leidėjas, įtvirtindamas baudžiamosios teisės draudžiamą veiką BK 187 straipsnyje.
4. Kasaciniu skundu išteisintojo P. Č. gynėjas advokatas A. Andriukaitis prašo paaiškinti abiejų instancijų teismų nuosprendžius ir bylą P. Č. nutraukti, o atmetus šį prašymą – apeliacinės instancijos teismo nuosprendį pakeisti: 1) iš motyvuojamajos dalies pašalinti formulutes: „Apibendrinant tai, kas išdėstyta, konstatojama, kad, priešingai nei teigama P. Č. gynėjo skunde, visuma byloje surinktų įrodymų patvirtina, kad J. K. daiktus, t. y. lapės kailio liemenę, sugadino, o visus kitus rūbus, taip pat batus, rankines sunaikino būtent P. Č., o ne koks nors kitas asmuo“; „Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad visuma surinktų įrodymų patvirtina, jog P. Č. dėl to, kad jo žmonos gyvenime atsirado kitas vyras ir ji pareiškė norą skirtis, taip pat suvokdamas, kad skyrybų atveju jis gali neatgauti į namą ir kitus daiktus investuotų lėšų, impulsyviai, apimtas emocijų, sugadino J. K. lapės kailio liemenę ir sunaikino kitus jos daiktus. Tačiau išvadą dėl P. Č. kaltės įvykdžius BK 187 straipsnio 1 dalyje numatyta nusikalstamą veiką teismas padarė nenustataš šio nusikaltimo sudėties požymių visumos“; 2) motyvuojamą nuosprendžio dalį papildyti šiomis formuliuotėmis: „Ikiteisminis tyrimas šioje baudžiamomojoje dalyje buvo atliekamas nekvalifikotai ir tendencingai, pažeidžiant P. Č. teises“; „Kardomoji priemonė rašytinis pasižadėjimas neišvykti su įpareigojimais P. Č. buvo paskirta neteisėtai ir neproporcingai“; „Šioje baudžiamomojoje byloje buvo dirbtinai kriminalizuoti sutuoktinių P. Č. ir J. K. civiliniai teisiniai santykiai“ ir „Baudžiamoji byla P. Č. atžvilgiu teisme turėjo būti nutraukta dar parengiamomojoje stadijoje, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 232 straipsnio 7 dalimi“. Kasatorius skunde nurodo:
- 4.1. Byloje buvo padaryti esminiai Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) pažeidimai, kurie suvaržė įstatymų garantuotas P. Č. teises ir sukliudė teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį. Baudžiamoji byla turėjo būti nutraukta dar iki-

teisminio tyrimo stadioje, nes šioje byloje net du kartus buvo nutrūkusi ikiteisminio tyrimo tąsa. Be to, Šiaulių apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas 2014 m. rugpjūčio 5 d. nutartimi ikiteisminį tyrimą atnaujino, nors BPK nenustato galimybės ikiteisminio tyrimo teisėjui nutartimi atnaujinti ikiteisminį tyrimą. Taip pasielgdamas teismas kaip teisingumą vykdanti institucija peržengė savo kompetencijos ribas, nustatytas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, ir perėmė išimtines prokurorui deleguotas funkcijas, pažeidė BPK 170 straipsnio 4 dalies 4 punkto nuostatas, pagal kurias tik prokuroras priima sprendimus dėl nutraukto ikiteisminio tyrimo atnaujinimo.

- 4.2. Kasacinėje nutartyje baudžiamojuje byloje Nr. 2K-158-895/2015 išaiškinta, kad tais atvejais, kai yra praleidžiamas ikiteisminio tyrimo terminas, ikiteisminio tyrimo tąsa tokioje byloje tampa negalima. Tačiau prokurorė E. G. 2014 m. lapkričio 12 d. pateikė prašymą atnaujinti praleistą ikiteisminio tyrimo terminą ir jį pratęsti, kai šis jau buvo pasibaigęs 2014 m. birželio 23 d., t. y. prieš beveik penkis mėnesius, ir Šiaulių apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojas 2014 m. lapkričio 12 d. nutarimu jį atnaujino. Tokios trukmės praleisto ikiteisminio tyrimo termino atnaujinimas pažeidžia P. Č. teisėtų lūkesčių principą, tačiau abiejų instancijų teismai nepagrįstai to neįžvelgė. Kai nesilaikoma imperatyviai nustatytaikiteisminio tyrimo terminą, kaip buvo padaryta šioje byloje, yra pažeidžiamas BPK 7 straipsnyje įtvirtintas rungimosi principas ir 176 straipsnio nuostatos. Būtent pirmiau nurodytoje kasacinėje nutartyje baudžiamojuje byloje Nr. 2K-158-895/2015 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kokios yra prokuroro teisės ikiteisminio tyrimo metu, baigiantis ikiteisminio tyrimo terminui. BPK nustatytos taisyklės, kurių laikantis valstybės kaltintojui yra įmanoma išvengti ikiteisminio tyrimo termino pasibaigimo, tačiau tam reikia, kad prokuroras imtusi tam tikrų veiksmų, kol terminas dar nėra suėjęs. Nagrinėamoje byloje prokurorai nepadarė nieko, kas būtų neleidę pasibaigti ikiteisminio tyrimo terminui, dėl to ikiteisminio tyrimo terminas byloje buvo suėjęs du kartus. Aplinkybė, kad ikiteisminio tyrimo terminai buvo atnaujinti ir baudžiamoji byla buvo nagrinėjama pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, rodo tai, kad baudžiamasis procesas dėl P. Č. vyko neteisėtai. Nutraukto ikiteisminio tyrimo atnaujinimas nėra tapatus pasibagusio ikiteisminio tyrimo termino atnaujinimui, nes tokiu atveju iš esmės būtų paneigta BPK 176 straipsnyje nurodytų ikiteisminio tyrimo terminų esmė ir prasmė. Ikiteisminio tyrimo terminai BPK yra reikalingi būtent tam, kad teisėsaugos institucijos nevilkintų bylų, ypač kai asmeniui yra pareikšti įtarimai ir jam taikomos kardomosios priemonės. Būtent tokias neigiamas teisines pasekmes ir patyrė P. Č. nagrinėamoje baudžiamojuje byloje, kai buvo neteisėtai atnaujintas baudžiamosios bylos nagrinėjimas.
- 4.3. 2015 m. vasario 13 d. ta pati prokurorė, kurios prašymu buvo atnaujintas praleistas ikiteisminio tyrimo terminas, šį ikiteisminį tyrimą nutarimu nutraukė, motyvuodama tuo, kad P. Č. nepadarė veikos, nurodytos BK 187 straipsnio 1 dalyje, ir pasiūlė J. K., esant pagrindui, dėl daiktų sugadinimo kreiptis į

Šiaulių apylinkės teismą privataus kaltinimo tvarka. Dėl to pirmosios instancijos teisme kasatorius prašė grąžinti bylą prokurorui papildyti, ivertinant, ar kaltinimas iš tiesų gali būti palaikomas pagal BK 187 straipsnio 1 dalį, ar ikiteisminis tyrimas turėjo būti nutrauktas išaiškinant teisę nukentėjusiajam kreiptis privataus kaltinimo tvarka. Tačiau pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo baudžiamają bylą ir nuteisė P. Č. pagal BK 187 straipsnio 1 dalį, nors baudžiamasis procesas pagal tuo metu galiojusį teisinį reglamentavimą turėjo būti organizuojamas privataus kaltinimo tvarka.

- 4.4. Išteisinamajame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nurodyta, kad visuma byloje surinktų įrodymų patvirtina, kad J. K. daiktus sunaikino būtent P. Č., o ne koks nors kitas asmuo ir kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog visuma surinktų įrodymų patvirtina, kad P. Č. dėl to, kad jo žmonos gyvenime atsirado kitas vyras ir ji pareiškė norą skirtis, taip pat suvokdamas, kad skyrybų atveju jis gali neatgauti į namą ir kitus daiktus investuotų lėšų, impulsyviai, apimtas emocijų, sugadino nukentėjusių lapės kailio liemenę ir sunaikino kitus jos daiktus. Tokie teismo nuosprendžio motyvai pažeidžia išteisintojo P. Č. teisę į nekaltumo prezumpcijos principo laikymąsi. Be to, pateikiant tokius motyvus, nebuvo laikomasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2014), taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos. Tai esminis BPK pažeidimas.
- 4.5. Apeliacinės instancijos teismas, neturėdamas jokių objektyvių duomenų (specialisto išvadų), tiesiogiai neapžiūrėjęs daiktų, neturėdamas objektyvių rašytinių duomenų, padaré nepagrįstą išvadą, kad P. Č. vieną daiktą sugadino, o visus kitus daiktus sunaikino. Mokslinėje doktrinoje nurodyta, kad turtas laikomas sunaikintu, kai jis netenka savo ekonominės ir ūkinės vertės ir jo nebegalima naudoti pagal funkcinę paskirtį. Turto sunaikinimas galėtų būti įrodytas tik tuo atveju, jeigu būtų nustatyta, kad likusi tik turto dalis ir jai suremontuoti reikia lėšų, kurios viršija pirminę to daikto vertę. Tuo tarpu turto sugadinimas – tai toks turto savybių praradimo laipsnis, kai jo vertė sumažėja ir jis iš dalies tampa netinkamas naudoti pagal tikslinę paskirtį, bet varto jamosios šio turto savybės gali būti atkurtos. Tačiau šioje byloje daiktai tinkamai neapžiūrėti kaip daiktiniai įrodymai, nenustatyta jų vertė įsigijimo momentu bei likutinė vertė 2012 m. gruodžio 23 d., taip pat suremontavimui reikaltingos lėšos. Taigi iki šiol iš bylos duomenų neaišku, ar turtas sugadintas, ar sunaikintas, koks konkretčiai turtas sunaikintas ar sugadintas, todėl apeliacinės instancijos teismo išvados ir dėl šios aplinkybės yra nepagrįstos.
- 4.6. Apeliacinės instancijos teismas, darydamas kategoriskas išvadas dėl tam tikrų objektyvių ir subjektyvių nusikalstamos veikos požymių buvimo P. Č. veiksmuose (nors tokią įrodymų byloje nesurinkta), pažeidė BPK 301 straipsnio 1 dalies nuostatas, pagal kurias nuosprendis turi būti pagrįstas tik byloje ištirtais įrodymais. Be to, šis teismas surašė reikalavimų neatitinkantį išteisinamąjį nuosprendį, nes išteisindamas P. Č. nuosprendyje pateikė jį kaltinančius motyvus (Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalies, BPK

44 straipsnio 6 dalies ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 2 dalies pažeidimai). Dėl šių pažeidimų apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstas ir neteisėtatas išvadas, kad lapės kailio liemenę sugadino, o visus kitus drabužius, taip pat batus, rankines sunaikino būtent P. Č., o ne koks nors kitas asmuo.

- 4.7. 2013 m. rugpjūčio 1 d. P. Č. buvo neteisėtai, pažeidžiant BPK nuostatas, paskirta kardomojai priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti, ipareigojant jį gyventi Šiauliouose, Jovaro g. 2A, nesilankytu adresu: (*duomenys neskelbtini*), bei nebendrauti su žmona J. K. Ji buvo panaikinta praėjus daugiau kaip penkeriems metams (2018 m. rugsėjo 19 d.). Toks ilgas šios kardomosios priemonės taikymas yra nepateisinamas, neproporcingsas. Nors P. Č. buvo paskirta kardomojai priemonė rašytinis pasižadėjimas neišvykti, ši kardomojai priemonė savo turiniu ir esme atitiko BPK 132<sup>(1)</sup> straipsnyje nustatytą ipareigojimą gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo arčiau nei nustatytu atstumu. Toks savo turiniu visiškai kitos kardomosios priemonės skyrimas P. Č. iš esmės suvaržė jo teisę į teisingą baudžiamąjį procesą šioje byloje. Dėl paskirtos kardomosios priemonės P. Č. negalėjo patekti į namus, kuriuose iki paskiriant kardomają priemonę jis turėjo palikęs savo asmeninius daiktus, drabužius, įrankius, automobilių, pinigus. Svarbu ir tai, kad kaltinimai P. Č. niekada nebuvo susiję su pavojumi J. K. gyvybei ir sveikatai, todėl draudimas bendrauti su ja visą tą laiką buvo neproporcingsas ir perteklinis teisėsaugos institucijų kišimasis į civilinius teisinius P. Č. ir J. K. santykius. 2016 m. rugsėjo 9 d. pirmosios instancijos teismui buvo pateiktas prašymas panaikinti minėtą kardomają priemonę, motyvuojant tuo, kad P. Č. yra Jungtinėje Karalystėje įsteigtos ribotos civilinės atsakomybės bendrovės „P“ direktorius ir akcininkas. Bendrovės veikla – statybų verslas. Dėl to P. Č. buvo būtina dirbti Jungtinėje Karalystėje ir dalyvauti įmonės veikloje, nes to daryti būdamas Lietuvoje negalėjo. Jo bendrovė turi įsipareigojimų privatiems klientams ir Jungtinės Karalystės valstybinėms institucijoms. Taigi paskyrus kardomają priemonę buvo žlugdomas P. Č. verslas Jungtinėje Karalystėje, tačiau abiejų instancijų teismai, nepaisydami motyvuotą prašymą, paskirtos kardomosios priemonės nepanaikino, taip neproporcingsai suvaržė P. Č. judėjimo teisę, teisę į nuosavybę bei į teisingą ir teisėtą baudžiamąjį procesą. Tai, kad kardomojai priemonė buvo taikoma daugiau kaip penkerius metus, tik parodo pažeistų P. Č. teisių aktualumą ir mastą.
- 4.8. Įsteisintojo P. Č. teisės buvo pažeistos ir dėl pernelyg ilgai trukusio baudžiamojos proceso šioje baudžiamojos byloje. Iš bylos medžiagos matyti, kad ikiteisinis tyrimas šioje baudžiamojos byloje buvo pradėtas 2013 m. sausio 25 d., P. Č. įtarimai pareikšti 2013 m. rugpjūčio 1 d. Procesas trunka jau daugiau kaip šešerių metus keturis mėnesius. Tokie ilgi terminai nesuderinami su teisės į teisingą, operatyvų baudžiamajį procesą laikymusi. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1969 m. lapkričio 10 d. sprendime byloje *Stogmüller prieš Austriją*, peticijos Nr. 1602/62, § 5, nurodyta, kad siekis apsaugoti asmenį nuo pernelyg

ilgai besitęsiančios netikrumo būsenos ypač svarbus baudžiamajame procese, kai sprendžiamas asmeniui pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimas. Užtikrinant, kad asmens, dėl kurio vyksta baudžiamasis procesas, netikrumo dėl savo likimo būsena būtų kiek įmanoma greičiau nutraukta, išsprendžiant jam pareikštą baudžiamųjų kaltinimų klausimą, įgyvendinamas tiek asmens, tiek bendrasis teisinio tikrumo ir proceso ekonomiškumo interesas. Šie suformuluoti reikalavimai nagrinėjamoje byloje buvo pažeisti.

- 4.9. Apeliacinės instancijos teismas, nors ir pripažino, kad nukentėjusiosos paitekti garso įrašai nėra gauti naudojant baudžiamojo proceso priemones, juos nepagrįstai vertino kaip patikimus ir leistinus įrodymus. Tačiau byloje esantys nukentėjusiosos daryti garso įrašai neatitinka BPK 20 straipsnio 3 dalyje keliamų susietumo (liečiamumo) reikalavimų. Abiejų instancijų teismams nepavyko objektyviai nustatyti, kada, kurioje vietoje, kokiomis aplinkybėmis nukentėjusioji įrašė garso įrašus. Be to, garso įrašas yra iškartytas, nepatirkintas jo autentišumas, nes garso įrašo originalo baudžiamojoje byloje nėra, o nukentėjusioji jo neišsaugojo. Iš garso įrašo matyti, kad nukentėjusioji puikiai suvokė įrašinėjanti pokalbi ir savo teiginiais akivaizdžiai provokavo pašnekovą. Šie garso įrašai negali būti laikomi įrodymu, nes jie gauti neteisėtu būdu (BPK 20 straipsnio 4 dalis). Nukentėjusioji nėra baudžiamojo proceso subjektas, galintis slapta įrašinėti kitų asmenų balsus, todėl tokiu būdu gauti garso įrašai neatitinka visiems įrodymams keliamo teisėtumo ir leistinumo reikalavimo. Todėl apeliacinės instancijos teismo išvada, kad tarp nukentėjusios ir P. Č. vyko pokalbiai, yra nepagrīsta. Teismas negali daryti vien tik spėjimu pagrįstų išvadų dėl balso autentiškumo. Be to, garso įrašuose nėra jokių kategoriskų prisipažinimų. Abiejų instancijų teismuose buvo teikti P. Č. gynėjo prašymai skirti fonoskopinę ekspertizę, nes kilo pagrįstų abejonių, kad garso įrašai galėjo būti sumontuoti ir kad juose girdimas balsas ne P. Č., tačiau prašymai buvo atmesti, todėl teismai negalejo daryti kategoriskų išvadų, kad nukentėjusiosos pateiktuose garso įrašuose įrašytas balsas yra P. Č.
- 4.10. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad byloje esantys rašytiniai duomenys, CD laikmenose užfiksuotos nuotraukos yra teisėti ir leistini įrodymai. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad, atliekant atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus, nebuvu laikytasi BPK nuostatų, tačiau šiuos pažeidimus laikė tik formaliai. Teisme apklausta tyrėja L. Š. pati pripažino, kad šioje baudžiamojoje byloje atlikdama proceso veiksmus padarė daug klaidų. Iš 2013 m. kovo 7 d. ir 2013 m. kovo 11 d. daiktų apžiūros protokolo visiškai neaišku, kas protokoluose darė įrašus pieštuku. Neaišku, kur buvo atliekama apžiūra, kas, kada ir kokius konkretiai daiktus apžiūrėjo. Toks duomenų fiksavimo būdas baudžiamose bylose yra nepatikimas ir neleistinas. Be to, prie apžiūros protokolo yra priedai, pavadinti „nuotraukos saugomos diske prie baudžiamosios bylos“. Nėra aišku, iš kur šios nuotraukos, ar jas pateikė nukentėjusioji, ar tyrėja pati jas padarė. Neaišku, kur jos apskritai yra byloje. Tyrėja L. Š. kategoriskai pa-

neigė pildžiusi protokolą pieštuku, dėl nuotraukų negaléjo nieko pasakyti. Kitas, neaišku ką reiškiantis, rašytinis dokumentas yra 2013 m. liepos 11 d. daiktų apžiūros protokolas. Nors ši protokolą pasiraše tyrėja L. Š., ji negaléjo paaiškinti, ką ji apžiūrėjo. Iš šio protokolo matyti, kad, atlikus apžiūrą, dokumentai grąžinti nukentėjusiai V. V., dėl to tyrėja taip pat negaléjo paaiškinti. Minétame apžiūros protokole nurodyta, kad padarytos kažkokios kopijos, tačiau neaišku, kokios, kur buvo atliekama apžiūra, kas konkrečiai buvo apžiūrėta. Šių aplinkybių negaléjo paaiškinti ir tyrėja. Iš 2013 m. rugsėjo 16 d. apžiūros protokolo taip pat neaišku, kas buvo apžiūrima, kokiui įrenginiui. Kitas byloje esantis 2014 m. gruodžio 5 d. apžiūros protokolas pasirašytas tik nukentėjusios J. K., o tyrėjos parašo nėra. Tai rodo nekvalifikuotai atliktą ikiteisminį tyrimą. Ikiteisminio tyrimo tendencingumą ir neprofesionalumą rodo ir tai, kad buvo paskelbta liudytojo statusą turėjusio P. Č. paieška, nors BPK nenustato galimybės skelbtį paieškos liudytojui. Ikiteisminio tyrimo nekvalifikuotumą rodo ir byloje esantis tyrėjos L. Š. pareiškimas, kuriame nurodė, kad sunkiai, bet pavyko namuose apklausti įtariamojo P. Č. motiną, nors P. Č. šeimos nariai turi suteiktą teisę atsisakyti duoti parodymus apie P. Č. Be to, pirmosios instancijos teismui gynybos iniciatyva 2017 m. gegužės 2 d. buvo pateiktas P. Č. prašymas papildyti 2017 m. balandžio 20 d. teismo posėdžio garso įrašo protokolą pastabomis. Teismas 2017 m. gegužės 16 d. tenkino prašymą ir pridėjo prie bylos stenogramą, iš kurios aiškiai matyti, kad L. Š., atlikusi ikiteisminį tyrimą šioje byloje, padarė daugybę klaidų ir kad ikiteisminio tyrimo metu proceso veiksmai atlikti pažeidžiant BPK reikalavimus. Šios aplinkybės rodo, kad buvo pažeista P. Č. teisė į teisingą baudžiamajį procesą, jos galėjo nulemti neteisingo išteisinamojo nuosprendžio priėmimą su kategoriškomis P. Č. kaltinančiomis išvadomis. Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas, kad ikiteisminis tyrimas šioje baudžiamojave byloje atliktas tinkamai nesilaikant BPK reikalavimų, konstatavo, kad negalima laikyti, jog ikiteisminis tyrimas atliktas visiškai nekvalifikuotai ir tendencingai. Tokia išvada nepagrįsta – būtent procesinių pažeidimų kiekis ir reikšmė rodo, kad esminiai baudžiamojos proceso pažeidimai buvo padaryti visose bylos proceso stadijose.

- 4.11. Abiejų instancijų teismai, kaip to reikalaujama BPK 242 straipsnyje, tiesiogiai neištyrė daiktinių įrodymų, nors gynyba ne kartą to prašė, todėl negaléjo jų vertinti ir dėl jų pasisakyti. Formuluotė, kad lapės kailio liemenė sugadinta, o visi kiti drabužiai, batai ir rankinės sunaikinti, yra pernelyg abstrakti, pažeidžianti P. Č. teisę gintis, nes nėra tinkamai identifikuoti sugadintas ir sunaikinti daiktai.
- 4.12. Abiejų instancijų teismai nepagrįstai teiké prioritetą nukentėjusios ir liudytouj Z. K., B. K., P. Š. parodymams ir laikė juos patikimais, o P. Č. teisinančius liudytojų parodymus ignoravo, dėl jų nepasisakė. Iki šiol objektyviai nenustatyti ir neindividualizuoti daiktai, kurių tariamu sugadinimu ar sunaikinimu buvo kaltintas P. Č. Byloje nenustačius patikimų objektyvių duomenų dėl P. Č. kaltės sugadinant ar sunaikinant turtą, teismas negaléjo

daryti kategoriską išvadą dėl nukentėjusios ir minėtų liudytojų parodymų patikimumo. Dėl pirmiau nurodytų daugybės BPK pažeidimų atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus negalima kategoriskai vertinti, kad minėtų asmenų parodymai yra teisingi ir patikimi. Juolab kad visi šie liudytojai yra nukentėjusios giminaičiai ir iki šiol palaiko su ja artimus santykius. Kasacinėje nutartyje baudžiamojos byloje Nr. 2K-299/2013 nurodyma, kad tokioje privačioje byloje, kai nesutaria ir skiriasi santuokoje ilgai pragyvenę žmonės, jų santykiai įtempti, teismas turi labai įdėmiai ir atsargiai vertinti proceso dalyvių parodymus, turėdamas galvoje, kad tokioje konfliktinėje situacijoje proceso dalyviai, tarp jų ir nukentėjusieji, gali elgtis ne visai teisėtai, neadekvaciai vertinti situaciją, turėti ne visai teisėtų motyvų. Tokios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos, vertindami nukentėjusios giminaičių parodymus, abiejų instancijų teismai nesilaikė. Apeiliacinės instancijos teismas, darydamas kategoriskas išvadas dėl šių asmenų parodymų patikimumo, nepateikė jokių argumentų, kodėl nesivadovavo išteisintojo P. Č. parodymais, liudytojų V. D., A. Č. parodymais.

- 4.13. Prie esminių baudžiamojos proceso pažeidimų padarymo prisidėjo ir tai, kad nebuvo užtikrintas nešališkas bylos išnagrinėjimas, jis buvo nulemtas šališkų prokurorų bei teisėjų dalyvavimo šios baudžiamosios bylos nagrinėjime.
- 4.14. Negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai, sprendžiant civilinius ginčus, taikomos baudžiamosios teisės normos ir asmens elgesys, esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams, vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-396/2009, 2K-526/2009, 2K-P-267/2011). Šioje byloje buvo dirbtinai kriminalizuota sutuoktinių P. Č. ir J. K. santuokos nutraukimo byla ir iš to atsiradę civiliniai teisiniai šių asmenų santykiai.

### III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Šiaulių apygardos prokuratūros Šiaulių apylinkės prokuratūros vyriausiosios prokurorės L. Mušauskytės-Griciuvienės ir nukentėjusios J. K. bei jos atstovo advokato D. Narmonto kasacinių skundai tenkintini iš dalies. Išteisintojo P. Č. gynėjo advokato A. Andriukaičio kasacinis skundas atmestinas.

#### *Dėl ikiteisminio tyrimo teisėtumo*

6. Išteisintojo gynėjo kasaciniame skunde ginčijama Šiaulių apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjo 2014 m. rugpjūčio 5 d. nutartis atnaujinti ikiteisminį tyrimą, teigama, kad BPK nesuteikia tokį igalinimą ikiteisminio tyrimo teisėjui. Anot kasatoriaus, ši aplinkybė rodo, kad tolesnis ikiteisminis tyrimas vyko neteisėtai. Teisėjų kolegija su šiuo teiginiu nesutinka.
7. Iš tikrųjų, pagal BPK 217 straipsnį, esant pagrindui, atnaujinti ikiteisminį tyrimą gali tik prokuroras. Ikiteisminio tyrimo teisėjui šioje srityje suteikti igalinimai nagrinėti skundus dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo, juos atmesti arba tenkinti

- (BPK 173 straipsnio 1 dalies 7 punktas, 214 straipsnio 4 dalis). Taigi, tenkintamas skundą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo, ikiteisminio tyrimo teisėjas gali panaikinti atitinkamus prokuroro ir aukštesniojo prokuroro nutarimus ir toks sprendimas iš esmės reiškia, kad ikiteisminis tyrimas turi būti toliau tēsiamas. Sprendimas dėl ikiteisminio tyrimo atnaujinimo tokiu atveju nereikalingas. Kitaip vertinama situacija, kai prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą nebuvo apskustas BPK 214 straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatyta tvarka arba kai toks apskundimas nedavė rezultatų. Tokiai atvejais prokuroro nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto požiūriu įgauna *res judicata* reikšmę, dėl kurios pakartotinis asmens baudžiamasis persekiojimas dėl tos pačios veikos tampa negalimas (*non bis in idem*). Tačiau, paaiškėjus esminėms aplinkybėms, turinčioms reikšmės bylai išspresti teisingai, kurios nebuvo nustatytos priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, ikiteisminis tyrimas gali būti atnaujintas pagal procedūrą, nustatyta BPK 217 straipsnyje.
8. Nagrinėjamoje byloje Šiaulių apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas 2014 m. rugsėjo 5 d. nutartimi išsprendė nukentėjusios skundą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo – šį skundą tenkino. Kita vertus, priimtos nutarties rezoliucinę dalį teisėjas suformulavo klaidingai, nes nurodė ne tik panaikinantis prokurorų nutarimus, bet ir atnaujinantis ikiteisminį tyrimą (3 t., b. l. 59–62). Tačiau, priešingai nei teigama kasaciniame skunde, šis rezoliucinės dalies netikslumas nesuprastinas kaip aplinkybė, dėl kurios tolesnis baudžiamasis procesas tapo neteisetas. Iš minėtos teisėjo nutarties visiškai aišku, kad prokuratūros sprendimas nutraukti ikiteisminį tyrimą panaikintas ir kad ikiteisminis tyrimas turi būti toliau tēsiamas. Visiškai aišku ir tai, kad teisėjas iš tikrujų netaikė ikiteisminio tyrimo atnaujinimo procedūros, nurodytos BPK 217 straipsnyje, tačiau tiesiog netiksliai suformulavo rezoliucinę nutarties dalį. Taigi nutarties rezoliucinėje dalyje esanti netikslumas nepripažintinas esminiu BPK pažeidimu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad byloje yra dar vienas procesinis dokumentas, kurio rezoliucinėje dalyje bereikalingai nurodyta, kad ikiteisminis tyrimas atnaujinamas, – tai vyriausiojo prokuroro pavaduotojo 2015 m. kovo 19 d. nutarimas, kuriuo patenkintas nukentėjusiosios skundas dėl ikiteisminio tyrimo panaikinimo (7 t., b. l. 111–113). Taigi byloje iš tiesų yra tam tikros procesinės painiavos, tačiau šie netikslumai vis dėlto yra formalus pobūdžio ir negali lemti išvadų, kad ikiteisminis tyrimas buvo vykdomas neteisėtai.
  9. Išteisintojo gynėjas ikiteisminio tyrimo neteisėtumą taip pat grindžia teiginiu, kad Šiaulių apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojas 2014 m. lapkričio 12 d. nutarimu neteisėtai atnaujino praleistą ikiteisminio tyrimo terminą. Šis teiginys ir jį pagrindžiantys argumentai yra deklaratyvūs. Iš bylos medžiagos matyti, kad ikiteisminio tyrimo terminas buvo praleistas dėl to, kad Šiaulių apylinkės teismo ikiteisminio tyrimo teisėjas 2014 m. rugsėjo 5 d. nutartimi tenkino nukentėjusiosios skundą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo. Ši teisėjo nutartis buvo apskusta, tačiau prokuratūros ir itariamojo skundai Šiaulių apygardos teismo 2014 m. spalio 13 d. nutartimi buvo atmesti (3 t., b. l. 179–184). Pasibaigus apskundimo ir skundų nagrinėjimo procesams, ikiteisminio tyrimo termino pratę-

simas buvo būtinis teismų priimtų sprendimų padarinys, nes ikiteisminis tyrimas bet kuriuo atveju privalėjo būti tēsiamas. Kasaciniame skunde esanti nuoroda į kasacinę nutartį baudžiamomoje byloje Nr. 2K-158-895/2015 šiuo atveju nepagrindžia kasatoriaus teiginių, nes toje byloje kasacinės instancijos teismas vertino kitokią procesinę situaciją (ikiteisminis tyrimas buvo tēsiamas, nors teismai atmetė prokuroro prašymą prateisti jo terminą), nei susiklostė nagrinėjamojoje byloje.

10. Kasatoriaus skunde taip pat teigama, kad baudžiamasis procesas turėjo būti vykdomas ne valstybinio, bet privataus kaltinimo tvarka. Šis argumentas taip pat nepagrįstas. Nagrinėjamoje byloje ikiteisminis tyrimas buvo vykdomas pagal BK 187 straipsnio 2 dalį, o šis nusikaltimas pagal iki 2017 m. spalio 1 d. galiojusį privataus kaltinimo teisinį reguliavimą nepriklausė šio proceso bylų kategorijai. Būtent su kaltinimu pagal BK 187 straipsnio 2 dalį byla buvo perduota teismui. Šiaulių apylinkės teismas 2017 m. lapkričio 13 d. nuosprendžiu nuteisė P. Č. pagal BK 187 straipsnio 1 dalį, kai privataus kaltinimo institutas baudžiamomojo proceso teisėje jau buvo panaikintas. Taigi teiginiai dėl pažeistos P. Č. teisės į privataus kaltinimo procesą neatitinka bylos medžiagos.

*Dėl įrodymų leistinumo, jų vertinimo ir nustatytyų faktinių aplinkybių*

11. Nagrinėjamoje byloje abiejų instancijų teismai pripažino faktą, kad 2012 m. gruodžio 23 d. (*duomenys neskeltini*) P. Č. sugadino ir sunaikino savo žmonos J. K. daiktus: drabužius, galvos apdangalus, rankines, avalynę ir kt. Išteisintojo P. Č. gynėjo advokato A. Andriukaičio kasaciniame skunde ginčijamas šio fakto nustatymo pagrįstumas. Pateikti argumentai atmetimi.
12. Pažymėtina, kad kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, patikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis), iš naujo įrodymų netiria, naujų faktinių aplinkybių ne-nustato (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-221/2008, 2K-P-9/2012, 2K-P-89/2014 ir kt.). Įrodymų pakankamumo ir patikimumo klausimais kasacinės instancijos teismas pasisako tik teisės taikymo aspektu, t. y. ar renkant duomenis ir juos pripažiant įrodymais nebuvo padaryta esminių baudžiamomo proceso įstatymo pažeidimų, ar pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai išsamiai ir nešališkai ištirė byloje surinktus įrodymus, ar nustatant faktines veikos padarymo aplinkybes nebuvo ignoruoti svarbūs bylos duomenys, ar pagal nustatytas aplinkybes teisingai pritaikytas baudžiamasis įstatymas. Klausimas, ar pakanka įrodymų vienai ar kitai aplinkybei konstatuoti, išsprendžiamas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose.
13. Kasatoriaus teiginiai, kad byloje esantys duomenys neįrodo, kad nukentėjusių daiktus sugadino ir sunaikino būtent P. Č., neatitinka bylos medžiagos. Ši aplinkybė nustatyta ištirus ir įvertinus nukentėjusių ir liudytojų parodymus, garso įrašus, įvykio vietos apžiūros, akistatų protokolus ir kt. Tieki pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismų nuosprendžiuose pateikti įtikinami argumentai, paneigiantys minėtą gynybos poziciją, todėl šioje kasacineje nutartyje šie argumentai nekartojami.

14. Išteisintojo gynėjo kasaciniame skunde taip pat ginčijamas nukentėjusios darytų pokalbių garso įrašų leistinumas, patikimumas ir susietumas su įrodinėjamomis aplinkybėmis. Pateikti argumentai atmestini. Pažymėtina, kad pagal BPK 98 straipsnį nukentėjusysis gali savo iniciatyva pateikti daiktus ir dokumentus, turinčius reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti. Privačių asmenų pateikti duomenys įrodymais nepripažįstami tik tais atvejais, kai jie gauti įstatyme tiesiogiai draudžiamu būdu, be to, įstatymai nedraudžia asmeniui slaptai įrašinėti savo pokalbių su kitais asmenimis. Toks privačiai padarytas garso įrašas, patvirtinanantis ar paneigiantis reikšmingas bylos sprendimo aplinkybes, patikrinus jo atsiradimo aplinkybes ir išitikinus jo patikimumu, gali būti pripažintas įrodymu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-360/2004, 2K-122/2010, 2K-143/2011, 2K-562/2011, 2K-193/2014). Kaip matyti iš bylos medžiagos, pirmosios instancijos teismas, tirdamas ir vertindamas pateiktus garso įrašus, tiksliai nurodė tuos pokalbių momentus, kurie siejami su byloje įrodinėjamu dalyku, nes netiesiogiai patvirtina kaltinimą, t. y. kad būtent P. Č. atliko jam inkriminuojamus veiksmus. Teismas taip pat išsiaiškino šių garso įrašų atsiradimo aplinkybes, o pokalbių turinys nepaliko teismui jokių abejonių, kad garso įrašuose skamba P. Č. balsas, taigi byloje nebuvo poreikio skirti šių įrašų fonoskopinę ekspertizę. Pažymėtina ir tai, kad įrodymų visumos išsamaus vertinimo reikalavimas (BPK 20 straipsnio 5 dalis) nereiškia, jog faktinėms aplinkybėms nustatyti turi būti išnaudojamos vienos įmanomos įrodinėjimo priemonės. Įrodinėjimas baudžiamajame procese turi ribas – jis turi vykti tol, kol nustatomos visos reikšmingos bylai teisingai išspręsti (o ne visos įmanomos) aplinkybės ir nelieka protinges tikimybės, kad naujų duomenų tyrimas galėtų pakeisti išvadas dėl tam tikrų svarbių aplinkybių pripažinimo nustatytomis ar nenustatytomis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-509/2010, 2K-659/2012, 2K-135/2013, 2K-P-89/2014, 2K-165-648/2015, 2K-174-788/2017, 2K-247-788/2017, 2K-257-788/2017, 2K-182-788/2019 ir kt.). Konstatuotina, kad, priešingai nei teigama kasaciniame skunde, teismo rėmimasis nukentėjusios darytais garso įrašais nepripažintinas įrodinėjimui keliamų reikalavimų nesilaikymu.

*Dėl sąvokos „svetimas turtas“*

15. Pagal BK 187 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas sunaikino ar sugadino svetimą turtą. Sąvoka „svetimas turtas“ aiškintina kaip turtas, kuris nuosavybės teise priklauso ne kaltininkui, o kitam asmeniui. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl to, ar vieno sutuoktinio drabužiai, avalynė, rankinė ir kiti asmeninio naudojimo daiktai kitam sutuoktiniui laikytini svetimu turtu. Pažymėtina, kad klausimas, koks turtas pripažystamas bendraja jungtine nuosavybe, o koks – asmenine sutuoktinė nuosavybe, reglamentuojamas CK 3.88 ir 3.89 straipsniuose. Pagal bendrają taisyklę po santuokos sudarymo įgytas turtas pripažystamas bendraja jungtine sutuoktinė nuosavybe (CK 3.88 straipsnio 1 dalis). Tačiau CK 3.89 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad asmenine sutuoktinio nuosavybe pripažystomi jo asmeninio naudojimo daiktai (avalynė, drabužiai, profesinės veiklos įrankiai).

Šis įstatyme nurodytas asmeninio naudojimo daiktų sąrašas nėra išsamus, todėl teismas gali pripažinti asmenine sutuoktinio nuosavybe ir kitus daiktus. Turto, išgyto santuokos metu iš bendrų sutuoktinių lėšų, priskyrimas prie sutuoktinių asmeninio naudojimo daiktų yra bendrosios taisyklės išimtis (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-14/2008). Šiomis taisyklėmis vadovaujamasi ir baudžiamosiose bylose sprendžiant klausimą, ar turtas vienam iš sutuoktinių (ar būvusiams sutuoktiniui) buvo svetimas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-65/2011, 2K-187-895/2017).

16. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas pripažino, kad P. Č. sunai-kino ir sugadino svetimą turtą, t. y. asmeninius savo sutuoktinės daiktus, kurie, remiantis CK 3.89 straipsnio 1 dalies 3 punktu, laikytini asmenine sutuoktinio nuosavybe. Tačiau apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad byloje neginči-jamai neįrodyta, kad kaltinime nurodyti daiktai buvo nukentėjusios asmeninis turtas, o ne bendroji sutuoktinių nuosavybė, todėl minėtus daiktus nepripažino turto sugadinimo ir sunaikinimo dalyku. Konstatuotina, kad apeliacinės instan-cijos teismo išvada yra teisiškai nepagrįsta ir prieštarauja bylos duomenims.
17. Didžioji dauguma sunaikintų daiktų (drabužiai, avalynė, rankinės, galvos ap-dangalai, avalynė, plaukų tiesinimo žnyplės) yra moteriški ir jais naudojosi tik nukentėjusioji J. K. Pažymėtina, kad asmeninio naudojimo daiktai gali būti iši-gyti tiek už sutuoktinio asmenines, tiek už bendras sutuoktinių lėšas (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1/2013). Taigi argumentas, kad sunaikinti ar sugadinti daiktai buvo pirkti už bendrosios nuosavybės sutuoktinių lėšas, nepa-neigia išvados, kad jie priklausė asmeninių daiktų kategorijai. Iš apeliacinės ins-tancijos teismo išvados, kad neįrodyta, jog sugadinti ir sunaikinti daiktai buvo asmeninė J. K. nuosavybė, nėra aišku, kokių konkretčiai faktų ir teisinių aspektų nepavyko įrodyti. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija pritaria pirmosios instancijos teismo išvadai, kad sunaikinti ir su-gadinti daiktai priklausė nukentėjusiai ir nebuvо bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė, todėl ir faktiškai, ir teisiškai P. Č. veiksmai vertintini kaip svetimo turto sunaikinimas ir sugadinimas. Bylos aplinkybės nepalieka abejonių ir dėl to, kad P. Č., taip sureagavęs į žmonos ketinimus su juo išskirti, suvokė, jog naikina ir gadina būtent savo sutuoktinei priklausančius daiktus, darydamas atitinkamą žalą ne jų bendram turtui, bet būtent jai asmeniškai.

#### *Dėl sutuoktinio asmeninių daiktų sunaikinimo ir sugadinimo teisiniuo vertinimo*

18. Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, pripažindama teisiškai nepagrįs-ta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad neįrodyta, jog kaltinime nurodyti daiktai buvo nukentėjusios asmeninis turtas, kartu įvertino ir gynybos poziciją byloje, pagal kurią minėtas įvykis neperžengia civilinių teisinių santykų ribų ir nesudaro pagrindo konstatuoti nusikalstamos veikos požymių. Šiame kontekste pažymėtina, kad kasacinių praktikoje nuosekliai pasisakoma prieš dirbtinį išimti-nai civilinių teisinių santykų kriminalizavimą, t. y. kai sprendžiant civilinius gin-čius taikomos baudžiamosios teisės normos (kasacinės nutartys baudžiamosiose

- bylose Nr. 2K-P-267/2011, 2K-P-183/2012, 2K-7-251/2013 ir kt.). Tačiau tyčinės svetimo turto, kurio vertė viršija 3 MGL dydį, sunaikinimas ir sugadinimas apibrėžtas baudžiamajame įstatyme kaip nusikalstama veika (BK 187 straipsnis), taigi išvada, kad tokie veiksmai, net jeigu tai padaryta kilus konfliktui tarp sutuoktinų, vertinami išimtinai kaip civilinis deliktas, turi būti pagrįsta atitinkamomis aplinkybėmis ir tinkamai argumentuota. Sprendžiant tokio pobūdžio klausimą, be kita ko, būtina vadovautis bendru teisiniu proporcinguo principu, taip pat atsižvelgiant į bendrą įvykio kontekstą ivertinti veiką pagal pavojingumo ir baudžiamosios atsakomybės kaip paskutinės priemonės (*ultima ratio*) kriterijus.
19. Iš teismų nustatytų faktinių aplinkybių matyti, kad J. K. asmeninių daiktų sunaikinimas ar sugadinimas nebuvo susijęs su P. Č. turtinių teisių įgyvendinimu ir turtiniu ginču dėl bendro turto padalijimo. Šiuos veiksmus galima paaiškinti tik siekimu pakenkti sutuoktinei, atkerštyti jai už ketinimą išsiskirti. Nustatyta, kad sunaikinti ir sugadinti daiktai buvo kokybiški, jų kiekis yra didelis, J. K. faktiškai liko be drabužių ir avalynės. Toks agresyvus sutuoktinio elgesys neabejotinai ne tik padarė nukentėjusajai turtinė žalą, bet ir kėlė pagrįstą baimę dėl savo saugumo. Taigi P. Č. veiksmų pavojingumas nekelia abejonių, todėl darytina išvada, kad jie, vertinami pagal proporcinguo principu ir *ultima ratio* (*paskutinė priemonė*) principus, peržengia sutuoktinų civilinių teisių sанtykių ribas, pasižymi dideliu piktavališkumu ir priskirtini baudžiamojo įstatymo draudžiamų veikų kategorijai.
  20. Atsižvelgiant į išdėstytais aplinkybes apeliacinės instancijos teismo išteisinamasis nuosprendis naikinamas dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo (BPK 369 straipsnio 2 dalis).

#### *Dėl nenagrinėtinų argumentų*

21. Priėmus sprendimą panaikinti apeliacinės instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį, P. Č. gynėjo skundo argumentai dėl šio nuosprendžio turinio prieštaravimo nekaltumo prezumpcijai paliktini nenagrinėti.
22. Nenagrinėtinos ir išteisintojo gynėjo kasaciniame skunde pateiktos pastabos dėl atskirų procesinių veiksmų atlikimo trūkumų, netinkamo protokolų pildymo, iki-teisminio tyrimo pareigūnų prastos kvalifikacijos ir pan. Visas šias pastabas gynėba yra išsakiusi bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, taip keldama abejonių dėl įrodymų patikimumo, taigi ši informacija buvo žinoma teismui. Tačiau, kaip matyti iš teismo pateiktų motyvų, minėti trūkumai nebuvu pripažinti tokiais, kad paneigtų esminį byloje nustatytą faktą, t. y. kad nukentėjusios daiktai iš tikrujų buvo sunaikinti ir sugadinti ir kad tai padarė būtent kaltinamasis. Kasacinės instancijos teismas neturi pagrindo abejoti šios teismo išvados pagrįstumu.
23. Išteisintojo gynėjo kasaciniame skunde taip pat nurodoma, kad teismai byloje nepagrįstai nustatė, kad nukentėjusios daiktai, išskyrus vieną sugadintą, buvo sunaikinti. Šiam teiginui pagrįsti pateikiami samprotavimai dėl to, kuo skiriasi savokos „sunaikinimas“ ir „sugadinimas“, daroma prielaida, kad supjaustyti drabužiai ir avalynė galimai gali būti pataisyti, todėl jie buvo sugadinti, o ne sunaikinti. Kasacinės instancijos teismas šiuos teiginius pripažiusta atitrūkusiais nuo

realybės ir prieštaraujančiais protingumo principui, todėl atskirai jų nenagrinėja. Pažymėtina, kad pirmosios instancijos teismas neturėjo galimybės tiksliai nustatyti nukentėjusios patirtos žalos dydžio, todėl civilinį ieškinį paliko nenagrinėtą, taigi šie klausimai spręstini civilinio proceso tvarka.

*Dėl baudžiamomo proceso eigos, jo trukmės ir pagrindo atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės*

24. Kaip minėta, nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nuteisė P. Č. pagal BK 187 straipsnio 1 dalį, o apeliacinės instancijos teismas jį išteisino padarydamas netinkamą išvadą, kad sunaikintas ir sugadintas turtas nebuvo P. Č. svertimas. Kasacinių instancijos teismo teisėjų kolegija priėmė sprendimą panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, tačiau kartu nustatė pagrindą keisti ir pirmosios instancijos teismo nuosprendį. Teisėjų kolegija nustatė pagrindą pripažinti P. Č. dvi atsakomybę lengvinančias aplinkybes ir atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39 straipsnio pagrindu.

24.1. Pirma, turint galvoje nesudėtingą bylos pobūdį, baudžiamomo proceso trukmė nuo ikiteisminio tyrimo pradžios iki apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo (ketveri metai dešimt mėnesių) nesuderinama su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, BPK 2 straipsnyje, 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta kaltinamojo teise į įmanomai trumpiausią bylos procesą. Tokią išvadą teisėjų kolegija daro todėl, kad baudžiamasis procesas pirmiausia užtruko dėl to, kad prokuratūra net tris kartus buvo priėmusi nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą, šie nutarimai buvo apskursti ir panaikinti. Dar vieną kartą baudžiamają bylą buvo nutraukęs apylinkės teismas bylos parengimo stadijoje, tačiau ir ši teismo nutartis apygardos teismo buvo panaikinta. Be to, išnagrinėjė bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai priėmė kardinaliai skirtingus nuosprendžius. Tokia besitęsianti teisinio neapibréžtumo situacija neabejotinai suteikia kaltinamajam objektyvų pagrindą abejoti dėl prieš jį vykdomo baudžiamomo persekiojimo teisinio pagrįstumo ir atitikties baudžiamomo proceso paskirčiai, t. y. greitai, išsamiai, ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 straipsnio 1 dalis). Jeigu kasaciniu bylos nagrinėjimo stadijoje būtų priimtas sprendimas palikti galioti pirmosios instancijos teismo apkaltinamajį nuosprendį be pakeitimų, nuo ikiteisminio tyrimo pradžios iki nuosprendžio įsiteisėjimo būtų praėjė šešeri metai. Užtrukusio baudžiamomo proceso metu įtariamajam ir kaltinamajam buvo taikoma kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti, o tai leidžia daryti išvadą ir dėl neproporcingai ilgo įtarimojo ir kaltinamojo laisvo judėjimo galimybės suvaržymo. Teismų praktikoje nepateisinamai ilga baudžiamomo proceso trukmė ir netikrus dėl baudžiamomo proceso baigties taikoma bausmės skyrimui teisiškai reikšminga aplinkybe, į kurį teismas privalo atsižvelgti (kasacinių nutartys

baudžiamosiose byloose Nr. 2K-7-45/2007, 2K-192/2011, 2K-7-27-746/2015, 2K-7-8-788/2018 ir kt.). Atsižvelgusi į nagrinėjamos bylos specifiką, teisėjų kolegija, vadovaudamasi BK 59 straipsnio 2 dalimi, pernelyg ilgą baudžiamomo proceso trukmę ir jo nenuoseklumą pripažįsta P. Č. atsakomybę lengvinančia aplinkybe.

- 24.2. Antra, byloje nustatyta, kad P. Č. jam inkriminuotus veiksmus padarė spontaniškai ir impulsyviai, reaguodamas į žmonos pareiškimą, kad ji ketina su juo išsisiskirti, išgyvendamas dėl to, kad jos gyvenime, tikėtina, atsirado kitas vyras, kad, nepaisant jo pastangų uždarbiaujant užsienyje ir išlaidų šeimos gerovei, jis turės palikti jų bendro gyvenimo vietą, kad žmona su juo pasiegė neteisingai. Taigi pavojinga veika padaryta dėl sunkios asmeninės situacijos. Teisėjų kolegija, vadovaudamasi BK 59 straipsnio 2 dalimi, šią aplinkybę taip pat pripažįsta lengvinančia P. Č. atsakomybę.
- 24.3. Trečia, P. Č. pirmą kartą padarė baudžiamuojo įstatymo draudžiamą veiką, yra ne mažiau kaip dvi atsakomybę lengvinančios aplinkybės ir néra atsakomybę sunkinančių aplinkybių, jam inkriminuota nusikalstama veika pri skirtina nesunkių nusikaltimų kategorijai, taigi byloje nustatytos visos būtinės sąlygos atleisti P. Č. nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39 straipsnio pagrindu. Atsižvelgiant į aplinkybes, dėl kurių priimtas sprendimas atleisti P. Č. nuo baudžiamosios atsakomybės, baudžiamuojo poveikio priemonės (BK 67 straipsnis) jam neskirtinos.

#### *Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti*

25. Remiantis BPK 106 straipsnio 2 dalimi, pripažinės kaltinamaji kaltu, teismas, pri imdamas nuosprendį, turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo turėtas išlaidas advokato, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Teismas, atsižvelgdamas į nuteistojo turtinę padėtį, gali šiu išlaidų kaltinamajam nepriteisti ar jų dydį sumažinti. Pažymétina ir tai, kad, sprendžiant ši klausimą, atsižvelgtina taip pat į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas.
26. Remiantis BPK 105 straipsnio 2 dalimi, teismas turi teisę nuspręsti išieškoti proceso išlaidas ne tik iš nuteistojo, bet ir iš kaltu pripažinto nuo bausmės atleisto asmens arba asmens, kuriam bausmė nepaskirta. Sistemiskai aiškinant šią nuostatą, proceso išlaidos gali būti priteistas ir iš asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės.
27. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu iš P. Č. priteista 1000 Eur J. K. advokato išlaidoms apmokėti. Priėmus šią kasacinę nutartį, ši pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis paliekama galioti.
28. Kasaciniu skundu nukentėjusioji J. K. ir jos atstovas advokatas D. Narmontas prašo iš P. Č. išieškoti nukentėjusiosios naudai 968 Eur išlaidų, turėtų dėl kasacino skundo parengimo ir jos interesų atstovavimo Lietuvos Aukščiausiajam Teisme. Teismui pateikti šias išlaidas įrodantys dokumentai. Teisėjų kolegija sprendžia,

kad minėtos nukentėjusiosios išlaidos yra pateisinamos siekiu apginti savo procesines teises ir teisėtus lūkesčius. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad nukentėjusiosios ir jos atstovo kasacinis skundas patenkintas tik iš dalies, taip pat į tai, kad šia kasacine nutartimi palikta galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl proceso išlaidų išieškojimo iš P. Č., priteistina suma išlaidoms dėl advokato paslaugų Lietuvos Aukščiausiajame Teisme mažinama iki 600 Eur.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 ir 4 punktais, 106 straipsnio 2 dalimi,

#### n u t a r i a :

P. Č. gynėjo advokato Artūro Andriukaičio kasacinių skundą atmesti.

Panaikinti Šiaulių apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 14 d. nuosprendį ir palikti galioti Šiaulių apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nuosprendį su pakeitimais.

Panaikinti Šiaulių apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nuosprendžio dalį, kuria P. Č. pagal BK 187 straipsnio 1 dalį paskirta 2636,20 Eur (70 MGL dydžio) bau- da, įpareigojant ją sumokėti per šešis mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos.

Pritaikyti P. Č. BK 39 straipsnį ir jį nuo baudžiamosios atsakomybės atleisti.

Kitą Šiaulių apylinkės teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nuosprendžio dalį palikti nepakeistą.

Išeškoti iš P. Č. nukentėjusiosios J. K. naudai 600 Eur išlaidų advokato paslau-goms apmokėti.

#### 2.6. Neteisėtas elektroninių duomenų perėmimas ir panaudojimas (BK 198 straipsnis)

Neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos (BK 198<sup>1</sup> straipsnis)

Neteisėtas disponavimas įrenginiai, programine įranga, slaptažodžiai,  
kodais ir kitokiais duomenimis (BK 198<sup>2</sup> straipsnis)

*Vartotojo teisės, kurios yra gautos neteisėtai prisijungus prie informacinės sis- temos, nelaikytinos neviešais elektroniniaiems duomenimis BK 198 straipsnio prasme.*

*Prisijungimas prie informacinės sistemos laikytinas neteisėtu, jei, be kita ko, prie jos buvo prisijungta nerustatytu būdu, panaudojant programinę įrangą, sudariusią galimybę gauti specialų, sistemos aprūpimus apeinantį ir jos nustatytomis funkcijomis prieštaraujančių prieigos prie jos kelią, taip pat prisijungiant prie informacinės sistemos jos veikimo ypatumai nebuvu naudojami taip, kaip leido šioje sistemoje nustatytos funkcijos.*

*Nusikalstamoms veikoms daryti tinkamos priemonės, nustatytos BK 198<sup>2</sup> straipsnyje, gali būti pagamintos ir teisėtu tikslu (dvejopo naudojimo priemonės). Siekiant išvengti nepagrįsto baudžiamosios atsakomybės taikymo, kai šios priemonės yra pagamintos ir pateiktos vartotojams teisėtiems tikslams (pavyzdžiui, skirtos informaci- nių technologijų produktų patikimumui, saugumui testuoti), būtina nustatyti tiesioginį ketinimą tokias priemones panaudoti nusikalstamai veikai daryti. Nusikalstamas tikslas*

*BK 198<sup>2</sup> straipsnio prasme negali būti pagrįstas vien tik tuo, kad dvejopo naudojimo programinė įranga gali būti (yra) tinkama panaudoti nusikalstamai veikai daryti.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-199-648/2019  
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-58303-2017-2  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.16.3.1;  
1.2.16.4.1; 1.2.16.5 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. liepos 2 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gabrielės Juodkaitės-Granskienės (kolegijos pirmininkė), Alvydo Pikelio ir Artūro Pažarskio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine raštinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo E. J. gynėjo advokato Vytauto Aginto kasacinių skundą dėl Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. rugėjo 19 d. nuosprendžio ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 4 d. nutarties.

Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. rugėjo 19 d. nuosprendžiu E. J. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 198 straipsnio 1 dalį 60 MGL (2259,60 Eur) bauta, 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį – 50 MGL (1883 Eur) bauta, 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalį – 60 MGL (2259,60 Eur) bauta.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, bausmės, paskirtos pagal BK 198 straipsnio 1 dalį ir 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį, subendrintos apémimo būdu, griežtesne bausme apimant švelnesnę, ir paskirta 60 MGL (2259,60 Eur) dydžio bauta.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, ši bausmė subendrinta su bausme, paskirta pagal BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalį, jas iš dalies sudedant, ir galutinė subendrinta bausmė paskirta 80 MGL (3012,80 Eur) dydžio bauta.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 4 d. nutartimi nuteistojo E. J. gynėjo advokato Vytauto Aginto apeliacinis skundas atmetas.

Teisėjų kolegija

n u s t a t é :

#### I. Bylos esmė

1. E. J. pagal BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad, turėdamas tikslą daryti nusikalstamas veikas, nustatytas BK 198 straipsnio 1 dalyje, 198<sup>1</sup> straipsnio 1 da-

lyje, įgijo ir laikė programinę įrangą, tiesiogiai pritaikytą nusikalstamoms veikoms daryti, t. y. nenustatytu laiku iš nenustatytu tinklalapio į tyrimo metu nenustatytą įrenginį atsiuntė kompiuterio programą „Spower Windows Password Reset Special“, skirtą pasirinktos operacinės sistemos „Windows“ vartotojo vardui ar slaptažodžiu pašalinti ir (arba) pridėti, ją 2017 m. spalio 21 d. 10.26 val. įdiegė į savo USB atmintinę „SP Silicon Power“ ir laikė iki 2017 m. lapkričio 14 d., t. y. iki kratos atlirkimo E. J. gyvenamojoje vietoje, esančioje (*duomenys neskeltini*).

2. Be to, E. J. nuteistas pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį ir 198 straipsnio 1 dalį už tai, kad, turėdamas tikslą perimti ir panaudoti neviešus elektroninius duomenis, 2017 m. spalio 21 d. 12.13 val., darbo metu, būdamas darbo vietoje, viešojo sau-gumo tarnybinėje vaizdo stebėjimo patalpoje (*duomenys neskeltini*), per inter-neto prieigą, kurios IP adresas (*duomenys neskeltini*), naudodamas stacionariu kompiuteriu „HP S/N CZC41521Q6“ (kompiuterio vardas „CKT-K004“), kuria-me įdiegta „Microsoft Windows 7 Profesional“ operacinė sistema, prie kompu-terio USB jungties neteisėtai prijungė savo USB atmintinę „SP Silicon Power“, kurioje buvo įdiegta programa „Spower Windows Password Reset Special“, skirta pasirinktos operacinės sistemos „Windows“ vartotojo vardui ar slaptažodžiu pa-šalinti arba pridėti, 12.13 val. išjungė (paleido iš naujo) kompiuterį, 12.27 val. vėl įjungė kompiuterį ir, panaudojės USB atmintinėje „SP Silicon Power“ esančią programą „Spower Windows Password Reset Special“, pašalino AB „K“ paskyros „Administrator“ vartotojui priklausančius prisijungimo duomenis, t. y. tik mi-nėtam vartotojui žinomą slaptažodį, ir 12.30 val. sukūrė naują paskyros „Admi-nistrator“ vartotojo prisijungimo slaptažodį „Nesakysiu123“, tokiu būdu, pažeis-damas informacinės sistemos apsaugos duomenis, fiksavo ir perėmė paskyros „Administrator“ vartotojo teises bei, pasinaudodamas minėtais neteisėtai įgytais neviešais elektroniniais duomenimis, 12.32 val. neteisėtai sukūrė naują paskyrą, t. y. „CKT-Admin“ vartotoją. Tokiu būdu E. J., neteisėtai prisijungės prie informa-cinės sistemos, pažeidė informacinės sistemos apsaugos priemones bei neteisėtai perėmė ir panaudojo neviešus elektroninius duomenis.

## II. Kasacnio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistojo gynėjas advokatas V. Agintas prašo panaikinti teis-mų priimtus 2018 m. rugsėjo 19 d. nuosprendį, 2019 m. sausio 4 d. nutartį ir bylą E. J. nutraukti. Kasatorius nurodo:
4. Teismai padarė esminius Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą (toliau – ir BPK) pažeidimus, nesilaikė teismų praktikos ir netinkamai pritai-kė baudžiamajį įstatymą, nes E. J. veiksmuose nėra BK 198 straipsnio 1 dalyje, 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalyje, 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nurodytų nusikalstamų veikų objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių.
5. Abiejų instancijų teismai padarė esminius BPK 20 straipsnio, 305 straipsnio 1 da-lies 2 punkto, o apeliacinės instancijos teismas – dar ir BPK 320 straipsnio 3 da-lies, 332 straipsnio 3 ir 5 dalių nuostatų pažeidimus, sukliudžiusius išsamiai ir ne-sališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingus sprendimus, t. y. nepašalino esminių

prieštaravimų, išsamiai neįvertino bylos įrodymų visumos, tinkamai nemotyvavo visų išvadų, išdėstė abejotinus ir prieštaragingus motyvus, o apeliacinės instancijos teismas skundą išnagrinėjo neišsamiai, skundo argumentus atmetė abstrakčiais ir nepagrįstais teiginiais.

6. Teismų praktikoje išaiškinta, kad BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nurodyto dalyko požymius atitinka ir dvigubo naudojimo priemonės (angl. *dual-use*), kurios gali būti panaudotos tiek teisėtiems, tiek ir nusikalstamiems tikslams. Todėl sprendžiant, ar ši dvigubo naudojimo programinė įranga yra BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos dalykas, būtina konstatuoti, kad programinė įranga įgyta ar laikytą siekiant ją panaudoti nusikalstamoms veikoms daryti (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-188-489/2015).
  - 6.1. E. J. programinę įrangą „Spower Windows Password Reset Special“ už 24 Eur įsigijo teisėtai iš oficialaus JAV tinklalapio 2016 m. spalio 14 d. ir teisėtiems tikslams, t. y. naudoti privačiai tvarkant kompiuterius pagal verslo liudijimą. Šios programos naudojimas Lietuvoje nėra draudžiamas ir šias paslaugas atlieka daugelis specialistų, užsiimančių kompiuterių remontu ir priežiūra, kai reikia pašalinti užsakovų užmirštus slaptažodžius ir sukurti naujus.
  - 6.2. Visiškai nelogiškas pirmosios instancijos teismo argumentas, kad programinės įrangos laikymas ir naudojimas tvarkant kompiuterius pagal verslo liudijimą ilgiau kaip metus laiko (disponavimas) prilygintinas įgijimui ir laikymui siekiant panaudoti nusikalstamoms veikoms daryti. Apeliacinės instancijos teismas sureikšmino programinės įrangos ikėlimo į USB atmintinę momentą ir jos panaudojimo prisijungiant prie AB „K“ informacinės sistemos paskyros „Administrator“ momentą, taip siekdamas suformuoti kuo negatyvesnį E. J. asmenybės vaizdinį. Minėta, kad E. J. teisėtai įgijo programinę įrangą, be to, įranga nupirkta žymiai anksčiau (2016 m. spalio mén.), nei ji buvo panaudota darbiname kompiuteryje (2017 m. spalio 21 d.). Taigi daugiau kaip metus laiko tokią nusikaltimą su šia įranga E. J. nepadarė ir neturėjo tiksls ir prasmės ją laikyti vien dėl to, kad kada nors galbūt panaudos nusikalstamai veikai daryti.
  - 6.3. Nusikalstama veika padaroma tik tiesiogine tyčia. Programinės įrangos įgijimas ir laikymas baudžiamas, kai tokie veiksmai daromi turint specialų tikslą – daryti nusikalstamas veikas. Tais atvejais, kai nusikaltimo dalykas yra įgyjamas ar laikomas kitais tikslais (mokslinio tyrimo ar asmeniniu), kaip šiuo atveju, veika nebaudžiamā. Šiuo atveju neįrodyta, kad E. J. veikė tiesiogine tyčia, t. y. įgijo ir laikė programinę įrangą turėdamas tikslą daryti nusikalstamas veikas.
7. Veika pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnį kvalifikuojama nustačius, kad prie informacinės sistemos buvo prisijungta pažeidžiant šios sistemos apsaugos priemones. Aiškinant informacinės sistemos apsaugos priemonių pažeidimo požymį, kasacinėse nutartyse pažymėta, kad: 1) vartotojų informacijėje sistemoje leidžianti nustatyti autentiškumo patvirtinimo procedūra gali būti laikoma viena iš šios sistemos saugumo (taip pat ir konfidentialumo) užtikrinimo priemonių; 2) teisėto vartotojo tapatybę patvirtinančių duomenų neteisėtas įvedimas, suklaidinant

sistemą, laikytinas šios sistemos apsaugos priemonių pažeidimu ir 3) neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos (internetinės bankininkystės sistemos) pažeidžiant autentifikavimo priemonėmis nustatytus prisijungimo prie informacinės sistemos apribojimus (reikalavimus) paprastai negali būti laikomas neeiliskingu, vertinant iš baudžiamosios teisės pozicijų, ypač vertinant pasekmes, t. y. jei tai leido padaryti kitus neteisėtus veiksmus sistemoje (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-375/2012, 2K-138/2015, 2K-555-788/2015). Šis išaiškinimas taikytinas ir šioje byloje, nes E. J. veiksmai prisijungiant prie sistemos nulemia nusikalstimo padarymo tikslus, motyvus ir galimus tolesnius veiksmus BK 198<sup>1</sup> straipsnio prasme (duomenų perėmimą ir panaudojimą).

- 7.1. E. J. pripažintas kaltu padaręs dvi tarpusavyje susijusias nusikalstamas veikas, t. y. už tai, kad neteisėtai prisijungė prie informacinės sistemos bei perėmė ir panaudojo neviešus elektroninius duomenis. Taigi, vertinant, ar E. J. veiksmuose yra BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalies požymį, būtina įvertinti jo atliktus veiksmus po prisijungimo, t. y. ar jis atliko kitus neteisėtus veiksmus (duomenų perėmimą ir panaudojimą), sudarančius jau kitos nusikalstamos veikos, nustatytos BK 198 straipsnio 1 dalyje, sudėtį.
- 7.2. Nors nusikalstamos veikos tikslas ir motyvas néra privalomas požymis, tačiau išsamiai aiškinantis veikos padarymo aplinkybes būtina atsižvelgti į tai, kad E. J. tikslas nebuvo pamatyti, perimti ar panaudoti neviešus elektroninius duomenis, taip pat jis neveikė iš chuliganiškų paskatų, priešingai, turėjo pozityvų motyvą – siekė skubiai atkurti dingusį interneto ir telefono ryšį, nuo kurio priklausė saugomo objekto saugumas. Interneto ryšys dingo šeštadienį (kai nedirba informatikai, privalantys atkurti dingusį ryšį), dėl to neveikė darbinis stacionarusis telefonas, todėl E. J., kaip sargybos viršininkas, buvo priverstas operatyviai reaguoti ir imtis priemonių pagal savo galimybes interneto ir telefono ryšiu kuo greičiau atkurti, nes tai tiesiogiai susiję su galimybe tinkamai atlkti darbines funkcijas saugant objektą ir kontroliuojant sargybą. Postų sargybiniai apie padėtį saugomame poste privalo informuoti sargybos viršininką (dienos metu kas 30 min., nakties metu ir blogo matomumo sąlygomis – kas 15 min.). Be to, įvykio metu galiojusiame 2017 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. 47/3V-2 patvirtintame AB „K“ (*duomenys neskelbtini*) apsaugos plane nebuvo nurodyta, kad sargybos viršininkui draudžiama jungtis prie kompiuterio ar prijungti išorinius prietaisus ir keisti nustatymus. Tai buvo padaryta jau po įvykio, t. y. 2017 m. lapkričio 17 d. Taip pat teismai neatsižvelgė į tokius svarbius faktus, kad E. J. nebuvo supažindintas su 2016 m. vasario 26 d. įsakymu dėl Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – ir VST prie VRM) elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašo patvirtinimo. Tai dar kartą patvirtina, kad E. J. nepažeidė jokių darbinių įsipareigojimų ar draudimų.
- 7.3. Prisijungimas prie informacinės sistemos iš esmės nepadarė žalos baudžiamoji įstatymo saugomiems visuomeniniams santykiams ar kitiems teisiňiams gériams ir nesukélė realaus tokios žalos atsiradimo pavojaus, todėl tokia veika vertintina kaip nereikšminga baudžiamoji įstatymo saugomoms

- vertybėms (kasacinė nutartis baudžiamojos byloje Nr. 2K-421/2007). Šioje byloje atsižvelgta į tai, kad E. J. veika jokia turtinė ar neturtinė žala ne padaryta, civilinis ieškinys nepareikštas, E. J. nesiekė perimti ir neperémē jokių neviešų elektroninių duomenų, anksčiau nebaustas, neteistas, apibūdinamas teigiamai, tikslas buvo atkurti ryšį, todėl konstatuotina, kad E. J. padaryta veika néra pasiekusi tokio pavojingumo laipsnio, kad, vadovaujantis protingumo, proporcinguo, teisingumo principu nuostatomis, būtų tikslinga jį už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybę. BK 37 straipsnis nustato, kad padaręs nusikaltimą asmuo gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažintama mažareikšme. Teismai, neišsamiai ištyrė bylos aplinkybes, objektyviai neįvertino galimybės pritaikyti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo institutą, kaip labiausiai atitinkantį bylos aplinkybes ir E. J. nusikalstamos veikos sudėties elementų ypatybes (ypač tikslų ir motyvų).
8. Dėl BK 198 straipsnio 1 dalies taikymo. Pagal teismų praktiką elektroninių ryšių perémimui laikomas elektroninių duomenų paémimas ne iš konkretaus kompiuterio ar išorinės atminties įrenginių, bet elektroninių ryšių tinklais ar tarp kelių kompiuterių ar jo komponentų siunčiamų ir perduodamų duomenų užfiksavimas. Asmuo, perimdamas elektroninius duomenis, turi realią galimybę jais naudotis ar disponuoti kaip nuosavais. Būtina atsižvelgti ir į sąvokos „(už)fiksavimas“ reikšmę – tai yra veiksmas, pasireiškiantis elektroninių duomenų paémimu savo dispozicijon bei jų fiziniu perkėlimu į savo kontroliuojamą informacijos laikmeną. Toks paémimas gali pasireikšti elektroninių duomenų (bylos, aplanko) perkėlimu, nukopijavimu į kaltininko kompiuterį, išorinę laikmeną ar jo naudojamą serverį internete, vaizduoklio duomenų filmavimu į vaizdo kasetę, garso įrašo įrašymu ir pan. Perémimas laikomas baigtu neteisėtai paémus elektroninius duomenis ir turint realią galimybę jais naudotis ar disponuoti kaip nuosavais. Elektroninių duomenų panaudojimas – tai yra tokų duomenų panaudojimas kokiam nors tikslui, tačiau šiuos duomenis panaudoti galima tik prieš tai juos perémus. Elektroniniai duomenys gali būti naudojami tiek kaltininko, tiek kitų asmenų chuliganiškiems, savanaudiškiems ir kitokiams interesams tenkinti. Taigi, neįrodžius duomenų perémimo, asmeniui negalima inkriminuoti ir duomenų panaudojimo.
- 8.1. Sprendžiant baudžiamosios atsakomybės klausimą, būtina vadovautis *in dubio pro reo* principu, pagal kurį visos abejonės ir neaiškumai, kurių negali būti, turi būti aiškinami baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens nau dai. Kaltu dėl nusikalstamos veikos padarymo asmuo gali būti pripažintas tik surinkus pakankamai neabejotinų kaltės irodymų. Apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, o teismo išvados turi būti pagrįstos įrodymais, neginčijamai pavirginančiais kaltinamojo kaltę padarius nusikalstamą veiką bei kitas svarbias bylos aplinkybes (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-177/2009, 2K-205/2012, 2K-532/2012, 2K-619/2012, 2K-232/2014, 2K-7-173/2014, 2K-98/2015). E. J. kaltė grindžiama

- specialistų atliktais tyrimais, kuriuos teismai išnagrinėjo neišsamiai ir kurie turėjo sukelti pagrįstą abejonių dėl jo kaltės ir įrodymų pakankamumo.
- 8.2. Specialisto A. Rimkaus 2017 m. gruodžio 5 d. išvadoje Nr. (U-858)-ISI-1144 nenurodyta, kad E. J., prisijungęs prie informacinės sistemos, perėmė ar panaudojo elektroninius duomenis. Siekiant įvertinti, ar buvo perimti kokie nors duomenys prisijungus prie informacinės sistemos, atlikti papildomi du tyrimai, t. y. mobiliojo ryšio telefono ir USB atmintinės „UFD 2.0 Silicon-Power4G“. 2017 m. lapkričio 24 d. išvadoje Nr. 30-(879)-ISI-1077 specialistai D. Šaulys ir A. Rimkus nurodė, kad telepone nerasta duomenų, susijusių su užduotyje nurodytomis įvykio aplinkybėmis; darytina išvada, kad E. J. su telefonu prisijungus prie informacinės sistemos iš kompiuterio į telefono jokie duomenys perkelti (perimti) nebuvo. 2017 m. lapkričio 23 d. išvadoje Nr. (U-880)-ISI-1071 nurodyma, kad USB atmintinėje rasta įdiegta programa „Spower Windows Password Reset Special“ (E. J. šios aplinkybės, kad prisijungė prie sistemos pašalinės vartotojo slaptažodžių, neneigė nuo pat tyrimo pradžios, tačiau šis prisijungimas yra reikšmingas vertinant veiką tik BK 198<sup>1</sup> straipsnio prasme). Taip pat specialistas pateikė išvadą (4 lentelė) apie USB atmintinėje esančius failus nurodydamas jų sukūrimo laiką, iš kurio matyti, kad visi USB atmintinėje esantys failai sukurti tuo pačiu metu, t. y. 2017 m. spalio 21 d. 10.00 val. laikotarpiu nuo 26 iki 27 minutės. Tačiau 2017 m. gruodžio 5 d. specialisto išvada patvirtina, kad E. J. prie kompiuterio pirmą kartą prisijungė 12.13 val., t. y. kai USB atmintinėje jau buvo sukurti failai, t. y. praėjus beveik 2 valandoms, kai USB buvo sukurti failai (10.26 val. sukuriami failai, o pirmas prisijungimas prie kompiuterio 12.13 val.). Darytina išvada, kad USB atmintinėje esantys failai nebuvo perimti iš tiriamo kompiuterio. Siekiant nustatyti, ar E. J. prisijungimo prie kompiuterio metu buvo perimti ir panaudoti nevieši elektroniniai duomenys, buvo atliktas kitas objektų tyrimas. Specialistas J. Butenis pateikė išvadą, kad USB atmintinėje nėra failų, nesusijusių su programine įranga „Spower Windows Password Reset Special“. Tai reiškia, kad visi failai, kurie buvo rasti USB atmintinėje, buvo sukurti, kad veiktu įdiegta minėta programinė įranga, t. y. iki pirmo 2017 m. lapkričio 21 d. 12.13 val. prisijungimo prie kompiuterio. Priešingu atveju, nesant šių failų, programinė įranga nebūtų veikusi ir E. J. nebūtų galėjęs pašalinti vartotojo slaptažodžio, paties vartotojo. Iš prie specialisto A. Rimkaus išvados pateiktos lentelės matyti, kad USB laikmenoje nėra nė vieno pašalinio failo, taigi darytina išvada, kad jie nebuvo ir perimti. A. Rimkus teisme paaiškino ir tai, kad asmuo, jungdamasis prie kompiuterio, norėjo didesnių kompiuterio galių, t. y. buvo bandoma tarnybinį internetą prisijungti bevieliu būdu, toliau iš telefono internetą paduoti į kompiuterį, kad būtų atkurtas ryšys. Šio specialisto 2017 m. gruodžio 5 d. išvadoje Nr. (U-858)-ISI-1144 matyti, kad nuteistasis į „Google“ paieškos sistemą įvedė žodį „ostoto“, o tai reiškia programą „OSToto Hotspot“, skirtą internetui padalyti iš kompiuterio per wi-fi (bevielį ryšį). Tai patvirtina E. J. nurodytos prisijungimo prie kompiuterio priežasties teisingumą ir jo nuro-

dytos pozicijos atitiktį pozityviems motyvams ir konkrečiam nenusikalstamam tikslui.

- 8.3. Taigi nė vienoje specialisto išvadoje nėra nurodyta, kad E. J. prisijungimo prie kompiuterio 2017 m. lapkričio 21 d. 12.13 val. metu ar vėliau būtų perėmęs ir panaudojės neviešus elektroninius duomenis. Minėta, kad E. J., siekdamas atkurti prarastą interneto ir telefono ryšį, prisijungė prie informacinių sistemų, tačiau jokių neviešų elektroninių duomenų neperėmė. Tokią aplinkybių nenurodė ir liudytojai. J. B. parodė, kad dėl šio prisijungimo prie darbinio kompiuterio įmonei žala nepadaryta. A. D. parodė, kad jis yra daliu vadas, jeigu kyla kokių smulkių gedimų su kompiuteriais, tai susitvarko patys; draudimo jungtis prie kompiuterio nebuvu. S. S. parodė, kad tą dieną neveikė telefonas, apie tai pranešė E. J.; jis (S. S.) su E. J. padavė Viešojo saugumo tarnybą į teismą dėl viršvalandžių nemokėjimo, tada ir prasidėjo jų persekiojimas; jeigu Edvinas nebūtų dalyvavęs šiame procese, jam nebūtų išskelta baudžiamoji byla.
- 8.4. Teismai nei į specialistų išvadas, nei į liudytojų parodymus neatsižvelgė, todėl padarė deklaratyvią išvadą, kad E. J. fiksavo ir perėmė neviešus elektroninius duomenis (paskyros „Administrator“ vartotojo teises). Pažymėti na, kad vartotojo teisės nėra laikomos elektroniniais duomenimis, tai nėra nei programa, failas ar aplankalas, nei jų atskiros dalys ar kita informacija, kuri saugoma, perduodama ir sukuriama kompiuteriu. Tokia teismų išvada prieštarauja šio nusikaltimo dalykui, todėl laikytina, kad nusikaltimo sudėtis neįrodyta. Tas pats pasakytina ir apie slaptažodį, nes slaptažodis taip ir nebuvu sužinotas ir senasis nebuvu panaudotas, t. y. toks duomuo, kaip slaptažodis (jei jau jis laikytinas elektroniniu duomeniu), nebuvu užfiksuotas.
- 8.5. Taip pat teismai neįsigilino į bylos aplinkybes, nes BK 198 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos padarymą motyvavo tuo, jog, pasinaudodamas minėtais neteisėtais įgytais neviešais elektroniniais duomenimis, E. J. neteisėtai sukūrė naują paskyrą „CKT-Admin“ ir ją valdė administratoriaus teisėmis, nors tokios teisės neturėjo. Tačiau jokia specialisto išvada nepatvirtino, kad E. J. sukurtas vartotojas neginčijamai turėjo administratoriaus teises (2017 m. gruodžio 5 d. specialisto A. Rimkaus išvadoje Nr. (U-858)-ISI-1144 nurodyta, jog buvo sukurtas vartotojas kaip galimai turintis administratoriaus teises). Visi kiti bylos įrodymai suteikia pagrindą priešingai išvadai, jog šis vartotojas tokią teisių neturėjo. Be to, neaišku, kokiu pagrindu šie nuteisito veiksmai traktuojami kaip nusikalstami pagal BK 198 straipsnio 1 dalį, kai pagal savo pobūdį jie labiau atitinka BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalies sudėtį, nes būtent tokiu būdu yra prisijungiant prie informacinių sistemų, o ne perimami ir panaudojami nežinia kokie nevieši elektroniniai duomenys.
- 8.6. Nusikalstamos veikos pavojingumas reiškia, kad tokia veika kėsinamas į įstatymo saugomas vertės ir dėl to šioms vertėms yra padaroma žala ar sukeliama tokios žalos atsiradimo grėsmė. Formalių nusikaltimų sudėčių atveju reali žala saugomoms vertėms gali būti ir nepadaryta, o tik sukeliama tokios žalos atsiradimo grėsmė. Tais atvejais, kai veika negali pažeisti

- fizinių ar juridinių asmenų teisių arba sukelti teisiškai reikšmingą padari- nių, tokia veika nėra pavojina baudžiamujų įstatymų požiūriu, nes negali padaryti žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Teismų praktikoje išaiškinta, kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*) (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-369/2009, 2K-P-267/2011, 2K-262/2011, 2K-677/2012). Teismai tinkamai neįvertino AB „K“ 2017 m. lapkričio 22 d. rašto Nr. (4.6) A6-1044, kuriame aiškiai nurodyta, kad akcinė bendrovė turtinės ir neturtinės žalos nepatyrė, ir minėtas kompiuteris nėra funkciskai susietas su AB „K“ duomenų bazėmis ir skirtas tikslingai naudotis darbiniu el. paštu, tarnybiniams dokumentams ruošti ir naudotis ribotos prieigos internetiniai resursais. Taip pat teismai neatsižvelgė į liudytojo J. B. parodymus, kad prie kompiuterio „Administrator“ paskyros prisijungti turėjo teisę ir slaptažodį žinoją tik informacinių sistemų skyriaus darbuotojai. Taigi kyla pagrįstų abejonių, ar iš viso egzistavo kokie nors nevieši elektroniniai duomenys „Administrator“ paskyroje. Jei jie galėjo ten būti, tai aišku viena – jie nepriklausė AB „K“.
9. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras Simonas Minkevičius atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepime nurodoma, kad išnagrinėtų įrodymų visuma leido teismams padaryti pagrįstą išvadą, jog E. J. igijo ir laikė programinę įrangą, kurią pats pritaikė nusikalstamoms veikoms daryti ir panaudojo neteisėtai prisijungdamas prie informacinių sistemų ir perimdamas bei panaudodamas neviešus elektroninius duomenis. Nors ši programa yra laisvai platinama ir gali būti naudojama ir teisėtais tikslais, tačiau jos paskirtį aptariamu atveju lemia būtent panaudojimas konkrečioms nusikalstamoms veikoms daryti. Nuteistojo įsigytą ir laikytą programinę įrangą pripažintina BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos dalyku, nes ja siekta nusikalstamų tikslų – neteisėtai prisijungti prie AB „K“ informacinių sistemų paskyros „Administrator“, perimti ir pašalinti teisėtam jos vartotojui priklausančius prisijungimo duomenis – slaptažodį ir sukurti naują paskyrą, kurią nuteistasis galėtų valdyti administratoriaus teisėmis, nors tokios teisės neturėjo. Be to, akivaizdu, kad šie nuteistojo veiksmai visgi sukélė tam tikras neigiamas formalias pasekmes – grėsmę informacinių sistemų teisėto vartotojo saugumui (konfidencialumui).
- 9.1. Nuteistojo veiksmai neteisėtai prisijungiant prie informacinių sistemų, panaudojant svetimus vartotojų identifikuojančius duomenis, teismų teisingai kvalifikuoti pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį – kaip neteisėtas prisijungimas prie informacinių sistemų pažeidžiant apsaugos duomenis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-375/2012, 2K-138/2015). Teismai nustatė, kad nuteistasis, panaudodamas programą „Spower Windows Password Reset Special“ ir ja pakeisdamas administratoriaus teises suteikiantį slaptažodį, neturėdamas tam jokios teisės, prisijungė prie AB „K“ informacinių sistemų paskyros „Administrator“. Akivaizdu, kad toks prisijungimas

visiškai pagrįstai pripažintas neteisėtu. Šiai išvadai neturi įtakos gynybos argumentai, kad nuteistasis ir šiaip turėjo galimybę prie tos sistemos prisijungti, nes šiuo atveju jam teisėtai prieinami sistemos resursai buvo itin riboti, taigi, neteisėtai prisijungės, jis igijo administratoriaus teises, taigi praktiškai neribotą prieigą.

- 9.2. Nuteistojo veiksmai visiškai atitinka ir BK 198 straipsnio 1 dalies dispoziciją. Nustatyta, kad E. J. perémé ir pašalino AB „K“ paskyros „Administrator“ vartotojui priklausančius prisijungimo duomenis – tik minėtam vartotojui žinomą slaptažodį ir sukūrė naują paskyros „Administrator“ vartotojo prisijungimo slaptažodį, tokiu būdu, pažeisdamas informacinės sistemos apsaugos duomenis, neteisėtai prisijungė prie informacinės sistemos, neteisėtai fiksavo ir perémé neviešus elektroninius duomenis – paskyros „Administrator“ vartotojo teises – bei, pasinaudodamas minėtais neteisėtai igytais neviešais elektroniniais duomenimis, neteisėtai sukūrė naują paskyrą, kurią valdė administratoriaus teisėmis, nors tokios teisės neturėjo, tokio pobūdžio įgaliojimai jam nebuko suteikti (minėtos paskyros administravimo funkcijos suteiktos specialaus padalinio specialistams, į kuriuos nuteistasis nesi-kreipė), ir tokie nuteistojo veiksmai sukėlė grėsmę informacinės sistemos teisėto vartotojo saugumui (konfidencialumui).

### III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

10. Nuteistojo E. J. gynėjo advokato V. Aginto kasacinių skundas tenkinamas iš dalies.

*Dėl BK 198<sup>2</sup> straipsnio („Neteisėtas disponavimas įrenginiai, programine įranga, slaptažodžiai, kodais ir kitokiai duomenimis“) taikymo*

11. Kasatoriaus teigimu, byloje neįrodyti BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos subjektyvieji požymiai, kad E. J. veikė tiesiogine tyčia ir igijo bei laikė programinę įrangą turėdamas tikslą daryti nusikalstamas veikas.
12. BK 198<sup>2</sup> straipsnyje, be kita ko, kriminalizuotas nusikalstamais tikslais ar kitoks neteisėtas programinės įrangos, tiesiogiai skirtos ar pritaikytos nusikalstamoms veikoms daryti, įgijimas ar laikymas. Kasacinės instancijos teismo praktikoje yra pažymėta, kad BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nurodytos priemonės, tinkamos nusikalstamoms veikoms daryti, gali būti pagamintos ir teisėtu tikslu, t. y. jos gali būti dvigubo naudojimo priemonės (angl. *dual-use*), kurios gali būti panaudotos tiek teisėtiems, tiek ir nusikalstamiems tikslams. Tačiau siekiant išvengti nepagrįsto baudžiamosios atsakomybės taikymo, kai tokios priemonės yra pagamintos ir patieklos vartotojams teisėtiems tikslams (pavyzdžiu, skirtos informacinių technologijų produktų patikimumui, saugumui testuoti), būtina nustatyti tiesioginį ketinimą panaudoti tokias priemones nusikalstamai veikai daryti (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-188-489/2015). Šiuo aspektu aktualu ir tai, kad pagal 2013 m. rugpjūčio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/40/ES dėl atakų prieš informacines sistemas, kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis

sprendimas 2005/222/TVR (toliau – Direktyva 2013/40/ES) (OL 213 L 218, p. 8), reikalavimus tai reikštų, kad turi būti nustatomas ne tik bendras, bet ir tiesioginis ketinimas panaudoti tokias priemones vienai ar kelioms nusikalstamoms veikoms padaryti (Preambulės 16 punktas).

13. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymétina, kad apkaltinamasis nuosprendis turi būti grindžiamas ne prielaidomis, o patikimais įrodymais, kurie turi būti nepriestaringi, nuoseklūs, tarpusavyje susiję ir iš kurių analizės turi logiškai išplaukti kaltinamojo kaltę bei kitas svarbias aplinkybes patvirtinančios išvados, o kaltinimui prieštaraujantys duomenys turi būti paneigtai (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-719/2019). BK 198<sup>2</sup> straipsnio taikymo aspektu teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad padarytos išvados dėl nusikalstamo tikslų turi būti teisiškai motyvuotos ir pagrįstos byloje surinktais įrodymais; kaltininko tikslas programinę įrangą panaudoti konkrečioms nusikalstamoms veikoms daryti negali būti grindžiamas prielaidomis ar preziumuojamas; dvigubo naudojimo priemonių igijimas ar laikymas kelia grėsmę elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumui, jei jomis disponuojama būtent esant minėtam nusikalstamam tikslui.
14. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad nagrinėjamoje byloje nėra duomenų, pagrindžiančių, jog E. J. 2016 m. spalio 14 d. įsigydamas programinę įrangą „S power Windows Password Reset Special“ turėjo susiformavusį tikslą ją panaudoti nusikalstamais tikslais, t. y. gauti neteisėtą prieigą prie AB „K“ informacinės sistemos paskyros „Administrator“. Byloje nustatyta, kad E. J. pagal išduotą verslo liudijimą 2016 m. spalio ir gruodžio mėn., taip pat 2017 m. vasario, birželio–rugpjūčio mén. atitinkamomis dienomis vertesi veikla „kompiuterių ir elektroninės aparatūros priežiūra ir remontas“ (2 t., b. l. 117–121). Vykdymas šią veiklą, 2016 m. spalio 14 d. jis įsigijo programinę įrangą „S power Windows Password Reset Special“, ši programa buvo įgyta teisėtai (3 t., b. l. 93–110). E. J. inkriminuotas neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemas (BK 198<sup>1</sup> straipsnis), panaudojant minėtą programinę įrangą, buvo įvykdytas praėjus bene metams (2017 m. spalio 21 d.) po jos įgijimo. Esant šioms byloje nustatytomis aplinkybėms, teisėjų kolegija pažymi, kad nusikalstamas tikslas BK 198<sup>2</sup> straipsnio prasmė negali būti pagristas vien tik tuo, kad dvigubo naudojimo programinę įrangą gali būti (yra) tinkama panaudoti nusikalstamai veikai daryti; jos panaudojimas bene po metų gaunant prieigą prie informacinės sistemas savaime tokio tikslų programinės įrangos įgijimo momentu neįrodo; kitų duomenų, kurie leistų neabejotinai pagrasti, o ne preziumuoti E. J. programinės įrangos įsigijimo momentu susiformavusį tikslą įvykdyti nusikalstamą veiką, byloje nenustatyta – tokį aplinkybių, konstatuodami, kad E. J. programme įrangą disponavo turėdamas minėtą tikslą, nenurodė ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismas.
15. Kita vertus, teisėjų kolegijos nuomone, kitaip vertintini teismų sprendimai, pagal kuriuos E. J. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalį už tai, kad turėdamas tikslą daryti nusikalstamas veikas laikė programinę įrangą, kurią tie siogiai pritaikė nusikalstamoms veikoms daryti. Byloje nustatyta, kad E. J. 2017 m. spalio 21 d. 10.26 val. į savo USB atmintinę „SP Silicon Power“ įdiegė programą

- „Spower Windows Password Reset Special“ ir ją laikė iki 2017 m. lapkričio 14 d. Teisęjų kolegija, spręsdama dėl minėtos programinės įrangos laikymo nusikalstamais tikslais, be kita ko, atsižvelgia į tai, kad programa „Spower Windows Password Reset Special“ E. J. buvo tikslingai įdiegta ir tą pačią 2017 m. spalio 21 d. panaudota neteisėtai prisijungiant prie AB „K“ informacinės sistemos paskyros „Administrator“ (2 t. b. l. 9–11, 84–86, 177–180); leidimo panaudoti programą, skirtą pasirinkto operacinės sistemos vartotojo slaptažodžiui pašalinti, naujam sistemos vartotojui sukurti ar esamam pašalinti, E. J. minėtame kompiuteryje naturėjo; šie veiksmai nebuvu susiję su jo veiklos pagal verslo liudijimą vykdymu, atitinkamai su tokia veikla nebuvu susijęs ir minėtos programos laikymas bei jos panaudojimas. Atsižvelgdama į tai, teisęjų kolegija sprendžia, kad byloje pagrįstai konstatuota, jog E. J. programinę įrangą „Spower Windows Password Reset Special“ laikė nusikalstamais tikslais ir tokią veiką padarė tyčine kaltės forma.
16. Esant išdėstytioms aplinkybėms, iš įrodyta pripažintos BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikalstamos veikos šalintina aplinkybė, kad E. J., turėdamas tikslą daryti nusikalstamas veikas, nustatytas BK 198 straipsnio 1 dalyje ir 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalyje, įgijo programinę įrangą, tiesiogiai pritaikytą nusikalstamoms veikoms daryti. Sumažėjus kaltinimo apimčiai, E. J. bausmė dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje, mažintina.

*Dėl BK 198<sup>1</sup> straipsnio („Neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos“) taikymo*

17. Kasaciniame skunde teigiamo, kad byloje nejvertinta galimybė E. J. taikyti atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo (BK 37 straipsnis). Taip pat atkreipiama dėmesys, kad įvykio dieną galiojusios redakcijos VST prie VRM AB „K“ (*duomenys neskelbtini*) apsaugos plane nebuvu nurodyta, kad sargybos viršininkui draudžiama jungtis prie kompiuterio ar prijungti išorinius prietaisus ir keisti nustatymus. E. J. nebuvu supažindintas ir su VST prie VRM vado 2016 m. vasario 26 d. įsakymu dėl Viešojo saugumo tarnybos prie VRM elektroninės informacijos saugos reikalavimų aprašo patvirtinimo. Atsižvelgiant į tai, kasatoriaus manymu, E. J. nepažeidė jokių darbinių įsipareigojimų ar draudimų.
18. Byloje nustatyta, kad E. J. viešojo saugumo tarnybinėje vaizdo stebėjimo patalpoje prie ten esančio kompiuterio neteisėtai prijungė savo USB atmintinę, kurioje buvo įdiegta programa „Spower Windows Password Reset Special“, ir ja pašalino AB „K“ paskyros „Administrator“ vartotojui priklausančius prisijungimo duomenis. Tai sudarė galimybes E. J. prie sistemos prisijungti šios sistemos administratoriaus teisėmis.
19. Baudžiamoji atsakomybė už prisijungimą prie informacinės sistemos pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnį kyla tik tais atvejais, kai tokie veiksmai yra padaryti neteisėtai. Neteisėtumo nustatymo reikalavimas yra susijęs su Konvencijos dėl elektroninių nusikaltimų 2 straipsnio ir Direktyvos 2013/40/ES 3 straipsnio nuostatomis, reikalaujančiomis kriminalizuoti ne bet kokią, o neteisėtą prieigą prie informacinės

sistemos. Vadovaujantis Direktyvos 2013/40/ES 2 straipsnio d punktu, neteisėtumas konstatuotinas, kai prieiga prie informacinės sistemos gauta neturint informacinės sistemos (ar jos dalies) savininko ar teisėto valdytojo leidimo jungtis prie šios sistemos arba kai toks prisijungimas yra neleidžiamas pagal nacionalinę teisę.

20. Spręsdama dėl minėtų E. J. veiksmų neteisėtumo, teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad kompiuteryje, prie kurio E. J. prisijungė, buvo nustatyti konfigūravimai, užtikrinę atitinkamo lygio prieigos prie šios sistemos apribojimus. Kaip antai draudimas prie minėto kompiuterio jungti neautorizuotus įrenginius užtikrintas techninėmis priemonėmis (1 t., b. l. 180); Viešojo saugumo tarnybos pareigūnams, naudojantiems kompiuterį „CKT-K004“, prieigos teisės „CKT-K004/Administrator“ nesuteiktos (1 t., b. l. 180). Šis kompiuteris, kaip darbo priemonė, galėjo būti naudojamas tarnybiniams dokumentams paruošti, tame sudaryta galimybė naudotis tarnybiniu elektroniniu paštu, taip pat suteikta ribota interneto prieiga (vykdant interneto turinio filtravimą). Taigi sistemoje taikytos priemonės darbuotojams numatomu būdu nustatė prisijungimo prie jos ribas – prisijungimo sąlygas ir atitinkamai tam tikrą vartotojų teisių lygi. Pagal byloje nustatytas aplinkybes E. J. nebuvo suteiktos sistemos administratoriaus teisės; jis nebuvo įgaliotas šalinti informacinėse sistemoje kylančią gedimą, toks leidimas nebuvo suteiktas ir *ad hoc* (tik įvykio dieną); minėtos E. J. teisės taip pat neišplaukė iš Viešojo saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos (*duomenys neskeltini*) sargybos viršininko pareigybės aprašymo (1 t., b. l. 28–29). Pažymėtina, kad šiame pareigybės aprašyme nurodytos ir kasaciniame skunde minimos funkcijos (be kita ko, objektų fizinė apsauga; vadovavimas sargybai, jos darbo organizavimas ir analizavimas, užduočių paskirstymas sargybiniams, sargybai nustatyta uždavinių ir funkcijų įgyvendinimo užtikrinimas; sargybinių tarnybinių pareigų atlikimo kontrolė; sargybai patikėtos ginkluotės, amunicijos ir kitų materialinių vertybų tinkamo saugojimo užtikrinimas) néra susijusios su kibernetinio saugumo užtikrinimu, o jų vykdymas – su atitinkamos programinės įrangos nesankcionuotu panaudojimu apeinant kompiuteryje įdiegtus apribojimus.
21. Teisėjų kolegija, konstatuodama prisijungimo neteisėtumą, įvertina ir E. J. atlikytų veiksmų pobūdį, t. y. pasirinktą prieigos prie sistemos būdą. Pagal byloje nustatytas aplinkybes E. J. prie kompiuterio prisijungė panaudodamas programinę įrangą, sudariusią jam galimybę gauti specialų, sistemos apribojimus apeinantį ir jos nustatytomis funkcijoms prieštaraujančią prieigos prie jos kelią. Informacinės sistemos veikimo ypatumai prie jos prisijungiant E. J. nebuvo naudojami taip, kaip darbuotojams leido šioje sistemoje nustatytos funkcijos. Būtent tokiu darbuotojams nenumatytu būdu prisijungus prie informacinės sistemos buvo gautos paskyros „Administrator“ vartotojo teisės. Toks prisijungimas prie informacinės sistemos laikytinas neteisėtu.
22. Šios išvados nepaneigia ir tai, kad įvykio dieną (2017 m. spalio 21 d.) galiojusių redakcijos VST prie VRM AB „K“ (*duomenys neskeltini*) apsaugos plane nebuvo nurodyta, kad sargybos viršininkui draudžiama jungtis prie kompiuterio ar prijungti išorinius prietaisus ir keisti nustatymus, taip pat kad E. J. nebuvo supažindintas su VST prie VRM vado 2016 m. vasario 26 d. įsakymu dėl Viešojo

- saugumo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos elektroninės informacijos apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo. Teisėjų kolegija pažymi, kad, kaip minėta, apribojimų buvimą informacinėje sistemoje akivaizdžiai liudijo šioje sistemoje nustatyti techninės ir programinės įrangos konfigūravimai, kurie buvo akivaizdūs darbuotojams ir funkcionavo tinkamai, jei sistema būtų naudojamas pagal joje nustatytas funkcijas. Tai, kad E. J. suprato, kad veiksmai, kurių atlikti sistemoje vartotojas nėra igalintas, yra aiškiai apriboti, taip pat kad jam nėra suteiktas joks teisinis pagrindas tokius veiksmus atlikti, liudija ne tik jo pasitelktos nusikalstamos veikos padarymo priemonės, bet ir nuoseklūs veiksmai sistemoje, kuriais jis tikslingo bandė apeiti joje nustatytus apribojimus (2 t., b. l. 11–12).
23. Teisėjų kolegija taip pat laiko nepagrįstą kasacinio skundo teiginį, kad E. J. padarytas nusikaltimas nesiekia tokio pavojingumo, jog būtų tikslinja ji už ši nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti įstatymo sankcijoje nustatyta bausme.
24. Atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo nustato BK 37 straipsnis, pagal kurį nusikaltimą padaręs asmuo gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažystama mažareikšme. Taikant šias nuostatas, kasacinės instancijos teismo praktikoje išaiškinta, kad tais atvejais, kai veika, turinti konkretaus nusikaltimo sudėties požymius, iš esmės nepadaro žalos baudžiamojos įstatymo saugomiems visuomeniniams santykiams arba kitiems teisiniams gériams ar nesukelia realaus tokios žalos atsiradimo pavojaus, ji vertintina kaip nereikšminga baudžiamojos įstatymo saugomoms vertybėms, t. y. pripažystama mažareikšme (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloje Nr. 2K-202-489/2018, 2K-93-788/2017, 2K-153-942/2016, 2K-413-895/2016, 2K-180-693/2015). Vadinas, pagal ši BK straipsnį kaltininkas gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jei jo padarytoje veikoje yra visi konkretaus nusikaltimo sudėties požymiai, tačiau šie požymiai (ar kai kurie iš jų) egzistuoja tik formaliai (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271-648/2015). Sprendžiant klausimą dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, atsižvelgiama tiek į veikos objektyviuosius (kokios baudžiamojos įstatymo saugomas vertybės pažeistos ir jų pažeidimo laipsnis, veikos ypatumai, nusikaltimo dalykas ir jo ypatumai, kilę padariniai, nusikaltimo padarymo būdas, laikas, vieta), tiek į subjektyviuosius požymius (apibrėžta ar neapibrėžta tyčia, tyčios kryptingumas, tikslai, motyvai). Ar nusikaltimas laikytinas mažareikšmiu, remdamasis byloje nustatytomis aplinkybėmis kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia teismas.
25. Neteisėto prisijungimo prie informacinės sistemos mažareikšmiškumo aspektu kasacinės instancijos teismo praktikoje yra išaiškinta, kad neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos paprastai negali būti laikomas nereikšmingu, vertinant iš baudžiamosios teisės poziciją, ypač jei tai leido padaryti kitus neteisėtus veiksmus sistemoje (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-4507/2016). Atsižvelgdama į ši išaiškinimą, teisėjų kolegija pažymi, kad kasacinės instancijos teismo praktikos raidai būdinga tai, jog ši praktika aiškinant byloje taikytinas įstatymų nuostatas formuojama ne „visa iš karto“, bet „byla po bylos“.

Teismo praktikos formavimas yra ne vienkartinis aktas, o laipsniškas ir nuoseklus procesas. Šis procesas nenutrūkstamas ir niekada nebūna visiškai baigtas, nes neišnyksta būtinybė formuoti tokią teismų praktiką, kuri sudarytų prielaidas priimti teisingą sprendimą byloje. Taigi, kasacinės instancijos teismui nagrinėjant vis naujas bylas, ankstesniuose jo sprendimuose suformuluota praktika yra papildoma vis naujais fragmentais.

26. Spręsdama dėl E. J. neteisėto prisijungimo pavojingumo, teisėjų kolegija atsižvelgia į tai, kad neteisėti prisijungimo veiksmai atliki strateginę reikšmę nacionaliams saugumui turinčioje įmonėje, jie sudarė prielaidas atsirasti tokios įmonės įrenginių informacinio tinklo pažeidžiamumui; sistemoje nustatytiems apribojimams apeiti buvo panaudota speciali programinė įranga; tokie prieigos prie sistemos veiksmai nebuvvo savitikliai; prisijungimas prie sistemos administratoriaus teisėmis E. J. sudarė galimybes atliki kitus neteisėtus veiksmus sistemoje, jis šiomis galimybėmis realiai pasinaudojo, be kita ko, neteisėtai pakeitė vartotojo „Administrator“ slaptažodį, sukūrė naują vartotoją „CCT-Admin“, sistemoje atliko ir kitus neleistinus veiksmus (2 t., b. l. 11–14). Atsižvelgdama į šias byloje nustatytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatuoja, kad E. J. padaryto nusikaltimo pavojingumo nemažina tai, kad byloje nebuvvo pareikštasis civilinis ieškinys.

*Dėl BK 198 straipsnio („Neteisėtas elektroninių duomenų perėmimas ir panaudojimas“) taikymo*

27. Pagal kasacinių skundo teiginius, byloje nenustatyta, kad E. J. būtų fiksavęs, perėmęs ir panaudojęs neviešus elektroninius duomenis. Kasaciniame skunde taip pat teigiami, kad paskyros „Administrator“ vartotojo teisės nelaikytinos BK 198 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos dalyku, nes tai nėra elektroniniai duomenys, o nesant bent vieno nusikalstamos veikos sudėties požymio, asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Be to, anot kasatoriaus, neįrodžius elektroninių duomenų perėmimo, neįmanoma inkriminuoti ir tokių duomenų panaudojimo veikos.
28. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl veikų – neviešų elektroninių duomenų perėmimo ir panaudojimo – aiškinimo, atkreipia dėmesį į tai, kad BK 198 straipsnio 1 daileyje nurodytos pavojingos veikos yra alternatyvios, todėl baudžiamajai atsakomybei pagal šį BK straipsnį kilti pakanka bent vienos iš jų padarymo. Toks pavojingų veikų aprašymas dispozicijoje reiškia ir tai, kad kiekviena jų turi savarankišką turinį, vienai iš alternatyvių veikų konstatuoti neturi įtakos tai, ar yra įrodyta kažkuri kita alternatyvi veika. Atitinkamai nepagrįstais laikytini kasacinių skundo argumentais, kad elektroninių duomenų panaudojimo veika neinkriminuotina, jei neįrodytas elektroninių duomenų perėmimas, – šios veikos yra įrodinėjamos atskirai, nė viena jų negali būti preziumuojama ar paneigiamai tik dėl to, kad yra nustatyta (ar nenustatyta) kažkuri iš jų. Šių veikų aiškinimo aspektu aktualu ir tai, kad elektroninių duomenų panaudojimas yra galimas ne tik juos prieš tai perėmus, bet ir tokius duomenis neteisėtai išgijus ar pasisavinus. Ne mažiau aktualu ir tai, kad elektroninių duomenų perėmimo veika yra pirmiausia siejama su informacinių

- sistemoje perduodamų elektroninių duomenų gavimu (Direktyvos 2013/40/ES 6 straipsnis, Konvencijos dėl elektroninių nusikalstymų 3 straipsnis). Toks duomenų pobūdis inkriminuojant šią veiką byloje turi būti įrodytas.
29. Nagrinėjamoje byloje BK 198 straipsnio 1 dalies taikymo aspektu aktualu tai, kad alternatyvios – stebėjimo, fiksavimo, perémimo, įgijimo, laikymo, pasisavinimo, paskleidimo ar kitokio panaudojimo – veikos turi būti padaromos su šio straipsnio disposicijoje nurodytu nusikalstamos veikos dalyku – neviešais elektroniniais duomenimis. Elektroniniai (kompiuteriniai) duomenys – tai bet kokia faktų, informacijos ar sąvoką pateiktis tokiu pavidalu, kad juos būtų galima apdoroti kompiuterine sistema, taip pat programa, pagal kuria kompiuterinė sistema gali atliki tam tikrą funkciją (Direktyvos 2013/40/ES 2 straipsnio b punktas). E. J. pagal BK 198 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad jis fiksavo ir perémė paskyros „Administrator“ vartotojo teises ir šiuos neviešus elektroninius duomenis panaudojo neteisėtai sukurdamas naują paskyrą („CKT-admin“ vartotoją). Teisėjų kolegija sprendžia, kad minėtos vartotojo teisės, kurios E. J. buvo suteiktos neteisėtai prisijungus prie kompiuterio, nelaikytinos neviešais elektroniniais duomenimis BK 198 straipsnio prasme. Šiuo aspektu pažymétina, kad automatinio kompiuterinių duomenų tvarkymo vykdymas informacinėje sistemoje yra pagristas joje įdiegta programine įranga; ši įranga, ivertinus visumą aplinkybių, gali būti laikoma informacinės sistemos dalimi (Direktyvos 2013/40/ES 2 straipsnio a punktas); pagal šioje byloje nustatytas aplinkybes, būtent sistemoje nustatytais konfigūravimais apibrėžtas atitinkamų, ne išimtis ir „Administrator“ paskyros, vartotojų teisių lygis. E. J. galimybės kompiuterių valdyti administratoriaus teisėmis buvo suteiktos neteisėtai prisijungus prie informacinės sistemos, taigi tokiai teisių gavimas ir galimybės jomis naudotis pirmiausia yra tiesiogiai susiję su E. J. neteisėtос prieigos prie sistemos veiksmais (BK 198<sup>1</sup> straipsnis). Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad byloje nenustatyta, jog, neteisėtai prisijungęs prie kompiuterio, E. J. būtų gavęs kitus šioje sistemoje laikomus neviešus elektroninius duomenis. Todėl E. J. byla dėl nusikalstamos veikos, nustatytos BK 198 straipsnio 1 dalyje, padarymo nutrauktina, nes nepadaryta nusikalstama veika, turinti nusikalstimo ar baudžiamoji nusižengimo požymių (BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punktas), dėl to pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimai keistini. Nors, teisėjų kolegijos nuomone, E. J. tolesniuose veiksmuose sistemoje galima įžvelgti neteisėto poveikio elektroniniams duomenims požymių, t. y. kitos nusikalstamos veikos, nurodytos BK 196 straipsnyje, požymių, tačiau šioje byloje kaltinimas pagal pastarąjį straipsnį jam pateiktas nebuvo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojos proceso kodekso 382 straipsnio 2 ir 6 punktais,

n u t a r i a :

Pakeisti Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. rugsėjo 19 d. nuosprendį ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 4 d. nutartį:

Panaikinti nuosprendžio ir nutarties dalis, kuriomis E. J. nuteistas pagal BK 198 straipsnio 1 dalį ir jam paskirta bausmė – 60 MGL (2259,60 Eur) dydžio bauda, paskirtos bausmės subendrintos ir paskirta galutinė bausmė.

Nutraukti E. J. bylą pagal BK 198 straipsnio 1 dalį, vadovaujantis BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymį.

Pašalinti iš kaltinimo dėl BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikalstamos veikos padarymo aplinkybę, kad E. J., turėdamas tikslą daryti nusikalstamas veikas, nustytas BK 198 straipsnio 1 dalyje ir 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalyje, išgijo programinę įrangą, tiesiogiai pritaikytą nusikalstamoms veikoms daryti.

Sumažinti E. J. pagal BK 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalį paskirtą baudą iki 50 MGL (1883 Eur) dydžio.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 4 dalimis, bausmes, paskirtas pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį ir 198<sup>2</sup> straipsnio 1 dalį, subendrinti iš dalies jas sudedant ir paskirti E. J. subendrintą bausmę – 70 MGL (2632,20 Eur) dydžio baudą.

Kitas Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. rugėjo 19 d. nuosprendžio ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 4 d. nutarties dalis palikti nepakeistas.

## 2.7. Melagingi skundas, pareiškimas, pranešimas, parodymai, išvados ir vertimas (BK 235 straipsnis)

Aplinkybės, dėl kurių asmenys negali būti apklausiami kaip liudytojai (BPK 80 straipsnis)

*Užtikrinant specialiajam liudytojui teisinį tikrumą baudžiamajame procese, toks asmuo turi žinoti savo procesinę padėtį dėl visų tiriamų galimai padarytų nusikalstamų veikų.*

*Specialiojo liudytojo teisinė padėtis lemia, kad toks liudytojas teisme gali būti apklausiamas bendra tvarka tik tuomet, kai teismui ir kitiemis proceso dalyviams nekyla abejonių dėl jo procesinės padėties ir kai toks asmuo iš tiesų gali būti apklausiamas kaip neutralus liudytojas. Jei bylos nagrinėjimo teisme metu asmuo gali duoti parodymus ir apie savo paties galbūt padarytą nusikalstamą veiką, jis negali būti įspėjamas dėl atsakomybės už melagingų parodymų davimą ir apklausiamas kaip liudytojas bendra tvarka, išskyrus atvejus, kai jis sutinka duoti tokius parodymus, taikant BPK 82 straipsnio 3 dalyje nurodytus liudijimo ypatumus.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-259-942/2019

Teisminio proceso Nr. 1-02-2-001100-2018-8

Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.20.5.1;  
2.1.7.4.1; 2.4.2.1; 2.4.7 (S)

# LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

## NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gruodžio 10 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, sudedanti iš teisėjų Arvydo Daugėlos (kolegijos pirmininkas), Eligijaus Gladučio ir Aurelijaus Gutausko (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Giedriui Tarasevičiui,

išteisintajai E. K., jos gynėjui advokatui Remigijui Merkevičiui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotą nusikaltimą ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Nérijaus Puškoriaus kasacinį skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 31 d. nuosprendžio, kuriuo E. K. dėl kaltinimo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 235 straipsnio 1 dalį išteisinta kaip nepadariusi veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

Taip pat skundžiama Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 21 d. nutartis, kuria Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotą nusikaltimą ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro Giedriaus Tarasevičiaus apeliacinis skundas atmestas.

Teisėjų kolegija, išklausiusi prokuroro, prašiusio kasacinį skundą tenkinti, išteisintosios ir jos gynėjo, prašiusių kasacinį skundą atmesti, paaiškinimą,

n u s t a t ē :

### I. Bylos esmė

- E. K. buvo kaltinama tuo, kad ji Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. sausio 9 d. posėdyje, prieš tai būdama įspėta dėl BK 235 straipsnio 1 dalyje nustatytos atsakomybės už melagingą parodymą davimą, apklausiana kaip liudytoja S. G. baudžiamojoje byloje Nr. 1-145-1011/2018 apie S. G. veiksmus, siekdama palengvinti jo teisinę padėtį ar iš viso padėti jam išvengti baudžiamosios atsakomybės, sąmoningai davė faktinėms bylos aplinkybėms prieštaraujančius parodymus. Ji tyčia melagingai parodė, kad S. G. nė vieno iš bute (*duomenys neskelbtini*) esančių asmenų ant žemės neguldė, fizinės ir (ar) psichinės prievaratos prieš nukentėjusiuosis S. A., G. P., M. A., I. Z., E. V., R. A., E. R. nenaudojo, niekam nebuvo smūgiuota, įspirta ar padarytas kitoks sužalojimas, nebuvo naudojamos nei dujos, nei kitos specialiosios priemonės, kad pagal iškvietimą dėl dujų papurškimo sugrįžus prie (*duomenys neskelbtini*) esančio namo (*duo-*

*menys neskelbtini)* pamatė jaunuolį (E. R.), kuris keikėsi, rėkavo, triukšmavo, dėl to jam buvo surašytas administracinių teisės pažeidimo protokolas.

## II. Kasacnio skundo argumentai

2. Kasacniu skundu Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikalstymų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiasis prokuroras N. Puškorius prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir baudžiamają bylą perduoti iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorius skunde nurodo:
  - 2.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ikiteisminio tyrimo metu surinktus duomenis analizavo neišsamiai ir šališkai, dėl E. K. statuso kaitos baudžiamajame procese pasiskė paviršutiniškai, neatsižvelgdami į jos procesinio statuso kaitos priežastis bei pagrindus, į šios kaitos teisinę reikšmę, nesigilindami į išteisintosios poziciją (žinant pilietines teises, tačiau nereikiant prieštaravimų dėl statuso apklausos metu) dėl jos, kaip liudytojos, apklausos S. G. baudžiamojoje byloje, į jos psichinį valinį santykį su jos pasirinktu elgesio modeliu ir siekiamomis pasekmėmis, t. y. į jos sąmoningą ir kryptingą siekį iškraipyti teisingo proceso esmę, pastangas duoti S. G. teisinančius, tačiau objektyviai ir akivaizdžiai faktinių aplinkybių neatitinkančius parodymus. Teismai baudžiamosios bylos duomenis analizavo atsietai vienus nuo kitų, tik E. K. teisinančiu aspektu, duomenų, gautų iš vienų šaltinių, nelygino su duomenimis, gautais iš kitų šaltinių, neatsižvelgę į įvykių chronologiją ir baudžiamajį procesą (galutinių sprendimų priėmimo, jų apskundimo, įsiteisėjimo ir kt.) reglamentuojančias nuostatas, į E. K. pasirinktą elgesio modelį ir veikimą tiesiogine tyčia. Taip pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nesilaikė išsamaus aplinkybių išnagrinėjimo bei įrodymų visumos vertinimo principų ir pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 1, 3, 4, 5 dalį, 305 straipsnio 3 dalies 2, 3 punktų nuostatas. Apeliacinės instancijos teismas nesilaikė BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatų, nes bylos aplinkybių neišnagrinėjo tiek, kiek to buvo prašoma apeliaciniu skundu, taip pat BPK 332 straipsnio 3, 5 dalijų reikalavimų.
  - 2.2. Be to, abiejų instancijų teismai netinkamai pritaikė baudžiamajį įstatymą, nes nukrypo nuo teismų suformuotos praktikos vertindami BPK 80 straipsnio 1 punkto ir 82 straipsnio 3 dalies pagrindais apklaustų asmenų ir asmenų, dėl kurių ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, parodymus. Dėl to teismai padarė neteisingas išvadas ir, esant pagrindui E. K. veiksmus kvalifikuoti pagal BK 235 straipsnio 1 dalį, to nepadarė.
  - 2.3. Ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje Nr. 1-145-1011/2018 pradėtas 2016 m. vasario 23 d. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Imuniteto skyriuje dėl galbūt padarytos BK 228 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos gavus S. A. pareiškimą, kad 2016 m. vasario 20 d. apie 2.00 val. atvykę pagal iškvietimą dėl triukšmo į butą (*duomenys neskelbtini*) Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Elektrėnų polici-

jos komisariato pareigūnai įsiveržė į butą, apgadino durų spyną, panaudojo specialiasias priemones ir sužalojo bute esančius tris asmenis, šie dėl patirtų sužalojimų kreipėsi į medikus. Vertinant šį faktą pažymétina, kad, priešingai dokumentų, susijusių su ikiteisminio tyrimo pradėjimu (S. A. pareiškimas, rezoliucijos dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, pranešimas prokurorui apie pradėtą ikiteisminį tyrimą ir kt.), turiniui, skundžiamame pirmosios instancijos teismo nuosprendyje konstatuota, kad tą dieną E. K. buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 300 straipsnio 1 dalį dėl dokumento suklastojimo ar disponavimo suklastotu dokumentu.

- 2.4. Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro 2016 m. balandžio 6 d. nutarimu nutarta E. K. apklausti BPK 80 straipsnio 1 punkto ir 82 straipsnio 3 dalies pagrindais (t. y. kaip liudytojų apie jos pačios galbūt padarytą nusikalstamą veiką). Pažymétina, kad tokis nutarimas priimtas atsižvelgiant į esminę aplinkybę – duomenų, kurių pagrindu E. K. būtų suteiktas įtarimojo statusas, nepakankamumą.
- 2.5. 2016 m. balandžio 14 d., dalyvaujant advokatui, E. K. apklausta BPK 80 straipsnio 1 punkto ir 82 straipsnio 3 dalies pagrindais. Iš E. K. apklausos protokolo matyti, kad prievara prieš ją dėl parodymų davimo nebuvo naujojama – parodymus ji davė pati, laisva valia, suvokdama, kad jos parodymai atliekamame ikiteisminiame tyrime bus vertinami kaip įrodymai. Pažymétina, kad prieš apklausą E. K., dalyvaujant gynėjui, buvo išaiškinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalies nuostata, draudžianti versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius, BPK 80 straipsnio 1 punkto nuostata, kad asmuo gali būti apklausiamas kaip liudytojas apie savo paties galimai padarytą nusikalstamą veiką tik esant jo sutikimui, taip pat kitos liudytojo teisės bei pareigos. Šių nuostatų išaiškinimą E. K. patvirtina teisių ir pareigų liudytojui BPK 80 straipsnio 1 punkto ir 82 straipsnio 3 dalies pagrindais išaiškinimo protokolas, kurį tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai ignoravo. Teismai neaptarė šio protokolo nei teisinės, nei faktinės reikšmės situacijos vertinimui ir šio svarbaus procesinio dokumento net nepaminėjo, nors jis yra vienas iš esminių dokumentų vertinant proceso dalyvio supažindinimo su savo teisėmis klausimą.
- 2.6. 2017 m. vasario 3 d. E. K. buvo įteiktas pranešimas apie įtarimą galbūt padarius BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką ir tą pačią dieną ji, dalyvaujant gynėjui, davė parodymus dėl jai pareikšto įtarimo esmės. Iš apklausos protokolo matyti, kad prievara E. K. dėl parodymų davimo nebuvo naudojama – parodymus ji davė pati, laisva valia, suvokdama, kad jos parodymai atliekamame ikiteisminiame tyrime bus vertinami kaip įrodymų šaltinis. Pažymétina, kad prieš apklausiant E. K., kaip įtariamają, dalyvaujant gynėjui, jai ne tik buvo išaiškintos jos, kaip įtariamosios, BPK 21 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos teisės, bet ir įteiktas teisių įtariamajam išaiškinimo protokolo priedas, kuriame išsamiai atskleistas visų šių teisių turinys. E. K. parodymus davė žinodama, kad duoti parodymus yra įtarimojo teisė, o ne pareiga, kad įtariamasis, nusprendęs duoti parodymus, turi teisę neatsakyti į atskirus

- klausimus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šio svarbaus procesinio dokumento skundžiamuose nuosprendyje ir nutartyje kaip įrodymų šaltinio net nepaminėjo, nors jis neabejotinai taip pat yra vienas iš esminių dokumentų vertinant proceso dalyvio supažindinimo su savo teisėmis klausimą.
- 2.7. Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikalstamų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro 2017 m. vasario 9 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas E. K. nutrauktas konstatavus, kad ji nepadarė BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos. Apie ikiteisminio tyrimo nutraukimą E. K. ir jos gynėjas buvo informuoti tą pačią dieną išsiunčiant jiems nutarimą.
  - 2.8. Duoti parodymus S. G. baudžiamojoje byloje ją nagrinėjant teisme E. K. buvo kviečiama tenkinant kaltinamojo ir jo gynėjo prašymą. I apklausą teisme E. K. buvo kviečiama šaukimiui aiškiai nurodant, kad ji kviečiama kaip liudytoja. E. K. buvo žinomas baudžiamosios bylos, kurioje liudyti ji kviečiama, numeris, taip pat tai, kad ji kviečiama duoti parodymus S. G. baudžiamojoje byloje dėl įvykių, kurių stebėtoja pati buvo. I teismą ji atvyko laisva valia, niekieno neverčiama. E. K., žinodama tiek jai anksčiau išaiškintas liudytojo, kuris gali duoti parodymus apie savo paties galbūt padarytą nusikalstamą veiką, tiek jai anksčiau išaiškintas įtarimojo, tiek prieš apklausą teisme išaiškintas liudytojo procesines teises ir pareigas, taip pat iš esmės žinodama savo Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą pilietinę teisę atsisakyti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius, prieš apklausą jokių pareiškimų ar pastabų dėl savo statuso, t. y. dėl savo, kaip liudytojos, apklausos, nepareiškė, neatsisakė atsakinėti į klausimus ir pan.
  - 2.9. Iš S. G. baudžiamojoje byloje esančio 2018 m. sausio 9 d. teisiamoji posėdžio protokolo, teisiamoji posėdžio garso įrašo ir šio įrašo apžiūros protokolo matyti, kad prieš E. K. prievara nebuvu naudojama – parodymus ji davė laisva valia, reaguodama į teismo prašymą papasakoti apie įvykius nuo atvykimo iki išvykimo. Šie duomenų šaltiniai patvirtina, kad duoti parodymus ir būti apklausiamai kaip liudytoja E. K. sutiko būdama įspėta dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingų parodymų davimą, žinodama, kad asmuo, turintis pagrindą manyti, kad tais parodymais gali pakenkti pats sau, gali atsisakyti duoti parodymus arba atsisakinti į atskirus klausimus.
  - 2.10. Tai, kad E. K. parodymai nebuvu išgauti prievara, o buvo jos pačios apsisprendimo ir noro taip veikti pasekmė, patvirtina ir jos sutikimai duoti parodymus apklausiant ją kaip liudytoją BPK 80 straipsnio 1 punkte ir 82 straipsnio 3 dalyje nurodytais pagrindais, o vėliau ir kaip įtariamają, t. y. net tada, kai jai buvo išaiškinta jos teisė parodymų visai neduoti.
  - 2.11. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. liepos 24 d. įsakymu Nr. 1-153 patvirtintų Rekomendacijų dėl pranešimo apie įtarimą parengimo ir nusikalstamų veikų perkvalifikavimo ikiteisminio tyrimo metu 4 punkte nurodyta, kad pranešimas apie įtarimą yra vienas iš dokumentų, kuriuo asmeniui suteikiamas procesinis įtarimojo statusas. Pranešimu apie įtarimą užtikrinama įtarimojo teisė žinoti, kuo jis yra įtaromas, įta-

riamasis informuojamas apie kitas turimas teises, o 7 punkte – kad naujas (patikslintas ar galutinis) pranešimas apie įtarimą įteikiamas tuo atveju, kai keičiasi įtarimo turinys (BPK 187 straipsnio 2 dalis). Įteikus paskesnį pranešimą apie įtarimą, ankstesnis pranešimas apie įtarimą netenka galios. Šių rekomendacijų 12 (*turėtų būti* – 11.3) punkte įtvirtinta, kad galutinis veikos kvalifikavimas ikiteisminio tyrimo metu įtvirtinamas procesiniame dokumente, kuriuo baigama baudžiamojo proceso ikiteisminio tyrimo stadija (kaltinamajame akte, pareiškime dėl proceso užbaigimo baudžiamuoju įsakymu, pareiškime dėl bylos nagrinėjimo pagreitinto proceso tvarka, nutarime dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo), arba procesiniame dokumente, kuriuo baigiamas baudžiamasis procesas (nutarime nutraukti ikiteisminį tyrimą). Akivaizdu, kad tokiais dokumentais fiksuojama ikiteisminiam tyrimui vadovavusio prokuroro pozicija dėl trauktinės baudžiamosios atsakomybės asmenę, dėl jų baudžiamosios atsakomybės buvimo pagrindą, dėl tai patvirtinančių duomenų ir pan.

- 2.12. Ikiteisminis tyrimas baudžiamojuje byloje Nr. 1-145-1011/2018 nuo pat pradžių iš esmės buvo atliekamas būtent dėl galimo piktnaudžiavimo, tačiau jo metu pranešimas apie įtarimą E. K. buvo paskelbtas tik dėl tos nusikalstamos veikos, kurios padarymu ją buvo galima įtarti. Iki pat ikiteisminio tyrimo baudžiamojuje byloje užbaigimo įtarimas E. K. nebuvo tikslinamas ar plečiamas. Užbaigiant ikiteisminį tyrimą kaltinamasis aktas E. K. nebuvo surašytas – ikiteisminis tyrimas dėl jos užbaigtas priimant nutarimą ikiteisminį tyrimą nutraukti. Šis nutarimas nebuvo skundžiamas, todėl, pasibaigus jo apskundimo terminui ir nutarimui įsitempijus, atsirado BPK 3 straipsnio 1 dalies 8 punkte (2002 m. kovo 14 d. įstatymo redakcija) nurodyta aplinkybė, eliminuojanti galimybę persekioti E. K. baudžiamajai tvarkai už tuos pačius teisiškai jau įvertintus veiksmus.
- 2.13. Apeliacinės instancijos teismo nuomone, E. K. galimos baudžiamosios atsakomybės pagal BK 228 straipsnio 1 dalį klausimas viso proceso metu buvo aktualus dar ir dėl to, kad jos baudžiamosios atsakomybės reikalavo nukenčiujų advokatai. Vertinant tokią apeliacinės instancijos teismo poziciją pažymėtina, kad aplinkybė, jog ikiteisminio tyrimo metu E. K. baudžiamosios atsakomybės reikalavo ir nukentėjusiųjų interesams atstovaujantis advokatas, negali būti pagrindas kvestionuoti jai gresiančios atsakomybės klausimą, nes šis klausimas buvo išspręstas dar ikiteisminio tyrimo metu. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad nukentėjusiojo S. A. ir jo atstovo advokato 2017 m. vasario 24 d. prašymas pripažinti E. K. įtarimojo S. G. bendrininkę ir pareikšti jai įtarimus pagal BK 24 straipsnio 1, 6 dalis, 228 straipsnio 1 dalį ikiteisminiam tyrimui vadovavusio ir jų organizavusio prokuroro (taip pat ir palaikius valstybinį kaltinimą teismuose) 2017 m. kovo 9 d. nutarimu nebuvo patenkintas.
- 2.14. Ir nutarimas dėl ikiteisminio tyrimo dėl E. K. inkriminuotos BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos nutraukimo, ir nutarimas, kuriuo atsisakyta pareikšti jai įtarimus dėl BK 228 straipsnio 1 dalyje nurody-

- tos nusikalstamos veikos, buvo nusiųsti nukentėjusiujų atstovui advokatui, tačiau skundų dėl priimtų sprendimų nebuvu gauta.
- 2.15. Šių pirmiau nurodytų teisiškai svarbių aplinkybių pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nevertino ir dėl jų nepasisakė.
  - 2.16. Taigi, atsižvelgiant į pirmiau nurodytas aplinkybes, akivaizdu, kad E. K., būdama pareigūnė, su teisės normų taikymu susidurianti kasdienėje veikloje, pagal savo pareigybės aprašymą privalanti žinoti įstatymus ir pojistatyminius teisės aktus, ypač teisėsaugos srityje, praėjus beveik metams nuo ikiteisminio tyrimo jos atžvilgiu nutraukimo, vadovaudamasi tiek elementariomis logikos taisyklėmis, tiek teisiniu reglamentavimu, neturėjo objektyvaus pagrindo manyti, kad, jos atžvilgiu nutraukus ikiteisminį tyrimą, o byla dėl įvykių, kurių stebėtoja ji buvo, perdayus nagrinėti teisme tik dėl S. G., jos procesinė padėtis galėtų keistis, t. y. kad jai vis dar galėtų gręsti baudžiamojiatsakomybė dėl 2016 m. vasario 20 d. įvykių. Dėl to néra pagrindo teigti, kad, 2017 m. vasario 9 d. nutarimu E. K. atžvilgiu nutraukus ikiteisminį tyrimą BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2002 m. kovo 14 d. įstatymo redakcija) ir 212 straipsnio 1 dalyje (*turėtų būti – 1 dalies 1 punkte*) nurodytais pagrindais, ji būtų turėjusi pagrindą manyti, kad ir toliau gali būti vykdomas jos baudžiamasis persekojimas.
  - 2.17. Iš baudžiamosios bylos ir analizuojamų aplinkybių matyti, kad įtarimas E. K. buvo pareikštas tik po to, kai ji buvo apklausta kaip liudytoja, galinti duoti parodymus apie savo pačios galbūt padarytą nusikalstamą veiką, atlikus kitus veiksmus ikiteisminiam tyrimui reikšmingoms aplinkybėms nustatyti, iš esmės pabaigus ikiteisminį tyrimą ir susiformavus objektyviai pagrįstai išvadai, kad jos veiksmai negali būti tapatinami su S. G. veiksmais, kad néra jokio realaus pagrindo (nei faktinio, nei teisinio) jos veiksmus vertinti kaip piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi ar kaip kitokio pobūdžio nusikalstamą veiką valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. Pažymėtina, kad ikiteisminio tyrimo baudžiamojuje byloje Nr. 1-145-1011/2018 metu E. K. buvo pranešama apie visus dėl jos priimtus procesinius sprendimus ir jai buvo žinoma, kad ji néra kaltinama kokios nors nusikalstamos veikos padarymu, kad ikiteisminis tyrimas jos atžvilgiu užbaigtas.
  - 2.18. Taigi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvada, kad duodama parodymus teisme E. K. turėjo pagrindą nerimauti dėl savo teisinės padėties ir gresiančiosatsakomybės, yra nepagrįsta ir priestarauja faktinėms bylos aplinkybėms, nes, kaip minėta, jos veiksmai buvo teisiškai galutinai įvertinti priemus nutarimą jos atžvilgiu nutraukti ikiteisminį tyrimą ir, tokiam nutarimui įsiteisėjus, atsirado BPK 3 straipsnio 1 dalies 8 punkte (2002 m. kovo 14 d. įstatymo redakcija) nurodyta aplinkybė, eliminuojanti galimybę persekioti E. K. baudžiamają tvarką už tuos pačius teisiškai jau įvertintus veiksmus.
  - 2.19. Nesutiktina ir su teismų vertinimu, kad 2018 m. sausio 9 d. teisiamojo posėdžio metu liudytojai E. K. užduotų klausimų formuliuotės ir jų turinys sudaro pakankamą pagrindą manyti, jog ji buvo apklausiamana ne tik dėl kaltinamojo S. G., bet ir dėl savo pačios galbūt neteisėtų veiksmų. Kaip jau buvo minėta,

iki parodymų davimo teisme E. K. veiksmai jau buvo teisiškai įvertinti galutiniu ir neskundžiamu procesiniu sprendimu. Be to, nagrinėjamu atveju ne mažiau svarbu ir tai, kad baudžiamąsias bylas teismai nagrinėja atsižvelgdami į pareikštų kaltinimų ribas. Baudžiamomoje byloje, kurioje kaltinamasis aktas buvo surašytas S. G., kaltinimai E. K. nebuvu pareikšti, jos apklausos teisme metu nebuvu priežasties dar kartą vertinti jos veiksmus. Nesant jai surašyto kaltinamojo akto, tam nebuvu nei teisinio, nei faktinio pagrindo. Tieki siūlymas E. K. papasakoti, kas jai žinoma byloje, tiek klausimai (po jos laisva valia duotų parodymų) buvo orientuoti į siekį išsiaiškinti kaltinimų S. G. pagrįstumą ir tinkamai įvertinti jo, o ne E. K. veiksmus. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad ir skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje pripažista, kad teismas, 2018 m. sausio 9 d. S. G. baudžiamomoje byloje kaip liudytoją apklausdamas E. K., siekė nustatyti tai, kas jai žinoma byloje, nustatyti su S. G. pateiktais kaltinimais susijusias aplinkybes. Taigi E. K. apklausos tikslas buvo tik siekis išsiaiškinti, ar S. G. naudojo fizinę ir psichinę prievertą.

- 2.20. Atsižvelgus į pirmiau nurodytas aplinkybes, konstatuotina, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai padarė nepagrįstą išvadą, jog apklausos dieną teisme E. K. buvo kokia nors nauja ir (ar) pakartotinė, o tuo labiau reali grėsmė kilti klausimui dėl jos atsakomybės. Kartu šiame kontekste pažymėtina, kad duodama parodymus teisme E. K. nurodė tokias pat aplinkybes, kaip apklausiamai ikiteisminio tyrimo baudžiamomoje byloje Nr. 1-145-1011/2018 metu ir surašydama paaiškinimą tarnybiniam patikrinimui.
- 2.21. Priešingai nei nurodoma skundžiamuose teismų sprendimuose, sutikdama duoti parodymus teisme E. K. suvokė, kad jos parodymus teismas vertins kaip duomenų (įrodymu) šaltinį, kad jie gali turėti realias pasekmes, kad išstatomas ar kiti teisės aktai nesuteikia teisės melagingai liudyti teismui (kokis bebūtų asmens statusas), kad asmuo, duodantis melagingus parodymus, trukdo objektyviai įvertinti nagrinėjamas aplinkybes ir įgyvendinti teisingumą. Taigi E. K. galėjo ir turėjo suvokti ne galimą atsakomybės dėl 2016 m. vasario 20 d. įvykių grėsmę, bet grėsmę už melagingų parodymų davimą. Tokia E. K. valios išraiška vienareikšmiškai rodo jos tyčią veikti laisva valia, savo pačios pasirinktu būdu.
- 2.22. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, negalima teigti, kad tikimybė, jog E. K. liudijimas teisme bus pagrindas pateikti kaltinimus jai pačiai pagal BK 228 straipsnio 1 dalį, 300 straipsnio 14 (*turėtų būti – 1*) dalį, yra tik hipotetinė.
- 2.23. Šiame kontekste pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad apeliacinės instancijos teismas E. K. neva gresiančios atsakomybės klausimą nagrinėjo analizuodamas S. G. pateiktą kaltinimą, o ne pačios E. K. veiksmus, nors teisinėje, demokratinėje visuomenėje taip nėra ir negali būti, nes kiekvienas asmuo yra atsakingas tik už savo paties veiksmus ar neveikimą, asmeniu negali būti perkeliami kito asmens veiksmai, jo kaltė negali būti analizuojama pagal kito asmens atsakomybės ribas.
- 2.24. Be to, apeliacinės instancijos teismas, grįsdamas pirmiau nurodytą išvadą, mini generalinio prokuroro įsakymu patvirtintų rekomendacijų 17 punk-

tą, tačiau nenurodo, kokios tai konkretiai rekomendacijos. Skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje nesant aiškiai įvardyto teisės akto galima tik daryti prielaidą, kad, kaip ir nurodoma pirmosios instancijos teismo nuosprendyje, turimos omenyje generalinio prokuroro 2008 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. I-8 patvirtintos Rekomendacijos dėl liudytojo apklausos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 80 straipsnio 1 punkte ir 82 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka (toliau – ir 2008 m. sausio 9 d. rekomendacijos).

- 2.25. Skundžiamuose teismų sprendimuose teigama, kad, vadovaujantis pirmiu nurodytų rekomendacijų nuostatomis, E. K. po jos, kaip liudytojos, apklausos BPK 80 straipsnio 1 punkte ir 82 straipsnio 3 dalyje nurodytais pagrindais nebuvo pranešta apie jos statuso pasikeitimą. Pažymėtina, kad abiejų instancijų teismai nepagrįstai taikė 2008 m. sausio 9 d. rekomendacijų nuostatas, nes šios nuostatos taikytinos atliekant ikiteisminį tyrimą, o E. K., kaip liudytojos, apklausa buvo atliekama bylą nagrinėjant teisme. Be to, šių rekomendacijų nuostatos dėl asmens, kuris buvo apklaustas kaip specialusis liudytojas, informavimo apie jo statuso pasikeitimą taikytinos tais atvejais, kai ne bet kokioje baudžiamojo proceso stadijoje, o tariant ikiteisminį tyrimą po asmens, kaip specialiojo liudytojo, apklausos toks asmuo ir toliau dalyvauja procese ir tokį asmenį ketinama apklausti kaip liudytoją bendra tvarka ar néra pagrindo tokį asmenį apklausti kaip liudytoją bendra tvarka, taip pat néra pagrindo jį pripažinti įtariamuoju. Tuo tarpu E. K. po jos, kaip liudytojos, apklausos BPK 80 straipsnio 1 punkte ir 82 straipsnio 3 dalyje nurodytais pagrindais tapo įtariamaja paskelbiant apie tai jai pačiai, todėl nebuvvo pagrindo taikyti pirmiau nurodytas 2008 m. sausio 9 d. rekomendacijų nuostatas ir informuoti ją apie jos statuso pasikeitimą dar kokiui nors atskiru pranešimu. Pažymėtina, kad, priešingai teismų išvadoms, tų pačių rekomendacijų 19 straipsnyje nustatyta, kad jei būtinybė apklausti specialųjį liudytoją, kuris ikiteisminio tyrimo metu nebuvo apklaustas kaip liudytojas bendra tvarka ar jam nebuvo suteiktas įtariamojo statusas, iškyla bylos nagrinėjimo teisme metu, prokuroras, esant atitinkamiems procesiniams pagrindams, gali prašyti teismo apklausti tokį asmenį kaip liudytoją bendra tvarka.
- 2.26. Skundžiamuose teismų sprendimuose akcentuojama prokuroro pozicija sprendžiant klausimą dėl E. K. apklausos teisme tikslinguo, tačiau, atsižvelgiant į pirmiau nurodytų rekomendacijų 19 straipsnio nuostatas ir BPK nuostatas, reglamentuojančias liudytojo statusą ir jo apklausą, néra pagrindo teigti, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas, 2018 m. sausio 19 d. S. G. baudžiamojoje byloje apklausdamas E. K. kaip liudytoją, padarė teisės takiymo klaidą. E. K. statusas, apklausiant ją teisme 2018 m. sausio 9 d., buvo neutralus – ji buvo apklausiamama apie S. G. veiksmus 2016 m. vasario 20 d. apie 2.00 val. bute, esančiame (*duomenys neskelbtini*), ir po to. Kitaip tariant, kaip ir nustatyta BPK 78 straipsnyje, ji buvo apklausiamama ne kaip asmuo, galintis duoti parodymus apie savo paties galbūt padarytą nusikaltamą veiką, bet kaip asmuo, apie kurį buvo duomenų, kad jis gali žinoti

kokių nors reikšmės bylai išspręsti turinčių aplinkybių apie kitam asmeniui inkriminuojamas nusikalstamas veikas.

- 2.27. Skundžiamame nuosprendyje pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad manymą dėl E. K. gresiančios atsakomybės sustiprina ir aplinkybė, jog klausimai jai buvo užduodami apie įvykius, kuriuose ji kartu su kolega S. G. pati dalyvavo, ir bet koks neigiamą atspalvį turintis jos atsakymas apie S. G. galbūt neteisėtus veiksmus jai, kaip Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Elektrėnų policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus Patrulių būrio vyriausiajai patrulei, reikštų ir jos, kaip policijos pareigūnės, tam tikrų pareigų netinkamą atlikimą ar tam tikrų pareigų neatlikimą ir jai pačiai kylančią ar gresiančią teisinę atsakomybę. Pažymėtina, kad procesinis sprendimas negali būti motyvuojamas prielaidomis, jog praktikoje yra nuolatinio baudžiamojo persekcionimo galimybė, kai subjektas, kuriam priimamas galutinis ir neskundžiamas procesinis sprendimas ikiteisminio tyrimo metu, yra paliekamas abejotinos būsenos, kuri suponuoja teisinių netikrumo būseną dėl galbūt ateityje gresiančios tariamos baudžiamosios atsakomybės, taip sudarant objektyvią būseną, kai toks asmuo negali atliliki pilietinių teisių ar pareigų, t. y. kaip ir šiuo atveju duoti teisingus ir objektyvią situaciją atitinkančius parodymus.
- 2.28. Pirmiau nurodyta pirmosios instancijos teismo išvada prasilenkia su elementaria logika ir objektyviai nustatytomis aplinkybėmis, nes, kaip minėta, E. K. veiksmai dėl 2016 m. vasario 20 d. įvykių jau buvo įvertinti teisiškai, o niekieno neverčiama ir laisva valia duodama melagingus parodymus teisme, ji vienareikšmiškai veikė ne tarnybos, ne valstybės, ne visuomenės, bet išskirtinai S. G. interesais, suprato, kad melagingai liudydama, t. y. veikdama pavojingai ir nusikalstamai, ji klaidins teismą, trukdys įvykdinti teisingumą, gali padėti S. G. išvengti baudžiamosios atsakomybės ir taip trukdys įgyvendinti baudžiamojo proceso paskirtį. Taigi E. K., sutikdama duoti parodymus ir melagingai liudydama, sąmoningai siekė taip veikti.
- 2.29. Iš Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalies, BPK 80 straipsnio 1 punkto nuostatų akivaizdu, kad, priešingai nei išprastais atvejais, liudytojas su įstatymo nurodytais ypatumais turi ne pareigą, bet teisę duoti parodymus, tačiau teisės aktuose niekur nenustatyta teisė tokiam liudytojui duoti melagingus parodymus išvengiant baudžiamosios atsakomybės, jei jam tokia grėsmė buvo žinoma, jei jis apie tai buvo tinkamai išpėtas ir jei savo apsisprendimu ir laisva valia tokius parodymus davė. Asmuo, atitinkantis pirmiau nurodytose nuostatose įtvirtintus ypatumus ir sutinkantis duoti parodymus, tebeturėdamas pareigą netrukdyti baudžiamajam procesui, teisingumo siekimui ir įvykdymui, neigyja teisės piktnaudžiauti savo statusu. Pažymėtina, kad ir Konstitucijos 28 straipsnyje nustatyta, kad įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Teisingas ir objektyvus procesas, adekvatus ir teisingas poveikio priemonių kaltininkui taikymas, neabejotinai sietinas su nukentėjusiųjų konstitucine teise tikėtis teisingo ir objektyvaus proceso, kalto asmens išaiškinimo ir poveikio priemonių jam taikymo.

- 2.30. Taigi, atsižvelgiant į pirmiau išdėstytius argumentus, konstatuotina, kad formuojant teismų praktiką pagal skundžiamus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus būtų iškraipomi teisinės valstybės ir baudžiamojo proceso principai, atveriamas kelias teisme nebaudžiamai duoti melagingus parodymus.
- 2.31. Analizujant skundžiamą pirmosios instancijos teismo nuosprendį taip pat pažymétina, kad jis yra prieštaringas.
- 2.32. Pirmosios instancijos teismas išvadose nurodo, kad nei prieš apklausą teisme, nei šios apklausos metu E. K. nebuvu išaiškinta nei Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta kiekvieno asmens turima teisė atsisakyti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius, nei BPK 80 straipsnio 1 punkte įtvirtinta teisė neduoti parodymų prieš save patį, nors ikiteisminio tyrimo duomenys baudžiamojuje byloje Nr. 1-145-1011/2018 tai vienareikšmiškai paneigia ir patvirtina, kad E. K. tokia teisė ne tik buvo žinoma, bet ir pasirašytinai ne kartą išaiškinta. Kita vertus, pats teismas vėliau pripažista, kad teisė neduoti parodymų prieš save E. K. ikiteisminio tyrimo metu buvo išaiškinta, tačiau, teismo vertinimu, ši aplinkybė nieko nekeičia, nes tąkart ji nebuvu įspėta dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnio 1 dalį. Šie teismo argumentai yra nesuprantami, nes asmuo, apklausiamas apie savo paties galbūt padarytą nusikalstamą veiką, negali būti įspėjamas dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnio 1 dalį.
- 2.33. Net ir neakcentuojant prieš tai nurodytų pirmosios instancijos teismo motyvų ydingumo, nėra abejonių, kad, E. K. atvykus į Vilniaus miesto apylinkės teismą duoti parodymų, jai ir kaip proceso dalyvei ne kartą buvo išaiškinta, ir kaip pilietei buvo žinoma ir Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta kiekvieno asmens teisė atsisakyti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius, ir BPK 80 straipsnio 1 punkte įtvirtinta asmens teisė neduoti parodymų prieš patį save.
- 2.34. Pažymétina, kad, vadovaujantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, nustatant, ar asmuo nebuvu verčiamas duoti parodymų prieš save, svarbu įvertinti, ar tos grėsmės nėra menami, tariami, įsivaizduojami ar deklaratyvūs samprotavimai, t. y. ar tai yra tikrai realios grėsmės, turinčios tam reaalų pagrindą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-287/2008, 2K-183/2009, 2K-500/2009, 2K-236/2010, 2K-517/2010, 2K-586/2013, 2K-335-895/2015). Tokį situacijos vertinimą teisingu pripažista ir Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT), kuris byloje *Jurgelaitis prieš Lietuvą*, referuodamas savo praktiką panašiose bylose, konstatavavo, kad draudimo neduoti prieš save parodymų pažeidimas paprastai nustatomas dviem atvejais: 1) kai yra panaudojama prievara, siekiant gauti informacijos, kuri gali tapti pagrindu asmenj apkaltinti jau iškeltoje baudžiamojuje byloje arba kai tokia byla galimai bus iškelta, kitaip tariant, asmuo apklausiamas dėl veikos, kurios padarymu yra ar gali būti „apkaltintas“ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalies požiūriu; 2) kai prievara išgauta informacija ne baudžiamojopro-

ceso kontekste yra panaudojama vėliau prieš tą asmenį iškeltoje baudžiamojos byloje. Šiuo požiūriu, vertindamas pareiškėjo skundą, EŽTT visų pirma atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjas buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už melagingus parodymus, kuriuos jis davė apklaustas kaip liudytojas kito asmens baudžiamojos byloje. EŽTT vertinimu, tuo metu jis nebuvo „kalitinamas“ padaręs nusikalstamą veiką Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies požiūriu, nes prokuroro nutarimu jau buvo nuspręsta, kad jo veiksmuose nusikaltimo požymį nebuvo, o galimybė atnaujinti ikiteisminių tyrimą, kurią nustatė nacionalinė teisė, buvo tik hipotetinė. Konstatuodamas, kad G. J. nuteisimas už melagingų parodymų davimą kito asmens baudžiamojos byloje buvo suderinamas su draudimu neduoti parodymų prieš save, EŽTT pareiškėjo skundą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį pripažino aiškiai nepagrįstu ir jį atmetė.

- 2.35. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą EŽTT ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, taip pat motyvus, kuriais grindžiamas šis kasacinis skundas, akiavaizdu, kad parodymų davimo teisme dieną, t. y. 2018 m. sausio 9 d., nebuvo jokio pagrindo, tuo labiau realaus, E. K. manyti, kad ji apklausiamai ne kaip neutrali liudytoja, bet kaip potenciali įtariamoji ar asmuo, kuriam potencialiai gali gręsti baudžiamoji atsakomybė ar būti taikomos kokios nors kitos baudžiamojos pobūdžio priemonės. Taigi Vilniaus miesto apylinkės teismas, apklausudamas E. K. kaip liudytoją ir atlikdamas kitus su šia apklausa susijusius veiksmus, nei Konstitucijos, nei BPK, nei kitų teisės aktų nuostatų nepažeidė. E. K. sutikus duoti parodymus ir juos laisva valia davus, prieš parodymų davimą įspėjus ją apie įstatyme įtvirtintą atsakomybę už melagingų parodymų davimą, neabejotinai atsirado jos pareiga duoti tik teisingus parodymus ir baudžiamosios atsakomybės už žinomai melagingų parodymų davimą pagrindai.

### III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

3. Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro N. Puškoriaus kasacinis skundas atmestinas.

#### *Dėl kasacinių skundo turinio ir kasacinių instancijos teismo įgaliojimų ribų*

4. Kasatoriaus skundas iš esmės paduotas dėl BK 235 straipsnio 1, 4 dalį taikymo ir BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų laikymosi, taip pat BPK 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalį nuostatų laikymosi. Taigi kasaciniame skunde nurodyti apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindai atitinka BPK 369 straipsnio reikalavimus.
5. Kasatorius skunde taip pat nurodo, kad pirmosios ir apeliaciniės instancijos teismai nesilaikė ir BPK 20 straipsnio 1, 3, 4 dalij, 305 straipsnio 3 dalies 2, 3 punktų reikalavimų. Pažymėtina, kad šie kasatoriaus teiginiai yra deklaratyvūs, nes iš esmės yra bendro pobūdžio ir teisiškai neargumentuoti BPK 376 straipsnio 1 da-

lies prasme. Tuo tarpu baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtinta, kad kasaciniame skunde turi būti nurodyti teisiniai argumentai, pagrindžiantys BPK 369 straipsnyje nustatyta apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų buvimą (BPK 368 straipsnio 2 dalis). Taigi pagal baudžiamojo proceso įstatymą, jei kasaciniame skunde nurodomi abstraktūs bendro pobūdžio teiginiai, laikoma, kad tai neatitinka BPK 368 straipsnio 2 dalyje kasaciniams skundai keliamų reikalavimų. Atsižvelgiant į tai, nurodyti kasatoriaus teiginiai vertintini kaip nesudarantys bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindo ir todėl turi būti palikti nenagrinėti.

*Dėl kasatoriaus argumentų dėl BK 235 straipsnio 1, 4 dalių nuostatų taikymo ir BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų laikymosi*

6. Kasatorius nurodo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nagrinėdami E. K. baudžiamąją bylą, nesilaikė išsamaus aplinkybių išnagrinėjimo ir įrodymų visumos vertinimo principų ir taip pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas. Pasak prokuroro, teismai ikiteisminio tyrimo metu surinktus duomenis analizavo neįšamiai ir šališkai, be to, nukrypo nuo teismų suformuotos praktikos vertindami BPK 80 straipsnio 1 punkto ir 82 straipsnio 3 dalies pagrindais apklaustų asmenų ir asmenų, dėl kurių ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, parodymus. Prokuroro teigimu, E. K. parodymų davimo teisme dieną, t. y. 2018 m. sausio 9 d., nebuvo pagrindo, tuo labiau realaus, jai manyti, kad ji apklausiamai ne kaip neutrali liudytoja, bet kaip potenciali įtariamoji ar asmuo, kuriam realiai gali gręsti baudžiamoji atsakomybė ar būti taikomos kokios nors kitos baudžiamojos pobūdžio priemonės. Dėl to, prokuroro nuomone, teismai, padarę neteisingas išvadas, esant pagrindui E. K. veiksmus kvalifikuoti pagal BK 235 straipsnio 1 dalį, to nepadarė. Taigi kasatorius, nors skunde tiesiogiai ir nenurodo, iš esmės teigia, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino ir taikė BK 235 straipsnio 1, 4 dalių nuostatas.
7. Pirmiausia nagrinėjamų kasatoriaus argumentų kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad įrodymų vertinimas yra teismo prerogatyva – kiti proceso dalyviai gali teismui tik teikti pasiūlymus dėl išvadų, darytinų vertinant įrodymus. Dėl to proceso dalyvių tokijų pasiūlymų atmetimas byloje savaimė nėra baudžiamojos proceso įstatymo pažeidimas, jei nuosprendis pakankamai motyvuotas ir tame nėra prieštaravimų.
8. Minėta, kad E. K. pagal BK 235 straipsnio 1 dalį buvo kaltinama tuo, kad ji Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. sausio 9 d. posėdyje, prieš tai būdama įspėta dėl BK 235 straipsnio 1 dalyje nustatytos atsakomybės už melagingų parodymų davimą, apklausiamai kaip liudytoja S. G. baudžiamojuje byloje apie jo veiksmus, siekdama palengvinti S. G. teisinę padėtį ar iš viso padėti jam išvengti baudžiamosios atsakomybės, sąmoningai davė faktinėms bylos aplinkybėms prieštaraujančius parodymus. Ji tyčia melagingai parodė, kad S. G. nė vieno iš bute (*duomenys neskelbtini*) esančių asmenų ant žemės neguldė, fizinės ir (ar) psichinės prievaratos prieš nukentėjusiuosius S. A., G. P., M. A., I. Z., E. V., R. A., E. R. nenaudojo, niekam nebuvo smūgiuota, įspirta ar padarytas kitoks sužalojimas, nebuvo naudojamos nei dujos, nei kitos specialiosios priemonės, kad pagal iš-

kvietimą dėl dujų papurškimo sugrįžus prie (*duomenys neskelbtini*) esančio namo Nr. (*duomenys neskelbtini*) pamatė jaunuoli (E. R.), kuris keikėsi, rėkavo, triukšmavo, dėl to jam buvo surašytas administracinių teisės pažeidimo protokolas.

9. Pagal BK 235 straipsnio 1 dalį, be kita ko, atsako tas, kas davė melagingus parodymus apklausiamas kaip liudytojas teisme. Šis nusikaltimas padaromas tiesiogine tyčia. Duodamas melagingus parodymus, kaltininkas supranta savo procesinę padėtį, žino teisinę pareigą padėti vykdyti teisingumą ir duoti tikrovę atitinkančius parodymus. Tai, kad kaltininkas suvokia pareigą duoti teisingus parodymus ir žino apie atsakomybę už melagingų parodymų davimą, jis patvirtina savo parašu. Šiuo atveju kaltininko tiesioginė tyčia pasireiškia ir tuo, kad jis suvokia, jog duoda tikrovės neatitinkančius parodymus, supranta tai ir nori, kad tokia informacija būtų užfiksuota procesiniuose dokumentuose ir panaudota byloje (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-3-489/2016, 2K-288-696/2017, 2K-121-222/2019). Kita vertus, liudytojas neatsako už melagingų parodymų davimą, jeigu pagal įstatymus jis turėjo teisę atsisakyti duoti parodymus, tačiau prieš apklausą nebuvu su šia teise supažindintas (BK 235 straipsnio 4 dalis).
10. Nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad BPK 80 straipsnio 1 punkte nustatyta, kad kaip liudytojas negali būti apklausiamas asmuo, kuris gali duoti parodymus apie savo paties galbūt padarytą nusikalstamą veiką, išskyrus atvejus, kai jis sutinka duoti tokius parodymus, taikant BPK 82 straipsnio 3 dalyje nurodytus liudijimo ypatumus.
11. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad draudimas versti duoti parodymus prieš save pažeidžiamas, jei kaip liudytojas apklausiamas asmuo, kuris faktiškai yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, tačiau dėl vieną ar kitų priežascių apklausos metu nėra pripažintas įtarimu BPK nustatyta tvarka; kad pažeidžiant BPK 80 straipsnio 1 punkto reikalavimus gauti parodymai negali būti pripažinti BPK 20 straipsnio reikalavimus atitinkančiais įrodymais; ar liudytojui užduodami klausimai gali būti vertinami kaip vertimas duoti parodymus prieš save, sprendžiama pagal konkrečias bylos aplinkybes (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-348-303/2015, 2K-55-699/2017, 2K-223-495/2019). Asmuo negali būti apklausiamas kaip liudytojas apie bet kokias aplinkybes, kurios galetų būti pagrindas vėliau jam reikštį įtarimus ar kaltinimus ne tik tiriamoje baudžiamojos byloje, bet ir bet kurioje kitoje „baudžiamojos pobūdžio“ byloje. Formalus įtarimų nepareiškimas neleidžia kategoriskai teigti, kad asmens teisė atsisakyti duoti parodymus prieš save nebuvu varžoma. Dėl to sprendžiant, ar tokia teisė nebuvu varžoma, atsižvelgtina ne tik į tai, ar procesine prasme asmeniui buvo pareikšti įtarimai dėl aplinkybių, kurios buvo tiriamos baudžiamojos byloje, bet būtina įvertinti visus faktinius bylos duomenis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-183/2009, 2K-225/2009, 2K-168/2011, 2K-305-788/2015, 2K-223-495/2019).
12. Teismų praktikoje taip pat pažymėta, kad pirmiau nurodyta BPK 80 straipsnio nuostata turi būti aiškinama platesniame – EŽTT sprendimų ir Konstitucijos – kontekste (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-168/2011, 2K-305-788/2015).

13. EŽTT praktikoje pripažystama, kad verčiant liudytį prieš save pažeidžiamas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisingo proceso principas. Asmens ipareigojimas (vertimas) atsakyti į klausimus apie įvykius, dėl kurių jam pareikštas kaltinimas Konvencijos 6 straipsnio prasme, nesuderinamas su teise tylėti ir neduoti parodymą prieš save, kuri yra neatskiriama teisingo proceso sąvokos dalis. Šis principas galioja ir tuo atveju, kai nurodytas ipareigojimas (vertimas) asmeniui tai-komas skirtingame procese negu tas, kuriam pareikštas kaltinimas (2001 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje *J. B. prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 31827/96; 2005 m. spalio 4 d. sprendimas byloje *Shannon prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 6563/03; 2007 m. birželio 19 d. sprendimas byloje *Macko ir Kozubał prieš Slovakiją*, peticijų Nr. 64054/00 ir 64071/00; 2009 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Marttinen prieš Suomiją*, peticijos Nr. 19235/03). Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje taip pat yra įtvirtintas draudimas versti duoti parodymus prieš save, savo šeimos narius ar artimus giminaičius. Šis draudimas konstitucinėje jurisprudencijoje aiškinamas taip, kad fizinis asmuo gali atsisakyti duoti parodymus, kuriais remiantis jis pats, jo šeimos narys ar artimas giminaitis galėtų būti patraukti ne tik baudžiamojon, bet ir kitos rūšies teisinėn atsakomybėn, jeigu galima sankcija pagal savo pobūdį ir dydį (griežtumą) prilygt kriminalinei bausmei. Kita vertus, Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalyje nustatyta teisinis reguliavimas nereiškia, kad fizinis asmuo negali duoti tokį parodymą savanoriškai, t. y. niekieno neverčiamas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d., 2013 m. balandžio 12 d. nutarimai).
14. Pagal EŽTT praktiką teisės neduoti parodymą prieš save pažeidimas (kiek aktualu nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste) paprastai nustatomas dviem atvejais: pirma, kai yra panaudojama prievara, siekiant gauti informacijos, kuri gali tapti pagrindu asmenį apkaltinti jam jau iškeltoje arba numatomoje iškelti baudžiamojoje byloje, kitaip tariant, dėl veikos, kurios padarymu asmuo yra „kaltinamas“ Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies prasme (t. y. institucijos turi įtikinamą priežasčią įtarti asmenį dalyvavus darant nusikalstamą veiką, nepriklausomai nuo to, ar formaliai jam suteiktas toks statusas), ir antra, tuo atveju, kai ne baudžiamojo proceso kontekste prievara išgauta kaltinamoji informacija vėliau yra panaudojama persekiojant tą asmenį baudžiamojo proceso tvarka (pvz., 2017 m. spalio 10 d. nutarimas byloje *Jurgelaitis prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 9464/14, par. 35 su tolesnėmis nuorodomis; taip pat 2018 m. spalio 23 d. nutarimas byloje *Wanner prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 26892/12, par. 24–26). Iš EŽTT sprendimų matyti, kad vertinant, ar konkretiu atveju asmuo turėjo teisę tylėti ir neduoti parodymą prieš save, reikšminga tai, ar informacija, gauta panaudojus valstybės prievaros įgaliojimus, gali būti panaudota prieš jį vykstančiame ar numatomame pradėti baudžiamajame procese. Iš esmės tokios pat pozicijos, kad nustatant, ar asmuo nebuvo verčiamas duoti parodymą prieš save, svarbu įvertinti, ar grėsmė asmeniui būti patrauktam baudžiamojon atsakomybėn yra ne tariama, o reali, laikomasi ir nacionalinėje teismų praktikoje (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-287/2008, 2K-183/2009, 2K-236/2010, 2K-586/2013).
15. Kartu nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste pažymėtina, kad, pagal EŽTT praktiką, drausminė (tarnybinė) atsakomybė negali būti prilyginama bau-

džiamajai atsakomybei, nes tai yra ne baudžiamujų, o civilinių teisinių santykių dalykas (2006 m. liepos 18 d. sprendimas byloje *Jakumas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 6924/02, par. 56–57; 2007 m. rugsėjo 13 d. nutarimas byloje *Mouillet prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 27521/04; 2012 m. spalio 2 d. nutarimas byloje *Trubić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 44887/10).

16. Taigi esminis klausimas šioje baudžiamojoje byloje yra tas, ar E. K. Vilniaus miesto apylinkės teismo posėdyje galėjo būti apklausta prieš tai būdama įspėta dėl BK 235 straipsnio 1 dalyje nurodytos baudžiamosios atsakomybės už melagingų parodymų davimą, ar ją apklausiant teismo posėdyje grėsmė jai būti patrauktai baudžiamojon atsakomybėn buvo reali ar tariama. Atsakymas į šį klausimą yra neatsiejamas nuo E. K. procesinio statuso ir jo kaitos S. G. baudžiamojoje byloje.
17. Iš nagrinėjamos baudžiamosios bylos ir kasacinių instancijos teismo pasireikalauotos S. G. baudžiamosios bylos atitinkamai matyti, kad: 2016 m. vasario 23 d. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Imuniteto skyriuje pagal nukenčiųjų S. A. pareiškimą buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-1-08920-16 pagal BK 228 straipsnio 1 dalį dėl galimo policijos pareigūnų S. G. ir E. K. piktnaudžiavimo; Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro 2016 m. balandžio 6 d. nutarimu nutarta E. K. apklausti BPK 80 straipsnio 1 punkto ir 82 straipsnio 3 dalies pagrindais kaip speciaaliąją liudytoją dėl jos pačios galbūt padaryto BK 228 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo, nes ikiteisminio tyrimo byloje yra duomenų apie tai, kad ji 2016 m. vasario 20 d. apie 2.00 val. kartu su S. G. pagal gautą pranešimą atvykusi dėl keliamo triukšmo bute adresu: (*duomenys neskelbtini*), galbūt piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, t. y. įsiveržusi į šį butą, nesant tam jokio pagrindo, suguldė visus bute esančius asmenis ant grindų ir prieš bute esančius asmenis naudojo fizinę prievarą ir specialiąsias priemones – antrankius ir elektrošoką, dėl to buvo sužaloti trys asmenys, tačiau šių duomenų nepakanka, kad jai būtų suteiktas įtarimojo statusas; 2016 m. balandžio 14 d. E. K., prieš tai jai išaiškinus BPK 80 straipsnio 1 punkto ir 82 straipsnio 3 dalies pagrindais apklausiamo liudytojo teises ir pareigas, dalyvaujant gynėjui, dėl galbūt jos padaryto BK 228 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo buvo apklausta kaip specialioji liudytoja; E. K. kaip liudytoja dėl S. G. galbūt padarytų BK 228 straipsnio 1 dalyje nurodytų nusikaltimų bendra tvarka ikiteisminio tyrimo metu nebuvo apklausta; 2017 m. vasario 3 d. E. K., dalyvaujant jos gynėjui, buvo pareikštasis įtarimas ir ji apklausta kaip įtarimoji dėl BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo padarymo *įtariant ją tuo, kad ji*, siekdamas padėti S. G. pateisinti jo neteisėtą fizinio smurto ir specialiųjų priemonių panaudojimą prieš E. R., jo pristatymą į policijos komisariatą, 2016 m. vasario 20 d. surašė tarnybinį pranešimą Nr. 10-PR2-8896 tame nurodydama tikrovės neatitinikančius duomenis apie E. R. neva 2016 m. vasario 20 d. 3.10 val. padarytą Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 183 straipsnio 1 dalyje nurodytą pažeidimą ir ši tarnybinį pranešimą, kaip E. R. neva padaryto ATPK 183 straipsnio 1 dalies pažeidimo protokolo priedą, perdavę S. G., o pastarasis šio ir savo paties analogiško turinio tarnybinį pranešimą pagrindu surašė E. R. administraciniuoju teisės pažeidimo protokolą ir paskyrė jam 2 Eur baudą; Vil-

niaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro 2017 m. vasario 9 d. nutarimu, nurodžius, kad E. K. veiksmai formaliai atitinka BK 300 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo sudėtį, tačiau dėl savo pavojingumo ir reikšmingumo nelaikytini nusikalstama veika, ikiteisminis tyrimas jai dėl kaltinimo pagal BK 300 straipsnio 1 dalį nutrauktas BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu kaip nepadariusiai veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių; 2017 m. kovo 23 d. baudžiamoji byloje buvo surašytas kaltinamasis aktas S. G. kaltinant jį padarius BK 228 straipsnio 1 dalyje (dvi veikos) ir 300 straipsnio 1 dalyje nurodytus nusikaltimus ir baudžiamoji byla perduota teismui; nagrinėjant S. G. baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme 2017 m. lapkričio 16 d. teismo posėdyje S. G. gynėjas paprašė E. K. apklausti kaip liudytoja; prokuroras, pasisakydamas dėl šio gynybos prašymo, nurodė, kad E. K. kartu su S. G. dalyvavo tuose įvykiuose, jai buvo pareikšti įtarimai, ikiteisminis tyrimas nutrauktas – ją galima apklausti neįspėjus, todėl jos parodymais nebūtų galima remtis; pirmosios instancijos teismas, nurodės, kad E. K. procesinė padėties specifinė, jos atžvilgiu ikiteisminis tyrimas nutrauktas, nusprendė dėl jos kvietimo nuspręsti pasitarimų kambaryje; pirmosios instancijos teismo 2017 m. gruodžio 1 d. posėdyje teismas nusprendė kvieсти kaip liudytoją E. K.; 2017 m. gruodžio 5 d. E. K. buvo įteiktas teismo šaukimas dėl atvykimo į teismo posėdį S. G. baudžiamoji byloje ir ji, būdama prieš tai įspėta dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 235 straipsnį, 2018 m. sausio 9 d. teismo posėdyje kaip liudytoja davė parodymus S. G. baudžiamoji byloje; Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. kovo 2 d. nuosprendžiu S. G. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 228 straipsnio 1 dalį už dvi nusikalstamas veikas ir 300 straipsnio 1 dalį atitinkamai už tai, kad jis, būdamas policijos pareigūnas, 2016 m. vasario 20 d. 1.35–2.48 val. atvykės pagal iškvietimą į butą adresu: (*duomenys neskelbtini*), tyčia ir nepagrįstai naudojo fizinę ir psichinę prievertą prieš tame esančius asmenis, kad 2016 m. vasario 20 d. apie 3.10 val. Elektrėnuose, atvažiavęs prie policijos laukiančio E. R., nesant pagrindo, panaudojo prieš jį fizinę prievertą, specialiasias priemones bei pristatė į Elektrėnų policijos komisariatą ir ten surašė tikrovės neatitinkantį dokumentą – ATPK 183 straipsnio 1 dalies pažeidimo protokolą – bei skyrė baudą; Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. kovo 2 d. nutartimi S. G. baudžiamoji byloje nutarta informuoti prokurorą, kad E. K., būdama raštu įspėta dėl BK 235 straipsnyje nurodytos atsakomybės už melagingą parodymą davimą, 2018 m. sausio 9 d. teismo posėdžio metu davė melagingus parodymus apie S. G. veiksmus 2016 m. vasario 20 d. apie 1.35 val. bute, esančiame (*duomenys neskelbtini*), t. y. patvirtino, kad visą laiką matė, ką S. G. veikė, neigė, jog prieš bute esančius asmenis buvo naudojamos fizinės ir psichinės prievertos priemonės, ir tokiais savo veiksmais galbūt padarė BK 235 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikaltimą; Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Imuniteto valdybos viršininko 2018 metų kovo mėnesio (diena nenustatyta) tarnybiniame pranešime dėl pareigūnės E. K. nurodyta, kad Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Imuniteto valdybos Korupcijos tyrimo skyriuje 2018 m. kovo 12 d. pavesta atlikti ikiteisminį tyrimą Nr. 02-2-00110-18 pagal BK 235 straipsnio 1 dalį dėl to, kad Vilniaus aps-

- krities vyriausiojo policijos komisariato Elektrėnų policijos komisariato pareigūnė E. K., 2018 m. sausio 9 d. teisme apklausiamą kaip liudytoja, galbūt davė melagingus parodymus apie kaltinamojo S. G. veiksmus; 2018 m. kovo 21 d. E. K., dalyvaujant jos gynėjui, įteiktas pranešimas apie įtarimą padarius BK 235 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikaltimą, t. y. davus melagingus parodymus apie S. G. veiksmus 2016 m. vasario 20 d. apie 1.35 val. bute (*duomenys neskeltini*), o 2018 m. gegužės 22 d. jai buvo pareikštasis patikslintas įtarimas dėl to paties nusikaltimo nurodant, kad E. K., siekdama palengvinti S. G. teisinę padėtį ar iš viso padėti jam išvengti baudžiamosios atsakomybės, sąmoningai davė faktinėms bylos aplinkybėms prieštaraujančius parodymus ir tyčia melagingai parodė, kad S. G. nė vieno iš bute (*duomenys neskeltini*) esančią asmenį ant žemės neguldė, fizinės ir (ar) psichinės prievarčios prieš nukentėjusiuosius nenaudojo, niekam nebuvo smūgiuota, įspirta ar padarytas kitoks sužalojimas, nebuvo naudojamos nei dujos, nei kitos specialiosios priemonės, kad pagal iškvietimą dėl dujų papurškimo sugrįžus prie (*duomenys neskeltini*) namo Nr. (*duomenys neskeltini*) pamatė jaunuoli (E. R.), kuris keikėsi, rėkavo, triukšmavo, dėl to jam buvo surašytas administracinių teisės pažeidimo protokolas; 2018 m. gegužės 30 d. E. K., apklausiamą kaip įtarimo gynėjui, pateikus jai klausimą, ar pripažįsta padariusi nusikalstamą veiką, kurios padarymu yra įtarima, ir pasiūlius duoti parodymus apie įtarimo esmę, nurodė, kad įteiktą pranešimą apie įtarimą suprato, neprisipažįsta, laisva valia gali parodyti, kad 2018 m. sausio 9 d. teismo posėdžio metu apklausiamą kaip liudytoja buvo priversta duoti parodymus prieš save. Prieš duodant parodymus buvo įspėta dėl atsakomybės už melagingų parodymų davimą, už tai pasirašė.
18. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad iš E. K. baudžiamojos byloje esančios jos, kaip liudytojos, 2018 m. sausio 9 d. apklausos teisme garso įrašo stenogramos matyti, kad jos buvo prašoma nuosekliai papasakoti apie 2016 m. vasario 20 d. iškvietimą į (*duomenys neskeltini*), nuo atvykimo pagal iškvietimą iki išvykimo, ir dalis jai užduodamų klausimų, kaip teisingai nurodyta pirmosios instancijos teismo nuosprendyje, buvo formuluojami abstrakčiai, iš jų pobūdžio bei formuluočių negalima aiškiai suprasti, ar klausiamą apie S. G., ar apie pačios E. K. veiksmus, o dalimi klausimų buvo klausiamā konkretiai apie pačios E. K. veiksmus. Pažymetina, kad E. K. atveju dėl S. G. baudžiamojos byloje tiriamą veikų specifikos (piktinaudžiavo jos porininkas jiems kartu vykdant pareigas, jai pareikštasis įtarimas dėl dokumento suklastojimo ir jo panaudojimo glaudžiai susijęs su S. G. pareikštasis kaltinimais ir suformuluotas kaip galimas bendras jos ir S. G. neteisėtas veikimas kartu) bet koks jos elgesys 2016 m. vasario 20 d. įvykių metu galėtų būti teisiškai reikšmingas vertinant, be kita ko, ir jos pačios galimą baudžiamąją atsakomybę. Šiame kontekste paminėtinės 2012 m. liepos 19 d. EŽTT sprendimas byloje *Sievert prieš Vokietiją* (peticijos Nr. 29881/07), kurioje nagrinėjant iš esmės panašią situaciją iš priešingos perspektyvos, t. y. gynybos teisės pateikti klausimų kaltinimo liudytojams aspektu, iš esmės buvo pripažinta, kad policijos pareigūnai, kurie matė kolegų žiaurų elgesį su sulaikytu asmeniu, tačiau tam nesutrukdė, ir dėl kurių ikiteisminis tyrimas buvo aiškiai nutrauktas, nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme apklausiamai kaip liudytojai turėjo teisę tylėti ir neduoti parodymų prieš save.

19. Nagrinėjamų argumentų kontekste taip pat pažymétina, kad nei E. K., nei jos gynėjas nebuvo informuoti apie tai, kad nėra pagrindo ikiteisminio tyrimo metu apklausti ją kaip liudytoją bendra tvarka ar pareikšti jai įtarimą dėl BK 228 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo padarymo. Pagal generalinio prokuroro 2008 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. I-8 patvirtintą Rekomendacijų dėl liudytojo apklausos Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 80 straipsnio 1 punkte ir 82 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka 17 punktą tuo atveju, jeigu yra pagrindas asmenį, kuris buvo apklaustas kaip specialusis liudytojas, apklausti kaip liudytoją bendra tvarka, prieš tokią apklausą prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas tokiam asmeniui ir jo įgaliotajam atstovui raštu praneša, kad ikiteisminio tyrimo metu negauta duomenų šiam asmeniui pripažinti įtariamuoju ir jis bus apklaustas kaip liudytojas bendra tvarka. Nustačius, kad byloje nėra pagrindo asmenį, kuris buvo apklaustas kaip specialusis liudytojas, apklausti kaip liudytoją bendra tvarka (jis nežino kokių nors reikšmės bylai išspręsti turinčių aplinkybių), taip pat nėra pagrindo jį pripažinti įtariamuoju, jeigu tyrimas tēsiamas, prokuroras ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas apie tai turi raštu pranešti tokiam asmeniui ir jo įgaliotajam atstovui (2, 3 dalys). Be to, S. G. baudžiamają bylą perdavus teismui, nei E. K., nei jos gynėjui apie tai nebuvo pranešta raštu, nors pagal pirmiau nurodytų rekomendacijų 17 punkto 5 dalį bylos medžiagą perdavus teismui, kai byloje asmuo turėjo tik specialiojo liudytojo statusą, prokuroras apie tai raštu turi pranešti tokiam asmeniui ir jo įgaliotajam atstovui. Tiesa, pagal šių rekomendacijų 19 punktą tuo atveju, jei būtinybė apklausti specialiųjį liudytoją, kuris ikiteisminio tyrimo metu nebuvo apklaustas kaip liudytojas bendra tvarka ar jam nebuvo suteiktas įtarimojo statusas, iškyla bylos nagrinėjimo teisme metu, prokuroras esant atitinkamiems procesiniams pagrindams gali prašyti teismo apklausti tokį asmenį kaip liudytoją bendra tvarka, tačiau iš pirmiau nurodytų 2008 m. sausio 9 d. rekomendacijų 17 punkto reikalavimų išplaukia, kad ir tokiu atveju buvęs specialusis liudytojas ikiteisminio tyrimo metu jau turi būti ir bus gavęs pranešimą apie tai, kad nėra pagrindo jį pripažinti įtariamuoju. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmiau nurodytų 2008 m. sausio 9 d. rekomendacijų nuostatų negalima traktuoti kaip reiškiančių tai, kad kai tiriamos kelios veikos, pakanka, kad asmuo žinotų bent apie savo procesinės padėties dėl vienos iš jų kaitą. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į poreikį užtikrinti specialiajam liudytojui teisinį tikrumą, išplaukiantį ir iš pačių šių rekomendacijų turinio, ir iš Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimo kiek įmanoma greičiau nutraukti asmens, kuriam pareikštasis baudžiamasis kaltinimas (savarankiška šio straipsnio prasme), netikrumą dėl savo likimo. Šiuo aspektu (su atitinkamais pakeitimais) atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad EŽTT praktikoje nustatant baudžiamojo proceso pabaigos dėl konkretaus asmens momentą (proceso trukmės vertinimo kontekste), be kita ko, pažymėta, kad kai priimamas sprendimas nutraukti baudžiamąjį tyrimą, baudžiamasis procesas nustoja daryti poveikį (įtariamam) asmeniui, taigi jis nebepatiria netikrumo, kurį siekiama aprūpinti Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinta įmanomai trumpiausio laiko garantija. Tačiau asmuo nebepatiria baudžiamojo proceso poveikio tik nuo to momento, kai jam pranešama apie šį sprendimą (pvz., 2009 m.

- sausio 22 d. sprendimas byloje *Borzhonov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 18274/04). Laikantis pozicijos, kad įtarimo pareiškimas specialiajam liudytoujui tik dėl vienos iš tirių veikų (juolab kitos negu ta, dėl kurios jis buvo anksčiau apklausiamas kaip specialusis liudytojas), o vėliau ikiteisminio tyrimo nutraukimas dėl šio įtarimo atleidžia prokurorą nuo pranešimo asmeniui apie jo procesinio statuso pasikeitimą ir dėl kitų veikų, asmuo būtų paliekamas nežiniuje dėl savo procesinio statuso ir baudžiamojo proceso, kuriame jis yra potencialus įtariamasis, eigos.
20. Taigi pirmosios instancijos teismas, nurodydamas, kad nors 2008 m. sausio 9 d. rekomendacijų 19 punkte nustatyta galimybė bylos nagrinėjimo teisme metu iškilus būtinybei apklausti specialųjį liudytoją, kuris ikiteisminio tyrimo metu nebuvu apklaustas kaip liudytojas bendra tvarka ar jam nebuvu suteiktas įtarimojo statusas, kaip liudytoją bendra tvarka, teisingai konstataavo, kad ši nuostata néra absoliuti ir dėl itin specifinės specialiojo liudytojo teisinės padėties praktikoje galėtų būti taikoma tik tuomet, kai nekyla abejonių dėl tokio asmens procesinės padėties teisme nei pačiam teismui, nei kitiems proceso dalyviams ir kai toks asmuo bylos nagrinėjimo teisme metu iš tiesų gali būti apklausiamas kaip neutralus liudytojas ne apie savo paties galbūt padarytą veiką. Tuo atveju, jei atsiranda bent menkiausių požymiu, kad toks asmuo, duodamas parodymus bylos nagrinėjimo teisme metu, gali duoti parodymus ir apie savo paties galbūt padarytą nusikalstamą veiką, jis negali būti apklausiamas teisme kaip liudytojas bendra tvarka būdamas įspėtas dėl atsakomybės už melagingų parodymų davimą, išskyrus atvejus, kai jis sutinka duoti tokius parodymus, taikant BPK 82 straipsnio 3 dalyje nurodytus liudijimo ypatumus. Kitaip tariant, tokiam liudytoujui kiekvienoje baudžiamojo proceso stadioje prieš apklausą turi būti nedviprasmiškai išaiškinta teisė tylėti ir (ar) atsisakyti duoti parodymus apie savo paties galimai padarytą nusikalstamą veiką.
21. Teisėjų kolegijos nuomone, esant tokioms nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje nustatytoms aplinkybėms, pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad situacija, kai E. K., būdama apklausiamā S. G. baudžiamojoje byloje apie īvykius, kuriuose ji, kaip policijos pareigūnė, dalyvavo kartu su juo, galėjo sukelti jai baimę būti pačiai patrauktai atsakomybėn, todėl ji nagrinėjant S. G. baudžiamąjį bylą pirmosios instancijos teisme negalėjo būti apklausiamā kaip neutrali liudytoja bendra tvarka, o apeliacinės instancijos teismas, sutikdamas su tokiomis pirmosios instancijos teismo išvadomis, motyvuotai konstataavo, kad tikimybė, jog E. K. bus pradėtas ar atnaujintas ikiteisminis tyrimas, nebuvो tik hipotetinė, jos apklausos pirmosios instancijos teisme kontekstas, jai užduodamą klausimų pobūdis, akivaizdžiai susijęs su jos galimu apkaltinimu – faktas, kad baudžiamoji byla buvo nagrinėjama tik dėl S. G., negarantavo jai teisinio imuniteto. Vadinas, E. K. kaip liudytoja nagrinėjant S. G. baudžiamąjį bylą teisme galėjo būti apklausiamā tik su jos sutikimu, nebūdama įspėta dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingų parodymų davimą, atsisakymą ar vengimą juos duoti. Dėl to ji, vadovaujantis BK 235 straipsnio 4 dalies nuostatomis, negali atsakyti pagal BK 235 straipsnio 1 dalį už melagingų parodymų davimą.
22. Atsižvelgdama į išdėstytaus argumentus, teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo teigti, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nagrinėdami E. K. bau-

džiamąją bylą, neišsamiai išnagrinėjo bylos aplinkybes, nejvertino byloje esančių įrodymų visumos (BPK 20 straipsnio 5 dalis) ir dėl to netinkamai taikė bei aiškino BPK 235 straipsnio 1, 4 dalių nuostatas.

*Dėl kasatoriaus argumentų dėl BPK 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių reikalavimų laikymosi*

23. Kasatorius skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nesilaikė BPK 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių nuostatų, nes bylos aplinkybių neišnagrinėjo tiek, kiek to buvo prašoma prokuroro apeliaciniu skundu.
24. Pagal baudžiamojo proceso įstatymą apeliacinės instancijos teismas bylą patikrina tiek, kiek to prašoma apeliaciniame skunde. Apeliacinės instancijos teismas baigiamajame akte (nuosprendyje, nutartyje) privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacino skundo esmės (BPK 320 straipsnio 3 dalis, 331 straipsnio 1 dalis, 332 straipsnio 3, 5 dalys). Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimo, jog apeliacinės instancijos teismas baigiamoją akto (nuosprendžio, nutarties) aprašomojoje dalyje privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacino skundo esmės, nereikia suprasti kaip reikalavimo pateikti detalų atsakymą į kiekvieną argumentą. Šios apeliacinės instancijos teismo pareigos apimtis gali keistis atsižvelgiant į teismo priimamo sprendimo rūšį ir kiekvieno nagrinėjimo teisme atvejo aplinkybes (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-107/2013, 2K-107-746/2015, 2K-65-976/2017, 2K-180-976/2017, 2K-296-942/2018, 2K-60-942/2019). Taigi apeliacino skundo ribas apibrėžia nuosprendžio apskundimo pagrindai ir motyvai, apelianto prašymai – jų apimtis, pobūdis, konkretumas, tikslumas.
25. Iš baudžiamosios bylos matyti, kad apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nutartyje išdėstė motyvuotas išvadas dėl prokuroro apeliacino skundo esminių argumentų ir pateikė motyvus, kodėl jo apeliacinių skundų atmesta, o pirmosios instancijos teismo nuospredži pripažista teisingu ir pagriju. Kartu nagrinėjamų kasatoriaus skundo argumentų kontekste pažymėtina, kad vien tik tai, jog apeliacinės instancijos teismas atsakė į apelianto skundo argumentus ne taip, kaip, proceso dalyvio nuomone, turėjo atsakyti, savaime negali būti vertinama kaip netinkamas apeliacino skundo išnagrinėjimas BPK 320 straipsnio 3 dalies prasme.
26. Taigi teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas prokuroro apeliacinių skundų, BPK 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių nuostatų nepažeidė.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytaus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

**n u t a r i a :**

Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Nėrijaus Puškoriaus kasacinių skundų atmesti.

**2.8. Aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo, arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar atliekami potencialiai pavojingi darbai, priežiūros ar naudojimo taisyklių pažeidimas (BK 270 straipsnis)  
Neteisėtas miško kirtimas ar pelkių naikinimas (BK 273 straipsnis)  
Bendrieji bausmės skyrimo pagrindai (BK 54 straipsnis)**

*Savavališkai iškertant mišką, be leidimo iškirstą mišką ištiraukiant ir išvežant vi-suomet pažeidžiamos teisės aktų nustatytos aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudo-jimo taisyklos, padaroma žala augalams (medynui) ir aplinkai. Atsižvelgiant į reguliuo-jamų teisinių sанtykių apimtis, nusikaltimo dalyką (miško žemėje augantys medžiai) ir nusikaltimo padarymo būdą (medžių iškirtimas be leidimo, jų sunaikinimas ar sužalo-jimas), BK 273 straipsnio 1 dalyje nustatyta norma laikytina specialija BK 270 straips-nio 2 dalies atžvilgiu.*

*Jei neturint leidimo iškertama mažiau negu 500 kietmetrių medžių, padaryta veika laikoma administraciniu nusižengimu, o ne BK 273 straipsnio 1 dalyje nustatytu nusikaltimu, nes tokioje veikoje nėra būtino pastarojo nusikaltimo sudėties požymio – pavojingų padarinių.*

*BK ir ANK nereglementuoja veikos kvalifikavimo ir bausmės skyrimo taisyklos, kai kaltininkas viena veika tuo pačiu metu padaro nusikalstamą veiką ir administracinių nusižengimų. Kadangi nusikalstamos veikos yra pavojingesnės nei administracinių nu-sižengimai ir nusikalstamų veikų idealiosios sutapties atveju už atskiras veikas paskirtos bausmės bendrinamos bausmių apėmimo būdu (BK 63 straipsnio 5 dalies 1 punktas), nusikalstamos veikos ir administracinių nusižengimų idealiosios sutapties atveju vei-ka, atitinkanti administracinių nusižengimo požymius, atskirai pagal ANK straipsnį (jo dalį) nekvalifikuotina, o į šią aplinkybę atsižvelgtina skiriant bausmę už nusikalstamą veiką (BK 54 straipsnio 2 dalies 1 punktas).*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-280-689/2019  
Teisminio proceso Nr. 1-03-2-00414-2017-5  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.24.1.2;  
1.2.24.5 (S)

# **LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS**

## **NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2019 m. gruodžio 17 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Dalios Bajerčiūtės (kolegijos pirmininkė), Daivos Pranytės-Zaliekienės ir Prano Kuconio (pranešėjas),

sekretoriaujant Ritai Bartulienei,  
dalyvaujant prokurorui Nerijui Marcinkevičiui,  
nuteistajam K. B., jo gynėjai advokatei Nijolei Raulušaitienei,  
viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo K. B. kasacinių skundą dėl Alytaus apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendžio, kuriuo K. B. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) 270 straipsnio 2 dalį 150 MGL dydžio bauda, BK 271 straipsnio 1 dalį 120 MGL dydžio bauda; vadovaujantis BK 63 straipsnio 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, paskirtos bausmės subendrintos apėmimo būdu ir paskirta subendrinta bausmė – 150 MGL (5649 Eur) dydžio bauda. Iš K. B. priteista Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Valstybinei miškų tarnybai 102 065,38 Eur aplinkai padarytai žalai atlyginti.

Taip pat skundžiama Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 22 d. nutartis, kuria nuteistojo K. B. apeliacinis skundas atmetas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. lapkričio 19 d. nutartimi baudžiamoji byla pagal nuteistojo K. B. kasacinių skundą perduota nagrinėti žodinio proceso tvarka.

Teisėjų kolegija, išklausiusi nuteistojo ir jo gynėjos, prašiusių kasacinių skundą tenkinti, prokuroro, prašiusio kasacinių skundų atmeti, paaïskinimų,

**n u s t a t ē :**

### **I. Bylos esmė**

1. K. B. nuteistas už tai, kad 2017 m. balandį, tiksliau nenustatytu laiku, (*duomenys neskelbtini*), sklype (*duomenys neskelbtini*), prilausančiame jam pačiam ir bendraturtėms A. K. ir I. J., esančiame Merkio ichtiologinio draustinio ir Merkio apsauginėje zonoje, kuriam 2006 m. kovo 9 d. nustatytos specialios žemės ir miško naudojimo sąlygos – paviršinių vandens telkinių apsaugos zonas ir pakrantės apsaugos juostos, neturėdamas Valstybinės miškų tarnybos išduoto leidimo kirsti mišką, valstybės saugomoje teritorijoje pusamžiame pušyne savavališkai organizavo miško kirtimus pasitelkdamas nenustatytus asmenis, plynai iškir-

to 0,3 ha plote 86,068 kub. m ir 0,4 ha plote neplynai, tačiau palikdamas kritinį 0,2–0,3 medyno skalsumą – 123,735 kub. m žalių medžių, iš jų dalis iškirsto ploto, t. y. 0,3 ha, patenka į Merkio ichtiologinio draustinio teritoriją, kur II A miškų grupės (ekosistemų apsaugos miške) medelyne iškirsta 76,335 kub. m, kita dalis – 133,468 kub. m iškirsta III miškų grupės Merkio apsauginėje zonoje, taip suniokojo draustinių, taip pat organizuodamas neteisėtus kirtimus ir savavaliskai iškirsto miško ištraukimo veiksmus pažeidė teisės aktų nustatyta aplinkos apsaugos ir gamtos ištaklių naudojimo taisykles: Lietuvos Respublikos miškų įstatymo 9 straipsnio 2, 5, 6 dalis, nustatančias, kad miško valdytojai, savininkai ir naudotojai privalo racionaliai ūkininkauti miško žemėje (miške), saugoti biologinę įvairovę, laikytis miškotvarkos ir aplinkosaugos reikalavimų, ir draudžiančias atlikti kirtimus negavus nustatyta tvarka išduoto leidimo, kai pagal galiojančius teisės aktus toks leidimas reikalingas; Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. D1-1055 patvirtinto Leidimų kirsti mišką išdavimo tvarkos aprašo 3 punkto reikalavimus, nustatančius teisės kirsti miškų įgijimo tvarką; Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. 192 patvirtintų Savavališkai iškirstų medžių ir krūmų, augusių miško žemėje, ir pagamintos apvaliosios medienos ištraukimo arba išvežimo tvarkos 6 punkto reikalavimus, kad savavališkai iškirstus medžius ir krūmus, augusius miško žemėje, draudžiama be Valstybinės miškų tarnybos Miškų kontrolės skyriaus teritorinio poskyrio valstybinio miškų pareigūno raštiško leidimo ištrauktį arba išvežti iš kirtavietės ir toliau ją gabenti; Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 1 dalies reikalavimus, pagal kuriuos draustiniuose neleidžiama veikla, galinti pakenkti saugomiems kompleksams bei objektams (vertybėms), taip saugomoje teritorijoje sunaikino dalį draustinio miško, iš viso išskrito 209,803 kub. m žalių medžių, padarydamas didelę žalą medynui ir 102 065,39 Eur žalą aplinkai.

## II. Kasacинio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistasis K. B. prašo panaikinti Alytaus apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendį bei Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 22 d. nutartį ir jį išteisinti arba perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorius skunde nurodo:
  - 2.1. Teismai, pažeisdami Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 ir 7 straipsnių, 44 straipsnio 8 dalies reikalavimus, pariršutiniškai ir vienpusiškai ištirė ir įvertino faktines aplinkybes ir bylos įrodymus dėl žalos gamtai dydžio, netinkamai aiškino žalos gamtai skaičiavimo metodiką, nepagrįstai netenkino prašymo atlikti įrodymų tyrimą skiriant nepriklausomą ekspertizę, nesant objektyvių duomenų apie kasatoriaus padarytus pažeidimus, padarė nepagrįstą išvadą preziumuodami jo kaltę ir nepagrįstai pripažino jį kaltu bei nuteisę, vertino tik kasatoriu nepalankius įrodymus, nesilaikė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje, BPK 44 straipsnio 6 dalyje išvirtintuo nekaltumo prezumpcijos bei *in dubio*

*bio pro reo (visos abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai)* principų. Dėl to teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, byloje padaryti esminiai BPK pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržyti kasatoriaus kaip kaltinamojo teisės ir priimtas neteisingas nuosprendis. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas įrodymus, neįvertino visų proceso metu surinktų ir pateiktų bylai išspręsti reikšmingų įrodymų, neišdėstė teisinį argumentų atmesdamas prašymą atliki nepriklausomą ekspertizę, taigi neišnaudojo visų galimybų kilusioms abejonėms pašalinti.

- 2.2. Byloje nėra įrodymų, kurie leistų pagrįstai teigti, kad kasatorius, neturėdamas Valstybinės miškų tarnybos išduoto leidimo kirsti mišką, valstybės saugomoje teritorijoje pusamžiame pušyne, savavaliskai organizavęs miško kirtimus pasitelkdamas nenustatytus asmenis, iškrito mišką Merkio apsauginėje zonoje, taip suniokojo draustinių ir padarė žalos gamtai.
- 2.3. Teismas nepagrįstai atmetė kasatoriaus paaiškinimus, nepriestaraujančius ir kitiems byloje surinktiems, pirmiausia rašytiniams, įrodymams, iš kurių matyti, kad kasatorius tik 2017 m. balandžio 13 d. dovanojimo pagrindu iš L. Š. nuosavybės teise įsigijo dalį šio miško sklypo, kita dalis priklauso kitiems bendaratūriams, iš kurių bendaraturtis G. D. 2017 m. gegužė įgaliojo kasatoriu atliki tam tikrus tvarkymo darbus šiame miške. Neteisėtus kirtimus kasatorius pastebėjo nuvykęs į mišką 2017 m. balandžio 14 d., radęs išpjautą mišką ir medienos sandėlius prie elektros linijos, miško sandėlius nufotografavo, nuotraukas pateikė kartu su laikmena, su užfiksuoja data ir laiku, ir jos yra šioje byloje vienas iš įrodymų, kurį teismas priėmė kaip tinkamą įrodymą (BPK 287 straipsnyje nustatyta tvarka). Po to kasatorius atliko tam tikrus miško tvarkymo darbus, t. y. tvarkė ribines linijas, sausus medžius. Dėl šių atliekamų kirtimų leidimų nereikia, todėl į agentūrą nesikreipė, buvo pasikvietęs T. J., kad padėtų šiuos darbus atliki, dalį, apie 30 kub. m, įvairios medienos traktoriumi ištampė iš miško, ją susandėliavo prie keliuko, šalia elektros linijos, t. y. toje vietoje, kur buvo rasta ir kita mediena, galimai iš kasatoriui priklausančio miško sklypo. Tuo metu kasatoriui atrodė, kad visas medienos kiekis ir galėjęs būti iki 200 kub. m. Kasatorius 2017 m. gegužės pradžioje kreipėsi į Valstybinę miškų tarnybą nurodydamas, kokia susiklostė situacija. Žalos, kuri yra apskaičiuota ir inkriminuojama kaip nusiklastama veika, kasatorius nėra padaręs, nes visas medienos kiekis, kuris buvo iškirstas, paaškėjo balandžio 14 d., kai pirmą kartą nuvyko į mišką, po jo įgijimo. Liudytojai kategoriškai patvirtino nurodytu laikotarpiu matę būtent šią medieną. Nuotraukose yra užfiksotas medienos kiekis, atsižvelgiant į medienos skersmenį – 6 m, tai sudaro apie 115–130 kub. m, tai rodo, kad sklypo įgijimo metu jau buvo išpjauta iki 130 kub. m medienos, kuri buvo sandėliuota prie elektros linijos. Miškotvarkos specialistas J. M. patvirtino, kad pirmą kartą atvykės į mišką matę būtent apie 100 kub. m medienos. Tačiau kas ir kokiu metu atliko šiuos kirtimus, byloje nėra įrodyta. Kasatorius viso teisminio proceso metu laikėsi iš esmės vienodos pozicijos, dėl to nesutinka su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad jo apeliaciiniame

skunde nurodytos aplinkybės yra visiškai nepagrįstos ir neteisingos, todėl vertintinos kaip jo siekis išvengti baudžiamosios atsakomybės, kad jo prieštaringi paaškinimai pagrindžia, kad teismui buvo pateiktos tikrovės neatininkančios aplinkybės.

- 2.4. Teismas neteisingai nustatė, kad liudytojų K. B., A. M., N. K. ir J. M. nuoseklūs parodymai patvirtina, jog kasatorius savanoriškai apie jo miške įvykdutus kirtimus Valstybinei miškų tarnybai nepranešė, nes, kaip minėta, kasatorius, siekdamas išvengti susiklosčiusios situacijos padarinių po žemės sklypo įgijimo 2017 m. balandžio 13 d., kai 2017 m. balandžio 14 d. nuvykęs į mišką rado jį chaotiškai išpjautą, padarė medienos sandėlių nuotraukas, o 2017 m. gegužės 5 d. pats kreipėsi į Valstybinę miškų tarnybą. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai pasisakė, esą miškas buvo iškirstas per kelias dienas, nors apklausiami teismo posėdyje liudytojai L. Š., V. K. ir N. K., kurie vykdė miško pjovimo darbus beveik gretimame žemės sklype, A. M., Valstybinės miškų tarnybos specialistas J. M. negalėjo įvardyti jokių reikšmingų aplinkybių, patvirtinančią šį faktą ar įrodančių kasatoriaus kaltę. Iš skunde nurodytų liudytojų parodymų akivaizdu, kad né vienas iš jų nepavirto, jog kasatorius sau ir kitiems bendraturčiams priklausančiam žemės sklype išpjovė medžius. Atvirkščiai, iš liudytojų parodymų galima daryti išvadą, kad jau 2017 m. balandžio 14 d., kai nuotraukose buvo užfiksuota susandėliuota mediena, buvo išpjauta ne mažiau kaip 100 kub. m medienos, tačiau kas ir kokiomis aplinkybėmis atliko kirtimus, nėra nustatyta.
- 2.5. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje paneigė net ir tuos kasatoriaus pateiktus įrodymus (nuotraukas su skaitmenine laikmena), iš kurių objektyviai galima nustatyti, kada minėtos nuotraukos buvo padarytos, nes šalia atspausdintų nuotraukų įrašai padaryti ranka ir tai galėjo būti padaryta bet kuriuo metu. Teismas pabrėžė, kad pačiuose vaizduose jų fiksavimo laikas nėra pažymėtas, tai reiškia, kad vaizdo fiksavimo metu įrenginyje nebuvo nustatyti datos ir laiko žymėjimo parametrai. Pažymėtina, kad buvo pateikta ne tik išspausdinta 2017 m. balandžio 14 d. padarytų nuotraukų versija, kur ranka užfiksotas laikas, bet ir skaitmeninė laikmena, kurią priėmė ir užregistruavo teismas. Išsamiai ir visapusiskai vertindamas byloje esančius ir pateiktus įrodymus, teismas, jei jam kilo abejonių dėl minėtų įrodymų ir juose padarytų įrašų tikrumo, galėjo veikti *ex officio (pagal pareigas)* bei išsamiai ir nuodugniai ištirti pateiktą medžiagą, palankią nuteistajam. Teismui pateiktoje skaitmeninėje laikmenoje, nuotraukų rinkmenose aiškiai matosi, kad teismui pateiktos nuotraukos su sukrautais medienos sandėliais buvo padarytos 2017 m. balandžio 14 d.
- 2.6. Apeliacinės instancijos teismas nevertino ir vieną iš objektyvesnių įrodymų, t. y. leidimo kirsti mišką, išduoto V. K., ir liudytojų V. K., N. K. parodymų. Leidime nurodyta jo data nuo 2017 m. sausio 17 d., V. K. teigė, kad kirtimus savo sklype vykdė pavasarį, tikslios datos nepamena, jie tuo metu, kai vykdė kirtimą savo sklype, girdėjo benzininius pjūklus gretimame sklype, kad vienas darbininkas per dieną gali išpjauti apie 20 kub. m medienos, jie savo

sklype kirtimus vykdė apie 1–2 mėnesius, todėl kažkas išpjauti 209 kub. m medienos tikrai labai greitai negalėjo, kad V. K. miško kirtimo darbai ir šis nelegalus kirtimas buvo atliki panašiu laiku. Atsižvelgiant į tai, kad dalis kasatoriui ir kitiems bendar turčiams priklausančiame žemės sklype esančios medienos buvo nenustatyti asmenų išpjauta dar iki 2017 m. balandžio 14 d., akivaizdu, kad kasatoriaus kaltė dėl jam inkriminuojamo nusikaltimo negalėjo būti nustatyta.

- 2.7. Išvadas dėl padarytos žalos ir civilinio ieškinio dydžio apeliacinės instancijos teismas padarė neišsamiai įvertinęs byloje pateiktus įrodymus, neišanalizavęs dar prieš miško igijimą kasatoriaus nuosavybėn ten jau buvusio nenustatytu asmenų iškirsto medienos kiekio, neatsižvelgę nei į kasatoriaus paaiškinimus, nei į pridėtas nuotraukas (jų padarymo datą), nei į prašymą atliki nepriklausomą ekspertizę, kad išpjautos medienos kiekis skirtinės grupės miškuose būtų perskaiciuotas.
- 2.8. Šioje byloje BK 270 straipsnio 2 dalyje nurodytas didelės žalos požymis nėra nustatytas ir įvertintas specialisto, kaip aiškinant šią normą yra nurodyta teismų praktikoje (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-19/2014, 2K-96/2014 ir kt.), o buvo preziumuotas, nes išvada apie žalą padaryta pagal metodiką, kuri įvertina ne realiai gamtai padarytą žalą, bet nustato kompenzaciją už padarytą žalą. Dėl to teismai kasatoriaus veiką pagal BK 270 straipsnio 2 dalį kvalifikavo formaliai, neįvertinę didelės žalos požymio dirbtinumo, iškreipdamai konstitucinę teisingumo sampratą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2000 m. gegužės 8 d., 2003 m. birželio 10 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimai; kasacinė nutartis baudžiamomoje byloje Nr. 2K-216/2013). Teismas, spręsdamas dėl žalos dydžio, neatsižvelgę į didelės žalos faktą paneigiančias aplinkybes. Kaip minėta, kasatorius teismui paaiškino, kad per laikotarpį nuo 2017 m. balandžio 15 d. iki 2017 m. gegužės pradžios, tvarkydamas vėjovartas, ribines linijas, sausuolius ir nulaužtus bei įkibusius medžius, galėjo iš viso išpjauti tik apie 80 kub. m medienos, kurios vertė sudaro ne daugiau kaip 4800 Eur (žiūrėti <http://www.pmsa.lt>). Net ir skaičiuojant kaltinime nurodytą medienos kiekį, t. y. 209,803 kub. m, jo kaina 2017 m. balandžio mėnesį būtų sudariusi vos 12 540 Eur, o ne 102 065,39 Eur. Byloje pateiktuose biržės taksavimo lapuose Nr. 4, 5, 6, 7 nėra nurodyta žemės sklypo kadastro numeris, dokumento parengimo ir padarytų įrašų data (t. y. kada buvo nustatytas kiekis), ar mediena paimta ar ne. Todėl manytina, kad jais negalima vadovautis kaip tinkamai parengtais dokumentais ir jie turėtų būti vertinami kritiškai, o iškirstas medienos kiekis nebuvo objektyviai nustatytas. Be to, nustatant augančių medžių tūri (V=) reikia žinoti kamieno skersmenį (1,3 m aukštyje) ir jo aukštį (matuojama nuo šaknies kaklelio iki aukščiausio viršūnės taško). Medyno tūris nustatomas pagal aukštį ir skalsumą, panaudojant standartines tūrio lenteles. Valstybinės miškų tarnybos inspektorius užfiksavo, kad galimai iš viso medienos tūris sudaro 209,803 kub. m žalių medžių, bet nėra aišku, pagal kokią formulę ar kokią tūrio nustatymo metodiką tai nustatė, nes šalia kelmų nebuvo nukirstų medžių, nebuvo įver-

tintos pušies kaip medžio savybės, charakteristikos, nufotografuoti kelmai, todėl kyla abejonių dėl Valstybinės miškų tarnybos Alytaus teritorinio poskyrio vyriausiojo specialisto J. M. pateiktų duomenų. Kasatorius kartu su J. M. į mišką nuvyko tik 2017 m. gegužės 10 d., matavimuose nedalyvavo, buvo mašinoje ir tik neturėdamas specialiuų žinių, pasitikėdamas J. M., pasiraše jo pateiktuose dokumentuose.

- 2.9. Teismas neatsižvelgė į kasatoriaus paaiškinimus, kad, aiškinantis aplinkybes, jam teko vykti į Aplinkos ministeriją bendrauti su miškotvarkos specialistais ir gauti patikslintus duomenis apie tai, kokios grupės miškas yra kasatorui ir kitiems bendaraturčiams priklausančiam sklype. Paaiškėjo, kad žalos skaičiavimai yra netiksliūs ir neteisingi – neteisingai apskaičiuota žala ir iškirstų medžių tūris, nes padaryta klaida Valstybinės miškų tarnybos Miškų kontrolės skyriaus teritorinio poskyrio specialisto J. M. skaičiavimuose nustatant pirminius duomenis 2017 m. gegužės 10 d. iškirstų medžių taškavimo lape, kad miškas (*duomenys neskelbtini*) yra priskirtas atrankiniams II grupės miškui, t. y. neteisingi duomenys pateikti ir vėliau perkelti į visus dokumentus, kuriais remiantis apskaičiuota žala, kur nurodoma, kad kirtimas atliktas II A miškų grupės (ekosistemų apsaugos miške) medelyne, kuriame iškirsta 66,991 kub. m neplynai (53 medžiai) ir plynai iškirstas tūris (13 medžių) – 9,344 kub. m; iš Lietuvos Respublikos miškų valstybės kadastro duomenų bazės dokumentų matyti, kad 644 kvartalas jo sklypo dalyje Nr. 1 yra II grupės miškas, o likusioje sklypo dalyje (sklypas Nr. 2) yra III grupės miškas. Todėl akivaizdu, kad sklypo dalį Nr. 2 reikėtų priskirti tik III miško grupei (sklypo dalis Nr. 2). Teismas nurodė, kad tokie kasatoriaus teiginiai neatitinka byloje nustatyti faktinių aplinkybių. Tačiau kasatorui pakartotinai kreipusis į Aplinkos ministeriją dėl išaiškinimo, kokiai miškų grupei priskirtinas iškirstas miškas jam priklausančiam žemės sklype, iš Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento Miškininkystės ir miškotvarkos skyriaus vyriausiosios specialistės Z. B. 2019 m. gegužės 24 d. gautas persiūstas elektroninis laiškas Valstybinės miškų tarnybos inspektorui J. M., Jame nurodyta, kad „siunčiama medžiaga, kuri akivaizdžiai įrodo, kad Jūsų suklysta skaičiuojant žalą: pirmame brėžinyje, išimtame iš miškų kadastro, pažymėtos 644 kv. (kvartalo) 2 sklypo ribos aiškiai sutampa su miškų grupių ribomis, tai aišku ir iš pridedamos Jūsų 2017 m. pareiškėjui pateiktos medžiagos taksoraščio“. Prie laiško pridedama ištakua iš taksacių sklypų paieškos. Atsižvelgus į tai, Aplinkos ministerijos specialistės nuogąstavimus, kad Valstybinės miškų tarnybos inspektorius J. M. akivaizdžiai suklydo skaičiuodamas žalą, kasatorius abejonės, kad gamtai padaryta žala buvo apskaičiuota netinkamai, yra visiškai pagrįstos. Tai kasatorius bandė paaiškinti apeliacinės instancijos teismui, papildomai prašydamas ir nepriklausomos ekspertizės, nes nustačius, kad Valstybinės miškų tarnybos inspektorius J. M. neteisingai apskaičiavo žalą, nustatydamas ne tos kategorijos mišką, žala gamtai labai sumažėtų, bet teismas prašymą atmetė. I 2019 m. birželio 10 d. pateiktą prašymą Valstybinei miškų tarnybai dėl dalyvavimo

nepriklasomame tyrime ir klaidos ištaisymo iki kasacinio skundo teismui pateikimo dienos nebuvo atsakyta.

- 2.10. Apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė ir į kasatoriaus argumentus, kad už vieno pobūdžio pažeidimą, šiuo atveju tuos pačius iškirstus medžius, net taikant Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. D1-249 ir 2015 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. D1-1090 patvirtintą Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo dydžio apskaičiavimo metodiką (toliau – ir Metodika), žalos dydis buvo apskaičiuotas – iškirsto miško tūris ir suma, nustatytą už vieno tokio miško kubinį metrą, padauginus iš 1,5 koeficiente – nepagrįstai du kartus taikant 1,5 koeficientą, t. y. ir už pažeidimą, padarytą II brandumo grupės (pusamžiuose) medynuose (Metodikos 2.1 p.), ir už pažeidimą, padarytą paviršinių vandens telkinį apsaugos zonose (Metodikos 3.1 p.), taip nepagrįstai padidinant bendrą žalos sumą iki 102 065,38 Eur sumos, nurodytos pagal pateiktus skaičiavimus byloje pareikštame Valstybinės miškų tarnybos civiliniame ieškinyje, ir į tai, kad iš Aplinkos ministerijos buvo gautas 2018 m. gruodžio 6 d. raštas Nr. (12-1)-D8-5741 dėl išaiškinimo, Jame nurodyta, kad kai žala padaroma pažeidžiant kelis Metodikos punktus, turėtų būti skaičiuojama sudedant koeficientų vertes, ir atsižvelgiant į tai, pagal kasatoriaus skunde nurodytus skaičiavimus, bendra aplinkai padaryta žala sudaro 90 724,78 Eur.
- 2.11. Kasatorius pažymi, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. D1-249 ir 2015 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. D1-1090 patvirtintos Metodikos redakcijoje, galiojusioje iki 2019 m. sausio 24 d., nėra aiškių nuostatų, kad vienu atveju koeficientas taikomas dėl miško brandumo grupių, kitu – dėl medyno buvimo tam tikroje vietoje, t. y., kaip nustatė teismas, dėl dvigubų koeficientų taikymo. Abejones, ar Aplinkos ministerija, Valstybinė miškų tarnyba ir (ar) kitos išstaigos, taikydamos (jei taikė) dvigubus koeficientus, nepažeidė *non bis in idem (draudimo persikioti ir bausti už tą patį nusikaltimą)* principo (Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalis, BK 2 straipsnio 6 dalis, kasacinė nutartis baudžiamoji byloje Nr. 2K-570/2010, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis atnaujintoje administracinių teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-54-303-2017 ir kt.) taikymo, sustiprina ir tai, kad tik po kasatoriaus pakartotinio kreipimosi į Aplinkos ministeriją dėl išaiškinimų nuo 2019 m. sausio 25 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro, laikinai einančio aplinkos ministro pareigas, 2019 m. sausio 17 d. įsakymu Nr. D1-37 dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymo pakeitimo Metodika buvo papildyta 4<sup>1</sup> punktu, kuriami jau konkrečiai nurodyta, kad kai įvertinant miškuose padarytą žalą aplinkai jos apskaičiavimui taikomi keli Metodikos punktai, žalos dydis dauginamas iš tuose punktuose nurodytų koeficientų sumos. Atsižvelgiant į įsakymu Nr. D1-249 patvirtintos iki 2019 m. sausio 24 d. galiojusios Metodikos nuostatas ir dvigubo baudimo negalimumą, kasatoriaus skunde pateiktais skaičiavimais, jo galimai bendra aplinkai padaryta žala sudaro 68 043,585 Eur. Taigi, kasatoriaus nuomone, žalos gamtai dydis

teismuose buvo apskaičiuotas neteisingai, o dėl netinkamo teisės taikymo tikėtina, kad ir nepagrįstai žymiai padidintas jos dydis, taip pat kasatoriui paskirtas baudos dydis yra per didelis, o Valstybinei miškų tarnybai priteista žala neatitinka protingumo ir proporcijumo kriterijų.

### III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

#### 3. Nuteistojo K. B. kasacinis skundas tenkintinas iš dalies.

##### *Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų*

4. Kasacinės instancijos teismas, nagrinėdamas kasacinę bylą, priimtas nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, patikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Dėl šios nuostatos taikymo kasacino teismo praktikoje nuosekliai aiškinama, kad skundžiamų teismų sprendimų teisėtumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis iš naujo įrodymų nevertinant ir naujų faktinių aplinkybių nenustatant (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-221/2008, 2K-P-9/2012 ir kt.).
5. Pirmosios instancijos teismo atliktas įrodymų vertinimas ir šio teismo išvados dėl byloje nustatyti faktinių aplinkybių patikrinami nagrinėjant bylą apeliacine tvarka. Pagal kasacino teismo praktiką, ar teisingai įvertinti įrodymai ir nustatyti faktinės aplinkybės, sprendžia apeliacinės instancijos teismas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-181/2008, 2K-7-27-746/2015, 2K-P-135-648/2016 ir kt.). Teismo proceso dalyvių pateiktų prašymų ar versijų atmetimas, įrodymų vertinimas ne taip, kaip to norėtų proceso šalys, savaime BPK normų nepažeidžia, jeigu teismo sprendimas motyvuotas, neprieštaragingas, padarytos išvados pagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma (kasacinė nutartis baudžiamojos byloje Nr. 2K-7-130-699/2015). Taigi, kasacinės instancijos teismas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų atlirkto įrodymų vertinimo nepakeičia savu, tik gali tikrinti, ar anksčiau vykusiuose proceso etapuose buvo tinkamai aiškinti ir taikyti baudžiamieji įstatymai ir ar baudžiamojos proceso metu nepadaryta esminių BPK pažeidimų. Dėl šių priežasčių nuteistojo K. B. kasacino skundo teiginiai apie tai, kad neteisingai apskaičiuotas iškirstų medžių tūris, kad sklypo dalį Nr. 2 reikėtų priskirti III miško grupei, paliekami nenagrinėti, o skundo teiginiai, kuriais kvestionuojamos atskiro teismų padarytos išvados dėl įrodytomis pripažintų faktinių bylos aplinkybių nustatymo, nesutinkama su atlirkto atskirų įrodymų ir jų visumos vertinimu, prašoma atsižvelgiant į atskiras nustatytas bylos aplinkybes daryti išvadas dėl teismų sprendimuose esančių išvadų atitinkties bylos aplinkybėms, šioje nutartyje nagrinėjami tik tiek, kiek jie susiję su BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatytais bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindais.

*Dėl kasacinio skundo argumentų, susijusių su įrodymų vertinimu (BPK 20 straipsnio 5 dalis)*

6. Įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti, BPK nustatytais proceso veiksmais patikrinti, teisiamajame posėdyje išnagrinėti ir teismo pripažinti duomenys, kuriais vadovaudamas teismas daro išvadas dėl nusikaltamos veikos buvimo ar nebuvo, šią veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo ir kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai. Byloje esančių duomenų vertinimas bei jų pripažinimas įrodymais yra teismo, kurio žinioje yra byla, teisė ir pareiga (BPK 20 straipsnio 2 dalis). Visus įrodymus teismas privalo tirti ir tikrinti laikydamasis BPK 20 straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatose įtvirtintų liečiamumo ir leistinumo principų, o juos vertinti – pagal 5 dalyje nurodytas įrodymų vertinimo taisyklės, t. y. pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nesališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamas įstatymu. Išvada dėl asmenų (kaltinamųjų, nukentėjusiųjų, liudytojų) parodymų patikimumo daroma įvertinus parodymų nuoseklumą, detalumą, išsamumą, logiškumą ir palyginus juos su kitaip byloje esančiais įrodymais, gautais iš skirtinų šaltinių (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-440/2010, 2K-309/2011 ir kt.). Pažymėtina, kad BPK 20 straipsnio 2 dalies (ar byloje gauti duomenys laikytini įrodymais, nusprenčia teisėjas ar teismas, kurio žinioje yra byla) ir 5 dalies (įrodymus teismas vertina pagal savo vidinį įsitikinimą) nuostatos įtvirtina išskirtinę teismo kompetenciją nusprenčti, kurie iš byloje esančių duomenų atitinka visus įstatymo reikalavimus ir turi įrodomą vertę ir kokios išvados jais remiantis darytinos. Vertindamas įrodymus teismas turi įsitikinti, ar jie patikimi, ar gauti teisėtu būdu, ir nusprenčti, ar jais grįstinos teismo išvados, ar jie atmetusti. Turi būti įvertintas kiekvienas įrodymas atskirai ir įrodymų visuma. Teismų praktikoje pripažištama, kad įrodymų visumos vertinimo reikalavimas (BPK 20 straipsnio 5 dalis) nereiškia, jog faktinėms aplinkybėms nustatyti turi būti išnaudojamos visos įmanomos įrodinėjimo priemonės. Teisingą teismo baigiamojo akto priėmimą lemia ne įrodinėjimo apimtis, o daromų teisinių išvadų pagrįstumas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-509/2010, 2K-P-9/2012, 2K-P-89/2014, 2K-87-942/2017 ir kt.). Teismo proceso dalyvių pateiktų pasiūlymų ar versijų atmetimas savaime BPK normų nepažeidžia, jei teismo sprendimas motyvuotas ir neprieštaragingas, o išvados pagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma.
7. Skundžiamus teismų sprendimus patikrinus teisės taikymo aspektu, nenustatytas pagrindas konstatuoti, kad teismai padarė esminius baudžiamojos proceso įstatymo pažeidimus (BPK 369 straipsnio 3 dalis), dėl kurių priimtus nuosprendži ir nutartę reikėtų naikinti ar juos pakeisti.
8. Pirmosios instancijos teismas vertino byloje surinktų ir teisme ištirtų įrodymų visumą (kaltinamojo K. B. parodymus, liudytojų J. M., A. D., K. B., T. J., L. Š., G. D., V. K., A. M., N. K. parodymus, rašytinius bylos duomenis), aptarė kiekvieną įrodymą atskirai ir lygindamas tarpusavyje, susiejo į vientisą loginę grandinę, nė vienam įrodymų šaltiniui netekdamas išskirtinės reikšmės. Apkaltinamojo nuosprendžio aprašomojoje dalyje, kaip to reikalaujama BPK 305 straipsnio 1 da-

- lyje, išdėstyti įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, nusikalstamos veikos kvalifikavimo motyvai ir išvados, kokios faktinės aplinkybės nustatytos byloje ir kokie duomenys pagrindžia kaltinamojo K. B. kaltę, taip pat išanalizuoti ir motyvuotai atmesti jo parodymai, duoti teisiamajame posėdyje.
9. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjės nuteistojo K. B. apeliacino skundo argumentus, atlikęs įrodymų tyrimą ir įvertinęs įrodymus, patvirtino pirmosios instancijos teismo nustatytais faktines bylos aplinkybes ir išvadas dėl K. B. kaltės padarius jam inkriminuotas nusikalstamas veikas. Apeliacinės instancijos teismo nutartyje įvertinti apeliacino skundo teiginiai (pakartoti ir kasaciniame skunde), kad pirmosios instancijos teismas be pagrindo atmetė K. B. teisme duotus parodymus apie tai, jog mišką jis įsigijo tik 2017 m. balandžio 13 d., o balandžio 14 d. jau rado iškirstą, kad K. B. nors ir ne iš karto po neteisėto miško iškirtimo, tačiau pats savo iniciatyva apie kirtimą pranešė Miškų kontrolės skyriaus pareigūnui, kad teismas neįvertino aplinkybės, jog V. K. leidimas kirsti mišką išduotas nuo 2017 m. sausio 17 d., o šis parodė, kad kirtimus atliko per 1–2 mėnesius ir tuo metu girdėjo benzinius pjūklus gretimame sklype, bei išdėstyti išsamūs argumentai, kuriais vadovaudamasis teismas šiuos teiginius atmetė. Teismas padarė išvadą, kad tokie skundo teiginiai yra visiškai nepagrįsti, pateikti atsietai nuo vienos, selektyviai parenkant tik atskiras apeliantui naudingas detales.
  10. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai įvertino apeliacino skundo argumentus (pakartotus ir kasaciniame skunde) dėl neteisingo medžių priskyrimo miško grupėms. Šias aplinkybes apeliacinės instancijos teismas aiškinosi atlikdamas įrodymų tyrimą ir apklausdamas liudytoją J. M., kuris apskaičiavo aplinkai padarytą žalą. Teismas konstatavo, kad skundo teiginiai visiškai neatitinka byloje nustatytų faktinių aplinkybių: iš Miškų valstybės kadastro Kartografinės duomenų bazės fragmento (mastelis 1:2000) (1 t., b. l. 19) akivaizdžiai matyti, kad žemės sklypas, (*duomenys neskeltini*), priklausantis I. J., A. K. ir K. B. po 50/150 dalij, užima 644 kvartalo (sklypas išsidėstęs tik mėlynos spalvos riba pažymėtoje teritorijoje) dalį, kuri smulkesnais sklypais nesužymėta, todėl nesuprantamas apelianto teigini, kokios grupės miškas yra būtent sklypo dalyje Nr. 2; pagal kadastro duomenis akivaizdu, kad visas šis sklypas apima II (antros) A grupės mišką (pažymėtas geltona spalva) ir III grupės mišką (pažymėtas violetine spalva); pagal šiame sklype pažymėtus iškirstus miško plotus matyti, kad plynai ir neplynai buvo išpjauti medžiai abiejų grupių miškuose (1 t., b. l. 19).
  11. Taigi apeliacinės instancijos teismas patikrino pirmosios instancijos teismo išvadas dėl byloje nustatytų faktinių aplinkybių, nagrinėdamas bylą ir surašydamas nutartį BPK 320 straipsnio 3 dalyje, 332 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų nepažeidė.
  12. Kasaciniame skunde teisingai nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai paneigė nuotrauką, kuriose užfiksuota susandėliuota mediena, padarymo laiką (2017 m. balandžio 14 d.), nurodydamas, kad pačiuose vaizduose jų fiksavimo laikas néra pažymėtas, o tai reiškia, kad vaizdo fiksavimo metu įrenginyje nebuvvo nustatyti datos ir laiko žymėjimo parametrai. Pirmosios instancijos teismo teisiamajame posėdyje, vykusiam 2018 m. spalio 9 d., buvo atlikta daiktų apžiūra – apžiūrėtas K. B. pateiktas fotoaparatas „Olympus“. Apžiūros metu nusta-

tyta, kad iš bylą pateiktos nuotraukos padarytos 2017 m. balandžio 14 d. 19.45 val. (3 t., b. l. 136, 137). Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje šie apžiūros metu nustatyti duomenys nevertinti. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad iš byloje esančią K. B. pateiktą nuotrauką, kuriose užfiksuotas susandėliuotas miškas, matyt, jog pačiuose vaizduose nėra pažymėtas jų fiksavimo laikas, tai reiškia, kad vaizdo fiksavimo metu įrenginyje nebuvo nustatyti datos ir laiko žymėjimo parametrai, kurie neginčiamai patvirtintų vaizdų fiksavimo faktą būtent nurodytu laiku; data ir laikas parašyti K. B. ranka šalia atspausdintų nuotraukų, kas galėjo būti padaryta bet kuriuo metu, todėl tai negali būti laikoma apelianto versiją dėl nuotraukų darymo laiko patvirtinančiu įrodymu. Taigi, vertindamas įrodymus, apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė į pirmosios instancijos teismo nustatytą aplinkybę, kad pateiktos nuotraukos padarytos būtent 2017 m. balandžio 14 d.

13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje situacija, kai neįvertinami visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai, vertinama kaip BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatytu reikalavimų pažeidimas (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-587/2014, 2K-251-507/2016, 2K-74-976/2017, 2K-393-489/2017, 2K-237-689/2018). BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teisėjai įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Neatsižvelgimas į pirmosios instancijos teismo nustatytą aplinkybę, kad pateiktos nuotraukos padarytos būtent 2017 m. balandžio 14 d., reiškia, kad apeliacinės instancijos teismo teisėjų vidinis įsitikinimas, pagal kurį buvo vertinami įrodymai, nebuvo pagristas išsamiu visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu. Taigi vertinant įrodymus apeliacinės instancijos teisme buvo pažeisti BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtinti reikalavimai.
14. Pažymėtina, kad pagrindas panaikinti nuosprendj arba nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teisme yra ne bet kokie, o konkretūs esminiai BPK pažeidimai (BPK 384 straipsnio 7 dalis). Pagal BPK 369 straipsnio 3 dalį esminiais BPK pažeidimais laikomi tokie šio kodekso reikalavimų pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržytių įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendj ar nutartį. Fotoaparatu „Olympus“ K. B. teismui pateikė vykdymas teismo įpareigojimą (3 t., b. l. 132). Pateikti fotoaparata apžiūrai K. B. buvo įpareigotas siekiant patikrinti jo parodymus apie tai, kad jo pateiktos medienos nuotraukos buvo padarytos 2017 m. balandžio 14 d. Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje įvertinti tiek ikiteisinio tyrimo metu K. B. duoti parodymai apie tai, kad mišką savvališkai arba esant būtinajam reikalingumui (esą kelios dešimtys medžių buvo įkabinti į kitus) iškirto jo pasamdytas T. J., tiek vėlesni jo parodymai apie tai, kad mišką išvogė nenustatyti asmenys ar kad jis įsigijo miško sklypą, kuris jau buvo iškirstas, ir jis tik tvarkė, norėdamas sušvelninti padėtį, ar kad kirtimus darė nepažeisdamas įstatymų, nes krito tik sausus medžius, ribines linijas. Visi K. B. parodymai buvo įvertinti kaip jo gynybinės versijos ir atmeti. K. B. pateiktos medienos nuotraukos patvirtina faktą, kad mediena buvo susandėliuota 2017 m. balandžio 14 d., tačiau nuotraukose užfiksuoti vaizdai nei patvirtina, nei paneigia kokias nors kitas bylai svarbias aplinkybes. Atsižvelgiant į šią aplinkybę, taip pat

į tai, kad nuotraukos buvo pateiktos tik 2018 m. birželio 28 d. (3 t., b. l. 55), kad K. B. aiškinimas pirmosios instancijos teismo posėdyje, kodėl šią nuotrauką nepateikė ikiteisminio tyrimo metu, nėra įtikinamas (3 t., b. l. 137), kad K. B. parodymai apie jam ir bendraturtėms priklausančio miško iškirtimo aplinkybes bylos proceso metu nebuvu vienodi ir nuoseklūs, kad teismas K. B. parodymus apie tai, jog jis įsigijo miško sklypą, kuris jau buvo iškirstas, atmetė, darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismo padarytu BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyti reikalavimų pažeidimu – vertindamas įrodymus, apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė į pirmosios instancijos teismo nustatyta aplinkybę, kad pateiktos nuotraukos padarytos būtent 2017 m. balandžio 14 d., – nebuvu suvaržyto įstatymu garantuotos kaltinamojo teisės ir šis pažeidimas nesukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nutartį. Taigi minėtas pažeidimas nepripažintinas esminiu baudžiamuoju proceso įstatymo pažeidimu, t. y. tokiu, dėl kurio apeliacinės instancijos teismo nutartį reikėtų naikinti.

#### *Dėl BK 270 straipsnio 2 dalies ir 271 straipsnio 1 dalies taikymo*

15. Pagal BK 270 straipsnio 2 dalį ir 271 straipsnio 1 dalį K. B. nuteistas už tai, kad privačiame miške, esančiame valstybės saugomoje teritorijoje – Merkio ichtiologiniame draustinyje ir Merkio apsauginėje zonoje, savavališkai organizavo miško kirtimus ir iškrito medžius, taip padarė didelę žalą medynui ir 102 065,39 Eur žalą aplinkai.
16. Pagal BK 271 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas sunaikino ar suniokojo valstybinį parką, rezervatą, draustinį ar kitą valstybės saugomą gamtinę teritoriją, joje esančią saugomą natūralią ar rūšies buveinę ar gamtos paveldo teritorinį kompleksą, kurio apsaugos tikslams įsteigta ši teritorija, ar gamtos paveldo objektą.
17. Saugomų teritorijų sistemą ir su ja susijusius visuomeninius santykius, saugomų teritorijų nustatymo ir steigimo, ribų keitimo, statuso pakeitimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, veiklą jose reglamentuoja Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (toliau – ir įstatymas). Pagal įstatymą saugomų teritorijų sistemą sudaro tam tikros saugomų teritorijų kategorijos, kurioms, be kita ko, priskiriami draustiniai (Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1 punktas) ir ekologinės apsaugos zonas (Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Viena iš ekologinės apsaugos zonų rūšių yra paviršinių vandens telkiniių apsaugos zonas (Įstatymo 18 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Kad į vandens telkinius nepatektų pavojingų medžiagų, vandens telkininių krantai būtų apsaugoti nuo erozijos, būtų užtikrintas vandens telkininių pakrančių ekosistemų stabilumas, išsaugota migraciinių koridorų funkcija, saugomas vandens telkininių pakrančių gamtinis kraštovaizdis ir jo estetinės vertybės, sudarytos palankios sąlygos rekreacijai, užtikrinta visuomenės teisė naudotis vandens telkiniais ir eiti jų pakrantėmis, išskiriama paviršinių vandens telkininių apsaugos zonas. Paviršinių vandens telkininių apsaugos zonas dalyje prie vandens telkinio nustatoma pakrantės apsaugos juosta.“ Taigi nėra abejonių, kad Merkio ichtiologinis draustinis ir Merkio apsauginė zona (paviršinio vandens telkinio apsaugos

zona ir pakrantės apsaugos juosta) yra valstybės saugomos gamtinės teritorijos ir atitinka išvardytąsias BK 271 straipsnio 1 dalyje.

18. Byloje nustatyta, kad valstybės saugomoje teritorijoje pusamžis pušynas plynai iškirstas 0,3 ha plote, neplynai, tačiau paliekant kritinį 0,2–0,3 medyno skalsumą – 0,4 ha plote, iš jų dalis iškirsto ploto, t. y. 0,3 ha, patenka į Merkio ichtiologinio draustinio teritoriją. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimuose konstatuota, kad tokiais veiksmais padaryta žala žaliems medžiams, pažeistas ekosistemai vertingas medynas ir kad normalios būklės medyno iškirtimas saugomoje teritorijoje drastiškai sugadino ties (*duomenys neskeltini*) kaimu esantį Merkio pakrantės gamtinį kraštovaizdį, daugeliui metų pažeidė ekosistemos elemento – draustinio teritorijoje esančio medyno ekologinę pusiausvyrą. Taigi teismų nustatyti K. B. nusikalstamų veiksmų padariniai atitinka būtinajį nusikaltimo, įtvirtinto BK 271 straipsnio 1 dalyje, sudėties požymį – suniokojo draustinį ir kitą valstybės saugomą gamtinę teritoriją (Merkio ichtiologinį draustinį ir Merkio apsauginę zoną).
19. Atsižvelgiant į išdėstytaus argumentus, darytina išvada, kad K. B. nusikalstama veika atitinka visus nusikaltimo, įtvirtinto BK 271 straipsnio 1 dalyje, sudėties požymius ir jis pagrįstai už tai nuteistas.
20. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu K. B. taip pat nuteistas pagal BK 270 straipsnio 2 dalį už tai, kad organizuodamas neteisėtus kirtimus ir savavališkai iškirsto miško ištraukimo veiksmus pažeidė teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo taisykles (Miškų įstatymo 9 straipsnio 2, 5, 6 dalį, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. D1-1055 patvirtinto Leidimų kirsti mišką išdavimo tvarkos aprašo 3 punkto, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. balandžio 22 d. įsakymu Nr. 192 patvirtintų Savavališkai iškirstų medžių ir krūmų, augusių miško žemėje, ir pagamintos apvaliosios medienos ištraukimo arba išvežimo tvarkos 6 punkto, Saugomų teritorijų įstatymo 9 straipsnio 1 dalies reikalavimus), iš viso iškrito 209,803 kub. m žalių medžių, taip padarė didelę žalą medynui ir 102 065,39 Eur žalą aplinkai.
21. BK 270 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė tam, kas pažeidė teisės aktų nustatytas aplinkos apsaugos arba gamtos išteklių naudojimo, arba statinių, kuriuose naudojamos ar saugomos pavojingos medžiagos arba kuriuose yra potencialiai pavojingų įrenginių ar atliekami potencialiai pavojingi darbai, priežiūros ar naudojimo taisykles, jeigu dėl to buvo padaryta didelė žala orui, žemei, vandeniu, gyvūnams ar augalams ar atsirado kitų sunkių padarinių aplinkai.
22. Pagal teismų sprendimus K. B. veika, atitinkanti nusikaltimo, įtvirtinto BK 270 straipsnio 2 dalyje, sudėties požymius (teisės aktų nustatytų aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo taisyklių pažeidimas), pasireiškė neteisėtu miško kirtimu ir savavališkai iškirstų medžių ištraukimu. Minėta, kad K. B. nuteistas už jam pačiam ir bendraturtėms priklausančio, t. y. privataus, miško (209,803 kub. m žalių medžių) iškirtimą. Pažymėtina, kad atsakomybė už savavališką medžių ir krūmų kirtimą, naikinimą arba žalojimą privačiuose miškuose nustatyta Lietuvos Respublikos administracinių nusizengimų kodekso (toliau – ANK) 273 straipsnyje, o atsakomybė už augusių miško žemėje savavališkai iškirstų medžių ir krūmų ištraukimą arba išvežimą be leidimo – ANK 274 straips-

- nyje. Pagal ANK 273 straipsnio 3 dalį savavališkas medžių ir krūmų kirtimas, naikinimas arba žalojimas privačiuose miškuose, kai iškertama, sunaikinama ar sužalojama daugiau kaip vienas šimtas, bet ne daugiau kaip trys šimtai kietmetrių medžių ir (ar) krūmų, užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio keturių šimtų iki trijų tūkstančių eurų. Pagal ANK 274 straipsnio 3 dalį (2016 m. kovo 17 d. įstatymo redakcija) augusių miško žemėje savavališkai iškirstų medžių ir krūmų ištraukimas arba išvežimas be leidimo, kai ištraukiama ar išvežama daugiau kaip vienas šimtas, bet ne daugiau kaip trys šimtai kietmetrių medžių ir (ar) krūmų, užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio keturių šimtų iki trijų tūkstančių eurų. Pažymėtina ir tai, kad BK 273 straipsnio 1 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė tam, kas neturėdamas leidimo iškarto, sunaikino ar sužalojo miško žemėje daugiau negu 500 kietmetrių medžių. Taigi K. B. veika – savavališkas 209,803 kub. m medžių iškirtimas privačiame miške ir jų ištraukimas bei išvežimas be leidimo – atitinka administracinių nusisūdzintų, įtvirtintų ANK 273 straipsnio 3 dalyje ir 274 straipsnio 3 dalyje, požymius.
23. Savavališkai iškertant mišką, be leidimo iškirstą mišką ištraukiant ir išvežant visuomet pažeidžiamos teisės aktų nustatytos aplinkos apsaugos ir gamtos ištaklių naudojimo taisyklės, padaroma žala augalams (medynui) ir aplinkai. Savavališku miško iškirtimu gali būti padaroma ir didelė žala augalams (medynui) aratsirasti kiti sunkūs padariniai aplinkai ir tokia veika formaliai gali atitiktis nusikaltimo, nurodyto BK 270 straipsnio 2 dalyje, sudėties požymius. Būtent taip ir buvo įvertinti K. B. veikos padariniai: teismai konstataavo, kad buvo padaryta didelė žala medynui ir 102 065,39 Eur žala aplinkai. Tačiau, kaip minėta, baudžiamoji atsakomybė už daugiau negu 500 kietmetrių medžių iškirtimą be leidimo miško žemėje nustatyta BK 273 straipsnio 1 dalyje.
24. Atvejai, kai konkretiam juridiniam faktui gali būti pritaikyti kelios įstatymo normos, teisės teorijoje vadinti normų konkurencija. Normų konkurencijos atveju turi būti parenkama ir konkretiam juridiniam faktui pritaikoma tik viena norma. Sprendžiant, kuri norma turi būti pritaikyta K. B. veikai – savavališkam miško iškirtimui privačiame sklype, iškirsto miško ištraukimui ir išvežimui be leidimo, reikia palyginti BK 270 straipsnio 2 dalimi ir BK 273 straipsnio 1 dalimi reguliuojamą santykį pobūdį ir apimtį. Lyginant teisinį reguliavimą, nustatytą minėtose normose, darytina išvada, kad BK 270 straipsnio 2 dalimi reguliuojamą santykį apimtis yra platesnė nei santykį, reguliuojamą BK 273 straipsnio 1 dalimi. Kaip minėta, savavališkai iškertant mišką, be leidimo iškirstą mišką ištraukiant ir išvežant visuomet pažeidžiamos teisės aktų nustatytos aplinkos apsaugos ir gamtos ištaklių naudojimo taisyklės, padaroma žala augalams (medynui) ir aplinkai. Taigi BK 273 straipsnio 1 dalyje yra visi BK 270 straipsnio 2 dalyje nustatyti veikų požymiai. Kartu pažymėtina, kad BK 273 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas specialus nusikaltimo dalykas – miško žemėje augantys medžiai ir specialus nusikaltimo padarymo būdas – medžių iškirtimas be leidimo, jų sunaikinimas ar sužalojimas. Vadinas, BK 270 straipsnio 2 dalis yra bendroji norma BK 273 straipsnio 1 dalies atžvilgiu. Esant bendrosios ir specialiosios normų konkurencijai, turi būti taikoma specialioji norma, šiuo atveju – BK 273 straipsnio 1 dalis. Darytina išvada,

kad K. B. veika – savavališkas 209,803 kub. m medžių iškirtimas privačiame miške ir jų ištraukimas bei išvežimas be leidimo – negalėjo būti kvalifikuojama pagal BK 270 straipsnio 2 dalį, nes ši veika pagal nusikaltimo dalyką ir nusikaltimo padarymo būdą atitiko BK 273 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo sudėties požymius. Taikydami bendrąją, o ne specialiąją normą, teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – BK 270 straipsnio 2 dalį. Tačiau K. B. veika negalėjo būti kvalifikuota ir pagal BK 273 straipsnio 1 dalį, nes buvo iškirsta mažiau negu 500 kietmetrių medžių, taigi K. B. veikoje nėra šio nusikaltimo sudėties būtino požymio – padarinių.

25. Minėta, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu K. B. veika buvo kvalifikuota pagal BK 270 straipsnio 2 dalį ir 271 straipsnio 1 dalį, t. y. kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis – atvejis, kai kaltininkas viena veika tuo pačiu metu padaro dvi nusikalstamas veikas, įtvirtintas skirtingose baudžiamojo įstatymo normose. Konstatavus, kad K. B. veika yra ne nusikaltimas, nurodytas BK 270 straipsnio 2 dalyje, bet administracinis nusižengimas, nurodytas ANK 273 straipsnio 3 dalyje bei 274 straipsnio 3 dalyje, K. B. veiką reikia teisiškai vertinti (kvalifikuoti) iš naujo.
26. Nei BK, nei ANK nereglamentuotos veikos kvalifikavimo ir bausmės skyrimo taisyklos tais atvejais, kai kaltininkas viena veika tuo pačiu metu padaro ir nusikalstamą veiką, ir administracinių nusižengimų. Įvertinus tai, kad nusikalstamos veikos yra pavojingesnės nei administracinių nusižengimų, taip pat tai, kad nusikalstamų veikų idealiosios sutapties atveju už atskiras veikas paskirtos bausmės bendrinamos bausmių apėmimo būdu (BK 63 straipsnio 5 dalies 1 punktas), darytina išvada, kad nusikalstamos veikos ir administracinių nusižengimų idealiosios sutapties atveju veika, atitinkanti administracinių nusižengimo požymius, atskirai pagal ANK straipsnį (jo dalį) nekvalifikuotina, o iš šių aplinkybių atsižvelgiant skiriant bausmę už nusikalstamą veiką (BK 54 straipsnio 2 dalies 1 punktas).
27. Atsižvelgiant į išdėstytyus argumentus, darytina išvada, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendis ir apeliacinių instancijos teismo nutartis keistini: K. B. nusikalstama veika iš BK 270 straipsnio 2 dalies, 271 straipsnio 1 dalies perkvalifikuotina į BK 271 straipsnio 1 dalį, paliekant pagal BK 271 straipsnio 1 dalį Alytaus apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendžiu K. B. paskirtą bausmę – 120 MGL dydžio baudą.

*Dėl aplinkai padarytos žalos dydžio (Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo dydžio apskaičiavimo metodikos taikymas)*

28. Kasaciniame skunde nepagrįstai teigiamo, kad pagal iki 2019 m. sausio 24 d. galiuosios Metodikos nuostatas ir dvigubo baudimo negalimumo principą K. B. padaryta žala aplinkai yra ne 102 065,38 Eur, o 68 043,585 Eur.
29. Nuteistojo K. B. veika aplinkai padarytos žalos dydis apskaičiuotas pagal aplinkos ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. D1-249 patvirtintą Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo dydžio ap-

- skaičiavimo metodiką. 2017 m. balandžio mėnesį (K. B. veikos padarymo metu) galiojo minėtu įsakymu patvirtinta Metodika ir aplinkos ministro 2015 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. D1-1090 bei 2016 m. rugpjūčio 23 d. įsakymu Nr. D1-562 nustatyti fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos aplinkai žalos dydžio skaičiavimo įkainiai (Metodikos priedas). Padarytos aplinkai žalos dydis skaičiuojamas pagal Metodikos priede nustatytus fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos aplinkai žalos dydžio skaičiavimo įkainius (Metodikos 1 punktas). Jeigu neteisėtai nukertami ar kitaip sunaikinami arba sužalojami medžiai, Metodikos priede nurodytas padarytos žalos aplinkai dydis skaičiuojamas taikant koeficientą: II brandumo grupės (pusamžiuose) medynuose – 1,5 (Metodikos 2.1 punktas); III ir IV brandumo grupės (pribrėstančiuose ir brandžiuose) medynuose – 2,0 (Metodikos 2.2 punktas). Jeigu neteisėta veika miškuose padaroma žala aplinkai, Metodikos priede nurodytas padarytos žalos dydis skaičiuojamas taikant koeficientą: paviršinio vandens telkinį apsaugos zonose – 1,5 (Metodikos 3.1 punktas); paviršinio vandens telkinį pakrančių apsaugos juostose ar šlaituose, kurių polinkio kampus didesnis nei 10 laipsnių, – 1,2 (jeigu šlaitas, kurio polinkio kampus didesnis nei 10 laipsnių, sutampa su vandens telkinio apsaugos zona, padarytos žalos dydis skaičiuojamas taikant koeficientą 1,7) (Metodikos 3.2 punktas); retųjų paukščių veisimo vietose, lizdaviečių apsaugos zonose ir kurtinių tuokvietėse – 2,0 (Metodikos 3.3 punktas).
30. Aiškinant Metodikoje nustatyta teisinį reguliavimą pažymėtina, kad tuo atveju, kai neteisėta veika ir nukertami, kitaip sunaikinami ar sužalojami medžiai (Metodikos 2 punktas), ir padaroma žala aplinkai (Metodikos 3 punktas), bendras aplinkai padarytos žalos dydis yra lygus pagal Metodikos 2 ir 3 punktus apskaičiuotos žalos sumai. Kitaip aiškinant Metodikoje nustatyta teisinį reguliavimą, t. y. kad tokiais atvejais taikomas tik vienas – Metodikos 2 arba 3 punkte nustytas – koeficientas, būtų sudaromos prielaidos nustatant aplinkai padarytos žalos dydį vienodai traktuoti visus miškus (medžius), neatsižvelgiant į teritorijos, kurioje miškas auga, ypatumus. Akivaizdu, kad neteisėtai nukertant, kitaip sunaikinant ar sužalojant medžius Metodikos 3 punkte išvardytose teritorijose padaroma didesnė žala aplinkai nei neteisėtai nukertant, kitaip sunaikinant ar sužalojant medžius kitose teritorijose.
31. Byloje nustatyta, kad miškas iškirstas sklype, esančiame Merkio ichtiologinio draustinio ir Merkio apsauginėje zonoje (Metodikos 3.1 punktas), pusamžiame pušyne (Metodikos 2.1 punktas). Byloje taip pat nustatyta, kad II A miškų grupės (ekosistemų apsaugos miške) medelyne plynai iškirsta 9,344 kub. m medienos, neplynai – 66,991 kub. m medienos, III miškų grupės medelyne plynai iškirsta 76,724 kub. m medienos, neplynai – 56,744 kub. m medienos. Pagal Metodikos priede nustatytus neteisėta veika miškuose padarytos aplinkai žalos dydžio skaičiavimo įkainius apskaičiuotas žalos dydis yra: neteisėtai iškirtus II grupės mišką – 23 492,03 Eur ( $9,344 \times 435 + 66,991 \times 290 = 23 492,03$ ), neteisėtai iškirtus III grupės mišką – 21 870,36 Eur ( $76,724 \times 200 + 56,744 \times 115 = 21 870,36$ ); iš viso padaryta 45 362,39 Eur žala aplinkai. Pritaikius Metodikoje nustatytus koeficientus apskaičiuotos žalos dydis yra: pusamžiuose medynuose –  $45 362,39 \times 1,5 =$

68 043,59 Eur; paviršinių vandens telkinių apsaugos zonoje (Merkio ichtiologinio draustinio ir Merkio apsauginėje zonoje) – 45 362,39 x 1,5 = 68 043,585 Eur; iš viso padaryta 136 087,17 Eur (68 043,585 + 68 043,585) žala aplinkai.

32. Minėta, kad iš K. B. Aplinkos ministerijos Valstybinei miškų tarnybai priteista 102 065,38 Eur aplinkai padarytai žalai atlyginti. Darytina išvada, kad nustatant K. B. aplinkai padarytos žalos dydį aplinkos ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. D1-249 (2016 m. rugpjūčio 23 d. įsakymo Nr. D1-562 redakcija) patvirtintoje Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo dydžio apskaičiavimo metodikoje nustatytais teisinis reguliavimas buvo aiškinamas ir taikomas netinkamai, tačiau kasacinės instancijos teismas neturi galimybės pakeisti iš K. B. priteistos žalos dydį, nes dėl to nepaduotas prokuroro ar civilinio ieškovo kasacinis skundas (BPK 376 straipsnio 3 dalis).
33. Kasaciniame skunde nepagrįstai teigama, kad, apskaičiuojant K. B. aplinkai padarytos žalos dydį ir pritaikius dvigubą koeficientą, buvo pažeistas *non bis in idem* principas. Valstybinei miškų tarnybai iš K. B. priteista suma – 102 065,38 Eur – yra ne K. B. baudimas, o jo gamtai padarytos žalos piniginė išraiška – nuostoliai (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.249 straipsnio 1 dalis). Žalą, padarytą asmeniui, turtui, o įstatymu nustatytais atvejais – ir neturtinę žalą, privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo (CK 6.263 straipsnio 2 dalis). Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo dydžio apskaičiavimo metodika, pagal kurią buvo apskaičiuota K. B. aplinkai padaryta žala, patvirtinta vadovaujantis Miškų įstatymo 23 straipsniu ir Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsniu. Miškų įstatymo 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad fiziniai ir juridiniai asmenys, padarę žalos miško valdytojų, savininkų ir naudotojų miškui, kitam turtui ir teisėtiems interesams ar miškui, kaip aplinkos objektui, privalo visiškai ją atlyginti arba, jeigu yra galimybė, atkurti iki pažeidimo buvusią būklę; nuostolių apskaičiavimo tvarką nustato įstatymai ir kiti teisės aktai. Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnyje nustatyta, kad pažeidus šio įstatymo reikalavimus atsakomybė taikoma įstatymu nustatyta tvarka. Taigi aplinkos ministras, patvirtindamas Metodiką, įgyvendino Miškų įstatymu suteiktus įgaliojimus nustatyti miškui, kaip aplinkos objektui, padarytų nuostolių apskaičiavimo tvarką. Minėta, kad neteisėtai nukertant, kitaip sunaikinant ar sužalojant medžius paviršinio vandens telkinių apsaugos zonose padaroma didesnė žala aplinkai nei neteisėtai nukertant, kitaip sunaikinant ar sužalojant medžius Metodikos 3 punkte neišvardytose teritorijose, todėl, padarius žalą vandens telkinių apsaugos zonose esančiam miškui, nuostoliai yra didesni nei padarius žalą miškui, esančiam Metodikos 3 punkte neišvardytose teritorijose.

Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 382 straipsnio 6 punktu,

**n u t a r i a :**

Alytaus apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendį ir Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 22 d. nutartį pakeisti.

Nuteistojo K. B. nusikalstamą veiką iš Lietuvos Respublikos baudžiamomojo kodekso 270 straipsnio 2 dalies, 271 straipsnio 1 dalies perkvalifikuoti į Lietuvos Respublikos baudžiamomojo kodekso 271 straipsnio 1 dalį, paliekant pagal Lietuvos Respublikos baudžiamomojo kodekso 271 straipsnio 1 dalį Alytaus apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendžiu K. B. paskirtą bausmę – 120 MGL dydžio (4519,20 Eur) baudą.

Kitas Alytaus apylinkės teismo 2018 m. spalio 30 d. nuosprendžio ir Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 22 d. nutarties dalis palikti nepakeistas.

## 2.9. Tarnybos paslapties atskleidimas (BK 297 straipsnis)

*Informacija pripažistama tarnybos paslaptimi BK 297 straipsnio prasme, jei ji yra įslaptinta teisės aktų nustatyta tvarka. Nors policijos valdomų registrų informacija apie transporto priemones (vilkikus ir puspriekabes, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus) yra nevieša ir prieinama tik vykdant tarnybines pareigas, ji neatitinka BK 297 straipsnyje nustatyto dalyko – informacijos, sudarančios tarnybos paslapštį, – pozymių, nes yra neįslaptinta, prieigai prie jos nereikalingas leidimas dirbtį ar susipažinti su įslaptinta informacija.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-189-1073/2019

Teisminio proceso Nr. 1-01-2-00055-2013-0

Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.8.1.2; 1.2.21.1.1;  
1.2.28.8; 2.1.7.1 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. spalio 15 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Eligijaus Gladučio (kolegijos pirmininkas), Artūro Pažarskio ir Gabrielės Juodkaitės-Granskienės (pranešėja),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Zdzislavui Tuliševski (Zdzislav Tuliševski),

nuteistiesiems A. B., T. B., jų gynėjui advokatui Gintarui Černiauskui,

nuteistajam S. A., jo gynėjui advokatui Žilvinui Kalinauskui,

nuteistajam Ž. Š., jo gynėjai advokatei Liubovei Kuprusevičienei,

nuteistajam V. V., jo gynėjui advokatui Romui Aikevičiui,

nuteistajam E. P., jo gynėjui advokatui Mantui Šriupšai,

nuteistųjų S. G., D. B. gynėjui advokatui Dainiui Svirinavičiui,

nuteistojo E. B. gynėjui advokatui Mantui Šriupšai,  
nuteistojo A. K. gynėjui advokatui Sergejui Milovui,  
nuteistojo S. L. gynėjui advokatui Šarūnui Vadeikiui,  
nuteistojo K. P. gynėjui advokatui Jevgenijui Bogdanovui,  
nuteistojo J. J. gynėjui advokatui Petru Prijalgauskui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo bau-džiamąjį bylą pagal nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjo advokato Gintaro Černiausko, nuteistojo S. G. gynėjos advokatės Kristinos Česnauskienės, nuteistojo D. B. gynėjo advokato Daniaus Svirinavičiaus, nuteistojo V. V. gynėjo advokato Romo Aikevičiaus, nuteistųjų S. A., Ž. Š., E. B., E. P. ir Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Zdzislavo Tuliševski kasacinius skundus dėl Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendžio.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu:

A. B. nuteistas:

- pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 249 straipsnio 3 dalį – laisvės atémimu dylikai metų;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių su drabužiais „Bullock Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė Vokietijos Federacinėje Respublikoje (toliau – ir VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės su plieno kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabiu-šaldytuvu „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabiu „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabiu „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabés-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabés-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabés-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, pus-priešabés-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabés „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkikų „Volvo“ su pus-priešabė, pus-priešabés-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje ir VFR) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priešabė Belgijos Karalystėje, pus-priešabés-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ vagystė Belgijos Karalystėje ir pus-priešabés „Koegel“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atémimu dviejims metams aštuoniems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priešabė ir pus-priešabés-šaldytuvo vagystė Belgijos Karalystėje) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – laisvės atémimu trejiems metams šešiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ su pus-priešabė „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ su pus-priešabė „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams šešiems mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, pus-priekabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“ puspriekabės ir puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams septyniems mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atémimu dvejiems metams aštuoniems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, A. B. pa-skirtos bausmės subendrintos apémimo ir dalinio sudėjimo būdais ir galutinė suben-drinta bausmė paskirta laisvės atémimas keturiolikai metų, bausmę paskiriant atlikiptataisios namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2017 m. kovo 2 d. ir nuo 2017 m. kovo 15 d. iki 2017 m. liepos 14 d.

T. B. nuteistas:

– pagal BK 249 straipsnio 3 dalį – laisvės atémimu vienuolikai metų šešiems mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių su drabužiais „Bullock Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – laisvės atémimu trejiems metams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės su plieno kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviam mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams dviam mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviam mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviam mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių-šaldytuvu „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabių „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atėmimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atėmimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, pus-priekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabės „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkikų „Volvo“ su pus-priekabe, pus-priekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje ir VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe vagystė Belgijos Karalystėje, pus-priekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ vagystė Belgijos Karalystėje ir pus-priekabės „Koegel“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atėmimu dve-jiemis metams aštuoniems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe ir pus-priekabės-šaldytuvo vagystė Belgijos Karalystėje) – laisvės atėmimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – laisvės atėmimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – laisvės atėmimu trejiems metams šešiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ su pus-priekabe „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ su pus-priekabe „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams šešiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, pus-priekabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“, pus-priekabės ir pus-priekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams septyniems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atėmimu dve-jiemis metams aštuoniems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, T. B. paskirtos bausmės subendrintos apėmimo ir dalinio sudėjimo būdais ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas trylikai metų šešiems mėnesiams, bausmę paskiriant atlikipti pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į T. B. paskirtos bausmės laiką iškaitytas lai-kinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2017 m. kovo 2 d. ir nuo 2017 m. kovo 15 d. iki 2017 m. liepos 14 d.

S. A. nuteistas:

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – laisvės atémimu šešeriems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčiu su drabužiais „Bullock Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčiai „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčiai „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčiai-šaldytuvu su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabčiai „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabčiai „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčiai-šaldytuvu „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčiai-šaldytuvu „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabčiai „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabčiai „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabčiai-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabčiai-šaldytuvu „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabčiai-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, puspriešabčiai-šaldytuvu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabės „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su puspriekabe vagystė Belgijos Karalystėje, puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ vagystė Belgijos Karalystėje ir puspriekabės „Koegel“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atémimu dvejiems metams aštuoniems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ su puspriekabe „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ su puspriekabe „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams šešiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriekabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“, puspriekabės ir puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams septyniems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atémimu dvejiems metams aštuoniems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, S. A. paskirtos bausmės subendrintos apėmimo ir dalinio sudėjimo būdais ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas aštuonieriems metams, ją paskirta atligli pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į S. A. paskirtos bausmės laiką iškaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2013 m. kovo 26 d.

Ž. Š. nuteistas:

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – laisvės atémimu penkeriems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriekabės „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriekabės „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabių „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, pus-priešabės-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkikų „Volvo“ su pus-priekabe, pus-priešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje ir VFR) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe vagystė Belgijos Karalystėje, pus-priešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams penkiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Mercedes“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams šešiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, pus-priešabės ir pus-priešabės-šaldytovo vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams septyniems mėnesiams;

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, Ž. Š. paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo būdu ir galutinė subendrinta bausmė jam paskirta laisvės atémimas šešeriems metams penkiems mėnesiams, ją paskirta atliglioti pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, iš Ž. Š. paskirtos bausmės laiką įskaitytas lakinio sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. kovo 30 d. iki 2012 m. rugsėjo 27 d.

#### V. V. nuteistas:

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – laisvės atémimu ketveriems metams šešiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pus-priešabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pus-priešabės su plieno kroviniu vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pus-priešabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabės „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriekabės „Koegel“ su lauko kepsniemis, puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atėmimu dvejiems metams aštuoniems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, V. V. paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo ir apėmimo būdais ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atėmimas penkeriems metams vienam mėnesiui, ją paskirta atligli pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, V. V. i paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. kovo 30 d. iki 2013 m. birželio 28 d.

E. B. nuteistas:

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – laisvės atėmimu ketveriems metams šešiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabė „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atėmimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabė „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atėmimu trejiems metams trims mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriekabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams keturiems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, E. B. paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo būdu ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atėmimas penkeriems metams vienam mėnesiui, ją paskirta atligli pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, i E. B. paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. balandžio 25 d. iki 2016 m. liepos 25 d.

S. G. nuteistas:

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – laisvės atėmimu penkeriems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabė su drabužiais „Bullock Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – laisvės atėmimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabė-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu trejiems metams trims mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, S. G. paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo būdu ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atėmimas penkeriems metams šešiems mėnesiams, ją paskirta atliki pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, S. G. į paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. balandžio 3 d. iki 2013 m. liepos 25 d.

#### D. B. nuteistas:

- pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabė su jūriniu konteineriu ir firmos „Blend“ drabužiais vagystė Danijos Karalystėje) – laisvės atėmimu vieneriems metams šešiems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo laikas nuo 2013 m. sausio 17 d. iki 18 d.

Vadovaujantis BK 75 straipsnio 1, 2 dalimis, D. B. paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas atidėtas vieneriems metams šešiems mėnesiams, įpareigojant neišvykti iš gyvenamosios vietas miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo.

#### A. K. nuteistas:

- pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabė „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – laisvės atėmimu dvejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atėmimu dvejiems metams dviem mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, A. K. paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo būdu ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į A. K. paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. gegužės 29 d. iki 2012 m. gegužės 31 d., nuo 2014 m. balandžio 9 d. iki 2016 m. balandžio 8 d. ir nuo 2016 m. lapkričio 22 d. iki 2017 m. kovo 24 d.

Pritaikius BK 75 straipsnio 1, 2 dalis, A. K. paskirtos laisvės atémimo bausmės vykdymas atidėtas vieneriems metams šešiems mėnesiams, įpareigojant neišvykti iš gyvenamosios vienos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo.

K. P. nuteistas:

- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvu „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams;
- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriešabės „Schmitz“ vagystė VFR) – laisvės atémimu trejiems metams dviem mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, K. P. paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo būdu ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas trejiems metams šešiems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į K. P. paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. balandžio 18 d. iki 2012 m. birželio 19 d.

Pritaikius BK 75 straipsnio 1, 2 dalis, K. P. paskirtos laisvės atémimo bausmės vykdymas atidėtas dvejiems metams šešiems mėnesiams, įpareigojant neišvykti iš gyvenamosios vienos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo.

S. L. nuteistas:

- pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“ su puspriešabė-šaldytuvu „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ vagystė VFR) – laisvės atémimu vieneriems metams aštuoniems mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriešabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“, puspriešabės ir puspriešabės-šaldytuvu vagystė VFR) – laisvės atémimu dvejiems metams dviem mėnesiams;
- pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – laisvės atémimu vieneriems metams šešiems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, S. L. paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo ir apėmimo būdais ir galutinė bausmė paskirta laisvės atémimas dvejiems metams šešiems mėnesiams.

Pritaikius BK 75 straipsnio 1, 2 dalis, S. L. paskirtos laisvės atémimo bausmės vykdymas atidėtas dvejiems metams, įpareigojant neišvykti iš gyvenamosios vienos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo.

J. J. nuteistas:

- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriešabė „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu dvejiems metams trimis mėnesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – laisvės atémimu dvejiems metams šešiems méniesiams;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – laisvės atémimu dvejiems metams aštuo-niems méniesiams.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis, J. J. paskirtos bausmės subendrin-tos dalinio sudėjimo būdu ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas trejiems metams keturiems méniesiams.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2013 m. liepos 22 d. iki 2016 m. spa-liu 22 d. ir nuo 2017 m. gegužės 29 d. iki 2017 m liepos 14 d. laikant, kad J. J. atliko paskirtą laisvės atémimo bausmę.

E. P. nuteistas:

– pagal BK 228 straipsnio 2 dalį – laisvės atémimu trejiems metams šešiems méniesiams;

– pagal BK 297 straipsnio 1 dalį – 27 paromis arešto.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1, 2 punktais, E. P. pa-skirtos bausmės subendrintos apémimo būdu griežtesne bausme apimant švelnesnę ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas trejiems metams šešiems méniesiams.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į E. P. paskirtos bausmės laiką įskaitytas lai-kinojo sulaikymo ir kardomojo kalinimo laikas nuo 2012 m. spalio 18 d. iki 2012 m. gruodžio 11 d.

Pritaikius BK 75 straipsnio 1, 2 dalis, E. P. paskirtos laisvės atémimo bausmės vykdymas atidėtas trejiems metams, įpareigojant neišvykti iš gyvenamosios vietas miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo.

Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, solidariai iš A. B., T. B., S. A. konfis-kuota pagrobto turto vertė, t. y. 369 000 Eur.

Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, konfiskuota: iš Ž. Š. – 12 950 Eur, V. V. – 4500 Eur, E. B. – 2250 Eur, A. K. – 600 Eur, K. P. – 2500 Eur, S. L. – 6000 Eur, S. G. – 20 700 Eur, E. P. – 300 Eur kaip nusikalstamų veikų rezultatas.

Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, taip pat konfiskuota: 2012 m. kovo 2 d. kratos metu Kaune, (*duomenys neskelbtini*), pas T. B. rasti ir paimti 14 500 Eur ir 2930 Lt, 2012 m. kovo 2 d. asmens kratos metu pas S. A. paimti 452 Lt, saugomi Lie-tuvos kriminalinės policijos biuro Finansų skyriuje.

Taip pat Kauno apygardos teismo 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu, dėl kurio dalies kasacinių skundų negauta:

A. B. pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (24 nusikalstamos vei-kos), pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (26 nusikalstamos veikos) ištei-sintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojos nusižengimo požymių.

T. B. pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (24 nusikalstamos vei-kos), pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (26 nusikalstamos veikos) ištei-sintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojos nusižengimo požymių.

S. A.:

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe, puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje) išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė) išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė) išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkikų „Volvo“ su pus-priekabe, puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje ir VFR) iš-teisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (24 nusikalstamos veikos), pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (26 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamoji nusižengimo požymių.

Ž. Š.:

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką.

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (16 veikų), BK 25 straips-nio 4 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (17 veikų) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamoji nusižengimo požymių..

V. V. pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (5 nusikalstamos vei-kos), BK 25 straipsnio 4 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (6 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamoji nusižengimo požymių.

E. B. pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (7 nusikalstamos vei-kos), BK 25 straipsnio 4 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (7 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamoji nusižengimo požymių..

S. G.:

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė) išteisintas, neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką.

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (7 nusikalstamos veikos), BK 25 straipsnio 4 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (7 nusikalstamos veikos) išteisintas, ne-padarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamoji nusižengimo požymių.

A. K. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos), BK 25 straipsnio 3 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (2 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

K. P. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (4 nusikalstamos veikos), BK 25 straipsnio 3 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (4 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

S. L. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika), 25 straipsnio 3 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (2 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

J. J. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (4 nusikalstamos veikos), 25 straipsnio 3 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (4 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 3 straipsnio 1 dalies 8 punktu, baudžiamosios bylos dalis dėl kaltinimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ vagystė Belgijos Karalystėje) J. J. nutraukta.

D. U. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos) ir išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika), BK 25 straipsnio 3 dalį ir 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (1 nusikalstama veika), nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

G. B. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika) ir išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (1 veika), BK 25 straipsnio 3 dalį ir 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (1 veika), nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

P. R. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos) ir išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos), BK 25 straipsnio 3 dalį ir 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (2 nusikalstamos veikos), nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

R. S. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika) ir išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika), neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šią nusikalstamą veiką, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos), BK 25 straipsnio 3 dalį ir 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (2 nusikalstamos veikos) išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

Ž. J. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 2 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika), BK 25 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika) ir išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (1 nusikalstama veika), nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

R. N. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika), BK 25 straipsnio 2 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (1 nusikalstama veika) ir išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (1 nusikalstama veika), nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymiu.

R. Z. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 2 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos) ir išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 3 dalį (2 nusikal-

tamos veikos), BK 25 straipsnio 3 dalį, 306<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (2 nusikalstamos veikos), nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

R. K. išteisintas pagal BK 189 straipsnio 2 dalį, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu taip pat priimti sprendimai dėl D. U., R. Z., D. Š. turto konfiskavimo; ši nuosprendžio dalis kasacine tvarka néra skundžiama.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendžiu Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendis pakeistas:

Panaikinta nuosprendžio dalis, kuria S. A. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2011 m. balandžio 14, 15 d. vilkiko „Scania“ ir pusrièrekabių „Van Hool“, „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje), BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2011 m. gegužės 7 d. vilkiko „Scania“ bei pusrièrekabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė), ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: S. A. išteisintas pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2011 m. balandžio 14, 15 d. vilkiko „Scania“ ir pusrièrekabių „Van Hool“, „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje), nes neįrodyta, kad jis dalyvavo padarant nusikalstamą veiką, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2011 m. gegužės 7 d. vilkiko „Scania“ bei pusrièrekabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė), nes neįrodyta, kad jis dalyvavo padarant nusikalstamą veiką.

S. A. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta laisvės atémimo bausmė sušvelninta iki ketverių metų.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl S. A. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalis, 5 dalies 1 punktą.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta bausmė apémimo ir dalinio sudėjimo būdais subendrinta su Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (17 nusikalstamų veikų), pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos) ir galutinė subendrinta bausmė S. A. paskirta laisvės atémimas ketveriems metams šešiems mėnesiams, ją paskirta atlikti pataisos namuose.

A. B., nuteistam pagal BK 249 straipsnio 3 dalį, pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalį, paskirtas laisvės atémimas šešeriems metams trims mėnesiams.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl A. B. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalis, 5 dalies 1 punktą.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, pagal BK 249 straipsnio 3 dalį paskirta bausmė apémimo ir dalinio bausmių sudėjimo būdais subendrinta su Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (26 nusikalstamos veikos), BK 25 straipsnio 4 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos) ir A. B. galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas septyniems metams trims mėnesiams, ją paskirta atlikti pataisos namuose.

Panaikinta Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio dalis dėl A. B. laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiko iškaitymo į bausmės laiką. Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į paskirtos bausmės laiką iškaitytas laikinojo sulaikymo ir suėmimo laikas nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2017 m. kovo 2 d. ir nuo 2017 m. kovo 15 d. iki 2017 m. gruodžio 11 d., bausmės pradžią skaičiuojant nuo 2017 m. gruodžio 12 d.

T. B., nuteistam pagal BK 249 straipsnio 3 dalį, pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalį, paskirtas laisvės atėmimas šešeriems metams.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl T. B. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalis, 5 dalies 1 punktą.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, pagal BK 249 straipsnio 3 dalį paskirta bausmė apėmimo ir dalinio bausmių sudėjimo būdais subendrinta su Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (26 nusikalstamos veikos), pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį (2 nusikalstamos veikos) ir T. B. galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atėmimas septyneriems metams, bausmę paskirta atliliki pataisos namuose.

Panaikinta Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio dalis dėl T. B. laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiko iškaitymo į bausmės laiką.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į paskirtos bausmės laiką iškaitytas laikinojo sulaikymo ir suėmimo laikas nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2017 m. kovo 2 d. ir nuo 2017 m. kovo 15 d. iki 2017 m. gruodžio 11 d., bausmės pradžią skaičiuojant nuo 2017 m. gruodžio 12 d.

S. G. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta laisvės atėmimo bausmė sušvelninta iki trejų metų.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl S. G. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 4 dalis.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 4 dalimis, pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta bausmė dalinio bausmių sudėjimo būdu subendrinta su Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (6 nusikalstamos veikos) ir galutinė subendrinta bausmė S. G. paskirta laisvės atėmimas trejiems metams trims mėnesiams, ją paskirta atliliki pataisos namuose.

E. B. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta laisvės atėmimo bausmė sušvelninata iki trejų metų aštuonių mėnesių.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl E. B. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 4 dalis.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 4 dalimis, pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta bausmė dalinio bausmių sudėjimo būdu subendrinta su Kauno apygardos teismo 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio

3 dalį (7 nusikalstamos veikos) ir E. B. galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas ketveriems metams trims mėnesiams, ją paskirta atliliki pataisos namuose.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu įskaičius į E. B. paskirtos bausmės laiką sulaikymo ir suėmimo laiką laikytą E. B. atlikiusiu paskirtą laisvės atémimo bausmę.

Ž. Š., nuteistam pagal BK 249 straipsnio 1 dalį, pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalį, paskirtas laisvės atémimas dvejiems metams.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl Ž. Š. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 4 dalis.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 4 dalimis, pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta bausmė dalinio bausmių sudėjimo būdu subendrinta su Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (17 nusikalstamų veikų) ir Ž. Š. galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas dvejiems metams šešiems mėnesiams, ją paskirta atligli pataisos namuose.

V. V. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta laisvės atémimo bausmė sušvelninta iki trejų metų.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl V. V. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 4 dalis.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirta bausmė apėmimo ir dalinio bausmių sudėjimo būdais subendrinta su Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (6 nusikalstamos veikos), pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį ir V. V. galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas trejiems metams trims mėnesiams, ją paskirta atligli pataisos namuose.

A. K. nusikalstama veika iš BK 25 straipsnio 2 dalies ir 178 straipsnio 3 dalies perkvalifikuota į BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2010 m. lapkričio 11 d. puspriekabės vagystė VFR) ir paskirtas laisvės atémimas dvejiems metams vienam mėnesiui.

Nusikalstama veika iš BK 25 straipsnio 2 dalies ir 178 straipsnio 3 dalies perkvalifikuota į BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2011 m. sausio 31 d. puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) ir paskirtas laisvės atémimas dvejiems metams trims mėnesiams.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl A. K. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 4 dalis.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 4 dalimis, paskirtos bausmės subendrinos dalinio bausmių sudėjimo būdu ir A. K. galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atémimas dvejiems metams keturiems mėnesiams keturioms dienoms.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžiu įskaičius A. K. į paskirtos bausmės laiką laikinojo sulaikym-

mo ir suėmimo laiką, laikyta A. K. atlikusiu paskirtą laisvės atėmimo bausmę.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl BK 75 straipsnio (2015 m. kovo 19 d. įstatymo redakcija) taikymo A. K.

S. L. nusikalstama veika iš BK 25 straipsnio 2 dalies ir 178 straipsnio 3 dalies perkvalifiokuota į BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2012 m. sausio 31 d. vilkikų ir puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) ir paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams.

Nusikalstama veika iš BK 25 straipsnio 2 dalies ir 178 straipsnio 3 dalies perkvalifiokuota į BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2012 m. vasario 26, 27 d. vilkikų ir puspriekabų vagystė VFR) ir paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams keturiems mėnesiams.

Nusikalstama veika iš BK 25 straipsnio 2 dalies ir 300 straipsnio 3 dalies perkvalifiokuota į BK 25 straipsnio 3 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį ir paskirtas laisvės atėmimas vieneriems metams aštuoniems mėnesiams.

Panaikinta nuosprendžio dalis dėl S. L. paskirtų bausmių subendrinimo pagal BK 63 straipsnio 1, 2, 4 dalis, 5 dalies 1 punktą.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.) 1, 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, paskirtos bausmės subendrintos apėmimo ir dalinio bausmių sudėjimo būdais ir S. L. galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atėmimas dvejiems metams devyniems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 75 straipsnio 1 dalimi (2015 m. kovo 19 d. įstatymo redakcija), 2 dalies 8 punktu, S. L. paskirtos bausmės vykdymas atidėtas vieneriems metams, įpareigojant jį visą bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpį neišvykti už gyvenamosios vietas miesto (rajono) ribų be nuteistojos priežiūrą vykdančios institucijos leidimo.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į S. L. paskirtos bausmės laiką įskaitytas laikiomo sulaikymo laikas nuo 2012 m. gegužės 16 d. iki 17 d. (1 para).

Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, konfiskuota: iš A. B. – 48 620 Eur, iš T. B. – 48 620 Eur, iš S. A. – 23 680 Eur.

Vadovaujantis BPK 105 straipsnio 1, 3 dalimis, išieškota proceso išlaidų: iš A. B. – 607,30 Eur, T. B. – 607,30 Eur, S. A. – 303,65 Eur, Ž. Š. – 303,65 Eur, V. V. – 303,65 Eur, E. B. – 303,65 Eur.

Kitos nuosprendžio dalys paliktos nepakeistos.

Nuteistujų D. B. ir E. P. apeliaciniai skundai atmesti.

Taip pat šiuo nuosprendžiu D. U. nusikalstama veika iš BK 25 straipsnio 2 dalies ir 178 straipsnio 3 dalies perkvalifiokuota į BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (2010 m. spalio 11 d. dviejų puspriekabių su juriniais konteineriais vagystė Danijos Karalystėje), tačiau dėl šios nuosprendžio dalies kasacinių skundų negauta.

Teisėjų kolegija, išklausiusi prokuroro, prašiusio jo kasacinių skundų tenkinti, o nuteistujų ir jų gynėjų kasacinius skundus atmesti, nuteistujų ir jų gynėjų, prašiusių jų kasacinius skundus tenkinti, o prokuroro kasacinių skundų atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ē :

## I. Bylos esmė

1. A. B., pravarde D., T. B., pravarde Č., ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, 2010 m. pradžioje dėl savanaudiškų paskatų – siekdami nusikalstamai praturtėti – iš anksto susitarę bendrai nusikalstamai veiklai – daryti sunkius nusikaltimus, organizavo šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ginkluotą nusikalstamą susivienijimą, kurio vadovu tapo A. B. A. B. nuo 2010 m. pradžios iki 2012 m. pavasario–vasaros vadovavo šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ginkluotam nusikalstamam susivienijimui sunkiemis nusikaltimams (didelės vertės svetimo turto vagystėms) daryti, o T. B. dalyvavo jo veikloje. A. B. ir T. B. įtraukė į nusikalstamo susivienijimo veiklą S. A., pravarde S., D. Š., pravarde Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), T. T., pravarde D. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), V. V., pravarde V., Ž. Š., pravarde Ž., E. B., pravarde E., S. G., S. A., V. V., Ž. Š., E. B., S. G. nieko nežinant apie tai, kad tai ginkluotas nusikalstamas susivienijimas, sutelkė bendrai nusikalstamai veikai – atskiriems nusikaltimams daryti nusikalstamam susivienijimui nepriklausančius D. U., Ž. J., pravarde Ž., R. S., pravarde R., G. B., R. N., P. R., S. L., pravarde S., A. K., pravarde A., R. Z., pravarde A., K. P., pravarde A., J. J., pravarde S., V. K. (dėl kurio Belgijos Karalystės teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis), G. G. (kuriai ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 40 straipsnio pagrindu), A. B., pravarde A., P. B., R. G., V. G., pravarde K., (dėl kurių priimti baudžiamieji įsakymai) ir kitus ikiteisminio tyrimo nenustatytus asmenis. Be to, tuo tikslu ne vėliau kaip nuo 2010 m. vasaros iki 2012 m. pavasario, kol egzistavo nusikalstamas susivienijimas, T. B. ir A. B., neturėdami leidimo, laikė didelį kiekį šaunamujų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, kuriuos planavo panaudoti nusikalstamo susivienijimo daromuose nusikaltimuose: A. B. ir T. B. nuo 2010 m. vasaros, neturėdami leidimo, laikė du 7,62 mm kalibro automatus „PMK Kalašnikov“ su keturiomis dėtuvėmis, 9 mm kalibro pistoletą-kulkosvaidį „PM-84P“ su dėtuve, 9 mm kalibro „P88 – Champion“ modelio pistoletą „Walter“ Nr. 11474 su dėtuve, kurioje 10 vnt. 9 mm kalibro „Luger“ šovinių, ir garso sloopintuvu, 35 vnt. 9 mm kalibro „Luger“ šovinių, 23 vnt. 7,62 mm kalibro šovinių, 2 vnt. „RG-42“ markės kovinių puolamujų skeveldrinį rankinių granatų su degtuvais UZRGM, prie namų adresu: (*duomenys neskelbtini*), Kaunas; po to, perdavę saugoti T. T., nuo 2010 m. vasaros iki 2010 m. gruodžio laikė pastarojo name, Kauñe, (*duomenys neskelbtini*), o nuo 2010 m. gruodžio iki 2012 m. kovo 2 d. – T. T. name, Kaune, (*duomenys neskelbtini*).  
2. A. B., vadovaudamas ginkluotam nusikalstamam susivienijimui, rengdavo ir vadovaudavo nusikalstamo susivienijimo dalyvių pasitarimams (juose dalyvaudavo ir T. B.), vykusiams pas T. B. namuose adresu: (*duomenys neskelbtini*), Kaunas, kurių metu buvo aptarinėjami nusikalstamo susivienijimo planai, konkretūs nusikaltimai ir jų rezultatai; skirstomi nusikalstamo susivienijimo dalyvių vaidmenys nusikaltimų darymo metu, įgyjami ir dalijami įrankiai ir priemonės nusikaltimų darymui palengvinti (įrankiai, pinigai, mobiliojo ryšio telefonai ir SIM kortelės, radijo ryšio priemonės, transportas ir pan.), svarstomi patalpų pagrobtam turtui

laikyti nuomas klausimai, renkama 10 procentų nusikalstamu būdu igytų lėšų į A. B. laikomą ir kontroliuojamą bendrą pinigų fondą, skirtą pasirengti nusikaltimams (transporto, ryšio priemonių, įrankių, nusikaltimų darymo išlaidoms padengti ir pan.), pasipelnyti iš nusikalstamos veiklos, skirstomos nusikalstamu būdu gautos lėšos ir pagrobtas turtas, koordinuojamos didelės vertės transporto priemonių bei turto vagystės Europos Sąjungos šalyse, pagrobto didelės vertės turto atgabenimas į Lietuvos Respubliką. A. B. su T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas į atskirą dėl paieškos, ir S. A. užtikrindavo būtinų nusikaltimams daryti netikrų valstybinių numerių bei netikrų ir suklastotų dokumentų įgijimą, pagrobto didelės vertės turto realizavimą; sutelkdavo atskiriems nusikaltimams daryti nusikalstamam susivienijimui nepriklausančius asmenis – vilkikų vairuotojus. Be to, T. B. ir pats asmeniškai su kitais nusikalstamo susivienijimo nariais bei nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais asmenimis dalyvau-davo didelės vertės svetimo turto vagystėse. Taip A. B., organizavęs ginkluotą nusikalstamą susivienijimą, 2010–2012 m. laikotarpiu vadovaudamas šiam susivienijimui, taip pat asmeniškai dalyvaudamas nusikalstamo susivienijimo veikloje, kartu su kitais nusikalstamo susivienijimo dalyviais padarė nusikaltimus, nustatytus BK 178 straipsnio 3 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje. T. B., organizavęs ginkluotą nusikalstamą susivienijimą, 2010–2012 m. laikotarpiu asmeniškai dalyvaudamas šio nusikalstamo susivienijimo veikloje, kartu su kitais nusikalstamo susivienijimo dalyviais ir kitais nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais asmenimis padarė nusikaltimus, nustatytus BK 178 straipsnio 3 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje. Tokiais savo veiksmais A. B. ir T. B. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 249 straipsnio 3 dalyje.

3. S. A., pravarde S., 2010 m. dėl savanaudiškų paskatų – siekdamas nusikalstamai praturtėti, iš anksto susitaręs bendrai nusikalstamai veiklai – daryti sunkius nusikaltimus kartu su D. Š., pravarde Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), T. T., pravarde D. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), V. V., pravarde V., Ž. Š., pravarde Ž., E. B., pravarde E., S. G., pravarde D., tapo A. B., pravarde D., T. B., pravarde Č., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas į atskirą dėl paieškos, organizuoto bei A. B. vadovaujamo nusikalstamo susivienijimo sunkiemis nusikaltimams – didelės vertės svetimo turto vagystėms daryti dalyviu (S. A. nieko nežinant apie tai, kad tai yra ginkluotas nusikalstamas susivienijimas). S. A. dalyvavo A. B. rengiamuose ir vadovaujamuose nusikalstamo susivienijimo dalyvių pasitarimuose, vykusiuose pas T. B. namuose adresu: (*duomenys neskelbtini*), Kaunas, kurių metu buvo aptarinėjami nusikalstamo susivienijimo planai, konkretūs nusikaltimai ir jų rezultatai, skirstomi nusikalstamo susivienijimo dalyvių vaidmenys nusikaltimų darymo metu, dalijami įrankiai ir priemonės nusikaltimų darymui palengvinoti (įrankiai, pinigai, mobiliojo ryšio telefonai ir SIM kortelės, radijo ryšio priemonės, transportas ir pan.), svarstomi patalpų pagrobtam turtui laikyti nuomas klausimai, renkama 10 proc. nusikalstamu būdu igytų lėšų į A. B. laikomą ir kontroliuojamą bendrą pinigų fondą, skirtą pasirengti nusikaltimams (transporto, ryšio priemonėms, įrankiams igyti, nusikaltimų darymo išlaidoms padengti ir

pan.), pasipelnyti iš nusikalstamos veiklos, skirtomos nusikalstamu būdu gautos lėšos ir pagrobtas turtas, koordinuojamos didelės vertės transporto priemonių bei turto vagystės Europos Sajungos šalyse, pagrobtu didelės vertės turto atgabėnimas į Lietuvos Respubliką bei turto realizavimas. Dalyvaudamas nusikalstamo susivienijimo veikloje, S. A. su A. B., T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas į atskirą dėl paieškos, užtirkindavo būtinų nusikaltimams daryti netikrų valstybinių numerių bei netikrų ir suklastotų dokumentų išjimą, pagrobto didelės vertės turto realizavimą, padėdavo surasti atskiriems nusikaltimams daryti vilkikų vairuotojus, pasitikdavo pagrobtas transporto priemones ir jas pergabendavo į saugojimo ar realizavimo vietas. S. A. 2010–2012 m. laikotarpiu dalyvaudamas nusikalstamo susivienijimo veikloje kartu su kitais nusikalstamo susivienijimo dalyviais bei nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais D. U., G. B., Ž. J., pravarde Ž., R. S., pravarde R., R. N., P. R., A. K., pravarde A., K. P., pravarde A., J. J., pravarde S., V. K. (dėl kurio Belgijos Karalystės teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis), R. Z., pravarde A., S. L., pravarde S., G. G. (kuriai ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 40 straipsnio pagrindu), A. B., pravarde A., P. B., R. G., V. G., pravarde K., (dėl kurių priimti baudžiamieji įsakymai) ir kitais ikiteisminio tyrimo nenustatytais asmenimis padarė nusikaltimus, nustatytus BK 178 straipsnio 3 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje. Tokiais savo veiksmais S. A. padarė nusikalstamą veiką, nustatyta BK 249 straipsnio 1 dalyje.

4. Ž. Š., pravarde Ž., E. B., pravarde E., V. V., pravarde V., S. G., pravarde D., 2010 m. rudenį dėl savanaudiškų paskatų – siekdamি nusikalstamai praturtęti, iš anksto susitarę bendrai nusikalstamai veiklai – daryti sunkius nusikaltimus kartu su D. Š., pravarde Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), T. T., pravarde D. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), tapo A. B., pravarde D., T. B., pravarde Č., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas į atskirą, organizuoto bei A. B. vadovaujamo nusikalstamo susivienijimo sunkiems nusikaltimams – didelės vertės svetimo turto vagystėms daryti dalyviais (Ž. Š., E. B., V. V. ir S. G. nieko nežinant apie tai, kad tai yra ginčuotas nusikalstamas susivienijimas). Dalyvaudami nusikalstamo susivienijimo veikloje Ž. Š., E. B., V. V. su T. T., D. Š. buvo atsakingi už transporto priemonių ir didelės vertės turto suradimą bei grobimą Europos Sajungos šalyse, durelių ir užvedimo spynelių išlaužimą, GPS navigacijų suradimą ir pašalinimą, pagrobto turto pergabenimą į Lietuvos Respubliką panaudojant netikrus valstybinius numerio ženklus ir suklastotus dokumentus, grobiamų transporto priemonių vairuotojų veiksmų koordinavimą vagysčių ir turto pergabenimo metu. S. G., dalyvaudamas nusikalstamo susivienijimo veikloje, užtirkindavo puspriekabių su vertingu kroviniu vagystėms būtinų vilkikų suteikimą, vilkikų vairuotojų samdymą, pagrobštų transporto priemonių targbenimą, pagrobštų transporto priemonių bei turto saugojimą, pagrobto didelės vertės turto realizavimą. Ž. Š., E. B., V. V., S. G. 2010–2012 m. laikotarpiu, dalyvaudami nusikalstamo susivienijimo veikloje, kartu su kitais nusikalstamo susivienijimo dalyviais bei nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais D. U., G. B., Ž. J., pravarde Ž., R. S., pravarde R., R. N., P. R., A. K., pravarde A., K. P., pravarde A., J. J., pravarde S., V. K. (dėl kurio Belgijos Karalystės

teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis), R. Z., pravarde A., S. L., pravarde S., G. G. (kuriai ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 40 straipsnio pagrindu), A. B., pravarde A., P. B., R. G., V. G., pravarde K., (dėl kurių priimti baudžiamieji įsakymai) ir kitais ikiteisminio tyrimo nenustatytais asmenimis padarė nusikalstimus, nurodytus BK 178 straipsnio 3 dalyje, V. V. – taip pat ir nusikalstamą, nurodytą BK 300 straipsnio 3 dalyje. Tokiais savo veiksmais Ž. Š., E. B., V. V. ir S. G. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 249 straipsnio 1 dalyje.

5. Be to, D. B. ir D. U., veikdami bendrininkų grupe su tyrimo nenustatytu asmeniu (vairuotoju), dėl savanaudiškų paskatų – turėdami tikslą nusikalstamai praturtęti, padarė didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: 2010 m. liepos mėnesį, susitarę su tyrimo nenustatytu asmeniu, turinčiu vairuoti vilkiką „Volvo“, Danijos Karalystėje pagrobtį puspriekabę su vertingu kroviniu, D. U. su D. B. automobiliu „VW Golf“ išvyko į Danijos Karalystę, kur Vailės (Vejle) mieste surado tinkamą pagrobtį puspriekabę. 2010 m. liepos 16 d. apie 3.44 val. nakties metu ikiteisminio tyrimo metu nenustatytais asmeniu, vairuojančiam vilkiką „Volvo“, atvykus į sutartą vietą (*duomenys neskelbtini*), Vailės m., Danijos Karalystėje, D. U. nurodė vairuotojui prisikabinti prie vilkiko „Volvo“ puspriekabę (valst. numeris (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), kurioje buvo pakrautas jūrinis konteineris, id. Nr. (*duomenys neskelbtini*), su firmos „Blend“ moteriškais ir vyriškais drabužiais, priklausančiais firmai „(*duomenys neskelbtini*)“, 1 000 000 Danijos kronų, 463 333 Lt (134 190,51 Eur) vertės, kurią vairuotojas prikabino prie minėto vilkiko, bei tas pats tyrimo nenustatytais vairuotojas vilkiku „Volvo“ su pagrobtą puspriekabę ir joje esančiu jūriniu konteineriu, lydimas automobiliu „VW Golf“ važiuojančių D. U. ir D. B., nuvažiavo į Lietuvą, kur pagrobtą puspriekabę su jūriniu konteineriu ir tame esančiu firmos „Blend“ drabužių kroviniu buvo pastatyta angare (*duomenys neskelbtini*), Kauno r. Vėliau pagrobtą puspriekabę buvo realizuota tyrimo nenustatytais asmeniu, o pagrobtas krovinis išdalytas ir iš dalies realizuotas. Taip D. B., D. U. ir tyrimo nenustatytais asmuo, veikdami bendrininkų grupe, padarė turto, priklausančio bendrovei „(*duomenys neskelbtini*)“, kurio vertė viršija 1 000 000 Danijos kronų (463 333 Lt, arba 134 190,51 Eur), pagrobimą, padarydami didelę – 463 333 Lt (134 190,51 Eur) žalą. Tokiais savo veiksmais D. B. ir D. U. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
6. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), S. G., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais D. U. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupę), G. B. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė bendrininkų grupę), dėl savanaudiškų paskatų – turėdami tikslą nusikalstamai praturtęti, A. B. organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, o T. B., S. A., D. Š., S. G., D. U. ir G. B. padarė didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vai-

dmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei su S. A. užtikrino pagrobto turto realizavimą, nurodė T. B. ir D. Š. su D. U. vykti į Danijos Karalystę pagrobti puspriekabės su vertingu kroviniu, nurodė S. G. užtikrinti vilkiko su vairuotoju atvykimą į Danijos Karalystę bei pagrobtos puspriekabės su kroviniu saugojimą savo įmonės teritorijoje, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobto didelės vertės turto gabėjimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2010 m. spalio mėn. T. B., D. Š. su D. U. automobiliu „Ford Galaxy“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į Ellar mstl., VFR, iš ten, pakeitę sugedusį automobilį „Ford Galaxy“ į „VW Golf“, nuvyko į Danijos Karalystę, kur Odensės (Odense) miesto Fraugde rajone surado tinkamą pagrobti puspriekabę su joje esančiu jūriniu konteineriu. T. B. ir D. Š. pranešus S. G. apie susitikimo vietą, pastarasis nurodė G. B. S. G. UAB „R“ priklausantį vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ iš Hamburgo m., VFR, vykti į Danijos Karalystę, kur sutartoje vietoje laukė D. Š., T. B. ir D. U. G. B. atvykus į sutartą vietą, ant vilkiko „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ buvo uždėti D. Š., T. B. ir D. U. pavogti daniški valstybiniai numeriai. Tuomet 2010 m. spalio 11 d. apie 00.16 val. D. Š. G. B. vairuoja vilkiku nuvyko į (*duomenys neskeltini*), Odensės m., Danijos Karalystėje, T. B. netoli ese stebėjo aplinką, kad išpėtų apie galimą pavoją, o D. U. automobiliu „VW Golf“ nuvyko į (*duomenys neskeltini*), Odensės m., kur turėjo būti atgabenta pagrobta puspriekabė. D. Š. ir G. B. vilkiku privažiavus prie grobiamos puspriekabės „Van Hool“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), pakrautus jūriniu konteineriu (*duomenys neskeltini*), kurių bendra vertė viršija 250 MGL, prikabinus puspriekabę su konteineriu prie vilkiko ir pakeliui paėmus T. B., visi nuvažiavo į iš anksto sutartą vietą – automobilių aikštę Odensės m., (*duomenys neskeltini*), kur laukė D. U. Specialiomis žirklėmis nukirpę puspriekabėje pakrauto jūrinio konteinerio spyną bei apžiūrėję ten esantį krovinį, T. B., D. Š. ir D. U. nusprendė pagrobti kitą puspriekabę su vertingesniu kroviniu. Tuomet nuo vilkiko „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ buvo atkabinta ir aikštélėje palikta pagrobta puspriekabė „Van Hool“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su jūriniu konteineriu (*duomenys neskeltini*), o G. B. buvo nurodyta sugrižti į (*duomenys neskeltini*), Odensės miestą, ir iš ten pagrobti kitą puspriekabę. 2010 m. spalio 11 d. apie 00.43 val., T. B., D. U. ir D. Š. automobiliu „VW Golf“ nuvykus į kitą iš anksto sutartą vietą, G. B. vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ privažiavo prie puspriekabės „Kedeldragter“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), priklausantios firmai „(*duomenys neskeltini*)“, ant kurios buvo pakrautas jūrinis konteineris (*duomenys neskeltini*), kurių bendra vertė viršija 250 MGL, prikabino ją prie vilkiko ir nuvažiavo į iš anksto sutartą vietą, kurioje laukė D. Š., D. U. ir T. B. Apžiūrėjus konteineryje esantį krovinį – darbinius drabužius „Bullock Gladiator“, buvo nuspresta, kad jis tinkamas. Mobiluoju ryšiu pranešus A. B. ir S. G. apie į Lietuvą siunčiamą vilkiką su pagrobta puspriekabe ir kroviniu, D. Š., D. U. ir T. B. automobiliu „VW Golf“ nuvyko į Ellar mstl., VFR, o G. B. vilkiku „Mer-

cedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ su pagrobta puspriekabe „Kedeldragter“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), pakrauta konteineriu (*duomenys neskelbtini*) su jame esančiu darbinių drabužiu „Bullock Gladiator“ kroviniu, 67 234,35 JAV dolerio (166 687,40 Lt, arba 48 275,89 Eur) vertės, nuvyko į Lietuvą. Pakeliui G. B. susitiko su S. G. ir šis užpildė krovonio dokumentus (CMR) bei lydėjo G. B. iki Kaišiadorių r., (*duomenys neskelbtini*), kur S. G. UAB „M“ teritorijoje buvo palikta pagrobta puspriekabė su konteineriu. Vėliau puspriekabė „Kedeldragter“ A. B., T. B. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo realizuota tyrimo nenustatytam asmeniui už 4000 Eur, o krovinys buvo išdalytas tarp nusikalstimo dalyvių ir iš dalies realizuotas tyrimo nenustatytiems asmenims. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., D. Š., S. G., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais D. U., G. B., organizavo didesnės nei 67 234,35 JAV dolerio (166 687,40 Lt, arba 48 275,89 Eur) vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., S. G., D. U. ir G. B. padarė didesnės nei 67 234,35 JAV dolerio (166 687,40 Lt, arba 48 276 Eur) vertės turto pagrobimą. Tokiai savo veiksmais A. B., T. B., S. A., S. G. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, o D. U. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, G. B. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

7. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., S. A., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), V. V., S. G., tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, o T. B., S. A., V. V., S. G. padarė didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikalstimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, nurodė T. B. ir T. T. su V. V. vykti į VFR pagrobtą puspriekabę su vertingu kroviniu, nurodė S. G. užtikrinti vilkiko su vairuotoju atvykimą į VFR bei pagrobtos puspriekabę su kroviniu saugojimą savo įmonės teritorijoje, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėjimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2010 m. spalio mėn. E. B., T. T. ir V. V. automobiliu „VW Passat“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į VFR, Ellar mstl., kur susitiko su D. Š., T. B. ir D. U., atvažiavusiais automobiliu „Ford Galaxy“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)). Kelias dienas VFR Frankfurto miesto apylinkėse ieškojė tinkamų pagrobtą puspriekabių D. Š., E. B. ir D. U. automobiliu „VW Passat“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į Lietuvą, o T. B., T. T. ir V. V.

kelias dienas VFR Limburgo m. apylinkėse tėsė tinkamų pagrobtį puspriekabių paiešką. Tuo metu į VFR A. B. nurodymu S. G. atsiuntė UAB „R“ priklausantį vilkiką „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ su ikiteisminio tyrimo nenustatytu vairuotoju. Netoli Limburgo miesto viename iš pramoninių rajonų T. B., T. T. ir V. V. surado tinkamą pagrobtį puspriekabę-šaldytuvą „Schmitz“, po to SMS žinute nurodė tyrimo nenustatytam vilkiko „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ vairuotojui atvykti reikiamu adresu. Šiam atvažiavus, ant vilkiko buvo uždėti T. B., T. T. ir V. V. pavogti vokiški valstybiniai numeriai. Tuomet laikotarpiu nuo 2010 m. spalio 15 d. 23.25 val. iki 16 d. 11.15 val. T. T. išėdo į vilkiką ir kartu su vairuotoju privažiavo prie adresu: (*duomenys neskelbtini*), esančios puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), didesnės nei 250 MGL vertės, priklausančios VFR kompanijai „(*duomenys neskelbtini*)“, pakrautos 100 000 Eur vertės 13 815 kg maisto produktų kroviniu. T. T. ir tyrimo nenustatytas vairuotojas prikabino puspriekabę-šaldytuvą prie vilkiko ir nuvažiavo į iš anksto sutartą vietą pas T. B. ir V. V., kurie netoliese stebėjo aplinką, kad išspėtū apie galimą pavojų. T. B. apieškojo puspriekabę-šaldytuvą, ar néra GPS įrangos, ją suradės nuplėše, o T. T. ir V. V. pakeitė vilkiko valstybiinius numerius iš vogtų vokiškų į originalius lietuviškus, o puspriekabės vokiškus valstybiinius numerius – į iš Lietuvos atvežtus, tyrimo nenustatyto asmens pagamintus netikrus lietuviškus valstybiinius numerius ir nurodė vairuotojui vykti į Lietuvą, SMS žinute apie tai pranešę A. B. Tyrimo nenustatytas vairuotojas vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ su pagrobta puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), didesnės nei 250 MGL vertės, su joje pakrautu 100 000 Eur vertės 13 815 kg maisto produktų kroviniu nuvažiavo į Lietuvos Respubliką, kur pastatė puspriekabę-šaldytuvą S. G. UAB „M“ teritorijoje Kaišiadorių r., (*duomenys neskelbtini*). Tuomet maisto produktų krovinių tarpininkaujant asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo realizuotas tyrimo nenustatytam asmeniui Kauno „Urmo“ bazėje. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., V. V., T. T., S. G. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 100 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., V. V., S. G. padarė didesnės nei 100 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., S. G. ir V. V. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

8. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., V. V., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl

paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobto turto realizavimą, nurodė VFR po 2010 m. spalio 16 d. naktį padarytos pusrièrekabės-šaldytuvo „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su maisto produktų kroviniu vagystės likusiems T. B., T. T. ir V. V. pagrobtį pusrièrekabę su vertingu kroviniu, surado tyrimo nenustatyta vairuotoją ir nurodė šiam nusikalstamo susivienijimo dalyvių nusikaltimams daryti įgytu vilkiku „Renault Premium“ atvykti į VFR, koordinavo bendarininkų veiksmus vagystės, pagrobto didelės vertės turto gabėnimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. B., T. T. ir V. V. automobiliu „VW Golf“, VFR valstybiniais numeriais, važinėdami po VFR miestų pramoninius rajonus, Sindorfo m. surado tinkamą pagrobtį pusrièrekabę, pakrautą 22 t plieno. Tuo metu A. B. nurodymu vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) į VFR buvo atvykęs ikiteisminio tyrimo nenustatytas vairuotojas. Pranešus SMS žinute vairuotojui apie susitikimo vietą, T. B., T. T. ir V. V. parduotuvėje įgijo dažų bei nuo atsitiktinio automobilio pavogė vokiškus valstybinius numerius. Vairuotojui vilkiku atvažiavus į susitikimo vietą, ant vilkiko „Renault Premium“ T. T. uždėjo pavogtus vokiškus valstybinius numerius. Tuomet, T. B. ir V. V. netoli ese stebint aplinką, kad įspėtų dėl galimo pavojaus, 2010 m. spalio 18 d. nuo 21.30 val. iki 19 d. 01.30 val. T. T. su vairuotoju vilkiku „Renault Premium“ privažiavo prie pusrièrekabės „Meusburger/MPS-3“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), VIN (*duomenys neskeltini*), prikabino ją prie vilkiko. Pribėgęs V. V. dažais uždažė reklaminius užrašus ant pusrièrekabės tento, o T. B. apieškojo pusrièrekabę, ieškodamas GPS įrangos. T. B., T. T. ir V. V. pakeitė vilkiko valstybinius numerius iš vogtų vokiškų į originalius lietuviškus, o pusrièrekabės vokiškus valstybinius numerius – į iš Lietuvos atvežtus, tyrimo nenustatyto asmens pagamintus netikrus lietuviškus valstybinius numerius, nurodė vairuotojui vykti į Lietuvą, SMS žinute apie tai pranešę A. B. Tuomet A. B. nurodė Lietuvos esantiems asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. Š., D. U. vykti į Lenkijos Respubliką, ten sutartoje vietoje pasitiki ir iki Lietuvos Respublikos palydėti pagrobtą pusrièrekabę su vertingu kroviniu. Tyrimo nenustatas vairuotojas vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą pusrièrekabę „Meusburger/MPS-3“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), 10 000 Eur vertės, priklausant VFR kompanijai „(*duomenys neskeltini*)“, pakrauta 22 t 100 000 Eur vertės plieno, priklausant VFR firmai „(*duomenys neskeltini*)“, lydimas automobiliu „Ford Galaxy“ važiuojančių V. V., T. T. ir T. B., nuvažiavo link Lietuvos Respublikos. Lenkijos Respublikos Lomžos miesto apylinkėse esančioje degalinėje asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. Š. ir D. U. susitiko su T. B., T. T. ir V. V. bei vilkiko vairuotoju. Iš šios degalinės vairuotojas vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą pusrièrekabę, pakrauta plieno kroviniu, lydimas automobiliais „Ford Galaxy“ ir „VW Passat“ važiuojančių V. V., T. T., T. B., D. Š., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. U., nuvyko į saugomą stovėjimo aikštelię Kauno r., (*duomenys neskeltini*). Po to plieno krovinių buvo realizuotas

- tyrimo nenustatytiems asmenims už 100 000 Lt (28 962 Eur) viršijančią sumą. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., S. A., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, V. V., T. T. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 110 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., V. V. padarė didesnės nei 110 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A. ir V. V. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
9. Be to, A. B., būdamas šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ir sprogstamaja medžiaga ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), V. V., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu A. K. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, nurodė D. Š. ir T. T. su V. V. vykti į VFR pagrobtą puspriekabę su vertingu kroviniu, pasamdė vairuotoją A. K. ir nurodė šiam nusikalstamo susivienijimo dalyvių nusikaltimams daryti išgytu vilkiku „Renault Premium“ atvykti į VFR, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2010 m. lapkričių D. Š., T. T. ir V. V. automobiliu „Ford Galaxy“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į VFR, kur Zosto (Soest) mieste surado tinkamą pagrobtą puspriekabę „Koegel“ su joje esančiu automobiliu BMW varikliu kroviniu. Parą prieš vagystę A. B. nurodymu vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) į VFR atvyko A. K., kuris atvežė kelis komplektus netikrų lietuviškų transporto priemonių valstybinių numerio ženklių. Pranešus SMS žinute A. K. apie susitikimo vietą, D. Š., T. T. ir V. V. nuo atsitiktinio automobilio pavogė vokiškus valstybinius numerius. A. K. vilkiku atvažiavus į susitikimo vietą, ant vilkiko „Renault Premium“ buvo uždėti pavogti vokiški valstybiniai numeriai. Tuomet laikotarpiu nuo 2010 m. lapkričio 10 d. 23.00 val. iki 11 d. 7.00 val., D. Š. ir T. T. netoliiese stebint aplinką, kad išspėtų dėl galimo pavojaus, V. V. su A. K. vilkiku „Renault Premium“ privažiavo prie „Mercedes Benz“ atstovų įmonės teritorijoje adresu: (*duomenys neskeltini*) Soest, stovičios puspriekabės „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), prikabino puspriekabę prie vilkiko, po to nuvyko į iš anksto sutartą susitikimo vietą. Joje D. Š., T. T., V. V. pakeitė vilkiko valstybinius numerius iš

vogtų vokiškų į originalius lietuviškus, o pusPRIEKABĖS vokiškus valstybinius numerius – į iš Lietuvos atvežtus tyrimo nenustatyto asmens pagamintus netikrus lietuviškus valstybinius numerius, nurodė vairuotojui vykti į Lietuvą, SMS žinute apie tai pranešę A. B. A. K. vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobta pusPRIEKABE „Koegel“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), ne mažesnės nei 250 MGL vertės, priklausančia „(*duomenys neskeltini*)“, pakrauta 230 000 Eur vertės automobilių BMW variklių kroviniu, nuvažiavo į Lietuvos Respubliką, o V. V., T. T. ir D. Š. liko VFR ieškoti kito tinkamo pagrobti turto. Lietuvoje pagrobta pusPRIEKABĘ ir krovinys A. B. nurodymu buvo pastatyti Kaune, (*duomenys neskeltini*), vėliau A. B. nurodymu paslėpti sandėlyje, Kaune, (*duomenys neskeltini*), ir ten laikomi iki 2012 m. kovo 31 d., kol juos kratos metu rado ir paėmė policijos pareigūnai, o tuo metu A. B., T. B., S. A. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, rūpinosi pagrobto turto realizavimu. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., S. A., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. Š., V. V., T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu A. K. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 230 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., V. V., A. K. padarė didesnės nei 230 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., V. V. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, o A. K. – nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

10. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., E. B., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), S. G. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir pusPRIEKABES su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobto turto realizavimą, nurodė Ž. Š. ir T. T. su E. B. vykti į VFR pagrobti pusPRIEKABĘS su vertingu kroviniu, pasadė tyrimo nenustatytą vairuotoją ir organizavo šio kelionę į VFR, nurodė S. G. užtikrinti vilkiko su vairuotoju atvykimą į VFR bei pagrobtos pusPRIEKABĘS su kroviniu saugojimą savo įmonės teritorijoje, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobto didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdydami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2010 m. gruodžio mén. E. B., Ž. Š. ir T. T. automobiliu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į VFR, kur nakties metu Hamo (Hamm) mieste, (*duomenys neskeltini*), surado tinkamą pagrobti pusPRIEKABĘ-šaldytuvą su joje esančiu maisto produktu kroviniu. Tuo metu A. B. nuro-

dymu S. G. į VFR buvo atsiuntęs tyrimo nenustatyta vairuotoją ir S. G. UAB „R“ priklausantį vilkiką „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“. Pranešus SMS žinute vairuotojui apie susitikimo vietą, E. B., T. T. ir Ž. Š. nuo atsitiktinio automobilio pavogė vokiškus valstybinius numerius. Vairuotojui vilkiku atvažiavus į susitikimo vietą, ant vilkiko „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ buvo uždėti pavogti vokiški valstybiniai numeriai. Tuomet 2010 m. gruodžio 13 d. nuo 0.00 val. iki 5.00 val., T. T. ir E. B. netoliene stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavojų, Ž. Š. su vairuotoju vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ nuvyko į Hamo m., (*duomenys neskeltini*), privažiavo prie puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz/SKO 24“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), prikabino ją prie vilkiko, po to nuvažiavo į iš anksto sutartą vietą Béneno (Bönen) mieste, (*duomenys neskeltini*), kur T. T., E. B. ir Ž. Š. pakeitė vilkiko valstybinius numerius iš vogtų vokiškų į originalius lietuviškus, o puspriekabės-šaldytuvo vokiškus valstybinius numerius – į iš Lietuvos atvežtus tyrimo nenustatyto asmens pagamintus netikrus lietuviškus valstybinius numerius, nurodė vairuotojui vykti į Lietuvą, SMS žinute apie tai pranešė A. B. Tyrimo nenustatytas vairuotojas vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ su pagrobtą 45 000 Eur vertės puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz/SKO 24“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), priklausančia Vokietijos firmai „(*duomenys neskeltini*)“, pakrauta 68 000 Eur vertės maisto produktų kroviniu, lydimas automobiliu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) važiuojančių T. T., E. B., Ž. Š., nuvažiavo link Lietuvos Respublikos. 2010 m. gruodžio 13 d. apie 13.15 val. Lenkijos Respublikoje, apie 44 km nuo VFR sienos, netoli Pozrzadlo miesto esančioje degalinėje „Nevada“, T. T., Ž. Š., E. B. susitiko su T. B., D. U., S. A., lydinčiais pačių pagrobtus balninių vilkiką su puspriekabe. D. U. užlipo ant pagrobtos puspriekabės „Schmitz/SKO 24“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) viršaus ir nuplėšė palydovinio ryšio anteną. Tuomet vilkikas su pagrobtą puspriekabe dėl saugumo buvo perstatyti į už 30–40 km esančią kitos degalinės aikštélę ir 2010 m. gruodžio 14 d. tyrimo nenustatytas vairuotojas vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ su pagrobtą puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz/SKO 24“, pakrauta maisto produktų kroviniu, lydimas automobiliu „Opel Signum“ važiuojančių T. T., E. B., Ž. Š., nuvažiavo į Kaišiadorių r., (*duomenys neskeltini*), kur A. B. nurodymu buvo pastatytas S. G. UAB „M“ teritorijoje. Paros laikotarpiu maisto produktų krovinys A. B., T. B., S. A., D. Š. buvo perkrautas į S. G. suteiktą transportą, po to nugabentas į Kauno „Urmo“ bazės sandėlius, kur tarpininkaujant asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, realizuotas tyrimo nenustatytam asmeniui už ne mažesnę kaip 50 000 Lt (14 481 Eur) sumą. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., T. T., E. B., S. G. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 113 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š., E. B., S. G. padarė didesnės nei 113 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., Ž. Š., E. B., S. G. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

11. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), E. B., S. G., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais A. K. ir K. P. (A. K. ir K. P. su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir pusrièrekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikalstamo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus, nurodė Ž. Š., T. T. su E. B. vykti į VFR pagrobtį pusrièrekabes su vertingu kroviniu, pasamdė vairuotojus A. K. ir K. P. bei organizavo jų išvykimą į VFR, nurodė S. G. suteikti vilkiką pusrièrekabes vagystei ir organizuoti šio vilkiko bei vairuotojo A. K. kelionę į VFR, taip pat užtikrinti pagrobtos pusrièrekabes saugojimą savo įmonės teritorijoje, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėjimo į Lietuvos Respubliką metu. Vykdydami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2011 m. sausio mėn. E. B., Ž. Š. ir T. T. automobiliu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į VFR. Tuo pačiu metu A. B. nurodė S. G. suteikti UAB „R“ priklausantį vilkiką „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“, kuriuo A. B. nurodymu A. K. išvyko į VFR, kur laukė tolesnių T. T., E. B. ir Ž. Š. nurodymų. Taip pat į VFR A. B. išsiuntė K. P., kurį pasitiko E. B., Ž. Š. ir T. T. Frankfurto prie Maino miesto apylinkėse E. B., Ž. Š. ir T. T. firmos „(*duomenys neskeltini*)“ teritorijoje surado tinkamą pagrobtį pusrièrekabę-šaldytuvą „Schmitz“. Pranešus SMS žinute A. K. ir K. P. apie susitikimo vietą, E. B., T. T. ir Ž. Š. nuo atsikitinio automobilio pavogė vokiškus valstybinius numerius. Vairuotojams vilkiku atvažiavus į susitikimo vietą, ant vilkiko „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ buvo uždėti pavogti vokiški valstybiniai numeriai. Tuomet K. P. buvo parodyta vogti tinkama pusrièrekabę-šaldytuvą ir nurodyta jam bei A. K. prie vilkiko prisikabinti minėtą pusrièrekabę. 2011 m. sausio 31 d. nakties metu, E. B., T. T. ir Ž. Š. netoliiese stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavojų, A. K. ir K. P. vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ nyvuko į firmos „(*duomenys neskeltini*)“ teritoriją adresu: (*duomenys neskeltini*), Langgons, privažiavo prie pusrièrekabę-šaldytuvo „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), VIN (*duomenys neskeltini*)), prikabino ją ir grįžo į vietą, kur laukė Ž. Š., T. T. ir E. B. T. T. pakeitė vilkiko valstybinius numerius iš vogtų vokiškų į originalius lietuviškus, o pusrièrekabę-šaldytuvą vokiškus valstybinius numerius – į iš Lietuvos atvežtus tyrimo nenustatyto asmens pagamintus netikrus lietuviškus valstybinius numerius, nurodė vairuotojams vykti į Lietuvą, SMS žinute apie tai pranešę A. B. A. K. su K. P. vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ su pagrobtą pusrièrekabę-šaldytuvu „Schmitz“ (buvo valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), didesnės nei 250 MGL vertės, priklausančia firmai „(*duomenys neskeltini*)“, lydimi automobi-

- liu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*) važiuojančių T. T., E. B., Ž. Š., išvyko į Lietuvos Respubliką, kur puspriekabė-šaldytuvas A. B. ir S. G. nurodymu buvo pastatyta Kaišiadorių r., (*duomenys neskelbtini*) esančioje UAB „M“ teritorijoje. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, T. T., Ž. Š., E. B., S. G., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais K. P., A. K., organizavo didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą, o T. B., Ž. Š., E. B., S. G., K. P., A. K. padarė didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., Ž. Š., E. B., S. G. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, K. P., A. K. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
12. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais, asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. B., Ž. Š., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais P. R. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė bendrininkų grupe), A. B. (dėl kurio priimtas baudžiamasis įsakymas), G. G. (kurių ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 40 straipsnio pagrindu), R. G. (dėl kurio priimtas baudžiamasis įsakymas), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, nurodė S. A. iš A. B., G. G., R. G. įgyti netikrus valstybinius numerius, pasamđe vairuotoją P. R. ir organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., T. T. ir P. R. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką metu. Vykdami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2011 m. pradžioje, tačiau ne vėliau kaip iki 2011 m. vasario 22 d., S. A. Kaune susitiko su A. B. ir užsakė pas jį pagaminti netikrus vilkiko ir puspriekabės valstybinius numerio ženklus. A. B. Kaune dėl netikrų transporto priemonių valstybinių numerių ženkli pagaminimo kreipėsi į G. G., perduodamas jai lapuke surašytus skaičius ir raides. Veikdama pagal susitarimą nurodytu laikotarpiu, Kauno m. G. G. susitiko su R. G. ir perdarė jam iš A. B. gautus valstybinio numerio ženklo duomenis. R. G. paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo specialiais įrankiais – pasitelkdamas presą, metalines raides ir skaičius, metalines plokštės, lipnią juostą ir dažus, garažo Nr. 34, esančio Kaune, (*duomenys neskelbtini*), patalpose pagamino netikrus valstybinių numerių ženklus (*duomenys neskelbtini*) ir (*duomenys neskelbtini*) ir Kaune pardavė juos G. G., gavęs už tai 120–150 Lt (34,75–44,02 Eur). Kaune įgijusi iš R. G. netikrus valstybinių numerių ženklius, G. G. pardavė juos A. B., gavusi už tarpininkavimą

50–80 Lt (14,48–23,17 Eur). Pagamintus netikrus valstybinius numerių ženklus nurodytu laikotarpiu paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo A. B. Kauно m. pardavė S. A., gaudamas iš pastarojo po 250 Lt (72,41 Eur) už kiekvieną, valstybinių numerių ženklu (2 vnt.) komplektą. S. A. minėtus netikrus valstybinius numerius perdarė A. ir T. B., kurie 2011 m. vasario mėn. Kaune, (*duomenys neskelbtini*), perdarė netikrų transporto priemonių valstybinių numerio ženklu komplektą T. T. Tuomet Ž. Š. ir P. R. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), T. T. nusikalstamo susivienijimo dalyvių nusikaltimams daryti įgytu vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), gabendamas netikrus valstybinius numerio ženklus (*duomenys neskelbtini*), (*duomenys neskelbtini*), išvyko į VFR, kur Kelno priemiestyje paliko vilkiką „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)). Ž. Š., P. R. ir T. T. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) nuvyko į Belgijos Karalystę, kur surado tinkamą pagrobtį balnių vilkiką „Scania“. Nuo 2011 m. vasario 22 d. 17.00 val. iki 2011 m. vasario 23 d. 5.30 val. Ž. Š., T. T. ir P. R. nuėjo prie (*duomenys neskelbtini*) stovinčio vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), VIN (*duomenys neskelbtini*), kur Ž. Š. specialiais įrankiais išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o T. T. apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos, po to abu nuo vilkiko atkabino puspriekabę, kurios neketino vogti. P. R. vairavo pagrobta vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), o T. T. ir Ž. Š. sėdo į automobilį „Ford Mondeo“ ir visi nuvažiavo į Unnos m., VFR, pramoninį rajoną, kur surado tinkamą pagrobtį puspriekabę-šaldytuvą „Koegel“. 2011 m. vasario 23 d. naktį (*duomenys neskelbtini*), Unnos m., T. T. ir Ž. Š. apžiūrėjo puspriekabę „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), VIN (*duomenys neskelbtini*)), patikrino, ar nėra palydovinės įrangos, ir nurodė P. R. prikabinti ją prie vilkiko. P. R. pagrobtu vilkiku „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) privažiavo prie puspriekabės-šaldytuvo „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), prikabino ją prie vilkiko, o T. T. ir Ž. Š. pakeitė vilkiko belgiškus numerio ženklus į netikrus lietuviškus (*duomenys neskelbtini*) bei puspriekabės vokiškus numerio ženklus – į netikrus lietuviškus (*duomenys neskelbtini*), nurodė P. R. važiuoti link Lietuvos. P. R. vilkiku „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) (buve (*duomenys neskelbtini*)), didesnės nei 250 MGL vertės, su puspriekabė-šaldytuvu „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) (buve (*duomenys neskelbtini*)), 35 000 Eur vertės, prilausančia VFR firmai „(*duomenys neskelbtini*)“, pakrauta 33 vnt. padėklų su užšaldytais pyragaičiais, 5000 Eur vertės, lydimas automobiliui „Ford Mondeo“ važiuojančių T. T. ir Ž. Š., nuvažiavo link Lietuvos, tačiau 2011 m. vasario 24 d. apie 10.00 val. greitkelyje Nr. 12, 6,1 km iki VFR ir Lenkijos Respublikos sienos, automobilių stovėjimo aikšteliėje „Skaby“, vilkikas ir puspriekabė buvo sulaikyti policijos pareigūnų. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisininis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais P. R., A. B., G. G., R. G. organizavo didesnės nei 40 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š. ir P. R. padarė didesnės nei 40 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B.,

- T. B., S. A., Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, P. R. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
13. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. B., Ž. Š., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu P. R. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė bendrininkų grupe), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelés vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelés vertės svetimą turtą – vilkikus ir pusrièrekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikalstimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, pasamdė vairuotoją P. R. ir organizavo šio kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., T. T. ir P. R. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir pusrièrekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelés vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką metu. 2011 m. vasario 24 d. apie 10.00 val. greitkelyje Nr. 12, 6,1 km iki VFR ir Lenkijos Respublikos sienos, pareigūnams sulaikius vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*) (buvę (*duomenys neskeltini*)) su pusrièrekabe-šaldytuvu „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*) (buvę (*duomenys neskeltini*))), vykdžydam A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. T., Ž. Š. ir P. R. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) iš VFR nuvyko į Belgijos Karalystę, kur Antverpeno mieste surado tinkamą pagrobtį balninį vilkiką „Scania“. 2011 m. vasario 25 d. nakties metu, P. R. atokiau stebint aplinką, Ž. Š. ir T. T. nuėjo prie Antverpeno miesto, (*duomenys neskeltini*), stovinčio vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)) su pusrièrekabe, pakrauta tuščiu jūriiniu konteineriu, kur Ž. Š. specialiai įrankiais išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o T. T. apžiūrėjo, ar néra GPS įrangos. Grįžus pas P. R., T. T. liepė jam ir Ž. Š. eiti prie vilkiko. P. R. ir Ž. Š. nuėjo prie vilkiko „Scania“, kur Ž. Š. atkabino nuo vilkiko nereikalingą pusrièrekabę, kurios neketino vogti, o P. R. pagrobtu vilkiku „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), 94 000 Eur vertės, nuvažiau į sutartą vietą VFR, lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančiu T. T. ir Ž. Š. P. R. laukiant sutartoje vietoje automobilių stovėjimo aikšteliėje, Ž. Š. ir T. T. pramoniniuose rajonuose ieškojo tinkamos pagrobtį pusrièrekabės. Unnos miesto pramoniniame rajone suradus tinkamą pagrobtį pusrièrekabę-šaldytuvą „Schmitz“, Ž. Š. ir T. T. nurodė P. R. vilkiku „Scania“ atvykti į jos stovėjimo vietą. 2011 m. vasario 26 d. nakties metu, (*duomenys neskeltini*), Unnos mieste, „Lidl“ automobilių aikšteliėje, T. T. ir Ž. Š. parodė P. R. pusrièrekabę-šaldytuvą „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), liepė ją prikabinti prie vilkiko ir vykti Lietuvos kryptimi į sutartą vietą, o patys nuvažiavo į atokesnę vietą stebėti aplinkos, kad įspėtų apie galimą pavojų. P. R. pagrobtu vilkiku „Sc-

nia“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) privažiavo prie puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), 20 000 Eur vertės, priklausančios VFR firmai „(*duomenys neskeltini*)“, prikabino ją prie vilkiko ir nuvažiavo į sutartą vietą, kur susitiko su Ž. Š. ir T. T. Sumokėjus kelių mokesčius, P. R. vilkiku „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), bendros ne mažesnės nei 114 000 Eur vertės, lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančių T. T. ir Ž. Š., nuvažiavo link Lietuvos, tačiau vietovėje 39167 Hole Burde, Irxleben r., VFR, greitkelyje A 2,96, vilkikas ir puspriekabė buvo sulaikyti policijos pareigūnų. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklasaučiu P. R., organizavo didelės – 114 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š. ir P. R. padarė didelės – 114 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, P. R. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

14. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. B., Ž. Š., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), S. G. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtęti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, nurodė Ž. Š. ir T. T. vykti į VFR pagrobtą puspriekabę su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėnimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. 2011 m. vasario 26 d. 39167 Hole Burde, Irxleben r., greitkelyje A 2,96, pareigūnams sulaikius vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), vykdami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. T. ir Ž. Š., išsiuntę P. R. į Lietuvą, automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) nuvažiavo į Kelno m., VFR apylinkes, kur surado tinkamą pagrobtą puspriekabę-šaldytuvą su joje esančiu maisto produktu (sausainių) kroviniu. Tuomet Ž. Š. nuvežė T. T. iki vilkiko „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) stovėjimo vietas, pakeliui pavogę vokiškus valstybinius numerius, kuriuos uždėjo ant vilkiko. Palikę aikštéléje automobilį „Ford Mondeo“, T. T. ir Ž. Š. persėdo į vilkiką „Renault Premium“ ir 2011 m. kovo 1 d. nuvyko į (*duomenys neskeltini*), Kelno m., kur 1.07–1.22 val. laikotarpiu prikabino pusprie-

kabę-šaldytuvą „Schmitz“ (VIN (*duomenys neskeltini*)), priklausančią firmai „(*duomenys neskeltini*)“, po to grižo į aikštę prie palikto automobilio. T. T. ir Ž. Š. pakeitė vilkiko „Renault Premium“ valstybinius numerius iš vogtų vokiškų į originalius lietuviškus, o puspriekabės-šaldytuvo vokiškus valstybinius numerius – į iš Lietuvos atvežtus netikrus lietuviškus valstybinius numerius, apžiūrėjo puspriekabę, ar nėra GPS įrangos, o ją radę sunaikino. T. T., lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančio Ž. Š., nuvairavo vilkiką su pavogta puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“ į aikštę, kur paliko parai stebeti, ar neseka policija. Kitą dieną, pranešus SMS žinutėmis A. B. apie pagrobtą puspriekabę ir susitarus susitikti Lenkijos Respublikoje prie Lomžos m. esančioje degalinėje „Orlen“, T. T. vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“, pakrauta maisto produktą kroviniu, bendros ne mažesnės nei 250 MGL vertės, lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančio Ž. Š., nuvažiavo iki degalinės „Orlen“ netoli Lomžos m., kur susitiko su A. B. ir T. B. Gavęs iš A. B. pinigų kelionei ir kurui T. T. vilkiku „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą puspriekabe-šaldytuvu, lydimas A. B., T. B. ir Ž. Š., nuvažiavo iki automobilių stovėjimo aikštėlės adresu: (*duomenys neskeltini*), Kaunas, kur pagal susitarimą jų laukė ir į vilkiką persėdo S. A. Pastarasis nuvairavo vilkiką „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą puspriekabe-šaldytuvu bei joje esančiu sausainių kroviniu į (*duomenys neskeltini*), Kaišiadorių r., kur paliko UAB „M“ teritorijoje. Vėliau A. B., T. B. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nurodymu S. A. iš (*duomenys neskeltini*), Kaišiadorių r., nuvairavo vilkiką „Renault Premium“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą puspriekabe-šaldytuvu bei joje esančiu sausainių kroviniu į Kauno „Urmo“ bazę adresu: (*duomenys neskeltini*), Kauno m., kur krovinys tarpininkaujant asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo realizuotas tyrimo nenustatytiems asmenims. Pagrobtą puspriekabė-šaldytuvą S. A. buvo vėl atgabenta į UAB „M“ teritoriją, o vėliau A. B., T. B., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo realizuota tyrimo nenustatytais asmeniui. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., T. T., S. G. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š. ir S. G. padarė didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., Ž. Š. ir S. G. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

15. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo da-

rymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus, pasamdė tyrimo nenustatyta vairuotoją Anicetą ir organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., T. T. vykti į Belgijos Karalystę pagrobti vilkiko ir pusrièrekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. T. ir Ž. Š. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į Belgijos Karalystę. T. T., Ž. Š. ir vairuotojas Anicetas Antverpeno m. surado tinkamą pagrobti balninių vilkiką „Scania“. Nuo 2011 m. kovo 19 d. 19.00 val. iki 2011 m. kovo 21 d. 6.00 val., palikę vairuotoją Anicetą automobiliuje „Ford Mondeo“ apie 500–700 m nuo vagystės vietas, T. T. ir Ž. Š. nuėjo prie vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), stovinčio (*duomenys neskeltini*), Antverpeno m., kur Ž. Š. specialiai įrankiais ir atsuktuvu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spynėles, o T. T. apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos. T. T. ir Ž. Š. grįžo prie automobilio „Ford Mondeo“ ir nurodė tyrimo nenustatytam vairuotojui Anicetui nuvairuoti pagrobtą vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), VIN (*duomenys neskeltini*)), ne mažesnės kaip 250 MGL vertės, priklausantį Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, į sutartą vietą automobilių stovėjimo aikštelię prie Belgijos ir Nyderlandų Karalystės sienos, Nyderlandų Karalystės pusėje. Šioje vietoje pagrobtas vilkikas „Scania“ buvo paliktas stebeti, ar nėra sekamas policijos, ir kelių dienų laikotarpiu buvo surastas policijos pareigūnų. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., T. T. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą, o T. B. ir Ž. Š. padarė didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B. ir Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

16. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir pusrièrekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė tyrimo nenustatyta vairuotoją Anicetą ir organizavo šio kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š. ir T. T. vykti į Belgijos Karalystę pagrobti vilkiko ir pusrièrekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei

- veikdami pagal susitarimą, T. T. ir Ž. Š. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į Belgijos Karalystę. Pareigūnams sulaikius vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), T. T., Ž. Š. ir Anicetas Antverpeno m. surado kitą tinkamą pagrobtį balninį vilkiką „Scania“. Nuo 2011 m. kovo 21 d. 18.00 val. iki 2011 m. kovo 22 d. 4.30 val., palikę vairuotoją Anicetą automobilije „Ford Mondeo“ apie 500–700 m nuo vagystės vietas, T. T. ir Ž. Š. nuėjo prie vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), stovinčio (*duomenys neskeltini*), Antverpeno m., kur Ž. Š. specialiai įrankiais ir atsuktuvu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o T. T. apžiūrėjo, ar néra GPS įrangos. T. T. ir Ž. Š. grįžo prie automobilio „Ford Mondeo“ ir nurodė tyrimo nenustatytam vairuotojui Anicetui nuvairuoti pagrobta vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 39 000 Eur vertės, į sutartą aikštelię Genko m., Belgijos Karalystėje. Susitikus sutartoje vietoje, pagrobtas vilkikas „Scania“ buvo paliktas parai stebéti, ar neseka policija. Kitą dieną, Ž. Š. pakeitus vilkiko belgiškus valstybinius numerius į iš Lietuvos atvežtus netikrus lietuviškus, tyrimo nenustatytas vairuotojas Anicetas pagrobtu vilkiku „Scania“ (buvo valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančią T. T. ir Ž. Š., nuvažiavo į sutartą vietą Unnos m., VFR, kur laukė nurodymų. 2011 m. kovo 25 d. pagrobtas vilkikas „Scania“ buvo panaudotas puspriekabės vagystės metu, po to pergabentas į Lietuvos Respubliką realizuoti, tuo užsiémė A. B., T. B. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., T. T. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didelės – 39 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B. ir Ž. Š. padarė didelės – 39 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais veiksmais A. B., T. B. ir Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
17. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), V. V., E. B., S. G., nusikalstamam susivienijimui neprilausančiais K. P. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė tyrimo nenustatyta vairuotoją Anicetą ir K. P., organizavo jų kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., T. T., E. B., V. V. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabės su vertingu kroviniu, nurodė S. G. suteikti vilkiką puspriekabės vagystei, užtikrinti pagrobtos

puspriešabės saugojimą savo įmonės teritorijoje, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobto didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymams bei veikdami pagal susitarimą, S. G. suteikus UAB „R“ priklausantį vilkiką „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“, K. P. šiuo vilkiku, o E. B. ir V. V. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) išvyko į VFR, kur Ellar m. susitiko su Ž. Š. ir T. T., nuo 2011 m. kovo 21 d. 18.00 val. iki 2011 m. kovo 22 d. 4.30 val. Antverpeno m., Belgijos Karalystėje, pagrobusiais vilkiką „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*). Pasitarimo metu nusprenę pagrobtį dvi puspriešabes, E. B., Ž. Š., T. T. ir V. V. dviem automobiliais „Ford Mondeo“ nubyko į Unnos m., VFR, pramoninį rajoną, kur firmos „*(duomenys neskelbtini)*“ teritorijoje, (*duomenys neskelbtini*), rado tinkamas grobti puspriešabes-šaldytuvus „Koegel SV 24“, po to SMS žinutėmis nurodė vairuotojams Anicetui ir K. P. į sutartą vietą Unnos m. atvairuoti balninius vilkikus „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ ir „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*). Vairuotojams atvykus, E. B. liko su tyrimo nenustatytu Anicetu, o V. V., T. T., Ž. Š. ir K. P. automobiliu „Ford Mondeo“ nuvažiavo iki firmos „*(duomenys neskelbtini)*“ teritorijos, kur parodė K. P. pagrobtį skirtas dvi puspriešabes-šaldytuvus „Koegel SV 24“. Ž. Š. liko prie puspriešabų-šaldytuvų stebėti aplinkos, o V. V., K. P. ir T. T. grįžę prie savo vilkikų nurodė vairuotojams važiuoti atitempti vienos iš puspriešabų. E. B., V. V. ir T. T. likus stebėti aplinkos, kad įspėtų apie galimą pavojų, 2011 m. kovo 25 d. 2.45 val. K. P. ir Anicetas vogtu vilkiku „Scania“ (buvę valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) nuvažiavo į firmos „*(duomenys neskelbtini)*“ teritoriją (*duomenys neskelbtini*), Unnos m., VFR, kur prie vilkiko prikabino puspriešabę-šaldytuvą „Koegel SV 24“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 72 099,01 Eur vertės, priklausančią bendrovei „*(duomenys neskelbtini)*“, pakrautą šaldytų bandelių kroviniu, 7150,08 Eur vertės, priklausančiu firmai „*(duomenys neskelbtini)*“, po to nutempė pagrobtą puspriešabę į vietą, kur laukė E. B., V. V. ir T. T. Pastarieji perkabino pagrobtą puspriešabę-šaldytuvą „Koegel SV 24“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) nuo vilkiko „Scania“ prie vilkiko „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“, po to K. P. ir Anicetas vilkiku „Scania“ nuvažiavo į firmos „*(duomenys neskelbtini)*“ teritoriją, kur prie vilkiko prikabino antrą puspriešabę-šaldytuvą „Koegel SV 24“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 72 099,01 Eur vertės, priklausančią bendrovei „*(duomenys neskelbtini)*“, pakrautą 7150,08 Eur vertės šaldytos tešlos kroviniu, priklausančiu firmai „*(duomenys neskelbtini)*“, po to nutempė pagrobtą puspriešabę į vietą, kur jų laukė bendrininkai. Laukdami grįžtančių vairuotojų, T. T., V. V. ir E. B. apžiūrėjo pagrobtą puspriešabę-šaldytuvą „Koegel SV 24“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*), ar joje nėra GPS įrangos, pakeitė jos valstybinius numerio ženklus į lietuviškus. Anicetui ir K. P. atgabenus antrą pagrobtą puspriešabę-šaldytuvą „Koegel SV 24“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*), T. T., V. V. ir E. B. apžiūrėjo, ar joje nėra GPS įrangos, pakeitė jos valstybinius numerio ženklus į lietuviškus ir nurodė vairuotojams vykti į Lietuvą. Tyrimo nenustatytam Anicetui vilkiku „Scania“ (buвę valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) su pagrobtą puspriešabę-šaldytuvu

- „Koegel SV 24“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), K. P. vilkiku „Mercedes Benz Actros 1844 IS 4x2“ su pagrobta pusrièrekabe-šaldytuvu „Koegel SV 24“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvykus į Lietuvos Respubliką, T. T., V. V., E. B. ir paimtas iš firmos „(*duomenys neskelbtini*)“ teritorijos Ž. Š., pranešę SMS žinutėmis A. B. apie pagrobtas pusrièrekabes, lydėjo vairuotojus dviem automobiliais „Ford Mondeo“. Pagrobtas vilkikas „Scania“ su dviem pagrobtomis pusrièrekabėmis-šaldytuvais A. B. nurodymu buvo pastatyti S. G. UAB „M“ teritorijoje (*duomenys neskelbtini*), Kaišiadorių r., o vėliau A. B., T. B. ir S. G. buvo realizuoti D. M. už 15 000 Eur ir A. K. už tyrimo nenustatytą sumą, dalis šaldytų tešlos gaminių realizuota duonos ir bandelių kepyklai Lazdijuose, (*duomenys neskelbtini*). Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., T. T., V. V., E. B., S. G., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais K. P. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didelės – 158 498,18 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G., K. P. padarė didelės – 158 498,18 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiai savo veiksmai A. B., T. B., S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, o K. P. – nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
18. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), Ž. Š., E. B., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiam J. J. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupė), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir pusrièrekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikalstimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė vairuotoją J. J., organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., D. Š., E. B. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir pusrièrekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėnimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, D. Š., E. B. ir Ž. Š. automobiliu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į Belgijos Karalystę, kur Genko miesto apylinkėse surado tinkamą pagrobtį balninį vilkiką „Scania“. Tuo pat metu A. B. į Belgijos Karalystę buvo atsiuntęs vairuotoją J. J., kurį pasitiko D. Š., E. B. ir Ž. Š. Nuo 2011 m. balandžio 14 d. 18.00 val. iki 2011 m. balandžio 15 d. 18.00 val. D. Š. ir J. J. automobiliuje „Opel Signum“ stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavojų, Ž. Š. ir E. B. nuėjo prie (*duomenys neskelbtini*) stovinčio vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 43 312,50 Eur

- vertės, su puspriekabe „Van Hool“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 8000 Eur vertės, priklausančią Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, kur Ž. Š. specialiais įrankiais išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o E. B. apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos. Tuomet Ž. Š. ir E. B. grižo pas D. Š. ir J. J. Nurodžius J. J. atsuktuviu užvesti pagrobą vilkiką „Scania“ su puspriekabe „Van Hool“ ir važiuoti į sutartą vietą, D. Š., E. B. ir Ž. Š. sėdo į automobilį „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) ir nuvažiavo į apie 20 km atstumu esančią automobilių stovėjimo aikštelię adresu: (*duomenys neskeltini*), Genko m. Aikštéléje palikę pagrobą vilkiką ir puspriekabę stebéti, ar neseka policija, 2011 m. balandžio 15 d. D. Š., E. B., Ž. Š. ir J. J. Genko m. pramoniniuose rajonuose ieškojo tinkamos pagrobtis puspriekabės. Radus tinkamą pagrobtis puspriekabę-šaldytuvą, J. J. D. Š., E. B., Ž. Š. buvo nuvežtas prie pagrobtos vilkiko „Scania“ su puspriekabe. J. J. buvo nurodyta atkabinti ir palikti puspriekabę „Van Hool“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) aikštéléje (*duomenys neskeltini*), Genko m., po to vilkiku „Scania“ vykti prie surastos puspriekabės-šaldytuvo, šią prisikabinti ir važiuoti į sutartą vietą. 2011 m. balandžio 15 d. nuo 11.00 val. iki 20.52 val. J. J. vilkiku „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) nuvažiavo prie puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 41 160 Eur vertės, priklausančios Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, stovinčios (*duomenys neskeltini*), prikabino ją prie vilkiko „Scania“ ir atvyko į sutartą stovėjimo aikštelię, tuo metu D. Š. nuvežė E. B. ir Ž. Š. į sutartą vietą, o pats nuvažiavo atokiau ir stebėjo aplinką. Ž. Š. ir E. B. patikrino, ar puspriekabėje nėra GPS navigacijos, pakeitė vilkiko ir puspriekabės belgiškus valstybinius numerius į netikrus lietuviškus, nurodė vairuotojui vykti į Lietuvą. J. J. vilkiku „Scania“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabę-šaldytuvu „Schmitz“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), bendros 84 472,5 Eur vertės, lydimas automobiliu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) važiuojančią D. Š., E. B. ir Ž. Š., išvyko į Lietuvos Respubliką, apie tai SMS žinute pranešus A. B. Lietuvoje vilkikas „Scania“ ir puspriekabę-šaldytuvą buvo nugabenti D. M. į Kėdainių r. (*duomenys neskeltini*), kur A. B. ir asmenis, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, puspriekabę-šaldytuvą buvo parduota D. M. už 12 000 Eur, o vilkikas „Scania“ vėliau Kauno r. buvo parduotas T. P. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. Š., Ž. Š., E. B., nusikalstamam susivienijimui nepriklasaučiu J. J., organizavo didelės – 92 472,50 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., Ž. Š., E. B. ir J. J. padarė didelės – 92 472,50 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., Ž. Š., E. B. padarė nusikalstamam veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, J. J. – nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
19. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), Ž. Š., E. B., nusikalstamam susivienijimui nepriklasau-

čiu J. J. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtęti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikalstimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė vairuotoją J. J., organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., D. Š., E. B. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabę su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, D. Š., E. B. ir Ž. Š. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į Belgijos Karalystės Antverpeno ir Gento miestų apylinkes, kur 2011 m. gegužės 6 d. surado tinkamą pagrobtį balninį vilkiką „Scania“ su puspriekabe. Tuo metu A. B. į Belgijos Karalystę buvo atsiuntęs vairuotoją J. J., kurį pasitiko D. Š., E. B. ir Ž. Š. Nuo 2011 m. gegužės 6 d. 17.45 val. iki 2011 m. gegužės 7 d. 10.00 val. D. Š. ir J. J. automobilije „Ford Mondeo“ stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavojų, Ž. Š. ir E. B. nuėjo prie (*duomenys neskeltini*), Dendermonde, stovinčio vilkiko „Scania PRT“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 28 380 Eur vertės, su puspriekabe (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 10 580 Eur vertės, priklausančią Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, kur Ž. Š. specialiai įrankiais ir atsuktuvu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o E. B. apžiūrėjo, ar néra GPS įrangos. Tuo metu Ž. Š. ir E. B. grįžo pas D. Š. ir J. J. Nurodžius J. J. atsuktuvu užvesti pagrobtą vilkiką „Scania“ su puspriekabe ir važiuoti į sutartą vietą VFR, D. Š., E. B. ir Ž. Š. sėdo į automobilį „Ford Mondeo“ ir visi nuvažiavo į VFR, kur sustojo tyrimo metu nenustatytoje automobilių stovėjimo aikšteliėje. Šioje aikšteliėje stebėti palikę pagrobtus vilkiką su puspriekabe, 2011 m. gegužės 8 d. Hanoverio miesto, VFR, apylinkėse D. Š., E. B., Ž. Š. ir J. J. ieškojo tinkamos pagrobtį puspriekabę. Po paros grįžę prie aikšteliėje paliką vilkiko „Scania“ su puspriekabe, E. B., Ž. Š. pakėitė vilkiko belgiškus valstybinius numerius į netikrus lietuviškus (*duomenys neskeltini*), nurodė J. J. atkabinti ir palikti puspriekabę (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), važiuoti į sutartą vietą ir ten laukti nurodymų. Kelias dienas važinėdami po Hanoverio miesto, VFR, pramoninius rajonus, D. Š., E. B., Ž. Š. rado tinkamą pavogti puspriekabę-šaldytuvą. 2011 m. gegužės 12 d. nuo 0.35 iki 6.50 val. D. Š., E. B., Ž. Š. nuvyko Isernhagen-Altwarmbuechen, (*duomenys neskeltini*), kur, D. Š. stebint aplinką, E. B. ir Ž. Š. išardė teritoriją uždarancius automatinius vartus, po to visi nuvyko pas J. J. ir nurodė vilkiku važiuoti jiems iš paskos. Nuvykus į uždarą teritoriją adresu: (*duomenys neskeltini*), Isernhagen-Altwarmbuechen, E. B. liko prie automatinių vartų, kad užtikrintų jų atidarymą vagystės metu, o J. J. parodžius reikiamą puspriekabę-šaldytuvą ir liepus ją pri-

- kalbinti ir nutempti į sutartą vietą, D. Š. ir Ž. Š. liko atokiau stebeti aplinkos. E. B. atidarius vartus, J. J. vilkiku „Scania“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) privažiavo prie pusrièrekabės-šaldytuvo „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), didesnės nei 250 MGL vertės, priklausančios VFR bendrovei „(*duomenys neskelbtini*)“, prikabino ją ir nuvyko į sutartą vietą, kur Ž. Š. ir E. B. surado ir pašalino GPS navigacijos įrenginį, pakeitė pagrobtos pusrièrekabės-šaldytuvu valstybinį numerį iš vokiško į netikrą lietuvišką, nurodė J. J. vykti į Lietuvą, SMS žinute apie tai pranešus A. B. J. J. vilkiku „Scania“ su pagrobtą pusrièrekabė-šaldytuvu „Schmitz“, kurių bendra vertė viršijo 28 380 Eur, lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančią D. Š., E. B. ir Ž. Š., atvažiavo į Kauno miesto apylinkes, kur paliko vilkiką aikštéléje. Vėliau pagrobtas vilkikas A. B. ir asmenis, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduotas T. P. už 7000–9000 Eur, o pagrobtą pusrièrekabė-šaldytuvą parduota D. M. už 12 000–13 000 Eur. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., D. Š., E. B., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu J. J., organizavo didesnės nei 38 960 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., Ž. Š., E. B. ir J. J. padarė didesnės nei 38 960 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiai savo veiksmais A. B., T. B., Ž. Š., E. B. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, J. J. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
20. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu K. P. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir pusrièrekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė vairuotoją K. P., organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė T. T. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir pusrièrekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėjimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. T. ir K. P. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į Belgijos Karalystę, kur Antverpeno mieste surado tinkamą pagrobtį balninį vilkiką. 2011 m. gegužės 11 d. apie 2.00 val. (*duomenys neskelbtini*), Antverpeno mieste, T. T. priėjo prie vilkiko „Scania PRT“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 33 000 Eur vertės, priklausančio Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys ne-*

- skelbtini)*“, specialiaijs įrankiais ir atsuktuvu išlaužė durelių ir užvedimo spynes, apžiūrėjo, ar néra GPS įrangos. Tuomet K. P. pagrobtu vilkiku „Scania PRT“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), o T. T. automobiliu „Ford Mondeo“ nuvažiavo į Belgijos Karalystés Genko miestą. Palikę pagrobtą vilkiką aikštéléje stebéti, ar jo neieško policija, T. T. ir K. P. važinédami po Genko miestą, surado tinkamą pagrobtį puspriekabę-šaldytuvą. 2011 m. gegužės 12 d. nuo 4.00 iki 6.00 val., T. T. likus atokiau stebéti aplinką, K. P. vilkiku „Scania PRT“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) įvažiavo į firmos „(*duomenys neskeltini*)“ teritoriją adresu: (*duomenys neskeltini*), Genko miestas, prisikabino puspriekabę-šaldytuvą „Schmitz“ (vals. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), ne mažesnės nei 250 MGL vertės, priklausančią Belgijos Karalystés bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, grįžo į sutartą vietą, iš kur lydimas T. T. nuvažiavo į VFR Acheno miestą. Ten esančioje aikštéléje T. T. pakeitė pagrobtą vilkiko ir puspriekabę-šaldytuvu valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus, po to K. P. vilkiku „Scania PRT“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“ (buвę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), bendros didesnės nei 33 000 Eur vertės, lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančio T. T., SMS žinute apie tai pranešus A. B., atvažiavo į Alytų, kur pagrobtus vilkiką su puspriekabe paliko UAB „D“ automobilių saugojimo aikštéléje adresu: (*duomenys neskeltini*), Alytus. Lietuvoje pagrobtas vilkikas ir puspriekabę-šaldytuvą A. B., S. A. ir asmenis, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduoti T. P. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklasaučiu K. P., organizavo didesnės nei 33 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A. ir K. P. padarė didesnės nei 33 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiai savo veiksmais A. B., T. B., S. A. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, K. P. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
21. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., E. B., nusikalstamam susivienijimui nepriklasaučiu J. J. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtéti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpieno transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybiinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė vairuotoją J. J., organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., E. B. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabęs su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėnimo

- į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymams bei veikdami pagal susitarimą, Ž. Š. ir E. B. kartu su J. J. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į Belgijos Karalystę, kur važinėdami po Genko ir Antverpeno miesto apylinkes pramoniniame rajone surado tinkamą grobti vilkiką „Scania“. Nuo 2011 m. gegužės 26 d. 17.00 val. iki 2011 m. gegužės 27 d. 5.00 val. atvykus netoli vilkiko stovėjimo vietas (*duomenys neskelbtini*), Antverpeno mieste, J. J. likus automobiliuje stebėti aplinkos, E. B. ir Ž. Š. nuėjo prie vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 63 000 Eur vertės, kur Ž. Š. specialiai įrankiais ir atsuktuviu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o E. B. apžiūrėjo, ar néra GPS įrangos. Po to jie sugrižo pas J. J. ir nurodė jam važiuoti vilkiku „Scania“, o E. B. ir Ž. Š. automobiliu „Ford Mondeo“ nuvažiavo į Genko miesto pramoniniame rajone esančią automobilių stovėjimo aikštelię, kur pagrobtą vilkiką paliko parai stebėti, ar jo neieško policija. Kitą dieną E. B. ir Ž. Š. pakeitus vilkiku „Scania“ valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus, J. J. vilkiku „Scania“ (buve valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) važiuojančių E. B. ir Ž. Š., nuvažiavo į VFR. E. B. ir Ž. Š. tyrimo nenustatytoje vietoje VFR surado tinkamą pagrobtį pusrièrekabę-šaldytuvą „Koegel“. Nurodžius SMS žinute J. J. adresą, kur jis turi atvairuoti vilkiką „Scania“, E. B. pasiliuko prie automobilio „Ford Mondeo“ stebėti aplinkos, kad įspėtų apie galimą pavoją, o Ž. Š. įsėdo į atvažiavusio J. J. vairuojamo vilkiko „Scania“ kabinių ir kartu nuvažiavo prie pusrièrekabės-šaldytuvo „Koegel“, kurią kartu prikabino prie vilkiko, ir nuvažiavo į kitą vietą. Ten Ž. Š. pakeitė pusrièrekabės-šaldytuvą valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus ir nurodė J. J. vykti į Lietuvą, o pats su E. B. lydėjo pagrobtas transporto priemones automobiliu „Ford Mondeo“, apie tai SMS žinute pranešę A. B. A. B. ir T. B. pasitiko J. J. vairuojamą vilkiką „Scania“ (buve valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) ir pusrièrekabę-šaldytuvą „Koegel“, bendros didesnės nei 63 000 Eur vertės, bei juos lydinčius E. B. ir Ž. Š. netoli Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos valstybinės sienos, po to lydėjo iki Kauno r., kur pagrobtį vilkikas „Scania“ ir pusrièrekabę-šaldytuvą „Koegel“ A. B., T. B., S. A. ir asmenis, dėl kurio ikiteisinis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduoti A. K. už 28 000–29 000 Eur. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisinis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., E. B., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu J. J., organizavo didesnės nei 63 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š., E. B. ir J. J. padarė didesnės nei 63 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., Ž. Š., E. B. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, J. J. – nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
22. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisinis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., E. B. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo

didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikalstimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė tyrimo nenustatyta vairuotoją bei R. S., organizavo jų kelionę į Belgijos Karalystę; nurodė Ž. Š., E. B. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtą vilkiko ir puspriekabę su vertingu kroviniu, koordinavo bendrinių veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, Ž. Š. ir E. B. kartu su R. S. automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į Belgijos Karalystę, kur susirado tinkamą pagrobtą tyrimo nenustatyta vilkiką „Scania“, kurį tyrimo nenustatytu laiku ir vietoje, nakties metu pagrobė, išlauždami vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, po to paliko kitoje vietoje esančioje aikštėlėje stebėti, tačiau minėtą vilkiką „Scania“ rado ir paémė policijos pareigūnai. Tuomet R. S. buvo išsiųstas į Lietuvą, o A. B. iš Lietuvos automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) atsiuntė tyrimo nenustatyta vairuotoją, kurį pasitiko E. B. ir Ž. Š. Kartu važinėdami netoli Briuselio miesto esančiam pramoniniame rajone jie susirado tinkamą pagrobtą vilkiką „Scania“. Nuo 2011 m. liepos 4 d. 21.30 val. iki 2011 m. liepos 5 d. 8.00 val. (*duomenys neskeltini*), Vilvordėje (Vilvoorde), vairuotojui likus automobiliuje stebėti aplinkos, kad įspėtų apie galimą pavoju, Ž. Š. ir E. B. nuėjo prie vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), VIN (*duomenys neskeltini*)), 40 000 Eur vertės, su puspriekabę-šaldytuvu „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), VIN (*duomenys neskeltini*)), 40 000 Eur vertės, kur Ž. Š. specialiais įrankiais ir atsuktuvu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o E. B. apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos. Tuomet Ž. Š. ir E. B. grįžo pas vairuotoją ir nurodė jam važiuoti pagrobtu vilkiku „Scania“, o patys sėdo į automobilį „Ford Mondeo“ ir visi nuvažiavo į Disto (Diest) rajone esančią automobilių stovėjimo aikštélę, kur paliko pagrobtą vilkiką stebėti, ar jo neieško policija. Kitą dieną E. B. ir Ž. Š. nuo pagrobtą vilkiko atkabino puspriekabę-šaldytuvą, kurią paliko, o patys pakeitė pagrobtą vilkiko valstybinius numerio ženklus į lietuviškus. Tada tyrimo nenustatytas vairuotojas vilkiku „Scania“ (buvo valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančių E. B. ir Ž. Š., nuvažiavo į VFR, kur E. B. ir Ž. Š. Hamo miesto apylinkėse esančiam pramoniniame rajone susirado tinkamą pagrobtą tyrimo nenustatyta puspriekabę-šaldytuvą. Nurodžius SMS žinute vairuotojui adresą, kur šis turi atvairuoti vilkiką, E. B. ir Ž. Š. pasitiko tyrimo metu nenustatyta vairuotoją, padėjo prie vilkiko prikabinti puspriekabę-šaldytuvą, nurodė vykti į sutartą aikštélę ir ten palikti vilkiką su puspriekabę stebėti. Kitą dieną įsitikinus, kad neseka policija, E. B. ir Ž. Š. pakeitė puspriekabę valstybinius numerio ženklus į lietuviškus, po to tyrimo nenustatytas vairuotojas vilkiku „Scania“ (buvo valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą puspriekabę-šaldytuvu, pakrauta šaldytu gyvuliniu pa-

šaru, bendros didesnės nei 40 000 Eur vertės, lydimas automobiliui „Ford Mondeo“ važiuojančių E. B. ir Ž. Š., išvyko į Lenkijos Respubliką, apie tai SMS žinute pranešus A. B. Lenkijos Respublikoje, netoli Lietuvos Respublikos valstybės sienos, juos pasitiko A. B., S. A. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, kurie perėmė pagrobą vilkiko su puspriekabe lydėjimą iki aikštėlės Kauno r. Pagrobtį vilkikas „Scania“ ir puspriekabę šaldytuvas A. B., T. B., S. A. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduoti tyrimo nenustatytais asmeniui už nenustatyta sumą. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., E. B. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 80 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š., E. B. padarė didesnės nei 80 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., Ž. Š. ir E. B. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

23. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), V. V., nusikalstamam susivienijimui neprieklausančiu K. P. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupė) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudišką paskatą – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobo turto realizavimą, pasamdė vairuotoją K. P., organizavo jo kelionę į VFR; nurodė T. T. ir V. V. vykti į VFR pagrobtį vilkiko ir puspriekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėnimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. T., V. V. ir K. P. automobiliui „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), gabendami netikrus valstybinius numerių ženklus, išvyko į VFR, kur Langenfeldo mieste suraudo tinkamus pagrobtį balninį vilkiką „Scania“ (Vokietijos valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)) ir puspriekabę „Schmitz“ (Vokietijos valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), pakrautą porceliano ir santechnikos gaminiais, bendros 200 000 Eur vertės. Nuo 2011 m. liepos 10 d. 19.30 val. iki 2011 m. liepos 11 d. 5.10 val., V. V. likus automobiliuje, kad stebėtų aplinką ir įspėtų apie galimą pavoją, T. T. ir K. P. nuėjo prie (*duomenys neskeltini*), Langenfeldo m., VFR, stovinčio vilkiko, kur T. T. specialiai įrankiais ir atsuktuviu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos. Tuomet K. P. ir T. T. pagrobtais vilkiku „Scania“ su puspriekabe, o V. V. automobiliui „Ford Mondeo“ nuvažiavo VFR, Hanoverio miesto link, kur

- sustojo aikštėlėje. Apieškojus pagrobtus vilkiką ir puspriekabę T. T. pašalino GPS navigaciją, į netikrus lietuviškus pakeitė pagrobtą vilkiko ir puspriekabės valstybinių numerių ženklus, po to K. P. vilkiku „Scania“ su pagrobta puspriekabe, pakrauta kroviniu, bendros 200 000 Eur vertės, lydimas automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančią T. T. ir V. V., parvyko į Lietuvą, kur vilkikas ir puspriekabė buvo pastatyti angare, Kaune, (*duomenys neskelbtini*). Vėliau puspriekabę A. B., T. B., S. A., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduota M. M., vilkikas – tyrimo nenustatytam asmeniui, o pagrobtas krovinys buvo išdalytas tarp nusikalstamo susivienijimo dalyvių ir iš dalies realizuotas tyrimo nenustatytiems asmenims. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., V. V., T. T., nusikalstamam susivienijimui neprilausančiu K. P. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didelės – 200 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., V. V., K. P. padarė didelės – 200 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., V. V. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, K. P. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
24. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui neprilausančiais J. J. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšu parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, nurodė T. T., Ž. Š. ir D. Š. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabės su vertingu kroviniu, pasamdė tyrimo nenustatyta vairuotoją ir J. J. ir organizavo jų kelionę į Belgijos Karalystę, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėnimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. T. ir tyrimo nenustatytais vairuotojas automobiliu „Ford Mondeo“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), o D. Š., Ž. Š. ir J. J. automobiliu „Audi A6“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į Belgijos Karalystę, kur susitiko Antverpeno mieste. Apgyvendinę vairuotojus viešbutyje „Etap“, D. Š. ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“, o T. T. automobiliu „Ford Mondeo“ važinėdami po Gento miesto apylinkėse esančius pramoninius rajonus ieškojo tinkamų pagrobtį vilkikų. D. Š. ir Ž. Š., suradę vilkikus „Volvo“, susisiekė su T. T. ir nurodė

tikslią susitikimo vietą. Nuo 2011 m. rugpjūčio 4 d. 19.30 val. iki 2011 m. rugpjūčio 5 d. 5.25 val. (*duomenys neskeltini*), Kill mieste, Belgijos Karalystėje, D. Š. automobilije „Audi A6“ stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavojų, T. T. ir Ž. Š. nuėjo prie vilkiko „Volvo FMFH E5“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 85 195,45 Eur vertės, priklausančio Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, su puspriekabe „Renders“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), ne mažesnės nei 250 MGL vertės, priklausančia Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, taip pat prie dar vieno tyrimo nenustatyto vilkiko „Volvo“, kur Ž. Š. specialiai įrankiais ir atsuktuviu išlaužė abiejų vilkikų durelių ir užvedimo spyneles, o T. T. apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos, išėmė vilkikų užvedimo sistemos blokus. Ž. Š. likus prie vilkikų stebėti aplinkos, T. T. grįžo pas D. Š. ir jie kartu nuvyko į viešbutį, kur T. T. specialiai įranga nuskaitė, perprogramavo ir perrašė į naujus imobilizatorius vilkikų „Volvo“ užvedimo kodus, po to paėmė abu vairuotojus T. T. ir D. Š. sugrižo prie vilkikų, prijungė nuskaitytus ir perrašytus užvedimo sistemos blokus ir atsuktuvais su prie jų pritvirtintais imobilizatoriais užvedė grobiamus vilkikus. Tyrimo nenustatytas vairuotojas užvedė vilkiko „Volvo FMFH E5“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe „Renders“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) varioklį, tačiau kito tyrimo nenustatyto vilkiko „Volvo“ variklio J. J. nesugebėjo užvesti, todėl Ž. Š. nurodymu persėdo į kitą vilkiką ir nuvažiavo į iš anksto sutartą aikštelynę (*duomenys neskeltini*). Šioje aikštelyje D. Š., T. T., Ž. Š. bei vairuotojai atkabino nereikalingą puspriekabę „Renders“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)). D. Š., T. T., Ž. Š., pakeitė vilkiko valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus, nurodė tyrimo nenustatytam vairuotojui nuvairuoti pagrobtą vilkiką „Volvo FMFH E5“ (buvo valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) į sutartą vietą VFR, o ji automobiliu „Audi A6“ lydėjo D. Š. T. T., Ž. Š. ir J. J. tuo pačiu metu nuvyko į Antverpeno miestą, kur rado tinkamą pagrobtį vilkiką „Volvo“. Nuo 2011 m. rugpjūčio 4 d. 15.30 val. iki 2011 m. rugpjūčio 5 d. 6.30 val. (*duomenys neskeltini*), Antverpeno mieste, Belgijos Karalystėje, J. J. automobilije „Ford Mondeo“ stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavojų, T. T. ir Ž. Š. nuėjo prie vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), didesnės nei 250 MGL vertės, priklausančio Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, kur Ž. Š. specialiai įrankiais ir atsuktuviu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o T. T. apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos, išėmė vilkiko užvedimo sistemos bloką, grįžo į automobilį ir, Ž. Š. likus prie vilkiko stebėti aplinkos, specialiai įranga nuskaitė, perprogramavo ir perrašė į naujus imobilizatorius vilkiko „Volvo“ užvedimo kodus, po to su J. J. sugrižo prie vilkiko, prijungė nuskaitytą ir perrašytą užvedimo sistemos bloką ir, panaudodamas atsuktuvą su prie jo pritvirtintu imobilizatoriumi, užvedė grobiamą vilkiką. J. J. vilkiku „Volvo FMFH E5“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) nuvažiavo į iš anksto sutartą aikštelynę, esančią Olandijoje, Herleno (Heerlen) mieste, kur vilkikas buvo paliktas stebėti, ar neseika policija. Toje aikštelyje J. J. buvo sulaikytas policijos pareigūnų, o tai supratę T. T. ir Ž. Š. nuvyko į VFR, kur susitiko su D. Š. ir tyrimo nenustatytu vairuotoju. 2011 m. rugpjūčio 5 d. apie 19.00 val. (*duomenys neskeltini*) Max-Planck-Str (ne-

- toli greitkelio Nr. 4) D. Š., T. T. ir Ž. Š. rado tinkamą pavogti puspriekabę-šaldytuvą „Schmitz“. Ž. Š. stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavoju, T. T. ir D. Š. nuėjo prie puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), ne mažesnės nei 250 MGL vertės, priklausančios VFR firmai „(*duomenys neskeltini*)“, apžiūrėjo ją ir pašalino palydovinę įrangą (GPS), pakeitė valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus, SMS žinute nurodė vairuotojui atvažiuoti vilkiku „Volvo FMFH E5“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) prie puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) ir prikabinti ją prie vilkiko. Tyrimo nenustatytas vairuotojas, SMS žinute pranešus apie tai A. B., pagrobtas vilkiku su puspriekabe-šaldytuvu, kurių bendra vertė didesnė nei 85 195,45 Eur, lydimas automobiliu „Audi A6“ važiuojančių D. Š. ir Ž. Š. bei automobiliu „Ford Mondeo“ važiuojančio T. T., nuvažiavo į Kauno miesto apylinkes. Lietuvoje pagrobtas vilkikas „Volvo FMFH E5“ ir puspriekabė-šaldytuvas „Schmitz“ A. B., T. B. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduoti T. P. už 28 000 Eur. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., D. Š., T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu J. J. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 85 195,45 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., Ž. Š., J. J. padarė didesnės nei 85 195,45 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, o J. J. – nusikalstamą veiką, nustatytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
25. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), Ž. Š., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu R. S. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė bendrininkų grupe), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtęti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė vairuotoją R. S., organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., D. Š. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėjimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, D. Š. ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į Lenkijos Respubliką, kur susitiko su A. B. ir jo atvežtu R. S. „Audi A6“ visi kartu nuvyko į Belgijos Karalystę, kur tyrimo nenustatytoje vietoje surado tinkamą pagrobtį balninį vilkiką „Scania“ su

puspriešabė. Nakties metu, D. Š. ir R. S. automobilije stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavojų, Ž. Š. nuėjo prie vilkiko, specialiai įrankiais išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos. R. S. su Ž. Š. atkabinus netinkančią puspriešabę, vairuotojas pagrobtu vilkiku „Scania“, o D. Š. ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“ atvažiavo į sutartą automobilių stovėjimo aikštelynę, kur paliko vilkiką stebeti, ar neseka policija. Kitą dieną D. Š. ir Ž. Š. pakeitė pagrobtu vilkiko valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus ir nurodė vykti į sutartą vietą VFR. R. S. vilkiku, o D. Š. ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“ nuvyko į VFR, kur pramoniniame rajone ieškojo ir surado tinkamą pagrobtu puspriešabę-šaldytuvą. Nuo 2011 m. rugpjūčio 25 d. 16.25 val. iki 2011 m. rugpjūčio 27 d. 11.00 val., atokiau palikę automobilį „Audi A6“, D. Š. ir Ž. Š. nuėjo prie Bad Fallingbostel, (*duomenys neskeltini*) stovinčios puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), priklausančios Vokietijos firmai „(*duomenys neskeltini*)“, pakrautus maisto produktų kroviniui, kurių bendra vertė didesnė nei 250 MGL, apieškojo ją, ar nėra palydovinės įrangos (GPS), apžiūrėjo krovinių, pakeitė valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus, nurodė R. S. prisikabinti puspriešabę-šaldytuvą prie vilkiko, po to R. S., SMS žinute apie tai pranešus A. B., pagrobtu vilkiku „Scania“ su pagrobtu puspriešabę-šaldytuvu „Schmitz“, pakrauta maisto produktų kroviniui, kurių bendra vertė didesnė nei 250 MGL, lydimas automobiliu „Audi A6“ važiuojančių D. Š. ir Ž. Š., išvyko į Lietuvos Respubliką. Kitą dieną maisto produktų krovinys A. B. nurodymu buvo nugabentas ir tarpininkaujant asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, realizuotas Kauno „Urmo“ bazėje, (*duomenys neskeltini*), Kaune. Vėliau vilkikas „Scania“ ir puspriešabę-šaldytuvas „Schmitz“ A. B., S. A., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduoti A. K. už 25 000 Eur. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., D. Š., Ž. Š., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu R. S., organizavo didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š. ir R. S. padarė didesnės nei 250 MGL vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, R. S. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

26. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais S. A., T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais Ž. J., R. N. (kurie su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė bendrininkų grupė), P. B. (kuriam priimtas baudžiamasis įsakymas), G. G. (kuriai ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 40 straipsnio pagrindu), R. G. (kuriam priimtas baudžiamasis įsakymas) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, taip pat dokumentų suklastojimą padarant didelę žalą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti

didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir pusrièrekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, nurodė S. A. iš P. B., G. G., R. G. ir tyrimo nenustatyto asmens igyti netikrus dokumentus ir padirbtus valstybinius numerius, pasamdė R. N. ir Ž. J., organizavo jų kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė T. T. vykti į Belgijos Karalystę bei VFR pagrobtį vilkiko ir pusrièrekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką ir jo realizavimo metu. Vykdymai A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2011 m. rudenį, tačiau ne vėliau kaip iki 2011 m. lapkričio 13 d., S. A., panaudodamas duomenis apie Lietuvos Respublikoje registruotus vilkiką ir pusrièrekabę, Kaune susitiko su P. B. ir užsakė pas jį pagaminti netikrus dokumentus – vilkiko ir pusrièrekabės registracijos liudijimą bei valstybinio numerio ženklus. P. B. Kaune dėl netikrų transporto priemonės valstybinio numerio ženklu pagaminimo kreipėsi į G. G., perduodamas šiai lapuke surašytus skaičius ir raides, o dėl transporto priemonių registracijos liudijimų blankų įgijimo Kauno m. kreipėsi į tyrimo nenustatyta asmens. Veikdama pagal susitarimą nurodytu laikotarpiu Kaune G. G. susitiko su R. G. ir perda-vė jam iš P. B. gautus valstybinio numerio ženklu duomenis. R. G. paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo specialiais įrankiais – pasitelkdamas presą, metalines raides ir skaičius, metalines plokštės, lipnią juostą ir dažus, garažo Nr. 34, esančio Kaune, (*duomenys neskeltini*), patalpose pagamino netikrus valstybinio numerio ženklus (*duomenys neskeltini*) ir Kaune pardavė juos G. G., gavęs už tai 120–150 Lt (34,75–43,44 Eur). Kaune įgijusi iš R. G. netikrus valstybinio numerio ženklus, G. G. pardavė juos P. B., gavusi už tarpininkavimą 50–80 Lt (14,48–23,17 Eur). Tuo pačiu metu, kai buvo užsakomi ir gaminami netikri valstybinio numerio ženklai, P. B. Kaune iš tyrimo nenustatyto asmens, vardu Ženka, įgijo kompiuteriu ir rašaliniu spaudsintuvu pagamintus netikrus dokumentus – LT transporto priemonės registracijos liudijimą (EB) Nr. (*duomenys neskeltini*), sumokėdamas 250 Lt (72,41 Eur) už vieną transporto priemonės registracijos liudijimą. Pagamintus netikrus dokumentus ir netikrus valstybinio numerio ženklus nurodytu paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo P. B. Kaune pardavė S. A., gaudamas iš jo po 400 Lt (115,85 Eur) už kiekvieną transporto priemonės registracijos liudijimą bei 250 Lt (72,41 Eur) už valstybinio numerio ženklu komplektą. S. A. šiuos netikrus transporto priemonių dokumentus ir valstybinius numerius nugabeno ir perda-vė A. ir T. B., kurie juos laikė savo namuose ir 2011 m. spalio–lapkričio mėn. (*duomenys neskeltini*), Kaune, perda-vė T. T. T. ir Ž. J., automobiliu „VW Passat“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) gabendami netikrus valstybinio numerio ženklus bei netikrus dokumentus, išvyko į Belgijos Karalystės Antverpeno miestą. Tuo pačiu metu į Belgijos Karalystę A. B. buvo išsiųstas vairuotojas R. N. T. T. ir Ž. J. Belgijos Karalystėje pasitikus R. N., 2011 m. lapkričio 13 d. Antverpeno miesto pramoniniame rajone T. T. ir Ž. J. surado tinkamą pagrobtį balninį vilkiką „Volvo FMFH E5“. 2011 m. lapkri-

čio 14 d. apie 1.00 val., R. N. likus automobilije ir stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavoją, T. T. ir Ž. J. nuėjo prie (*duomenys neskelbtini*), Antverpeno m., stovinčio vilkiko „Volvo FMFH E5“ (valst. Nr (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 35 000 Eur vertės, priklausančio Belgijos Karalystės firmai „(*duomenys neskelbtini*)“, kur T. T. specialiai įrankiais ir atsuktuvu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos, išėmė vilkiko užvedimo sistemos bloką. T. T. ir Ž. J. grįžus į savo automobilį „VW Passat“, T. T. specialiai kompiuterine įrangą nuskaitė, perprogramavo ir perrašė į naują imobilizatorių vilkiko „Volvo“ užvedimo kodą, po to, Ž. J. likus automobilije stebėti aplinkos, su R. N. nuėjo prie vilkiko, prijungė nuskaitytą ir perrašytą užvedimo sistemos bloką ir atsuktuvu užvedė grobiamą vilkiką, nurodė vairuotojui važiuoti į kitą sutartą vietą. R. N. vilkiku „Volvo FMFH E5“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), o T. T. ir Ž. J. automobiliu „VW Passat“ nuvažiavo į iš anksto sutartą vietą, kur paliko vilkiką stebėti, ar neseka policija. Kitą dieną T. T. ir Ž. J. pakeitė vilkiko valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus (*duomenys neskelbtini*), perdavė R. N. netikrus transporto priemonės registracijos dokumentus – registracijos liudijimą (EB) Nr. (*duomenys neskelbtini*), naudodami tam iš P. B. įgytus netikrus dokumentus ir valstybinius numerius. Tuomet R. N. vilkiku „Volvo FMFH E5“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), o T. T. ir Ž. J. automobiliu „VW Passat“ nuvažiavo į Vokietijos Federacinės Respublikos Sindorfo miestą. Ž. J. grįžus į Lietuvą, 2011 m. lapkričio 18 d. T. T. surado tinkamą pagrobti pus-priekabę. 2011 m. lapkričio 18 d. apie 0.00–3.45 val. (*duomenys neskelbtini*), Sindorfo mieste, T. T. nurodė R. N. vilkiku „Volvo FMFH E5“ privažiuoti prie pus-priekabės, įrankiais perpjovė puspriekabės spyną, po to padėjo R. N. prikabinti puspriekabę „Leda Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), ne mažesnės nei 250 MGL vertės, priklausančią VFR firmai „(*duomenys neskelbtini*)“, pakrautą 100 000 Eur vertės metalo kroviniu, nurodė R. N. važiuoti į VFR Limburgo miestą ir ten laukti stovėjimo aikštéléje. T. T. ir R. N. susitikus aikštéléje Limburgo mieste, T. T. nuėmė ir išmetė puspriekabės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*) ir prie puspriekabės prisuko netikrus lietuviškus valstybinius numerio ženklus. Po to T. T. SMS žinute pranešė A. B. apie pagrobtas transporto priemones ir susitarė susitikti Lenkijos Respublikoje, 2/92 kelyje esančioje degalinėje „Port 2000“. 2011 m. lapkričio 14 d. R. N. pagrobtu vilkiku „Volvo FMFH E5“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) su pagrobtą puspriekabė „Leda Koegel“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) ir joje esančiu kroviniu, kurių bendra vertė didesnė nei 135 000 Eur, lydimas automobiliu „VW Passat“ važiuojančio T. T., gabendamas su savimi netikrus transporto priemonės registracijos dokumentus, atvažiavo į degalinę „Port 2000“, kur susitiko su A. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos. Iš ten pagrobtu vilkikas su puspriekabė ir kroviniu buvo pervežti ir pastatyti į aikštélę kelyje „Via Baltica“ Marijampolė–Klaipėda, Kauno aplinkkelyje, o vėliau A. B., T. B., S. A., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, vilkikas „Volvo FMFH E5“ buvo parduotas T. P. už 13 000–14 000 Eur, puspriekabę „Leda Koegel“ ir metalo krovinys parduoti tyrimo nenustatytiems asmenims. Taip A. B., ginkluoto nusi-

- kalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais Ž. J., R. N., P. B., G. G., R. G. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 135 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. J., R. N. padarė didesnės nei 135 000 Eur vertės turto pagrobimą. Be to, A. B., T. B., S. A., Ž. J. ir R. N. laikė ir gabeno netikrus dokumentus padarydami didelę žalą. Tokiai savo veiksmais A. B., T. B., S. A. padarė nusikalstamas veikas, nurodytas BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, 25 straipsnio 4 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje, o Ž. J., R. N. – nusikalstamas veikas, nurodytas BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, 25 straipsnio 2 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje.
27. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š., D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu R. Z. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė bendrininkų grupe), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sąjungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, pasamdė vairuotoją R. Z., organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė Ž. Š., D. Š. vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, D. Š. ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) išvyko į Belgijos Karalystę, kur netoli Briuselio miesto surado tinkamą pagrobtį vilkiką „Scania“ su puspriekabe. Tuo metu A. B. į Belgijos Karalystę atsiuntė vairuotoją R. Z., kurį D. Š. ir Ž. Š. pasitiko ir apgyvendino viešbutyje. Nuo 2011 m. gruodžio 3 d. 17.00 val. iki 2011 m. gruodžio 4 d. 11.00 val., R. Z. atokiau stovinčiame automobiliuje stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavoją, D. Š. ir Ž. Š. nuėjo prie (*duomenys neskeltini*), Leuvensesteenweg mieste, stovinčio vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 49 500 Eur vertės, priklausančio Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, su puspriekabe (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)), 23 000 Eur vertės, priklausančia Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, kur Ž. Š. specialiai įrankiais ir atsuktuviu išlaužė vilkiką durelių ir užvedimo spyneles, apžiūrėjo, ar néra GPS įrangos. Tuomet SMS žinute jie nurodė R. Z. privažiuoti automobiliu „Audi A6“ prie vilkiko. Atvykės R. Z. persėdo į pagrobtus vilkiką su puspriekabe ir lydimas automobiliu „Audi A6“ važiuojančių D. Š. ir Ž. Š. nuvyko į sutartą vietą, esančią

apie 50 km atstumu nuo vagystės vietos, ir ten paliko pagrobtus vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) stebėti, ar neseka policija. Kitą dieną D. Š. ir Ž. Š. (*duomenys neskeltini*), Hoe-gaarden mieste, surado tinkamą pagrobtį puspriekabę-šaldytuvą „Schmitz“ su šveicariškais valstybiniais numeriais. D. Š. ir Ž. Š. nubyko į viešbutį, paėmė R. Z. ir parodė jam reikiamą pagrobtį puspriekabę, po to nuvežė jį prie pagrobtų vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)). Nakties metu D. Š. ir Ž. Š. nurodymu R. Z. pagrobtu vilkiku „Scania“ su pagrobta puspriekabe privažiavo prie puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“, atkabino puspriekabę (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) ir paliko bei prikabino prie vilkiko „Scania“ puspriekabę-šaldytuvą, po to nubyko į sutartą vietą, kurioje paliko vilkiką su puspriekabe-šaldytuvu stebėti, ar neseka policija. Kitą dieną D. Š. ir Ž. Š. pakeitė puspriekabės valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus, po to, SMS žinute pranešus apie tai A. B., R. Z. vilkiku „Scania“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“, bendros didesnės nei 49 500 Eur vertės, lydimas automobiliui „Audi A6“ važiuojančių D. Š. ir Ž. Š., išvyko į Lietuvos Respubliką, kur pastatė pagrobtas transporto priemones Kauno apylinkėse esančioje aikštéléje. Lietuvoje pagrobtį vilkikas ir puspriekabę-šaldytuvą A. B., T. B., asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduoti A. K. už 27 000 Eur. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, D. Š., Ž. Š., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu R. Z., organizavo didesnės nei 72 500 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., Ž. Š. ir R. Z. padarė didesnės nei 72 500 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nustatyta BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, o R. Z. – nusikalstamą veiką, nustatyta BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

28. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu V. K., dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtéti organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus, pasamdė vairuotoją V. K. ir organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė T. T. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir puspriekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėnimo į Lietuvos Respubliką metu. Vykdymami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas

- dėl paieškos, automobiliu „VW Passat“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*) išvyko į Belgijos Karalystę, kur Antverpeno miesto apylinkėse suraudo tinkamą pagrobti vilkiką „Volvo“ ir apie tai SMS žinute pranešė A. B., kuris iš Lietuvos į Belgijos Karalystę atsiuntė vairuotoją V. K. 2011 m. gruodžio 4 d. apie 19.22 val. (*duomenys neskelbtini*), Antverpeno mieste, V. K. likus automobiliuje stebėti aplinkos, kad įspėtų apie galimą pavoju, T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nuėjo prie vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 42 000 Eur vertės, priklausančio Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskelbtini*)“, kur T. T. specialiai įrankiais ir atsuktuvu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, su asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos, išėmė vilkiko užvedimo sistemos bloką, po to abu sugrižo į automobilį. Ten T. T. kompiuterine įranga nuskaitė, perprogramavo ir perrašė į naujają imobilizatorių vilkiko „Volvo“ užvedimo kodą. Po to, asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, likus stebėti aplinkos, T. T. ir V. K. nuėjo prie vilkiko, kur T. T. prijungė perrašytą užvedimo sistemos bloką ir atsuktuvu užvedė grobiama vilkiką. V. K. sėdo į pagrobtą vilkiką „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) ir lydimas automobiliu „VW Passat“ važiuojančių T. T. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nuvažiavo į iš anksto sutartą aikštélę Genko miesto pramoniniame rajone, kur paliko pagrobtą vilkiką, norëdami išsiaiškinti, ar neseka policija, o patys nuvyko į viešbutį „Etap“, Antverpeno mieste, ilstėtis. Kitos dienos vakare T. T., asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir V. K. sugrįžus į Genko miesto pramoninio rajono automobilių stovėjimo aikštélę pasiimti 2011 m. gruodžio 4 d. pagrobtą vilkiko „Volvo“, jo nerado, nes vilkikas buvo surastas policijos pareigūnų. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu V. K., organizavo didelės – 42 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B. padarė didelės – 42 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiai savo veiksmais A. B. ir T. B. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.
29. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu V. K., dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikalstimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą, valstybinius numerius ir dokumentus, pasamdė vairuotoją V. K. ir organizavo jo kelionę į Belgijos Karalystę, nurodė T. T. ir asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas

dėl paieškos, vykti į Belgijos Karalystę pagrobtį vilkiko ir pusrièrebės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką metu. Vykdymams bei veikdami pagal susitarimą, T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, automobiliu „VW Passat“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į Belgijos Karalystę, kur Antverpeno miesto apylinkėse surado tinkamą pagrobtį vilkiką „Volvo“ ir apie tai SMS žinute pranešė A. B., kuris iš Lietuvos į Belgijos Karalystę atsiuntė vairuotoją V. K. Policijai radus 2011 m. gruodžio 4 d. pagrobą vilkiką „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Lokereno mieste rado kitą tinkamą vogti vilkiką „Volvo“. Nuo 2011 m. gruodžio 6 d. 17.00 val. iki 2011 m. gruodžio 7 d. 4.20 val. (*duomenys neskelbtini*), Lokereno mieste, 1 km atstumu nuo grobiamo vilkiko palikus V. K. automobiliuje stebeti aplinkos, kad įspėtų apie galimą pavoju, T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nuėjo prie vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), VIN (*duomenys neskelbtini*)), 78 000 Eur vertės, prilausančio Belgijos Karalystės bendrovei „(*duomenys neskelbtini*)“, kur asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, specialiai įrankiais ir atsuktuviu išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, o T. T. apžiūrėjo, ar néra GPS įrangos, išémė vilkiko užvedimo sistemos bloką, po to abu sugrižo į automobilį. Ten T. T. kompiuterine įrangą nuskaitė, perprogramavo ir perrašė į naujų imobilizatorių vilkiko „Volvo“ užvedimo kodą. Po to, asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, likus stebeti aplinkos, T. T. ir V. K. nuėjo prie vilkiko, kur T. T. prijungė perrašytą užvedimo sistemos bloką ir atsuktuviu užvedė grobiamą vilkiką. V. K. pagrobtu vilkiku „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), lydimas automobiliu „VW Passat“ važiuojančių T. T. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nuvažiavo į iš anksto sutartą aikštelię, kur paliko pagrobą vilkiką, norėdami išsiaiškinti, ar neseka policija, o patys nuvyko į viešbutį „Etap“, Antverpeno mieste, ilsėtis. Kitą dieną apie 22.00 val. T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nuvežė V. K. prie pagrobtio vilkiko „Volvo“, nurodė važiuoti link Lietuvos, tačiau netoli Briuselio miesto V. K., vairuojantis vilkiką „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), buvo sulaikytas policijos pareigūnų. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, T. T., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiu V. K., organizavo didelės – 78 000 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B. padarė didelės – 78 000 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiais savo veiksmais A. B. ir T. B. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

30. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., Ž. Š., D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais S. L. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupė),

R. Z. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė bendrininkų grupe), P. B. (dėl kurio priimtas baudžiamasis įsakymas), G. G. (kurių ikiteisminis tyrimas nutrauktas BPK 40 straipsnio pagrindu), R. G. (kuriam priimtas baudžiamasis įsakymas), dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtėti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. pasiskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendrų lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, nurodė S. A. iš P. B., G. G., R. G. įgyti netikrus valstybinius numerius, pasamdė vairuotojus S. L. ir R. Z., organizavo jų kelionę į VFR, nurodė Ž. Š., T. T., D. Š., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, vykti į VFR pagrobtį vilkikų ir puspriekabės su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabenimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdydami A. B. nurodymus bei veikdami pagal susitarimą, 2012 m. pradžioje, tačiau ne vėliau kaip iki 2012 m. sausio 30 d., S. A., panaudodamas duomenis apie Lietuvos Respublikoje registruotus vilkiką ir puspriekabę, Kauno m. susitiko su P. B. ir užsakė pas jį pagaminti netikrus valstybinio numero ženklus. P. B. Kaune dėl netikrų transporto priemonės valstybinio numero ženklų pagaminimo kreipėsi į G. G., perduodamas šiai lapuke surašytus skaičius ir raides. Veikdama pagal susitarimą nurodytu laikotarpiu Kaune G. G. susitiko su R. G. ir per davė jam iš P. B. gautus valstybinių numero ženklų duomenis. R. G. paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo specialiais įrankiais – pasitelkdamas presą, metalines raides ir skaičius, metalines plokštės, lipnią juostą ir dažus, garažo Nr. 34, esančio (*duomenys neskeltini*), Kaune, patalpose pagamino netikrus valstybinius numero ženklus, iš jų (*duomenys neskeltini*) bei (*duomenys neskeltini*), Kaune pardavė juos G. G., gavės už tai 120–150 Lt (34,75–43,44 Eur) už komplektą. Igiusi iš R. G. netikrus valstybinius numero ženklus, G. G. pardavė juos P. B., gaudama už tarpininkavimą 50–80 Lt (14,48–23,17 Eur). Pagamintus netikrus valstybinius numero ženklus nurodytu paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo P. B. Kaune pardavė S. A., gaudamas iš šio po 250 Lt (72,41 Eur) už valstybinių numero ženklų komplektą. S. A. minėtus netikrus valstybinius numerius per davė A. ir T. B., kurie 2012 m. sausio mėn. (*duomenys neskeltini*), Kaune, per davė netikrų valstybinių numero ženklų komplektus D. Š., Ž. Š., T. T. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos. Tada D. Š. ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), T. T., asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir R. Z. automobiliu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) gabendami netikrus valstybinius numerius išvyko į VFR Ellar miestą. R. Z. buvo apgyvendintas viešbutyje, o tuo metu A. B. lėktuvu į VFR išsiuntė S. L., kurį pasitiko asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir Ž. Š. Pastarieji, pasiėmę iš viešbučio R. Z., jį kartu su S. L. apgyvendino viešbutyje „Etap“, netoli Hamburgo.

Asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, su Ž. Š. ir T. T. su D. Š., važinėdami po Hamburgo miesto apylinkes, firmos „(duomenys neskeltini)“ teritorijoje surado tinkamus pagrobti vilkikus ir puspriekabes. 2012 m. sausio 31 d. naktį D. Š. su T. T. automobiliu „Opel Signum“, o Ž. Š. su asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, automobiliu „Audi A6“ nuvažiavo link aptvertos, vartais uždarytos firmos „(duomenys neskeltini)“ teritorijos (duomenys neskeltini), Seetal-Maschen, VFR. Automobilius palikę atokiau, visi nuėjo link aptvertos teritorijos. D. Š., T. T. ir Ž. Š. perlipo per metalinę tvorą, o asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, liko už tvoros ir stebėjo aplinką, kad išspėtų apie galimą pavojų. T. T. priėjo prie vilkiko „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ (VIN (duomenys neskeltini)), 50 000 Eur vertės, priklausančio Vokietijos firmai „(duomenys neskeltini)“, atsineštais įrankiais išlaužė vairuotojo durelių spynelę ir išlipo į kabiną, o D. Š. ir Ž. Š. nuėjo prie vilkiko „Volvo FH440“ (VIN (duomenys neskeltini)), 50 000 Eur vertės, priklausančio firmai „(duomenys neskeltini)“. Ž. Š. atsineštais įrankiais išlaužė vilkiko vairuotojo durelių spynelę ir su D. Š. išlipo į kabiną. Ž. Š. savadarbiu įrankiu išlaužė automobilio užvedimo spynelę, o D. Š. tuo pačiu metu apieškojo vilkiko kabiną, ieškodamas GPS įrenginio. Tuo metu T. T. prijungė prie vilkiko „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ iš anksto perprogramuotą ir A. B. kelios dienos iki vagystės į Hanoverio miestą atsiųstą užvedimo apsaugos bloką ir įsitikinęs, kad automobilis užsives, nuėjo prie vilkiko „Volvo FH440“. D. Š. padavė T. T. iš vilkiko „Volvo FH440“ išmontuotą užvedimo bloką, kurį paėmės T. T. nuvažiavo į viešbutį ir ten specialia kompiuterine įranga nuskaitė, perprogramavo ir perrašė į imobilizatorių užvedimo kodus, po to sugrižo į „(duomenys neskeltini)“ teritoriją. Tuo pačiu metu Ž. Š. nuvyko į viešbutį ir atvežė S. L. ir R. Z., išleido juos netoli teritorijos, o pats atsistojo atokiau ir stebėjo aplinką. D. Š., atsukęs varžtus, atidarė teritorijos vartus. S. L. vilkiku „Volvo FH440“ privažiavo prie toje pačioje teritorijoje stovinčios puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz SKO24“ (valst. Nr. (duomenys neskeltini), VIN (duomenys neskeltini)), 40 000 Eur vertės, priklausančios firmai „(duomenys neskeltini)“, ir padedant T. T. priskabino ją. Tuo pačiu metu R. Z. vilkiku „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ privažiavo prie kitos toje pačioje teritorijoje stovinčios puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz SKO24“, tačiau jos prikabinti nesugebėjo nepavykus sulaužyti spynos. D. Š., Ž. Š. ir T. T. nuo atsikitinių automobilių pavogė vokiškus valstybinius numerius ir uždėjo juos ant pagrobto vilkikų ir puspriekabės-šaldytuvu. Tada S. L. vairuojamas vilkikas „Volvo FH440“ su prikabinta puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz SKO24“ (valst. Nr. (duomenys neskeltini)) išvažiavo iš teritorijos. D. Š. su T. T. nubėgo iki asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, kuris buvo atvairavęs automobilį „Opel Signum“, ir trise nuvažiavo iki aikštelių laukiančio Ž. Š. D. Š. ir T. T. automobiliu „Opel Signum“ apie 40 km lydėjo S. L. vairuojamą vilkiką su puspriekabe iki aikštelės, kurioje paliko juos stebėti, ar neseka policija. Tuo pačiu metu asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“ lydėjo vilkiku „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ važiuojantį R. Z. iki aikštelės, kurioje paliko pagrobtas transporto priemones stebė-

ti, ar neseka policija. Kitą dieną Ž. Š. pakeitė pagrobtą vilkiko „Volvo FH440“ ir puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz SKO24“ vokiškus valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus. Tada S. L. vilkiku „Volvo FH440“ su puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz SKO24“ (buvę valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), SMS žinute pranešus apie tai A. B., lydimas automobiliu „Audi A6“ važiuojančių D. Š. ir Ž. Š., išvyko į Lietuvą, kur pastatė vilkiką ir puspriekabę Kauno apylinkėse esančioje aikštėje. Vėliau pagrobtas vilkikas „Volvo FH 440“ ir puspriekabė-šaldytuvas „Schmitz SKO24“ S. A. ir D. Š. buvo parduoti M. M. už 29 000 Eur. Tuo tarpu T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, automobiliu „Opel Signum“ bei R. Z. pagrobtu vilkiku „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ nubyko iki Brėmeno miesto, VFR, kur T. T. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, rado tinkamą pagrobtį puspriekabę bei SMS žinute nurodė vairuotojui atvykti į sutartą vietą netoli puspriekabės stovėjimo vietas. R. Z. atvykus T. T. pakeitė vilkiko vokiškus valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus (*duomenys neskelbtini*), naudodamas tam iš P. B. įgytus netikrus valstybiinius numerius. Naktį iš 2012 m. vasario 2 d. į 3 d. asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavoją, T. T. nuėjo prie (*duomenys neskelbtini*), Brėmeno mieste, stovinčios puspriekabės „Schmitz S01“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN Nr. (*duomenys neskelbtini*), 11 750 Eur vertės, priklausančios H. B. (H. B.), su braziliško riešutmedžio lentų kroviniu, 48 669 Eur vertės, priklausiusiu bendrovei „(*duomenys neskelbtini*)“, įrankiai nulaužė apsauginę spyną, po to grižo pas asmenį, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir SMS žinute pranešė R. Z. puspriekabės stovėjimo vietą ir jos išvaizdą, nurodydamas puspriekabę prisikabinti ir važiuoti į sutartą vietą. R. Z. prikabinus puspriekabę „Schmitz S01“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) prie pagrobtą vilkiko „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ ir atvykus į sutartą vietą Brėmeno mieste, T. T. pakeitė puspriekabės vokiškus valstybinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus (*duomenys neskelbtini*), naudodamas tam iš P. B. įgytus netikrus valstybiinius numerius. SMS žinute pranešus apie tai A. B., R. Z. vilkiku „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) su puspriekabė „Schmitz S01“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), lydimas automobiliu „Opel Signum“ važiuojančių T. T. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, parvairavo vilkiką ir puspriekabę į Lietuvą, kur pastatė į pagrobtam turtui saugoti išnuomotą angarą, Kaune, (*duomenys neskelbtini*). Vilkikas „Daimler-Benz Mercedes 1844 LS“ S. A., T. T. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo parduotas D. M. už 20 000 Eur, o puspriekabė „Schmitz S01“ su braziliško riešutmedžio lentų kroviniu 2012 m. kovo 2 d. kratos metu rasta ir paimta policijos pareigūnų. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., D. Š., Ž. Š., T. T., nusikalstamam susivienijimui neprisklausančiais R. Z., S. L., P. B., G. G., R. G., organizavo 200 419 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š., R. Z., S. L. padarė 200 419 Eur vertės turto pagrobimą. Tokiai savo veiksmais A. B., T. B., S. A., Ž. Š. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straips-

nio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, S. L. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, ir R. Z. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 2 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje.

31. Be to, A. B., būdamas ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas bendrai su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., T. T. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), D. Š. (kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu), Ž. Š., V. V., nusikalstamam susivienijimui neprieklausančiais S. L. (kuris su nusikalstamo susivienijimo dalyviais veikė organizuota grupe), P. B. (dėl kurio priimtas baudžiamasis įsakymas), G. G. (kurių ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 40 straipsnio pagrindu), R. G. (kuriam priimtas baudžiamasis įsakymas) ir tyrimo nenustatytais asmenimis, dėl savanaudiškų paskatų – turėdamas tikslą nusikalstamai praturtęti, organizavo didelės vertės svetimo turto pagrobimą, dokumentų suklastojimą padarant didelę žalą, būtent: jam ir nusikalstamo susivienijimo dalyviams susitarus Europos Sajungos šalyse grobti didelės vertės svetimą turtą – vilkikus ir puspriekabes su vertingu kroviniu, A. B. paskirstė vaidmenis nusikaltimo darymo metu: kartu su T. B. ir asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, iš nusikalstamo susivienijimo bendru lėšų parūpino transportą, ryšio priemones, įrankius, kelionės išlaidų finansavimą bei užtikrino pagrobtą turto realizavimą, nurodė S. A. iš P. B., G. G., R. G. ir tyrimo nenustatyto asmens įgyti suklastotus dokumentus ir valstybinius numerius, pasamdė tyrimo nenustatyta vairuotoją ir S. L., organizavo jų kelionę į VFR, ikiteisminio tyrimo tiksliai nenustatytu laiku, tačiau ne vėliau kaip iki 2012 m. vasario 26 d., pagamino ir iš Kauno m. iki nenustatytos vietas Lenkijos Respublikoje gabeno bei Lenkijos Respublikoje perdarė T. T., o jis – S. L. naudoti užsienio valstybėse netikrus asmens dokumentus – vairuotojo pažymėjimą Nr. (*duomenys neskeltini*) ir asmens tapatybės kortelę Nr. (*duomenys neskeltini*) V. M. vardu, nurodė Ž. Š., T. T., V. V., asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, vykti į VFR pagrobtį vilkikų ir puspriekabių su vertingu kroviniu, koordinavo bendrininkų veiksmus vagystės, pagrobtą didelės vertės turto gabėjimo į Lietuvos Respubliką bei jo realizavimo metu. Vykdymas A. B. nurodymus bei veikdamas pagal susitarimą, 2012 m. pradžioje, tačiau ne vėliau kaip iki 2012 m. vasario 26 d., S. A., panaudodamas duomenis apie Lietuvos Respublikoje registratorius vilkiką ir puspriekabę, Kaune susitiko su P. B. ir užsakė pas jį pagaminti netikrus dokumentus – vilkiko registracijos liudijimą bei valstybinius numerio ženklus. P. B. Kaune dėl netikrų transporto priemonės valstybinio numerio ženklu pagaminimo kreipėsi į G. G., perduodamas jai lape surašytus skaičius ir raides, o dėl transporto priemonių registracijos liudijimų blankų įgijimo Kaune kreipėsi į tyrimo nenustatyta asmenį. Veikdama pagal susitarimą nurodytu laikotarpiu, Kauno m. G. G. susitiko su R. G. ir perdarė jam iš P. B. gautus valstybinio numerio ženklu duomenis. R. G. paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo specialiais įrankiais – pasitelkdamas presą, metalines raides ir skaičius, metalines plokštės, lipnią juostą ir dažus, garažo Nr. 34, esančio (*duomenys neskeltini*), Kaune, patalpose pagamino netikrus valstybinius nu-

merio ženklus, iš jų ir (*duomenys neskelbtini*), (*duomenys neskelbtini*), bei Kaune pardavė juos G. G., gavęs už komplektą 120–150 Lt (34,75–43,44 Eur). Kaune įgijusi iš R. G. netikrus valstybinius numerio ženklus, G. G. pardavé juos P. B., gaudama už tarpininkavimą 50–80 Lt (14,48–23,17 Eur). Tuo pačiu metu, kai buvo užsakomi ir gaminami netikri valstybinio numerio ženklai, P. B. Kaune iš tyrimo nenustatyto asmens, vardu Ženka, įgijo kompiuteriu ir rašaliniu spausdintuvu pagamintus netikrus dokumentus – LT transporto priemonės registracijos liudijimą (EB) Nr. (*duomenys neskelbtini*), sumokédamas 250 Lt (72,41 Eur) už vieną transporto priemonės registracijos liudijimą. Pagamintus netikrus dokumentus bei suklastotus valstybinius numerio ženklus nurodytu paros dviejų laikotarpiu nuo užsakymo gavimo P. B. Kaune pardavé S. A. ir gavo iš jo po 400 Lt (115,85 Eur) už kiekvieną transporto priemonės registracijos liudijimą bei 250 Lt (72,41 Eur) už valstybinių numerio ženklų komplektą. S. A. netikrus dokumentus ir suklastotus valstybinius numerius perdavé A. ir T. B., kurie 2012 m. vasario mén. (*duomenys neskelbtini*), Kaune, perdavé netikrų transporto priemonių dokumentų ir valstybinių numerio ženklų komplektus T. T. ir V. V. 2012 m. vasario mén. T. T. ir V. V. automobiliu „Opel Signum“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) gabendami suklastotus valstybinius numerius ir netikrus transporto priemonių dokumentus išvyko į Lenkijos Respubliką, kur susitiko su A. B., automobiliu „VW Passat“ atvežusiu S. L. T. T. ir V. V. pasiémę S. L., nuvyko į VFR. Ž. Š. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, automobiliu „Audi A6“ (Jungtinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) išvyko į VFR. Tuo metu A. B. iš Lietuvos į VFR atsiunté tyrimo nenustatą vairuotoją, kurį pasitiko Ž. Š. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos. Apgyvendinę naudojant netikrus asmens dokumentus V. M. vardu S. L. viešbutyje, T. T. ir V. V. Loksšteto (Loxstedt) m., VFR, rado tinkamus pagrobti vilkiką „Volvo FH 440“ su puspriekabe „Koegel“, pakrauta jūriniu konteineriu „Springfield“. Paémę S. L. iš viešbučio ir palikę netoli ese automobiliuje stebėti aplinkos, naktį iš 2012 m. vasario 26 d. į 27 d. (*duomenys neskelbtini*), Loksšteto mieste, VFR, T. T. ir V. V. nuéjo prie vilkiko „Volvo FH 440“ su puspriekabe „Koegel“, kur T. T. specialiai įrankiais išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, apžiūréjo, ar néra GPS įrangos, išémė vilkiko užvedimo sistemos bloką, o V. V. stebėjo aplinką. V. V. ir T. T. grįžo į automobilį, kur T. T. kompiuterine įrangą nuskaitė, perprogramavo ir perrašė į naujają imobilizatorių vilkiko „Volvo FH 440“ užvedimo kodą, po to perprogramavo užvedimo sistemos bloką. T. T. ir V. V. perdavé S. L. užvedimo sistemos bloką, atsuktuvą su pritvirtintu imobilizatoriumi ir nurodė prijungti juos, atsuktuvu užvesti vilkiką ir važiuoti į sutartą vietą. S. L. vilkiku „Volvo FH 440“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN Nr. (*duomenys neskelbtini*)), 47 000 Eur vertės, priklausančiu W. R. (W. R.), su puspriekabe „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), VIN (*duomenys neskelbtini*)), priklausančia bendrovei „(*duomenys neskelbtini*)“, pakrauta jūriniu konteineriu „Springfield“ Nr. (*duomenys neskelbtini*) su 816 vnt. lauko kepsninių kroviniu, bendros 78 400 Eur vertės, lydimas automobiliu „Opel Signum“ važiuojančiu T. T. ir V. V., nuvyko į (*duomenys neskelbtini*), Oitenos (Oyten) mieste, VFR, kur pagrobtos transporto priemonės buvo paliktos stebeti, ar neseka

policija. Po paros dviejų įsitikinus saugumu T. T. ir V. V. atvežė S. L. prie pagrobtų transporto priemonių, pakeitė vilkiko ir puspriekabęs vokiškus valstybinius numerius (*duomenys neskeltini*) ir (*duomenys neskeltini*), kuriuos išmetė, į iš P. B. igytus netikrus lietuviškus (*duomenys neskeltini*) ir (*duomenys neskeltini*), po to pergabено pagrobtus vilkiką ir puspriekabę į kitą stovėjimo vietą. S. L. nuvežę į viėsbutį, T. T. ir V. V. Brémerhofeno (Bremerhaven) mieste, VFR, susitiko su asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir Ž. Š., kur pasitarę apsi-keitė vairuotojais, t. y. T. T. ir V. V. pasiėmė tyrimo nenustatyta vairuotoją, o as-muo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir Ž. Š. pasiėmė S. L. Tuomet T. T. V. V. ir tyrimo nenustatytas vairuotojas automobiliu „Opel Signum“ nuvažiavo iki vilkiko „Volvo FH 440“ su puspriekabe „Koegel“ stovėjimo vietas ir jie bei vairuotojas vilkiku nuvažiavo į Lietuvą. 2012 m. kovo 2 d. Kaune vilkiku „Volvo FH 440“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), pakrauta konteineriu „Springfield“ Nr. (*duo-menys neskeltini*), S. A. nuvažiavo į angarą adresu: (*duomenys neskeltini*), Kau-nas, kur atvyko A. B., T. B. ir T. T., kur 2012 m. kovo 2 d. visi buvo sulaikyti polici-jos pareigūnų. Tuo tarpu Ž. Š. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, apgyvendinė S. L. viešbutyje, važinėdami automobiliu „Audi A6“ (Jung-tinės Karalystės valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) po Štutgarto miesto apylinkes, pramoniniame rajone surado tinkamą pagrobtį balninių vilkiką „Volvo“. Asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, pasilikus automobiliuje ato-kiau nuo vagystės vietas stebėti aplinkos, kad išpėtų apie galimą pavoją, 2012 m. kovo 2 d. apie 3.00 val. Ž. Š. priėjo prie (*duomenys neskeltini*), Štutgarto mieste, stovinčio vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)), VIN (*duomenys ne-skeltini*)), 68 900 Eur vertės, priklausančio VFR lizingo bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, su puspriekabe, kurioje buvo pakrautas jūrinis konteineris, priklau-sančiais VFR bendrovei „(*duomenys neskeltini*)“, didesnės nei 250 MGL vertės, kur specialiai įrankiais išlaužė vilkiko durelių ir užvedimo spyneles, apžiūrėjo, ar nėra GPS įrangos, po to sugrįžo pas asmenį, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskir-tas dėl paieškos. Pastarieji automobiliu „Audi A6“ nuvažiavo į viėsbutį ir paėmė S. L. sugrįžo prie vilkiko. S. L. pagrobtu vilkiku „Volvo“ (valst. Nr. (*duomenys ne-skeltini*)) su puspriekabe, pakrauta konteineriu, lydimas automobiliu „Audi A6“ važiavusių Ž. Š. ir asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nuvyko į iš anksto sutartą vietą Ulmo mieste, VFR, kur paliko pagrobtas transpor-to priemes stebėti, ar neseka policija. Važinėdami po VFR miestus, Ž. Š. ir as-muo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ieškojo tinkamos pa-grobtį puspriekabęs, tačiau jos neradę nuvažiavo į Ellar mstl., kur susitiko su V. V. Tuomet asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Ž. Š. ir V. V. automobiliu „Audi A6“ važinėjo po Frankfurto miesto apylinkes, kur pramoniniae rajone susirado tinkamą pagrobtį puspriekabę-šaldytuvą. Asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, parašė S. L. SMS žinutę, kurioje nurodė atkabinti nuo vilkiko puspriekabę su konteineriu ir palikti ją stovėjimo aikšteliėje Ulmo mieste, ties įvažiavimu į B10 greitkelį, taip pat nurodė tikslų adresą, kur S. L. turi prisikabinti kitą puspriekabę-šaldytuvą. Asmeniui, dėl kurio ikiteisminis tyri-

mas atskirtas dėl paieškos, ir Ž. Š. automobilije stebint aplinką, kad įspėtų apie galimą pavoju, V. V. nurodė S. L. prisikabinti puspriekabę-šaldytuvą ir liepė važiuoti į greitkelį. Tuomet V. V., asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir Ž. Š. automobiliu „Audi A6“ nuvažiavo į greitkelį ir SMS žinute nurodė S. L. stovėjimo aikštelię. S. L. atvairavus į aikštelię pagrobtą vilkiką „Volvo“ su pagrobtą puspriekabe-šaldytuvu, V. V. Ž. Š. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, pakeitė pagrobtą vilkiko ir puspriekabės-šaldytuvu valstybiinius numerio ženklus į netikrus lietuviškus. S. L. pagrobtu vilkiku „Volvo“ (buve valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą puspriekabe-šaldytuvu, kurių bendra vertė yra 68 900 Eur, lydimas automobiliu „Audi A6“ važiuojančių V. V. ir Ž. Š., gabendamas su savimi netikrus asmens dokumentus – vairuotojo pažymėjimą Nr. (*duomenys neskeltini*) ir asmens tapatybės kortelę Nr. (*duomenys neskeltini*) V. M. vardu, išvažiavo į Lietuvą. Tuo pačiu metu asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, susiekė su Lietuvoje esančiu D. Š. ir nurodė jam pasitiki S. L. Vykdymas asmens, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, nurodymus D. Š. susiekė su apie nusikaltimą nežinančiu Ž. Ž., kuris už pažadėtą 500 Eur atlygi Lenkijos Respublikoje pasitiko S. L. vairuojamą pagrobtus vilkiką su puspriekabe-šaldytuvu bei palydėjo iki automobilių stovėjimo aikštelię degalinėje „Orlen“ „Via Baltica“ kelyje Marijampolė–Kaunas, kur vilkikas ir puspriekabę D. Š. buvo parduoti T. P. už 27 000 Eur. Taip A. B., ginkluoto nusikalstamo susivienijimo vadovas, veikdamas kartu su šio susivienijimo dalyviais T. B., asmeniu, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, S. A., D. Š., Ž. Š., T. T., V. V., nusikalstamam susivienijimui nepriklausančiais S. L., P. B., G. G., R. G. ir tyrimo nenustatytais asmenimis, organizavo didesnės nei 194 300 Eur vertės turto pagrobimą, o T. B., S. A., Ž. Š., V. V., S. L. padarė didesnės nei 194 300 Eur vertės turto pagrobimą. Be to, A. B., T. B., S. A., V. V., S. L. laikė ir gabeno (A. B. – ir pagamino) netikrus dokumentus padarydami didelę žalą. Tokiais savo veiksmais A. B., T. B., S. A., V. V. padarė nusikalstamas veikas, nurodytas BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, 25 straipsnio 4 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje, Ž. Š. – nusikalstamą veiką, nurodytą BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, S. L. – nusikalstamas veikas, nurodytas BK 25 straipsnio 3 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje, 25 straipsnio 3 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje.

32. Be to, E. P., būdamas statutinis valstybės tarnautojas, dirbdamas Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato (*duomenys neskeltini*) skyriaus tyrėju, tyčia šiurkščiai pažeisdamas 2002 m. balandžio 23 d. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. IX-855 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus pagrindinius įstatymų viršenybės, teisėtumo, lygiateisiškumo ir lojalumo valstybės tarnybos principus, to paties straipsnio 2 dalies 1–4 punktuose ir 8 punkte nurodytus pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, nesavanaudiškumo, padorumo ir pavyzdingumo principus, taip pat šio įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 1, 3, 4, 5, 9 punktuose nurodytas pareigūno pareigas – laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, tarnauti visuomenės interesams, tinkamai atlkti pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, nepiktnaudžiauti tarnyba, nesinaudoti ir neleisti naudotis tarnybine ar su tarnyba susijusia informacija kitaip, negu nustato įstatymai ar kiti teisės aktai,

konkretizuojant Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto (Žin., 2003, Nr. 42-1927) 3 straipsnyje apibréžtais įstatymo viršenybės, lygiateisiškumo, nuolatinio bendrujų pareigūno pareigų vykdymo principais, sulaužydamas duotą policijos pareigūno priesaiką, tyčia iškraipydamas Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 4 straipsnyje įtvirtintus policijos veiklos principus vadovautis įstatymais ir kitais teisės aktais, demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms, teisėtumo principus, iš esmės iškraipydamas to paties įstatymo 5 straipsnyje įtvirtintus policijos uždavinius, šiurkščiai pažeisdamas to paties įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 5 punkte įtvirtintą policijos pareigūno pareigą laikyti paslaptyje konfidencialaus pobūdžio informaciją, pažeisdamas savo pareigybės aprašymo, patvirtinto 2008 m. rugpjūčio 1 d. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko įsakymu Nr. 20-V-200 (2012 m. gegužės 18 d. įsakymo Nr. 20-V-423 redakcija), 15 punkte įtvirtintą pareigą užtikrinti slaptumo režimą ir tarnybinės paslapties išsaugojimą, sulaužydamas 1995 m. rugsėjo 1 d. ir 1996 m. liepos 29 d. paties pasirašytus raštiškus pasižadėjimus dėl valstybinių ir tarnybinių paslapčių saugojimo, siekdamas turtinės ir asmeninės naudos (pinigų, dovanų, automobilio remonto paslaugų, atsarginių dalių, vaišių), kurią 2010–2012 m. laikotarpiu gavo iš A. B. vadovaujamo ginkluoto nusikalstamo susivienijimo dalyvių ir tyrimo nenustatyti asmenų, piktinaudžiavo tarnyba ir atskleidė tarnybinę paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, dėl to šiurkščiai diskreditavo ir iškraipė Lietuvos policijos, kaip pagrindinės teisėsaugos institucijos, autoritetą ir funkcinę paskirtį, savo veiksmais diskreditavo policijos pareigūno vardą, sumenkino valstybės tarnybos autoritetą ir įvaizdį visuomenėje, padarydamas didelę neturtinę žalą valstybei.

32.1. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registratorias transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteiktu prisijungimo prie Policijos informacinės sistemos vardu (*duomenys neskelbtini*), 2010 m. rugsėjo 14 d. darbo vietoje, (*duomenys neskelbtini*), 15.02 val. ir 15.05 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio, IP (*duomenys neskelbtini*), prie Vidaus reikalų informacinės sistemos centrinio duomenų banko (VR IS CDB), atliko registratorių transporto priemonių dalių pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskelbtini*) ir (*duomenys neskelbtini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Ikiteisminis Tyrimas Tarnybinis“, ir taip gavo duomenis apie vilkiką „Scania R420“ ir pusprriebabę „Lamberet SR2“, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus ir naudotojus, ir šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas minėtą tarnybinę paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, Kauno m. laikotarpiu nuo 2010 m. rugsėjo 14 d. iki 2010 m. spalio 29 d., siekdamas asmeninės naudos, perdavė paminėtus duomenis tyrimo nenustatytiems asmenims, kurie iš E. P. gautus duomenis panaudojo gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonių numerius (*duomenys neskelbtini*), (*duomenys neskelbtini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonių registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagysčių metu: 2010 m. spalio 29 d. (*duomenys ne-*

*skelbtini*), Sindorf m., VFR, grobiant puspriekabę „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), 2010 m. spalio 30 d. Belgijos Karalystėje grobiant vilkiką „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)).

- 32.2. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registruotas transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteikuто prisijungimo prie Policijos informacijos sistemos vardu (*duomenys neskelbtini*), 2011 m. rugsėjo 6 d. darbo vietoje (*duomenys neskelbtini*) 10.56 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio IP (*duomenys neskelbtini*) prie VR IS CDB, atliko registruotų transporto priemonių dalį pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskelbtini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Ikiteisminis Tyrimas Tarnybinis“, ir taip gavo duomenis apie vilkiką „Scania R420“, jo techninius, registracijos duomenis, jo valdytojus ir naudotojus, ir šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas šią tarnybinię paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, siekdamas asmeninės ir turtinės naudos, Kauno m. laikotarpiu nuo 2011 m. rugsėjo 6 d. iki 2012 m. vasario 2 d. per davė paminėtus duomenis nusikalstamo susivienijimo dalyviui S. A., kuris iš E. P. gautus duomenis panaudojo nusikalstamo susivienijimo dalyvių naudai gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonės numerius (*duomenys neskelbtini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonės registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagystės metu: 2012 m. vasario 2 d. (*duomenys neskelbtini*), Seetal-Maschen m., VFR, grobiant vilkiką „Daimler-Benz Mersedese 1844 LS“ (VIN (*duomenys neskelbtini*))).
- 32.3. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registruotas transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteikuто prisijungimo prie Policijos informacijos sistemos vardu (*duomenys neskelbtini*), 2011 m. rugsėjo 27 d. darbo vietoje (*duomenys neskelbtini*) 11.11 val., 11.14 val. ir 11.21 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio IP (*duomenys neskelbtini*) prie VR IS CDB, atliko registruotų transporto priemonių dalį pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskelbtini*), (*duomenys neskelbtini*) ir (*duomenys neskelbtini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Ikiteisminis Tyrimas 2011“, ir taip gavo duomenis apie dvi puspriekabes „Schmitz S.KO 24/L-13.4FP60COOL“ ir vilkiką „Volvo FH16“, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus ir naudotojus, ir šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas šią tarnybinię paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, siekdamas asmeninės ir turtinės naudos, Kauno m. laikotarpiu nuo 2011 m. rugsėjo 27 d. iki 2011 m. spalio 24 d. per davė duomenis apie puspriekabę „Schmitz S.KO 24/L-13.4FP60COOL“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) nusikalstamo susivienijimo dalyviui S. A., o duomenis apie puspriekabę „Schmitz S.KO 24/L-13.4FP60COOL“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), vilkiką „Volvo FH16“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) – ikiteisminio tyrimo nenustatytiems asmenims. S. A. iš

E. P. gautus duomenis panaudojo nusikalstamo susivienijimo dalyvių naudai gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonės numerius (*duomenys neskeltini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonės registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagystės metu: 2012 m. vasario 3 d. (*duomenys neskeltini*), Brémene, VFR, grobiant puspriekabę „Schmitz S01“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)). Ikiteisminio tyrimo nenustatyti asmenys iš E. P. gautus duomenis panaudojo nusikalstamo susivienijimo dalyvių naudai gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonių numerius (*duomenys neskeltini*) ir (*duomenys neskeltini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonių registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagystės metu, po kurios 2011 m. spalio 24 d. Frankfurte prie Oderio, VFR, policijos pareigūnai sulaikė pagrobtą vilkiką „Volvo“ (netikri valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su pagrobtą puspriekabe (netikri valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)).

- 32.4. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registruotas transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteiktu prisijungimo prie Policijos informacinių sistemų vardu (*duomenys neskeltini*), 2011 m. lapkričio 3 d. darbo vietoje (*duomenys neskeltini*) 8.01 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio IP (*duomenys neskeltini*) prie VR IS CDB, atliko registruotų transporto priemonių dalių pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskeltini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Ikiteisminis Tyrimas Tarnybinis“, ir taip gavo duomenis apie vilkiką „Volvo FM“, jo techninius, registracijos duomenis, jo valdytojus ir naudotojus, ir šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas šią tarnybinę paslapčią sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, Kauno m. laikotarpiu nuo 2011 m. lapkričio 3 d. iki 2011 m. gruodžio pradžios, siekdamas asmeninės naudos, perdavė paminėtus duomenis tyrimo nenustatytiems asmenims, kurie iš E. P. gautus duomenis panaudojo gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonių numerius (*duomenys neskeltini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonių registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagyscių metu – 2011 m. lapkričio mėnesį Danijos Karalystėje grobiant vilkiką „Volvo“.

- 32.5. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registruotas transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteiktu prisijungimo prie Policijos informacinių sistemų vardu (*duomenys neskeltini*), 2011 m. lapkričio 24 d. darbo vietoje, (*duomenys neskeltini*), 10.43 val. ir 10.44 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio IP (*duomenys neskeltini*) prie VR IS CDB, atliko registruotų transporto priemonių dalių pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskeltini*), (*duomenys neskeltini*) ir (*duomenys neskeltini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Administracinis Tyrimas Tarnybinis“, ir taip gavo duomenis

apie puspriekabę „Schmitz SKO 24/L“, puspriekabę „Schmitz S.KO 24/L-13.4FP60COOL“ ir vilkiką „Volvo FH12“, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus ir naudotojus bei šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas šią tarnybinę paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, Kauno m. laikotarpiu nuo 2011 m. lapkričio 24 d. iki 2011 m. gruodžio pradžios, siekdamas asmeninės naudos, per davė paminėtus duomenis tyrimo nenustatytiems asmenims, kurie iš E. P. gautus duomenis panaudojo gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonių numerius (*duomenys neskeltini*), (*duomenys neskeltini*), (*duomenys neskeltini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonių registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagysčių metu: 2011 m. gruodžio mėnesio pradžioje Danijos Karalystėje ir VFR grobiant vilkiką „Volvo FH 460“ ir dvi puspriekabes „Schmitz“.

- 32.6. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registruotas transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteiktu prisijungimo prie Policijos informacinės sistemos vardu (*duomenys neskeltini*), 2012 m. sausio 12 d. darbo vietoje (*duomenys neskeltini*) 16.20 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio IP (*duomenys neskeltini*) prie VR IS CDB, atliko registruotų transporto priemonių dalį pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskeltini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Administracinis Tyrimas Tarnybinis“, ir taip gavo duomenis apie puspriekabę „Schmitz SKO 24“, jos techninius, registracijos duomenis, jos valdytojus ir naudotojus bei šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas minėtą tarnybinę paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, siekdamas asmeninės ir turtinės naudos, Kauno m. 2012 m. sausio 13 d. apie 17.00 val. per davė paminėtus duomenis tyrimo nenustatytiems asmenims, kurie panaudojo šiuos duomenis gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonės numerius (*duomenys neskeltini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonės registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagystės metu – 2012 m. liepos 20 d. (*duomenys neskeltini*) Vienoje, Austrijoje, grobiant puspriekabę „Krone SDP 27“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)).
- 32.7. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registruotas transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteiktu prisijungimo prie Policijos informacinės sistemos vardu (*duomenys neskeltini*), 2012 m. sausio 13 d. darbo vietoje (*duomenys neskeltini*) 16.20 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio IP (*duomenys neskeltini*) prie VR IS CDB, atliko registruotų transporto priemonių dalį pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskeltini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Administracinis Tyrimas Tarnybinis“, ir taip gavo duomenis apie vilkiką „Volvo FH“, jo techninius, registracijos duomenis, jo valdytojus ir naudotojus bei šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas minėtą

- tarnybinę paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, siekdamas asmeninės ir turtinės naudos, Kauno m. 2012 m. sausio 13 d. apie 17.00 val. perdavė paminėtus duomenis tyrimo nenustatytiems asmenims, kurie panaudojo šiuos duomenis gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonės numerius (*duomenys neskeltini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonės registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagystės metu – 2012 m. liepos 20 d. (*duomenys neskeltini*) Vienoje, Austrijoje, grobiant vilkiką „Volvo FHA 3C“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)).
- 32.8. Siekdamas neteisėtai gauti duomenis apie registratorias transporto priemonių dalis, tyčia, pasinaudodamas savo tarnybine padėtimi ir jam suteiktais įgaliojimais, pasinaudodamas jam suteiktu prisijungimo prie Policijos informacinės sistemos vardu (*duomenys neskeltini*), 2012 m. sausio 19 d. darbo vietoje (*duomenys neskeltini*) 15.02 val. ir 15.03 val. prisijungė iš savo tarnybinio kompiuterio IP (*duomenys neskeltini*) prie VR IS CDB, atliko registratorių transporto priemonių dalių pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius (*duomenys neskeltini*) ir (*duomenys neskeltini*) – paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Administracinius Tyrimas 2012“, ir taip gavo duomenis apie puspriekabę „Schmitz SKO 24/L“ ir vilkiką „Volvo FH12“, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus ir naudotojus, ir šiuos duomenis atspausdino. Po to, atskleisdamas minėtą tarnybinę paslaptį sudarančią informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos, siekdamas asmeninės ir turtinės naudos, Kauno m. 2012 m. sausio 19 d. apie 16.30 val. perdavė paminėtus duomenis nusikalstamo susivienijimo dalyviui S. A., kuris iš E. P. gautus duomenis panaudojo nusikalstamo susivienijimo dalyvių naudai gaminant netikrus Lietuvos Respublikos valstybinius transporto priemonės numerius (*duomenys neskeltini*), (*duomenys neskeltini*) ir Lietuvos Respublikos transporto priemonės registracijos dokumentus, po to šiuos numerius ir dokumentus panaudojo vagystės metu: 2012 m. vasario 23 d. (*duomenys neskeltini*), Lokšteto m., VFR, grobiant vilkiką „Volvo FH 440“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)) su puspriekabe „Koegel“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*), VIN (*duomenys neskeltini*)). Tokiais savo veiksmais E. P. padarė nusikalstamą veiką, nurodytą BK 228 straipsnio 2 dalyje, ir baudžiamąjį nusižengimą, nurodytą BK 297 straipsnio 1 dalyje.

## II. Kasacinių skundų argumentai

33. Kasaciniu skundu nuteistujų A. B. ir T. B. gynėjas advokatas G. Černiauskas prašo: pakeisti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius ir nuteistuosius A. B. ir T. B. išteisinti pagal BK 249 straipsnio 3 dalį, nesant šios nusikalstamos veikos požymių; pakeisti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalį dėl A. B. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį ir 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį ir priimti jam naują ištei-

sinamajį nuosprendį; pakeisti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalį dėl T. B. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį ir 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį ir priimti jam naują išteisinamąjį nuosprendį (išskyrus dėl šių nusikalstamos veikos epizodų: 2010 m. spalio 11 d. puspriekabės „Van Hool & Zonen“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*) su jūriniu konteineriu (*duomenys neskeltini*) bei puspriekabės HFR (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su jūriniu konteineriu (*duomenys neskeltini*) ir drabužiai „Bul-loch Gladiator“ vagystės Danijos Karalystėje, 2010 m. spalio 15 d. puspriekabės „Schmitz“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su 13 815 kg maisto produktų kroviniu vagystės VFR, 2010 m. spalio 19 d. puspriekabės „Meusburger/MPS-3“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) su 22 t plieno kroviniu vagystės VFR); pakeisti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalį dėl pirmiau nurodytų trijų nusikalstamos veikos epizodų, nuteistojo T. B. nusikalstamas veikas iš BK 25 straipsnio 4 dalies, 178 straipsnio 3 dalies perkvalifikuojant į BK 178 straipsnio 3 dalį ir skiriant jam minimalias bausmes. Kasatorius skunde nurodo:

- 33.1. Teismai netinkamai pritaikė BK 249 straipsnio 1 dalį, nes nenustatė visų nusikalstamo susivienijimo formalijų (pastovūs tarpusavio ryšiai, vaidmenų ir užduočių pasiskirstymas) ir neformaliųjų (hierarchinė struktūra, stabilumas, vadovavimas, veiklos planavimas, pelno siekimas, drausmės ir subordinacijos palaikymas bauginimu ar kitokiais būdais, periodiškas susirinkimų rengimas, ryšio ir kitų techninių priemonių naudojimas nusikalstamai veiklai, nusikalstamos veiklos specializacija, gerai organizuotų nusikaltimų planavimas ir vykdymas, detalus pasiskirstymas vaidmenimis ir užduotimis, sumanymų ir pavedimų vykdymo kontrolė, konspiracinis bendravimas, disponavimas bendromis lėšomis ir jų panaudojimas rengiant nusikaltimus, apmokant advokatų, ginančių susivienijimo narius baudžiamosiose bylose, paslaugas, suteikiant materialią pagalbą suimiems ir laisvės atémimo bausmę atliekantiems susivienijimo nariams, tam tikros materialinės bazės, skirtos nusikaltimams daryti, bendrų lėšų, gautų iš nusikalstamos veikos, turėjimas, kurios nors nusikalstamos srities monopolizavimas tam tikroje teritorijoje ir pan.) požymių, neįvertino jų visumos, nesilaikė kasacinio teismo pateiktų išaiškinimų nutartyse baudžiamosiose bylose Nr. 2K-17-139/2015, 2K-209-69912017, kad nusikalstamas susivienijimas gali būti identifikuojamas tik esant ir neformaliųjų požymių visumai, todėl nepagrįstai konstatavo, kad nustatyti visi būtinieji BK 249 straipsnyje nurodytos veikos požymiai.
- 33.2. Teismai netinkamai pritaikė BK 249 straipsnio 3 dalį, nes nepagrįstai inkriminavo nuteistajam A. B. organizavimo ir vadovavimo nusikalstamam susivienijimui, o nuteistajam T. B. – organizavimo ir dalyvavimo nusikalstamame susivienijime požymius. Teismai neišsiaškino visų aplinkybių, tiesiogiai susijusių su pareikštais kaltinimais pagal BK 249 straipsnio 3 dalį, nepašalino prieštaravimų tarp ištirtų įrodymų, byloje surinktus įrodymus vertino atsietai nuo tariamo nusikalstamo susivienijimo egiztavimo fakto, nuteistųjų A. B. ir T. B. vaidmenį tame vertino labiau kaip teorinį, nepagrūsdami to bylos duomenimis. Kasatoriaus teigimu, byloje nėra jokių objektyvių duo-

menų, kurie patvirtintų, kad nuteistasis A. B. galėjo organizuoti ginkluotą nusikalstamą susivienijimą ir jam vadovauti, o nuteistasis T. B. – organizuoti ginkluotą nusikalstamą susivienijimą ir dalyvauti jo veikloje, ir kad toks nusikalstamas susivienijimas iš viso buvo. Kasatorius, aptardamas nuteistųjį parodymus, kitus bylos įrodymus, teigia, kad byloje nėra duomenų, kad nuteistieji A. B. ir T. B. būtų kvietę, siūlę, įtikinę, skatinę ar kitaip praše kitus nuteistuosius dalyvauti nusikalstamo susivienijimo veikloje ar vykdyti konkretias nusikalstamas veikas. Be kaltinimo pagal BK 249 straipsnį, jokie kiti kaltinimai nuteistiesiems nėra susiję su šaunamujų ginklų panaudojimu darant kokią nors nusikalstamą veiką, todėl savo pavojingumu neatspindi nusikalstamo susivienijimo sudėties. Vieninteliai bylos duomenys, patvirtinantys ginkluoto nusikalstamo susivienijimo egzistavimą, yra subjektyvūs atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu T. T. parodymai apie pas jį namuose rastą ginklų arsenalo atsiradimo aplinkybes. Tuo tarpu byloje nėra jokių objektyvių įrodymų, kad šaunamieji ginklai buvo kur nors panaudoti. Kasatorius, aptardamas BK 25 straipsnio nuostatas dėl skirtinės bendrininkavimo formų požymių, kasacino teismo praktiką dėl organizuotos grupės bei nusikalstamo susivienijimo atribojimo, kartu plačiai aptardamas kiekvieną nusikalstamo susivienijimo požymį ir dėstydamas aplinkybes, kurios, jo manymu, nepatvirtina paneigia nusikalstamo susivienijimo formalųjų ir neformalųjų požymių visumos buvimą, nurodo, kad nors teismai byloje nustatė tam tikrus formaliusius nusikalstamo susivienijimo požymius, tačiau nustatyti neformalieji nusikalstamo susivienijimo požymiai yra nepakankami konstatuoti, jog nuteistieji A. B. ir T. B. veikė kaip nusikalstamas susivienijimas. Byloje nustatytos aplinkybės leidžia pripažinti nuteistųjų veikimą atskirose nusikalstamose veikose organizuota grupe.

- 33.3. Kasatorius, pasisakydamas dėl A. B. ir T. B. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 3 dalį dėl atskirų nusikalstamos veikos epizodų, nurodo, kad teismai, vertindami kiekvieną epizodą, pažeidė įrodymų vertinimo, jų leistinumo, sąsajumo taisykles ir padarė formalias išvadas, pagrįstas tik subjektyviais suinteresuotų liudytojų T. T. ir D. Š. parodymais, kurių nepatvirtina jokie kiti bylos įrodymai. Nepagrūsta teismų išvada, kad pagal teismų praktiką nusikalstamo susivienijimo vadovas atsako už visus susivienijimo dalyvių padarytus nusikaltimus, kuriuos apėmė bendra jų tyčia. Byloje nėra jokių duomenų, kad nuteistasis A. B. tiesiogiai atliko kokius nors veiksmus pagrobiant vilkiką, puspriekabę ar jos krovinį. Teismų išvada, kad nuteistasis organizavo tokias vagystes, paremta vien tik liudytojų T. T. ir D. Š. parodymais. Byloje nenustatyta jokių objektyvių duomenų dėl A. B. bendravimo su svetimą turtą užsiensye grobusiais asmenimis.
- 33.4. Teismai padarė esminius BPK 20 straipsnio 5 dalies, 44 straipsnio 5 ir 6 dalį nuostatų pažeidimus, nes įrodymų tyrimą atliko paviršutiniškai, selektiviai, vienpusiškai, todėl padarė nelogiškas, prieštaraujančias viena kitai išvadas, kurios grindžiamos ne įrodymais, o spėjimais bei prielaidomis. Teismai, tirdami ir tikrindami įrodymus, nesivadovavo BPK 20 straipsnio 3

ir 4 dalių nuostatomis dėl įrodymų leistinumo, sasajumo, nuosprendžiuose išdėstė nemotyvuotas išvadas dėl nuteistujų A. B. ir T. B. kaltės padarius jiems inkriminuotas nusikalstamas veikas, rėmësi prieštaragingais suinteresuotų liudytojų D. Š. ir T. T. parodymais, nuoseklius nuteistujų A. B. ir T. B. parodymus atmeté tik dėl jų procesinës padëties, taip paneigë nekaltumo prezumpciją, neįvertino įrodymų visumos, pirmenybę teikdami nuteistuosių kaltinantiems duomenims, o juos teisinančių duomenų nevertindami. Teismai pažeidë ir BPK normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą, nes nepaneigë nuteistujų A. B., T. B. parodymą, neatliko įrodymų analizës, nenurodë motyvų, kodël atmeté nuteistuosius teisinančius įrodymus, taip pat nesilaikë principio *in dubio pro reo*, nes byloje esančių nepašalintų abejonių nevertino nuteistujų naudai.

- 33.5. Buvo padaryti esminiai BPK 242 straipsnio 1 dalies, 279 straipsnio 6 dalies, 282 straipsnio 4 dalies, 301 straipsnio 1 dalies nuostatų pažeidimai, nes atleistas nuo baudžiamosios atsakomybës BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu liudytojas T. T. teisiamajame posëdyje be jokio pagrindo buvo apklaustas nuotoliniu bûdu, dël tokio apklausos bûdo prieštaraujant gynybai, o teismai nuteistujų kaltę grindë T. T. parodymais, taip suvaržë nuteistujų teisë teisiamojo posëdžio metu apklausti kaltinimo liudytojus.
- 33.6. Buvo padaryti esminiai BPK 223, 242 straipsnių pažeidimai, nes pirmosios instancijos teisme pasikeitus bylą nagrinéjančios teisëjų kolegijos sudëciai BPK 276 straipsnio 5 dalies pagrindu buvo pagarsinti liudytojų parodymai, nors gynëba tam prieštaravo ir praë pradëti bylos nagrinéjimą iš pradžių, o baigus garsinti liudytojų parodymus, nebuvø pagarsinti kaltinamujų pirmiau duoti parodymai, todël naujas kolegijos teisëjas neturëjo objektyvios galimybës visapusiškai įvertinti kaltinamujų duotus parodymus. Taip tiesiogiai neištyrus bylos įrodymų, teisëjai neišnagrinëjo bylos betarpiškai.
- 33.7. Buvo padaryti esminiai BPK 22, 247 straipsnių, 275 straipsnio 1 dalies nuostatų pažeidimai ir suvaržytos kaltinamujų teisës, nes, nepaisant gynybos pastabų, pirmosios instancijos teisme ne kartą buvo nuspësta tësti bylos nagrinéjimą nedalyvaujant visiems kaltinamiesiems, o teisme apklausiamiems kaltinamiesiems ir liudytojams buvo užduodami atsakymą menantys klaušimai, pažeistas rungtyniškumo principas, be to, byla vienam iš kaltinamujų (E. P.) buvo be aiškaus pagrindo išskirta į kitą bylą ir vël sujungta.
- 33.8. Pirmosios instancijos teismas buvo šališkas nuteistujų A. B. ir T. B. atžvilgiu, nes, be padarytų šiurkšcių baudžiamojos proceso pažeidimų, kurie suvaržë nuteistujų teisë į gynybą ir teisingą bylos išnagrinéjimą, teismas ir atskiri teisëjai nuteistujų gynëjams ne kartą teikë nepagrëstas pastabas, rodë susierzinimą dël reiškiamų prašymų ar pastabų, logiskai nepaaiškindavo savo sprendimų. Kasatorius pažymi ir tai, kad tiek prieš A. B., T. B. ir kitus nuteistuosius atliktas ikiteisminis tyrimas, tiek bylos nagrinéjimas pirmosios instancijos teisme buvo tendencingas, nes atleistų nuo baudžiamosios atsakomybës BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu D. Š. ir T. T., kurie vieninteliai tvirtino, kad buvo nusikalstamas susivienijimas, apklausos ikiteisminio tyrimo metu

- buvo ilgos, be pertraukų, apklausų metu proceso dalyviams buvo daromas spaudimas, o jų parodymai surašomi netinkamai ir pan.
- 33.9. Buvo padarytas esminis BPK 219 straipsnio pažeidimas, nes nuteistiesiems A. B. ir T. B. buvo suformuotas neaiškus kaltinimas, tai apsunkino galimybę gintis. Kasatorius, aptardamas kaltinimą A. B. ir T. B. formuluotes, teigia, kad juose neindividualizuota, dėl kokių konkrečių veiksmų kaltintas kiekvienas iš nuteistųjų, nes pastarieji abu kaltinti iš esmės analogiškais veiksmais, dirbtinai priskiriant jiems T. T. ir D. Š. veiksmus.
- 33.10. Teismai, vertindami atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu D. Š. ir T. T. parodymus, kuriais iš esmės grindžiama nuteistųjų kaltė, nesilaikė kasacinio teismo bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikos dėl tokijų asmenų, taip pat toje pačioje byloje kartu kaltinamų asmenų ar kitų kaltinamųjų parodymų vertinimo, nepaisė reikalavimų tokius duomenis vertinti atsakingiau, visapusiškiau, skiriant didesnį dėmesį jų patikimumui, taip pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas. Kasatoriaus teigimu, teismai padarė nepagrįstas ir nemotyvuotas išvadas, kad byloje nėra aplinkybių, dėl kurių būtų pagrindas abejoti D. Š. ir T. T. parodymais, kad jų parodymus, kaip neva reikšmingus bylai, patvirtina byloje surinktų įrodymų visuma. Kasatorius, atskirai ir detaliai pasisakydamas dėl liudytojų T. T. ir D. Š. parodymų, jų prieštaringumo, neatitikties kitiems bylos duomenims, pažymi, kad byloje liko nepaneigta versija, kad šių asmenų parodymai buvo išgauti neteisėtai, naudojant neleistinus tyrimo metodus, t. y. spaudžiant, kurstant apkalbėti A. B., T. B. ir kitus nuteistuosius. Kasatorius, taip pat detaliai pasisakydamas dėl kitų nuteistųjų ir liudytojų parodymų, kuriais teismai grindė nusikalstamo susivienijimo egzistavimą, nurodo, kad jie paneigia ginkluoto nusikalstamo susivienijimo egzistavimą arba yra visiškai neinformatyvūs.
- 33.11. Nuteistajam T. B. nepagrįstai taikytas turto konfiskavimas (BK 72 straipsnio 2 dalis), nes byloje nėra jokių įrodymų, iš kokios konkrečios veikos buvo gauti teismo nuosprendžiu konfiskuoti kratos metu pas jį rasti ir paimti 14 500 Eur ir 2930 Lt (849 Eur). Priešingai, konfiskuoti pinigai priklauso tretiesiems asmenims, kurie teisiamojo posėdžio metu paaiškino pinigų šaltinių ir kurių parodymai nebuvvo paneigtai.
34. Kasaciniu skundu nuteistasis S. A. prašo: panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalį dėl jo nuteisimo pagal BK 249 straipsnio 1 dalį, jį dėl šios veikos išteisinti kaip nepadariusį veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, ir bylą nutraukti; panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalį dėl jo nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį ir 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį, jį dėl šių veikų išteisinti neįrodžius, kad jis dalyvavo padarant šias nusikalstamas veikas, ir bylą nutraukti; neišteisinus jo pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį ir 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį, perkvalifikuoti šias nusikalstamas veikas pagal BK 178 straipsnio 3 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį; skirti jam galutinę subendrintą ne didesnę nei ketverių metų laisvės atėmimo bausmę ir, pritaikius BK 75 straipsnį, jos vykdymą atidėti arba taikyti BK 54 straipsnio 3 dalį ir paskirti

jam bausmę, nesusijusią su realiu laisvės atėmimu. Kasatorius skunde nurodo:

- 34.1. Teismai, pripažindami S. A. kaltu pagal BK 249 straipsnio 1 dalį, 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 4 dalį, 300 straipsnio 3 dalį, nesant jo veiksmuose šių nusikalstamų veikų sudėties, netinkamai aiškino bei taikė baudžiamąjį įstatymą ir nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, o apeliacinės instancijos teismas padarė ir esminius BPK 20 straipsnio 5 daliies, 305 straipsnio 1 daliies, 331 straipsnio 2 daliies pažeidimus.
- 34.2. Kasatorius, aptardamas BK 25 straipsnio 3, 4 dalių nuostatas, kasacinio teismo praktiką dėl nusikalstamo susivienijimo požymių nustatymo, nusikalstamo susivienijimo atribuojimo nuo organizuotos grupės, nurodo, kad teismai nepagrįstai konstatavo, jog egzistavo nusikalstamas susivienijimas ir S. A. dalyvavo jo veikloje. Kasatorius, ginčydamas teismų nustatytais aplinkybes ir dėstydamas savą įvykių versiją, nurodo, kad jis tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisme nuosekliai parodė, jog nedalyvavo, nesuprato ir negalėjo suprasti, kad dalyvauja nusikalstamo susivienijimo veikloje, niekada savęs neidentifikavo kaip nusikalstamo susivienijimo dalyvio. Priešingai nei konstatavo bylą nagrinėjė teismai, nusikalstamo susivienijimo požymiai nenustatyti, t. y. nenustatyti pastovūs tarpusavio ryšiai, aukštas organizuotumo lygis, hierarchinė struktūra, vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas, nuolatinių funkcijų atlikimas, vidinė drausmė ir pavedimų vykdymo kontrolė, narių susirinkimai, bendra kasa ir pan. Jokie bylos įrodymai, išskyrus atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu D. Š. ir T. T. parodymus, nepatvirtina, kad nusikalstamas susivienijimas, juolab ginkluotas, egzistavo ir kad S. A. dalyvavo jo veikloje. Nustatyta, kad S. A. ir kiti nuteistieji atliko atskirus ir pavienius veiksmus įgyjant, gabenant ir laikant netikrus dokumentus, grobiant didelės vertės svetimą turtą, jį realizuojant. Tačiau nuteistųjų veikimas atskirose nusikalstamos veikose gali būti vertinamas nebent kaip veikimas organizuota grupe. Kasatoriaus veiksmai – dviejų netikrų vilkikų ir puspriekabių valstybinių numerių komplektų įgijimas bei perdavimas D. Š. ir T. T. negali būti vertinami kaip jam priskirtų nuolatinių pareigų ir funkcijų vykdymas nusikalstamo susivienijimo veikloje. Kasatorius pažymi, kad neįrodytas ir nusikalstamos veikos, nustatytos BK 249 straipsnyje, subjektyvusis požymis – tiesioginė tyčia.
- 34.3. Dėl jo nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį kasatorius nurodo, kad nė vienoje iš jam inkriminuotų nusikalstamų veikų nedalyvavo ir apie jas nežinojo. Teismų išvados yra prieštaringes ir neatitinka bylos aplinkybių, nes teismai, nors pripažino, kad yra įrodyta, jog S. A. nedalyvavo darant nė vieną jam inkriminuotą nusikaltimą, remdamiesi jo, kaip tariamo nusikalstamo susivienijimo dalyvio, statusu, deklaratyviai nurodė, kad jis visgi atliko tam tikras funkcijas, susijusias su įvykdymomis nusikalstamomis veikomis. Kasatoriaus teigimu, jo vaidmuo buvo antraelis, jo pavieniai veiksmai pasireikšdavo jau po įvykdymo ir baigto nusikaltimo pagrobčių vilkikų, jų puspriekabių ar kitų materialinių daiktų gabenuimu Lietuvoje į saugojimo ar realizavimo vietas, apie įvykdytas vagystes ar pagrobą turtą jis sužinodavo

po jų ivykymo ir pagrobto turto pargabenimo į Lietuvą. Nekonkrečių kategoraius veiksmų dėl automobilių Lietuvoje nuvairavimo į nurodytą vietą ir galimo nusikalstamu būdu įgyto turto realizavimo užtikrinimo nepakanka konstatuoti, kad S. A. dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje ir padarė jam inkriminuotas vagystes. Pagal byloje nustatytas aplinkybes nuteistajam galėjo būti inkriminuotas nebent dalyvavimas organizuotos grupės veikloje. Tuo tarpu kasatoriaus nuteisimas dėl nusikalstamų veikų, nustatyti BK 25 straipsnio 4 dalyje, 300 straipsnio 3 dalyje, iš esmės yra pagrįstas ikiteisminio tyrimo metu neteisėtu būdu gautais jo paties parodymais. Jokie objektų vūs ir teisėtu būdu gauti įrodymai šių veikų padarymo nepagrindžia.

- 34.4. Teismai išvadas byloje padarė nesiėmę įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti, vertindami įrodymus padarė klaidą dėl jų turinio, rėmësi duomenimis, kurie dėl neatitinkies BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negaléjo būti pripažinti įrodymais, taip padarė esminius BPK 20 straipsnio 5 dalies pažeidimus. Teismai netinkamai vertino ir rėmësi suinteresuotų bylos baigtimi asmenų D. Š. ir T. T. parodymais, nes jie yra nepatikimi, gauti pažeidžiant BPK 179 straipsnio, 183 straipsnio 3 dalies nuostatas, abstraktūs, deklaratyvūs, pagrįsti tik spėjimais bei prielaidomis, be to, jų nepatvirtinta kiti bylos duomenys. Né vienas asmuo, kuriam inkriminuotas dalyvavimas nusikalstamo susivienijimo veikloje, neįvardijo aiškiai apibrėžtų S. A. pareigų ir funkcijų, nusikalstamo susivienijimo struktūra, narių funkcijos yra sumodeliuotos išimtinai tik remiantis D. Š. ir T. T. parodymais. Apeliacinės instancijos teismas rėmësi selektyviai atrinktais bylos duomenimis, kurie negaléjo būti pripažinti įrodymais.
- 34.5. S. A. parodymai, duoti 2013 m. kovo 1 d. įtariamojo apklausos metu (dėl kasos, atskirų asmenų duodamų nurodymų, transporto priemonių realizavimo, vagysčią, kuriose jis nedalyvavo, o tik sužinojo iš T. T. ir D. Š.), neatitinka BPK 20 straipsnio 1, 4 dalyse nustatytių įrodymų leistinumo reikalavimų, nes buvo išgauti neteisėtu būdu, ikiteisminio tyrimo pareigūnams spaudžiant duoti parodymus tam, kad paskirta kardomoji priemonė suėmimas nebebūtų tesiama ir būtų pakeista į švelnesnę kardomąją priemonę. Be to, iš 2013 m. kovo 25 d. įtariamojo S. A. apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją protokolo matyti, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas jo apklausos neatliko ir tik perkélé į protokolą ikiteisminio tyrimo pareigūno 2013 m. kovo 1 d. surašytą apklausos tekstą. Taip buvo pažeistas BPK 179, 188, 189 straipsnių nuostatos. Teismai, grįsdami nuosprendžius neteisėtai gautais ir užfiksuočiais parodymais, padarė esminius BPK 20 straipsnio nuostatų pažeidimus. Sie pažeidimai buvo nurodyti ir apeliaciniame skunde, tačiau apeliacinės instancijos teismas dėl jų iš esmės nepasisakė.
- 34.6. Ikiteisminio tyrimo metu atliekant S. A. kaip įtariamojo apklausą ne visada dalyvavo jo gynėjas, o apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nepripažino esminiu pažeidimu to, kad pirmosios instancijos teisme pasikeitus bylą nagrinėjančios teisėjų kolegijos sudėčiai BPK 276 straipsnio 5 dalies pagrin-

- du buvo perskaityti liudytojų parodymai, nors gynyba tam prieštaravo ir praše, kad liudytojai ir kaltinamieji būtų apklausti pakartotinais.
- 34.7. Kadangi su S. A. iš pagrobtos ir parduoto turto gautais pinigais nebuvo daliamas, jis pats tiesiogiai realizuojant pagrobtą turtą nedalyvavo ir dėl dalias nusikalstamų veikų jis yra išteisintas, teismai nepagrįstai konfiskavo iš jo 23 680 Eur. Kasatoriaus teigimu, išteisinus jį dėl visų jam inkriminuotų nusikalstamų veikų, būtų pagrindas panaikinti teismų sprendimus dėl turto konfiskavimo ir 303,65 Eur proceso išlaidų iš jo priteisimo.
- 34.8. Yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo, todėl kasatorius, prašydamas atsižvelgti į jo asmenybę apibūdinančius duomenis (prisipažino ir nuoširdžiai gailisi dėl visų jam žinomų nusikalstamų veikų, nepažeidė jam skirtų kardomų priemonių, nepadarė administracinių nusižengimų, turi darbą, šeimą, jo sveikatos būklę bloga), taip pat padarytus esminius proceso pažeidimus bei neteisėtai skirtą ir tėsiama ilgalaikį suėmimą, prašo paskirti jam ne didesnę nei ketverių metų laisvės atėmimo bausmę ir jos vykdymą atidėti arba taikyti BK 54 straipsnio 3 dalį ir neskirti realios laisvės atėmimo bausmės.
35. Kasaciniu skundu nuteistasis Ž. Š. prašo: panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl jo nuteisimo pagal BK 249 straipsnio 1 dalį ir dėl šios dalias priimti išteisinamąjį nuosprendį; panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl 2426,22 Eur proceso išlaidų išieškojimo iš jo Lietuvos kriminalinės policijos biuro naudai; panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl 12 950 Eur konfiskavimo iš jo; paskirti jam švelnesnę bausmę, nesusijusią su realiu laisvės atlikimu, taikant intensyviają priežiūrą ir papildomus teismo įpareigojimus; sudaryti sąlygas rūpintis globojamu senyvo amžiaus žmogumi. Kasatorius skunde nurodo:
- 35.1. Teismai nepagrįstai konstatavo, kad nuteistieji šioje byloje veikė kaip nusikalstamas susivienijimas. Kasatorius, aptardamas nusikalstamo susivienijimo ir organizuotos grupės požymius, jų panašumus ir skirtumus, teismų praktikos pavyzdžius, kuriuose asmenų grupių nusikalstamos veikos nekvafifikuotas kaip padarytos nusikalstamo susivienijimo, teigia, kad šioje byloje nenustatyti nusikalstamo susivienijimo požymiai – vadovaujančio asmens buvimas, hierarchiniai grupuotės narių ryšiai, tarpusavio pavaldumas, vidinė drausmė, bendra kasa, narių susirinkimai ir pan., neįrodyta, kad nuteistieji būtų save identifikavę kaip bendrai veikiančią nusikalstamą grupuotę, nenustatyti jokie nusikalstamų grupuočių įprastai turimi atributai, ir kad pagal byloje nustatytas aplinkybes atskiro nusikalstamos veikos padarytos veikiant organizuota grupe.
- 35.2. Teismai nepagrįstai konstatavo Ž. Š. veikoje esant nusikalstamos veikos, nustatytos BK 249 straipsnio 1 dalyje, požymius. Pirmosios instancijos teismas pašalino iš kaltinimo aplinkybę, kad Ž. Š. dalyvavo grupuotės dalyvių susirinkimuose, taikant operatyvinės veiklos metodus taip pat nesurinkta jokių duomenų apie jo kaltumą. Apklausiamas ikiteisminio tyrimo metu Ž. Š. savo kaltę pripažino tik dėl dalyvavimo vykdant vilkikų ir puspriekabių vagystes,

o i jo parodymus buvo perkelti atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės T. T. parodymai dėl nusikalstamo susivienijimo. Tuo tarpu apklausiamas teisiamajame posėdyje kasatorius dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje neigė. Pagrindiniai įrodymai, kuriais buvo grindžiamas kaltinimas pagal BK 249 straipsnį, yra atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės D. Š. ir T. T. parodymai, kurių nepatvirtina kiti įrodymai. Kasatorius, aptardamas šiu asmenų parodymus, teigia, kad teismai, jais patikėję, taip pat turėjo pripažinti, jog Ž. Š. nedalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje ir nesuvokė savęs kaip nusikalstamo susivienijimo dalyvio, nes nedalyvavo grupuotės susirinkimuose, nesprendė bendrų klausimų, nesitarė dėl nusikalstamų veikų, neplanavo jų, nedalyvavo rengiantis jas daryti, neatliko pasiruošimo darbų, neaprūpino jokiais nusikaltimų irankiais, nejtraukė į nusikalstamų veikų darymą kitų asmenų, nesidalijo pelno, nesinaudojo grupės finansine ar kitokia pagalba, tarp jo ir kitų nuteistųjų nebuvvo nuolatinių ryšių. Kasatoriaus teigimu, objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių, apibūdinančių asmenų grupę, visuma rodo, kad svetimo turto grobimus jis padarė dalyvaujančias organizuota grupe.

- 35.3. Bylos įrodymai patvirtina, kad atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu D. Š. ir T. T. atliko tipinius organizatorių veiksmus – organizavo Ž. Š. ir kitiems nuteistiesiems inkriminuotų atskirų nusikalstamų veikų vykdymą ir patys dalyvavo jas darant, duodami nurodymus bendriniukams vadovavo organizuotai grupei ir koordinavo jos veiklą, o kasatorius bei kiti asmenys atliko jiems priskirtas užduotis tiesiogiai dalyvaudami svetimo turto pagrobime ar padėdami tai daryti. Tačiau organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo organizatorius ir vadovas negali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39<sup>1</sup> straipsnį. D. Š. ir T. T. taip pat nebuvvo taikomas turto konfiskavimas, nors, kaip patys teigė, jie dalijosi pelna. Šios aplinkybės kelia abejonių minėtų asmenų parodymų patikimumu, ar siekdamai išvengti atsakomybės jie nedavė „reikalingų“ tyrimui parodymų.
- 35.4. Pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė BK 72 straipsnį, nuospredyje išdėstytais išvadas dėl turto konfiskavimo iš Ž. Š. grindė prielaidomis, nenurodė, kas sudaro konfiskuotiną 12 950 Eur sumą. Ikiteisminio tyrimo metu nenustatyti konkretūs duomenys, rodantys tokį praturtėjimą, jokio turto (ar pinigų) pas Ž. Š. nerasta, o kaltinime konfiskuotina suma nenurodyta. Pirmosios instancijos teismas tiesiog perraše prokuroro baigiamųjų kalbų metu nurodytas niekuo nepagrįstas sumas. Apeliacinių instancijos teismas į apeliaciniame skunde nurodytas aplinkybes neįsigilino ir tik formaliai pasiskė dėl konfiskavimo taikymo teisinio reguliavimo.
- 35.5. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai priteisė iš Ž. Š. Lietuvos kriminalinės policijos biuro naudai proceso išlaidas už transporto priemonių, paimtų iš įtariamujų, saugojimą, nes paimtos transporto priemonės nuosavybės teise priklauso kitiems asmenims, jis pats jokių transporto priemonių neturėjo, jomis nedisponavo ir nė viena iš jo nebuvvo paimta. Byloje nėra jokių sutarčių su automobilių saugojimo aikštélémis, kitų įrodymų, kad priteistos išlai-

- dos buvo realiai patirtos. Pirmosios instancijos teismas šių išlaidų pagrįsti nereikalavo ir minėtų aplinkybių netyrė.
- 35.6. Pirmosios instancijos teismas neatsižvelgė į visas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes ir paskyrė Ž. Š. per grieztą bausmę. Kasatorius, aptardamas jo asmenybę apibūdinančias aplinkybes, kurių, jo manymu, neįvertino teismas ir kurios rodo nuteistojo norą keistis, gyventi teisėtą socialinį gyvenimą, teigia, kad BK 178 straipsnio 3 dalies sankcijoje nustatytos laisvės atémimo bausmės paskyrimas, atsižvelgiant ir į ilgą baudžiamojo proceso trukmę, priestatirautų bausmės paskirčiai ir teisingumo principui (BK 54 straipsnio 3 dalis). Pirmosios instancijos teismas neteisingai nustatė, kad nėra Ž. Š. atsakomybė lengvinančios aplinkybės, nustatytos BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte, kad jis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir nuoširdžiai gailisi. Kasatoriaus įsitikinimu, teisingumo principas būtų igyvendintas ir bausmės tikslai pasiekti skiriant švelnesnę bausmę ir atidedant paskirtos laisvės atémimo bausmės vykdymą. Kasatoriaus teigimu, reali laisvės atémimo bausmė jam neskirtina ir dėl to, kad jis yra 75 metų močiutės globėjas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šios aplinkybės neįvertino.
36. Kasaciniu skundu nuteistojo V. V. gynėjas advokatas R. Aikevičius prašo: panaiinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalį dėl V. V. nuteisimo pagal BK 249 straipsnio 1 dalį ir šią bylos dalį jam nutraukti; V. V. padarytas aštuonias nusikalstamas veikas kvalifikuoti pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį ir, pritaikius BK 75 straipsnio 1 dalį, subendrintos bausmės vykdymą jam atidėti. Kasatorius skunde nurodo:
- 36.1. Nuteistojo V. V. veikoje nėra objektyviųjų ir subjektyviųjų nusikalstamos veikos, nustatytos BK 249 straipsnio 1 dalyje, požymių. Jokie objektyvūs bylos duomenys nepatvirtina, kad V. V. priklausė nusikalstamam susivienijimui ar ką nors žinojo apie jo veiklą. Pirmosios instancijos teismas pašalino iš kaltinimo didelę dalį požymių, kuriais buvo grindžiamas V. V. dalyvavimas nusikalstamame susivienijime, tačiau iš teismo nuosprendžio nėra aišku, kaip nuteistasis, nedalyvaudamas nusikalstamo susivienijimo dalyvių pasitarimuose, galėjo su jais iš anksto susitarti bendrai nusikalstamai veikai. V. V. dalyvavo atskirose vilkikų ir puspriekabių vagystėse, i kurias jি pakvietė T. T., jo vaidmuo vykdant vagystes buvo antraeilis, jis vykdė atskirus T. T. nurodymus, gavo atlyginimą bei suprato, kad T. T. ir yra vagysčių organizatorius. Taigi V. V. nesuprato ir negalėjo suprasti, kad dalyvauja nusikalstamo susivienijimo veikloje. Atsitiktinis prisijungimas prie nusikalstamo susivienijimo atskirų dalyvių daromos veikos, atskiras veiksmas, kad ir padarytas nusikalstamo susivienijimo naudai, apie jo veiklą neturint jokio supratimo, nesudaro pagrindo teigti, kad V. V. su nusikalstamo susivienijimo dalyviais siejo nuolatiniai ryšiai, todėl jo veika kvalifikotina kaip padaryta bendrinninkų arba organizuota grupe.
- 36.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė BPK 44 straipsnio 5 dalies, 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3 ir 5 dalių, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio

- 1 dalies nuostatas, nes skundžiamą nuosprendį motyvavo bendro pobūdžio teiginiais, nesusietais su konkretčiais apeliacinio skundo argumentais ir bylos aplinkybėmis, neatsakė į esminius nuteistojo V. V. apeliacinio skundo argumentus ir deklaratyviai pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms.
37. Kasaciniu skundu nuteistasis E. B. prašo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius ir bylą jam nutraukti. Kasatorius skunde nurodo:
- 37.1. Teismai neteisingai aiškino ir taikė BK 249 straipsnio 1 dalies nuostatas ir nukrypo nuo šiuo klausimu suformuotos kasacinio teismo praktikos. Kasatorius, aptardamas kasacinio teismo praktiką dėl nusikalstamo susivienijimo požymį nustatymo ir dėstydamas savą įvykių versiją, nurodo, kad jo veiksmuose nusikalstamo susivienijimo požymį nenustatyta. Pirma, nenustatyta, kad tarp jo ir nusikalstamo susivienijimo dalyvių būtų susiklostę nuolatiniai tarpusavio ryšiai. Pirmosios instancijos teismas pašalino iš kaltinimo aplinkybę, kad jis dalyvavo nusikalstamo susivienijimo dalyvių pasitarimuose, tai rodo, kad jis su nusikalstamo susivienijimo dalyviais nepalaikė nuolatinį ryšių. Antra, nustatyta, kad jis įvykdė pavienes vagystes, tačiau nebuvo pasiskirštęs užduotimis ir vaidmenimis su kitais nuteistaisiais. Trečia, nenustatyta nusikalstamos veikos planavimas ir aukštas organizuotumo lygis. Ketvirta, nenustatyta, kad E. B. suvokė priklausąs organizuotai nusikalstamai struktūrai, kurioje egzistuoja hierarchija, drausmė ir subordinacija. Priešingai, jis buvo nepriklausomas, galėjo laisvai pasirinkti, ar daryti nusikaltimus. Kasatorius pažymi, kad dalyvauti darant nusikalstamas veikas jis pradėjo po to, kai grupuotės nariai jau buvo padarę septynis nusikaltimus. Be to, grupuotės paskutinės nusikalstamos veikos padarytos praėjus septyniems mėnesiams po to, kai E. B. atsisakė daryti naujus nusikaltimus. Taigi, nesisteminges ir nenuolatinis bendravimas, nežinojimas apie naujų nusikaltimų darymą, susitarimo iš anksto daryti naujus nusikaltimus nebuvimas, naujų nusikaltimų darymas tik esant finansiniams poreikiui rodo, kad jo veiksmuose nėra nusikaltimo, nustatytu BK 249 straipsnio 1 dalyje, sudėties.
- 37.2. Kasatorius, aptardamas organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo panašumus bei skirtumus, nurodo, kad teismai netinkamai atribojo šias bendrininkavimo formas. Nesant išankstinio susitarimo daryti naujus nusikaltimus, E. B. veiksmai galėjo būti kvalifikuoti kaip atlikti veikiant organizuota grupe.
38. Kasaciniu skundu nuteistojo S. G. gynėja advokatė K. Česnauskienė prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl nuteistojo S. G. ir perduoti šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorė skunde nurodo:
- 38.1. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas įrodymus, apsiribojo abstrakčiu jų vertinimu ir padarė esminį BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų pažeidimą, kuris lémė ir netinkamą BK 249 straipsnio, 25 straipsnio 4 dalies, 178 straipsnio 3 dalies taikymą. Kasatorė, aptardama byloje surinktus įrodymus (kitų nuteistujų, atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu asmenų, liudytojų parodymus), teigia, kad jie nepatvirtina, jog nuteistasis S. G. dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje,

priešingai, šie įrodymai patvirtina, kad S. G. nepriklausė jokiai nusikalstamai grupuotei ir jam inkriminuotą nusikalstamą veiką nepadarė. Teismai, vertindami bylos įrodymus, nepagrįstai sureikšmino aplinkybę, kad vilkikų priekabos kartais buvo paliekamos šalia S. G. įmonės naudojamos teritorijos, neįvertinę kitų nuteistųjų bei liudytojų parodymų, kad nusikaltimams daryti buvo įsigytą sodyba, išsinuomotas angaras, o atgabentos priekabos tik kartais buvo pastatomos kartu su S. G. vilkikais. Teismų išvados, kad S. G. užduotis buvo suteikti teritoriją vogtoms priekaboms saugoti, paremtos prielaidomis, nes nenustatytą nei kam priklausė minėta teritorija, nei ar ji buvo saugoma. Vien tik aplinkybė, kad kratos S. G. įmonėje metu buvo rasti keturi kostiumai iš vogtos priekabos, nepatvirtina nusikalstamos veikos, nustatytos BK 249 straipsnyje, sudėties nuteistojo veikoje buvimo. Nors nuteistasis S. G. apeliaciniame skunde nurodė pirmosios instancijos teismo padarytus įrodymų vertinimo pažeidimus, apeliacinės instancijos teismas šių pažeidimų neištaisė, formaliai išnagrinėjo apeliacinį skundą ir padarė abstrakčias išvadas, paremtas spėjimais ar tik dalimi įrodymų.

- 38.2. S. G. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį nuteistas teismams padarius nepagrįstą išvadą, kad jo dalyvavimas nusikalstamo susivienijimo veikloje yra įrodytas. Kasatorė, aptardama kasacinio teismo praktiką dėl nusikalstamo susivienijimo požymių nustatymo, nesutinka su teismų išvadomis dėl nuolatinių nuteistojo S. G. tarpusavio ryšių su kitais nuteistaisiais, vaidmenų ir užduočių pasiskirstymo, bendros kasos buvimo. Kasatorės teigimu, byloje nesurinkta įrodymų, kad S. G. susitikinėjo, dalyvavo pasitarimuose ar kitaip dalyvavo vidinėje nusikaltelių organizacijoje, kad buvo kaip nors susijęs, priklausė ar vykdė funkcijas hierarchinėje valdymo struktūroje, nenustatytas jo statusas, nesurinkta jokių objektyvių duomenų, kad jis pokalbiais telefonu ar žinutėmis būtų bendravęs, tarėsis su kitais nuteistaisiais dėl nusikaltimų darymo. Neįrodyta ir tai, kokiomis aplinkybėmis S. G. prisijungė prie nusikalstamo susivienijimo bei kiek ilgai jam priklausė. Teismai neįvertino, kad vagystes vykdė nuolatiniai asmenys, o S. G. dėl dalies veikų yra išteisintas. Nors byloje nustatyta, kad S. G. išnuomojo A. B. vilkiką, realizavo pavogtą, tačiau lauke paliktą šaldytą tešlą, jam buvo atiduoti aštuoni darbiniai kostiumai, tačiau šios aplinkybės nepatvirtina, kad S. G. dalyvavo nusikalstamame susivienijime ir veikė bendram nusikalstamam tikslui. Iš nuosprendžių taip pat néra aišku, kokais įrodymais remiantis padaryta išvada, kad nuteistasis suvokė, jog priklauso nusikalstamam susivienijimui ir dalyvauja jo veikloje. Priešingai, iš liudytojo T. T. parodymų matyti, kad S. G. nežinojo ir negalėjo įtarti apie kitų nuteistųjų daromus nusikaltimus. Be to, nuteistasis nedalyvavo dalijant pinigus lygiomis dalimis.
- 38.3. Kasatorė, detaliai analizuodama atskirus S. G. inkriminuotų šešių puspriekabės ir puspriekabių-šaldytuvų vagysčių epizodus, ginčydama teismų byloje nustatytas aplinkybes, nurodo, kad byloje nesurinkta jokių objektyvių įrodymų, jog nuteistasis dalyvavo padarant nusikalstamas veikas, nustatytas BK 25 straipsnio 4 dalyje, 178 straipsnio 3 dalyje. Kasatorės teigimu, teismai

tinkamai nevertino kitų nuteistujų, liudytojų parodymų dėl šių nusikaltamos veikos epizodų visumos, netinkamai įvertino atleistą nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu D. Š. ir T. T. nepatikimus parodymus, kitus bylos įrodymus, byloje esančių prieštaravimų nevertino nuteistojo naudai, todėl padarė nepagrūstas išvadas dėl S. G. kaltės padarius minėtas nusikalstamas veikas įrodytumo.

39. Kasaciniu skundu nuteistojo D. B. gynėjas advokatas D. Svirinavičius prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria atmestas nuteistojo D. B. apeliacinis skundas, ir perduoti šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka arba panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl D. B. nuteisimo ir bylą jam nutraukti. Kasatorius skunde nurodo:
- 39.1. Apeliacinės instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek to buvo prašoma nuteistojo D. B. apeliaciniame skunde, savo išvadą tinkamai nemotyvavo, taip padarė esminius BPK 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 5 dalies pažeidimus. Nuteistasis D. B. apeliaciniame skunde nurodė, kad iš bylos duomenų ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžio nėra aišku, kokius konkrečiai nusikalstamus veiksmus jis atliko pagrobiant svetimą didelės vertės turtą ir kodėl priimant jam apkaltinamąjį nuosprendį buvo remtasi netiesioginiais įrodymais, t. y. nusikaltime nedalyvavusių ir tik abstrakčiai apie jį esą girdėjusių asmenų parodymais – nuteistojo S. A. parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo pareigūnui, ir liudytojo T. T. parodymais teisiama posėdyje, kuriuose niekaip nekonkretizuoti tariamo nusikaltimo dalyvio D. B. veiksmų. Apeliacinės instancijos teismas šių esminių apeliacinio skundo argumentų neišnagrinėjo ir, vertindamas minėtų asmenų parodymų patikimumą, nevertino jų pakankamumo pripažįstant D. B. kaltu.
- 39.2. Apeliacinės instancijos teismas padarė esminius BPK 20 straipsnio 1, 3, 4, 5 dalių, 192 straipsnio, 276 straipsnio nuostatų pažeidimus, nes, atmestamas nuteistojo D. B. apeliacinį skundą, nepagrūstai rēmësi nuteistojo S. A. parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo pareigūnui (kad esą D. Č. jam pasakė, jog Danijos Karalystėje D. B. ir D. U. pavogė puspriekabę su drabužiu kroviniu), kurių davimą S. A. paneigė teisiama posėdyje. Be to, teismas nepagrūstai rēmësi ir ikiteisminio tyrimo metu T. T. atlikto įtariamojo D. B. asmens atpažinimo iš fotonuotraukų protokolu, nes D. B. T. T. nebuvo parodytas atpažinti BPK 192 straipsnyje nustatyta tvarka. Kasatorius pažymi, kad apeliacinės instancijos teismas įrodymus vertino atskirai vieną nuo kito, neįvertino jų visumos ir nuteistojo D. B. apeliacinį skundą atmetė remdamasis prielaidomis.
- 39.3. Teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, nes nuteisė D. B. nesant jo veikoje jam inkriminuoto nusikaltimo sudėties. Kasatoriaus teigimu, byloje nenustatyta ir teismų nuosprendžiuose nenurodyta, kokius konkrečiai veiksmus atliko D. B. padarant jam inkriminuotą nusikalstamą veiką. Taip pat nesurinkta, neišnagrinėta ir teismų nuosprendžiuose nenurodyta jokių tiesioginių įrodymų, kurie patvirtintų D. B. dalyvavus padarant jam inkriminuotą nusikalstamą veiką.

40. Kasaciniu skundu nuteistasis E. P. prašo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius ir byla jam nutraukti. Kasatorius skunde nurodo:
- 40.1. Teismai, pripažindami jį kaltu pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, 297 straipsnio 1 dalį nesant jo veiksmuose šių musikalstamų veikų sudėties, netinkamai aiškino bei taikė baudžiamąjį įstatymą ir nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos.
- 40.2. Teismai be jokio teisino pagrindo konstatavovo, kad E. P. gauti elektroniniai duomenys apie vilkikus ir puspriekabes, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus ir naudotojus sudaro tarnybos paslaptį. Informacija, už kurios atskleidimą šioje byloje jis nuteistas pagal BK 297 straipsnio 1 dalį, negali būti laikoma tarnybos paslapčiai, nes nepatenka į Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nurodytą baigtinę sąrašą duomenų, kurie laikomi tarnybos paslapčiai. Teismai neįvertino, kad analogiškais duomenimis disponuoja daugelis subjektų (draudimo bendrovė, valstybės įmonės „Regitra“ darbuotojai, dalis duomenų yra prieinami viešai). Kaltinime nurodytuose kituose norminiuose teisės aktuose taip pat nėra įtvirtinta, kokie registrų ar informacinių sistemų duomenys sudaro tarnybos paslaptį. Kasatoriaus teigimu, iš Vidaus reikalų informacinės sistemos centrinio duomenų banko jo gauti duomenys nebuvu įslaptinti, norint su jais susipažinti nebuvu reikalinas leidimas dirbtį ar susipažinti su įslaptinta informacija, šie duomenys nebuvu pažymėti slaptumo žyma „Riboto naudojimo“. Priešingai nei nuosprendyje nurodė apeliacinės instancijos teismas, byloje nėra duomenų, kad kasatoriaus atlirkas duomenų per davimas būtų sutrikdės tinkamą svarbių valstybės institucijų funkcijų atlikimą, jo veiksmai gali būti traktuojami tik kaip vidas taisyklių pažeidimas, bet ne kaip baudžiamasis nusižengimas. Be to, su nuteistojo E. P. pozicija, kad jo veiksmuose nėra baudžiamojo nusižengimo, nustatyto BK 297 straipsnio 1 dalyje, sudėties, savo baigiamojoje kalboje apeliacinės instancijos teismo posėdyje sutiko ir valstybinis kaltintojas. Analogiškoje situacijoje, kai valstybės tarnautojas – policijos patrulis policijos duomenų bazėje tikrino, rinko ir teikė tarnybinę informaciją apie privatų asmens gyvenimą, Kauno apygardos teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1-210-327/2013 ir Lietuvos apeliacinis teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-339/2014 konstatavovo, kad tokie veiksmai nėra laikomi tarnybos paslapčies atskleidimu.
- 40.3. Pripažinus, kad iš Vidaus reikalų informacinės sistemos centrinio duomenų banko gauti duomenys apie vilkikus, puspriekabes nėra tarnybos paslaptis, nėra pagrindo konstatuoti ir BK 228 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėties. Tokia išvada atitinka kasacinio teismo suformuluotą praktiką iš esmės analogiškoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76-222/2016. Kasatoriaus teigimu, nenustatytas ir nusikalstamos veikos, nurodytos BK 228 straipsnio 2 dalyje, būtinasis turtinės ar asmeninės naudos požymis. Byloje nenustatyta, kad E. P. veikė siekdamas turtinės naudos ar kad dėl tariamo piktnaudžiavimo tarnyba ir tariamos tarnybinę paslaptį sudarančios informacijos atskleidimo būtų gavęs turtinę naudą. Tai, kad iš nuteistojo S. A. gaudavo alkoholinio gėrimo butelį ar kitą smulkmeną, negalima laikyti

atsiskaitymu, nes juos siejo draugiški santykiai, vienas kitam padėdavo. Byloje taip pat nėra objektyvių, neginčijamų duomenų, kad dėl E. P. veiksmų valstybė būtų patyrusi didelę žalą. Kasatorius pažymi, kad šioje byloje neturtingo pobūdžio žalos padariniai yra išvestiniai iš baudžiamojo nusižengimo, nustatytu BK 297 straipsnio 1 dalyje, todėl nėra pagrindo teigti, kad jam inkriminuota veika pagal savo pavojingumą galėjo sukelti daug sunkesnius padarinius, kvalifikuojančius ją pagal BK 228 straipsnį. Be to, E. P. pareigos nėra tokios svarbios ir reikšmingos, kad jo veiksmais, neteisėtai gaunant ir perduodant duomenis, kurie nėra tarnybos paslaptis, būtų padaryta didelę žala. Dėl jo kaip valstybės tarnautojo poelgio nesutriko normali valstybės veikla ir nebuvo pakirstas pasitikėjimas valdymo tvarka, niekieno konstitucinės teisės nebuvo suvaržytos, taigi negalima teigti, kad E. P. savo veiksmais diskreditavo ir iškraipė Lietuvos policijos paskirtį, policijos pareigūno vardą, sumenkino valstybės tarnybos autoritetą bei įvaizdį visuomenėje ir padarė didelę neturtinę žalą Lietuvos Respublikos valstybei.

- 40.4. Teismai, atidėdami kasatoriui paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą maksimaliam trejų metų terminui, kuris, atsižvelgiant į išskirtinai teigiamą jo asmenybę, yra neproporcingai ilgas, įpareigojant neišvykti iš gyvenamosios vietas miesto ribų be nuteistojos priežiūrą vykdančios institucijos leidimo, netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą.
41. Kasaciniu skundu Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras Z. Tuliševski prašo: pakeisti Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio bei Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendžio dalis dėl bausmių nuteistiesiems A. B., T. B., S. A., Ž. Š., E. B., S. G., V. V., J. J., S. L., K. P., A. K., E. P. ir paskirti jiems šias bausmes:

A. B.:

- pagal BK 249 straipsnio 3 dalį – šešiolikos metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabė su dražiaisiais „Bullock Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – ketverių metų septynių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės su plieno kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų penkių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – penkerių metų dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – šešerių metų trijų mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – šešerių metų aštuonių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Koegel“ vagystė) – septynerių metų trijų mėnesių laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Schmitz“ vagystė) – septynerių metų aštuonių mėnesių laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabių „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, puspriekabės-šaldytuvu vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabės „Schmitz“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkikų „Volvo“ su pus-priekabe, puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje ir VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe vagystė Belgijos Karalystėje, puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ vagystė Belgijos Karalystėje ir puspriekabės „Koegel“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe ir puspriekabės-šaldytuvu vagystė Belgijos Karalystėje) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskeltini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ su pus-priekabe „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ su puspriekabe „Schmitz“ vagystė VFR) – aš-tuonerių metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriekabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“, puspriekabės ir pus-priekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikaltimus (26 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą devyniolikos metų laisvės atémimo bausmę, pusę bausmės laiko atliekant kalėjime, o likusią dalį – pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į paskirtos bausmės laiką įskaityti laikinojo su-laikymo ir suémimo laiką nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2017 m. kovo 2 d. ir nuo 2017 m. kovo 15 d. iki 2017 m. gruodžio 11 d.

T. B.:

– pagal BK 249 straipsnio 3 dalį – penkiolikos metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių su dra-bužiais „Bullock Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – ketverių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės su plieno kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų penkių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – penkerių metų dešimties mėnesių laisvės até-mimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – šešerių metų trijų mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – šešerių metų aštuonių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Koegel“ vagystė) – septynerių metų trijų mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Schmitz“ vagystė) – septynerių metų aštuonių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės até-mimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. (*duomenys neskeltini*)) vagystė) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriešabių „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriešabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriešabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, puspriešabės-šaldytuvu vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriešabės „Schmitz“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkikų „Volvo“ su puspriešabė, puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje ir VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su puspriešabė vagystė Belgijos Karalystėje, puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ vagystė Belgijos Karalystėje ir puspriešabės „Koegel“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su puspriešabė ir puspriešabės-šaldytuvu vagystė Belgijos Karalystėje) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė Belgijos Karalystėje) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ su puspriešabė „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ su puspriešabė „Schmitz“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriešabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“, puspriešabės ir puspriešabės-šaldytuvu vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstimus (26 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą aštuoniolikos metų laisvės atėmimo bausmę,

pusę bausmės laiko atliekant kalėjime, o likusią dalį – pataisos namuose.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, į paskirtos bausmės laiką iškaityti laikinojo su-laikymo ir suėmimo laiką nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2017 m. kovo 2 d. ir nuo 2017 m. kovo 15 d. iki 2017 m. gruodžio 11 d.

S. A.:

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – devynerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pusprieškabių su drabužiais „Bullock Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – ketverių metų penkių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pusprieškabės „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – ketverių metų devynių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pusprieškabės su plieno kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų vieno mėnesio laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pusprieškabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – penkerių metų penkių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pusprieškabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų devynių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-prieškabės „Koegel“ vagystė) – šešerių metų vieno mėnesio laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-prieškabės „Schmitz“ vagystė) – šešerių metų penkių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pusprieškabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – šešerių metų devynių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (pusprieškabių-šaldytuvu „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – septynerių metų vieno mėnesio laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-prieškabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė) – septynerių metų penkių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-prieškabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – septynerių metų devynių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-prieškabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, pusprieškabės-šaldytuvo vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-prieškabės „Schmitz“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-prieškabe vagystė Belgijos Karalystėje, pusprieškabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ vagystė Belgijos Karalystėje ir puspriekabės „Koegel“ vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausme;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ su pus-priekabe „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ su puspriekabe „Schmitz“ vagystė VFR) – aš-tuoneriu metu laisvės atėmimo bausme;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriekabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“, puspriekabės ir puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – aštuoneriu metu laisvės atėmimo bausme.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstamus (17 nusikalstamų veikų), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą trylikos metų laisvės atémimo bausmę, ją atliekant pataisos namuose.

Į bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2012 m. kovo 2 d. iki 2013 m. kovo 26 d.

Ž. Š.

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – devyneriu metu laisvės atėmimo bausme;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvu „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – ketverių metų keturių mėnesių laisvės atėmimo bausme:

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – ketveriu metu septyniu mėnesiu laisvės atėmimo bausme;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriekabės „Koegel“ vagystė) – ketveriu metu dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausme;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės „Schmitz“ vagystė) – penkerių metu vieno mėnesio laisvės atėmimo bausme;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų keturių mėnesių laisvės atėmimo bausme;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė) – penkerių metų septynių mėnesių laisvės atėmimo bausme;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) vagystė) – penkerių metų dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausme;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – penkerių metų dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausme;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabių „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – šešerių metų vieno mėnesio laisvės atėmimo bausme;

- pagal BK 25 straipsnio 4 dali, 178 straipsnio 3 dali (yilkiko „Scania“, pusprie-

kabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – šešerių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priekabės-šaldytuvo „Koegel“ vagystė) – šešerių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – šešerių metų dešimties mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkikų „Volvo“ su pus-priekabe, puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje ir VFR) – septynerių metų vieno mėnesio laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe vagystė Belgijos Karalystėje, puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – septynerių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ su pus-priekabe ir puspriekabės-šaldytuvo vagystė Belgijos Karalystėje) – septynerių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo“ su pus-priekabe „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ vagystė VFR) – septynerių metų dešimties mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriekabės ir puspriekabės-šaldytuvo vagystė VFR) – aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą aštuonerių metų laisvės atémimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstimus (15 nusikalstamų veikų), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą dylikos metų laisvės atémimo bausmę, ją atliekant pataisos namuose.

Į bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo ir suémimo laiką, t. y. nuo 2012 m. kovo 30 d. iki 2012 m. rugsėjo 27 d.

V. V.:

– pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – devynerių metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvo „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – ketverių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės su plieno kroviniu vagystė VFR) – ketverių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – ketverių metų dešimties mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvu „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – penkerių metų vieno mėnesio laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabės „Schmitz“ vagystė VFR) – penkerių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriekabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, puspriekabės-šaldytuvu vagystė VFR) – penkerių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą penkerių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstimus (6 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridendant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą vienuolikos metų laisvės atémimo bausmę, ją atliekant pataisos namuose.

Į bausmės laiką iškaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2012 m. kovo 30 d. iki 2013 m. birželio 28 d.

E. B.:

– pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – devynerių metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – ketverių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė VFR) – ketverių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – ketverių metų dešimties mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabių „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – penkerių metų vieno mėnesio laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – penkerių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriekabės-šaldytuvu „Koegel“ vagystė) – penkerių metų septynių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė Belgijos Karalystėje, puspriekabės-šaldytuvu vagystė VFR) – penkerių metų dešimties mėnesių laisvės atémimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą penkerių metų dešimties mėnesių laisvės atémimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstimus (7 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridendant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą vienuolikos metų laisvės atémimo bausmę, ją atliekant pataisos namuose.

Į bausmės laiką iškaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2012 m. balandžio 25 d. iki 2016 m. liepos 25 d.

S. G.:

- pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – devynerių metų laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčiu su drabužiais „Bulloch Gladiator“ vagystė Danijos Karalystėje) – ketverių metų keturių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčių-šaldytuvu „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – ketverių metų septynių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčių-šaldytuvu „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – ketverių metų dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčių-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė VFR) – penkerių metų vieno mėnesio laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčių-šaldytuvu „Schmitz“ su maisto produktų kroviniu vagystė VFR) – penkerių metų keturių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabčių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – penkerių metų dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą penkerių metų dešimties mėnesių laisvės atėmimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstimus (6 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą vienuolikos metų laisvės atėmimo bausmę, ją atliekant pataisos namuose.

I bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2012 m. balandžio 3 d. iki 2013 m. liepos 25 d.

J. J.:

- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabčių „Van Hool“ ir „Schmitz“ vagystė) – ketverių metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“, pus-priešabčių „Stas“ ir „Schmitz“ vagystė) – ketverių metų keturių mėnesių laisvės atėmimo bausmę;
- pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir pus-priešabčių-šaldytuvu „Koegel“ vagystė) – ketverių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą ketverių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstimus (3 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą bausmę šešerius metus laisvės atėmimo, ją atliekant pataisos namuose.

Į bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2013 m. liepos 22 d. iki 2016 m. spalio 22 d. ir nuo 2017 m. gegužės 29 d. iki 2017 m. liepos 14 d. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 9 dalimi, įskaityti pagal Belgijos Karalystės teismo 2012 m. sausio 16 d. nuosprendį atliktą bausmę.

S. L., panaikinus BK 75 straipsnio taikymą:

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“ su puspriekabe-šaldytuvu „Schmitz“, vilkiko „Mercedes“ vagystė VFR) – ketverių metų dviejų mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Volvo FH 440“, puspriekabės „Koegel“ su lauko kepsninėmis, vilkiko „Volvo“, puspriekabės ir puspriekabės-šaldytuvu vagystė VFR) – ketverių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 3 dalį – trejų metų dviejų mėnesių laisvės atémimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1, 2 punktais, teismo paskirtas bausmes pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį subendrinti apėmimo būdu, griežtesne bausme apimant švelnesnę, ir paskirti subendrintą ketverių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo už atskirus nusikalčius paskirtas bausmes subendrinti dalinio sudėjimo būdu, prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą bausmę ketverius metus septynis mėnesius laisvės atémimo, ją atliekant pataisos namuose. Iš bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo laiką.

K. P., panaikinus BK 75 straipsnio taikymą:

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė VFR) – ketverių metų dviejų mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabių-šaldytuvų „Koegel SV 24“ vagystė VFR) – ketverių metų keturių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriekabės-šaldytuvu „Schmitz“ vagystė) – ketverių metų šešių mėnesių laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (vilkiko „Scania“ ir puspriekabės „Schmitz“ vagystė VFR) – ketverių metų aštuonių mėnesių laisvės atémimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą ketverių metų aštuonių mėnesių laisvės atémimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalčius (4 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies pridedant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą bausmę šešerius metus laisvės atémimo, ją atliekant pataisos namuose.

Iš bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2012 m. balandžio 18 d. iki 2012 m. birželio 19 d.

A. K., panaikinus BK 75 straipsnio taikymą:

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriekabės „Koegel“ su BMW varikliais vagystė VFR) – ketverių metų laisvės atémimo bausmę;

– pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 178 straipsnio 3 dalį (puspriešabės-šaldytuvo „Schmitz“ vagystė VFR) – ketverių metų vieno mėnesio laisvės atémimo bausmę.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 4 dalimis (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2007 m. liepos 21 d.), teismo subendrintą ketverių metų vieno mėnesio laisvės atémimo bausmę subendrinti dalinio sudėjimo būdu su bausmėmis, paskirtomis už atskirus nusikalstimus (2 nusikalstamos veikos), prie griežtesnės bausmės iš dalies prideinant švelnesnę bausmę, ir paskirti galutinę subendrintą bausmę ketverius metus du mėnesius laisvės atémimo, ją atliekant pataisos namuose.

Į bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2012 m. gegužės 29 d. iki 2012 m. gegužės 31 d., nuo 2014 m. balandžio 9 d. iki 2016 m. balandžio 8 d., nuo 2016 m. lapkričio 22 d. iki 2017 m. kovo 24 d.

E. P., panaikinus BK 75 straipsnio taikymą:

– pagal BK 228 straipsnio 2 dalį – trejų metų šešių mėnesių laisvės atémimo bausmę. Į bausmės laiką įskaityti laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką.

Kitą Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendžio dalį palikti nepakeistą.

Kasatorius skunde nurodo:

- 41.1. Teismų nuosprendžiai dėl nuteistiesiems paskirtų bausmių keistini dėl netinkamai pritaikytų BK bendrosios dalies normų (BK 41 straipsnio, 54 straipsnio 1, 2 dalys, 61 straipsnio 1, 2 dalys) ir dėl to neteisingai paskirtų bausmių – teismai nepagrįstai paskyrė nuteistiesiems A. B., T. B., S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G., A. K., J. J., K. P., S. L. per švelnias laisvės atémimo bausmes ir nepagrįstai atidėjo paskirtų laisvės atémimo bausmių vykdymą A. K., K. P., S. L. bei E. P.
- 41.2. Vertinant teismų sprendimus teismų praktikos kontekste, tiek pirmosios instancijos teismas skirdamas nuteistiesiems bausmes, tiek apeliacinės instancijos teismas jas švelnindamas nesilaikė bausmių skyrimo taisyklių, įtvirtintų BK 41 straipsnio 2 dalyje, 54 straipsnio 2 dalyje, 61 straipsnio 1, 2 dalyse, šias normas taikė selektyviai, pirmenybę teikdami nuteistųjų interesams, todėl nuteistiesiems paskirtų, o vėliau sušvelnintų bausmių dydžiai neatitinka padarytų nusikalstamų veikų ir pačių nuteistųjų pavojingumo ir tai lémė bausmės paskirties turinio iškraipymą.
- 41.3. Pirmosios instancijos teismas visų bausmei skirti reikšmingų aplinkybių iš esmės neaptarė, pateikė deklaratyvaus pobūdžio formuluotes, kurios neatitinka bausmės individualizavimo, proporciningumo ir teisingumo principų, bei paskyrė per švelnias, nuteistiesiems inkriminuotų nusikalstamų veikų sankcijų vidurkių nesiekiančias bausmes, o apeliacinės instancijos teismas, dar labiau švelnindamas nuteistiesiems paskirtas laisvės atémimo bausmes (atidėdamas jų vykdymą), teisingumo principio įgyvendinimą vertino vienpusiškai, suabsoliutino baudžiamojo proceso ilgą trukmę, kitas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes vertino per šios aplinkybės prizmę, ir nors buvo aptartos tiek nuteistuosius, tiek jų padarytus nusikalstimus apibūdinančios aplinkybės, jų svarba, nepaisant proporciningumo

principo, teismo buvo paneigta atsižvelgiant į nuteistujų baudžiamojos proceso metu patirtus suvaržymus.

- 41.4. Apeliacinės instancijos teismas, nuteistiesiems nusikalstamo susivienijimo vadovams ir organizatoriams T. B., A. B. pagal BK 249 straipsnio 3 dalį ir už dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje Ž. Š. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskirdamas švelnesnes, nei straipsnių sankcijose nustatyta, bausmes, netinkamai taikė BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas – nors baudžiamasis procesas šioje byloje buvo ilgas, o nuteistieji T. B. ir A. B. ilgą laiką buvo suimti, tačiau šios aplinkybės, nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste, nelaikytinos išimtinėmis, lemiančiomis švelnesnių, nei įstatymas nustato, bausmių paskyrimą nuteistiesiems. Teismas teisingumo principo įgyvendinimą aiškino atsižvelgdamas tik į nuteistųjų interesus, suabsoliutino ilgo baudžiamojos proceso trukmės įtaką skirtinų bausmių dydžiui ir paskyrė bausmes, kurios aiškiai neatitinka veikų ir asmens pavojingumo.

41.5. Baudžiamasis procesas, išskaitant ikiteisminį tyrimą bei bylos nagrinėjimą teismuose, truko šešerius metus ir devynis mėnesius, tačiau šis laikotarpis buvo nulemtas objektyvių ir pateisinamų priežasčių – tam įtakos turėjo apeliacinės instancijos teismo nurodytos, tačiau kaip visuma tinkamai neįvertintos aplinkybės, būtent – bylos sudėtingumas ir didelė jos apimtis, nuteistųjų elgesys, proceso poveikis jiems ir institucijų veiksmai organizuojant baudžiamąjį procesą. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad nors ir buvo dėtos pastangos sklandžiam bylos nagrinėjimui užtikrinti, tačiau jos buvo nepakankamos, o baudžiamojos proceso trukmė neoptimali. Vertinant skundžiamo nuosprendžio turinį, apeliacinės instancijos teismas optimalumo ir pakankamų pastangų reikalavimus atitinkantį baudžiamąjį procesą būtų pripažinęs tik tuo atveju, jeigu bylai nagrinėti BPK 222 straipsnio nustatyta tvarka būtų paskirtas atsarginis teisėjas, o gynėjai nebūtų užimti kitose bylose. Nors baudžiamojos proceso optimalumo, kaip ir kitų vertinamuų kriterijų, aiškinimas priklauso teismo diskrecijai, tačiau teismas turėjo vadovautis ne tik nuteistųjų interesais, bet ir proporcingumo principu, atsižvelgti į analogiško pobūdžio baudžiamosiose bylose teismų pateiktas išvadas dėl valstybės institucijų indėlio siekiant užtikrinti operatyvų baudžiamąjį procesą. Teismų praktikoje analogiško pobūdžio bylose (dėl nusikalstamų susivienijimų padarytų nusikaltimų), kuriose taip pat analizuota baudžiamojos proceso trukmė, nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismo akcentuotas posėdžių atidėjimas dėl gynėjų ir nuteistųjų nedalyvavimo buvo pripažintas tokiu baudžiamuji bylų nagrinėjimo ypatumu, bet ne besalygiška aplinkybe, patvirtinančia valstybinių institucijų neveiklumą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-171-1073/2018, 2K-281-942/2018). Be to, baudžiamojos byloje, kurioje nagrinėti organizuotos grupės padaryti sunkūs ar labai sunkūs nusikaltimai, septynerius metus trukęs baudžiamasis procesas, du kartus pasikeitusi bylą nagrinėjusio teismo sudėtis, gynėjų bei nuteistųjų neatvykimas į teismo posėdžius, bylą nagrinėjusio teisėjo ligos, suplanuotos teisėjų atostogos ir jų užimtumas kitose baudžia-

mosiose byloose nebuvo pripažinta aplinkybėmis, dėl kurių baudžiamasis procesas neatitiko optimalumo kriterijaus (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203-895/2017).

- 41.6. Pažymėtina, kad jau pirmosios instancijos teisme buvo imtasi papildomų priemonių, skirtų optimaliai baudžiamojo proceso trukmei užtikrinti: 2013 m. spalio 23 d. buvo kreiptasi į Nacionalinę teismų administraciją dėl būtinybės valstybinį kaltinimą palaikantiems prokurorams, proceso dalyvių gynėjams bei bylą nagrinėjantiems teisėjams sudaryti sąlygas šią baudžiamąją bylą nagrinėti ir joje dalyvauti pirmumo tvarka. Analogiško turinio prašymas buvo pateiktas ir 2014 m. birželio 13 d. Nors tiek proceso dalyviams, tiek teismų sistemai buvo pranešta apie būtinybę šią bylą išnagrinėti kuo greičiau, tačiau teismo posėdžiai buvo atidedami. Detaliai ir chronologiskai apžvelgus teismo posėdžių, vykusių 2013 m. spalio 21 d. – 2017 m. gegužės 22 d., atidėjimo priežastis, matyti, kad dažniausios teismo posėdžių atidėjimo priežastys buvo susijusios su nuteistųjų, gynėjų ar liudytojų neatvykimu. Taigi dauguma jų buvo atidėta dėl pačių nuteistųjų ir jų gynėjų kaltės. Tieki nuteistieji, tiek gynėjai, būdami supažindinti su baudžiamosios bylos prioritetine reikšme, ėmési veiksmų, kurie sudarė kliūtis operatyviam bylos nagrinėjimui, – sistemingai neatvykdavo į teismo posėdžius, apie neatvykimą nepranešdavo arba tai padarydavo prieš pat teismo posėdį, teismo posėdžių metu ēmési veiksmų, lėmusių posėdžių atidėjimą (nurodė apie nejteiktą kaltinamąjį aktą, inicijav'o teismo psichiatrinės ir psichologinės ekspertizės atlikimą, pasikeitus teisėjų kolegijai, nesant būtinybės, reikalavo bylą nagrinėti iš naujo). Šios aplinkybės patvirtina tiesioginį nuteistųjų ir jų gynėjų suinteresuotumą ilgesne baudžiamojo proceso trukme.
- 41.7. Apeliacine tvarka baudžiamąją bylą nagrinėjusi teisėjų kolegija nepakankamai išanalizavo priežastis, lėmusias teismo posėdžių atidėjimą; šis klausimas buvo aptartas paviršutiniškai, nuteistųjų interesų kontekste, abstrakčiai atkreipiant dėmesį į nepakankamas pirmosios instancijos teismo pastangas bylą nagrinėti operatyviau, nors pirmosios instancijos teismas ēmési pakankamų priemonių procesui paspartinti – dėl neatvykusių nuteistųjų ir liudytųjų buvo priimami sprendimai juos atvesdinti, nepavykus to padaryti – griežtinamos nuteistiesiems taikomas kardomosios priemonės, gynėjams dėl pateisinamų priežasčių neatvykus į teismo posėdžius, skiriamos baudos, iš anksto buvo derinamos būsimos teismo posėdžių datos, proceso dalyviams nuolat buvo pramenama apie prioritetenę bylos reikšmę, o procesiniai veiksmai, išskaitant ir tuos, kurie buvo atlikti pasikeitus teisėjų kolegijos sudėčiai, atitiko BPK nustatytus optimalumo ir operatyvumo reikalavimus. Be to, pirmosios instancijos teismas buvo pakankamai aktyvus ir paskelbtų pertraukų metu nagrinėjo teisme gautus įvairaus pobūdžio nuteistųjų, jų gynėjų ir kitų proceso dalyvių prašymus. Visų šių aplinkybių kontekste akivaizdu, kad pirmosios instancijos teismui organizuojant bylos nagrinėjimą nebuvo nustatyta jokių nepagrįstų delsimų, priešingai, teismas, siekdamas užtikrinti kuo greitesnį ir efektyvesnį teismo procesą, ēmési visų BPK nurodytų akty-

vių veiksmų, todėl pagrindo proceso organizavimą pripažinti netinkamu bei bausmes BK 54 straipsnio 3 dalies pagrindu švelninančiu nėra.

- 41.8. Negalima paneigti, kad nuteistieji A. B. ir T. B. iki apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo buvo suimti penkerius metus ir dešimt mėnesių, tačiau na grinėjamos baudžiamosios bylos kontekste kardomosios priemonės – suėmimo – termino įtaka nuteistiesiems skirtinų bausmių dydžiui buvo pakankamai įvertinta prokuroro tiek pirmosios instancijose teisme baigiamujų kalbų metu, tiek jo apeliaciniame skunde ir, priešingai, ši aplinkybė teismų buvo iškreiptai aptarta, argumentuojant būtinybę bet kokiu būdu, priešingai teisingumo principo turiniui, kompensuoti nuteistųjų baudžiamojo proceso metu patirtus suvaržymus. Nuteistiesiems skirtinų bausmių sumažinimas iki tokio dydžio, kuris iš esmės, iškaičius kardomojo kalinimo metu išbūtą laiką, lemtų beveik visišką jiems paskirtų bausmių įvykdymą, neatitinka tiek įstatyme nustatytos bausmės paskirties, tiek nuteistųjų ir jiems inkriminuotų nusikalstamų veikų pavojingumo.
- 41.9. Nusikalstamo susivienijimo daromi nusikaltimai kelia pavojų svarbiausioms valstybės saugomoms vertybėms, o ypač švelnių, šiuo atveju – švelnesnių, nei nustatyta BK straipsnio sankcijoje, bausmių nuteistiesiems paskyrimas ne tik užkerta kelią įgyvendinti bausmės paskirtį, bet ir iš esmės visuomenėje suformuoja nebaudžiamumo principą. Tai reiškia, kad ilgai trunkančiose baudžiamosiose bylose nusikalstamo susivienijimo vadovams, organizatoriams ar jų dalyviams apkaltinamuoju nuosprendžiu paskiriant bausmes, švelnesnes nei už jiems inkriminuotus nusikaltimus nustatyta baudžiamajame įstatyme, vi suomenėje suformuojama nuomonė, kad veikiant pavojingiausia bendrininkavimo forma ir imantis kryptingų veiksmų, skirtų baudžiamajam procesui užtęsti, kaltininkai iš esmės gali išvengti realios bausmės. Akivaizdu, kad tokios pirmosios instancijos teismo paskirtos ir apeliacinės instancijos teismo sumažintos bausmės taikymas iškraipo tiek bausmės paskirtį, tiek šiuo klau simu valstybės formuojamą baudžiamąją politiką.
- 41.10. BK 54 straipsnio 3 dalies taikymo kontekste svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismas, aptardamas nusikalstamo susivienijimo vadovų ir organizatorių asmenybių ir jų padarytų nusikalstamų veikų pavojingumą, išsamiai šių aplinkybių kaip visumos neįvertino. Priešingai, skundžiamame nuosprendyje buvo akcentuota vienintelė aplinkybė, lemianti mažesnį šių asmenų pavojingumą, – nusikalstamo susivienijimo veikloje nebuvu nau doti šaunamieji ginklai, o jų padaryti nusikaltimai buvo išimtinai turtinio pobūdžio. Nors teismas nurodė, kad nuteistieji A. B. ir T. B. organizavo šau namaisiais ginklais disponuojančio nusikalstamo susivienijimo veiklą ir jai vadovavo, įvykdė dvidešimt šešis sunkius turtinius nusikaltimus, anksčiau buvo teisti užsienio valstybėse, nedirbo, tačiau iš esmės šių aplinkybių visumos reikšmė buvo paneigta vienintelės aplinkybės, būtent – neva nedidelio nusikalstamo susivienijimo pavojingumo. Su šia apeliacinės instancijos teismo išvada negalima sutikti. Teismas visiškai neįvertino nuteistiesiems inkriminuoto BK 249 straipsnyje nurodyto nusikaltimo išskirtinio pavojingumo,

kuris pabrėžiamas ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas), kuria remiantis apibendrintai galima teigti, jog jau pats dalyvavimo nusikalstamo susivienijimo veikloje, nepadarius konkretaus nusikaltimo, faktas baudžiamojos įstatymo leidėjo yra kriminalizuotas ir pripažintas atskiru nusikaltimu, keliančiu ypač didelę grėsmę ne tik tam objektui, iš kurį, darydami konkretius nusikaltimus, kėsinasi nusikalstamo susivienijimo nariai, bet ir visuomenės saugumui. Įstatymu leidėjas BK 249 straipsnį įtvirtino XXXV skyriuje – „Nusikaltimai visuomenės saugumui“, priskirdamas šį nusikaltimą labai sunkių nusikaltimų kategorijai, nustatydamas maksimalią BK 50 straipsnio 2 dalyje nurodytą terminuoto laisvės atėmimo sankciją – laisvės atėmimą iki dvidešimties metų bei laisvės atėmimą iki gyvos galvos. BK 249 straipsnyje nustatyta sankcija rodo, kad įstatymu leidėjas dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje, šių susivienijimų organizavimą bei vadovavimą jiems priskyrė pačių sunkiausių, pavojingiausių nusikaltimų, kurie nukreipti į visą visuomenę, valstybę, kategorijai. Todėl ir asmenys, kurie yra šių nusikaltimų subjektais, pasižymi išskirtiniu pavojingumu. Nors baudžiamojos byloje nustatyta, kad A. B. ir T. B. ne kartą buvo teisti, anksčiau nedirbo, subūrė ginkluotą nusikalstamą susivienijimą, pasižymintį konkrečia vidine struktūra, ir jam vadovavo, atliko ne pavienius, bet daugkartinius, kryptingus, versliškumo požymius atitinkančius tyčinius nusikalstamus veiksmus, tačiau apeliacinės instancijos teismas šių nuteistiesiems skirtinų bausmių dydžiui reikšmingų aplinkybių tinkamai nejvertino ir neaptarė. Priešingai, iš skundžiamo nuosprendžio turinio darytina išvada, kad nusikalstamo susivienijimo veikla, nukrepta į ypač didelio kiekiečių turtinių nusikaltimų padarymą kelių valstybių teritorijose, teismo iš esmės buvo vertinama kaip įprasti nusikaltimai, nepasižymintys išskirtiniu pavojingumu, o šiuos nusikaltimus organizavę ne kartą teisti, nedirbantys, tyčinius, kryptingus, daugkartinius nusikalstamus veiksmus atlikę A. B. ir T. B. – kaip didelio pavojaus visuomenei nekeliantys asmenys. Tą neva patvirtino ir tas faktas, kad nusikalstamo susivienijimo organizatoriai darydami nusikalstamas veikas nenaudojo turimų šaunamujų ginklų. Tačiau šios aplinkybės negali atsverti ir būti prioritetinės, palyginti su pagrindinėmis baudžiamosios atsakomybės nuostatomis ir įvykdytu nusikaltimų bei asmenų pavojingumu.

41.11.BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatos buvo pritaikytos ir nuteistajam Ž. Š., todėl pirmiau nurodytas teismo paskirtų bausmių pagrįstumą paneigiančias aplinkybes (proceso trukmės, kaip išimtinės aplinkybės, paneigimas, nusikalstamo susivienijimo padarytų nusikalstamų veikų pavojingumas, būtinybė skiriant bausmes laikytis proporcinguo bei nesivadovauti išimtinai nuteistujų interesais) taip pat būtina įvertinti skiriant bausmę nuteistajam Ž. Š. Negalima paneigti apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nurodytų nuteistajų Ž. Š. apibūdinančių duomenų – jo integravimosi į visuomenę, t. y. įsidarbinimo, studijų, pagalbos senyvo amžiaus močiutei, tačiau šios aplinkybės, atsižvelgiant į teismų praktiką (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojos

byloje Nr. 2K-54-648/2016), nuteistojo padarytų nusikalstamų veikų skaičių, jų tyčinį, savanaudišką, verslišką pobūdį, padarymą nusikalstamo susivienijimo sudėtyje, didelės turtinės žalos padarymą, jokių baudžiamają atsakomybę lengvinančią aplinkybių nebuvinimą, taip pat nuteistojo veiksmų įtaką ilgesniams baudžiamosios bylos nagrinėjimui, pripažintinos ne išimtinėmis, o gyvenimiškai įprastomis. Išvardytų aplinkybių apeliacinės instancijos teismas tinkamai neįvertino. Skundžiamame nuosprendyje iš esmės aptarti tik teigiamai nuteistajį apibūdinantys duomenys, taigi teismas teisingumo principo turinį aiškino atsižvelgdamas į nuteistojo interesus.

- 41.12. Abiejų instancijų teismai, nuteistiesiems A. B., T. B., Ž. Š., S. A., V. V., E. B., S. G. skirdami bausmes, kurios mažesnės nei BK 249 straipsnio 1 ar 3 dalių sankcijų vidurkis (pirmosios instancijos teismo nuosprendis) arba artimos ar atitinka BK 249 straipsnio 1 dalies sankcijose nurodytą bausmės minimumą (apeliacinės instancijos teismo nuosprendis dėl S. A., V. V., E. B. ir S. G.), nesilaikė BK 41 straipsnyje bei 54 straipsnio 1, 2 dalyse nustatyto reikalavimų – dominuojančią reikšmę suteikė nuteistųjų socialiniams ryšiams, nepagrįstai sumenkino jų padarytų nusikaltimų pobūdį ir kiekį, neįvertino kitų bausmei skirti reikšmingų aplinkybių ir paskyrė bausmės paskirtį neatitinkančias bausmes. BK 41 straipsnio ir 54 straipsnio 1, 2 dalių taikymo aspektu, be kita ko, būtina įvertinti pirmiau kasaciniame skunde nurodytus argumentus, susijusius su teisingumo principo, bausmės paskirties įgyvendinimu, proceso trukmės, bylos sudėtingumo ir padarytų nusikalstamų veikų pavojingumo aplinkybėmis.
- 41.13. Nors skundžiamuose teismų nuosprendžiuose teisingai nurodyta, kiek ir kokių nusikalstamų veikų padarė nuteistieji A. B., T. B., Ž. Š., S. A., V. V., E. B. ir S. G., tačiau sprendžiant iš skundžiamų nuosprendžių turinio šios aplinkybės nebuvu pripažintos itin reikšmingomis nustatant nuteistiesiems skirtinį bausmių dydžius. Priešingai, nusikalstamų veikų pakartotinumas buvo pripažintas ne nuteistųjų didesnį pavojingumą atskleidžiančia, bet jį paneigiančia aplinkybe, kurią sugretinus su jų šeimine padėtimi pripažinta būtinybė nuteistiesiems skirti BK 249 straipsnio 1 ar 3 dalies sankcijos vidurkį nesiekiančias bausmes arba pirmosios instancijos teismo paskirtas bausmes sumažinti iki BK 249 straipsnio 1 dalies sankcijos minimumo ar tik nežymiai jį viršyti. Tokių bausmių dydžius teismai iš esmės nustatė nepagrįstai suabsoliutinę ir dominuojančią reikšmę suteikę proceso trukmei ir nuteistųjų šeiminei padėčiai, taip pat sumenkinę ir priešingai byloje nustatyoms faktinėms aplinkybėms interpretavę nuteistųjų padarytų nusikaltimų pobūdį. Nuteistųjų socialiniai ryšiai (santuoka, darbas, vaikų turėjimas), taip pat selektyviai abiejų instancijų teismų įvertintas nuteistųjų vaidmuo nusikalstamo susivienijimo sudėtyje nusvérė nuteistųjų A. B., T. B., Ž. Š., S. A., V. V., E. B. ir S. G. padarytų nusikaltimų kiekį, jų didelį pavojingumą ir kilusių pavojingus padarinius, būtent tai, kad jie dalyvavo aukščiausio organizuotumo lygio bendrininkavimo formos veikloje, du iš šių asmenų nusikalstamam susivienijimui vadovavo, o dėl jų padaryto didelio kiekio iš anksto

suplanuotų, savanaudiškų nusikaltimų ne tik buvo prarastas didelės vertės turtas, bet ir sukeltas pavojuς esminėms valstybės saugomoms vertybėms. Nors į kaltininko šeiminę padėtį turi būti atsižvelgiama skiriant bausmes, tačiau ši aplinkybė nėra priorititinė ir vien ji negali lemti skirtinos už nusikalstamo susivienijimo nusikaltimus bausmės dydžio bei nuvertinti kitas BK 54 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes. Todėl teismai buvo saistomi pareigos išsamiai išanalizuoti ir įvertinti nuteistiesiems inkriminuotų nusikalstamo susivienijimo sudėtyje padarytų nusikaltimų kiekį, pavojingumą, kaltės rūšį, nusikalstamų veikų tikslus ir motyvus, taip pat nuteistųjų asmenybes ne tik po nusikalstamų veikų padarymo, bet ir iki jų.

- 41.14. Nuteistiesiems A. K. ir J. J. paskyrus kardomojo kalinimo trukmę atitinkančias bausmes taip pat buvo netinkamai taikyti BK 41 straipsnio, 54 straipsnio 1, 2 dalių nuostatos. Skirdami šias bausmes nuteistiesiems A. K. ir J. J., teismai išskirtinę reikšmę suteikė proceso trukmės ir kardomojo kalinimo metu išbūto laiko aplinkybei. Nors nuteistieji A. K. ir J. J. suimti buvo ilgą laiką, tačiau toks šių asmenų teisių ir laisvių suvaržymas, priešingai apeliacinės instancijos teismo išvadai, nebuvo betikslis. Be to, nors suėmimas pagal savo pobūdį ir yra artimas laisvės atėmimo bausmei, tačiau šių pagal paskirtį skirtinę kategoriją tapatinti negalima. Kardomoji priemonė – suėmimas – nėra prilyginama bausmei, o taikoma siekiant BK 41 straipsnyje nurodytų tikslų. Šios kardomosios priemonės tikslas yra išimtinai procesinis, skirtas įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimui procese, netrukdomam ikiteisiniam tyrimui, bylos nagrinėjimui teisme ir nuosprendžio įvykdymui užtikrinti, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms (BPK 119 straipsnis). Būtinybė nuteistųjų A. K. ir J. J. judėjimo laisvę suvaržyti taikant suėmimą atsirado dėl jų sistemo trukdymo baudžiamają bylą išnagrinėti per kuo trumpiausią terminą. Nuteistasis A. K. nuo bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme pradžios nevykdė jam tiesiogiai įstatymo nustatyto pareigos dalyvauti teismo posėdžiuose ir sistemingai be pateisinamos priežasties neatvykdavo į baudžiamosios bylos nagrinėjimą. Kai bylos nagrinėjimo teisme metu nuteistajam J. J. taikytas suėmimas buvo pakeistas švelnesne kardomaja priemone, jis taip pat nevykdė pareigos dalyvauti bylos nagrinėjime, todėl jam pakartotinai buvo paskirta kardomoji priemonė – suėmimas. Visos šios aplinkybės patvirtina, kad baudžiamają bylą nagrinėjės teismas, išnaudojės nuteistųjų atvesdinimo galimybes, ēmėsi būtinų priemonių jų dalyvavimui baudžiamajame procese užtikrinti. Šių aplinkybių apeliacinės instancijos teismas neįvertino, priešingai, apsiribovo deklaratyviais teiginiais, neva patvirtinančiais būtinybę kompensuoti nuteistųjų patirtus suvaržymus, neatskleidžiant tų suvaržymų tikrosios priežasties bei neaptariant šių asmenų ir jų padarytų nusikaltimų pavojingumo, t. y. tai, kad nuteistasis A. K., nors ir neteistas, nedirba, baustas administracine tvarka, veikdamas organizuotos grupės sudėtyje padarė du sunkius nusikaltimus, jo baudžiamają atsakomybę lengvinančią aplinkybių nenustatyta; J. J. anksčiau teistas, nedirba, neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, veikdamas

organizuotos grupės forma, padarė keturis sunkius nusikaltimus, slapstėsi nuo teisėsaugos institucijų. Šie duomenys abiejų instancijų teismų turėjo būti įvertinti kartu su apeliacinės instancijos teismo akcentuotomis kardo-mojo kalinimo ir proceso trukmės aplinkybėmis, tačiau, priešingai bausmių skyrimo tvarką reglamentuojančiomis nuostatomis, buvo pripažinti nereikšmingais ir tai vertintina kaip nuteistojo interesų prioriterizavimas bausmės paskirties kontekste.

- 41.15. Teismai netinkamai taikė baudžiamajį įstatymą ir spręsdami dėl nuteistiesiems S. L., K. P. bei E. P. paskirtų bausmių vykdymo atidėjimo. Abiejų instancijų teismai, konstatuodami, kad nuteistiesiems S. L., K. P. ir E. P. paskirtų bausmių tikslai bus pasiekti netaikant jiems realios laisvės atėmimo bausmės, vadovavosi išimtinai nuteistųjų interesais ir išskirtinę reikšmę suteikė jų padarytų nusikaltimų rūšiniams objektui – nuosavybei bei valstybės tarnybai. Vien tai, kad šie asmenys padarė sunkius nusikaltimus, priskiriamus ne smurtinių nusikaltimų rūšiai, abiejų instancijų teismų buvo pripažinta esminėmis sąlygomis taikyti BK 75 straipsnio nuostatas. Taigi sprendimas dėl BK 75 straipsnio taikymo buvo paremtas ne teismų praktikoje suformuota taisykle vertinti visas byloje nustatytas aplinkybes, susijusias tiek su padaryta nusikalstama veika, tiek su nuteistojo asmenybe, bet selektyviu bylos aplinkybių vertinimu. Abiejų instancijų teismai, spręsdami dėl BK 75 straipsnio taikymo, iš esmės pasirinko tik kelis kriterijus ir juos vertino paviršutiniškai. Apeliacinės instancijos teismas apsiribojo abstrakčiais deklaratyviais teiginiais, nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai įvertino visas aplinkybes, reikšmingas skiriant BK 75 straipsnyje nurodytą bausmės vykdymo atidėjimą. Teismai neatsižvelgė į tai, kad K. P. padarė keturis sunkius nusikaltimus, S. L. – du sunkius nusikaltimus ir vieną apysunkį nusikaltimą veikiant organizuotas grupės forma, o E. P. – vieną tėstinį sunkų nusikaltimą valstybės tarnybai; šie nusikaltimai tyčiniai, padaryti dėl savanaudiškų paskatų, dėl jų nuteistieji neprisipažino ir nesigailėjo, bandė išvengti gresiančios baudžiamosios atsakomybės. Šių duomenų kontekste negalima vienareikšmiškai teigti, kad nuteistieji padarė išvadas dėl neteisėtų veikų ir ateityje naujų nusikalstamų veikų nedarys bei laikysis įstatymų, priešingai, nurodytos aplinkybės sukelia pagrįstų abejonių dėl nuteistiesiems paskirtos bausmės įgyvendinimo formos pagrįstumo. Bausmės vykdymo atidėjimas yra išimtinė bausmės įgyvendinimo forma, galima tada, kai bylos aplinkybių visuma neleidžia abejoti, jog laisvės atėmimo bausmė realiai gali būti neatliekama, tačiau, kilus pagrįstų abejonių, šis institutas neturi būti taikomas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-115-648/2016, 2K-396-746/2016). Šiuo atveju teismų nurodomos nuteistuosius teigiamai apibūdinančios aplinkybės – padarė turtinio pobūdžio nusikalstamas veikas, turi tvirtus socialinius ryšius – ne tik nepakankamos minėtoms abejonėms pašalinti, bet ir prieštaraujančios baudžiamojo proceso principams ir baudžiamojo proceso paskirčiai apskritai. Taigi teismai nuteistiesiems S. L., K. P. ir E. P. BK 75 straipsnio nuostatas taikė nesant šios normos taikymo pagrin-

dui – nenustačius pakankamo pagrindo manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo.

### III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

42. Nuteistojo E. P. kasacinis skundas tenkintinas iš dalies, o kitų kasatorių kasacinių skundai atmetini.

#### *Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų*

43. Kasacinės instancijos teismas, nagrinėdamas kasacinę bylą, priimtus nuospredžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, patikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Dėl šios nuostatos taikymo kasacinio teismo praktikoje nuosekliai aiškinama, kad skundžiamų teismų sprendimų teisėtumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis iš naujo įrodymų nevertinant ir naujų faktinių aplinkybių nenustatant (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-221/2008, 2K-P-9/2012 ir kt.).
44. Pirmosios instancijos teismo atliktas įrodymų vertinimas ir šio teismo išvados dėl byloje nustatytų faktinių aplinkybių patikrinami nagrinėjant bylą apeliacine tvarka. Pagal kasacinio teismo praktiką, ar teisingai įvertinti įrodymai ir nustatyti faktinės aplinkybės, sprendžia apeliacinių instancijos teismas (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-181/2008, 2K-7-27-746/2015, 2K-P-135-648/2016 ir kt.). Teismo proceso dalyvių pateiktų prašymų ar versijų atmetimas, įrodymų vertinimas ne taip, kaip to norėtų proceso šalys, savaimė BPK normų nepažeidžia, jeigu teismo sprendimas motyvuotas, neprieharangas, padarytos išvados pagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015).
45. Taigi, kasacinių instancijos teismas pirmosios ir apeliacinių instancijos teismų atlktu įrodymų vertinimo nepakeičia savu, tik gali tikrinti, ar anksčiau vykusiuose proceso etapuose buvo tinkamai aiškinti ir taikyti baudžiamieji įstatymai ir ar baudžiamojo proceso metu nepadaryta esminių BPK pažeidimų.
46. Kaip matyti iš nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko, nuteistojo S. A., nuteistojo S. G. gynėjos advokatės K. Česnauskienės, nuteistojo D. B. gynėjo advokato D. Svirinavičiaus kasacinių skundų turinio, juose pateikiama nemažai argumentų, kuriais ginčijamos teismų nustatytojas faktinės bylos aplinkybės ir nesutinkama, kad minėti nuteistieji būtų dalyvavę padarant jiems inkriminuotas nusikalstamas veikas. Dėl to tokie kasacinių skundų teiginiai, kuriais kvestionuojamos atskirios teismų padarytos išvados dėl įrodymomis pripažintų faktinių bylos aplinkybių nustatymo, nesutinkama su atliku atskirų įrodymų ir jų visumos vertinimu, prašoma atsižvelgiant į atskiras nustatytas bylos aplinkybes daryti išvadas dėl teismų sprendimuose esančių išvadų atitinkties bylos aplinkybėms, šioje nutartyje nagrinėjami tik tiek, kiek jie susiję su BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatytais bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindais.

*Dėl kasacinių skundų argumentų, susijusių su BPK pažeidimais*

47. Nuteistujų A. B. ir T. B. gynėjas advokatas G. Černiauskas kasaciniame skunde nurodo, kad pirmosios instancijos teismas buvo šališkas nuteistujų A. B. ir T. B. atžvilgiu, nes teismas ir atskiri teisėjai nuteistujų gynėjams ne kartą teikė nepagrįstas pastabas, rodė susierzinimą dėl reiškiamų prašymų ar pastabų, logiškai nepaaiškindavo savo sprendimų.
48. Teismo nešališkumo princiopo esmė yra ta, kad nagrinėjantis bylą teismas negali turėti ir rodyti bet kokio palankumo vienai iš proceso šalių: baudžiamajame procese teismo nešališkumo principas pirmiausia suvokiamas kaip suinteresuotų bylos baigtimi proceso dalyvių, ypač kaltinamojo, garantija į tai, kad baudžiamoji byla būtų išnagrinėta teismo, neturinčio ir neišreiškančio jokio išankstinio nusistatymo proceso dalyvių atžvilgiu (pavyzdžiu, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-243/2009, 2K-388/2014). Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad teismo nešališkumo reikalavimas turi du aspektus – objektyvųjį ir subjektyvųjį. Vertinant nešališkumą subjektyviuoju aspektu, turi būti nustatyta, ar yra realių faktų, kurie kelia abejonių dėl teisėjo nešališkumo ar rodo bylą nagrinėjusio teisėjo asmeninį tendencingumą. Objektyvusis nešališkumo aspektas bendriausia prasme reikalauja, kad teismo procesas būtų organizuojamas, proceso veiksmai būtų atliekami, su bylos nagrinėjimo teisme dalyviais būtų bendraujama taip, kad negalėtų susidaryti išpūdis, jog proceso metu vienai iš proceso šalių reiškiamas išankstinis priešišumas ar palankumas arba teismas vienaip ar kitaip suinteresuotas tam tikra bylos baigtimi (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-340/2008, 2K-176/2010, 2K-193/2010, 2K-187/2011, 2K-132/2015, 2K-7-124-648/2015, 2K-102-222/2016, 2K-162-697/2016, 2K-65-976/2017).
49. Atkreiptinas dėmesys, kad nešališkumo reikalavimo pažeidimui konstatuoti šalių nuomonės nepakanka, turi būti nustatytos aplinkybės, liudijančios teismo suinteresuotumą priimti sprendimą, palanką vienai kuriai nors proceso šaliai, ar tendencingą proceso organizavimą. Ar konkrečioje byloje yra pateisinamas pagrindas abejoti, kad konkretus teisėjas stokoja nešališkumo, nuteistojo (kaltinamojo) požiūris, nors ir yra svarbus, néra lemiamas. Svarbiausią reikšmę turi tai, ar tokia abejonė gali būti laikoma pagrista (pavyzdžiu, 1993 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Fey prieš Austriją*, peticijos Nr. 14396/88; 2010 m. sausio 6 d. sprendimas byloje *Vera Fernández-Huidobro prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 74181/01).
50. Pažymétina, kad nuteistieji A. B. ir T. B. savo apeliaciniuose skunduose taip pat skundė pirmosios instancijos teismo nešališkumą, teigdami, kad teismas buvo šališkas, iš anksto nusistatęs prieš juos. Apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į tokius apeliacinių skundų teiginius, išdėstė išsamius argumentus, kodėl néra pagrindo pirmosios instancijos teismą laikyti objektyviai ar subjektyviai šališku, ir darydamas išvadas šiuo klausimu teisės taikymo klaidą nepadarė. Jokių konkrečių pirmosios instancijos teismo ar atskirų teisėjų šališkumo požymių, atitinkančių BPK 58 straipsnyje išvardytus teisėjo nušalinimo ar nusišalinimo pagrindus, byloje nenustatyta, kasaciniame skunde nurodyti argumentai taip pat nesudaro pagrindo pripažinti pirmosios instancijos teismą šališku. Taigi darytina

išvada, kad nuteistųjų A. B. ir T. B. teisė į nešališką teismą nebuvo pažeista.

51. Nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjas advokatas G. Černiauskas, nuteistasis S. A. kасaciniuose skunduose kaip esminj baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą nurodo tai, kad pirmosios instancijos teisme pasikeitus bylą nagrinėjančios teisėjų kolegijos sudėčiai BPK 276 straipsnio 5 dalies pagrindu buvo perskaityti liudytojų parodymai, nors gynyba tam prieštaravo ir prašė, kad liudytojai ir kaltinamieji būtų apklausti pakartotinai.
52. Pagal BPK 276 straipsnio 5 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), kai ankstesnis teismo nuosprendis ar nutartis yra panaikinti ar kitais atvejais, kai byla nagrinėjama teisme iš naujo, liudytojai ir nukentėjusieji, apklausti anksčiau šią bylą nagrinėjant teismo posėdyje, pakartotinai į apklausą gali būti nekviečiami, o jų parodymai, duoti pirmiau teismo posėdžio metu, balsu perskaitomi, jeigu nagrinėjimo teisme dalyviai su tuo sutinka ir nepageidauja, kad liudytojai ir nukentėjusieji būtų pakartotinai apklausti.
53. Išnagrinėjės analogiškus nuteistųjų A. B. ir T. B. apeliacinių skundų argumentus apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad dėl pasikeitusios teisėjų kolegijos sudėties bylą nagrinėjant iš naujo pirmosios instancijos teismas, nusprendęs perskaityti pirmiau teisiamajame posėdyje duotus liudytojų parodymus, nors tam prieštaravo nagrinėjimo teisme dalyviai (A. B. ir T. B. gynėjai), kurie pageidavo, kad liudytojai ir kaltinamieji būtų pakartotinai apklausti, padarė baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą. Pritartina apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad pirmosios instancijos teismas pažeidė BPK 276 straipsnio 5 dalies, galiojusios bylos nagrinėjimo teisiamajame posėdyje metu, nuostatas, tačiau šis pažeidimas nagrinėjamoje byloje pagrįstai nepripažintinas esminiu. Pagal BPK 369 straipsnio 3 dalį esminiais BPK pažeidimais laikomi tokie šio kodekso reikalavimų pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržytių įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį. Pažymėtina, kad šiuo atveju baudžiamoji byla buvo peržiūrėta apeliacinės instancijos teismo, galinčio spręsti visus pirmosios instancijos teismo išspręstus tiek faktą, tiek teisės klausimus, taip pat taisytu pirmosios instancijos teisme bylos nagrinėjimo metu padarytus pažeidimus. Antai apeliacinės instancijos teismas atliko įrodymų tyrimą, atsižvelgdamas į proceso dalyvių prašymus teismo posėdyje apklausė liudytojus V. V., L. J., R. K., G. R., R. S., nuteistuosius S. A. ir Ž. Š., dar kartą išnagrinėjo liudytojų ir nuteistųjų parodymus, kitus byloje surinktus įrodymus ir jų visumos vertinimo pagrindu padarė motyvuotas išvadas dėl įrodymomis pripažintų faktinių bylos aplinkybių nustatymo. Taigi šiuo atveju néra pagrindo pripažinti, kad dėl pasikeitusios pirmosios instancijos teismo teisėjų kolegijos sudėties bylą nagrinėjant iš naujo, pakartotinai neapklausus liudytojų, buvo suvaržytių įstatymų garantuotos kaltinamųjų teisės ar kad šis pažeidimas sukliudė teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingus sprendimus.
54. Nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko, nuteistojo S. A., nuteistojo Ž. Š., nuteistojo S. G. gynėjos advokatės K. Česnauskienės, nuteistojo D. B. gynėjo D. Svirinavičiaus kasaciniuose skunduose nurodoma, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, vertindami įrodymus, pažeidė BPK 20 straipsnio

- 5 dalį, nes nejvertino įrodymų visumos, be to, nesilaikė BPK 20 straipsnio 3, 4 dalyse įtvirtintų reikalavimų. Minėti pažeidimai iš esmės argumentuoja tuo, kad teismai nuteistų kaltę grindė BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės liudytojų D. Š. ir T. T. parodymais, kurių nepatvirtina kiti bylos įrodymai, tinkamai nevertino jų patikimumo.
55. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal BPK nė viena įrodymų rūšis neturi pranašumo prieš kitas, visi įrodymai turi būti įvertinami bendra tvarka. Tačiau nors BPK nenustatyta papildomą ar specialių reikalavimų asmenų, kurie atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39<sup>1</sup> straipsnį, parodymams ir jų vertinimui, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kasacinio teismo praktikoje, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija, formuojami tam tikri kriterijai, taikytini vertinant toje pačioje byloje kartu kaltinamų asmenų, taip pat asmenų, kurie buvo atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės pritaikius BK 39<sup>1</sup> straipsnį, parodymus.
56. EŽTT praktikoje pagal Konvencijos 6 straipsnį nuosekliai pripažįstama, kad parodymų, kuriuos liudytojai duoda mainais už imunitetą nuo baudžiamojo persekiojimo ar kitas privilegijas, panaudojimas yra svarbi priemonė valstybėms kovojant su itin pavojingais, be kita ko, organizuotais, nusikaltimais (2015 m. birželio 2 d. sprendimas dėl priimtinumo byloje *Shiman prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 12512/07, § 33; Didžiosios kolegijos 2000 m. balandžio 6 d. sprendimas byloje *Labita prieš Italiją*, peticijos Nr. 26772/95, § 157; 2004 m. gegužės 25 d. sprendimas dėl priimtinumo byloje *Cornelis prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 994/03). Tačiau tokį parodymų panaudojimas gali pakenkti baudžiamojo proceso prieš kaltinamajį teisingumui ir sukelti keblių (jautrių) klausimų ta apimtimi, kiek tokie parodymai dėl savo pobūdžio yra atviri manipuliacijoms ir gali būti duodami tik siekiant gauti mainais pasiūlytus privalumas arba dėl asmeninio keršto (*Shiman prieš Rumuniją*, § 33; *Cornelis prieš Nyderlandus*). Taigi negalima sumenkinti kartais nevienareikšmio tokį parodymų pobūdžio ir pavojaus, kad asmuo gali būti apkaltintas ir nuteistas vadovaujantis nepatirkintais parodymais, kurie nebūtinai yra nešališki (objektyvūs). Tačiau tokio pobūdžio parodymų panaudojimo savaime nepakanka, kad procesas taptų neteisingas (*ten pat*; 2004 m. sausio 27 d. sprendimai dėl priimtinumo bylose *Lorsé prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 44484/98, ir *Verhoek prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 54445/00).
57. Dėl toje pačioje byloje kartu kaltinamų asmenų ar kitų kaltinamųjų parodymų įrodomosios reikšmės pasisakoma ir kai kuriuose EŽTT sprendimuose dėl kaltinamojo teisės apklausti kaltinimo liudytojus pagal Konvencijos 6 straipsnio 3 dalias d punktą, juose yra nurodoma, kad yra didelis pavojas, jog toje pačioje byloje kartu kaltinamo asmens parodymai gali būti nepatirkimi, atsižvelgiant į jo akivaizdų suinteresuotumą perkelti atsakomybę nuo savęs kitam asmeniui. Taigi vertinant tokius parodymus gali būti reikalaujama griežtesnio patikrinimo (jie turėtų būti tikrinami atidžiau), nes bendrininkų padėtis duodant parodymus skiriasi nuo paprastų liudytojų. Jie duoda parodymus neprisiekę, taigi jokie jų teiginiai dėl faktinių aplinkybių tikrumo negali sukelti atsakomybės už melagingus parodymus dėl tyčinio netikrų parodymų davimo (pvz., 2008 m. liepos 24 d. sprendimai dėl

mas byloje *Vladimir Romanov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 41461/02, § 102; 2010 m. sausio 14 d. sprendimas byloje *Melnikov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 23610/03, § 75; *Pichugin prieš Rusiją*, peticijos Nr. 38623/03, § 199).

58. Iš esmės analogiškos pozicijos dėl toje pačioje byloje kartu kaltinamų asmenų ar kitų kaltinamujų (įtariamuju) parodymų vertinimo laikomasi ir kasacinėje praktikoje, kurią formuojant vadovaujamasi, be kita ko, EŽTT sprendimais. Kasacinės instancijos teismas savo nutartyse yra ne kartą pasisakęs, kad asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu, parodymai turėtų būti vertinami pagal bendrasias įrodymų vertinimo taisykles, tačiau vis dėlto tokio asmens parodymų savarankiškumo ir objektyvumo vertinimui turi būti skiriamas didesnis dėmesys nei vertinant kitų liudytojų parodymus (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-340/2006, 2K-177/2008); kad vertinant parodymus liudytojų, kurie toje pačioje byloje yra buvę įtariamieji, taip pat turi būti skiriamas didesnis dėmesys jų parodymų patikimumo aspektu vertinimui (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-276-976/2015). Asmenų, kuriems suteiktas anonimišumas, parodymų patikimumas turi būti tikrinamas itin atsakingai ir kruopščiai (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-80-942/2015 ir joje nurodyta teismų praktika). Pagal baudžiamojovo proceso įstatymą asmenų (kaltinamojo, nukentėjusiojo, liudytojų) parodymai įrodymais pripažįstami tada, kai jie nepažeidžiant įstatyme nustatytos tvarkos yra duoti pirmosios ar apeliacinės instancijos teismo posėdyje arba ikiteisminio tyrimo teisėjui. Byloje esantiems duomenims patikrinti gali būti perskaitomi ikiteisminio tyrimo metu pareigūnui ar prokurorui duoti kaltinamojo, nukentėjusiojo ir liudytojo parodymai, taip pat perklausomi ir peržiūrimi tokių apklausų garso ir vaizdo įrašai. Kasacinės instancijos teismas ne kartą yra pasisakęs, kad tokie parodymai savarankiškos įrodemosios reikšmės neturi, tačiau jie gali būti reikšmingi tikrinant ir įvertinant tiek kaltinamojo teisme duotus parodymus, tiek kitus byloje teismo ištirtus duomenis (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-276-976/2015 ir joje nurodoma teismų praktika).
59. Teisėjų kolegija sprendžia, kad nagrinėjamoje byloje teismai pirmiau nurodymus atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės asmenų parodymų vertinimo kriterijus taikė tinkamai. Teismai išsamiai išanalizavo atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu liudytojų D. Š. ir T. T. parodymus, duotus viso baudžiamojovo proceso metu, atsižvelgę į minėtų asmenų procesinio statuso byloje specifiškumą, įvertino jų parodymų patikimumą, lyginio juos su kitais byloje ištirtais įrodymais (nuteistųjų ir liudytojų parodymais, rašytiniais įrodymais, specialistų išvadomis ir kitais byloje ištirtais įrodymais) ir padarė išvadas, kad yra pagrindas vadovautis laisva valia šių asmenų duotais parodymais nustatant bylai reikšmingas aplinkybes. Pažymėtina, kad liudytojai D. Š. ir T. T. dalyvavo bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, kur visi proceso dalyviai galėjo užduoti jiems klausimus ir ginčyti jų parodymus. Kaip teisingai skundžiamame nuosprendyje nurodė apeliacinės instancijos teismas, dėl liudytojui T. T. taikomu apsaugos nuo nusikalstamo poveikio priemonių, jis tinkamai, įstatymo nustatyta tvarka teisiamajame posėdyje buvo apklaustas garso ir vaizdo nuotolinio per-

davimo priemonėmis. Nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko kasacino skundo argumentai, kad tokia liudytojo T. T. apklausa buvo neteisėta ir suvaržė nuteistųjų teisę užduoti šiam liudytojui klausimus, nepagrįsti ir deklaratyvūs. Pabrėžtina, kad iš teismų atlikto įrodymų vertinimo matyti, jog atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39<sup>1</sup> straipsnį liudytojų D. Š. ir T. T. parodymai, nors ir svarbūs šioje byloje, nebuvo vieninteliais įrodymais, kuriais teismai grindė nuteistųjų kaltę padarius jems inkriminuotas nusikalstamas veikas. Iš bylos medžiagos ir teismų sprendimų turinio matyti, kad liudytojų D. Š. ir T. T. parodymus apie nusikalstamo susivienijimo veiklą, jo narių tarpusavio santykius, vaidmenį pasiskirstymą, padarytas nusikalstamas veikas ir pan. patvirtino iš dalies pačių nuteistųjų parodymai, liudytojų parodymai, operatyviniu veiksmu atlikimo protokolai, kiti byloje surinkti ir ištirti rašytiniai įrodymai, užfiksuoči kratos, daiktų ir dokumentų apžiūros protokoluose ir kt. Teismai visus byloje surinktus ir ištirtus įrodymus įvertino tiek atskirai, tiek jų visumą, susiejo juos į vientisą loginę grandinę, nė vienam įrodymui šaltiniui neteikdami išskirtinės reikšmės, priimtuose nuosprendžiuose išdėstė įrodymų vertinimo motyvus ir padarė įrodymais pagrįstas išvadas, kokios faktinės aplinkybės byloje nustatytos ir kokie įrodymai pagrindžia nuteistųjų kaltumą. Vien tai, kad liudytojai D. Š. ir T. T., kaip padėjė atskleisti nusikalstamo susivienijimo padarytas didelės vertės turto vagystes ir kitus nusikaltimus (BK 39<sup>1</sup> straipsnis), nebuvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn, nereiškia, kad jų parodymais negalima vadovautis. Svarbu, kad tokią asmenų parodymų teisingumas būtų patikrintas, o tai ir buvo padaryta. Šiame kontekste pažymétina, kad savaiminis su teisėsauga bendradarbiauti sutikusių asmenų liudijimų atmetimas kaip nepatikimų ar duotų tik dėl suinteresuotumo tokius parodymus duoti mainais už imunitetą nuo baudžiamojo persekcionimo eliminuotų galimybę efektyviai kovoti su organizuotais nusikaltimais, ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas, kas yra kertinė baudžiamojo proceso paskirtis (BPK 1 straipsnio 1 dalis).

60. Atsižvelgus į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad teismai, tirdami, tirkindami ir vertindami BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės liudytojų D. Š. ir T. T. parodymus, tinkamai taikė įrodinėjimo taisykles, atsižvelgė į atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės šiuo pagrindu asmenų parodymų vertinimo ypatumus, suformuotus kasacinių instancijos teismo ir EŽTT jurispredicijoje, ir grįsdami jais skundžiamus nuosprendžius baudžiamojo proceso įstatymo nuostatų nepažeidė.
61. Nuteistojo D. B. gynėjo D. Svirinavičiaus kasaciniame skunde pažymima, kad nuteistojo D. B. kaltę padarius jam inkriminuotą nusikalstamą veiką (puspriešabės su jūriju kontinejeriu ir firmos „Blend“ drabužiais vagystę Danijos Karalystėje) teismai grindė tik netiesioginiai įrodymais – padarant nusikaltimą nedalyvavusių ir tik abstrakčiai esą apie jį girdėjusių nuteistojo S. A. ir liudytojo T. T. parodymais. Šie argumentai nepagrįsti. Kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio, šis teismas konstatavo, kad D. B. kaltę padarius jam inkriminuotą nusikalstamą veiką patvirtina byloje surinktų ir teisiamajame posėdyje ištirtų įro-

dymų grandinė – kitų nuteistųjų (D. U., dalyvavusio padarant šią nusikalstamą veiką, ir S. A.), liudytųjų (T. T.) parodymai, rašytiniai bylos įrodymai. Apeliacinių instancijos teismas, išanalizavęs ir įvertinęs kiekvieną įrodymą atskirai bei jų visumą, S. A. parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo pareigūnui, apie tai, kad iš D. Č. sužinojo, jog Danijos Karalystėje jo brolis D. B. ir D. U. pavogė puspriekabę su joje esančiu „Blend“ firmos drabužių kroviniu, vertino bendrame bylos duomenų kontekste. Tuo tarpu dėl T. T. parodymų, susijusių su D. U. ir D. B. įvykdyta puspriekabės vagyste Danijos Karalystėje, teismas padarė išvadą, kad jie buvo nuoseklūs ir neprieštarangi viso ikiteisminio tyrimo metu, taip pat bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Priešingai nei teigia kasatorius, skundžiamu teismų sprendimų turinys patvirtina, kad D. B. dalyvavimas padarant jam inkriminuotą nusikalstamą veiką – puspriekabės su firmos „Blend“ drabužiais vagystę Danijos Karalystėje – yra įrodytas byloje surinktais, teisiamajame posėdyje ištirtais ir nuosprendžiuose išdėstytais įrodymais.

62. Nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko kasaciniame skunde nurodoma, kad nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme nebuvo laikomasi BPK 247 straipsnio nuostatą, nes teismas ne kartą nusprendė testi bylos nagrinėjimą nedalyvaujant visiems kaltinamiesiems, taip suvaržė kaltinamųjų teises.
63. BPK 247 straipsnyje nustatyta, kad jei kaltinamasis neatvyko į teisiamąjį posėdį, daroma posėdžio pertrauka arba bylos nagrinėjimas atidedamas, išskyrus šio kodekso 246 straipsnio 1 dalyje nustatytą atvejį, t. y. jeigu kaltinamasis yra ne Lietuvos Respublikos teritorijoje ir vengia atvykti į teismą. Pagal BPK 248 straipsnio 2 dalį, kai byloje yra keli kaltinamieji, teismas gali laikinai leisti vienam ar keliems kaltinamiesiems, jų atstovams pagal įstatymą ir gynėjams nedalyvauti tiriant įrodymus, kurie nesusiję su šiais kaltinamaisiais.
64. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme iš tiesų buvo situaciją, kai byla buvo nagrinėjama nedalyvaujant visiems kaltinamiesiems, tačiau tai buvo daroma esant pačių kaltinamųjų prašymams, prieš tai išklausius proceso dalyvių nuomonę ir suderinus tolesnių apklausų laiką. Minėta, kad bylą nagrinėjantis teismas gali nuspresti laikinai leisti kaltinamjam nedalyvauti tiriant įrodymus, kurie nesusiję su jam pareikštais kaltinimais. Tai yra gana įprasta praktika. Be to, BPK 242<sup>1</sup> straipsnio 1 dalis įpareigoja teismą rūpintis, kad baudžiamoji byla teisme būtų išnagrinėta per kuo trumpesnį laiką, ir siekti, kad byla būtų išnagrinėta darant kiek įmanoma mažiau teisamojo posėdžio pertraukų. Taigi tokio pobūdžio bylose, kurios yra sudėtingos tiek dėl bylos medžiagos apimties, tiek dėl proceso dalyvių gausos, bylos nagrinėjimas nedalyvaujant vienam ar keliems kaltinamiesiems, kai yra sprendžiami su jais nesusiję klausimai (apklausiamai asmenys), yra vienas iš būdų užtikrinti kiek įmanoma operatyvesnį bei efektyvesnį bylos nagrinėjimą ir atitinka anksčiau minėtą BPK 242<sup>1</sup> straipsnio nuostatą dėl bylos išnagrinėjimo per kuo trumpesnį laiką, siekiant, kad nebūtų nepagrįsto bylų vilkinimo. Atsižvelgiant į tai, nėra pagrindo teigti, kad šiuo atveju buvo suvaržyto kaltinamųjų teisės.
65. Nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjas advokatas G. Černiauskas taip pat nepagrįstai teigia, kad pirmosios instancijos teisme apklausamiems kaltinamiesiems ir liu-

- dytojams buvo užduodami atsakymą menantys klausimai, pažeistas rungtyniškumo principas.
66. Pagal BPK 275 straipsnio 1 dalį draudžiama užduoti atsakymą menančius klausimus, kurių formuluotė užprogramuoja lauktiną, norimą rezultatą. Nustačius, kad teismo posėdyje apklausiamieems asmenims buvo užduodami atsakymą menantys klausimai, spręstina, ar šie klausimai buvo susiję su bylai teisingai išspręsti reikšmingomis aplinkybėmis, ar jie tokiais nelaikytini, ar tai sutrukdomi teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą byloje, t. y. ar tai laikytina baudžiamojo proceso pažeidimu, ar esminiu baudžiamojo proceso pažeidimu, kai pastarasis turi visiškai kitas pasekmes (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-423-303/2016).
  67. Apeliacinės instancijos teismas, išanalizavęs teisiamojo posėdžio protokolą, konsstatavo, kad bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme vyko laikantis rungtyniškumo principio, kad teismo ir prokuroro klausimai buvo užduodami pagal kaltinamiesiems pareikštus kaltinimus. Apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kad pirmosios instancijos teismas kaltinamiesiems ar liudytojams būtų uždavęs menamus klausimus. Kasacinės instancijos teisėjų kolegija neturi pagrindo nesutikti su tokiomis apeliacinės instancijos teismo nustatytomis aplinkybėmis ir padarytomis išvadomis.
  68. Taip pat nepagrįsti A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko kasacinių skundo argumentai dėl nuteistiesiems A. B. ir T. B. suformuoto neaiškaus, BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkančio kaltinamojo akto (kaltinimo), dėl kurio, kaip teigia kasatorius, buvo apsunkinta nuteistujų galimybė gintis.
  69. BPK 219 straipsnio 3 punkte nustatyta, kad kaltinamajame akte nurodomas nusikalstamos veikos aprašymas: padarytos nusikalstamos veikos vieta, laikas, būdai, padariniai ir kitos svarbios aplinkybės; duomenys apie nukentėjusiją (vardas, pavardė ir gimimo data); įtariamojo atsakomybė lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės. Kaltinamasis aktas neatitinka BPK 219 straipsnyje nustatyto reikalavimų, kai Jame nenurodytos arba neteisingai nurodytos BPK 219 straipsnio 3 punkte išvardyty ar kitos svarbios veikos faktinės aplinkybės, turinčios atitiktis baudžiamajame įstatyme įtvirtintus nusikalstamos veikos požymius, ir šie trūkumai truko teismui nagrinėti bylą, ir (ar) dėl to suvaržoma kaltinamojo teisė į gynybą, be to, šiu trūkumų negalima ištaisyti nagrinėjant bylą teisme. Iš kaltinamajame akte išdėstyto nusikalstamos veikos aprašymo turi būti aiškios kaltininkui inkriminuojamos nusikalstamos veikos aplinkybės (tieki, kiek jos nustatytos ikiteisinio tyrimo duomenimis), iš kurių sprendžiama apie jos sudėtį sudarančių požymių buvimą ar nebuvimą. Nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių išdėstymą lemia BK specialiosios dalies straipsnio disposicijoje nurodyti veikos požymiai, todėl kaltinamajame akte turi būti nurodyti tie faktai (aplinkybės), kurie yra būtini tam, kad nekiltų abejonių dėl jų teisinio vertinimo taikant baudžiamąjį įstatymą (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-392/2014, 2K-88-942/2016, 2K-111-677/2016, 2K-34-303/2017, 2K-141-693/2018, 2K-264-689/2018 ir kt.).
  70. Teisėjų kolegijos vertinimu, byloje surašytas kaltinamasis aktas yra pakankamai konkretus, nuteistujų A. B. ir T. B. nusikalstamos veikos kaltinamajame akte ap-

rašytois išsamiai ir pakankamai aiškiai, laikantis BPK 219 straipsnio 3 punkto reikalavimų. Antai kaltinamajame akte nurodytas nusikalstamų veikų padarymo laikas, vieta, būdas, konkretūs nuteistujų veiksmai, taip pat kitos nusikalstamų veikų aplinkybės bei šias aplinkybes atitinkantys nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Nenustačius kaltinamojo akto trūkumų nėra pagrindo daryti išvadą apie BPK 10 straipsnyje nustatytos teisės į gynybą pažeidimą.

71. Nuteistojo S. A. kasaciniame skunde nurodoma, kad buvo pažeisti BPK 179, 188, 189 straipsnių reikalavimai, reglamentuojantys asmenų apklausos protokolo surašymo tvarką, nes ikiteisminio tyrimo teisėjas kasatoriaus apklausos neatliko, o iš 2013 m. kovo 25 d. apklausos protokolą tik perkėlė ikiteisminio tyrimo pareigūno 2013 m. kovo 1 d. surašyto apklausos tekštą, todėl užfiksuoti parodymai neatininkia įrodymų leistinumo reikalavimo.
72. Pagal BPK 188 straipsnio 4 dalies nuostatas, kurios, vadovaujanties BPK 189 straipsnio 4 dalimi, taikomos ir tuo atveju, kai prokuroro iniciatyva įtariamajį apklausia ikiteisminio tyrimo teisėjas, įtariamojo apklausos protokolas surašomas laikantis BPK 179 straipsnyje nustatytų reikalavimų. Įtariamojo parodymai apklausos protokole užrašomi pirmuoju asmeniu ir kiek galima pažodžiui. Jeigu reikia, nurodomi įtariamajam užduoti klausimai ir jo atsakymai.
73. Iš bylos medžiagos matyti, kad iš tiesų dalis ikiteisminio tyrimo teisėjo 2013 m. kovo 25 d. atliktos S. A. apklausos protokolo teksto visiškai sutampa su prieš tai ikiteisminio tyrimo pareigūno 2013 m. kovo 1 d. atliktos apklausos protokolo dalimi ir todėl kelia pagrįstą abejonių, ar įtariamojo S. A. parodymai išties buvo užrašyti kiek galima pažodžiui. Tačiau, nenustačius kitų BPK reikalavimų pažeidimų, vien tik nesilaikymas šios nuostatos savaime nesudaro pakankamo pagrindo pripažinti, kad tokie parodymai gauti neteisėtu būdu ir kad taip padarytas esminis baudžiamoji proceso įstatymo pažeidimas. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismas, siekdamas pašalinti abejones dėl S. A. per apklausas ikiteisminio tyrimo metu galimai padarytų BPK 20 straipsnio 1 dalies pažeidimų ir jo duotų parodymų patikimumo, teismo posėdyje apklausė patį S. A., taip pat jo apklausose dalyvavusius asmenis – ikiteisminio tyrimo pareigūnę R. K., prokurorą R. S., advokatą L. J., advokato padėjėją G. R. Išanalizavęs minėtų asmenų parodymus apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad S. A. apklausa pas ikiteisminio tyrimo teisėją iš tiesų vyko, ir ne vieną dieną, kad prokuroras R. S. parodė, jog pagal nusistovėjusią praktiką didelės apimties apklausose galėjo būti perdavens teisėjui skaitmeninį S. A. apklausos pas ikiteisminio tyrimo pareigūną protokolo variantą, apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją metu buvo perskaitytas didelės apimties įtariamojo apklausos protokolas, pats S. A. prašė leisti jam naudotis apklausos pas tyréjų protokolu, S. A. buvo užduotas klausimas, ar jis laisva valia davė parodymus ikiteisminio tyrimo metu, jam buvo pasiūlyta skaityti parodymus iš protokolo dalimis, teisėjui užduodant klausimus, ar jis tvirtina savo parodymus, ar jie yra teisingi, ar nori dar juos papildyti. Apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kad apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją protokole užrašant aptartu būdu duotus S. A. parodymus jų esmė būtų buvusi iškraipyta. Pažymėtina, kad protokole užfiksuotų duomenų teisingumą patvirtino visi jų pasiraše asmenys,

tarp jų ir S. A. bei jo gynėjas. Aplinkybių, kurios leistą abejoti, kad šios apklausos metu bylai reikšmingi duomenys buvo gauti teisėtu būdu, nenustatyta. Skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio turinys patvirtina, kad teismas tikrino S. A. tiek ikiteisminio tyrimo teisėjui, tiek ir ikiteisminio tyrimo pareigūnui duotų parodymų patikimumą, gretino juos su kitais įrodymais ir vadovavosi jais tiek, kiek jie buvo patvirtinti bylos nagrinėjimo teisme metu. Dėl nurodytų aplinkybių konstatuotina, kad S. A. parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo teisėjui, teismų pripažinti įrodymais nepažeidžiant BPK 20 straipsnio reikalavimų.

74. Patikrinus skundžiamus teismų sprendimus teisės taikymo aspektu, konstatuotina, kad kasacine tvarka apskūstuose teismų sprendimuose atliktas įrodymų vertinimas tokią trūkumą, kuriuos nurodo kasatoriai, neturi, o kasaciniuose skunduose keliamos abejonės dėl įrodymų, kuriais rēmėsi bylą nagrinėję teismai, priimdam i skundžiamus nuosprendžius, atitikties įstatymų reikalavimams yra nepagrūstos. Visi duomenys, kuriais tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas grindė savo išvadas, nustatydami faktines bylos aplinkybes, gauti teisėtais būdais, patikrinti BPK nustatytais proceso veiksmais ir teismų išnagrinėti.

#### *Dėl apeliacinių skundų išnagrinėjimo apimties*

75. Nuteistojo V. V. gynėjas advokatas R. Aikevičius, nuteistojo D. B. gynėjas advokatas D. Svirinavičius kasaciniuose skunduose nepagrūstai teigia, kad apeliacinės instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek to buvo prašoma nuteistujų V. V. ir D. B. apeliaciniuose skunduose, ir neatsakė į esminius apeliacinių skundų argumentus.
76. Pagal BPK 320 straipsnio 3 dalį teismas patikrina bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose. Apeliacinio skundo ribas apibréžia teismo sprendimo (nuosprendžio ar nutarties) apskundimo pagrindai ir motyvai, apelianto prašymai – jų apimtis, pobūdis, konkretumas, tikslumas. BPK 332 straipsnio 3 dalyje nustatyti reikalavimai keliami apeliacinės instancijos teismo nutarties aprašomosios dalies turiniui. Apeliacinės instancijos teismas nutarties aprašomojoje dalyje privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo esmės. To nereikia suprasti kaip reikalavimo pateikti detalų atsakymą į kiekvieną argumentą. Šios pareigos apimtis gali keistis atsižvelgiant į priimamo sprendimo rūšį ir kiekvieno atvejo aplinkybes (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-107/2013, 2K-10-976/2016).
77. Skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje esminiai nuteistujų V. V. ir D. B. apeliacinių skundų argumentai dėl jiems inkriminuotų BK straipsnių sudėties buvimo jų veikose, įrodymų vertinimo, jų leistinumo ir pakankamumo grindžiant nuteistujų kaltę, faktinių bylos aplinkybių nustatymo ir padarytų išvadų pagrįstumo yra išsamiai aptarti ir į juos atsakyta. Tai, kad šis teismas padarė kitokias išvadas ir priėmė kitokį sprendimą, nei pageidavo nuteistieji, savaimė nereiškia, kad buvo padaryta esminiu baudžiamojos proceso įstatymo pažeidimų – bylos aplinkybės išnagrinėtos neišsamiai, o teismo sprendimas nepagrūstas ir neteisėtas. Teisėjų kolegijos vertinimu, ši baudžiamoji byla apeliacine tvarka išnagrinėta nepažeidžiant BPK 320 straipsnio 3 dalyje, 332 straipsnio 3, 5 dalyse nustatyty reikalavimų.

*Dėl BK 25 straipsnio 4 dalies, 249 straipsnio taikymo*

78. Nuteistujų A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko, nuteistojo S. A., nuteistojo Ž. Š., nuteistojo V. V. gynėjo advokato R. Aikevičiaus, nuteistojo E. B., nuteistojo S. G. gynėjos advokatės K. Česnauskienės kasaciniuose skunduose teigama, kad A. B. ir T. B. nepagrįstai nuteisti pagal BK 249 straipsnio 3 dalį, o S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G. – pagal BK 249 straipsnio 1 dalį, nes jų veiksmuose nenustatyti objektyvieji ir subjektyvieji nusikalstamam susivienijimui, kaip vienai iš BK 25 straipsnyje įtvirtintų bendrininkavimo formų, būdingi požymiai. Kasatoriai nurodo, jog byloje nėra pakankamai duomenų, patvirtinančių, kad A. B. ir T. B. buvo organizatoriai, kad neteisėtoje grupėje dalyvavę S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G. ir kiti asmenys turėjo konkrečius vaidmenis ar užduotis, kad buvo pastovūs tarpusavio ryšiai, aukštas organizuotumo lygis, hierarchinė struktūra, pavaldumas, vidinė drausmė, pavedimų vykdymo kontrolė, narių susirinkimai, bendra kasa ir pan., o šie požymiai yra būtini inkriminuojant dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje.
79. BK 25 straipsnyje nustatytos tokios bendrininkavimo formos: bendrininkų grupė, organizuota grupė, nusikalstamas susivienijimas. Nusikalstamo susivienijimo savoka pateikta šio straipsnio 4 dalyje – nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems apysunkiams, sunkiem ar labai sunkiem (pagal iki 2013 m. liepos 13 d. galiojusią įstatymo redakciją – vienam ar keliems sunkiem ar labai sunkiem) nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Pagal BK 249 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, šio straipsnio 2 dalį – tas, kas dalyvavo šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje, o pagal šio straipsnio 3 dalį – tas, kas organizavo šio straipsnio 1 ar 2 dalyje nurodytus nusikalstamus susivienijimus arba jiems vadovavo.
80. Kvalifikuojant veiką pagal BK 249 straipsnį būtina nustatyti pagrindinius BK 25 straipsnio 4 dalyje nustatytus nusikalstamo susivienijimo požymius. Nusikalstamam susivienijimui būtini jo narių pastovūs tarpusavio ryšiai ir vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas teismų praktikoje suprantami kaip šių asmenų ilgalaikis susitelkimas tam, kad bendromis, suderintomis pastangomis būtų lengviau įgyvendinama susivienijimo numatyta nusikalstama veika – sunkių ar labai sunkių (o nuo 2013 m. liepos 13 d. – ir apysunkių) nusikaltimų darymas. Pagal teismų praktiką, vertinant bylos duomenis pagal ši požymį, atkreipiama dėmesys į susivienijimo organizacinę hierarchiją, vidinės drausmės buvimą, dalyvių specializaciją, veiklos planavimą, sumanymą ir pavedimų vykdymo kontrolę, bendras lėšas, jų paskirtį ir panaudojimą, ryšių, transporto priemonių turėjimą, konspirinius bendravimo būdus ir pan. Atsižvelgiant į konkrečios bylos ypatybes, šiam požymiui konstatuoti gali būti reikšmingos ir kitos aplinkybės. Nenustaciūs vienos ar kelių minėtų aplinkybių, jeigu jos konkrečioje byloje nėra esminės, požymiui konstatuoti gali būti pakankama ir kitų aplinkybių visuma (kasaciniė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-154/2009). Taigi iš esmės tokie požymiai, kaip grupės hierarchinė struktūra, stabilumas, vadovavimas, veiklos planavimas,

pelno siekimas, drausmės ir subordinacijos palaikymas bauginimu ar kitokiais būdais, periodiškas susirinkimų rengimas, ryšių ir kitų techninių priemonių naudojimas nusikalstamai veiklai, nusikalstamos veiklos specializacija, gerai organizuotų nusikaltimų planavimas ir vykdymas, detalus pasiskirstymas vaidmenimis ir užduotimis, sumanymą ir pavedimą vykdymo kontrolė, konspiracinis bendravimas, disponavimas bendromis lėšomis ir jų panaudojimas rengiant nusikaltimus, tam tikros materialinės bazės, skirtos nusikaltimams daryti, bendrų lėšų, gautų iš nusikalstamos veiklos, turėjimas, kurios nors nusikalstamos srities monopolizavimas tam tikroje teritorijoje ir panašiai, yra nusikalstamo susivienijimo požymio – pastovių tarpusavio ryšių bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymo – pasireiškimo formos, kurias konkretiui atveju nustato teismas (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-17-139/2015). Minėti ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas yra labai svarbus nusikalstamo susivienijimo ir organizuotos grupės atribujimo kriterijus, tačiau ne vienintelis, todėl teismų praktikoje yra atkreiptas dėmesys į tai, kad, sprendžiant tokį klausimą, svarbu įvertinti požymį visumą. Kasacinės instancijos teismo nutartyse ne kartą pasisakyta, kad apie baudžiamajame įstatyme nurodytų nusikalstamo susivienijimo požymių buvimą sprendžiama atsižvelgiant į konkretios bylos aplinkybes, kad nusikalstamam susivienijimui būdingas aukštasis organizuotumo lygis ir tai yra vertinimo dalykas, kurį nulemia konkretios bylos ypatybės, joje nustatyta aplinkybių visuma (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-57/2013). Tai, kad nusikalstamo susivienijimo požymiu – pastovių tarpusavio ryšių bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymo – pasireiškimo formos yra svarbios konstatuojant sunkiausią bendrininkavimo formą – nusikalstamą susivienijimą, pažymėta ir kasacinėje nutartyje baudžiamojuje byloje Nr. 2K-177/2008. Šioje nutartyje teisėjų kolegija konsstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo nustatyti faktiniai duomenys „rodo tiek formaliuosius nusikalstamo susivienijimo kaip bendrininkavimo formos požymius (trys ir daugiau asmenų; susitarimas vienam ar keliems sunkiemis ar labai sunkiemis nusikaltimams daryti; pastovūs grupės narių tarpusavio ryšiai; vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas), tiek ir neformaliuosius požymius, leidžiančius daryti išvadą apie aukštą šio nusikalstamo junginio organizavimo lygį ir priskirti jį organizuoto nusikalstamumo fenomenui (hierarchinė struktūra, vadovavimas, veiklos planavimas, pelno siekimas, disponavimas bendromis lėšomis, drausmės ir subordinacijos palaikymas, ryšių su teisėsaugos institucijų pareigūnais palaikymas vengiant baudžiamosios atsakomybės ir kt.)“.

81. Teismų praktikoje dalyvavimas nusikalstamo susivienijimo veikloje suprantamas kaip nuolatinis bet kokį funkcijų, užtikrinančių nusikalstamo susivienijimo tikslų pasiekimą, atlikimas. Dalyvavimas gali pasireikšti tiek konkretių nusikaltimų darymu arba rengimu, tiek ir kitokia veikla grupės naudai, kuri leidžia identifikuoti asmenį kaip nusikalstamo susivienijimo narę (susivienijimo apsauga, jo dalyviams teikiamas prieglobstis, rūpinimasis susivienijimo ginklais, transportu, turtu, lėšomis, informuotumu ir kt.), todėl dalyvavimu nusikalstamo susivienijimo veikloje gali būti kaltinamas ir toks susivienijimo narys, kuris nėra padaręs atskiro nusikaltimo. Nusikalstamo susivienijimo organizavimas (kürimas) gali

pasireikšti veiksmais, kuriais parenkami, verbuojami, telkiami bendrai nusikalstamai veiklai susivienijimo dalyviai, atliekamas vaidmenų susivienijimo dalyviams skirstymas ir pan. Vadovavimas nusikalstamam susivienijimui – susivienijimo dalyvių ryšių koordinavimas, vidaus elgesio taisyklių nustatymas, drausmės palaikymas, nusikalstamos veikos planų rengimas, ginklų, sprogstamuojų medžiagų, transporto, ryšio ar kitokių techninių priemonių įgijimo, saugojimo, priežiūros, skirstymo valdymas ir pan. Vadovavimu pripažįstami ir kitokie veiksmai, kuriais palaikomas nusikalstamo susivienijimo gyvybingumas, konkrečių nusikaltimų rengimas, jų darymo kontrolė, individualių užduočių susivienijimo nariams skyrimas, ginčų sprendimas, disponavimas ginklais, lėšomis ir kitokiomis nusikalstamo susivienijimo turimomis priemonėmis (kasacinė nutartis baudžiamomoje byloje Nr. 2K-209-699/2017).

82. Nagrinėjamoje byloje nustatytos ir teismų sprendimuose nurodytos aplinkybės rodo, kad teismai teisingai aiškino minėtas baudžiamomojo įstatymo taikymo nuostatas. Kasacinių skundų teiginiai, neva nuteistujų A. B., T. B., S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G. veikose nebuvo nusikalstamo susivienijimo požymių, atmetini kaip nepagristi ir prieštaraujantys abiejų instancijų teismų nustatytomis aplinkybėmis, nuosprendžių turiniui ir esmei. Pažymétina, kad skunduose nurodytus esminius argumentus (susijusius su organizuotumo lygiu, pastoviais tarpusavio ryšiais, vaidmenų ir užduočių pasiskirstymu, vidine hierarchija ir pan.) išnagrinėjo ir į juos motyvuotai atsakė apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio išvadas dėl nusikalstamo susivienijimo pagrįstomis ir teisingomis. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje išdėstė išsamius motyvus, atskleidžiančius visų nuteistujų tarpusavio ryšius, organizuotumo lygi, veiklos pastovumą, vaidmenų ir užduočių pasiskirstymą, bendrą kasą, kitus nusikalstamo susivienijimo požymius, šiemis asmenims darant sunkius ir apysunkius nusikaltimus, susijusius su didelės vertės transporto priemonių bei turto (jose esančių didelės vertės krovinių) vagystėmis Europos Sajungos šalyse, pagrobtų transporto priemonių identifikacinių numerių klastojimu ir atgabenimu į Lietuvos Respubliką pasinaudojus kitų transporto priemonių valstybiniais numeriais ir registracijos dokumentais, jų slėpimu iš anksto parinktose saugomose stovėjimo aikštėlėse, angaruose bei didelės vertės pagrobto turto realizavimu (BK 178 straipsnio 3 dalis, 300 straipsnio 3 dalis).
83. Kaip matyti iš bylos medžiagos, byloje surinktų ir teisiamajame bei apeliacinės instancijos teismo posėdyje ištirtų įrodymų visuma patvirtina, jog A. B. organizavo nusikalstamą susivienijimą ir kartu su T. B. bei V. V. (dėl kurio byla išskirta) vadovavo didelės vertės turto vagystėms, paskirstydavo užduotis kitiems nariams, ieškodavo vairuotojų pagrobtoms transporto priemonėms pargabenti į Lietuvos Respubliką, kontroliavo narių ir jų parinktų, susivienijimui nepriklausiusių, asmenų, vykdžiusių atskiras atsitiktinio pobūdžio funkcijas, (vairuotojų) judėjimą, susižinojimą, pavogto didelės vertės turto pargabenimą į Lietuvos Respubliką, slėpimą bei realizavimą. A. B. žinijoje buvo ir iš nusikalstamos veikos gautų bendrų pinigų valdymas, paskirstymas. T. B. ne tik kartu su A. B. organizavo nusikalstamą susivienijimą, bet ir pats dalyvavo darant sunkius nusikaltimus, rūpinosi

pagrobtu turto realizavimui, duodavo nurodymus grupuotės nariams, kontroliavoję veiklą. Nusikalstamo susivienijimo organizatoriai rūpinosi ir vykdomos nusikalstamos veiklos saugumu bei konspiravimu: naudojo Jungtinėje Karalystėje registruotus automobilius, kuriuose įrengdavo slėptuvės, vagystėms įgydavo ir dažnai keisdavo mobiliojo ryšio priemones su jokiam abonentui nepriskirtinomis išankstinio apmokėjimo kortelėmis, parūpindavo suklastotus dokumentus pagrobtoms transporto priemonėms. A. B. ir T. B. į nusikalstamo susivienijimo veiklą įtraukti nuteistieji S. A., V. V., Ž. Š., E. B. ir S. G. turėjo savo aiškiai apibrėžtą vaidmenį ir funkcijas vykdant didelės vertės turto vagystės. S. A. su nusikalstamo susivienijimo lyderiais A. B., T. B. ir kitais aukštą statusą nusikalstamame susivienijime užimančiais asmenimis siejo ilgalaikiai, pastovūs ryšiai. S. A. su jais dalyvavo nusikaltimų planavimo, pasirengimo veiksmuose, ieškojo vairuotojų vogtoms transporto priemonėms pargabenti į Lietuvos Respubliką, buvo atsakingas už suklastotų dokumentų ir valstybinių numerių tiekimą, dalyvaudavo pagrobtas transporto priemones pasitinkant ir lydint į numatytas saugojimo vietas, rūpinosi pagrobtu turto realizavimui. V. V., Ž. Š. ir E. B. kartu su nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39<sup>1</sup> straipsnį atleistais T. T. ir D. Š. vykdė vilkikų ir puspriekabių vagystes Europos Sajungos valstybėse. Jie pasirūpindavo vagystėms reikalingomis priemonėmis, vykdavo į Europos Sajungos valstybes, suradę tinkamą vilkiką ar puspriekabę organizuodavo ir įvykdydavo jos vagystę, pranešinėdavo apie vagystės eigą, lydėdavo pagrobtą transporto priemonę į Lietuvos Respubliką, kartu su tam įtrauktais kitais bendrininkais (vairuotojais), pargabendavo Europos Sajungos valstybėse pagrobtas transporto priemones į Lietuvos Respubliką, gaudavo atlygi už padarytus nusikaltimus. S. G. vaidmuo buvo suteikti vagystėms reikalingus, jo įmonei priklausančius vilkikus ir (ar) vairuotojus, užtikrinti pagrobtų transporto priemonių pargabenimą, teritoriją pagrobtam turtui laikyti ir saugoti, padėti realizuojant pagrobtus krovinius. Taip visi nusikalstamo susivienijimo nariai atliko svarbius vaidmenis ir užduotis, be kurių tam tikroje nusikalstamo susivienijimo veikimo stadijoje nebuvo įmanoma įvykdyti suplanuotų nusikaltimų.

84. Pažymėtina, kad nuteistiesiems inkriminuotos nusikalstamos veikos buvo vykdomos sistemingai nuo 2010 m. pradžios iki 2012 m. pavasario–vasaros, o didelės vertės transporto priemonių (ir jų krovinio) vagystės padarytos kitose Europos Sajungos valstybėse (Belgijoje, Vokietijoje, Danijoje). Taigi tarptautinis šios grupuotės veikimo mastas rodo sudėtingesnį organizuotumo lygi, koks yra būdingas būtent nusikalstamam susivienijimui kaip vienai iš bendrininkavimo formų. Bylos aplinkybės patvirtina, kad bendrininkų padaryti nusikaltimai buvo gerai organizuoti ir kruopščiai suplanuoti, jiems ruošiantis buvo atliekama daug įvairių ir sudėtingų parengiamujų veiksmų: klastojami transporto priemonių dokumentai ir valstybiniai numeriai, įrengiamos joms gabenti skirtos slėptuvės automobiliuose, organizuojamas pavogtų transporto priemonių pargabenimas į Lietuvos Respubliką ir saugojimas, transporto priemonių ir jų krovinių realizavimas, ryšio palaikymas tarpusavyje ir su vagystėmis vykdyti įtrauktu pareigūnu. Vagysčių metu buvo imamas iš anksto apgalvotų ir sutartų atsargumo veiksmų: stebima aplinka, pasitelkus specialų kompiuterį išmontuojamos saugos sistemos iš pagrobtų trans-

porto priemonių, kurios po to būdavo nugabenamos į atokią vietą ir dar stebima, ar jų neieškoma. Pagrobtos transporto priemonės būdavo pasitinkamos Lietuvos Respublikoje ir su apsauga palydimos į iš anksto numatytais saugomus angarus ar stovėjimo aikštėles, pargabentos transporto priemonės (su kroviniiais) slepiamose ir kuo skubiau realizuojamos. Vykdant šiuos sunkius nusikaltimus, siekiant išvengti galimų teisėsaugos pareigūnų patikrinimų bei konspiracijos sumetimais buvo naudojamas Jungtinėje Karalystėje registruotomis transporto priemonėmis, kontaktuojama atskiroms vagystėms įgytais mobiliojo ryšio telefono aparatais ir mobiliojo išankstinio apmokėjimo ryšio kortelėmis.

85. Teismai konstataavo, kad A. B., T. B. ir V. V. (dėl kurio byla išskirta) įkurtai grupuotei buvo būdingi hierarchinės struktūros požymiai, pastarieji grupuotėje buvo įtakingiausi, jie ir S. A. atliko pagrindines organizacines paruošiamasi, planavimo funkcijas; aukšto lygio dalyviai T. T. ir D. Š. atliko pagrindinių vagių vaidmenį, koordinuodavo kiek žemesnio lygio dalyvių Ž. Š., V. V., E. B. veiksmus jų sisteminai vykdytų vagysčių metu; S. G. suteikė savo įmonės vilkikus ir vairuotojus pagrobtam turtui pargabenti bei teritoriją jam laikyti ir saugoti, pagalbą realizuojant pagrobtus krovinius. Apie pavogto turto realizavimą buvo atskaitoma nusikalstamo susivienijimo įtakingiausiemis asmenims – dažniausiai A. B., gauti pinigai pasidalijami. Grupuotės nariai A. B., T. B., V. V. (dėl kurio byla išskirta), S. A., T. T., D. Š., S. G., E. B., V. V. ir Ž. Š. buvo susieti pastoviais, ilgalaikiais, glaudžiais, kasdieniu bendravimu paremtais ryšiais, kurie buvo pakankamai lojalūs ir vienintegri, egzistavo paklusnumas A. B., T. B. ir V. V. (dėl kurio byla išskirta). Užtikrinant nusikalstamo susivienijimo veiklą ir sprendžiant kylančius vidinius nesutarimus, nusikalstamo susivienijimo nariai (S. A.) bei kiti į nusikaltimą darymą įtraukti asmenys (K. P.) būdavo spaudžiami tikromis ar tariamomis skolomis, o už nepaklusnumą – baudžiami. Byloje nustatyta, kad buvo rengiami bendri susirinkimai, jų metu buvo aptariami rengiamų nusikaltimų planai, skirtomi dalyvių vaidmenys nusikaltimų darymo metu, dalijami įrankiai ir priemonės nusikaltimų darymui palengvinti, transporto priemonėms atrakinti, užvesti. Dalis iš nusikalstamos veiklos gautų pinigų buvo skiriama vėlesnėms nusikalstamoms veikoms finansuoti, šias bendras lėšas valdė ir bendriems reikalams skirtė nusikalstamo susivienijimo lyderiai. Šios įrodymomis pripažintos bylos aplinkybės leido teismams pagrįstai konstatuoti nusikalstamo susivienijimo buvimą nuteistųjų veikloje.
86. Nuteistųjų A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko, nuteistojo S. A., nuteistojo Ž. Š., nuteistojo V. V. gynėjo advokato R. Aikevičiaus, nuteistojo E. B. kasaciniuose skunduose keliamas klausimas dėl organizuotos grupės, o ne nusikalstamo susivienijimo buvimo nuteistųjų veikoje. Šie argumentai iš esmės motyvuojami nusikalstamo susivienijimo sudėties požymių visumos nenustatymu.
87. Organizuota grupė apibrėžiama BK 25 straipsnio 3 dalyje, kur nurodyta, kad organizuota grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkę, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupuotės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. BK 25 straipsnio 4 dalyje pateiktame nusikalstamo susivienijimo apibrėžime nurodyta, kad nusikalstamas susivieniji-

- mas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems apysunkiams, sunkiemis ar labai sunkiemis nusikaltimams daryti – susivienija trys ir daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Baudžiamasis įstatymas nepateikia konkrečių kiekybinių (dėl asmenų, dalyvaujančių darant nusikaltimus, ar daromą nusikaltimą skaičiaus) šių dviejų bendarininkavimo formų atribojimo kriterijų. Sprendžiant organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo atribojimo klausimą, svarbu įvertinti požymį visumą, ypač kreipiant dėmesį į organizuotumo lygi, kurį lemia maksimalaus pelno siekimas, tarptautinis daromą nusikaltamą veikų pobūdis, vidinė hierarchinė struktūra, vaidmenų pasidalijimas, kriminaliniai ryšiai, pastovumas.
88. Minėta, kad šioje byloje teismai, įvertinę nuteistujų veiklą pirmiau nurodytais aspektais, pagrįstai nustatė, kad jų bendarininkavimas buvo pasiekęs pačią pavojingiausią formą – nusikalstamą susivienijimą. Tokią išvadą lémė būtent tai, kad byloje nustatyti visi esminiai nusikalstamo susivienijimo sudėties požymiai, iš jų nusikalstamo susivienijimo vidinė struktūra, narių pavaldumas, vadovas, stabilius ryšiai, bendri pinigai nusikalstamai veikai vykdyti, narių vaidmenų, užduočių pasiskirstymas ir suvokimas, kad kiekvienas bendarininkas savo veiksmais prisdeda prie bendro rezultato – nusikalstamo susivienijimo vykdomų didelės vertės svetimo turto vagyščių, bei noras taip elgtis. Šiame kontekste pažymėtina, kad byloje nustatyta, jog bendarininkai suvokė dalyvaujantys nusikalstamo susivienijimo veikloje, suvokė jam priklausą ir veikią kaip jo nariai, todėl teismai teisingai ir pagrįstai pripažino nuteistujų A. B., T. B., S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G. veikoje egzistavus ne tik objektyviuosius (skirtingi vaidmenys, užduočių pasiskirstymas, veikos planavimas, aiški hierarchija ir kt.), bet ir subjektyviuosius nusikalstamo susivienijimo požymius, įtvirtintus BK 25 straipsnio 4 dalyje. Visų paminėtų nuteistujų bendarininkavimas nusikalstamame susivienijime ir dalyvavimas jo veikloje nustatytas ir pagristas teismų ištirtais ir įvertintais įrodymais: iš dalies pačių nuteistujų (S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G.), nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39<sup>1</sup> straipsnį atleistų liudytojų T. T. ir D. Š., kitų liudytojų parodymais, operatyvinių veiksmų atlikimo protokoluose, kratų, apžiūrų, asmens parodymų atpažinti pagal jo nuotrauką protokoluose užfiksuočiai duomenimis, specialistų išvadomis, kitais rašytiniais bylos įrodymais. Kiekvieno bendarininko kaltė – tiesioginė tyčia – taip pat nustatyta, atskleistas jų tyčios turinys; išsamios išvados apie tai išdėstytose pirmosios instancijos teismo apkaltinamajame nuosprendyje, šių išvadų tikrumą patvirtino ir apeliacinės instancijos teismas.
89. Taigi, teisėjų kolegija, remdamasi tuo, kas išdėstyta, konstatuoja, kad BK 25 straipsnio 4 dalis ir atitinkamai BK 249 straipsnio 1 bei 3 dalys nuteistujų A. B., T. B., S. A., Ž. Š., V. V., E. B., S. G. veiksmams pritaikytos tinkamai.
90. Nuteistujų A. B. ir T. B. gynėjo advokato G. Černiausko kasaciniame skunde taip pat nurodoma, kad byloje nesurinkta jokių objektyvių duomenų, kad nuteistieji A. B. ir T. B. galėjo organizuoti būtent šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ginkluotą nusikalstamą susivienijimą ir atitinkamai jam vadovauti bei dalyvauti jo veikloje. Kasatorius pažymi, kad vieninteliai bylos duomenys, patvirtinantys ginkluoto nusikalstamo susivienijimo egzistavimą, yra nuo baudžiamomo

sios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu atleisto liudytojo T. T. parodymai apie pas jį namuose rastą ginklų arsenalo atsiradimo aplinkybes, tačiau byloje nėra jokių duomenų apie šaunamujų ginklų panaudojimą.

91. Iš tiesų, apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad šaunamieji ginklai, šaudmenys ar sprogmenys vykdytuose nusikaltimuose panaudoti nebuvo. Nuteistieji S. A., Ž. Š., E. B., V. V. ir S. G. nuosekliai parodė, kad nebuvo matę ginklų ir sprogmenų ar ką nors apie juos girdėję. Iš nuteistųjų S. A., Ž. Š., E. B., V. V., taip pat ir nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39<sup>1</sup> straipsnio pagrindu atleistų liudytojų D. Š. ir T. T. parodymų matyti, kad apie kokio nors smurto ar ginklų panaudojimą vykdomose didelės vertės turto vagystėse nebuvo net užuominų, nebuvo aptariamos pasipriešinimo situacijos, jokių ginklų į vagystes nebuvo vežamas. Kita vertus, bylos medžiaga patvirtina, kad kratos pas T. T. metu buvo rastas pistoletas, automatai, granatos, granatų sprogdikliai, šoviniai. Be to, iš T. T. parodymų matyti, kad A. B. prašymu jis paėmė pasaugotį ginklus, kuriuos laikė savo namuose, iki tol ginklai buvo sudėti šarvuotame mikroautobuse, stovinčiame netoli T. B. namų saugomoje aikštelyje. Apeliacinės instancijos teismas teisingai pažymėjo, kad aplinkybė, jog nusikalstamo susivienijimo organizatoriai A. B. ir T. B. šioje byloje inkriminuotiems nusikaltimams daryti savo žinijoje turėtų šaunamujų ginklų, šaudmenų ir sprogmenų nepanaudojo, nepaneigia pirmosios instancijos teismo išvados, kad neteisėtai laikomus ginklus buvo planuojama naudoti nusikalstamo susivienijimo veikloje. Taigi nuteistiesiems A. B. ir T. B. ginkluoto nusikalstamo susivienijimo organizavimas ir atitinkamai vadovavimas jam bei dalyvavimas jo veikloje inkriminuoti pagrįstai.

#### *Dėl BK 297 straipsnio 1 dalies taikymo*

92. Nuteistasis E. P. kasaciniame skunde nurodo, kad jis pagal BK 297 straipsnio 1 dalį už tarnybos paslapties atskleidimą nuteistas nepagrįstai, nes jo atskleista informacija nesudaro tarnybos paslapties. Šie argumentai pagrįsti.
93. Pagal BK 297 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas atskleidė informaciją, sudarančią tarnybos paslaptį, kuri jam buvo patikėta ar kurią jis sužinojo dėl savo tarnybos ar darbo, jeigu nebuvo šnipinėjimo ar padėjimo užsienio valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką požymių. Pažymétina, kad tarnybos paslapties sąvoka baudžiamajame įstatyme nėra apibrėžta, todėl ji turi būti aiškinama sistemiškai, siejant su Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu. Antai Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo, galiojusio E. P. inkriminuotų veikų padarymo metu, 2 straipsnio 3 dalis tarnybos paslaptį apibrėžė kaip šio įstatymo nustatyta tvarka įslaptintą politinę, karinę, ekonominę, teisėsaugos, švietimo, mokslo ir technikos informaciją, kurios praradimas arba neteisėtas atskleidimas gali pakenkti valstybės ar jos institucijų interesams arba sudaryti prielaidas neteisėtam valstybės paslaptį sudarančios informacijos atskleidimui, sukelti pavojų žmogaus sveikatai. Tarnybos paslapčių kategorijų sąrašą nustato šis įstatymas.
94. Nagrinėjamoje byloje nustatytą, kad E. P., būdamas Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato (*duomenys neskeltini*) skyriaus tyrėjas, pasinaudodamas

jam suteiktu prisijungimo prie Policijos informacinės sistemos vardu, savo darbo vietoje iš savo tarnybinio kompiuterio prisijungdavo prie Vidaus reikalų informacinės sistemos centrinio duomenų banko (VRIS CDB), atlikdavo registruotų transporto priemonių dalį pagal paieškos kriterijus – jų valstybinius numerius paiešką, duomenų paieškos pagrindu melagingai nurodydamas „Ikiteisminis Tyrimas Tarnybinis“, „Administracinius Tyrimas Tarnybinis“ arba „Administracinius Tyrimas 2012“, tokiu būdu gaudavo duomenis apie transporto priemones – vilkikus ir puspriekabes, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus ir naudotojus, šiuos duomenis atspausdindavo ir perduodavo nusikalstamo susivienijimo nariams (S. A.) bei nenustatytiems asmenims, kurie iš E. P. gautus duomenis panaudojo gaminant netikrus valstybinius transporto priemonių numerius ir transporto priemonių registracijos dokumentus, kuriuos vėliau naudojo didelės vertės transporto priemonių vagysčių metu Europos Sajungos valstybėse.

95. Valstybės tarnybos paslapčių įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintas informacijos, galinčios sudaryti tarnybos paslaptį, sąrašas. E. P. savo kasaciniame skunde pagrįstai nurodo, kad informacijos, už kurios atskleidimą jis šioje byloje yra nuteistas pagal BK 297 straipsnio 1 dalį, t. y. apie policijos valdomų registrų duomenis, minėtame sąraše nėra. Nors apeliacinės instancijos teismas šią aplinkybę pripažino, tačiau konstatavo, kad tokios informacijos minėtame sąraše nebuvimas dar nereiškia, jog ji nelaikytina tarnybine paslaptimi. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadą, kad tarnybos paslaptimi gali būti pripažystama iš esmės bet kokia asmeniui jo tarnybos pagrindu patikėta informacija, kurios neteisėtas per davimas kitiems asmenims gali sutrikdyti tinkamą svarbių valstybės institucijų funkcijų atlikimą, pernelyg plačiai aiškinio atsakomybės pagal BK 297 straipsnį ribas.
96. Pažymėtina, kad, remiantis Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nuostatomis, tam, kad konkreti informacija būtų pripažinta tarnybos paslaptimi, ji turi būti įslaptinta pagal nustatytas procedūras. Kaip teisingai kasaciniame skunde nurodo E. P., iš Vidaus reikalų informacinės sistemos centrinio duomenų banko jo gauti duomenys įstatymo nustatyta tvarka nebuvo įslaptinti, norint su jais susipažinti nebuvo reikalingas leidimas dirbtį ar susipažinti su įslaptinta informacija. Iš tiesų, policijos valdomų registrų informacija yra nevieša, jai gauti yra ribota prieiga ir ją galima gauti tik vykdant tarnybines pareigas. Kita vertus, pagal byloje nustatytas aplinkybes E. P. dėl tarnybos sužinota ir kitiems asmenims atskleista informacija apie transporto priemones – vilkikus ir puspriekabes, jų techninius, registracijos duomenis, jų valdytojus ir naudotojus nesudaro tarnybos paslapties kaip tokios, kuri įtvirtinta Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme. Todėl teisėjų kolegija konstatuoja, kad E. P. veikoje nėra BK 297 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėties, t. y. būtinojo šios nusikalstamos veikos požymio – dalyko (informacijos, sudarančios tarnybos paslaptį).
97. Nesant E. P. veikoje BK 297 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėties požymių, pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria jis nuteistas pagal BK 297 straipsnio 1 dalį už tarnybos paslapties atskleidimą, bei paskesnio apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria E. P. apeliacinis

skundas dėl šio įstatymo taikymo atmestas, naikintina ir ši bylos dalis nutraukti-na (BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

*Dėl E. P. nuteisimo pagal BK 228 straipsnio 2 dalį*

98. Nuteistasis E. P. kasaciniame skunde taip pat nesutinka su jo nuteisimu pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, teigdamas, kad jo veikoje nėra šios nusikalstamos veikos sudėties požymį – pavojingos veikos, padarinių (didelės žalos), turtinės ar kitokios asmeninės naudos siekimo.
99. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi teismų praktikoje suprantamas kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei ir turiniui (kasacinė nutartis baudžiamomojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014). BK 228 straipsnyje nustatyto piktnaudžiavimo objektyvieji požymiai pasireiškia: pavojinga veika – piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimu; pavojingais padariniais – nurodytos didelės žalos kiliu; priežastinio ryšio tarp padarytos veikos ir kilusių padarinių buvimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-76/2007, 2K-7-84-489/2018).
100. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką kiekvienu konkrečiu atveju apie žalos dydį sprendžia teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes: kokio pobūdžio, kokiai teisės aktais ginami interesai yra pažeidžiami, veiksmų, kuriais buvo piktnaudžiaujama, pobūdį (ar padaryti formaliai teisėti ar aiškiai neteisesti veiksmai), nukentėjusiųjų skaičių, kaip jie vertina pareigūno padarytą veiką, nusikalstamos veikos trukmę, kaltininko einamų pareigų svarbą ir padarytos veikos įtaką valstybės tarnautojo bei valstybės institucijų autoritetui, ir kt. Neturinio pobūdžio žala paprastai pripažystama didele, jeigu ji patiriama dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimo, jei sumenkiniamas valstybės ar kitų institucijų autoritetas, sutrikdomas darbas. Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimas, valstybės tarnybos autoriteto sumenkiniimas ar kiti esmingai žalingi padariniai paprastai pripažystomi didele žala ne tik tarnybai ar asmeniui, bet ir valstybei (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-512/2004, 2K-7-638/2005, 2K-16/2010, 2K-232/2012, 2K-7-335/2013, 2K-100/2014, 2K-102-699/2015, 2K-361-895/2016).
101. Teismų praktikoje piktnaudžiavimą pagal BK 228 straipsnio 2 dalį kvalifikuojantis požymis – siekimas turtinės naudos suprantamas kaip siekimas bet kokios turtinio pobūdžio naudos (pvz., neatlygintinai naudotis įmonės turtu ar įsigytį jį sumažintomis kainomis, gauti jo iš kitų asmenų) ne tik sau, bet ir savo giminėms, šeimos nariams ar kitiems asmenims, su kuriais kaltininkas susijęs draugystės, partnerystės ar pan. ryšiais, o siekimas kitokios asmeninės naudos – kaip siekimas gauti neturinio pobūdžio naudos (garbės, pareigų paaukštinimo ir pan.) (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-577/2011, 2K-268/2012, 2K-180-976/2017).
102. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad E. P. piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, nes tyčia veikė priešingai tarnybos interesais, pažeisdamas kaltinime pagal BK

- 228 straipsnio 2 dalį nurodytų svarbių teisės aktų, susijusių su policijos veikla, darbu su policijos tarnyboje įdiegtais registratoriais ir informacinėmis sistemomis, nuostatas. E. P. neteisėtai naudojo neviešą, vykdant tarnybines pareigas sužinotą informaciją, siekdamas turtinės naudos, perduavinėjo ją nusikalstamo susivienijimo nariams bei nenustatytiems asmenims, kurie iš jo gautus duomenis panaujo gaminant netikrus valstybinius transporto priemonių numerius ir transporto priemonių registracijos dokumentus, kuriuos vėliau naudojo didelės vertės transporto priemonių vagysčių metu. Teismai byloje surinktų ir teisiamajame posėdyje ištirtų įrodymų pagrindu konstatavo, kad E. P., savo darbo vietoje prisi Jungdamas prie policijos duomenų bazių ir iš jų gautą informaciją perduodamas nusikalstamo susivienijimo nariams, veikė nuosekliai, sistemiškai, sąmoningai, be to, siekdamas turtinės naudos – pinigų, dovanų, automobilio remonto paslaugų, atsarginių dalių, vaišių. Jo nusikalstamos veikos padariniais tapo sistemingos didelės vertės svetimo turto – transporto priemonių vagystės kitose Europos Sąjungos valstybėse. Taigi, E. P. eitos pareigos, jo padarytos nusikalstamos veikos aplinkybės, pažeistų teisės aktų reikalavimų pobūdis, turtinės ar kitokios asmeninės naudos siekimas, taip pat kitos byloje nustatytos aplinkybės abiejų teismų pagrįstai buvo įvertinti kaip pakankamas pagrindas daryti išvadai, jog nuteistasis, siekdamas turtinės naudos, diskreditavo policijos pareigūno vardą, sumenkino valstybės tarnybos autoritetą ir įvaizdį visuomenėje ir padarė didelę neturtinę žalą valstybei. Tokios teismų išvados atitinka tiek įstatymu įtvirtintą reguliavimą, tiek ir suformuotą teismų praktiką tokio pobūdžio bylose (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-84-489/2018, 2K-348-648/2018). Todėl konsituotina, kad kasaciniu skundo teiginiai, jog E. P. padaryta nusikalstama veika nesiekia piktnaudžiavimui tarnyba būtino pavojingumo laipsnio, reikalingo baudžiamajame įstatyme nustatytiems padariniams atsirasti, yra nepagrįsti.
103. Atsižvelgdama į išdėstytaus argumentus, teisėjų kolegija daro išvadą, kad teismai, pripažindami E. P. kaltu dėl nusikalstamos veikos, nustatytos BK 228 straipsnio 2 dalyje, padarymo, baudžiamąjį įstatymą pritaikė tinkamai.

#### *Dėl bausmių skyrimo*

104. Prokuroro kasaciniu skundu skundžiamas netinkamas BK bendrosios dalies normų, būtent BK 41 straipsnio, 54 straipsnio 1, 2, 3 dalių, 61 straipsnio 1, 2 dalių bei 75 straipsnio, taikymas, ginčijant apeliacinės instancijos teismo pagal BK 249 straipsnio 3 dalį nuteistiesiems A. B., T. B. ir pagal BK 249 straipsnio 1 dalį Ž. Š., vadovaujantis BK 54 straipsnio 3 dalimi, paskirtas švelnesnes, nei šių straipsnių sankcijoje nustatyta, bausmes, nuteistiesiems S. A., E. B. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – artimas šio straipsnio sankcijoje nustatytam laisvės atémimo bausmės minimumui bausmes, V. V., S. G. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį – straipsnio sankcijoje nustatytas minimalias laisvės atémimo bausmes, o K. P., S. L. ir E. P. dar be pagrindo apeliacinės instancijos teismui palikus galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą atidėti jiems paskirtų laisvės atémimo bausmių vykdymą. Skunde taip pat nepritariama teismų už atskirus nusikaltimus pagal BK 178 straipsnio

3 dalį nuteistiesiems paskirtoms laisvės atémimo bausmėms, kurios yra mažesnės nei šio straipsnio sankcijos laisvės atémimo bausmės vidurkis (A. K., J. J. atveju galutinės subendrintos bausmės, be kita ko, atitinka jų kardomojo kalinimo trukmę). Iš esmės kasaciniu skundu prašoma paskirti nuteistiesiems didesnes laisvės atémimo bausmes nei atitinkamų BK straipsnių, pagal kuriuos kvalifikuotos jų padarytos nusikalstamos veikos, sankcijų bausmių vidurkis (pagal BK 249 straipsnio 1 dalį (tik dėl A. B.), 25 straipsnio 4 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (išskyrus A. K., nuteistą pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį (dvi nusikalstamos veikos), ir E. P., kuris nuteistas pagal BK 228 straipsnio 2 dalį)) arba bausmių vidurkį atitinkančias bausmes (pagal BK 249 straipsnio 1 dalį, 249 straipsnio 3 dalį (dėl T. B.)).

105. Prokuroro kasaciniame skunde netinkamas BK 54 straipsnio 3 dalies taikymas dėl to, kad apeliacinės instancijos teismas pagal BK 249 straipsnio 3 dalį A. B. ir T. B. bei pagal BK 249 straipsnio 1 dalį Ž. Š., vadovaudamas BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatomis, paskyrė švelnesnes, nei įstatymo nustatyta, bausmes, argumentuojančias tuo, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai išimtinėmis aplinkybėmis, leidžiančiomis švelninti bausmes nuteistiesiems, pripažino tai, kad baudžiamasis procesas šioje byloje tėsēsi pernelyg ilgai, o nuteistiesiems labai ilgai buvo taikoma griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas, be to, teismas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes vertino pirmenybę teikdamas nuteistujų interesams, todėl paskyrė bausmes, kurios neatitinka padarytų nusikalstamų veikų ir pačių nuteistujų pavojingumo, ir tai lémė bausmės paskirties, proporcinguo, teisingumo principų turinio iškraipymą. Su šiais kasaciniu skundo argumentais nėra teisinio pagrindo sutiki.

106. Pagal baudžiamajį įstatymą bausmė yra valstybės prievertos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamajį nusižengimą padariusiam asmeniui. Viena iš bausmės paskirčių – užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą (BK 41 straipsnio 2 dalies 5 punktas). Teismas skiria bausmę vadovaudamas BK 54 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytais bendraisiais bausmės skyrimo pagrindais, t. y. pagal BK specialiosios dalies straipsnio, nustatantį atsakomybę už padarytą nusikalstamą veiką, sankciją, laikydamasis BK bendrosios dalies nuostatą, atsižvelgdamas į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, kaltės formą ir rūšį, padarytos nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus, nusikalstamos veikos stadiją, kaltininko asmenybę, jo kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį, atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, nusikalstama veika padarytą žalą. Jeigu straipsnio sankcijoje nustatyto bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui, teismas, vadovaudamas bausmės paskirtimi, gali motyvuotai paskirti švelnesnę bausmę (BK 54 straipsnio 3 dalis). Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad pagal BK 54 straipsnio 3 dalį kitokia bausmė, nei nustatyta straipsnio, pagal kurį kvalifikuota veika, sankcijoje, paprastai gali būti paskirama, jei yra išimtinės aplinkybės ir nėra pagrindo paskirti švelnesnę negu įstatymo nustatyta bausmę pagal BK 62 straipsnį, o įstatymo nustatyto bausmės paskyrimas būtų aiškiai neproporcingas (neadekvatus) konkrečiam baudžiamojo įstatymo pažeidimui, kaltininko asmenybei bei kitoms bylos aplin-

- kybėms (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-77/2007, 2K-226/2010, 2K-19/2011, 2K-412/2014, 2K-126-693/2018). Taigi teismas, švelnindamas bausmę BK 54 straipsnio 3 dalies pagrindu, turi nurodyti, kokios yra išimtinės aplinkybės, rodančios, kad straipsnio sankcijoje nustatytos bausmės paskyrimas asmeniui už nusikalstamos veikos padarymą aiškiai prieštarautų teisingumo principui (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-512/2013, 2K-361/2014, 2K-447/2014, 2K-186-942/2015, 2K-126-693/2018, 2K-281-942/2018).
107. Teismų praktikoje pernelyg ilga baudžiamojo proceso trukmė ir teisės į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimas gali būti vienas iš pagrindų švelninti bausmę pagal atitinkamo baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnio sankcijos ribas (BK 41 straipsnio 2 dalies 5 punktas) (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-256/2009, 2K-503/2010, 2K-102/2011, 2K-147-677/2015). Tuo atveju, kai, atsižvelgiant į įmanomai trumpiausio baudžiamojo proceso laiko reikalavimo pažeidimo aplinkybes, konstatuojama, kad pernelyg ilga proceso trukmė yra išimtinė aplinkybė, gali būti skiriama švelnesnė bausmė, vadovaujantis BK 54 straipsnio 3 dalimi (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-45/2007, 2K-7-109/2013, 2K-147-677/2015). Tokia teismų praktika atitinka EŽTT praktiką, pagal kurią bausmės švelninimas, taikomas atsižvelgiant į įmanomai trumpiausio laiko reikalavimo pažeidimą, yra laikomas tinkama ir pakankama teisinės gynibos dėl pernelyg ilgo proceso trukmės priemone, dėl to ja pasinaudojės asmuo netenka aukos statuso pagal Konvenciją (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-109/2013, 2K-150/2014, 2K-281-746/2016, 2K-107-489/2017). Pabréžtina, kad ir pagal EŽTT, ir pagal nacionalinių teismų praktiką galimybę švelninti bausmę dėl baudžiamojo proceso trukmės siejama ne su savaime formaliu proceso ilgumu, bet su konkretios bylos aplinkybėmis nepagrįsta pernelyg ilga jo trukme, dėl kurios pažeidžiama Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, BPK 2 straipsnyje, 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta kaltinamojo teisė į įmanomai trumpiausią bylos procesą. Kriterijai, kuriais remdamasis EŽTT vertina, ar proceso trukmė atitinka Konvencijos reikalavimus, paprastai yra bylos sudėtingumas, baudžiamajame proceso persekiojamo asmens elgesys, institucijų veiksmai organizuojant bylos procesą, proceso reikšmė persekiojamam asmeniui (pvz., taikytų procesinių prievarotos priemonių griežtumas ir jų taikymo trukmė) ir t. t. (2009 m. sausio 13 d. sprendimas byloje *Sorvisto prieš Suomiją*, peticijos Nr. 19348/04; 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Meilus prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 53161/99, ir kt.). Viso bylos konteksto vertinimas, tikrinimas, ar proceso metu buvo nepateisinamo delsimo požymiu, ar buvo laikotarpiai, kai ikiteisminio ir teisminio bylos nagrinėjimo metu buvo neatliekami jokie procesiniai veiksmai arba jie atliekami per ilgai, yra teismo diskrecija ir teismo išvadą dėl konkretaus proceso atitikties Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimams visada lemia ne izoliuotas atskiro kriterijaus, bet jų vienos vertinimas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-55-895/2015, 2K-87-942/2017, 2K-107-489/2017, 2K-281-942/2018).
108. BK 249 straipsnio 1 dalies sankcijoje nustatyta laisvės atémimo nuo trejų iki penkiolikos metų bausmė, BK 249 straipsnio 3 dalies sankcijoje – laisvės atémimo nuo dešimties iki dvidešimties metų arba laisvės atémimo iki gyvos galvos baus-

- més. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu pagal BK 249 straipsnio 3 dalį A. B. paskirtas laisvės atémimas dylikai metų, T. B. – laisvės atémimas vienuolių metų šešiems mėnesiams. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu, pri- taikius BK 54 straipsnio 3 dalį, laisvės atémimo bausmés šiems nuteistiesiems paskirtos mažesnés nei nurodyto straipsnio sankcijos minimums: A. B. – šešeri metai trys mėnesiai, o T. B. – šešeri metai.
109. Iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio matyti, kad teismas pagal visus pirmiau nurodytus EŽTT ir nacionalinėje teismų praktikoje suformuotus kriterijus vertino baudžiamojį proceso trukmés pagrįstumą, t. y. aiškinosi, ar nagrinėjamoje byloje baudžiamasis procesas buvo optimalus (nebuvo nepagrįstų delsimų) ir kokią įtaką jis turėjo nuteistiesiems. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje detaliai pasisakyta dėl šios bylos sudėtingumo – didelės kaltinimų apimties (vienas labai sunkus nusikaltimas (BK 249 straipsnis), dvidešimt septyni sunkūs (BK 178 straipsnio 3 dalis, 228 straipsnio 2 dalis), du apysunkiai (BK 300 straipsnio 3 dalis), vienas baudžiamasis nusizengimas (BK 297 straipsnio 1 dalis)) ir tarptautinio kaltinimo, susijusio su turtinių nusikaltimų dalyvaujant nusikalstamo susivienijimo veikloje padarymu užsienio valstybėse, pobūdžio, atliktų įvairių ikiteisminio tyrimo veiksmų kiekiečio, bendradarbiavimo su užsienio teisėsaugos institucijomis, proceso dalyvių skaičiaus (byloje nuteistas dvidešimt vienas asmuo), jų elgesio proceso metu (jų pateiktų prašymų, nedalyvavimo nagrinėjant bylą teisme priežasčių), nuteistiesiems taikytų procesinių prievertos priemonių griežtumo ir trukmés, bylos ikiteisminio tyrimo (pradėtas 2012 m. kovo 2 d., baigtas 2013 m. liepos 17 d., kaltinamasis aktas surašytas 2013 m. rugpjūčio 19 d. (iš viso truko vienerius metus penkis mėnesius)) bei jos nagrinėjimo teismuose trukmés (pirmosios instancijos teisme nagrinėjimas tėsėsi nuo 2013 m. rugpjūčio 22 d., kai byla buvo perduota teismui (2013 m. spalio 4 d. perduota nagrinėti teisiamajame posėdyje), iki 2017 m. liepos 14 d., kai buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis (beveik ketverius metus); apeliacine tvarka bylos nagrinėjimas truko nuo 2017 m. rugpjūčio 16 d. (byla su apeliaciniais skundais gauta Lietuvos apeliaciniame teisme) iki 2018 m. gruodžio 20 d. (paskelbtas apeliacinės instancijos teismo nuosprendis) (vienerius metus keturis mėnesius), taip pat dėl pirmosios instancijos teismo proceso organizavimo. Prokuroro kasaciniame skunde neginčijama tai, kad baudžiamoji byla didelės apimties ir yra sudėtinga, taip pat sutinkama su tuo, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai ir išsamiai nurodė visas su baudžiamoju proceso trukmés pagrįstumu susijusias ir kitas faktines aplinkybes, kurios turi reikšmės sprendžiant, ar (ne)buvo padarytas teisės į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimas, tačiau nesutinkama su atskirų aplinkybių vertinimu, būtent tuo, kad beveik septynerius metus trukęs baudžiamasis procesas buvo nepagrįstai pernelyg ilgas, o ilgai trukęs nuteistujų A. B. ir T. B. kardomasis kalnimas (suémimas), anot prokuroro, buvo sureikšmintas, parenkant jiems laisvės atémimo bausmés dydžius.
110. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad ši baudžiamoji byla iš tiesų yra išskirtinai sudėtinga ir tai pagrindžiantys faktai išdėstyti bei išsamiai aptarti apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje. Akivaizdu ir tai, kad nagrinėjamoje baudžiamamojoje

byloje bendra proceso trukmė (skaičiuojant nuo nuteistujų sulaikymo 2012 m. kovo 2 d. iki šios kasacinės nutarties priėmimo), t. y. daugiau kaip septyneri su puse metų, atsižvelgiant į EŽTT ir Lietuvos teismų praktiką, traktuotina kaip labai ilga ir gali būti pateisinama tik išskirtiniai atvejais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-147-677/2015, 2K-358/2011, 2K-31-511/2018).

111. Teisėjų kolegijos vertinimu, nėra teisinio pagrindo nepritarti motyvuotai apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad nors nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme buvo dėtos pastangos užtikrinti sklandžią bylos nagrinėjimo eigą, jos buvo nepakankamos – dalis suplanuotų posėdžių neįvyko, taip pat įpusėjus bylos nagrinėjimui keitėsi bylą nagrinėjusios teisėjų kolegijos narys, todėl procesas taip pat užtruko garsinant jau apklaustą liudytojų parodymus, tikslinančius kaltinamųjų duotus parodymus, taigi šiuo atveju pirmosios instancijos teismas nesiémė visų baudžiamojo proceso įstatyme nustatytų priemonių, kad būtų išvengta bylos nagrinėjimo delsimo, nors BPK 222 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jeigu baudžiamajai bylai nagrinėti reikia daug laiko, gali būti paskirtas atsarginis teisėjas, kuris būna teisiamoji posėdžio salėje nuo bylos nagrinėjimo pradžios ir, kai procese negali dalyvauti bylą nagrinėjantis teisėjas, šį pakeičia. Taip pat apeliacinės instancijos teismas padarė teisingą išvadą, kad nuteistiesiems A. B. ir T. B. proceso metu labai ilgai buvo taikoma griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas, t. y. beveik šešerius metus dešimt mėnesių, skaičiuojant nuo 2012 m. kovo 2 d., kai buvo suimti, iki apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio paskelbimo 2018 m. gruodžio 20 d., kai įsiteisėjo nuteistiesiems priimtas apkaltinamasis nuosprendis, iš jų penkerius metus devynis mėnesius tardymo izoliatoriaus sąlygomis. Taigi laikytina, kad teismas išdėstė motyvus, pagrindžiančius išvadą, jog proceso organizavimas pirmosios instancijos teisme, vertinant jį kaip visumą, nebuvo viškai tinkamas ir vertintinas kaip per ilgas, o nuteistujų patirti jų teisių reikšmingi suvaržymai, teisinių netikrumo dėl baudžiamosios bylos baigties būsena truko per ilgai, ir motyvavo sprendimą šias aplinkybes pripažinti išimtinėmis BK 54 straipsnio 3 dalies prasme bei tuo pagrindu, atsižvelgiant ir į kitas su padarytu nusikaltimu ir kiekvieno individualiai nuteistojo pavojingumu susijusias aplinkybes, paskirti švelnesnes, nei įstatyme nustatyta, terminuoto laisvės atėmimo bausmes. Atsižvelgiant į tai, nėra pagrindo konstatuoti, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė BK 54 straipsnio nuostatas bei nukrypo nuo teismų praktikos.

112. BK 54 straipsnio 3 dalies taikymas Ž. Š. pagal BK 249 straipsnio 1 dalį paskiriant mažesnę laisvęs atėmimo bausmę, nei straipsnio sankcijoje nustatyta minimali (treji metai), apeliacinės instancijos teismo taip pat motyvuotas atsižvelgiant į nuteistojo asmenybę teigiamai apibūdinančius bylos duomenis bei įvertinus aplinkybes, susijusias su padarytu nusikalstamą veikų pavojingumu, baudžiamojį proceso trukmę, taikytų kardomųjų priemonių griežtumu ir trukmę. Prokuroro kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, kad pagal teismų praktiką vien kaltininko asmenybę, šeiminės aplinkybės savaimė nesudaro pakankamo pagrindo daryti išvadai, kad įstatymo sankcijoje nustatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui. Tačiau apeliacinės instancijos teismo sprendi-

mai skirti nuteistajam mažesnė, nei įstatyme nustatyta minimali, laisvės atėmimo bausmę įtakos turėjo ne tik tokios aplinkybės (tai, kad nuteistas yra jauno amžiaus, neteistas, dirba, studijuoja, teismo sprendimu paskirtas savo močiutės, su kuria gyvena ir kurią prižiūri, rūpintoju, kardomujų priemonių sąlygų nepažeidė, naujų nusikalstamų veikų nepadarė), bet ir kitos nuosprendyje išvardytos aplinkybės – pernelyg ilgai trukęs baudžiamasis procesas, nusikalstamų veikų nesmurtinis pobūdis. Taigi apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs aplinkybių visumą, pripažinės, kad BK 249 straipsnio 1 dalies sankcijoje nustatytos bausmės paskyrimas Ž. Š., vadovaujantis vien tik bendraisiais bausmių skyrimo pagrindais, aiškiai prieštarautų teisingumo principui, įvertinęs situaciją kaip išskirtinę, vadovaudamas BK 54 straipsnio 3 dalimi, paskyrė mažesnę laisvės atėmimo bausmę, nei šio straipsnio sankcijoje nustatytas laisvės atėmimo bausmės minimums. Antai pripažinusi pagrįstu ši apeliacinės instancijos teismo sprendimą teisėjų kolegija neturi pagrindo tenkinti Ž. Š. kasacinių skundo prašymą dar labiau švelninti jam paskirtą bausmę, nes, kaip minėta, apeliacinės instancijos teismas tinkamai įvertino visas tiek Ž. Š. asmenybę apibūdinančias, tiek ir kitas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes ir į jas atsižvelgė parinkdamas nuteistajam tinkamiausią bausmę bei netaikydamas bausmės vykdymo atidėjimo (BK 75 straipsnis).

113. Apeliacinės instancijos teismas pagal BK 249 straipsnio 1 dalį nuteistiesiems S. A., E. B. paskyrė artimas įstatymo sankcijos minimumui laisvės atėmimo bausmes – atitinkamai ketverius metus ir trejus metus aštuonis mėnesius, o nuteistiesiems S. G. ir V. V. – minimalias laisvės atėmimo bausmes, t. y. trejus metus. Nors prokuratoro kasaciniame skunde kvestionuojamos toks bausmių sušvelninimas nuteistiesiems, kartu nesutinkama ir su pirmosios instancijos teismo šiemis nuteistiesiems paskirtomis mažesnėmis nei BK 249 straipsnio 1 dalies sankcijos vidurkis bausmėmis, tačiau argumentai, kuriais grindžiamas netinkamas BK 41, 54 straipsnių, 61 straipsnio 1, 2 dalių taikymas, iš esmės susiję su visumos bausmių skyrimui aktualių aplinkybių vertinimu. Skunde neteigiamas, kad teismai nenustatė tam tikrų bausmei skirti reikšmingų aplinkybių arba jas nustatė neteisingai. Kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio, teismas detaliai aptarė nuteistųjų S. A., E. B., S. G., V. V. asmenybes apibūdinančius bylos duomenis (amžių, teistumą, jų socialinę, šeiminę padėti ir pan.), elgesį po nusikalstamų veikų padarymo (nepažeidė kardomujų priemonių sąlygų, nepadarė naujų nusikalstamų veikų), jų vaidmenį padarant nusikalstamas veikas, pasiskelė dėl atsakomybė sunkinančių ir lengvinančių aplinkybių nebuvo, įvertino padarytų nusikalstamų veikų kiekį, pavojingumo pobūdį ir laipsnį (nusikaltimų nuosavybei padarymas dalyvaujant nusikalstamo susivienijimo veikloje, nepanaudojus šaunamujų ginklų (nors A. ir T. B. organizavo šaunamaisiais ginklais ginkluotą nusikalstamą susivienijimą), be to, atsižvelgė į pernelyg ilgo baudžiamojo proceso trukmės įtaką bausmės dydžiui. Iš šias aplinkybes apeliacinės instancijos teismas atsižvelgė ir tikrindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl bausmių nuteistiesiems (taip pat A. K. ir J. J.) paskyrimo už nusikalstamo susivienijimo padarytus turtinius nusikaltimus, kvalifikuotus pagal BK 178 straipsnio 3 dalį. Esant šioms aplinkybėms, nėra pagrindo daryti išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė

prokuroro kasaciniame skunde nurodytas bausmių skyrimo taisykles. Priešingai, individualizuodamas nuteistiesiems S. A., E. B., S. G., V. V. skirtinas terminuoto laisvės atémimo bausmes, teismas atsižvelgė tiek į padarytų nusikalstamų veikų pavojingumo pobūdį ir laipsnį, tiek ir į nuteistųjų asmenybes, taip pat kitas nurodytas reikšmingas aplinkybes, vadovavosi aktualia teismų praktika. Vadovaujantis BK 61 straipsnio 1, 2 dalimis, vertinti visų bausmei skirti reikšmingų aplinkybių svarbą, parenkant teisingą bausmę, įstatymo priskirta teismo diskrecijai, o tai, kad toks vertinimas kasatoriui nepriimtinas, savaime nelaikytina netinkamu baudžiamojo įstatymo taikymu. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, atmetmini kaip nepagrįsti ir nuteistojo S. A. bei nuteistojo V. V. gynėjo advokato R. Aikevičiaus kasacinių skundų teiginiai, susiję su bausmių nuteistiesiems S. A. ir V. V. skyrimu.

114. Teismų nuosprendžiuose išsamiai aptartos aplinkybės, atskleidžiančios nuteistųjų S. L., K. P. ir E. P. bei jų padarytų nusikalstamų veikų pavojingumą, bei, remiantis formuojama teismų praktika, išdėstyti motyvai, pagrindžiantys BK 75 straipsnio taikymą, t. y. nuteistiesiems paskirtų laisvės atémimo bausmių vykdymo atidėjimą. Teismai pagrįstai vadovavosi nuteistiesiems palankesne apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo metu galiojusia šio įstatymo 2015 m. kovo 19 d. redakcija, pagal kurią asmeniui, nuteistam laisvės atémimu ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus arba ne daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis tyčinius nusikaltimus (išskyrus labai sunkius nusikaltimus), teismas gali atidéti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų; bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Priimdamas sprendimą atidéti paskirtos laisvės atémimo bausmės vykdymą, teismas vadovauja si ne tik formaliais pagrindais, įtvirtintais BK 75 straipsnio 1 dalyje, bet ir bausmės tikslais, nustatytais BK 41 straipsnio 2 dalyje: sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo; nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį; atimti ir apriboti nuteistajam galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas; paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytuši įstatymų ir vėl nenusikalstų; užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą. Teismas, svarstydamas klausimą dėl bausmės vykdymo atidėjimo, turi įvertinti visas bylos aplinkybes, susijusias ir su padaryta veika, ir su nuteistojo asmenybe, t. y. nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdį, laipsnį, nuteistojo asmenybės teigiamas ir neigiamas savybes, jo elgesį šeimoje ir visuomenėje, polinkius, nusikalstamos veikos padarymo priežastis, elgesį po nusikalstamos veikos padarymo, ir sprendimą atidéti laisvės atémimo bausmės vykdymą privalo motyvuoti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-157/2010, 2K-488/2013, 2K-536/2014, 2K-132-942/2016, 2K-326-303/2018). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad BK 75 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas neužkerta kelio taikyti bausmės vykdymo atidėjimo instituto ir tais atvejais, kai padaromi keli tyčiniai (įstatyme nurodyti) nusikaltimai, už kuriuos paskirta galutinė bausmė neviršija ketverių metų, arba asmeniui, praeityje teistam ir turinčiam neišnykusį teistumą, ar asmeniui, kuriuam jau buvo taikytas bausmės vykdymo atidėjimo institutas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K- 437/2010, 2K-203/2014, 2K-326-303/2018). Pažymétina ir tai, kad laisvės atémimas yra taikomas kaip kraštinė priemonė, todėl

esant galimybei būtina siekti išsaugoti asmens teigiamus socialinius ryšius bei siekti jo veiksmingos resocializacijos kitais būdais. Priešingai nei nurodoma prokuroro kasaciniame skunde, teismai, spręsdami dėl BK 75 straipsnio taikymo galimybės, vertino ne tik tai, kad nuteistieji padarė nusikaltimus nuosavybei arba valstybės tarnybai, valdymo tvarkai, susijusius su dokumentų klastojimu, kurie yra mažiau pavojingi nei nusikaltimai žmogaus gyvybei, sveikatai, visuomenės saugumui ir pan., ir šios aplinkybės nesureikšmino, nes atsižvelgė į visus sprendimui priimti reikšmingus bylos duomenis, be kita ko, atsakomybę lengvinančią ir sunkinančią aplinkybių (ne)buvimą, nuteistujų asmenybes (ar praeityje teisti, bausti administracine tvarka), jų teigiamus socialinius ryšius (išsilavinimą, darbo, šeimos turėjimą ir kt.), tai, kad nusikalstamos veikos buvo daugiau atsitiktinio pobūdžio, naujų nusikalstamų veikų nepadaryta. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas, spręsdamas BK 75 straipsnio taikymo klausimą, pateikė pakankamus ir tinkamus argumentus, pagrindžiančius bausmės vykdymo atidėjimą nuteistiesiems S. L., K. P. ir E. P., o apeliacinės instancijos teismas, pritardamas tokiam pirmosios instancijos teismo sprendimui, savo išvadas motyvavo. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad nagrinėjamoje byloje aiškiai netinkamo BK 75 straipsnio taikymo atidėdant bausmės vykdymą nenustatyta.

115. Kartu atmetinas kaip nepagrįstas nuteistojo E. P. kasacinio skundo argumentas dėl netinkamo BK 75 straipsnio taikymo nustatant jam pernelyg ilgą bausmės vykdymo atidėjimo terminą. Šiuo atveju BK 75 straipsnio 1 dalies reikalavimai, keliami termino trukmei, nebuvo pažeisti. Nors pirmosios instancijos teismas nemotyvavo, kodėl atdeda E. P. laisvės atėmimo bausmės vykdymą maksimaliam įstatyme nustatytam terminui, tačiau to tiesiogiai daryti neįpareigoja ir įstatymas. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į nuteistojo asmenybę, nusikalstamos veikos pobūdį, galimybę pasiekti bausme įgyvendinamus tikslus, kontroliuojant nuteistojo elgesį bei jam skirtus įpareigojimus, trejų metų bausmės vykdymo atidėjimo terminas parinktas tinkamai.

#### *Dėl turto konfiskavimo ir proceso išlaidų*

116. Nuteistojo T. B. gynėjo advokato G. Černiausko, nuteistujų S. A. bei Ž. Š. kasaciniuose skunduose nurodoma apie nepagrįstai nuteistiesiems taikytą turto konfiskavimą, t. y. teigama, kad byloje nėra jokių įrodymų, paneigiančių, jog kratos metu pas T. B. gyvenamojoje vietoje rasti ir paimti, teismo konfiskuoti pinigai (14 500 Eur ir 2930 Lt (849 Eur)) priklausė ne jam, o tretiesiems asmenims, nuteistasis S. A. neigia, kad iš nusikalstamų veikų gavo 23 680 Eur, o konfiskuodami 12 950 Eur iš Ž. Š. teismai rėmėsi prielaidomis, nenurodė, kas sudaro šią konfiskuotiną sumą ir kokie konkretūs duomenys patvirtina tokį praturtėjimą. Sie kasacinių skundų argumentai deklaratyvūs, neatitinka bylos duomenų, prieštarauja teismų nustatytomis faktinėms aplinkybėms, išvadoms ir iš esmės yra faktu, ne teisės taikymo ir aiškinimo klausimas.

117. Pagal BK 72 straipsnio 2 dalį konfiskuotinu turtu laikomas BK uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio ir

šio teismo pakeisto pirmosios instancijos teismo nuosprendžio aišku, kokiui teisiui pagrindu, kokiais bylos duomenimis remiantis ir kokiui būdu buvo apskaičiuotos iš nuteistujų konfiskuotas ginčijamos pinigų sumos. Byloje esančių įrodymų visuma nustatytą bendra nusikalstamo susivienijimo už realizuotą pagrobą turta gauta suma, t. y. bendras nusikalstamos veikos rezultatas, ir kiekvieno nusikalstamo susivienijimo dalyviui tekusi jo dalis. Apeliacinės instancijos teismas, atlikęs atitinkamus skaičiavimus, nustatė, kad S. A. iš nusikalstamų veikų, dėl kurių jis nuteistas, gavo 23 680 Eur piniginės naudos (dalies, kuri gauta realizavus pagrobą turta), o iš Ž. Š. konfiskuotino turto dydis (12 950 Eur) nustatytas atsižvelgiant į tai, kiek jam buvo sumokėta už dalyvavimą didelės vertės transporto priemonių vagystėse. Neginčiamų ir objektyvių įrodymų, patvirtinančių, kad kratos metu pas T. B. namuose rasti ir paimti pimigai priklausė jo motinai, byloje nėra. Todėl teismai, atsižvelgdami į tai, kad T. B. dvejus metus niekur nedirbo ir pelnėsi iš nusikalstamos veiklos, pagrįstai nusprendė konfiskuoti šį jo gyvenamojoje vietoje rastą turta. Esant šioms aplinkybėms, teisėjų kolegija sprendžia, kad buvo teisinis ir faktinis pagrindas konfiskuoti nurodytą turta, kaip nusikalstamos veikos rezultatą, todėl šiuo aspektu kasacinių skundų argumentai atmestini kaip nepagrįsti.

118. Nuteistojo Ž. Š. prašymas panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl 2426,22 Eur proceso išlaidų priteisimo iš jo Lietuvos kriminalinės policijos biuro naudai nepagrįstas. Visų pirma, atkreiptinas dėmesys į tai, kad ši skundžiama pirmosios instancijos nuosprendžio dalis apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu buvo pakeista ir, vadovaujantis BPK 103 straipsnio 5 punktu, 105 straipsnio 1, 3 dalimis, pritaikius ne solidariają, o subsidiariją atsakomybę, iš nuteistojo Ž. Š. nuspresta išieškoti 303,65 Eur proceso išlaidų, susidariusių už transporto priemonių, paimtų iš nuteistujų kaip daiktų, turinčių reikšmės tyrimui, saugojimo ir transportavimo paslaugas, kurias patyrė Lietuvos kriminalinės policijos biuras ir kurios pagrįstos bylos dokumentais. Analogiskas sprendimas priimtas ir dėl nuteistojo S. A., kuris kasaciniu skundu, be kita ko, prašo jį išteisinus dėl visų jam inkriminuotų nusikalstamų veikų panaikinti teismų sprendimus ir dėl 303,65 Eur proceso išlaidų iš jo priteisimo. BPK 103 straipsnio 5 punkte nurodyta, kad proceso išlaidas, be kita ko, sudaro daiktų laikymo ar persiuntimo išlaidos. Pagal BPK 105 straipsnio 1 dalį teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspresti išieškoti iš nuteistojo proceso išlaidas, išskyrus išlaidas, skirtas mokėti vertėjui, o pagal šio straipsnio 3 dalį – jeigu byloje pripažinti kaltais keli kaltinamieji, teismas, atsižvelgdamas į šių asmenų kaltę, jų atsakomybės dydį ir pobūdį, nusprendžia, kiek proceso išlaidų turi būti išieškota iš kiekvieno. Taigi apeliacinės instancijos teismo sprendimas priimtas vadovaujantis BPK normomis, motyvuotas bylos duomenimis, todėl yra teisėtas ir pagrįstas.

Teisėjų kolegija, vadovaudamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 ir 6 punktais,

n u t a r i a :

Nuteistojo E. P. kasacinių skundą tenkinti iš dalies. Nuteistujų A. B. ir T. B. gynėjo advokato Gintaro Černiausko, nuteistojo S. G. gynėjos advokatės Kristinos Česnauskienės, nuteistojo D. B. gynėjo advokato Daniaus Svirinavičiaus, nuteistojo V. V. gynėjo advokato Romo Aikevičiaus, nuteistujų S. A., Ž. Š., E. B. ir Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Zdzislavo Tuliševski kasacinius skundus atmesti.

Pakeisti Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendį.

Panaikinti Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio dalį, kuria E. P. nuteistas pagal BK 297 straipsnio 1 dalį, ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendžio dalį, kuria Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio dalis dėl E. P. nuteisimo pagal BK 297 straipsnio 1 dalį palikta nepakeista, ir šią bylos dalį nutraukti.

Panaikinti Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendžio dalis dėl E. P. paskirtą bausmių subendrinimo.

Kitas Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2017 m. liepos 14 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gruodžio 20 d. nuosprendžio dalis palikti nepakeistas.

## **BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖ**

### **2.10. Baudžiamojo proceso paskirtis (BPK 1 straipsnis)**

**Asmens teisių apsauga baudžiamojo proceso metu (BPK 44 straipsnis)**

*Pagal savo pobūdį nesudėtingoje baudžiamojoje byloje nustatyta beveik penkerių metų ikiteisinio tyrimo trukmė, pats ikiteisinis tyrimas prokuratūros penkis kartus buvo nutrauktas motyvuojant nusikalstamos veikos požymių nebuvimu ir dvigubo baudžiamojo persekiojimo draudimui, bet šie sprendimai teismų naikinti pagal baudžiamojo proceso iniciatorės skundus. Tokia besitęsianti teisinio neapibrėžtumo situacija neabejotinai suteikia įtariamajam objektyvų pagrindą abejoti dėl prieš jį vykdomo baudžiamojo persekiojimo teisinio pagrįstumo, nešališkumo ir atitinkties baudžiamojo proceso paskirčiai, taip pat baudžiamojo proceso trukmės suderinamumo su kiekvieno nusikalstamos veikos padarymu kaltinamo asmens teise į įmanomai trumpiausią bylos procesą.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-245-788/2019  
Teisinio proceso Nr. 1-10-9-01004-2013-2  
Procesinio sprendimo kategorija 1.1.1.5.3 (S)

# LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

## NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. spalio 29 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, sudedanti iš teisėjų Armano Abramavičiaus (kolegijos pirmininkas), Prano Kuconio ir Olego Fedosiuko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo R. V. kasacinį skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 2 d. nuosprendžio ir Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 19 d. nutarties.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 2 d. nuosprendžiu R. V. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 163 straipsnį 110 MGL (4142,60 Eur) dydžio bauda. Iš R. V. nukentėjusiajam V. V. priteista 2000 Eur neturtinei žalai atlyginti.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 19 d. nutartimi nuteistojo R. V. apeliacinis skundas atmetas.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

### I. Bylos esmė

1. R. V. nuteistas už tai, kad piktnaudžiavo tévo teisémis ir pareigomis psichiškai gnuždydamas vaiką. Nuo 2013 m. birželio 14 d. 22.28 val. iki 2015 m. balandžio 20 d. 19.17 val. R. V. iš sau priklausančio telefono numerio Nr. (*duomenys neskelbtini*) į mažamečio sūnaus V. V. mobiliojo ryšio telefoną Nr. (*duomenys neskelbtini*) atsiunté dvidešimt penkias trumpąsias SMS žinutes:
  - 1.1. 2013 m. birželio 17 d. 22.28 val.: „gaila man taves sunau. Viena tave turiu. padarysiu kad butum laimingas ir neleisiu taves daryt invalidu. mano klaida buvo rast tau tokia mama.bet visas klaidas galim istaisyt. pakentek sunau. buk sitprus kaip tevas. greit busim kartu. myliu tave.“;
  - 1.2. 2013 m. liepos 2 d. 20.36 val.: „ko V. ragelio nekeli? Močiute taip moko? Neklausyk jos.“;
  - 1.3. 2013 m. liepos 13 d. 15.32 val.: „V..kitas savaitgalis tecio. ir tu gali ji praleist su teciu kaip visi normalus vaikai. nors tavo tevai issiskyre tu turi teti ir mama. Ir abu myli tave. Netikek tais, kurie sako kitaip:) jie tiesiog vargsai žmones“;
  - 1.4. 2013 m. rugpjūčio 4 d. 19.32 val.: „V. tau jau 10 metu. Laikas butu skirt pelus nuo grudu. Žmones nuteikinejamtys taves pries teva yra lengvai nesveiki.

Be to kie daro nusikaltima. O uz nusikaltimus visiem tenka atsakyti. Galvok sunau.“;

- 1.5. 2013 m. rugsėjo 12 d. 20.39 val.: „V. tau ir toliau tie zmones neduoda bendraut su teciu:) nusijuok sunau:) jie jaucia gala:) greit busim kartu“;
- 1.6. 2013 m. rugpjūčio 9 d. 19.26 val.: „V. kur tu esi? As tavo tėtis ir turiai tai žinoti, tu pas J. su A.? Čia jie tave moko ragelio nekelt? Čia A. tavo teveliu dedasi? V. tu tik pažiūrėk j ta sena iškrypėli. Senai bučiau ji suradės ir padarės ka reik. Nedariau, nes čia sunau tavo pareiga. Is tavęs buvo atimtas tėvas ir seima. Uzaugsi atsirokuosi. O A. ir J. tau visiskas nulis sunau.“;
- 1.7. 2013 m. rugsėjo 14 d. 19.52 val.: „V. vis nerasai teciu? Rasyk sunau. Myliu tave.ir zmones padare ikaitu tave tikrai gailesis:)“;
- 1.8. 2013 m. rugsėjo 21 d. 18.12 val.: „V. kaip tu? Nebijok tu teti turi. Nieks is tave tecio. neatims. Manau mes kartu gyvensim.“;
- 1.9. 2013 m. rugsėjo 21 d. 23.47 val.: „V. neduok telefono mamai. gyvensi kur teismas nuspres“;
- 1.10. 2013 m. rugsėjo 23 d. 22.02 val.: „V. tau mama meluoja daug dalyku. sako tevas jus ismette tevas blogas. tai melasa. pati mama norejo skirtis. pati isejo nes niekad. Nemylejo tevo ir istekejo del pinigu. o teti gra turi ir jis tave myli.“;
- 1.11. 2014 m. rugsėjo 13 d. 15.41 val.: „nepasako mama kad turi klausyti téčio? Ko ragelio nekeli?“;
- 1.12. 2014 m. rugsėjo 13 d. 15.47 val.: „Véliau toks tévo neklausymas gali baigtis liūdnai, galvok ne mažas jau.“;
- 1.13. 2014 m. rugsėjo 13 d. 16.32 val.: „Ryt iki 12 laukiu tavo skambučio sunau:) nesulaukes pasirūpinsių kad butum paimtas is traumuojančios tave mamos, galvok“;
- 1.14. 2014 m. rugsėjo 13 d. 17.01 val.: „Gyvensi vaiku namuose jei neklausysi“;
- 1.15. 2014 m. spalio 19 d. 18.43 val.: „Matau V. toliau net nemana klaujyt savo tevo kuris tave islaiko. tau dar karta priminsiu. Tokio vaiko vieta vaiku namuose. ir pasistengsiu kad ten ir augtum“;
- 1.16. 2014 m. spalio 19 d. 18.55 val.: „Kaip tu elgsies kai turesi vaiku? Kas taves nemyli tai tavo mama“;
- 1.17. 2014 m. spalio 19 d. 19.13 val.: „Daunas. Ka atsimeni?“;
- 1.18. 2014 m. spalio 20 d. 21.26 val.: „Pasiskaityk apie pavlika morozova. ne geressnis esi. Mama sake kad i snuki man duosi. Laukiu pavlikai“;
- 1.19. 2015 m. sausio 22 d. 20.27 val.: „V., dėl vaiku namu. Tau to nereik bijot:)as tave sunau suprantu. Manės nieks nrsskriaude mokykloj. Tiesa as skriau-džiau. Vaikai be tévu gali būt žeminami. Taip buvo musu laikais. Ir mama tau nepadės o pakenkis.“;
- 1.20. 2015 m. sausio 22 d. 20.30 val.: „V. ko pats norétum. Su téčiu ar vaiku namuose?“;
- 1.21. 2015 m. balandžio 20 d. 18.36 val.: „Papasakok koks jausmas sikt ant savo tevo pries kamera teisme? :D negaliu isivaizduot. tu galesi dingt is savo vaiku gyvenimo. jei pajegsi ju padaryt.om“;

- 1.22. 2015 m. balandžio 20 d. 18.42 val.: „Supranti kad dideliam vilniaus mieste busi tik 3as vaikas kuri mama vezios pas psichologus kad bendrautum su tevu? Ta tau sake?“;
- 1.23. 2015 m. balandžio 20 d. 19.04 val.: „:) vargsiuks :) paziurek i G. ir J. jauni karate mesitrai. O tu nutukeli? Ka tau varyt:);“;
- 1.24. 2015 m. balandžio 20 d. 19.09 val.: „Atsiprasyt nenori?“;
- 1.25. 2015 m. balandžio 20 d. 19.17 val.: „Supranti kad mamai teks uz sias zinutes atsakyti? :) myli ir mama kaip teva? :D“.

Teismas konstataavo, kad žinučių turinys rodo, kad jomis buvo siekiama ne nuoširdžiai bendrauti su sūnumi, bet įtraukti mažametį į suaugusiųjų konfliktą, sumenkinti jo savivertę, kad būtų baiminamas dėl ateities ir artimų žmonių, jis būtų verčiamas pasijusti nesaugiai.

## II. Kasacинio skundo ir atsiliepimų į jį argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistas R. V. prašo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžius ir bytą nutraukti. Kasatorius nurodo:
  - 2.1. Teismai netinkamai pritaikė baudžiamajį įstatymą ir galimai padarė esminius Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) pažeidimus. Baudžiamoji byla buvo nagrinėta ilgiau nei 5 metus ir tai kelia abejonių, ar teisėtas toks ilgas jo persekiojimas. Baudžiamoji byla turi būti išnagrinėta maksimaliai greitai ir kaltas asmuo turi būti nuteistas, nekaltas išteisintas. Šioje byloje tai akivaizdžiai nepadaryta.
  - 2.2. Teismai objektyviai neįvertino įrodymų visumos, priėmė nuosprendį, pagrįstą daugiau spėjimu nei objektyviai įrodymų analize. Jis pakartotinai nuteistas už tai, už ką jau buvo nubaustas administracine tvarka trijose administracinių pažeidimų bylose. Teismai, priimdamai galutinį sprendimą baudžiamojoje byloje, neįssprendė dvigubo nuteisimo klausimo, argumentuotai neatsakė į apeliacinio skundo argumentus dėl dvigubo nuteisimo. Teismai, minėdami Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje „Engel kriterijus“, patys sau prieštarauja, nes, nesutikdami su tuo, kad administraciniai teisės pažeidimai yra baudžiamieji, nurodo sprendimą byloje *Sergej Zolotukhin prieš Rusiją*, kurioje EŽTT pripažino Rusiją pažeidus *non bis in idem* principą, kadangi po administracinių nuobaudos paskyrimo taikyta ir baudžiamoji atsakomybė. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir EŽTT praktiką net pakartotinis baudžiamasis persekiojimas priėmus galutinį sprendimą administraciniu pažeidimu byloje gali būti pripažintas *non bis in idem* principio pažeidimu, o jis buvo persekiojamas ilgą laiką. Teismai nesivadovavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir EŽTT formuojamą praktiką dėl pakartotinio nuteisimo ir taip pažeidė nacionalinės ir tarptautinės teisės normas. EŽTT byloje *Šimkus prieš Lietuvą* pripažintas *non bis in idem* principio pažeidimas, nes kai Šimkui buvo pritaikyta administracinių nuobauda – įspėjimas, vėliau jis buvo nuteistas pagal BK už tą pačią veiką.
  - 2.3. Teismai nurodė, kad apkaltinamasis nuosprendis grindžiamas byloje surinktu įrodymų visuma: liudytojų A. V. ir V. V. parodymais, teismo psi-

chologijos ekspertizės aktu Nr. I03MS-103/2015, iš Vaiko teisių apsaugos skyriaus ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos gauta medžiaga. Tačiau Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos ir Vaiko teisių apsaugos skyriaus pateikiamā medžiaga nepagrindžia, kad jis padarė BK 163 straipsnyje nurodytą nusikalstamą veiką. Šie vaiko teisių tarnybų dokumentai nuodugniai analizuoti ir vertinti byloje esančiam psichologijos ekspertizės akte, kur nurodyta tik tiek, kad žinutės turėjo neigiamos įtakos emocinei sūnaus būsenai. Tačiau apeliacinės instancijos teismas neabejoja, kad tokiomis žinutėmis itin paveikiamā mažamečio asmens psichologinė būsena, ir vertino tai kaip ilgai trukusį psichinį smurtą prieš sūnų ir psichinį vaiko gnuždymą. Teismai, pasinaudojė ekspertizės aktu, kuriame net nekalbama apie kokį nors poveikį vaiko psichikai ar trauminį žinučių poveikį, priėmė spėjimu grindžiamą nuosprendį. Teisėjas nėra psichologijos ekspertas ir jo kompetencija spręsti apie žinučių padarytą žalą yra labai ribota ir subjektyvi. Gavus byloje minėtą ekspertizės aktą, byla net kelis kartus buvo nutraukta, tačiau vėliau atnaujinta.

- 2.4. Apklausiant sūnų 2016 m. vasario 9 d. ir 2017 m. kovo 6 d. buvo pažeistos BPK normos, nes jis apklaustas praėjus keleriems metams po įvykių ir praėjus daug laiko po to, kai byloje gautas psichologijos ekspertizės aktas ir vaiko apklausos protokolas iš civilinės bylos Nr. e2-644-859/2016. Prokurorė ir keli apeliacinės instancijos teismo teisėjai sutiko, kad tokios apklausos nebuvovo būtinos, kadangi byloje jau buvo ekspertizės aktas. Sūnui padaryta didelė žala, jis buvo verčiamas liudyti prieš savo tėvą. I bylą pateiktos psichologų pažymos ir teismo sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-25400-1050/2017 su labai išsamia su vaiku dirbusios psichologės išvada. Taip pat pateiktas sprendimas byloje Nr. e2-25400-1050/2017, kuriame yra labai išsami pusė metų su vaiku dirbusios psichologės S. Markuckienės išvada apie vaiko būseną 2017 m. pabaigoje. Šioje išvadoje nėra duomenų apie žinutes, tai tik patvirtina, kad žinutės jokios didesnės žalos vaikui nepadarė. Neanalizuodami teismų sprendimų civilinėse bylose, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nematė viso konflikto konteksto ir neįvertino žinučių svarbos Jame.
- 2.5. Apeliacinės instancijos teismas visiškai neatsakė į apeliacino skundo argumentus dėl konkrečių žinučių. Teismai tik suskaičiavo, kad administraciniės nuobaudos taikytos už 14 žinučių, o baudžiamoji atsakomybė – už 25 žinutes, ir tuo pagrindė nuosprendį. Tokia nutartis negali būti laikoma pagrista, motyvuota ir teisėta.
- 2.6. Baudžiamojos teisėje visi neaiškumai ir abejonės turi būti vertinami kaltinamojo naudai, o ne priešingai. Asmens kaltė turi būti neabejotinai ir neginčytinai įrodyta byloje esančiu įrodymų visuma. Valstybė turi tą kaltę įrodyti, o ne kaltinamasis turi įrodinėti savo nekaltumą. Šioje byloje jis įrodinėjo savo nekaltumą: teikė sprendimus civilinėse bylose, psichologų pažymas ir išvadas civilinėse bylose, tačiau visi šie įrodymai buvo atmesti ir priimtas nuosprendis grindžiamas daugiau spėjimu nei objektyvia visų įrodymų, reikšmingų šiai bylai ištirti, analize.

- 2.7. Teismų nuosprendžiai yra neteisėti ir nepagrįsti, nes netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, kurį lémė esminis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimas, t. y. netinkamas reikšmingų bylos aplinkybių įvertinimas, neteisingas priežastinio ryšio tarp nuteistojo veiksmų ir kilusių padarinių nustatymas.
3. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokurorė Dainora Miliūtė atsiliepimu į kasacinių skundą prašo nuteistojo R. V. kasacinių skundą atmesti. Prokurorė atsiliepime į kasacinių skundą nurodo:
- 3.1. R. V. nuteistas už tai, kad piktnaudžiavo tévo teisėmis ir pareigomis ilgą laiką (beveik trejus metus) siūsdamas mažamečiam sūnui netinkamo turinio SMS žinutes, taip gnuždydamas vaiką psichiškai, ir tai darė ilgą laiką. Teismai, atsižvelgdami į teismo psichologijos ekspertizės išvadas, nukentėjusijo ir jo atstovės pagal įstatymą A. V. parodymus, įvertinę Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus pateiktą medžiagą apie nukentėjusiją, motyvuotai konstatavovo, kad R. V. veiksmai dėl jų apimties ir turinio yra kur kas pavojingesni – vaikas ne tik buvo įžeidinėjamas, jam sukeltos neigiamos reakcijos, skatintas veikti prieš savo artimuosius, šiomis ilgą laiką siystomis žinutėmis vaikas taip pat buvo gnuždomas ir psichiškai.
- 3.2. Nuteistojo R. V. veiksmai, nagrinėti atitinkamai administracinių teisenos bylose ir skundžiamoje baudžiamomoje byloje, nors yra analogiški, nepakanamai tapatūs, kad būtų pripažinti ta pačia veika *non bis in idem* principio prasme. Toks aiškinimas būtų pernelyg platus, neatitiktų šio principio esmės, prieštarautų teisingumo vykdymo ir nukentėjusiojo teisių apsaugos interesams. *Non bis in idem* principio prasme nagrinėjamos baudžiamosios bylos procesas pirmiausia dėl veiksmų laiko ir trukmės (inkriminuoti veiksmai prieš mažametį padaryti laikotarpiu nuo 2013 m. birželio 17 d. iki 2015 m. balandžio 20 d.) vertintinas kaip sistemingas piktnaudžiavimas tévo teisėmis, kuris užtraukia asmeniui ne administracinę, bet baudžiamąjį atsakomybę.
- 3.3. Kasatoriaus skundo argumentai dėl neteisingo įrodymų vertinimo ir procedinių pažeidimų apklausiant nepilnametį sūnų yra deklaratyvaus pobūdžio. Atmestini ir argumentai, kad teismai turėjo vadovautis Vilniaus apylinkės teismo sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-25400-1050/2017, kuriame yra su vaiku dirbusios psichologės išvada apie vaiko būseną 2017 m. pabaigoje. Priimdamas nuosprendį baudžiamomoje byloje teismas turi padaryti savarankiškas išvadas, pagristas byloje ištirtų įrodymų visuma, o ne vadovautis civilinėse bylose, kuriose buvo sprendžiami kitokio pobūdžio klausimai, sprendimais. Be to, baudžiamomoje byloje buvo nagrinėjami 2013–2015 m. įvykiai, tuo tarpu kasatoriaus minima psichologės išvada apie vaiko būseną civilinėje byloje pateikta 2017 m. pabaigoje, todėl nėra reikšmingas įrodymas vertinant kasatoriaus veiksmus skundžiamoje byloje.
- 3.4. Priešingai nei teigia kasatorius, apeliacinės instancijos teisme byla išnagrinėta išsamiai ir nešališkai, nepažeidžiant BPK 320 straipsnio 3 dalies reikalavimų, o nutartyje į esminius apeliacinio skundo argumentus yra atsakyta bei motyvuotai paaiškinta, kodėl jie atmetami (BPK 332 straipsnio 5 dalis).

4. Nukentėjusiojo atstovė pagal įstatymą A. V. prašo atmesti R. V. kasacinį skundą ir paliki galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį. Atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:
- 4.1. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nuteisė R. V. pagal BK 163 straipsnį, o apeliacinės instancijos teismas pagrįstai atmetė R. V. apeliacinį skundą. Kasaciniame skunde nėra išsamų teisinių argumentų, kurie patvirtintų, kad bylą nagrinėjės apeliacinės instancijos teismas padarė teisės normų pažeidimą. Kasaciniame skunde akivaizdžiai painiojamos sąvokos „ikiteisminis tyrimas“ ir „baudžiamoji byla“. Kasatorius nepagrįstai nurodo, kad baudžiamoji byla buvo nagrinėjama 5 metus. Ikiteisminis tyrimas buvo atliekamas nuo 2013 m. lapkričio mėn., tačiau įvardyti, kad kasatorius būtų buvęs tiesiogiai persekojamas jo metu, negalima. Ikiteisminio tyrimo metu kasatorius buvo apklaustas du kartus, nedalyvavo vaiko apklausose (nors buvo informuotas apie jas), baigus ikiteisminį tyrimą atsisakė susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga.
  - 4.2. Argumentai dėl pakartotinio nubaudimo už tas pačias trumpasias žinutes ir *non bis in idem* principio pažeidimą yra nepagrįsti. R. V. administracine tvarka buvo baustas ne už visas žinutes (buvo baustas tik už 14 žinučių). Jis nebuvo baustas už 2014 m. rugsėjo mén. ir visas 2015 m. sausio mén. ir balandžio 20 d. išsiuistas žinutes. Paskirtos administraciniés nuobaudos (įspėjimai) nebuvo pakankamos, kad sulaikytų R. V. nuo analogiškos veikos darymo. Skunde kasatorius mini EŽTT bylą *Šimkus prieš Lietuvą*, kurioje įžvelgia analogišką situaciją, nors šios situacijos negali būti tapatinamos, kadaangi kasatorius analogišką, neteisėtą veiką sūnaus atžvilgiu tėsė netgi kelis kartus būdamas baustas administracine tvarka.
  - 4.3. Apklausiant vaiką kasatoriaus teisės nebuvo pažeistos, nes jis (kasatorius) apklausose net nedalyvavo. Apie apklausas kasatorius žinojo, jei manė, kad jos neteisėtos bei atliktos pažeidžiant teisės normas, galėjo skusti teismui, tačiau to nepadarė. Kasatorius nenurodė, kokios konkrečiai BPK normos buvo pažeistos atliekant vaiko apklausas.
  - 4.4. Psichologė S. Markuckienės išvados, minimos kasaciniame skunde, absoliučiai neaktualios šioje byloje. Psichologė S. Markuckienė nebuvo ipareigota vertinti žinučių poveikio sūnui, ji net nežinojo apie jas. Ji teismo sprendimu buvo paskirta nutrūkusiems tévo ir sūnaus ryšiams atkurti, tačiau sūnaus ir tévo ryšiai galutinai buvo nutraukti. Teismas pagrįstai vadovavosi psichologijos ekspertizėje pateiktomis išvadomis dėl sūnui siųstų žinučių.
  - 4.5. Bylos nagrinėjimo metu R. V. galėjo duoti išsamius parodymus, tačiau antro posėdžio metu jis atsisakė tai daryti. Kasatoriaus įsivaizdavimas, kad jo veiksmai neturėjo jokios įtakos sūnaus psichikos būsenai, yra tik nuteistojo niekuo nepagrūstas, subjektyvus savo veiksmų vertinimas ir gynybinė pozicija.

### III. Kasaciniés instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Nuteistojo R. V. kasacinis skundas tenkintinas.

*Dėl draudimo bausti už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą*

6. Draudimą antrą kartą bausti už tą pačią nusikalstamą veiką įtvirtina Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalis, BK 2 straipsnio 6 dalis, taip pat Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) protokolo Nr. 7 4 straipsnis, skelbiantis, kad niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamajį procesą. BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punktas taip pat nustato, kad baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu.
7. EŽTT praktikoje principio *non bis in idem* pažeidimas konstatuojamas tada, kai asmuo antrą kartą nubaudžiamas arba persekiojamas už identiškus arba iš esmės tuos pačius teisiškai reikšmingus faktus. Be to, *non bis in idem* principio pažeidimui konstatuoti pakanka, kad sutaptų bent vienas esminis veikų požymis (jį atitinkantys teisiškai reikšmingi faktai) (1995 m. spalio 23 d. sprendimas byloje *Gradinger prieš Austriją*, peticijos Nr. 15963/90; 2001 m. gegužės 29 d. sprendimas byloje *Franz Fischer prieš Austriją*, peticijos Nr. 37950/97). EŽTT jurisprudencijoje taip pat ne kartą konstatuota, kad, sprendžiant *non bis in idem* problemą ir vertinant veikos tapatumą, neprivaloma atsižvelgti į jos teisinį kvalifikavimą, nes reikšmės turi tik *idem factum*, o ne *idem crimen* (2015 m. vasario 10 d. sprendimas byloje *Kiiveri prieš Suomiją*, peticijos Nr. 53753/12; 2016 m. birželio 9 d. sprendimas byloje *Sismanidis ir Sitaridis prieš Graikiją*, peticijos Nr. 66602/09 ir 71879/12; Didžiosios kolegijos 2016 m. lapkričio 15 d. sprendimas byloje *A ir B prieš Norvegiją*, peticijos Nr. 24130/11 ir 29758/11; Didžiosios kolegijos 2019 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Mihalache prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 54012/10, ir kt.).
8. Pažymėtina ir tai, kad *non bis in idem* principio taikymo sritis apsiriboja tik baudžiamojo pobūdžio teisės pažeidimais, tačiau prie jų priskiriamos ne tik nusikalstamos veikos, bet ir administracinių nusižengimų. EŽTT savo sprendimose ne kartą konstatavo, kad administracinių pažeidimų mažesnis pavojingumas ir švelnesnė sankcija (palyginti su nusikalstamomis veikomis) nereiškia, kad dėl to Konvencijos požiūriu jie netenka baudžiamųjų pažeidimų statuso (pvz., Didžiosios kolegijos 2009 m. vasario 10 d. sprendimas byloje *Sergey Zolotukhin prieš Rusiją*, peticijos Nr. 14939/03, p. 54–57; 2017 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Šimkus prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 41788/11). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas taip pat yra išaiškinęs, kad konstitucinis principas *non bis in idem* reiškia, be kita ko, tai, jog jeigu asmuo už teisei priešingą veiką buvo patrauktas ne baudžiamojon, bet administracinién atsakomybén, t. y. jam buvo pritaikyta sankcija – paskirta nuobauda ne kaip už nusikaltimą, bet kaip už administracinių teisės pažeidimą, jis už tą veiką negali būti traukiama dar ir baudžiamojon atsakomybén (Konstitucinio Teismo 2017 m. kovo 15 d. ir 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai). Analogiška pozicija daug kartų išsakyta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (kasacinės nutartys baudžiamosiose

bylose Nr. 2K-226/2014, 2K-360-976/2018, 2K-36-697/2019, 2K-167-788/2015, 2K-109-788/2016 ir kt.).

9. Nuteistojo R. V. kasacino skundo argumentai dėl principo *non bis in idem* pažeidimo pagrįsti. Iš bylos medžiagos matyti, kad šio pakartotinio persekiojimo ir baudimo draudimo nesilaikyta tiek atliekant ikiteisminį tyrimą, tiek priimant R. V. apkaltinamajį nuosprendį. Tokią išvadą pagrindžia šios aplinkybės:
  - 9.1. Ikiteisminis tyrimas dėl R. V. sūnui siųstę žinučių pradėtas 2013 m. lapkričio 26 d., o byla perduota teismui 2018 m. rugpjūčio 14 d. Lygiagrečiai prieš R. V. buvo vykdoma administracinių teisės pažeidimų teisena dėl tėvų valdžios panaudojimo priešingai vaiko interesams ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. spalio 24 d., 2015 m. balandžio 30 d. ir 2015 m. birželio 2 d. nutarimais jis buvo nubaustas pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 181 straipsnį už tas pačias žinutes, dėl kurių buvo vykdomas ikiteisminis tyrimas. Tokia BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punktą pažeidžianti procesinė situacija susidarė dėl to, kad prokuratūra net penkis kartus buvo nutraukusi ikiteisminį tyrimą, tačiau, nukentėjusiojo atstovei apskundus šiuos sprendimus, teismai vis juos panaikindavo.
  - 9.2. Pabaigus ikiteisminį tyrimą, keturiolika žinučių, dėl kurių R. V. buvo nubaustas išsiteisėjusiais teismo nutarimais (res judicata), buvo įtrauktos į kaltinamajį aktą, o vėliau ir į apkaltinamajį teismo nuosprendį nagrinėjamoje baudžiamojos byloje. Tokia situacija visiškai atitinka pakartotinio baudimo ir persekiojimo sąvoką, kaip tai suprantama minėtoje EŽTT praktikoje aiškinant *non bis in idem* principio turinį.
10. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų argumentai, kad administraciniai nubaudimai šiuo atveju nepriskirtini baudžiamųjų kategorijai, yra nepagrūsti ir neatitinka EŽTT jurisprudencijos, Konstitucinio Teismo aiškinimo ir bendrosios kompetencijos teismų praktikos. Pirma, teismų nurodyta aplinkybė, kad ATPK 181 straipsnio sankcijoje buvo nustatyta vienintelė ir pati švelniausia nuobauda – įspėjimas, nepaneigia administracinių baudimo reikšmės. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ir Lietuvos teismų praktikoje administracinių nusižengimai *non bis in idem* principio požiūriu priskiriami „baudžiamų pažeidimų“ kategorijai be jokių išlygų ir neatsižvelgiant į sankcijos griežtumą. Administracinių nusižengimų kodekso 2 straipsnio 5 dalis taip pat be jokių išlygų nustato, kad niekam negali būti antrą kartą skiriama administracinių nuobaudų už tą pačią veiką. Antra, dvigubo baudimo faktu nepaneigia ir didesnė kaltinimo apimties baudžiamojos byloje. Kaip jau minėta, *non bis in idem* principio pažeidimui konstatuoti pakan-ka, kad skirtinguose procesuose dėl baudžiamo pobūdžio veikų vertinami faktai sutaptū bent iš dalies. Trečia, baudžiamosios atsakomybės taikymo nepagrindžia ir tai, kad R. V. net ir po administracinių baudimo toliau siuntė netinkamo turinio žinutes sūnui. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad konstitucinis principas *non bis in idem* neleidžia pakartotinumo traktuoti kaip aplinkybės, kuriai esant už tam tikrus teisės pažeidimus nustatytos administracinių teisinės atsakomybės rūsis gali būti pakeista baudžiamaja atsakomybe (Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas).

11. Teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai baudžiamasis procesas po administraciniės nuobaudos paskyrimo pripažintas teisėtu, nes anksčiau, neatskleidus visų reikšmingų aplinkybių, pritaikyta nepagrįstai švelni atsakomybės rūšis, pavyzdžiui, asmeniui per klaidą paskiriama administracinė nuobauda už Kelių eismo taisyklių pažeidimą nežinant ar tinkamai neįvertinus faktą, kad dėl jo sukelto eismo įvykio kilo nusikalstami padariniai – buvo sužaloti ar žuvo žmonės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-686/2007, 2K-102/2008). Tačiau toks vertinimas turi būti tinkamai motyvuotas ir pagrįstas įsitikinimu dėl ankstesnio administraciniės atsakomybės taikymo neadekvatumo nagrinėjamai situacijai ir būtinumo taisyti padarytą teisingumo klaidą, be to, konstatuojant pagrindą nai-kinti ankstesnę administracinię nuobaudą. Taigi minėta teisinė klaida pritaikius netinkamą atsakomybės rūšį turi būti pakankamai šiurkšti ir akivaizdžiai pažeidžianti teisingumo principą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-335/2012, 2K-167-788/2015, 2K-109-788/2016, 2K-36-697/2019). Nagrinėjamos bylos aplinkybės nesuteikia pagrindo daryti tokią išvadą. Be to, jokių abejonių dėl ankstesnio R. V. baudimo pagal ATPK 181 straipsnį pagrįstumo pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai neišsakė. Taigi byloje nenustatyta jokių racionalių ir teisės principus atitinkančių priežasčių, kurios galėtų pateisinti apkaltinamojo nuosprendžio priėmimą R. V. po to, kai už tuos pačius veiksmus jis buvo nubaustas administracine tvarka.
12. Nustačiusi *non bis in idem* principo pažeidimą, teisėjų kolegija sprendžia, kad vienintelis būdas ištaisyti neleistiną procesinę situaciją yra nutraukti baudžiamają bylą R. V. Tokią išvadą kolegija padarė dėl kelių aplinkybių:
  - 12.1. Pirma, vienuolikos papildomai į kaltinimą įtrauktų žinučių, dėl kurių R. V. nebuvo baustas administracine tvarka, turinys nepagrindžia išvados dėl jų didesnio pavojingumo, palyginti su žinutėmis, dėl kurių R. V. buvo baustas administracine tvarka.
  - 12.2. Antra, visos šios papildomai į kaltinimą įtrauktos žinutės buvo išsiųstos laikotarpiu nuo 2014 m. rugsėjo 13 d. iki 2015 m. balandžio 20 d., o paskutinį kartą R. V. administracine tvarka už žinučių siuntimą nubaustas 2015 m. birželio 2 d. Dalis papildomai į kaltinimą įtrauktų žinučių (keturios) buvo išsiųsta anksčiau nei žinutės, už kurias R. V. buvo baustas administracine tvarka. Taigi laiko požiūriu papildomai į kaltinimą įtrauktos žinutės nėra naujos ir nesudaro pagrindo konstatuoti, kad R. V. po trijų administraciinių baudimų padarė naują teisės pažeidimą.
  - 12.3. Trečia, turint galvoje nesudėtingą bylos pobūdį, atliko ikiteisminio tyrimo trukmę (beveik penkeri metai) nesuderinama su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, BPK 2 straipsnyje, 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta apkaltinamojo teise į įmanomai trumpiausią bylos procesą. Be to, kaip jau minėta, prokuratūra net penkis kartus buvo nutraukusi ikiteisminį tyrimą motyvuodama nusikalstamos veikos požymį nebuvimui ir dvigubo baudžiamojo persekojimo draudimui, bet šie sprendimai buvo teismų naikinami pagal baudžiamojo proceso iniciatorės (jo buvusios žmonos) skundus. Tokia besitęstanti teisino neapibrėžtumo situacija neabejotinai suteikia įtariamajam objektyvą

pagrindą abejoti dėl prieš jį vykdomo baudžiamojo persekiojimo teisinio pagrįstumo, nešališkumo ir atitikties baudžiamojo proceso paskirčiai, t. y. greitai, išsamiai, ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 straipsnio 1 dalis).

- 12.4. Atsižvelgiant į išdėstytais aplinkybes, baudžiamojo proceso tēsimas grąžinant bylą nagrinėti apeliacine tvarka dėl likusių vienuolikos žinučių, už kurias R. V. nebuvo nubaustas administracine tvarka, teisinės reikšmės, teisėjų kolegijos nuomone, tik dar labiau komplikuos procesinę situaciją.
13. Konstatuotina, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesiniai sprendimai naikintini, baudžiamoji byla R. V. nutrauktina BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto pagrindu kaip asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis (nutarimas) dėl to paties kaltinimo.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytaus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies 6 punktu, 382 straipsnio 2 punktu,

#### n u t a r i a :

Panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 2 d. nuosprendį ir Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 19 d. nutartį ir baudžiamąją bylą R. V. nutraukti.

#### 2.11. Įrodymai (BPK 20 straipsnis)

*Kriminalinės žvalgybos tyrimas teisėtai gali būti atliekamas tik esant konkrečiam įstatyme nustatytam faktiniam pagrindui – informacijai ne apie bet kokią, o tik apie įstatyme nurodytą nusikalstamą veiką (veikas) – ir vykdomas siekiant surinkti duomenų apie tokią veiką. Užtikrinant kriminalinės žvalgybos tyrimo sankcionavimą bei atlaimo teisėtumą ir kartu veiksmingą žmogaus teisių apsaugą nuo neteisėto apribojimo, kriminalinės žvalgybos subjekto prašyme, prokuroro teikime ir apygardos teismo pirminko ar jo įgaliotų teisėjų nutartyje turi būti aiškiai nurodomas kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinis pagrindas – objektyvieji nusikalstamos veikos (veikų) (apie kurią (kurius) turima žvalgybinės informacijos) požymiai, lemiantys veikos teisinį kvalifikavimą. Kriminalinės žvalgybos įstatyme aiškiai apibrėžta, dėl kurių nusikaltimų gali būti sankcioniuotas techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka (8 straipsnio 1 dalies 1 punktas).*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-161-693/2019  
Teisminio proceso Nr. 1-07-1-00106-2014-3  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.14.7.1;  
1.2.18.10; 1.2.19.4.2; 2.1.7.4.5 (S)

# **LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS**

## **NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2019 m. liepos 11 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, sudedanti iš teisėjų Olego Fedosiuko (kolegijos pirmininkas), Alvydo Pikelio ir Vytauto Masioko (pranešėjas),

sekretoriaujant Ritai Bartulienei,  
dalyvaujant prokurorui Gintarui Jasaičiui,  
nuteistajam G. R., jo gynėjui advokatui Vytautui Sirvydžiui,  
asmeniu, kuriam byla nutraukta, N. K., jo gynėjui advokatui Giedriui Danėliui,  
viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamą bylą pagal nuteistojo G. R. ir Kauno apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Tomo Staniulio kasacinius skundus dėl Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 29 d. nuosprendžių nuteistojo G. R. ir asmens, kuriam byla nutraukta, N. K. baudžiamojos byloje.

Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendžiu nuteisti:

G. R. – pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojos kodekso (toliau – BK) 228 straipsnio 2 dalį 240 MGL (9038 Eur) dydžio baula; 184 straipsnio 1 dalį (sumokant už oro pagalvių valdymo sistemos bloką) 50 MGL (1883 Eur) dydžio baula; 300 straipsnio 1 dalį (sumokant už oro pagalvių valdymo sistemos bloką) 50 MGL (1883 Eur) dydžio baula; 183 straipsnio 3 dalį (sumokant už komodą) 30 MGL (1129 Eur) dydžio baula; 300 straipsnio 1 dalį (sumokant už komodą) 50 MGL (1883 Eur) dydžio baula; 184 straipsnio 1 dalį (N. K. įgyjant degalus mokėjimo kortele) 50 MGL (1883 Eur) dydžio baula; 300 straipsnio 1 dalį (N. K. įgyjant degalus mokėjimo kortele) 50 MGL (1883 Eur) dydžio baula; 214 straipsnio 1 dalį (įgyjant degalus mokėjimo kortele) 110 MGL (4142 Eur) dydžio baula; 222 straipsnio 1 dalį 100 MGL (3766 Eur) dydžio baula. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2, 4 ir 6 dalimis, 5 dalies 1 ir 2 punktais, pa-skirtas bausmes subendrinus apėmimo ir dalinio sudėjimo būdu, G. R. paskirta subendrinta bausmė – 300 MGL (11 298 Eur) dydžio baula. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojos proceso kodekso (toliau – ir BPK) 140 straipsnio 9 dalimi, BK 65 ir 66 straipsniais, į bausmę įskaičiūs laikinojo sulaikymo laiką nuo 2014 m. gegužės 28 d. iki 30 d. (dvi paras), vieną laikinojo sulaikymo parą prilyginant 2 MGL (75 Eur) dydžio baulai, G. R. paskirta galutinė bausmė – 296 MGL (11 147 Eur) dydžio baula. Vadovaujantis BK 68<sup>2</sup> straipsniu, G. R. paskirta baudžiamojos poveikio priemonė – atimta teisė dirbti ar eiti valstybės tarnautojui prilyginto asmens pareigas savivaldybių kontroliuojuamuose juridiniuose asmenyse trejiems metams;

N. K. – pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, 184 straipsnio 1 dalį (īgyjant degalus mokėjimo kortele) 30 MGL (1129 Eur) dydžio baula; 214 straipsnio 1 dalį (īgyjant

degalus mokėjimo kortele) 110 MGL (4142 Eur) dydžio bauda; 215 straipsnio 1 dalį (igyjant degalus mokėjimo kortele) 100 MGL (3766 Eur) dydžio bauda; 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį (igyjant degalus mokėjimo kortele) 60 MGL (2259 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, paskirtas bausmes subendrinus apėmimo būdu, N. K. paskirta galutinė subendrinta bausmė – 110 MGL (4142 Eur) dydžio bauda.

Taip pat šiuo nuosprendžiu nuteisti V. B., A. S., L. Č. ir R. K., tačiau ši nuosprendžio dalis kasacine tvarka neskundžiama.

Be to, šiuo nuosprendžiu priteista solidariai iš nuteistųjų G. R. ir V. B. civilinės ieškovės UAB K naudai 644,86 Eur turtinei žalai atlyginti.

Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, elektrinės dalies valdymo blokas, kodas 65.77-6976581, ir komoda pripažinti nusikalstamos veikos rezultatu ir konfiskuoti.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 29 d. nuosprendžiu Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendis pakeistas, panaikinant jo dalis dėl:

G. R. nuteisimo pagal BK 214 straipsnio 1 dalį, ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: G. R. dėl kaltinimo pagal BK 214 straipsnio 1 dalį išteisintas, nes nepadaryta veika, turinti šio nusikaltimo požymių;

bausmių G. R. subendrinimo ir laikinojo sulaikymo laiko įskaitymo į bausmę. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendžiu pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, 184 straipsnio 1 dalį, 300 straipsnio 1 dalį, 183 straipsnio 3 dalį, 222 straipsnio 1 dalį G. R. paskirtas bausmes subendrinus apėmimo būdu, paskirta subendrinta bausmė – 240 MGL (9038 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BPK 140 straipsnio 9 dalimi, BK 66 straipsniu, į bausmę įskaičius laikinojo sulaikymo laiką nuo 2014 m. gegužės 28 d. iki 30 d. (dvi paras), vieną sulaikymo parą prilyginant 2 MGL (75 Eur) dydžio baudai, G. R. paskirta galutinė bausmė – 236 MGL (8887 Eur) bauda;

N. K. nuteisimo pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį, 214 straipsnio 1 dalį, ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: N. K. dėl kaltinimų pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį, BK 214 straipsnio 1 dalį išteisintas, nes nepadarytos veikos, turinčios šių nusikaltimų požymių;

bausmių N. K. pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, 184 straipsnio 1 dalį, 214 straipsnio 1 dalį, 215 straipsnio 1 dalį, 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį paskyrimo ir paskirtų bausmių subendrinimo.

N. K. už padarytas nusikalstamas veikas, nustatytas BK 24 straipsnio 6 dalyje, 184 straipsnio 1 dalyje, 215 straipsnio 1 dalyje, pritaikius BK 40 straipsnį, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, perduodant D. K. atsakomybei be užstatato, nustatant vienerių metų laidavimo terminą, ir baudžiamoji byla jam nutraukta.

Taip pat šiuo nuosprendžiu iš Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendžio nustatomosios ir motyvuojamosios dalių dėl G. R. nuteisimo pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, 184 straipsnio 1 dalį, 228 straipsnio 2 dalį pašalintos aplinkybės, kad G. R. neteisėtai perdayė N. K. svetimą elektroninę mokėjimo priemonę ir savanaudiškais bei akivaizdžiai neteisėtais veiksmais panaudojo savo pareigas darydamas BK 214 straipsnio 1 dalyje nustatyta nusikalstamą veiką.

Be to, šiuo nuosprendžiu ištaisyti Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendyje padaryti rašymo apsirikimai.

Teisėjų kolegija, išklausiusi prokuroro, palaikusio prokuroro kasacinių skundą ir prašiusi nuteistojo G. R. kasacinių skundą atmesti, nuteistojo G. R. ir jo gynėjo, prašiusi nuteistojo G. R. kasacinių skundą tenkinti, asmens, kuriam byla nutraukta, N. K. ir jo gynėjo, prašiusių prokuroro kasacinių skundą atmesti, paaiskinimų,

n u s t a t ē :

#### I. Bylos esmė

1. G. R. nuteistas pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 184 straipsnio 1 dalį už tai, kad, veikdamas bendrininkų grupė su padėjėjais A. S., L. Č. ir V. B., suklastojo, gabeno ir IĮ „R“ ir UAB K ūkinėje komercinėje veikloje panaudojo suklastotus dokumentus, žinodamas, kad jie suklastoti, – 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitą faktūrą ir 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų atlikimo sąmatą, kuriose užfiksuotos neįvykusios ūkinės operacijos, žinodamas, kad jos neįvyko, tokiomis aplinkybėmis: G. R., būdamas UAB K direktorius, siekdamas išvengti savo naudojamo automobilio „BMW X5“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) saugos oro pagalvių valdymo bloko įsigijimo išlaidų, suplanavo ateityje atsisaršančias šios detalės įsigijimo išlaidas padengti UAB K lėšomis. Šiuo tikslu su IĮ „R“ savininku A. S. susitarė, kad IĮ „R“ už užsakyta detalę sumokės UAB „A“, tačiau vėliau, pagal fiktyvius dokumentus fiksavus tariamą detalės panaudojimą remontuojant UAB K priklausančias transporto priemones, patirtos įgyjant nereikalingą detalę IĮ „R“ išlaidos būtų padengtos UAB K lėšomis. A. S., žinodamas, kad G. R. užsakytą detalę 2013 m. lapkričio 19 d. atgabenta į IĮ „R“ patalpas ir jos panaudoti įmonės veikloje artimiausiu metu néra galimybės, veikdamas pagal susitarimą su G. R., IĮ „R“ komercijos direktoriui L. Č. nurodė parengti fiktyvius remonto darbų atlikimo dokumentus UAB K, taip pat davė patarimą juose detalės panaudojimą įforminti tariamai atliekant UAB K priklausančio sunkvežimio „Renault Midlum“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) remontą bei šiuos dokumentus, kaip paslaugų gavėjui pasirašius UAB K atstovui, panaudoti IĮ „R“ apskaitoje. L. Č. 2013 m. lapkričio 21 d. IĮ „R“ patalpose (*duomenys neskelbtini*) parengė ir dviem egzemplioriais atspausdino fiktyvią remonto darbų atlikimo sąmatą, joje, žinodamas, kad UAB K sunkvežimis „Renault Midlum“ IĮ „R“ 2013 m. lapkritį nebuvo remontuojamas, įrašė melagingus duomenis, žinodamas, kad jie melagingi, kad detalė panaudota remontuojant minėtą UAB K priklausantį sunkvežimį, kad sunkvežimiui buvo atliki ir elektrinės dalies diagnostikos darbai, valdymo bloko keitimo darbai, kad atliktų darbų ir keistos detalės bendra vertė – 1344,28 Lt be PVM, taip suklastojo šį tikrą dokumentą. Tęsdamas nusikalstamą veiką, L. Č., remdamasis suklastota 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų sąmata, žinodamas, kad ji suklastota, parengė ir 2013 m. lapkričio 28 d. dviem egzemplioriais atspausdino PVM sąskaitą faktūrą ROL Nr. 01911, joje įrašydamas melagingus duomenis, žinodamas, kad jie melagingi, apie tai, kad IĮ „R“ buvo remontuojamas UAB K pri-

klausantis automobilis „Renault Midlum“, kurio detalių ir remonto darbų bendra vertė yra 1626,58 Lt (471,09 Eur) su PVM, ir abu dokumento egzempliorius patvirtino savo parašu, taip suklastojo šį tikrą dokumentą. Vieną šių suklastotų dokumentų egzempliorių, kaip paslaugos gavėjui teiktiną UAB K, L. Č. per laikotarpį nuo 2013 m. lapkričio 28 d. iki 2013 m. gruodžio 6 d. pasirašyti kaip fiktyvias paslaugas gavusio asmens atstovui kartu su suklastota remonto darbų atlikimo sąmata pateikė UAB K tiekėjui (nuo 2013 m. gruodžio 2 d. įesusiam brigadininko pareigas) V. B. V. B., vykdymas G. R. nurodymą, žinodamas, kad sunkvežimis „Renault Midlum“ 2013 m. lapkritį IĮ „R“ nebuvo remontuojamas, laikotarpiu nuo 2013 m. lapkričio 28 d. iki 2013 m. gruodžio 6 d. pasiraše abiejuose PVM sąskaitos faktūros ROL Nr. 01911 egzemplioriuose, taip melagingai patvirtindamas, kad sąskaitoje ir remonto darbų atlikimo sąmatoje nurodyti darbai buvo atlikti, ir vieną suklastotos sąskaitos egzempliorių grąžino L. Č. panaudoti IĮ „R“ tvaromoje buhalterinėje apskaitoje, o kitą suklastotos 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitos faktūros egzempliorių ir 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų atlikimo sąmatą iš IĮ „R“ patalpų gabeno į UAB K patalpas (*duomenys neskelbtini*), kur juos panaudojo, pateikdamas G. R. pasirašyti ir patvirtinti apmokėjimui. G. R., priėmęs iš V. B. suklastotą 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų atlikimo sąmatą ir 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitą faktūrą ROL Nr. 01911 (žinodamas, kad jos suklastotos), žinodamas, kad sunkvežimis „Renault Midlum“ 2013 m. lapkritį IĮ „R“ nebuvo remontuojamas ir IĮ „R“ detalės keitimo ir kitų remonto darbų už 1626,58 Lt (471,09 Eur) su PVM sumą neatliko, per laikotarpį nuo 2013 m. lapkričio 28 d. iki 2013 m. gruodžio 16 d. 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitą faktūrą ROL Nr. 01911 UAB K nustatyta tvarka patvirtino savo parašu ir kartu su suklastotu tikru dokumentu – 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų atlikimo sąmata – perdavė UAB K Buhalterijos skyriui įrašyti į buhalterinės apskaitos registratorus ir apmokėti. A. S., iš L. Č. priėmęs suklastotus tikrus dokumentus – 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų atlikimo sąmatą ir 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitą faktūrą ROL Nr. 01911, laikotarpiu nuo 2013 m. lapkričio 28 d. iki 2013 m. gruodžio 16 d. perdavė juos buhalterei V. K., kuri dėl nusikalstamos veikos nėra kalta, įrašyti į IĮ „R“ 2013 m. lapkričio mėnesio buhalterinės apskaitos registratorus, taip panaudojo suklastotus tikrus dokumentus. Tokiu būdu G. R. klastodamas ir panaudodamas suklastotus dokumentus iššvaistė jo žinioje buvusi UAB K priklausantį turtą – pinigus, kurių suma 1626,58 Lt (471,09 Eur).

2. Taip pat G. R. nuteistas pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir BK 183 straipsnio 3 dalį už tai, kad, veikdamas bendrininkų grupe su padėjėjais V. B. ir R. K., suklastojo, gabeno bei UAB „B“ ir UAB K ūkinėje komercinėje veikloje panaudojo suklastotus dokumentus (žinodamas, kad jie suklastoti) bei pasisavino jo žinioje buvusi svetimą turtą – 2013 m. gruodžio 3 d. parengtą kartotinį UAB „B“ pasiūlymą dėl baldų gamybos, 2013 m. gruodžio 3 d. tiekėjų (rangovų) apklausos pažymą Nr. 35-64, 2013 m. gruodžio 4 d. baldų pirkimo sutartį Nr. 131204/01, 2013 m. gruodžio 20 d. PVM sąskaitą faktūrą, serija BAL, Nr. 0005286, tokiomis aplinkybėmis: G. R., būdamas UAB K direktorius, siekdamas išvengti savo asmeninėms reikmėms reikalingo baldų gaminio – komodos – įsigijimo išlaidų, suplanavo ko-

modos įsigijimo išlaidas padengti UAB K lėšomis ir taip pasisavinti šiai bendrovei priklausantį turą, kartu su V. B. ir R. K., suklastojo suplanuotam tikslui pasiekti tikrus dokumentus ir juos bendromis pastangomis panaudojo UAB „B“ ir UAB K ūkinėje komercinėje veikloje fiksuodamai ūkinę operaciją, kurios turinys tik iš dalies teisingas. G. R., žinodamas, kad V. B. UAB K vardu kaip įgaliotas bendrovės asmuo vykdo viešojo pirkimo procedūras apklausos būdu pirkimo objektui „Kabineto baldų gamyba Administravimo skyriui“ ir elektroniniu paštu jau yra gavęs iš UAB „B“ 2013 m. lapkričio 21 d. pasiūlymą dėl baldų gamybos, kuriame siūlomą pagaminti baldų vertę nurodyma 5640 Lt (1633,46 Eur), 2013 m. lapkričio 22 d., 2013 m. lapkričio 25 d., 2013 m. lapkričio 28 d. būdamas savo darbo vietoje (*duomenys neskelbtini*), V. B. nurodė susitarīti su UAB „B“ direktoriumi R. K., kad UAB „B“ pagal jo nubraižytą brėžinį jam asmeninėms reikmėms pagamintų baldų gaminį – komodą – ir būsimas gamybos išlaidas įskaičiuotų į kartotinai UAB „B“ vardu UAB K vykdomoje apklausoje teiktiną pasiūlymą, tame dirbtinai sukeliant UAB K viešojo pirkimo metu ketinamų įsigytį baldų pagaminimo kainą. V. B., vykdymas G. R. nurodymą, bendrai su R. K. 2013 m. gruodžio 4 d. UAB „B“ patalpose (*duomenys neskelbtini*) susitarė, kad R. K. UAB „B“ vardu atsiųs žinomai suklastotą pasiūlymą UAB K vykdomame viešajame pirkime, kuriame UAB K reikmėms viešojo pirkimo metu ketinamų įsigytį baldų kaina bus dirbtinai padidinta ta apimtimi, kiek kainuos jo, t. y. G. R., asmeninėms reikmėms ketinama pagaminti komoda. R. K. ne vėliau kaip 2013 m. gruodžio 4 d. savo darbo vietoje pasirašė jo nurodymu V. K., kuri dėl nusikalstamos veikos néra kalta, 2013 m. gruodžio 3 d. parengtame kartotiniame UAB „B“ pasiūlyme dėl baldų gamybos, kuriame komoda į siūlomą pagaminti baldų sąrašą neįtraukta, o UAB K ketinamų viešojo pirkimo metu įsigytį baldų pagaminimo kaina, palyginti su pirminiu UAB „B“ 2013 m. lapkričio 21 d. pasiūlymu, pagal susitarimą tyčia padidinta 600 Lt (173,77 Eur) – iki 6240 Lt (1807,23 Eur), taip suklastodamas šį tikrą dokumentą bei perduodamas jį UAB K atstovui V. B., jį panaudojo. V. B. ne vėliau kaip 2013 m. gruodžio 4 d., gavęs 2013 m. gruodžio 3 d. parengtą suklastotą kartotinį UAB „B“ pasiūlymą dėl baldų gamybos (žinodamas, kad jis suklastotas), įvertinęs kitų dviejų apklausoje dalyvavusių įmonių pasiūlymus, parengę ir 2013 m. gruodžio 3 d. pasirašę tiekėjų (rangovų) apklausos pažymą Nr. 35-64, kurioje pirkimo laimėtoja pripažino UAB „B“. Taip V. B. suklastojo tikrą dokumentą – 2013 m. gruodžio 3 d. tiekėjų (rangovų) apklausos pažymą Nr. 35-64 ir ją panaudojo UAB K veikloje. Tęsdamas nusikalstamą veiką, R. K., žinodamas, kad parengtoje baldų pirkimo sutartyje Nr. 131204/01 su UAB K ir jos priede įsipareigotų UAB K reikmėms pagaminti baldų kaina pagal jo ir V. B. susitarimą tyčia padidinta pinigų suma, atitinkančia G. R. asmeninėms reikmėms UAB „B“ užsakytos pagaminti komodos kainą, t. y. 600 Lt (173,77 Eur), sutartį Nr. 131204/01 2013 m. gruodžio 4 d., būdamas savo darbo vietoje, pasiraše, taip suklastodamas šį tikrą dokumentą, ir jį panaudojo UAB „B“ veikloje. G. R., žinodamas, kad UAB K parengtoje baldų pirkimo sutartyje Nr. 131204/01 su UAB „B“ ir jos priede įsipareigotų UAB K reikmėms pagaminti baldų kaina pagal V. B. ir R. K. susitarimą tyčia padidinta pinigų suma, atitinkančia jo asmeninėms reikmėms UAB „B“ už-

sakytos pagaminti komodos kainą, t. y. 600 Lt (173,77 Eur), sutartį Nr. 131204/01 2013 m. gruodžio 4 d., būdamas savo darbo vietoje, pasirašė, taip suklastodamas šį tikrą dokumentą, ir jį, veikdamas bendrininkų grupę su R. K., panaudojo UAB K veikloje. UAB K vyriausioji buhalterė G. Ž., kuri dėl nusikalstamos veikos nėra kalta, 2013 m. gruodžio 11 d. UAB K išankstiniu mokėjimu, kaip nurodyta 2013 m. gruodžio 4 d. sutartyje Nr. 131204/01, sumokėjo UAB K mokėjimo nurodymu UAB „B“ 1248 Lt (361,45 Eur) už sutartyje nurodytų baldų gamybą. 2013 m. gruodžio 20 d. UAB „B“ apskaitininkė V. K., kuri dėl nusikalstamos veikos nėra kalta, R. K. nurodymu parengė ir atspausdino PVM sąskaitą faktūrą, serija BAL, Nr. 0005286, ir joje to nežinodama įrašė tikrovės neatitinkančius duomenis apie tai, kad užsakovei UAB K pagamintų baldų bendra kaina yra 6240 Lt (1807,23 Eur), bei šią parengtą ir pasirašytą sąskaitą pateikė V. B. V. B., priėmės ši suklastotą tikrą dokumentą – PVM sąskaitą faktūrą, serija BAL, Nr. 0005286, žinodamas, kad jis suklastotas, jį iš UAB „B“ patalpų gabeno į UAB K patalpas ir pateikė G. R. pasirašyti ir patvirtinti apmokėjimui, taip suklastotą tikrą dokumentą panaudojo. G. R., priėmės iš V. B. 2013 m. gruodžio 20 d. išrašytą PVM sąskaitą faktūrą, serija BAL, Nr. 0005286, žinodamas, kad į galutinę sąskaitoje nurodytą 6240 Lt (1807,23 Eur) kainą įtraukta ir jo asmeninėms reikmėms pagamintos komodos kaina, nors bendrovė šios komodos negauna, taip, siekiant užmaskuoti jo asmeninėms reikmėms pagamintos komodos faktą ir išlaidas, sąskaitoje nurodyta galutinė baldų kaina melagingai padidinta 600 Lt (173,77 Eur), per laikotarpį nuo 2013 m. gruodžio 20 d. iki 2014 m. vasario 27 d. joje pasirašė, taip suklastodamas šį tikrą dokumentą, ir jį perdavė UAB K Buhalerijos skyriui įrašyti į buhalterinės apskaitos registratorius ir apmokėti. UAB K vyriausioji buhalterė G. Ž., kuri dėl nusikalstamos veikos nėra kalta, 2014 m. vasario 27 d. UAB K mokėjimo nurodymu UAB „B“ apmokėjo PVM sąskaitą faktūrą, serija BAL, Nr. 0005286, kartu sumokédama ir už G. R. asmeninėms reikmėms įgytą komodą. Tokiu būdu G. R. pasisavino jo žinioje buvusį svetimą UAB K priklausantį turą – savo asmeninėms reikmėms įsigytos komodos pagaminimo išlaidas atitinkančią nedideles vertės pinigų sumą – 600 Lt (173,77 Eur).

3. Taip pat G. R. nuteistas pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, 184 straipsnio 1 dalį už tai, kad, veikdamas su padėjėju N. K. (atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą) ir būdamas UAB K direktorius, siekdamas paslépti degalų, kuriuos savo asmeninėms reikmėms panaudojo N. K., įsipylimo naudojantis UAB K naujojama atsiskaitymo magnetine kredito kortele Nr. (*duomenys neskelbtini*), kuri priskirta pagal 2014 m. sausio 17 d. turto panaudos sutartį Nr. 43-7 tarnybos tikslais jo naudojamam UAB „D“ nuosavybės teise priklausančiam automobiliui „BMW X5“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) faktą, per laikotarpį nuo 2014 m. kovo 4 d. iki 2014 m. kovo 31 d. A. Č., atsakingai už automobilio „BMW X5“ kelionės lapų pildymą, kuri dėl nusikalstamos veikos nėra kalta, pateikė melagingus duomenis, kad 2014 metų kovo mėnesį buvo nuvažiuota 2425 km, sunaudojant 388 l degalų, ir šiuos melagingus duomenis, žinodamas, kad jie melagingi, patvirtino savo parašu A. Č. užpildytame 2014 metų kovo mėnesio lengvojo automobilio kelionės lape Nr. 31-78, nors iš šio degalų kiekio 130,81 l, atitinkančią 601,05 Lt

(174,08 Eur), į automobilį „BMW X5“ nebuvo įpilta ir panaudota, taip suklastojo šį tikrą dokumentą. Tęsdamas nusikalstamą veiką, siekdamas to paties tikslo, laikotarpiu nuo 2014 m. balandžio 1 d. iki 2014 m. balandžio 30 d. A. Č. pateikė melagingus duomenis, kad 2014 metų balandžio mėnesį buvo nuvažiuota 2567 km, sunaudojant 379,916 l degalų, ir šiuos melagingus duomenis, žinodamas, kad jie melagingi, patvirtino savo parašu A. Č. užpildytame 2014 metų balandžio mėnesio lengvojo automobilio kelionės lape Nr. 31-102, nors iš šio degalų kiekio 67,45 l, atitinkančių 313,64 Lt (90,84 Eur), į automobilį „BMW X5“ nebuvo įpilta ir panaudota, taip suklastojo šį tikrą dokumentą. Tęsdamas nusikalstamą veiką, turėdamas tikslą už N. K. įspiltus degalus sumokėti UAB K lėšomis, UAB „P“ darbuotojams, kurie dėl nusikalstamos veikos nėra kalti, 2014 m. kovo 31 d. išrašius PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0044349, kurioje įtraukti duomenys apie N. K. asmeninėms reikmėms igytus degalus (benziną) kovo mėnesį du kartus už bendrą 601,05 Lt (174,08 Eur) sumą, bei elektroniniu būdu ją persiuntus UAB K, priėmė tokį dokumentą, laikotarpiu nuo 2014 m. kovo 31 d. iki 2014 m. balandžio 9 d. Jame pasirašė, taip suklastojo šį tikrą dokumentą, ir ji perdevė UAB K Buhalterijos skyriui įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus ir apmokėti. Tęsdamas nusikalstamą veiką, UAB „P“ darbuotojams 2014 m. balandžio 30 d. išrašius PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0045165, kurioje įtraukti duomenys apie N. K. asmeninėms reikmėms igytus degalus (benziną) balandžio mėnesį vieną kartą už 313,64 Lt (90,84 Eur), bei elektroniniu būdu ją persiuntus UAB K, priėmė tokį dokumentą, laikotarpiu nuo 2014 m. balandžio 30 d. iki 2014 m. gegužės 7 d. Jame pasirašė, taip suklastojo šį tikrą dokumentą, ir ji perdevė UAB K Buhalterijos skyriui įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus ir apmokėti. Taip G. R., klastodamas bei panaudodamas suklastotus dokumentus, padedant N. K. (šis tris kartus – 2014 m. kovo 4 d. apie 8.08 val., 2014 m. kovo 28 d. apie 11.53 val. ir 2014 m. balandžio 11 d. apie 16.31 val. – neteisėtai atliko finansines operacijas UAB „P“ degalinėje (*duomenys neskelbtini*), panaudodamas G. R. jam neteisėtai duotą svetimą elektroninę mokėjimo priemonę bei šios atsiskaitymo magnetinės kredito kortelės naudotojo tapatybės patvirtinimo kodą (PIN), taip pateikdamas save degalinės operacinei sistemai kaip UAB K teisėtą atstovą, bei įsigijo degalų (benzino) už bendrą 914,69 Lt (264,91 Eur) sumą savo asmeninėms reikmėms), išsvaistė jo žinioje buvusį svetimą UAB K priklausantį turtą – pinigus, kurių suma 914,69 Lt (264,91 Eur).

4. Taip pat G. R. nuteistas pagal BK 222 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdamas UAB K direktorius, pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies nuostatas būdamas atsakingas už įmonės apskaitos organizavimą, pažeisdamas šio įstatymo nuostatas, veikdamas per tarpinę vykdymą bendrovės vyriausiąją buhalterę G. Ž., kuri dėl nusikalstamos veikos nėra kalta, padedant V. B., apgaulingai tvarkė UAB K buhalterinę apskaitą tokiomis aplinkybėmis: G. R., priėmės iš padėjėjo V. B. suklastotą 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų atlikimo sąmatą ir 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitą faktūrą, serija ROL, Nr. 01911, žinodamas, kad UAB K priklausantis sunkvežimis „Renault Midlum“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) 2013 m. lapkritį II „R“ nebu-

vo remontuojamas ir IĮ „R“ detalės keitimo ir kitų remonto darbų, kurių vertė 1626,58 Lt (471,09 Eur) su PVM, neatliko, per laikotarpį nuo 2013 m. lapkričio 28 d. iki 2013 m. gruodžio 16 d. 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitą faktūrą, serija ROL, Nr. 01911, UAB K nustatyta tvarka patvirtino savo parašu bei kartu su suklastotu tikru dokumentu – 2013 m. lapkričio 21 d. remonto darbų atlikimo sąmata – perdavė UAB K vyriausiajai buhalterei G. Ž., kuri juos įrašė į UAB K buhalterinės apskaitos registrus. Tęsdamas nusikalstamą veiką, iš padėjėjo V. B. priėmės pastarojo atgabentą suklastotą tikrą dokumentą – UAB „B“ 2013 m. gruodžio 20 d. išrašytą PVM sąskaitą faktūrą, serija BAL, Nr. 0005286, kuriame iškraipytas ūkinės operacijos turinys, nes į galutinę sąskaitoje nurodytą 6240 Lt (1807,23 Eur) kainą įtraukta ir jo asmeninėms reikmėms pagamintos komodos kaina, nors UAB K šios komodos negavo, taip siekiant užmaskuoti G. R. asmeninėms reikmėms pagamintos komodos faktą ir išlaidas sąskaitoje nurodyta galutinė baldų kaina melagingai padidinta 600 Lt (173,77 Eur), per laikotarpį nuo 2013 m. gruodžio 20 d. iki 2014 m. vasario 27 d. jame pasirašė, taip suklastodamas šį tikrą dokumentą, ir ji perdavė UAB K vyriausiajai buhalterei G. Ž., kuri juos įrašė į UAB K buhalterinės apskaitos registrus. Tęsdamas nusikalstamą veiką, žinodamas, kad UAB „P“ darbuotojai 2014 m. kovo 31 d. išraše elektroninę PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0044349, ir 2014 m. balandžio 30 d. išraše elektroninę PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0045165, kuriose įtraukti duomenys apie N. K. asmeninėms reikmėms įgytus degalus (benziną) už 914,69 Lt (264,91 Eur), ir, elektroniniu būdu jas persiuntus UAB K, šiuos dokumentus atitinkamais laikotarpiais nuo 2014 m. kovo 31 d. iki 2014 m. balandžio 9 d. ir nuo 2014 m. balandžio 30 d. iki 2015 m. gegužės 7 d. pasirašė bei perdavė bendrovės Buhalterijos skyriui įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus ir apmokėti, dėl to UAB K vyriausioji buhalterė G. Ž., kuri dėl nusikalstamos veikos néra kalta, šias PVM sąskaitas faktūras, kuriose įtvirtinta melaginga informacija, įrašė į UAB K buhalterinės apskaitos registrus. Taip G. R., padedamas V. B., tyčia pažeisdamas Buhalterinės apskaitos įstatymo 4 straipsnio, 6 straipsnio 2 dalies, 12 straipsnio 1 dalies, 13 straipsnio 1, 3 dalį nuostatas, veikdamas per bendrovės vyriausiąjį buhalterę G. Ž., kuri nesuprato, kad daroma nusikalstama veika, į apskaitos registrus įtraukė duomenis apie realiai neįvykusias ūkinės operacijas arba operacijas, kurių turinys tik iš dalies teisingas, dėl to iš dalies negalima nustatyti UAB K veiklos, turto, nuosavo kapitalo, išpareigojimų dydžio ir struktūros, buvusių laikotarpiais nuo 2013 m. lapkričio 1 d. iki 2014 m. vasario 7 d. ir nuo 2014 m. kovo 1 d. iki 2014 m. balandžio 30 d.

5. Taip pat G. R. nuteistas pagal BK 228 straipsnio 2 dalį už tai, kad, būdamas valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės įsteigtos ir vienintelio akcincininko teisėmis kontroliuojamos viešąsias komunalines paslaugas vartotojams teikiančios UAB K direktorius, pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovės įstatymo 37 straipsnio 12 dalies 1 punktą ir UAB K įstatų 74.1 papunkti būdamas atsakingas už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų vykdymą gamybą, organizuoti prekybą, teikti kokybiskas paslaugas siekiant pelno igvendinimą, piktnaudžiavo šia savo tarnybine padėtimi, veikė priešingais įmonei

tikslais bei interesais, siekdamas turtinės naudos sau ir kitiems asmenims, nesant kyšininkavimo požyimių, t. y. savanaudiškais ir akivaizdžiai neteisėtais veiksmais, savo pareigas panaudodamas darydamas BK 184 straipsnio 1 dalyje, 300 straipsnio 1 dalyje, 222 straipsnio 1 dalyje, 183 straipsnio 3 dalyje nustatyta nusikalstamas veikas, pažeisdamas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus lygiateisiškumo ir skaidrumo principus bei 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą pirkimo tikslą, Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktuose įtvirtintas prievoles nešališkai, sąžiningai ir tinkamai atlkti tarnybines pareigas, nesinaudoti pareigomis asmeninei naudai gauti, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje nurodytus objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia principus, kuriais nustatoma, kad administraciniu sprendimu priemimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama priimti administracinius sprendimus siekiant kitų, negu įstatymu ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.87 straipsnyje įtvirtintą pareigą sąžiningai ir protingai veikti juridinio asmens atžvilgiu, nenaudoti juridinio asmens turto savo asmeninei ar trečiųjų asmenų naudai, Buhalteinės apskaitos įstatymo 4 straipsnio 1 punkto, 6 straipsnio 2 dalies, 12 straipsnio 1 dalies, 13 straipsnio 1 dalies nuostatas, padarė didelę neturtingę žalą juridiniam asmeniui UAB K ir jo steigėjai bei vienintelei akcininkei (*duomenys neskeltini*) savivaldybei, dėl to buvo iškraipyta bendrovės, teikiančios viešasias paslaugas (*duomenys neskeltini*) savivaldybės gyventojams ir verslo subjektams, normali, veiksminga, autoritetinga, Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymais, bendrovės vidaus teisės aktais pagrįsta bei teisinės valstybės siekius atitinkanti veikla, kurios pagrindinis tikslas – vykdyti gamybą, organizuoti prekybą, teikti kokybiškas paslaugas siekiant pelno, diskredituotas ir pažemintas UAB K direktoriaus, kaip viešasias paslaugas teikiančio juridinio asmens vadovo, valstybės tarnautojui prilyginto asmens, vardas, buvo sumenkintas ir pažemintas pačios bendrovės ir jos steigėjų (*duomenys neskeltini*) savivaldybės autoritetas (*duomenys neskeltini*) gyventojų ir verslo subjektų, kurie, kaip vartotojai, naudojasi šios uždarosios akcinės bendrovės teikiamomis viešosiomis paslaugomis, akyse.

6. Be to, G. R. ir N. K. apeliacinės instancijos teismo išteisinti pagal BK 214 straipsnio 1 dalį, o N. K. išteisintas ir pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį, nes nepadarytos veikos, turinčios šių nusikaltimų požyimių, tačiau ši nuosprendžio dalis kasacine tvarka neapskusta.

## II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

7. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl G. R. nuteisimo pagal BK 183 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 1 dalį (sumokant už komodą), 184 straipsnio 1 dalį, 300 straipsnio 1 dalį (sumokant už oro pagalvių valdymo sistemos bloką), 184 straipsnio 1 dalį, 300 straipsnio 1 dalį (N. K. įgyjant degalus mokėjimo kortele), 222 straips-

nio 1 dalį, 228 straipsnio 2 dalį ir N. K. nuteisimo pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, 184 straipsnio 1 dalį, 215 straipsnio 1 dalį yra motyvuota ir pagrįsta. Apeliacinės instancijos teismas taip pat sprendė, kad pirmosios instancijos teismas, nuteis-damas G. R. pagal BK 214 straipsnio 1 dalį, o N. K. –pagal BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį, 214 straipsnio 1 dalį, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, padarė bylos aplinkybių neatitinkančias išvadas ir neteisingai paskyrė bausmes. Šis teis-mas konstataavo, kad G. R. nepadarė veikos, turinčios nusikal timo, nustatyto BK 214 straipsnio 1 dalyje, požymių, o N. K. nepadarė veikų, turinčių nusikal timu, nustatytu BK 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalyje, 214 straipsnio 1 dalyje, požymių, ir juos dėl šių nusikalstamų veikų išteisino. Kartu apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad N. K., padariusiam nusikalstamas veikas, nustatytas BK 24 straipsnio 6 dalyje, 184 straipsnio 1 dalyje, 215 straipsnio 1 dalyje, yra pagrindas taikioti BK 40 straipsnį ir atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą.

### III. Kasacinių skundų argumentai

8. Kasaciniu skundu nuteistasis G. R. prašo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalį dėl jo nuteisimo pagal BK 183 straipsnio 3 dalį, 184 straipsnio 1 dalį, 222 straipsnio 1 dalį, 228 straipsnio 2 dalį, 300 straipsnio 1 dalį bei galutinės subendrintos bausmės jam paskyrimo ir bylą jam nutraukti. Kasatorius skunde nurodo:
  - 8.1. Teismai nepatikrino kriminalinės žvalgybos veiksmų faktinio ir teisinio pagrindų, nebuvo išslaptinti visa apimtimi teikimai ir nutartys dėl minė-tų veiksmų ir šie veiksmai neproporcingai ilgai tėsėsi (nustatę nusikal timo požymius tuo pat privalėjo pradėti ikiteisminį tyrimą), taip suvaržyta teisė į privatų gyvenimą, be to, teismai prezumavo, kad kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo teisėti. Teismai nevertino teikimų ir teismo nutarčių dėl kri-minalinės žvalgybos veiksmų atlikimo sankcionavimo formuluočių, netyrė kriminalinės žvalgybos veiksmų eiliškumo. Kritikuojant apeliacinės instancijos teismo argumentą, kad nors teismui nepateikti nauji duomenys apie pradinį šaltinį, kurio pagrindu buvo pradėtas kriminalinės žvalgybos tyrimas, tačiau tai nedaro minėto tyrimo neteisėto.
  - 8.2. Apkaltinamasis nuosprendis pagrįstas prielaidomis, abejonės aiškintos ka-satoriaus nenaudai. Duomenys, kuriais pirmosios instancijos teismas pa-grindė skundžiamą nuosprendį, neatitinka BPK 20 straipsnyje įtvirtintos įrodymų sampratos.
  - 8.3. Teismai, pripažindami jį valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, netinka-mai aiškino bei taikė BK 230 straipsnio nuostatas ir nukrypo nuo kasacino teismo praktikos. Apeliacinės instancijos teismas pernelyg plačiai aiškino viešojo intereso sąvoką. Faktas, kad UAB K, kurio direktoriumi buvo kasato-rius, yra (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės įsteigtas juridinis asmuo, savai-me negalejo sukurti G. R. valstybės tarnautojui prilyginto asmens požymių, nes šis juridinis asmuo nevykdė jokių tiesioginių valstybės ar savivaldybės funkcijų. Kaip teigia kasatorius, jo statusas, funkcijos ir veikla einant UAB K

direktorius pareigas negali būti prilyginti Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme pateiktoms valstybės tarnautojo, valstybės tarnautojo statuso bei valstybės tarnybos savokoms, be to, jis neturėjo tokį pat teisių ir socialinių garantijų, kokias turi valstybės tarnautojai.

- 8.4. Teismai netinkamai aiškino ir taikė BK 184 straipsnio 1 dalies, 228 straipsnio 2 dalies, 300 straipsnio 1 dalies nuostatas ir nukrypo nuo kasacinių teismo praktikos, todėl nepagrįstai nuteisė kasatorių dėl dokumentų suklastojimo ir UAB K turto iššvaistymo (sumokant už oro pagalvių valdymo sistemos bloką). Kasatoriaus teigimu, netinkamas automobilio gedimo nustatymas ir bendrovės lėšų panaudojimas negali būti vertinami kaip nusikalstama veika, o kasatoriaus nuteisimas vertintinas kaip *ultima ratio (pasikutinė priemonė)* principo pažeidimas. Igytas oro pagalvių valdymo sistemos blokas niekur nedingo ir nebuvo iššvaistytas. BK 184 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos subjektyvus požymis – neatsargumas buvo preziumuotas, o kortelė nepagrįstai aiškinta kaip turinti mokėjimo priemonės požymius ir neatitinka objektyviojo požymio – turto sampratos. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio rezoliucinėje dalyje rašymo apsirikimais pripažino tokias faktines aplinkybes, kurios yra esminės ir šalina kasatoriaus baudžiamąjį atsakomybę dėl turto iššvaistymo. Tai lémė teisės į gynybą pažeidimą, nes tokios aplinkybės nebuvo tinkamai nustatomos, kaltinimas dėl to nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teisme nebuvo keičiamas, nors tai galėjo reikšti kitokią gynybą. Kaltinamajame akte nebuvo pateikama jokių aiškių kasatoriaus asmeninės turtinės naudos siekimo požymių, jie niekaip nebuvo aprašinėjami, o žemesnių instancijų teismai preziumavo asmeninės neturtinės naudos siekį, nors pagal veikos aprašymą toks siekis niekaip negalėjo būti užtikrintas (automobilis priklaušė ne kasatoriui, jokio asmeninio santykio su kitu nuteistuoju jis neturėjo, civiliniai teisiniai santykiai vyko tarp įmonių, naudą gavo trečiasis privatus juridinis asmuo ir kt.). Teismai nukrypo nuo kasacinių teismo praktikoje pateiktų asmeninės neturtinės naudos siekio požymių aiškinimo ir netyrė piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi paskatų.
- 8.5. Teismai netinkamai aiškino ir taikė BK 183 straipsnio 3 dalies, 228 straipsnio 2 dalies nuostatas, 300 straipsnio 1 dalies nuostatas, todėl nepagrįstai nuteisė kasatorių dėl dokumentų suklastojimo ir UAB K turto pasisavinimo (sumokant už komodą). Nors pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad kasatoriui pinigai (už kuriuos jis įgijo komodą) nebuvo patikėti ir jis už juos nebuvo materialiai atsakingas, o apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad turto pasisavinimas galimas tik tada, kai turtas kaltininkui yra patikėtas ar yra jo žinioje, tačiau kasatoriaus dėl kaltinimo pagal BK 183 straipsnio 3 dalį neišteisino. Be to, kasatoriaus nuteisimas dėl piktnaudžiavimo tarnyba už Viešujų pirkimų įstatymo pažeidimus peržengė kaltinimo ribas, nes jis nebuvo kaltinamas pažeidęs kokius nors minėto įstatymo reikalavimus ar draudimus. Neracionalus įstaigos lėšų naudojimas savaime negalėjo reikšti turto pasisavinimo ar piktnaudžiavimo tarnyba. Pripažindami kasatorių

kaltu pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį teismai didelės žalos kriterijaus neįrodinėjo, jį preiumavo.

- 8.6. Teismai, nuteisdam i kasatorių pagal BK 222 straipsnio 1 dalį dėl netinkamo buhalterinės apskaitos vedimo, neįvertino padarinių nebuvimo, nors jie yra būtinės šios nusikalstamos veikos požymis, atribojanties ją nuo kitų atsakomybės rūšių. Teismai be pagrindo sutapatino buhalterinės apskaitos organizavimo ir tvarkymo sąvokas. Byloje nėra duomenų, kad kasatorius būtų netinkamai organizavęs buhalterinės apskaitos dokumentų tvarkymą. BK 222 straipsnyje nurodytas nusikaltimas paprastai turi tēstinę pobūdį. Įstatymas taip pat reikalauja padarinių – negalumo visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Tokia išvada galima tik ištýrus buhalterinę apskaitą už tam tikrą laikotarpį. Teismai nekreipė dėmesio į gynybos argumentus ir prašymus kuo tiksliau nustatyti buhalterinės apskaitos pažeidimų padarymo laiką, nes nuo to priklauso nusikaltimo pabaigos momentas. Teismai per placiai aiškino Buhalterinės apskaitos įstatymo 2 straipsnio 19 dalies, 21 straipsnio 1 dalies nuostatas ir dirbtinai sukūrė BK 222 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikaltimo sudėtį, nors vieno iš šios nusikalstamos veikos požymių – padarinių nebuvimo pakako nusikaltimo sudėties buvimui eliminuoti ir kasatoriui išteisinti.
- 8.7. Nesutikdamas su jam paskirta bausme, kasatorius nurodo, kad toks ikiteisinio tyrimo įstaigos neveikimas, kai galimai nustačius nusikalstamos veikos požymius ikiteisminis tyrimas nebuvo pradėtas ir toliau buvo vykdoma kriminalinė žvalgyba, negali sunkinti jo teisinės padėties skiriant bausmę už tēstinę veiką. Be to, nors kaltinamajame akte kasatorius nebuvo kaltinamas įtraukęs kokius nors kitus asmenis į nusikalstamą veikų darymą, tačiau į šią aplinkybę atsižvelgta skiriant bausmę.
- 8.8. Kasatoriaus veiksmais UAB K galimai padaryta žala, atsižvelgiant į kasatoriaus ir šios bendrovės specifinius santykius, gali būti išieškoma kitomis – ne baudžiamosios teisės priemonėmis ir būdais.
9. Kauno apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausasis prokuroras T. Staniulis prašo pakeisti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, t. y. panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuriomis: 1) panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl bausmių N. K. pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, 184 straipsnio 1 dalį, 214 straipsnio 1 dalį, 215 straipsnio 1 dalį, 198<sup>1</sup> straipsnio 1 dalį paskyrimo ir paskirtų bausmių subendrinimo; 2) N. K. už padarytas nusikalstamas veikas, nustatytas BK 24 straipsnio 6 dalyje, 184 straipsnio 1 dalyje, 215 straipsnio 1 dalyje, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis) ir byla jam nutraukta. Dėl šios dalies, t. y. pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, 184 straipsnio 1 dalį, 215 straipsnio 1 dalį, palikti galoti pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu paskirtas bausmes, jas, vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, subendrinus apėmimo būdu, paskirti N. K. 100 MGL (3766 Eur) dydžio baudą. Kitą apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį prašoma palikti nepakeistą. Prokuroras skunde nurodo:

- 9.1. Apeliacinės instancijos teismas, atleisdamas N. K., padariusi nusikalstamas veikas, nustatytas BK 24 straipsnio 6 dalyje, 184 straipsnio 1 dalyje, 215 straipsnio 1 dalyje, nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą ir bylą jam nutraukdamas, netinkamai taikė BK 40 straipsnį. Šis teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad byloje nustatytos visos BK 40 straipsnyje nurodytos būtinos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygos. Kaip teigia prokuroras, viena iš tokų sąlygų yra atsakomybė lengvinančios aplinkybės – prisipažinimo padarius nusikalstamą veiką ir nuoširdaus gailėjimosi dėl to (BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktas) – nustatymas. Pirmosios instancijos teismas, skirdamas bausmę N. K., be kita ko, atsižvelgė į tai, kad jo atsakomybė lengvinančios aplinkybės nėra, ir sprendė, kad taikityti N. K. BK 40 straipsnio nuostatas nėra pagrindo. Prokuroras, aptardamas N. K. parodymus, pažymi, kad jis dėl padarytų nusikalstamų veikų nesigailėjo, nepadėjo teisėsaugos institucijoms aiškinantis nusikalstamą veiką ir nebendradarbiavo teismui vykdant teisingumą. N. K. parodymai negali būti laikomi visišku prisipažinimu dėl jam pareikšto kaltinimo bei nuoširdžiu gailėjimusi, todėl nėra ir BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatytos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygos.
- 9.2. Apeliacinės instancijos teismas nesilaikė BPK 20 straipsnio nuostatų, nes neištyrė visų duomenų, kurie patvirtina ar paneigia turinčias reikšmės bylai išspręsti aplinkybes.

#### IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

10. Nuteistojo G. R. kasacinius skundas iš dalies tenkintinas, o Kauno apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro T. Staniulio kasacinius skundas atmestinas.

*Dėl kasatoriaus G. R. skundo argumentų, susijusių su BPK pažeidimais*

11. Esminis kasatoriaus skundo argumentas – kad teismai nepatikrino kriminalinės žvalgybos veiksmų faktinio ir teisinio pagrindų, nebuvo išslaptinti visa apimtinių teikimų ir nutartys dėl minėtų veiksmų ir šie veiksmai tėsėsi neproporcingai ilgai, todėl teismai nepagrįstai konstatavo, kad kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo teiseti. Kasatoriaus teigimu, kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo neteisėti, todėl jų metu surinkti duomenys neatitinka BPK 20 straipsnyje nustatytos įrodymų sampratos. Šie kasatoriaus skundo argumentai nepagrūsti, todėl atmestini.
12. Įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti, BPK nustatytais proceso veiksmais patikrinti, teisiamajame posėdyje išnagrinėti ir teismo pripažinti duomenys, kuriais vadovaudamasis teismas daro išvadas dėl nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, šią veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo ir kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai. Pagrindiniai reikalavimai įrodymams, kuriais turi būti pagrūstos teismo išvados dėl nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių, nurodyti BPK 20 straipsnyje. Pagal

šio straipsnio nuostatas įrodymai gali būti tik teisėtais būdais (įstatymu nustatyta tvarka) gauti duomenys, kuriuos galima patikrinti BPK nustatytais proceso veiksmais, taip pat kurie patvirtina ar paneigia bent vieną aplinkybę, turinčią reikšmės bylai išspręsti teisingai (BPK 20 straipsnio 1, 3, 4 dalys). Duomenų pripažinimas įrodymais ir įrodymų vertinimas yra teismo prerogatyva (BPK 20 straipsnio 2, 5 dalys). BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teisėjai įrodymus vertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu.

13. Įrodymais pripažįstami duomenys, gauti įrodinėjimo subjektų veiklą reglamentuojančiu įstatymu – Baudžiamojo proceso kodekso, Kriminalinės žvalgybos, Policijos veiklos, Valstybės saugumo departamento, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Prokuratūros, Advokatūros ir kitų teisėsaugos institucijų organizaciją ir veiklą reglamentuojančiu įstatymu – nustatyta tvarka.
14. Pagal BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas esminiu pažeidimu gali būti pripažįstami atvejai, kai kasacine tvarka apskūstame nuosprendyje ar nutartyje: teismo išvados padarytos nesiėmus įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti; nebuvu įvertinti visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai; vertinant įrodymus padaryta klaidų dėl jų turinio, remtasi duomenimis, kurie dėl neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais; nepagrįstai įrodymais nepripažinti duomenys, kurie atitinka BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytus reikalavimus; neišdėstyti teisiniai argumentai dėl ištirtų įrodymų vertinimo ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-587/2014, 2K-7-176-303/2015, 2K-471-507/2015, 2K-483-976/2015, 2K-28-489/2016, 2K-160-507/2016, 2K-251-507/2016, 2K-74-976/2017, 2K-314-693/2018).
15. Patikrinus skundžiamus teismų sprendimus teisės taikymo aspektu, konstatuotina, kad kasacine tvarka apskūstuose teismų sprendimuose atliktas įrodymų tyrimas ir vertinimas tokiai trūkumų, kuriuos nurodo kasatorius, neturi, o jo skunde keliamos abejonės dėl netinkamo įrodymų vertinimo yra nepagrįstos.
16. Pirmosios instancijos teismas, ištyrės, įvertinės ir išanalizavės byloje surinktus įrodymus, kaltinamajį G. R. dėl visų jam inkriminuotų kaltinimų pripažino kaltu ir nuteisę.
17. Ar teisingai įvertinti byloje surinkti įrodymai ir tinkamai nustatytos faktinės bylos aplinkybės, patikrina apeliacinės instancijos teismas. Nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo ištirtų įrodymų vertinimu, nuteistasis G. R. bei dar trys nuteistieji teismo nuosprendį apskundė apeliacine tvarka. Apeliacinės instancijos teismas atliko įrodymų tyrimą ir iš Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos Kauno valdybos išreikalavo iš dalies išslaptintus prašymus dėl techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka (toliau – STT prašymas, iš viso 4 prašymai), kurie buvo pateikti Kauno apygardos prokurorui, ir juos ištyrė. Kauno apygardos prokuroro teikimai dėl techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka ir Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirminko nutartys dėl techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka (iš dalies išslaptintos) buvo gauti ir ištirti pirmosios instancijos teisme. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai ana-

- lizavo STT prašymu, prokuroro teikimu ir Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus pirmininko nutarčių turinį (šiuose dokumentuose aiškiai nurodyti juos priėmę pareigūnai) ir padarė pagrįstą bei teisingą išvadą, kad minėtus dokumentus priėmė tinkami subjektai (kriminalinės žvalgybos, atitinkamo rango prokurorai ir teismo skyriaus pirmininkai, nuosprendžio 26.1–26.3 punktai), todėl buvo teisinis pagrindas panaudoti technines priemones specialia tvarka. Kasatoriaus teiginys, kad kriminalinės žvalgybos veiksmams nebuvo teisino pagrindo, yra deklaratyvus, nes apskritai net negrindžiamas teisiniais argumentais.
18. Tam tikrais atvejais teismai pagal suformuotą teismų praktiką privalo patikrinti ir kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinį pagrindą. Kriminalinės žvalgybos tyrimas – organizacinė taktinė kriminalinės žvalgybos forma, kai esant kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindui šio įstatymo nustatyta tvarka naudojami kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdai ir priemonės siekiant įgyvendinti kriminalinės žvalgybos uždavinius (Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo (toliau – ir KŽĮ) 2 straipsnio 13 punktas). Kasacinių instancijos teismo praktikoje yra pažymėta, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas teisėtai gali būti atliekamas tik esant konkrečiam įstatyme nustatytam faktiniam pagrindui – informacijai ne apie bet kokią, o tik apie įstatyme nurodytą nusikalstamą veiką (veikas) – ir vykdomas siekiant surinkti duomenų apie tokią veiką. Užtikrinant kriminalinės žvalgybos tyrimo sankcionavimą bei atlikimo teisėtumą ir kartu veiksmingą žmogaus teisių apsaugą nuo neteisėto apribojimo, kreipiantis dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo atlikimo ir jį sankcionuojant turi būti nurodoma aiški informacija, leidžianti spręsti, kad minėtas tyrimas bus atliekamas dėl nusikalstamos veikos, dėl kurios jis pagal įstatymus ir gali būti atliekamas (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-168-139/2015, 2K-7-266-942/2015 ir kt.). Vienas iš kriminalinės žvalgybos tyrimo pagrindų yra, kai turima informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunką ar sunkų nusikaltimą arba apie apysunkius nusikaltimus, nurodytus KŽĮ 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte, arba apie šias veikas rengiančius, darančius ar padariusius asmenis.
19. Iš dalies išslaptintame STT 2013 m. gegužės 14 d. prašyme Nr. 3S-07-210 dėl techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka (15 t., b. l. 176–178) nurodoma (1.7 punkte): „Surinkta pakankamai duomenų, leidžiančių teigti, kad UAB „K“ <...> direktorius G. R. galimai vykdo nusikalstamas veikas, numatytas BK 225 str. 2 d. ir 228 str. 2 d., t. y. <...> galimai piktnaudžiauja savo tarnybine padėtimi ir priima kyšius iš konkursus laiminčių bendrovėj vadovų už viešųjų pirkimų konkursų baigtį, pažeidžiant Viešųjų pirkimų įstatymo normas ir su teikiant išskirtines sąlygas įvairioms įmonėms laimėti viešuosius pirkimus <...> Taip pat nustatyta, kad <...> G. R. veikia kartu su bendrininku, dirbančiu toje pačioje bendrovėje tiekimo skyriuje, V. B., kuris galimai vykdo nusikalstamą veiką, numatyta BK 24 str. 6 d. ir 225 str. 2 d. <...>“
20. Iš dalies išslaptintame prokuroro 2013 m. gegužės 15 d. teikime Nr. 02-211KF dėl techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka (12 t., b. l. 79–81) nurodoma (1.7 punkte): „Surinkta pakankamai duomenų, leidžiančių teigti, kad UAB „K“ <...> direktorius G. R. galimai vykdo nusikalstamas veikas, numatytas

BK 225 str. 2 d. ir 228 str. 2 d., t. y. <...> galimai piktnaudžiauja savo tarnybine padėtimi ir priima kyšius <...> Taip pat nustatyta, kad <...> G. R. veikia kartu su bendrininku, dirbančiu toje pačioje bendrovėje tiekimo skyriuje, V. B., kuris galimai vykdo nusikalstamą veiką, numatyta BK 24 str. 6 d. ir 225 str. 2 d. <...>“

21. Iš dalies išslaptintoje Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirminko A. S. 2013 m. gegužės 16 d. nutartyje Nr. RS4-327 dėl techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka (12 t., b. l. 70–71) nurodoma, kad „G. R., dirbantis UAB „K“ direktoriumi, ir šios bendrovės tiekimo skyriaus darbuotojas V. B. galimai vykdo nusikalstamas veikas, numatytas BK 24 str. 6 d. ir 225 str. 2 d. ir 228 str. 2 d.“ Kriminalinės žvalgybos tyrimo bylos duomenys patvirtina, kad minimi asmenys gali būti susiję su nusikalstamomis veikomis, turinčiomis sunkią ir apysunkią nusikaltimų požymių. Įvertinęs minėtos bylos duomenis šis pareigūnas sankcionavo techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka.
22. Įvertinus ir išanalizavusi šios nutarties 19–21 punktuose nurodytų dokumentų turinį ir plėtodama kasacinės instancijos teismo išaiškinimus dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo atlikimo ir jo sankcionavimo teisėjų kolegija konstatuoja: 1) tiek kriminalinės žvalgybos subjekto prasyme, tiek prokuroro teikime, tiek apygardos teismo pirmininko ar jo įgaliotų teisėjų nutartyje turi būti aiškiai nurodomas kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinis pagrindas – objektyvieji nusikalstamos veikos (veikų) (apie kurią turima žvalgybinės informacijos) požymiai, kurie lemia veikos teisinį kvalifikavimą, nes KŽL 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte aiškiai apibrėžta, už kuriuos nusikaltimus galima sankcionuoti techninių priemonių panaudojimą specialia tvarka; 2) teisinis pagrindas atlikti kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmus, nustatytus KŽL 10 straipsnyje, yra apygardų teismų pirmininkų ar jų įgaliotų teisėjų motyvuotos nutartys, priimtos pagal prokurorų motyvuotus teikimus, parengtus pagal kriminalinės žvalgybos subjektų vadovą ar jų įgaliotų vadovų pavaduotojų pateiktus duomenis, kuriais patvirtinamas tokį veiksmų atlikimo būtinumas ir faktinis pagrindas (KŽL 10 straipsnio 1 dalis). Jei tokioje teismo nutartyje tinkamai nurodytas faktinis pagrindas, kiti minėti dokumentai paprastai neturėt būti tiriami; 3) KŽL 19 straipsnio 2 dalyje nurodyta: „Panaudojant kriminalinės žvalgybos informaciją baudžiamajame procese, turi būti apsaugoti kriminalinės žvalgybos subjektų teisėti interesai užtikrinant kriminalinės žvalgybos slaptųjų dalyvių saugumą ir neatskleidžiant informacijos apie naudojamas technines priemones ir (ar) detalių duomenų apie kriminalinės žvalgybos informacijos rinkimo būdų ir priemonių naudojimą.“ Taigi įstatymu leidėjas aiškiai apibrėžia, kokia kriminalinės žvalgybos informacija turi būti išslaptinta, todėl kasatoriaus teiginys, kad turėjo būti išslaptinta visa apimtimi minėtuose dokumentuose nurodyta informacija, yra nepagrįstas, tačiau iš dalies išslaptinant šiuos dokumentus neturi būti išslaptinamas kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinis pagrindas – objektyvieji nusikalstamos veikos (veikų) (apie kurią turima informacijos) požymiai, kurie lemia veikos teisinį kvalifikavimą, nes tai nėra slapti duomenys. Tai akivaizdu palyginus šios nutarties 19 ir 20 punktuose išdėstytiems STT prasyme ir prokuroro teikime iš dalies išslaptintus duomenis, nes prokuroro teikime nepagrįstai išslaptinta daugiau duomenų. Išlaptinus neslaptus

- duomenis vilkinamas bylos nagrinėjimas, nes net du kartus buvo prašyta Kauno apygardos teismo pateikti nutartis dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmų sankcionavimo (pirmą kartą pateiktose nutartyse išlapintas net jas priėmęs pareigūnas), be to, apeliacinės instancijos teismas turėjo išreikalauti STT prašymus; 4) prašant prateisti ir pratešiant kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmų sankcionavimą, minėtuose dokumentuose privalo būti nurodomas kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinis pagrindas. Kasatorius teigia, kad STT prašymuose ir prokuroro teikimuose nurodomi tokie teiginiai kaip surinkta pakankamai duomenų kitiems proceso dalyviams suponuoja išvadą, kad turi būti pradėtas ikiteisminis tyrimas, o ne kriminalinės žvalgybos tyrimas. Teisėjų kolegija iš dalies sutinka, kad minėtame teiginyje žodis pakankamai yra perteklinis, tačiau atkreipia kasatoriaus dėmesį, kad apygardos teismo atitinkamo pareigūno motyvuota nutartis yra teisinis pagrindas pradėti kriminalinės žvalgybos tyrimą panaudojant technines priemones specialia tvarka, o teismo nutartyse tokių teiginių nėra.
23. Remiantis išdėstytais argumentais darytina išvada, kad Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko A. S. 2013 m. gegužės 16 d. nutartyje Nr. RS4-327 dėl techninių priemonių panaudojimo specialia tvarka pernelyg abstrakčiai nurodytas kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinis pagrindas („G. R., dirbantis UAB „K“ direktoriumi, ir šios bendrovės tiekimo skyriaus darbuotojas V. B. galimai vykdo nusikalstamas veikas, numatytas BK 24 str. 6 d. ir 225 str. 2 d. ir 228 str. 2 d.“). Vertinant, ar minėtas pažeidimas pripažintinas esminiui baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu, pažymétina, kad pagal BPK 369 straipsnio 3 dalį esminiais BPK pažeidimais laikomi tokie BPK reikalavimų pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį. Apeliacinės instancijos teismas, išanalizavęs ir įvertinęs STT prašymo ir prokuroro teikimo turinius (juose tinkamai nurodytas kriminalinės žvalgybos tyrimo faktinis pagrindas) bei minėto teismo nutartį, padarė pagrįstą ir teisingą išvadą, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas dėl G. R. buvo pradėtas teisėtai, nes tam buvo faktinis ir teisinis pagrindai. Taigi kriminalinės žvalgybos tyrimo metu gauti duomenys yra teisėti ir atitinka įrodymams keliamus reikalavimus (BPK 20 straipsnio 4 dalis), be to, juos patvirtina duomenys, gauti BPK nustatytais veiksmais, todėl teismai pagrįstai jais rémési pagrįsdami G. R. kaltę. G. R. teisės nebuvo suvaržytos ir nesukliudė teismams priimti teisingus nuosprendžius, todėl minėtas procesinis pažeidimas nelaikytinas esminiui.
24. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pažyméta, kad slaptos informacijos apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikalstamą veiką rinkimo priemonės, kuriomis įsiterpiama į žmogaus privatų gyvenimą, savaime nelaikytinos konstituciskai nepagrįstu žmogaus teisės į privatumą ribojimu, taip pat neatitinkančiomis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos reikalavimų, jeigu: 1) jos yra nustatytos įstatymu; 2) jos būtinos demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos ginamas ir saugomas vertės; 3) jomis nėra paneigiamą žmogaus teisės į privatumą prigimtis ir esmė; 4) jos yra proporcingos siekiamam tikslui. Įstatymų nustatytos institucijos, taikydamos

šias priemones, kiekvienu atveju turi įvertinti konkrečią situaciją, nustatyti, ar yra pakankamas atitinkamos priemonės taikymo faktinis pagrindas, išsiaiškinti, ar negalima tų pačių tikslų pasiekti neįsiterpiant į privatų žmogaus gyvenimą, arba, jeigu toks įsiterimas yra neišvengiamas, užtikrinti, kad žmogaus teisė į privatumą nebūtų apribota labiau, negu būtina minėtam visuomenei reikšmingam ir konstituciškai pagrįstam tikslui pasiekti (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-94-895/2015). G. R. atžvilgiu kriminalinės žvalgybos tyrimas panaujodant technines priemones specialia tvarka buvo pradėtas gavus informaciją dėl jo galimai daromų nusikalstamų veiksmų, kurie nurodyti šios nutarties 19 ir 20 punktuose, ir sankcionalutas Kauno apygardos teismo 2013 m. gegužės 16 d. nutartimi 3 mėnesiams bei pratęsiamas kas 3 mėnesius iki 12 mėnesių, o tai atitinka KŽĮ 10 straipsnio 5 dalies nuostatas. KŽĮ 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jeigu atliekant ar pabaigus kriminalinės žvalgybos tyrimą paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, tuoju pat pradedamas ikiteisminis tyrimas. Kita vertus, KŽĮ neregulamentuojama, kiek laiko valstybės institucijos gali vykdyti kriminalinės žvalgybos tyrimą, kokios apimties nusikalstamų veikų atskleidimo gali būti siekiama, nėra nustatyta ir jokio maksimalaus sankcionavimo termino, galimų pratęsimų skaičiaus. Taigi neviešo pobūdžio žvalgybiniai veiksmai yra teisėti tiek, kiek būtina nusikalstamoms veikoms ir jas darantiems asmenims išaiškinti. Kartu pabrėžtina ir tai, kad tokie veiksmai negali tėstis neribotą laiką. Tuo atveju, kai, įvertinus visas bylos aplinkybes, matyti, kad, ilgesnį laiką tēstant kriminalinės žvalgybos tyrimą, buvo siekiama ne nustatyti naujas teisiškai reikšmingas aplinkybes, o tik dirbtinai pasunkinti kriminalinės žvalgybos objekto baudžiamają atsakomybę (pvz., kai tuo siekiama tēstinės veikos peraugimo į sunkų ar labai sunkų nusikalstamą ar tiesiog tikintis atsitiktinai atskleisti kokią nors nusikalstamą veiką), bylą nagrinėjantis teismas turi įvertinti, ar teisėtai prasidėjė teisėsaugos pareigūnų veiksmai dėl ilgalaikio nusikalstamos iniciatyvos palaikymo, kelio neuzkirtimo naujoms nusikalstamoms veikoms neperaugo į provokaciją arba kitokį dirbtinių skatinimų daryti naujas nusikalstamas veikas (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-86/2011, 2K-530/2012, 2K-249-788/2015, 2K-7-85-696/2016, 2K-8-788/2017 ir kt.).

25. Iš kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokolų turinio galima daryti išvadą, kad duomenys apie nusikalstamų veikų teisiškai reikšmingas aplinkybes ēmė aiškėti tik 2013 m. lapkričio–gruodžio mėnesiais, t. y. nuo kriminalinės žvalgybos tyrimo praėjus pusmečiui, į nusikalstamų veikų darymą buvo įtraukti ir kiti asmenys, buvo klastojama daug dokumentų, siekiant užmaskuoti svetimo turto pasisavinimą ir iššvaistymą, taip piktnaudžiavant tarnybine padėtimi, siekiant turtinės naudos. Taigi, įvertinus minėtas aplinkybes, darytina išvada, kad kriminalinės žvalgybos tyrimas vyko teisėtai ir jų tēstant buvo siekiama nustatyti naujas teisiškai reikšmingas aplinkybes ir su šiomis veikomis susijusius asmenis, todėl kasatoriaus teiginys, kad minėtas tyrimas vyko pažeidžiant jo privatumą ir truko neproporcingai ilgai, atmestinas kaip nepagrįstas.
26. Kasatorius skunde iš esmės pakartoja apeliacinio skundo argumentus tiek dėl procesinių veiksmų neteisėtumo, tiek dėl netinkamai pritaikyto baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-86/2011, 2K-530/2012, 2K-249-788/2015, 2K-7-85-696/2016, 2K-8-788/2017 ir kt.

- jo įstatymo. Apeliacinės instancijos teismas, patikrinęs priimto apkaltinamojo nuosprendžio pagrįstumą ir teisétumą, dar kartą išsamiai išanalizavęs byloje ištirtus įrodymus, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, pripažindamas duomenis įrodymais ir vertindamas juos, nepadarė pažeidimų, todėl nuosprendyje padarytos išvados yra pagrastos ir teisingos. Šios instancijos teismas, remdamasis ir kasacinės instancijos teismo suformuota teismų praktika, pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, kurios atitinka faktines bylos aplinkybes, ir pagal šias nustatytais aplinkybes G. R. veiksmams tinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, išskyrus nuteisimą pagal BK 214 straipsnio 1 dalį, ir dėl šio kaltinimo jį išteisino. Atkreiptinas kasatoriaus dėmesys, kad tik teismas, ištyrės ir įvertinės surinktus duomenis, jų pagrindu nustato faktines bylos aplinkybes. Kaip jau ne kartą akcentuota teismų praktikoje, įrodymų vertinimas ir jais pagrįstų išvadų byloje sprendžiamais klausimais darymas yra teismo, priimančio baigiamajį aktą, prerogatyva. Nagrinėjimo teisme dalyvių išsakyotos nuomonės dėl įrodymų vertinimo ir išvadų padarymo teismui néra privalomos. Teismo proceso dalyviai gali teismui teikti pasiūlymus dėl duomenų pripažinimo ar nepripažinimo įrodymais ir dėl išvadų, darytinų vertinant įrodymus, tačiau tokį proceso dalyvių pasiūlymų atmetimas pirmosios ar apeliacinės instancijos teismuose savaime néra baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas, jeigu teismo sprendimas pakankamai motyvuotas ir tame néra prieštaravimų. Tai, kad apeliacinės instancijos teismas padaré kitokias išvadas ir priémė kitokius sprendimus, nei tikėjosi proceso dalyviai, savaime nereiškia, jog buvo padaryti esminiai Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimai – bylos aplinkybės išnagrinėtos neišsamiai ir šališkai, o teismo nuosprendis nepagrūstas ir neteisėtas.
27. Skundžiamame nuosprendyje jį esminius nuteistojo G. R. apeliacino skundo argumentus (dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo veiksmų sankcionavimo, įrodymų vertinimo, faktinių aplinkybių nustatymo ir padarytų išvadų pagrįstumo, baudžiamojo įstatymo taikymo) motyvuotai atsakyta, o padaryta baudžiamojo įstatymo taikymo klaida dėl BK 214 straipsnio 1 dalies ištaisyta.
28. Taigi byla apeliacine tvarka išnagrinėta nepažeidžiant BPK 20 straipsnyje, 320 straipsnio 3 dalyje, 332 straipsnio 5 dalyje nustatytų reikalavimų.

#### *Dėl BK 300 straipsnio 1 dalies ir 184 straipsnio 1 dalies taikymo*

29. Pirmausia pažymėtina, kad kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Dėl šios nuostatos taikymo teismų praktikoje išaiškinta, kad skundžiamų teismų sprendimų teisétumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis iš naujo įrodymų nevertingant ir naujų faktinių bylos aplinkybių nenustatant (kasacinės plenarinės sesijos nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-221/2008, 2K-P-9/2012 ir kt.). Ar teisingai įvertinti įrodymai ir jų pagrindu nustatytos faktinės bylos aplinkybės, sprendžia apeliacinės instancijos teismas (kasacinė plenarinės sesijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-181/2008). Kasacino skundo ar-

gumentai savaip interpretuoojant įrodymus ir ginčijant teismo nustatytas faktines aplinkybes nėra kasacinio nagrinėjimo dalykas (kasacinė nutartis baudžiamomoje byloje Nr. 2K-7-402/2010).

30. Kaip matyti iš nuteistojo G. R. kasacinio skundo turinio, kasatorius, nesutikdamas su jam inkriminuotomis nusikalstamomis veikomis ir teisės taikymu, be kita ko, savaip interpretuoja įrodymus, ginčija teismų nustatytas faktines aplinkybes, o tai, kaip minėta, nėra kasacinio nagrinėjimo dalykas. Kasacinės instancijos teismas nėra trečioji teisminė instancija, iš naujo vertinant bylos įrodymus jų pakan-kamumo ir patikimumo aspektais ir nurodanti, kuriais bylos duomenimis privalu remtis, o kuriuos atmesti. Todėl teisėjų kolegija, vadovaudamasi BPK 369 straipsnio 1 dalimi, pasisakys tik dėl tų G. R. kasacinio skundo teiginių, kurie galimai rodė žemesnių instancijų teismų padarytas teisės taikymo ir aiškinimo klaidas.
31. G. R. pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 184 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad, būdamas UAB K direktorius, veikdamas bendrininkų grupe su padėjėjais A. S., L. Č. ir V. B., klastodamas dokumentus ir juos panaudodamas, iššvaistė jo žinioje buvusį svetimą – minėtai bendrovei priklausantį turtą – 1626,58 Lt (471,09 Eur). Be to, G. R. pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 184 straipsnio 1 dalį nuteistas ir už tai, kad, veikdamas su padėjėju N. K., klastodamas dokumentus bei juos panaudodamas, iššvaistė jo žinioje buvusį svetimą, UAB K priklausantį turtą – 914,69 Lt (264,91 Eur).
32. Pažymėtina, kad, be kitų veikų, BK 300 straipsnio 1 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už tikrų dokumentų suklastojimą bei tokį dokumentų panaudojimą. Dokumento suklastojimas yra tada, kai kaltininkas pakeičia kito asmens surašyto, atspausdinto ar kitaip pagaminto dokumento turinį arba savo vardu surašo, atspausdina ar kitaip pagamina, arba tik patvirtina kito asmens surašytą dokumentą, taip dokumento turinę įtvirtindamas tikrovės neatitinkančius duomenis (kasacinė nutartis baudžiamomoje byloje Nr. 2K-7-35/2011), o tokio dokumento panaudojimas yra šio dokumento pateikimas įmonei, įstaigai, organizacijai, pareigūnui ar kitam asmeniui (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-775/2007, 2K-328/2014, 2K-32-696/2015).
33. Pagal BK 184 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas iššvaistė jam patikėtą ar jo žinioje buvusį svetimą turtą ar turtinę teisę. Patikėtas turtas ar turtinė teisė – tai einamų pareigų, specialių pavedimų, sutarčių ar kitu teisiniu pagrindu kaltininko valdomas svetimas turtas ar turtinė teisė, iš kuriuos kaltininkas turi teisiškai apibrėžtus įgalinimus (pvz., yra ir materialiai atsakingas už šį turtą ar turtinę teisę). Žinioje esantis turtas ar turtinė teisė – tai toks turtas ar turtinė teisė, kai kaltininkas dėl savo einamų pareigų turi teisę pavaldiems ar kitiems asmenims, kuriems šis turtas ar turtinė teisė patikėti, duoti nurodymus dėl jų panaudojimo. Prie tokų asmenų priskirtinių įmonių, įstaigų, organizacijų vadovai arba asmenys, atsakingi už atskiras jų veiklos sritis, tačiau nesantys materialiai atsakingi už šį turtą ar turtinę teisę. Turto iššvaistymas objektyviai pasireiškia kaltininkui patikėto ar jo žinioje esančio svetimo turto ar turtinės teisės neteisėtu, neatlygintinu perleidimu padaranant žalos turto ar turtinės teisės savininkui arba teisėtam valdytojui. Patikėtas ar kaltininko žinioje esantis svetimas turtas ar turtinė teisė neteisėtai perleidžiami,

jeigu tai atliekant nebuvo laikomasi nustatytos turto ar turtinės teisės patikėjimo ar disponavimo tvarkos, buvo pažeistos esminės turto ar turtinės teisės patikėjimo ar buvimo žinioje sąlygos, turto ar turtinės teisės savininko ar teisėto valdytojo interesai ir taip jam padaryta žala. Turto iššvaistymo neatlygintumas reiškia, kad kaltininkas jam patikėtą ar jo žinioje esančią turtą ar turtinę teisę perleidžia tretiesiems asmenims, tačiau turto ar turtinės teisės savininkui ar teisėtam valdytojui už šį turtą ar turtinę teisę nėra atlyginama arba atlyginama aiškiai neteisingai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-123-895/2017, 2K-234-699/2017, 2K-7-648/2019 ir kt.).

34. Nuteistasis G. R., ginčydamas jo nuteismą pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 184 straipsnio 1 dalį (sumokant už automobilio oro pagalvių valdymo sistemos bloką), nurodo, kad automobilio gedimo netinkamas nustatymas ir bendrovės lėšų panaudojimas jį šalinant nesudaro nusikaltimo sudėties ir neužtraukia jam baudžiamosios atsakomybės už turto iššvaistymą. Kasatoriaus teigimu, be pagrindo įgytas automobilio oro pagalvių valdymo sistemos blokas niekur nedingo ir kaip turtas nebuvo iššvaistytas. Šie kasatoriaus argumentai nepagrįsti, todėl atmestini.
35. Pagal šioje byloje teismų nustatytas aplinkybes G. R. savo naudojamą automobilių „BMW X5“ remontavo įmonėje „R“, kur buvo nustatytas gedimas, todėl buvo užsakyta detalė – oro pagalvių valdymo sistemos blokas. Tačiau iki gaunant detalę gedimas buvo pašalintas ir užsakytos detalės įmontuoti nereikėjo. Vis dėlto IĮ „R“, nors realiai neatliko jokių su minėtos detalės pakeitimų susijusių darbų, pagal susitarimą su G. R. 2013 m. lapkričio 28 d. išraše PVM sąskaitą faktūrą, serija ROL, Nr. 01911, dėl 1626,58 Lt (471,09 Eur) su PVM sumos už UAB K automobilio „Renault Midlum“ detalės keitimo ir kitus realiai neatliktus remonto darbus ir pateikė ją apmokėti. G. R. šią žinomai suklastotą PVM sąskaitą faktūrą patvirtino savo parašu ir panaudojo, t. y. perdavė bendrovės buhalterei įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus ir apmokėti. Dėl to bendrovės vyr. buhalterė G. Ž. 2013 m. gruodžio 16 d. UAB K mokėjimo nurodymu IĮ „R“ pagal PVM sąskaitą faktūrą, serija ROL, Nr. 01911, sumokėjo 1626,58 Lt (471,09 Eur) su PVM už realiai nesuteiktas paslaugas. Taip buvo iššvaistytas UAB K priklausantis turtas ir bendrovei padaryta turtinė žala.
36. Bylą nagrinėjė teismai tinkamai atskleidė G. R. kaltės (tiesioginės tyčios) turinį ir pagrįstai konstatavo, kad G. R. žinojo, jog automobiliui „BMW X5“ yra užsakyta detalė, kurios šio automobilio remontui nereikia, tačiau jos išlaidos ir realiai neatlikti darbai įtraukti į suklastotą IĮ „R“ 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitą faktūrą, serija ROL, Nr. 01911, ir šią PVM sąskaitą faktūrą vis tiek pasiraše bei perdavė bendrovės buhalterei įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus ir apmokėti. Teismų nustatytos aplinkybės taip pat rodo, kad, priešingai nei teigia kasatorius, bendrovės turtas buvo iššvaistytas, nes IĮ „R“ 2013 m. lapkričio 28 d. išrašyta PVM sąskaita faktūra, serija ROL, Nr. 01911, buvo apmokėta, tačiau realiai jokios pagal šią sąskaitą paslaugos bendrovei nebuvo suteiktos, o įgytas automobilio „BMW X5“ oro pagalvių valdymo sistemos blokas, kuris nebuvo įmontuotas nei į šį automobilį, nei į kitą UAB K priklausantį automobilį, bendrovei nebuvo perduotas, o liko IĮ „R“ žinioje. Šią detalę IĮ „R“ komercijos direktorius L. Č. pateikė į bylą 2014 m. gegužės 29 d. daiktų pateikimo protokolu.

37. Taigi, pagal byloje nustatytas aplinkybes baudžiamasis įstatymas kvalifikuojant nuteistojo G. R. veiką pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 184 straipsnio 1 dalį (sumokant už automobilio oro pagalvių valdymo sistemos bloką) pritaikytas tinkamai.
38. Nors nuteistasis G. R. taip pat ginčija ir jo nuteisimą pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 184 straipsnio 1 dalį (N. K. įgyjant degalus mokėjimo kortele), tačiau kasaciniame skunde jokių teisinių argumentų šiuo klausimu nepateikia. Kaip galima suprasti iš kasacinio skundo turinio, nuteistasis netinkamą BK 184 straipsnio 1 dalies taikymą iš esmės grindžia tuo, kad jis šioje byloje yra išteisintas dėl kaltinimo pagal BK 214 straipsnio 1 dalį (įgyjant degalus mokėjimo kortele). Šie argumentai nepagrūsti.
39. Nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, kad G. R. davė N. K. jam paskirtą UAB K naudojamą „P“ kortelę (ji galėjo būti panaudota tik bendrovės reikmėms) su PIN kodu ir šią N. K. panaudojo ne bendrovės, bet savo asmeninėms reikmėms, atsiskaitydamas už 2014 m. kovo 4 d., 28 d. ir balandžio 11 d. įsipiltus degalus iš viso už 914,69 Lt (264,91 Eur). G. R., siekdamas paslepti ši faktą, klastojo pasirašydamas 2014 metų kovo ir balandžio mėnesio jo naudojamo automobilio „BMW X5“ kelionės lapus, kuriuose nurodyti melagingi duomenys apie nuvažiuotą atstumą ir sunaudotą degalų kiekį, taip pat klastojo pasirašydamas UAB „P“ darbuotojų UAB K išrašytas 2014 m. kovo 31 d. PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0044349, ir 2014 m. balandžio 30 d. PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0045165, kurirose įtraukti duomenys apie N. K. asmeninėms reikmėms įgytus degalus (benzina) kovo mėnesį už bendrą 601,05 Lt (174,08 Eur) sumą ir balandžio mėnesį už 313,64 Lt (90,84 Eur), ir šiuos suklastotus tikrus dokumentus panaudojo – perdavė UAB K buhalterei įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus ir apmokėti. Dėl to bendrovės vyr. buhalterė G. Ž. 2014 m. balandžio 9 d. ir 2014 m. gegužės 7 d. UAB K mokėjimo nurodymais UAB „P“ apmokėjo PVM sąskaitas faktūras, serija BPK, Nr. 0044349, ir serija BPK, Nr. 0045165, sumokėdama už ne bendrovės reikmėms N. K. įgytus degalus, kurių bendra vertė – 914,69 Lt (264,91 Eur). Taip buvo išsvaistytas UAB K priklausantis turtas ir bendrovei padaryta turtinė žala.
40. Bylą nagrinėjė teismai tinkamai atskleidė G. R. kaltės (tiesioginės tyčios) turinį ir pagrįstai konstatavo, kad G. R. suvokė, jog, perduodamas UAB K naudojamą „P“ kortelę su PIN kodu N. K. įsipilti degalų asmeninėms reikmėms, neteisėtai ir neatlygintinai švaisto UAB K turtą, taip daro bendrovei žalą ir to nori. Priesingai nei teigia kasatorius, jo veiksmų kvalifikavimui pagal BK 184 straipsnio 1 dalį neturi reikšmės tai, kad jis šioje byloje yra išteisintas dėl kaltinimo pagal BK 214 straipsnio 1 dalį (įgyjant degalus mokėjimo kortele), nes pagal byloje nustatytas aplinkybes jo veiksmai klastojant dokumentus ir juos panaudojant švaistant jo žinioje buvusį svetimą, UAB K priklausantį turtą atitinka požymius nusikalstamų veikų, nustatytų BK 300 straipsnio 1 dalyje ir 184 straipsnio 1 dalyje.
41. Remdamasi išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismai, pagal nustatytas aplinkybes ištirę ir įvertinę įrodymus, pripažindami G. R. kaltu dėl nusikalstamos veikos, nustatyto BK 300 straipsnio 1 dalyje ir 184 straipsnio 1 dalyje padarymo (N. K. įgyjant degalus mokėjimo kortele), baudžiamąjį įstatymą pritaikė tinkamai.

## *Dėl BK 300 straipsnio 1 dalies ir 183 straipsnio 3 dalies taikymo*

42. G. R. pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 183 straipsnio 3 dalį nuteistas už tai, kad, būdamas UAB K direktorius, veikdamas bendrininkų grupe su padėjėjais V. B. ir R. K., klastodamas dokumentus ir suklastotus dokumentus panaudodamas, pasisavino jo žinioje buvuši svetimą – minėtos bendrovės turtą – 600 Lt (173,77 Eur). Tokią sumą bendrovė sumokėjo už G. R. asmeninėms reikmėms įsigytos komodos pagaminimo išlaidas.
43. Pagal BK 183 straipsnį atsako tas, kas pasisavino jam patikėtą ar jo žinioje buvuši svetimą turtą ar turtinę teisę. Šio straipsnio 3 dalyje nustatyta atsakomybė už kaltininkui patikėjo ar jo žinioje buvusio nedidelės vertės svetimo turto pasisavinimą. Objektyviai turto pasisavinimas pasireiškia neteisėtu, neatlygintiniu kaltininkui svetimo, jam patikėto ar jo žinioje buvusio turto (turtinės teisės) paverčiu savo turtu (turtinė teise), pažeidžiant turto patikėjimo ar per davimo jo žiniai salygas. Šiuo atveju kaltininkas jam patikėta ar jo žinioje buvuši svetimą turtą neteisėtai ir neatlygintinai paverčia savo turtu, t. y. ima elgtis su juo kaip su nuosavu, ir taip padaro žalos turto savininkui.
44. Kvalifikuojant kaltininko veiką pagal BK 183 straipsnį, turi būti nustatyti ir subjektyvieji šios nusikalstamos veikos požymiai. Subjektyvieji turto pasisavinimo požymiai yra tai, kad ši nusikalstama veika padaroma esant tiesioginei tyčiai. Tiesioginė tyčia turto pasisavinimo atveju reiškia, kad kaltininkas, kuriam yra patikėtas (buvojo žinioje) svetimas turtas, neteisėtai disponuodamas juo, pavyzdžiu, paimdamas jį iš bendrovės kasos, nori paversti jį savo nuosavu turtu, taip siekdamas naudos turto savininko sąskaita (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-13-693/2013, 2K-150-628/2018).
45. Nuteistasis G. R., ginčydamas jo nuteisimą pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 183 straipsnio 3 dalį (sumokant už komodą bendrovės pinigais), iš esmės nurodo tai, kad nors atsakomybė pagal BK 183 straipsnį kyla tik tada, kai kaltininkui turtas yra patikėtas ar yra jo žinioje, tačiau, pirmosios instancijos teismui pripažinus, kad bendrovės turtas (pinigai) – 600 Lt (173,77 Eur), už kuriuos buvo neteisėtai įsigytą komoda, jam nebuvo patikėtas, ir šią aplinkybę pašalinus iš kaltinimo, jis pagal BK 183 straipsnio 3 dalį turėjo būti išteisintas. Šie kasatoriaus argumentai nepagrįsti.
46. Pagal šioje byloje teismų nustatytas aplinkybes, G. R., žinodamas, kad į UAB „B“ 2013 m. gruodžio 20 d. išrašytoje PVM sąskaitoje faktūroje, serija BAL, Nr. 0005286, nurodyta UAB K reikmėms pagamintų baldų galutinę 6240 Lt (1807,23 Eur) kainą įtraukta ir jo asmeninėms reikmėms pagamintos komodos kaina, kad siekiant užmaskuoti minėtos komodos pagaminimo faktą ir išlaidas PVM sąskaitoje faktūroje nurodyta galutinė kaina melagingai padidinta 600 Lt (173,77 Eur), šią suklastotą PVM sąskaitą faktūrą patvirtino savo parašu ir panaudojo, t. y. per davė UAB K buhalterei įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus ir apmokėti. Dėl to bendrovės vyr. buhalterė G. Ž. 2014 m. vasario 27 d. UAB K mokėjimo nurodymu UAB „B“ apmokėjo PVM sąskaitą faktūrą, serija BAL, Nr. 0005286, kartu sumokėdama ir už G. R. asmeninėms reikmėms įgytą komodą. Nustatyta, kad komoda, už kurios pagaminimą buvo neteisėtai apmokėta

UAB K lėšomis, buvo pagaminta ir perduota ne bendrovei, o pristatyta G. R. į namus ir tapo jo nuosavybe. Taip G. R. pasisavino jo žinioje buvusi nedidelės vertės svetimą, UAB K priklausantį turtą (pinigus) – 600 Lt (173,77 Eur), kuriais buvo apmokėta jam pagaminta komoda, ir bendrovei padarė turtinę žalą.

47. Bylą nagrinėjė teismai tinkamai atskleidė G. R. kaltės (tiesioginės tyčios) turinį ir pagrįstai konstatavo, kad G. R. suvokė, jog neteisėtai ir neatlygintinai savinasi jo žinioje buvusi nedidelės vertės svetimą, UAB K priklausantį turtą ir taip pažeidžia šios bendrovės interesus, daro jai materialinę žalą ir to nori.
48. Minėta, kad patikėtas turtas ar turtinė teisė – tai einamų pareigų, specialių paveidimų, sutarčių ar kitu teisiniu pagrindu kaltininko valdomas svetimas turtas ar turtinė teisė, į kuriuos kaltininkas turi teisiškai apibrėžtus įgalinimus (pvz., yra ir materialiai atsakingas už šį turtą ar turtinę teisę). Žinioje esantis turtas ar turtinė teisė – tai toks turtas ar turtinė teisė, kai kaltininkas dėl savo einamų pareigų turi teisę pavaldieiams ar kitiems asmenims, kuriems šis turtas ar turtinė teisė patikėti, duoti nurodymus dėl jų panaudojimo.
49. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad G. R. jam inkriminuotų nusikalstamų veikų padarymo metu ėjo UAB K direktoriaus pareigas. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad G. R. bendrovės turtas (pinigai) – 600 Lt (173,77 Eur), už kuriuos jis neteisėtai įsigijo komodą, nebuvu patikėtas, nes jis nebuvu už jį materialiai atsakingas, šis turtas buvo jo žinioje. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinės G. R. ir (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės administracijos direktoriaus pasirašytą darbo sutartį, UAB K direktoriaus pareigines nuostatas, konstatavo, kad G. R. bendrovės turtas buvo patikėtas. Nors bylą nagrinėjė teismai, pasisakydami dėl turto pasisavinimo, skirtingai vertino G. R. santykį su bendrovės turtu, tačiau nagrinėjamu atveju nuteistojo veikos kvalifikavimui pagal BK 183 straipsnį tai esminės reikšmės neturi, nes pagal šį straipsnį atsako asmuo, kuris pasisavina tiek jam patikėtą, tiek ir jo žinioje buvusi turtą. Pagal byloje nustatytas aplinkybes G. R., kaip UAB K direktorius, buvo atsakingas už bendrovės turtą, taigi yra tinkamas šios nusikalstamos veikos subjektas. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio turinio matyti, kad šis teismas nuosprendyje taip pat nurodė, kad G. R. pasisavino jo žinioje buvusi UAB K turtą.
50. Taigi pagal byloje nustatytas aplinkybes G. R. padarytai veikai baudžiamasis įstatymas – BK 300 straipsnio 1 dalis ir 183 straipsnio 3 dalis – pritaikytas tinkamai.
51. Nors kasatorius skunde taip pat nurodo, kad jam nepagrįstai buvo inkriminuoti Viešujų pirkimų įstatymo pažeidimai, nes jis dėl jokių šiame įstatyme nustatytų reikalavimų ar draudimų pažeidimo nebuvu kaltinamas, tačiau, kaip matyti iš kaltinime pagal BK 300 straipsnio 1 dalį ir 183 straipsnio 3 dalį nurodytų aplinkybių, G. R. buvo kaltinamas ir nuteistas už tai, kad žinodamas, jog V. B. UAB K vardu vykdo viešojo pirkimo procedūras apklausos būdu pirkimo objektui „Kabineto baldų gamyba Administravimo skyriui“ ir yra gavęs iš UAB „B“ pasiūlymą dėl baldų gamybos, V. B. nurodė susitarti su UAB „B“ direktoriumi R. K., kad UAB „B“ pagal jo nubraižytą brėžinį jam asmeninėms reikmėms pagamintų komodą ir būsimas gamybos išlaidas įskaičiuotų į kartotinai UAB „B“ vardu UAB K vykdomoje apklausoje teiktiną pasiūlymą, tame dirbtinai sukelian UAB K viešo-

jo pirkimo metu ketinamų įsigyti baldų pagaminimo kainą. Dėl to V. B. įvykdžius tokį G. R. nurodymą ir gavus parengtą suklastotą kartotinį UAB „B“ pasiūlymą dėl baldų gamybos, įvertinus kitų dviejų apklausoje dalyvavusių įmonių pasiūlymus ir pirkimo laimėtoja pripažinus UAB „B“, buvo pažeisti lygiateisiškumo ir skaidrumo principai, taip pat viešujų pirkimų tikslas (Viešujų pirkimų įstatymo 3 straipsnio 1 ir 2 dalys, 2005 m. gruodžio 22 d. įstatymo redakcija, galiojusi nusikalstamų veikų padarymo metu).

#### *Dėl BK 222 straipsnio 1 dalies taikymo*

52. Pagal BK 222 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė kyla tam, kas apgaulingai tvarkė teisés aktų reikalaujamą buhalterinę apskaitą arba paslėpę, sunaikino ar sugadino apskaitos dokumentus, jeigu dėl to nebuvo galima visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Apgaulingas teisés aktų reikalaujančios buhalterinės apskaitos tvarkymas – tai sąmoningas buhalterinės apskaitos netvarkymas arba šios apskaitos tvarkymas sąmoningai pažeidžiant teisés aktų, reglamentuojančių buhalterinės apskaitos tvarkymą, reikalavimus (pvz., dvigubos buhalterinės apskaitos vedimas, dalies ar visų ūkinų operacijų ir ūkinų įvykių nefiksavimas apskaitos dokumentuose ir pan.). Nors nusikaltimo motyvas nėra būtinasis šio nusikaltimo požymis, tačiau neretai buhalterinė apskaita apgaulingai tvarkoma siekiant nuslėpti mokesčius valstybei ar neteisėtai įgyti svetimą turtą, t. y. daromus nusikaltimus finansų sistemai ir nuosavybei (kasinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-313-696/2017, 2K-356-696/2017, 2K-159-696/2018). BK 222 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos pobūdis leidžia teigti, kad vien iš apgaulingo apskaitos tvarkymo joks turtas nėra gaunamas ir jokie padariniai kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims (tarp jų – valstybei) nekyla, todėl apgaulingas apskaitos tvarkymas pats savaime nelemia veiklos neteisėtumo ir iš tokios veiklos gaunamo turto statuso. Veiklos neteisėtumą ir turtinės naudos, kuri gaunama darant kitus nusikaltimus ir kartu apgaulingai tvarkant apskaitą, ar jos dalies pripažinimą nusikalstamos veikos rezultatu lemia šiu kartu su apgaulingu apskaitos tvarkymu daromų nusikaltimų dalykas ir jais padaryta turtinė žala (kasinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016).
53. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad G. R., būdamas UAB K direktorius, siekdamas pasisavinti bendrovei priklausantį turtą ir savo veiksmais jį švaistydamas, žinodamas, kad UAB K IĮ „R“ išrašytoje 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitoje faktūroje, serija ROL, Nr. 01911, nurodyti melagingi duomenys apie atliktus remonto darbus, kad į UAB „B“ išrašytoje 2013 m. gruodžio 20 d. PVM sąskaitoje faktūroje, serija BAL, Nr. 0005286, nurodytą galutinę kainą įtraukta ir jo asmeninėms reikmėms pagamintos komodos kaina, t. y. kad minėtos PVM sąskaitos faktūros yra suklastotos, taip pat žinodamas, kad pagal UAB „P“ 2014 m. kovo 31 d. išraštą elektroninę PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0044349, ir 2014 m. balandžio 30 d. išraštą elektroninę PVM sąskaitą faktūrą, serija BPK, Nr. 0045165, už degalus buvo atsiskaityta N. K. neteisėtai panaudojus G. R. skirtą kortelę ir suvedus PIN kodą, šias PVM sąskaitas faktūras pasirašė ir pateikė bendrovės bu-

halterei įrašyti į buhalterinės apskaitos registrus. Taigi šiuo atveju UAB K buhalterinė apskaita buvo apgaulingai tvarkoma siekiant neteisėtai išgyti svetimą turtą, taip pat dangstant bendrovės turto iššvaistymą.

54. Kasatorius, ginčydamas jo nuteisimą pagal BK 222 straipsnio 1 dalį, teigia, kad bendrovėje už buhalterinės apskaitos tvarkymą buvo atsakinga vyr. buhalterė G. Ž., o jis atsakingas už buhalterinės apskaitos organizavimą. Tačiau byloje nenustatyta, kad jis buhalterinę apskaitą būtų organizavęs netinkamai. Šie argumentai nepagrūsti.
55. Kasacinės instancijos teismas, aiškindamas BK 222 straipsnio 1 dalies nuostatas, yra konstatavęs, kad baudžiamojon atsakomybėn už buhalterinės apskaitos pažeidimus paprastai traukiamas įmonės buhalteris, o esant bendrininkavimui su įmonės vadovu – abu šie asmenys. Įmonės vadovas gali būti tik šio nusikaltimo bendrininkas (organizatorius, kurstytojas). Tačiau jei apgaulingai apskaitai tvarkyti jis panaudoja nekaltą asmenį, t. y. asmenį, atsakingą už buhalterinės apskaitos tvarkymą, bet nežinantį apie tai, kad jam pateikiami apskaitos dokumentai, kuriais remiantis tvarkoma buhalterinė apskaita, yra apgaulingi, bendrininkavimas negalimas ir įmonės vadovas, vadovaujantis tarpinio vykdymo baudžiamosios teisės institutu, tampa nusikaltimo vykdytoju (BK 24 straipsnio 3 dalis). Įmonės vadovas už apgaulingą buhalterinės apskaitos tvarkymą savarankiškai gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tais atvejais, kai įmonės vadovas sąmoningai pateikinėja buhalteriui suklastotus buhalterinės apskaitos dokumentus tam, kad jis juos įtrauktų į apskaitą, o įmonės buhalteris apie tai neinformuoja arba iš viso nepateikia buhalteriui dokumentų apie įmonėje įvykusias operacijas. Šiuo atveju įmonės vadovas daro nusikaltimą įmonės buhalterio rankomis, šiam nesuvokiant jo daromos veikos pavojingumo (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-363/2014, 2K-277-696/2017, 2K-356-696-2017 ir kt.). Būtent tokia situacija susiklostė šioje byloje. Nustatyta, kad UAB K buhalterinę apskaitą tvarkė bendrovės vyr. buhalterė G. Ž., kuri nežinojo apie apgaulingą G. R. jai pateikiamą PVM sąskaitų faktūrų pobūdį, todėl nebuvo patraukta baudžiamojon atsakomybėn. Taigi G. R. darė nusikalstamą veiką pasinaudodamas nekaltu asmeniu, nežinančiu apie buhalterinės apskaitos dokumentų suklastojojimą. Kadangi jis suklaidino bendrovės vyr. buhalterę, sąmoningai pateikdamas jai suklastotus buhalterinės apskaitos dokumentus, turėdamas tikslą įtraukti juos į buhalterinę apskaitą, jo veika teisingai kvalifikuota pagal BK 222 straipsnio 1 dalį kaip apgaulingas buhalterinės apskaitos tvarkymas.
56. Pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė pagal BK 222 straipsnį kyla tik tuo atveju, kai dėl straipsnio disposicijoje išvardytų veikų padarymo atsiranda padariniai: negalima visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Ar kilo BK 222 straipsnio 1 dalyje nurodyti padariniai, sprendžia teismas. Tačiau priimdamas sprendimą jis remiasi specialisto išvada, ją vertina visų bylos duomenų kontekste (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355-696-2017).
57. Prięsingai nei skunde teigia kasatorius, BK 222 straipsnio 1 dalyje nurodyti nusikalstamos veikos padariniai byloje yra tinkamai nustatyti. Teismai, pripažindami, kad tokie padariniai kilo, pagrįstai vadovavosi byloje esančiu įrodymu

- visuma, iš jų keturiomis specialisto išvadomis ir specialistės L. J. paaiškinimais, iš kurių matyti, kad dėl 2013 m. lapkričio 28 d. PVM sąskaitoje faktūroje, serija ROL, Nr. 01911, 2013 m. gruodžio 20 d. PVM sąskaitoje faktūroje, serija BAL, Nr. 0005286, 2014 m. kovo 31 d. PVM sąskaitoje faktūroje, serija BPK, Nr. 0044349, 2014 m. balandžio 30 d. PVM sąskaitoje faktūroje, serija BPK, Nr. 0045165, esančių neatitikimų negalima iš dalies nustatyti UAB K turto, įsipareigojimų dydžio ir struktūros laikotarpiais nuo 2013 m. lapkričio 1 d. iki 2014 m. vasario 7 d. ir nuo 2014 m. kovo 1 d. iki 2014 m. balandžio 30 d. Nors kasatorius skunde taip pat teigia, kad nustatant BK 222 straipsnio 1 dalyje nurodytus padarinius nebuvo įvertinta Valstybinės mokesčių inspekcijos 2015 m. liepos 9 d. rašte pateikta pozicija, tačiau, kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio, šis teismas minėtą raštą įvertino ir konstatavo, kad šiuo atveju jis neturi jokios reikšmės sprendžiant dėl G. R. padarytos veikos.
58. Taigi pagal byloje nustatytas aplinkybes G. R. padarytai veikai baudžiamasis įstatymas – BK 222 straipsnio 1 dalis – pritaikytas tinkamai.

#### *Dėl BK 228 straipsnio 2 dalies taikymo*

59. Nagrinėjamoje byloje G. R. pagal BK 228 straipsnio 2 dalį nuteistas už tai, kad, būdamas UAB K direktorius, piktnaudžiavo jam suteiktais įgaliojimais siekdamas turtinės naudos sau ir kitiems asmenims, dėl to didelę neturtinę žalą patyrė UAB K ir (*duomenys neskeltini*) savivaldybė.
60. Nuteistasis G. R. kasaciniame skunde nurodo, kad jis pagal BK 228 straipsnio 2 dalį nuteistas nepagrįstai, nes teismai nepagrįstai pripažino jį šios nusikalstamos veikos specialiuoju subjektu – valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu. Šie kasatoriaus argumentai nepagrįsti.
61. BK 228 straipsnio 2 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimą, siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu dėl to didelę žalą patyrė valstybė, Europos Sajunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo. Pagal BK 228 straipsnį atsako tik specialusis subjektas – valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, kurio sąvoka išaiškinta BK 230 straipsnyje. Šio straipsnio 3 dalyje (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija, galiojusi nusikalstamą veikų padarymo metu) buvo nurodyta, kad valstybės tarnautojui prilyginamas ir toks asmuo, kuris dirba arba kitaip įstatyme nustatytais pagrindais eina pareigas viešajame arba privačiame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba verčiasi profesine veikla ir turi atitinkamus administraciinius įgaliojimus, arba turi teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikia viešasias paslaugas. Taigi pagal minėtą BK 230 straipsnio 3 dalies redakciją valstybės tarnautojui prilyginto asmens statusas buvo siejamas su dviem būtinaisiais požymiais: 1) darbu arba pareigų ėjimu viešajame arba privačiame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba vertimus profesine veikla; 2) atitinkamų įgaliojimų turėjimu: administraciinių, teisės veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu arba teikti viešasias paslaugas.

62. Darbas arba pareigų ējimas viešajame arba privačiame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje BK 230 straipsnio 3 dalies prasme iš esmės reiškia asmens faktinį tam tikrų funkcijų atlikimą juridiniame asmenyje, paprastai su darbdaviu sudarius darbo sutartį. Vertimus profesine veikla pagal BK 230 straipsnio 3 dalį laikytina asmenų dažniausiai ne pagal darbo sutartį vykdoma veikla, reikalaujanti specialaus profesinio pasirengimo (pvz., specialaus išsilavinimo, žinių, įgūdžių, patirties). Paprastai tokia veikla sietina su tam tikros licencijos (leidimo) turėjimu ir (ar) kvalifikacinių egzaminų išlaikymu.
63. Antrasis būtinasis asmens prilyginimo valstybės tarnautojui požymis yra atitinkamų įgaliojimų turėjimas. Pagal BK 230 straipsnio 3 dalį šis požymis reiškia, kad asmuo, dirbdamas juridiniame asmenyje ar versdamasis profesine veikla, turi tam tikrus įgaliojimus jam nepavaldiems asmenims ar kitokius administracinius įgaliojimus, susijusius su viešojo administravimo veikla. Administraciniai įgaliojimai pripažintini ir įgaliojimai, kurie padeda užtikrinti juridinio asmens savarankišką veiklą (struktūros tvarkymas, dokumentų, personalo, turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas), kad jis galėtų tinkamai atlikti savo funkcijas. Paprastai šie įgaliojimai susiję su tuo, kad asmuo turi teisę veikti juridinio asmens vardu. Tai reiškia, kad fizinis asmuo turi įgaliojimus spręsti klausimus, susijusius su juridinio asmens veikla, santykiais su trečiaisiais asmenimis. Teisė veikti juridinio asmens ar organizacijos vardu – tai teisė įstatymo ar atskiro įgaliojimo pagrindu sudaryti sandorius, atlikti kitokius teisinę reikšmę turinčius veiksnius, sukuriančius, keičiančius ar naikinančius juridinio asmens teises ir pareigas. Ši teisė taip pat gali apimti tiek kompetenciją spręsti juridinio asmens struktūros, personalo klausimus (priimti ir atleisti darbuotojus, apibrėžti jų funkcijas, nustatyti atlyginimo už darbą, iškaitant darbuotojų skatinimo priemones, sistemą, skirti drausmines nuobaudas darbuotojams ir pan.), tiek klausimus, susijusius su juridinio asmens veiklos strategija (pvz., verslo planų sudarymas), tiek finansų valdymo klausimus. Teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu paprastai siejama su atitinkamo fizinio asmens vadovaujamomis pareigomis.
64. Pažymėtina, kad asmuo, dirbantis juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, gali būti pripažintas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu ir tuo atveju, kai jo veikla yra viešųjų paslaugų teikimas. Pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymą, viešoji paslauga – valstybės ar savivaldybių kontroluojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymu nustatytas paslaugas; įstatymu nustatytais atvejais ir tvarka viešasias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys. Paslaugų rūsių sąrašas nėra baigtinis. Pagal minėtas įstatymo nuostatas viešasias paslaugas gali teikti ne tik valstybės ar savivaldybės įsteigti subjektai, bet įstatymu nustatytais atvejais ir privatūs asmenys; konkreti paslaugų rūsis turi būti nustatyta įstatyme.
65. Pažymėtina ir tai, kad sprendžiant klausimą, ar asmuo BK 230 straipsnio prasme laikytinas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, nepakanka vien tik to, kad tokis asmuo formaliai atitinka BK 230 straipsnio 3 dalyje įvardytus požymius. Taip pat turi būti nustatyta, kad tokia asmens veikla yra susijusi su viešojo interesu užtikrinimu ir šios veiklos nevykdymas ar netinkamas vykdymas (pvz., piktnau-

džiaujant savo padėtimi, viršijant suteiktus įgaliojimus) reikštų viešojo intereso pažeidimą. Priešingu atveju būtų iškreipta nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams esmė, BK XXXIII skyriuje įtvirtintų normų paskirtis (kasacinė nutartis baudžiamojos byloje Nr. 2K-P-89/2014). Viešieji interesai, kaip įstatymo saugoma vertybė, gali būti suprantami ir kaip visuomenės suinteresuotumas, kad ne tik valstybės tarnautojai, bet ir kiti viešojo ar net privataus sektorių darbuotojai, įgalioti spręsti įvairius visuomenei svarbius klausimus (valstybės tarnautojui prilyginti asmenys), darytų tai nešališkai, teisingai, įstatymu nustatyta tvarka. Žalą viešiesiems interesams (ar grėsmę tokiai žalai atsirasti) gali sukelti ir asmens, turinčio teisę atstovauti privačiam juridiniam asmeniui, piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ar tarnybos įgaliojimų viršijimas (kasacinė nutartis baudžiamojos byloje Nr. 2K-24-895/2015).

66. Minėta, kad nagrinėjamoje byloje teismai nustatė, jog G. R. jam inkriminuotų nusikalstamų veikų padarymo metu ėjo UAB K direktoriaus pareigas ir, remiantis šios bendrovės įstatais bei direktoriaus pareiginiais nuostatais, turėjo teisę veikti bendrovės vardu, taip pat turėjo administracinius įgaliojimus. Nustatyta, kad UAB K steigėja ir vienintelė akcininkė yra (*duomenys neskelbtini*) savivaldybė. Bendrovės įstatoose įvardijamos bendrovės pagrindinės ūkinės veiklos: atliekų surinkimas, tvarkymas ir šalinimas, medžiagų atgavimas; elektros, dujų, garo teikimas ir oro kondicionavimas; inžinerinių statinių statyba; specializuota statybos veikla; sausumos transportas ir transportavimas vamzdynais; architektūros ir inžinerijos veikla; techninis tikrinimas ir analizė; pastatų priežiūra ir kraštovaizdžio tvarkymas; nekilnojamomojo turto operacijos; nuoma ir išperkamoji nuoma; kita asmenų aptarnavimo veikla. Apeliacinės instancijos teismas iš liudytojų parodymu nustatė, kad UAB K pagrindinė veikla yra šilumos gamyba ir tiekimas daugiabučiams namams ir kelių įmonių bei pačių daugiabučių namų administravimas; bendrovė nuo 2013 m. pačios atlieka ir daugiabučių namų modernizavimą pagal (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės parengtą programą, kuria duomenų bazę apie rinkliavas už būtinį atliekų išvežimą, t. y. UAB K pagal savo veiklos pobūdį teikia viešąjas paslaugas (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės gyventojams ir verslo subjektams. Teismas pažymėjo, kad pats nuteistasis G. R. pirmosios instancijos teisme parodė, jog UAB K atlieka dalį savivaldos priskirtų funkcijų, t. y. tenkina viešajį interesą. Dėl to apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad UAB K teikiamos paslaugos vertintinos kaip viešosios paslaugos, turinčios visuomenės suinteresuotumą, o G. R., kaip šios bendrovės direktorius, atitinka valstybės tarnautojui prilyginto asmens požymius.
67. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pagal šioje byloje nustatytas aplinkybes įvertinus nuteistojo G. R., kaip UAB K, teikiančio viešąjas paslaugas, direktoriaus, veiksmų reikšmingumą viešiesiems interesams, konstatuotina, kad G. R. pagrįstai prilygintas valstybės tarnautojui ir yra tinkamas BK 228 straipsnio subjektas.
68. Priešingai nei kasaciniame skunde teigia nuteistasis G. R., BK 228 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymis – didelė žala – byloje nustatytas ir tinkamai motyvuotas.
69. Piktnaudžiavimas pagal BK 228 straipsnį suprantamas kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės

aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, o įgaliojimų viršijimas – įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi padaromas aktyviais veiksmais (vienais atvejais šis nusikaltimas padaromas tiesiogiai pasinaudojant turimais tarnybiniais įgaliojimais ar kompetencija, kitais atvejais – nusikalstama veika padaroma darant poveikį kitų subjektų neteisėtai veiklai tarnyboje) arba neveikimu, t. y. neatlikimu veiksmų, kurie, tinkamai atliekant savo pareigas ir įgaliojimus, buvo būtini. Piktnaudžiavimo, kaip nusikaltimo, esmė ta, kad nors valstybės tarnautojas formaliai veikia kaip kompetentingas asmuo, tačiau iš tikrųjų jo veika yra nesuderinama su tarnybos interesais, nes ja pažeidžiami pagrindiniai valstybės tarnybos principai ir iškraipoma tarnybinės veiklos esmė, turinys, menkinamas konkrečios valstybinės institucijos ir pačios valstybės autoritetas.

70. Pagrindinis kriterijus, atribojantis piktnaudžiavimą, kaip nusikalstamą veiką, nuo tarnybinio (arba drausminio) nusižengimo, yra didelės žalos požymis. Teismai, taikydamai BK 228 straipsnį, pripažista žala ne tik turtinio, bet ir kitokio pobūdžio žalą, dėl kurios nukenčia valstybės, Europos Sajungos, tarptautinės viešosios organizacijos, juridinio ar fizinio asmens turtinė padėties arba (ir) padaromas neigiamas poveikis jų neturtiniam interesams. Turtine žala pripažįstamas turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), negauta nauja ar negautos pajamos, kurios būtų gautos, jeigu nebūtu buvę neteisėtų veiksmų ar neveikimo. Kitokio pobūdžio žala – fizinė, moralinė, organizacinė ar kito neturtinio pobūdžio žala, padaryta teisės ginamoms ir saugomoms nematerialioms vertybėms – asmens sveikatai, garbei, orumui, juridinio asmens reputacijai, valstybės tarnybos autoritetui ir pan. Didelės žalos požymis yra vertinamasis, todėl kiekvienu atveju, taikant BK 228 straipsnį, nustatomas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, t. y. į kilusios žalos pobūdį, pažeistų interesų teisinės apsaugos ypatybes, nukentėjusiųjų skaičių, nusikalstamos veikos trukmę, kaltininko eina-mų pareigų svarbą, padarytos veikos neigiamą poveikį institucijos, kurioje dirba kaltininkas, reputacijai, valstybės autoritetui ir pan. Taigi didelės žalos požymis, žymintis didesnį piktnaudžiavimo pavojingumą ir nustatantis takoskyrą tarp baudžiamosios ir drausminės atsakomybės, turi būti pagristas byloje esančių duomenų visumos vertinimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-263/2010, 2K-161/2012, 2K-316/2013, 2K-100/2014). Kitokio, t. y. neturtinio, pobūdžio žala paprastai pripažįstama didele, jeigu ji patiriamą dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimo arba piktnaudžiaujant tarnyba dar ir dėl kitos nusikalstamos veikos padarymo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-31/2010, 2K-302/2011, 2K-608-139/2015, 2K-7-64-139/2016).
71. Pagal šioje byloje teismų nustatytas ir pirmiau aptartas aplinkybes, G. R., būdamas (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės įsteigtos ir vienintelio akcininko teisėmis kontroliuojamos viešąsias komunalines paslaugas vartotojams teikiančios UAB K direktorius, t. y. valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, pažeisdamas kaltinime nurodytų teisės aktų reikalavimus, savo pareigomis pasinaudojo priešingai bendrovės interesams, siekdamas turtinės naudos sau ir kitiems asmenims, t. y. ben-

- drovės direktoriaus pareigas panaudojo darydamas BK 183 straipsnio 3 dalyje, 184 straipsnio 1 dalyje, 222 straipsnio 1 dalyje, 300 straipsnio 1 dalyje nustatytas nusikalstamas veikas, be to, savo nusikalstamais veiksmais sudarė sąlygas kitiems asmenims padaryti nusikalstimus ar būti įtraukiems į nusikalstimą darymą jiems to nežinant. Teismų sprendimuose nustatyti ir motyvuoti tokiai G. R. veiksmais sukelti padariniai – iškraipyta UAB K normali, veiksminga, autoritetinga, Konstitucija, įstatymais, bendrovės vidaus teisės aktais pagrįsta bei teisinės valstybės siekius atitinkanti veikla, diskredituotas ir pažemintas šios bendrovės direktoriaus vardas, sumenkintas ir pažemintas pačios bendrovės ir jos steigėjos (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės autoritetas. Šie padariniai ir byloje nustatyta aplinkybė, kad G. R., kaip valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, piktnaudžiaudamas tarnybina padėtimi, padarė dar ir kitas nusikalstamas veikas – pasisavino bei iššvaistė jo žinioje buvusį svetimą, UAB K priklausantį turtą (BK 183 straipsnio 3 dalis, 184 straipsnio 1 dalis), apgaulingai tvarkė UAB K buhalterinę apskaitą (BK 222 straipsnio 1 dalis), klastojo ir panaudojo suklastotus dokumentus (BK 300 straipsnio 1 dalis), suteikė teismams pagrindą konstatuoti, kad jo veiksmais buvo padaryta didelė neturtinė žala UAB K ir jos steigėjai bei vienintelei akcininkai (*duomenys neskelbtini*) savivaldybei. Taigi teismai, įvertinė UAB K veiklos sritį, G. R. einamų pareigų svarbą, nusikalstamos veikos pobūdį, piktnaudžiavimą tarnyba dar ir dėl kitų nusikalstamų veikų padarymo, kilusius padarinius, padarė pagrįstą išvadą, kad buvo padaryta didelė neturtinė žala ne tik UAB K autoritetui, bet ir jos steigėjos bei vienintelės akcininkės – savivaldybės interesams.
72. Nepagrūstas kasatoriaus teiginys, kad teismai BK 228 straipsnio 2 dalyje nustatyto požymio – turtinės ar kitokios asmeninės naudos siekimo nenustatė, jį tiesiog prezumavo.
73. Teismų praktikoje piktnaudžiavimą pagal BK 228 straipsnio 2 dalį kvalifikuojaantis požymis – siekimas turtinės naudos suprantamas kaip siekimas bet kokios turtinio pobūdžio naudos (pvz., neatlygintinai naudotis įmonės turtu ar įsigityti jį sumažintomis kainomis, gauti jo iš kitų asmenų) ne tik sau, bet ir savo giminėms, šeimos nariams ar kitiems asmenims, su kuriais kaltininkas susijęs draugystės, partnerystės ar pan. ryšiais, o siekimas kitokios asmeninės naudos – kaip siekimas gauti neturtinio pobūdžio naudos (garbės, pareigų paukštinimo ir pan.) (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-577/2011, 2K-268/2012, 2K-180-976/2017).
74. Teismų nuosprendžių turinys patvirtina, kad šis požymis G. R. veikoje tinkamai nustatytas, nes pagal byloje nustatytas aplinkybes jis piktnaudžiavo tarnybina padėtimi siekdamas turtinės naudos sau (už jam pagamintą komodą sumokėta UAB „B“) ir kitiems asmenims (už realiai neatliktus remonto darbus sumokėta IĮ „R“, už N. K. įsipiltus degalus sumokėta UAB „P“) UAB K saskaita. Teismai taip pat atskleidė G. R. kaltės turinį ir padarė teisingą išvadą, kad jis piktnaudžiavo tarnyba veikdamas tiesiogine tyčia, nes suvokė, kad jo veiksmai yra pavojingi, sudarė sąlygas pavaldiniui ir kitiems asmenims daryti teisės pažeidimus bei numatė, kad dėl jo elgesio – piktnaudžiaujant tarnyba padaryto turto pasisavinimo ir iššvaistymo, apgaulingos apskaitos tvarkymo ir dokumentų klastojimo – neiš-

vengiamai atsiras didelė neturtinė žala UAB K bei (*duomenys neskelbtini*) savivaldybei, ir to norėjo.

75. Taigi, teismai G. R. neteisėtus veiksmus tinkamai kvalifikavo pagal BK 228 straipsnio 2 dalį ir baudžiamojo įstatymo taikymo klaidą nepadarė.

*Dėl nuteistajam G. R. paskirtos bausmės*

76. Teisėjų kolegija pažymi, kad kasacinės instancijos teismas kaltininkui žemesnės instancijos teismų paskirtos bausmės dydžio klausimą nagrinėja tik netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo (BPK 376 straipsnio 3 dalis) aspektu, pvz., ar nepažeistos sankcijos ribos, kitos bausmių skyrimo nuostatos, ar pritaikyta tinkama BK straipsnio redakcija, ar tinkamai buvo nustatyta galutinė subendrinta bausmė ir pan. Bausmės rūšies ir dydžio klausimas gali būti nagrinėjamas ir esminio baudžiamojo proceso pažeidimo požiūriu, pvz., ar apeliacinės instancijos teismas, keisdamas bausmę, neperžengė skundo nagrinėjimo ribų, ar laikėsi *non reformatio in peius (draudimo pabloginti skundą padavusio asmens teisinę padėti)* principo ir pan. Tačiau bausmės griežtumo klausimas, nepagrįstas teisiniais argumentais dėl bausmės skyrimo taisyklių pažeidimo ar esminio procesinio pažeidimo padarymo, nėra kasacinės bylos nagrinėjimo dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-165/2013, 2K-39-895/2016, 2K-7-8-788/2018 ir kt.).
77. Nuteistojo G. R. kasaciniu skundo argumentai dėl jam paskirtos pernelyg griežtos bausmės yra deklaratyvūs. Kasaciniame skunde nepateikta jokių konkrečių aplinkybių ir juridiškai reikšmingų argumentų, pagrindžiančių BK VIII skyriuje nustatytą bausmių skyrimo taisyklių pažeidimą. Teisėjų kolegijos vertinimu, šioje byloje nuteistajam G. R. skiriant tiek bausmes už atskiras nusikalstamas veikas, tiek galutinę subendrintą bausmę atsižvelgta į visas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes ir baudžiamojo įstatymo bendrosios dalies (BK 54 straipsnio, 61 straipsnio, 63 straipsnio) nuostatas nepažeistos. Nuteistajam paskirtos teisingos ir proporcingsos, tinkamai individualizuotos bausmės, atitinkančios baudžiamojo įstatymo nuostatas. Kasaciniu skundo argumentais keisti ar naikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį dėl nuteistajam G. R. paskirtos galutinės bausmės dydžio nėra teisinio pagrindo.

*Dėl BK 72 straipsnio taikymo*

78. Nuosprendžio (nutarties), kuriuo taikomas turto konfiskavimas, aprašomojoje dalyje turi būti nurodomi pagrindžiantys teismo išvadą motyvai, kad konfiskuojamas turtas pripažintinas nusikalstamos veikos įrankiu, priemone ar rezultatu (BK 72 straipsnio 2 dalis). Pirmosios instancijos teismo nuosprendžio aprašomojoje dalyje motyvuojama, kad UAB K ieškinys tenkintinas ir iš G. R. ir V. B. solidariai priteisiama 644,86 Eur turtinei žalai atlyginti, nes ji padaryta jų kaltais veiksmais, o dėl turto konfiskavimo apskritai nenurodyta jokių motyvų, tačiau nuosprendžio rezoliucinėje dalyje, vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 dalimi, elektrinės dalies valdymo blokas ir komoda pripažinti nusikalstamos veikos rezultatu ir konfiskuoti.

79. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nustatyta, kad G. R. ir V. B. nusikalstamais veiksmais UAB K padaryta žala (bendrovės pinigais apmokėta už valdymo bloką ir komodą), kuri yra iš jų solidariai priteista, o minėti daiktai dar ir konfiskuoti. Toks šio teismo sprendimas neatitinka BK 72 straipsnio 2 ir 5 dalių nuostatų prasmės, t. y. iš kaltininko negali būti konfiskuota (išieškota) daugiau turto, nei buvo gauta kaip nusikalstamos veikos rezultatas.
80. Pagal teismų praktiką tam tikrais atvejais, kai darant nusikalstamas veikas gaujas turtas grąžinamas savininkui (nukentėjusiam) BPK 94 straipsnio 1 dalies 5 punkte, 108 straipsnyje nustatyta tvarka arba kai tenkinamas pareikštas civilinis ieškinys dėl tokio turto vertę atitinkančios turtinės žalos atlyginimo, turto konfiskavimas netaikomas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-788/2017). Apeliacinės instancijos teismas šios teisės taikymo klaidos neištaisė, todėl žemesnės instancijos teismų nuosprendžiai keistini, panaikinant jų dalis dėl elektrinės dalies valdymo bloko ir komodos konfiskavimo, šiuos daiktus grąžinant G. R.

*Dėl prokuroro kasacino skundo (BK 40 straipsnio taikymo)*

81. Prokuroras kasaciniu skundu ginčija apeliacinės instancijos teismo sprendimą N. K., padariusiam nusikalstamas veikas, nustatytas BK 24 straipsnio 6 dalyje, 184 straipsnio 1 dalyje, 215 straipsnio 1 dalyje, taikių BK 40 straipsnio nuostatas ir atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės. Kasatorius teigia, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo egzistuojančią BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodytą atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygą.
82. Pagal BK 40 straipsnį, asmuo, padarės baudžiamajį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkų tyčinį nusikalstimą, teismo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu yra asmens, kuris vertas teismo pasitikėjimo, prašymas perduoti kaltininką jo atsakomybei pagal laidavimą. Laidavimas gali būti pa-skirtas su užstatu arba be jo. Asmuo teismo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, jeigu: 1) jis pirmą kartą padarė nusikalstamą veiką ir 2) visiškai pripažino savo kaltę ir gailisi padarės nusikalstamą veiką, ir 3) bent iš dalies atlygino ar pašalino padarytą žalą arba įspareigojo ją atlyginti, jeigu ji buvo padaryta, ir 4) yra pagrindas manyti, kad jis visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą, laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų (BK 40 straipsnio 2 dalis). Taigi BK 40 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta sąlygų visuma, kuriai esant galimas šio straipsnio taikymo svarstymas.
83. Kasacinės instancijos teismas savo nutartyse yra ne kartą pažymėjęs, kad, net ir esant visoms BK 40 straipsnyje nurodytomis sąlygomis, teismas privalo apsvarstyti šio straipsnio taikymą ir motyvuotai apsispręsti tiek dėl asmens atleidimo, tiek ir dėl atsisakymo atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Teismas turi pagal savo vidinį įsitikinimą, įvertinės byloje esančius įrodymus, padaryti išvadą, kad yra pakankamas pagrindas manyti, kad asmuo laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų, kad pasirinktas laiduotojas turės teigiamos įtakos kaltininkui. Abiem atvejais, t. y. tiek taikant BK 40 straipsnį, tiek ir atsisa-

kant jį taikyti, teismų sprendimai turi būti motyvuoti, pagrįsti byloje nustatytomis aplinkybėmis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-82/2010, 2K-445-489/2016, 2K-52-648/2017, 2K-132-699/2017 ir kt.).

84. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismo sprendimas taikyti N. K. BK 40 straipsnį ir atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės yra motyvuotas ir pagristas byloje nustatytomis aplinkybėmis.
85. Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad visiškas kaltės pripažinimas paprastai konstatuojamas, kai asmuo apie padarytą veiką duoda teisingus parodymus, kuriuos patvirtinamas jo padarytos veikos faktas, teisingai nusakomi svarbiausi šios veikos bruožai, ypatybės ir padarymo aplinkybės, taip pat besąlygiškai pripažįsta teismo nustatytus esminius faktus. Toks pripažinimas dažnai būna susijęs ir su gailėjimus dėl padarytos nusikalstamos veikos, tačiau jie nėra identiški. Teismai pripažįsta, kad asmens gailėjimasis išreiškiamas ne vien apgailestavimo pareiškimais ar deklaratyviu atsiprašymu. Gailėjimąsi gali išreikšti asmens savikritiškas požiūris į buvusį elgesį, krimtimasis dėl padarytos veikos, jos neigiamas vertinimas, taip pat poelgiai, kuriais kaltininkas stengiasi pašalinti ar sušvelninti savo veikos žalingus padarinius, pagelbēti nukentėjusiesiems, dėti pastangas atlyginti žalą, jeigu tokia yra padaryta, padeda justicijos institucijoms aiškintis ikiteisminiu tyrimui ar bylai svarbias aplinkybes ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-82/2010, 2K-685/2012, 2K-137/2015 ir kt.). Tai reiškia, kad, nustatant BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkto sąlygą, būtiną laidavimo institutui taikyti, be kitų bylos aplinkybių, svarbu tinkamai įvertinti paties kaltinamojo parodymus ir jo pozicijos ikiteisminio tyrimo metu bei teisme nuoseklumą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-52-648/2017). Pažymétina, kad BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkto sąlyga neapima kokių nors asmens priedermių pačiam duoti teisinį savo veikos vertinimą, visiškai sutiki su ikiteisminio tyrimo ar bylos procesiniuose dokumentuose pateikiamu padarytos veikos kvalifikavimu, teisiniu atsakomybę sunkinančiu ar lengvinančiu aplinkybių fiksavimu ir kt. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-82/2010, 2K-133/2013, 2K-137/2015, 2K-88-976/2017 ir kt.).
86. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio turinys patvirtina, kad teismas atidžiai tyrė ir vertino bylos duomenis, kurių pagrindu konstatuota, jog byloje nustatyto visos būtinos N. K. atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygos, iš jų ir kasatoriaus ginčijamas BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatytas visiškas savo kaltės pripažinimas ir gailėjimasis padarius nusikalstamą veiką. Apeliacinės instancijos teismas aptarė ir įvertino N. K. ikiteisminio tyrimo metu bei pirmosios instancijos teisme duotus parodymus apie tai, kaip G. R. davė jam mokėjimo kortelę, pasakė jos PIN kodą, nurodė, kurioje degalinėje piltis degalus, kaip jis tris kartus pylési degalus atsiskaitydamas G. R. jam duota mokėjimo kortele, ir padarė pagrįstą išvadą, kad N. K. tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir pirmosios instancijos teisme davė nuoseklius parodymus apie esmines padarytos nusikalstamos veikos aplinkybes. Teismas pažymėjo, kad N. K. savo veiksmus vertino neigiamai, dėl jų krimtosi, be to, atlygino visą padarytą žalą, nes dar ikiteisminio tyrimo metu į UAB K sąskaitą perivedė 914,69 Lt (264,91 Eur),

- t. y. sumą, už kurią buvo įsipylęs degalų. Nors kasatorius teigia, kad N. K. iki-teismonio tyrimo metu ir teisme duoti parodymai negali būti laikomi jo visišku prisipažinimu dėl pareikšto kaltinimo ir nuoširdžiu gailėjimus, nes apeliacinės instancijos teismas motyvuotai paneigė N. K. ginčijamus nusikalstamų veikų subjektyviuosius požymius, tačiau pažymétina, kad situacijose, kai kaltininkas pripažįsta esmines nusikalstamas veikos aplinkybes, o dalį kitų – neesminių – neigia (paskatas, teisinį veikos kvalifikavimą ir pan.), teismai konstatuoja, kad kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamomojo įstatymo nustatyta veiką (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-276/2006, 2K-64/2008, 2K-511-693/2015). Apeliacinės instancijos teismas, įvertinės tai, kad N. K. tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisme pripažino esmines nusikalstamas veikos padarymo aplinkybes, pagrįstai sprendé, jog N. K. pripažino padaręs nusikalstamą veiką. Veikos pripažinimą ir gailėjimą dėl jos padarymo rodo ir tai, kad N. K. dar ikiteisminio tyrimo metu atlygino UAB K padarytą žalą. Pagal byloje nustatytas aplinkybes N. K. atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkto sąlyga konstatuota pagrįstai.
87. Pažymétina, kad apeliacinės instancijos teismas, be BK 40 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų sąlygų, išsamiai aptaré N. K. asmenybę, jo atsakomybę sunkinančių aplinkybių nebuvimą, laiduotojos D. K. asmenines savybes bei galimybę daryti teigiamą poveikį jo tolesniams elgesiui ir konstatavo, kad šioje byloje yra pagrindas N. K. taikyti BK 40 straipsnį. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme prokuroras G. Jasaitis prašė teismo pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir N. K. atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Taigi prokuroras, įvertinės byloje nustatytas aplinkybes, padaré išvadą, kad tam yra teisinis pagrindas.
88. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nagrinėjamoje byloje BK 40 straipsnio 2 dalies 2 ir kituose punktuose nurodytos būtinos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygos, taip pat visos kitos BK 40 straipsniui taikyti reikšmingos aplinkybės buvo įvertintos nepažeidžiant BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintų įrodymų vertinimo taisyklių. Apeliacinės instancijos teismas, nustatės atleidimo nuo atsakomybės pagal laidavimą sąlygų visumą, tinkamai taikę BK 40 straipsnio nuostatas ir pagrįstai N. K. atleido nuo baudžiamosios atsakomybės.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 382 straipsnio 1, 6 punktais,

#### n u t a r i a :

Pakeisti Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 29 d. nuosprendžius.

Panaikinti nuosprendžių dalis, kuriomis, vadovaujantis BK 72 straipsnio 2 daliimi, konfiskuoti elektrinės dalies valdymo blokas, kodas 65.77-6976581, ir komoda, ir šiuos daiktus grąžinti G. R.

Kitas nuosprendžių dalis palikti nepakeistas.

Kauno apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Tomo Staniulio kasacinių skundą atmesti.

## 2.12. Įrodymai (BPK 20 straipsnis)

*Baudžiamoji proceso, skirtinėjant civilinio proceso, įstatyme (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 182 straipsnis) nenustatyta galimybė naudoti prejudicinius faktus. Tai reiškia, kad nagrinėdamas bylą teismas privalo tiesiogiai ištirti įrodymus ir savarankiškai nustatyti bei nuosprendyje išdėstyti bylai reikšmingas aplinkybes ir duomenis. Civilinėje byloje priimtame teismo sprendime nustatytos aplinkybės neturi prejudicinės reikšmės baudžiamojoje byloje.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-236-689/2019  
Teisminio proceso Nr. 1-10-2-00347-2011-2  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.17.12.1;  
2.4.2.1; 2.4.7 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. spalio 15 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, sudaredanti iš teisėjų Armano Abramavičiaus (kolegijos pirmininkas), Olego Fedosiuko ir Prano Kuconio (pranešėjas),  
sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,  
dalyvaujant prokurorui Gintautui Gudžiūnui,  
išteisintojo V. J. gynėjui advokatui Anatolijui Novikovui,  
viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal civilinės ieškovės uždarosios akcinės bendrovės P atstovo J. M. kasacinių skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 27 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 25 d. nutarties išteisintojo V. J. baudžiamojoje byloje.

Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 27 d. nuosprendžiu V. J. išteisintas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 245 straipsnį, 246 straipsnio 1 dalį ir 208 straipsnio 1 dalį kaip nepadarę šių nusikalstamų veikų; vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 293 straipsnio 3 punktu, civilinis procesas dėl civilinės ieškovės UAB P pareikšto civilinio ieškinio nutrauktas.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 25 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 27 d. nuos-

prendis pakeistas: vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 115 straipsnio 3 dalies 2 punktu, civilinės ieškovės UAB P civilinis ieškinys paliktas nenagrinėtas. Kita nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija, išklausiusi prokuroro ir išteisintojo gynėjo, prašiusių kasacinių skundą atmesti, paaškinimą,

n u s t a t é :

### I. Bylos esmė

1. V. J. išteisintas dėl kaltinimo pagal BK 208 straipsnio 1 dalį už tai, kad dėl UAB „V“ nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, patenkino tik keleto iš jų reikalavimus ir dėl to padarė turtinės žalos likusiems kreditoriams – UAB P, būtent: V. J., būdamas UAB „V“ akcininkas ir direktorius bei pagal 2003 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnį būdamas atsakingas už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą, nuo 2009 m. kovo 30 d. iki 2009 m. liepos 7 d. veikdamas tyčia, žinodamas, kad bendrovė dirba nuostolinės – už 2008 metus UAB „V“ deklaravo 43 444 Lt (12 582,25 Eur) nuostolių bei 85 550 Lt (24 776,99 Eur) trumpalaikių ir ilgalaikių įsipareigojimų, bei 2009 m. birželio 30 d. per ataskaitinį laikotarpį deklaravo 56 535 Lt (16 373,67 Eur) nuostolių, t. y. UAB „V“ esant nemokiai, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, po to, kai didžiausia jos kreditorė UAB P 2009 m. kovo 17 d. pateikė Panevėžio miesto apylinkės teismui ieškinį dėl teismo įsakymo išdavimo, priteisiant iš V. J. vadovautos UAB „V“ 59 824,43 Lt (17 326,35 Eur) skolą už 2008 m. birželio 19 d. – 2009 m. vasario 26 d. pateiktas apmokėti sąskaitas faktūras, neturėdamas galimybės patenkinti visų UAB „V“ kreditorių reikalavimų, kai laikotarpiu nuo 2009 m. kovo 20 d. iki 2009 m. liepos 7 d. UAB „V“ pradelstų įsipareigojimų bendrovės kreditoriams suma sudarė 79 708,82 Lt (23 085,27 Eur), ir per nurodytą laikotarpį iš UAB „M“ gautas lėšas – 32 000 Lt (9267,84 Eur) – panaudojo atlikdamas UAB „V“ vardu finansines operacijas visiškai ar iš dalies patenkintamas tik keleto kreditorių – UAB „S“, UAB „A“, UAB „T“, A. B. įmonės „A“, UAB „Š“, UAB „J“, UAB „L“, UAB „E“, UAB „R“, UAB „Z“ – iš viso 25 485,31 Lt (7381,06 Eur) sumos reikalavimus, taip padarė likusiai kreditorei UAB P 59 195,52 Lt (17 144,21 Eur) turtinę žalą.
2. V. J. taip pat išteisintas dėl kaltinimo pagal BK 245 straipsnį, 246 straipsnio 1 dalį, tačiau ši nuosprendžio ir apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis kasacine tvarka neapskusta.

### II. Kasacino skundo argumentai

3. Kasaciniu skundu civilinės ieškovės UAB P astovas J. M. prašo panaikinti nuosprendžio ir apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl V. J. išteisinimo pagal BK 208 straipsnio 1 dalį bei civilinio ieškinio palikimo nenagrinėto ir perduoti

bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka arba pakeisti šias nuosprendžio ir apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis, pripažinti V. J. kaltu pagal BK 208 straipsnio 1 dalį ir tenkinti UAB P civilinį ieškinį. Kasatorius skunde nurodo:

- 3.1. Apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad sprendžiant, ar buvo pažeistos kreditoriaus teisės ginčijamu sandoriu suteikiant pirme nybę kitam kreditoriu, kol skolininkui nėra iškelta bankroto byla, įstatymai nenustato bendrojo kreditorų lygibės principo, būdingo bankroto situacijai, todėl įprastai skolininko sudarytas sandoris, kuriuo tenkinamas vie no iš kreditorų reikalavimas, nors ir yra suėjė prievolių vykdymo kitiems kreditoriams terminai, įstatymų yra leidžiamas net ir esant neįvykdytiems įsipareigojimams kitiems kreditoriams. Pagal iki 2009 m. liepos 1 d. galiojusio 1999 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos laikinojo mokėjimų eilės tvarkos įstatymo 3 straipsnio 3 dalį tos pačios eilės įsipareigojimai, nurodyti šio straipsnio 1 dalyje, vykdomi pagal jų atsiradimo laiką. Jeigu šių įsipareigojimų atsiradimo laikas sutampa, jie tenkinami proporcingai. Bylos duomenimis, visi mokėjimai, išskyrus 2009 m. liepos 3 d. neesminį 36,50 Lt (10,57 Eur) sumos mokėjimą UAB „E“, V. J. UAB „V“ vardu buvo atliki kitiems juridiniams asmenims 2009 m. kovo–birželio mén., t. y. minėto įstatymo galiojimo laikotarpiu. UAB „V“ įsipareigojimai UAB P buvo seniausi, nepadengti nuo 2008 m. birželio mén., ir pagal minėto įstatymo nuostatas jie turėjo būti padengti pirmiausia. Antstoliui 2009 m. kovo 31 d. areštavus UAB „V“ lėšas banko sąskaitose, iš bendros atlirkų mokėjimų sumos – 25 485,31 Lt (7381,06 Eur) – net 23 365,15 Lt (6767,02 Eur) buvo sumokėti grynaisiais pinigais iš UAB „V“ kasos, o likę 2120,16 Lt (614,04 Eur) – mokėjimo pavedimais iki sąskaitų arešto. Per inkriminuojamą laikotarpį UAB „V“ gavo grynujų pinigų į UAB „V“ kasą 49 867,21 Lt (14 442,54 Eur) ir iš šios sumos nieko nebuvo sumokėta pagrindinei kreditorei UAB P. V. J. patvarkymu UAB „V“ atliki daugkartiniai mokėjimai kaltinime išvardytiems asmenims 2009 m. kovo–birželio mén. pažeidė įstatymu imperatyviai nustatytą tvarką ir padarė kreditorei UAB P žalą. Šios aplinkybės patvirtina V. J. nesąžinin gumą, norą išvengti atsiskaitymo su pagrindine kreditore, tyčią vykdant BK 208 straipsnyje nustatytą veiką. V. J. vadovaujamos bendrovės mokėjimų aplinkybės 2009 m. kovo–birželio mén. nustatytos ir ginčijamais teismų sprendimais, tačiau jais minėti mokėjimai, pažeidžiant BPK 20 straipsnio 3, 5 dalis, nepripažinti tinkamais įrodymais, dėl to nenustatyti ir neįvertinti V. J. nusikalstamos veikos objektyvieji (žala kreditoriu) ir subjektyvieji (kalte) požymiai. Teismai netyrė, nenustatė ir neįvertino aplinkybių, kada kilo prievolė mokėti UAB P, kitiems kreditoriams. Dėl to apeliacinės instancijos teismas padarė klaidingą, minėto įstatymo nuostatomis prieštaraujančią išvadą apie atsiskaitymų su kreditoriais vienodus nepriklausomai nuo prievolės atsiradimo laiko.
- 3.2. Apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad pagal BK 208 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik tada, kai turtinė žala padaroma dviem ir daugiau kreditorių. Kasatorius, remdamasis bau-

džiamosios teisės doktrina dėl baudžiamosios teisės normų, nustatančių atsakomybę už nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai, aiškinimo, nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas BK 208 straipsnio 1 dalį aiškino taikydamas supaprastintą lingvistinį aiškinimo būdą, kuris neatspindi tikrosios normos paskirties ir reikšmės. Kasatoriaus teigimu, aiškinant ir taikant šią normą prioritetas turi būti teikiamas kitiems šios normos aiškinimo būdams, pvz., loginiam, įstatymų leidėjo ketinimų, geriau atskleidžiantiems šios normos reikšmę, paskirtį ir atitinkantiems konstitucinius teisės taikymo principus. Teisingai aiškinant BK 208 straipsnio 1 dalį prioritetas turi būti teikiamas ne kreditoriu skaičiui, o jų statusui, t. y. kreditoriu ar kreditoriams, su kuriais neatsiskaityta. BK 208 straipsnio 1 dalis turi būti taikoma nepriklausomai nuo kreditoriu skaičiaus, nes šios normos paskirtis – ginti kreditoriaus interesus. Aiškinant šią normą lingvistiskai, pripažinimas nukentėjusiuoju ar civiliniu ieškovu siejamas su procesine priklausomybe nuo kito asmens, kito kreditoriaus, su kuriuo nebuvo atsiskaityta. Tokio proceso priklausomumo netiesioginis nustatymas neatitinka BPK 28 straipsnio 1 dalies ir 110 straipsnio 1 dalies nuostatų. Bylos duomenimis, UAB „V“ inkriminuojamu laikotarpiu su UAB P neatsiskaitė, t. y. civilinė ieškovė patenka į įstatyme minimą likusią kreditorų sąrašą. Be to, neatsiskaityta ir su kitais kreditoriais, išskaitant „Sodrą“. Taigi, apeliacinės instancijos teismui nenustačius teisingo aiškinimo būdo, BK 208 straipsnio 1 dalyje nustatyta nusikalstamos veikos sudėtis buvo aiškinta ir V. J. netaikyta neteisingai. Nagrinėdamas civilinės ieškovės apeliacinį skundą apeliacinės instancijos teismas galėjo atkreipti prokuroro dėmesį į netinkamą kaltinimą, ipareigoti pateikti duomenis apie kitus nukentėjusiuosius ar civilinius ieškovus, pateikti duomenis iš bankroto bylos, pakeisti kaltinimą. To nepadarius buvo padaryti esminiai BPK 320 straipsnio, 324 straipsnio 7 dalies pažeidimai.

- 3.3. Teismai išvadas dėl V. J. kaltės (tyčios) įvykdysti BK 208 straipsnio 1 dalyje nustatyta nusikalstamą veiką nebuvo padarė netinkamai įvertinę byloje nustatytas aplinkybes, nepagrįstai nepripažinę įrodymais aplinkybių, patvirtinančių V. J. siekį neatsiskaityti su UAB P, taip padaryti jai žalą. Teismai savo išvadas siejo su nusikalstamos veikos, nustatytos BK 208 straipsnio 1 dalyje, padarymu veikiant tiesiogine tyčia ir neanalizavo netiesioginės tyčios buvimo V. J. veikoje. Pagal byloje nustatytas aplinkybes UAB „V“ V. J. inkriminuojamu laikotarpiu negalėjo atsiskaityti su visais kreditoriais. V. J. kaip bendrovės savininkui ir vadovui bloga bendrovės finansinė padėtis buvo žinoma, jis suvokė, kad atsiskaitydamas su pasirinktais kreditoriais negalės atsiskaityti su kitais kreditoriais ir padarys jiems žalos, taip pat didžiausiai ir seniausiai kreditorei UAB P. V. J. teiginiai apie siekimą išvengti bankroto, pagal galimybes atsiskaityti su kreditoriais yra deklaratyvūs, juos paneigia objektyvūs bylos įrodymai. V. J. supratimas, kad neatsiskaičius su UAB P šiai bendrovei bus padaryta žala, patvirtina tiesioginę tyčią įvykdysti šią nusikalstamą veiką. V. J. dar iki bankroto bylos iškėlimo UAB „V“ nesiėmė adekvačių priemonių ir nesudarė plano šios bendrovės veiklai atgaivinti.

ti ir atsiskaityti su likusiais kreditoriais. Nepagrūsta apeliacinės instancijos teismo išvada, kad V. J. neturėjo tikslo ir motyvo atsiskaityti išskirtinai tik su tam tikrais kreditoriais, visaip bandė atgaivinti bendrovės veiklą, nes atlyginimų mokėjimas darbuotojams, įmonei esant nemokiai, nereiškia įmonės veiklos atgaivinimo, o teismų atliktas mokėjimų UAB P ir kitiems kreditoriams vertinimas neteisingas. Teismai netyrė ir nevertino aplinkybės, kad V. J., esant areštuotoms UAB „V“ banko sąskaitoms, gautus pinigus grynaisiais išmokėjo kitiems kreditoriams, neanalizavo ir nenustatė atsiskaitymų grynaisiais pinigais tikslo, teisėtumo ir V. J. motyvų, todėl padarė neteisingas išvadas dėl V. J. sąžiningumo, siekio padaryti žalos kreditoriams nebuvo.

- 3.4. Pirmosios instancijos teismas visiškai nevertino Panevėžio apygardos teismo 2010 m. liepos 23 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-245-425/2010 ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-76/2011 nustatyta aplinkybių. Nors apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad minėtose civilinėse bylose nustatytas V. J. nesąžiningumas nėra tolygus skolininko nesąžiningumui pagal BK 208 straipsnio 1 dalį, nes civilinėse ir baudžiamosiose bylose vertinamos visiškai skirtinges aplinkybės ir tokią veiksmų pavojingumas, tačiau neatsakė į apeliacinių skundo argumentą, kad minėtose civilinėse bylose nustatytos aplinkybės reikšmingos ir kartu su kitais įrodymais patvirtina V. J. nesąžiningumą ir jo tyčią įvykdysti BK 208 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką. Kasatorius, remdamasis baudžiamosios teisės doktrina dėl kreditoriaus padėties apsunkinimo kaip baudžiamosios atsakomybės tai-kymo kriterijaus, nurodo, kad minėtose teismų nutartyse civilinėje byloje nustatytos aplinkybės, kurios pripažintinos įrodymais ir baudžiamojome byloje, patvirtina V. J. nesąžiningą, tyčinį ir sąmoningą veikimą apsunkinant kreditorės UAB P turinę padėti. Kasatoriaus teigimu, nors V. J. pagal BK 208 straipsnio 1 dalį buvo inkriminuota veika kitu laikotarpiu, tačiau jo veikimo būdas, nesąžiningumas liko tapatus ir peraugo į nusikalstamą veiką. Šią aplinkybę patvirtina V. J. inkriminuojamu laikotarpiu UAB „V“ vardu sudaryti nebūtini sandoriai ir atsiskaitymai pagal juos, operacijos grynaisiais pinigais, apeinant taikytas laikinasių apsaugos priemones, seniausios kreditorės UAB P padėties apsunkinimas ir pagrindinės skolos dalies jai nesumokėjimas. Nuosprendyje ir apeliacinės instancijos teismo nutartyje šios aplinkybės tinkamai netirtos, nevertinėtos, taip padaryti esminiai BPK 20 straipsnio, 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių nuostatų pažeidimai.
- 3.5. V. J. pripažinus kaltu pagal BK 208 straipsnio 1 dalį, tenkintinas ir UAB P civilinis ieškinys.

### III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Civilinės ieškovės UAB P atstovo J. M. kasacinis skundas atmestinas.

## *Dėl BK 208 straipsnio 1 dalies taikymo*

5. Kasaciniame skunde nurodoma, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai neteisingai aiškino BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo sudėties objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, todėl netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą ir V. J. išteisino nepagrįstai.
6. Pagal BK 208 straipsnio („Skolininko nesąžiningumas“) 1 dalį baudžiamas tas, kas dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, patenkino tik vieno ar keleto iš jų reikalavimus arba užtikrino vieno ar kelių kreditorių reikalavimus ir dėl to padarė turtinės žalos likusiems kreditoriams.
7. Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje padaryta išvada, kad teismo posėdyje išnagrinėti įrodymai ir byloje nustatytos faktinės aplinkybės patvirtina tai, jog V. J. stengėsi išsaugoti savo vadovaujamą įmonę UAB „V“, kad ji nebankrutuotų, jo veiksmai – atlikti mokėjimai kreditoriams už paslaugas iš UAB „M“ gautų grynuju pinigų, išskaitant ir pačiai UAB P, – buvo nulemti ekonominio būtinumo; byloje nėra jokių duomenų, jog V. J. įmonės UAB „V“ gautus pinigus būtų panau-dojės savanaudiškais tikslais ar kitokiu elgesiu būtų šiurkščiai pažeidės sąžiningo ūkininkavimo principus, todėl jis nepadarė nusikalstamos veikos, nustatytos BK 208 straipsnio 1 dalyje. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad tokia pirmosios instancijos teismo išvada yra pagrįsta, nes, įvertinus byloje ištirtų įrodymų visumą, matyti, kad V. J. neturėjo tikslų ir motyvo atskaityti išskirtinai tik su tam tikrais kreditoriais, visaip bandė atgaivinti bendrovės veiklą, mokėjo atlyginimus darbuotojams, buvo atliekami pavedimai ir UAB P, nesiekė padaryti žalos kreditoriams, o tai įrodo, kad jis neturėjo tyčios padaryti šią nusikalstamą veiką. Taigi V. J. pagal BK 208 straipsnio 1 dalį išteisintas todėl, kad jo veikoje nėra būtinojo šio nusikaltimo sudėties elemento – kaltės.
8. BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo sudėties būtinojo elemento – kaltės – turinys išaiškintas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015. Šioje nutartyje išaiškinta, kad BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nusikaltimas yra tyčinis – padaromas arba tiesiogine, arba netiesiogine tyčia. Kaltininkas, tenkindamas (užtirkindamas) vieno ar kelių kreditorių reikalavimus, suvokia, kad bendrovei akivaizdžiai gresia bankrotas ir kad nėra galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, taip pat suvokia, kad tenkinant (užtirkinant) šių kreditorių reikalavimus bus padaryta turtinė žala likusiems kreditoriams, ir nori šios žalos (tiesioginė tyčia) ar sąmoningai jai leidžia atsirasti (netiesioginė tyčia). Nors kaltininko veiksmų, tenkinant (užtirkinant) vieno ar kelių kreditorių reikalavimus, motyvai, tikslai BK 208 straipsnio 1 dalies dispozicijoje nėra tiesiogiai nurodyti kaip būtinieji šios nusikalstamos veikos požymiai, tačiau jie turi pakankamai svarbią reikšmę sprendžiant civilinės ir baudžiamosios atsakomybės už skolininko nesąžiningumą atribojimo klausimus. Būtent kaltininko tyčios kryptingumas atliekant šiuos veiksmus, tokį veiksmų tikslai, motyvai nemaža dalimi lemia tokios veikos pavojingumo mastą

ir jos pripažinimą (ar nepripažinimą) nusikaltimu. Antai BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti objektyvieji požymiai savaime nereiškia, kad bendrovės (kito ūkio subjekto) vadovas, savininkas ar kitas asmuo, turintis teisę disponuoti bendrovės, kuriai akivaizdžiai gresia bankrotas, turtu, apskritai iki bankroto bylos iškėlimo negali atlkti jokių turtinio pobūdžio veiksmų, taip pat ir susijusių su kreditorų reikalavimų užtikrinimu (patenkinimu). Sprendžiant, ar tokius veiksmaus šio straipsnio prasme laikyti nusikalstamais, atsižvelgtina ir į tai, ar šie veiksmai buvo piktaivališki, ar nulemti ekonominio būtinumo, ar jie buvo atliekami sąmoningai kenkiant kreditorų interesams, ar priešingai – siekiant šiuos interesus apsaugoti, ar tokie veiksmai buvo daromi dėl savanaudiškų paskatų, ar siekiant pozityvių tikslų, pavyzdžiu, susijusių su siekiu apsaugoti kreditorų ir (ar) bendrovės interesus (ar nepabloginti jų). Viena vertus, veiksmai, užtikrinant (patenkinant) vieno ar kelių kreditorų reikalavimus, susiję su ypatingu kaltininko nesąžiningumu, sąmoningu kitų kreditorų turtinių teisių pažeidimu, veikimu savanaudiškais tikslais ar kitokiu kaltininko elgesiu šiurkščiai pažeidžiant sąžiningo ūkininkavimo principus, dažniausiai, esant kitiems nusikaltimo sudėties požymiams, laikytini skolininko nesąžiningumu BK 208 straipsnio 1 dalies prasme. Kita vertus, paprastai nelaikytini nusikalstamais BK 208 straipsnio 1 dalies prasme veiksmai patenkinant (užtikrinant) vieno ar kelių kreditorų reikalavimus, kurie yra nulemti ekonominio būtinumo ir kuriais siekiama išvengti bendrovės bankroto, padaryti veiksmingesnę likusių kreditorų interesų apsaugą ar kitų itin pozityvių, reikšmingų tikslų. Pažymétina, kad šios nutarties nuostatos yra naujas teisės normos – BK 208 straipsnio 1 dalies – taikymo aiškinimas teismų praktikoje (BPK 378 straipsnio 1 dalis).

9. Iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ir apeliacinės instancijos teismo nutarties turinio matyti, kad teismai, spręsdami dėl V. J. kaltės padarius BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nusikaltimą, minėtus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus žinojo ir priimdam sprendimus jais vadovavosi. Tieku nuosprendyje, tiek apeliacinės instancijos teismo nutartyje analizuojami byloje esančys įrodymai, pagal juos sprendžiama apie V. J. inkriminuotos veikos motyvus, tikslus, ar jo veiksmai buvo piktaivališki, ar jais sąmoningai buvo kenkiamas kreditorų interesams, ar buvo siekiama savanaudiškų tikslų, ar jo veiksmus lémė ekonominis būtinumas, pozityvių tikslų siekimas, t. y. noras išsaugoti įmonę ir grąžinti kreditoriams skolas, bei daromos atitinkamos išvados.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad užtikrinant iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos kylantį bendrosios kompetencijos teismų praktikos vienodumą (nuoseklumą, nepriestaringumą), taigi ir jurisprudencijos tēstinumą, lemiamą reikšmę (be kitų svarbių veiksnių) turi šie veiksniai: bendrosios kompetencijos teismai, priimdam sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių sukurtų precedentų – sprendimų analogiškose bylose; žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdam sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose; aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, peržiūrėdami žemesnės instancijos

jos bendrosios kompetencijos teismų sprendimus, privalo tuos sprendimus vertinti vadovaudamiesi visuomet tais pačiais teisiniais kriterijais; tie kriterijai turi būti aiškūs ir *ex ante* (*iš anksciau*) žinomi teisės subjektams, *inter alia* (*be kita ko*), žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismams (vadinasi, bendrosios kompetencijos teismų jurisprudencija turi būti prognozuojama); esami aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sukurti precedentai atitinkamų kategorijų bylose susaisto ne tik žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus, priimančius sprendimus analogiškose bylose, bet ir tuos precedentus sukurusius aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismus (*inter alia*, Lietuvos apeliacinį teismą ir Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą); teismai turi vado-vautis tokia atitinkamą teisės nuostatą (normų, principų) turinio, taip pat šių teisės nuostatą taikymo samprata, kokia buvo suformuota ir kokia buvo vadovaujamasi taikant tas nuostatas (normas, *principus*) ankstesnėse bylose, *inter alia*, anksčiau sprendžiant analogiškas bylas; iš Konstitucijos kylančios maksimos, kad tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat, nepaisymas reikštų ir Konstitucijos nuostatų dėl teisingumo vykdymo, konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo, asmenų lygybės teismui principų, kitų konstitucinių principų nepaisymą (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad teismams sprendžiant bylas precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo su-kurti analogiškose bylose, t. y. precedentas taikomas tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurtas precedentas, faktines aplinkybes ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas).

11. Pažymėtina, kad kasaciniéje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015 buvo sprendžiama, ar tinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas – BK 208 straipsnio 1 dalis. Šioje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu R. B. buvo nuteista pagal BK 208 straipsnio 1 dalį už tai, kad būdama UAB akciniukė ir direktorė 2010 metų rugsėjo mėnesį, veikdama tyčia, žinodama, kad bendrovė dirba nuostolingai – 2010 m. lapkričio 1 d. turi 547 668 Lt (158 615,62 Eur) nuostolio bei 1 010 972 Lt (292 797,73 Eur) trumpalaikių ir ilgalaikių įsipareigojimų, t. y. esant sunkiai UAB ekonominei padėčiai, jai esant nemokiai, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, po to, kai 2010 m. rugsėjo 14 d. ji pateikė teismui ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo UAB, neturėdama galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, patenkino tik keleto iš jų reikalavimus: 2010 m. rugsėjo 14 d. išmokėjo 9000 Lt (2606,58 Eur) UAB „A“ už bankroto administravimo paslaugas; 2010 m. rugsėjo 15 d. už skolą perleido UAB „R“ turto už 20 000 Lt (5792,4 Eur) (su PVM) ir UAB „N B“ turto už 20 000 Lt (5792,4 Eur) (su PVM); susijusiam asmeniui UAB akcininkui V. B. (savo vyru) 2010 m. rugsėjo 20 d. iš įmonės kasos pagal kasos išlaidų orderį išmokėjo 13 770 Lt (3988,07 Eur) už negyvenamųjų patalpų nuomą ir padarė likusiems kreditoriams 62 770 Lt (18 179,45 Eur) turtinę žalą. Taigi šios bylos faktinės aplinkybės yra labai panašios į nagrinėjamas bylos faktines aplinkybes, todėl minėta nutartis turėjo precedentinę reikšmę ir teismai,

nagrinėdami bylą, turėjo vadovautis BK 208 straipsnio 1 dalies turinio, taip pat šios teisės normos taikymo samprata, kokia buvo suformuota ir kokia buvo vadovaujamas iš taikant baudžiamojos byloje Nr. 2K-7-181-895/2015. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija baudžiamojos byloje Nr. 2K-7-181-895/2015 padarė išvadą, kad R. B. veiksmai nelaikytinai susijusiais su ypatingu jos nesąžiningumu, sąmoningu, piktybišku kitų kreditorų turtinių teisių pažeidimu ir užtraukiančiais baudžiamają atsakomybę pagal BK 208 straipsnio 1 dalį, konstataavo, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojos nusižengimo požymį, todėl teismų sprendimus panaikino dėl netinkamo baudžiamojos įstatymo pritaikymo ir baudžiamosios bylos dalį dėl R. B. nuteisimo pagal BK 208 straipsnio 1 dalį nutraukė.

12. Kasaciniame skunde teigama, kad teismai išvadas dėl V. J. kaltės (tyčios) padaryti BK 208 straipsnio 1 dalyje nustatyta nusikalstamą veiką nebuvo padarė netinkamai įvertinę byloje nustatytas aplinkybes, nepagrįstai nepripažinę įrodymais aplinkybių, patvirtinančiu V. J. siekį neatsiskaityti su UAB P, taip padaryti jai žalą, netyrė, nevertino aplinkybės, kad V. J., esant areštuotoms UAB „V“ banko sąskaitoms, gautus pinigus grynaisiais išmokėjo kitiems kreditoriams, neanalizavo ir nenustatė atsiskaitymų grynaisiais pinigais tikslą, teisėtumo ir V. J. motyvų, todėl padarė neteisingas išvadas dėl V. J. sąžiningumo, siekio padaryti žalos kreditoriams nebuvo. Taigi kasatorius nesutinka su byloje esančių įrodymų vertinimo rezultatais ir ginčija byloje nustatytas faktines aplinkybes. Pažymėtina, kad kasacinių instancijos teismas, nagrinėdamas kasacinę bylą, priimtas nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, patikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Dėl šios nuostatos taikymo kasacino teismo praktikoje nuosekliai aiškinama, kad skundžiamų teismų sprendimų teisėtumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis iš naujo įrodymų nevertinant ir nauju faktinių aplinkybių nenustatant (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-221/2008, 2K-P-9/2012 ir kt.). Todėl kasacino skundo teiginiai, kuriais kvestionuojamos atskiros teismų padarytos išvados dėl įrodytomis pripažintų faktinių bylos aplinkybių nustatymo, nesutinkama su atliku atskirų įrodymų ir jų visumos vertinimu, prašoma atsižvelgiant į atskiras nustatytas bylos aplinkybes daryti išvadas dėl teismų sprendimuose esančių išvadų atitikties bylos aplinkybėms, nėra kasacinių instancijos teismo nagrinėjimo dalykas.
13. Kasatorius teigia, kad apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, jog pagal BK 208 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik tada, kai turtinė žala padaroma dviej ir daugiau kreditorų, ir išdėsto argumentus, pagrindžiančius poziciją, kad BK 208 straipsnio 1 dalis turi būti taikoma neprieklausomai nuo kreditorų, kuriems padaryta žala, skaičiaus. Iš tikrujų apeliacinės instancijos teismo nutartyje yra sakinys: „Teisėjų kolegijos nuomone, pagal BK 208 straipsnio prasmę baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik tada, kai turtinė žala padaroma dviej ir daugiau kreditorų.“
14. BK 208 straipsnio 1 dalies nuostata „padarė turtinės žalos likusiems kreditoriams“ apibūdina objektyvųjį šioje normoje įtvirtinto nusikaltimo sudėties požy-

- mį – padarinius. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu V. J. buvo išteisintas ne todėl, kad savo veiksmais padarė žalos ne keliems, o vienam kreditorui, o, kaip minėta, todėl, kad jo veikoje nėra kito būtinojo BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo sudėties elemento – kaltės. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismo nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimo išteisinti V. J. pagal BK 208 straipsnio 1 dalį pagrįstumas ir teisėtumas patvirtinamas irgi ne todėl, kad jis padarė žalos vienam kreditorui, o todėl, kad jis neturėjo tyčios padaryti šį nusikaltimą. Taigi minėta apeliacinės instancijos teismo nutarties nuostata, kurioje pareikšta teisėjų kolegijos nuomonė dėl kreditorių, kuriems turi būti padaryta žala, skaičiaus, neturi reikšmės apeliacinės instancijos teismo sprendimo teisėtumui, todėl kasacinio skundo argumentai, pagrindžiantys poziciją, kad BK 208 straipsnio 1 dalis turi būti taikoma nepriklausomai nuo kreditorių, kuriems padaryta žala, skaičiaus, nenagrinėjami. Šiame kontekste paminėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje jau pasisakyta, kad toks įstatymo (BK 208 straipsnio 1 dalies) aiškinimas, pagal kurį didelė turtinė žala turi būti padaryta keliems kreditoriams, nėra tikslus, nes prieštarauja BK 1 straipsnio nuostatai ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų (negali būti apibrėžiama tik grupės asmenų gynyba) (kasacinié nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-25-693/2019).
15. Konstatavus, kad kasacinio skundo argumentai, pagrindžiantys poziciją, jog BK 208 straipsnio 1 dalis turi būti taikoma nepriklausomai nuo kreditorių, kuriems padaryta žala, skaičiaus, neturi reikšmės apeliacinės instancijos teismo sprendimo teisėtumui, nenagrinėjami ir deklaratyvūs kasacinio skundo teiginiai dėl BPK 320 straipsnyje, 324 straipsnio 7 dalyje įtvirtintų reikalavimų pažeidimų, padarytų apeliacinės instancijos teismui neieškant galimybės padidinti nukentėjusių ar civilinių ieškovų skaičių.
  16. Kasaciniame skunde teisingai nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismo išvada apie tai, jog sprendžiant, ar buvo pažeistos kreditoriaus teisės ginčijamu sandoriu suteikiant pirmenybę kitam kreditorui, reikia turėti omenyje tai, kad kol skolininkui nėra iškelta bankroto byla, įstatymai nenustato bendrojo kreditorių lygybės principo, būdingo bankroto situacijai, todėl įprastai skolininko sudarytas sandoris, kuriuo tenkinamas vieno iš kreditorų reikalavimas, nors ir yra suėjė prievolių vykdymo kitiems kreditoriams terminai, įstatymų yra leidžiamas net ir esant neįvykdytiesiems įsipareigojimams kitiems kreditoriams, yra neteisinga. Apeliacinės instancijos teismo nutartyje ši išvada pateikiama kaip suformuluota ankstesnėje teismų praktikoje, nurodant tokios praktikos šaltinius. Pažymėtina, kad tokia nuostata pirmą kartą buvo suformuluota kasaciniéje nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2010, vėliau pakartota kasaciniéje nutartyse civilinėje bylose Nr. 3K-3-511/2012, 3K-3-513/2014 ir kasaciniéje nutartyje baudžiamojuje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015. Šiame kontekste paminėtina, kad teismų praktikoje yra nutarčių, kuriose aptariama situacija traktuojama kitaip (kasacinié nutartys civilinėje bylose Nr. 3K-3-361/2009, 3K-7-130/2013, 3K-3-442-686/2015 ir kt.).
  17. Kasatorius teisus teigdamas, kad bylai aktualiu laikotarpiu (2009 m. kovo 30 d. – 2009 m. liepos 1 d.) galiojo Laikinas mokėjimų eilės tvarkos įstatymas (neteko

galios nuo 2009 m. liepos 1 d. (2009 m. birželio 16 d. įstatymas Nr. XI-293). Pagal šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalį tos pačios eilės įsipareigojimai, nurodyti šio straipsnio 1 dalyje, vykdomi pagal jų atsiradimo laiką; jeigu šių įsipareigojimų atsiradimo laikas sutampa, jie tenkinami proporcingai. Nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismų sprendimuose nevertintas UAB „V“ piniginių įsipareigojimų UAB P ir kitiems kreditoriams atsiradimo laikas, tačiau pažymétina, kad mokėjimų eilės tvarkos nustatymas yra civilinių teisinių santykų dalykas, o ginčai, kilę dėl Laikinojo mokėjimų eilės tvarkos įstatymo nuostatų taikymo, sprendžiami civilinio proceso tvarka (kasacinės nutartys civilinėse bylose Nr. 3K-3-361/2009, 3K-7-130/2013, 3K-3-442-686/2015). Taip pat pažymétina, kad bylai aktualiu laikotarpiu (2009 m. kovo 30 d. – 2009 m. liepos 1 d.) kreditorų teisių pažeidimas buvo administracinius teisės pažeidimus, nustatytas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50<sup>6</sup> straipsnyje (1998 m. vasario 24 d. įstatymo redakcija). Šio straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad įmonių ir įstaigų kreditorų teisių pažeidimas (kreditorų reikalavimų tenkinimo eilės ir tvarkos pažeidimas, pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo teismui nepateikiimas, kreditorų susirinkimų nesušaukimas įstatymų nustatytais atvejais) užtraukia baudą įmonių ir įstaigų administracijų vadovams ar administratoriams nuo penkių tūkstančių iki dešimties tūkstančių litų, o 2 dalyje – kad tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodytus pažeidimus, užtraukia baudą nuo dešimties tūkstančių iki penkiasdešimties tūkstančių litų su nušalinimu nuo darbo (pareigų). Be to, pažymétina, kad apeliacinės instancijos teismo nutartyje nuostata dėl to, kad kol skolininkui nėra iškelta bankroto byla, įstatymai nenustato bendrojo kreditorų lygibės principo, būdingo bankroto situacijai, pateikiama atsakant į apeliacinio skundo argumentus dėl V. J. nesąžiningumo jau po to, kai buvo padaryta išvada, kad V. J. neturėjo tyčios padaryti nusikalstamą veiką. Taigi aptariama apeliacinės instancijos teismo nutarties nuostata, nors ir neatitiko teisinio reguliavimo, įtvirtinto Laikinajame mokėjimų eilės tvarkos įstatyme, neturėjo įtakos apeliacinės instancijos teismo sprendimo teisėtumui.

18. Atsižvelgiant į išdėstytaus argumentus konstatuotina, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai teisingai aiškino ir taikė baudžiamąjį įstatymą – BK 208 straipsnio 1 dalį, teismų sprendimai atitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, kasacinio skundo argumentai dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo prietaikymo yra arba nepagrįsti, arba, kad ir teisingi, neturintys įtakos priimtų sprendimų teisėtumui, todėl juos naikinti arba keisti nėra teisinio pagrindo.

*Dėl BPK 20 straipsnio, 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių taikymo*

19. Kasaciniame skunde baudžiamojo proceso įstatymo (BPK 20 straipsnio, 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3, 5 dalių) pažeidimai grindžiami teiginiu, kad apeliacinės instancijos teismas neatsakė į apeliacinio skundo argumentą, jog Panevėžio apygardos teismo 2010 m. liepos 23 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-245-425/2010 ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 28 d. nu-

- tartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-76/2011 nustatytos aplinkybės yra reikšmingos baudžiamajai bylai ir kartu su kitais įrodymais patvirtina V. J. nesąžiningumą ir jo tyčią ivykdyti BK 208 straipsnio 1 dalyje nustatyta nusikalstamą veiką.
20. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2010 m. liepos 23 d. nutartimi patenkino ieškovės UAB P apeliacinį skundą, panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria atmettas ieškinys atsakovui V. J., ir dėl šios dalies priėmė naują sprendimą – priteisė subsidiariai iš abiejų atsakovų – UAB „V“ ir V. J. – 59 824,43 Lt (17 326,35 Eur) skolos, 3639,09 Lt (1053,95 Eur) delspinigų, šešių procentų dydžio metines palūkanas. Kolegija, įvertinus atsakovės UAB „V“ finansinę būklę, nustatė, kad UAB „V“ jau 2008 metais turėjo labai didelių finansinių sunkumų ir bendrovės vieninteliam akcininkui ir direktoriui atsakovui V. J. buvo pareiga pagal Akcinių bendrovės ir Įmonių bankroto įstatymus mažinti įstatinį kapitalą, pertvarkyti juridinį asmenį arba kreipitis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau jis toliau vykdė ūkinę komercinę veiklą, taip padarydamas nuostolių ieškovei, t. y. elgesi nesąžiningai, todėl kolegija juridinio asmens dalyvio (V. J.) veiksmus pripažino nesąžiningais ir pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.50 straipsnio 3 dalį taikė subsidiariosios atsakovų atsakomybės institutą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2011 m. vasario 28 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-76/2011 Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 23 d. nutartį paliko nepakeistą. Kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo nustatytos aplinkybės yra pakankamos padaryti išvadai, jog V. J., kaip vienintelio bendrovės akcininko, elgesys neatitiko sąžiningumo kriterijų, nes jis, būdamas vienintelis bendrovės valios reiškėjas, turėjo lemiamą įtaką juridiniame asmenyje bei plačius įgaliojimus ir realias galimybes elgtis taip, kad nesukeltų papildomų nuostolių ieškovei (tartis dėl sutarties sąlygų pakeitimo, informuoti ieškovę apie susiklosčiusią finansinę padėtį, nutraukti sutartį, kreiptis dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, spręsti klausimą dėl juridinio asmens pertvarkymo ir pan.), tačiau jokių veiksmų neatliko, todėl apeliacinės instancijos teismas teisingai aiškino ir taikė materialiosios teisės normas, reglamentuojančias juridinio asmens dalyvio atsakomybę pagal prievoles.
21. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad šiose nutartyse nustatytos aplinkybės, kuriomis grindžiamas V. J. nesąžiningumas, nereiškia skolininko nesąžiningumo pagal BK 208 straipsnio 1 dalį, nes civilinėse ir baudžiamosiose bylose vertinamos skirtingos aplinkybės ir tokiai veiksmų pavojingumas, t. y. civilinėse bylose vertinamas atsakovo nesąžiningumas, susijęs su jo sutartiniais sanktykiais, o baudžiamosiose bylose – su siekiu sąmoningai pažeisti kitų kreditorių turtinius reikalavimus, veikiant savanaudiškai ar šiurkščiai pažeidžiant sąžiningo ūkininkavimo principus. Taigi nutartyje netiesiogiai pasakyta, kad civilinėje byloje nustatytos aplinkybės šiuo atveju nėra įrodymai baudžiamojos byloje. Tokia išvada yra pagrįsta.
22. Konstitucijos 109 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad teismas priima sprendimus Lietuvos Respublikos vardu. Įsiteisėjų Lietuvos Respublikos teismų sprendimai yra privalomi visoms valstybės valdžios institucijoms, pareigūnams ir tarnau-

tojams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms, kitiems juridiniams bei fiziniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje (Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 9 straipsnio 1 dalis). Taigi Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. liepos 23 d. nutartis, kuria priteista subsidiariai iš abiejų atsakovų – UAB „V“ ir V. J. – 59 824,43 Lt (17 326,35 Eur) skolos, 3639,09 Lt (1053,95 Eur) delspinigu, šešių procentų dydžio metinės palūkanos, kol ji įstatymo nustatyta tvarka nepanaikinta ar nepakeista, turi būti vykdoma.

23. Sprendžiant, ar šioje nutartyje (taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. vasario 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-76/2011) nustatytos aplinkybės turi įrodomąją reikšmę baudžiamomoje byloje, pažymétina, kad baudžiamajame procese, skirtingai nuo civilinio proceso (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 182 straipsnis), nenurodyta galimybė naudoti prejudicinius faktus. Tai reiškia, kad nagrinėdamas bylą teismas privalo tiesiogiai ištirti įrodymus ir savarankiškai nustatyti bei nuosprendyje išdėstyti aplinkybes ir duomenis, nurodytus BPK 305 straipsnyje. Taigi minėtose nutartyse, priimtose civilinėje byloje, nustatytos aplinkybės neturi prejudicinės reikšmės baudžiamomoje byloje.
24. Įrodomosios reikšmės baudžiamomoje byloje negali turėti ir šiose nutartyse išdėstytos teismų išvados, padarytos motyvuojant priimtą sprendimą (teismo argumentai), kadangi teismo sprendimas yra individualus teisės taikymo aktas; teismas savo išvadas padaro įvertinę konkretių situaciją ir tai situacijai taikydamas konkretių teisės normą. Nagrinėjamu atveju civilinėje byloje buvo sprendžiama dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.50 straipsnio 3 dalies, pagal kurią, kai juridinis asmuo negali įvykdinti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievozę savo turto subsidiariai, taikymo. Civilinėje byloje buvo sprendžiama, ar UAB „V“ dalyvio – V. J. – veiksmai sudarant sutartis su UAB P buvo sąžiningi. Taigi teismų išvados, kuriomis vadovaujantis V. J. veiksmai toje situacijoje pripažinti nesąžiningais, neturi įrodomosios reikšmės dėl V. J. veiksmų sąžiningumo atskaitant su UAB „V“ kreditoriais.
25. Atsižvelgiant į išdėstyitus argumentus darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas, nevertindamas Panevėžio apygardos teismo 2010 m. liepos 23 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-245-425/2010 ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-76/2011 padarytų išvadą dėl V. J. nesąžiningumo, BPK 20 straipsnyje, 320 straipsnio 3 dalyje, 332 straipsnio 3, 5 dalyse įtvirtintų reikalavimų nepažeidė.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamomojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

**n u t a r i a :**

Civilinės ieškovės UAB P atstovo J. M. kasacinį skundą atmesti.

## 2.13. Įrodymai (BPK 20 straipsnis)

*Provokavimu laikoma situacija, kai iš aplinkybių visumos galima daryti išvadą, kad asmuo nesirengė daryti nusikalstamos veikos ir ji nebūtų buvusi padaryta be teisėsaugos pareigūnų ir (ar) pagal jų nurodymus veikiančių asmenų įsiterpimo. Policijos pareigūnų sąmoningas leidimas vairuoti, kaip įtariama, neblaiviam asmeniu, o juo labiau skatinimas tai daryti, siekiant patikrinti, ar asmuo nepadarė administracino nusižengimo (administracino teisės pažeidimo) arba nusikalstamos veikos, ir tokį faktą užfiksuoći, kelia pavojuj kitų asmenų gyvybei, sveikatai ar turtui ir yra nesuderinamas su saugaus eismo užtikrinimu. Tokie duomenys laikomi gautais neteisėtu būdu ir įrodymais pagal BPK 20 straipsnio nuostatas nepripažystami.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-265-511/2019  
Teisminkio proceso Nr. 1-01-1-54462-2017-4  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.25.4.2.6;  
3.1.5.2 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. lapkričio 26 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, sudedanti iš teisėjų Armano Abramavičiaus (kolegijos pirmininkas), Artūro Ridiko ir Eligijaus Gladučio (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Dariui Čaplikui,

išteisintajam G. B., jo gynėjui advokatui Vitalijui Katėnui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamą bylą pagal Klaipėdos apygardos prokuratūros Klaipėdos apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojo Juozo Syko kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 28 d. nuosprendžio.

Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. spalio 11 d. nuosprendžiu G. B. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 281 straipsnio 7 dalį 100 MGL dydžio (3766 Eur) bauda.

Vadovaujantis BK 66 straipsniu, iš paskirtą bausmę įskaitytas G. B. laikinojo sulaikymo laikas nuo 2017 m. spalio 19 d. 19.18 val. iki 20 d. 14.48 val. (viena diena), vieną laikinojo sulaikymo dieną prilyginant 2 MGL dydžio baudai, ir paskirta galutinę bausmę – 98 MGL dydžio (3690,68 Eur) bauda.

Vadovaujantis BK 67 straipsnio 1 dalimi, 2 dalies 1 ir 7 punktais, 3 dalimi, 68 straipsniu ir 72 straipsnio 1, 3 dalimis, G. B. paskirtos baudžiamojo poveikio prie-

monės: uždrausta dvejus metus naudotis specialiaja teise – vairuoti kelių transporto priemones ir konfiskuota automobilio „Kia Sorento“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)) vertę atitinkanti pinigų suma – 15 800 Eur.

G. B. pagal BK 227 straipsnio 2 dalį išteisintas, kadangi nepadaryta veika, turinti šio nusikaltimo požymį.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 28 d. nuosprendžiu panaikinta Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. spalio 11 d. nuosprendžio dalis dėl G. B. pripažinimo kaltu pagal BK 281 straipsnio 7 dalį priimtas naujas nuosprendis:

G. B. pagal BK 281 straipsnio 7 dalį išteisintas, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymį.

Dokumentas – G. B. vairuotojo pažymėjimas Nr. (*duomenys neskelbtini*) – grąžintas G. B.

Kita nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija, išklausiusi prokuroro, prašiusio kasacinių skundų tenkinti, išteisintojo ir jo gynėjo, prašiusių kasacinių skundų atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ē :

#### I. Bylos esmė

1. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu G. B. nuteistas pagal BK 281 straipsnio 7 dalį už tai, kad vairavo kelių transporto priemonę, būdamas apsvaigės nuo alkoholio, kai jo kraujyje buvo daugiau negu 1,5 promilės alkoholio: 2017 m. spalio 19 d. apie 19.18 val. Klaipėdoje, Taikos pr. 66, vairavo automobilį „Kia Sorento“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), būdamas apsvaigės nuo alkoholio, kai jo kraujyje buvo 2,37 promilės etilo alkoholio.

#### II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal nuteistojo G. B. apeliacinių skundą, panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl G. B. pripažinimo kaltu padarius nusikalstamą veiką, nustatytą BK 281 straipsnio 7 dalyje, ir G. B. pagal BK 281 straipsnio 7 dalį išteisino, pripažinęs, kad jis nepadarė veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymį. Šis sprendimas priimtas motyvuojant tuo, kad: pirmosios instancijos teismas pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies ir 305 straipsnio nuostatas, t. y. neištyrė ir neįvertino visų faktinių bylos aplinkybių, nepagrindė, kodėl remiasi vien tik policijos pareigūnų A. K. ir V. V. bei liudytojo M. S. prieštaringais parodymais ir atmata kitus įrodymus, patvirtinančius bylai reikšmingas aplinkybes, nepašalino byloje esančių prieštaravimų, vadovavosi prielaidomis; G. B. nesirengė daryti nusikaltimo, o policijos pareigūnai padaryti nusikaltimą jį sukurstė, t. y. byloje nėra jokių duomenų, kad šis nusikaltimas būtų buvęs padarytas ir be teisėsaugos pareigūnų žinių; pirmosios

instancijos teismo padaryta prielaida, kad G. B. 2017 m. spalio 19 d. į prekybos centro aikštę atvyko jau būdamas neblaivus, nėra pakankama jam pripažinti kaltu pagal BK 281 straipsnio 7 dalį, be to, jis tuo ir nebuvo kaltinamas.

### III. Kasacинio skundo argumentai

3. Kasaciniu skundu Klaipėdos apygardos prokuratūros Klaipėdos apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojas Juozas Sykas prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. vasario 28 d. nuosprendį ir palikti galioti Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. spalio 11 d. nuosprendį. Kasatorius skunde nurodo:
  - 3.1. Apeliacinės instancijos teismas padarė esminius BPK 20 straipsnio 5 dalių pažeidimus, kadangi bylos duomenis vertino neobjektyviai, nevertino duomenų, paneigiančių, kad G. B. nusikalstamus veiksmus padarė būdamas išprovokuotas, ir tai, atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktiką, pažeidžia procesinių teisių lygybės principą (1994 m. sprendimas byloje *Hiro Balani prieš Ispaniją*).
  - 3.2. Provokacija – tai spaudimas, aktyvus skatinimas ar kurstymas padaryti nusikalstamą veiką apribojant asmens veiksmų pasirinkimo laisvę, jeigu dėl to asmuo padaro ar késinasi padaryti nusikalstamą veiką, kurios prieš tai neketino padaryti (Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 5 straipsnio 4 dalis). Pagal teismų praktiką provokacija – tai asmens lenkimasis (kurstymas) padaryti nusikaltimą, turint tikslą vėliau su juo susidoroti teisėsaugos institucijų pagalba patraukiant baudžiamojon atsakomybėn dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo padaryta sukursčius. Provokacija, kaip veika, gali pasireikšti kito asmens lenkimu padaryti konkrečią nusikalstamą veiką jį prašant, įtikinėjant, grasinant, šantažuojant ar naudojant kitus veiksmus, palaužiančius asmens valią ir darančius įtaką jo apsisprendimui elgtis nusikalstamai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-262/2012, 2K-530/2012, 2K-434/2013, 2K-238-139/2015).
  - 3.3. Kasacinės instancijos teismo praktikoje, remiantis EŽTT praktika (*Ramanaukas v. Lithuania*, no. 74420/01, judgment of 5 February 2008; *Vanyan v. Russia*, no. 53203/99, judgment of 15 December 2005; *Teixeira de Castro v. Portugal*, no. 25829/94, judgment of 9 June 1998; *Pyrgiotakis c. Greece*, no. 15100/06, arrêt du 21 février 2008; *Edwards and Lewis v. the United Kingdom*, no. 39647/98, 40461/98, judgment of 22 July 2003; *Khudobin v. Russia*, no. 59696/00, judgment of 26 October 2006; *Miliniene v. Lithuania*, no. 74355/01, judgment of 24 June 2008 ir kt.), yra išaiškinta, kokias vertinimo kriterijais bei taisyklėmis remiantis turi būti sprendžiamą, ar taikant nusikalstamos veikos modelį bei panašius specialius tyrimo veiksmus nebuvo pažeista Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) garantuojama teisė į teisingą procesą išprovokuojant patrauktą baudžiamojon atsakomybėn asmenį padaryti nusikalstamą veiką (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-373-303/2015). Pirma,

veiksmai, kaip nusikalstamos veikos imitavimo modelis, gali būti atliekami tik prieš asmenį, apie kurio, tikėtina, nusikalstamą veiką jau turima duomenų (vien tik gandų ar panašios nepatikrinamos informacijos tam nepakanka), nes tik tokiu atveju gali būti daroma išvada apie „prisijungimą“ prie daromos nusikalstamos veikos, o ne naujos veikos išprovokavimą. Antra, privatūs asmenys gali vykdyti pareigūnų užduotis, jei jie prieš tai kreipėsi į pareigūnus ir pranešė apie gautus siūlymus atliliki nusikalstamus veiksmus. Teisėsaugos įstaigų pareigūnai negali veikti kaip privatūs, o privačių asmenų veiksmai gali būti pripažinti provokacija, jei tie asmenys veikia kontroliuojami bei prižiūrimi pareigūnų ir skatina nusikalsti asmenį, apie kurio nusikalstamą veiką jokių konkrečių duomenų neturima. Trečia, išvada apie provokaciją gali būti daroma net ir tuo atveju, kai valstybės pareigūnų skatinimas atliliki tam tikrus veiksmus nėra ypač intensyvus, primytinis, taip pat ir tada, kai valstybės pareigūnai ar jų kontroliuojami asmenys su jau įtariamu asmeniu, kurį siekiama patraukti baudžiamojon atsakomybę, kontaktuoja ne tiesiogiai, o per tuo metu niekuo neįtariamus tarpininkus. Ketvirta, tikrinant, ar kaltinamasis nebuvo išprovokuotas padaryti nusikalstamą veiką, būtina nustatyti: a) priežastis, dėl kurių buvo nuspresta vykdyti operaciją; b) pareigūnų dalyvavimo dėl nusikalstamą veiką laipsni; c) kaltinamajam taikyto provokavimo ar spaudimo pobūdį.

- 3.4. Bylos duomenys leidžia pagrįstai manyti, kad G. B. nusikalstamai veikė dar iki to momento, kai į įvykio vietą buvo iškiesti policijos pareigūnai, ir jo valia veikti nenusikalstamai nebuvo palaužta. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad buvo pagrindas manyti, jog iki atvykstant policijos pareigūnams G. B. veikė nusikalstamai, t. y. policijos pareigūnai pranešimą apie galbūt neblaivų vairuotoją (G. B.) prekybos centro „Lidl“ aikštelyje gavo 2017 m. spalio 19 d. 19.11 val. Ši aplinkybė, priešingai nei traktavo teismas, kaip tik parodo, kad prieš tokį asmenį galima atliliki tam tikrus veiksmus, siekiant įsitikinti, ar jis veikia nusikalstamai. Taigi pagrindas įsitikinti, ar G. B. veikė nusikalstamai, atliekant tam tikrus veiksmus (t. y. paprašant liudytojo M. S. pasakyti G. B. patraukti automobilį), buvo, o tokį duomenų nevertinimas neatitinka išsamaus ir nešališko visų bylos aplinkybių išnagrinėjimo kriterijaus.
- 3.5. Apie privačių asmenų vaidmenį provokacijos atveju galima svarstyti tik tada, jei jie yra kontroliuojami ar prižiūrimi policijos pareigūnų. Nagrinėjamoje byloje liudytojas M. S. pirmas susisekė su policijos pareigūnais, su kuriais jis jokiais ryšiais nebuvo susaistytas. Įvykio metu M. S. nebuvo padaręs jokio teisės pažeidimo, dėl ko būtų pažeidžiamas, o policijos pareigūnai, pasinaudodami tuo, būtų jų privertę eiti pažadinti kaltinamojo. Policijos pareigūnai tiesiog papraše liudytojo paprašyti kaltinamojo patraukti savo automobilį, tai liudytojas laisva valia ir padarė. Ši aplinkybė apeliacinės instancijos teismo nebuvo vertinama. Be to, liudytojas M. S. prašė G. B. patraukti automobilį ir nepaprašytas policijos pareigūnų, tačiau tada kaltinamasis iš jų nekreipė dėmesio. Antrą kartą paprašytas tai padaryti G. B. automobilį patraukė. Tai

parodo, kad G. B. valios taip elgtis M. S. prašymai iš esmės nepaveikė. Apeliacinės instancijos teismas į šią aplinkybę nekreipė dėmesio.

- 3.6. G. B. į aikštę prie prekybos centro atvyko jau apsviaigės nuo alkoholio, kai jo kraujyje buvo daugiau nei 1,5 promilės alkoholio. Tokia išvada daroma, atsižvelgiant į 2018 m. balandžio 12 d. Valstybinės teismo medicinos tarnybos direktoriaus pavaduotojo ekspertizėms eksperto Rimanto Laurinavičiaus raštą, kuriame nurodoma, kad G. B. kraujyje etilo alkoholio koncentracija 19.11 val. galėjo būti 2,48–2,66 promilės, ir jei G. B. būtų išgéręs, kaip jis teigia, tik 200 g degtinės, tai jo kraujyje būtų buvusi apie 0,75 promilės etilo alkoholio koncentracija. Taigi, neneigiant, kad G. B. galėjo išgerti 200 g degtinės, etilo alkoholio koncentracija jo kraujyje iki išgeriant minimą kiekį alkoholio būtų buvusi 1,73–1,91 promilės. Tai parodo, kad asmuo jau buvo pradėjęs vykdyti nusikalstamą veiką – vairavo automobilį, būdamas apsviaigės nuo alkoholio, iki to momento, kai į įvykio vietą atvyko policijos pareigūnai, ir tai reiškia, kad G. B. savarankiškai iš anksto buvo nusprendęs taip veikti. Dėl to liudytojo M. S. paprašymas patraukti automobilį neturėjo esminės įtakos G. B. apsisprendimui vairuoti. Be to, ši aplinkybė parodo, kad G. B. davė klaidingus parodymus. Apeliacinės instancijos teismas šiais aspektais minėtų duomenų nevertino, suformulavo neobjektyvią nuomonę, kad vien tik liudytojų V. V., A. K. ir M. S. parodymai yra nenuoseklūs.
- 3.7. Apeliacinės instancijos teismas nevertino ir policijos automobiliuje G. B. išsakytais teiginių: jis ne kartą aiškino, kad automobilį vairavo tik aikštéléje, kėlė klausimą, kas jam uždraus vairuoti aikštéléje, teigė, kur nori, ten ir važiuoja, jam nebūtų buvę skirtumo, jei būtų išvažiavęs į gatvę, ir net neužsiminė apie tai, kad jo vairavimui, būnant neblaiviam, padarė įtakos M. S. prašymas (pokalbis užfiksotas vaizdo įraše). Šis teismas nevertino ir to, kad G. B. ikiteisminio tyrimo metu tvirtino, jog išgéręs 200 g degtinės nusprendė, kad automobilį pastatė netvarkingai, ir siekė jį perstatyti, o pavažiavęs 3–4 m buvo sustabdytas policijos pareigūnu. Abiejų instancijų teismuose jis patvirtino dalį šių teiginių, tačiau jau teigė, kad buvo išprovokuotas taip pasielgti. G. B. pozicija pasikeitė tik pirmosios instancijos teisme peržiūréjus vaizdo įrašą – jis „prisiminė“, kad buvo paprašytas liudytojo M. S. patraukti automobilį. Tai reiškia, kad G. B. iki vaizdo peržiūros tiesiog neatsiminė M. S. prašymo, kuris jo elgsenai jokios įtakos neturėjo. Taigi G. B. valia elgtis nusikalstamai buvo susiformavusi dar iki atvykstant policijos pareigūnams ir M. S. prašymas esminės įtakos jo elgsenai neturėjo.
- 3.8. Apeliacinės instancijos teismas nevertino policijos pareigūnų dalyvavimo dant nusikalstamą veiką laipsnio. Minėta, kad jie į įvykio vietą atvyko gavę pranešimą apie tai, jog galimai asmuo vairuoja automobilį neblaivus, trumpai pakalbėjo su M. S. ir šio paprašė nueiti prie G. B. ir paprašyti patraukti automobilį (M. S. prieš atvykstant policijos pareigūnams vieną kartą to paties jau buvo prašęs). Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad policijos pareigūnai minimaliai dalyvavo procese, kai G. B., būdamas neblaivus, vairavo automobilį, dėl to negalima teigti, kad jis buvo išprovokuotas padaryti nusikalstamą veiką.

- 3.9. Apeliacinės instancijos teismas nevertino reikšmingos aplinkybės, kurioje vietoje stovėjo G. B. automobilis, kai buvo iškvesti policijos pareigūnai, – jis nebuvo pastatytas nuošalioje vietoje, o buvo sustojęs prekybos centro „Lidl“ stovėjimo aikštelyje, kai joje buvo nemažai automobilių. Nėra ginčo, kad automobilis trukdė kitiems eismo dalyviams, užstatė tinkamą pravažiavimą liudytojo M. S. automobiliui. Tai parodo, kad G. B. neketino tokioje vietoje palikti savo automobilį.
- 3.10. Apeliacinės instancijos teismas nevertino G. B. taikyto tariamo provokavimo ar spaudimo pobūdžio. Atvykus policijos pareigūnams tarp M. S. ir G. B. buvo tik vienas kontaktas, t. y. M. S. prašymas, ir jokių kitų priešmonių prieš G. B. tam, kad šis vairuotų automobilį, būdamas apsuaigės nuo alkoholio (pvz., sistemingi raginimo išvažiuoti, grasinimų, šantažo ir pan.), nebuvo taikyta. Dėl to M. S. prašymo negalima pripažinti spaudimui ar provokavimui.
- 3.11. Apeliacinės instancijos teismas, nevertindamas minėtų duomenų ar juos vertindamas nevisapusiškai, iš esmės pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas, dėl to padarė klaidingą išvadą, kad G. B. buvo išprovokuotas padaryti nusikalstamą veiką.

#### IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Klaipėdos apygardos prokuratūros Klaipėdos apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojo Juozo Syko kasacinių skundas atmetinas.

##### *Dėl prokuroro skundo argumentų*

5. Didesnė prokuroro skundo dalis, argumentuojant skunde nurodomą BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatą pažeidimą, grindžiama aplinkybių vertinimu, tai siejant su EŽTT ir kasaciniu teismo praktikoje nustatyti kriterijų bei taisyklių, kuriomis remiantis turi būti sprendžiama, ar taikant nusikalstamos veikos modelį bei panašius specialius tyrimo veiksnius nebuvu pažeista Konvencijos garantuoja ma teisę į teisingą procesą išprovokuojant patrauktą baudžiamojon atsakomybėn asmenį padaryti nusikalstamą veiką, taikymu.
6. Nagrinėjamoje byloje nusikalstamos veikos imitavimo modelis ar panašūs specialūs tyrimo veiksmai nebuvu sankcionaluoti ir taikomi, todėl šiuo aspektu kasacinių skundo argumentai, kiek jie susiję su policijos pareigūnų veiksmų atitiktimi nusikalstamos veikos modelio bei panašių specialių tyrimo veiksmų atlikimo taisykliems ir kriterijams, nenagrinėtini.
7. Prokuroro kasacinių skundo kontekste nagrinėjamoje byloje aktualu, ar atliki policijos pareigūnų veiksmai, siekiant išaiškinti, kaip įtariama, neblaivaus asmens padarytą teisés pažeidimą – automobilio vairavimo atvejį esant apsuaigusiam, apeliacinės instancijos teismo pagrįstai (nepagrįstai) pripažinti provokacija, ar jie atitiko įstatymo reikalavimus, ar gauti duomenys pagal BPK 20 straipsnio nuostatas gali būti pripažįstami įrodymais.

8. Teisėjų kolegija pažymi, kad kiekvienu atveju galioja principas, kad valstybė negali „sukurti“ nusikaltimą, o po to už juos bausti. Pagal teismų praktiką, provokavimu laikoma situacija, kai iš aplinkybių visumos galima daryti išvadą, kad asmuo nesirengė daryti nusikalstamos veikos ir ji nebūtų buvusi padaryta be teisėsaugos pareigūnų ir (ar) pagal jų nurodymus veikiančių asmenų įsiterpimo (kasacinė nuntartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-271-788/2017).
9. Iš nagrinėjamos bylos matyti, kad policijos pareigūnai į įvykio vietą buvo iškvesti liudytojo M. S., kuris pranešė, kad prekybos centro aikštélėje automobilis pastatytas taip, kad trukdo išvažiuoti, o vairuotojas, galbūt neblaivus, miega automobiliuje. Atvykę policijos pareigūnai pamatė, kad automobilis eismui nekludo, jo variklis išjungtas. Tuomet policijos darbuotojai nurodė liudytojui M. S., kad šis nueit ir paprašytų, kad minėto automobilio vairuotojas patrauktų automobilį, o patys stebédami iš toliau laukė, kol automobilis pajudės. M. S. paprašius G. B. patraukti automobilį ir automobiliui pajudėjus, policijos darbuotojai sulaikė automobilio vairuotoją G. B., jam buvo nustatytais 2,37 promilės etilo alkoholio girtumas, t. y. viršijantis 1,5 promilės, ir dėl šio fakto buvo pradėtas išteisminis tyrimas bei G. B. pareikštas kaltinimas pagal BK 281 straipsnio 7 dalį, už ką jis buvo nuteistas pirmosios instancijos teismo.
10. Pagal byloje nustatytais aplinkybes, nors G. B. būdamas neblaivus sėdėjo prie automobilio vairo, tačiau nėra jokių objektyvių duomenų, kad tuo metu jis rengėsi kur nors važiuoti. Aplinkybė, kad jis prieš tai ketino automobilį perstatyti į kitą vietą, vertinant provokacijos buvimo ar nebuvimo faktą, nagrinėjamu atveju jokios reikšmės neturi, nes tuo metu, kai policijos darbuotojų nurodymu M. S. buvo paragintas patraukti automobilį, išteisintasis automobilio nevairavo, automobilio variklis buvo išjungtas. Jis užvedė automobilį ir neblaivus juo pavažiavo keletą metrų tik po to, kai paprašytas policijos darbuotojų jį paragino patraukti automobilį liudytojas M. S., ir tai padarė ne iš karto, o tik po trečio ar ketvirtuo M. S. raginimo, t. y. intensyvių nusikalstinių skatinančių veiksmų. Taigi, pagal bylos aplinkybes pagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvada, kad ši konkreti policijos darbuotojų užfiksuota išteisintojo veika, už kurią jis pirmosios instancijos teismo buvo nuteistas, be policijos darbuotojų įsikišimo nebūtų buvusi padaryta ir kad ši veika, pasitelkiant liudytoją M. S., buvo išprovokuota pačių policijos darbuotojų. Tokiu atveju buvo pažeista išteisintojo teisė į teisingą procesą ir teismą, įtvirtinta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje ir BPK 44 straipsnio 5 dalyje; provokacijos metu surinkti duomenys negali būti pripažstomi įrodymais.
11. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 13 straipsnis, be kita ko, draudžia vairuoti transporto priemonę esant neblaiviam. Šio įstatymo 10 straipsnio 9 punkte nustatyta, kad užtirkindama eismo saugumą policija prižiūri, kaip eismo dalyviai laikosi šio įstatymo nuostatų ir kituose teisės aktuose nustatytos tvarkos. Policijos darbuotojų sąmoningas leidimas vairuoti, kaip įtarima, neblaiviam asmeniui, o juo labiau skatinimas tai daryti, siekiant patikrinti, ar asmuo nepadarė administraciniu teisės pažeidimo arba nusikalstamos veikos, ir tokį faktą užfiksuoти, kelia pavojų kitų asmenų gy-

vybei, sveikatai ar turtui ir yra nesuderinamas su saugaus eismo užtikrinimu ir pirmiau paminėtomis įstatymo nuostatomis. Toks duomenų gavimo būdas negali būti laikomas teisėtu, kaip to reikalauja BPK 20 straipsnio 4 dalis, o tokiu būdu gauti duomenys negali būti pripažinti įrodymais ir dėl šios priežasties.

12. Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 22 straipsnio 7 punktas, be kita ko, nustato, kad policijos pareigūnas, įtardamas, jog nusikalstamos veikos ar administracinių teisės pažeidimo (nusižengimo) padarymu įtariamas asmuo yra neblaivus ar apsuaigės nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, turi teisę Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka tikrinti, ar jis yra neblaivus ar apsuaigės, taip pat neleisti neblaiviam ar apsuaigusiam nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų asmeniui ar asmeniui, neturinčiam teisės vairuoti arba dėl sveikatos būklės keliančiam pavoju saugiam eismui, vairuoti transporto priemonę. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pasisakė, kad policijos pareigūnai, iš budėtojo gavę pranešimą ir turėdami informacijos, kad automobilio vairuotojas yra galbūt neblaivus, laikydamiesi pirmiau išdėstyty įstatymo reikalavimų, atvykę į ivykyio vietą turėjo imtis teisės aktais nustatytą priemonią, kad būtų įsitikinta vairuotojo blaivumu, ir nustatė, kad jis yra neblaivus, privalėjo neleisti jam vairuoti automobilio, tačiau pasielgė priešingai.
13. Pažymėtina ir tai, kad pirmosios instancijos teismas nuosprendyje konstatavo, kad G. B. į automobilių stovėjimo aikštelių prie prekybos centro atvažiavo neblaivus prieš M. S. iškviečiant policijos darbuotojus. Kasacinės instancijos teismas svarstyti dėl G. B. atsakomybės už šią veiką neturi pagrindo, nes iš bylos matyti, kad G. B. pagal BK 281 straipsnio 7 dalį dėl to nebuvo kaltinamas ir nuteistas, kaltinimo faktinės aplinkybės BPK 256 straipsniuose nustatyta tvarka nebuvo keičiamos nei prokuroro prašymu, nei paties teismo iniciatyva.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Atmesti Klaipėdos apygardos prokuratūros Klaipėdos apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojo Juozo Syko kasacinių skundą.

#### 2.14. Civilinis ieškinys baudžiamajame procese (BPK 109 straipsnis)

*Vadovaujantis CK 6.249 straipsnio 3 dalimi, civilinė atsakomybė galima ir už būsimą žalą. Minėta CK nuostata taikoma tais atvejais, kai žalos padarymo faktas yra akiavaizdus arba lengvai įrodomas, o nuostoliams tiksliai apskaičiuoti gali prireikti laiko, gali nukentėti nukentėjusio asmens interesai, jeigu jo turtinė padėtis nėra gera ir jam nedelsiant reikia lėšų. Sprendžiant, ar išlaidos dėl padarinių, atsiradusiu dėl sveikatos sutrikdymo, šalinimo turėtų būti priteisiamos iš atsakovo, atsižvelgiama į tai, ar išlaidos susijusios būtent su sveikatos sutrikdymu, ar jos pagrįstas pateiktais įrodymais, ar nurodytos išlaidos yra realios, būtinios. Taigi turtinei žalai atlyginti, be kita ko, gali būti priteisiamos būsimos nukentėjusiojo perkvalifikavimo išlaidos remiantis realia jų atsradimo tikimybe.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-276-458/2019  
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-20320-2017-0  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.25.4.2.2;  
2.1.15.1.1; 2.1.15.1.2 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. lapkričio 19 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Ridiko (kolegijos pirmininkas), Olego Fedosiuko ir Arvydo Daugėlos (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo R. K. ir jo gynėjos advokatės Valdos Grigonytės kasacinį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendžio ir Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 20 d. nutarties ir civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ atstovo advokato Tado Dumbliausko kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 20 d. nutarties.

Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendžiu R. K. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 281 straipsnio 3 dalį 38 MGL (1129,80 Eur) dydžio bauta. R. K. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – uždrausta naudotis specialiąja teise vairuoti transporto priemones vienerius metus. Iš R. K. nukentėjusiajam J. B. priteista 2532,47 Eur turėtų išlaidų advokato atstovavimui ir 25 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo. Iš civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ nukentėjusiajam J. B. priteista 5000 Eur neturtinei žalai ir 5307,32 Eur turtinei žalai atlyginti ir 557,23 Eur negautų pajamų nedarbingumo metu. Kita nukentėjusiojo civilinio ieškinio dalis atmesta.

Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. kovo 20 d. nutartimi nuteistojo R. K. gynėjo apeliacinis skundas atmestas, nukentėjusiojo J. B. atstovo apeliacinis skundas tenkintas iš dalies ir Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendis pakeistas: iš civilinės atsakovės – draudimo bendrovės „S. I. AS“ Lietuvos filialo nukentėjusiojo J. B. naudai priteista 15 450,78 Eur turtinei žalai, susijusiai su nukentėjusiojo perkvalifikavimu, atlyginti. Kita Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija

n u s t a t é :

## I. Bylos esmė

1. R. K. nuteistas pagal BK 281 straipsnio 3 dalį už tai, kad 2017 m. balandžio 1 d. apie 18.15 val. Kaune, Raudondvario pl. ir Jovarų g. sankryžoje, vairuodamas automobilį „Mitsubishi Space Star“ (valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*)), pažeidė Kelių eismo taisyklių (toliau – ir KET) 157 punkto reikalavimus, nes, važiuodamas šviesoforu reguliuojamoje sankryžoje, kryptimi nuo Kauno miesto centro, degant leidžiamam šviesoforo signalui, sukdamas į kairę, nepraleido priešinga eismo kryptimi, degant leidžiamam šviesoforo signalui, tiesiai važiuojančio dviratininko J. B. ir su juo susidūrė, dėl to eismo įvykio metu J. B. buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas.

## II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2019 m. kovo 20 d. nutartimi nukentėjusiojo J. B. atstovo apeliacinį skundą tenkino iš dailies ir Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendį pakeitė: iš civilinės atsakovės – draudimo bendrovės „S. I. AS“ Lietuvos filialo nukentėjusiojo J. B. naudai priteisė 15 450,78 Eur turtinei žalai, susijusiai su nukentėjusiojo perkvalifikavimu, atlyginti. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismo argumentai, jog darbo krūvį nukentėjusysis sumažino savo paties prašymu, o jo mokymai naujai specializacijai įgyti tiesioginiu priežastiniu ryšiu nesusiję su kilusiu eismo įvykiu ir jo padariniais, yra formalūs, jų nepagrindžia jokie byloje esantys įrodymai. Siekiant grąžinti nukentėjusiją į tą padėtį, kuri būtų buvusi jam nesant sužalotam (dėl patirtų trauminių poveikių nukentėjusysis nemato stereovaizdo, nejaučia daiktų gylio, matomi du vaizdai, sukeltas žvairumas, dėl to jis galimai negali atliglioti atvirų operacijų, kurioms reikalingas, be kita ko, gylio pojūtis), būtina užtikrinti J. B. galimybes nevaržomai vykdyti darbo veiklą pagal gydytojo chirurgo profesinę kvalifikaciją, jam įgijus specializaciją, reikiama tokios veiklos tēstinumui, t. y. atliglioti laparoskopijos operacijas. Perkvalifikavimo išlaidų pagrįstumą lemia jų sąsajumas su sveikatos sužalojimu, būtinumas ir realumas. Nukentėjusiojo išlaidos kvalifikacijos tobulinimui vertintinos perkvalifikavimo, nustatyto Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.283 straipsnyje, prasme, jos tiesioginiu priežastiniu ryšiu susijusios su eismo įvykiu ir neišvengiamai būtinios nukentėjusiojo darbo veiklos tēstinumui.

## III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistasis R. K. ir jo gynėja advokatė Valda Grigonytė prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teisme. Kasatoriai nurodo:
  - 3.1. Teismai netinkamai pritaikė baudžiamajį įstatymą ir padarė esminius Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) pažeidimus,

dėl kurių buvo suvaržytių įstatymų garantuotos R. K. teisės ir kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ir nutartį. Netinkamai pritaikyta BK 281 straipsnio 3 dalis, 54 straipsnis, todėl pažeisti baudžiamosios atsakomybės taikymo pagrindai (BK 2 straipsnio 4 dalis). Teismų išvados yra grindžiamos neišsamiu bylos duomenų įvertinimu, o įrodymai įvertinti atskirai nuo jų visumos pažeidžiant BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus. Netinkamai pritaikyti CK 6.250 straipsnis nukentėjusiajam priteisiant per didelę neturtinės žalos sumą ir CK 6.283 straipsnis nukentėjusiajam be jokio teisinio pagrindo priteisiant 15 450,78 Eur turtinę žalą už profesinės kvalifikacijos tobulinimo kursus. Teismai netinkamai tai-kė BK 41 straipsnį, 67 straipsnio 2 dalies 1 punktą, 68 straipsnį.

- 3.2. Dviratininkų važiavimą keliu reglamentuoja KET 56 punktas: „<...> dviračio vairuotojui leidžiama važiuoti keliu tik tvarkingą stabdį ir garso signalą turinčiu dviračiu, kurio gale turi būti raudonas šviesos atšvaitas arba raudonos šviesos žibintas, iš abiejų šonų – oranžiniai šviesos atšvaitai, prityvinti prie ratų stipinų. Važiuodamas važiuojamaja dalimi, dviračio vairuotojas privalo dėvėti ryškiaspalvę liemenę su šviesą atspindinčiais elementais arba dviračio priekyje turi degti baltos šviesos žibintas, o gale – raudonos šviesos žibintas. Važiuojant keliu tamšiuoju paros metu arba esant blogam matomumui, dviračio priekyje turi degti baltos šviesos žibintas, o dviračio gale – raudonos šviesos žibintas, dviračio vairuotojas privalo dėvėti ryškiaspalvę liemenę su šviesą atspindinčiais elementais.“
- 3.3. Teismai, nustatydamai eismo įvykio kaltininką, neišsamiai išnagrinėjo rašytinius bylos įrodymus: eismo įvykio vienos fotonuotraukas, nukentėjusiojo pateiktas dviračio fotonuotraukas, 2018 m. birželio 20 d. Lietuvos teismo ekspertizės centro ekspertizės aktą Nr. 11-581 (18), kuriame detaliai aprašyti objektais, užfiksuoja eismo įvykio vienos plane, bei eismo įvykio vienos fotonuotraukos. Nukentėjusiojo dviratis neturėjo garso signalo, oranžinių šviesos atšvaitų iš šonų, dviračio priekyje įmontuoto degančio baltos šviesos žibinto, dviračio gale – raudonos šviesos žibinto. Teismai nevertino, kad nukentėjusysis nevilkėjo ryškiaspalvės liemenės su šviesą atspindinčiais elementais. Teismai nevertino nukentėjusiojo transporto priemonės (dviračio) atitikties KET 56 punkto reikalavimams, šių reikalavimų nesilaikymas ir dviračio neatitiktis jiems būtent ir buvo pagrindiniu priežastiniu ryšiu susiję su įvykusiu eismo įvykiu, kadangi taip kasatoriui buvo apribotos galimybės pastebėti nukentėjusijį. Nustatydamai tik kasatoriaus kaltę, nevertindami nukentėjusiojo padarytų KET 56 punkto pažeidimų, teismai pažeidė BK 2 straipsnio 4 dalį. Nagrinėjant bylą buvo klaudingai pritaikyti priežastinio ryšio nustatymo taisyklės. Apeliacinės instancijos teismas, teigdamas, kad pagrindinė eismo įvykio kilimo priežastis buvo ne nukentėjusiojo, bet kasatoriaus veiksmai, nevertino nukentėjusiojo padaryto KET 56 punkto pažeidimo. Teismai netinkamai nustatė subjektyvųjį pozymį – kaltę, kaltu nurodydami tik kasatorių ir ignoruodami nukentėjusiojo KET 56 punkto pažeidimą, t. y. priežastį, kodėl kasatoriui buvo sudėtinga pastebėti nuken-

tėjusijį važiuojant važiuojamaja dalimi, kuria, akivaizdu, nukentėjusysis neturėjo teisės važiuoti.

- 3.4. Apeliacinės instancijos teismas, iš esmės remdamasis išimtinai specialistų išvadomis ir mėgindamas pagrįsti neišsamų ir prieštaragingą ekspertizės aktą, kaip ir ekspertas, atlikęs ekspertizę, rémési programa „Endomondo“. Apeliacinės instancijos teismas padarė klaidingą išvadą, kad programos „Endomondo“ duomenys yra būtent iš J. B. paskyros. I bylą pateikti „Endomondo“ programos duomenys su vertimu į lietuvių kalbą iš neva J. B. asmeninės paskyros aiškiai parodo, kad paskyroje yra funkcija „redaguoti“, kuria prisijungimą prie paskyros turintis asmuo gali naudotis keisdamas ar pildydamas sau reikiamus duomenis paskyroje – tarp jų vardą, pavardę ir pan.
- 3.5. Teismai, vertindami liudytojų parodymus, pranašumą suteikė nukentėjusijo ir V. V. parodymams, o P. K. ir G. Č. parodymus nagrinėjo tik per tarpusavio neatitikimų, galimų abejonių prizmę ir nevertino, kad būtent nukenėjusysis, nesilaikydamas KET, pavojingai manevravo tarp važiuojamosios dalies ir šaligatvio, neturėdamas KET 56 punkte nustatytos saugumo atributikos, dėl to padarė tik konstatuojamojo pobūdžio išvadas, taip esmingai pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įrodymų vertinimo nuostatas. Šios kategorijos bylose galimos situacijos, kada nustačius, jog priežastiniu ryšiu su eismo įvykio metu kilusiais padariniais yra susiję dviejų ar daugiau transporto priemones vairuojančių asmenų padaryti KET pažeidimai, visi šie asmenys (esant ir kitiems nusikalstimo sudėties požymiams) atsako pagal BK 281 straipsnį (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-187/2005).
- 3.6. Teismai iš esmės „svérē“ nukentėjusijo versijos ir kasatoriaus versijos patikimumą, nors nė viena iš jų byloje esančių įrodymų nei patvirtina, nei paneigia. Tačiau teisėjų vidinis įsitikinimas privalo būti grindžiamas išsamiu visų byloje esančių duomenų patikrinimu, palyginimu su kitais duomenimis, prieštara vimu pašalinimu ir tinkamu sprendimo argumentavimu (BPK 20 straipsnio 5 dalis, 305–307 straipsniai). Nesant galimybės nustatyti tam tikrų aplinkybių, tai yra vertinama kaltinamojo naudai (*in dubio pro reo*), o šiomis nepatvirtintomis aplinkybėmis draudžiama grįsti kaltinamojo nuteisimą.
- 3.7. Kasatoriaus padaryta nusikalstama veika yra atsitiktinio pobūdžio. Kasatorius per 17 metų automobilio vairavimo praktiką buvo padarės tik du mažareikšmius administraciniės teisės pažeidimus. Jo veiksmuose nebuvo tyčios, jis buvo blaivus, neviršijo greičio, o nukentėjusysis ir jo dviratis buvo be KET 56 punkte nurodytos atributikos.
- 3.8. Pagal teismų praktiką, baudžiamojø poveikio priemonę – uždraudimas asmeniui vairuoti transporto priemones – skiriama nustačius, kad kaltininkas sistemingai pažeidinėja KET, todėl teismai, nenurodydami motyvų, kasatoriui nepagrįstai paskyrė baudžiamojø poveikio priemonę – specialiosios teisės vairuoti transporto priemones atémimą.
- 3.9. Nukentėjusiajam iš kasatoriaus ir civilinės atsakovės priteistos neturtinės žalos dydis bendrai sudaro 30 000 Eur. Nukentėjusysis neatliko savo darbinį funkcių kiek daugiau nei 2 mėnesius. Teismai konstatavo, kad nuken-

tėjusiajam nustatytas pablogėjės matymas kaire akimi, dvejinimas žiūrint visomis kryptimis, atsirado žvairumas ir didelė rizika apakti kaire akimi, jis iki šiol patiria skausmą veido ir galvos srityse, o tai trukdo visaverčiam gyvenimui ir darbui. Apeliacinės instancijos teismas, atlikdamas tokį aplinkybių vertinimą, pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalį, kadangi priimdamas nutartį turėjo duomenų, kad nukentėjusysis be sveikatos sunkumų tėsė podiplomines studijas, 1,5 etato dirbo viešojoje įstaigoje Respublikinėje Šiaulių ligoninėje, gyveno sėkmingą šeiminį gyvenimą su žmona augindamas sūnų ir laukdamas antrojo (kurio nukentėjusiojo šeima pradėjo laukti po eismo įvykio), nesikreipė į Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir buvo 100 procentų darbingas. Šių aplinkybių teismai tinkamai nevertino ir tai lémė netinkamą baudžiamą įstatymo pritaikymą, nepagrįstai priteisiant beveik maksimalų teismų praktikoje už sunkų asmens sveikatos sutrikdydį nustatyta neturtinės žalos dydį.

- 3.10. Apeliacinės instancijos teismas, ignoruodamas Darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašą, nesant kompetentingos institucijos išvados dėl nukentėjusiojo neįgalumo ir darbingumo lygio nustatymo, neturėdamas jokių objektyvių duomenų, iš civilinės atsakovės nukentėjusiajam priteisė 15 450,78 Eur turtinę žalą, susijusią su nukentėjusiojo darbovietės, Šiaulių ligoninės, siuntimu į nukentėjusiojo profesinės kvalifikacijos tobulinimo kursus, taip netinkamai aiškino ir pritaikė CK 6.283 straipsnio nuostatas.
4. Kasaciniu skundu civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ atstovas advokatas Tadas Dumbliauskas kasaciniu skundu prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį. Kasatorius nurodo:
- 4.1. Apeliacinės instancijos teismas, patenkindamas J. B. apeliacinį skundą ir priteisdamas prašytą turtinę žalą, pažeidė BPK ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) nuostatas, nes priteisė nukentėjusiajam išlaidas, susijusias su perkvalifikavimu, nors šios išlaidos skundžiamos nutarties priemimo metu realiai dar nebuko patirtos ir nėra aišku, ar jos apskritai atsiros. Iš byloje surinktu įrodymų matyti, kad J. B. pradėjo lankytį kvalifikacijos tobulinimo kursus, už kuriuos buvo sumokėtos tik dvi įmokos iš visos kursų kainos. Apeliacinės instancijos teismas iš civilinės atsakovės priteisė visą kursų kainą, nors objektyviai nėra galimybės nustatyti, ar nukentėjusysis šiuos kursus baigs ir ar nepasinaudos galimybe jų kainą kompensuoti kitais būdais nei apmokėdamas juos asmeninėmis lėšomis. Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų profesinės kvalifikacijos tobulinimo ir jo finansavimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. kovo 18 d. įsakymu Nr. 132, 24 punktas nustato, kad specialistams (gydytojai chirurgai į šią kategoriją patenka pagal Asmens sveikatos priežiūros veiklos rūšių sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. 61) profesinės kvalifikacijos tobulinimo išlaidos iš dalies kompensuojamos valstybės biudžeto lėšomis pagal sveikatos apsaugos ministro nustatyta bazinę tobulinimo kainą. Apeliacinės instancijos

teismui patenkinus civilinį ieškinį buvo pažeistas teisingo žalos kompensavimo principas, o nukentėjusiam asmeniui sudaryta galimybė nepagrįstai praturtēti. Teismas šiuo atveju turėjo pareiga spręsti dėl J. B. teisės į ieškinio patenkinimą ir perduoti klausimą nagrinėti civilinio proceso tvarka, kaip tai nustato BPK 115 straipsnio 2 dalis, nes nėra teisinio pagrindo civilinį ieškinį tenkinti. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė ir įrodymų vertinimo taisykles, kadangi nukentėjusio asmens nurodytas išlaidas kvalifikacijos kėlimo kursams įvertino kaip persikvalifikavimo išlaidas, atsiradusias dėl sveikatos sužalojimo. Priteisti šias išlaidas teisinio pagrindo nėra. Žala yra pagrindas atsirasti prievolei – kilti civilinei atsakomybei, kuri yra skirta nukentėjusiam asmeniui grąžinti į ankstesnę (iki delikto padarymo) padėtį. Civilinis ieškovas, norėdamas versti gydytojo chirurgo praktika, nepriklausomai nuo sveikatos būklės, turi pareigą nuolat tobulinti kvalifikaciją. Aplinkybes, kad nukentėjusysis prarado darbingumą ir poreikis lankytis kursus, kurių kainą apeliacinės instancijos teismas priteisė kaip turtinę žalą, atsirado siekiant persikvalifikuoti dėl sveikatos sužalojimo, civilinis ieškovas privalėjo įrodyti pateikdamas objektyvius įrodymus (kompetentingų įstaigų išvadas apie darbingumo lygi, prašydamas byloje apklausti atitinkamus specialistus ar ekspertus), o ne remdamasis liudytojų, kurie yra J. B. kolegos, parodymais. Tik specialistas ar ekspertas galėtų objektyviai komentuoti, koks yra nukentėjusio asmens darbingumo lygis po eismo įvykio, tačiau tokią asmenį J. B. nepraeš apklausti, nors jam tenka pareiga įrodyti civilinio ieškinio pagrįstumą, kaip tai nustato CPK nuostatos.

5. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokurorė Dainora Miliutė atsiliepimu į kasacinius skundus prašo nuteistojo R. K. ir jo gynėjos advokatės Valdos Grigonytės ir civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ atstovo advokato Tado Dumbliausko kasacinius skundus atmesti. Prokurorė atsiliepime į kasacinių skundų nurodo:
  - 5.1. Teismai visas bylai reikšmingas aplinkybes tinkamai ištirė ir teisiškai įvertino bei pagrįstai kvalifikavo R. K. veiką pagal BK 281 straipsnio 3 dalį. Teismai, įvertinę bylos įrodymus, padarė teisingas išvadas, kad eismo įvykis kilo būtent dėl nuteistojo R. K. veiksmų, prieštaravusių Kelių eismo taisyklių 157 punkto reikalavimams. Tokiu būdu tarp nuteistojo veiksmų bei eismo įvykio metu kilusių padarinių (nukentėjusiojo J. B. sunkaus sveikatos sutrikdymo) yra tiesioginis priežastinis ryšys. Kasatorių nurodomos aplinkybės, kad dviratininkas nedėvėjo šviesą atspindinčios liemenės, jo dviratis buvo be žibintų, reikšmės vertinant nuteistojo veiksmus neturi, nes nuteistasis pats patvirtino matęs atvažiuojantį dviratininką, todėl būtent kasatoriaus nerūpestingumas lémė eismo įvykiją, sukėlusį sunkias pasekmes. Teismų sprendimuose R. K. padaryti KET pažeidimai pripažinti pagrindine eismo įvykio kilimo sąlyga, o nukentėjusiojo J. B. veiksmuose KET pažeidimų, kurie būtų turėję įtakos eismo įvykio kilimui, įvertinę byloje surinktų įrodymų visumą, teismai nenustatė. Apeliacinės instancijos teismas dar kartą išsamiai patikrino bylos įrodymus ir atmesdamas nuteistojo ir jo gynėjo apeliacinį skundą pateikė motyvuotas išvadas dėl esminių skundo argumentų.

- 5.2. Teismai, įvertinę visas aplinkybes, reikšmingas nustatant neturtinės žalos dydį, tinkamai taikė CK 6.250 straipsnio 2 dalies nuostatas. Apeliacinės instancijos teismo sprendimas priteisti iš civilinės atsakovės – draudimo bendrovės „S. I. AS“ Lietuvos filialo 15 450,78 Eur nukentėjusiojo J. B. naudai žalai, susijusiai su nukentėjusiojo perkvalifikavimu, atlyginti yra pagrįstas. Nors šios išlaidos, nagrinėjant bylą teisme, dar nebuvo realiai patirtos, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad nukentėjusysis eismo įvykio metu patyrė sunkius sužalojimus, jo galimybės kokybiškai ir kvalifikuotai atliki darbą pagal pasirinktą gydytojo chirurgo specializaciją yra sumažėjusios, akivaizdu, kad nukentėjusiojo sprendimas siekti persikvalifikavimo yra teisingas ir pagrįstas. Pirmosios instancijos teismas, atmesdamas šią civilinio ieškinio reikalavimo dalį, taikė netinkamą būsimų išlaidų pripažinimo standartą įrodinėjimo procese, nurodydamas, kad priteisiamos išlaidos turi būti realios, o jų dydis turi nekelti jokių abejonių dėl šių išlaidų tikrumo. Apeliacinės instancijos teismas, nepažeisdamas BPK 109 straipsnio, 111 straipsnio 1 dalies, 115 straipsnio, 328 straipsnio 4 punkto, CK 6.247 straipsnio, 6.249 straipsnio 1 dalies, 6.251 straipsnio 1 dalies, 6.263 straipsnio 2 ir 3 dalių, 6.283 straipsnio nuostatų, tinkamai išsprendė turtinės žalos nustatymo klausimą.
6. Nukentėjusiojo J. B. atstovas advokatas Justinas Jarusevičius atsiliepimu į kasacinių skundą prašo nuteistojo R. K. ir jo gynėjos advokatės Valdos Grigonytės ir civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ atstovo advokato Tado Dumbliausko kasacinius skundus atmesti ir palikti galioti apeliacinės instancijos teismo nutartį. Atsiliepime į kasacinių skundą nurodo:
- 6.1. R. K. nuteistas pagrįstai, nes yra kaltas dėl atlirkos nusikalstamos veikos, atitinkančios BK 281 straipsnio 3 dalies taikymo nuostatas. Nuteistasis nepagrįstai teigia, kad nukentėjusiojo dviratis neturėjo nei garso signalo, nei oranžinių šviesos atsvaitų iš abiejų šonų, nei dviračio priekyje įmontuoto degančio baltos šviesos žibinto, nei dviračio gale – raudonos šviesos žibinto, taip pat kad nukentėjusysis nedėvėjo ryškiaspalvės liemenės su šviesą atspindinčiais elementais. Byloje surinkti įrodymai patvirtina, kad nukentėjusysis tinkamai įvykdė KET 56 punkto reikalavimus. Nukentėjusysis prieš tai, kai buvo partrenktas nuteistojo, dėvėjo specialią dviratininko aprangą, specialius dviratininko batus, šalmą, taip pat dviratis buvo tvarkingas, turėjo žibintus tiek priekyje, tiek gale. Nuteistojo parodymai patvirtina, kad eismo sąlygos buvo geros, buvo šviesus paros metas, nukentėjusijį pastebėjo ir jis buvo matomas, todėl nukentėjusysis nepažeidė KET reikalavimų. Nuteistasis, nestabdydamas automobilio, atliko posūkio manevrą į kairę pusę ir partrenkė priešpriešine eismo juosta važiuojantį dviratininką, taigi pažeidė KET 157 punkto nuostatas. Nuteistasis paliudijo, kad atlirkamas posūkio manevrą į kairę pusę skubėjo, tikėjosi, jog dviratininkas jį praleis. Byloje nustatyta, kad nukentėjusysis važiavo Raudondvario plentu, jam degė žalias spalvos šviesoforo signalas ir nukentėjusysis neturėjo pareigos praleisti į kairę sukančio nuteistojo. Teismas, vertindamas ekspertizės akto išvadas kartu su byloje esančiais įrodymais, pagrįstai pripažino, kad dėl eismo įvykio yra kaltas R. K.

- 6.2. Skunde be pagrindo nurodoma, kad teismai priimdamis sprendimus nepagrįstai rėmėsi „Endomondo“ programa, kadangi nejrodyta, jog šios programos asmeninė paskyra buvo nukentėjusiojo. „Endomondo“ programėlėje esanti funkcija „redaguoti“ reiškia vien tik funkciją redaguoti savo asmeninius duomenis (svorį, ūgi, gimimo metus ir pan.), o ne konkrečios veiklos statistinius duomenis (greitį, judėjimo trajektoriją, sudegintų kalorijų skaičių ir pan.), taip pat nėra įmanoma pasitelkiant GPS signalą keisti nustatyto greičio ir konkrečios vietos, kurioje buvo užfiksotas buvimas bei atitinkamas judėjimo greitis. Asmeninius, tačiau ne statistinius duomenis galima redaguoti tik iš asmeninės paskyros, prie kurios galima prisijungti per telefoną arba interneto svetainę. Tai, kad „Endomondo“ programėlės duomenys yra pagrįsti, patvirtina ir Lietuvos teismo ekspertizės centro 2018 m. birželio 20 d. ekspertizės aktas.
- 6.3. Nuteistajam paskirta bausmė yra pagrįsta, protinga ir proporcinga. Teismas visapusiškai ir objektyviai ištirė ir įvertino byloje esančius įrodymus, todėl nepadaryta jokių esminių BPK pažeidimų. Pagrįstai pripažinta, kad dėl eismo įvykio nukentėjusiojo sveikata buvo sunkiai sutrikdyta. Tai, kad nukentėjusysis po patirtos traumos grįžo į darbinę veiklą, ėmė mokytis, kad persikvalifikotų ir įgytų būtiną naują kvalifikaciją, bei vykdė savo, kaip sustuotinio ir tévo, pareigas, nepaneigia aplinkybės, kad nukentėjusiojo sveikata buvo sunkiai sutrikdyta. Atsižvelgiant į byloje esančius įrodymus ir nenukrypstant nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, nukentėjusiam pagrįstai priteista 30 000 Eur neturtinė žala už sunkų sveikatos sutrikdymą. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, eismo įvykių bylose, kuriose nukentėjusiesiems padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, priteisama nuo 5792 Eur iki 34 504 Eur neturtinei žalai atlyginti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-370/2012, 2K-374/2012, 2K-95/2013). Dėl sunkaus sveikatos sutrikdymo nukentėjusiam atsirado ilgalaikės neigiamos pasekmės. Jam buvo atlakta sudėtinga akies, veido kaulų operacija, implantuotos titano plokštėlės suformuoojant akiduobę, titano sraigtu fiksotas viršutinis žandikaulis ir skruostikaulis, taip pat konstatuotas pablogėjęs matymas kaire akimi, dvejinimasis žiūrint visomis kryptimis, atsirado žvairumas ir didelė rizika apakti kaire akimi. Dėl traumos nukentėjusysis kiekvieną dieną yra varginamas galvos svaigulių, sutrikę žandikaulio judesiai, apsunkintas išsižiojimas, tebepatiria didžiulį fizinį skausmą veido, kaktos ir galvos srityje, dvasinius išgyvenimus dėl grėsmės apakti, nepatogumų bendraudamas su aplinkiniais žmonėmis dėl atsiradusio žvairumo ir regimojo defekto, dvasinį sukrėtimą, emocinę depresiją ir bendravimo galimybų sumažėjimą. Nukentėjusysis neturi galimybės sportuoti, gyventi aktyviai. Dėl traumos jis prarado galimybę vykdyti darbinę chirurgo veiklą, kuriai ruošesi nuo pat 2007 m. Nukentėjusiam sužalota akimi ēmė dvejintis vaizdas, jis prarado gylio jutimą, todėl nebegali atlkti atvirų chirurginių operacijų, kur tikslus gylio pojūtis yra būtinės siekiant tiksliai nuspręsti, koks gylio turi būti daromas pjūvis. Poreikis įgyti naujų įgūdžių ir galimybės

- užsiimti veikla, kuriai buvo ilgą laiką sunkiai ruošiamasi, praradimas lemia būtinumą nustatyti didesnę nei vidurkis atlygintinos neturtinės žalos sumą.
- 6.4. Nukentėjusysis dėl traumos ir būtinumo persikvalifikuoti buvo priverstas vienerius metus gyventi Kaune, nors šeima gyveno Šiauliuose. Tai, kad nukentėjusiojo šeima susilaukė naujagimio, nukentėjusysis mokosi ir kurių laiką dirbo puse etato, nėra pagrindas atleisti nuteistajį nuo pareigos atlyginti nukentėjusiajam neturtinę žalą ar sumažinti jos dydį. Aplinkybė, kad nukentėjusysis nesikreipė į valstybinę instituciją dėl neįgaliojo statuso suteikimo, taip pat nėra pagrindas mažinti neturtinės žalos dydį.
- 6.5. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir įpareigojo civilinę atsakovę atlyginti nukentėjusiojo patirtą žalą, susijusią su būtinumu persikvalifikuoti. Nukentėjusiojo teisė gauti būsimų išlaidų atlyginimą nustatyta įstatyme ir teismų praktikoje. Tik dėl sutrikdytos sveikatos jis privalo keisti savo kvalifikaciją. Nukentėjusysis be naujos kvalifikacijos neturės teisės atliskti endoskopinių procedūrų (chirurginių intervencijų, kai nėra atliekamas atviras pjūvis). Naujos kvalifikacijos įgijimas yra perkvalifikavimas, o ne kvalifikacijos kėlimas. Civilinė atsakovė nepagrįstai nurodo, kad pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. kovo 18 d. įsakymo Nr. 132 24 punktą nukentėjusiajam išlaidos turėjo būti kompensuotos. Įstatymo nustatytas eiliškumas (CK 6.254 straipsnio 2 dalis) reikalauja, kad pirmiausiai prieš nukentėjusiją turi atsakyti draudikas, tuomet subrogacijos pagrindu (CK 6.1015 straipsnis) draudikas turi teisę išieškoti sumokėtą sumą iš kaltininko, ir tik tai, ko draudikas neatlygina, kaltininkas privalo sumokėti pats (CK 6.254 straipsnio 2 dalis). Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas taip pat nustato, kad draudikas privalo atlyginti žalą nukentėjusiajam, kai transporto priemonės valdytojui atsirado civilinė atsakomybė dėl žalos padarymo naudojant apdraustą transporto priemonę, nepaisant to, ar valdytojas vykdė draudimo sutarties sąlygas (Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 16 straipsnio 2 dalis). Civilinis atsakovas privalo atlyginti nukentėjusiojo perkvalifikavimo išlaidas, kurios yra priežastiniu ryšiu tiesiogiai susijusios su nuteistojo atlirkais neteisētais veiksmais, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad nukentėjusysis patyrė perkvalifikavimo išlaidas, kurios yra būtinos, realios ir pagrįstos byloje esančiais įrodymais. Nėra teismo pareigos civilinio ieškinio klausimą perduoti nagrinėti civilinio proceso tvarka. Nustačius, kad nėra teisės akto, kuris nustatytu nukentėjusiojo patirtos žalos kompensavimą, atleidžiant draudiką nuo įstatymo pagrindu atsiradusios civilinės atsakomybės, taip pat nustačius, kad įsakymas nėra taikomas nagrinėjami situacijai (gydytojui chirurgui), o civilinio ieškinio nagrinėjimas baudžiamoji proceso tvarka teismų buvo tinkamai įvykdytas, darytina išvada, kad civilinės atsakovės argumentai nepagrūsti. Būsimos perkvalifikavimo išlaidos yra pagrįstos byloje pateiktais rašytiniais įrodymais.
- 6.6. Nuteistas nepagrūstai nurodo, kad teismai padarė esminius BPK pažeidimus, dėl kurių buvo suvaržytių įstatymu garantuotos kaltinamojo teisės ir

kieje sukliudė teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą nuosprendį ir nutartį, nes nuteistasis nenurodė tai pagrindžiančių argumentų.

#### IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

7. Nuteistojo R. K. ir jo gynėjos advokatės Valdos Grigonytės ir civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ atstovo advokato Tado Dumbliausko kasacinių skundai atmestini.

*Dėl nenagrinėtinų skundų argumentų ir teisės apskusti teismo nuosprendį ar nutartį kasacine tvarka (BPK 367, 369 straipsniai)*

8. Kasacinės instancijos teismas, nagrinėdamas kasacinę bylą, priimtas nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, patikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Dėl šios nuostatos taikymo teismų praktikoje nuosekliai aiškinama, kad skundžiamų teismų sprendimų teisėtumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis iš naujo įrodymų nevertingant ir naujų faktinių aplinkybių nenustatant (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus plenarinės sesijos kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-P-9/2012, 2K-P-89/2014 ir kt.). Ar teisingai įvertinti įrodymai ir nustatytos faktinės aplinkybės, sprendžia apeliaciniės instancijos teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus plenarinės sesijos kasacinės nutartys baudžiamosiose byloose Nr. 2K-P-181/2008, 2K-P-135-648/2016). Teismo proceso dalyvių pateiktų prašymų ar versijų atmetimas, įrodymų vertinimas ne taip, kaip to norėtų proceso šalys, savaime BPK normų nepažeidžia, jeigu teismo sprendimas motyvuotas, neprieštaringes, padarytos išvados pagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015).
9. Kasacinės instancijos teismas, nagrinėdamas kasacinį skundą, teismų atlikto įrodymų vertinimo nepakeičia savu, tik gali tikrinti, ar anksčiau vykusiuose proceso etapuose buvo tinkamai aiškinti ir taikyti baudžiamieji įstatymai ir ar baudžiamojos proceso metu nepadaryta esminiu BPK pažeidimų. Dėl to tie kasacino skundo argumentai, kuriais kvestionuojamos atskiros teismų nuosprendyje ar nutarje padarytos išvados dėl faktinių bylos aplinkybių nustatymo, nesutinkama su teismų atliktu įrodymų vertinimu, prašoma, atsižvelgiant į kai kurią aplinkybes, daryti kitokias išvadas dėl teismų nuosprendžio ir nutarties išvadų atitinkties bylos aplinkybėms, nagrinėjami tik tiek, kiek jie susiję su BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatytais bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindais.
10. BPK 367 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad kasacine tvarka apskusti įsiteisėjusį nuosprendį ar nutartį galima tik dėl tų klausimų, kurie buvo nagrinėti apeliaciniės instancijos teisme. BPK 320 straipsnio 3 dalyje, apibrėžiančioje bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribas, įtvirtinta nuostata, kad teismas patikrina bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, ir tik dėl tų asmenų, kurie padavė apeliaci-

nius skundus ar dėl kurių tokie skundai buvo paduoti. Vadovaujantis nurodytomis BPK nuostatomis darytina išvada, kad kasacinio proceso paskirtis yra patikrinti, ar apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į apeliaciniuose skunduose nurodytus argumentus, tinkamai aiškino ir taikė BK bei BPK nuostatas. Tačiau kasacinio skundo argumentai, kurie nebuvo bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka dalykas, kasacine tvarka negali būti nagrinėjami (kasacinė nutartis baudžiamojuje byloje Nr. 2K-625/2012).

11. Nuteistasis R. K. ir jo gynėja advokatė V. Grigonytė kasaciniame skunde teigia, kad teismai netinkamai taikė BK 41, 54 straipsnius, 67 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 68 straipsnį, nes nepagrįstai R. K. paskyrė baudžiamoją poveikio priemonę – specialiosios teisės vairuoti transporto priemonę atėmimą bei nevertingo nukentėjusiojo padaryto KET 56 punkto pažeidimo, tačiau pažymétina, kad šių klausimų R. K. ir jo gynėjas apeliaciniame skunde nekélė ir jie nebuvo nagrinėti apeliacinės instancijos teisme. Esant šioms aplinkybėms, minėti klausimai, vadovaujantis BPK 367 straipsnio 3 dalimi, nesudaro kasacinio bylos nagrinėjimo dalyko, todėl nenagrinėtini.

*Dėl BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų laikymosi ir BK 281 straipsnio 3 dalies taikymo*

12. Kasaciniame skunde teigiama, kad teismai netinkamai pritaikė baudžiamajį įstatymą (BK 281 straipsnio 3 dalį), kurį lémė esminis BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimas, t. y. netinkamas reikšmingų bylos aplinkybių įvertinimas, neteisingas priežastinio ryšio tarp nuteistojo veiksmų ir kilusių padarinijų bei kaltės nustatymas. Šie kasatoriaus argumentai nepagrūsti.
13. Pagal BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatas esminiu pažeidimu gali būti pripažintami atvejai, kai kasacine tvarka apskūstame nuosprendyje ar nutartyje išvados padarytos nesiėmus įmanomą priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti; nebuvo įvertinti visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai; remtasi duomenimis, kurie dėl neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais; įrodymais nepagrūstai nepripažinti duomenys, kurie atitinka BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimus; neišdėstyti teisiniai argumentai dėl ištirtų įrodymų vertinimo, ar šie argumentai nelogiški, painūs ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-587/2014, 2K-7-176-303/2015, 2K-471-507/2015, 2K-483-976/2015, 2K-28-489/2016).
14. Pripažstant asmenį kaltu pagal BK 281 straipsnio 3 dalį, būtina nustatyti, kad šis asmuo, vairuodamas kelių transporto priemonę, padarė konkretnų kelių eismo saugumo ar transporto eksplotavimo taisyklų pažeidimą (pažeidimus) ir kad būtent dėl šio pažeidimo įvyko eismo įvykis, kurio metu buvo sunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata. Šiame BK straipsnyje nurodytą nusikalstamą veiką apibūdina trys esminiai požymiai: veika (kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksplotavimo taisykles pažeidžiantys veiksmai ar neveikimas), padariniai (eismo įvykis, dėl kurio buvo sunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveika-

ta), priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių. Šios nusikalstamos veikos sudėtis yra materialioji, todėl, kvalifikuojant veiką pagal BK 281 straipsnio 3 dalį, būtina nustatyti ne tik pavojingą veiką (kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisyklių pažeidimą), jos padarinius (eismo įvykį, dėl kurio buvo sunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata), bet ir jų priežastinį ryšį.

15. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad žemesnės instancijos teismai, spręsdami R. K. baudžiamosios atsakomybės klausimą, BK 2 straipsnio 3, 4 dalį nuostatų nepažeidė. R. K. padarytas KET 157 punkto pažeidimas, šiai veiksmai sukelti padariniai bei juos siejantis priežastinis ryšys pirmosios instancijos teismo nustatyti nepažeidžiant BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatą. Priešingai negu teigama kasaciniame skunde, pirmosios instancijos teismas faktines bylos aplinkybes nustatė išsamiai ir nešališkai ištyrės byloje surinktus R. K. tiek kaltinančius, tiek teisinančius duomenis, įvertindamas jų visumą ir jų pagrindu padarydamas motyvuotas išvadas. Teismas R. K. kaltę padarius BK 281 straipsnio 3 dalyje nurodytą veiką grindė jo paties, nukentėjusiojo J. B., liudytojų G. Č., P. K., V. V. ir eksperto D. T. parodymais, taip pat kitais bylos duomenimis, užfiksuotais tarnybiname pranešime, kelių eismo įvykio vietas plane, nuotraukose, papildomame eismo įvykio vietas apžiūros protokole, plane, Valstybinės teismo medicinos tarnybos Kauno skyriaus 2017 m. birželio 9 d. specialisto išvadoje, programos „Endomondo“ išraše, Lietuvos teismo ekspertizės centro 2018 m. birželio 20 d. ekspertizės akte Nr. 11-581 (18). Teismas, laikydamasis BPK 305 straipsnio 1 dalies 3 punkto reikalavimų, išdėstė išsamius R. K. inkriminuotos nusikalstamos veikos kvalifikavimo motyvus.
16. Byloje nustatyta, kad R. K. pažeidė KET 157 punkto reikalavimus (sukdamas į kairę (apsisukdamas), vairuotojas privalo duoti kelią transporto priemonėms, važiuojančioms lygiareikšmiu keliu priešinga kryptimi tiesiai arba į dešinę), nes, važiuodamas šviesoforu reguliuojamoje sankryžoje, degant leidžiamam šviesoforo signalui, sukdamas į kairę, nepraleido priešingo eismo kryptimi, degant leidžiamam šviesoforo signalui, tiesiai važiuojančio dviratininko J. B. ir su juo susidūrė, dėl to eismo įvykio metu J. B. buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas.
17. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad išvada apie priežastinio ryšio buvimą daroma nustačius, kuris eismo dalyvis pažeidė KET reikalavimus ir ar šie eismo dalyvio padaryti KET pažeidimai buvo būtinoji padarinių kilimo sėlyga. Eismo dalyvio veika, kuria pažeidžiamos KET, eismo įvykio priežastis yra tada, kai, analogiškoje situacijoje šiam eismo dalyviui laikantis KET reikalavimų, eismo įvykis nebūtų įvykęs. Be to, būtina nustatyti, ar kilę padariniai yra dėsninė ar atsitiktiniai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-38/2008, 2K-158/2009, 2K-52/2010, 2K-127/2010, 2K-110-699/2017). Pažymėtina, kad priežastinio ryšio nustatymas yra daugiau fakto klausimas ir loginis procesas, nes, sprendžiant šį klausimą, iš esmės nagrinėjamos faktinės eismo įvykio aplinkybės, nustatoma loginė priežasčių seka, reikalinga išvadai padaryti, – ar yra ryšys tarp veikos ir padarinių. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką teismas, nagrinėdamas teisės taikymo aspektu su eismo įvykiais susijusias baudžiamąsias bylas, tikrina, ar teismo išvados dėl priežastinio ryšio pagrįstos išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, ar jos tinkamai motyvuotos ir pagrįstos visų eis-

- mo dalyvių padarytų KET pažeidimų analize (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-38/2008, 2K-158/2009, 2K-468/2009, 2K-388/2014, 2K-438/2014).
18. Šioje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas apie priežastinį ryšį sprendė atsižvelgdamas ne tik į nuteistojo padaryto KET 157 punkto pažeidimo pobūdį, bet vertino ir nukentėjusiojo veiksmus. Teismas, siekdamas nustatyti automobilio bei dviračio, dalyvavusių eismo įvykyje, greitį iki susidūrimo, eismo įvykio mechanizmą, taip pat išsiaiškinti, kurio eismo dalyvio KET pažeidimas buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga ir turėjo būtinajį priežastinį ryšį su kilusias padariniais, paskyrė eismo įvykio ekspertizę, ją atlikus nustatytą, kad būtent R. K. veiksmai techniniu požiūriu buvo nepriimtini ir lémė eismo įvykio kilimą. Spręsdamas priežastinio ryšio tarp veikos ir pasekmį klausimą, pirmosios instancijos teismas ne tik rémėsi ekspertizés akto išvadomis, bet taip pat vertino eismo įvykyje dalyvavusių nukentėjusiojo, kaltinamojo, liudytojų ir eksperto parodymus bei rašytinę bylos medžiagą. Pirmosios instancijos teismas, įvertinės bylos įrodymų visetą, konstataavo, kad eismo įvykio, kurio metu buvo sunkiai sužalotas dviratininkas J. B., kilimą nulémė būtent R. K. veiksmai, pastarasis, vairuodamas automobilį reguliuojamoje sankryžoje, sukdamas į kairę nedavė kelio priešinga kryptimi tiesiai dviračiu važiuojančiam J. B. ir jį partrenkė. Taigi R. K. veiksmai techniniu požiūriu buvo pagrindinė šio eismo įvykio kilimo sąlyga, tarp jos – dėl neatsargumo padaryto KET 157 punkto pažeidimo – ir kilusių padarinių konstatuotas tiesioginis priežastinis ryšys, o kilę padariniai nebuvо atsitiktiniai. Vadinasi, jeigu nuteistasis nebūtų pažeidęs KET nustatyti reikalavimų, jis būtų išvengęsusidūrimo su dviratininku ir eismo įvykis kartu su kilusiais padariniais nebūtų įvykęs. R. K. veika dėl eismo įvykio kilimo, kurio metu buvo sunkiai sužalotas J. B., buvo būtinoji sąlyga ir priežastis.
19. Pažymėtina, kad, net ir nustačius KET pažeidimą ir jo priežastinį ryšį su eismo įvykiu bei padaryta žala kitam asmeniui, veikai kvalifikuoti pagal BK 281 straipsnį turi būti nustatyta ir eismo įvykijų sukelusio asmens neatsargi kaltė (nusikalstamas pasitikėjimas arba nusikalstamas nerūpestingumas). Nusikalstamam pasitikėjimui konstatuoti būtina nustatyti, kad transporto priemonę vairuojantis asmuo suvokė rizikingą savo veikos pobūdį, numatė, kad jo padarytas KET pažeidimas gali sukelti eismo įvykį ir žalą kito asmens sveikatai, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi šių padarinių išvengti (BK 16 straipsnio 2 dalis, 281 straipsnio 8 dalis). Tai reiškia, kad toks asmuo netinkamai įvertino ar pervertino konkretias objektyvias aplinkybes, kurios, jo manymu, turėjo užkirsti kelią padariniams. Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje padaryta pagrīsta išvada, kad nuteistasis R. K. pažeidė KET nusikalstamai pasitikėdamas, t. y. jis, sukdamas į kairę, matydamas priešpriešais tiesiai atvažiuojantį dviratininką ir neduodamas jam kelio, numatę galintis sudaryti kliūtį dviratininkui ir sukelti eismo įvykį, tačiau manė, kad eismo įvykio rizika labai menka, ir lengvabūdiškai tikėjosi jo išvengti.
20. Apeliacinės instancijos teismas, atlikęs įrodymų tyrimą, patikrinęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pagrįstumą ir teisėtumą, dar kartą išanalizavęs byloje ištirtus įrodymus, ištyrės papildomai pateiktus dokumentus, apklausęs eismo įvykio ekspertizę atlikusį ekspertą V. M. (V. M.), konstataavo, kad pirmosios

instancijos teismas įrodymų vertinimo klaidą, pripažindamas R. K. kaltu dėl įvykusio eismo įvykio, dėl kurio buvo sunkiai sutrikdyta J. B. sveikata pažeidžiant KET, nepadarė. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog R. K. veiksmuose yra visi BK 281 straipsnio 3 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, yra pagrįsta ir teisinga.

21. Patikrinusi bylą teisės taikymo aspektu, išanalizavusi skundžiamą teismų sprendimą turinį ir kitą bylos medžiagą, kasaciniame instancijos teismo teisėjų kolegija daro išvadą, kad kasaciniame skunde išdėstyti argumentai dėl teismų padarytų BPK 20 straipsnio pažeidimų prieštarauja bylos medžiagai bei teismų sprendimų turiniui. Teismų pripažintos įrodytomis nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės nustatytos įvertinus bylos įrodymų visetą, palyginus ir sugretinus teisėtais būdais gautus duomenis, išsamiai išnagrinėjus aplinkybes, kurios turi reikšmęs bylai išspręsti teisingai.
22. R. K. ir jo gynėjos kasaciniame skunde teigama, kad teismai, vertindami liudytojų parodymus, pranašumą suteikė nukentėjusiojo ir V. V. parodymams, o P. K. ir G. Č. parodymus nagrinėjo tik per tarpusavio neatitikimą, galimą abejonių prizmę, tačiau nevertino, kad būtent nukentėjusysis, nesilaikydamas KET, pavojingai manevravo tarp važiuojamosios dalies ir šaligatvio, nedėvėdamas šviesą atspindinčios liemenės ir važiuodamas dviračiu be žibintų.
23. Pažymėtina, kad BPK 20 straipsnio 2 dalies nuostata (ar byloje gauti duomenys laikytini įrodymais, nusprenčia teisėjas ar teismas, kurio žinijoje yra byla) ir 5 dalies nuostata (įrodymus teisma vertina pagal savo vidinį įsitikinimą) įtvirtina išskirtinę teismo kompetenciją nuspriesti, kurie iš byloje esančių duomenų atitinka visus įstatymo reikalavimus ir turi įrodomąją vertę ir kokios išvados jais remiantis darytinos. Teismo proceso dalyvių pateiktų pasiūlymų ar versijų atmetimas savaime BPK normų nepažeidžia, jei teismo sprendimas motyvuotas ir ne-prieštaringas, o išvados pagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma.
24. Kaip matyti iš baudžiamosios bylos, pirmosios instancijos teismas detaliai išanalizavo nukentėjusiojo J. B., liudytojų V. V., P. K. ir G. Č. parodymus, įvertino juos su kitais byloje surinktais įrodymais ir pateikė išsamius motyvus, kodėl vienius bylos duomenis atmeta, o kitais remiasi darydamas bylai teisingai išnagrinėti reikšmingas išvadas, t. y. nukentėjusiojo J. B. ir liudytojos V. V. parodymus laikė patikimais ir jais vadovavosi, o kokia P. K. ir G. Č. parodymų dalimi nesivadovo, nustatydamas bylai reikšmingas aplinkybes. Apeliacinės instancijos teismas, pakartotinai įvertinės minėtų asmenų parodymus, nenustatė pagrindo daryti dėl šių įrodymų kitokias išvadas, nei padarė pirmosios instancijos teismas, pažymėdamas, kad liudytojų P. K. ir G. Č. parodymai nenuoseklūs, prieštaraujantys tarpusavyje bei kitai bylos medžiagai – ekspertizės aktui, programos „Endomondo“ rodmenims, todėl vertino juos kritiškai, o nukentėjusiojo J. B. ir liudytojos V. V. parodymus laikė patikimais.
25. Nuteistojo ir jo gynėjo kasaciniame skunde, pakartojant apeliacino skundo argumentus, nurodoma, kad nukentėjusysis neturėjo teisės važiuoti dviračiu važiuojamajai kelio dalimi (KET 57 punktas). Apeliacinės instancijos teismas, kruopščiai įvertinės byloje esančius rašytinius duomenis, fotonuotraukas, nustatė, kad judant

- Raudondvario pl. iki susidūrimo su automobiliu vietas nei pėsčiųjų ir dviračių tako, nei dviračių juostos ar kelkraščio dviratininkui nebuvo, todėl konstatavo, kad nukentėjusysis, nepažeisdamas eismo automobilių keliais reikalavimų, turėjo teisę dviračiu važiuoti šaligatviu arba viena eile važiuojamosios dalies kraštine dešine eismo juosta, kuo arčiau jos dešiniojo krašto. Teisėjų kolegija pritaria šiai išvadai.
- 26. Teisėjų kolegijos nuomone, tai, kad J. B. nedėvėjo ryškiaspalvės liemenės su šviesą atspindinčiais elementais, o dviratis buvo be atšvaitų, vertinant R. K. veiksmus įtakos neturi, nes R. K., apklaustas pirmosios instancijos teisme, teigė, kad prieš sukdamas matė iš priekio atvažiuojantį dviratininką, manė, kad jis pristabdys, ne įvertino dviratininko važiavimo greičio, t. y. būtent R. K. nerūpestingumas lémė eismo įvykį, sukėlusį sunkias pasekmes, o ne nukentėjusiojo veiksmai. Byloje nustatyta, kad J. B. dėvėjo dviratininko aprangą, be to, liudytoja V. V. parodė, kad dviratininko buvo neįmanoma nepastebėti, oro sąlygos buvo geros, buvo šviesu, jo apranga buvo ryški, su visa atributika.
  - 27. R. K. ir jo gynėjos kasaciniame skunde nepagrįstai ginčijamas faktas, kad nukentėjusiojo J. B. teismui pateikti programos „Endomondo“ duomenys, iš kurių matyti dviratininko J. B. važiavimo trajektorija ir greitis, yra būtent iš nukentėjusiojo paskyros. Apeliacinės instancijos teismas, kruopščiai įvertinės pateiktus duomenis, padarė motyvuotą išvadą, kad minėtos programos duomenų naudojimas byloje laikytinas teisėtu ir pagrįstu įrodymu. Šis teismas pažymėjo, kad paskyra yra registruota J. B. vardu, joje nurodyti nukentėjusiojo asmens duomenys (gimimo data ir kt.) ir kiekvienam duomenų ištraukos lape pažymėta, kad duomenys yra iš J. B. paskyros, todėl nėra pagrindo nesiremti programos „Endomondo“ iškarpu duomenimis. Kasacinių instancijos teismo teisėjų kolegijos vertinimu, tokia apeliacinės instancijos teismo išvada yra teisinga ir pagrįsta.
  - 28. Remdamasi išdėstytais argumentais, kasacinių instancijos teismo teisėjų kolegija konstatuoja, kad žemesnės instancijos teismai, nagrinėdami šią bylą, esminiu BPK pažeidimų nepadarė ir pagal nustatytas veikos padarymo aplinkybes tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BK 281 straipsnio 3 dalis).

#### *Dėl neturtinės žalos priteisimo*

- 29. R. K. ir jo gynėja kasaciniame skunde teigia, kad teismai netinkamai pritaikė CK 6.250 straipsnio nuostatas priteisdami J. B. už padarytą sunkų sveikatos sutrikdymą beveik maksimalų teismų praktikoje nurodytą neturtinės žalos dydį.
- 30. CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo bei kitais įstatymo nustatytais atvejais. CK 6.250 straipsnio 1 dalyje nustatyti neturtinės žalos požymiai (asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybų sumažėjimas ir kita), kurie yra vertinamieji, ir juos įvertina teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias

reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus. Kartu teismas privalo atsižvelgti į analogiškose bylose susiformavusių teismų praktiką dėl atlygintinos neturtinės žalos dydžio.

31. Teisėjų kolegija pažymi, kad neturtinės žalos dydis ir jo piniginė išraiška pirmiausia yra faktinių aplinkybių sritis, kurioje savo kompetenciją įgyvendina pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai. Pagal BPK 376 straipsnio 1 dalį kasacinių instancijos teismas gali nagrinėti šį klausimą tik teisės taikymo aspektu, t. y. privalo patikrinti, ar teismai, nagrinėdami baudžiamojos byloje pareikštą civilinį ieškinį, tinkamai vadovavosi civilinės teisės nuostatomis, baudžiamojos proceso įstatymo normomis, reguliuojančiomis civilinio ieškinio nagrinėjimą ir išsprendimą baudžiamojos byloje (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-408/2008, 2K-383/2010, 2K-605/2011, 2K-140/2012, 2K-497/2012, 2K-473/2013, 2K-7-788/2016 ir kt.).
32. Nukentėjusysis ir civilinis ieškovas J. B. civiliniu ieškiniu prašė priteisti iš nuteistojo R. K. ir draudimo bendrovės 100 000 Eur neturtinei žalai atlyginti. Pirmosios instancijos teismas iš dalies tenkino nukentėjusiojo civilinį ieškinį ir nukentėjusiam neturtinei žalai atlyginti priteisė: iš R. K. – 25 000 Eur, iš civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ – 5000 Eur. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo sprendimui.
33. Kasacinių instancijos teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl nukentėjusiajam priteisto neturtinės žalos dydžio, konstatuoja, kad teismas tinkamai vadovavosi BPK X skyriaus, CK 6.250 straipsnio 1 ir 2 dalių nuostatomis, reglamentuojančiomis neturtinės žalos nustatymo tvarką, išsamiai išanalizavo visas įstatyme nurodytas aplinkybes, turinčias reikšmės neturtinės žalos dydžiui nustatyti, vertindamas jų visumą. Pirmosios instancijos teismas, spręsdamas klausimą dėl nukentėjusiajam priteistino konkretaus neturtinės žalos dydžio, taip pat tinkamai vadovavosi susiformavusia teismų praktika teisingai nurodydamas, kad eismo įvykių bylose, kuriose nukenčiusiesiems padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, priteisiamu nuo 5792 Eur iki 34 504 Eur neturtinei žalai atlyginti (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-351/2009, 2K-50/2010, 2K-211/2011, 2K-453/2011, 2K-370/2012, 2K-374/2012, 2K-95/2013, 2K-52-942/2016, 2K-61-696/2016, 2K-154-699/2016, 2K-25-489/2017, 2K-155-511/2017, 2K-94-696/2017). Apeliacinės instancijos teismas, patikrinęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumą ir pagrįstumą, pateikė motyvus, kuriais pripažino, kad néra pagrindo sumažinti nukenčiusiajam priteistą neturtinės žalos dydį nuteistojo ir jo gynėjo apeliaciniame skunde išdėstytais argumentais. Taigi, kasacinių instancijos teisėjų kolegija neturi pagrindo konstatuoti, kad šioje byloje teismas, nustatydamas atlyginčios neturtinės žalos dydį, neįsigilino į faktines bylos aplinkybes ar neteisingai pritaikė CK 6.250 straipsnio nuostatas.

*Dėl turtinės žalos*

34. Nuteistasis R. K. ir jo gynėja bei civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ atstovas kasaciniuose skunduose teigia, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė CK 6.283 straipsnio nuostatas, nepagrįstai priteisdamas iš civilinės atsakovės nukentėjusiajam J. B. 15 450,78 Eur turtinei žalai, susijusiai su jo perkvalifikavimu, atlyginti. Civilinė atsakovė ginčija būsimo perkvalifikavimo išlaidų ieškovui priteisimą, argumentuodama tuo, kad nukentėjusiajam gali būti priteisiamos tik turėtos, t. y. faktiškai patirtos, išlaidos.
35. Nagrinėjamoje byloje nukentėjusysis J. B. pareiškė civilinį ieškinį, kuriuo reikalavo priteisti jam iš draudimo bendrovės 20 758,10 Eur turtinei žalai atlyginti.
36. Pirmosios instancijos teismas priteisė iš civilinės atsakovės draudimo bendrovės „S. I. AS“ 5307,32 Eur turtinei žalai atlyginti ir 557,23 Eur negautų pajamų nedarbingumo metu, padaręs išvadą, kad nukentėjusysis ir civilinis ieškovas pagrindė tik dalį civilinio ieškinio dėl patirtos turtinės žalos. Likusią ieškinio dalį dėl 15 450,78 Eur nuostolių, susijusiu su asmens perkvalifikavimo išlaidomis, atmetė motyvuodamas tuo, kad nukentėjusiojo pajamos ir darbo krūvis sumažėjo paties nukentėjusiojo pageidavimu, jis dirba chirurgu, o pateikti įrodymai dėl ateityje planuojamų mokymų specializacijai įgyti nesusiję priežastiniu ryšiu su kilusių eismo įvykiu ir jo padariniais, todėl negalima išieškoti išlaidų, kurios dar nėra patirtos, o gali būti patiriamos ateityje, ir nėra pateikta išlaidų pagrįstumą ir mokėjimą įrodančių dokumentų.
37. Apeliacinės instancijos teismas, iš dalies patenkindamas nukentėjusiojo J. B. atstovo apeliacinį skundą, pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir iš civilinės atsakovės – draudimo bendrovės „S. I. AS“ nukentėjusiajam priteisė 15 450,78 Eur turtinei žalai, susijusiai su nukentėjusiojo perkvalifikavimu, atlyginti. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje nurodė, kad perkvalifikavimo išlaidų pagrįstumą lemia jų sąsajumas su sveikatos sužalojimu, būtinumas ir realumas. Nukentėjusiojo išlaidos kvalifikacijos tobulinimui vertintinos perkvalifikavimo, nustatytu CK 6.283 straipsnyje, prasme, jos tiesioginiu priežastiniu ryšiu susijusios su eismo įvykiu ir neišvengiamai būtinosis nukentėjusiojo darbo veiklos testinumui.
38. Kasaciniės instancijos teismo teisėjų kolegija sprendžia, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas priteisti iš civilinės atsakovės – draudimo bendrovės nukentėjusiajam 15 450,78 Eur turtinei žalai, susijusiai su nukentėjusiojo perkvalifikavimu, atlyginti atitinka CK 6.283 straipsnio 1 ir 2 dalyse ir 6.249 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą normą turinį ir teismų praktiką nagrinėjant bylas dėl civilinių ieškinų sveikatos sutrikdymo atvejais. Teisės požiūriu apeliacinės instancijos teismo nurodyti argumentai yra tinkami nukentėjusiajam J. B. priteistos turtinės žalos dėl perkvalifikavimo dydžiui pagrįsti.
39. Žala yra pagrindas atsirasti prievolei – kilti civilinei atsakomybei. Pagrindinė deliktinės civilinės atsakomybės funkcija – kompensavimas. Vadovaujantis CK 6.283 straipsnio 1 dalimi, jeigu asmuo suluošintas ar kitaip sužalota jo sveikata, tai už žalą atsakingas asmuo privalo nukentėjusiajam atlyginti visus šio patirtus nuostolius. Ši teisės norma nustato deliktinę civilinę atsakomybę už žalą, padarytą fizinio asmens sveikatos sužalojimu. Komentuojamo straipsnio 1 dalyje įtvirtintas visiško žalos atlyginimo principas. Jo taikymas reiškia, kad nukentė-

jusijį reikia grąžinti į ankstesnę (iki delikto padarymo) padėtį (lot. *restitutio in integrum*), t. y. į tokią padėtį, kokia būtų jam nesant sužalotam (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2003). Nuostolius šio straipsnio 1 dalyje nurodytais atvejais sudaro negautos pajamos, kurias nukentėjęs asmuo būtų gavęs, jeigu jo sveikata nebūtų buvusi sužalota, ir su sveikatos grąžinimu susijusios išlaidos (gydymo, papildomo maitinimo, vaistų išsigijimo, protezavimo, sužaloto asmens priežiūros, specialių transporto priemonių išsigijimo, sužaloto asmens perkvalifikavimo išlaidos bei kitos sveikatai grąžinti būtinos išlaidos).

40. Paprastai civilinė atsakomybė taikoma už padarytą žalą. Tačiau civilinė atsakomybė gali būti taikoma taip pat už būsimą žalą vadovaujantis CK 6.249 straipsnio 3 dalimi. CK 6.249 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, jo turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad civilinė atsakomybė taikoma taip pat ir už būsimą žalą, kurios dydį (nuostolius) teismas gali įvertinti remdamasis realia tokios žalos atsiradimo tikimybe, ir kaip žalos atlyginimą gali priteisti konkrečią pinigų sumą, periodines išmokas arba įpareigoti skolininką užtikrinti žalos atlyginimą. Teismų praktikoje išaiškinta, kad CK 6.249 straipsnio 3 dalis taikoma tais atvejais, kai žalos padarymo faktas yra akivaizdus arba lengvai įrodomas, o nuostoliams tiksliai apskaičiuoti gali prireikti laiko, gali nukentėti nukentėjusio asmens interesai, jeigu jo turtinė padėtis nėra gera ir jam nedelsiant reikia lėšų (kasacinės nutartys civilinėse bylose Nr. 3K-3-13/2012, 3K-3-202/2012, 3K-3-164-1075/2019). Taip pat pripažystama, kad sprendžiant, ar išlaidos dėl padarinijų, atsiradusių dėl sveikatos sutrikdymo, šalinimo turėtų būti priteisiamos iš atsakovo, atsižvelgiant į tai, ar išlaidos susijusios būtent su sveikatos sutrikdymu, ar jos pagrįstos pateiktais įrodymais, ar nurodytos išlaidos yra realios, būtinos (kasacinė nutartis baudžiamojos byloje Nr. 2K-7-85/2011).
41. Nors teismų praktikoje pirmiausia orientuojamasi į realiai dėl sveikatos sužalojimo prarastas ar sumažėjusias pajamas, tačiau lygiai taip pat vertinama ir dėl sveikatos sužalojimo asmens prarasta ar sumažėjusi galimybė gauti atitinkamas pajamas ateityje. Toks šios normos aiškinimas iš esmės atitinka ir Europos deliktų teisės principą (angl. *Principles of European Tort Law*, sutrumpintai PETL) 10:202 straipsnį „Asmens sveikatos sužalojimas ir mirtis“ (angl. *Personal Injury and Death*), pagal kurį žala sveikatai apima ne tik prarastas realias pajamas (angl. *loss of income*), bet ir pakenkimą asmens galimybei užsidirbtį (angl. *impairment of earning capacity*), nepriklausomai nuo to, ar šiuo metu, ar ateityje asmuo realiai pasinaudos šia galimybe (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-604-219/2015).
42. Iš nagrinėjamoje byloje priimtos apeliacinių instancijos teismo nutarties matyti, kad tokias aplinkybes teismas aiškinosi ir šiuo atveju nustatė būsimo perkvalifikavimo išlaidų pagrįstumą, t. y. tai, kad jos susijusios su J. B. sunkaus sveikatos sutrikdymo (dėl kaukolės pamato kaulų lūžimo (lūžusi visa akiduobė, o viršutinė akiduobės sienelė sudaro kaukolės pamato priekinę daubą) jis nemato stereovaizdo, nejaučia daiktų gylio, matomi du vaizdai, sukeltas žvairumas) padariniais, dėl

- kurių jis, dirbdamas chirurgu, nebegali atlikti atvirų operacijų, kurioms reikalingas gylio pojūtis, tačiau, įgijęs tinkamą kvalifikaciją, galės atlikti laparoskopijos operacijas, kurioms minėtas gylio pojūtis nėra aktualus. Apeliacinės instancijos teismas teisingai nurodė, kad siekiant grąžinti nukentėjusijį į tą padėtį, kuri būtų buvusi jam nesant sužalotam, būtina užtikrinti J. B. galimybes nevaržomai vykdyti darbo veiklą pagal gydytojo chirurgo profesinę kvalifikaciją, jam īgijus specjalizaciją, reikiamą tokios veiklos tēstinumui. Taigi būsimos J. B. perkvalifikavimo išlaidos yra pagrįstos byloje pateiktais įrodymais, akivaizdžios, realios, būtinės ir protinges. Nors šios perkvalifikavimo išlaidos, nagrinėjant bylą teisme, dar nebuvovo visos realiai patirtos, tačiau, kaip minėta, turi būti atlygintos nebūtinai faktiškai jau patirtos išlaidos. Kitaip vertinti byloje nustatytą aplinkybių ir pripažinti, kad apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs būsimą žalą pagal realią jos atsiradimo tikimybę ir patenkindamas nukentėjusiojo reikalavimą priteisti būsimas perkvalifikavimo išlaidas, netinkamai taikė įstatymų normas, reglamentuojančias turtinės žalos atlyginimą, teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo.
43. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas sprendimą dėl šios nutarties dalies aptariamu klausimu, įstatymą pritaikė tinkamai, nes toks sprendimas atitinka tiek tokiu atveju taikytinų CK bei BPK normų (CK 6.283 straipsnio 1 ir 2 dalių ir 6.249 straipsnio 3 dalies, BPK 109 straipsnio, 115 straipsnio 1 dalies) nuostatas, tiek bylos medžiagą.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Nuteistoj R. K. ir jo gynėjos advokatės Valdos Grigonytės ir civilinės atsakomybės draudimo bendrovės „S. I. AS“ atstovo advokato Tado Dumbliausko kasacinius skundus atmesti.

## 2.15. Nukentėjusiojo apklausos tvarka (BPK 283 straipsnis)

*Nepilnamečio nukentėjusiojo apklausos, kurią vykdo teismas, taisykles, garantuojančios apklausiamojo saugumą, nustatytos BPK 283 straipsnio 3 dalyje. Pagal įtvirtintą teisinį reguliavimą būtent teismas savo iniciatyva, atsižvelgdamas į proceso dalyvių prašymus ir situaciją byloje, sprendžia dėl nukentėjusiojo, psichologiškai pažeidžiamio dėl amžiaus, apklausos atlikimo tikslumo ir būtinumo, įvertina, ar yra įstatyme nustatyti išimtiniai atvejai, leidžiantys tokią apklausą vykdyti.*

Baudžiamoji byla Nr. 2K-229-1073/2019  
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-47244-2017-4  
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.4.6.2.1;  
2.1.7.5; 2.3.4.8 (S)

# LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

## NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. spalio 29 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Daivos Pranytės-Zalieckienės (kolegijos pirmininkė), Tomo Šeškausko ir Gabrielės Juodkaitės-Granskienės (pranešėja),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorei Laimai Milevičienei,

išteisintajai K. J., išteisintosios gynėjai advokatei Aušrai Ručienei,

nukentėjusiai R. M., nukentėjusiosios įstatyminiams atstovui V. P.,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojos Eglės Kirpienės kasacinių skundą dėl Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 24 d. nuosprendžio.

Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. kovo 28 d. nuosprendžiu K. J. nuteista pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 140 straipsnio 2 dalį šešių mėnesių laisvės apribojimo bausme, įpareigojant nuo 24.00 iki 6.00 val. būti namuose. Jai paskirta BK 72<sup>2</sup> straipsnyje nustatyta baudžiamojo poveikio priemonė – įpareigojimas dalyvauti smurtinėj elgesj keičiančiose programose. Nustatyta, kad įpareigojimas turi būti vykdomas keturis mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos.

Kauno apygardos teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 24 d. nuosprendžiu nuteistosios K. J. apeliacinis skundas tenkintas ir Marijampolės apylinkės teismo 2018 m. kovo 28 d. nuosprendis panaikintas, ir priimtas naujas nuosprendis, kuriuo K. J. pagal BK 140 straipsnio 2 dalį išteisinta, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymį.

Teisėjų kolegija, išklausiusi prokuroro, prašiusio kasacinių skundų tenkinti, išteisintosios ir jos gynėjo bei nukentėjusiosios, prašiusių kasacinių skundų atmesti, paaiškinimų,

**n u s t a t ē :**

### I. Bylos esmė

1. K. J. pagal BK 140 straipsnio 2 dalį buvo kaltinama tuo, kad 2017 m. rugsėjo 11 d. apie 20.30 val. gyvenamajame name, esančiame Marijampolės sav., (*duomenys neskeltini*), tyčia sugriebusi nepilnametei globotinei R. M. (gim. (*duomenys neskeltini*) m.) už plaukę ir pargriovusi ant plytelių, tempę plaukus, tiksliai nenustatytą kiekį kartų, tačiau ne mažiau kaip keturis kartus, spryrė nukentėjusiai į

nugaros sritį ir į kairės pusės šoną, po to, nukentėjusiajai R. M. nuėjus į jai priklausantį kambarį, K. J. tyčia sugriebusi nepilnametei globotinei R. M. tempė už plaukę, po to, tēsdama savo nusikalstamą veiką, K. J. virtuvėje tyčia sugriebusi R. M. tempę už plaukę ir vieną kartą sudavė musių mušykle nukentėjusiajai per skruostą; taip savo veiksmais R. M. sukėlė fizinį skausmą.

## II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija, tikrindama šios pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalies pagrįstumą bei teisėtumą, panaikino pirmosios instancijos teismo apkaltinamąjį nuosprendį ir K. J. pagal BK 140 straipsnio 2 dalį išteisino. Tokį sprendimą apeliacinės instancijos teismas motyvavo tuo, kad byloje surinkta pakankamai duomenų, kad kaltinime nurodytu metu ir vietoje tarp K. J. ir R. M. įvyko konfliktas, tačiau néra pagrindo pripažinti įrodyta, jog konflikto metu K. J. vartojo fizinį smurtą prieš R. M. Kaltinimai K. J. buvo paremti tik nukentėjusios R. M. parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo metu, be to, šie parodymai buvo nenuoseklūs, neatitiko specialisto išvadoje užfiksotų duomenų apie fizinio smurto pobūdį. Apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamos bylos kontekste pažymėjo, kad tuo atveju, kai nustatoma, jog nusikaltimo požymių turinčios veikos yra padarytos vykstant konfliktui šeimoje, teismas turi labai įdėmiai ir atidžiai vertinti proceso dalyvių parodymų patikimumą, taip pat vertinti konfliktinėje situacijoje esančių asmenų elgesio, be kita ko, ir inicijuojant įvairius teisinius procesus, motyvus bei tikslus. Šioje byloje tarp K. J. ir nukentėjusios R. M. buvo nemaži nesutarimai dėl pareigų auklėjimo srityje nesilaikymo, teisme apklausti liudytojai patvirtino, kad nukentėjusioji yra linkusi konfliktuoti, meluoti. Kadangi objektyvių duomenų, patvirtinančių pirminius nukentėjusios parodymus dėl fizinio smurto naudojimo, byloje nebuvo, nustatytas galimas nukentėjusios motyvas apkalbėti K. J. (noras atsikratyti kontrolės namuose, gauti daugiau laisvės, grįžti į globos namus), todėl teismas K. J. pagal BK 140 straipsnio 2 dalį išteisino nesant nusikalstamos veikos sudėties.

## III. Kasacinių skundo argumentai

3. Kasaciniu skundu Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotoja Eglė Kirpienė prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį. Kasatorė teigia:
  - 3.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojos proceso kodekso (toliau – ir BPK) 186 straipsnio 2 dalies, 283 straipsnio 3 dalies nuostatas, reglamentuojančias pilnametystės nesulaukusių liudytojų apklausos tvarką, pagal kurią pilnametystės nesulaukės liudytojas ar nukentėjusysis ikiteisminio tyrimo metu paprastai būtų apklausiamas ne daugiau kaip vieną kartą, į teisiamąjį posėdį kviečiamas tik išimtiniais atvejais; teismai turi pareigą atsižvelgti į tokį nepilnamečių liudytojų interesų apsaugos

garantijas ir pakartotines apklausas teisme iš esmės riboti (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojø byloje Nr. 2K-594/2012).

- 3.2. Apeliaciniës instancijos teismas buvo šališkas, procesas vyko tendencingai, tenkinant kaltinamosios gynéjos A. Ručienës prašymus. Apeliacino proceso metu apklausti liudytojai, bùtent S. J., E. T., buvo suinteresuoti bylos baigtimi. Kaltinamosios gynéja A. Ručienè primygtnai prašé apklausti nepilnametę nukentéjusią R. M. (tai patvirtina 2018 m. spalio 1 d., 2018 m. lapkričio 7 d., 2018 m. lapkričio 27 d. teismo posédžio protokolai). Ši gynéjos prašymą apeliacinis teismas tenkino, neatsižvelgdamas į BPK 186 straipsnio 2 dalies nuostatas bei nepilnametés nukentéjusios apklausoje dalyvavusiøs psichologës K. S. išvadą, jog „dalyvauti nepilnametei R. M. tolesniuose teismo posédžiuose ar atlkti pakartotinę apklausą nerekomenduojama, taip apsaugant nepilnametį nuo antrinio traumuojančio poveikio bei papildomu galimai nepatikimų duomenų surinkimo“.
- 3.3. Pažymétina, kad nepilnameté nukentéjusioji R. M. ikiteisminio tyrimo metu buvo apklausta 2017 m. rugséjo 14 d., apklausą atliko tyréja, dalyvaujant Marijampolës vaiko teisių apsaugos skyriaus vyr. specialistei R. S.; 2017 m. spalio 3 d. R. M. apklausą atliko ikiteisminio tyrimo teiséjas, dalyvaujant Kauno apygardos teismo vyr. specialistei psichologei K. S., šioje apklausoje taip pat dalyvavo įtariamoji K. J., įtariamosios gynéjas advokatas R. M., nukentéjusios atstovë Marijampolës savivaldybës administracijos Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistë V. Š. (ītariamoji K. J. turéjo teisę ir galimybę užduoti nukentéjusiajai klausimų, apklausa atlikta nepažeidžiant BPK 186 straipsnio nuostatą, todél šios apklausos metu gauti duomenys pripažintini įrodymais).
- 3.4. Apeliaciniës instancijos teismas nepagrystai nurodë, kad nukentéjusios R. M. ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai nenuoseklüs (dél panau-doto fizinio smurto pobûdžio ir intensyvumo). Priešingai, nukentéjusios nepilnametés R. M., nusikalstamos veikos metu turéjusios 15 metų, ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai apie esmines bylos aplinkybes yra pa-kankamai išsamūs, nuoseklüs bei patvirtinantys K. J. naudoto smurto faktą, o apeliaciniës instancijos teisme duoti kaltinamają K. J. teisinantys parodymai nukentéjusiai galéjo būti įteigti (tai lémë nuolatinis bendarvimas su kaltinamosios dukra E. T. bei susirašinéjimas su kaltinamaja K. J.). Pirmosios instancijos teismas pagrystai vadovavosi nukentéjusios ikiteisminio tyrimo metu duotais parodymais, juos patvirtina ir kiti byloje esantys įrodymai: liudytojų A. J., E. J., L. J., E. S. parodymai, psichologës K. S. paaïskini-mai, susirašinéjimo žinutés, specialisto išvada.
- 3.5. Tuo tarpu nepilnametés nukentéjusios nurodytos įrodymų keitimo prie-zastys („nesusigaudé, kas vyksta“, „pyko ant globéjós“) yra nejtinamios, nes ikiteisminio tyrimo teiséjui nukentéjusioji nurodë, kad globéja prašé sakyti policininkams, jog buvo išsigandusi, o tai ji suprato kaip liepimą meluoti. Be to, tarp nukentéjusios apklausų (2017 m. rugséjo 14 d. ir 2017 m. spa-lio 3 d.), vykusiu ikiteisminio tyrimo metu, yra dviejų savaičių laiko tarpas, o

tai paneigia R. M. apeliacinio proceso metu nurodytą aplinkybę, kad viskas vyko labai greitai ir ji nesusigaudė, kas vyksta, buvo išsigandusi. Tai, kad nukentėjusioji tik paskutiniame teismo posėdyje parodė, jog melavo, rodo, kad iš tikrujų parodymų keitimo priežastis yra ne siekis nurodyti tikrąsias įvykio aplinkybes, o siekis išsaugoti ankstesnį glaudų ryšį su globėja ir padėti jai išvengti baudžiamosios atsakomybės. Tai patvirtina ir psychologės K. S. pateikti paaiškinimai dėl nepilnametės apklausos, kuriuose akcentuotas reikšmingas bei artimas ryšys su globėja.

- 3.6. Nepilnametės apklausoje dalyvavusi psichologė K. S. išvadoje pateiktuo-se paaiškinimuose pažymėjo, jog nepilnametė R. M. emociskai jautri, išgyvena dėl artimo žmogaus, atvirai kalba apie išgyventus traumuojančius patyrimus, patiria diskomfortą, nemalonumą, baimes, pateikia jausminius vertinimus; mergaitės reakcija, elgesys patvirtina prielaidą apie apklausoje pasakotų išgyvenimų tikrumą. Apeliacinės instancijos teismas šių įrodymų nevertino. Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nepilnametės R. M. ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai buvo patikimi, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai rēmési teisminio nagrinėjimo metu duotais jos parodymais, dėl ko buvo padarytas esminis proceso pažeidimas, kuris sutrukėdė priimti teisétą ir pagrįstą teismo nuosprendį.
- 3.7. Kritiskai vertintini liudytojų kaltinamosios sutuoktinio S. J. ir dukters E. T. parodymai (iš kurių išplaukia, jog fizinis smurtas naudojamas nebuvo), nes jie yra suinteresuoti bylos baigtimi, jų parodymai prieštaringi. Taip pat nenuoseklūs buvo ir kaltinamosios K. J. parodymai, tačiau apeliacinės instancijos teismas nei kaltinamosios, nei minėtų liudytojų parodymuose esančių netiks-lumų nepašalino. Nors né vieną įrodymas neturi prioriteto pries kitą, tačiau apeliacinės instancijos teismas rēmési išimtinai kaltinamosios K. J. parody-mais, nevertino jų kitų įrodymų kontekste, neatsižvelgė į byloje esančius kaltēs įrodymus (netiesioginius liudytojų A. J., E. J., L. J., E. S. parodymus), todėl nepagrįstai ją išteisino. Negalima sutikti su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad, nesant akivaizdžių fizinio smurto žymių, fizinio smurto nebuvo, nes apeliacinės instancijos teisme apklaustas teismo medicinos specialistas V. V. patvirtino, jog nuo mergaitei suduotų smūgių žymių galėjo ir nelikti, tačiau tokie veiksmai sukélė fizinį skausmą. Be to, po įvykio nustatytas nukentėju-siosios rankų pjaustymasis, pabégimas iš namų pirmą kartą ir nakvojimas pas pažystamus asmenis tik patvirtina, jog pries mergaitę buvo naudotas smurtas. Darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas rēmési nepatikimais, prieštaringais įrodymais, esančių įrodymų vertinimą atliko atsietai vieną nuo kito, kai kurių duomenų visai nevertino, duomenų nesusiejo į vieną logišką seką, dėl to buvo padaryti esminiai BPK pažeidimai (BPK 1, 20 straipsniai, 305 straipsnio 3 dalies 3 punktas, 4 punktas, 331 straipsnio 2 dalis).

#### IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

##### 4. Kasacinius skundas netenkintinas.

*Dėl kasaciniame skunde nurodomų BPK pažeidimų*

5. Kasaciniame skunde nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismas buvo šališkas, procesas vyko tendencingai, be to, buvo padaryti esminiai BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų pažeidimai, nes byloje surinkti įrodymai buvo vertinti selektiviai, prioritetą suteikiant nukentėjusios apeliacinės instancijos teisme duotiems parodymams ir galimai proceso baigtimi suinteresuotų išteisintosios K. J. šeimos narių parodymams (situoktinio S. J. ir E. T.), pirmosios instancijos teismo apkaltinamajame nuospredyje pateiktos išvados dėl K. J. kaltės ir veikos kvalifikavimo pagal BK 140 straipsnio 2 dalį atmetos nenurodant tokio sprendimo motyvų. Skunde taip pat nurodoma, kad apklausiant nepilnametę nukentėjusią apeliacinės instancijos teisme nesilaikyta BPK 186 straipsnio 2 dalies, 283 straipsnio 3 dalies nuostatą, reglamentuojančią pilnametystės nesulaukusių liudytojų apklausos tvarką (pažesta nuostata, kad į teisiamąjį posėdį nepilnametis liudytojas kviečiamas tik išimitiniai atvejais).
6. Primintina, kad kasacinių instancijos teismas priimtu nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas skundas, patikrina teisés taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Tai reiškia, kad kasacinių instancijos teismas byloje surinktų įrodymų iš naujo nevertina, naujų įrodymų nerentka, faktinių bylos aplinkybių nenustato (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014). Skunde nurodyti argumentai, kuriais neigiamos teismų nustatytos aplinkybės, nėra kasacinio bylos nagrinėjimo dalykas. Baudžiamojo proceso įstatymas nesuteikia kasacinių instancijos teismui galimybės iš naujo vertinti įrodymus jų patikimumo ir pakankamumo aspektais, nustatyti kitokias bylos aplinkybes. Teisėjų kolegija pažymi, kad kasacinių instancijos teismas, nagrinėdamas kasacinių skundų, kuris grindžiamas įrodinėjimo procese, kasatoriaus manymu, padarytais pažeidimais, gali patikrinti, ar, vertinant byloje surinktus įrodymus, nustatant bylos aplinkybes, nebuvu padaryta esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, ar pagal byloje nustatytas aplinkybes pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Todėl proceso dalyviui nepriimtinos teismų išvados dėl įrodymų vertinimo, bylos faktinių aplinkybių nustatymo savaime negali būti laikomos prieštaraujančiomis įstatymui, jeigu teismo sprendimas pakankamai motyvuotas ir tame nėra prieštaravimų (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-218/2009, 2K-7-130-699/2015, 2K-173-976/2016 ir kt.).
7. Tieki pirmosios instancijos, tiek apeliacinės instancijos teismai savo išvadas grindė teisiamuojuose posėdžiuose tiesiogiai išnagrinėtų ir įvertintų bylos įrodymų visuma, kaip to reikalaujama BPK 20 straipsnio 5 dalyje ir 301 straipsnio 1 dalyje. Tačiau teismai dėl nepilnametės nukentėjusios parodymų patikimumo padarė skirtinges išvadas, lémusias skirtinges teismų sprendimus. Kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, pirmosios instancijos teismas neatkreipė dėmesio į tai, kad nepilnametės nukentėjusios ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai (ji buvo apklausta du kartus – ikiteisminio tyrimo pareigūno ir ikiteisminio tyrimo teisėjo) dėl prieš ją naudoto fizinio smurto pobūdžio ir lokalizacijos buvo nenuoseklūs: pirminiuose paaiškinimuose ji nurodė, kad K. J. ją tampė už plaukų,

sudavę penkis smūgius į veidą ir tris kartus spryrė į nugara, o apklausta ikiteisminio tyrimo teisėjo – kad ją tampė už plaukų ir keturis kartus spryrė į nugara. Be to, nukentėjusios parodymai prieštaravo teismo medicinos specialisto išvadoje Nr. G632/2017(09) užfiksuotiems duomenims, kad nukentėjusiai jokių sužalojimų, kuriuos galėjo padaryti K. J., nenustatyta. Taip pat pirmosios instancijos teismas kitų įrodymų kontekste nevertino liudytojo E. J. parodymą apie nukentėjusios polinkį meluoti, kad ji specialiai darydavo nesąmones, kad patektų į vaikus namus.

8. Siekdamas pašalinti prieštaravimus tiek tarp nukentėjusios ikiteisminio tyrimo pareigūnui ir ikiteisminio tyrimo teisėjui duotų parodymų, tiek tarp teismo medicinos specialisto išvadoje užfiksuotų duomenų, taip pat iškilus abejonių dėl pirmosios instancijos teismo atlikto įrodymų tyrimo išsamumo, apeliacinės instancijos teismas, naudodamasis BPK 324 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta teise bei atsižvelgdamas į proceso dalyvių – K. J. gynėjos prašymą, atliko įrodymų tyrimą byloje ir apklausė ne tik įvykį tiesiogiai mačiusius K. J. šeimos narius (situoktinį S. J. ir dukrą E. T.), specialistą V. V. (pateikusį teismo medicinos išvadą dėl nepilnametei nukentėjusiai padarytų sužalojimų), bet ir nepilnametę nukentėjusią.
9. Nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos, kurią vykdo teismas, taisyklės, garantuojančios apklausiamojo saugumą ir gynybos teises, nurodytos BPK 283 straipsnio 3 dalyje. Joje nustatyta, kad kai išimtiniais atvejais būtina teisme apklausti mažametį nukentėjusijį, visuomet, o nepilnametį nukentėjusijį dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei, sveikatai, laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, vaikui ir šeimai, dėl pelnymosi iš nepilnamečio prostitucijos ar nepilnamečio iutraukimo į prostitutiją arba kitaip atvejais – kai to prašo nagrinėjimo teisme dalyviai arba teismo iniciatyva, privalo būti kviečiamas psichologas, kuris padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdamas į jo socialinę ir psichologinę brandą, taip pat valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas, kuris iš kitos patalpos stebi, ar apklausos metu nepažeidžiamos nepilnamečio nukentėjusiojo teisės. Valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas gali užduoti apklausiamam asmeniui klausimų ir reikštį prašymus dėl apklausos. Kaltinamajam ir kitiems proceso dalyviams, išskyrus psichologą ir nepilnamečio nukentėjusiojo atstovą, neleidžiama būti patalpoje, kurioje atliekama apklausa. Tokiu atveju privalomai turi būti daromas garso ir vaizdo įrašas, o kaltinamajam ir kitiems proceso dalyviams turi būti sudaromos sąlygos stebėti ir girdėti apklausą iš kitos patalpos ir per teisėją ar teismą užduoti apklausiamam asmeniui klausimų. Nepilnamečio nukentėjusioje apklausoje turi teisę dalyvauti jo atstovas tik įvertinus, ar jis nedarys poveikio nepilnamečiui. Nepilnametis nukentėjusysis ir jo atstovas teismo nutartimi gali dalyvauti ne visą bylos nagrinėjimo laiką.
10. Nors kasaciniame skunde akcentuojama, kad ikiteisminio tyrimo teisėjui vykdant nepilnametės nukentėjusios apklausą joje dalyvavusi psichologė K. S. nurodė, jog „dalyvauti nepilnametei R. M. tolesniuose teismo posėdžiuose ar atlikti pakartotinę apklausą nerekomenduojama“, tačiau pažymétina, kad apeliacinės instancijos teismas, nusprendęs atlikti įrodymų tyrimą ir apklausti nepilnametę nukentėjusią, šią psichologės išvadą vertino kartu su kitais bylos duomenimis,

atsižvelgdamas į bylos situaciją, reikiamus patikrinti bylos duomenis, nukentėjusių amžių ir pan. Pažymétina, kad nuoseklioje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra nurodyta, kad psichologo išvada, kaip viena iš specialiųjų žinių panaudojimo procese formų, neturi prioritetinės reikšmės prieš kitus įrodymus ir turi būti vertinama pagal bendruosius įrodymų vertinimo principus tiek atskirai, tiek kitų bylos duomenų kontekste (kasacinės nutartys baudžiamosiose byloje Nr. 2K-7-437/2008, 2K-240/2008, 2K-258/2010, 2K-575/2014, 2K-183-693/2016, 2K-73-942/2017).

11. Iš nagrinėjamos bylos medžiagos matyti, kad nepilnametė nukentėjusioji R. M., kuriai apklausos metu jau buvo sukakę 16 metų, buvo apklausta apeliacinės instancijos teismo 2018 m. gruodžio 13 d. vykusiamе posėdyje. Šios apklausos metu buvo laikytasi pirmiau minėtų BPK nuostatų, reglamentuojančių nukentėjusiojo apklausos teisme tvarką: paauglės R. M. apklausa vyko nepilnamečių apklausos kambaryje, joje privalomai dalyvavo psichologė J. J. ir valstybinės vako teisių apsaugos institucijos – (*duomenys neskelbtini*) globos namų direktorius V. P.; kaltinamoji ir kiti proceso dalyviai, išskyrus psichologę ir nepilnametės nukentėjusių atstovą, nebuvo patalpoje, kurioje atliekama apklausa, privalomai buvo daromas garso ir vaizdo įrašas. Kiti proceso teisme dalyviai turėjo sąlygas stebėti ir girdėti apklausą iš kitos patalpos ir per teisėjų užduoti klausimus apklausiamai nepilnametei nukentėjusiajai (2 t., b. l. 107–108). Nors kasaciniame skunde akcentuojama, kad buvo pažeistas BPK 283 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas reikalavimas, jog nepilnametis nukentėjusysis teisme apklausiamas tik išimtiniais atvejais, tačiau kolegija konstatuoja, kad pagal minėtoje procesinėje normoje įtvirtintą teisinį reguliavimą būtent teismas savo iniciatyva bei atsižvelgdamas į proceso dalyvių prašymus ir sprendžia dėl asmens, psichologiškai pažeidžiamo dėl amžiaus, – šiuo atveju nukentėjusių – apklausos atlikimo tikslumo ir būtinumo, įvertina, ar yra įstatyme nustatyti išimtiniai atvejai, leidžiantys vykdyti apklausą. Teisėjų kolegija sprendžia, kad šioje byloje apeliacinės instancijos teismas, visų pirma įvertinės pirmosios instancijos teismo atlanko įrodymų tyrimo trūkumus (nepašalinti prieštaravimai tarp nukentėjusių parodymų ir teismo medicininės ekspertizės išvadų, liudytojų parodymų), įvertinės bylos situaciją (nukentėjusiai sukakę 16 metų, K. J. globojama buvo 13 metų), taip pat išklausęs proceso dalyvių nuomonę, pagrįstai konstatavo būtinybę pakartotinai apklausti nepilnametę nukentėjusią. Taigi BPK 283 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nepilnamečių nukentėjusių apklausos tvarka teisme pažeista nebuvo.
12. Apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo netikėti nepilnametės nukentėjusių teisme duotais parodymais (kad tarp jos ir globėjos kilo žodinis konfliktas, parodymus apie fizinį smurtą (spardę, tampę už plaukų) mergaitė išsigalvojo, nes tuo metu pyko ant globėjos), juolab kad jie atitiko ne tik tiesiogiai įvykij mačiusių K. J. su tuo atlikino S. J. bei dukters E. T. parodymus, bet ir teismo medicinos specialisto išvadoje užfiksuotus duomenis apie tai, kad nukentėjusiai išorinių sužalojimų nekonstatuota, kitų liudytojų – E. J., pas kurį nakvojo po įvykio, parodymus. Be to, byloje esantis nukentėjusių susirašinėjimas socialiniuose tinkluose su K. J. (kuris vyko praėjus trimis mėnesiams po kilusio konflikto, nu-

- kentėjusiajai esant laikinuosiuose vaikų globos namuose) patvirtina, kad nukenčiusioji gailisi apšmeižusi globėją, pati nori „atsiimti parodymus“. Apeliacinės instancijos teismas šiame susirašinėjime užfiksuoja informaciją vertino kartu su kitais bylos duomenimis, patvirtinančiais, jog K. J. fizinio smurto prieš nukenčiusią nenaudojo. Iš skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio matyti, kad, priešingai nei teigama kasaciniame skunde, teismas atidžiai tyre vius byloje surinktus duomenis, kurie patvirtintų ar paneigtų ikiteisminio tyrimo metu apklaustos nepilnametės nukentėjusiosios parodymus. Šio teismo nuosprendyje detaliai išdėstyti bylos duomenys, kuriuos įvertinės teismas konstatavo, kad nukentėjusiosios R. M. parodymų, be liudytojų A. J., E. J., L. J. parodymų, kurie apie įvykio aplinkybes sužinojo iš pačios nukentėjusiosios, nepatvirtina jokie kiti bylos duomenys.
13. Kasaciniame skunde abejojama ir apeliacinės instancijos teismo nešališkumu. Pažymėtina, kad teismo nešališkumo principo esmė yra ta, kad nagrinėjantis bylą teismas negali turėti ir rodyti bet kokio palankumo vienai iš proceso šalių: baudžiamajame procese teismo nešališkumo principas pirmiausia suvokiamas kaip suinteresuotų bylos baigtimi proceso dalyvių, ypač kaltinamojo, garantija į tai, kad baudžiamoji byla būtų išnagrinėta teismo, neturinčio ir neišreiškiančio jokio išankstinio nusistatymo prieš proceso dalyvius (pavyzdžiui, kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-243/2009, 2K-388/2014). Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad teismo nešališkumo reikalavimas turi du aspektus – objektyvųjį ir subjektyvųjį. Vertinant nešališkumą subjektyviuoju aspektu, turi būti nustatyta, ar yra realių faktų, kurie kelia abejonių dėl teisėjo nešališkumo ar rodo bylą nagrinėjusio teisėjo asmeninį tendencingumą. Objektyvusis nešališkumo aspektas bendriausia prasme reikalauja, kad teismo procesas būtų organizuojamas, proceso veiksmai būtų atliekami, su bylos nagrinėjimo teisme dalyviais būtų bendraujama taip, kad negalėtų susidaryti įspūdis, jog proceso metu vienai iš proceso šalių reiškiamas išankstinis prieiškumas ar palankumas arba teismas vienaip ar kitaip suinteresuotas tam tikra bylos baigtimi (kasacinių nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-340/2008, 2K-176/2010, 2K-193/2010, 2K-187/2011, 2K-132/2015, 2K-7-124-648/2015, 2K-102-222/2016, 2K-162-697/2016, 2K-65-976/2017).
14. Atkreiptinas dėmesys, kad nešališkumo reikalavimo pažeidimui konstatuoti šalių nuomonės nepakanka, turi būti nustatytos aplinkybės, liudijančios teismo suinteresuotumą priimti sprendimą, palankų vienai kuriai nors proceso šaliai, ar tendencingą proceso organizavimą. Ar konkrečioje byloje yra pateisinamas pagrindas abejoti, kad konkretus teisėjas stokoja nešališkumo, nuteistojo (kaltinamojo) požiūris, nors ir yra svarbus, nėra lemiamas. Svarbiausią reikšmę turi tai, ar tokia abejonė gali būti laikoma pagrįsta (pavyzdžiui, 1993 m. vasario 24 d. sprendimas byloje *Fey prieš Austriją*, peticijos Nr. 14396/88; 2010 m. sausio 6 d. sprendimas byloje *V. F.-Huidobro prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 74181/01).
15. Pažymėtina, kad kasaciniu skundo teiginiai siejant teismo šališkumą, proceso tendencingumą su gynybos prašymų tenkinimu prieštarauja tiek išsamaus bylos išnagrinėjimo, tinkamo proceso principams, tiek ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) suformuotoms taisyklėms. Kaip antai EŽTT yra nurodės:

„Atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjo apkaltinamasis nuosprendis buvo pagrįstas prieštaragingais įrodymais, Teismas konstatavo, jog tai, kad nacionaliniai teismai, vi-siškai neįvertinę galimos parodymų reikšmės, atsisakė apklausti gynybos liudytou-jus, sukėlė gynybos teisių apribojimą, nesuderinamą su Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintomis teisingo bylos nagrinėjimo garantijomis“ (2005 m. lapkričio 10 d. sprendimas byloje *Bocos-Cuesta prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 54789/00, § 70–72). Atsižvelgiant į nutartyje dėstomus argumentus šie kasacinių skundo teiginiai yra atmetini kaip nepagrūsti.

16. Teisėjų kolegija, įvertinus i tai, kas išdėstyta, sprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas, nepažeisdamas BPK nustatytų įrodymų patikrinimo teisme ir vertinimo taisyklių, padarė pagrįstą ir motyvuotą išvadą, kad byloje surinkta pakankamai duomenų, kad kaltinime nurodytu metu ir vietoje tarp K. J. ir R. M. įvyko konfliktas, tačiau nėra pagrindo pripažinti įrodymą, jog konflikto metu K. J. naudojo fizinių smurtą prieš R. M., nes to nepatvirtina apeliacinės instancijos teismo patikrinti ir įvertinti duomenys. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasatoriaus skundo argumentai dėl esminių BPK pažeidimų yra nepagrūsti ir prieštaraujantys bylos medžiagai, todėl naikinti skundžiamą teismo sprendimą nėra teisinio pagrindo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Kauno apygardos prokuratūros Marijampolės apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojos Eglės Kirpienės kasacinių skundą atmeti.

## **ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ**

### **2.16. Nepakaltinamumas (ANK 10 straipsnis)**

**Administracinius nusižengimus tiriančių pareigūnų įgaliojimai  
(ANK 593 straipsnis)**

*Teismas privalo tinkamai išspręsti traukiamo administracinių atsakomybėn asmens nepakaltinamumo klausimą konkrečioje jo nagrinėjamoje byloje, kai byloje yra duomenų, sudarančių pagrindą abejoti tokio asmens psichine būsenai. Nepakaltinamumui nustatyti reikalinos specialiosios medicinos ar teismo psichiatrijos žinios, ši aplinkybė negali būti įrodinėjama, pavyzdžiui, tik traukiamo administracinių atsakomybėn asmens žodiniai paaškinimai. Esant duomenų apie tokio asmens psichikos ligą, jo pakaltinamumo klausimas teismo turi būti specialiai tiriamas, t. y. specialiuju žinių turiančių ekspertų, specialistų pagalba turi būti nustatoma, ar asmuo jam inkriminuojamo pažeidimo padarymo metu galėjo suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti; paprastai tokiu atveju turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl teismo psichiatriinės ekspertizės skyrimo (ANK 593 straipsnio 1 dalies 8 punktas).*

Administracinių nusižengimo byla Nr. 2AT-62-697/2019  
Teisminio proceso Nr. 4-47-3-00077-2019-4  
Procesinio sprendimo kategorijos: 21.9.1; 21.1.5 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gruodžio 17 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Daivos Pranytės-Zalieckienės (kolegijos pirmininkė), Arvydo Daugėlos ir Alvydo Pikelio (pranešėjas),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal administracinién atsakomybén patraukto asmens V. S. prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinių nusižengimų bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t é :

#### I. Bylos esmė

1. Telšių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Veiklos skyriaus vyresnysis tyrėjas Andrius Adomavičius 2019 m. kovo 7 d. suraše administracinių nusižengimų protokolą V. S. pagal ANK 493 straipsnio 2 dalį už tai, kad jis 2019 m. kovo 3 d. apie 16.07 val. Telšių r., (*duomenys neskelbtini*), būdamas neblaivus, tyčia paskambino į Bendrąjį pagalbos centrą ir melagingai pranešė, neva sūnus skambina į jo mobiliojo ryšio telefoną ir grasina bei koneveikia necenzūriniais žodžiais, taip melagingai iškviesdamas policijos ekipažą.
2. Telšių apylinkės teismo 2019 m. kovo 19 d. nutarimu V. S. pripažintas kaltu padaręs administracinių nusižengimą, nustatytą ANK 493 straipsnio 2 dalyje, ir jam paskirta 700 Eur dydžio bauda.
3. Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 2 d. nutartimi Telšių apylinkės teismo 2019 m. kovo 19 d. nutarimas paliktas nepakeistas ir V. S. apeliacinis skundas netenkintas.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2019 m. rugpjūčio 13 d. nutartimi administracinién atsakomybén patraukto asmens V. S. prašymas priimtas ir administracinių nusižengimų byla atnaujinta.

## II. Prašymo atnaujinti administraciniu nusižengimu bylą ir atsiliepimo į jį argumentai

5. Pareiškėjas prašo Telšių apylinkės teismo 2019 m. kovo 19 d. nutarimą ir Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 2 d. nutartį panaikinti ir administraciniu nusižengimu bylą nutraukti arba perduoti nagrinėti iš naujo Telšių apylinkės teismui. Pareiškėjas prašyme nurodo:
- 5.1. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas padarė esminius materialiosios ir proceso teisės normų pažeidimus, nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos panašiose bylose, nesilaikė konstitucinių principų ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo suformuotos praktikos, o tai turėjo įtakos neteisėto nutarimo priėmimui.
  - 5.2. V. S. turi neįgalumo grupę dėl psichikos ligos, yra 30 proc. darbingas (pridėta neįgaliojo pažymėjimo kopija), atlikdamas veiksmus nesupranta, ką daro neteisėtai, dėl to skambindamas į policiją nesuvokė, kad pažeidžia teisės aktų reikalavimus, ir dabar nesupranta, už ką jam skirta administraciniė nuobauda.
  - 5.3. Administraciniu nusižengimu protokolas surašytas V. S. nedalyvaujant, protokolą surašęs pareigūnas netinkamai atliko savo pareigas ir neišsiaiskino, ar šiuo atveju néra ANK 591 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintos sąlygos, pagal kurią padaręs priešingą teisei veiklą asmuo yra nepakaltinamas. Šios pareigos neatliko ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismai, administraciniu nusižengimu bylą išnagrinėjo formaliai, jam nedalyvaujant, nepati-krinę, ar teisingai ir teisėtai surašytas administraciniu nusižengimu protokolas, ar néra aplinkybių, dėl kurių administraciniu nusižengimu teisena negalima, taip buvo pažeistos ANK 627 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatos.
  - 5.4. Apeliacinės instancijos teisėja žinojo, kad V. S. turi psichikos negalią, nesupranta savo veiksmų ir jokių parodymų policijos pareigūnui nedavė, tačiau teisėja visiškai nekreipė dėmesio į pareiškėjo apeliaciiniame skunde išdėstyitus faktus, o vadovavosi to paties pareigūno surinkta medžiaga bei tuo, kad anksčiau V. S. skirtos baudos buvo sumokėtos. Skirtas baudas sumokėdavo V. S. motina, kuri neturėdama pinigų skolindavosi, kad tik sumokėtų baudą.
  - 5.5. Nors pagal ANK 651 straipsnio 2 ir 3 dalij ir 649 dalies nuostatas teismo sprendimas pasirinkti rašytinio proceso formą savaime nepažeidžia traukiamo administracinién atsakomybén asmens teisių, šiuo konkrečiu atveju V. S. teisės buvo pažeistos. Jis neturėjo galimybės išsakyti argumentų dėl jam inkriminuoto pažeidimo ir paskirtos nuobaudos dydžio, nebuvo sudaryta galimybė būti išklausytam (ANK 571 straipsnis), nes byla buvo nagrinėjama rašytinio proceso tvarka, o jis nemoka nei skaityti, nei rašyti. Teismo diskrekcija pasirinkti rašytinę bylos nagrinėjimo tvarką neturi riboti administracinién atsakomybén traukiamo asmens teisių gintis teisme nuo pareikštų kaltinimų, apklausti kaltinimo ir gynybos liudytojus. Tokios atsakomybén traukiamo asmens teisės yra suformuotos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkte, tokią teismo praktiką yra suformavęs tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (administraciniu teisės

- pažeidimo byla Nr. 2AT-68-648/2017), tiek Europos Žmogaus Teisių Teismas, kuris šiuo klausimu ne kartą savo sprendimuose yra pasisakęs, kad bet koks kaltinimo nagrinėjimo stadijoje kaltinamasis turi būti teismo išklausytas, jam turi būti suteikta galimybė ginčyti kaltinimo argumentus, apklausti ne tik kaltinimo, bet ir gynybos liudytojus. Tieki pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas pažeidė šiuos imperatyvius teisės aktų reikalavimus, administracinių bylų nagrinėjimo pareiškėjui nedalyvaujant, jam nebuvvo skirtas nemokamas advokatas (jis neturi lešu susimokėti už advokato paslaugas), taip pažeidžiant jo procesines teises, – tai turėjo įtakos neteisėtų sprendimų priėmimui teismuose.
6. Telšių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Veiklos skyriaus viršininkas Giedrius Apūkas atsiliepimu į pareiškėjo prašymą prašo administracinién atsakomybén patraukto V. S. prašymą atnaujinti administraciniuo nusižengimo bylą atmesti. Atsiliepime į prašymą nurodoma, kad Telšių apylinkės teismas, priimdamas nutarimą, tinkamai pritaikė materialiosios ir proceso teisės normas.

### III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

7. Administracinién atsakomybén patraukto V. S. prašymas tenkintinas.

#### *Dėl bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme*

8. Pagal ANK 563 straipsni administracinių nusižengimų teisenos paskirtis yra greitai ir objektyviai, visapusiškai ir išsamiai ištirti administracinius nusižengimus, tinkamai taikyti įstatymus, patraukti kaltuosius asmenis administracinién atsakomybén sumažinant valstybés prievertos priemonių naudojimą, užtikrinti, kad paskirtos administraciniés nuobaudos ir administraciniuo poveikio priemonės būtų laiku įvykdotos. ANK 567 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad, nagrinédamas administraciniuo nusižengimo bylas, teismas privalo aktyviai dalyvauti tirdamas įrodymus ir nustatydamas bylai svarbias aplinkybes. Pagal šio straipsnio 2 dalį, priimant sprendimą administraciniuo nusižengimo byloje, privaloma nustatyti, ar buvo padarytas administracinius nusižengimas, ar asmuo kaltas dėl jo padarymo, ar asmuo trauktinas administracinién atsakomybén, ar yra atsakomybė lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, ar padaryta turtinė žala ir ar galima administraciniuo nusižengimo byloje nustatyti jos dydį, taip pat kitas aplinkybes, turinčias reikšmęs bylai teisingai išnagrinėti. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad administracinių teisės pažeidimų (administracinių nusižengimų) bylų teisenoje teismas negali būti suprantamas kaip pasyvus bylų proceso stebėtojas, o teisingumo vykdymas negali priklausyti tik nuo to, kokia medžiaga teismui yra pateikta (2008 m. gegužės 28 d. nutarimas).
9. ANK 627 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kokius klausimus teismas išnagrinėja ir išsprendžia rengdamasis nagrinėti administraciniuo nusižengimo bylą. Pagal šį straipsni, be kita ko, teismas turi išspręsti, ar nėra šio kodekso 591 straipsnyje nurodytu aplinkybių, dėl kurių administraciniuo nusižengimo teisena negalima

(2 punktas); ar reikia į teismo posėdį iškvesti specialistą, ekspertą ir liudytojus (4 punktas); nustatės, kad byloje trūksta įrodymų, kad būtų galima priimti pagrįstą nutarimą, priėmęs bylą nagrinėti teisme, konkretius papildomus įrodymus išreikalauja pats arba įpareigoja administracinių nusižengimų tyrosių instituciją ne vėliau kaip per dešimt darbo dienų papildomus įrodymus pateikti teismui (7 punktas). Pagal ANK 591 straipsnio 3 punktą administracinių nusižengimų teisena negali būti pradėta, o pradėtoji turi būti nutraukta, kai padarės priešingą teisei veiką asmuo yra nepakaltinamas. Pagal ANK 10 straipsnio 2 dalį asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, už padarytą administracinių nusižengimų pagal šį kodeksą neatsako. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad nepakaltinamas yra asmuo, kuris, darydamas šiame kodekse uždraustą veiką, dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti Jos esmės arba valdyti savo veiksmų. Taigi administracinién atsakomybén traukiamo asmens (ne)pakaltinamumas yra aplinkybė, kuri turi esminę reikšmę siekiant teisingai išnagrinėti administracinių nusižengimo bylą.

10. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) ir Lietuvos teismų praktiką administracinių nusižengimų pripažistami baudžiamaisiais Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio prasme, taigi procese dėl tokų nusižengimų iš esmės galioja pagal šį straipsnį kaltinamajam suteikiamas teisingo proceso garantijos (pvz., EŽTT 2008 m. lapkričio 4 d. sprendimas byloje *Balsytė-Lidekiene prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 72596/01, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinių nusižengimo byloje Nr. 2AT-13-976/2019). Pagal EŽTT praktiką Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio, iš kurio išplaukia asmens teisė į žodinį bylos nagrinėjimą, taikymo apeliaciniam procesui ypatumai priklauso nuo tokio proceso specifikos; šiuo atveju reikia atsižvelgti į vidaus proceso visumą ir į apeliacinio teismo vaidmenį nacionalinėje teismų sistemoje. Kai apeliacinės instancijos teismas turi išnagrinėti bylą dėl faktų ir dėl teisės bei atliki visapusiską asmens kaltumo ar nekalrumo klausimo vertinimą, šis teismas dėl proceso teisingumo sumetimų negali išspręsti šių klausimų be tiesioginio įrodymų vertinimo (tai suponuoja žodinį bylos nagrinėjimą ir tiesioginį įrodymų tyrimą teismo posėdyje – pavyzdžiu, asmenų apklausą ir kt.); vienu iš tokų atvejų paprastai pripažistamas su kaltinamojo asmenybe ir psichikos būklės vertinimu, pavyzdžiu, pakaltinamumu, susijusių faktų klausimų sprendimas (pvz., 2011 m. liepos 5 d. sprendimas byloje *Moreira Ferreira prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19808/08; 2019 m. birželio 18 d. sprendimas byloje *Chernega ir kiti prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 74768/10, ir kt.; 2019 m. balandžio 4 d. sprendimas byloje *Hodžić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 28932/14).
11. Baudžiamosios justicijos jurisprudencijoje ir administracinių nusižengimų bylas nagrinėjančių teismų praktikoje yra įtvirtinta, kad traukiamo administracinién atsakomybén asmens nepakaltinamumui nustatyti reikalingos specialiosios medicinos ar teismo psichiatrijos žinios, ši aplinkybė negali būti įrodinėjama, pavyzdžiu, tik šio asmens žodiniai paaiškinimais. Esant duomenų apie traukiamo administracinién atsakomybén asmens psichikos ligą, asmens pakaltinamumo klausimas teismo turi būti specialiai tiriamas, t. y. specialiųjų žinių turinčių ekspertų, specialistų pagalba turi būti nustatoma, ar asmuo jam inkriminuojamo

- pažeidimo padarymo metu galėjo suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti; pa-  
prastai tokiu atveju turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl teismo psichiatrinės  
ekspertizės skyrimo (ANK 593 straipsnio 1 dalies 8 punktas) (pvz., Šiaulių apygardos teismo nutarimai administraciniu nusižengimo byloje Nr. AN2-62-210/2018, AN2-99-744/2018, AN2-120-332/2018; taip pat žr. Lietuvos vyriausiojo adminis-  
traciniu teismo administracines bylas Nr. N575-1724/2011, N556-1489/2008, N575-73/2008N62-453/2007, Panevėžio apygardos teismo nutartį adminis-  
traciniu teisės pažeidimo byloje Nr. ATP-2-185/2017, Šiaulių apygardos teis-  
mo nutartis administraciniu teisės pažeidimo byloje Nr. ATP-84-282/2016,  
ATP-55-282/2016, ATP-43-282/2016, ATP-52-167/2016).
12. ANK 651 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bylos dėl apeliacinių skundų nagri-  
nėjamos rašytinio proceso tvarka, išskyrus šio straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytus  
atvejus. Pagal šio straipsnio 3 dalį apeliacinis skundas nagrinėjamas žodinio pro-  
ceso tvarka, jeigu bylą dėl apeliaciniu skundo nagrinėjantis teismas pripažįsta, kad  
žodinis nagrinėjimas būtinės. Tais atvejais, kai paaškėjo naujų bylos aplinkybių ar  
vertinami nauji įrodymai, byla turi būti nagrinėjama žodinio proceso tvarka. Pa-  
gal ANK 651 straipsnio 4 dalį teismui neprivalomą motyvuotą prašymą nagrinėti  
bylą dėl apeliaciniu skundo žodinio proceso tvarka gali pateikti ir proceso dalyviai  
atitinkamai apeliaciame skunde ar atsiliepime į jį, kai apeliaciame skunde gin-  
čijamos pažeidimo faktinės aplinkybės ar asmens kaltė. Taigi teisę nuspręsti dėl  
apeliaciniu skundo administraciniu teisės pažeidimo byloje nagrinėjimo žodinio  
proceso tvarka turi teisėjas, nes bendra taisyklė – kad bylos apeliacine tvarka na-  
grinėjamos rašytiniame procese. Teismo sprendimas dėl rašytinio proceso formos  
pasirinkimo savaime nepažeidžia traukiama administraciniu teisinėn atsakomy-  
bén asmens teisių, jis savo poziciją turi teisę išreikšti raštu pateikdamas atsiliepimą.
13. Šioje byloje V. S. buvo surašytas administraciniu nusižengimo protokolas už tai,  
kad jis paskambino į Bendrajį pagalbos centrą ir melagingai pranešé, kad jo sūnus  
(kurio jis iš tiesų neturi) skambino jam į mobiliojo ryšio telefoną, grasinio bei vadivo  
necenzūriniais žodžiais, taip jis iškvietė policiją, žinodamas, kad policijos pagal-  
ba nereikalinga. Administraciniu nusižengimo protokole nurodyta, kad V. S. prašo  
bylą nagrinėti jam nedalyvaujant, tai patvirtinta jo parašu. V. S. administraciniu  
nusižengimo byla pirmosios instancijos teisme buvo išnagrinėta rašytinio proceso  
tvarka, administracinius nusižengimus nustatytas pagal administraciniu nusižen-  
gimo protokolą ir bylos duomenis – tarnybinių pranešimų ir administracinių nu-  
sižengimų registro išrašą apie asmeniui registruotus administracinius nusižengi-  
mus (pažeidimus) ir priimtus sprendimus per vienerius metus. Šio teismo priimtu  
nutarimu, atsižvelgus į V. S. asmenybę, jo atsakomybę sunkinančias aplinkybes  
(nusižengimą padarė pakartotinai, būdamas neblaivus) ir į tai, kad atsakomybę  
lengvinančių aplinkybių nenustatyta, jis buvo nubaustas pagal ANK 493 straips-  
nio 2 dalį 700 Eur bauda. Apeliaciame skunde dėl šio nutarimo V. S., be kita ko,  
nurodė, kad yra nepakaltinamas, dėl psichikos ligos nesupranta savo veiksmų ne-  
teisėtumo, be to, visiškai nemoka nei skaityti, nei rašyti, apie skundžiamą nutarimą  
sužinojo tik jį gavęs. Prie apeliaciniu skundo buvo pridėta Žemaitijos psichikos  
sveikatos centro 2019 m. balandžio 1 d. medicinos pažyma, kurioje nurodyta, kad

V. S. yra įrašytas į Psichikos sveikatos centro registrą, dėl psichikos ligos turi neįgalumo grupę. Apeliacinės instancijos teismas bylą išnagrinėjo taip pat rašytinio proceso tvarka ir V. S. apeliacinį skundą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas iš esmės į administracinių nusižengimo protokolo turinį, kuriame yra V. S. parašas, sprendė, kad jam apie bylos nagrinėjimą pirmosios instancijos teisme buvo pranešta tinkamai, tačiau jis bylą prašė nagrinėti jam nedalyvaujant, į pirmosios instancijos teismo posėdį neatvyko. Atmesdamas skundo argumentus dėl V. S. nepakalniamumo, apeliacinės instancijos teismas atsižvelgė į tai, kad tiesiogiai su V. S. bendarvusiam protokolą surašiusiam pareigūnui nekilo abejonių dėl jo galimybės suvokti savo neteisėtų veiksmų pobūdį; V. S. ne kartą baustas dėl melagingų pranešimų, taip pat dėl pasirodymo viešoje vietoje būnant neblaiviam, visas baudas sumokėdavo, dėl baudos, paskirtos 2018 m. lapkričio 13 d. nutarimu, sudarė mokestinę paskolos sutartį; pateiktoje medicinos pažymoje nėra nurodyta, kokia psichikos liga V. S. serga, o nuo 2019 m. balandžio 1 d. jam skirtas gydymas nuo alkoholizmo neturi reikšmės.

14. Iš bylos medžiagos ir nutarimo bei nutarties turinio matyti, kad šiuo atveju nei Telšių apskrities vyriausiojo policijos komisariato Veiklos skyrius, nei teismai nesiaiskino, ar V. S. gali būti administracinių nusižengimo subjektas. Apeliacinės instancijos teismui buvo pateikta pakankamai duomenų, keliančių abejonių dėl V. S. pakalniamumo. Kartu su apeliaciniu skundu V. S. teismui pateikė medicinos pažymą, kurioje nurodyta, kad jis iš tiesų serga psichikos liga ir dėl to yra neigalus. Tokio objektyvaus medicininio įrodymo (net jeigu jis savaime nėra pakankamas sprendžiant asmens pakalniamumo klausimą) ir dėl jo kylančių abejonių asmens sugebėjimu suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti negali paneigti apeliacinės instancijos teismo nutartyje nurodytos specialiosiomis žiniomis neparemtos aplinkybės dėl pareigūno, bendarvusio su V. S., galimos nuomonės apie jo psichikos būklę ir aplinkybių, susijusių su kitais V. S. padarytais administraciniiais nusižengimais ir jų bylų procesu. Šiame kontekste pažymėtina, kad teismas pri-  
valo tinkamai išspręsti traukiamo administracinién atsakomybén asmens kaltés ar nepakalniamumo klausimą konkretioje jo nagrinėjamoje byloje. Taigi aplinkybės, kad kitose bylose tas pats asmuo nebuvo pripažintas nepakalniamu, juolab kai pakalniamumas nebuvo tiesiogiai vertinamas, paprastai savaime nepakan-  
ka siekiant pašalinti nagrinėjamoje byloje esančias abejones jo pakalniamumu, grindžiamas konkretiais duomenimis. Kita vertus, nagrinėjamos bylos kontekste atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad asmens dažnai atliekami panašaus pobūdžio, bendriausia prasme neracionalūs neteisėti veiksmai (pakartotinis skambinimas į Bendrajį pagalbos centrą, melagingai pranešant apie įvykius, kurių nebuvvo), vertinant tai kartu su visomis kitomis reikšmingomis aplinkybėmis, gali būti vienas iš veiksnių, sustiprinančių abejones šio asmens pakalniamumu.
15. Taigi apeliacinės instancijos teismas, gavęs duomenų apie naujas aplinkybes, turinčias esminę reikšmę sprendžiant bylą – nustatant V. S. (ne)pakalniamumą, turėjo bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka (ANK 651 straipsnio 3 dalis) ir imtis visų reikalingų procesinių priemonių V. S. psichikos būklei įvertinti ir (ne)pakalniamumui nustatyti (kvieсти į teismo posėdį V. S., minėtą medicinos

- pažymą pateikusios įstaigos specialistus, spręsti klausimą dėl psichiatrijos ekspertizės skyrimo ir kt.). Nagrinėjamos bylos kontekste tai atrodo svarbu atsižvelgiant į tai, kad pirmosios instancijos teismas sprendimą priėmė V. S. nedalyvaujant ir neturėdamas galimybės susidaryti tiesioginio įspūdžio dėl jo psichikos būklės. Be to, atsižvelgiant į apeliacinio proceso metu paaiškėjusius duomenis apie V. S. psichikos sveikatą, kyla pagrįstų abejonių, ar jo atsisakymas teisės dalyvauti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme gali būti traktuojamas kaip tinkamas (ar jis galėjo suprasti šio atsisakymo esmę, jo teisinius padarinius ir pan.).
16. Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad EZTT praktikoje konstatuota, jog psichiškai nesveiko kaltinamojo silpnumas (pažeidžiamumas) sustiprina jo teisių gynimo poreikį, dėl to institucijos turi rodyti reikalaujamą stropumą veiksmingai užtikrindamas kaltinamojo teisę dalyvauti teismo posėdyje ir veikti itin rūpestingai (atsargiai) tuo atveju, kai kėsinasi į šią teisę (ją riboja), taip, kad psichiškai nesveikas asmuo neatsidurtų nepalankioje padėtyje, palyginti su kitais kaltinamaisiais, kurie naudojasi tokia teise (2019 m. balandžio 4 d. sprendimas byloje *Hodžić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 28932/14). Asmenų, kurių galimybes veiksmingai dalyvauti procese riboja psichikos sutrikimas, bylose yra itin svarbu užtikrinti veiksmingą gynėjo pagalbą.
17. Atnižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas nutartį priėmė nenustatęs, neištyrės ir neįvertinęs visų bylai išnagrinėti reikšmingų bylos aplinkybių, susijusių su V. S. (ne)pakaltinamumo vertinimu, taip pažeisdamas pareigą visapusiskai ir objektyviai ištirti bylos aplinkybes (ANK 563 ir 567 straipsniai) bei administracinién atsakomybén traukiama asmens teisę dalyvauti nagrinėjant bylą žodinio proceso tvarka ir duoti paaiškinimus (ANK 577 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Šie pažeidimai turi būti ištaisyti iš naujo nagrinėjant bylą apeliacine tvarka.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 3 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 2 d. nutartį ir perduoti administracinių nusižengimų bylą nagrinėti apygardos teismui.

#### **2.17. Pėsčiųjų ir kitų kelių eismo dalyvių padarytas Kelių eismo taisyklių pažeidimas (ANK 428 straipsnis)**

*Vadovaujantis Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymu, automobilio ar kitos transporto priemonės keleivis yra laikomas kelių eismo dalyviu. ANK 428 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta atsakomybė už Kelių eismo taisyklių pažeidimus, padarytus pėsčiųjų ir (ar) kitų kelių eismo dalyvių, jei dėl atitinkamo pažeidimo sugadinamos (apgadinamos) transporto priemonės ar kitas turtas. Taikant minėtą normą nebūtina konstatuoti, kad subjektas – kelių eisme dalyvaujantis asmuo – būtų padaręs ir kurį nors iš ANK 428 straipsnio 1 dalyje nurodytų pažeidimų.*

Administracinių nusižengimo byla Nr. 2AT-58-222/2019  
Teisminio proceso Nr. 4-68-3-02682-2018-0  
Procesinio sprendimo kategorija 16.9.12 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. lapkričio 14 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamujų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Prano Kuconio (kolegijos pirmininkas), Daivos Pranytės-Zaliekienės ir Dalios Bajerčiūtės (pranešėja),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kelių policijos valdybos vyriausiojo specialisto Renato Ivanausko prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinių nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Bylos esmė

1. A. U. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau – ir VPK) 2018 m. spalio 17 d. nutarimu pripažinta kalta padariusi administracinių nusižengimą, nustatytą ANK 428 straipsnio 3 dalyje, ir jai paskirta 40 Eur bauda. A. U. nubausta už tai, kad 2018 m. spalio 17 d. 16.39 val. (*duomenys neskelbtini*), lipdama iš pavežėjo automobilio „Toyota Prius“, valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), atidarydama automobilio dureles neįsitikino, kad tai daryti yra saugu, netrukdydys kitiems eismo dalyviams, durelėmis atsitrenkė į pravažiuojantį automobilį „Volvo S60“, valst. Nr. (*duomenys neskelbtini*), ir apgadino abu automobilius, šiaisiai veiksmais pažeidė Kelių eismo taisyklių (toliau – ir KET) 52 punkto reikalavimą.
2. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2019 m. sausio 22 d. nutartimi netenkino A. U. skundo ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato 2018 m. spalio 17 d. nutarimą paliko nepakeistą. Be to, teismas nutarė perduoti bylos medžiagą institucijai papildomam tyrimui atlkti ir priimti sprendimui dėl administracinių nusižengimo bylos teisenos (ne)pradėjimo automobilio „Toyota“ vairuotojui R. G.
3. Vilniaus apygardos teismas 2019 m. kovo 27 d. nutarimu tenokino A. U. atstovo advokato Auksano Čiupailos apeliacinį skundą ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. sausio 22 d. nutarties dalį, kuria paliktas galioji Vilniaus apskrities VPK 2018 m. spalio 17 d. nutarimas nubausti A. U. pagal ANK 428 straipsnio

- 3 dalį, panaikino bei administraciniu nusižengimo teiseną jos atžvilgiu nutraukė, nes nepadaryta veika, turinti administraciniu nusižengimo požymį.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kollegijos 2019 m. gegužės 29 d. nutartimi Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kelių policijos valdybos vyriausiojo specialisto Renato Ivanauskų prašymas priimtas ir administraciniu nusižengimo byla atnaujinta.

## II. Prašymo atnaujinti administraciniu nusižengimo bylą ir atsiliepimo į jį argumentai

5. Pareiškėjas prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 27 d. nutarimą ir perduoti administraciniu nusižengimo bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus apygardos teismui. Pareiškėjas nurodo:
- 5.1. A. U. institucija (policijos įstaiga) buvo pateikusi kaltinimą pagal ANK 428 straipsnio 3 dalį dėl administraciniu nusižengimo, t. y. Kelių eismo taisyklių pažeidimo, dėl kurio buvo sugadintos (apgadintos) transporto priešmonės, kroviniai, kelių ir kiti įrenginiai arba kitas turtas. ANK 428 straipsnio 1 dalies dispozicija apibrėžia asmenys, kuriems taikoma ši administraciniu atsakomybė: tai dviračius vairuojantys asmenys, pėstieji, vadeliotojai ir kiti asmenys, kurie naudojasi keliais. Skundžiamame nutarime teismas, konstatuodamas, kad A. U. nebuvo nė vienu iš ANK 428 straipsnio 1 dalyje nurodytų asmenų (nei pėscioji, nei dviratininkė, nei vadeliotoja, nei kitas asmuo, kuris naudojasi keliais), netinkamai aiškino ir taikė šią materialiosios teisės normą.
- 5.2. Eismo saugumo automobilių keliais Lietuvos Respublikoje teisinius pagrindus nustatačio Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (toliau – ir SEAKĮ) 12 straipsnio 3 dalis, Kelių eismo taisyklių 6 punktas nustato, kad kiekvienas eismo dalyvis turi teisę naudotis keliais laikydamasis SEAKĮ ir kitų įstatymų, Kelių eismo taisyklių ir kitų teisės aktų nustatytu reikalavimų, tvarkos ir aprūpoinimų. Pagal SEAKĮ 2 straipsnio 12 dalį, eismo dalyvis yra kelių eisme dalyvaujantis asmuo (vairuotojas, pėsciasis, keleivis). Vairuotojo ir pėsciojo apibrėžimai pateikti SEAKĮ 2 straipsnio 48, 91 dalyse, tačiau keleivio sąvoka nepateikta, nors iš to paties įstatymo 16 straipsnio, Kelių eismo taisyklių VII skyriaus nuostatų galima daryti išvadą, kad teisės aktais yra nustatytos ir keleivių pareigos keliuose. Pavyzdžiu, maršrutinių transporto priemonių keleiviui leidžiama įlipti (išlipti) tik tada, kai transporto priemonė visiškai sustoja; iš važiuojamosios dalies pusės keleiviams leidžiama įlipti į transporto priemonę (išlipti iš jos) tik tuo atveju, jeigu to padaryti neįmanoma iš šaligatvio ar kelkraščio pusės ir jeigu tai bus saugu, netrukdyti kitiems eismo dalyviams ir t. t. SEAKĮ, Kelių eismo taisyklių, nustatydamos keleivių pareigas keliuose, pripažiusta juos visaverčiais keliu besinaudojančiais eismo dalyviais. ANK 428 straipsnyje nustatyta administraciniu atsakomybė už pėsciuų ir kitų kelių eismo dalyvių padarytų Kelių eismo taisyklių pažeidimą, o šio straipsnio 1 dalies dispozi-

cijoje išvardyti pažeidimai susiję su eismo dalyviais – vairuotoju ir pėsčiuoju (važiuojamosios kelio dalies perėjimas arba ējimas ja ten, kur draudžiamas, pėsčiųjų, vadeliotojų ir kitų asmenų, kurie naudojasi keliais, nepaklusimas eismo reguliavimo signalams, kelio ženklu, ženklinimo reikalavimų nesilaikymas ir t. t.). Taigi, pirmiau nurodytas teisinis reglamentavimas leidžia daryti išvadą, kad ANK 428 straipsnio 3 dalis gali būti taikoma eismo dalyviui – keleiviniui, priešingu atveju dėl sukelto eismo įvykio keleivis negalėtų būti patrauktas atsakomybėn, nes ANK, išskyrus ANK 428 straipsnio 3 dalį, nėra nuostatos, įtvirtinančios atsakomybę už keleivio padarytą Kelių eismo taisyklių pažeidimą, sukėlusį transporto priemonių, krovinių, kelių ir kitų įrenginių arba kitokio turto sugadinimą (apgadintą).

- 5.3. Vilniaus apygardos teismas nurodė, kad A. U. kelyje veikė kaip keleivė, tai reiškia, kad jos astovo skundą teismas turėjo nagrinėti iš esmės. A. U. inkriminuotas Kelių eismo taisyklių 52 punktas nustato, kad iš važiuojamosios dalies pusės keleiviams leidžiama išlipti į transporto priemonę (išlipti iš jos) tik tuo atveju, jeigu to padaryti neįmanoma iš šaligatvio ar kelkraščio pusės ir jeigu tai bus saugu, netrukdydys kitiems eismo dalyviams. Nagrinėjamu atveju keleivė A. U. turėjo išlipti iš kairės pusės, kur buvo įrengta automobiliių stovėjimo aikštėlė ir tuo metu nebuvo transporto priemonių eismo. Kelių eismo taisyklių 148 punktas draudžia atidaryti sustojusios transporto priemonės dureles, jeigu tai kelia pavojų arba kliudo kitiems eismo dalyviams. A. U. automobilio dureles atidarė neįsitikinus eismo saugumu, negavusi vairuotojo leidimo išlipti iš automobilio, taip pažeidė Kelių eismo taisyklių 52 punkto reikalavimus ir dėl to buvo apgadinti du automobiliai.
6. Asmuo, kurio atžvilgiu administracinio nusizengimo teisena nutraukta, A. U. atsiliepimu į pareiškėjo prašymą prašo Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 27 d. nutarimą palikti nepakeistą. A. U. atsiliepime į prašymą nurodo:
  - 6.1. ANK 428 straipsnio 1 dalies prasme nėra pagrindo konstatuoti, kad ji padarė nors vieną iš alternatyvių šioje normoje nustatytą pavojingų veiksmų kaip pėscioji, dviratininkė, vadeliojo ar kitas asmuo, kuris naudojasi keliais, nepaklusdamas eismo reguliavimo signalams, kelio ženklaams ar ženklinimo reikalavimams, ar nesilaiko eismo tvarkos automagistrалėse. ANK 428 straipsnio 1 dalyje pateiktas baigtinis sąrašas KET ar kitų su kelių eismo saugumu susijusių pažeidimų, kuriuos nustačius asmuo gali būti traukiamas atsakomybėn.
  - 6.2. Pirmosios instancijos teismo nutartyje nurodyta, kad „Toyota Prius“ vairuotojas R. G., teikęs keleivių pavėžėjimo paslaugą, nesiémė visų būtinų apsaugos priemonių, taip pat nesiémė kitų prieinamų priemonių, pavyzdžiui, iš anksto įspėti keleives, kad jos išliptų tik jam leidus. Taigi, šiuo atveju teismas pripažino, kad „Toyota Prius“ vairuotojo veiksmuose yra kaltės, ir šie argumentai nebuvvo paneigti bei nėra ginčijami.
  - 6.3. Nors iš visų eismo dalyvių reikalaujama žinoti kelių eismo taisykles ir jų laikytis, tačiau transporto priemonių vairuotojų žinios yra tikrinamos egzaminuose, taip užtikrinant, kad vairuotojai suvoktų eisme vykstančius procesus, galimus pavojus ir būdus jų išvengti (Saugaus eismo automobilių keliais išsta-

tymo 13 straipsnio 11 dalis). Dėl to būtent vairuotojui tenka pareiga užtikrinti, kad ne tik jo paties, bet ir jo valdomos transporto priemonės keleivių veiksmai nekeltų pavojaus jiems patiembs ir kitiems eismo dalyviams.

- 6.4. Keleivių išlaipinimas yra baigiamoji kelionės dalis (KET 52, 148 punktai) ir saugų išlaipinimą užtikrinti pirmiausia turi vairuotojas, parinkdamas (1) saugią išlaipinimo vietą ir (2) momentą bei (3) imdamasis kitų prieinamų priemonių (pvz., vairuotojas turi galimybę pasinaudoti galinio vaizdo veidrodėliais, kurie sudaro galimybę pastebeti iš galo artėjančią transporto priemonę, ir įspėti keleivius neatidaryti automobilio durelių, kol jি nepravažiuos). Sustojęs vietoje, kurioje vyksta eismas, vairuotojas turi imtis visų turimų priemonių, kad užtikrintų saugų keleivių išlaipinimą. Keleivis turi pareigą laikytis kelių eismo taisykliai, tačiau jo veiksmus išsilaipinant iš dalies lemia pasitikėjimas vairuotojo tinkamu pareigų įvykdymu – keleivis pasitiki, kad vairuotojas sudarė galimybę išsilaiipinti saugioje vietoje ir saugiu metu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e3K-3-216-686/2017).
- 6.5. Kaip matyti iš byloje esančios vaizdo medžiagos (įvykio vietoje padarytų nuotraukų, patvirtinančių transporto priemonių „Toyota Prius“ ir „Volvo“ išsidėstymą) bei liudytojo V. B. paaiškinimų, „Toyota Prius“ vairuotojas neužtikrino saugaus keleivių išlaipinimo ir sustojo važiuojamosios kelio dalies kairėje pusėje (esant dvipusiam transporto priemonių judėjimui), taip sukeldamas papildomą pavoją bei apsunkindamas ir taip siauros gatvės transporto priemonių judėjimą, kai dešinajame kelkraštyje buvo galimybė netrukdomai, nesukeliant papildomos rizikos, išlaipinti keleives (jos išėdo į automobilį iš dešinės transporto priemonės pusės per priekines ir galines dureles, todėl automobilio „Toyota“ vairuotojas privalėjo, esant galimybei, sustoti dešinėje kelio (ar kelkraščio) pusėje ir saugiai jas išlaipinti).

### III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

7. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kelių policijos valdybos vyriausiojo specialisto Renato Ivanausko prašymas tenkintinas.

#### *Dėl ANK 428 straipsnio 3 dalies taikymo*

8. Nagrinėjamoje byloje A. U. buvo patraukta administracinién atsakomybę (Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato nutarimu pripažinta kalta, pirmosios instancijos teismo nutartimi šis nutarimas paliktas nepakeistas, o apeliacinės instancijos teismo nutarimu administraciniuo nusižengimo teisena nutraukta) pagal ANK 428 straipsnio 3 dalį už tai, kad pažeidė KET 52 punkto reikalavimus: būdama keleivė, lipdama iš transporto priemonės (pavežėjo automobilio) atidarė jos dureles neįsitikinus, kad tai daryti saugu ir netrukdyti kitiems eismo dalyviams, durelėmis atsitrenkė į pravažiuojantį automobilį ir taip apgadino abi transporto priemones.

9. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad automobilis, kuriame važiavo A. U., sustojo leistinoje vietoje, o ji, kaip keleivė, turėjo pareigą įsitikinti, kad išlipdama iš automobilio netrukdyti kitiems eismo dalyviams, be to, turėjo galimybę išlipti pro kitos pusės automobilio dureles. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad A. U. nebuvo nė vienas iš ANK 428 straipsnio 1 dalyje nurodytų asmenų, o jos veika nepasireiškė nė vienu iš šioje įstatymo normoje nurodytų būdu, todėl ji negali būti patraukta administracinių atsakomybėn.
10. Sprendžiant administracinių atsakomybės už KET pažeidimus klausimą pirmiausia dėmesys atkreiptinas į tai, kad eismo dalyviu yra laikomas kelių eisme dalyvaujantiesi asmuo, t. y. vairuotojas, pėsčiasi, keleivis (Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 12 dalis). KET 9 punktas nurodo, kad „eismo dalyviai privalo laikytis visų būtinų atsargumo priemonių, nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų ar jų turto saugumui ir aplinkai“. Taigi vairuotojas, keleivis ir pėsčiasi yra eismo dalyviai, turintys teises ir pareigas, įtvirtintas Kelių eismo taisyklėse, kurias turi žinoti ir jų laikytis (KET 5 punktas).
11. ANK 428 straipsnyje įtvirtinta administracinių atsakomybė už pėsčiųjų ir kitų eismo dalyvių padarytus Kelių eismo taisyklų pažeidimus. Šio straipsnio 1 dalyje apibūdinti (įvardyti) kai kurie pažeidimai (pavyzdžiu, važiuojamosios kelio dalių perėjimas arba ejimas ten, kur draudžiama, nepaklusmas eismo reguliavimo signalams, kelio ženklu, ženklinimo reikalavimų nesilaikymas ir kt.), užtraukiantys atsakomybę pagal minėtą teisės normą (ANK 428 straipsnio 1 dalis). Be to, toje pačioje ANK 428 straipsnio 1 dalyje yra nurodyti subjektai, t. y. kelių eisme dalyvaujantys asmenys – pėstieji, dviračių vairuotojai, vadeliotojai ir kiti asmenys, kurie naudojasi keliais, kuriais, kaip minėta, be kita ko, yra ir keleiviai.
12. ANK 428 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad administracinių atsakomybė užtraukia šio straipsnio 1 dalyje nurodytų asmenų padarytas KET pažeidimas, dėl kurio buvo sugadintos (apgadintos) transporto priemonės, krovinių, kelių ir kiti įrenginiai arba kitas turtas. Taigi, pagal ANK 428 straipsnio 3 dalies prasmę, tais atvejais, kai kuris nors iš minėtų subjektų (pėsčiasi ar kitas kelių eismo dalyvis) padaro KET pažeidimą, sukelusį nustatytus padarinius – transporto priemonės ar kito turto sugadinimą (apgadinimą), jam kyla atsakomybė pagal šią teisės normą.
13. Aiškinant ANK 428 straipsnio 3 dalies esmę pažymėtina tai, kad ši norma su to paties straipsnio 1 dalimi yra susijusi tiek, kiek 1 dalyje nurodyti subjektai, kurie gali būti traukiami administracinių atsakomybėn pagal ANK 428 straipsnį. Tačiau taikant ANK 428 straipsnio 3 dalį nebūtina konstatuoti, kad subjektas – kelių eisme dalyvaujantis asmuo – būtų padaręs ir kurį nors iš šio straipsnio 1 dalyje nurodytų pažeidimų. Dėl to nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino aptariamos normos turinį padarydamas išvadą, kad „net ir konstatavus, kad A. U. savo veiksmais padarė žalą transporto priemonėms, jos veika nepasireiškė nė vienu ANK 428 straipsnio 1 dalyje numatytu būdu ir ji negali atsakyti pagal šią teisės normą“. Kaip minėta, pagal ANK 428 straipsnio 1 dalį kyla administracinių atsakomybė už joje nurodytus pažeidimus, o šio straipsnio 3 dalyje yra nustatyta atsakomybė už KET pažeidimus, padarytus pėsčiųjų ir (ar) kitų kelių eismo dalyvių, jei dėl atitinkamo pažeidimo sugadinamos (apgadi-

- namos) transporto priemonės ar kitas turtas. Automobilio ar kitos transporto priemonės keleivis yra kelių eismo dalyvis, ir nors ANK 428 straipsnio 1 dalies dispozicijoje eksplicitiškai nėra įvardytas „keleivis“, tačiau pagal SEAKĮ pateiktą apibrėžimą keleivis priskiriamas kelių eismo dalyvio sąvokai. Vadinas, tokas asmuo yra ANK 428 straipsnio 1 dalyje nurodytas subjektas. Taigi, apeliacinės instancijos teismas neteisus teigdamas, kad A. U. nelaikytina tinkamu subjektu pagal ANK 428 straipsnio 1 ir (ar) 3 dalį.
14. Be to, pažymétina, kad tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai atkreipė dėmesį į tai, kad pavežėjo (kurio automobiliu važiavo A. U.) veiksmai taip pat galėjo turėti įtakos nagrinėjamam įvykiui kilti. Vis dėlto nagrinėjamoje situacijoje, kaip nustatė pirmosios instancijos teismas, net ir tuo atveju, jei automobilio vairuotojas nebūtu elgesis pakankamai atsargiai, kaip to reikalauja KET, tai nesudarytų pagrindo daryti išvados, kad A. U., pažeidusiai KET 52 punkto reikalavimus, nekyla administracinié atsakomybė. Pagal byloje nustatytas ir teismų sprendimuose nurodytas faktines aplinkybes, KET reikalavimus pažeidžiantys A. U. veiksmai, sukélę ANK 428 straipsnio 3 dalyje nurodytus padarinius, pirmosios instancijos teismo pagrįstai pripažinti administraciniu nusižengimu, už kurio padarymą ji ir buvo nubausta.
15. Remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nutartį ir nutraukdamas administraciniu nusižengimu teiseną, netinkamai taikė ir aiškino ANK 428 straipsnio 3 dalies nuostatas. Ši materialiosios teisės normos taikymo klaida turėjo esminę įtaką priimant neteisétą sprendimą (ANK 658 straipsnio 1 dalies 5 punktas), todėl apeliacinės instancijos teismo nutarimas naikinamas ir palieka ma galioti pirmosios instancijos teismo nutartis be pakeitimų.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administraciniu nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 4 punktu,

#### **n u t a r i a :**

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2019 m. kovo 27 d. nutarimą ir palikti galioti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. sausio 22 d. nutartį be pakeitimų.

#### **2.18. Administraciniu nurodymo surašymo pagrindai ir jo įvykdymo padariniai (ANK 610 straipsnis)**

Administraciniu nusižengimo protokolo ir tyrimo medžiagos siuntimas bylai nagrinėti (ANK 613 straipsnis)

*Administraciniu nurodymo surašymas ir jo įvykdymas nesuponuoja administraciniu nusižengimo bylos perdavimo nagrinėti teismui. Net ir tuo atveju, kai pagal ANK specialiosios dalies straipsnį privalomą konfiskuoti turtą, tokį sprendimą per dešimt darbo dienų nuo administraciniu nurodymo įvykdymo termino pabaigos priima pareigūnas, surašęs administraciniu nurodymą, ar kitas šios institucijos įgaliotas pareigūnas, bet ne teismas. Pagal ANK 610 straipsnio 2 dalies 5 punktą administraciniu nu-*

*rodymo procedūra netaikoma, jeigu ANK specialiojoje dalyje už asmens padarytą veiką nustatytas privalomas turto, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, konfiskavimas. Tai reiškia, kad tais atvejais, kai tokio turto konfiskavimas galimas, bet neprivalomas, administracinis nurodymas (nesant kitų kliūčių) turi būti surašytas. ANK 29 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad turto, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, konfiskavimą gali skirti tik teismas. Iš šių normų turinio logiškai išplaukia, kad, įvykdžius administracinių nurodymų, turtas, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, negali būti konfiskuojamas.*

Administraciniu nusižengimo byla Nr. 2AT-60-788/2019  
Teisminio proceso Nr. 4-52-3-00053-2019-4  
Procesinio sprendimo kategorijos:  
1.4.8; 1.5.2; 21.3.3; 21.5.3 (S)

## LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

### NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. gruodžio 10 d.  
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alvydo Pikelio (kolegijos pirmininkas), Prano Kuconio ir Olego Fedosiuko (pranešėjas),

išnagrinėjo pagal Vilniaus teritorinės muitinės direktorės Dovilės Kraulaidienės prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą D. P. (D. P.) administraciniu nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ē :

#### I. Bylos esmė

##### 1. Nagrinėjamoje byloje:

- 1.1. D. P. buvo patrauktas administracinién atsakomybén už tai, kad 2019 m. sausio 10 d. apie 19.30 val. iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvos Respublikos Lavoriškių kelio postą atvyko sau priklausančiu kroviniui automobiliui „Mercedes Benz Actros 18“ (*duomenys neskelbtini*) su puspriekabe „Sommer-SG80“ (*duomenys neskelbtini*) ir žodžiu deklaravo, kad negabena prekių, kurioms taikomi draudimai ir apribojimai. Atlikus detalių patikrinimą, puspriekabės dvigubame dugne rastos nedeklaruotos prekės: 67,80 Eur ver-

tės dvidešimt popierinių maišų po 25 kg sauso cemento mišinio „M300“. Taip D. P. pažeidė 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 952/2019, Sajungos muitinės kodekso 139 straipsnio 1 dalies a punktą bei padarė ANK 208 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusižengimą.

- 1.2. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. vasario 27 d. nutarimu konstatauta, kad D. P. įvykdžius administracinių nurodymą, t. y. sumokėjus 100 Eur baudą už administracinių nusižengimo, nustatyto ANK 208 straipsnio 1 dalyje, padarymą, administracinių nusižengimo teisena yra pasibaigusi. Nutarimui įsiteisėjus nuspėsta grąžinti D. P. krovinių automobilį „Mercedes Benz Actros 18“ (*duomenys neskeltini*) su puspriekabe „Sommer-SG80“ (*duomenys neskeltini*) ir dvidešimt maišų cemento mišinio „M300“.
- 1.3. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutartimi Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. vasario 27 d. nutarimas paliktas nepakeistas.
- 1.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2019 m. liepos 18 d. nutartimi Vilniaus teritorinės muitinės direktoriės D. Kraulaidienės prašymas atnaujinti administracinių nusižengimo bylą dėl Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. vasario 27 d. nutarimo ir Vilniaus apygardos teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarties priimtas ir administracinių nusižengimo byla atnaujinta.

## II. Prašymo atnaujinti administracinių nusižengimo bylą argumentai

2. Vilniaus teritorinės muitinės direktoriė D. Kraulaidienė prašo panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. vasario 27 d. nutarimą bei Vilniaus apygardos teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutartį ir perduoti administracinių nusižengimo bylą nagrinėti Vilniaus teritorinei muitinei. Pareiškime nurodoma:
  - 2.1. I D. P. surašytą administracinių nusižengimo protokolą muitinės pareigūnas įraše administracinių nurodymą. Vadovaujantis ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 punktu, administracinių nusižengimo byla buvo perduota nagrinėti Vilniaus regiono apylinkės teismui. Vilniaus regiono apylinkės teismas priėmė nutarimą, kuriamo sprendė, kad, D. P. įvykdžius administracinių nurodymą – sumokėjus 100 Eur baudą už administracinių nusižengimo, nustatyto ANK 208 straipsnio 1 dalyje, padarymą, administracinių nusižengimo teisena yra pasibaigusi, ir grąžino krovinių automobilį su puspriekabe bei administracinių nusižengimo dalyką – maišus su cemento mišiniu – pažeidėjui. Apeliaciui skundu Vilniaus teritorinė muitinė praše konfiskuoti kontrabandos dalyką, tačiau teismas skundą atmetė, nutartyje nurodydamas formalius motyvus. Apygardos teismas sprendė, kad galimybės, esant įvykdytam administraciniams nurodymui, nagrinėti kontrabandos dalyko konfiskavimo klausimą nei ANK 29 ar 610 straipsnis, nei 33 straipsnis nenustato, ir konstatavo, kad turto konfiskavimo klausimas turėjo būti išspręstas iki administracinių nurodymo įvykdymo, t. y. iki nurodyme paskirtos baudos sumokėjimo, kol buvo nepasibaigusi administracinių nusižengimo teisena. Pirmosios ir apeliaciinės instancijos teismai netinkamai išsprendė turto konfiskavimo klausimą.

- 2.2. Nuo 2017 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo ANK 610 straipsnio 5 dalies pakeitimas, nustatantis, kad administracinis nurodymas negalimas tuomet, kai ANK specialiojoje dalyje už asmens padarytą veiką nustatytas privalomas turto, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, konfiskavimas. Nagrinėjamu atveju sulaikyto transporto priemonės konfiskavimas néra privalomas (ANK 208 straipsnio 4 dalis) ir aplinkybė, kad administraciniu nusižengimo bylą nagrinėja teismas (ANK 614 straipsnio 1 dalies 1 punktas), negali būti laikoma teisėta priežastimi netaikyti administraciniu nurodymu, jeigu tam yra pagrindas. Šioje byloje esančiomis aplinkybėmis, pareiškėjos manymu, turi būti surašomi du protokolai – administraciniu nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu, skiriant pažeidėjui pusę minimalios baudos, ir daiktų bei dokumentų paémimo protokolas, nes turto konfiskavimas yra ne administraciniu nuobauda, o administraciniu poveikio priemonė.
- 2.3. ANK 33 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad kai administraciniu nusižengimo byloje iš asmens paimtas turtas, kurį pagal ANK specialiosios dalies straipsnių privaloma konfiskuoti (nagrinėjamu atveju kontrabandos daiktai privalomi konfiskuoti – ANK 208 straipsnio 4 dalis), asmeniu nustatyta tvarka įvykdžius administraciniu nurodymą, pareigūnas, surašės administraciniu nurodymą, ar kitas šios institucijos įgaliotas pareigūnas per dešimt darbo dienų nuo ANK 610 straipsnio 1 dalyje nurodytų terminų (per 15 kalendorinių dienų) pabaigos priima nutarimą konfiskuoti turtą. Kontrabandos daiktams konfiskuoti nuo administraciniu nusižengimo protokolo su administraciniu nurodymu surašymo terminas yra mažiausiai dvidešimt penkios kalendorinės dienos.
- 2.4. Administraciniu nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu šioje byloje surašytas 2019 m. sausio 11 d., teismui nagrinėti perduotas 2019 m. sausio 25 d., bylos nagrinėjimas paskirtas 2019 m. sausio 31 d., o turto konfiskavimo terminas suėjo 2019 m. vasario 8 d. (iki 2019 m. sausio 26 d. privaloma įvykdyti administraciniu nurodymą ir per dešimt darbo dienų, t. y. iki 2019 m. vasario 8 d., konfiskuoti privalomai konfiskuotiną turtą). Teismas, išsprendęs turto nekonfiskavimo klausimą, nepažeisdamas terminų turėjo galimybę informuoti apie tai instituciją, surašiusią administraciniu nusižengimo protokolą, kuri būtų išsprendusi klausimą dėl kontrabandos daiktų konfiskavimo. Pirmosios instancijos teismas, pažeisdamas ANK 33 straipsnio 4 dalį, pats išsprendė kontrabandos daiktų konfiskavimo klausimą, nors įstatymas įpareigoja tai padaryti instituciją, surašiusią administraciniu nusižengimo protokolą su administraciniu nurodymu, o apeliaciniės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, kad turto konfiskavimo klausimas turėjo būti išspręstas iki administraciniu nurodymo įvykdymo, t. y. iki nurodyme paskirtos baudos sumokėjimo.

### III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

3. Vilniaus teritorinės muitinės direktorės D. Kraulaidienės prašymas netenkintinas.

*Dėl administracinių nurodymų įvykdymo teisinių padarinių ir turto konfiskavimo, įvykdžius administracinių nurodymą, tvarkos*

4. Teismų priimtų sprendimų pagrįstumui nustatyti šioje byloje aktualios šio ANK normų nuostatos:

- 4.1. Pagal ANK 610 straipsnio 1 dalį administracinis nurodymas – tai iš administracinių nusižengimo protokolų per penkiolika kalendorinių dienų nuo administracinių nusižengimo protokolo įteikimo dienos, o kai administracinius nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu surašomas administracinién atsakomybėn traukiamam asmeniui nedalyvaujant – per trisdešimt kalendorinių dienų, savo noru sumokėti baudą, lygią pusei minimalios baudos (tam tikrais įstatyme nurodytais atvejais – minimalią baudą), nustatytą šio kodekso specialiosios dalies straipsnyje (straipsnio dalyje), kuriamo (kurioje) nustatyta atsakomybė už asmens padarytą administracinių nusižengimą. ANK 610 straipsnio 2 dalyje išvardyti atvejai, kai administraciniis nurodymas nesurašomas.
- 4.2. Administracinių nurodymų yra neskundžiami (ANK 610 straipsnio 4 dalis) ir vykdomi savo noru (ANK 669 straipsnio 1 dalis). ANK 613 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, administracinién atsakomybėn traukiamam asmeniui neįvykdžius administracinių nurodymo, šis nurodymas laikomas negaliojančiu ir ne anksčiau kaip po penkių, bet ne vėliau kaip po dešimt darbo dienų nuo šio kodekso 610 straipsnio 1 dalyje nustatyto terminų pabaigos administracinių nusižengimo protokolas išsiunčiamas teismui ar pateikiamas institucijai, kurios pareigūnas įgaliotas nagrinėti administracinių nusižengimo bylą ne teismo tvarka. Protokolas nesiunčiamas teismui ar kitai institucijai, kurios pareigūnas įgaliotas nagrinėti administracinių nusižengimo bylą ne teismo tvarka, jei asmuo nustatytu laiku įvykdo administracinių nurodymą. ANK 609 straipsnio 2 dalies 3 punktas įpareigoja pareigūnų išaiškinti administracinių nurodymo neįvykdymo teisinius padarinius.
- 4.3. ANK 33 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) nustatyta, kad tuo atveju, kai administracinių nusižengimo byloje iš asmens paimtas turtas, kurį pagal šio kodekso specialiosios dalies straipsnį privaloma konfiskuoti (išskyrus šio kodekso 610 straipsnio 2 dalies 5 punkte nurodytą atvejį), asmeniui nustatyta tvarka įvykdžius administracinių nurodymą, pareigūnas, surašęs administracinių nurodymą, ar kitas šios institucijos įgaliotas pareigūnas per dešimt darbo dienų nuo šio kodekso 610 straipsnio 1 dalyje nurodytų terminų pabaigos priima nutarimą konfiskuoti turtą.
- 4.4. ANK 610 straipsnio 5 dalyje (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) nustatyta, kad asmeniui įvykdžius administracinių nurodymą, jei šio kodekso 33 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytu atveju nepriimamas nutarimas skirti administraciniu poveikiu priemonę, administracinių nusižengimo

teisena pasibaigia. Ši nuostata suprastina taip, kad tuo atveju, kai, įvykdžius administracinių nurodymą, priimamas nutarimas skirti administracinių poveikio priemonę, administracinių nusižengimo teisena pasibaigia nuo pa-skirtos poveikio priemonės įvykdymo momento.

5. Sistemiškai aiškinant nurodytas nuostatas, darytina išvada, kad administracinių nurodymo surašymas ir jo įvykdymas nesuponuoja administracinių nusižengimo bylos perdavimo teismui nagrinėti. Net ir tuo atveju, kai pagal ANK specialiosios dalies straipsnį privaloma konfiskuoti turą (išskyrus šio kodekso 610 straipsnio 2 dalies 5 punkte nurodytą atvejį), tokį sprendimą per dešimt darbo dienų nuo administracinių nurodymo įvykdymo termino pabaigos priima pareigūnas, su-rašės administracinių nurodymą, ar kitas šios institucijos igaliotas pareigūnas, bet ne teismas. Pareigūnui priėmus nutarimą konfiskuoti paimitą turą ir šią poveikio priemonę įvykdžius, administracinių nusižengimų teisena pasibaigia.
6. Pagal ANK 610 straipsnio 2 dalies 5 punktą (2017 m. lapkričio 16 d. redakcija), administracinių nurodymo procedūra netaikoma, jeigu ANK specialiojoje dalyje už asmens padarytą veiklą nustatyta privalomas turto, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, konfiskavimas. Tai reiškia, kad tais atvejais, kai tokio turto konfiskavimas galimas, bet neprivalomas, administracinių nurodymas (nesant kitų kliūčių) turi būti surašytas. ANK 29 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad turto, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, konfiskavimą gali skirti tik teismas. Iš šių normų turinio logiškai išplaukia, kad, įvykdžius administracinių nurodymą, turtas, kuriam pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus privaloma teisinė registracija, negali būti konfiskuojamas.
7. Nagrinėjamoje byloje 2019 m. sausio 11 d. D. P. visiškai pagrįstai buvo surašytas administracinių nusižengimo protokolas dėl ANK 208 straipsnio 1 dalyje nurodyto administracinių nusižengimo su administraciniu nurodymu iki 2019 m. sausio 26 d. sumokėti 100 Eur baudą. Taip pat buvo surašytas neteisėtai gabentų prekių ir transporto priemonės su pusrièrekabe paėmimo protokolas. D. P. tą pačią dieną sumokėjo nurodytą sumą (b. l. 21) ir taip įvykdė administracinių nurodymą. Vadovaujantis ANK 33 straipsnio 1 dalies 4 punktu, muitinė iki 2019 m. vasario 8 d. turėjo priimti nutarimą konfiskuoti privalomai konfiskuotiną turą, t. y. neteisėtai gabentas prekes (maišus su cemento mišiniu). Transporto priemonė su pusrièrekabe, remiantis ANK 29 straipsnio 1 dalimi, negalėjo būti konfiskuota ir turėjo būti grąžinta D. P. Tačiau, nepaisant administracinių nurodymo įvykdymo faktu, nutarimas konfiskuoti prekes priimtas nebuvo, o administracinių nusižengimo protokolas su bylos medžiaga 2019 m. sausio 25 d. buvo perduotas teismui (b. l. 19). Konstatuotina, kad šis muitinės sprendimas neatitinko ANK 613 straipsnio 1 dalyje ir 33 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatyto teisinio reguliavimo, taigi buvo akivaizdžiai klaidingas.
8. ANK normos tiksliai nenustato, kokį sprendimą turi priimti teismas, nustatęs, kad administracinių nurodymas įvykdytas ir byla per klaidą perduota teismui. Tokiu atveju įmanomi du alternatyvūs sprendimai: 1) vadovaujantis ANK 627 straipsnio 2 dalimi arba 635 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nutraukti administracinių nusižengimo teiseną; 2) vadovaujantis ANK 635 straipsnio 1 dalies 3 punktu, grąžinti bylą institucijai (tokį sprendimą būtų tikslingo priimti tuo atveju, kai byloje

- paskirta, bet dar neįvykdyma administraciniu poveikiu priemonė, arba kai tokia priemonė nepaskirta, bet turėjo būti paskirta).
9. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2019 m. vasario 27 d. nutarimu, vadovaudamas ANK 610 straipsnio 5 dalimi, konstatavo, kad, D. P. įvykdžius administracinių nurodymą, administraciniu nusižengimo teisena yra pasibaigusi. Kartu teismas išsprendė ir paimtų prekių ir transporto priemonės su puspriekabe likimą – nutarė juos grąžinti D. P. Apeliacinės instancijos teismas šį nutarimą paliko galioti. Pareiškėjos nuomone, tokie teismų sprendimai yra nepagrižti, todėl turi būti panaikinti, o byla turi būti perduota nagrinėti Vilniaus teritorinei muitinei. Šis prašymas at mestinas.
  10. Nors pirmosios instancijos teismo nutarimo rezoliucinė dalis konstatuoojant, kad administraciniu nusižengimo teisena yra pasibaigusi, nėra tiksliai (tokios formuliuotės ANK 635 straipsnio 1 dalis nenurodo), tačiau šis netikslumas nelaikytinas esminiu proceso teisės pažeidimu, dėl kurio reikėtų teismo nutarimą naikinti ar keisti. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismo nutarime esanti formuliuotė suprastina kaip administraciniu nusižengimo teisenos nutraukimas. Nėra pagrindo naikinti teismo nutarimą ir dėl sprendimo grąžinti paimtą turtą D. P. Nors, teisėjų kolegijos nuomone, teismo sprendimas grąžinti bylą institucijai (ANK 635 straipsnio 1 dalies 3 punktas) būtų logiškesnė alternatyva (ypač jei toks sprendimas būtų priimtas dar nepasibaigus terminui priimti nutarimą konfiskuoti turtą), tačiau nagrinėjamoje byloje tai nėra pakankamas pagrindas konstatuoti esminį materialiosios ar proceso teisės pažeidimą. Be to, iš pareiškėjos prašymo ir pateiktų argumentų nėra aišku, kokiam procesiniam sprendimui priimti prašoma bylą grąžinti muitinei. Pati pareiškėja nurodo, kad terminas turtui konfiskuoti suėjo 2019 m. vasario 8 d. Nesant įstatyme nustatyta galimybė prateisti terminą turtui konfiskuoti (kai įvykdytas administracinius nurodymus), taip pat praėjus daugiau kaip septyniems mėnesiams nuo teismo sprendimo grąžinti turtą D. P. įsiteisėjimo, bylos perdavimas muitinei neturėtų jokios procesinės prasmės. Pažymėtina ir tai, kad, taikant administracinius nurodymus procedūrą, kroviniinis automobilis su puspriekabe, kaip privalomas teisinės registracijos turtas, bet kuriuo atveju negalėjo būti konfiskuotas. Likę daiktai (maišai su cemento mišiniu) nepriskirtini išimtū iš civilinės apyvartos, ribotos civilinės apyvartos ar kokį nors pavojų keliančių daiktų kategorijai, be to, šių 67,80 Eur vertės prekių grąžinimas D. P. valstybės finansinių interesų apsaugos požiūriu nebuvo reikšmingas.
  11. Atsižvelgiant į išdėstytais aplinkybes, konstatuotina, kad aptartoje situacijoje pirmosios instancijos teismas, priimdamas sprendimą grąžinti D. P. prekes ir transporto priemonę su puspriekabe, o apeliacinės instancijos teismas, palikdamas šį sprendimą galioti, nepadarė esminio materialiosios ar proceso teisės pažeidimo, kuris galėtų būti pripažintas pagrindu panaikinti šiuos teismų sprendimus.
- Teisėjų kolegija, vadovaudamas Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 1 punktu,

n u t a r i a :

Palikti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. vasario 27 d. nutarimą nepakeistą.

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO  
TEISMŲ PRAKTIKOS APŽVALGA**

### **3. VARTOJIMO KREDITO SANTYKIŲ TEISINIO REGLEMENTAVIMO YPATUMŲ IR JŲ TAIKYMO BEI AIŠKINIMO TEISMŲ PRAKTIKOJE APŽVALGA**

#### **Ivadas**

Šiuolaikinėje visuomenėje būdinga trumpalaikius vartojimo poreikius įgyvendinti skubiai. Todėl vartotojams tapo išprasta santykinai trumpam terminui skolinantis iš kredito įstaigų pinigus tos dienos vartojimo poreikiams tenkinti, pavyzdžiui, siekiant čia ir dabar išsigyt tam tikrus buičiai reikalingus daiktus ar gauti paslaugas. Toks impulsyvus vartojimo poreikių tenkinimas lemia tai, kad vartotojai, neretai ne tik nesigilindami į su kredito įstaigomis sudaromą vartojimo kredito sutarčių sąlygas, bet ir neturėdami ekonominių galimybių jas paveikti, prisiima sutartinius įsipareigojimus sau itin nepalankiomis sąlygomis. Šios problemos būdingos ne tik Lietuvai, bet ir visai Europai. Dėl šių problemų ypatumų ES mastu priimta 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (toliau – Direktyva 2008/48/EB)<sup>1</sup>, kurią siekiama suderinti tam tikrus valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kredito sutartimis, aspektus. Lietuvos nacionalinėje teisėje ši direktyva buvo įgyvendinta Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymu (toliau – ir VKĮ)<sup>2</sup>.

Nors kasacinio teismo praktika vartojimo kredito teisinių santykių klausimais nėra gausi, pažymėtina, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai su šios kategorijos bylomis susiduria kiekvieną dieną. Tai paskatino Lietuvos Aukščiausiąją Teismą parengti apžvalgą, kurioje nacionalinis teisinis vartojimo kredito santykių reguliavimas ir iš jo kylančios teisinės problemos analizuojami platesniame, t. y. Direktyvos 2008/48/EB taikymo ir jos aiškinimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir ESTT, Teisingumo Teismas) praktikoje, kontekste.

Rengiant šią apžvalgą praktinės problemos nustatytos ir apsibrėžtos atsižvelgiant tiek į ESTT pasiekiančių vartojimo kredito ginčų problematiką, tiek į kasacinių teismų pasiekusius klausimus, tiek į Lietuvos apygardos teismų (kaip apeliacinės instancijos) praktikoje kylančias problemas. Todėl, nors tai ir ne visada tiesiogiai atsižvelgiant į teisės aktų tekste, rengiant apžvalgą buvo išanalizuotos nuo 2018 m. iki 2019 m. gegužės mėnesio priimtos apygardos teismų nutartys.

Šios apžvalgos tikslas – pateikti atsakymus į aktualiausius teismų praktikoje kylančius klausimus iš vartojimo kredito teisinių santykių. Todėl apžvalgoje daugiausia dėmesio skiriama ikitartinių pareigų (informacijos suteikimo ir kreditingumo vertinimo) įgyvendinimo, vartojimo kredito sutarties sąlygų turinio sąžiningumo vertinimo ir sutarties netinkamo vykdymo padarinių klausimams.

1 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 22 punktas.

2 Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymas (Žin., 2011, Nr. 1-1; 2011, Nr. 146-6830).

Pažymėtina, kad šiame apibendrinime pateikiami išaiškinimai, suformuluoti ne cituojamose kasacinio teismo nutartyse, vertintini kaip metodinio pobūdžio mėdžiaga, neturinti oficialiai paskelbtos teismų praktikos reikšmės.

## 1. Vartojimo kredito teisinių sантыкіų reguliavimas

### 1.1. Bendrosios vartojimo kredito teisinio reguliavimo nuostatos

CK vartojimo kredito sutartinius sантыкіου reguliuoja CK 6.886 straipsnis. CK 6.886 straipsnio 1 dalis įtvirtina vartojimo kredito sutarties sampratą, o šio straipsnio 3 dalis nustato, kad su vartojimo kreditu susijusius sантыкіου reglamentuoja CK ir kiti įstatymai. Prie kitų įstatymų, reglamentuojančių su vartojimo kreditu susijusius sантыкіου, visų pirma priskirtinas minėtas VKĮ. Tieki, kiek VKĮ vartojimo kredito sutartinių teisinių sантыкіου nereguliuoja, taikomos bendrosios sutarčių teisės ir kitos CK nuostatos, taip pat Lietuvos Respublikos vartotojų teisinių apsaugos įstatymas ir kiti teisės aktai, skirti vartotojų apsaugai. Vadovaudamais VKĮ 2 straipsnio 8 dalimi, Lietuvos bankas, vykdymas priežiūros funkcijas, 2013 m. kovo 19 d. valdybos nutarimu Nr. 03-62 patvirtino Vartojimo kredito gavėjų kreditingumo vertinimo ir atsakingojo skolinimo nuostatus (toliau – Nuostatai). Šie Nuostatai detalizuoja VKĮ įtvirtintus kreditingumo vertinimo kriterijus. Lietuvos bankas taip pat yra priėmęs Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisykles<sup>3</sup>.

Direktyvos 2008/48/EB nuostatos, suderinančios tam tikrus vartojimo kredito aspektus, turi reikšmės vartojimo kredito teisinius sантыкіου reguliuojančių normų aiškinimui ir taikymui.

Vartojimo kredito sutartis pagal savo turinį ir prigimtį yra vartojimo sutartis<sup>4</sup>, todėl vartojimo kredito teisiniams sантыкіams aktualus ir vartojimo sutartims skirtas reguliavimas, pvz., vartojimo sutarčių sąlygų sąžiningumo kontrolė. Kasacinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad *nors CK 6.228<sup>5</sup> straipsnio 2 dalyje nurodoma, jog CK šeštios knygos XVIII<sup>1</sup> skyriaus „Vartojimo sutartys“ nuostatos, išskyrus 6.228<sup>4</sup> straipsnį, netaikomos sutartims dėl finansinių paslaugų, tačiau tai nekeičia šių sutarčių kaip vartojimo sutarčių kvalifikavimo, jeigu jos atitinka CK 6.228<sup>1</sup> straipsnyje ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 19 ir 24 dalyse nurodytas sąlygas<sup>5</sup>.*

### 1.2. Direktyvos tikslas ir prigimtis

Direktyva 2008/48/EB, skirtingai nei jos pirmtakė 1986 m. gruodžio 22 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 87/102/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo, yra maksimalaus derinimo

<sup>3</sup> Lietuvos banko valdybos 2012 m. lapkričio 29 d. nutarimas Nr. 03-245 „Dėl Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 140-7230).

<sup>4</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 23 punktas.

<sup>5</sup> Ten pat, 20 punktas.

direktyva. Šis direktyvos pobūdis turi įtakos tiek direktyvos nuostatų perkėlimui į nacionalinę teisę, tiek ir perkeltą nuostatą taikymui bei aiškinimui.

Minimalaus derinimo principas reiškia, kad direktyva nustato minimalius tam tikros srities vienodinimo standartus, t. y. ES valstybės narės savo nacionalinėje teisėje negali sumažinti direktyvoje įtvirtintų apsaugos standartų, tačiau gali nustatyti aukštessnius apsaugos standartus, negu nustato direktyva. Maksimalaus derinimo atveju ES valstybės narės, įgyvendindamas direktyvą, neturi teisės nustatyti griežtesnių (palankesnių vartotojui) apsaugos standartų negu įtvirtinti direktyvoje, nebent pati direktyva suteikia valstybėms narėms diskreciją tam tikrus aspektus reguliuoti savaip.

Maksimalaus derinimo direktyva siekiama užtikrinti ne tik aukštą vartotojų apsaugos lygi, bet ir sukurti tinkamą konkurencinę aplinką verslininkams (vienodą konkurencinę aplinką prekiavantiems ES valstybės narės viduje ir kitose ES valstybėse narėse). Maksimalaus derinimo direktyva siekiama pusiausvyros tarp aukšto vartotojų apsaugos lygio ir verslininkų konkurencingumo užtikrinimo<sup>6</sup>.

Maksimalaus derinimo principas įtvirtintas Direktyvos 2008/48/EB 22 straipsnio 1 dalyje ir jo esmė yra paaiškinta direktyvos 7–9 konstatuojamosiose dalyse. Direktyvos 22 straipsnio 1 dalyje įsakmiae įtvirtinta, kad kadangi šioje direktyvoje pateikiamos suderintos nuostatos, valstybės narės negali toliau taikyti arba priimti savo nacionalinės teisės aktų nuostatų, besiskiriančių nuo nustatyto šioje direktyvoje. Direktyvos 2008/48/EB 7 konstatuojamajoje dalyje nurodoma, kad *siekiant sudaryti palankesnes sąlygas gerai veikiančios vidaus rinkos vartojimo kreditų srityje kūrimuisi, būtina numatyti suderintą Bendrijos sistemą keliose pagrindinėse srityse. Atsižvelgiant į nuolat besiplečiančią vartojimo kreditų rinką ir augantį Europos piliečių mobilumą, į ateitį orientuoti Bendrijos teisės aktai, kuriuos galima pritaikyti prie būsimų kredito formų ir kurie suteikia valstybėms narėms tinkamą jų įgyvendinimo lankstumo lygi, turėtų padėti sukurti modernią vartojimo kreditų teisės bazę.* Direktyvos 9 konstatuojamajoje dalyje rašoma, kad *būtinė visiškas sederinimas, siekiant užtikrinti, kad visi Bendrijos vartotojai naudotųsi aukštu ir vienodu jų interesų apsaugos lygiu, ir siekiant sukurti tikrą vidaus rinką. Todėl valstybėms narėms neturėtų būti leidžiama toliau taikyti arba priimti kitokias, nei nustatyta šioje direktyvoje, nacionalines nuostatas.* Toje pačioje dalyje apibrėžiamos maksimalaus derinimo ribos, nurodant, kad *toks apribojimas turėtų būti taikomas tik pagal šią direktyvą sederintoms nuostatomis. Kai tokius sederintų nuostatus nėra, valstybėms narėms turėtų būti leidžiama toliau taikyti arba priimti nacionalinės teisės aktus.*

Dėl direktyvos maksimalaus derinimo pobūdžio yra pasiskęs ir Teisingumo Teismas, nurodydamas, kad *Direktyvos 2008/48/EB tikslas, kaip matyti iš jos 7 ir 9 konstatuojamųjų dalių, yra vartojimo kreditų srityje numatyti visišką ir privalomą sederinimą keliose pagrindinėse srityse, laikomą būtinu siekiant visiems Europos Sąjungos vartotojams užtikrinti aukštą ir vienodą jų interesų apsaugos lygi ir palengvinti tinkamai veikiančios vartojimo kreditų vidaus rinkos vystymąsi*<sup>7</sup>.

6 Šis tikslas atspindi Direktyvos 2008/48/EB konstatuojamosios dalies 3–8 punktuose.

7 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Ernst Georg Radlinger ir Helena Radlingerová prieš Finway a.s.*, C377/14, 61 punktas.

Taigi, visiškas vartojimo kredito nuostatų ES lygiu suderinimas yra taikomas tik toms nuostatomis, kurios patenka į Direktyvos 2008/48/EB reguliavimo sritį, ir netaikomas: 1) iš jų nepatenkančioms sritims; 2) tais atvejais, kai pati Direktyva 2008/48/EB ES valstybėms narėms leidžia nustatyti kitokias taisykles, nei nustatyta direktyvoje (ES valstybių narių teisė pasirinkti); 3) tais atvejais, kai ES valstybėms narėms suteikiama plati diskrecija veikti (pvz., sankcijų nustatymas). Todėl taikant ir aiškinant nacionalinės teisės nuostatas, kuriomis yra įgyvendinta Direktyva 2008/48/EB, svarbu nustatyti, ar tam tikros nacionalinio reguliavimo nuostatos patenka į Direktyvos 2008/48/EB apimtį ir ar jos yra maksimalaus derinimo. Direktyvos 2008/48/EB taikymo apimčiai nustatyti gali turėti reikšmės Direktyvos 2008/48/EB atitinkamų konstatuojamų dalių nuostatos, kuriose, pateikiant direktyva reguliuojamą sričių apibrėžimą ir pagrindimą, tam tikrais atvejais yra paaškinta dėl šių nuostatų suderinimo apimties ir ribų.

### **1.2.1. Direktyvos galiojimas laiko atžvilgiu**

Direktyva 2008/48/EB netaikoma kredito sutartims, sudarytomis iki nacionalinių įgyvendinimo priemonių įsigaliojimo dienos (Direktyvos 2008/48/EB 30 straipsnio 1 dalis). Tačiau Direktyvos 2008/48/EB 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta pareiga valstybėms narėms užtikrinti, kad 11, 12, 13 ir 17 straipsniai, 18 straipsnio 1 dalies antras sakiny ir 18 straipsnio 2 dalis būtų taikomi taip pat ir neterminuotoms kredito sutartims, sudarytomis iki nacionalinių įgyvendinimo priemonių įsigaliojimo dienos. Atitinkamai VKĮ 41 straipsnis nustato, kad šio įstatymo nuostatos netaikomos vartojimo kredito sutartims, sudarytomis iki 2011 m. balandžio 1 d. (t. y. iki VKĮ, įgyvendinančio Direktyvą 2008/48/EB, įsigaliojimo datos), išskyrus šio įstatymo 12, 13, 14 straipsnių nuostatas, 18 straipsnio 1 dalies nuostatą dėl vartojimo kredito gavėjui periodiškai teikiamos šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 5 punkte nurodytos informacijos ir 18 straipsnio 2 dalies nuostatas, kurios taikomos iki 2011 m. balandžio 1 d. sudarytomis neterminuotoms vartojimo kredito sutartims.

### **1.2.2. Direktyvos materialinė taikymo sritis, derinimo sritis ir apimtis**

Siekiant tinkamai taikyti ir aiškinti nacionalinės teisės nuostatas, įgyvendinančias Direktyvos 2008/48/EB nuostatas, būtina nustatyti Direktyvos 2008/48/EB taikymo sritį, taip pat identifikuoti tas sritis, kuriose reglamentavimas yra maksimalaus derinimo. Tuo atveju, kai tam tikri visuomeniniai santykiai nepatenka į direktyvos taikymo sritį, jiems taikytinos tik nacionalinės teisės nuostatos.

Direktyvos 2008/48/EB 2 straipsnyje apibrėžta jos materialinė taikymo sritis, visų pirma nustatant, kad ji skirta kredito sutartims, o šio straipsnio 2 dalyje nurodoma, kokioms kreditavimo požymių turinčioms sutartims ji néra taikoma: a) kredito sutartims, užtikrintoms hipoteka arba kita panašia valstybėje narėje iprastai naudojama garantija dėl nekilnojamojo turto arba užtikrintoms su nekilnojamuoju turtu susijusia

teise<sup>8</sup>; b) kredito sutartims, kurių tikslas – įgyti arba išlaikyti nuosavybės teises į žemę arba į esamą ar planuojamą statyti pastatą; c) kredito sutartims, kai bendra suteikiama kredito suma yra mažesnė nei 200 Eur arba didesnė nei 75 000 Eur; d) nuomas ar išperkamosios nuomas sutartims, kai nei pačioje sutartyje, nei atskiroje sutartyje nenustatyta pareiga įsigityti sutarties objektą; laikoma, kad tokia pareiga yra, jei kreditorius vienašališkai taip nusprendžia; e) kredito su galimybe pereikvoti sąskaitos lėšas sutartims, pagal kurias kreditas turi būti grąžintas per mėnesį; f) kredito sutartims, kai už kreditą nemokamos palūkanos ir kiti mokesčiai, ir kredito sutartims, pagal kurių sąlygas reikalaujama, kad kreditas būtų grąžintas per tris mėnesius, ir mokami tik nedideliai mokesčiai; g) kredito sutartims, kai darbdavys, kuriam kreditavimas yra jo antrinė veikla, suteikia darbuotojams kreditą be palūkanų arba už mažesnę negu rinkoje vyraujanti bendros kredito kainos metinę normą ir kurios paprastai nėra siūlomos visuomenei; h) kredito sutartims, kurios sudaromos su investicinėmis įmonėmis, kaip apibrėžta 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų 4 straipsnio 1 dalyje, arba su kredito įstaigomis, kaip apibrėžta 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/48/EB dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo 4 straipsnyje, siekiant leisti investuotojui įvykdyti sandorį, susijusį su viena ar daugiau Direktyvos 2004/39/EB I priedo C skirsnyje išvardytų priemonių, jei kreditą suteikianti investicinė įmonė arba kredito įstaiga dalyvauja tokiam sandoryje; i) kredito sutartims, kurios yra sudarytos pagal susitarimą, pasiekta teisme arba kitoje valstybės valdžios institucijoje; j) kredito sutartims, kurios yra susijusios su nemokamai atidėtu esamos skolos mokėjimu; k) kredito sutartims, kurias sudarius iš vartotojo reikalaujama, kad jis kaip užstatą kreditoriuui paliktu kokį nors daiktą, o vartotojo įsipareigojimas yra griežtai aprivojamas tuo įkeistu daiktu; l) kredito sutartims dėl paskolų pagal įstatymų įtvirtintą nuostatą, kuria siekiama bendro interesu, suteikiamų ribotai visuomenės daliai taikant mažesnę nei rinkoje vyraujanti palūkanų normą arba visai nemokant palūkanų, arba kitomis sąlygomis, kurios būtų palankesnės vartotojui nei rinkoje vyraujančios sąlygos ir suteikiamų taikant ne didesnę nei rinkoje vyraujanti palūkanų normą.

Pažymétina, kad pagal Direktyvos 2008/48/EB 10 konstatuojamają dalį ši direktiva neturėtų trukdyti valstybėms narėms, laikantis Bendrijos teisės, taikyti šios direktivos nuostatas srityse, kurios nepatenka į jos taikymo sritį. Tokiu būdu valstybė narė galėtų toliau taikyti galiojančius nacionalinės teisės aktus arba priimti šios direktivos nuostatas ar tam tikras jos nuostatas atitinkančius naujus teisės aktus dėl kreditų sutarčių, nepatenkančių į šios direktivos taikymo sritį. ESTT yra išaiškinės, kad, kaip matyti ir iš Direktyvos 2008/48 10 konstatuoamosios dalies, valstybės narės, laikydamosi Sąjungos teisės, gali taikyti šios direktivos nuostatas į jos taikymo sritį neįtrauktoms sritims. Taigi jos gali palikti galioti ar priimti visas ar kai kurias šios direktivos nuostatas atitinkančias nacionalines priemones kredito sutarčių, kurioms ši direktiva netaikoma,

8 Šioms sutartims taikytina 2014 m. vasario 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamuojo turto, kuria iš dalies keičiamos direktivos 2008/48/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010, ja įgyvendina Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymas (TAR, 2016 11 17, Nr. 2016-26968).

atžvilgiu. <...> Direktyvoje 2008/48 numatytais teisės nuostatų suderinimui nepriestarauja tai, kad valstybė narė įtraukia tokias sutartis į nacionalinės priemonės, kuria perkeliamą ši direktiva, taikymo sritį, kad galėtų šioms sutartims taikyti visas arba kai kurias šios direktivos nuostatas<sup>9</sup>. Atsižvelgiant į tai, gali kilti klausimas, koks yra nacionalinės teisės aktų, reglamentuojančių tokias, į Direktyvos 2008/48/EB materialinę taikymo sritį nepatenkančias, sutartis, ir Direktyvos 2008/48/EB nuostatų savykis. Į ši klausimą yra atsakęs ESTT, kuris savo praktikoje laikosi pozicijos, jog tiek, kiek tai susiję su sutartimis, nepatenkančiomis į materialinę Direktyvos 2008/48/EB taikymo sritį, valstybės narės gali priimti nacionalines priemones, atitinkančias visas ar tik kai kurias Direktyvos nuostatas, be to, Direktyvos 22 straipsnio 1 dalis nedraudžia valstybei narei nustatyti Direktyvoje nenurodytų įpareigojimų, skirtų vartotojų apsaugai; ESTT nuomone, *neatrodod, kad tokia vartotojų apsaugos taisyklė, nustatyta Direktyva 2008/48 nesuderintoje srityje, galėtų šia direktiva suderintoje srityje paveikti pusiausvyrą tarp vartotojų apsaugos tikslų ir tikslo užtikrinti vidaus rinkos vartojimo kreditų srityje sukūrimą, kuria ši direktiva grindžiamā*<sup>10</sup>. Tai kartu reiškia, kad valstybės narės, įgyvendindamas Direktyvą 2008/48/EB, gali nustatyti, kad į jos taikymą patenkinti ir tos sutartys (atvejai), kurios pačioje direktivoje įtvirtintos kaip išimtis iš į jos sritį patenkančių atvejų. Šiuo atžvilgiu atkreiptinas dėmesys taip pat į tai, kad pagal ESTT praktiką tais atvejais, kai nacionaliniam teismui, taikančiam teisės akto, kuriuo į nacionalinę teisę perkeliamą Direktyva 2008/48/EB, nuostatas, susijusias su tokiais visuomeniniais savykiais, kurie tiesiogiai nepatenka į Direktyvos 2008/48/EB materialinę taikymo sritį, bet kuriems nacionalinis įstatymas leidėjas pasirinko taikyti Direktyvoje 2008/48/EB įtvirtintą tvarką, kyla klausimas dėl konkretios Direktyvos nuostatos aiškinimo, jo teisė kreiptis į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo nepaneigiamą vien tuo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamą klausimą nepatenka į Direktyvos taikymo sritį: *Teisingumo Teismas ne kartą yra nurodės, jog turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės nuostatomis, kai pagrindinėmis bylos aplinkybėmis ši teisė netaikoma ir dėl to jų atžvilgiu kompetentingos yra tik valstybės narės, tačiau kai pagal nacionalinę teisę minėtas Sąjungos teisės nuostatas galima taikyti dėl nacionalinėje teisėje esančios nuorodos į šių nuostatų turinį. <...> kai reglamentuodamas į atitinkamo Sąjungos teisės akto taikymo sritį nepatenkančias situacijas nacionalinės teisės aktų leidėjas priima tokius pačius sprendimus, kokie priimti pagal Sąjungos teisės aktą, egzistuoja tam tikras Sąjungos interesas vienodai aiškinti šio teisės akto nuostatas, siekiant išvengti aiškinimo skirtumų ateityje*<sup>11</sup>.

Lietuvos įstatymų leidėjas, įgyvendindamas Direktyvą 2008/48/EB, VKĮ 3 straipsnyje, apibrėžiančiame įstatymo taikymo sritį, įtvirtino iš esmės analogiškas kaip ir Direktyvos 2008/48/EB 2 straipsnyje nuostatas, tačiau yra keletas skirtumų. Direktyvos 2008/48/EB 2 straipsnio 2 dalies c punkte nustatyta, kad direktiva netaikoma

9 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. liepos 12 d. sprendimas byloje SC Volksbank România SA prieš Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor - Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Călărași (CJPC), C-602/10, 40, 43 punktai.

10 *Ten pat*, 60–62 punktai.

11 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. kovo 26 d. sprendimas byloje JC prieš Kreissparkasse Saarlouis, C-66/19, 28–29 punktai.

kredito sutartims, kai bendra suteikiamo kredito suma yra mažesnė nei 200 Eur arba didesnė nei 75 000 Eur, tačiau jos 10 konstatuojamojoje dalyje paaiškinta, kad valstybė narė gali priimti šios direktyvos nuostatas atitinkančius teisės aktus ir, pvz., *dėl kredito sutarčių, kurių suma yra mažesnė nei 200 Eur arba didesnė nei 75 000 Eur*. Atsižvelgiant į šią nuostatą, VKĮ 3 straipsnio 2 dalis nenustato minimalios bendros vartojimo kredito sumos, kurios nepasiekus VKĮ įtvirtintos nuostatos nebūtų taikomos.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2015 m. lapkričio 5 d. VKĮ papildytas nauju penktuoju<sup>1</sup> skirsniu<sup>12</sup>, kuris išplėtė šio įstatymo taikymo sritį, apimdamas ir vartojimo kredito sutartis, sudaromas per tarpusavio skolinimo platformą. Tai yra paskolos finansavimo metodas, kai du fiziniai asmenys (paskolos davėjas ir vartojimo kredito gavėjas) vienas kitam skolina naudodamiesi tarpusavio skolinimo platforma, neturėdami informacijos vienas apie kitą. Šiuo atveju kredito davėjo pareigas atlieka tarpusavio skolinimo platformos operatorius. Tarpusavio skolinimas nepatenka į Direktyvos 2008/48/EB taikymo sritį, tačiau direktyva nedraudžia išplėsti jos taikymo nacionalinėje teisėje ir tokio tipo sutartims.

Kaip dar vieną iš taikymo srities ypatumų galima išskirti tai, kad Direktyva 2008/48/EB taikoma ir vadinosioms susietojo kredito sutartims, kurių sąvoka apibrėžta Direktyvos 3 straipsnio n punkte. Kita vertus, Direktyvos konstatuojamosios dalies 10 punkte nurodoma, kad *valstybės narės taip pat galėtų taikyti šios direktyvos nuostatas susietajam kreditui, nepatenkančiam į susietojo kredito sutarties apibrėžtį, numatyta šioje direktyvoje*. Taigi susietojo kredito sutarties nuostatos galėtų būti tai-komos kredito sutartims, kurios skirtos tik prekių tiekimo ar paslaugų teikimo sutarčiai iš dalies finansuoti. Susietojo kredito sutartys – tai tokio pobūdžio sutartys, kai tarp prekių arba paslaugų pirkimo sutarties ir tuo tikslu sudarytos kredito sutarties egzistuoja tarpusavio priklausomybės ryšys. VKĮ 2 straipsnio 10 dalis susietojo vartojimo kredito sutartis apibrėžia kaip vartojimo kredito sutartis, kai: 1) vartojimo kreditas yra skirtas konkrečių prekių tiekimo ar konkretių paslaugų teikimo sutarčiai finansuoti ir 2) prekių tiekimo ar paslaugų teikimo ir vartojimo kredito sutartys sudaro vieną komercinį sandorį. Laikoma, kad prekių tiekimo ar paslaugų teikimo ir vartojimo kredito sutartys sudaro vieną komercinį sandorį, kai yra bent viena iš šių sąlygų: prekių tiekėjas arba paslaugų teikėjas pats finansuoja vartojimo kredito gavėjui suteikiamą vartojimo kreditą; vartojimo kredito suteikimą finansuoja trečioji šalis, kuri, sudarant ar rengiant vartojimo kredito sutartį, naudojasi prekių tiekėjo ar paslaugų teikėjo paslaugomis; vartojimo kredito sutartyje aiškiai nurodomos konkretios tiekiamos prekės ar konkretios teikiamos paslaugos.

Nors, kaip minėta, Direktyva 2008/48/EB priskiriamama maksimalaus derinimo direktyvoms, ne visos jos nuostatos yra maksimalaus derinimo. Maksimalaus derinimo nuostatomis priskirtina: i) informacijos atskleidimo pareiga ikiutartiniuose sandykiuose (Direktyvos 2008/48/EB 5, 6, 7 straipsniai); ii) informacija, kuri turi būti pateikta sutartyje (Direktyvos 2008/48/EB 10 ir 11 straipsniai); iii) teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties (Direktyvos 2008/48/EB 14 straipsnis); iv) išankstinio grąžinimo teisė (Direktyvos 2008/48/EB 16 straipsnis); v) bendros kredito kainos metinės

12 2015 11 05 įstatymas Nr. XII-1989 (nuo 2015 m. gruodžio 1 d.) (TAR, 2015, Nr. 2015-18269).

normos apskaičiavimas (Direktyvos 2008/48/EB 19 straipsnis). Kita vertus, Direktyva 2008/48/EB palieka valstybėms narėms teisę reglamentuoti tuos aspektus, kurie Direktyvoje nereglementuojami, taip pat atskirais atvejais suteikia diskreciją pasirinkti, ar taikyti Direktyvoje nustatytas taisykles ar jų netaikyti, ar nustatyti kitokias.

Pasinaudodamas Direktyvos 2008/48/EB 2 straipsnio 5 dalyje suteikiama diskrecija, įstatymu leidėjas nustatė, kad vartojimo kredito sutartims, kurios įtvirtintos VKĮ 3 straipsnio 5 dalies 1–6 punktuose, taikomi tik VKĮ 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10 straipsniai, 11 straipsnio 1 dalis, 2 dalies 1–8, 11 punktai, 5 ir 8 dalys, 12, 14, 17–38 straipsniai ir priežiūros institucijos nustatytą bendros vartojimo kredito kainos metinės normos apskaičiavimo tvarka.

Direktyvos 2008/48/EB 15 straipsnio 2 dalis suteikia valstybėms narėms diskreciją nustatyti, kokiu mastu ir kokiomis sąlygomis gali būti naudojamas teisių gynimo būdais prieš kreditorių, kai susietojo kredito atveju nevykdoma ar netinkamai vykdoma prekių tiekimo ar paslaugų teikimo sutartis ir vartotojas jau kreipėsi į prekių tiekėją ar paslaugų teikėją. Atitinkamai VKĮ 16 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu pardavėjas ar paslaugos teikėjas netiekia prekių ar netiekia paslaugų arba jos tiekiamos (teikiamos) tik iš dalies, arba jos neatitinka prekių pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sutarties, vartojimo kredito gavėjas, esant VKĮ 16 straipsnio 3 dalyje nustatytomis sąlygomis, turi teisę: 1) sustabdyti savo prievolių pagal susietojo vartojimo kredito sutartį vykdymą; 2) reikalauti, kad vartojimo kredito davėjas grąžintų jam sumokėtas įmokas.

Kredito davėjo pareiga įvertinti kredito gavėjo kreditingumą Direktyvoje 2008/48/EB įtvirtinta bendrais bruožais, nustatant valstybių narių pareigą užtikrinti, kad prieš sudarant kredito sutartį kreditorius įvertintų vartotojo kreditingumą atitinkamais atvejais remdamasis iš vartotojo gauta pakankama informacija ir prireikus atlikęs patikrinimą atitinkamoje duomenų bazėje. Šių veiksmų detalizavimas palieka mas nacionalinei teisei, be kita ko, nurodant, kad valstybių narių valdžios institucijos gali teikti kreditoriams atitinkamus nurodymus ir gaires.

Dėl kredito davėjo pareigos suteikti papildomą pagalbą (paaikinimus) vartotojui Direktyvos 2008/48/EB 27 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad *valstybės narės galėtų nustatyti, kada šie paaikiinimai turi būti teikiami vartotojui ir kokia apimtimi, atsižvelgiant į konkretias aplinkybes, kuriomis siūlomas kreditas, pagalbos vartotojui poreikį ir atskirų kredito produktų pobūdį*. ESTT šiuo klausimu yra nurodės, kad *nors valstybėms narėms paliekama laisvė nustatyti pagalbos prieš sudarant sutartį, kurią kredito davėjai ir kredito tarpininkai turi teikti vartotojams, pobūdį ir turinį, valstybės narės turi naudotis šia laisve taip, kad ji atitiktų visas Direktyvos 2008/48 nuostatas*. <...> Taigi, nustatydamos papildomos pagalbos dydį ir nepažeisdamos kitų Direktyvos 2008/48 nuostatų, valstybės narės turi galimybę nuspresti, kad vartotojui turi būti pristatyti keli kredito suteikimo būdai. Kadangi profesionalus kredito davėjas gali geriau nustatyti, kuris kreditas iš jo paprastai siūlomų labiausiai atitinka vartotojo poreikius, jo pristatymas yra tam tikra papildoma pagalba<sup>13</sup>. VKĮ ši diskrecija plačiau neįgyvendinta. VKĮ 5 straipsnio 9 dalyje atkartojama Direktyvos 5 straipsnio 6 dalis,

13 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2019 m. birželio 6 d. sprendimas byloje *Michel Schyns prieš Belfius Banque SA*, C58/18, 32–33 punktai.

nurodant, kad vartojimo kredito gavėjo prašymu vartojimo kredito davėjas ir, jei tai-koma, vartojimo kredito tarpininkas turi paaiškinti informaciją, nurodytą šio straipsnio 2 dalyje, siūlomo vartojimo kredito pagrindines ypatybes ir galimą jo konkretų poveikį vartojimo kredito gavėjui, taip pat pasekmes, jeigu vartojimo kredito gavėjas nevykdytų įspareigojimų dėl mokėjimų.

Direktyvos 2008/48/EB 16 straipsnis, kuris reguliuoja išankstinio kredito grąžinimo teisę, valstybėms narėms suteikia tam tikrą ribotą diskreciją (šio straipsnio 4 dalies 1 ir 2 punktai) nustatyti atvejus, kada kreditorius gali reikalauti kompensacijos už iš anksto grąžintą kreditą. Pasinaudodamas Direktyvos 16 straipsnio 4 dalies 1 punkte nustatyta teise, įstatymų leidėjas VKĮ 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtino, kad vartojimo kredito davėjas ir paskolos davėjas gali reikalauti šios kompensacijos tik tuo atveju, kai anksčiau nustatyto termino grąžinamas vartojimo kreditas ar jo dalis viršija 2320 Eur per bet kurį dvylikos mėnesių laikotarpį.

Direktyva sureguliuoja neterminuotų vartojimo kredito sutarčių nutraukimo sąlygas, taip pat įtvirtina universalią vartotojo teisę nenurodant priežasties atsiskaiti kredito sutarties per 14 dienų nuo jos sudarymo momento. Minėta, į Direktyvos 2008/48/EB sritį patenka ir susietojo vartojimo kredito sutartys, ji nustato tokią sutarčių atsisakymo galimybę, tačiau valstybėms narėms palikta teisė nacionaliniu lygmeniu reglamentuoti, kokiu mastu ir kokiomis sąlygomis gali būti naudojamasi teisių gynimo priemonėmis, kai pažeidžiamos šios sutartys. Direktyva detaliai reglamentuoja išankstinio kredito grąžinimo galimybę ir nustato to teisinius padarinius.

Vis dėlto tam tikrų klausimų Direktyva 2008/48/EB nereguliuoja. Kai kuriuos klausimus reguliuoja kiti ES teisės aktai. Pavyzdžiui, labai reikšmingas šaltinis yra 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13/EEB), kuri įgyvendinta CK 6.228<sup>4</sup> straipsnyje. Be to, Direktyvos 2008/48/EB konstatuojamosios dalies 18 punkte nurodoma, kad vartotojai turėtų būti apsaugoti nuo nesąžiningos arba klaidinančios veiklos, ypač kai informaciją atskleidžia kreditorius, kaip nurodyma 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje (toliau – Direktyva 2005/29/EB), taigi, šios dvi direktivos turi glaudų sisteminių ryšių. Pavyzdžiui, Direktyvos 2008/48/EB 4 straipsnio, reguliuojančio tipinę informaciją, kuri turi būti nurodyma reklamoje, 4 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio nuostatos nepažeidžia Direktyvos 2005/29/EB nuostatų. Direktyvos 2008/48/EB 30 konstatuojamojoje dalyje nurodyma, kad joje *neregulamentuojami sutarčių teisės klausimai, susiję su kredito sutarčių galiojimu. Todėl toje srityje valstybės narės gali toliau taikyti ar priimti Bendrijos teisę atitinkančias nacionalines nuostatas.*

Direktyvos 2008/48/EB 24 straipsnis įpareigoja valstybes nares užtikrinti, kad būtų įdiegtos tinkamos ir veiksmingos ginčų sprendimo ne teismo tvarka procedūros, skirtos vartotojų ginčams, susijusiems su kredito sutartimi, spręsti, jei reikia, pasitelkiant esamas institucijas. Ši diskrecija įgyvendinta Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo (toliau – ir LBĮ) 47 straipsniu ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 6 skirsniu, kuris, be kita ko, apibrėžia vartojimo ginčus nagrinėjančias institucijas. Pastarojo įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktas nustato, kad būtent Lietuvos bankas nagrinėja vartojimo ginčus dėl finansinių paslaugų, nurodytus LBĮ. Taigi, Lie-

tuvos bankui, kaip vartojimo kredito sritį prižiūrinčiai institucijai, tenka pareiga ne teismo tvarka nagrinėti ginčus, kurie kyla iš vartojimo kredito teisinių santykių.

## **2. Informavimo ir kreditingumo vertinimo pareigų įgyvendinimas bei šių pareigų tinkamo įgyvendinimo reikšmė**

Vartojimo kredito ypatumai lemia, kad ikiturštinei šių teisinių santykių stadijai skiriamas ypatingas dėmesys. Tik tinkamai informuotas vartotojas gali priimti apgalvotą sprendimą dėl vartojimo kredito sutarties sudarymo. Kredito davėjui ne mažiau svarbu atliliki veiksmaus, kuriai būtų įvertinta, ar potencialus kredito gavėjas yra pajėgus prisiminti skolinius įsipareigojimus. Ši stadija siejama su tinkamu sutarties sudarymui reikšmingos informacijos atskleidimu vartotojui ir pastarojo kreditingumo įvertinimu. ESTT savo praktikoje yra paaiškinęs, kodėl šie veiksmai turi būti atliliki būtent ikiturštinei teisinių santykių stadioje. Teismas nurodė, kad *iš Direktyvos 2008/48 5 straipsnio 1 dalies matyti, jog šios direktyvos 5 straipsnyje numatytos su informavimu susijusios pareigos yra ikiturštintės. Todėl jos negali būti įvykdytos kredito sutarties pasirašymo etape; jas reikia įvykdyti laiku, prieš sutarties pasirašymą pateikiant vartotojui šios direktyvos 5 straipsnio 6 dalyje minimus paaiškinimus<sup>14</sup>.* Tinkamas informavimo pareigos įgyvendinimas svarbus ir sutartinių įsipareigojimų vykdymui jau sudarius vartojimo kredito sutartį.

Ikiturštinių vartojimo kredito santykių stadioje išskiriamos dvi svarbios verslininko (kredito davėjo) pareigos: 1) pareiga informuoti vartotoją (informacijos atskleidimo pareiga); 2) pareiga įvertinti vartotojo kreditingumą.

### **2.1. Informacijos atskleidimo pareiga**

VKĮ 5 straipsnyje įtvirtinta vartojimo kredito davėjo (ir, jei taikoma, vartojimo kredito tarpininko) pareiga pateikti vartotojui visą reikalingą informaciją, kad jis galėtų apsispręsti dėl sutarties sudarymo. Šio straipsnio 1 dalis nustato, kad per protinę terminą, pakankamą susipažinti su pateikiama informacija, iki vartojimo kredito sutarties sudarymo vartojimo kredito davėjas ir, jei taikoma, vartojimo kredito tarpininkas, remdamiesi vartojimo kredito davėjo siūlomomis vartojimo kredito sąlygomis ir atsižvelgdami į vartojimo kredito gavėjo nurodytus prioritetus ir pateiktą informaciją, *pateikia vartojimo kredito gavėjui informaciją tam, kad šis galėtų palyginti skirtinges pasiūlymus, siekdamas priimti informaciją pagrįstą sprendimą dėl vartojimo kredito sutarties sudarymo.*

Ši VKĮ įtvirtinta pareiga kildintina iš vienos kertinių ES teisės vartotojui užtikrinamų teisių – vartotojo teisės gauti informaciją. Ši teisė visų pirmą įgyvendinama per ES teisės aktuose įtvirtintą verslininko pareigą suteikti informaciją vartotojui iki sutarties sudarymo (informacijos atskleidimo pareiga). Direktyvos 2008/48/EB 19 konstatuojamojoje dalyje paaiškinama, jog *siekiant, kad vartotojai galėtų priimti*

<sup>14</sup> Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje CA Consumer Finance SA prieš Ingrid Bakkaus, Charline Bonato, Florian Bonato, C-449/13, 46 punktas.

*sprendimus turėdami visą reikiamą informaciją apie faktus, prieš sudarydami kredito sutartis jie turėtų gauti pakankamai informacijos apie kredito sąlygas ir kainą bei apie savo įsipareigojimus; šią informaciją jie gali pasiimti ir apsvarstyti.* 24 konstatuojamojoje dalyje nurodoma, kad vartotojui reikia suteikti išsamą informaciją prieš jam sudarant kredito sutartį neatsižvelgiant į tai, ar parduodant kreditą dalyvauja kredito tarpininkas. Kaip yra nurodės kasacinis teismas, *informacijos atskleidimo pareiga vartojimo kredito teisiniuose santykiuose turi esminę reikšmę.* Būtent tinkamai ir laiku suteikta vartotojui informacija visų pirma užtikrina vartojimo kredito rinkos skaidrumą ir leidžia vartotojui palyginti teikiamu kreditų pasiūlą, antra, suteikia galimybę vartotojui priimti informaciją paremtą sprendimą – įvertinti įsipareigojimų apimtį ir nuspresti pirkti tai, kas labiausiai atitinka jo poreikius<sup>15</sup>.

Direktyvos 2008/48/EB 5 straipsnio 2 dalis apibrėžia reikalavimus informacijos turiniui, t. y. įtvirtina 19 punktų, kuriuose nustatyta, kokia standartinė informacija turi būti pateikta vartotojui prieš sudarant vartojimo kredito sutartį. Šie reikalavimai pateiktinai informacijai perkelti į VKĮ 5 straipsnio 2 dalį. Kadangi pateiktinos informacijos sąrašas yra gana išsamus, siekiant išvengti vartotojo perkrovimo informacijos kiekiu, VKĮ pirmajame priede pateikiama standartizuota forma šiai informacijai užpildyti prieš sudarant sutartį. Remiantis VKĮ 5 straipsnio 1 dalimi, ši informacija vartotojui turi būti pateikta per protingą terminą, kuris būtų pakankamas susipažinti su pateikiama informacija, iki vartojimo kredito sutarties sudarymo. Tuo siekiama, kad potencialus kredito gavėjas galėtų palyginti skirtingus pasiūlymus, siekdamas priimti informaciją pagrįstą sprendimą dėl vartojimo kredito sutarties sudarymo. Tam tikrų vartojimo kredito sutarčių specifika lemia specialiuosius reikalavimus pateikiamos informacijos turiniui. Šie reikalavimai nustatyti VKĮ 6 straipsnio 2 dalyje.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad *ne visa pagal Vartojimo kredito įstatymo 5 straipsnio 2 dalį suteiktina informacija turi vienodą reikšmę. Teisės doktrinoje išskiriama, kad esmine informacija laikytina ta, kuri apima visą kreditoriaus skolinių įsipareigojimų naštą (palūkanos, visi kiti mokesčiai ir pan.), bendros kredito kainos metinę normą, kredito grąžinimo terminus, kredito rūšį, sutarties atsisakymo ir nutraukimo sąlygas (Reich, N., ir kiti. European Consumer Law, Intersentia, 2014, p. 214–215). Neesminės informacijos nepateikimas negali sukelti tokią neigiamų padarinių vartotojui kaip esminės<sup>16</sup>.*

Pareiga kredito sutartyje nurodyti tokią informaciją, kaip bendros kredito kainos metinė norma<sup>17</sup>, privalomų mokėjimų skaičius ir periodiškumas ir, jei taikytina, informacija, kad bus mokami mokesčiai notarui, reikalaujamas laidavimas ir draudimas, turi esminę reikšmę, nes ši informacija gali turėti įtakos vartotojo galimybei įvertinti savo įsipareigojimų apimtį<sup>18</sup>. Todėl ESTT yra įvertinęs, kad proporcinga pasekme

15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 45 punktas.

16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 47 punktas.

17 Žr. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimo byloje *RN prieš Home Credit Slovakia a.s.*, C-290/19, 29 punktą ir tame nurodytą ESTT praktiką.

18 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. lapkričio 9 d. sprendimas byloje *Home Credit Slovakia a.s. prieš Klára Bíróová*, C-42/15, 70–72 punktai.

laikytina teisės i palūkanas ir mokesčius atėmimo iš kreditoriaus sankcija<sup>19</sup>. Tuo tarpu kita informacija, pavyzdžiui, kompetentingos priežiūros institucijos pavadinimas ir adresas, nelaikytina esmine, todėl už jos nepateikimą minėta sankcija negali būti laikoma proporcinga<sup>20</sup>.

Kaip minėta, esminei informacijai priskirtina ta, kuri yra susijusi su bendros vartojimo kredito kainos metine norma (toliau – ir BVKKMN, BKKMN).

Bendra vartojimo kredito kaina apima visus mokesčius, susijusius su vartojimo kredito sutartimi, kurie turi būti sumokėti pagal vartojimo kredito sutartį ir kurie yra žinomi kreditoriu<sup>21</sup>. Bendra vartojimo kredito kaina – visos išlaidos, išskaitant palūkanas, komisinius mokesčius ir bet kuriuos kitus su vartojimo kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos vartojimo kredito gavėjas turi sumokėti ir kurie yra žinomi vartojimo kredito davėjui arba tarpusavio skolinimo platformos operatoriui, išskyrus atlyginimą notarui. I bendrą vartojimo kredito kainą taip pat iškaičiuojami sąskaitos, kurioje registruojamos mokėjimo operacijos ir vartojimo kredito lėšų išmokejimas, administravimo mokesčiai, nebent sąskaitos atidarymas yra neprivalomas ir sąskaitos administravimo mokesčiai buvo aiškiai atskirai nurodyti vartojimo kredito sutartyje arba bet kurioje kitoje su vartotoju sudarytoje sutartyje; mokėjimo priemonių, skirtų mokėjimo operacijoms ir vartojimo kredito lėšoms išmokėti, išlaidos; kitos su mokėjimo operacijomis susijusios išlaidos; su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų išlaidos, pavyzdžiui, draudimo įmokos, jeigu privaloma sudaryti su vartojimo kredito sutartimi susijusių papildomų paslaugų teikimo sutartį, siekiant gauti vartojimo kreditą skelbiamomis sąlygomis (VKL 2 straipsnio 3 dalis). Taigi bendra vartojimo kredito kaina néra vien mokėjimo palūkanos, bet ir kitos su vartojimo kreditu susijusios išlaidos.

Bendros vartojimo kredito kainos sąvoką reikia atskirti nuo bendros vartojimo kredito sumos ir bendros vartojimo kredito gavėjo mokamas sumos sąvokų. Bendrą vartojimo kredito gavėjo mokamą sumą sudaro bendros vartojimo kredito sumos ir bendros vartojimo kredito kainos suma. Bendra vartojimo kredito suma – kredito suma, kuria suteikiama galimybė naudotis pagal vartojimo kredito sutartį. Todėl bendra vartojimo kredito suma atitinka kredito lėšų išmokejimo sumą. Bendra vartojimo kredito suma ir bendra vartojimo kredito kaina yra savarankiškos sąvokos, bendra vartojimo kredito suma negali apimti jokių lėšų, kurios sudaro bendrą vartojimo kredito kainą, todėl i ją negali būti įtraukta jokia suma, kuri mokama siekiant vykdyti su atitinkamu kreditu susijusius išpareigojimus, pvz., administracinės išlaidos, palūkanos, komisiniai ir bet kurios kitos išlaidos, kurias vartotojas turi sumokėti<sup>22</sup>. Nepagrįstai įtraukus i bendarą vartojimo kredito sumą sumas, susijusias su bendra vartojimo kredito kaina, neišvengiamai nepakankamai bus įvertinta bendros vartojimo kredito kainos metinė norma (BVKKMN), nes jos apskaičiavimas priklauso nuo bendros vartojimo kredito sumos<sup>23</sup>.

19 Ten pat.

20 Ten pat.

21 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Ernst Georg Radlinger ir Helena Radlingerová prieš Finway a.s.*, C377/14, 84 punktas.

22 Ten pat, 85–86 punktai.

23 Ten pat, 87 punktas.

BVKKMN yra labai svarbi vartotojui kaip bendra kredito kaina, pateikiamā kaip procentinis dydis, apskaičiuotas taikant vienodą matematinę formulę<sup>24</sup>. BVKKMN apskaičiuojama pagal VKĮ nuostatas ir Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisykles<sup>25</sup>. BVKKMN apskaičiavimo teisingumą galima patikrinti ir pagal Europos Komisijos pateiktą skaičiuoklę<sup>26</sup>. Tuo atveju, jei kredito davėjas nežino tam tikrų duomenų, būtinį BVKKMN apskaičiuoti, jis turi teisę remtis prielaidomis, nurodytomis Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklose<sup>27</sup>. Apie šias prielaidas vartojimo kredito gavėjui turi būti suteikta informacija (VKĮ 5 straipsnio 2 dalies 7 punktas). Šios prielaidos padeda užtikrinti, kad vartotojas gaus vienodą informaciją. Būtent šis vienodai apskaičiuotas procentinis dydis yra objektyvusis dėmuo, leidžiantis vartotojui palyginti kelių vartojimo kredito paslaugos teikėjų pasiūlytų vartojimo kredito paslaugų kainas ir pasirinkti sau priimtiniausią kainą. Todėl BVKKMN turi esminę reikšmę: jos nenurodymas kredito sutartyje<sup>28</sup>, taip pat pateikimas tik matematinės formulės, tačiau nepateikiant duomenų, reikalingų metinei normai apskaičiuoti<sup>29</sup>, informacijos pateikimas apie BVKKMN dydį nurodant intervalą nuo mažiausios iki didžiausios normos, t. y. nepateikiant konkretaus vieno procentinio BVKKMN dydžio (skaičiaus)<sup>30</sup>, yra prilyginamas informacijos apie BVKKMN nepateikimui.

Kaip minėta, vienoje byloje ESTT sprendė, ar vartojimo kredito sutartyje BVKKMN nurodymas procentiniu intervalu yra tinkamas vartotojo informavimo kontekste. Šioje byloje kredito davėjas suteikė vartotojui 3359,14 Eur dydžio vartojimo kreditą. Sutartyje buvo nurodyta mėnesinių įmokų suma (89,02 Eur), palūkanų norma (19,62 proc.) ir BVKKMN (dydis nuo 21,5 proc. iki 22,4 proc.). ESTT nurodė, kad *iš Direktyvos 2008/48 19 straipsnio 1 dalies, siejamos su jos I priedo 1 dalimi, matyti, kad BKKMN apskaičiuojama pagal šiame priede pateikiamą matematinę formulę ir bent vieno ženklo po kablelio tikslumu turėtų atspindėti visus esamus ar būsimus įsipareigojimus, dėl kurių susitarė kreditorius ir vartotojas. Be to, šio 19 straipsnio 5 dalies antroje pastraipoje nurodyta, kad BKKMN turi būti apskaičiuojama vienodai. <...> Laikantis šių reikalavimų įmanomas tik tikslus rezultatas, išreikštasis vieno ženklo po kablelio tikslumu*<sup>31</sup>. Teismas priėjo prie išvados, kad *jei būtų leidžiama kredito sutartyje BVKKMN nurodyti ne kaip vieną normą, bet kaip intervalą nuo mažiausios*

24 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *RN prieš Home Credit Slovakia a.s.*, C-290/19, 26 punktas.

25 Lietuvos banko valdybos 2012 m. lapkričio 29 d. nutarimas Nr. 03-245 „Dėl Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 140-7230).

26 Prieiga per internetą: <[https://ec.europa.eu/info/publications/annual-percentage-rate-charge-calculator\\_lt](https://ec.europa.eu/info/publications/annual-percentage-rate-charge-calculator_lt)>.

27 Lietuvos banko valdybos 2012 m. lapkričio 29 d. nutarimas Nr. 03-245 „Dėl Bendros vartojimo kredito kainos metinės normos skaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 140-7230).

28 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis byloje *Pohotovost' s.r.o. prieš Iveta Korčkovská*, C-76/10, 73 punktas.

29 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2018 m. rugėjo 20 d. sprendimas byloje *EOS KSI Slovensko s. r. o. prieš Ján Danko, Margita Danková*, C-448/17, 68 punktas.

30 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *RN prieš Home Credit Slovakia a.s.*, C-290/19, 24–36 punktai.

31 Ten pat, 26 punktas.

*iki didžiausios normos, nebūtų tenkinamas Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalyje nustatytas aiškumo ir glauustumos kriterijus. Tačiau šis kriterijus yra esminis tam, kad vartotojas, kaip nurodyta šios direktyvos 31 konstatuojamajoje dalyje, galėtų žinoti savo teises ir pareigas, atsiradusias iš kredito sutarties. Iš tiesų, jeigu būtų nurodomas tokis intervalas, būtų ne tik sudėtingiau įvertinti bendrą kredito kainą, bet taip pat būtų su-klaidinamas vartotojas dėl jo įsipareigojimo tikrosios apimties<sup>32</sup>.*

Direktyvos 2008/48/EB 5 straipsnio 1 dalis nustato privalomą formą standartinei informacijai pateikti. Ji turi būti popieriuje arba kitoje patvariojoje laikmenoje. ESTT sprendimuose yra atskleidęs patvariosios laikmenos sampratą, nurodydamas, kad tai priemonė, kuri suteikia galimybę mokėjimo paslaugų vartotojui saugoti jam asmeniškai skirtą informaciją taip, kad su ja būtų galima susipažinti ateityje, informacijos paskirtį atitinkančiu laikotarpiu, ir kuri suteikia galimybę saugomą informaciją atgaminti nepakeistą<sup>33</sup>. <...> Ši laikmena, analogiškai popierinei laikmenai, turi užtikrinti vartotojui, kad jis turės šioje nuostatoje nurodytą informaciją, kad prireikus galėtų įgyvendinti savo teises. Šiuo klausimu svarbi yra vartotojui suteikta galimybė išsaugoti jam asmeniškai skirtą informaciją, garantija, kad jos turinys nebus pakeistas ir ji bus prieinama reikiamą laiką, bei galimybė atgaminti nepakitusią informaciją<sup>34</sup>. Todėl ESTT nusprendė, kad vien nuorodos į skolinančios įmonės interneto svetainę pateikimas neatitinka patvarajai laikmenai keliamų reikalavimų.

Pagal VKĮ 5 straipsnio 1 dalį pareiga teikti informaciją tenka ir tarpininkui, jeigu tokis subjektas įsiterpia į vartojimo kredito teisinių santykų atsiradimą. VKĮ 7 straipsnyje nustatyta informavimo pareigos išimtis: nurodoma informavimo pareiga netaikoma prekių tiekėjams arba paslaugų teikėjams, kurie vartojimo kredito tarpininko funkcijas atlieka kaip papildomas funkcijas. Vienoje ESTT nagrinėtų bylų kilo klausimas dėl šios taisyklės, t. y. ar skolų išieškojimo agentūra, kuri kreditoriaus vardu sudaro negrąžinto kredito restruktūrizavimo susitarimą, tačiau atlieka kredito tarpininko funkciją *tik kaip papildomą funkciją*, turi būti laikoma „kredito tarpininke“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2008/48/EB 3 straipsnio f punktą, ir jai turi būti taikoma pareiga suteikti vartotojui ikiutartinę informaciją. ESTT atsakė į šį klausimą neigiamai, nurodydamas, kad *vis dėlto pagal Direktyvos 2008/48 7 straipsnio pirmą sakinį ši pareiga netaikoma prekių tiekėjams arba paslaugų teikėjams, kurie kredito tarpininkų funkciją atlieka kaip papildomą funkciją*. Šiuo klausimu minėtos direktyvos 24 konstatuojamajoje dalyje nustatyta, jog gali būti laikoma, kad, pavyzdžiu, šie prekių tiekėjai ar paslaugų teikėjai atlieka kredito tarpininko funkciją *kaip papildomą funkciją*, jei jų atliekamos kredito tarpininko funkcijos nėra pagrindinis jų užsiėmimo, verslo arba profesijos tikslas<sup>35</sup>.

32 Ten pat, 31 punktas.

33 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 25 d. sprendimas byloje BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG prieš Verein für Konsumenteninformation, C-375/15, 40 punktas.

34 Žr. Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2012 m. liepos 5 d. sprendimo byloje Content Services Ltd prieš Bundesarbeitskammer, C49/11, 42–44 punktas ir 2016 m. lapkričio 9 d. sprendimo byloje Home Credit Slovakia a.s. prieš Klára Bíróvá, C-42/15, 35 punkta.

35 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2016 m. gruodžio 8 d. sprendimas byloje Verein für Konsumenteninformation prieš INKO, Inkasso GmbH, C-127/15, 47 punktas.

Svarbu pažymėti, kad VKĮ 5 straipsnio 9 dalyje nustatyta, jog, kilus ginčui dėl to, ar vartojimo kredito davėjas suteikė pakankamai informacijos vartojimo kredito gavėjui, kad šis galėtų įvertinti, ar siūloma vartojimo kredito sutartis atitinka jo poreikius ir finansinę būklę, įrodinėjimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui. Pažymėtina, kad Direktyva 2008/48/EB tiesiogiai šios įrodinėjimo pareigos nenustato. Kita vertus, ESTT, vertindamas įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykles veiksmingumo principo aspektu, pabrėžė, kad šio principio nebūtų laikomasi tuo atveju, jeigu vartotojas turėtų įrodyti, kad nebuvo įvykdytos Direktyvos 2008/48 5 ir 8 straipsniuose nurodytos pareigos. Iš tikrujų vartotojas neturi priemonių, leidžiančių įrodyti, kad, viena vertus, kreditorius jam nepateikė šios direktos 5 straipsnyje nurodytos informacijos, ir, kita vertus, nepatikrino jo kreditingumo. <...> Direktyva 2008/48 suteiktų teisių veiksmingumas užtikrinamas nacionalinėje teisėje įtvirtinta taisykle, pagal kurią paprastai kreditorius teisme turi įrodyti, kad tinkamai įvykdė tokias ikišutartines pareigas. Šia taisykle siekiama apsaugoti vartotoją neproporcingai nepažeidžiant kreditoriaus teisės į teisingą bylos nagrinėjimą. <...> Rūpestingas kreditorius turėtų suprasti būtinybę surinkti ir saugoti jam tenkančių informavimo ir paaškinimo pareigų įvykdymo įrodymus<sup>36</sup>. Šioje byloje ESTT sprendė klausimą, ar tipinė sąlyga, su kuria sutikdamas vartotojas patvirtina, kad kredito davėjas tinkamai įgyvendino informavimo pareigą, atitinka veiksmingumo principą. ESTT padarė išvadą, jog iš Direktyvos 2008/48 22 straipsnio 3 dalies matyti, kad ši sąlyga kreditoriuui negali suteikti galimybės išvengti savo pareigų vykdymo. Taigi, nagrinėjama tipinė sąlyga yra indikacija, kurią kreditorius turi pagrįsti pateikdamas vieną ar keli svarbius įrodymus. Be to, turi būti užtikrinta vartotojo galimybė visuomet remtis tuo, kad jam tokia forma nebuvo perduota ar kad ja remdamasis kreditorius negali įvykdyti jam tenkančių pareigų pateikti informaciją prieš sudarant sutartį. <...> jeigu, atvirkščiai, pagal nacionalinę teisę remiantis tokia tipine sąlyga būtų pripažištama, kad vartotojas patvirtino, jog kreditorius tinkamai įvykdė visas jam tenkančias ikišutartines informavimo pareigas, dėl to būtų perkelta tokios pareigų įvykdymo įrodinėjimo pareiga ir būtų pakenkta Direktyva 2008/48 pripažintų teisių veiksmingumui<sup>37</sup>.

Analogiškos įrodinėjimo naštos dėl tinkamo informavimo pareigos įvykdymo paskirstymo taisykles įtvirtintos ir CK 6.228<sup>6</sup> straipsnio 4 dalyje bei 6.228<sup>7</sup> straipsnio 5 dalyje, kurios atitinkamai nustato, kad pareiga įrodyti, jog pagal šiuos straipsnius informacija yra suteikta vartotojui, tenka verslininkui. Tokią pat įrodinėjimo paskirstymo naštą įtvirtina ir VKĮ 5 straipsnio 9 dalis.

Informavimo pareigos tinkamas vykdymas tiesiogiai siejasi ir su Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų, keliamų kredito sutarties turiniui, įgyvendinimu, nes pačioje kredito sutartyje turi atsispindėti ta esminė informacija, kuri buvo pateikta ikišutartinėje teisinių santykių stadijoje. Kaip yra nurodės ESTT, *nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas su sutarties sudarymu susijusias aplinkybes, turi patikrinti, ar nagrinėjamoje byloje vartotojui buvo perduota visa infor-*

36 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje CA Consumer Finance SA prieš Ingrid Bakkaus, Charline Bonato, Florian Bonato, C-449/13, 27–28 punktai.

37 Ten pat, 30–31 punktai.

*macija, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti, be kita ko, visą jo paskolos kainą. Atliekant šį vertinimą lemiamą reikšmę turi, pirma, tai, ar sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai, kad leistų vidutiniam vartotojui, t. y. pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui, įvertinti šią kainą, ir, antra, ar aplinkybė, kad kredito sutartyje nenurodyta informacija, kuri, atsižvelgiant į šioje sutartyje nurodytų prekių ir paslaugų pobūdį, laikoma esmine<sup>38</sup>. Lyginant Direktyvos 5 straipsnio 2 dalyje ir 10 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus reikalavimus galima daryti išvadą, kad jie iš esmės sutampa.*

Netinkamas informavimo apie vartotojo teisę atsisakyti vartojimo kredito sutarties pareigos įgyvendinimas lemia, kad vartotojo teisė atsisakyti vartojimo kredito sutarties galės būti įgyvendinta tik nuo to momento, kai jis sužinos apie jos įgyvendinimo sąlygas. Vienoje iš bylų ESTT sprendė klausimą, ar vartotojas, praėjus keleriems metams nuo sutarties sudarymo, gali atsisakyti sutarties pasinaudodamas Direktyvos 2008/48/EB 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta teise. Šioje byloje kredito davėjas neįvykdė minėtos direktyvos 10 straipsnio 2 dalies p punkte nustatytos pareigos aiškiai ir glaustai nurodyti, kokiais terminais ir kokiomis sąlygomis kredito gavėjas turi teisę atsisakyti sutarties. Kredito sutartyje buvo įtvirtinta vartotojo teisė per 14 dienų atsisakyti sutarties, tačiau šio laikotarpio skaičiavimo pradžia susieta su kitų Vokietijos teisės aktų nuostatomis, į kurias nukreipia sutarties sąlygos. ESTT nurodė, kad *kaip tai išplaukia iš Direktyvos 2008/48 14 straipsnio 1 dalies antros pastraipos b punkto, laikotarpis, per kurį galima pasinaudoti teise atsisakyti sutarties, prasideda tą dieną, kai vartotojui pateikiama šios direktyvos 10 straipsnyje numatyta informacija, jeigu ta die na yra vėlesnė nei kredito sutarties sudarymo diena. Minėtame 10 straipsnyje nurodyta, kokia informacija turi būti pateikta kredito sutartyse. Kai vartojimo sutartyje daroma nuoroda į tam tikras nacionalinės teisės nuostatas, susijusias su informacija, kuri turi būti pateikiama pagal Direktyvos 2008/48 10 straipsnių, vartotojas, remdamasis tokia sutartimi, negali nei nustatyti savo sutartinio įsipareigojimo apimties, nei kontroliuoti, ar jo sutartyje pateikta visa informacija, kurią reikalaujama pateikti pagal šią nuostatą, nei juo labiau patikrinti, ar jau prasidėjo laikotarpis, per kurį jis gali pasinaudoti teise atsisakyti sutarties. Be to, siekiant tinkamai įvykdyti kredito sutartij ir, konkretčiai kalbant, įgyvendinti vartotojo teises, išskaitant jo teisę atsisakyti tokios sutarties, būtina, kad vartotojas žinotų arba gerai suprastų informaciją, kuri privalomai turi būti pateikta šioje sutartyje pagal Direktyvos 2008/48 10 straipsnio 2 dalį. Kai direktyvoje vartotojų apsaugos srityje pardavėjui ar tiekėjui numatyta pareiga supažindinti vartotoją su sutartinio įsipareigojimo, kurį jam siūloma prisiimti, turiniu, o tam tikra su šiuo įsipareigojimu susijusi informacija yra nustatyta įstatymų ar kitų teisės aktų privalomosiose nuostatose, šis pardavėjas ar tiekėjas privalo informuoti vartotoją apie tokias nuostatas. Taigi nepakanka tik sutarties bendrosiose sąlygose pateikiamas nuorodos į įstatymo ar kito teisės akto teksto, kuriame įtvirtintos šalių teisės ir pareigos<sup>39</sup>.* ESTT priėjo prie

<sup>38</sup> Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2017 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje Ruxandra Paula Andriciuc ir kt. prieš Banca Românească SA, C-186/16, 47 punktas.

<sup>39</sup> Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2020 m. kovo 26 d. sprendimas byloje JC prieš Kreissparkasse Saarlouis, C-66/19, 43–46 punktai.

išvados, kad nuorodos į nacionalinės teisės nuostatas pateikimas sutartyje neatitinka reikalavimo vartotojų aiškiai ir glaučia informuoti apie laikotarpi, per kurių jis gali pa-sinaudoti teise atsisakyti sutarties, ir apie kitas šios teisės įgyvendinimo sąlygas pagal Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnio 2 dalies p punktą<sup>40</sup>.

ESTT taip pat yra išaiškinęs, kad informavimo pareigos tinkamą įvykdymą teismas turi vertinti *ex officio*<sup>41</sup>.

Vartojimo kredito teisinis santykius reglamentuojančios normos išskiria dvejopą vartojimo kredito davėjo pareigą: pareiga teikti kredito gavėjui informaciją ir pareiga paaiškinti šią informaciją. Galimi keli šiuo dviejų pareigų interpretavimo būdai: i) pareiga suteikti vartotojui informaciją apima ir pareiga teikti paaiškinimus; šiuo atveju būtų laikoma, kad tai yra viena ir ta pati kredito davėjui nustatyta pa-reiga teikti informaciją, tik platesnio turinio; ii) pareiga teikti informaciją ir pateikti paaiškinimus dėl informacijos yra dvi atskiros, nors tarpusavyje ir labai glaudžiai susijusios pareigos. Vartojimo kredito teisinis reguliavimas įtvirtina pirmąjį požiūrį. Šių dviejų pareigų tarpusavio santykį interpretavimas nulemia skaidrumo principo turinį, todėl yra reikšmingas nesąžiningų sąlygų nustatymui. Kita vertus, šias dvi pa-reigas reikia atskirti nuo pareigos patarti ir konsultuoti vartotoją, kuri yra savarankiška pareiga ir netapatintina su pareiga teikti informaciją ir paaiškinimus. Nors savaimė suprantama, kad kredito gavėjas su kredito davėju turi teisę susitarti dėl tokios paslaugos teikimo, tačiau ši pareiga néra įtvirtinta kaip vartotojų apsaugos garantinė nuostata. Ši pareiga nurodyta VKĮ 5 straipsnio 9 dalyje, kuri nustato, kad vartojimo kredito gavėjo prašymu vartojimo kredito davėjas ir, jei taikoma, vartojimo kredito tarpininės turi paaiškinti informaciją, nurodytą šio straipsnio 2 dalyje, siūlomo vartojimo kredito pagrindines ypatybes ir galimą jo konkretų poveikį vartojimo kredito gavėjui, taip pat pasekmes, jeigu vartojimo kredito gavėjas nevykdytų įsipareigojimų dėl mokėjimų. Nors VKĮ nustato, kad kredito davėjas turi paaiškinti informaciją vartotojui tuo atveju, jei vartojimo kredito gavėjas to prašo, vis dėlto Direktyvos 2008/48/EB 5 straipsnio 6 dalis reikalauja visais atvejais pateikti vartotojui paaiškinimus. VKĮ nustatyta sąlyga „kredito gavėjo prašymu“ turėtų būti aiškinama kaip reikalavimas pateikti ir tuos paaiškinimus, kurių prašo kredito gavėjas. Tačiau visais atvejais kredito davėjas privalo pateikti paaiškinimus savo iniciatyva. Vartojimo kredito davėjas turi paaiškinti informaciją, kurią jis privalo pateikti vartotojui iki sutartinėje stadijoje, siūlomo vartojimo kredito pagrindines ypatybes ir galimą jo konkretų poveikį vartojimo kredito gavėjui, taip pat pasekmes, jeigu vartojimo kredito gavėjas nevykdytų įsipareigojimų dėl mokėjimų (VKĮ 5 straipsnio 9 dalis). Kredito davėjas privalo pateikti vartotojui tinkamus ir jam pritaikytus paaiškinimus, kad vartotojas galėtų įvertinti, ar siūloma kredito sutartis atitinka jo poreikius ir finansinę padėtį. Ši pareiga kildinama iš Direktyvos 2008/48/EB 27 konstatuojamosios dalies, kurioje nustatyta, kad *nepaisant informacijos, kuri turi būti suteikta prieš sudarant sutartį, vartotojui vis tiek gali prieikti papildomos pagalbos, kad jis galėtų nuspręsti, kuri kredito sutartis iš siūlomų*

40 Ten pat, 47–48 punktai.

41 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Ernst Georg Radlinger ir Helena Radlingerová prieš Finway a.s.*, C377/14, 68 punktas.

*produktų assortimento geriausiai atitinka jo poreikius ir finansinę padėtį. Todėl valstybės narės turėtų užtikrinti, kad kreditoriai teiktų tokią pagalbą, susijusią su kredito produktais, kuriuos jie siūlo vartotojui. Prireikus atitinkama informacija prieš sudarant sutartį bei su siūlomais produktais susiję esminiai požymiai turėtų būti paaiškinti atskirai kiekvienam vartotojui, kad jis galėtų suprasti, koks gali būti jų poveikis jo ekonominei padėčiai. Kai taikoma, ši pareiga padėti vartotojui taip pat turėtų būti taikoma kredito tarpininkams. Valstybės narės galėtų nustatyti, kada šie paaiškinimai turi būti teikiami vartotojui ir kokia apimtimi, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kuriomis siūlomas kreditas, pagalbos vartotojui poreikį ir atskirų kredito produktų pobūdį. Šios pareigos turinys iš esmės atkartojaamas Direktyvos 5 straipsnio 6 dalyje.*

Vienoje iš ESTT nagrinėtu bylų kilo klausimas, ar pagal Direktyvą 2008/48/EB kreditoriaus pareiga teikti paaiškinimus apima tik standartinę informaciją, kuri pateikiama įgyvendinant jos 5 straipsnio 1 dalį, ar vis dėlto ji gali būti platesnio pobūdžio. Teismas nurodė, kad iš Direktyvos 2008/48 5 straipsnio 6 dalies ir jos 27 konstatuojančiosios dalies matyti, kad nepaisant informacijos, kuri pagal šios direktyvos 5 straipsnio 1 dalį turi būti suteikta prieš sudarant sutartį, prieš sudarant kredito sutartį vartotojui gali prireikti papildomas pagalbos, kad jis galėtų nuspresti, kokia kredito sutartis geriausiai atitinka jo poreikius ir finansinę padėtį. Taigi, kreditorius privalo pateikti vartotojui tinkamus ir jam pritaikytus paaiškinimus, kad vartotojas galėtų įvertinti, ar siūloma kredito sutartis atitinka jo poreikius ir jo finansinę padėtį, ir prireikus paaiškinti jam ikisutartinę informaciją, siūlomų produktų esminės savybes ir galimą jų konkretų poveikį vartotojo padėčiai, išskaitant pasekmes, jei vartotojas nevykdytų įsipareigojimų dėl mokėjimų. Taigi, šia pareiga teikti tinkamus paaiškinimus siekiama leisti vartotojui apsispresti dėl konkrečios kredito sutarties žinant visas aplinkybes<sup>42</sup>.

ESTT praktikoje taip pat atskleistas pareigos teikti paaiškinimus ir kreditinguo vertinimo pareigos santykis. Teismas nurodė, kad nors šios dvi pareigos yra ikisutartinės, nes jas reikia įvykdyti prieš sudarant kredito sutartį, vis dėlto nei iš Direktyvos 2008/48 5 ir 8 straipsnių teksto, nei iš juose nurodytų tikslų nematyti, kad vartotojo finansinė padėtis ir poreikiai privalo būti įvertinti prieš pateikiant tinkamus paaiškinimus. Iš principo tarp dviejų šiuose minėtos direktyvos straipsniuose numatytyų pareigų nėra ryšio. Kreditorius gali vartotojui pateikti paaiškinimus, kurie būtų grindžiami tik vartotojo jam pateikta informacija, kad vartotojas galėtų apsispresti dėl konkrečios kredito sutarties, ir kreditorius neprivalo prieš tai įvertinti vartotojo kreditinguumo. Vis dėlto kreditorius privalo atsižvelgti į vartotojo kreditinguumo vertinimą, kiek dėl tokio vertinimo reikia papildyti pateiktus paaiškinimus<sup>43</sup>.

Priešingai negu standartinės informacijos pateikimas raštu ar patvariojoje laikmenoje, paaiškinimai vartotojui nebūtinai turi būti pateikiami raštu. Kaip yra nurodės ESTT, Direktyvos 2008/48 5 straipsnio 6 dalyje, kitaip nei šio 5 straipsnio 1 dalyje, nenurodyta, kokia forma kredito gavėjui turi būti pateikti tinkami paaiškinimai. Taigi, nei iš šios 6 dalies teksto, nei iš ja siekiamo tikslu nematyti, kad tokie paaiškinimai turi

42 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje CA Consumer Finance SA prieš Ingrid Bakkaus, Charline Bonato, Florian Bonato, C-449/13, 41 punktas.

43 Ten pat, 45 punktas.

būti pateikti konkrečiame dokumente. Taip pat neatmestina, kad tokius paaiškinimus kreditorius vartotojui gali pateikti žodžiu, pokalbio su juo metu<sup>44</sup>. Kita vertus, anot ESTT, Direktyva 2008/48/EB leidžia nacionalinėje teisėje nustatyti ir griežtesnius standartus: vis dėlto pagal šios direktyvos 5 straipsnio 6 dalies antrą sakinį, valstybės narės gali aiškiau apibrėžti kreditorui tenkančią pareigą pateikti tinkamus paaiškinimus. Todėl formos, kuria tokie paaiškinimai turi būti pateikti vartotojui, klausimas turi būti reglamentuojamas nacionalinės teisės<sup>45</sup>. Pažymėtina, kad VKĮ nenustato specialios raštinės formos kreditoriaus pateikiams paaiškinimams vartotojui.

Apibendrinant pasakyta, kad pareiga teikti paaiškinimus yra svarbi informacijos atskleidimo pareigos sudėtinė dalis, kuri užtikrina vartotojo teisę gauti visą reikšmingą informaciją prieš apsisprendžiant, ar sudaryti vartojimo kredito sutartį ir kokiomis sąlygomis ją sudaryti.

Dėl netinkamo informacijos atskleidimo pareigos igyvendinimo, priklausomai nuo pažeidimo pobūdžio ir kitų aplinkybių, gali kilti skirtinę teisinių pasekmių.

VKĮ 11 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad jeigu vartojimo kredito sutartyje pateikta ne visa pagal šį straipsnį privaloma pateikti informacija arba jeigu vartojimo kredito sutartyje nurodyta informacija yra klaidinanti ir tai turėjo esminę įtaką vartojimo kredito gavėjo sprendimui sudaryti vartojimo kredito sutartį, kurios jis kitomis aplinkybėmis nebūtų sudarės, vartojimo kredito gavėjas turi teisę atsisakyti vartojimo kredito sutarties, pranešdamas vartojimo kredito davėjui apie vartojimo kredito sutarties atsisakymą raštu patvariojoje laikmenoje prieš 30 kalendorinių dienų; šiuo atveju vartojimo kredito gavėjas turi vartojimo kreditą grąžinti mokėdamas vartojimo kredito sutartyje nustatyto dydžio įmokas, tačiau jis neprivalo mokėti vartojimo kredito sutartyje nustatytą palūkaną ir kitų išlaidų.

CK 6.228<sup>6</sup> straipsnio, nustatančio bendruosius vartotojų teisės į informaciją reikalavimus, 5 dalyje nurodyta, kad verslininkas, neįvykdės arba netinkamai įvykdės pareigą suteikti informaciją vartotojui, turi atlyginti dėl to vartotojo patirtus nuostolius. Taigi, kredito davėjui dėl informavimo pareigos pažeidimo gali kilti civilinė atsakomybė. Jeigu vartojimo kredito sutartis nebuvo sudaryta, tai atsakomybė kyla iš delikto, o sudarius sutartį – iš sutarties.

Netinkamai suteikta informacija taip pat gali turėti įtakos vertinant sutarties sąlygų sažiningumą. Kaip nurodyta šioje apžvalgoje toliau<sup>46</sup>, vienas iš sutarties sąlygos skaidrumo vertinimo elementų būtent ir yra informacijos kredito gavėjui suteikimo vertinimas. Kasacinio teismo praktikoje<sup>47</sup> laikomasi pozicijos, kad informavimo pareigos tinkamas vykdymas yra glaudžiai susijęs su sutarties sąlygų skaidrumo vertinimu ir atitinkamai šios pareigos pažeidimas gali lemти sutarties sąlygų vertinimą kaip nesąžiningų dėl skaidrumo reikalavimo pažeidimo. Kasacinis teismas yra nurodės, kad atsižvelgiant į tai, jog sąlygos, apibrėžiančios bendrą vartojimo kredito kainą, bendros vartojimo kredito kainos metinę normą, palūkanas ir vartojimo kre-

44 Ten pat, 47 punktas.

45 Ten pat, 48 punktas.

46 Apžvalgos 4.3 dalis.

47 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020.

dito sumą, yra pagrindinė sutarties dalykų apibrėžiančios vartojimo kredito sutarties sąlygos, jų neatitiktis skaidrumo reikalavimui, jeigu jis lemia sąlygų nesąžiningumą, neleidžia išsaugoti vartojimo kredito sutarties, nes be šių sutarties sąlygų vartojimo kredito sutartis toliau negalėtų galioti. Todėl visa sutartis (įskaitant ir jos pakeitimus) turėtų būti pripažinta negaliojančia ir turėtų būti taikoma restitucija<sup>48</sup>.

## 2.2. Pareiga įvertinti vartotojo kreditinguą

Be informacijos atskleidimo pareigos, kita ne mažiau svarbi vartojimo kredito davėjo pareiga yra vartojimo kredito gavėjo kreditinguumo vertinimas. Šios pareigos tikslas atskleistas Direktyvos 2008/48/EB 26 konstatuoamojoje dalyje, kurioje nurodoma, kad *valstybės narės turėtų imtis tinkamų priemonių, kad paskatintų atsakingą praktiką visais kredito santykių etapais, atsižvelgdamos į konkretias jų kredito rinkos ypatybes. Tokios priemonės gali apimti, pavyzdžiu, nuostatą dėl vartotojų informavimo ir jų švietimo, iškaitant perspėjimus apie riziką, susijusią su įsipareigojimų dėl mokėjimų nevykdymu ir per dideliais įsiskolinimais. Svarbu – visų pirma besiprečiančioje kredito rinkoje, – kad kreditoriai nesiimt neatsakingo skolinimo veiklos ar neišduotų kredito, prieš tai neįvertinę kreditinguumo, ir valstybės narės turėtų užtikrinti reikalingą priežiūrą, kad būtų išvengta tokio elgesio, ir turėtų nustatyti reikalingas priemones nubausti kreditorius, tuo atveju, jei jie tai daro. Nepažeidžiant 2006 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/48/EB dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo nuostatų dėl kredito rizikos, už kiekvieno vartotojo kreditinguumo patikrinimą turėtų būti atsakingi kreditoriai. Tuo tikslu jiems turėtų būti leidžiama naudoti ne tik informaciją, kurią vartotojas pateikia rengiant atitinkamą kredito sutartį, bet ir ilgalaikių komercinių santykių metu pateiktą informaciją. <...> Vartotojai taip pat turėtų veikti apdairiai ir laikytis savo sutartinių įsipareigojimų.* ESTT savo praktikoje yra nurodės, kad *ikisutartinė kreditoriaus pareiga įvertinti kredito gavėjo kreditinguumą tiek, kiek ja siekiama apsaugoti vartotojus nuo pernelyg didelio įsiskolinimo ir nemokumo rizikos, padeda įgyvendinti Direktyvos 2008/48 tikslą, kuris, kaip matyti iš jos 7 ir 9 konstatuojamųjų dalių, yra vartojimo kreditų srityje numatyti visišką ir privalomą suderinimą keliose pagrindinėse srityse, laikomą būtinu siekiant visiems Sąjungos vartotojams užtikrinti aukštą ir vienodą jų interesų apsaugos lygi ir palengvinti tinkamai veikiančios vartojimo kreditų vidaus rinkos vystymąsi<sup>49</sup>.*

VKĮ 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad prieš vartojimo kredito sutarties sudarymą vartojimo kredito davejas, vadovaudamas atsakingojo skolinimo principu, privalo įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditinguumą, remdamasis pakankama informacija, gauta iš vartojimo kredito gavėjo, ir atlikęs patikrinimą kreditinguumi vertinti naudojamuose registruose ir informacinėse sistemoje arba pagrįsdamas vartojimo kredito gavėjo pateiktą informaciją kitais įrodymais. Direktyvos 2008/48/EB 26 konstatuoamojoje dalyje taip pat nustatyta, kad valstybių narių valdžios instituci-

48 *Ten pat.*

49 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 27 d. sprendimas byloje *LCL Le Crédit Lyonnais SA* prieš *Fesih Kalhan*, C-565/12, 42 punktas.

jos galėtų kreditoriams teikti atitinkamus nurodymus bei gaires. Vadovaudamas šia nuostata įstatymu leidėjas VKĮ 8 straipsnio 5 dalyje reglamentavo, kad šio straipsnio 4 dalyje nustatytus reikalavimus detalizuojant priežiūros institucija. VKĮ 2 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad priežiūros institucija – Lietuvos bankas, šio ir kitų įstatymu nustatyta tvarka vykdantis vartojimo kredito davėjų, vartojimo kredito tarpininkų ir tarpusavio skolinimo platformos operatorių veiklos priežiūros funkcijas. Apžvalgos 1.1 dalyje minėtais Lietuvos banko priimtais teisės aktais konkretizuojama, kaip turi būti tinkamai įgyvendinta (laikantis atsakingojo skolinimo principo) kreditinguo vertinimo pareiga. Kaip yra nurodės Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, *bendrieji Lietuvos banko įgaliojimai leisti vartojimo kredito santykius reglamentojančius norminius aktus numatyti Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 3 dalyje, pagal kurią Lietuvos bankas, atlikdamas finansų rinkos priežiūrą, turi teisę inter alia leisti teisės aktus ir rekomendacijas dėl prižiūrimų finansų rinkos dalyvių veiklos ir priežiūros, turėti kitokių teisių, nustatyti šio straipsnio 2 ir 21 dalyse nurodytuose teisės aktuose ir jų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose*. Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio 4 dalyje nustatytus reikalavimus detalizuojant priežiūros institucija. Ši specialioji norma įtvirtina Lietuvos banko įgaliojimus patvirtinti vartojimo kredito gavėjų kreditinguo vertinimo taisykles<sup>50</sup>. Minėtuose Nuostatuose išplėtoti VKĮ 8 straipsnio 4 dalyje nustatyti reikalavimai, susiję su atsakingojo skolinimo principu (II skyrius), kartu ir su kreditinguo vertinimu (V skyrius). Nuostatų 6 punkte nurodoma, kad atsakinguoju skolinimu laikoma, kai teikiant vartojimo kreditus laikomasi tam tikrų nuostatų, sudarančių prielaidas tinkamai įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditinguo ir užkertančių vartojimo kredito gavėjui galimybę prisiiulti pernelyg didelę finansinių įsipareigojimų naštą, o 8 punkte įtvirtinamas draudimas skatinti neatsakingajį skolinimą. Paminėtina, kad Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus sprendimu yra patvirtintos vartojimo kredito teikimo gairės, kurios dar detaliau kartu su praktiniais pavyzdžiais iliustruoja, kaip turėtų būti laikomasi atsakingojo skolinimo principo vertinant kredito gavėjo kreditinguo<sup>51</sup>. Šios gairės atspindi Lietuvos banko kaip priežiūros institucijos nuomonę kreditinguo vertinimo ir kitais klausimais.

Lietuvos banko valdybos patvirtinti Nuostatai detalizuojant VKĮ 8 straipsnio įgyvendinimą. Nuostatų 7.6 punkte nurodyta, kad *jeigu vertinant vartojimo kredito gavėjo kreditinguo nustatoma, kad remiantis tuo metu turima informacija vartojimo kredito gavėjas nepajęgus vykdyti finansinių įsipareigojimų visą vartojimo kredito sutarties galiojimo laikotarpi, vartojimo kreditas vartojimo kredito gavėjui negali būti suteiktas*. Taigi, darytina išvada, kad savo esme draudimas suteikiti vartojimo kreditą

50 Lietuvos vyriausiojo administraciniu teismo 2017 m. gegužės 5 d. sprendimas Nr. eI-10-858/2017, 28 punktas.

51 Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus 2017 m. spalio 2 d. sprendimas Nr. 241-176 dėl Lietuvos banko priežiūros tarnybos direktoriaus 2015 m. balandžio 27 d. sprendimo Nr. 241-69 „Dėl vartojimo kredito teikimo gairių patvirtinimo“ pakeitimo ir Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus 2013 m. vasario 5 d. sprendimo Nr. 241-26 „Dėl pozicijos dėl Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo nuostatų, susijusių su vartojimo kredito gavėjo finansinių įsipareigojimų nevykdymu laiku, taikymo patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios.

tuo atveju, kai nustatoma, kad kredito gavėjas nebus pajėgus vykdyti savo įsipareigojimų, įtvirtina atsakingojo skolinimo pareigą.

VKĮ 8 straipsnio 4 dalis nustato esminius principus, pagal kuriuos turi būti rengiamos kreditingumo vertinimo taisyklos. Pirmiausia apibrėžiamas kreditingumo vertinimo tikslas – įvertinti vartojimo kredito gavėjo galimybes prisiimti konkrečių finansinių įsipareigojimų, kurį kartu su jau turimais finansiniais įsipareigojimais vartojimo kredito gavėjas būtų pajėgus įvykdyti. Tam, kad šis tikslas būtų pasiektas, kredito davėjas privalo įvertinti visus objektyviai numanomus reikšmingus veiksnius, atsižvelgdamas į vartojimo kredito gavėjo pateiktą, iš kreditingumui vertinti naudojamų registru ir informacinių sistemų gautą informaciją ir kitą vartojimo kredito davėjui prieinamą informaciją, galinčius turėti įtakos vartojimo kredito gavėjo kreditingumui, ypač tokius kaip tvarios vartojimo kredito gavėjo pajamos, jo kredito istorija, pajamų kitimo potencialas (VKĮ 8 straipsnio 4 dalies 2 punktas). Skolinimas grindžiamas (atsižvelgiama į istorinius duomenis, ekonomikos cikliškumą) visų vartojimo kredito gavėjo įsipareigojimų pagal vartojimo kredito ir kitas sutartis su finansų įstaigomis vidutinės įmokos dydžio ir pajamų santykio ribojimu (VKĮ 8 straipsnio 4 dalies 3 punktas). Vartojimo kredito gavėjo kreditingumo vertinimas, remiantis tuo metu turima informacija, turi būti pagrįstas prielaida, kad vartojimo kredito gavėjas galės vykdyti prisiimtus finansinius įsipareigojimus visą vartojimo kredito sutarties laikotarpi (VKĮ 8 straipsnio 4 dalies 4 punktas). Aiškindamas šių reikalavimų santykį Lietuvos vyriausasis administracinis teismas yra nurodės, kad *protinai interpretuojant šiose Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 4 dalies nuostatose išdėstytais formuliuotes, galima pagrįstai daryti išvadą, kad jos suponuoja pareigą atsižvelgti į visus veiksnius, kurie gali būti reikšmingi vertinant kredito gavėjo pajėgumą įvykdyti iš siekiamo gauti kredito kylančius įsipareigojimus. Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 4 dalies nuostatos negali būti interpretuojamos, kaip draudžiančios suteikti ar atsisakyti suteikti vartojimo kreditą izoliuotai vertinant tik kažkurį vieną iš reikšmingų kriterijų. Vertinimo rezultatai pagal kažkurį iš kriterijų kartais gali būti nei patvirtinantys, nei paneigiantys kredito gavėjo pajėgumą įvykdyti savo finansinius įsipareigojimus*<sup>52</sup>.

Analizuodamas kreditingumo vertinimo klausimus, vienoje bylų ESTT sprendė, ar Direktyvai 2008/48/EB neprieštarauja toks Belgijos teisinis reguliavimas, kuriuo draudžiama suteikti vartojimo kreditą, jeigu įvertinus gavėjo kreditingumą paaiškėja, kad jis negalės tinkamai ir laiku įvykdyti savo sutartinių įsipareigojimų. Kitaip tariant, spręsta, ar atsakingojo skolinimo pareigos nustatymas neprieštarauja direktyvos nuostatom. Pirmiausia ESTT paaiškino, ką turėtų daryti kredito davėjas tuo atveju, jeigu jam kyla abejonių dėl vartotojo kreditingumo. ESTT nurodė, kad *Direktyvoje 2008/48 nėra jokios nuostatos apie veiksmus, kurių kredito davėjas turi imtis kilus abejonių dėl vartotojo kreditingumo. <...> šiomis aplinkybėmis pareigų, kurios kredito davėjui gali būti nurodytos atlikus kreditingumo patikrinimą, nustatymas, kiek tai susiję su kredito sutartimis pagal Direktyvą 2008/48, išlieka valstybių narių kompetencija ir*

52 Lietuvos vyriausiojo administracinių teismo 2016 m. gegužės 27 d. sprendimas Nr. I-5-261/2016, 34 punktas.

*todėl nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį<sup>53</sup>. Naudodamas teleologinį ir lyginamąjį metodus ESTT pasirėmė ir kitu teisės šaltiniu nurodydamas, kad Direktyva 2014/17, priimta, kaip priminta jos 3 konstatuojamojoje dalyje, dėl paskolų vartotojams nekilnojamajam turtui įsigytį po tarptautinės finansų krizės, kuri parodė, kad neatsakingas rinkos dalyvių elgesys gali pakenkti finansų sistemos pagrindams, nors ir netaikoma ratione temporis ir ratione materiae, rodo Sąjungos teisės aktų leidėjo norą numatyti kredito davėjų atsakomybę, šios direktyvos 18 straipsnio 5 dalies a punkte nustatant, kad valstybės narės užtikrina, jog „kreditorius [kredito davėjas] suteiktų vartotojui kreditą tik tuo atveju, jei kreditingumo vertinimo rezultatai rodo, jog pagal kredito sutartį pri siimti įsipareigojimai, tikėtina, bus įvykdyti taip, kaip reikalaujama pagal tą sutartį“<sup>54</sup>. Galiausiai ESTT priėjo prie išvados, kad toks nacionalinis Belgijos reguliavimas, nustatantis atsakingojo skolinimo pareigą, nepriestarauja Direktyvai.*

ESTT savo praktikoje taip pat yra aiškinęs, kaip turi būti tinkamai igyvendinta kreditingumo vertinimo pareiga. Vienoje iš bylų ESTT sprendē klausimą, ar pagal Direktyvą 2008/48/EB draudžiamą vartotojo kreditingumą patikrinti remiantis tik vartotojo nurodyta informacija, nevykdant veiksmingo kitais įrodymais pagrįsto tokios informacijos patikrinimo<sup>55</sup>. Teismas nurodė, kad už kiekvieno vartotojo kreditingumo patikrinimą turėtų būti atsakingi kreditoriai ir jiems turėtų būti leidžiama naudoti ne tik informaciją, kurią vartotojas pateikia rengiant atitinkamą kredito sutartį, bet ir ilgalaikių komercinių savykių metu pateiktą informaciją. Taip šia pareiga siekiama numatyti kreditorių atsakomybę ir išvengti paskolų teikimo nemokiems vartotojams. <...> Direktyvoje 2008/48 nenurodyta išsami informacija, kuria remdamasis kreditorius turi įvertinti vartotojo kreditingumą. Joje taip pat nenurodyta, ar tokia informacija turi būti patikrinta ir kaip tai turėtų būti daroma. Direktyvos 2008/48 8 straipsnio 1 dalimi, aiškinama atsižvelgiant į šios direktyvos 26 konstatuojamąjį dalį, kreditoriu i kaip tik suteikiama diskrecija nuspręsti, ar jo turimos informacijos pakanka patvirtinti, kad vartotojas yra mokus, ir ar jis turi tokią informaciją patikrinti remdamasis kitais įrodymais<sup>56</sup>. Teismas pabrėžė, kad kreditorius pirmiausia privalo kiekvienu atveju atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes įvertinti, ar tokia informacija yra tinkama ir pakankama, kad būtų galima įvertinti vartotojo kreditingumą. Šiuo klausimu pabrėžtina, kad tai, ar tokia informacija pakankama, gali priklausyti nuo kredito sutarties sudarymo aplinkybių, asmeninės vartotojo situacijos ar sumos, dėl kurios sudaroma tokia sutartis. Tokį vertinimą galima atliki remiantis vartotojo finansinę padėtį patvirtinančiais dokumentais, tačiau neatmestina, kad kreditorius gali atsižvelgti į iš anksto žinomą galimą gauti informaciją apie iš paskolų pretenduojančio asmens finansinę padėtį. Vis dėlto paprasti nepatvirtinti vartotojo pareiškimai savaimė negali būti laikomi pakankamais, jeigu prie jų nepridėti juos patvirtinantys įrodymai<sup>57</sup>. Teismas priėjo prie išvados, kad

53 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. birželio 6 d. sprendimas byloje *Michel Schyns prieš Belfius Banque SA*, C58/18, 42–43 punktai.

54 Ten pat, 46 punktas.

55 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas byloje *CA Consumer Finance SA prieš Ingrid Bakkaus, Charline Bonato, Florian Bonato*, C-449/13.

56 Ten pat, 35–36 punktai.

57 Ten pat, 37 punktas.

remtis vien vartotojo pateikta informacija galima tik tuo atveju, kai: a) tokia informacija yra pakankama; ir b) jeigu prie paprastų vartotojo pareiškimų yra pridėti juos patvirtinantys įrodymai<sup>58</sup>.

Remdamasis cituota ESTT praktika, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje bylų padarė išvadą, kad *vien vartojimo kredito gavėjo deklaracijos apie savo finansinę padėtį pateikimas vartojimo kredito davėjui, šiu deklaruotų duomenų nepatvirtinus tai pagrindžiančiais įrodymais, negali būti vertinamas kaip tinkamas vartojimo kredito davėjo pareigos įvertinti vartojimo kredito gavėjo kreditinguo atlikimas. Be to, kadangi pagal įstatymą kreditinguo vertinimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui, šios pareigos tinkamo įvykdymo įrodinėjimo našta tenka vartojimo kredito davėjui*<sup>59</sup>.

Šiame kontekste pabréžtina, kad VKĮ vartotojui, siekiančiam gauti kreditą, šioje teisinių santykų stadijoje įtvirtina pareigą bendradarbiauti su kredito davėju, t. y. VKĮ 8 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad vartojimo kredito gavėjas privalo pateikti vartojimo kredito davėjo prašomą informaciją, reikalingą vartojimo kredito gavėjo kreditinguui įvertinti.

Apibendrinant pažymétina, jog tik vadovaujantis atsakingojo skolinimo principu ir griežtai laikantis VKĮ 8 straipsnio reikalavimų galima užtikrinti, kad bus pasiekta Direktyvos 2008/48/EB 26 konstatuojamojoje dalyje įtvirtintas tikslas, kad kreditoriai nesiimt neatsakingo skolinimo veiklos ar neišduotų kredito, prieš tai neįvertinę kredito gavėjo kreditinguo.

Atsižvelgiant į kreditinguo vertinimo pareigos svarbą, jos netinkamas vykdymas sukelia rimtus teisinius padarinius. Minėta, Direktyvos 2008/48/EB 26 konstatuojamojoje dalyje nustatyta pareiga valstybėms narėms užtikrinti priežiūrą ir priemones nubausti kreditorius tuo atveju, jeigu jie neįvertina kredito gavėjo kreditinguo ar jį įvertina netinkamai. Vienoje ESTT bylų buvo sprendžiamas netinkamo kreditinguo vertinimo padarinių nustatymo valstybės narės teisėje klausimas<sup>60</sup>. Šioje byloje spręsta, ar Prancūzijos vartotojų kodekse nustatyta sankcija už pareigos įvertinti kredito gavėjo kreditinguo neįvykdymą, kai kredito davėjas nepasinaudojo nacionaliniu registru, kurios esmė – sutartyje nurodytų kredito palūkanų praradimas, yra veiksminga, proporcinga ir atgrasanti, jeigu kreditorui lieka galimybė reikalauti įstatyme nurodyto palūkanų dydžio. Šioje byloje susiklostė paradoksal situacija, nes sutartyje nustatyta palūkanų dydis buvo 5,60 proc., o priėmus sprendimą dėl teisės į šias palūkanas praradimo kredito davėjas galėjo reikalauti įstatyme nustatytu dydžio palūkanų, kurios būtų buvusios 5,71 proc. Todėl Prancūzijos teismams kilo abejonių dėl Direktyvos 2008/48/EB įgyvendinimo veiksmingumo, nes šiuo atveju nacionalinės teisės nustatytos sankcijos – teisės į sutartines palūkanas praradimo – taikymas galėjo duoti naudos kreditorui. ESTT, aiškindamas kreditinguo vertinimo tikslą, nurodė, kad juo siekiama užtikrinti veiksmingą vartotojų apsaugą nuo neatsakingo kreditu, viršijančių jų finansines galimybes ir galinčių lemti jų nemokumą, suteikimo,

58 *Ten pat*, 39 punktas.

59 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 65 punktas.

60 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. kovo 27 d. sprendimas byloje *LCL Le Crédit Lyonnais SA prieš Fesih Kalhan*, C-565/12.

*Direktyvos 2008/48 23 straipsnyje numatyta, kad, pirma, taisykles dėl sankcijų, taikomų pažeidus pagal šios direktyvos 8 straipsnį priimtas nacionalinės teisės normas kredito gavėjo kreditinguo patikrinimo prieš sudarant sutartį srityje, turi būti apibrėžtos taip, kad sankcijos būtų veiksmingos, proporcinos ir atgrasančios, ir, antra, valstybės narės imasi visų priemonių, būtinų užtikrinti, kad jos būtų taikomos. Be to, iš tos pačios direktyvos 47 konstatuoamosios dalies matyti, kad, neperžengiant šių ribų, taisyklių dėl sankcijų pasirinkimas paliekamas valstybių narių diskrecijai. <...> Teisingumo Teismas yra, be kita ko, nusprendęs, kad sankcijų griežumas turi atitinkti pažeidimų, už kuriuos jos skiriamos, sunkumą ir visų pirma užtikrinti realų atgrasomąjį poveikį, nepažeidžiant bendrojo proporcinguo principio<sup>61</sup>. Vertindamas sankcijos atgrasomumą, proporciumą ir veiksmumą šioje byloje ESTT nurodė, kad tikrinant kredito gavėjo kreditinguą su tam tikslui numatytose duomenų bazėse atliekamu patikrinimu susijusios sąnaudos yra santykinių nedidelės, o sankcija, pagal kurią prarandama teisė į sutartyje numatytais palūkanais, susijusi su rizika, kurios ekonominės sąnaudos gali būti didelės. Be to, nors žinoma, kad neatsargus kreditorius gali reikalauti įstatyme nustatyto dydžio palūkanų, tam tikrais atvejais padidintų penkiaisiais procentiniais punktais, tai nereiškia, kad – priešingai, nei yra kreditoriaus, kuris laikėsi pareigos prieš sudarydamas sutartį patikrinti kredito gavėjo kreditinguą, atveju – į pagrindą, kuriam taikomos šios palūkanos, neįtraukiamos nei sutartyje numatytois palūkanos, nei už jas mokėtinis įstatyme nustatyto dydžio palūkanos<sup>62</sup>. ESTT priėjo prie išvados, kad iš tiesų, jeigu sankcija, pagal kurią prarandama teisė į palūkanas, būtų susilpninta ar net visiškai panaikinta dėl to, kad taikant padidintas įstatyme nustatyto dydžio palūkanas galėtų būti kompensuojamas tokios sankcijos poveikis, tai neišvengiamai reikštų, kad sankcija néra iš tiesų atgrasomojo pobūdžio<sup>63</sup>. Taigi, ESTT nuomone, tokios sankcijos, kai užkertama galimybė gauti sutartines palūkanas, bet kartu paliekama teisė gauti įstatyme nurodytas palūkanas, neatitinka Direktyvos 2008/48/EB.*

VKĮ 8 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad palūkanos, netesybos ir mokesčiai pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui netaikomi, jeigu vartojimo kredito davėjas ne dėl vartojimo kredito gavėjo kaltės netinkamai įvertino vartojimo kredito gavėjo kreditinguą. Šia nuostata, atsižvelgdamas į kreditinguo vertinimo pareigos tinkamo įgyvendinimo esminę reikšmę vartojimo kredito sutarties tinkamam sudarymui ir įvykdymui, įstatymo leidėjas nustatė griežtą ir atgrasančią sankciją už šios pareigos netinkamą vykdymą. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisiniame reguliavime yra nustatytais ne tik atsakingojo skolinimo principas, bet ir atsakingojo skolinimo pareiga, atsakomybė už jos pažeidimą yra objektyvaus pobūdžio. Tai reiškia, kad VKĮ 8 straipsnio 7 dalyje įtvirtintoms neigiamoms pasekmėms kredito davėjui kilti pakanka faktas, kad jis netinkamai įvertino (nesant paties skoliniuko kaltės) skolininko kreditinguą.

Kasacinis teismas vienoje byloje sprendé bylai aktualios VKĮ redakcijos (2011 m. lapkričio 17 d. įstatymo redakcija Nr. XI-1684) 8 straipsnio 6 dalies taikymo

61 Ten pat, 45 punktas.

62 Ten pat, 49 punktas.

63 Ten pat, 53 punktas.

klausimą, t. y. dėl šios normos taikymo apimties tuo atveju, kai kredito davėjas netinkamai įvertino skolininko kreditingumą. Teismas atskleidė šios taisyklės santykį su VKĮ 21 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta taisykla, leidžiančia teismui mažinti vartojimo kredito kainą. Kasacinis teismas nurodė, kad *nustačius faktą, jog vartojimo kredito davėjas neįvykdė Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos pareigos dėl vartojimo kredito gavėjo kreditingumo įvertinimo*, kredito davėjui turi būti taikomos Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 6 dalyje (nuo 2016 m. vasario 1 d. galiojančios redakcijos 8 straipsnio 7 dalyje) įtvirtintos teisinės pasekmės. Kartu, kiekvienu konkretiu atveju atsižvelgiant į nustatytais vartojimo kredito sutarties sudarymo ir kitas reikšmingas aplinkybes, greta Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 6 dalyje nurodytų pasekmų gali būti mažinama vartojimo kredito kaina pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 3 dalį. Nors tik nuo 2016 m. vasario 1 d. galiojančios redakcijos Vartojimo kredito įstatymo 8 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, jog, be netesybų ir mokesčių pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui netaikymo, jeigu vartojimo kredito davėjas ne dėl vartojimo kredito gavėjo kaltės netinkamai įvertino vartojimo kredito gavėjo kreditingumą, vartojimo kredito gavėjui papildomai netaikomas ir palūkanas, tačiau toks įstatymo pasikeitimą nedraudžia mažinti vartojimo kredito kainos pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 3 dalį iki šio Vartojimo kredito įstatymo pakeitimo sudarytomis sutartims<sup>64</sup>.

Vienoje bylų ESTT sprendė, ar teismas turi pareigą *ex officio* patikrinti, ar kredito davėjas tinkamai įvykdė kreditingumo vertinimo pareigą. Šioje byloje taip pat spręsta, ar teismas turėtų *ex officio* taikyti civilines sankcijas už netinkamą šios pareigos vykdymą. Ši byla buvo iškelta dėl to, kad pagal Čekijos nacionalinį vartojimo kredito reguliavimą ir procesines taisykles teismams nebuvo suteikta teisė nei savo iniciatyva tikrinti, ar tinkamai įgyvendinta kreditingumo vertinimo pareiga, nei savo iniciatyva taikyti įstatyme nustatytais civilinio pobūdžio sankcijas (pripažinti sutartį negaliojančią ir atleisti kredito gavėją nuo palūkanų ir delspinigų mokėjimo). ESTT nurodė, kad *veiksminga vartotojo apsauga negalėtų būti užtikrinta, jei nacionalinis teismas nebūtų įpareigotas ex officio nagrinėti, ar laikytasi minėtos direktyvos 8 straipsnyje nustatytois pareigos, kai jam tampa žinomas šiuo tikslu reikalangos teisinės ir faktinės aplinkybės*<sup>65</sup>. Veiksminga vartotojo apsauga reikalauja, jog, esant tokiai situacijai, kai kreditorius pareiškia vartotojui kredito sutartimi pagrįstą ieškinį, nacionalinis teismas *ex officio* išnagrinėtų, ar kreditorius laikėsi minėtos Direktyvos 2008/48 8 straipsnyje numatytois pareigos, ir, nustatęs šios pareigos pažeidimą, taikytų nacionalinėje teisėje numatytas jo pasekmes, nelaukdamas, kol vartotojas pateiks atitinkamą prašymą, susalyga, kad laikomasi rungimosi principo<sup>66</sup>. ESTT taip pat pažymėjo, kad *dėl sankcijos, kaip antai kredito sutarties negaliojimo kartu su pareiga grąžinti pagrindinę sumą, reikia pažymėti, kad kai vartotojas pareiškia neigiamą nuomonę dėl tokios sankcijos*

64 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 70–71 punktai.

65 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. kovo 5 d. sprendimas byloje OPR-Finance s. r. o. prieš GK, C-679/18, 23 punktas.

66 *Ten pat*, 34 punktas.

*taikymo, iš šią nuomonę turėtų būti atsižvelgta*<sup>67</sup>. Šioje byloje ESTT taip pat padarė išvadą, kad Čekijos teisiniame reguliavime įtvirtinta 3 metų ieškinio senaties taisykle sankcijoms už kreditinguo vertinimo pareigos pažeidimą taikyti prieštarauja veiksmingumo principui<sup>68</sup>.

Apibendrinant pasakyti, kad kredito davėjo pareiga vertinti kredito gavėjo kreditinguą yra esminė pareiga, užtikrinanti finansų sistemos pagrindus, už netinkamą jos įgyvendinimą kredito davėjui yra taikomi VKĮ 8 straipsnio 7 dalyje nustatyti teisiniai padariniai. Pažymėtina, kad teismas turi pareigą *ex officio* vertinti, ar kredito davėjas tinkamai įgyvendino kreditinguo vertinimo pareigą. Kai ši pareiga nebuvo įgyvendinta tinkamai, teismas turi *ex officio* taikyti VKĮ 8 straipsnio 7 dalyje nurodytus padarinius.

### **3. Kredito gavėjo teisė iš anksto grąžinti kreditą**

VKĮ 17 straipsnis įtvirtina vartojimo kredito gavėjo teisę bet kuriuo metu įvykdyti visus savo įsipareigojimus arba jų dalį pagal vartojimo kredito sutartį. Ši teisė įstatyme įtvirtinta įgyvendinant Direktyvos 2008/48/EB 16 straipsnio 1 dalį, kuri nurodo, kad vartotojas turi teisę bet kuriuo metu įvykdyti visus savo įsipareigojimus arba jų dalį pagal kredito sutartį. Tokiais atvejais jis turi teisę į bendros kredito kainos sumažinimą, kurį sudaro likusio sutarties trukmės laikotarpio palūkanos ir išlaidos.

Vienoje ESTT bylų spręstas klausimas, kaip ir kokia apimtimi gali būti mažinama bendra vartojimo kredito kaina tuo atveju, kai kredito gavėjas nusprendžia iš anksto grąžinti kreditą ar jo dalį. Teismas sprendė, kokių išlaidų sumažinimas patenka į bendros vartojimo kredito kainos mažinimą, kai vartotojas iš anksto grąžina kreditą, konkrečiai – ar Direktyvoje 2008/48/EB įtvirtinta vartotojo teisė iš anksto grąžinti kreditą turi būti aiškinama taip, kad teisė į bendros kredito kainos sumažinimą išankstinio jo grąžinimo atveju taip pat apima išlaidas, nepriklausančias nuo sutarties trukmės. Šioje byloje vartojimo kredito sutartyse buvo nustatyti kreditoriu mokami komisiniai, kurių dydis nepriklausė nuo kredito sutarčių trukmės. Pirma laiko grąžinę kreditus vartotojai perleido bendrovei, teikiančiai teisines paslaugas vartotojams, savo skolinius reikalavimus, kuriuos dėl išankstinio grąžinimo jie turėjo vartojimo kredito davėjams. Ši bendrovė, kaip skolinių reikalavimų perėmėja, pareikalavo iš kreditorių grąžinti dalį vartotojų sumokėtų komisinijų sumos ir sumokėti delspinigius. Visų pirmą ESTT nurodė, kad tokiomis išlaidomis direktyva nenustato išimčių: *kalbant apie „bendros kredito kainos“ sąvoką, pažymėtina, kad minėtos direktyvos 3 straipsnio 8 punkte ji apibrėžiama kaip visos išlaidos, išskaitant palūkanas, komisinijus, mokesčius ir bet kuriuos kitus su kredito sutartimi susijusius mokesčius, kuriuos reikalaujama, kad vartotojas sumokėtų, ir kurie yra žinomi kreditoriu, išskyrus mokesčius notarui. Taigi šioje apibrėžyje nėra jokio apribojimo, susijusio su aptariamos kredito sutarties trukme.*

Antra, ESTT svarstė, ar Direktyvos 2008/48/EB 16 straipsnio 1 dalyje esanti nuoroda į „likusį sutarties trukmės laikotarpį“ galėtų būti aiškinama ir kaip reiškianti, kad

67 Ten pat, 35 punktas.

68 Ten pat, 36 punktas.

išlaidos, susijusios su bendros kredito kainos sumažinimu, apima tik tas išlaidas, kurios objektyviai priklauso nuo sutarties trukmės arba kurios kreditoriaus nurodytos kaip susijusios su konkrečiu sutarties sudarymo ar vykdymo etapu, ar kaip reiškianti, kad pagal apskaičiavimo metodą, kurį reikia taikyti siekiant atliglioti šį sumažinimą, būtina atsižvelgti į visas vartotojo patirtas išlaidas, o tada jas sumažinti suma, proporcinga likuiniams sutarties trukmės laikotarpiui<sup>69</sup>. Vis dėlto ESTT sprendė, kad mažintinų išlaidų susiejimas su sutarties trukme iš esmės reikštų tai, kad tokiu atveju Direktyvos 2008/48/EB 16 straipsnio 1 dalies nuostatos taikymas priklausytų nuo to, kaip bankas paskirstytų tokias išlaidas. Šiuo atžvilgiu ESTT nurodė, kad siekiant užtikrinti šią apsaugą, Direktyvos 2008/48 22 straipsnio 3 dalimi valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad nuostatų, kurias jos priima įgyvendindamas šią direktyvą, laikymosi negalėtų būti išvengiama dėl to, kaip suformuluojamos atitinkamų sutarčių nuostatos. Tačiau vartotojo teisės į bendros kredito kainos sumažinimą veiksmingumas sumažėtų, jei mažinant kreditą būtų atsižvelgiama tik į išlaidas, kurias kreditorius nurodė kaip priklausančias nuo sutarties trukmės, nes išlaidos ir jų paskirstymas nustatomi banko vienašališkai ir į apskaičiuotas išlaidas gali būti įtraukta tam tikra pelno marža<sup>70</sup>. ESTT papildomai nurodė, kad galimybė sumažinti bendrą kredito kainą tik išlaidomis, kurios tiesiogiai susijusios su sutarties trukme, reiškia, kad kredito sutarties sudarymo momentu vartotojui nustatomi didesni vienkartiniai mokėjimai, nes kreditorius gali siekti iki minimumo sumažinti išlaidas, kurios priklauso nuo sutarties galiojimo trukmės<sup>71</sup>, be to, dėl mokėjimų kredito įstaigoms apskaičiavimo ir jų vidaus organizavimo diskrecijos praktiskai tampa labai sudėtinga vartotojui ar teismui nustatyti išlaidas, objektyviai susijusias su sutarties trukme<sup>72</sup>.

Trečia, ESTT pažymėjo, kad dėl to, jog į bendros kredito kainos sumažinimą įtraukiama išlaidos, nepriklasaučios nuo sutarties trukmės, kreditoriaus padėties nėra neproporcingai pabloginama. Iš tiesų reikia priminti, kad į jo interesus atsižvelgiama, pirma, Direktyvos 2008/48 16 straipsnio 2 dalyje, kurioje numatyta, kad kreditorius turi teisę į kompensaciją už galimas išlaidas, tiesiogiai susijusias su išankstiniu kredito grąžinimu, ir, antra, šios direktyvos 16 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią valstybėms narėms suteikiama papildoma galimybė užtikrinti, kad kompensacija atitiktų kredito ir rinkos sąlygas siekiant apsaugoti kreditoriaus interesus<sup>73</sup>. ESTT taip pat konstatavo, kad išankstino kredito grąžinimo atveju kreditorius pirma laiko susigrąžina paskolintą sumą, tad ją prireikus galima panaudoti sudarant naują kredito sutartį<sup>74</sup>. Taigi, ESTT priėjo prie išvados, kad išankstino kredito grąžinimo atveju vartotojo teisė į bendros kredito kainos sumažinimą apima visas vartotojui nustatytas išlaidas.

VKĮ 16 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta kreditoriaus teisė gauti teisingą ir objektyviai pagrįstą išlaidų, atsiradusiu dėl to, kad kredito gavėjas iš anksto grąžino kreditą,

69 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2019 m. rugsėjo 11 d. sprendimas byloje *Lexitor Sp. z o.o. prięs Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. Franciszka Stefczyka, Santander Consumer Bank S.A., mBank S.A.*, C383/18, 23–24 punktai.

70 *Ten pat*, 30–31 punktai.

71 *Ten pat*, 32 punktas.

72 *Ten pat*, 33 punktas.

73 *Ten pat*, 34 punktas.

74 *Ten pat*, 35 punktas.

kompensaciją. Ši kreditoriaus teisė kyla iš Direktyvos 2008/48/EB 39 konstatuojamosios dalies, kuri nurodo, kad tokiu atveju kreditorius turėtų turėti teisę į kompensaciją už išlaidas, tiesiogiai susijusias su išankstiniu grąžinimu, atsižvelgiant ir į bet kurias tuo būdu sukauptas kreditoriaus santaupas. Šios idėjos konkretizuojamos Direktyvos 2008/48/EB 16 straipsnio 2–5 dalyse.

VKĮ 17 straipsnio 2, 3 ir 4 dalys nustato sąlygas, kurioms esant kreditorius gali reikalauti kompensacijos. Pirma, VKĮ 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad kreditorius gali reikalauti kompensacijos tik tuo atveju, kai vartojimo kreditas ar jo dalis anksčiau nustatyto termino grąžinamas tuo laikotarpiu, kuriam nustatyta fiksuoja vartojimo kredito palūkanų norma, o grąžinama suma viršija 2320 Eur per bet kurį dvylikos mėnesių laikotarpį. Antra, VKĮ 17 straipsnio 3 dalis nustato, kad kompensacija negali viršyti vieno procento anksčiau nustatyto termino grąžinamos vartojimo kredito dalies, jeigu laikotarpis nuo vartojimo kredito grąžinimo anksčiau nustatyto termino datos iki sutartos vartojimo kredito sutarties pabaigos datos yra ilgesnis kaip vieni metai. Kitais atvejais kompensacija vartojimo kredito davėjui ir paskolos davėjui negali viršyti 0,5 procento anksčiau nustatyto termino grąžinamos vartojimo kredito dalies. Tačiau to paties straipsnio 5 dalis išimtiniais atvejais leidžia nukrypti nuo šio apskaičiavimo mechanizmo, jeigu kreditorius įrodo, kad dėl vartojimo kredito grąžinimo anksčiau nustatyto termino jis patyrė didesnius nuostolius. To paties straipsnio 4 dalis nustato atvejus, kai kompensacija néra galima: 1) vartojimo kreditas ar jo dalis grąžinama pagal draudimo sutartį, kuria suteikiamas vartojimo kredito grąžinimo garantija; 2) vartojimo kreditas ar jo dalis grąžinama pagal sąskaitos kreditavimo sutartį; 3) vartojimo kreditas grąžinamas anksčiau nustatyto termino tuo laikotarpiu, kai vartojimo kredito palūkanų norma yra kintama.

#### 4. Nesąžiningų vartojimo kredito sutarties sąlygų kontrolė

Kaip nurodyta šios apžvalgos 1.2.2 skirsnynje, Direktyva 2008/48/EB nereguliuoja klausimų, kurie susiję su vartojimo kredito sutarties sąlygų galiojimu. Vartojimo kredito sutarties sąlygų skaidrumas ir sąžiningumas vertintinas vadovaujantis Direktyvą 93/13/EEB įgyvendinančiomis nacionalinės teisės nuostatomis. Ši direktyva taikoma pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudaromoms sutartims visuose ūkinės veiklos sektoriuose<sup>75</sup>. ESTT taip pat yra nurodės, kad *nė vienoje direktivos nuostatoje nepatikslinta, kokių rūšių sutartims ji taikoma*. Nors keliose jos konstatuojamosiose dalyse, kaip antai devintoje, pabrëžiama būtinybë apsaugoti prekių ar paslaugų įsigyjančius asmenis nuo pardavėjų ar tiekėjų piktnaudžiavimo turima galia, direktivos dešimtos konstatuojamosios dalies apimtis yra platesnė, nes joje nustatyta, kad *nesąžiningoms sąlygomis skirtos vienodos teisės normos turėtų būti taikomos „visoms pardavėjų ar tiekėjų su vartotojais sudaromoms sutartims“*, kaip jos apibrëžtos direktivos 2 straipsnio b ir c punktuose. Taigi, sutartys, kurioms taikoma direktiva, joje apibrëžiamos per šias

75 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2017 m. liepos 6 d. sprendimas byloje Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG prieš Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV, C-290/16, 44 punktas.

*sutartis sudarančių asmenų statusą pagal tai, ar jie veikia profesiniais tikslais, ar ne.* Šis kriterijus atitinka idėją, kuria pagrįsta direktyvoje nustatyta apsaugos sistema, jog vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei pardavėjo ar tiekėjo tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl informacijos lygio, taigi jis priverstas sutikti su pardavėjo ar tiekėjo iš anksto parengtomis sąlygomis ir negali daryti įtakos jų turiniui<sup>76</sup>. Ši direktiva yra minimalaus derinimo aktas. Ji igyvendinta CK 6.228<sup>4</sup> straipsnyje, kurio 1 dalyje nustatyta, kad vartotojas turi teisę teismo tvarka reikalauti pripažinti negaliojančiomis vartojimo sutarties nesąžiningas sąlygas. Šiame straipsnyje vartojimo sutartimi laikoma bet kuri verslininko ir vartotojo sudaryta sutartis.

CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nesąžiningomis laikomos vartojimo sutarčių sąlygos, kurios šalių nebuvo individualiai aptartos ir kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai. Taigi, pagal galiojantį teisinį reguliavimą nesąžiningų sąlygų kontrolę visų pirma taikoma vartojimo sutartims, antra, taikoma tokioms sutarčių sąlygomis, kurios nebuvo individualiai aptartos<sup>77</sup>. Pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 4 dalį individualiai neaptartomis laikomos vartojimo sutarties sąlygos, kurių parengimui negalėjo daryti įtakos vartotojas, ypač jeigu tos sąlygos nustatytos iš anksto verslininko parengtoje standartinėje sutartyje. Jeigu iš anksto parengtoje standartinėje sutartyje tam tikros sąlygos buvo aptartos individualiai, šio straipsnio taisyklės taikomos kitoms tos sutarties sąlygomis. Pareiga įrodyti, kad tam tikra vartojimo sutarties sąlyga buvo aptarta individualiai, tenka verslininkui.

Minėta, kad pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalį nesąžiningomis laikomos vartojimo sutarčių sąlygos, kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai. Šio straipsnio 2 dalyje taip pat įtvirtintas pavyzdinis sąrašas sąlygų, kurios preziumuojamos kaip nesąžiningos. Be to, remdamasis CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 3 dalimi, teismas gali pripažinti nesąžiningomis ir kitokias vartojimo sutarties sąlygas, jeigu jos atitinka šio straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus; pareiga įrodyti, kad šio straipsnio 2 dalyje nustatyta sutarties sąlyga nėra nesąžininga, tenka verslininkui. CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 6 dalis nustato, kad bet kuri vartojimo sutarties raštinė sąlyga turi būti išreikšta aiškiai ir suprantamai. Šio reikalavimo neatitinkančios sąlygos laikomos nesąžiningomis. Taigi CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 (kartu su 3 dalimi) ir 6 dalys nustato kriterijų, kurie turi būti taikomi siekiant kvalifikuoti vartojimo sutarties sąlygos (ne)sąžiningumą, sistemą (sutarčių sąlygų sąžiningumo vertinimo pagal bendrajį kriterijų; sutarčių sąlygų vertinimo pagal nesąžiningų sutarčių sąlygų sąrašą; sutarčių sąlygų vertinimo aiškumo ir suprantamumo (skaidrumo) aspektu).

<sup>76</sup> Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje *Dirk Frederik Asbeek Brusse, Katarina de Man Garabito prieš Jahani BV*, C488/11, 29–31 punktai.

<sup>77</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018, 43 punktas.

#### 4.1. Nesąžiningų sąlygų kontrolės taikymo ribojimas

CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 7 dalyje nustatyta šio straipsnio taikymo ribojimas. Šio straipsnio 7 dalis nurodo, kad vartojimo sutarties dalyką apibūdinančios sąlygos, taip pat su parduotos prekės ar suteiktos paslaugos ir jų kainos atitikimu susijusios sąlygos neturi būti vertinamos nesąžiningumo požiūriu, jeigu jos išreikštос aiškiai ir suprantamai. Ši nuostata įgyvendina Direktyvos 93/13/EEB straipsnio 4 straipsnio 2 dalį. ESTT yra konstatavęs, kad *Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalimi, skaitoma kartu su šios direktyvos 8 straipsniu, valstybėms narėms leidžiama šią direktvyą perkeliančiuose teisės aktuose numatyti, kad „nesąžiningumo vertinimas“ netaikomas šioje nuostatoje nurodytoms sąlygomis, jei jos pateikiamas aiškiai ir suprantama kalba. Iš šios nuostatos matyti, kad joje nurodytos sąlygos nėra galimo jų nesąžiningumo vertinimo objektas, nors, kaip yra nurodės Teisingumo Teismas, patenka į šios direktvybos reguliavimo sritį*<sup>78</sup>. Būtent ši išimtis ir įtvirtinta CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 7 dalyje. Taigi, tiek pagal Direktyvą 93/13/EEB, tiek pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 7 dalį vartojimo sutarties dalyką apibūdinančios sąlygos, taip pat su parduotos prekės ar suteiktos paslaugos ir jų kainos atitikimu susijusios sąlygos yra vertinamos nesąžiningumo požiūriu tik tuomet, jei jos nėra išreikštос aiškiai ir suprantamai.

ESTT ne kartą savo sprendimuose aiškino „pagrindinio sutarties dalyko“ ir „kainos ir atlygio adekvatumo mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“ sąvoką turinį, įskaitant ir šią sąvoką turinį Direktyvos 2008/48/EB kontekste. ESTT visų pirma yra pažymėjęs, kad *Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos „pagrindinio sutarties dalyko“ ir „kainos ir atlygio adekvatumo mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“ sąvokos visoje Europos Sąjungoje paprastai turi būti aiškinamos autonominėkai ir vienodai, atsižvelgiant į šios nuostatos kontekstą ir nagrinėjamu reglamentavimu siekiamą tikslą*<sup>79</sup>. Be to, ESTT yra išaiškinęs, kad kadangi *Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatyta nesąžiningų sąlygų turinio kontrolės mechanizmo, nustatyto įgyvendinant šioje direktvyje įtvirtintą vartotojų apsaugos sistemą, išimtis, šią nuostatą reikia aiškinti siaurai*<sup>80</sup>.

Aiškindamas sąvoką „pagrindinis sutarties dalykas“, ESTT nurodė, kad „pagrindinį sutarties dalyką“ sudarančiomis sutarties sąlygomis reikia laikyti tas, kuriose įtvirtintos esminės pagal šią sutartį teikiamos paslaugos, kurios apibrėžia šią sutartį<sup>81</sup>.

78 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. birželio 3 d. sprendimas *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* prieš Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), C-484/08, 31, 35 ir 40 punkta; 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, 41 punktas.

79 Šiuo klausimu žr. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimo byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, 37 ir 38 punktus; 2015 m. vasario 26 d. sprendimo byloje Bogdan Matei, Ioana Ofelia Mateiprieš SC Volksbank România SA, C-143/13, 50 punktą.

80 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, 42 punktas; 2015 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje Jean-Claude Van Hove prieš CNP Assurances SA, C-96/14, 33 punktas; 2017 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje Ruxandra Paula Andriciuc ir kt. prieš Banca Românească SA, C-186/16, 35 punktas.

81 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, C-26/13, 49 punktas.

Tačiau sąvoka „pagrindinis sutarties dalykas“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, negali apimti sąlygų, kurios papildo pačią sutartinių santykių esmę apibrėžiančias sąlygas<sup>82</sup>, taip pat nustato teikiamų paslaugų įkainių pakeitimo mechanizmą<sup>83</sup>. Be to, aplinkybė, kad dėl vienos iš sąlygų šalys kontrahentės derėjos naudodamosi savo laisve sudaryti sutartis ir rinkos sąlygomis, neturėtų būti laikoma kriterijumi vertinant, ar ši sąlyga priskirtina prie „pagrindinio sutarties dalyko“, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 2 dalį<sup>84</sup>.

Aiškindamas „kainos ir atlygio adekvatumo mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“ sąvokos turinį, ESTT nusprendė, jog iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies matyti, kad ši antroji sąlyga, kurių galimo nesąžiningumo negalima vertinti, kategorija yra ribotos apimties, nes ji susijusi tik su numatytos kainos arba numatyto atlygio adekvatumu mainais teikiamoms paslaugoms ar tiekiamoms prekėms, o toks vertinimo netaikymas gali būti paaškinamas tuo, kad neegzistuoja jokios vertinimo skalės ar teisinio kriterijaus, kuriais būtų galima remtis ar vadovautis vykdant šio adekvatumo kontrolę<sup>85</sup>. Taigi sąlygos, susijusios su atlygiu, kurį vartotojas turi mokėti paskolos davėjui arba kuris turi įtakos bendrai kainai, kurią vartotojas turi jam mokėti, iš principo nepriskirtinos prie šios antros sąlygų kategorijos, išskyrus tai, kiek jos susijusios su klausimu, ar sutartyje nustatytas atlygio ar kainos dydis yra adekvatus paskolos davėjo mainais teikiamai paslauga<sup>86</sup>.

Vartojimo kredito sutarčių atveju ESTT praktikoje dažniausiai pasitaiko bylos, kuriose vertinama, ar bendros vartojimo kredito kainos ar jos metinės normos atžvilgiu yra taikomas nesąžiningų sąlygų kontrolės ribojimas. ESTT, aiškindamas „pagrindinio sutarties dalyko“ ir „kainos ir atlygio adekvatumo mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“ sąvokas Direktyvos 2008/48/EB kontekste, nurodė, kad šių sąvokų tikslios apimties negali lemti „bendros kredito kainos vartotojui“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktą<sup>87</sup>. Kaip nurodė teismas, iš tiesų pastaroji sąvoka apibrėžta ypač plačiai, t. y. kad visa vartotojui tenkančių mokesčių ar išlaidų, susijusių su jo mokėjimais tiek paskolos davėjui, tiek tretiesiems asmenims, suma būtų aiškiai nurodoma vartojimo kredito sutartyse, nes tokiu procedūriu reikalavimu prisidedama prie šia direktyva siekiamo pagrindinio tiksllo užtikrinti skai-

82 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, 50 punktas; 2015 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje Jean-Claude Van Hove prieš CNP Assurances SA, C-96/14, 33 punktas; 2017 m. rugpjūčio 20 d. sprendimas byloje Ruxandra Paula Andriciuc ir kt. prieš Banca Românească SA, C-186/16, 36 punktas.

83 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. balandžio 26 d. sprendimas byloje Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság prieš Invitel Távközlési Zrt, C-472/10, 23 punktas.

84 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, 47 punktas.

85 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, 54 ir 55 punktai; 2015 m. vasario 26 d. sprendimas byloje Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei prieš SC Volksbank România SA, C-143/13, 55 punktas.

86 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015 m. vasario 26 d. sprendimas byloje Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei prieš SC Volksbank România SA, C-143/13, 56 punktas.

87 Ten pat, 47 punktas.

drumą. Tačiau, kadangi Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalyje numatyta nesąžiningų sąlygų turinio kontrolės mechanizmo, nustatyto įgyvendinant šioje direktyroje įtvirtintą vartotojų apsaugos sistemą, išimtis, šią nuostatą reikia aiškinti griežtai<sup>88</sup>.

„Pagrindinį sutarties dalyką“ apibrėžiančia sutarties sąlyga taip pat nelaikoma sąlyga, leidžianti paskolos davėjui tam tikromis aplinkybėmis vienašališkai keisti palūkanų normą<sup>89</sup>. ESTT, spręsdamas klausimą, ar tokios sąlygos, kaip leidžiančios vienašališkai keisti palūkanų normą, priskirtinos prie „pagrindinio sutarties dalyko“<sup>90</sup>, nurodė, kad sąlygos, leidžiančios paskolos davėjui vienašališkai keisti palūkanų normą, aiškiai nurodytos Direktyvos 93/13/EEB priedo, kuriam pagal jos 3 straipsnio 3 dalį pateikiamas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžinigomis, sąrašas, 1 punkto j papunktyje. Šio priedo 2 punkto b papunktyje nurodytos aplinkybės, kuriomis minėto 1 punkto j papunktis nekliudo taikyti tokią sąlygą<sup>91</sup>.

Sutarties sąlygos, kurioje nustatyti paskolos davėjo imami „rizikos komisiniai“, ESTT taip pat nepriskyrė nei sąlygai, apibrėžiančiai „pagrindinį sutarties dalyką“, nei sąlygai, apibrėžiančiai „kainos ir atlygio adekvatumą mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms“<sup>92</sup>.

#### 4.2. Sutarčių sąlygų sąžiningumo vertinimas pagal bendrajį kriterijų ir nesąžiningų sutarčių sąlygų sąrašą

*Materialinis, arba sutarties turinio, kriterijus apima sutarties sąlygos vertinimą pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalyje nustatytą preziumuojamą nesąžiningų sąlygų sąrašą. Kaip yra nurodės kasacinius teismas, šis sąrašas nėra baigtinio pobūdžio, tame esančios sąlygos nebūtinai yra nesąžiningos ir atvirkščiai – sąlyga, kurios nėra šiame sąraše, gali būti nesąžininga<sup>93</sup>. Tuo atveju, jei sutarties sąlyga neatitinka né vienos iš šiame sąraše nurodytų sąlygų, tai neatleidžia teismo nuo pareigos tikrinti sąlygas pagal bendrajį sąžiningumo kriterijų, nustatytą CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalies pirmame sakinyje (CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 9 dalis). Sutarčių sąlygos pagal bendrajį sąžiningumo kriterijų yra vertinamos nustatant, ar iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai (ryškaus neatitikimo tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų kriterijus) ir sąlyga pažeidžiamas sąžiningumo reikalavimas (prieštaravimo sąžiningumo principui kriterijus). Kaip yra nurodės kasacinius teismas, vertinant sutarčių sąlygas pagal bendrajį nesąžiningumo kriterijų, visų pirma turi būti nustatyta, ar sutarties sąlygos iš esmės pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai, palyginant sutartyje nustatytas sąlygas su įstatymo nustatytomis sutarčių sąlygomis. Jeigu sutartyje nustatytomis sąlygomis iš esmės nukrypstama nuo įstatymo nustatytojų sutarčių sąlygų,*

88 Ten pat, 48 punktas.

89 Ten pat, 57–63 punktai.

90 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2015 m. vasario 26 d. sprendimas byloje Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei prieš SC Volksbank România SA, C-143/13.

91 Ten pat, 59 punktas.

92 Ten pat, 64–70 punktai.

93 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018, 48 punktas.

*atsiranda pagrindas konstatuoti esminį šalių teisių ir pareigų pusiausvyros pažeidimą vartotojo nenaudai. Tai konstatavus, būtina patikrinti, ar verslininkas, dorai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu, galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su tokia sąlyga, jei dėl jos būtų buvę atskirai derėtasi. Jeigu nėra pagrindo daryti išvados, kad vartotojas būtų su tokia sąlyga sutikęs, konstatuojamas sąlygos nesąžiningumas<sup>94</sup>.*

Neatitikimas tarp šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai yra ryškus, jei *pakankamai rimtai kenkiamas teisinei padėčiai, kurioje vartotojas <...> atsiduria dėl tai-komų nacionalinės teisės nuostatų<sup>95</sup>*. Norint sužinoti, ar dėl sąlygos atsiranda „ryškus“ iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, reikia atsižvelgti į nacionalinės teisės nuostatas, taikytinas tuo atveju, kai nėra susitarimo tarp šalių. Būtent atlikdamas tokią lyginamają analizę nacionalinis teismas galės įvertinti, ar ir prieikus – kiek dėl sutarties vartotojas atsiduria nepalankesnėje teisinėje situacijoje, palyginti su nustatyta galiojančioje nacionalinėje teisėje. Sutarties sąlygos gali sukurti mažiau palankią teisinę situaciją vartotojams, pavyzdžiu, kai jomis apribojamos teisės, kuriomis vartotojai kitu atveju galėtų naudotis, arba galimai apribojamas naudojimasis jomis. Taip pat gali būti nustatoma papildoma vartotojo prievolė, kuri nėra nustatyta atitinkamose nacionalinėse taisyklėse<sup>96</sup>. Sutarties sąlygos poveikis taip pat priklausys nuo jos pasekmių pagal nacionalinę teisinę sistemą, taikomą sutarčiai<sup>97</sup>.

Vertinant sąlygos nesąžiningumą nėra svarbu, ar verslininkas faktiškai pasinaudojo joje įtvirtintomis teisinėmis galimybėmis. ESTT šiuo klausimu nurodė, kad *siekiant užtikrinti Direktyvos 93/13 7 straipsniu siekiama atgrasomąjį poveikį, nacionalinio teismo, kuris konstatuoja, jog yra nesąžininga sąlyga, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį, prerogatyvos negali priklausyti nuo to, ar faktiškai ši sąlyga buvo taikyta, ar ne. <...> Direktyva 93/13 turi būti aiškinama taip, kad jeigu nacionalinis teismas konstatavo, kad pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlyga yra „nesąžininga“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, aplinkybę, jog ši sąlyga nebuvu taikoma, savaime negali sutrukdyti nacionaliniam teismui taikyti visų iš šios sąlygos „nesąžiningumo“ kylančių padarinių<sup>98</sup>.*

Pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 5 dalį, ar vartojimo sutarties sąlyga nesąžininga, turi būti vertinama atsižvelgiant į sutartyje nurodytų prekių ar paslaugų prigimtį ir visas

94 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 33 punktas.

95 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2014 m. sausio 16 d. sprendimas byloje *Constructora Principado SA prieš José Ignacio Menéndez Álvarez*, C-226/12, 23 punktas ir rezoliucinės dalies pirma įtrauka.

96 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 26 d. sprendimas byloje *Banco Primus SA prieš Jesús Gutiérrez García*, C-421/14, 59 punktas; 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Mohamed Aziz prieš Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyaacaixa)*, C-415/11, 68 punktas; 2014 m. sausio 16 d. sprendimas byloje *Constructora Principado SA prieš José Ignacio Menéndez Álvarez*, C-226/12, 23 punktas.

97 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 26 d. sprendimo byloje *Banco Primus SA prieš Jesús Gutiérrez García*, C-421/14, 61 punkto antras sakinsky: „<...> taip pat turi būti įvertintos pasekmės, kurių gali sukelti minėta sąlyga pagal sutarčiai taikytiną teisę, o tam reikia įvertinti nacionalinės teisės sistemą.“

98 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 26 d. sprendimas byloje *Banco Primus SA prieš Jesús Gutiérrez García*, C-421/14, 73 punktas.

sutarties sudarymo metu buvusias ir jos sudarymui turėjusias įtakos aplinkybes, ir vienas kitas tos sutarties ar kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas. Taigi, sutarties sąlyga gali būti pripažinta nesąžininga tiek ivertinus patį sutarties turinį, tiek sutarties sudarymo aplinkybes. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad taip pat reikia atsižvelgti į sąlygų tarpusavio ryšį, nes viena sutarties sąlyga, vertinama atskirai, gali būti pripažinta sąžininga, tačiau, atsižvelgiant į jos santykį bei ryšį su kitomis sutarties sąlygomis, ji gali būti pripažinta nesąžininga, ir atvirkščiai. Pavyzdžiu, vienoje bylų ESTT sprendē klausimą dėl tokios sąlygos sąžiningumo, kai vartotojai privalėjo mokėti mėnesines kredito grąžinimo įmokas ta pačia valiuta, kuria buvo sudarytos sutartys, t. y. Šveicarijos frankais, o valiutos keitimo rizika, susijusi su mėnesinių įmokų padidėjimu dėl Rumunijos lėjos keitimo kurso sumažėjimo Šveicarijos franko atžvilgiu, visiškai teko patiemis vartotojams. ESTT nurodė, kad *sutarties sąlygos nesąžiningumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į atitinkamas sutarties sudarymo momentą, visas aplinkybes, kurias veiklos vykdytojas galėjo žinoti tuo momentu ir kurios galėjo paveikti paskesnį jos vykdymą, nes sutarties sąlyga gali lemti šalių teisių ir pareigų neatitikimą, kuris atsiranda tik vykdant sutartį*<sup>99</sup>.

ESTT savo praktikoje yra pasiskęs ir dėl kai kurių Direktyvos 93/13/EEB prieide, į kurį daroma nuoroda Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 3 dalyje, pateikto sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašo punktų. Pavyzdžiu, vienoje iš bylų, kurioje spręstas delspinigiją kaip atsakomybę nustatančios sąlygos proporcingumas, ESTT nurodė, kad atsižvelgiant į Direktyvos 93/13/EEB priedo 1 punkto e papunktį, siejamą su direktyvos 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies nuostatomis, reikia ivertinti, pirma, nacionalines taisykles, taikytinas tarp šalių tuo atveju, kai aptariama sutartimi ar kitomis šio tipo su vartotojais sudarytomis sutartimis nepasiekta joks susitarimas, ir, antra, nustatyta delspinigijų normą, palyginti su įstatymais nustatyta palūkanų norma, siekiant patikrinti, kad ji tinkama užtikrinti valstybėje narėje siekiamų tikslų įgyvendinimą ir neviršija to, kas būtina jiems pasiekti<sup>100</sup>.

Spreśdamas dėl atsakomybę už sutarties pažeidimą nustatančių sąlygų proporcingumo, ESTT taip pat yra nurodęs, kad sąlygos gali būti pripažištamos nesąžiningomis nepaisant to, ar kreditorius reikalauja iš skolininko jas įvykdyti. ESTT nurodė, kad *vertinant, ar vartotojui, kuris nevykdo savo įsipareigojimų, nustatyta sumokėti kompeniacija yra neproporcionali didelė, kaip tai suprantama pagal jos priedo 1 dalies e punktą, reikia ivertinti visų sutartyje nustatytyų atitinkamų sąlygų sudėtinį poveikį, neatsižvelgiant į tai, ar kreditorius iš tiesų siekia, kad būtų visiškai įvykdytas kiekvienas reikalavimas*<sup>101</sup>.

Kasacinis teismas vienoje byloje sprendē dėl netesybas nustatančios vartojimo sutarties sąlygos sąžiningumo, kaip į nesąžiningą sąlygą pavyzdinį sąrašą patenkancios nuostatos dėl neproporcionali didelės atsakomybės CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalies 5 punkto prasme. Teismas pabrėžė, kad *pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalies 5 punk-*

99 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2017 m. rugėjo 20 d. sprendimas byloje *Ruxandra Paula Andriciuc ir kt. prieš Banca Românească SA*, C-186/16, 54 punktas.

100 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Mohamed Aziz prieš Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyaacaixa)*, C-415/11, 74 punktas.

101 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 21 d. sprendimas byloje *Ernst Georg Radlinger ir Helena Radlingerová prieš Finway a.s.*, C377/14, 61, 101 punktai.

*tą preiumuojama, jog nesąžiningos yra sutarties sąlygos, kuriomis nustatoma neproporcinqai didelė vartotojo civilinė atsakomybė už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą. Netesybos – tai įstatymų, sutarties ar teismo nustatyta pinigų suma, kurią skolininkas privalo sumokėti kreditorui, jeigu prievolė neįvykdinta arba netinkamai įvykdita (bauda, delspinigiai) (CK 6.71 straipsnio 1 dalis). Taigi, tuo atveju, jei teismas nustato, kad sutartyje nustatytos netesybos yra neproporcinqai didelės, jis turi sutarties sąlygą, apibrėžiančią netesybų dydį, pripažinti nesąžiningą, negaliojančią ab initio (nuo pradžių), ir šios sąlygos ginčo atveju netaikyti. Teisėjų kolegija pažymi, kad pripažinus sutarties sąlygą, apibrėžiančią netesybų dydį, kaip nustatantį neproporcinqai didelę vartotojo civilinę atsakomybę ir dėl to nesąžiningą bei negaliojančią, taikomas ne netesybų mažinimo institutas (CK 6.73 straipsnio 2 dalis), bet nesąžiningų sutarčių sąlygų sukeliamos teisinės pasekmės, nurodytos CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 8 dalyje. Klausimą, ar statybos rangos sutartyje nustatytas netesybų dydis – 0,2 procento nuo pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną – laikomas neproporcinqai didele atsakomybe vartotojui už sutarties neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą, teismas turi spręsti atsižvelgdamas į CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 5 dalyje nurodytas aplinkybes. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad vertinant, ar netesybų dydis yra neproporcinqai didelis, vienu (bet ne vieninteliu) iš kriterijų gali būti ir kituose teisės aktuose nustatyti netesybų dydžio ribojimai vartojimo sutartyse, pvz., Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui taikomas netesybos negali būti didesnės kaip 0,05 procento pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną<sup>102</sup>.*

Kitoje byloje kasacinis teismas sprendė dėl kitos preiumuojamų nesąžiningomis sąlygų sąraše esančios sąlygos sąžiningumo, kai standartinėje sutarties sąlygoje iš šios sutarties kylančių ginčų teritorinis teismingumas buvo nustatytas pagal verslininko buveinės, o ne vartotojo gyvenamają vietą. Kasacinis teismas nurodė, kad teismas, nagrinėjantis ieškinio priėmimo klausimą, turi įvertinti vartojimo sutarties sąlygos dėl išimtinio teritorinio teismungumo spręsti ginčą verslininko buveinės vietas teismui nesąžiningumą, net jei nepateiktas vartotojo prieštaravimas. <...> Pažymėtina, kad išlieka tikimybė, jog išimtinio teritorinio teismungumo sąlyga konkrečiu atveju gali nepažeisti šalių teisių ir pareigų pusiausvyros vartotojo nenaudai. Gali būti, kad išimtinio teritorinio teismungumo sąlyga nustato tokį bylos teismungumą, kuris yra palankesnis vartotojui, nei tuo atveju, jei byla būtų keliamą pagal bendrąsias teismungumo taisykles (pvz., dėl vartotojo gyvenamosios ar darbo vienos specifikos jam gali būti arčiau ar patogiau atvykti į teismą pagal išimtinio teritorinio teismungumo sąlygą). Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad tam, jog užtikrintų Europos Sąjungos teisės aktyų leidėjo siekiama vartotojų apsaugos veiksmingumą, nacionalinis teismas turi visuomet, nesvarbu, kokie yra vidaus teisės aktai, nustatyti, ar pardavėjas arba tiekėjas derėjosi su vartotoju dėl ginčijamos sąlygos atskirai<sup>103</sup>. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien tai, jog vartotojas pasirašė,

102 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018, 55 punktas.

103 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-155-916/2017, 23 punktas.

kad sutinka su tokia sutarties sąlyga, nereiškia jog ji buvo individualiai aptarta: šalių sudaryta vartojimo paskolos sutartis yra standartinė, ieškovės parengta sutartis, jos sąlygos, nustatančios teritorinį teismingumą, parengimui vartotojas negalėjo daryti įtakos (i atspausdintą sutarties blanką ranka išrašyti tik paskolos gavėjo (vartotojo) duomenys bei paskolos sąlygos: suma, procentai, grąžintina suma). Ieškovė ieškinyje nenurodė argumentų ir nepateikė įrodymų, pagrindžiančių, kad sutarties sąlyga dėl teritorinio teismingumo buvo aptarta individualiai ir ji atitiko vartotojo valią. Tai, kad vartotojas sutarti pasirašė nurodydamas, jog sutinka su sutarties sąlygomis, nepatvirtina jo kaip vartotojo valios atsisakyti tiek pagal Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalį, tiek pagal [tuometinės redakcijos] CK 6.188 straipsnio 2 dalį nustatyto apsaugos<sup>104</sup>. Galiausiai kasacinis teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas ieškinio priėmimo stadijoje turėjo teisinį pagrindą ex officio vertinti vartojimo sutarties sąlygą nesąžiningumo aspektu ir nustatės, jog teritorinį teismingumą nustatanti sąlyga nebuvo individualiai aptarta, netaikytį minėtos sąlygos bei atsisakyti priimti ieškinį kaip neteismingą šiam teismui<sup>105</sup>.

#### 4.3. Sutarčių sąlygų vertinimas skaidrumo aspektu

Minėta, kad CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 6 dalis nustato, jog bet kuri vartojimo sutarties rašytinė sąlyga turi būti išreikšta aiškiai ir suprantamai. Sutarčių sąlygos neatitinka skaidrumo reikalavimo, jei jos néra išreikštос aiškiai ir suprantamai. Kaip nurodė kasacinis teismas, atsižvelgiant į ESTT Direktyvos 93/13/EEB taikymo aspektu suformuotą praktiką<sup>106</sup>, skaidrumo reikalavimo apimtis neturi būti susiaurinta iki suprantamumo tik formaliuoju ir gramatiniu aspektais, skaidrumo reikalavimas turi būti suprantamas plačiai.

Vertinant sutarties sąlygų atitiktį skaidrumo reikalavimui atsižvelgtina į tai, kad vartotojui svarbu ne tik tai, kad prieš sudarant sutartį jam būtų pateikta informacija dėl įsipareigojimo sąlygų, bet ir tai, kad sutarties sąlygos būtų išdėstyti aiškiai bei suprantamai tam, kad vartotojas, remdamasis aiškiais ir suprantamais kriterijais, galėtų įvertinti dėl to jam kylančius ekonominius padarinius ir nuspręsti, ar nori sudaryti sutartį su verslininku priimdamas iš anksto jo suformuluotas sąlygas. Tieka, kiek taikomi konkretūs išankstinės ir sutartinės informacijos reikalavimai, į juos taip pat būtina atsižvelgti vertinant skaidrumo reikalavimus pagal Direktyvą 93/13/EEB kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į tokį teisės aktų kaip Direktyva 2008/48/EB tikslą ir taikymo sritį.

ESTT yra pažymėjęs, kad net jei sutarties sąlyga gramatiškai suformuluota teisingai, vartotojas gali nesuprasti sąlygos reikšmės. Klausimą, ar vartotojas galėjo suprasti sutarties sąlygą, teismas turi spręsti atsižvelgdamas į visas faktines aplinkybes ir į pastabumo lygi, kurio galima tikėtis iš vidutinio, pakankamai informuoto ir prtingai pastabaus bei nuovokaus vartotojo<sup>107</sup>.

104 Ten pat, 26 punktas.

105 Ten pat, 27 punktas.

106 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018, 47 punktas.

107 Žr., be kita ko, Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimą byloje Árpád

Vienoje iš bylu ESTT, aiškindamas Direktyvos 87/102 (Direktyvos 2008/48/EB pirmtakės) normas, sprendė klausimą, ar skaidri yra sutarties sąlyga, kurioje nenustatyta bendros vartojimo kredito kainos metinė norma. Šioje byloje kredito gavėja sudarė vartojimo kredito sutartį vienerių metų terminui. Jai buvo suteiktas 663,88 Eur kreditas už 634,67 Eur mokesčių. Taigi šio kredito metinė norma siekė 95,6 proc., tačiau ji nebuvo nurodyta sutarties bendrosiose sąlygose. ESTT nurodė, kad *Direktyvos 87/102 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta, kad kredito sutartis turi būti sudaryta raštu ir kad joje turi būti nurodyta metinė norma bei sąlygos, kuriomis ši norma gali būti pakeista.* Šios direktyvos 1a straipsnyje įtvirtintas metinės normos apskaičiavimo metodas, o jo 4 dalies a punkte numatyta, kad ji turi būti apskaičiuota „*sudarant kredito sutartį*“. Šitaip vartotojo informavimas apie bendrą kredito kainą, pateikiant pagal vienodą matematinę formulę apskaičiuotą normą, įgyja esminę reikšmę. Viena vertus, tokia informacija, kuri, remiantis Direktyvos 87/102 3 straipsniu, turi būti pateikta reklamuojant sutartis, prisideda prie rinkos skaidrumo, nes leidžia vartotojui palyginti teikiamų kreditų pasiūlų. Kita vertus, ji leidžia vartotojui įvertinti įsipareigojimo apimtį. Todėl susiklosčius tokiai situacijai, kai nagrinėjamoji kredito sutartyje nenurodyta metinė norma, kurios paminėjimas turi esminę reikšmę pagal Direktyvą 87/102, gali būti lemiamas kriterijus nacionaliniam teismui vertinant, ar kredito sutarties sąlyga dėl jo kainos, kurioje nenurodyta ši informacija, suformuluota aiškiai ir suprantamai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnį<sup>108</sup>. Teismas priėjo prie išvados, kad tuo atveju, kai vartojimo kredito sutartyje nenurodyta metinė norma, tai gali būti lemiamas kriterijus nacionaliniam teismui vertinant, ar vartojimo kredito sutarties sąlyga dėl jo kainos, kurioje nenurodyta ši informacija, suformuluota aiškiai ir suprantamai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnį.

Kitoje byloje<sup>109</sup> ESTT sprendė klausimą, ar bendra vartojimo kredito kaina nenustatyta aiškiai ir suprantama kalba, kai, viena vertus, nenurodyta bendros kredito kainos metinė norma, o pateikta tik matematinė formulė metinei normai apskaičiuoti, nors nėra duomenų, reikalingų šiam apskaičiavimui, ir, kita vertus, nenurodyta palūkanų norma. Teismas išaiškino, kad siekiant nustatyti, ar kredito sutarties nuostata, susijusi su kredito kaina, taigi ir su sutarties pagrindiniu dalyku, yra suformuluota aiškiai ir suprantama kalba, reikia atsižvelgti į visas nagrinėjamai sutarčiai galimai taikytinas Sąjungos teisės nuostatas, nustatančias vartotojų informavimo pareigą. <...> kiek tai susiję su Direktyva 87/102, atsižvelgiant į šia direktyva įtvirtintą tikslą apsaugoti vartotoją nuo nesąžiningų kredito sąlygų ir suteikti jam galimybę žinoti visas pasirašomos sutarties vykdymo sąlygas, minėtos direktyvos 4 straipsnis reikalauja, kad skolininkas turėtų visą informaciją, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai. Direktyvos 87/102 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta, kad kredito sutartis turi būti sudaryta raštu ir kad

---

Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13; 2015 m. vasario 26 d. sprendimą byloje Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei Prieš SC Volksbank România SA, C-143/13; 2015 m. balandžio 23 d. sprendimą byloje Jean-Claude Van Hove prieš CNP Assurances SA, C-96/14.

108 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis byloje Pohotovost' s.r.o. prieš Iveta Korčkovská, C-76/10, 69–73 punktai.

109 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje EOS KSI Slovensko s. r. o. prieš Ján Danko, Margita Danková, C-448/17.

*joje turi būti nurodyta metinė norma bei sąlygos, kuriomis ši norma gali būti pakeista. Šios direktyvos 1a straipsnyje įtvirtintas metinės normos apskaičiavimo metodas, o jo 4 dalies a punkte patikslinta, kad ji turi būti apskaičiuota „sudarant kredito sutartį“. Šitoks vartotojo informavimas apie bendrą kredito kainą, pateikiant pagal vienodą matematinę formulę apskaičiuotą normą, igyja esminę reikšmę<sup>110</sup>. Taigi, tai, kad kredito sutartyje nenurodyta metinė norma, gali būti lemiamas kriterijus nacionaliniam teismui vertinant, ar šios sutarties sąlyga dėl kredito kainos suformuluota aiškiai ir suprantamai, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnį<sup>111</sup>. Galiausiai teismas priėjo prie išvados, kad situacija, kai sutartyje yra tiesiog nurodyta matematinė metinės normos apskaičiavimo formulė, bet nepateikti jai apskaičiuoti reikalingi duomenys, prilygsta atvejui, kai metinė norma apskritai nenurodoma kredito sutartyje<sup>112</sup>.*

Kitoje byloje ESTT sprendė, ar Direktyva 93/13/EEB, visų pirma jos 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis, turi būti aiškinama taip, jog tam, kad hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esanti sutarties sąlyga, kuria nustatyta kintamoji palūkanų norma, kurios apskaičiavimo būdas vidutiniškai yra sudėtingas, atitinkų skaidrumo reikalavimą, pardavėjas ar tiekėjas turi pateikti vartotojui informaciją apie indeksą, kuriuo remiantis skaičiuojama ši palūkanų norma, apskaičiavimo būdą, taip pat apie jo raidą praeityje ir galimus pokyčius ateityje. Teismas nurodė, jog tam, kad *hipoteka užtikrintos paskolos sutartyje esanti sutarties sąlyga, kuria nustatyta kintamoji palūkanų norma, atitinkų skaidrumo reikalavimą, ši sąlyga turi būti ne tik suprantama formaliuoju ir gramatiniu aspektais, bet ir suteiki vienodiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui galimybę suvokti, kaip konkrečiai apskaičiuojamos šios palūkanos, ir, remiantis konkrečiais ir suprantamais kriterijais, įvertinti galimai reikšmingas tokios sąlygos ekonominės pasekmės jo finansiniams įsipareigojimams. Nacionaliniam teismui atliekant vertinimą šiuo klausimu ypač svarbu tai, kad pagrindinė su šios palūkanų normos skaičiavimu susijusi informacija būtų lengvai prieinama bet kuriam asmeniui, ketinančiam sudaryti sutartį*<sup>113</sup>.

Dar kitoje byloje ESTT sprendė, ar sutarties sąlyga, kurioje nustatyta administravimo mokesčis, įeinantis į bendrą vartojimo kredito kainą, sutartyje nesant paaiškinimo, už kokias paslaugas jis mokamas, yra sązininga ir atitinka skaidrumo reikalavimą. Šioje byloje buvo nagrinėjama situacija, kai vartotojas sudarė paskolos sutartį, pagal kurią buvo nustatyta ne tik 5,4 proc. dydžio metinė palūkanų norma, bet ir 2,4 proc. metinis administravimo mokesčis; paskolos trukmė – 20 metų. Paskolos gavėjo manymu, sąlygos, kuriose buvo nustatytas administravimo mokesčis, nesąžiningos, nes sutartyje nenurodyta, už ką jis mokamas. Be to, pagal sutartį ieškovas privalėjo sumokėti 40 000 HUF dydžio paskolos suteikimo komisinį mokesčių. ESTT padarė išvadą, kad šios sąlygos leido ieškovui pagrindinėje byloje įvertinti jam dėl to

<sup>110</sup> Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2010 m. lapkričio 16 d. nutartis byloje *Pohotovost' s.r.o. prieš Iveta Korčkovská*, C-76/10, 69 ir 70 punktai.

<sup>111</sup> Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2018 m. rugpjūčio 20 d. sprendimas byloje *EOS KSI Slovensko s. r. o. prieš Ján Danko, Margita Danková*, C-448/17, 62–65 punktai.

<sup>112</sup> *Ten pat*, 66 punktas.

<sup>113</sup> Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. kovo 3 d. sprendimas byloje *Marc Gómez del Moral Guasch prieš Bankia SA*, C125/18, 56 punktas.

kylančias ekonomines pasekmes<sup>114</sup>. Teismas priėjo prie išvados, kad Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad reikalavimas, pagal kurį sutarties sąlyga turi būti suformuluota aiškia ir suprantama kalba, nereiškia, jog su vartotojais sudarytoje paskolos sutartyje esančiose sutarties sąlygose, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, kaip antai nagrinėjamose pagrindinėje byloje, kuriose nurodyta tiksliai vartotojo mokėtinų administravimo mokesčių ir paskolos suteikimo komisinio mokesčio suma, jų apskaičiavimo būdas ir terminas, kada jie turi būti sumokėti, taip pat turi būti konkretiai nurodytos visos mainais už šias sumas teikiamos paslaugos<sup>115</sup>. Kita vertus, ESTT nurodė, kad nagrinėjamu atveju, kiek tai susiję su sąlyga, kurioje numatytais paskolos suteikimo komisinis mokesčis, akivaizdu, kad ieškovas pagrindinėje byloje nesutinka, jog egzistuoja kokia nors reali paslauga, gaunama už šį komisinį mokesčių. Šiomis aplinkybėmis teismas turi patikrinti, ar suinteresuotasis asmuo buvo informuotas apie priežastis, pagrindžiančias šio komisinio mokesčio mokėjimą. Dėl sąlygos, susijusios su administravimo mokesčiais, pažymėtina, kad nors ieškovas pagrindinėje byloje netvirtina, kad už šį mokesčių netekiamą jokią paslaugą, jis vis dėlto teigia, kad įvairių atitinkamų paslaugų konkretus pobūdis nėra skaidrus. Tiesa, iš šio sprendimo 37 punkte nurodytos jurisprudencijos nematyti, kad paskolos davėjas atitinkamoje sutartyje privalo konkretiai nurodyti visas paslaugas, teikiamas už vienoje ar keliose sutarties sąlygose nurodytus mokesčius. Vis dėlto, atsižvelgiant į apsaugą, kurią Direktyva 93/13 siekiama suteikti vartotojui, nes jo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek dėl galimybės derėtis, tiek dėl informacijos lygio, svarbu, kad iš visos sutarties būtų įmanoma suprasti faktiškai teikiamų paslaugų pobūdį arba ji nuspėti. Be to, vartotojas turi turėti galimybę patikrinti, ar įvairūs mokesčiai arba įvairios už juos teikiamos paslaugos nesidubliuoja. Teismas turi išnagrinėti šį klausimą atsižvelgdamas į visas svarbias faktines aplinkybes, tarp kurių yra ne vien atitinkamos sutarties sąlygos, bet ir reklama ir per derybas dėl kredito sutarties paskolos davėjo pateikta informacija<sup>116</sup>.

Minėtoje byloje<sup>117</sup> ESTT taip pat sprendė, ar tuo atveju, kai iš sutarties negaliama vienareikšmiškai nustatyti, kokios paslaugos teikiamos už administravimo mokesčių, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai. Teismas nurodė, kad sutarties sąlygos skaidrumas, kurio reikalaujama pagal Direktyvos 93/13 5 straipsnį, yra vienas iš veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant šios sąlygos nesąžiningumą, o ši vertinimą turi atlikti nacionalinis teismas pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalį. Atlirkamas ši vertinimą, tas teismas turi įvertinti galimybę, kad, pirma, nesilaikyta sąžiningumo reikalavimo ir, antra, yra ryškus teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. <...> Ar laikomasi sąžiningumo reikalavimo, kaip jis suprantamas pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, svarbu konstatuoti, kad, kaip nurodyta Direktyvos 93/13 šešioliktoje konstatuojamajoje dalyje, nacionalinis teismas šiuo tikslu turi patikrinti, ar pardavėjas arba tiekėjas, sąžiningai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu,

114 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 3 d. sprendimas byloje Gyula Kiss prieš CIB Bank Zrt., Emil Kiss, Gyuláné Kiss, C-621/17, 39 punktas.

115 Ten pat, 45 punktas.

116 Ten pat, 39, 40–44 punktai.

117 Ten pat..

galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su tokia sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi<sup>118</sup>. Nagrinėjant, ar yra ryškus teisių ir pareigų neatitikimas, negalima apsiriboti vien kiekybinio pobūdžio ekonominiu vertinimu, grindžiamu sandorio, kuris yra sutarties dalykas, bendros sumos ir pagal tą sąlygą vartotojui perkeltų išlaidų palyginimu. Iš tiesų ryškus neatitikimas gali atsirasti vien dėl to, kad pakankamai rimtai kenkama teisinei padėciai, kurioje vartotojas, kaip nagrinėjamos sutarties šalis, atsiduria dėl taikomų nacinalinės teisės nuostatų, nesvarbu, ar tai pasireiškia teisių, kurių pagal šias nuostatas jam atsiranda iš šios sutarties, turinio aprubojimu, trukdymu jas įgyvendinti arba nacinalinės teisės nuostatose nenumatytos papildomos pareigos jam nustatymu<sup>119</sup>. Be to, Direktyvos 93/13/EEB 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir nurodant visas sutarties sudarymo metu buvusias sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas<sup>120</sup>.

Remiantis Direktyva 93/13/EEB, neskaidri sąlyga néra savaime nesąžininga, jos nesąžiningumas turėtų būti vertinamas pagal direktivos 3 straipsnyje įtvirtintus nesąžiningumo kriterijus. Tuo tarpu CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 6 dalis nustato, kad aiškumo ir suprantamumo reikalavimo neatitinkančios sąlygos laikomos nesąžiningomis; kai kyla abejonių dėl vartojimo sutarties sąlygų turinio, sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai. Tai reiškia, kad CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 6 dalis įtvirtina galimybę neskaidrią sąlygą pripažinti nesąžininga net nevertinant jos pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalyje įtvirtintus nesąžiningumo kriterijus. Kasacinis teismas yra nurodės, kad vertinant CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 6 dalies normą lingvistiškai, bet kuri neskaidri sutarties sąlyga, t. y. neatitinkanti aiškumo ir suprantamumo reikalavimo, reiškia tokios sąlygos nesąžiningumą. Tokia nuostata atitinka Direktyvos 93/13/EEB normas. Direktyva 93/13/EEB priskirtina minimalaus derinimo direktyvoms, o nurodyta nuostata užtikrinama didesnė vartotojų apsauga. Kaip yra pažymėjės ESTT, valstybėms narėms negali būti trukdoma visoje direktiva reguliuojamoje srityje paliki galioti ar priimti griežtesnių nei pačioje direktivoje nustatytų taisyklų, su sąlyga, kad jomis siekiama užtikrinti didesnę vartotojų apsaugą (ESTT 2010 m. birželio 3 d. sprendimas byloje Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid prieš Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc), C-484/08, 40 punktas). Kita vertus, CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 6 dalis įtvirtina kartu ir neskaidrioms sutarčių sąlygomis būdingas teisines pasekmes – contra proferentem taisyklię (kai kyla abejonių dėl vartojimo sutarties sąlygų turinio, sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai). Taigi, minėta norma įtvirtina dvejopas skirtingas teisines pasekmes. Todėl kyla klausimas dėl šių pasekmų konkurencijos (ne) buvimo, t. y. kokiu atveju kurios teisinės pasekmės turi būti taikomos. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, ar taikyti contra proferentem taisyklię, ar nesąžiningos sąlygos pasekmes, turi būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju atsižvelgiant į sutarties sąly-

118 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2013 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Mohamed Aziz prieš Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)*, C-415/11, 69 punktas.

119 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2014 m. sausio 16 d. sprendimas byloje *Constructora Principado SA prieš José Ignacio Menéndez Álvarez*, C-226/12, 22 ir 23 punktai.

120 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 3 d. sprendimas byloje *Gyula Kiss prieš CIB Bank Zrt., Emil Kiss, Gyuláné Kiss*, C-621/17, 49–52 punktai.

*gos pobūdį ir iškilusį ginčą. Tam tikrais atvejais, kai sutarties sąlyga gali būti aiškinama vartotojo interesus užtikrinančiu būdu, siekiant efektyviai apginti vartotojo teises gali pakakti tik pritaikyti contra proferentem taisykę. Dėl neskaidrios sąlygos nesąžiningumo pasekmį visų pirma turėtų būti sprendžiama atsižvelgiant į CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalies 9 punktą, t. y. jeigu sąlygos neskaidrumas lemia tai, kad vartotojas neturi galimybės susipažinti su sutarties sąlyga iki sutarties sudarymo, tokiu atveju būtų pagrindas tokią sąlygą laikyti nesąžininga ir taikyti nesąžiningos sąlygos pasekmes. Tai būtų ypač aktualu, jei, pvz., sąlygos neskaidrumas kyla dėl to, kad vartotojui nebuvo suteikta esminė su sutartimi susijusi informacija<sup>121</sup>.*

#### **4.4. Teismo pareiga vertinti sąlygų nesąžiningumą *ex officio***

CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 9 dalyje įtvirtinta teismo pareiga būti aktyviam ir vertinti sąlygų sažiningumą savo iniciatyva. Kasacinis teismas yra nurodės, kad *teismas ex officio turi kvalifikuoti vartojimo sutartis ir atliliki tokią sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolę*<sup>122</sup>. Sąlygų nesąžiningumas *ex officio* turi būti vertinamas bet kurioje proceso stadijoje<sup>123</sup>.

ESTT ne vienoje byloje yra išaiškinės, kad nacionaliniai teismai turi pareigą savo iniciatyva (*ex officio*) vertinti nesąžiningas sutarčių sąlygas nepriklausomai nuo to, ar vartotojas reiškia tokį reikalavimą. ESTT taip pat yra nurodės, kad nacionalinis teismas privalo *ex officio* įvertinti, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga, kai tik jam tam-pa žinomas šiuo atžvilgiu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės<sup>124</sup>.

Vienoje byloje ESTT išaiškino, kokia apimtimi turi būti įgyvendinta pareiga vertinti *ex officio* sutarties sąlygas, t. y. kiek teismas, nagrinėjantis vartotojo pareikštą ieškinį dėl tam tikrų su verslininku sudarytos sutarties sąlygų pripažinimo nesąžiningomis, turi savo iniciatyva ir atskirai išnagrinėti visas kitas šio vartotojo neginčytas sutarties sąlygas tam, kad patikrintų, ar jos gali būti laikomos nesąžiningomis. ESTT nurodė, kad *privalomas nagrinėjimas* savo iniciatyva, kurį bylą nagrinėjantis *nacionalinis teismas turi atliliki pagal Direktyvą 93/13, pirmiausia apima sutarčių sąlygas, kurių nesąžiningumas gali būti nustatytas remiantis minėto nacionalinio teismo turimoje bylos medžiagoje nurodytomis teisinėmis ir faktinėmis aplinkybėmis. Iš tikrųjų, jei tam teismui visos tos aplinkybės nėra žinomas, jis negalės atliliki šio nagrinėjimo.* Atliekant tokį nagrinėjimą turi būti paisoma gincio dalyko, suprantamo kaip rezultatas, kurio šalis siekia savo pretenzjomis, ribų, aiškinamų atsižvelgiant į tuo tikslu pateiktus reikalavimus ir ieškinio pagrindus. Apsaugos, kurią atitinkamas *nacionalinis teismas pagal šią direktyvą turi suteikti vartotojui* savo iniciatyva imdamasis veiksmų,

121 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 37–38 punktai.

122 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-59-248/2019, 19 punktas; 2011 m. birželio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-272/2011; 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-156/2012; 2017 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-245-611/2017, 47 punktas; 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-17-701/2018, 37 punktas.

123 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-156/2012.

124 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2009 m. birželio 4 d. sprendimas byloje *Pannon GSM Zrt. prieš Erzsébet Sustikné Győrfi*, C-243/08, 35 punktas.

veiksmingumas negali būti toks, kad būtų nepaisoma šalių pretenzijose apibrėžtų ginčo dalyko ribų arba jos būtų peržengiamos, taigi šis nacionalinis teismas neturi išplėsti šio ginčo taip, kad viršytų jam pateiktus reikalavimus ir pagrindus, atskirai analizuojamas bet kurią kitą sutarties, dėl kurios tik tam tikrų sąlygų jam pateiktas ieškinys, sąlygą tam, kad įvertintų, ar ji nesąžininga. Tokį vertinimą pateisina, be kita ko, tai, kad galėtų būti pažeistas dispozityvumo principas, pagal kurį šalys apibrėžia ginčo dalyką, ir principas ne ultra petita, pagal kurį teismas turi priimti sprendimą tik dėl šalių pretenzijų, jei pagal Direktyvą 93/13 nacionaliniai teismai privalėtų nepaisyti šalių reikalavimuose ir pagrinduose nustatytais ginčo dalyko ribų arba jas peržengti. Taigi būtent paisydamas ginčo dalyko ribų bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas turi savo iniciatyva išnagrinėti sutarties sąlygą, remdamasis apsauga, kuri pagal Direktyvą 93/13 turi būti užtikrinta vartotojui siekiant išvengti, kad jo pretenzijos būtų atmetos tam tikrais atvejais jau įsiteisėjusi teismo sprendimu, nors jos galėjo būti patenkintos, jeigu šis vartotojas būtų rėmėsis šios sąlygos nesąžiningumu (tačiau jis to nepadarė dėl nežinojimo). Taip pat reikia patikslinti, jog tam, kad vartotojas galėtų visapusiškai pasinaudoti Direktyvos 93/13 jam teikiama apsauga ir nebūtų pakenkta šios apsaugos veiksmingumui, nacionalinis teismas neturi formaliai vertinti jam pateiktą pretenziją, bet, priešingai, turi aiškinti jų turinį, atsižvelgdamas į joms pagrįstį nurodytus pagrindus. Jei informacija apie teisines ir faktines aplinkybes, esanti nacionaliniam teismui pateiktoje bylos medžiagoje, jam kelia rimtą abejonį dėl tam tikrų sąlygų, kurių vartotojas neginčijo, tačiau kurios susijusios su ginčo dalyku, sąžiningumo ir dėl to šiuo klausimu jis negali pateikti galutinių vertinimų, jis turi prieikus savo iniciatyva imtis tyrimo priemonių tam, kad papildytų tą bylos medžiagoje esančią informaciją, ir prašyti šalių, paisydamas rungimosi principo, šiuo klausimu pateikti būtinus paaiškinimus ir dokumentus<sup>125</sup>. Remdamasis šiais argumentais ESTT priėjo prie išvados, kad teismas, nagrinėjantis vartotojo pareikštą ieškinį dėl tam tikrų su verslininku sudarytos sutarties sąlygų pripažinimo nesąžiningomis, neprivalo savo iniciatyva ir atskirai išnagrinėti visų kitų šio vartotojo neginčytų sutarties sąlygų tam, kad patikrintų, ar jos gali būti laikomos nesąžiningomis; jis turi išnagrinėti tik su ginčo dalyku, kaip jি apibrėžę bylos šalys, susijusias sąlygas, kai tik turi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, kurios prieikus gali papildomai gauti, imdamasis tyrimo priemonių<sup>126</sup>. ESTT taip pat padarė išvadą, kad nors tiesa, kad siekiant įvertinti sutarties sąlygas, kuria grindžiamos vartotojo pretenzijos, nesąžiningumą reikia atsižvelgti į visas kitas verslininko ir šio vartotojo sudarytos sutarties sąlygas, tai savaime nereiškia, kad bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas privalo savo iniciatyva įvertinti visų šių sąlygų galimą nesąžiningumą<sup>127</sup>. Taigi, teismai, vertindami sutarties sąlygų sąžiningumą ex officio, turi atliliki ne visų sutarties sąlygų sąžiningumo patikrą, o tik tokį, kurios glaudžiai (sistemiskai) susijusios su ginčo dalyku.

125 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2020 m. kovo 11 d. sprendimas byloje Györgyne Lintner prieš UniCredit Bank Hungary Zrt., C511/17, 27–38 punktai.

126 Ten pat, 27–38, 44 punktai.

127 Ten pat, 27–38, 49 punktai.

ESTT taip pat yra nurodės, kad galutinės instancijos teismo, kuris nevykdo savo prievolės savo iniciatyva įvertinti nesąžiningas sutarčių sąlygas, veiksmai gali būti vertinami kaip pakankamai rimtas ES teisės pažeidimas, užtraukiantis valstybės narės atsakomybę už vartotojams padarytą žalą<sup>128</sup>. Pagal nusistovėjusią ESTT praktiką valsstybės atsakomybės už privatiems asmenims padarytą žalą jai pažeidus Europos Sajungos teisę principas yra būdingas Sutarčių, kuriomis ji grindžiama, sistemai<sup>129</sup>. ESTT nurodė, kad *atsizvelgdamas į pagrindinį teisminės valdžios vaidmenį saugant privačių asmenų teises, kylančias iš Sajungos teisės normų, ir į aplinkybę, kad teismas, priimantis sprendimą kaip galutinė instancija, savaimė yra galutinė instancija, kurioje šie asmenys gali ginti šiomis normomis jiems suteiktas teises, Teisingumo Teismas yra nusprenčęs, kad būtų suabejota visišku šiu normų veiksmingumu ir susilpnėtu šių teisių apsauga, jei privatūs asmenys negalėtų tam tikromis sąlygomis gauti žalos, padarytos galutinės instancijos nacionalinio teismo sprendimu pažeidus Sajungos teisę, atlyginimo*<sup>130</sup>.

#### 4.5. Nesąžiningų sutarčių sąlygų teisinės pasekmės

Nesąžiningų sąlygų teisinės pasekmės yra nustatytos Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalyje: *Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos, naudojančios sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju, taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomas vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.* Šią direktyvos nuostatą įgyvendina ir nesąžiningų sąlygų teisines pasekmes reguliuoja CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 8 dalis, kuri įtvirtina, kad *kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažista nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalims lieka privalomas, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas.*

ESTT ne kartą yra pasiskės dėl Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalies turinio. Vienoje iš bylų ESTT nurodė, kad *Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš principio turi būti laikoma niekuomet neegzistavusia, todėl ji negali sukurti padarinių vartotojui.* Taigi teismo konstatavimas, jog tokia sąlyga yra nesąžininga, iš principio turi lemti vartotojo faktinės ir teisinės situacijos, kurioje jis būtų, jeigu nebūtų minėtos sąlygos, atkūrimą<sup>131</sup>. ESTT padarė išvadą, kad nacionalinio teismo pareiga netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos, pagal kurią privaloma mokėti sumas, kurios, kaip vėliau paaiškėja, yra

128 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2016 m. liepos 28 d. sprendimas byloje Milena Tomášová prieš Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR, Pohotovost' s. r. o., C168/15, 42 punktas.

129 Šiuo klausimu žr. 1991 m. lapkričio 19 d. sprendimo Francovich ir kt., C6/90 ir C9/90, 35 punktą; 1996 m. kovo 5 d. sprendimo Brasserie du pêcheur ir Factortame, C46/93 ir C48/93, 31 punktą ir 2013 m. kovo 14 d. sprendimo Leth, C420/11, 40 punktą.

130 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2016 m. liepos 28 d. sprendimas byloje Milena Tomášová prieš Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR, Pohotovost' s. r. o., C168/15, 20 punktas.

131 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimas byloje Francisco Gutiérrez Naranjo prieš Cajasur Banco SAU (C-154/15), Ana María Palacios Martínez prieš Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15), Banco Popular Español SA prieš Emilio Irles López, Teresa Torres Andreu (C-308/15), 61 punktas.

nepagrūstos, iš principo reiškia atitinkamą restitucinį poveikį šių sumų atžvilgiu<sup>132</sup>, tokio restitucinio poveikio nebuvinamas gali panaikinti atgrasomajį poveikį, kurį Direktivos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalimi kartu su tos pačios direktivos 7 straipsnio 1 dalimi siekiama priskirti konstatavimui, jog pardavėjų ar tiekėjų su vartotojais sudarytų sutarčių sąlygos yra nesąžiningos<sup>133</sup>.

ESTT taip pat yra pažymėjęs, kad nėra galimas dalinis sąlygos pripažinimas negaliojančia dėl nesąžiningumo, nes tai būtų tolygu sutarties pakeitimui. ESTT nurodė, kad *paprasčiausias dalies dėl įsipareigojimų įvykdymo prieš terminą, dėl kurios nagrinėjamos sąlygos tampa nesąžiningos, panaikinimas galiausiai reikštų šių sąlygų turinio pakeitimą ir darytų įtaką jų esmei. Todėl neturėtų būti leidžiama minėtas sąlygas palikti galioti iš dalies, nes tai tiesiogiai pakenktų pirmesniame šio sprendimo punkte nurodytam atgrasomajam poveikiui*<sup>134</sup>.

ESTT savo praktikoje yra pateikęs išaiškinimus, kad nesąžiningomis pripažintos sąlygos negali būti keičiamos, pildomos teismo. Vienoje iš vartojimo kredito bylyų teismas nedviprasmiskai nurodė, kad *atsižvelgiant į viešojo interesą, kuriuo grindžiama vartotojams, kurie yra prastesnėje padėtyje nei pardavėjai ar tiekėjai, suteikiama apsauga, pobūdį ir svarbą, Direktyva 93/13 valstybės narės įpareigojamos, kaip matyti iš jos 7 straipsnio 1 dalies, skaitomos kartu su jos 24 konstatuojamaja dalimi, numatyti tinkamas ir veiksmingas priemones, „užkertančias kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais“.* <...> Jei nacionaliniams teismams būtų leidžiama pakeisti nesąžiningų sąlygų, esančių tokiose sutartyse, turinį, tokia galimybė galetų pakenkti pasiekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodytą ilgalaiķi tikslą. Iš tiesų ši galimybė padėtų panaikinti atgrasomajį poveikį pardavėjams ar tiekėjams netaikyti tokių nesąžiningų sąlygų vartotojo atžvilgiu, jeigu jie vis dar ketintų naudoti šias sąlygas, žinodami, kad net jeigu jos turėtų būti pripažintos negaliojančiomis, vis dėlto sutartis tiek, kiek būtina, galėtų būti pakeista nacionalinio teismo taip, kad būtų užtikrinti šių pardavėjų ar tiekėjų interesai<sup>135</sup>. ESTT taip pat nurodė, kad *nacionaliniam teismui negali būti suteikti įgaliojimai pakeisti nesąžiningų sąlygų turinį, nes tai padėtų panaikinti atgrasomajį poveikį, kurį pardavėjams ar tiekėjams sukuria visiškas tokius nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui*<sup>136</sup>.

ESTT, pasisakydamas dėl nesąžiningos sąlygos sukeliamų teisinių pasekmių, išaiškino, kad iš Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalies formuluotės matyti, jog *nacionaliniai teismai privalo tik netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos, siekdam, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, neturėdami teisės pakeisti jos turinio*. Iš tiesų

132 *Ten pat*, 62 punktas.

133 *Ten pat*, 63 punktas.

134 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. kovo 26 d. sprendimas byloje *Abanca Corporación Bancaria SA prieš Alberto García Salamanca Santos* (C-70/17) ir *Bankia SA prieš Alfonso Antonio Lau Mendoza, Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez* (C-179/17), C70/17 ir C179/17, 45 punktas.

135 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Banco Español de Crédito SA prieš Joaquín Calderón Camino*, C-618/10, 68–69 punktai.

136 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimas byloje *Francisco Gutiérrez Naranjo Prieš Cajasur Banco SAU* (C-154/15), *Ana María Palacios Martínez prieš Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA)* (C-307/15), *Banco Popular Español SA prieš Emilio Irles López, Teresa Torres Andreu* (C-308/15), 60 punktas.

*ši sutartis iš esmės turi išlikti be jokio kito pakeitimo nei atsirandantieji dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, kiek pagal vidaus teisės normas tokis sutarties tēstinumas yra teisiškai įmanomas<sup>137</sup>. Taip pat ESTT išaiškino, kad nacionaliniai teismai, konstatavę sąlygos nesąžiningumą, privalo visiškai netaikyti tokios sąlygos, o ne sumažinti pagal sutarties sąlygą mokėtinas sumas iki priimtino lygio: direktivos 6 straipsnio 1 dalies negalima aiškinti kaip leidžiančios nacionaliniams teismui, konstatavusiam nesąžiningą tarp verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties baudos sąlygą, sumažinti vartotojui numatytą baudą, užuot jo atžvilgiu visiškai netaikius atitinkamos sąlygos<sup>138</sup>. Kaip paaiškino ESTT, jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokijų sutarčių nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslą. Ši galimybė prisdėtų prie atgrasomojo poveikio, kurį verslininkams sukelia visiškas nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojo atžvilgiu, panaikinimo, nes jiems ir toliau rūpės naujoti tokias sąlygas žinant, kad net jei jos bus pripažintos negaliojančiomis, nacionalinius teismas galés papildyti sutartį, kiek būtina, kad taip užtikrintų šių verslininkų interesus<sup>139</sup>.*

Ar sutartis galés išlikti (galioti) be nesąžiningos sąlygos (panaikinus nesąžiningą sąlygą), vertinama pagal nacionalinės teisės nuostatas. Pavyzdžiui, vienoje byly ESTT nusprendė, kad vertindamas klausimą, ar prekybininko arba tiekėjo su vartotoju sudaryta sutartis, kurioje numatytos viena ar kelios nesąžiningos sąlygos, gali likti galiooti be šių sąlygų, byla nagrinėjantis teismas negali remtis tik galbūt palankesniu vienai iš šalių, šiuo atveju vartotojui, visos atitinkamos sutarties panaikinimo pobūdžiu. Tačiau pagal šią direktivą nedraudžiama valstybei narei, laikantis Sąjungos teisės, numatyti, kad visa prekybininko ar tiekėjo su vartotoju sudaryta sutartis, kurioje numatytos viena ar kelios nesąžiningos sąlygos, yra niekinė, jei paaiškėja, kad tai užtikrina geresnę vartotojo apsaugą<sup>140</sup>. ESTT yra nurodės tam tikrus atvejus, kai yra aišku, kad sutartis negalės galioti – tai yra toks atvejis, kai pagrindinį sutarties dalyką apibrėžiančios sąlygos neskaidrumas lemia jos nesąžiningumą. Tokiu atveju sutarties išsaugojimas teisiškai neįmanomas<sup>141</sup>. Tuo atveju, jei, atsižvelgiant į nacionalinės teisės normas, pripažinus sutarties sąlygą nesąžininga, sutartis negalės išlikti, visa sutartis turės būti pripažinta negaliojančia ir taikoma restitucija. Kita vertus, ESTT taip pat yra nurodės, kad sąlygą pripažinęs nesąžininga teismas jos netaiko, nebent pats vartotojas tam prieštarauja<sup>142</sup>. Taigi, šioje situacijoje vartotojas gali pasirinkti išsaugoti sutartį su nesąžininga sąlyga.

ESTT yra pripažinės, jog išimtiniais atvejais, kai sutarties sąlygos pripažinimas nesąžininga ir negaliojančia gali sukelti vartotojui ypač neigiamų padarinių, pvz., var-

137 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Banco Español de Crédito SA prieš Joaquín Calderón Camino*, C-618/10.

138 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2013 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje *Dirk Frederik Asbeek Brusse, Katarina de Man Garabito prieš Jahani BV*, C-488/11, 59 punktas.

139 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt*, C-26/13, 79 punktas.

140 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. kovo 15 d. sprendimas byloje *Jana Pereničová, Vladislav Perenič prieš SOS financ spol. s r. o.*, C-453/10, 36 punktas.

141 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. kovo 14 d. sprendimas byloje *Zsuzsanna Dunai prieš ERSTE Bank Hungary Zrt.*, C-118/17, 52 punktas.

142 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2009 m. birželio 4 d. sprendimas byloje *Pannon GSM Zrt. prieš Erzsébet Sustikné Győrfi*, C-243/08, 35 punktas.

totojui atsiras pareiga grąžinti visą paskolą iš karto, nacionalinis teismas gali pakeisti nesąžininguą sąlygą dispozityvia norma ir taip išvengti sutarties negaliojimo. ESTT nurodė, kad tokiu atveju *nesąžiningoos sąlygos pakeitimą dispozityvia nacionaline nuostata atitinka Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies tikslą, nes pagal nusistovėjusią teismo praktiką šia nuostata siekiama pakeisti sutartimi nustatyta formalią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą realia pusiausvyra, galinčia atkurti šios sutarties šalių lygybę, o ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžininguą sąlygą*<sup>143</sup>. Kaip pažymėjo ESTT, priesingai, jei tokioje situacijoje, kokia susidarė pagrindinėje byloje, būtų draudžiama nesąžininguą sąlygą pakeisti dispozityvia nuostata ir todėl teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį, dėl to vartotojui galintys atsirasti ypač neigiami padariniai galėtų sumažinti sutarties panaikinimo atgrasomąjį poveikį<sup>144</sup>; iš tiesų dėl tokio panaikinimo likusi negrąžinta paskolos dalis, kurios dydis gali viršyti vartotojo finansines galimybes, iš principo taptų mokétina nedelsiant, o tokia situacija neigiamai paveiktų veikiau vartotoją, o ne paskolos davėją, kuris dėl to nebūtų atgrasytas nuo tokiu sąlygų įtraukimo į siūlomas sutartis<sup>145</sup>. Aiškindamas galimybę pildyti sutartį dispozityviosiomis teisės normomis ESTT taip pat nurodė, kad to negalima daryti kitais teisės spragų pildymo metodais, pvz., vadovautis teisės principais. ESTT vertinimu, draudžiama pašalinti sutarties spragas, kurias lėmė joje esančių nesąžininguų sąlygų panaikinimas, remiantis ne dispozityviomis nuostatomis arba sutarties šalių bendru sutarimu taikomomis nuostatomis, o vien bendro pobūdžio nacionalinėmis nuostatomis, numatančiomis, kad teisės akto poveikis, be kita ko, papildomas teisingumo principo ar nusistovėjusių papročių poveikiu<sup>146</sup>.

Vienoje byloje ESTT sprendė klausimą dėl kintamojo mokėjimo palūkanų dydžio, kuris pagal sutartį buvo nustatytas naudojant Ispanijos taupomųjų bankų išduotą hipoteka užtirkintą paskolą vidutine palūkanų norma grindžiamą indeksą (IRPH). ESTT nurodė, kad jeigu tokiu būdu nustatytas kintamasis palūkanų dydis néra aiškus ir suprantamas vartotojui, jis galėtų būti nacionalinių teismų pripažintas nesąžiningu. Tokiu atveju turėtų būti panaikinta pagrindinė kredito sutarties dalykų apibrėžianti sąlyga. ESTT nurodė, kad *esant situacijai, kai hipoteka užtirkinta paskolos sutartis, sudaryta tarp pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo, negali toliau būti vykdoma panaikinus nesąžininguą sąlygą, kurioje pateikta nuoroda į teisės aktuose numatyta indeksą, taikomą paskolai taikomoms kintamosioms palūkanoms apskaičiuoti, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis negali būti aiškinama kaip draudžianti nacionaliniam teismui, siekiančiam išvengti šios sutarties negaliojimo, pakeisti tokią sąlygą nacionalinės teisės aktuose numatytu indeksu, jeigu sutarties panaikinimo padariniai būtų itin nepalančius vartotojui. Nagrinėjamu atveju ginčiamoje sutarties sąlygoje numatyta, kad kintamoji palūkanų norma apskaičiuojama remiantis Ispanijos taupomųjų bankų IRPH. Vis dėlto iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad šis Aplinkraštyje Nr. 8/1990 numatytas indeksas, remiantis 2013 m. rugsėjo 27 d. Įstatymo Nr. 14/2013*

143 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai prieš OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, 82 punktas.

144 Ten pat, 83 punktas.

145 Ten pat, 84 punktas.

146 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 3 d. sprendimas byloje Kamil Dziubak, Justina Dziubak prieš Raiffeisen Bank International AG, C260/18, 62 punktas.

*penkiolikta papildoma nuostata, buvo pakeistas pakaitiniu indeksu, kurį Ispanijos vyrėnusybė laiko „dispozityviu“. Iš tiesų šioje papildomoje nuostatoje numatyta, kad šis pakaitinis indeksas taikomas tais atvejais, kai sutarties šalys nesusitarė kitaip, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Šiomis aplinkybėmis tuo atveju, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuočia, kad, pirma, ginčijama sutarties sąlyga nesąžininga, antra, pagrindinėje byloje nagrinėjama hipoteka užtikrinta paskolos sutartis negalėtų toliau būti vykdoma be šios sąlygos ir, trečia, panaikinus šią sutartį ieškovas pagrindinėje byloje patirtų itin neigiamų padarinių, tas teismas galėtų pakeisti minėtą sutarties sąlygą 2013 m. rugpjūčio 27 d. Istatyme Nr. 14/2013 numatytu pakaitiniu indeksu, jeigu jis pagal nacionalinę teisę gali būti laikomas dispozityviu<sup>147</sup>.*

Apibendrinant darytinos išvados, kad jeigu vartojimo sutarties sąlygos pripažįstamos nesąžiningomis, jos laikytinos negaliojančiomis. Vartotojui reikalaujant ši pasekmė gali būti netaikoma. Teismas neturi teisės keisti nesąžiningą sutarčių sąlygą (išskyrus toliau nurodytą išimtinį atvejį). Jeigu nesąžininga sąlyga nepatenka į pagrindinį sutarties dalyką, tai ją pripažinusi negaliojančia sutartis paprastai gali egzistuoti be jos. Tuo atveju, kai nesąžininga pripažiusta sąlyga, kuri patenka į pagrindinį sutarties dalyką, ji: a) gali būti pripažinta negaliojančia taip panaikinant visos sutarties galiojamą; b) atsižvelgiant į galimus itin neigiamus padarinius vartotojui, ji gali būti pakeičiama dispozityvioje teisės normoje nustatyta sąlyga; c) ji gali likti galioti pačiam vartotojui to reikalaujant. Teismas turi pareigą *ex officio* vertinti vartojimo sutarčių sąlygų sąžiningumą nepriklausomai nuo to, ar vartotojas reiškė tokį reikalavimą.

#### **4.6. Nесąžiningų sutarčių sąlygų kontrolės atskyrimas nuo VKĮ 21 straipsnyje nustatytos bendros vartojimo kredito kainos kontrolės**

Sutarčių sąlygų kontrolė taikant nesąžiningų sąlygų institutą atskirtina nuo VKĮ 21 straipsnyje nustatytu bendros vartojimo kredito kainos kontrolės instituto, nes skiriasi šiu dvių institutų taikymo pagrindai ir pasekmės. VKĮ 21 straipsnio 1 dalis nustato, kad bendra vartojimo kredito kaina turi būti protinga, pagrįsta, atitinkti sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeisti vartojimo kredito gavėjo, vartojimo kredito davėjo ir paskolos davėjo interesų pusiausvyros (toliau – sąžininga kaina). Šio straipsnio 2 dalyje įtvirtinta *prezumpcija*<sup>148</sup>, kad bendra vartojimo kredito kaina neatitinka sąžiningos kainos reikalavimų, jeigu vartojimo kredito sutarties sudarymo, keitimo arba pratęsimo momentu: 1) vartojimo kredito sutartyje nustatyta vartojimo kredito palūkanų norma yra didesnė kaip 75 procentai, o visos kitos išlaidos, kurios įskaičiuojamos į bendrą vartojimo kredito kainą, išskyrus palūkanas, tenkančios vieinių vartojimo kredito dienai, yra didesnės kaip 0,04 procento bendros vartojimo kredito sumos; 2) bendra vartojimo kredito kaina didesnė už bendrą vartojimo kredito

147 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. kovo 3 d. sprendimas byloje *Marc Gómez del Moral Guasch prieš Bankia SA*, C125/18, 64–66 punktai.

148 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. rugpjūčio 21 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-485-916/2015 nurodė, kad ši prezumpcija gali būti nuginčyta, todėl ir dėl palūkanų dydžio, nepažeidžiant kredito gavėjo kaip vartotojo teisių, spręstina individualiai.

sumą. Jeigu nustatomi VKĮ 21 straipsnio 2 dalyje nurodyti atvejai, teismas turi teisę ne pripažinti sutarties sąlygą negaliojančia, o sumažinti bendrą vartojimo kredito kainą (VKĮ 21 straipsnio 3 dalis). Taigi, šios taisyklės teismui leidžia kontroliuoti vartojimo kredito kainą ir suteikia teisę ją mažinti, jei ta kaina neatitinka įstatyme nustatytyų sąžiningos kainos kriterijų. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad VKĮ 21 straipsnyje įtvirtintas institutas nepakeičia ir nepanaikina nesąžiningų sąlygų instituto. Tai reiškia, kad vartojimo kredito sutarties sąlyga visų pirma vertinama pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnį (pvz., jei tai yra pagrindinių sutarties dalykų apibrėžianti sąlyga ir ji yra aiški ir suprantama), – tuomet taikomas VKĮ 21 straipsnis. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad *Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnyje įtvirtintas bendros vartojimo kredito kainos kontrolės institutas atskiras nuo sutarčių sąlygų kontrolės taikant nesąžiningų sąlygų institutą, nes skiriasi šių dviejų institutų taikymo pagrindai ir pasekmės. Pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 3 dalį teismas turi teisę ne pripažinti nesąžiningą sutarties sąlygą negaliojančia, o sumažinti bendrą vartojimo kredito kainą. Šie du institutai gali būti taikomi greta, t. y. vartojimo kredito sutarties sąlygą įvertinus pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnyje nustatytyus nesąžiningų sąlygų kriterijus, po to, jei reikia arba tiek, kiek netaikoma pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnį (pvz., jei tai yra pagrindinių dalykų apibrėžianti sąlyga ir ji yra aiški ir suprantama), taikomas Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnis<sup>149</sup>.*

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad VKĮ 21 straipsnio 3 dalis gali būti savarankiškas pagrindas mažinti kredito kainą: *tokiais atvejais, kai bendra vartojimo kredito kainos metinė norma didesnė kaip 200 proc.*<sup>150</sup> (*atitinkamu laikotarpiu – 250, 75 proc.*), pripažištama, jog kaina neatitinka Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio reikalavimų, tačiau kita sutarties šalis (kredito įstaiga) gali šią prezumpciją nuginčyti (įrodyti, kad kaina atitinka minėtus įstatymo reikalavimus). Tačiau toks teisinis reglamentavimas nereiškia, kad bendra vartojimo kredito kaina, neviršijanti šio dydžio, visais atvejais atitinka Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio reikalavimus. Tokiais atvejais, kai bendra kredito kaina neviršija įstatyme nustatyto maksimalios ribos, ji turi būti vertinama pagal Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio kriterijus ir gali būti pripažinta jų neatitinkančia bei dėl to mažintina<sup>151</sup>. Šioje byloje teismas taip pat nurodė, kad teismas, spręsdamas dėl bendros vartojimo kredito kainos (pelno palūkanų) mažinimo, turi atsižvelgti į Vartojimo kredito įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nurodytas aplinkybes: šalių sutartinių santykų pobūdį, prievolės vertę, kreditoriaus išlaidas, vartojimo kredito sutarties sudarymo ir kitas reikšmingas aplinkybes. Spręsdamas dėl palūkanų dydžio teisėtumo, teismas turi atkreipti dėmesį į tai, kad sutarties šalys privalo vykdyti vartojimo kredito sutartimi prisiimtus įsipareigojimus; kredito gavėjas, pasirašydamas kredito sutartį, susitarė dėl palūkanų dydžio, su tokiu palūkanu dydžiu susipažino ir savo parašu patvirtino sutikimą; smulkusis vartojimo kreditas paprastai imamas trumpam

149 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 69 punktas.

150 Pagal galiojančią VKĮ 21 straipsnio 3 dalių redakciją – 75 procentai metinės palūkanų normos.

151 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-916/2019, 46 punktas.

*laikotarpiui, todėl palūkanos už tokio tipo kreditus būna didesnės. Taigi būtina įvertinti tiek kredito davėjo pareigą skolinti atsakingai, tiek ir kredito gavėjo pareigą skolintis atsakingai<sup>152</sup>.* Taikydamas šią normą teismas turi užtikrinti, kad sumažinta kaina atitiks VKĮ 21 straipsnio 1 dalies reikalavimus, t. y. bus protinga, pagrįsta, atitiks sąžiningos verslo praktikos reikalavimus ir nepažeis vartojimo kredito gavėjo, vartojimo kredito davėjo ir paskolos davėjo interesų pusiausvyros.

## 5. Vartojimo kredito sutarties netinkamas vykdymas ir to teisinės pasekmės

Vartojimo kredito sutarties netinkamo vykdymo ir to padarinių Direktiva 2008/48/EB nereguliuoja, todėl atitinkamai taikytini VKĮ ir CK. VKĮ 19 straipsnyje nustatoma, kada kreditorius turi teisę savo iniciatyva nutraukti sutartį. Šio straipsnio 2 punkte įtvirtinti du atvejai, kas laikoma netinkamu sutarties vykdymu, pateisinančiu vienašalių sutarties nutraukimą. Pirmasis siejamas su dviem kumuliatyviomis aplinkybėmis: a) mokėjimas pradelstas ilgiau kaip vieną mėnesį; ir b) pradelsta suma yra ne mažesnė negu 10 procentų vartojimo kredito sumos. Antruoju atveju sutartį galima nutraukti, jeigu mokėjimas yra pradelstas ilgiau kaip tris mėnesius iš eilės. To paties straipsnio 2 punktas įtvirtina kreditorui pareigą po sutarties pažeidimo, leidžiančio nutraukti sutartį, nustatyti papildomą dvięjų savaičių terminą pradelstam mokėjimui padengti. Taip skolininkui suteikiama paskutinė galimybė ištaisyti sutarties vykdymo trūkumus. Jeigu skolininkas neištaiso šių trūkumų, tai sutartis gali būti laikoma nutraukta.

Nors VKĮ, būdamas specialusis įstatymas, nustato vienašalio sutarties nutraukimo pagrindus ir tvarką, jis nereguliuoja sutarties nutraukimo teisinių padarinių. Taigi, CK esantys sutarčių nutraukimo pagrindai šiems teisiniams santykiams ne taikomi. Tačiau nutraukimo padariniam taikytinos CK normos, nustatančios tiek bendrąsias sutarčių teisės taisykles, tiek specialiasias kreditavimo ir paskolos sutarčių taisykles, tiek civilinės atsakomybės taisykles.

Analizuojant apygardos teismų praktiką apeliacine tvarka nagrinėjant bylas iš vartojimo kredito teisinių santykų, pasakyti, kad didžiausias problemas sukelia mokėjimo palūkanų skaičiavimas po vartojimo kredito sutarties nutraukimo momento. Teismai pagrįstai vadovavosi kasacinio teismo praktika, kurioje buvo pripažinta, kad mokėjimo palūkanos skaičiuotos ir po sutarties nutraukimo<sup>153</sup>. Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2020 m. gegužės 25 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020 minėta kasacinio teismo praktika buvo pakeista.

Nurodytoje nutartyje išplėstinė kolegija visų pirma išaiškino, kokius padarinius sukelia sutarties nutraukimas ir kokios sutarties sąlygos gali likti galioti po sutarties nutraukimo, nurodydama, kad *sutarties nutraukimo teisinius padarinius reglamentuoja CK 6.221 straipsnis*. Pagal šio straipsnio 1 dalies nuostatas sutarties nutraukimas

152 Ten pat, 47 punktas.

153 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2010; 2015 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-275-248/2015.

atleidžia abi šalis nuo jos vykdymo. Pagal šio straipsnio 2 dalį sutarties nutraukimas nepanaikina teisės reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl sutarties neįvykdymo, bei netesybas. Pagal šio straipsnio 3 dalį sutarties nutraukimas neturi įtakos ginčų nagrinėjimo tvarką nustatančių sutarties sąlygų ir kitų sutarties sąlygų galiojimui, jeigu šios sąlygos pagal savo esmę lieka galioti ir po sutarties nutraukimo. <...> 1994 m. redakcijos UNIDROIT principuose plačiau nepakomentuota, kokios sutarties sąlygos, be ginčų nagrinėjimo tvarką nustatančių sutarties sąlygų, galėtų būti pripažintos sąlygomis, kurios pagal savo esmę lieka galioti po sutarties nutraukimo. 2016 m. principų redakcijoje, kurioje 7.3.5 straipsnis išliko nepakitęs, paaškinama, jog tokiomis sąlygomis laikomos sąlygos, nustatančios ginčų sprendimo tvarką ir taikytiną teisę, taip pat kitos sąlygos, kurios pagal savo prigimtį lieka galioti po sutarties nutraukimo arba pradeda veikti tik sutarti nutraukus, pavyzdžiu, sąlygos, nustatančios konfidencialumo ir nekonkuravimo įsipareigojimus, sutarties nutraukimo pasekmes (pavyzdžiu, inventoriaus, dokumentų ar reklaminės medžiagos grąžinimą; laikmenų ar dokumentų, kuriuose yra konfidencialios informacijos, grąžinimą; žalos atlyginimą; intelektinės nuosavybės teisių ar duomenų bazių tvarkymą; išėjimo mokesčius ir kt.). Tarp sutarties sąlygų, kurios lieka galioti po sutarties nutraukimo, paminėtos ir pareigą mokėti palūkanas nustatančios sutarties sąlygos, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad, atsižvelgiant į UNIDROIT principų reglamentavimo sritį, terminas „palūkanas“ UNIDROIT principų kontekste vartojamas kompensuoojamosioms palūkanoms, t. y. palūkanoms kaip kompensacijai už prievolės įvykdymo termino praleidimą, apibūdinti. Analogiškos aptartieems UNIDROIT principams taisykles įtvirtintos ir Europos sutarčių teisės principų (angl. The Principles of European Contract Law, sutrumpintai PECL) 9:305 straipsnyje bei Bendrujuoju principų sistemos projekto (angl. Draft Common Frame of Reference, sutrumpintai – DCFR) 3:509 straipsnyje. Bendra šių taisyklių idėja – sutarties nutraukimas išlaisvina abi sutarties šalis nuo tolesnio sutartinių prievoļių vykdymo, o sutarties šalis siejusį sutartinį santykį keičia sutartinės atsakomybės teisinis santykis. Vadovaujantis aptartomis nuostatomis, sutarties nutraukimas ir reikalavimas vykdyti sutartinę prievozę natūra kaip kreditoriaus teisių gynimo būdai negali būti taikomi kartu, kadangi bendro jų tai-kymo neleidžia sutarties nutraukimo, kaip kreditoriaus teisių gynimo būdo, reiškiančio ne ką kitą, kaip bet kokį tolesnio sutarties vykdymo atsisakymą, teisinė prigimtis. Teisės doktrinoje, aptariant sutarties nutraukimo teisinius padarinius, nurodoma, kad sutartį nutraukus nė viena šalis neturi pareigos toliau vykdyti sutartį (Carter, J. W. Carter's Breach of Contract. Hart publishing, 2019, p. 564). Sutarties nutraukimo padarinys pagrindinėms skolininko prievolemis yra lygiai toks pat kaip ir nukentėjusios šalies prievolemis: paprastai sutartį pažeidusi šalis yra atleidžiama nuo pagrindinės prievoles, kuri dar nebuvu įvykdyta iki sutarties nutraukimo, vykdymo. Pagrindinis sutarties nutraukimo padarinių skirtumas abiem sutarties šalims yra tas, kad sutartį pažeidusi šalis (priešingai negu nukentėjusioji) po sutarties nutraukimo turi antrinę pareigą atlyginti nuostolius, kurie kilo iš nukentėjusios šalies padaryto pažeidimo (Peel, Edwin. Treitel on The Law of Contract. London: Sweet & Maxwell. Thomson Reuters, 2015, p. 964–965). Iprastai sutarties neįvykdymo atveju kreditorius gali sistemiškai taikyti kelis gynybos būdus, tačiau akivaizdu, kad kreditorius negali reikalauti sutarties įvykdymo natūra ir tuo pačiu metu nutraukti sutartį. Sutarties nutraukimo tikslas yra akivaizdus – išsi-

*laisvinti nuo sutarties vykdymo, todėl sutarties nutraukimas atleidžia abi šalis nuo sutartinių prievoļių vykdymo* (Smits, Jan M. Contract law. A comparative introduction. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2017, p. 237). <...> *Sutartj nutraukus jos šalių daugiau nebesieja sutartiniai santykiai, sutarties nutraukimas atleidžia abi šalis nuo sutarties vykdymo; sutartj pažeidusiai šalaiatsiranda sutartinė civilinė atskomybė, kurios forma – nuostolių atlyginimas, taip pat netesybų (baudos, delspinigijų) sumokėjimas (CK 6.221, 6.222 straipsniai)<sup>154</sup>.*

Antra, kasacinis teismas paaškino pelno palūkanų teisinę prigimtį nurodydamas, kad *palūkanos, kaip mokesčis už pinigų skolinimą, teismų praktikoje dar vadina-*mos pelno palūkanomis, iš esmės skiriasi nuo kompensuojamujų palūkanų, mokamų už prievoles įvykdymo termino praleidimą. Pareiga mokėti pelno palūkanas (kitaip tariant, pinigų skolinimo kaina) yra pagrindinė paskolos prievoļe apibrėžianti sąlyga (CK 6.870 straipsnio 1 dalis). <...> Kreditoriaus reikalavimas sumokėti palūkanas už pinigų skolinimą sutarties nustatytu terminu traktuotinas ne kaip reikalavimas atlyginti dėl kreditoriaus pinigų naudojimo patirtus nuostolius, bet kaip reikalavimas įvykdyti prievoļę natūra, t. y. sumokėti įstatyme ar šalių sutartyje nustatytą mokesčių už naudojimąsi paskolos suma (CK 6.213 straipsnio 1 dalis, 6.872 straipsnis). Kadangi kreditoriaus reikalavimas sumokėti pelno palūkanas yra reikalavimas įvykdyti prievoļę natūra, pelno palūkanomis netaikomas netesybų mažinimą reglamentuojančios teisės normos, taip pat draudimas šias palūkanas priteisti kartu su netesybomis<sup>155</sup>.

Trečia, teismas paaškino, kodėl negalimas reikalavimas priteisti pelno palūkanas po sutarties nutraukimo: pritariant kasaciniu teismo nuosekliai formuojamai pozicijai, kad kreditoriaus reikalavimas dėl mokėjimo (pelno) palūkanų priteisimo yra reikalavimas įvykdyti sutartinę prievoļę natūra, darytina išvada, jog šis reikalavimas kreditoriaus negali būti reiškiamas po sutarties nutraukimo, kadangi tai neatitinka bendryjų sutarties nutraukimo teisinių padarinių, įtvirtintų CK 6.221 straipsnyje, pagal kuriuos sutarties nutraukimas atleidžia abi sutarties šalis nuo tolimesnio sutartinių prievoļių vykdymo, o šalis iki tol siejės sutartinis teisinis santykis keičiamas sutartinės atskomybės teisiniu santykiu. CK 6.221 straipsnio 3 dalis, aiškinama sistemiškai su to paties straipsnio 1 dalimi, nesudaro prielaidų sutarties sąlygomis, pagal prigimtį liekančiomis galioti po sutarties nutraukimo, pripažinti sutarties sąlygas, įtvirtinančias pagrindinių sutartinių prievoļių pagal sutartį vykdymą. Kitoks aiškinimas lemtų sutarties nutraukimo esmės neatitinkančią situaciją, kai, nepaisant sutarties nutraukimo, vienai iš sutarties šalių nutraukta sutartis iš esmės lieka galioti visa apimtimi (konkrečiu atveju skolininkui išlieka tiek pareiga grąžinti visą paskolos sumą, tiek pareiga mokėti sutartimi sutartą atlyginimą už naudojimąsi šia suma iki pat to momento, kai paskolos suma bus grąžinta). Šio aiškinimo nekeičia ir tai, jei šalys bus sutartyje nustačiusios sąlygą, kad pelno palūkanos mokamos iki paskolos grąžinimo, nes tokia sutarties sąlyga, kaip ir kitos, kaip nurodyta pirmiau, nutraukus sutartj, nustoja galioti. Aiškinant CK 6.874 straipsnio 1 dalies, įtvirtinančios mokėjimo (pelno) ir kompensuojamujų palūkanų skaičiavimo kartu

154 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020, 34, 36–39 punktai.

155 Ten pat, 46 punktas.

galimybę sutarties pažeidimo atveju, nuostatas, turi būti atsižvelgiama į sisteminius šios teisės normos ryšius su kitomis CK normomis. CK 6.874 straipsnio 1 dalis yra viena iš paskolos sutarties bendrąsias nuostatas reglamentuojančių teisės normų, įtvirtintų CK XLIII skyriaus „Paskola“ pirmajame skirsnynje, t. y. ši norma taikytina šalis siejant paskolos teisiniam santykiam. CK 6.874 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė reiškia, kad, pažeidus galiojančios paskolos sutarties sąlygas, kreditorius igyja teisę reikalauti kompensuojamujų palūkanų už prievolės įvykdymo termino praleidimą, o mokėjimo (pelno) palūkanų už naudojimąsi paskolos pinigais kreditorius gali reikalauti vadovaudamas CK 6.37 straipsnio 1 dalies ir 6.213 straipsnio 1 dalies (piniginės prievolės pagal sutartį vykdymas natūra) nuostatomis. Taigi, tais atvejais, kai šalis sieja galiojanti paskolos sutartis ir kreditorius reikalauja sutarties įvykdymo natūra, piniginės prievolės vykdymo pažeidimo atveju mokėjimo (pelno) palūkanos gali būti mokamos kartu su kompensuojamosiems palūkanomis. Tokia kreditoriaus teisė (reikalauti tiek pelno, tiek kompensuojamujų palūkanų sumokėjimo) išlieka tol, kol išlieka jo teisė reikalauti prievolės pagal paskolos sutartį įvykdymo natūra, t. y. iki tol, kol šalis sieja paskolos sutartiniai teisiniai santykiai. Tuo tarpu paskolos sutartį nutraukus turi būti vadovaujamas sutarties nutraukimą ir sutartinę atsakomybę reglamentuojančiomis CK normomis, kurios teisės reikalauti sutartinės prievolės vykdymo natūra kreditorui nebenustato<sup>156</sup>.

Ketvirta, išplėstinė teisėjų kolegija apibrėžė lūkesčių interesu saugomas ribas, esant paskolos (kreditavimo) teisiniams santykiams, nurodydama, kad tinkamo atlygintinės paskolos sutarties vykdymo atveju paskolos davėjas gali pagrįstai tikėtis atgauti paskolintą pinigų sumą ir gauti atitinkamą užmokesči – mokėjimo (pelno) palūkanas, kurios turi būti sumokėtos paskolos gavėjo per sutarties galiojimo laikotarpį. Skolininkui nevykdant savo sutartinių prievolius ir dėl šios priežasties paskolos sutartį nutraukus prieš terminą, sutartine teise ginamas lūkesčių interesas apima kreditoriaus negautas pajamas, t. y. tik tas mokėjimo (pelno) palūkanas, kurias paskolos davėjas pagrįstai galėjo tikėtis gauti, jei sutartis būtu įvykdinta tinkamai. Tuo tarpu aiškinimas, kad skolininko pareiga mokėti mokėjimo (pelno) palūkanas gali išlikti iki faktinio paskolos sumos grąžinimo net ir tais atvejais, kai faktinis paskolos negrąžinimo terminas yra ilgesnis nei paskolos grąžinimo terminas, nustatytas paskolos sutartyje, viršija lūkesčio interesu gynimo ribas, kadangi užtikrina paskolos davėjui teisę į sutartimi sulygtą pelną ir tuo laikotarpiu, kai paskolos sutartis tinkamu jos įvykdymo atveju jau būtų pasibaigusi. <...> Galiausiai, skolininko prievolei mokėti mokesčių už pinigų naudojimą, neatliekantį nuostolių kompensavimo funkcijos, laikotarpiu, kurio nebeapima šalių sudaryta sutartis, nėra teisinio pagrindo, kadangi tokia skolininko prievolė neišplaukia nei iš šalių sudarytos sutarties, nei iš įstatymo (CK 6.2, 6.221 straipsniai)<sup>157</sup>.

Penkta, išplėstinė kolegija išaiškino, kad minimalius nuostolius po paskolos (kreditavimo) sutarties nutraukimo gali atlyginti kompensacinės palūkanos, o visa kita, kas viršija jų dydį, gali būti reikalaujama civilinės atsakomybės forma kaip negautos pajamos: 1) minimalių nuostolių, atsiradusių dėl kreditoriaus negalėjimo naujotis negrąžintais pinigais, atlyginimo funkciją atlieka kompensuojamosios palūkanos,

156 Ten pat, 48, 49 punktai.

157 Ten pat, 52 punktas.

*kurios, kaip jau aptarta šioje nutartyje, gali būti skaičiuojamos ir po paskolos sutarties nutraukimo. Aptartas išaiškinimas neužkerta sutarties šalims kelio susitarti, jog po sutarties nutraukimo iki visiško paskolos sumos grąžinimo paskolos davėjui bus mokamos kompensuojamosios palūkanos, kurių dydis atitinka sutartyje nustatyta mokėjimo (pelno) palūkanų dydį; 2) kaip jau minėta, kreditorius, vadovaudamas bendrosiomis nuostolių atlyginimo taisyklėmis, gali reikalauti atlyginti nuostolius, kurių nepadengia įstatyme ar sutartyje nustatytos kompensuojamosios palūkanos, išskaitant ir reikalavimą atlyginti negautas pajamas, kurias kreditorius pagrįstai galėjo tikėtis gauti sutarčiai esant tinkamai vykdomybai<sup>158</sup>.*

Galiausiai, gyvendindama kasacinio teismo funkciją formuoti vienodą bendrosios kompetencijos teismų praktiką bei apibendrindama aptartus argumentus, pagrindžiančius poreikį keisti esamą praktiką mokėjimo (pelno) palūkanų skaičiavimą po sutarties nutraukimo klausimu, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 361 straipsnio 4 dalies 2 punktu, išplestinė teisėjų kolegija suformulavo tokią teisės aiškinimo taisykłę: *nutraukus paskolos (kredito) sutartį prieš terminą, pasibaigia pagrindinių prievolių pagal sutartį vykdymas natūra, todėl mokėjimo (pelno) palūkanos skolininkui pagal šią sutartį nebegali būti skaičiuojamos; paskolos (kredito) sutartį nutraukus prieš terminą kreditorius įgyja teisę reikalauti taikyti skolininkui civilinę atsakomybę: reikalauti sutartyje ar įstatyme nustatyto dydžio kompensuojamųjų palūkanų iki visiško paskolos sumos grąžinimo, taip pat reikalauti dėl pagal nutrauktą paskolos (kredito) sutartį negautų mokėjimo (pelno) palūkanų, kaip kreditoriaus negautų pajamų, atlyginimo; pagal bendrasias civilinės atsakomybės taisykles, reikalaujant kompensuojamųjų palūkanų (netesybų) ir negautų pajamų (nuostolių) kreditorui gali būti priteisiamą didesnė iš reikalaujamų sumų<sup>159</sup>.*

Visi šie pacituoti kasacinio teismo išaiškinimai su atitinkamais pakeitimais taikytini ir vartojimo kredito teisiniams santykiams, kadangi, minėta, jokie teisės aktai nenustato specifinių vartojimo kredito sutarties nutraukimo padarinių. Todėl, vadovaujantis minėtais kasacinio teismo išaiškinimais, nutraukus vartojimo kredito sutartį: 1) tolimesnis pelno palūkanų skaičiavimas ir priteisimas nėra galimas, nes tai reikštų sutarties vykdymą natūra po jos nutraukimo; 2) tiek, kiek kreditoriaus nuostolių nepadengia sutartyje nustatytos kompensacinės palūkanos (bet ne didesnės nei VKĮ 11 straipsnio 8 dalyje apibrėžtas maksimalus delspinigų dydis), kreditorius turi teisę reikalauti nuostolių (negautų pajamų) atlyginimo sutartinės atsakomybės forma, o pagal sutartį planuotos gauti pelno palūkanos (už laikotarpį, kai sutartis galiotų, jeigu nebūtų nutraukta) vertintinos kaip orientacinė negautų pajamų suma; 3) jeigu kreditorius reikalauja priteisti nuostolių atlyginimą už laikotarpį, kai sutartis būtų pasibaigusi, jeigu nebūtų nutraukta, tai šių nuostolių dydį, viršijančių sutartines kompensacines palūkanas, jis turi atskirai įrodyti; 4) kreditoriaus reikalavimo taikyti civilinę atsakomybę pagrįstumo ir nuostolių dydžio klausimas spręstinas pagal bendrasias sutartinės atsakomybės taisykles, išskaitant ir reglamentuojančias atleidimą nuo civilinės atsakomybės ar jos sumažinimą.

158 *Ten pat*, 53 punktas.

159 *Ten pat*, 54 punktas.

Prie aktualių klausimų, kurie susiję su sutarties netinkamu vykdymu, priskirtinas ir kompensacinių priemonių, tokų kaip netesybos ar kompensacinės palūkanos, taikymas. VKĮ 11 straipsnio 8 dalis įtvirtina kelias reikšmingas taisykles. Pirmoji taisykla nustato, kad pavėluoto įmokų mokėjimo atvejais vartojimo kredito gavėjui taikomos netesybos negali būti didesnės kaip 0,05 procento pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną. Antroji taisykla nustato kompensacinių priemonių skaičiavimo laikotarpį, t. y. kad šie mokėjimai negali būti skaičiuojami už ilgiau kaip 180 dienų. Trečioji taisykla nustato, kad jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje nustatytais finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi. Tai reiškia, kad maksimali netesybų suma už pavėluotą kredito ar jo dalies bei kitų sutartinių įmokų grąžinimą negali būti didesnė kaip 0,05 proc. nuo pradelstos sumokėti sumos per dieną, nepaisant to, kokia forma tie mokėjimai išreikštis. Ši taisykla taikytina ir kompensacinėms palūkanoms, nes pastarosios atlieka analogišką funkciją kaip ir netesybos. Prie tokios išvados priėjo kasacinis teismas, kai vienoje byloje sprendė kompensacinių palūkanų priteisimo klausimą. Šioje byloje ieškovė prašė priteisti kompensacines palūkanas, kurių dydis pagal sutarties sąlygas lygus sutartyje nustatytais bendrai kredito kainos metinei normai – 99 proc. Teismas nurodė, kad *palūkanos, kurios mokamos tik esant sutarties pažeidimui, savo esme yra ne palūkanos, bet sutartinės netesybos* (CK 6.71 straipsnis). Kita vertus, kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad CK 6.210 straipsnyje įtvirtintos palūkanos, kurios mokamos už sumą, kurią sumokėti praleistas terminas, ir praleistą prievolės vykdymo terminą, savo prigimtini yra kompensacinės palūkanos. Kompensacinės palūkanos neatlieka mokėjimo už naudojimąsi pinigais funkcijos – jomis tik kompensuojamai dėl prievolės nevykdymo patirti nuostoliai. Taigi, tiek netesybų, tiek palūkanų, mokamų už prievolės vykdymo termino pažeidimą, prigimtis yra ta pati kompensacinė, ir jos teismų praktikoje pripažystamas kreditoriaus minimaliai nuostoliai, kurių nereikia įrodinėti. Kadangi kompensacinių palūkanų paskirtis ir prigimtis iš esmės yra analogiška kaip ir netesybų, o Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalis riboja visų galimų netesybų ir mokesčių už vartojimo kredito sutartyje nustatytais finansinių įsipareigojimų nevykdymą taikymą vartojimo kredito gavėjui, todėl Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje minimos netesybos aiškintinos kaip apimančios ir kompensacines palūkanas, mokamas dėl vartojimo kredito gavėjo prievolių vykdymo terminų pažeidimo. Aiškinant priešingai, būtų sudaroma vartojimo kredito davėjams galimybė apeiti Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalyje įtvirtintą ribojimą. Tokiu atveju nebūtų pasiekti tiek Vartojimo kredito įstatymo, tiek Direktyvos 2008/48/EB, kuri buvo įgyvendinta miestu įstatymu, tikslai vartotojų teisių apsaugos prasme<sup>160</sup>.

Teismų praktikoje pasitaiko pavyzdžių, kai, siekiant išvengti įstatyme nustatyto netesybų dydžio ribojimo, netesybos yra paslepiamos po tam tikrais mokesčiais. Viena dažniausiai pasitaikančių to formų yra vadinančios administravimo mokesčius. Neretai tokis mokesčius pagal sutartį yra sąlyginio pobūdžio, t. y. mokamas tik tada, kai skolininkas pažeidžia sutartį (vėluoja grąžinti kreditą). Esant tokiai situacijai jis

160 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-611/2020, 74–75 punktai.

kvalifikuotinas kaip netesybos. Pavyzdžiu, vienoje civilinėje byloje Kauno apygardos teismas nurodė, kad *sutarties specialiosiose sąlygose administravimo mokesčis* nėra iutrauktas į bendrą vartojimo kredito kainą, kuriai atsakovas turi sumokėti, nėra nurodytas konkretus šio mokesčio dydis, priešingai nei *Sutarties sąlygose dėl tarpininkavimo mokesčio*. Kaip matyti iš Vartojimo kredito sutarties 5.4 ir 5.14 punktų, sutartyje nustatyta administravimo mokesčio nuolaida yra taikoma tik tuo atveju, jeigu vartojimo kredito gavėjas tinkamai vykdo sutartį (jos nepažeidžia). Tokia sąlyginė nuolaida, kai jos pabaiga ([*administravimo mokesčio*] netaikymas) susieta su pagrindinės prievolės pažeidimu, atlieka prievolės užtikrinimo funkciją (CK 6.71 straipsnis), t. y. atitinka netesybas. Priešingas aptariamu sutarties sąlygų dėl nuolaidos netaikymo aiškinimas reikštų sutarties aiškinimą sutartį parengusios šalies (verslininko) naudai ir vartotojo, silpnėsnių vartojimo teisinių santykų šalies, nenaudai<sup>161</sup>. Analogiskai šiuo klausimu sprendžia ir Vilniaus apygardos teismas: *Vartojimo kredito įstatymo 11 straipsnio 8 dalis numato, kad jokios kitos netesybos ir mokesčiai už vartojimo kredito sutartyje numatyty finansinių įsipareigojimų nevykdymą vartojimo kredito gavėjui negali būti taikomi. Minėta, kad šalys susitarė, kad vartojimo kredito gavėjui tinkamai vykdant sutartį, sutarties administravimo mokesčiui yra taikoma nuolaida ir jis yra lygus nuliui. Tokia sąlyga, numatanti, kad nuolaida taikoma tik tuo atveju, jeigu prievolė vykdoma tinkamai, atlieka prievolės užtikrinimo funkciją (CK 6.71 straipsnis)*<sup>162</sup>.

Pažymėtina, kad jeigu delspinigiai viršija VKĮ 11 straipsnio 8 dalyje nustatytą dydį, tai tokios netesybas nustatančios sąlygos turi būti pripažystamos nesąžiningomis, negaliojančiomis *ab initio*, o ne mažinamos iki įstatyme nustatyto 0,05 proc. dydžio. Kad tokiu atveju netesybos išvis nepriteistinos, pripažystama tiek kasacinio teismo<sup>163</sup>, tiek ESTT praktikoje. ESTT yra pripažinęs, kad Direktyva 93/13/EEB turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamą tokia nacionalinio teismo jurisprudencija, pagal kurią delspinigiją normą nustatanti paskolos sutarties, sudarytos su vartotoju, sąlyga, dėl kurios nebuvo derėtasi, yra nesąžininga, jeigu mokėjimo įsipareigojimą delsiantis įvykdinti vartotojas privalo sumokėti neproporcinali didelę kompensaciją, nes ši norma daugiau kaip dvieju procentiniais punktais viršija sutartyje nustatytų įprastų palūkanų normą<sup>164</sup>.

Vertinant visas sąlygas, kurios nustato kompensacinius mokėjimus, t. y. savo esme netesybas, reikia pažymeti, kad kasacinio teismo praktikoje suformuluota taisyklė, jog netesybos yra įskaitomos į nuostolius<sup>165</sup>. Tai reiškia, kad tuo atveju, kai, pavyzdžiu, kreditoriu i priteisiamas nuostolių atlyginimas negautų pajamų formą, tai pagal VKĮ 11 straipsnio 8 dalį priteistinos netesybos yra įskaitytinos į tą negautą pajamą.

161 Kauno apygardos teismo 2019 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-119-254/2019, 25 punktas.

162 Vilniaus apygardos teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1587-232/2018.

163 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-289-1075/2018, 55 punktas.

164 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2018 m. rugpjūčio 7 d. sprendimas byloje Banco Santander SA prieš Mahamadou Demba, Mercedes Godoy Bonet, C-96/16, ir Rafael Ramón Escobedo Cortés prieš Banco de Sabadell SA, C-94/17, 71 punktas.

165 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-153-916/2016, 14 punktas; 2018 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-690/2018, 22 punktas.

mų sumą, arba atvirkščiai – negautos pajamos įskaitomos į netesybas, jeigu netesybų suma yra didesnė už negautas pajamas.

Apibendrinant pasakytina, kad vartojimo kredito gavėjo išlaidas ir kitus mokesčius nustatančias vartojimo kredito sutarties sąlygas būtina įvertinti turinio aspektu ir nustatyti jų atliekamą funkciją. Jeigu nustatoma, kad tam tikri mokesčiai atlieka kompensacinę funkciją, jiems taikomi VKĮ 11 straipsnio 8 dalyje įtvirtinti ribojimai.

## **6. Tam tikri procesiniai aspektai, reikšmingi sprendžiant ginčus, kylančius iš vartojimo kredito teisinių santykių**

### **6.1. Sutarties sąlygų sąžiningumo kontrolė teismo įsakymo procedūros atveju**

Vienas iš dažniausiai pasitaikančių procesinio pobūdžio klausimų – kokia apimtimi teismo įsakymo procesinė forma yra tinkama teismine tvarka spręsti kreditorų reikalavimus priteisti skolas, atsirandančias iš vartojimo kredito sutartinių teisinių santykių. Analogiškas klausimas gali kilti ir dėl teismo sprendimo priėmimo už akių, tačiau kadangi teismo įsakymo procedūroje atskleidžia daugiausia probleminių procesinių aspektų, šioje apžvalgos dalyje analizuojami būtent teismo įsakymo procesiniai aspektai, kartu atkreipiant dėmesį, kad *mutatis mutandis* tai taikytina ir teismui priimant sprendimą už akių. Be to, prieš pat išleidžiant šią apžvalgą, ESTT priėmė reikšmingą sprendimą, kuriamo analizavo teismo pareigą *ex officio* vertinti vartojimo kredito sutarties sąlygų sąžiningumą priimant teismo sprendimą už akių<sup>166</sup>, todėl šis sprendimas šioje apžvalgos dalyje taip pat cituojamas kaip pateikiantis svarbius išaiškinimus tiek sprendimo už akių, tiek teismo įsakymo institutų taikymui.

CPK 431 straipsnio, įtvirtinančio teismo įsakymo leistinumo taisykles, 2 dalies 5 punktas nustato, kad pareiškimas teismo įsakymo tvarka nenagrinėjamas, jeigu kreditoriaus reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ir bendros vartojimo kredito kainos metinė norma neatitinka VKĮ nustatyto bendrai vartojimo kredito kainai taikomų reikalavimų. Kitokių leistinumo reikalavimų, susijusių su vartojimo kredito santykiais, CPK nenustatyta.

Kita vertus, ESTT praktikoje ne kartą konstatuota, kad sutrumpintos (sumarinės) procedūros ne visada užtikrina efektyvų iš ES teisės kylančio veiksmingumo principo įgyvendinimo užtikrinimą, ypač kai tai susiję su nesąžiningų vartojimo sutarties (taigi, ir vartojimo kredito sutarties) sąlygų vertinimu. Veiksmingumo principas reiškia, kad nacionalinėje teisėje būtina nustatyti teisių gynimo priemones, kurias pasitelkus būtų galima ginčyti sutarties sąlygų sąžiningumą, ir tokios priemonės turi būti veiksminges. ESTT pabrėžia, kad vartotojai turi turėti galimybę tokiomis teisiniemis priemonėmis pasinaudoti priimtinomis sąlygomis, o tai reiškia, kad neturi būti reikalavimų ar apribojimų, dėl kurių jiems būtų praktiškai neįmanoma arba pernelyg sunku gauti reikiamą apsaugą<sup>167</sup>. ESTT yra nurodės, kad *norint užtikrinti Direkty-*

<sup>166</sup> Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. birželio 4 d. sprendimas byloje *Kancelaria Medius SA prieš RN, C-495/19*.

<sup>167</sup> 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su

*vos 93/13 veiksmingumą, yra draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kurios leidžia išduoti mokėjimo įsakymą, nors per visą procedūrą vartotojui nėra užtikrinama, kad teismas patikrins, ar nagrinėjamoje sutartyje nėra nesąžiningų sąlygų<sup>168</sup>.*

Vienoje ESTT nagrinėtoje byloje kilo klausimas, ar Slovakijoje galiojančios procesinės normos, leidžiančios išduoti teismo įsakymą, atitinka veiksmingumo principą. Pagal Slovakijos nacionalinę teisę teismas gali išduoti mokėjimo įsakymą net be aiškaus ieškovo prašymo ir neišklausęs atsakovo, jeigu teisė į tam tikros pinigų sumos sumokėjimą išplaukia iš ieškovo prašyme nurodytų aplinkybių. Mokėjimo įsakymo atveju įstatymas įpareigoja atsakovą per 15 dienų nuo pranešimo apie jį sumokėti ieškovui reikalaujamą sumą ir bylinėjimosi išlaidas arba per šį terminą pareikštį prieštaravimą teismui, išdavusiam tokį mokėjimo įsakymą. Prieštaravimas dėl mokėjimo įsakymo turi būti pagristas iš esmės<sup>169</sup>. ESTT paaiškino, kad *tais atvejais, kai nėra numatyta, kad vykstant mokėjimo įsakymo vykdymo procedūrai teismas turi ex officio patikrinti galimai nesąžiningą nagrinėjamos sutarties sąlygų pobūdį, nacionalinės teisės aktai turi būti laikomi galinčiais pakenkti Direktyva 93/13 siekiamas apsaugos veiksmingumui, jeigu jie nenumato tokios ex officio kontrolės išduodant įsakymą arba, kai tokia kontrolė yra numatyta tik tada, kai pateikiami prieštaravimai dėl išduoto įsakymo, jeigu yra didelė rizika, kad atitinkami vartotojai nepateiks reikalaujamo prieštaravimo dėl ypač trumpo šiam tikslui numatyto termino arba kad jie bus atgrasyti gintis dėl išlaidų, kurių patirtų kreipdamiesi į teismą, palyginti su ginčijamos skolos suma, arba dėl to, kad nacionalinės teisės aktai nenumato pareigos pateikti vartotojui visą reikalangą informaciją, kad jis žinotų savo teisių apimtį.* <...> Pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai nustato tik penkiolikos dienų terminą, per kurį vartotojas gali pareikštį prieštaravimų dėl mokėjimo įsakymo, ir reikalauja, kad pastarasis iš esmės pagrįstų savo prieštaravimus. Taigi, tokios nuostatos reiškia, kad yra didelė rizika, kad atitinkamas vartotojas nepateiks reikalaujamo prieštaravimo, todėl teismas negalės ex officio patikrinti, ar nagrinėjamoje sutartyje nėra nesąžiningų sąlygų<sup>170</sup>.

Kitoje byloje ESTT sprendė klausimą dėl tokios situacijos, kai vartojimo kredito grąžinimas yra užtirkintas vekseliu, kurio pagrindu išduotas teismo įsakymas. ESTT padarė išvadą, kad Direktyvos 93/13/EEB neatitinka toks reguliavimas, kuris leidžia išduoti teismo įsakymą, paremtą vekseliu, užtikrinančiu iš vartojimo kredito sutarties kylantį reikalavimą, kai teismas, kuriam pateiktas prašymas išduoti teismo įsakymą, neturi įgaliojimų vertinti, ar šios sutarties sąlygos yra nesąžiningos, nes teisės pareikštį prieštaravimą dėl tokio įgyvendinimo tvarka neleidžia užtikrinti pagal šią direktyvą vartotojui suteikiamų teisių apsaugos<sup>171</sup>. Šioje byloje ESTT vertino Lenkijos procesinių normų ypatumus, pagal kurias prieštaravimams teismo įsakymui

---

vartotojais aiškinimo gairės. Prieiga per internetą: <[https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/uctd\\_guidance\\_2019\\_lt.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/uctd_guidance_2019_lt.pdf)>, p. 50.

168 Šiuo klausimu žr. Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimo byloje EOS KSI Slovensko s. r. o. prieš Ján Danko, Margita Danková, C-448/17, 49 punktą.

169 *Ten pat*, 16 punktas.

170 *Ten pat*, 46, 52–53 punktai.

171 Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2018 m. rugsėjo 13 d. sprendimas byloje Profi Credit Polska S.A. w Bielsku Białej prieš Mariusz Wawrzosek, C-176/17 - Profi Credit Polska, 71 punktas.

pateikti nustatytas dviejų savaičių terminas, be to, reikia sumokėti tris ketvirtadalius bylinėjimosi išlaidų, o prieštaravimai turi būti pagrįsti faktais ir įrodymais. Teismas padarė išvadą, kad *yra didelė rizika, kad atitinkami vartotojai nepateiks reikalaujamo prieštaravimo arba dėl ypač trumpo šiam tikslui numatyto termino, arba dėl to, kad jie gali būti atgrasyti nuo to, kad gintų savo teises dėl išlaidų, kurių patirtų kreipdamies į teismą, palyginti su ginčijamos skolos suma, arba dėl to, kad jie nežino ar nesuvokia savo teisių apimties, arba dėl pardavėjų ar tiekėjų pateikto prašymo dėl įsakymo riboto turinio, taigi, dėl turimos neišsamios informacijos*<sup>172</sup>.

Kitoje byloje ESTT sprendė klausimus, kylančius dėl Ispanijoje galiojančio teisnio reguliavimo, susijusio su teismo įsakymo įgyvendinimu. Pagal Ispanijos civilinio proceso kodekso 815 straipsnio 1 dalį ir 818 straipsnio 1 dalį nacionalinis teismas, gavęs prašymą dėl teismo įsakymo, patikrina tik tai, ar yra formalios sąlygos pradeti šią procedūrą, kurioms esant jis turi patenkinti jam pateiktą prašymą ir priimti vykdintą įsakymą. Teismas negali *ex officio* tikrinti sąlygų sąžiningumo, nebent skolininkas atsisako sumokėti skolą arba per 20 dienų nuo pranešimo apie šį įsakymą pateikia prieštaravimą. Toks prieštaravimas būtinai turi būti pareikštas padedant advokatui, jei ginčai kilo dėl sumų, viršijančių įstatymu nustatytą vertę, kuri bylos faktinių aplinkybių klostymosi laikotarpiu buvo 900 Eur<sup>173</sup>. ESTT konstataavo, kad *toks procesinis režimas, pagal kurį teismui, gavusiam prašymą dėl mokėjimo įsakymo, nesuteikiama galimybė ex officio įvertinti in limine litis ar kuriuo nors kitu proceso etapu, nors jis jau turi visus šiuo klausimu reikalingus teisinius ir faktinius duomenis, pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytoje sutartyje esančių sąlygų nesąžiningumą, nesant vartotojo pateikto prieštaravimo, gali pakankti Direktyva 93/13 nustatytos apsaugos veiksmingumui. <...> Pardavėjams ar tiekėjams pakanka inicijuoti mokėjimo įsakymo procedūrą vietoj iprasto civilinio proceso, kad panaikintų galimybę vartotojams pasinaudoti Direktyva 93/13 siekiama apsauga, o tai irgi prieštarautų Teisingumo Teismo praktikai, pagal kurią tarp pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo pagal nacionalinę teisę vykdomo teismo proceso specifinės savybės negali daryti poveikio teisinei apsaugai, kurią vartotojai turi turėti pagal šios direktyvos nuostatas. ESTT padarė išvadą, kad neatrodė, jog pagrindinėje byloje nagrinėjamos Ispanijos teisės nuostatos atitinka veiksmingumo principą, nes dėl jų vykstant pardavėjų ar tiekėjų inicijuotoms procedūroms, kuriose vartotojai yra atsakovai, tampa neįmanoma arba pernelyg sudėtinga vartotojams taikyti apsaugą, kurią jiems siekiama suteikti Direktyva 93/13*<sup>174</sup>.

Teismo įsakymo procedūra reikalavimams, kylantiems iš vartojimo kredito teisinių santykių, pagal Lietuvoje galiojantį procesinį reguliavimą turėtų būti taikoma ir aiškinama minėtos ESTT praktikos kontekste. Siekiant užtikrinti iš ES teisės kylančio veiksmingumo principio vartojimo teisiniuose santykiuose įgyvendinimą, teismui turi būti sudarytos atitinkamos galimybės vertinti vartojimo kredito sutarčių sąlygų sąžiningumą teismo įsakymo priėmimo procedūroje. Todėl teismas, spręsdamas dėl pa-

172 *Ten pat*, 69 punktas.

173 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2012 m. birželio 14 d. sprendimas byloje *Banco Español de Crédito SA prieš Joaquín Calderón Camino*, C-618/10, 53–55 punktai.

174 *Ten pat*, 56 punktas.

grindo išduoti teismo įsakymą dėl skolos iš vartojimo kredito sutarties priteisimo, turi išsiaiškinti, ar išimtinai kreditoriaus pateiktos informacijos jam pakanka vartojimo kredito sutarties sąlygų sąziningumui *ex officio* įvertinti. Tokią poziciją pagrindžia ir bylų dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo ypatumų reguliavimo sisteminė ir istorinė analizė. Nors teismo įsakymo institutas priskirtinas supaprastintam civiliniams procesui, kuriamo taikomas teismo įsakymo išdavimo „be įrodymų“ modelis, tačiau CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punktas įtvirtina reikšmingą teismo įsakymo proceso leistinumą ribojančią taisykłę, taikomą reikalavimams, kylantiems iš vartojimo kredito sutartinių santykių. Ši taisykla, nors ir visiškai nepaneigia teismo įsakymo instituto taikymo tokiem reikalavimams, tačiau rodo įstatymo leidėjo intenciją riboti teismo įsakymo taikymo galimybę esant tokiem reikalavimams ir suteikti didesnę reikšmę teismo vaidmeniui nagrinėjant bylas pagal reikalavimus iš vartojimo kredito sutarčių. Tai, kad tam tikrais atvejais teismo įsakymo procedūroje gali būti vertinami įrodymai, pripažįstama ir teisės doktrinoje: *nors pagal bendrąją taisykłę pareiškimas išduoti teismo įsakymą neprivalo būti pagrįstas įrodymais, bylose, kurios pasižymi didesne viešojo intereso apsauga, procesas „be įrodymų“ pereina į procesą „su įrodymais“, o pridedamus įrodymus teismas turi teisę vertinti prieš išduodamas teismo įsakymą<sup>175</sup>*. Tokiu teismo įsakymo leistinumo ribojimu yra siekiama užtikrinti skolininko – vartotojo (kredito gavėjo), kaip silpnesciosios šalies, interesus.

Viena vertus, CPK 433 straipsnio 3 dalis nustato, kad prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo jokie įrodymai nepridedami. Taip pat CPK 435 straipsnio 3 dalis nustato, kad spręsdamas pareiškimo priėmimo ir teismo įsakymo išdavimo klausimus teismas netikrina kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo. Šios dvi taisyklos CPK teismo įsakymo instituto reguliavime egzistuoja nuo kodekso įsigaliojimo momento. Kita vertus, 2016 metų lapkričio 8 d. pakeitimais modifikuotos kitos CPK teismo įsakymo institutą reglamentuojančios taisyklos<sup>176</sup>. Vienas iš šių pakeitimų – CPK 431 straipsnio 2 dalies papildymas minėtu 5 punktu. Šiai pakeitimai įstatymo leidėjo valia teismui buvo įtvirtinta pareiga vertinti bendros vartojimo kredito kainos atitiktį VKĮ. Kaip nurodyta šių pakeitimų aiškinamajame rašte, minėtais teismo įsakymo pakeitimais siekta *apsaugoti asmenų – skolininkų interesus ir užkirsti kelią galimam kreditorų piktnaudžiavimui tais atvejais, kai į teismą kreipiamasi dėl teismo įsakymo išdavimo, kai kreditoriaus reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ar kai prašoma priteisti itin didelius delspinigius, CPK 431 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad CPK XXI-II skyriuje, reglamentuojančiame bylų dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo ypatumus, nustatyta tvarka pareiškimas nenagrinėjamas, jeigu kreditoriaus reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ir bendros vartojimo kredito kainos metinė norma neatitinka Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatyme nustatyty bendrai vartojimo kredito kainai taikomų reikalavimų*<sup>177</sup>. Reikalavimus bendrai vartojimo kredito kainai nustato VKĮ 21 straipsnis. Siekiant nustatyti, ar kreditoriaus pareikštas reikalavimas

175 Norkus, R. *Supaprastintas civilinis procesas*. Justitia: 2007, p. 109.

176 2016 11 08 įstatymas Nr. XII-2751 (nuo 2017 07 01) (TAR, 2016, Nr. 2016-26956).

177 Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4eebb260603911e5b316b7e07d98304b?jfwid=k2sbo5f46>>.

atitinka teismo įsakymo leistinumo prielaidą, t. y. ar kaina atitinka šio straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtintus reikalavimus, būtina įvertinti atitinkamą informaciją, pavyzdžiui, iš ko susideda ir kaip apskaičiuota bendra vartojimo kredito kaina, atitinkamai vertinant ir sutarties sąlygas, iš kurių kyla kreditoriaus piniginis reikalavimas.

CPK 433 straipsnio 1 dalis nustato, kas turi būti nurodyta pareiškime išduoti teismo įsakymą. Pagal šio straipsnio 6 punktą pareiškime turi būti nurodyti įrodymai, kuriais galima pagrasti reiškiama reikalavimą. Žodis „nurodyta“ paprastai ir reiškia, kad prašyme tiesiog reikia nurodyti tam tikrus duomenis. Kiek tai susiję su įrodymais, paprastai, kai prašoma išduoti teismo įsakymą ne iš vartojimo teisinių santykų, pakanka tiesiog nurodyti įrodymus, o ne juos pateikti. Tačiau, naudojant teleologinį (išstatymo tikslą) teisės aiškinimo metodą, siejant teismo įsakymo procedūrą su iš ES teisės kylančiais vartotojų teisių apsaugos imperatyvais, aiškintina, kad tuo atveju, kai prašymas išduoti teismo įsakymą kildinamas iš vartojimo kredito teisinio santykio, kreditorius turėtų teismui pateikti įrodymus, kurių pagrindu pastarasis galėtų įvertinti reikalavimo pagrįstumą sąžiningumo aspektu. Tokią išvadą patvirtina ir lyginamoji analizė. Pagal 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentą (EB) Nr. 1896/2006, nustatantį Europos mokėjimo įsakymo procedūrą (toliau – Reglamentas Nr. 1896/2006, Reglamentas), jokie įrodymai teikiant prašymą išduoti mokėjimo įsakymą, analogiskai kaip CPK reglamentuojamame teismo įsakymo procese, išprastai nėra pridedami. Reglamento 13 konstatuoamojoje dalyje nurodyta, kad prašyme išduoti Europos mokėjimo įsakymą ieškovui turėtų būti privaloma pateikti informaciją, kurios pakaktų reikalavimui aiškiai apibrėžti ir pagrasti, kad atsakovas galėtų priimti gerai apsvarstyta sprendimą pareikšti prieštaravimą dėl reikalavimo ar jo neginčyti. Reglamento 14 konstatuoamojoje dalyje nurodyta, kad šiuo atžvilgiu ieškovas privalėtų pateikti reikalavimą patvirtinančių *įrodymų apibūdinimą*. Tuo tikslu *j prāšymo formą turėtų būti įtrauktas kuo išsamesnis įrodymų*, kurie paprastai pateikiами piniginiams reikalavimams pagrasti, *rūsių srašas*. Atitinkamai Reglamento 7 straipsnio 2 dalies e punktas įtvirtina, kad prašyme *nurodomas reikalavimą pagrindžiančių įrodymų apibūdinimas*. Taigi, šių taisyklių visuma patvirtina išvadą, kad paprastai įrodymai nėra pridedami, jie tiesiog nurodomi. Kita vertus, ESTT vienoje byloje sprendė klausimą, ar vartojimo kredito atveju, kai šio santykio pagrindu prašoma išduoti Europos mokėjimo įsakymą, teismas gali pareikalauti iš kredito davėjo pateikti reikalavimą pagrindžiančius įrodymus, kad būtų galima atliliki sutarties sąlygų sąžiningumo vertinimą<sup>178</sup>. Pagal šios bylos aplinkybes kredito davėjas su vartotoju sudarė kredito sutartį. Kredito davėjas teismo paprašė išduoti prieš vartotojų nukreiptą Europos mokėjimo įsakymą. Nuspindės, kad skolinis reikalavimas buvo grindžiamas verslininko ir vartotojo sudaryta paskolos sutartimi, vadovaudamas Ispanijos civilinio proceso išstatymo 815 straipsnio 4 dalimi teismas paprašė, kad kredito davėjas pateiktu skolinį reikalavimą pagrindžiančius dokumentus, t. y. A standartinės formos 10 skiltyje nurodytus įrodymus, kaip antai paskolos sutartį ir tai, kaip nustatyta reikalaujama sumokėti suma, kad galėtų įvertinti, ar šioje sutartyje įtvirtintos sąlygos nėra nesąžiningos. Kredito davėjas atsisakė pateikti

<sup>178</sup> Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Bondora AS prieš Carlos V. C. (C-453/18), XY (C-494/18)*.

minėtus dokumentus ir nurodė, kad, pirma, pagal civilinio proceso įstatymo dvidešimt trečios baigiamosios nuostatos 2 dalį, kai pateikiamas prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą, nėra būtina pateikti skolinį reikalavimą pagrindžiančią dokumentų, ir, antra, kad Reglamento Nr. 1896/2006 8 ir 12 straipsniuose nėra jokios nuorodos į tai, kad reikia pateikti dokumentus siekiant, kad būtų išduotas Europos mokėjimo įsakymas. ESTT nurodė, kad *nors Reglamento Nr. 1896/2006 7 straipsnio 2 dalyje išsamiai reglamentuotos sąlygos, kurias turi atitikti prašymas išduoti Europos mokėjimo įsakymą, vis dėlto prašymą teikiantis asmuo taip pat turi naudoti šio reglamento I priede nurodytą A standartinę formą tam, kad pateiktų tokį prašymą dėl mokėjimo įsakymo pagal minėto reglamento 7 straipsnio 1 dalį.* Iš, pirma, A standartinės formos 10 skilties matyti, kad prašymą teikiantis asmuo turi galimybę nurodyti ir apibūdinti turimus įrodymus, išskaitant dokumentinius; antra, iš 11 skilties matyti, kad aiškiai pirmesnėse šios formos skiltyse reikalaujama informacija gali būti papildyta, todėl šis reglamentas leidžia pateikti papildomą informaciją apie grindžiant skolinį reikalavimą nurodytas sąlygas, be kita ko, išdėstant visą sutartį ar pateikiant jos kopiją. Be to, Reglamento Nr. 1896/2006 9 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad teismas, į kurį kreiptasi su minetu prašymu, turi teisę prašyti kreditoriaus papildyti informaciją, pateiktą pagal Reglamento Nr. 1896/2006 7 straipsnį, arba pašalinti jos trūkumus; tam jis naudoja šio reglamento II priede pateiktą B standartinę formą. Tuo remiantis darytina išvada, kad teismas, į kurį kreiptasi, pagal Reglamento Nr. 1896/2006 7 straipsnio 1 dalį ir 9 straipsnio 1 dalį turi turėti galimybę prašyti kreditoriaus pateikti papildomos informacijos apie sąlygas, kurias nurodė grįsdamas skolinį reikalavimą, pavyzdžiu, išdėstyti visą sutartį ar pateikti jos kopiją, kad ivertintų, ar tos sąlygos yra nesąžiningos, kaip to reikalaujama pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį. Kitoks Reglamento Nr. 1896/2006 7 straipsnio 2 dalies d ir e punktų aiškinimas galėtų sudaryti kreditoriams sąlygas apeiti reikalavimus, kylančius pagal Direktyvą 93/13 ir Chartijos 38 straipsnį. Taigi pagal Reglamento Nr. 1896/2006 7 straipsnio 2 dalies d ir e punktus, siejamus su Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalimi ir 7 straipsnio 1 dalimi, kaip jas išaiškino Teisingumo Teismas ir atsižvelgiant į Chartijos 38 straipsnį, draudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose pripažįstami nepriimtiniais papildomi dokumentai, pateikiami su Reglamento Nr. 1896/2006 I priede pateikta A standartine forma, pavyzdžiui, atitinkamos sutarties kopija<sup>179</sup>. Ši lyginamoji analizė tarp nacionalinio teismo įsakymo procedūros ir jam labai giminiškos procesine prasme Europos mokėjimo įsakymo išdavimo procedūros patvirtina, kad vartojimo kredito teisinio santykio atveju būtina teismui sudaryti galimybes ivertinti sutarties sąlygų sąžiningumą net ir tuo atveju, kai įprastomis sąlygomis reikalavimą pagrindžiančių įrodymų nėra būtina pateikti.

Dėl formalaus tik vienos šalies pateiktų įrodymų vertinimo teismo sprendimas už akių yra panašus į teismo įsakymo procedūrą. Vienoje byloje ESTT sprendė klaušimą, kaip vartojimo kredito teisiniuose santykuose teismo pareiga vertinti sutarties sąlygų sąžiningumą dera su teismo sprendimu už akių<sup>180</sup>. Šioje byloje ieškovė teismui

179 *Ten pat*, 48–53 punktai.

180 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. birželio 4 d. sprendimas byloje *Kancelaria Medius SA* prieš RN, C-495/19.

pateikė nepasirašytą (apylinkės teismo vertinimu – tariamą) standartinę vartojimo kredito sutarties formą, kuria grindė savo, kaip kreditorės, reikalavimus. Apylinkės teismo vertinimu, to nepakako įrodyti, kad reikalavimo teisė egzistuoja. Apeliacijos instancijos teismas su minėtu sutarties sąlygų sąžiningumo vertinimo klausimu kreipėsi į ESTT, nes pagal Lenkijos civilinio proceso kodekso 339 straipsnio 2 dalį verslininkams suteikiama galimybė naudotis teismo sprendimo už akių institutu prieš vartotojus. Šioje byloje atsakovui vartotojui ieškinys pagal Lenkijos civilinio proceso kodeksą laikytas įteiku pagal šio kodekso 139 straipsnyje nustatytą procesinių dokumentų įteikimo fikciją (vadinamas pakaitinis įteikimas), pagal kurią įteikimas laikomas tinkamu, jeigu šalis neatsiėmė teismo siusto dokumento, nors šaliai buvo sudarytos galimybės tai padaryti. ESTT pažymėjo, kad *kalbant apie veiksmingą teisminę gynybą, reikia nurodyti, kad kiekviena situacija, kurioje kyla klausimas, ar dėl nacionalinės proceso teisės nuostatos Sajungos teisę taikyti tampa neįmanoma arba pernelyg sudėtinga, turi būti nagrinėjama atsižvelgiant į šios nuostatos vaidmenį visame procese, jo eiga ir ypatumus įvairiose nacionalinėse institucijose*. Vis dėlto konkretūs procedūrų ypatumai negali būti laikomi veiksniu, galinčiu paveikti teisinę apsaugą, kuri vartotojams turi būti suteikiama pagal Direktyvos 93/13 nuostatas <...> Siekdamas užtikrinti minėtoje direktyvoje numatyta apsaugą, Teisingumo Teismas byloje, taip pat susijusioje su už akių vykstančiu bylos nagrinėjimu<sup>181</sup>, pabrėžė, kad nelygybė tarp vartotojo ir verslininko gali būti kompensuota tik aktyviais veiksmais, kurių imasi kitos nei sutarties šalys. <...> Šiuo atveju iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad per pagrindinėje byloje aptariamą bylos nagrinėjimą už akių teismas, į kurį kreipėsi ieškovė, turi, atsakovui neatvykus į teismo posėdį, priimti sprendimą remdamasis ieškovės nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis, kurios laikytinos teisingomis, nebent jos kelia pagrįstų abejonių arba jos nurodytos siekiant apeiti įstatymą. Net jeigu vartotojas neatvyksta į teismą, teismas, nagrinėjantis ginčą dėl vartojimo kredito sutarties, siekdamas užtikrinti vartotojui iš Direktyvos 93/13 kylančių teisių apsaugą, turi galėti imtis būtinų tyrimo priemonių, kad patikrintų į minėtos direktyvos taikymo sritį patenkantį sąlygų galimą nesąžiningumą. Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad turi ne ginčiamą skolinį reikalavimą pagrindžiančią ir abiejų sutarties šalių pasirašytą sutartį, o tik tipinės sutarties, kurioje nėra atsakovo parašo, kopiją. Svarbu konstatuoti, kad nors pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį ši direktyva taikoma sąlygomis, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi, o tai apima, be kita ko, standartines sutartis, negalima teigti, kad teismas „žino faktines ir teisines aplinkybes“, kaip tai suprantama pagal minėtą jurisprudenciją, vien dėl to, kad turi šio verslininko naudojamos tipinės sutarties kopiją, bet neturi dokumento, kuris patvirtintų, kad jo nagrinėjamos bylos šalys sudarė sutartį. Todėl dispozityvumo ir ne ultra petita principai nedraudžia nacionaliam teismui reikalauti iš ieškovo pateikti jo prašymą pagrindžiančio dokumento ar dokumentų turinį, nes tokiu reikalavimu siekama tik užtikrinti proceso įrodinėjimo ribas. Iš to matyti, kad veiksminga teisminė gynyba negali būti užtikrinta, jei nacionali-

181 Šiuo klausimu žr. Europos Sajungos Teisingumo Teismo 2018 m. gegužės 17 d. sprendimo Karel de Grote Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, 28 punktą ir tame nurodytą jurisprudenciją.

*nis teismas, i kurį kreipėsi verslininkas dėl savo ginčo su vartotoju, patenkančio į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, neturi galimybės, nors tas vartotojas neatvyko į teismo posėdį, patikrinti sutarties sąlygų, kuriomis verslininkas grindė savo ieškinį, kilus abejonių dėl šių sąlygų nesąžiningumo. Jeigu šis teismas pagal nacionalinę nuostatą yra įpareigotas verslininko teiginius dėl faktinių aplinkybių laikyti teisingais, pozityvieji šio teismo veiksmai, kurių reikalaujama pagal Direktyvą 93/13, kiek tai susiję su i jos taikymo sritį patenkančiomis sutartimis, visiškai prarastų prasmę. Tačiau nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinę teisę, turi ją aiškinti kuo labiau atsižvelgdami į Direktyvos 93/13 tekštą ir tikslą, kad būtų pasiektas joje numatytas rezultatas. Todėl, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuoja, kad pagal nacionalinę nuostatą, kaip antai Civilinio proceso kodekso 339 straipsnio 2 dalį, priimdamas sprendimą už akių dėl verslininko ieškinio, teismas negali imtis tyrimo priemonių, kurios leistų jam savo iniciatyva atliki i šios direktyvos taikymo sritį patenkančių sąlygų, dėl kurių kilo ginčas, kontrolę, jis turi patikrinti, ar yra įmanomas Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas taikant šio 339 straipsnio 2 dalyje numatytas išimtis, kaip antai susijusias su „pagrįstomis abejonėmis“ ar „išstatymo apėjimu“, jeigu tai leistų už akių sprendimą priimančiam teismui imtis būtinų tyrimo priemonių. Siuo klausimu reikia priminti, kad nacionaliniai teismai, atsižvelgdami į visas nacionalinės teisės normas ir taikydami joje pripažintus aiškinimo metodus, turi nuspresti, ar nacionalinės teisės nuostata, kaip antai Civilinio proceso kodekso 339 straipsnis, gali būti aiškinama taip, kad ji atitiktų Direktyvą 93/13, neaiškinant šios nacionalinės teisės nuostatos contra legem, ir kokia tokio aiškinimo apimtis. Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo reikalavimas apima nacionaliniams teismams tenkančią pareigą prireikus pakeisti suformuotą nacionalinę jurisprudenciją, jeigu ji pagrįsta su direktyvos tikslais nesuderinamu nacionalinės teisės išaiškinimu. Jeigu nacionaliniai teismai negali nacionalinės teisės nuostatų aiškinti ir taikyti laikydami Direktyvos 93/13 reikalavimų, jie privalo savo iniciatyva išnagrinėti, ar šalių sutartos sąlygos yra nesąžiningos, ir šiuo tikslu imtis būtinų tyrimo priemonių, prireikus atsisakydami taikyti bet kurias nacionalinės teisės nuostatas ar jurisprudenciją, pagal kurias toks nagrinėjamas draudžiamas<sup>182</sup>. Galiausiai ESTT priėjo prie išvados, kad Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama aiškinti nacionalinės teisės nuostatą taip, kad teismui, nagrinėjančiam verslininko vartotojui pareikšta ieškinį, kuris patenka į šios direktyvos taikymo sritį, ir priimančiam sprendimą už akių, kai tas vartotojas neatvyksta į teismo posėdį, i kurį jam įteiktas šaukimas, užkertamas kelias imtis būtinų tyrimo priemonių, kad šis teismas savo iniciatyva galėtų ivertinti, ar sutarties sąlygos, kuriomis verslininkas grindė savo prašymą, yra nesąžiningos, kai jam kyla abejonių dėl šių sąlygų nesąžiningumo, kaip tai suprantama pagal minėtą direktyvą<sup>183</sup>.*

Taigi, aiškinant išstatymo leidėjo tikruosius ketinimus, naudojant teleologinį ir lyginamąjį teisės aiškinimo metodus, galima daryti išvadą, kad CPK įtvirtinta bendroji teismo įsakymo taisyklė, nustatanti, kad jokie įrodymai prie pareiškimo išduoti

182 Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2020 m. birželio 4 d. sprendimas byloje Kancelaria Medius SA prieš RN, C-495/19, 32–51 punktai.

183 Ten pat, 52 punktas.

teismo įsakymą nepridedami ir atitinkamai teismo nėra vertinami, netaikytina vartojimo kredito atveju. Vartojimo kredito teisinių santykų kontekste CPK teismo įsakymą reguliuojančios taisyklės turi būti aiškinamos atsižvelgiant į CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punkto tikslą apginti vartotojo (kredito gavėjo), kaip silpniesniosios šalies, interesus. Todėl CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas suponoja aiškią įstatymo leidėjo valią – teismas turi pareigą vertinti vartojimo kredito kainos atitiktį VKĮ. Šios pareigos nebūtų objektyviai įmanoma įvykdinti, jeigu kreditorius nepateiktų reikiamų argumentų ir įrodymų šiam vertinimui atliskti, o teismas visiškai nevertintų kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo. Tuo labiau tokia įstatymo leidėjo valia nebūtų įgyvendinta, jei teismas, vertindamas, ar kreditoriaus reikalavimas atitinka CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintą teismo įsakymo leistinumo prielaidą, remtu si tik kreditoriaus pareiškime nurodytu patvirtinimu, kad nėra CPK 431 straipsnio 2 dalyje nurodytų pagrindų (toks kreditoriaus patvirtinimo reikalavimas įtvirtintas CPK 433 straipsnio 1 dalies 8 punkte).

Teismas, vertindamas, ar kreditoriaus reikalavimas atitinka CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintą teismo įsakymo leistinumo prielaidą, kartu turi patikrinti ir sąlygų, kurios lemia vartojimo kredito kainos dydį, sąžiningumą ir nuspresti, ar nėra pagrindo vartojimo kredito sutarties sąlygų sąžiningumą vertinti *ex officio*. Kilus abejonių dėl vartojimo kredito kainos atitikties VKĮ nustatytiems reikalavimams ar dėl jų apibrėžiančių sutarties sąlygų sąžiningumo, teismas privalo atsisakyti priimti pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo remdamasis 435 straipsnio 2 dalimi.

Nors ir ne supaprastintoje teismo įsakymo procedūroje, tačiau kasacinis teismas vienoje byloje yra vertinės sutarties sąlygos, nustatantios sutartinių teritorinių teismingumą ne pagal vartotojo, o pagal verslininko buveinės vietą, sąžiningumą. Minėtoje byloje kasacinis teismas padarė išvadą, kad tokios sąlygos sąžiningumo vertinimas gali būti atlisktas ieškinio priėmimo stadijoje net neišklausius šalių: *teismas, nagrinėjantis ieškinio priėmimo klausimą, turi įvertinti vartojimo sutarties sąlygos dėl išimtinio teritorinio teismingumo spręsti ginčą verslininko buveinės vienos teismui ne sąžiningumą, net jei nepateiktas vartotojo prieštaravimas*<sup>184</sup>. Šioje stadijoje atliekama sąžiningumo kontrolė savo esme prilygsta jo patikrai teismo įsakymo priėmimo proceso, nes šis vertinimas atliekamas neinformavus proceso šalių ir nesuteikiant galimybės joms pareikšti savo nuomonę. Teismo įsakymo procedūros metu nustatės, kad tokio pobūdžio sąlyga yra akivaizdžiai nesąžininga, teismas turėtų atsisakyti priimti pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo CPK 137 straipsnio 2 dalies 2 punkto ir 435 straipsnio 2 dalies pagrindu.

Pažymėtina, kad ikisutartinių informacijos suteikimo bei kreditinguumo vertinimo pareigų tinkamas įgyvendinimas teismo taip pat vertintinas *ex officio*. Todėl kilus abejonių dėl šių kreditoriaus pareigų įvykdymo, teismas turėtų pareikalauti kreditoriaus pateikti įrodymus, patvirtinančius tinkamą šių pareigų įvykdymą.

Apibendrinant pažymėtina, kad tais atvejais, kai teismui nepateikiami įrodymai, kurie leistų įvertinti bendros vartojimo kredito kainos pagrįstumą ir vartojimo

<sup>184</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-155-916/2017, 22 punktas.

kredito sutarties sąlygų sažiningumą bei informavimo ir kreditingumo vertinimo pareigų įvykdymą (taip užtikrinant iš ES teisės kylančio veiksmingumo principo įgyvendinimą), teismas tokį prašymą išduoti teismo įsakymą turėtų atsisakyti priimti kaip neatitinkančių bendrujų reikalavimų, keliamų procesinių dokumentų turiniui ir formai, ir CPK 433 straipsnio reikalavimų, tuo tarpu tais atvejais, kai reikiams duomenys pateikiami, tačiau jie nėra pakankami, kad pašalintų teismo abejones dėl bendros vartojo-mo kredito kainos atitikties įstatymų reikalavimams arba abejones dėl sutarties sąlygų sažiningumo ar informavimo bei kreditingumo vertinimo pareigos tinkamo įvykdymo, teismas pareiškimą išduoti teismo įsakymą turėtų atsisakyti priimti kaip aiškiai nepaprastą (CPK 435 straipsnio 2 dalis). Jeigu CPK 435 straipsnio 2 dalyje nurodytos aplinkybės paaiškėja jau priėmus pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo, teismas, atsižvelgdamas į pareiškimo trūkumų pobūdį, nutartimi pareiškimą palieka nenagrinėtą arba bylą nutraukia, taip pat panaikina teismo įsakymą, jeigu jis yra priimtas.

## 6.2. Ginčų sprendimas ne teismo tvarka

Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 22 straipsnio 1 dalis apibrėžia vartojo-mo ginčus nagrinėjančias institucijas. Šios dalies 2 punktas nustato, kad būtent Lietuvos bankas nagrinėja vartojo-mo ginčus dėl finansinių paslaugų, nurodytus LBĮ. Šio įstatymo 47 straipsnyje įtvirtintas neteisminis ginčių sprendimo būdas, pagal kurį Lietuvos bankas nagrinėja vartotojų ginčus, kylančius iš tų teisinių santykių, kurie atsiranda su banko prižiūrimais ūkio subjektais. LBĮ 42 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyta, kad Lietuvos bankas atlieka vartojo-mo kredito davėjų, vartojo-mo kredito tarpininkų ir tarpusavio skolinimo platformos operatorių priežiūrą ir kitas VKĮ priskirtas funkcijas. Taigi pagal LBĮ 47 straipsnio 1 dalį Lietuvos bankas ne teismo tvarka nagrinėja ginčus, kurie kyla iš vartojo-mo kredito teisinių santykių. Lietuvos banko įstatymo 47 straipsnio 6 dalis nustato, kad vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo tvarką reglamentuoja Vartotojų teisių apsaugos įstatymas ir Lietuvos banko patvirtintos vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklos. Lietuvos banko priimami sprendimai nagrinėjant ginčus, kylančius iš vartojo-mo kredito teisinių santykių, yra rekomendacinio pobūdžio. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 29 straipsnio 1 dalis nustato, kad vartotojo kreipimasis į vartojo-mo ginčus nagrinėjančią instituciją neatima iš vartotojo teisės kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka su prašymu nagrinėti ginčą iš esmės. Kreipimasis į teismą po vartojo-mo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šios institucijos sprendimo apskundimu (to paties straipsnio 2 dalis). Nagrinėjant vartojo-mo ginčą priimti vartojo-mo ginčus nagrinėjančios institucijos procedūriniai sprendimai, tarp jų ir sprendimai atsisakyti nagrinėti vartojo-mo ginčą, sustabdyti ar nutraukti vartojo-mo ginčo nagrinėjimą, užkertantys kelią toliau nagrinėti vartojo-mo ginčą, per 7 dienas nuo sprendimo įteikimo suinteresuotam asmeniui dienos gali būti skundžiami bendrosios kompetencijos teismui. Teismo nutartys dėl šioje nurodytu sprendimų ne-skundžiamos (to paties straipsnio 3 dalis).

Kasacinis teismas yra pasisakęs dėl neteisminių ginčų sprendimo būdų reikšmės<sup>185</sup> ir skundą nagrinėjančios institucijos sprendimo santykio su teismo procesu. Vienoje iš bylų ieškovas, nesutikdamas su Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (toliau – VVTAT) nutarimu, apskundė jį teismui, o VVTAT nurodė kaip atsakovę civilinėje byloje. Kasacinis teismas šiuo klausimu nurodė, kad *VVTAT nutarimas yra rekomendacinio, o ne privalomojo pobūdžio, jis neužkerta galimybės suinteresuotai šaliai kreiptis į teismą su ieškiniu dėl to paties ginčo, o kreipimasis į teismą nereiškia VVTAT sprendimo apskundimo.* Pažymėtina, kad VVTAT, nagrinėdama vartotojų ir pardavėjų ar paslaugų teikėjų ginčus, atlieka vartotojų teisių gynimo ir ginčo sprendimo tarpininko funkciją, tačiau šioje srityje neturi viešojo administravimo subjekto įgaliojimų, o jos priimamas sprendimas nėra individualus administracinius aktas, kuriuo nustatomi privalomojo pobūdžio įpareigojimai (Viešojo administravimo įstatymo 8 straipsnis). Ginčo šalies kreipimasis į bendrosios kompetencijos teismą reiškia ginčo nagrinėjimo perkėlimą į teismą ir jo nagrinėjimą iš esmės, neatsižvelgiant į tai, ar ginčas prieš paduodant ieškinį buvo pradėtas nagrinėti ar išnagrinėtas vartotojų teisių apsaugos institucijoje ne teismo tvarka. Vartotojų teisių apsaugos institucijos priimtas sprendimas nėra apskundimo objektas, jo teisinė galia teismo nagrinėjamoje byloje yra tik kaip rašytinio įrodymo, kurį teismas vertina kartu su kitais byloje pateiktais įrodymais ir iš jų viseto daro išvadą dėl ginčo esmės. VVTAT neturi suinteresuotumo bylos baigtimi ir nėra ginčo šalis, todėl ji negali būti traukiama į bylą nei kaip atsakovas, nei kaip trečiasis asmuo<sup>186</sup>. Pažymėtina, kad tuo metu, kai buvo priimta ši nutartis, VVTAT nutarimai buvo rekomendacinio pobūdžio, tačiau šiuo metu jie yra privalomo pobūdžio. Tačiau Lietuvos banko nutarimai yra rekomendaciniai. Taigi, pagal analogiją Lietuvos banko sprendimai, kuriais išnagrinėtas vartotojo skundas prieš banko prižiūrimą subjektą, negalėtų būti teisminės patikros objekto civilinėje byloje dėl to paties ginčo. Tai kartu reiškia ir tai, kad Lietuvos bankas negalėtų būti atsakovu civilinėje byloje dėl vartojimo ginčo, kilusio iš vartojimo kredito teisinių santykii, kurį jis nagrinėjo ne teismo tvarka.

Kartu kasacinis teismas minėtoje byloje nurodė, kad VVTAT gali dalyvauti byloje tik kaip institucija, teismo ar ginčo šalies iniciatyva įtraukta į bylą išvadai duoti<sup>187</sup>. Analogiškai, esant tam tikroms situacijoms (pavyzdžiui, susijusioms su kredito davėjo pareigos vertinti vartotojo kreditingumą tinkamu įvykdymu ar rinkos sąlygų, galinčių turėti įtakos vertinant kredito sutarties sąlygų sąžiningumą, vertinimu), teismai, spręsdami ginčus iš vartojimo kredito teisinių santykii, esant poreikiui, galėtų apsvarstyti galimybę prašyti Lietuvos banką pateikti išvadą (CPK 49 straipsnio 3 dalis) tais klausimais, kurie reikalauja tam tikrų specifinių žinių, reikalingų bylai visapusiskai išnagrinėti. Tokiu atveju Lietuvos bankas įgytų kito proceso dalyvio, kuris nėra teisiškai suinteresuotas bylos baigtimi, statusą (CPK 61 straipsnis).

185 Nors šioje byloje ginčas kilo ne iš vartojimo kredito teisinių santykii, tačiau su atitinkamais pakeitimais šis išaiškinimas aktualus ir vartojimo kredito teisinių santykii atveju.

186 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-416/2013.

187 Ten pat.

## Išvados

1. Ikiisutartinių vartojimo kredito santykij stadijoje išskiriamos dvi svarbios verslininko (kredito davėjo) pareigos: 1) pareiga informuoti vartotoją (informacijos atskleidimo pareiga); 2) pareiga įvertinti vartotojo kreditingumą.

2. VKĮ 5 straipsnyje įtvirtinta informavimo pareiga kildintina iš vienos kertinių ES teisės vartotojui užtikrinamų teisių – vartotojo teisės gauti informaciją. Ši teisė visų pirma įgyvendinama per ES teisės aktuose įtvirtintą verslininko pareigą suteikti informaciją vartotojui iki sutarties sudarymo (informacijos atskleidimo pareiga). Šios pareigos tinkamu įgyvendinimu siekiama, kad vartotojai galėtų priimti sprendimus turėdami visą reikiama informaciją apie faktus, prieš sudarydami kredito sutartis jie turėtų gauti pakankamai informacijos apie kredito sąlygas ir kainą bei apie savo įsipareigojimus; šią informaciją jie gali pasiimti ir apsvarstyti.

3. Remiantis VKĮ 5 straipsnio 1 dalimi, informacija vartotojui turi būti pateikta per protinę terminą, kuris būtų pakankamas susipažinti su pateikiama informacija, iki vartojimo kredito sutarties sudarymo. Tuo siekiama, kad potencialus kredito gavėjas galėtų palyginti skirtingus pasiūlymus, siekdamas priimti informacija pagrįstą sprendimą dėl vartojimo kredito sutarties sudarymo.

4. Kaip vieną iš reikšmingiausių informavimo pareigos įgyvendinimo aspektų galima išskirti informacijos apie bendrą vartojimo kredito kainą ir bendros vartojimo kredito kainos metinę normą tinkamą suteikimą.

5. Kilus ginčui dėl to, ar vartojimo kredito davėjas suteikė pakankamai informacijos vartojimo kredito gavėjui, kad šis galėtų įvertinti, ar siūloma vartojimo kredito sutartis atitinka jo poreikius ir finansinę būklę, įrodinėjimo pareiga tenka vartojimo kredito davėjui.

6. Netinkamas informavimo pareigos įgyvendinimas gali lemti, kad: a) vartotojui suteikiama galimybė atsisakyti sutarties; b) kreditorui gali kilti civilinė atsakomybė, t. y. pareiga atlyginti dėl to patirtus vartotojo nuostolių; c) šios pareigos netinkamas įgyvendinimas gali turėti įtakos vertinant sutarties sąlygų sąziningumą skaidrumo aspektu.

7. Kreditingumo vertinimo pareiga yra ypatingos svarbos, nes jos tinkamu įgyvendinimu siekiama, kad skolinama būtų tik tiems asmenims, kurie bus pajėgūs laiku ir tinkamai įgyvendinti prisiimsimus finansinius įsipareigojimus. Būtent todėl kreditingumo vertinimas yra grindžiamas atsakingojo skolinimo principu (VKĮ reguliavimo kontekste atsakingojo skolinimo principas yra laikytinas atsakingojo skolinimo pareiga).

8. Kredito davėjo pareiga vertinti kredito gavėjo kreditingumą yra esminė pareiga, užtikrinanti finansų sistemos pagrindus, už kurios netinkamą įgyvendinimą kredito davėjui yra taikomi VKĮ 8 straipsnio 7 dalyje nustatyti teisiniai padariniai. Pažymėtina, kad teismas turi pareigą *ex officio* vertinti, ar kredito davėjas tinkamai įgyvendino kreditingumo vertinimo pareigą. Kai ši pareiga nebuvo įgyvendinta tinkamai, teismas turi *ex officio* taikyti VKĮ 8 straipsnio 7 dalyje nurodytus padarinius.

9. Vartojimo kredito sutartys priskiriamos prie vartojimo sutarčių, todėl jų sąlygomis taikytina sąziningumo kontrolė pagal Direktyvą 93/13/EEB, kuri įgyvendinta CK 6.228<sup>4</sup> straipsnyje.

10. CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nesąžiningomis laikomos vartojimo sutarčių sąlygos, kurios šalių nebuvo individualiai aptartos ir kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai. Taigi, pagal galiojančią teisinę reguliavimą nesąžiningą sąlygą kontrolė visų pirma taikoma vartojimo sutartims, antra, taikoma tokiomis sutarčių sąlygomis, kurios nebuvo individualiai aptartos. Pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 4 dalį individualiai neaptartomis laikomos vartojimo sutarties sąlygos, kurių parengimui negalėjo daryti įtakos vartotojas, ypač jeigu tos sąlygos nustatytos iš anksto verslininko parengtoje standartinėje sutartyje. Jeigu iš anksto parengtoje standartinėje sutartyje tam tikros sąlygos buvo aptartos individualiai, šio straipsnio taisyklės taikomos kitoms tos sutarties sąlygomis. Pareiga įrodyti, kad tam tikra vartojimo sutarties sąlyga buvo aptarta individualiai, tenka verslininkui.

11. Pagrindinių sutarties dalykų apibrėžiančių sąlygų sąžiningumo kontrolė yra ribota. CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 7 dalis nustato, kad vartojimo sutarties dalykų apibūdinančios sąlygos, taip pat su parduotos prekės ar suteiktos paslaugos ir jų kainos atitikimu susijusios sąlygos neturi būti vertinamos nesąžiningumo požiūriu, jeigu jos išreikštinos aiškiai ir suprantamai. Paprastai bendrą vartojimo kredito kainą ar jos metinę normą nustatančios sąlygos bus laikomos apibrėžiančiomis pagrindinių sutarties dalykų.

12. Vartojimo kredito sutarčių sąlygos gali būti vertinamos: a) materialiuoju aspektu, t. y. pagal CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 2 dalyje nustatytą preziumuojamą nesąžiningų sąlygų sąrašą arba pagal bendrajį sąžiningumo kriterijų. Sutarčių sąlygos pagal bendrajį sąžiningumo kriterijų yra vertinamos nustatant, ar iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai (ryškaus neatitikimo tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų kriterijus) ir taip pažeidžiamas sąžiningumo reikalavimas (prieštaravimo sąžiningumo principui kriterijus); b) procedūriniu (skaidrumo) aspektu, t. y. vertinant, ar sutarties sąlygos suformuluotos aiškiai ir suprantamai.

13. CK 6.228<sup>4</sup> straipsnio 9 dalyje įtvirtinta teismo pareiga būti aktyviam ir vertinti sąlygų sąžiningumą savo iniciatyva. Teismas savo iniciatyva turi vertinti sąlygų sąžiningumą nepriklausomai nuo to, ar vartotojas pareiškia tokį reikalavimą. Sąlygų nesąžiningumas *ex officio* turi būti vertinamas bet kurioje proceso stadijoje. Teismo pareiga vertinti sutarties sąlygų sąžiningumą apima ir tuos atvejus, kai kreditorius siekia prisiteisti skolą naudodamas teismo įsakymo procedūrą. Teismai, vertindami sutarties sąlygų sąžiningumą *ex officio*, turi atliliki ne visų (ar bet kokių) sutarties sąlygų sąžiningumo patikrą, o tik tokį, kurios glaudžiai (sistemiškai) susijusios su ginčo dalyku.

14. Jeigu vartojimo sutarties sąlygos pripažištamos nesąžiningomis, jos laikytinos negaliojančiomis. Vartotojui reikalaujant ši pasekmė gali būti netaikoma. Teismas neturi teisės keisti nesąžiningą sutarčių sąlygų (išskyrus toliau nurodytą išimtinį atvejį). Jeigu nesąžininga sąlyga nepatenka į pagrindinių sutarties dalykų, tai ją pripažinus negaliojančią sutartis paprastai gali egzistuoti be jos. Tuo atveju, kai nesąžininga pripažištama sąlyga, kuri patenka į pagrindinių sutarties dalykų, ji: a) gali būti pripažinta negaliojančia taip panaikinant visos sutarties galiojimą; b) atsižvelgiant į galimus itin neigiamus padarinius vartotojui, ji gali būti pakeičiama dispozityviojoje teisės normoje nustatyta sąlyga; c) ji gali likti galioti pačiam vartotojui to reikalaujant.

15. Kreditoriu nutraukus vartojimo kredito sutartį dėl jos pažeidimo, galimi šie teisiniai padariniai: 1) tolimesnis pelno palūkanų skaičiavimas ir priteisimas nėra galimas, nes tai reikštų sutarties vykdymą natūra po jos nutraukimo; 2) tiek, kiek kreditoriaus nuostolių nepadengia sutartyje nustatytos kompensacinės palūkanos (bet ne didesnės nei VKĮ 11 straipsnio 8 dalyje apibrėžtas maksimalus delspinigų dydis), kreditorius turi teisę reikalauti nuostolių (negautų pajamų) atlyginimo sutartinės atsakomybės forma, o pagal sutartį planuotos gauti pelno palūkanos (už laikotarpį, kai sutartis galiotų, jeigu nebūtų nutraukta) vertintinos kaip orientacinė negautų pajamų suma; 3) jeigu kreditorius reikalauja priteisti nuostolių atlyginimą už laikotarpį, kai sutartis būtų pasibaigusi, jeigu nebūtų nutraukta, tai šių nuostolių dydį, viršijantį sutartines kompensacines palūkanas, jis turi atskirai įrodyti; 4) kreditoriaus reikalavimo taikyti civilinę atsakomybę pagrįstumo ir nuostolių dydžio klausimas spręstinas pagal bendrasias sutartinės atsakomybės taisykles, išskaitant ir reglamentuojančias atleidimą nuo civilinės atsakomybės ar jos sumažinimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų grupė  
Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2020 m. birželio 9 d. pritarimu  
nutarta skelbtu biuletenyje „Teismų praktika“

**EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO,  
EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO  
SPRENDIMŲ SANTRAUKOS**

#### **4. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMŲ SANTRAUKOS**

##### **4.1. Teismo pareiga motyvuoti savo sprendimą pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį**

Pateikiama metodine medžiaga siekiama pristatyti Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT, Teismas) praktiką dėl baudžiamają bylą nagrinėjančio teismo pareigos motyvuoti savo sprendimą pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalį. Nors šioje nuostatoje tiesiogiai neįtvirtinta, teismo pareiga pateikti motyvus, kuriais jis grindžia savo sprendimą, ir atitinkama proceso šalies teisė EŽTT sprendimuose siejamos su gerojo teisingumo vykdymo principu ir iš esmės kildinamos iš teisės į teisingą bylos nagrinėjimą. Šios pareigos vykdymo vertinimas neretai neatsiejamai susijęs su įvairiais kitais proceso teisingumo aspektais, o platesne prasme – ir su kitų Konvencijoje garantuojamų teisių užtikrinimu.

EŽTT praktikos pavyzdžių analizė atskleidžia Teismo suformuluotus bendruosius principus dėl teismų pareigos motyvuoti savo sprendimus esmės ir reikšmės, turinio, ribų, rodo jos aiškinimą ir taikymą įvairiose baudžiamosiose procesinėse situacijose, EŽTT sprendimuose dažniau nagrinėjamas aktualesnes problemas, susijusias su teismų sprendimų motyvavimu baudžiamosiose bylose, ir kt. Pažymėtina, kad teismų sprendimo motyvavimo nagrinėjimas neišvengiamai susijęs su tam tikra atskirų valstybių nacionalinės teisės sistemos specifika, kai kuriais atvejais skirtingomis negu Lietuvos teisinėje sistemoje motyvavimo formomis. Be to, motyvavimas neišvengiamai analizuojamas konkrečių nacionalinių teismų nagrinėtų bylų, kuriose priimami sprendimai kartais gali būti kitokie, negu panašiais atvejais turėtų būti priimami pagal Lietuvos teisę, kontekste. Tačiau šiuo atveju svarbu, žvelgiant virš teisinių sistemų skirtumų, išskirti universalius EŽTT reikalavimus savo sprendimą motyvuojančiam teismui, aktualius ir Lietuvos teismams vykdant analogišką, be kita ko, baudžiamojo proceso įstatyme nustatytą pareigą.

2018 m. lapkričio 8 d. sprendime byloje *Rostomashvili prieš Gruziją* EŽTT, apžvelgės savo praktikos principus dėl teismo motyvavimo pareigos ir priminės ribas tarp šios pareigos laikymosi kontrolės ir bylos išsprendimo revizavimo, esančio už jo kompetencijos ribų, vertino teismų motyvus atsakant į pareiškėjo, nuteisto už nužudymą, padarytą kartu su dar dvieims asmenimis, argumentus dėl alibi, grindžiamu gynybos liudytojų parodymais, taip pat būtent jų kaltinančių daiktinių įrodymų nebuvo ir vienintelio jų kaltinančio liudytojo, neva mačiusio, kaip buvo padarytas nusikaltimas, parodymų patikimumo atsižvelgiant į neįtikinančią jo pateiktą įvykių versiją ir kitų liudytojų parodymus.

2019 m. spalio 8 d. sprendime byloje *Maslennikov prieš Rusiją* EŽTT, primindamas ir savo ankstesnę praktiką, detaliau pasiskelė dėl teismų pareigos motyvuoti savo sprendimą reikalavimų kaltinamajam pateikus konkrečių argumentų dėl alibi. Šiuo atveju EŽTT svarstė teismų motyvus priimant kaltinamuosius sprendimus byloje dėl neapykantos kurstymo paskelbus daugelį komentarų internete, kurioje kalti-

namasis teigė, kad didžiosios dalies komentarų paskelbimo metu jis buvo darbe, taigi negalėjo parašyti komentarą pasinaudodamas namuose esančiu kompiuteriu.

2017 m. rugsėjo 21 d. sprendime byloje *Kuparadze prieš Gruziją* EŽTT nigrinėjo apeliacinės instancijos teismo motyvus, nurodytus atmetant už pasikėsinimą nužudyti nuteistos nepilnametės pareiškėjos pateiktas alternatyviąsias ekspertizės išvadas, kuriomis gynyba siekė pagrįsti savają įvykių versiją, kad daugelį smūgių peiliu nukentėjusiajam sudavė ne ji, o nenustatyti asmenys, naudojė du peilius.

2013 m. sausio 15 d. sprendime byloje *Mitrofan prieš Moldovos Respubliką* EŽTT nigrinėjo, ar apeliacinės ir kasacinės instancijos teismai tinkamai motyvavo savo sprendimus atmesti pareiškėjo – privačios mokyklos vadovo, nuteisto už aplaidų pareigų atlikimą, skundus, kuriuose buvo nurodyti konkretūs jo baudžiamajai bylai reikšmingi argumentai dėl nusikaltimo sudėties požymių (nusikaltimų valstybės tarnybai subjekto ir didelės žalos) nebuvimo jo veikoje. Šiame sprendime EŽTT, be kita ko, patvirtino savo praktikoje suformuluotą išaiškinimą dėl atvejų, kai gali būti nebūtina atsakyti į tam tikrus šalių argumentus. Taip pat pateikė naudingų išaiškinimų dėl pernelyg bendro pobūdžio teismo teiginių dėstant savo sprendimo motyvus vertinimo, pasisakė dėl konkrečių teismo sprendimo motyvų reikšmės veiksmingam teisės skusti šį sprendimą igyvendinimui.

2016 m. spalio 13 d. sprendimas byloje *Talmane prieš Latviją* susijęs su vertinimu, ar Latvijos Aukščiausasis Teismas, nusprenčęs nepriimti nigrinėti pareiškėjos kasacnio skundo, kuriame buvo keliami anksčiau proceso metu jau iškelti bei teismų išnagrinėti argumentai dėl įrodymų rinkimo, pakankamai motyvavo savo sprendimą pateikdamas tik bendrą nuorodą į kasacijos pagrindus reglamentuojantį baudžiamojį proceso įstatymo straipsnį ir paaiškindamas savo kompetencijos ribas. Atsakydamas į šį klausimą, EŽTT priminė savo praktikos principus dėl reikalavimų kasacnio teismo sprendimų, kuriais atsisakoma nigrinėti kasacinių skundų, motyvavimui ir detaliau pasisakė dėl jų taikymo konkrečioje situacijoje.

2020 m. vasario 6 d. sprendimas byloje *Felloni prieš Italiją* – pavyzdys situacijos, kai aukščiausasis šalies teismas, atmesdamas kasacinių skundų, nepasisakė dėl kasacnio skundo argumentų, susijusių, be kita ko, su pagal Konvenciją ar jos protokolus garantuojamomis teisėmis ir laisvėmis – šiuo atveju griežtesnio baudžiamojio įstatymo negaliojimo atgaline tvarka principu. Šiame kontekste EŽTT patvirtino savo praktikos principus dėl aukštėsnės instancijos teismo pareigos realiai išnagrinėti jam paduotą skundą, kad ir kokią motyvavimo techniką teismas naudotų, taip pat akcentavo teismo pareigas atsakant į Konvencijos ar jos protokolų nuostatomis grindžiamus argumentus. Panaši situacija nigrinėta ir byloje *Uche prieš Šveicariją* (2018 m. balandžio 17 d. sprendimas), kurioje aukščiausasis teismas nepasisakė dėl nuteistojo argumentų, susijusių su rungimosi principu ir teise būti skubiai ir išsamiai informuotam apie kaltinimo pobūdį ir pagrindą.

2018 m. balandžio 24 d. sprendime byloje *Baydar prieš Nyderlandus* EŽTT, apžvelgės savo, prieš tai daugiausia civilinio pobūdžio bylose formuotą, praktiką dėl motyvavimo nacionalinio teismo sprendimo, kuriuo atsisakoma tenkinti proceso šalies prasmę kreiptis į Europos Sajungos Teisingumo Teismą (toliau – ir ESTT), nigrinėjo, ar aukščiausios instancijos teismas, atmetęs dalį kasacnio skundo kaip nepriimtiną, tinka-

mai motyvavo ir su šia dalimi susijusio prašymo kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo atmetimą. Analizuojant šį sprendimą, prisimintina, kad teismo, nagrinėjusio adminis-tracinę (tačiau baudžiamomojo pobūdžio Konvencijos prasme) bylą, atsisakymo kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo motyvavimas nagrinėtas ir 2019 m. balandžio 16 d. sprendime byloje UAB „Baltic Master Ltd.“ prieš Lietuvą (peticijos Nr. 55092/16).

**4.1.1. 2018 m. lapkričio 8 d. sprendimo byloje Rostomashvili prieš Gruziją,  
peticijos Nr. 13185/07, santrauka  
(sprendimo tekstas anglų kalba)**

### Faktai

2004 m. rugpjūčio 16 d. pareiškėjas, *Akhaldaba* kaimo (Gruzija) gyventojas, kartu su kitais dvieim asmenimis (šie asmenys yra broliai, o su pareiškėju giminystės ryšiais nesusiję, toliau – ir broliai) buvo sulaikytas įtariant nužudymu sunkinančiomis aplinkybėmis ir neteisėtu šaunamujų ginklų gaminimu, laikymu bei nešiojimu. Nužudytojo tėvas V. N. parodė, kad tarp jo šeimos ir pareiškėjo bei brolių šeimų yra ilgametis konfliktas; du kartus pareiškėjas ir broliai mėgino apiplėsti jo šeimą ir jai grasino, tačiau jis iš policiją nesikreipė. 2004 m. rugpjūčio 14 d. V. N. nuėjo dirbtį į netoli kaimo esantį ūkį, vėliau atėjo jo sūnus; nužudymo metu, apie 10.00 val. ryto, V. N. dirbo pastate, o sūnus buvo lauke; išgirdės šūvi V. N. puolė prie lango ir pamatė sūnų gulintį ant žemės, apie 40–45 m atstumu nuo pastato; vienas iš brolių laikė ginklą, o kitas brolis ir pareiškėjas šaukė, kad išsautų dar kartą, jis taip ir padarė; po to visi trys pabėgo iš įvykio vietas. V. N. pirmiausiai pribėgo prie sūnaus, kurio kūnas virpėjo, po to nubėgo namo (t. y. į kaimą), kad atvarytų mašiną ir padėtų sūnui. Atbėgęs namo, pasiémė ginklą, tuo metu atėjo kaimynai ir pranešė jam apie jo sūnaus mirtį; V. N., nepasakęs jiems nei apie tai, kad buvo nusikaltimo vietoje ir matė sūnaus nužudymą, nei kad ką nors žino apie šaudymą, kartu su jais nuvažiavo į ūkį apžiūrėti sūnaus kūno, o atvykus ten, neminėdamas, kad matė, kaip buvo padarytas nusikaltimas, pradėjo tvirtinti, kad sūnų nužudė broliai ir pareiškėjas. Vėliau V. N. pranešė policijai, kad matė, kaip buvo nužudytas sūnus. Liudytojai M. M. vyresnysis ir M. M. jaunesnysis (tėvas ir sūnus) parodė, kad gyvena tame pačiame kaime, pažista aukos šeimą; 2004 m. rugpjūčio 14 d. ryte jie taip pat dirbo ūkyje, apie 200 m nuo nusikaltimo vietas; nematė V. N. jo ūkyje nei prieš nužudymą, nei iš karto po to; jo sūnus praėjo pro jų sklypą 9.00 val., o po 15–20 min. jie išgirdo šūvius, nubėgo į įvykio vietą ir rado auką negyvą; M. M. vyresnysis pasiuntė sūnų pranešti V. N. apie nužudymą, pakeliui prie jo prisijungė V. N. kaimynas D. M.; jie rado V. N. namuose (kaime), išgirdės naujieną, jis kartu su jais mašina nuvažiavo į nusikaltimo vietą, neminėdamas, kad matė nužudymą ar ką nors apie tai žino. Atvykus į nusikaltimo vietą, V. N. pradėjo kaltinti brolius ir pareiškėją, neminėdamas, kad pats matė, kaip buvo padarytas nusikaltimas. Keli kiti liudytojai parodė, kad nusikaltimo padarymo dieną, tarp 9.00 ir 10.00 val., matė pareiškėją kaime; ponai T. M. parodė, kad matė jį savo kieme 9.10 val.; ponas D. K., nenurodydamas tikslaus laiko, parodė, kad tą rytą matė pareiškėją T. M. kieme; ponas G. G. prisiminė tą rytą, kažkada tarp 10.00 ir 11.00 val., matęs jį kaimo parduotuvėje, esančioje apie 2 km nuo nusikaltimo padarymo vietas; parduotuvės savininkas, nenurodydamas konkretaus

laiko, parodė, kad pareiškėjas praleido parduotuvėje apie dvi tris valandas ir sužinojo apie nužudymą būdamas ten. Teismo biologinės ekspertizės aktu nustatyta, kad ant vieno iš brolių kelnį rasto kraujo grupė sutampa su aukos kraujo grupe, o jo paties kraujo grupė kitokia. Teismo dirvožemio ekspertizės aktu nustatyta, kad žemės, kurios pėdsakų rasta ant brolių batų, paimtų iš jų namų, charakteristikos sutampa su nusikaltimo vietos grunto charakteristikomis.

2006 m. gegužės 8 d. pirmosios instancijos teismas nuteisė kaltinamuosius už nužudymą sunkinančiomis aplinkybėmis, o brolius – dar ir už neteisėtą disponavimą šaunamaisiais ginklais. Šis teismas, vadovaudamas V. N. parodymais, nustatė, kad nusikaltimo motyvas – ilgalaikis konfliktas tarp kaltinamujų ir aukos bei aukos šeimos. Nusikaltimo padarymo dieną, apie 10.00 val., kaltinamieji nuėjo į aukos ūki ir jį nužudė panaudodami šaunamąjį ginklą; po to, kai vienas iš kaltinamujų iššovė pirmą šūvį, pareiškėjas ir brolis sušuko jam šauti dar, jis tai padarė; ginklas nerastas. Teismas taip pat vadovavosi minėtomis ekspertizės išvadomis, kitais daiktiniais įrodymais (skrodimo išvada, aplinkybe, kad brolių namuose buvo rasta granata). Teismas atmetė pareiškėjo argumentą, kad nusikaltimo padarymo laikui jis turi alibi, sprendamas, kad minėti gynybos liudytojų parodymai buvo nenuoseklūs, prieštarangi ir jais siekiama padėti kaltinamajam išvengti atsakomybės. Pareiškėjas padavė apeliacinį skundą dėl šio nuosprendžio, nurodydamas, kad, skirtingai negu kitų kaltinamujų atveju, joks daiktinis įrodymas nesieja su nužudymu būtent jo; vienintelis jis kaltinantis įrodymas – aukos tévo parodymai, tačiau, atsižvelgiant į akivaizdžius prieštaravimus tarp jo pateiktos įvykių versijos ir liudytojų M. M. jaunesniojo ir D. M. parodymų, abejotina, ar jis iš viso buvo nusikaltimo padarymo vietoje. V. N. versija, kad tapęs sūnaus nužudymo liudininku jis niekam apie tai nepranešdamas nuėjo namo ir nepasakė minetiems liudytojams, kad buvo nusikaltimo padarymo vietoje, nesant kitų tokią įvykių eigą patvirtinančių įrodymų, kelia rimtų abejonių, ar jis tikrai matė, kaip buvo padarytas nusikaltimas. Pareiškėjas taip pat tvirtino turintis alibi, nes daugmaž nužudymo padarymo metu jis matė vieną kaimo centre, o V. N. galėjo apkaltinti jis dėl keršto. Pirmosios instancijos teismas priėmė apkaltinamąjį nuosprendį neatsakęs į jo pagrindinius argumentus, taigi jis nuteisdamas, pažeisdamas baudžiamojos proceso įstatymą, vadovavosi tik abejone, nepatvirtinta jokių įrodymų. 2006 m. rugpjūčio 21 d. apeliacinės instancijos teismas galutiniu sprendimu atmetė pareiškėjo skundą, konstatuodamas, kad pirmosios instancijos teismas išnagrinėjo bylą laikydamas baudžiamojos proceso įstatymo reikalavimų visapusiskai, objektyviai ir išsamiai išnagrinėti jos aplinkybes, įvertino faktines aplinkybes išsamiai ir objektyviai. Pritardamas pirmosios instancijos teismui, apeliacinės instancijos teismas visa apimtimi remėsi aukos tévo parodymais, taip pat parodymais kitų liudytojų, kuriems jis pasakė, kad sūnų nužudė, be kitų kaltinamujų, pareiškėjas, ir daiktinius įrodymais.

## Teisė

Pareiškėjas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį EŽTT skundėsi tuo, kad nacionaliniai teismai nepateikė pakankamų motyvų pagrįsti savo sprendimui jis nu-teisti, nes nutylėjo jo pagrindinius argumentus, pakenkdami bendram baudžiamojos proceso teisingumui.

## **Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo**

Teismas pakartojo, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis įpareigoja nacionalinius teismus pakankamai tiksliai nurodyti motyvus, kuriais jie grindžia savo sprendimus (žr., be kita ko, Didžiosios kolegijos 2010 m. lapkričio 16 d. sprendimo byloje *Taxquet prieš Belgiją*, peticijos Nr. 926/05, 91 punktą; 2017 m. liepos 13 d. sprendimo byloje *Nikolay Genov prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 7202/09, 27 punktą). Pareigos pateiktai motyvus taikymo laipsnis gali varijuoti priklausomai nuo atitinkamo sprendimo pobūdžio ir turi būti nustatomas atsižvelgiant į bylos aplinkybes (1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Ruiz Torija prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18390/91, 29 punktas; Didžiosios kolegijos 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *García Ruiz prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 30544/96, 26 punktas; Didžiosios kolegijos 2017 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Moreira Ferreira prieš Portugaliją* (Nr. 2), peticijos Nr. 19867/12, 84 punktas). Nereikalaujant detalaus atsakymo į kiekvieną šalies pateiktą argumentą (2011 m. spalio 11 d. sprendimas byloje *Fomin prieš Moldovą*, peticijos Nr. 36755/06, 31 punktas), ši pareiga reiškia, kad teismo proceso šalys gali tikėtis gauti konkretų ir aiškų atsakymą į proceso baigčiai lemiamus argumentus (žr., be kitų šaltinių, cituoto sprendimo byloje *Moreira Ferreira* 84 punktą; 2016 m. birželio 21 d. sprendimo byloje *Tchankotadze prieš Gruziją*, peticijos Nr. 15256/05, 103 punktą; 2015 m. liepos 21 d. sprendimo byloje *Deryan prieš Turkiją*, peticijos Nr. 41721/04, 33 punktą). Iš sprendimo turi būti aišku, kad dėl pagrindinių bylos klausimų pasisakyta (2007 m. vasario 15 d. sprendimas byloje *Boldea prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 19997/02, 30 punktas; 2018 m. balandžio 17 d. sprendimas byloje *Uche prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 12211/09, 37 punktas).

Dėl nagrinėjamos bylos aplinkybių EŽTT pirmiausiai atkreipė dėmesį į tai, kad pirmosios instancijos teismas, nors glaustai, bet pasisakė dėl pareiškėjo argumento apie jo alibi, motyvuodamas, kad gynybos liudytojų parodymai šiuo aspektu buvo prieštarcingi, o jų pateikta versija nepatikima.

Priešingai, į du nacionaliniams teismams pateiktus pagrindinius pareiškėjo argumentus aiškaus atsakymo neduota. Pirma, jis argumentavo, kad, skirtingai negu toje pačioje byloje kartu kaltinamų asmenų atveju, joks daiktinis įrodymas nebuvo susijęs su jo veiksmais, taigi šie įrodymai niekaip nebuvo jų kaltinantys dėl jam inkriminuojamų nusikaltimų. Antra, pareiškėjas pabrėžė, kad nedelsiant po nužudymo aukos tėvas buvo rastas savo namuose, atrodo, nežinantis apie sūnaus mirtį, ir neaišku, kodėl jis apsimetinėjo nežinantis apie nužudymą; tai, pareiškėjo teigimu, leido abejoti, ar šis nusikaltimo liudininkas iš viso buvo nusikaltimo vietoje (nusikaltimo padarymo metu). Remdamasis šiais argumentais, pareiškėjas teigė, kad kaltinimo versija prieš jį neturėjo jokio faktinio ir įrodomojo pagrindo ir buvo grindžiama tik įtarimu, pažeidžiant atitinkamas baudžiamoji proceso įstatymo nuostatas.

EŽTT pakartojo, kad ne jo užduotis peržiūrėti, kaip nacionaliniai teismai vertino daiktinius įrodymus ir liudytojų parodymus. EŽTT priedermė taip pat nėra nuspręsti dėl nacionalinių teismų nuteisto asmens kaltumo ar nekaltumo, nes šis klausimas priklauso jų kompetencijai (su atitinkamais pakeitimais, Didžiosios kolegijos 2015 m. sausio 27 d. sprendimas byloje *Rohlena prieš Čekijos Respubliką*, peticijos Nr. 59552/08, 55 punktas; 2006 m. liepos 13 d. sprendimas byloje *Popov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 6853/04, 188 punktas). Be to, EŽTT pripažino, kad tokioje byloje, kaip

nagrinėjamoji, baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas, kuris nuteisdamas kaltinamąjį vadovaujasi liudytijo parodymais, turi galimybę remtis tiesioginiu kontaktu su liudytiju, kurio parodymų patikimumą šis teismas vis dėlto turi tinkamai įvertinti. Tačiau į EŽTT jurisdikciją patenka vertinimas, ar procesas, kaip visuma, iškaitant nacionalinių teismų pareigą pateikti savo sprendimų motyvus, atitiko Konvencijos reikalavimus. Šiame kontekste EŽTT ir vertino pareiškėjo skundą nagrinėjamoje byloje.

Teismo nuomone, du minėti pareiškėjo nacionaliniuose teismuose iškelti argumentai buvo susiję su baudžiamosios bylos prieš jį esme ir reikalavo konkretaus ir aiškaus atsakymo, tačiau nė vienas teismas dėl jų nepasisakė. Nacionalinių teismų pateiktas bendras atsakymas, kad „visų bylos medžiagoje esančių įrodymų“ pakako pareiškėjui nuteisti, negali būti vertinamas kaip aiškus ir konkretus atsakymas į jo pagrindinius jiems pateiktus argumentus. Toks atsakymas nagrinėjamos bylos aplinkybėmis prilygsta akivaizdžiam nacionalinių teismų motyvų trūkumui, nes iš tiesų jokie daiktiniai įrodymai nebuvo kaltinantys pareiškėją, o vienintelio įvykio liudytijo parodymai buvo nuosekliai, motyvuotai ir nesulaukiant atsakymo ginčijami, kvestionuojant jų tikrumą ir įrodomąją reikšmę. Taigi nacionaliniai teismai niekaip nepasisakė dėl motyvuotų pareiškėjo argumentų (žr. cituoto sprendimo *Fomin* 30 punktą ir plg. su priešingu atveju 2017 m. rugpjūčio 21 d. sprendime byloje *Kuparadze prie Gruziją*, peticijos Nr. 30743/09, 72–73 punktai).

Šiomis aplinkybėmis EŽTT padarė išvadą, kad nacionaliniai teismai, spręsdami pareiškėjo bylą, neįvykdė vieno iš teisingo bylos nagrinėjimo reikalavimų, būtent pateikti tinkamus savo sprendimo motyvus. Taigi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis buvo pažeista.

#### **4.1.2. 2019 m. spalio 8 d. sprendimo byloje *Maslennikov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 29842/11, santrauka**

(sprendimo tekstas prancūzų kalba)

##### **Faktai**

2008 m. spalio 8 d. Baškirijos Respublikos prokuratūros tyrėjas, atlikdamas tyrimą dėl nenustatyto asmens interneto svetainėje paskelbtų ekstremistinio turinio straipsnių, gavęs administratoriaus įgaliojimus prisijungė prie tos interneto svetainės turinio – minėtų straipsnių ir anonimiinių komentarų, paskelbtų prie jų (šalia komentarų buvo nurodyti jų autorių IP adresai ir paskelbimo laikas), ir, dalyvaujant dviem kuestiniams, įraše straipsnius bei komentarus į kompaktinį diską. Pareiškėjas, to paties tyrėjo apklausiamas kaip liudytolas, paneigė paskelbęs interne te komentarus prie tiriamų straipsnių. 2009 m. vasario 25 d. policijos pareigūnai atliko pareiškėjo namuose kratą ir paėmė jo kompiuterį. Po kratos pareiškėjas tyrėjui prisipažino, kad, pasinaudodamas šiuo kompiuteriu, paskelbė kelis grubius komentarus apie baškirų etninės kilmės asmenis ir įžeidžiamus komentarus, susijusius su internete paskelbtais straipsniais. Analogiskus parodymus jis davė ir tuojo po to apklausiamas apie minėtame pirmiau pradėtame tyrome tiriamas aplinkybes. Dėl pareiškėjo buvo pradėtas baudžiamasis tyrimas įtariant jį neapykantos kurstymu. 2009 m. kovo 5 d. jis, apkla-

siamas tyrėjo kaip įtariamasis, dalyvaujant savo pasirinktam advokatui, patvirtinęs, kad duoda parodymus laisva valia, pareigūnų neverčiamas, parodė, kad nuo 2007 m. reguliarai, daugmaž vieną kartą per dvi dienas, lanky davosi minėtoje interneto svetainėje ir rašy davio komentarus prie ten publikuojamų straipsnių. Atsakydamas į tyrėjo klausimą, pareiškėjas patvirtino, kad tai jis parašė keturis komentarus, paskelbtus toje interneto svetainėje 2008 m. birželio 6 ir 22 d., pasinaudodamas minėtu kompiuteriu. 2009 m. kovo 10 d. pareiškėjas padavė skundą prokurorui, nurodydamas, kad 2009 m. vasario 25 d. ir kovo 5 d. prisipažino ir davė parodymus dėl tyrėjo psichologinio spaudimo. 2009 m. kovo 12 d. pareiškėjas pasikvietė naują advokatą, o kovo 16 d. kreipėsi į tyrėją prašydamas pašalinti minėtus parodymus iš tyrimo medžiagos, nes juos davė ne savo noru, tačiau tyrejas prašymą atmetė. 2009 m. birželio 9 d. kaltinamuoju aktu pareiškėjui pareikštasis kaltinimas 2008 m. vasario 12 d. – rugsėjo 26 d. laikotarpiu paskelbus interneto svetainėje 459 anoniminus komentarus (nurodant kiekvieno komentaro paskelbimo datą, tikslų laiką, susijusį IP adresą), kuriais kurtoma neapykanta baškirų etninės kilmės asmenims, taip pat įzeidžiamus komentarus, nukreiptus prieš du konkretius asmenis (ši bylos dalis nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme buvo nutraukta pareiškėjui susitaikius su nukentėjusiaisiais). Nagrinėjant baudžiamają bylą pirmosios instancijos teisme, šis teismas tenkino pareiškėjo prašymą pridėti prie baudžiamosios bylos medžiagos darbdavio išduotas pažymas apie jo darbo laiką ir buvimą darbo vietoje 2008 m. Pirmosios instancijos teismas nusprendė grąžinti bylą prokurorui, nes kaltinamojo akto turinys neatitinka prokuroro pateiktų įrodymų apie komentarų paskelbimo laiką, dėl to neįmanoma nustatyti kaltinimų apimties šiuo aspektu. Tačiau apeliacinės instancijos teismas ši sprendimą panaikino manydamas, kad kliūčių nagrinėti bylą nėra. Iš naujo nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme pareiškėjas dėl neapykantos kurstymo kaltu neprisipažino, remdamasis minėtomis darbdavio pažymomis parodė, kad jam inkriminuojamų komentarų paskelbimo interne metu buvo savo darbo vietoje, taigi negalėjo jų parašyti iš namuose esančio asmeninio kompiuterio. 2010 m. gruodžio 9 d. pirmosios instancijos teismas nuteisė pareiškėjają už neapykantos kurstymą laisvės atėmimu vieneriems metams bausmės vykdymą atidėdamas ir atleido jį nuo bausmės atlikimo pasibaigus senaties terminui. Išvados dėl pareiškėjo kaltumo nuosprendyje grindžiamos jo parodymais, duotais 2009 m. vasario 25 d. ir kovo 5 d.; jo sesers parodymais, kad pareiškėjo kompiuteriu naudojosi tik jis; liudytojų kviečinių, dalyvavusių atliekant kratą jo namuose, parodymais; tyrėjo parodymais apie įvairių tyrimo veiksmų atlikimą; operatyvinį tyrimo priemonių dėl prisijungimų prie interneto iš pareiškėjo kompiuterio laiko, skaičiaus, IP adresų nustatymo protokolais; 2008 m. spalio 8 d. interneto svetainės apžiūros ir jos metu įrašyto kompaktinio disko turinio apžiūros protokolais; komentarų lingvistinės ekspertizės išvada; daiktiniai įrodymais (minėtu disko ir pareiškėjo kompiuteriu). Teismas nustatė, kad pareiškėjas 2008 m. vasario 12 d. – rugsėjo 26 d. laikotarpiu, įvairiu paros metu, paskelbė interne mažiausiai 459 komentarus. Remiantis pateiktais įrodymais ir interneto paslaugų teikėjo duomenimis apie jo prisijungimus prie interneto, skirtingai negu nurodo prokuroras, nusikaltimas buvo daromas bendra tyčia, apimančia nurodytą laikotarpį. Taigi teismas nusprendė pašalinti iš kaltinimo konkretių komentarų paskelbimo laiką, pripažindamas pagrįstu gy-

nybos argumentą, kad serveryje užfiksuotas jo buvimo vietas laikas ne visada atitinka nusikalstimo padarymo vietas šalies ir Ufos miesto laiką; abejonės dėl tikslaus nusikalstimo padarymo laiko nustatymo aiškintinos kaltinamojo naudai, todėl darytina jo teisių nepažeisianti išvada, kad jis nurodytu laikotarpiu padarė vieną tėstimą nusikalstimą. Pareiškėjas padavė dėl šio nuosprendžio apeliacinį skundą, be kita ko, nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismas nepateikė tinkamų motyvų dėl gynybos pateiktų darbdavio pažymų ir tiesiogiai neatmetė šio įrodymo, pareiškėjo nuomone, rodančio, kad jis didžiosios komentarų dalies paskelbimo metu buvo savo darbo vietoje, taigi jų parašyti negalėjo. 2011 m. balandžio 7 d. apeliacinės instancijos teismas pareiškėjo skundą atmetė, pritardamas pirmosios instancijos teismo padarytoms išvadoms.

### **Teisė**

Pareiškėjas pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį EŽTT skundėsi tuo, kad nacionaliniai teismai tinkamai nematyvavo savo sprendimų dėl atmetimo galimai jį teisinių įrodymų, būtent darbdavio pažymų, kurios, pasak pareiškėjo, rodo, jog jis jam inkriminuojamų komentarų paskelbimo metu buvo savo darbo vietoje, taigi negalėjo būti jų autorius.

### **Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo**

Teismas pakartojo savo praktikos nuostatas dėl teismo pareigos pateikti savo sprendimo motyvus turinio ir apimties, be kita ko, tai, kad ši pareiga reiškia, jog teismo proceso šalys gali tikėtis gauti konkretų ir aiškų atsakymą į proceso baigčiai lemiamus argumentus. Iš sprendimo turi būti aišku, kad dėl pagrindinių bylos klausimų pasisakyta (Didžiosios kolegijos 2010 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje *Taxquet prieš Belgiją*, peticijos Nr. 926/05, 91 punktas; 2011 m. liepos 26 d. sprendimas byloje *Huseyn ir kiti prieš Azerbaidžaną*, peticijos Nr. 35485/05 ir kt., 203 punktas). Teismas taip pat priminė, kad jis neturi nagrinėti nacionaliniame teisme iškeltų argumentų pagrįstumo, ši užduotis priklauso nacionaliniams teismams. Siekiant konstatuoti, kad bet kuriuo atveju atitinkamas argumentas buvo reikšmingas bylai, toks nagrinėjimas néra būtinės (1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Hiro Balani prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18064/91, 28 punktas; 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Ruiz Torija prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18390/91, 30 punktas; 2012 m. rugpjūčio 25 d. sprendimas byloje *Vojtěchová prieš Slovákiu*, peticijos Nr. 59102/08, 40 punktas; 2018 m. balandžio 17 d. sprendimas byloje *Uche prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 12211/09, 39 punktas).

Nagrinėjamoje byloje EŽTT pažymėjo, kad pareiškėjas ir pirmosios, ir apeliacinių instancijos teisme teigė, kad didžiąją dalį jam inkriminuojamų komentarų parašė ne jis, nes jų paskelbimo internete metu buvo darbo vietoje; savo alibi patvirtinti pateikė pažymas iš darbdavio, pirmosios instancijos teismas pridėjo jas prie bylos mėžiagos. Taigi EŽTT sprendė, kad pareiškėjo argumentas dėl jo nebuvimo namuose komentarų paskelbimo metu buvo pakankamai išplėtotas ir reikalavo konkretaus ir aiškaus atsakymo iš esmės (šia prasme žr. 2011 m. gegužės 5 d. sprendimo byloje *Ilyadi prieš Rusiją*, peticijos Nr. 6642/05, 44 punktą; 2011 m. spalio 11 d. sprendimo byloje *Fomin prieš Moldovą*, peticijos Nr. 36755/06, 32 punktą; 2013 m. sausio 15 d. spren-

dimo byloje *Mitrofan prieš Moldovos Respubliką*, peticijos Nr. 50054/07, 52 punktą). Tuo tarpu nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas iš ši argumentą neatsakė. Šiame kontekste EŽTT pažymėjo, kad pareiškėjo 2009 m. vasario 25 d. prisipažinimas ir 2009 m. kovo 5 d. parodymai buvo bendro pobūdžio ir kad jis tiesiogiai prisipažino esąs tik keturių komentarų autorius. Taigi alibi, kuriuo jis rémési teismo proceso metu, tiesiogiai nepaneigė nei minėti jo parodymai (bent jau dėl kitų komentarų negu minėti keturi), nei kiti įrodymai, kuriais nuosprendyje rémési pirmosios instancijos teismas. EŽTT taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad priimdamas ši nuosprendį teismas pakeitė kaltinamajame akte išdėstyta nusikaltimo padarymo faktines aplinkybes, susijusias su kiekvieno konkretaus komentaro paskelbimo laiku, nuspręsdamas, jog pareiškėjas paskelbė mažiausiai 459 komentarus „jvairiu paros metu“. EŽTT nuomone, pareiškėjo argumentas, kad jis komentarų paskelbimo metu nebuvo namuose, reikalavo teismo atsakymo (žr. pavyzdžius situacijų, kai argumentai dėl pareiškėjų alibi reikalavo konkretaus ir aiškaus nacionalinių teismų atsakymo, 2008 m. balandžio 8 d. sprendime byloje *Grădinar prieš Moldovą*, peticijos Nr. 7170/02, 114 punktas; 2010 m. gegužės 18 d. sprendime byloje *Vetrenko prieš Moldovą*, peticijos Nr. 36552/02, 56–58 punktai). Jeigu jis būtų pripažintas pagrįstu, jis neišvengiamai turėtų įtakos nustatant pareiškėjo kaltumą (2007 m. vasario 22 d. sprendimas byloje *Krassoulia prieš Rusiją*, peticijos Nr. 12365/03, 52 punktas; *Vetrenko*, 57 punktas). Taigi EŽTT sprendė, kad šis argumentas buvo lemiamas svarstomo proceso baigčiai. Nesant aiškaus atsakymo į jį, buvo neįmanoma žinoti, ar baudžiamąją bylą nagrinėjė teismai tiesiog neatkreipė į jį dėmesio (nepaisė, pamiršo), ar iš tiesų ketino jį atmesti, ir pastaruoju atveju dėl kokių motyvų (*Krassoulia*, 52 punktas; *Ilyadi*, 46 punktas; *Uche*, 41 punktas). To, kas išdėstyta, pakako Teismui padaryti išvadą, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis buvo pažeista.

#### **4.1.3. 2013 m. sausio 15 d. sprendimo byloje *Mitrofan prieš Moldovos Respubliką*, peticijos Nr. 50054/07, santrauka (sprendimo tekstas anglų kalba)**

##### **Faktai**

Byloje nagrinėjamų įvykių metu pareiškėjas buvo privačios aukštostosios mokyklos „V.“ vadovas, taip pat éjo valstybés finansuoojamos Amatų ir statybų kolegijos „C.“ vadovo pareigas. 2004 m. buvo pradétas baudžiamasis tyrimas įtariant jį sukčiavimu ir piktnaudžiavimu, be kita ko, dėl to, kad jis priémė iš dviejų studentų pinigus už jų studijas „V.“, nenurodydamas to mokyklos finansinės apskaitos dokumentuose. 2006 m. lapkričio 20 d. pirmosios instancijos teismas nuteisė pareiškėjają už sukčiavimą<sup>1</sup>, o dėl kitų kaltinimų išteisino iš esmés spręsdamas, kad neįrodyta, jog jis neteisėtai priémė iš studentų pinigus. 2007 m. vasario 8 d. apeliacinės instancijos teismas panaikino pir-

<sup>1</sup> Iš EŽTT sprendime nurodytų faktų neaišku, dėl kokių aplinkybių pareiškėjas buvo nuteistas už sukčiavimą, tačiau pagal nurodytus faktus atrodo, kad tai negalėjo būti susiję su pinigų paémimu iš studentų.

mosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl išteisinimo ir dėl šios dalies priėmė naują nuosprendį – nuteisė pareiškėją pagal Moldovos BK 329 straipsnio 1 dalį (aplaidus pareigų vykdymas)<sup>2</sup> už tai, kad jis aplaidžiai priėmė į „V.“ du naujus studentus ir priėmė iš jų mokesčių už studijas, nors 2003 m. gruodžio 25 d. Švietimo ministerija sustabdė šios aukštostosios mokyklos leidimą vykdyti veiklą ir įpareigojo pareiškėją perkelti visus studentus į kitas mokymo įstaigas. Pareiškėjas padavė dėl šio nuosprendžio kasacinį skundą, argumentuodamas tuo, kad jis negali būti nuteistas pagal BK 329 straipsnio 1 dalį, nes nenustatyti du šio nusikaltimo požymiai: subjektas (valstybės tarnautojas)<sup>3</sup> ir didelė žala. Jis nuteistas už veiką, kurią padarė kaip privačios institucijos „V.“ vadovas, taigi šiuo atveju neturėtų būti nei traktuojamas kaip valstybės tarnautojas (ši savoka aiškiai apibrėžta Moldovos BK 123 straipsnyje), nei atitinkamai kaltinamas aplaidumu vykdant kokias nors viešas pareigas priimant mokinius į savo privačią mokyklą. Be to, tariamai padaryta žala (3020 Moldovos lėjų) nesiekė 10 000 lėjų sumos, kuri traktuojama kaip didelės žalos, nurodytos BK 329 straipsnyje, minimali riba (Moldovos BK 126 straipsnis). Galiausiai pareiškėjas teigė, kad priėmė naujus studentus, nes padavė teismui skundą dėl minėto Švietimo ministerijos sprendimo, o tai, jo nuomone, reiškė, kad jo vykdymas sustabdytas iki proceso pabaigos. 2007 m. birželio 28 d. Moldovos Respublikos Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjo argumentus dėl išteisinimo nesant jo veikoje BK 329 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo požymių, nurodydamas, kad jie yra nepagrįsti ir prieštarauja šio teismo sprendime išdėstytiems bylos įrodymams.

## Teisė

Pareiškėjas skundėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimu nacionaliniams teismams neišnagrinėjus svariausią jo argumentų ir nuteisus pagal jo byloje akivaizdžiai netaikytiną BK nuostatą.

### Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo

EŽTT pakartojo, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, be kita ko, įpareigoja teismą tinkamai išnagrinėti šalių pateiktus paaikiškinimus, argumentus ir įrodymus, nors nenustato jų vertinimo ar reikšmės sprendimui, nes EŽTT neturi nagrinėti, ar į argumentus atsakyta tinkamai (Didžiosios kolegijos 2004 m. vasario 12 d. sprendimas byloje *Perez prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 47287/99, 80 punktas; 2005 m. gegužės 24 d. sprendimas byloje *Buzescu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 61302/00, 63 punktas). Jis taip pat pakartojo savo praktikos principus dėl teismų pareigos pateikti savo sprendi-

2 Bylai aktuelioje Moldovos BK 329 straipsnio 1 dalies redakcijoje buvo nustatyta baudžiamoji atsakomybė už netinkamą valstybės tarnautojo pareigų atlikimą dėl aplaidumo ar nerūpestingumo, sukelusį didelę žalą viešajam interesui ar įstatymo ginamiems asmenų teisėms ir interesams.

3 Pagal bylai aktuelią Moldovos BK 123 straipsnio 1 dalį valstybės tarnautojas yra asmuo, kuriam įmonėje, institucijoje, valstybės ar vietos savivaldos įstaigoje ar padalinyme nuolat ar laikinai, pagal įstatymą, paskyrimą, išrinkus ar pagal pavedimą, yra patikėtos tam tikros teisės ir pareigos valstybės vadžios funkcijoms (angl. *functions of a public authority*) vykdyti, administraciniams sprendimams ar organizacinėms bei ekonominėms priemonėms priimti.

mų motyvus ir jos apimties, priminė kai kurias bylas, kuriose yra nustatęs Konvencijos 6 straipsnio pažeidimus teismams nepateikus pakankamų motyvų (1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Ruiz Torija prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18390/91; 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Hiro Balani prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18064/91; 2003 m. liepos 1 d. sprendimas byloje *Suominen prie Suomiją*, peticijos Nr. 37801/97, 34–38 punktai; 2005 m. rugėjo 6 d. sprendimas byloje *Salov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 65518/01, 92 punktas; 2005 m. gruodžio 6 d. sprendimas byloje *Popov prieš Moldovą* (Nr. 2), peticijos Nr. 19960/04, 49–54 punktai; 2006 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje *Melnic prieš Moldovą*, peticijos Nr. 6923/03, 39–44 punktai).

Pereidamas prie nagrinėjamos bylos aplinkybių, EŽTT priminė, kad ne jo priedermė aiškinti nacionalinę teisę, juolab nuspręsti dėl nacionalinių teismų nuteisto asmens kaltumo ar nekaltumo. Tačiau jis nagrinės, ar procesas, kaip visuma, atitiko Konvencijos 6 straipsnio reikalavimus, išskaitant pareigą pateikti priimtu teismų sprendimų motyvus. Pastaruoju aspektu EŽTT pakartojo, kad teismas gali manyti, jog nebūtina atsakyti į argumentus, kurie yra aiškiai nereikšmingi, nepagrįsti, pateikiami piktnaudžiaujant arba yra nepriimtini dėl kitų priežasčių atsižvelgiant į aiškias įstatymo nuostatas ar susiformavusią teismų praktiką dėl analogiško pobūdžio argumentų (2011 m. spalio 11 d. sprendimas byloje *Fomin prieš Moldovą*, peticijos Nr. 36755/06, 31 punktas).

Nagrinėjamoje byloje pareiškėjas iškėlė nacionaliniuose teismuose du konkrečius argumentus: kad priimdamas studentus į savo privačią mokyklą jis negalėjo vykdyti pareigų kaip valstybės tarnautojas ir kad bet kuriuo atveju dėl to tariamai padaryta žala buvo daug mažesnė, negu reikalaujama minimali riba Moldovos BK 329 straipsniui taikyti. EŽTT pažymėjo, kad ne jo užduotis nagrinėti, ar šie argumentai buvo pagrįsti, ir apsiribojo dėmesio atkreipimu į tai, kad jie buvo reikšmingi pareiškėjo byloje: jeigu nacionaliniai teismai nuspręstų, kad kuris nors iš jų yra pagristas, privalėtų baudžiamąją bytą nutraukti, nes nebūtų nustatyti BK 329 straipsnyje įtvirtinti požymiai (žr., su atitinkamais pakeitimais, *Ruiz Torija*, 30 punktą).

Vyriausybė nurodė, kad atsižvelgiant į tai, jog dėl pareiškėjo iškeltų argumentų buvo suformuota teismų praktika, teismams nebuvو būtina pateikti konkretaus atsakymo į juos pareiškėjo byloje. Tačiau EŽTT pažymėjo, kad Vyriausybė nenurodė tokios teismų praktikos pavyzdžių. Nesant tokios teismų praktikos buvimo įrodymų ir jokios kitos paprotinės normos ar teisinio teksto, paneigiančio pareiškėjo poziciją (pats pareiškėjas jai patvirtinti pateikė Moldovos BK komentarą), negalima teigti, kad teismai turėjo galimybę nepasisakyti dėl jo argumentų, nes į juos jau buvo atsakyta anksčiau.

Vyriausybės nuomone, pareiškėjas siekia, kad EŽTT pateiktų savajį bylai aktualių nacionalinės teisės nuostatų aiškinimą. Teismas nurodė, kad neketina aiškinti nacionalinės teisės arba tikrinti, ar nacionalinių teismų pateiktas aiškinimas buvo teisingas. Tačiau jis negalėjo nepadaryti išvados, kad nagrinėjamoje byloje teismai nepateikė tokio aiškinimo, išskyrus teiginį, kad „šie argumentai yra nepagrįsti ir prieštarauja bylos medžiagai“. Šis teiginys yra toks bendras, kad galėtų būti įterpiamas į bet kokį teismo sprendimą nepateikiant jokių papildomų detalių ar būtent šiam konkrečiam sprendimui būdingų motyvų. Nagrinėjamoje byloje teismai neatliko analizės, kokių būdu pareiškėjas, kaltinamas dėl studentų registravimo į savo privačią mokyklą, veikė vykdymas kokius nors tarnybinius įgaliojimus ar kodėl padaryta žala

buvo pakankama taikyti Moldovos BK 329 straipsniui, taikytinui tik esant didelei, t. y. mažiausiai 10 000 lėjų, žalai.

EŽTT nurodė, kad nacionalinių teismų nesugebėjimas pateikti atsakymo į du rimtus pareiškėjo iškeltus argumentus, atrodo, prieštarauja ir jų pareigai išnagrinėti visus apeliaciniame skunde išdėstytais argumentus, tiesiogiai įtvirtintai Moldovos BPK. Be to, apeliacinės instancijos teismas, nepateikdamas konkrečių Moldovos BK 329 straipsnio taikymo motyvų, sutrukдė pareiškėjui veiksmingai skusti jo byloje priimtą apkaltinamąjį nuosprendį (*Suominen*, 37 ir 38 punktai).

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas sprendė, kad pareiškėjo byla nebuvo išnagrinėta teisingai (*Suominen*, 38 punktas, ir *Fomin*, 34 punktas). Taigi Konvencijos 6 straipsnis buvo pažeistas.

#### **4.1.4. 2017 m. rugsėjo 21 d. sprendimo byloje *Kuparadze prieš Gruziją*, peticijos Nr. 30743/09, santrauka**

(sprendimo tekstas anglų kalba)

#### **Faktai**

2006 m. lapkričio 9 d. pareiškėjos (tuo metu keturiolikmetės) klasės draugui T. T. buvo kelis kartus smogta peiliu vidurinės mokyklos žaidimų aikštelyje. Pareiškėja buvo įvykio vietoje, daugiau įvykio niekas nematė. Pasak pareiškėjos, įvykio dieną jie su T. T. susitiko aikštelyje ir kalbėjosi apie tai, kad jam reikia tam tikros pinigų sumos, tuo metu pasirodė keturi jauni vyrai, kurių ji nepažista, du iš jų užpuolė T. T., vienas prispaudė jį prie žemės, ir abu užpuolikai kelis kartus sudavė jam smūgius dviem skirtingais peiliais; T. T. buvo skolinges jems pinigų. Viena liudytoja parodė, kad tuo metu matė du jaunus vyrus, atitinkančius pareiškėjos pateiktą apibūdinimą, lipančius į mokyklos žaidimų aikštely ir besikeikiančius, o po kiek laiko pasišalinančius. T. T. parodė, kad susitiko su pareiškėja minėtoje aikštelyje, nes jি pažadėjo paskolinti pinigų, pokalbio metu jis atsiklaupė pasiskubėti į ją nugara, tuo momentu ji sudavė jam per galvą, jis parkrito ant žemės, o ji iš nugaros pusės smogė jam peiliu; jis neprarado sąmonės; ji, neleisdama pakilti, viena ranka laikė jį, o kita toliau jam smūgiavo; jis gulejo veidu į žemę ir negalejo matyti, ar pareiškėja iš tiesų naudojo peili; jam pavyko ištrūkti ir nubėgti apie 40 m, po to jis parkrito be sąmonės mokyklos krepšinio aikštelyje, ten ir buvo surastas, nugabentas į ligoninę, skubiai atlokus operaciją, jis pavyko išgelbėti. 2006 m. lapkričio 14 d. pareiškėja buvo sulaikyta, o vėliau suimta įtariant nužudymu sunkinančiomis aplinkybėmis. Gruzijos vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM) medicinos ekspertizės išvada nustatyta, kad nukentėjusiajam buvo padaryti daugybiniai sužalojimai aštrių daiktu, galimai peiliu. VRM chemijos ekspertizės išvada nustatyta, kad ant pareiškėjos striukės rasta pilkos medvilnės pluošto dalelių, pagal spalvą, struktūrą ir rūšį panašių į analogišką nukentėjusiojo striukės medžiagos pluoštą. Nacionalinio teismo ekspertizės biuro teismo medicinos ekspertizės išvada nustatyta, kad sužalojimai T. T. padaryti aštrių daiktu ir, vertinami kartu, buvo pavojingi gyvybei. Ekspertas teikė ypatingą svarbą dviem sužalojimams krūtinės srityje, dėl kurių buvo pradurti jo plaučiai. Vėliau tas pats ekspertas pareiškėjos prašymu atl-

ko papildomą ekspertizę, jos išvadoje patikslinta, kad T. T. plaučiai buvo pradurti dėl šešių sužalojimų, bei patvirtinta, kad visi sužalojimai padaryti aštriu daiktu ar daiktais ir, kartu paėmus, buvo pavojingi gyvybei. Ekspertas nurodė, kad siekiant atsakyti į klausimą, ar sužalojimai buvo padaryti vienu ar keliais ginklais, reikėtų sudaryti teismo medicinos ekspertų grupę ir papildomai pateikti jiems nukentėjusiojo drabužius bei, esant galimybei, daiktus, galimai naudotus sužalojimams daryti. Nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme šis ekspertas parodė, kad prieštaravimai dėl sužalojimų skaičiaus teismo medicinos ekspertizės išvadose atsirado dėl blogos dokumentinės medžiagos kopiją, kuriomis vadovautasi atliekant pirmąją ekspertizę, kokybės, taigi antroji ekspertizės išvada yra tikslsnė, ir T. T. plaučiai buvo pažeisti dėl šešių, o ne dviejų dūrių. Vis dėlto tikslus visų sužalojimų skaičius proceso metu nebuvo nustatytas. 2007 m. birželio 12 d. pirmosios instancijos teismas pareiškėja nuteisę, atmesdamas jos įvykių versiją ir remdamasis nukentėjusiojo parodymais, abiem teismo medicinos ekspertizės išvadomis, abiem VRM ekspertizės išvadomis, pareiškėjos klasės draugų parodymais, kad ji mokykloje paprastai nešiojosi peilį, kitais bylos įrodymais, nusprendė, kad pareiškėja sudavė T. T. smūgius peiliu (peilis nebuvo rastas).

Pareiškėja padavė apeliacinį skundą, pakartodama pirmiau nurodytą savają įvykių versiją ir argumentuodama, kad ji viena negalėjo padaryti nukentėjusiajam tokių sužalojimų; jos versiją patvirtinantys liudytojos parodymai buvo atmeti savavalškai. Nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme, gynyba pateikė šiam teismui dvi alternatyvias 2007 m. lapkričio 2 d. ekspertizės išvadas. Pirmojoje išvadoje, parengtoje privataus ekspertizės mokslo centro ekspertų grupės, nurodyma, kad ekspertinis tyrimas buvo atliktas vadovaujantis pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu, nukentėjusiojo ir pareiškėjos parodymais, VRM medicinos ekspertizės išvada ir nukentėjusiojo ligos istorija. Išvados dalyje „Bylos aplinkybės“ išdėstytių išstraukos iš baudžiamosios bylos medžiagos ir nurodoma, kad, atsižvelgdamas į tai, kad pirmosios instancijos teismas rēmėsi nukentėjusiojo parodymais ir atmetė kaltinamosios parodymus bei jai palankius liudytojo parodymus, o nukentėjusiojo ir kaltinamosios parodymai iš esmės prieštarauja vieni kitiems, įvykio liudytojų néra, nusikaltimo įrankis nerastas, gynėjas kreipėsi dėl alternatyvios ekspertizės atlikimo siekdamas nustatyti byloje tiesą ir gauti atsakymus į savo klausimus. Atsakydami į šiuos atitinkamoje išvados dalyje išdėstytius klausimus, ekspertai, be kita ko, nurodė, kad prieš prarasdamas sąmonę T. T. galėjo atlkti įvairius aktyvius veiksmus (gintis, smūgiuoti, bėgti ir kt.). Sužalojimų padarymo metu T. T. turėjo jausti stiprų aštrų skausmą, kuris būtų skatinės tinkamai gintis ar daryti kitus judesius. Atsižvelgiant į nukentėjusiojo parodymus, sužeidimų lokalizaciją ir anatominius bei psichologinius lyčių skirtumus, sunku įsivaizduoti, kaip pareiškėja galėjo jį sužaloti jo nurodytomis sąlygomis. Atsižvelgiant į sužalojimų pobūdį ir lokalizaciją, visiškai tikėtina, kad jie buvo padaryti pareiškėjos nurodytomis sąlygomis (t. y. dviejų asmenų, vienam iš jų laikant nukentėjusiją ir abiem duriant peiliais). Antrają alternatyvą ekspertizės išvadą dėl nusikaltimo įrankio ir kitų techninių įvykio aspektų parengė Gruzijos technikos universiteto nepriklausomas ekspertinių tyrimų centras, remdamasis T. T. ir pareiškėjos parodymais, VRM medicinos ekspertizės išvada, antraja teismo medicinos ekspertizės išvada, T. T. ligos istorija ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu. Ekspertai atliko įvykio rekonstrukciją pagal nubrėžtą schemą, išanalizavo bylos medžiagą

ir padarė išvadas, kad T. T. kūno sužalojimai ir atitinkami drabužių pažeidimai buvo padaryti ne vienu, o dviem skirtingų dydžių (atitinkamai 2 ir 4 cm pločio) aštriais daiktais, galimai peiliais. Atsižvelgiant į sužalojimų padarymo mechanizmą, užfiksuočių eksperimentinių išvadose, ir turint omenyje ribotą kūno vietą, kurioms buvo daromi trauminiai poveikiai, prieinamumą, pareiškėja negalėjo padaryti sužalojimą T. T. nurodytu būdu, viena ranka laikydama jį už peties, jam iš pradžių priklupus, o vėliau nuslydus ant žemės veidu žemyn. Yra tikėtina, kad sužalojimus padarė du asmenys, atitinkamai dviem skirtingais peiliais, kaip nurodė pareiškėja. 2007 m. gruodžio 7 d. apeliacinės instancijos teismas pareiškėjos apeliacinių skundą atmetė. Dėl jos argumento, kad gynybos versiją patvirtino liudytojos parodymai, teismas pažymėjo, kad nors ši liudytoja parodė, kad matė du virus, lipančius į mokyklos žaidimų aikštelię ir iš jos, ji parodė ir tai, kad šioje mokykloje tai buvo įprastas vaizdas, taigi neįmanoma nustatyti, kad šie asmenys dalyvavo sužeidžiant T. T. Atmesdamas alternatyvią ekspertų išvadas, teismas iš esmės nurodė, kad pirmoji iš jų surašta pažeidžiant daugelį procesinių normų: nėra informacijos, kokia konkreti medžiaga buvo pateikta ekspertams ir kuria jie remėsi darydami išvadas; tiriamojos dalyje išdėstytais teisinis pirmosios instancijos teismo nuosprendžio vertinimas ir įrodymai, nors pagal baudžiamojo proceso įstatymą ekspertinis tyrimas negali būti atliekamas teisės klausimams spręsti; be to, ekspertų išvados yra prielaidų pobūdžio, hipotetinės, grindžiamos tikimybė, taip nesilaikoma jų kompetencijos ribų, be to, hipotetinės (spėliojamomo pobūdžio) išvados neturi įrodosios reikšmės. Antroji alternatyvi ekspertizės išvada taip pat yra spėliojamomo pobūdžio, be to, joje remiamasi medicinos dokumentacija ir ankstesnėmis ekspertizės išvadomis, kuriomis nebuvo kategoriskai nustatytas nukentėjusiajam sužaloti panaudotas daiktas ir netgi sužalojimų skaičius. Nenurodant konkretaus mokslinio tyrimo, išvadoje analizuojami ir atmetami nukentėjusiojo parodymai ir remiamasi kaltinamosios parodymais. Teismas taip pat motyvavo, kad pareiškėjos argumentas, neva du nenustatyti vyrai, suduodami nukentėjusiajam peiliu, jį mušė, nepasvirtino, nes teismo medicinos ekspertizės išvadomis nenustatyta sumušimo fizinių požymių. Teismo sprendime, be kitų įrodymų, nurodytos ir abi VRM ekspertizės išvados bei antroji teismo medicinos ekspertizės išvada.

2008 m. rugėjo 12 d. Gruzijos Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjos kасacinių skundą kaip nepriimtiną. Neatsakydamas į jos argumentus dėl klaidingo ir savavališko alternatyvių ekspertizės išvadų atmetimo ir tinkamo atsakymo į pagrindinį gynybos argumentą nepateikimo, Aukščiausiasis Teismas, pakartodamas atitinkamas Gruzijos BPK nuostatas dėl kasacino skundo priimtinumo, nusprenādė, kad byla nėra svarbi teisei ir nuosekliai teismų praktikai plėtoti, skundžiamu apeliacinės instancijos teismo sprendimu nenukrypta nuo esamos Aukščiausiojo Teismo praktikos tokiose bylose, apeliacinės instancijos teismas nepadarė jokių esminių procesinių pažeidimų, kurie turėtų reikšmingos įtakos apeliacinio bylos nagrinėjimo baigčiai.

## Teisė

Pareiškėja pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 3 dalies d punktą skundėsi tuo, kad, tinkamai nepasisakydamas dėl dviejų gynybos pateiktų alternatyvių ekspertizės išvadų, apeliacinės instancijos teismas nepateikė pakankamų savo sprendi-

mo nuteisti ją motyvų, dėl to baudžiamasis procesas tapo neteisingas. Be to, jos teisė kreiptis į teismą buvo pažeista dėl Gruzijos Aukščiausiojo Teismo atsisakymo nagrinėti jos bylą iš esmės.

## Dėl Konvencijos 6 straipsnio pažeidimo

### 1. Baudžiamojo proceso teisingumas

EŽTT priminė, kad Didžiosios kolegijos sprendime byloje *Moreira Ferreira prieš Portugaliją* (Nr. 2) (2017 m. liepos 11 d. sprendimas, peticijos Nr. 19867/12, 83 punktas) yra apibendrinti bendrieji principai dėl proceso neteisingumo, kylančio iš nacionalinių teismų pateiktų sprendimo motyvų. Šiame sprendime, be kita ko, pakkartota, kad ne Teismo priedermė nagrinėti tariamas nacionalinių teismų padarytas teisės ar faktą klaidas, nebent dėl jų gali būti pažeistos pagal Konvenciją saugomos teisės ir laisvės, ir tik tokia apimtimi, pavyzdžiu, kai išimtinais atvejais tokios klaidos gali būti traktuojamos kaip „neteisingumas“, nesuderinamas su Konvencijos 6 straipsniu. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje nenustatyta įrodymų priimtinumo ar vertinimo taisyklę, tai yra pirmiausiai nacionalinės teisės reguliavimo dalykas ir nacionalinių teismų reikalas. Paprastai tokie klausimai kaip reikšmė, kurią nacionaliniai teismai teikia konkrečiam įrodymui ar jiems nagrinėti pateiktoms išvadoms arba vertinimams, nėra EŽTT patikros dalykas. Teismas neturėtų veikti kaip ketvirtosios instancijos institucija, taigi jis nekvestionuos nacionalinių teismų pateikto vertinimo pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, nebent šios išvados gali būti traktuojamos kaip savavališkos ar aiškiai nepagrįstos. EŽTT taip pat pakartojo savo praktikoje suformuotus principus dėl teismų pareigos motyvuoti savo sprendimus (Didžiosios kolegijos 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *García Ruiz prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 30544/96, 26 punktas; cituotas Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *Moreira Ferreira*, 84 punktas; taip pat žr. 2016 m. birželio 21 d. sprendimo byloje *Tchankotadze prieš Gruziją*, peticijos Nr. 15256/05, 103 punktą; 2015 m. liepos 21 d. sprendimo byloje *Deryan prieš Turkiją*, peticijos Nr. 41721/04, 33 punktą).

Taikydamas išdėstytais principus nagrinėjamoje byloje, Teismas pirmiausiai nurodė, kad tiek, kiek pareiškėjos skundą galima suprasti kaip susijusį su įrodymų vertinimu ir proceso nacionaliniuose teismuose baigtimi, galioja pirmiau nurodyti principai dėl jo įgaliojimų, nagrinėjant nacionalinių teismų tariamai padarytas teisės ar faktą klaidas, ribų.

Toliau EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismo motyvai, pateikti atmetant alternatyvias ekspertizės išvadas, pareiškėjos pateiktas savo versijai pagrįsti, yra kažkiek kritikuotini atsižvelgiant į šio teismo teiginį, neva ekspertų išvadose nėra nurodyta kai kuri reikšminga informacija, nepaisant to, kad iš tiesų buvo priešingai (t. y. reikalinga informacija buvo nurodyma). Tačiau apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvai aiškiai rodo, kad šis teismas, atsižvelgdamas į aktualias nacionalinės teisės nuostatas, įvertino esmines alternatyvių ekspertizių išvadose išdėstytais išvadas. Būtent, šis teismas apsvarstė ekspertizės išvadas ir sprendė, kad jose padarytos išvados yra spėliojamojo pobūdžio, tad neturi įrodomosios reikšmės atitinkamų BPK nuostatų prasme. Taigi EŽTT nemanė, kad apeliacinės instancijos teismo

motyvavimas atmetant alternatyvias ekspertizės išvadas buvo toks neįtikinamas, kad pažeistą bendrą proceso teisingumą (plg. su byla *Moreira Ferreira*, 84 punktas; žr. taip pat Didžiosios kolegijos 2015 m. vasario 5 d. sprendimo byloje *Bochan prieš Ukrainą* (Nr. 2), peticijos Nr. 22251/08, 62 punktą, su tolesnėmis nuorodomis). Be to, apeliacinės instancijos teismas atsaké į pareiškėjós argumentą, kad tai du jaunuoliai sumušé nukentėjusijį ir sudavé jam smūgius peiliu, konstatuodamas, kad to nepatvirtina bylos įrodymai – teismo medicinos ekspertizės išvada nenustatyta fizinių sumušimo požymių. EŽTT taip pat pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismo išvados dėl pareiškėjós kaltumo buvo pagrįstos bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu to teismo įvertintais ir priimtais įrodymais, be kita ko, (kitomis) ekspertizės išvadomis, pavyzdžiu, VRM cheminės ekspertizės išvada, kurių tikrumas ir tikslumas proceso metu nebuvo ginčijamas.

Atsižvelgdamas į išdėstytius argumentus ir turėdamas omenyje, kad pareiškėjós procesas buvo rungtyniškas, EŽTT konstatavo, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, taikoma atskirai ir kartu su 6 straipsnio 3 dalies d punktu, nebuvo pažeista.

## **2. Teisė kreiptis į teismą**

Dėl pareiškėjós skundo teisės kreiptis į Aukščiausiąjį Teismą atémimu EŽTT pakartojo savo praktikos nuostatas, kad teisė į teismą, kurios vienas iš aspektų yra teisės kreiptis į teismą, nėra absoliuti; jai taikomi aprabojimai, leidžiami pagal jos prasmę, konkretčiai kai tai susiję su skundo priimtinumo sąlygomis, nes dėl savo pobūdžio ji reikalauja valstybės reguliavimo; šiuo aspektu valstybė turi tam tikrą vertinimo laisvę. Tačiau negalima apriboti ir susilpninti asmens teisės kreiptis į teismą tokiu būdu ar tokia apimtimi, kad ji būtų iš esmės suvaržyta; galiausiai, šios teisės aprabojimai nebus suderinami su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, jeigu jais nesiekiamama teisėto tikslas ar nėra pagrįsto proporcingumo santykio tarp panaudotų priemonių ir siekiamo tikslas. Pateikdamas nuorodą į ankstesnes bylas, Teismas priminė, kad kelis kartus yra nusprendęs, jog, nustatant ir taikant kasacinių skundų, paduodamų kasaciniams teismams, priimtinumo reikalavimus, siekiama teisėto gerojo teisingumo vykdymo interesų tikslas. Jis atkreipė dėmesį į tai, kad Gruzijos Aukščiausasis Teismas, skirtinė negu žemesnių instancijų teismai, neatlieka visiško bylos peržiūrėjimo, tokio kaip faktų ir įrodymų vertinimas; šio teismo atliekamo bylos nagrinėjimo apimtis aprabota konkretčiais teisės klausimais. Tokiomis aplinkybėmis EŽTT nemanė, kad kasacino teismo sprendimas nepriimti skundo buvo neproporcingsas siekiama teisėtam tikslui. Dėl Aukščiausiojo Teismo sprendimo motyvavimo EŽTT pakartojo, kad tuo atveju, kai kasacinis teismas atsisako priimti bylą nagrinėti dėl to, jog nebuvo nurodyti (įrodyti) atitinkami teisiniai pagrindai, labai ribotas motyvavimas gali tenkinti Konvencijos 6 straipsnio reikalavimus. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas konstatavo, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista dėl Aukščiausiojo Teismo atsisakymo nagrinėti bylą iš esmės.

**4.1.5. 2016 m. spalio 13 d. sprendimo byloje *Talmane prieš Latviją*, peticijos Nr. 47938/07, santrauka  
(sprendimo tekstas anglų kalba)**

**Faktai**

2006 m. lapkričio 17 d. pirmosios instancijos teismas, remdamasis kaltinamais nukentėjusiojo ir dviejų liudytojų parodymais, medicinos ekspertizės išvada dėl nukentėjusiojo sužalojimo ir kitais įrodymais, nuteisė pareiškėją už kelių eismo taisyklių pažeidimą, sukėlusį apysunkį sveikatos sutrikdymą. Pareiškėja padavė dėl šio nuosprendžio apeliacinį skundą, be kita ko, nurodydama, kad pirmosios instancijos teismas nepaskyrė jos automobilio patikrinimo ir techninės apžiūros, neatliko liudytojų akistatos. 2007 m. vasario 13 d. apeliacinės instancijos teismas iš esmės paliko skundžiamą nuosprendį galioti. Pareiškėja padavė kasacinį skundą Latvijos Aukščiausiojo Teismo Senatui (toliau – ir Senatas), teigdama, kad apeliacinės instancijos teismas neatliko ir neįpareigojo kompetentingų institucijų atlikti daugelio tyrimo priemonių – liudytojų ir nukentėjusiojo akistatos, eksperimento, automobilio patikrinimo ir techninės apžiūros – ir kad byloje esančių įrodymų nepakanka jos kaltumui nustatyti, taigi apeliacinės instancijos teismas pažeidė daugelį Latvijos baudžiamojo proceso įstatymo straipsnių. 2007 m. balandžio 11 d. raštu<sup>4</sup> Aukščiausiojo Teismo Senato teisėjas pranešė pareiškėjai, kad tą pačią dieną jos kasacinius skundas nepriimtas nagrinėti kasacine tvarka, ir, remdamasis Baudžiamojo proceso įstatymo 573 straipsniu, nurodė, kad kasacinius skundas néra paremtas esminiais baudžiamojo įstatymo ar baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimais; be to, įrodymų nagrinėjimas iš naujo ar naujų įrodymų rinkimas, bylos faktinių aplinkybių aiškinimas néra kasacino teismo kompetencija.

**Teisė**

Pareiškėja pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį skundėsi tuo, kad Latvijos Aukščiausiojo Teismo Senato atsisakymas išnagrinėti jos kasacinį skundą, nepriėmus šiuo klausimu motyvuoto sprendimo, pažeidė jos teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.

**Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo atsižvelgiant į motyvuoto sprendimo trūkumą**

EŽTT priminė savo praktiką dėl teismų pareigos motyvuoti savo sprendimus, taip pat tai, kad ankstesnėse bylose yra nusprendęs, jog kasacinių teismų įvykdą pareigą pateikti pakankamą motyvavimą, kai grindžia sprendimą atmesti neperspektyvius kasacinius skundus konkrečia teisės nuostata, papildomai nemotyvuodami. Siekdamas nustatyti, ar buvo įvykdysti Konvencijos 6 straipsnio teisingumo reikalavimai,

4 Iš EŽTT sprendime išdėstyta nacionalinės teisės nuostatų ir Latvijos vyriausybės paaškinimų matyt, kad pagal byloje nagrinėjamų įvykių metu buvusią Latvijos Aukščiausiojo Teismo praktiką tokia buvo kasacinių skundų atrankos tvarka, vėliau panaši tvarka su tam tikrais pakeitimais įtvirtinta įstatyme (Senato pirmininkas skiria teisėjų pranešęją, kuris nusprendžia, ar byla, kurioje paduotas kasacinius skundas, nagrinėtina kasacine tvarka, šis sprendimas priimamas skunde užrašomos rezoliucijos forma).

Teismas kitose bylose yra svarstęs tokius klausimus kaip atrankos procedūros pobūdis ir reikšmė proceso kaip visumos kontekste, skundą nagrinėjančio teismo įgaliojimų apimtis, tai, kaip pareiškėjo interesai buvo pristatomi ir ginami šiame teisme.

EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjos byloje Latvijos Aukščiausiojo Teismo Senatas, atstovaujamas teisėjo pranešėjo, nustatė, kad Latvijos baudžiamomo proceso įstatymo 573 straipsnio reikalavimai kasaciniams skundai nebuvo įvykdyti. Pagal ši straipsnį Senatas gali atsisakyti priimti nagrinėti kasacinių skundą, jeigu jis nėra paremtas esminiais baudžiamomo proceso įstatymo pažeidimais; tokie pažeidimai apibrėžti to paties įstatymo 575 straipsnyje, jo pirmojoje ir antrojoje dalyse nurodomi konkretūs pažeidimai, pripažintami esminiais, o trečiojoje – bet kokie kiti pažeidimai, kurie gali būti pripažintami esminiais, nes nulémė neteisėto teismo sprendimo priėmimą. EŽTT pripažino, kad kasacinių teismo rašte pareiškėjai pateikiant bendrą nuorodą į konkrečią teisės nuostatą nekonkretizuota, kodėl, atsižvelgiant į šią nuostatą, Senatas nepripažino jos kasaciniame skunde nurodytų pažeidimų esminiais. Aukščesnės instancijos teismo, kuriam paduotas skundas, pateikti motyvai yra svarbūs EŽTT siekiant įsitikinti, kad šis teismas iš tiesų pasiskelė dėl jam pateiktų esminių klausimų, o ne, pavyzdžiu, nesivargindamas tiesiog iš karto pritarė žemesnės instancijos teismo padarytoms išvadoms (1997 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Helle prieš Suomiją*, peticijos Nr. 20772/92, 60 punktas). Be to, EŽTT turi patikrinti, ar nacionalinių teismų sprendimai nebuvo ydingi dėl savavališkumo ar kitaip aiškiai nepagrūsti, esant tokioms Teismo kompetencijos vertinti, ar buvo teisingai išaiškinta ir pritaikyta nacionalinė teisė, riboms. Nagrinėjamoje byloje, atsižvelgiant į pareiškėjos kasacinių skundo pobūdį, EŽTT manė, kad yra pakankamai įrodyta, jog Senatas atmetė aplinkybių, sudarančių pagrindą pradėti kasacinių procesą, buvimą. Visuose savo skunduose baudžiamomo proceso metu pareiškėja buvo iškėlusi kelis argumentus (skundus) dėl įrodymų rinkimo proceso jos byloje; dviejų instancijų teismai, turintys visišką jurisdikciją, juos tinkamai išnagrinėjo ir savo sprendimuose pateikė tinkamą motyvavimą. Ne Senato reikalas buvo iš naujo nagrinėti bylos įrodymus ar surinkti naujų, kaip prašė pareiškėja. Be to, kaip rodo EŽTT pateikti dokumentai, Senatas apsvarstė pareiškėjos argumentus, pateikė jos skundo atmetimo (nepriėmimo) motyvą ir paaiškino pareiškėjai savo kompetenciją dėl įrodymų nagrinėjimo. Šiomis aplinkybėmis EŽTT buvo įtikintas, kad Senatas tinkamai išnagrinėjo pareiškėjos kasacinių skundo pagrindus ir kad kasacinių teismo motyvavimas šioje byloje buvo pakankamas. Taigi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista.

#### **4.1.6. 2020 m. vasario 6 d. sprendimo byloje *Felloni prieš Italiją*, peticijos Nr. 44221/14, santrauka**

*(sprendimo tekstas prancūzų kalba)*

#### **Faktai**

2007 m. rugėjo 29 d. pareiškėjas, vairuojantis automobilį, buvo sulaikytas keilių eismo patikrinimo metu ir patikrintas alkotesteriu. Buvo pradėtas jo baudžiamasis persekiojimas dėl vairavimo apsviaugus nuo alkoholio. Pareiškėjo gynybos versija buvo

ta, kad patikrinimo alkotesteriu rezultatas buvo iškreiptas dėl jo vartojamų vaistų nuo astmos. 2011 m. lapkričio 14 d. pirmosios instancijos teismas nuteisė pareiškėją laisvės atėmimu vienam mėnesiui bausmės vykdymą atidėdamas ir 900 Eur bauda bei teisės vairuoti atėmimu vieneriems metams. Jis padavė dėl šio nuosprendžio apeliacinį skundą, argumentuodamas, kad yra nekaltas, o jeigu teismas jo neišteisintų, prašydamas pripažinti, kad yra švelninančią aplinkybių pagal Italijos BK 62 bis straipsnį, nes jis neturi teistumo.<sup>5</sup> 2012 m. gegužės 22 d. apeliacinės instancijos teismas pareiškėjo skundą atmetė. Dėl prašymo pripažinti švelninančias aplinkybes teismas nurodė, kad vienintelė pareiškėjo šiuo aspektu nurodyta aplinkybė pagal įstatymą jau nėra kriterijus, leidžiantis pripažinti jų buvimą, o jokių kitų aplinkybių, kurias būtų galima aiškinti jo naudai, nėra – tokia nėra ir jo lengvabūdiškas elgesys proceso metu, neparodant jokių gailėjimosi požymių. Priešingai, reikia atsižvelgti į tai, kad po nusikalstamos veikos padarymo pareiškėjas buvo vėl sulaikytas savo automobiliuje neblaivus ir pateikė tuos pačius gynybos argumentus, kurie šioje byloje buvo pripažinti nepagrįstais ir melagingais. Pareiškėjas padavė kasacinių skundą, kurio pagrindą Nr. 6 argumentavo skūsdamasis, be kita ko, retroaktyviu 2008 m. BK 62 bis straipsnio pakeitimo taikymu ta prasme, kad, jo nuomone, vadovaujantis minėtu pakeitimui, teistumo nebuvimas nėra pagrindas pripažinti švelninančią aplinkybių buvimą nuo šio įstatymo įsigalijimo – 2008 m. liepos 24 d., t. y. jau po jo nusikalstamos veikos padarymo. 2014 m. vasario 26 d. Italijos Kasacinis Teismas paskelbė visus pareiškėjo iškeltus kasacijos pagrindus nepriimtinais motyvuodamas tuo, kad jais siūloma kitokia faktinių aplinkybių versija ir keliami bylos esmės (fakto) klausimai, į kuriuos apeliacinės instancijos teismas savo sprendime pakankamai detaliai ir įtikinamai atsakė. Kasacinis Teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas aiškiai nurodė motyvus, dėl kurių nustatė pareiškėjo atsakomybę už jam inkriminuojamą veiką.

## Teisė

Pareiškėjas skundėsi tuo, kad Italijos Kasacinis Teismas neįvykdė pareigos motyvuoti savo sprendimą, išplaukiančios iš Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies.

### Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo

EŽTT pakartojo, kad nors teismai negalėtų būti įpareigojami pateikti kiekvieno šalies argumento atmetimo motyvų, jie negali būti atleidžiami nuo pareigos tinkamai išnagrinėti pagrindinius šalių iškeltus argumentus bei į juos atsakyti (Didžiosios kolegijos 2017 m. liepos 11 d. sprendimas byloje *Moreira Ferreira prieš Portugaliją* (Nr. 2), peticijos Nr. 19867/12, 84 punktas). Jeigu šie argumentai yra susiję su pagal Konvenciją ar jos protokolus garantuojamomis teisėmis ir laisvėmis – pavyzdžiui, griežtesnio baudžiamojo įstatymo negaliojimo atgaline tvarka principu, nacionaliniai

<sup>5</sup> Pagal Italijos BK 62 bis straipsnį, teismas, nepriklausomai nuo švelninančių aplinkybių, nurodytų BK 62 straipsnyje, gali atsižvelgti į kitas aplinkybes, jeigu mano, kad jos leidžia pateisinti bausmės švelninimą. 2008 m. liepos 24 d. įstatymu Nr. 125 BK 62 bis straipsnis buvo pakeistas papildant trečiąją dalimi, pagal kurią tai, kad nuteistasis nėra teistas už kitas nusikalstamas veikas, savaime negali pateisinti pripažinimo esant švelninančių aplinkybių.

teismai privalo juos išnagrinėti itin kruopščiai ir rūpestingai. EŽTT priminė, kad motyvavimo tikslas yra būtent parodyti šalims, kad jos buvo išklausytos, ir taip prisidėti prie to, kad sprendimas būtų geriau priimtas (suprastas) (žr., su atitinkamais pakeitimais, Didžiosios kolegijos 2010 m. lapkričio 16 d. sprendimo byloje *Taxquet prieš Belgiją*, peticijos Nr. 926/05, 91 punktą). Atmesdamas skundą, aukštesnės instancijos teismas iš principo gali tiesiog pritarti žemesnės instancijos teismo priimto sprendimo motyvams (Didžiosios kolegijos 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *García Ruiz prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 30544/96, 26 punktas). Tačiau teisingo proceso savoka reikalauja, kad nacionalinis teismas, kuris tik glaučiai motyvavo savo sprendimą, inkorporuodamas į jį žemesnio teismo pateiktus motyvus ar naudodamas kitą motyvavimo techniką, iš tikrujų išnagrinėtų esminius jam pateiktus klausimus (1997 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Helle prieš Suomiją*, peticijos Nr. 20772/92, 60 punktas; 2007 m. vasario 15 d. sprendimas byloje *Boldea prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 19997/02, 30 punktas).

Nagrinėjamoje byloje EŽTT konstatavo, kad Italijos Kasacinis Teismas niekaip neatsakė į pareiškėjo kasacinių skundo pagrindą, susijusį su galimai retroaktyviu 2008 m. įstatymo taikymu jo byloje ir žemesnės instancijos teismų atsisakymu sušvelninti jo atsakomybę atsižvelgiant į švelninančias aplinkybes. EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad Kasacinis Teismas apsiribojo paskelbdamas nepriimtinais visus pareiškėjo nurodytus kasacijos pagrindus motyvuodamas tai tuo, kad jais siekiama kvestionuoti bylą iš esmės išnagrinėjusių teismų nustatytas faktines aplinkybes. EŽTT nebuvvo įtikintas, kad klausimas, iškeltas pareiškėjo kasacijos pagrindu Nr. 6, buvo susijęs su faktu klausimu, nepriskiriamu minėto teismo kompetencijai. Be to, Kasacinių Teismo sprendime neužsimenama nei apie pareiškėjui paskirtą bausmę, nei apie švelninančiomis aplinkybėmis taikytiną įstatymą – tai leistų, kad ir netiesiogiai, atsakyti į jo skundus dėl sankcijos sunkumo. Galiausiai, kadangi svarstomas klausimas pirmą kartą buvo iškeltas Kasaciniame Teisme, negalima būtų manyti, kad šis teismas inkorporavo (iš savo sprendimą) žemesnės instancijos teismo motyvus, taip pagrįsdamas savo sprendimą su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimais suderinamu būdu (žr., priešingai, cituoto sprendimo byloje *Helle* 56 punktą ir 2010 m. rugpjūčio 31 d. sprendimo dėl priimtinumo byloje *Dobrescu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 10520/09, 51 punktą). EŽTT sprendė, kad galimai retroaktyvaus įstatymo taikymo dėl švelninančių aplinkybių klausimas buvo vienas iš svarbiausių pareiškėjo iškeltų argumentų, todėl jis reikalavo konkretaus ir aiškaus atsakymo.

Apibendrindamas EŽTT sprendė, kad pareiškėjui nebuvvo užtikrinta procedūra, garantuojanti veiksmingą jo argumentų išnagrinėjimą, ir nepateiktas atsakymas, leidžiantis suprasti jų atmetimo motyvus (priežastis). Dėl to Kasacinius Teismas neivykдė iš Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies išplaukiančios pareigos motyvuoti savo sprendimus. Taigi ši nuostata buvo pažeista.

**Dėl Konvencijos 7 straipsnio**, kurio pažeidimą pareiškėjas argumentavo tuo, kad bausmė jam buvo nustatyta vadovaujantis griežtesniu baudžiamuoju įstatymu, negu galiojės veikos padarymo metu, EŽTT iš esmės nurodė, kad minėtu 2008 m. įstatymu buvo apribota teismo diskrecija pripažįstant švelninančias aplinkybes, tačiau nepakeista švelninančių aplinkybių sistema, taip, kad būtų panaikintas vienas

iš kriterijų, kuris būtų buvęs palankus pareiškėjui. EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismas atmetė pareiškėjo prašymą pripažinti švelninančias aplinkybes išnagrinėjės baudžiamajame įstatyme nurodytų kriterijų visumą ir išsamiai įvertinės pareiškėjo elgesį. EŽTT nuomone, bausmės pareiškėjui skyrimas buvo reikšmingų elementų visumos pusiausvyros nustatymo rezultatas. Šiame kontekste nebuvo jokių požymių, kad apeliacinės instancijos teismas būtų pripažinės esant švelninančių aplinkybių, jeigu nebūtų sprendęs pareiškėjo bylą pagal BK 62 bis straipsnio 2008 m. redakciją ir atsižvelgęs į teistumo nebuvimą. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, EŽTT manė, kad pareiškėjas nebuvo nubaustas dėl anksčiau padarytos veikos vertinimo pagal naują įstatymą, įsigaliojusį po jos padarymo. Taigi EŽTT nusprenčė, kad Konvencijos 7 straipsnis nebuvo pažeistas.

#### **4.1.7. 2018 m. balandžio 17 d. sprendimo byloje Uche prieš Šveicariją, peticijos Nr. 12211/09, santrauka**

*(sprendimo tekstas prancūzų kalba)*

#### **Faktai**

2002 m. Berno policija pradėjo tyrimą įtariant pareiškėją (Šveicarijos ir Nigerijos pilietį) dalyvavimui tarptautinėje prekyboje narkotinėmis medžiagomis. Vadovaujantis klausantis jo telefono pokalbių gautais duomenimis, pareiškėjas 2002 m. spalio 4 d. buvo sulaikytas ir suimtas įtariant tarptautine prekyba narkotinėmis medžiagomis ir pinigų plovimu. 2004 m. sausio 21 d. jam pareikštasis kaltinimas dėl sunkių narkotinių medžiagų įstatymu pažeidimų, pinigų plovimo, užsieniečių įsikūrimo ir gyvenimo Šveicarijoje taisyklių pažeidimo. Be kita ko, jam inkriminuotas importavimas, pirkimas ir pardavimas tiksliai nenustatyto, tačiau viršijančio 1748,80 g kiekio kokaino mišinio, ir nenustatyto kiekio heroino mišinio, patikslinant, kad, perkant tiksliai nenustatyta kiekį kokaino mišinio ir heroino mišinio, sumokėta mažiausiai 180 700 Šveicarijos frankų (apie 155 600 Eur). 2004 m. lapkričio 19 d. pirmosios instancijos teismas nuteisė pareiškėją už pinigų plovimą ir 4,4 kg kokaino bei 153 g heroino įvežimą į Šveicariją, pirkimą ir pardavimą. Pareiškėjas padavė dėl šio sprendimo apeliacinę skundą, nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismas pažeidė rungimosi principą, nes kaltinamajame akte nebuvo nurodytas narkotinių medžiagų kiekis. Taip pat jis ginčijo telefono pokalbių klausymosi teisėtumą, nes nebuvo atskleista asmens, atlikusio klausytų pokalbių vertimą iš nigeriečių kalbų, kuriomis jie vyko, tapatybę. 2007 m. rugpjūčio 21 d. sprendimu apeliacinės instancijos teismas skundą atmetė. Šis teismas pažymėjo, kad kaltinamajame akte nurodytas tiksliai nenustatytas, tačiau didesnis kaip 1748,80 g narkotinės medžiagos kiekis; tame nurodyta pinigų suma yra susijusi su pirkštų medžiagų kiekiu, taigi pareiškėjas, padedamas advokato, galėjo jį nustatyti; apibendrinant, pareiškėjas turėjo galimybę pasirengti gynybai. Teismas taip pat nusprenčė, kad nebūtina atskleisti vertėjo tapatybės ir nėra pagrindo abejoti vertimo kokybė. Pareiškėjas padavė dėl šio sprendimo skundą Šveicarijos Federaliniams Tribunolui, remdamasis rungimosi principo pažeidimu atsižvelgiant į tai, kad kaltinamasis aktas buvo neišsamus, tame nurodomas kokaino ir heroino kiekis

yra 1748,80 g, o galiausiai jis nuteistas dėl 4,4 kg, taigi negalėjo pasirengti gynybai. Taip pat ginčijo ir telefono pokalbių kaip įrodymo priimtinumą, nes juos išvertė jam nežinomas asmuo. Federalinis Tribunolas 2008 m. birželio 20 d. pareiškėjo skundą atmetė, sprendime pasisakydamas tik dėl telefono pokalbių priimtinumo kaip įrodymo, iš esmės nurodė, kad nors vertėjas nėra liudytojas, sprendimas apsaugoti jo tapatybę nėra savavališkas; teismas pabrėžė, kad nėra pagrindo abejoti pokalbių vertimo kokybe, kad pareiškėjas jų nekvinstonavo ir neprae apklausti vertėjo kaip liudytojo siekdamas patikrinti jo kvalifikaciją ir nešališkumą. Taigi nėra kliūčių panaudoti telefono pokalbių išklotines kaip įrodymą.

### **Teisė**

Remdamasis Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, pareiškėjas skundėsi tuo, kad, Šveicarijos Federalinio Tribunolo sprendime nesant jokio atsakymo į jo skundo argumentą dėl rungimosi principo pažeidimo, neįmanoma nustatyti, ar šis teismas neišnagrinėjo šio argumento, ar ketino jį atmesti; visiškas argumento nutylėjimas nesuderinamas su teisingo bylos nagrinėjimo reikalavimu.

Be to, jis pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir 3 dalies a punktą iš esmės skundėsi teisės būti skubiai ir išsamiai informuotam apie pateikiamą kaltinimo pobūdį ir pagrindą pažeidimu.

### **Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo, grindžiamo teise į motyvuotą teismo sprendimą**

EŽTT pakartojo savo praktikoje suformuotus principus dėl teismų pareigos motyvuoti savo sprendimus esmės, turinio ir ribų. Taip pat priminė, kad Konvencijos 6 straipsnis neįpareigoja valstybių įsteigti apeliacinės ar kasacinės instancijos teismų, tačiau tuo atveju, kai tokie teismai yra, šiame straipsnyje įtvirtintų garantijų turi būti laikomasi ir jų procese. EŽTT neturi nagrinėti nacionaliniame teisme iškeltų argumentų pagrįstumo, tačiau tai nebūtina siekiant konstatuoti, kad atitinkamas argumentas buvo bent jau reikšmingas bylai.

EŽTT konstataavo, kad Federalinis Tribunolas savo sprendime pareiškėjo byloje neatsakė į jo skundą dėl rungimosi principo pažeidimo, tuo tarpu pareiškėjo, kuriam atstovavo advokatas, šiam teismui pateiktuose rašytiniuose argumentuose šis skundas buvo pakankamai aiškiai ir tiksliai pagrįstas, remiantis, be kita ko, ir Konvencijos 6 straipsnio 3 dalimi. EŽTT nuomone, ši skundo dalis, visiškai skirtinga nuo skundo dalies dėl telefono pokalbių klausymosi (i kurią Federalinis Tribunolas atsakė), buvo pakankamai išplėtota kaip pirmasis skundo argumentas. Be to, jis buvo susijęs su bylos baigčiai esminiu aspektu ir pateko į Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punkto taikymo sritį; ši klausimą iš esmės nagrinėjo apeliacinės instancijos teismas. EŽTT pažymėjo, kad Federalinis Tribunolas, manydamas, kad minėtas skundo aspektas yra pagrįstas, būtų turėjės skundą tenkinti, o manydamas, kad nepagrįstas, – atmesti ir išdėstyti tokio sprendimo motyvus (su atitinkamais pakeitimais, 2011 m. spalio 11 d. sprendimas byloje *Fomin prieš Moldovą*, peticijos Nr. 36755/06, 31 punktas). Nesant aiškaus atsakymo, neįmanoma žinoti, ar Federalinis Tribunolas tiesiog neatkreipė dėmesio į skundo dalį dėl rungimosi principo pažeidimo, ar ketino šį argumentą atmesti ir, esant pasta-

rajam variantui, dėl kokių motyvų (ciuoti sprendimai byloose *Ruiz Torija prieš Ispaniją*, 30 punktas; *Hiro Balani prieš Ispaniją*, 28 punktas; 2016 m. rugpjūčio 20 d. sprendimas byloje *Nichifor prieš Moldovos Respubliką*, peticijos Nr. 52205/10, 30 punktas). Taigi Teismas padarė išvadą, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis buvo pažeista.

**Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir 3 dalies a punkto pažeidimo** pareiškėjas iš esmės argumentavo, kad kaltinamasis aktas jo byloje buvo neišsamus ir tai sutrukėdė jam pasirengti gynybai, nes Jame nebuvu nurodytas tikslus narkotinių medžiagų, kuriomis jam inkriminuojamas neteisėtas disponavimas, kiekis, kokaino pardavimo kaina ir kokybė. EŽTT iš esmės nurodė, kad pareiškėjas (iš kaltinamojo akto) žinojo, jog narkotinės medžiagos (kokaino) kiekis buvo didesnis kaip 1748,80 g, o pardavimo kaina – mažiausiai 180 700 Šveicarijos frankų. Taigi jis turėjo numanyti, kad narkotinės medžiagos kiekis buvo didelis. Tačiau šiuo atveju tai, ar gynėjo padedamas pareiškėjas, nekélęs šio klausimo pirmosios instancijos teisme, toje proceso stadijoje galėjo įvertinti jam inkriminuojamą narkotinės medžiagos kiekį, nebuvu lemiama. Kaltinimo pagrindas nagrinėjant bylą teismuose nesikeitė, ir pareiškėjas vėliausiai po pirmosios instancijos teismo nuosprendžio, kuriami nurodytas galiausiai jam inkriminuotas narkotinių medžiagų kiekis, priėmimo turėjo pakankamai informacijos, kad visiškai suprastų jam pateiktus kaltinimus ir tinkamai pasirengtų gynybai. Taigi pareiškėjas galėjo ne tik suprasti kaltinimo pagrindą iš kaltinamojo akto, bet ir pateikti skundą dėl rungimosi principo pažeidimo apeliacinės instancijos teismui, kuris buvo kompetentingas visa apimtimi išnagrinėti jo bylą. EŽTT, vadovaudamas savo praktikoje suformuotais principais, nusprendė, kad galimi bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme trūkumai buvo ištaisyti nagrinėjant baudžiamąją bylą apeliacinės instancijos teisme. Taigi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir 3 dalies a punktas nebuvu pažeisti.

#### **4.1.8. 2018 m. balandžio 24 d. sprendimo byloje *Baydar prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 55385/14, santrauka (sprendimo tekstas anglų kalba)**

##### **Faktai**

Pareiškėjas 2008 m. spalio 29 d. pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteistas už, be kita ko, septynis prekybos žmonėmis atvejus, įvykdytus kartu su kitais asmenimis. 2011 m. liepos 19 d. apeliacinės instancijos teismas jį dėl trių prekybos žmonėmis atvejų išteisino, o kitą skundžiamą nuosprendžio dalį paliko galioti. Nustatyta, kad pareiškėjas su bendrininkais, 2006 m. lapkričio 10 d. – 2007 m. sausio 17 d. siekdami finansinės naudos, sudarė sąlygas dvidešimčiai migrantų iš Irako neteisėtai apsigyventi Nyderlanduose, Vokietijoje ir Danijoje. Pareiškėjas padavė dėl šio sprendimo kasacinį skundą, be kita ko, nurodydamas, kad byloje esantys įrodymai nepatvirtina, kad jis padarė pirmiau nurodytą nusikaltimą, nes jis organizavo migrantų gabenimą į Daniją per Nyderlandus ir Vokietiją, tad jų buvimas dviejose pastarosiose valstybėse buvo labai trumpas, o Danijos jie net nepasiekdavo (būdavo sulaikomi Vokietijoje), taigi neįrodyta, kad jie būtų „apsigyvenę“ šiose šalyse. Šiuo aspektu pareiš-

kėjas nurodė ES teisės aktus – 2002 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvą 2002/90/EB, apibrėžiančią padėjimą neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi (toliau – Direktyva), ir 2002 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinį sprendimą 2002/946/TVR dėl bausmių sistemos stiprinimo siekiant užkirsti kelią padėjimui neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi (toliau – Pamatinis sprendimas). Pasak jo, kadangi jam inkriminuotas Nyderlandų BK 197a straipsnis buvo pakeistas siekiant įgyvendinti Direktyvą, tai neteisėtas „apsigyvenimo“ palengvinimas šio straipsnio 2 dalies prasme turi būti suprantamas kaip sukeliantis ilgalaikę apsistojimą, kurį reikia skirti nuo tranzito ir atvykimo pagal šio straipsnio 1 dalį, kuria straipsnis buvo papildytas įgyvendinus Direktyvą. Pareiškėjo pateiktuose kasacinio skundo pagrinduose nebuvo nurodytas prašymas kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo. 2013 m. gruodžio 10 d. Aukščiausiojo Teismo generalinis advokatas pateikė išvadą pareiškėjo byloje, išreikšdamas nuomonę, kad jo skundas turėtų būti atmestas, išskyrus dalį dėl pernelyg ilgos proceso trukmės. Dėl pareiškėjo argumento, kad néra migrantų „apsigyvenimo“ pirmiau nurodytose šalyse įrodymų, generalinis advokatas manė, kad BK 197a straipsnio 2 dalyje reikalaujama plataus „apsigyvenimo“ aiškinimo, kaip buvo ir iki Direktyvos bei Pamatinio sprendimo įgyvendinimo. Kadangi įgyvendinant šiuos ES teisės aktyus buvo siekiama išplėsti minėto straipsnio taikymo sritį, jo antroji dalis išlaikė savo platų „apsigyvenimo“ aiškinimą, apimant ir tranzitą. Atskiras neteisėto tranzito ir atvykimo kriminalizavimas šio straipsnio pirmojoje dalyje nepakeitė plačios antrosios dalies apimties. 2013 m. gruodžio 24 d. pareiškėjas pateikė rašytines pastabas atsakydamas į generalinio advokato nuomonę, pateikdamas preliminarų prašymą tuo atveju, jei teismas pritartų šiai nuomonei, kreiptis į ESTT prejudicinio sprendimo dėl sąvokų „apsigyvenimas“, „atvykimas“ ir „tranzitas“ aiškinimo Direktyvos prasme ir dėl to, ar Direktyvoje yra įtvirtintos minimalios taisyklos, ar surukta bendroji sąvokų sistema. Aukščiausiasis Teismas 2014 m. kovo 4 d. sprendimu pareiškėjo skundo dalį dėl pernelyg ilgos proceso trukmės tenkino sušvelnindamas jam bausmę, o kitą skundo dalį atmetė nurodydamas, kad ji negali būti kasacijos pagrindas ir kad, vadovaujantis Nyderlandų teismų organizavimo įstatymo 81 straipsnio 1 dalimi, tolesnio motyvavimo šiuo atveju nereikia, nes dėl pareiškėjo skundo nekyla poreikio išspręsti teisės klausimų teisės vienodumo ar vystymo (plėtojimo) interesais.

## Teisė

Pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį pareiškėjas EŽTT skundėsi tuo, kad Aukščiausiasis Teismas, atsisakydamas kreiptis į ESTT ir pateikdamas tik trumpus šio sprendimo motyvus, tinkamų atsisakymo motyvų nepateikė, pažeisdamas jo teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.

### Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo

EŽTT pakartojo, kad nacionalinių teismų priedermė yra aiškinti ir taikyti nacionalinę teisę, tuo atveju, kai taikytina Europos Sajungos teisę, – laikantis ir jos reikalavimų, bei nusprenčti, ar reikia kreiptis prejudicinio sprendimo į Europos Sajungos Teisingumo Teismą, kad būtų galima išspręsti bylą. Jis priminė, kad Konvencija savai-

me negarantuoja teisės į tai, kad byloje būtų kreiptasi į kitą nacionalinį teismą ar ESTT prejudicinio sprendimo. Tačiau šis klausimas nėra nesusijęs su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, nes nacionalinio teismo atsisakymas tenkinti šalies prašymą dėl tokio kreipimosi tam tikromis aplinkybėmis gali pažeisti proceso teisingumą, kai įrodoma, kad šis atsisakymas yra savavališkas. Atsisakymas gali būti laikomas savavališku bylose, kuriose taikytinos taisyklės neleidžia netenkinti prašymo, ar kai atsisakymas grindžiamas kitokiais motyvais, negu nustatyta šiose taisyklėse, arba nėra tinkamai motyvuotas. Iš tiesų teisė į motyvuotą sprendimą tarnauja bendrai Konvencijoje įtvirtintai normali, kuri saugo asmenį nuo savivalės parodant šalims, kad jos buvo išklausytos, ir įpareigoja teismus grįsti savo sprendimus objektyviais motyvais (2011 m. rugpjūčio 20 d. sprendimas byloje *Ullens de Schooten ir Rezabek prieš Belgiją*, peticijų Nr. 3989/07 ir 38353/07, 54–59 punktai). Teismas savo praktikoje dažnai pažymi, kad teisės viršenybės principas ir savavališkos galios vengimas yra Konvencijos pamatiniai principai. Teisminėje sferoje šie principai skatina visuomenės pasitikėjimą objektyviai ir skaidria teisingumo sistema, vienu iš demokratinės visuomenės pagrindų (Didžiosios kolegijos 2010 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje *Taxquet prieš Belgiją*, peticijos Nr. 926/05, 90 punktas ir Jame nurodytos bylos). Tačiau nacionalinių teismų pareiga pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį pateikti savo sprendimą motyvus negali būti suprantama kaip reikalaujanti detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą. Pareigos pateikti motyvus taikymo laipsnis gali varijuoti priklausomai nuo atitinkamo sprendimo pobūdžio. Būtina atsižvelgti į, be kita ko, argumentų, kuriuos šalys gali pateikti teismams, įvairovę ir į Susitarančiosiose Šalyse egzistuojančius skirtumus dėl įstatymų nuostatų, paprotinių normų (tradicijų), doktrinų ir teismų sprendimų išdėstymo bei surašymo. Būtent dėl to klausimas, ar teismas įvykdė savo pareigą motyvuoti sprendimą, išplaukiančią iš Konvencijos 6 straipsnio, gali būti sprendžiamas tik atsižvelgiant į bylos aplinkybes (2014 m. lapkričio 25 d. sprendimas byloje *Borovská ir Forrai prieš Slovakiją*, peticijos Nr. 48554/10, 57 punktas; Didžiosios kolegijos 1999 m. sausio 21 d. sprendimas byloje *García Ruiz prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 30544/96, 26 punktas; 2000 m. liepos 4 d. sprendimas dėl priimtinumo byloje *Kok prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 43149/98; 1994 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje *Ruiz Torija prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 18390/91, 29 punktas).

Šie principai atispindi ir EŽTT praktikoje, kurioje pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį buvo nagrinėjamas tinkamo nacionalinių teismų, atmetančių prašymą kreipantis į ESTT, sprendimų motyvavimo klausimas. Pavyzdžiu, EŽTT yra nusprendęs, kad tuo atveju, kai prašymas kreiptis prejudicinio sprendimo buvo nepakankamai pagrįstas ar suformuotas plačiai ar bendrai, pagal Konvencijos 6 straipsnį nacionaliniams aukštutesniems teismams leidžiama atmesti su tuo susijusį skundą tiesiogiai nenagrinėjant prašymo (dėl jo detaliau nepasisakant), pateikiant tik nuorodą į reikšmingas teisės nuostatas, reglamentuojančias atvejus, kai neiškelta iš esmės svarbaus teisės klausimo (2007 m. vasario 13 d. sprendimas dėl priimtinumo byloje *John prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 15073/03) ar skundas neperspektyvus (2013 m. birželio 20 d. sprendimas byloje *Wallishauser prieš Austriją* (Nr. 2), peticijos Nr. 14497/06, 85 punktas; 2014 m. balandžio 15 d. sprendimas dėl priimtinumo byloje *Rutar Marketing D.O.O. prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 62020/11, 22 punktas; 2000 m. sausio 25 d. sprendimas byloje *Moosbrugger prieš Austriją*, peticijos Nr. 44861/98). Be to, byloje *Stichting Mothers of Srebrenica ir*

*kiti prieš Nyderlandus* (2013 m. birželio 11 d. sprendimas dėl priimtinumo, peticijos Nr. 65542/12, 173 punktas) EŽTT nusprendė, kad glaustas motyvavimas, panaudotas Nyderlandų Aukščiausiojo Teismo atsisakant tenkinti prašymą kreiptis prejudicinio sprendimo, buvo pakankamas, nes jau iš kitoje šio teismo sprendimo dalyje padarytos išvados išplaukė, kad minėtas prašymas yra perteklinis. Byloje *Astikos Kai Paratheristikos Oikodomikos Synetairismos Axiomatikon ir Karagiorgos prieš Graikiją* (2017 m. gegužės 9 d. sprendimas dėl priimtinumo, peticijų Nr. 29382/16 ir 489/17, 47 punktas) Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjo prašomas prejudicinis sprendimas nebūtų pakeitęs nacionalinio teismo padarytos išvados, nes jo skundas buvo pripažintas nepriimtinu dėl neatitikties įstatyme nustatytiems skundo priimtinumo reikalavimams.

Kitose bylose, susijusiose ne su sutrumpinto nacionalinio proceso kontekstu, Teismas yra nusprendęs, kad nacionaliniai teismai, kurių sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami, privalo pateikti atsisakymo kreiptis į ESTT motyvus atsižvelgdami į ESTT praktikoje nurodytas išimtis (*Ullens de Schooten ir Rezabek*, 62 punktas). Byloje *Dhahbi prieš Italiją* (2014 m. balandžio 8 d. sprendimas, peticijos Nr. 17120/09, 31 punktas; taip pat žr. 2015 m. liepos 21 d. sprendimo byloje *Schipani ir kiti prieš Italiją*, peticijos Nr. 38369/09, 42 punktą) Teismas suformulavo tokius principus dėl nacionalinių teismų pareigos pagal Konvencijos 6 straipsnį, kai yra paduotas prašymas dėl kreipimosi į ESTT prejudicinio sprendimo ir kai šis prašymas yra tinkamai argumentuotas:

Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis reikalauja, kad nacionaliniai teismai, atsižvelgdamai į taikytiną teisę, pateiktu bet kokio sprendimo, kuriuo atsisakoma pateikti ESTT klausimą prejudiciniam sprendimui priimti, motyvus;

Kai EŽTT nagrinėja skundą dėl Konvencijos 6 straipsnio pažeidimo šiuo pagrindu, jo užduotis yra garantuoti, kad ginčijamas atsisakymas buvo tinkamai motyvuotas, kaip nurodyta pirmiau;

Nors šis patikrinimas turi būti atliekamas kruopščiai, ne EŽTT reikalas nagrinėti galimas nacionalinių teismų klaidas aiškinant ar taikant taikytiną teisę;

Specifiniame Europos Bendrijos sutarties 234 straipsnio 3 dalies (galiojantis Sutarties dėl Europos Sajungos veikimo 267 straipsnis) kontekste tai reiškia, kad nacionaliniai teismai, kurių sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti skundžiami, atsiaskydami kreiptis į ESTT dėl jiems nagrinėjant bylą iškelto Europos Sajungos teisės aiškinimo klausimo, privalo pateikti šio atsisakymo motyvus atsižvelgdami į ESTT praktikoje nustatytas (pareigos kreiptis) išimtis. Taigi jie turi nurodyti motyvus, dėl kurių nusprendė, kad atitinkamas klausimas yra nesvarbus, kad ES teisės nuostata jau yra išaiškinta ESTT praktikoje ar kad jos teisingas taikymas yra toks akivaizdus, kad dėl jo negali kilti pagrįstų abejonių.

Nagrinėjamoje byloje Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas iš dalies atmetė pareiškėjo kasacinių skundų, iškaitant prašymą kreiptis į ESTT, panaudodamas trumpą motyvavimą, grindžiamą Nyderlandų teismų organizavimo įstatymo nuostata. Pareiškėjo teigimu, toks motyvavimas dėl prašymo kreiptis į ESTT prieštarauja Konvencijos 6 straipsnio 1 daliai.

EŽTT pakartojo, kad anksčiau jau yra nusprendęs, jog pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį nacionaliniams aukščiausiesiems teismams leidžiama atmes-

ti skundą tiesiog nurodžius šiuo aspektu reikšmingas nacionalinės teisės nuostatas, reglamentuojančias tokius skundus, jeigu iškeltas klausimas néra susijęs su esminės reikšmės teisės klausimu, taip pat atmeti kasacinių skundų nepateikiant tolesnių paaiškinimų, jeigu nuspręsta, kad jis neperspektyvus; ši principą Teismas pakartojo 2016 m. spalio 13 d. sprendime byloje *Talmane prieš Latviją* (peticijos Nr. 47938/07, 29 punktas, su tolesnėmis nuorodomis). Tačiau šiame kontekste EŽTT turi patikrinti, ar nacionalinių teismų sprendimai néra savavališki ar kitaip aiškiai nepagrūsti; tai yra jo kompetencijos vertinti, ar buvo teisingai aiškinama ir taikoma nacionalinė teisė, riba (*Talmane prieš Latviją*, 31 punktas).

Nagrinėjamoje byloje Aukščiausiajam Teismui pagal Nyderlandų teismų organizavimo įstatymo nuostatas, laikantis įstatymo leidėjo tikslą, leidžiama atmeti kasacinių skundą dėl to, kad jis nesuteikia pagrindo pakeisti skundžiamą sprendimą ir dėl jo nereikia išspręsti teisės klausimą, taip pat paskelbtį kasacinių skundą nepriimtinu dėl to, kad jis yra neperspektyvus. Šių nuostatų tikslas – išlaikyti pagrįstą proceso trukmę ir leisti kasacijos teismams ar kitoms analogiškoms teisminėms institucijoms susikoncentruoti ties pagrindine jų užduotimi – užtikrinti vienodą teisės taikymą ir teisingą teisės aiškinimą. EŽTT atsižvelgė į kitoje Aukščiausiojo Teismo byloje pateiktą išaiškinimą, kad šio teismo sprendimu, kuriuo kasacinis skundas pripažįstamas nepriimtinu arba atmetamas vadovaujantis minėtomis įstatymo nuostatomis, kartu numanoma, jog tokiu atveju nereikia kreiptis į ESTT, nes atitinkamas klausimas nelinka teisės problemos, kurią reikia išspręsti. EŽTT pripažino, kad tokiam sprendime išdėstyti trumpi motyvai reiškia ir patvirtinimą, jog kreipimasis į ESTT negalėtų nulemti kitokios bylos baigties. EŽTT taip pat pažymėjo, kad ESTT yra nusprendęs, jog galutinės instancijos teismai neprivalo kreiptis į jį dėl ES teisės aiškinimo klausimų, kurie néra reikšmingi bylai (atsakymas neturėtų įtakos bylos baigčiai) (ESTT 2017 m. kovo 15 d. sprendimas byloje *Lucio Cesare Aquino prieš Belgische Staat*, C-3/16). Taigi sutrumpinto proceso (minėtų Nyderlandų teismų organizavimo įstatymo nuostatų prasme) kontekste nekyla problemos pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį paskelbus kasacinių skundą, kuriame išdėstytais prašymas kreiptis į ESTT, nepriimtinu arba jį atmetus ir pateikus trumpus motyvus tuo atveju, kai iš bylos aplinkybių yra aišku, kad šis sprendimas nebuvu savavališkas ar kitaip aiškiai nepagrūstas.

EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad pagal Teismų organizavimo įstatymą kasacinių skundą nagrinėja ir sprendžia trys Aukščiausiojo Teismo teisėjai. Be to, Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjo prašymą kreiptis į ESTT, pateiktą rašytiniame atsakyme į generalinio advokato išvadą, nurodęs trumpus motyvus vadovaudamasis pirmiau aptartomis Teismų organizavimo įstatymo nuostatomis, po to, kai susipažino su pareiškėjo pateiktais rašytiniais kasacinio skundo argumentais, generalinio advokato išvada ir pareiškėjo rašytiniu atsakymu į ją.

Šiomis aplinkybėmis EŽTT buvo įtikintas, kad Aukščiausiasis Teismas tinkamai išnagrinėjo pareiškėjo kasacinių skundą, taigi negalėjo įžvelgti neteisingumo šio teismo procese. Vadinas, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvu pažeista.

## 5. EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMO SPRENDIMŲ SANTRAUKOS

**5.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų, priimtų aiškinant 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievo lių srityje nuostatas, apžvalga**

2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievo lių srityje (toliau ir – Reglamentas Nr. 4/2009, Išlaikymo reglamentas) išsamiai reglamentuoja klausimus, susijusius su tarptautiniu išlaikymu. Išlaikymo reglamento tikslas – palengvinti teisminės gynybos prieinamumą išlaikymo kreditoriams, supaprastinti tarptautinių išlaikymo įsiskolinimą išeškojimą ir tokiu būdu sudaryti palankesnes sąlygas laisvam asmenų judėjimui Europos Sąjungoje. Reglamento Nr. 4/2009 taikymo sritį apibrėžia jo 1 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta, kad šis reglamentas taikomas išlaikymo prievo liems, atsirandančioms iš šeimos santykių, tėvystės ar motinystės, santuokos ar giminystės. Išlaikymo reglamentas pradėtas taikyti nuo 2011 m. birželio 18 d. (reglamento 76 straipsnis).

Išlaikymo reglamentu pakeistos 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – ir Reglamentas Nr. 44/2001) nuostatos, taikytos išlaikymo prievo lių srityje. Atsižvelgiant į tai, Teisingumo Teismo praktika, susijusi su nuostatomis dėl jurisdikcijos išlaikymo prievo lių srityje, esančiomis 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijoje dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (toliau – Briuselio konvencija) ir Reglamente Nr. 44/2001, kuris yra Briuselio konvencijos tēsinys, tebéra reikšminga analizuojant atitinkamas Reglamento Nr. 4/2009 nuostatas.

Išlaikymo reglamentu įtvirtinta apsauga pagrsta tuo, kad išlaikymo kreditorius laikomas silpnnesiaja šalimi santykiuose, atsiradusiuose iš išlaikymo prievo lės, ir dėl to galinčiame prasidėti teisminiame procese. Ši principą Teisingumo Teismas pabrėžė savo praktikoje, susijusioje su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 2 dalimi (Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 20 d. sprendimo byloje *Jackie Farrell prieš James Long*, C-295/95, 19 punktas; 2004 m. sausio 15 d. sprendimo byloje *Freistaat Bayern prieš Jan Blijdenstein*, C-433/01, 29 ir 30 punktai). Minėta nuostata siekiama užtikrinti išlaikymo kreditoriaus ir teismo, turinčio jurisdikciją, artumą ir nukrypstama nuo bendrosios taisyklos, kad jurisdikcijos taisyklos siekiama apsaugoti atsakovą, kurį ieškovas paduoda į teismą. Reglamento Nr. 4/2009 savykos aiškinamos autonomiškai. Šiuo metodu Teisingumo Teismas vadovavosi savo praktikoje, susijusioje su Briuselio konvencijos 5 straipsnio 2 dalimi, aiškindamas savyką „išlaikymo prievo lės“ (Teisingumo Teismo 1980 m. kovo 6 d. sprendimo byloje *Louise de Cavel prieš Jacques de Cavel*, C-120/79, 6 ir paskesni punktai; 1997 m. vasario 27 d. sprendimo byloje *Anto-*

*nies van den Boogaard prieš Paula Laumen*, C-220/95, 22 punktas), taip pat „išlaikymo kreditoriaus“ sąvoką (Teisingumo Teismo 1997 m. kovo 20 d. sprendimo byloje *Jackie Farrell prieš James Long*, C-295/95, 12 punktas; 2004 m. sausio 15 d. sprendimo byloje *Freistaat Bayern prieš Jan Blijdenstein*, C-433/01, 24 punktas).

Jurisdikcijos klausimus reglamentuoja antrasis Reglamento Nr. 4/2009 skyrius, kuriamo įtvirtintos taisyklės, taikytinos nustatant jurisdikciją išlaikymo prievolių srityje turintį teismą. Reglamento 3 straipsnis skirtas bendrosioms tarptautinio teismingumo taisyklėms, kurios yra alternatyvios, jų eilišumas neturi reikšmės ir nereiškia jų nelygiavertiškumo. Išlaikymo kreditorius gali pateikti reikalavimą tos vietas, kurioje pagal 3 straipsnio a punktą atsakovas turi nuolatinę gyvenamają vietą, teismui arba tos vietas, kurioje yra kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta, teismui pagal 3 straipsnio b punktą, arba pagal to paties straipsnio c ir d punktus, jei reikalavimas dėl išlaikymo yra papildomas pagrindiniams ieškinui, susijusiam su asmenų statusu (c punktas) arba dėl tėvų pareigų (d punktas), teikiamas teismui, kuris turi jurisdikciją nagrinėti atitinkamai vieną ar kitą ieškinį. Teismingumo taisyklės, įtvirtintos 3 straipsnio c ir d punktuose, yra skirtos proceso koncentruotumui užtikrinti. Reglamento Nr. 4/2009 4 straipsnyje nustatytos sutartinio teismingumo taisyklės, tačiau galimybė šalims susitarti dėl kito teismo jurisdikcijos netaikoma ginčams dėl jaunesnių nei 18 metų vaikų išlaikymo prievolių. Reglamento Nr. 4/2009 5 straipsnyje nustatyta, kad, be jurisdikcijos, kylančios iš kitų šio reglamento nuostatų, jurisdikciją turi valstybės narės teismas, kurio procese dalyvauja atsakovas. Ši taisyklė netaikoma, jei procese dalyvaujama siekiant užgincyti jurisdikciją. Reglamento 6 straipsnyje nustatoma, kad jei pagal 3, 4 ir 5 straipsnius jurisdikcijos neturi joks valstybės narės teismas ir pagal Lugano konvenciją jurisdikcijos neturi joks valstybės, kuri yra tos konvencijos šalis ir néra valstybė narė, teismas, tai jurisdikciją turi valstybės narės, kurios piliečiai yra abi šalys, teismai. Vadovaujantis reglamento 7 straipsniu, jeigu pagal 3–6 straipsnius jurisdikcijos neturi joks valstybės narės teismas, tai valstybės narės teismai išimtinėmis aplinkybėmis gali nagrinėti bylą, jei bylos nagrinėjimas pagrįstai negali būti pradėtas ar vykti arba būtų neįmanomas trečiojoje valstybėje, su kuria yra glaudžiai susijęs ginčas. Atitinkamai teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklės įtvirtintos Reglamento Nr. 4/2009 17–21 straipsniuose. Kartu pažymėtina tai, kad Europos bendrijos (dabar – ES) 2009 m. lapkričio 30 d. Tarybos sprendimu 2009/941/EB patvirtino 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos protokolą dėl išlaikymo prievolėms taikytinos teisės (toliau – Hagos protokolas), taigi nustatant išlaikymo prievolėms taikytiną teisę taikomos šio protokolo kolizinės normos.

Toliau apžvelgiami svarbiausi Teisingumo Teismo sprendimai, priimti aiškinant Reglamento Nr. 4/2009 nuostatas. Sprendime *W ir V prieš X Teisingumo Teismas* išaiškino, kad sąvokos „nuolatinė gyvenamoji vieta“ prasmė ir apimtis turi būti nustatomos labiausiai atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų. Ši sąvoka atitinka vietą, atspindinčią tam tikrą vaiko integraciją į socialinę ir šeimos aplinką. Šią vietą turi nustatyti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas kiekvienam konkretčiam atvejui būdingas faktines aplinkybes. Turi reikšmės, be kita ko, vaiko gyvenimo valstybės narės teritorijoje salygos ir priežastys, taip pat jo pilietybė. Be vaiko fizinio buvimo tam tikroje valstybėje narėje, į kurį reikia atsižvelgti, kiti veiksnių turi atskleisti, kad tokis buvimas visai néra laikinas ar atsitiktinis. Kartu ESTT konstatavo, kad Reglam-

to Nr. 4/2009 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybės narės teismai, kurių priimtas sprendimas dėl tévų pareigų ir išlaikymo prievolių nepilnamečiam vaikui įsi-teisėjo, neišsaugo jurisdikcijos nagrinėti prašymą pakeisti šio sprendimo nuostatas, jei šio vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitos valstybės narės teritorijoje. Jurisdikciją priimti sprendimą dėl šio prašymo turi tos kitos valstybės narės teismai.

Sprendime *A prieš B* Teisingumo Teismas sprendė dėl Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktuose esančios sąvokos „kartu keliamas reikalavimas“ apimties ir išaiškino, kad Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktai aiškintini taip, kad kai vienos valstybės narės teismas nagrinėja bylą dėl nepilnamečio vaiko tévų separacijos arba santuokos nutraukimo, o kitos valstybės narės teismas nagrinėja bylą dėl su šiuo vaiku susijusių tévų pareigų, reikalavimas dėl šio vaiko išlaikymo kartu gali būti keliamas tik su tévų pareigomis susijusioje byloje, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 3 straipsnio d punktą.

Sprendime *R prieš P ESTT* konstatavo, jog Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio a ir d punktai bei 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad jei valstybės narės teismui pateikiamas ieškinys, kuriame nurodyti trys reikalavimai, atitinkamai dėl nepilnamečio vaiko tévų santuokos nutraukimo, tévų pareigų tam vaikui ir to vaiko išlaikymo prievolės, sprendimą dėl santuokos nutraukimo priimantis teismas, kuris pripažino neturintis jurisdikcijos priimti sprendimo dėl tévų pareigų, vis dėlto turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl reikalavimo dėl to vaiko išlaikymo prievolės, jeigu tas teismas yra ir atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietas teismas arba teismas, kurio nagrinėjamame procese atsakovas dalyvauja neginčydamas jo jurisdikcijos.

Sprendime *M. S. prieš P. S.* Teisingumo Teismas išaiškino, kad Reglamente Nr. 4/2009 nustatyti du alternatyvūs būdai, skirti išlaikymo kreditorui pateikti prašymą vykdyti, t. y. per centrines institucijas ar tiesiogiai kompetentingoms institucijoms. Kartu ESTT konstatavo, kad Reglamento IV skyriaus nuostatos, visų pirma 41 straipsnio 1 dalis, turi būti aiškinamos taip, kad išlaikymo kreditorius, kuris siekia, kad vienoje valstybėje narėje priimtas jam palankus teismo sprendimas būtų įvykdytas kitoje valstybėje narėje, gali pateikti prašymą tiesiogiai pastarosios valstybės narės kompetentingai institucijai, kaip antai specializuotam teismui, net jeigu to nenustatyta nacionalinėje teisėje.

Sprendime *KP prieš LO* Teisingumo Teismas sprendė, kad Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad tokioje situacijoje, kai išlaikymo kreditorius, kuris pakeitė savo nuolatinę gyvenamają vietą, savo naujos nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės teismuose pateikia skolininkui reikalavimą dėl išlaikymo už praėjusį laikotarpi, per kurį jis gyveno kitoje valstybėje narėje, teismo vietas teisė, kuri kartu yra ir jo naujos nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės teisė, gali būti taikoma, jei teismo vietas valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti ginčus dėl išlaikymo tarp šių šalių ir to laikotarpio atžvilgiu.

#### **5.1.1. 2017 m. vasario 15 d. sprendimo *W ir V prieš X (C-499/15)* santrauka**

Ginčas kilo tarp W ir V (toliau – vaikas V) su X dėl tévų pareigų ir išlaikymo prievolių. Remiantis nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, Lietuvos pilietis W ir Nyderlandų ir Argentinos pilietė X susituokė 2003 m. gruodžio 9 d. Jungtinėse Valstijo-

se. Jie yra 2006 m. balandžio 20 d. Nyderlanduose gimusio vaiko V tėvas ir motina. Vaikas V turi Lietuvos ir Italijos pilietybes. Jis niekada negyveno Lietuvoje ir nebuvu į ją atvykęs. 2004–2006 m. W, X ir vaikas V gyveno Nyderlanduose. Trumpai pagyvenę Italijoje, 2007 m. jie persikėlė į Kanadą. Nuo 2010 m. gruodžio mén. W ir X gyvena skyrium. 2011 m. liepos mén. X su vaiku V apsigyveno Italijoje, o 2011 m. lapkričio mén. jie persikėlė į Nyderlandus, kur dabar yra jų nuolatinė gyvenamoji vieta. W nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvoje. X kreipėsi į Kanados teismą dėl santuokos nutraukimo. Nuo 2011 m. gegužės mén. šis teismas priėmė kelias nutartis; viena iš jų, t. y. 2012 m. balandžio 17 d. nutartimi, nutraukta sutuoktinių W ir X santuoka, o vaikas V globos teisė suteikta išimtinai X. Nei Lietuvos, nei Nyderlandų teismai, į kuriuos vėliau kreiptasi, nepripažino Kanados teismo nutarčių.

2011 m. balandžio 18 d. W kreipėsi į Vilniaus miesto 1-ajį apylinkės teismą su prašymu nutraukti santuoką dėl X kaltės ir nustatyti vaiko V gyvenamają vietą su juo. 2013 m. spalio 8 d. sprendimu Vilniaus miesto apylinkės teismas nutraukė W ir X santuoką. Jis nustatė vaiko V gyvenamają vietą su X, taip pat W teisės bendrauti įgyvendinimo tvarką ir jo mokėtino vaiko V išlaikymo dydį. 2014 m. gegužės 30 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismas šį sprendimą paliko nepakeistą. 2014 m. rugsėjo 8 d. nutartimi Lietuvos Aukščiausasis Teismas atsisakė priimti W kasacinį skundą.

2014 m. sausio 29 d. nutartimi Overeiselio pirmosios instancijos teismas (*rechtbank Overijssel*, Nyderlandai) nustatė W išlaikymo prievoles. 2014 m. rugpjūčio 22 d. nutartimi šis teismas suteikė X išimtines vaiko V globos teises. 2014 m. spalio 31 d. sprendimu Overeiselio pirmosios instancijos teismas atsisakė pripažinti ir leisti Nyderlanduose vykdyti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. spalio 8 d. priimto sprendimo dalį dėl santuokos nutraukimo dėl sutuoktinių kaltės, vaiko V nuolatinės gyvenamosios vietas nustatymo su motina, W išlaikymo prievolių vaikui V ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Šis teismas pripažino ir leido Nyderlanduose vykdyti šio sprendimo dalį, kurioje nustatyta tévo teisė bendrauti su vaiku.

Pagal W prašymą Lietuvos apeliacinis teismas 2015 m. vasario 2 d. nutartimi neleido Lietuvoje vykdyti 2014 m. sausio 29 d. Overeiselio pirmosios instancijos teismo nutarties dėl W išlaikymo prievolių X ir vaikui V, nepripažino ir neleido Lietuvoje vykdyti šio teismo 2014 m. rugpjūčio 22 d. nutarties dėl išimtinių vaiko V globos teisių suteikimo X ir nutraukė bylą dėl šio teismo 2014 m. spalio 31 d. sprendimo nepripažinimo Lietuvoje. 2014 m. rugpjūčio 28 d. W kreipėsi į Vilniaus miesto apylinkės teismą su prašymais, kad būtų pakeista 2013 m. spalio 8 d. sprendime nustatyta vaiko V gyvenamoji vieta, išlaikymo dydis ir teisės bendrauti įgyvendinimo tvarka.

ESTT sprendė, ar Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybės narės teismai, kurių priimtas sprendimas dėl tévų pareigų ir išlaikymo prievolių nepilnamečiam vaikui įsiteisėjo, išsaugo jurisdikciją nagrinėti prašymą pakeisti šio sprendimo nuostatas, net jei šio vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitos valstybės narės teritorijoje.

Savo ieškiniu W siekė, kad būtų iš dalies pakeistas įsiteisėjės 2013 m. spalio 8 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimas dėl tévų pareigų ir išlaikymo prievolių vaikui V. Šis sprendimas buvo patvirtintas 2014 m. gegužės 30 d. Vilniaus apygardos teismo nutartimi ir dėl šios nutarties W pateiktas skundas atmetas 2014 m. rugsėjo

8 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi. Šiomis aplinkybėmis prašymo iš dalies pakeisti 2013 m. spalio 8 d. sprendimo nuostatas pateikimas 2014 m. rugpjūčio 28 d. laikytinas naujos bylos pradžios momentu, todėl teismas, į kurį kreiptasi, turi nustatyti jurisdikciją nagrinėti bylą turintį teismą, atsižvelgdamas visų pirma į vaiko V nuolatinę gyvenamają vietą šio kreipimosi momentu.

ESTT visų pirma priminė, kad savokos „nuolatinė gyvenamoji vieta“ prasmė ir apimtis turi būti nustatomos labiausiai atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų. Ši savoka atitinka vietą, atspindinčią tam tikrą vaiko integraciją į socialinę ir šeimos aplinką. Šią vietą turi nustatyti nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas kiekvienam konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes. Turi reikšmės, be kita ko, vaiko gyvenimo valstybės narės teritorijoje sąlygos ir priežastys, taip pat jo pilietybė. Be vaiko fizinio buvimo tam tikroje valstybėje narėje, į kurį reikia atsižvelgti, kiti veiksnių turi atskleisti, kad toks buvimas visai nėra laikinas ar atsitiktinis.

Tai, kad vaikas V kelerius metus faktiškai gyveno su vienu iš tėvų Nyderlandų Karalystėje, kaip nurodyta įsiteisėjusiame teismo sprendime, t. y. 2013 m. spalio 8 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendime, gali patvirtinti, kad jis joje gyvena nuolat, ir dėl to šios valstybės narės teismai gali įgyti jurisdikciją nagrinėti bylas dėl tėvų pareigų ir išlaikymo prievo lių šiam vaikui. Kitokią išvadą galima būtų daryti tik esant faktinėms aplinkybėms, dėl kurių būtų galima nukrypti nuo nuolatinės gyvenamajai vieta pagrįstos bendrosios jurisdikcijos taisyklės. Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos nematyti, kad vaikas V būtų persikėlęs iš Lietuvos į Nyderlandus iki kreipimosi į Vilniaus miesto apylinkės teismą ar kad tėvų pareigų turėtojai būtų susitarę dėl Lietuvos teismų jurisdikcijos. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodo, kad vaikas V būtų pagrobtas ar neteisėtai negrąžintas, taip pat nematyti, kad Nyderlandų teismai būtų pripažinę Lietuvos teismus tinkamesnais nagrinėti bylą.

Vadinasi, jurisdikciją nagrinėti bylą dėl tėvų pareigų turi vaiko nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės narės teismai. Nagrinėjamu atveju tai yra Nyderlandų teismai. Būtent šie teismai turi nagrinėti W pateiktus prašymus – pakeisti vaiko gyvenamają vietą, išlaikymo dydį ir vieno iš tėvų teisės bendrauti įgyvendinimo tvarką.

Sprendimą byloje dėl santuokos nutraukimo priėmusiems teismams, t. y. Lietuvos teismams, netaikoma jurisdikcijos prorogacija. Net jei X aiškiai ar kitokiu nedviprasmišku būdu pritartų šių teismų jurisdikcijai, ši jurisdikcija bet kuriuo atveju pasibaigė įsiteisėjus teismo sprendimui, kuriuo patenkintas prašymas dėl santuokos nutraukimo ir nustatytos tėvų pareigos. Aplinkybė, kad įsiteisėjusio teismo sprendimo, kuriuo vienas iš tėvų grindžia savo prašymą dėl pakeitimo, nepripažino (viso ar jo dalies) vaiko nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės narės teismai, nesvarbu, ar šis nepripažinimas yra pagrįstas, nekliudo pripažinti šių teismų jurisdikcijos nagrinėti šį prašymą, nes juo pradėta nauja byla.

ESTT konstatavo, kad Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybės narės teismai, kurių priimtas sprendimas dėl tėvų pareigų ir išlaikymo prievo lių nepilnamečiam vaikui įsiteisėjo, neišsaugo jurisdikcijos nagrinėti prašymą pakeisti šio sprendimo nuostatas, jei šio vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra kitos valstybės narės teritorijoje. Jurisdikciją priimti sprendimą dėl šio prašymo turi tos kitos valstybės narės teismai.

### **5.1.2. 2015 m. liepos 16 d. sprendimo byloje *A prieš B* (C-184/14) santrauka**

Ginčas kilo tarp A ir jo su tuo oktinės B dėl reikalavimo skirti išlaikymą dviem jų nepilnamečiams vaikams, kuris, vykstant tėvų separacijos procedūrai, buvo pateiktas kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje yra šiu vaikų įprastinė gyvenamoji vieta. A, jo su tuo oktinė B ir du jų nepilnamečiai vaikai yra Italijos piliečiai, nuolat gyvenantys Londone (Jungtinė Karalystė). Vaikai gimė šiame mieste atitinkamai 2004 m. kovo 4 d. ir 2008 m. rugpjūčio 5 d. 2012 m. vasario 28 d. A pareiškė B ieškinį Milano apylinkės teisme (*Tribunale di Milano*, Italija) siekdamas jų separacijos dėl B kaltės, jų nepilnamečių vaikų globą pavedant jiems abiem, jų gyvenamają vietą nustatant pas motiną; A pasisiūlė vaikų ugdymui ir priežiūrai kas mėnesį skirti 4000 eurų. B pateikė priešpriešinį ieškinį ir paprašė priimti sprendimą dėl jos ir jos vyro separacijos dėl pastarojo kaltės ir priteisti iš jo kas mėnesį mokėti 18 700 eurų vaikams išlaikyti; be to, B tvirtino, kad Italijos teismas neturi jurisdikcijos spręsti dėl nepilnamečių globos salygų, jų gyvenamosios vietas, jų lankymo ir vaikų priežiūrai skirtos sumos dydžio, nes šie klausimai turi būti sprendžiami Didžiosios Britanijos teisme, kadangi A ir B visą laiką gyveno Londone, ten gimė ir gyvena jų nepilnamečiai vaikai. 2012 m. lapkričio 16 d. nutartimi Milano apylinkės teismas pripažino savo jurisdikciją nagrinėti separacijos bytą. Šis teismas atskyré reikalavimus dėl, pirma, B ir, antra, vaikų išlaikymo. Jis nuspindė, kad turi jurisdikciją nagrinėti reikalavimą dėl B išlaikymo, nes tai yra reikalavimas, kartu keliamas byloje, susijusioje su asmenų statusu arba separacija, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c punktą. Tačiau, remdamasis to paties reglamento 3 straipsnio d punktu, šis teismas konstatavo, kad neturi jurisdikcijos nagrinėti reikalavimo dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo, nes tai yra reikalavimas, kartu keliamas byloje, susijusioje su tėvų pareigomis. Jurisdikcija nagrinėti pastarajį prašymą priskirtina Didžiosios Britanijos teismams.

ESTT nagrinėjo, ar Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktai aiškintini taip, kad tuo atveju, kai vienos valstybės narės teismas nagrinėja bytą dėl nepilnamečio vaiko tėvų separacijos arba santuokos nutraukimo, o kitos valstybės narės teismas nagrinėja bytą dėl su šiuo vaiku susijusių tėvų pareigų, reikalavimą dėl šio vaiko išlaikymo gali nagrinėti tiek teismas, kuris turi jurisdikciją nagrinėti separacijos arba skyrybų bytą ir kuris jį nagrinėtų kaip su asmens statusu susijusioje byloje kartu keliamą reikalavimą, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 3 straipsnio c punktą, tiek teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti su tėvų pareigomis susijusią bytą, kuris jį nagrinėtų kaip šioje byloje kartu keliamą reikalavimą, kaip tai suprantama pagal minėto 3 straipsnio d punktą, ar vis dėlto tokį reikalavimą būtinai turi nagrinėti pastarasis teismas.

Kitaip tariant, nacionalinis teismas siekė išsiaiškinti, ar Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktuose išvardytu jurisdikcijos priskyrimo kriterijai, atsižvelgiant į šio straipsnio formuluočėje pavartotą jungtuką „arba“, yra tarpusavyje nederinami, ar vis dėlto šis jungtukas reiškia, kad reikalavimą dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo gali teisėtai nagrinėti ir teismai, turintys jurisdikciją nagrinėti separacijos bylas, ir teismai, turintys jurisdikciją nagrinėti su tėvų pareigomis susijusias bylas.

Toks klausimas kyla tik tada, jeigu reikalavimas dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo laikomas tiek „su asmens statusu susijusioje byloje“, tiek ir „su tėvų pareigomis

susijusioje byloje“, o net tik vienoje iš šių bylų kartu keliamu reikalavimu. Todėl reikia nustatyti Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktuose esančios sąvokos „kartu keliamas reikalavimas“ apimtį.

Pažymėtina, kad nors šiomis nuostatomis nacionaliniam teismui aiškiai leidžiama pripažinti savo paties jurisdikciją nagrinėti reikalavimą dėl išlaikymo tarpvalybinę reikšmę turinčiose bylose, jeigu pagal teismo valstybės teisę jis turi jurisdikciją nagrinėti atitinkamai su asmens statusu ir su tėvų pareigomis susijusias bylas, šiose nuostatose esančios sąvokos „kartu keliamas reikalavimas“ apimties valstybių narių teismai neturėtų aiškinti pagal savo nacionalinę teisę.

Remiantis pažodiniu Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktų aiškinimu konstatuotina, kad juose atskiriamos su asmens statusu ir su tėvų pareigomis susijusios bylos. Nors juose nurodyti jurisdikcijos priskyrimo kriterijai yra alternatyvūs dėl to, kad yra jungtukas „arba“, ši formuluočė neleidžia aiškiai nustatyti, ar dėl šių kriterijų alternatyvaus pobūdžio reikalavimai dėl vaikų išlaikymo gali būti kartu keliami tik su tėvų pareigomis susijusiose bylose, ar vis dėlto minėti reikalavimai gali būti kartu keliami ir su asmens statusu susijusiose bylose.

Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktų nuostatose, kiek tai susiję su jose išvardytais jurisdikcijos priskyrimo kriterijais, teismo procesai atskiriami pagal tai, ar jie susiję su suntuoktinė tarpusavio teisėmis ir pareigomis, ar su tėvų teisėmis ir pareigomis vienam ar keliems jų vaikams. Taigi reikalavimas dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo siejasi su pastaraja proceso rūšimi, nes jis susijęs su vaikų išlaikymo pareigų, tenkančių vienam arba kitam iš tėvų, nustatymu siekiant užtikrinti vaikų priežiūros ir ugdymo išlaidas. Taigi pagal savo pobūdį reikalavimas dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo yra susijęs su byla dėl tėvų pareigų.

Reikalavimas dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo nebūtinai susijęs su skyrybų ar separacijos byla. Be to, tokiam procese nebūtinai nustatomos pareigos išlaikyti mažamečius vaikus. Tačiau teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti su tėvų pareigomis susijusias bylas, gali geriausiai *in concreto* įvertinti reikalavimus dėl nepilnamečių vaikų išlaikymo ir nustatyti mokėtiną sumą, kuria būtų prisidedama prie vaiko priežiūros ir ugdymo; ši suma nustatoma, atsižvelgiant į pasirinktą globos būdą – globoja abu arba tik vienas iš tėvų, bendravimo su vaiku teisę, šios teisės trukmę ir kitas teismui žinomas su tėvų pareigomis susijusias faktinio pobūdžio aplinkybes.

Išlaikymo kreditoriuų interesų gynimas užtikrinamas tiek, kiek, viena vertus, sprendimą dėl nepilnamečio vaiko išlaikymo gali lengvai priimti teismas, geriausiai žinant aplinkybes, kurios yra esminės vertinant tokį reikalavimą. Pažymėtina būtinybę, aiškinant Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktuose nustatytas jurisdikcijos normas, labiausiai atsižvelgti į vaiko interesus. Taip yra juo labiau todėl, kad Reglamentas Nr. 4/2009 turi būti įgyvendintas pagal Europos Sajungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnio 2 dalį, kurioje įtvirtinta, kad imantis bet kokių valstybės ar privačių institucijų veiksmų, susijusių su vaikais, pirmiausia turi būti vadovaujamasi vaiko interesais.

Taigi iš Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktų formuluočės, tikslų ir konteksto matyti, kad kai dviejuose teismuose nagrinėjamos bylos – viename – byla dėl suntuoktinė, kurie yra nepilnamečių vaikų tėvai, separacijos arba santuokos nuteikimo, o kitame – byla dėl šių vaikų tėvų pareigų, – reikalavimas dėl šių vaikų

išlaikymo negali būti laikomas reikalavimu, kartu keliamu tiek su tėvų pareigomis susijusioje byloje, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 3 straipsnio d punktą, tiek ir su asmenų statusu susijusioje byloje, kaip tai suprantama pagal minėto reglamento 3 straipsnio c punktą. Jis gali būti laikomas reikalavimu, kartu keliamu tik su tėvų pareigomis susijusioje byloje.

ESTT konstatavo, kad Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio c ir d punktai aiškinantini taip, kad kai vienos valstybės narės teismas nagrinėja bylą dėl nepilnamečio vaiko tėvų separacijos arba santuokos nutraukimo, o kitos valstybės narės teismas nagrinėja bylą dėl su šiuo vaiku susijusių tėvų pareigų, reikalavimas dėl šio vaiko išlaikymo kartu gali būti keliamas tik su tėvų pareigomis susijusioje byloje, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 3 straipsnio d punktą.

### **5.1.3. 2019 m. rugsėjo 5 d. sprendimo byloje R prieš P (C-468/18) santrauka**

Byloje kilo R, gyvenančios Jungtinėje Karalystėje, ir P, gyvenančio Rumunijoje, ginčas dėl santuokos nutraukimo, dėl išmokų jų nepilnamečio vaiko išlaikymui priteisimo ir dėl tėvų pareigų. Remiantis nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, Rumunijos piliečiai R ir P susituokė 2015 m. rugpjūčio 15 d. Rumunijoje. Jie atitinkamai yra vaiko, gimusio 2015 m. lapkričio 8 d. Belfaste (Jungtinė Karalystė), kur gyveno prieš išsiskirdami, motina ir tėvas. 2016 m. sutuoktinių separacijos metu tėvas P grįžo į Rumuniją, o motina R liko Belfaste su vaiku. 2016 m. rugsėjo 29 d. ieškiniu, pareikštu Konstancos pirmosios instancijos teismui (*Judecătoria Constanța*, Rumunija), R padavė į teismą P, siekdama nutraukti santuoką, nustatyti vaiko gyvenamają vietą su ja, tėvų valdžią priskirti išimtinai motinai ir nustatyti P prievolę mokėti vaikui išlaikymo išmokas. P užgincijo šio teismo jurisdikciją.

ESTT sprendė, ar Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio a punktas, 3 straipsnis d punktas ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad, jei valstybės narės teismui pateikiами trys bendri reikalavimai, susiję atitinkamai su nepilnamečio vaiko tėvų santuokos nutraukimu, tėvų pareigomis tam vaikui ir to vaiko išlaikymo prievoles, sprendimą dėl santuokos nutraukimo priimantis teismas, kuris pripažino neturintis jurisdikcijos priimti sprendimo dėl tėvų pareigų, vis dėlto turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl reikalavimo dėl vaiko išlaikymo, jeigu tas teismas yra ir atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietas teismas, ir teismas, kurio procese dalyvauja atsakovas. Ar vis dėlto sprendimą dėl prašymo priteisti išlaikymą vaikui gali priimti tik teismas, turintis jurisdikciją priimti sprendimą dėl reikalavimo, susijusio su tėvų pareigomis vaikui.

ESTT nurodė, kad iš Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio „Bendrosios nuostatos“ formuliuotės matyti, kad juo nustatomi bendrieji jurisdikcijos priskyrimo kriterijai, tai komi valstybių narių teismams, nagrinėjantiems išlaikymo prievoles. Šie kriterijai yra alternatyvūs, o tai patvirtina jungtuko „arba“ vartojimas kiekvieno iš kriterijų išdėstyto pabaigoje. Taigi, išlaikymo kreditorius gali pateikti pareiškimą tos vietas, kurioje pagal šio 3 straipsnio a punktą atsakovas turi nuolatinę gyvenamają vietą, teismui arba tos vietas, kurioje yra kreditoriaus nuolatinė gyvenamoji vieta, teismui pagal minėto straipsnio b punktą arba pagal to paties straipsnio c ir d punktus, jei reikalavimas dėl išlaikymo yra papildomas pagrindiniams ieškininiui, susijusiam su asmenų statusu, kaip

pareiškimas dėl santuokos nutraukimo (c punktas), arba dėl tėvų pareigų (d punktas), teikiamas teismui, kuris turi jurisdikciją nagrinėti atitinkamai vieną ar kitą ieškinį.

Taigi, esant tokiai situacijai, kaip susiklosčiusi nagrinėjamoje byloje, atsakovo nuolatinės gyvenamosios vėtos teismas, į kurį kreipėsi išlaikymo kreditorius, turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl reikalavimo, susijusio su vaiko išlaikymo prievolėmis, pagal Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio a punktą. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar tai, kad jis nusprendė neturintis jurisdikcijos priimti sprendimo dėl reikalavimo, susijusio su tėvų pareigomis, visų pirma dėl tėvų pareigų vykdymo ir globos teisių, išskaitant vaiko gyvenamają vietą, nereiškia, kad jis neturi jurisdikcijos priimti sprendimo dėl reikalavimo dėl vaiko išlaikymo prievolės.

Pasak ESTT, tai, kad teismas pripažino neturintis jurisdikcijos nagrinėti ieškinio dėl tėvų pareigų nepilnamečiam vaikui vykdymo, neturi įtakos jo jurisdikcijai priimti sprendimą dėl reikalavimų, susijusių su vaiko išlaikymo prievolėmis, jeigu ši jurisdikcija gali būti pagrįsta Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio a punktu arba šio reglamento 5 straipsniu. Šią išvadą patvirtina Reglamento Nr. 4/2009 struktūra ir tikslai. Kalbant apie Reglamento Nr. 4/2009 struktūrą, pažymétina, kad jo II skyrius „Jurisdikcija“ įtvirtina visas taisyklės, taikytinias nustatant išlaikymo prievoilių srityje jurisdikciją turintį teismą.

Taigi, jei teismas, į kurį kreiptasi su reikalavimu dėl vaiko išlaikymo prievoilių, neturi jurisdikcijos nagrinėti ieškinio dėl tėvų pareigų šiam vaikui, pirmiausia reikia patikrinti, ar šis teismas turi jurisdikciją priimti sprendimą kitu pagrindu pagal šį reglamentą. Be to, reikia pabrėžti, kad Reglamente Nr. 4/2009 nenustatyta galimybė teismui, turinčiam jurisdikciją pagal vieną iš reglamento nuostatų ir tinkamai gavusiam reikalavimą, atsisakyti jurisdikcijos teismo, kuris, jo nuomone, būtų tinkamesnis nagrinėti tą reikalavimą, naudai.

Reglamento Nr. 4/2009 aiškinimas, kad tik teismas, turintis jurisdikciją bylose dėl tėvų pareigų, turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl išlaikymo prievolės reikalavimo, gali neigiamai paveikti išlaikymo kreditoriaus galimybę pasirinkti ne tik jurisdikciją turintį teismą, bet atitinkamai ir jo reikalavimui taikytiną teisę.

Atsižvelgiant į riziką, kad turės pateikti reikalavimus dėl išlaikymo prievolės ir tėvų pareigų dviejuose skirtinguose teismuose, vienas iš tėvų, siekdamas geriausiai užtikrinti vaiko interesus, gali pageidauti atsiimti pirminį reikalavimą dėl išlaikymo prievoilių, paraiškštą teisme, priimančiam sprendimą dėl santuokos nutraukimo, tam, kad teismas, turintis jurisdikciją bylose dėl tėvų pareigų, taip pat turėtų jurisdikciją nagrinėti tokį reikalavimą dėl išlaikymo prievoilių. Tačiau minėtas vienas iš tėvų, siekdamas geriausiai užtikrinti vaiko interesus, taip pat gali pageidauti išlaikyti savo pirminį reikalavimą dėl vaiko išlaikymo prievoilių teisme, priimančiam sprendimą dėl santuokos nutraukimo, jei tas teismas taip pat yra vienos, kurioje yra atsakovo nuolatinė gyvenamoji vieta, teismas.

Yra daug priežasčių, kurios gali pagrįsti tokį išlaikymo kreditoriaus pasirinkimą, visų pirma galimybė taikyti teismo valstybės teisę, šiuo atveju – Rumunijos teisę, galimybė vartoti gimtają kalbą, galimai mažesnės teismo proceso išlaidos, teismui, į kurį buvo kreiptasi, yra žinomas atsakovo finansinės galimybės mokėti išmokas ir galimas atleidimas nuo egzekuatūros.

ESTT sprendė, kad Reglamento Nr. 4/2009 3 straipsnio a ir d punktai ir 5 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad jei valstybės narės teismui pateikiamas ieš-

kinys, kuriame nurodyti trys reikalavimai, atitinkamai dėl nepilnamečio vaiko tėvų santuokos nutraukimo, tėvų pareigų tam vaikui ir to vaiko išlaikymo prievolės, sprendimą dėl santuokos nutraukimo priimantis teismas, kuris pripažino neturintis jurisdikcijos priimti sprendimo dėl tėvų pareigų, vis dėlto turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl reikalavimo dėl to vaiko išlaikymo prievolės, jeigu tas teismas yra ir atsakovo nuolatinės gyvenamosios vienos teismas arba teismas, kurio nagrinėjamame procese atsakovas dalyvauja neginčydamas jo jurisdikcijos.

#### **5.1.4.2017 m. vasario 9 d. sprendimo byloje M. S. prieš P. S. (C-283/16) santrauka**

Byleje ginčas kilo tarp M. S., gyvenančios Vokietijoje, ir P. S., gyvenančio Jungtinėje Karalystėje, dėl išlaikymo reikalavimų. Remiantis nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, P. S. ir M. S. sudarė santuoką 2005 m., o ją nutraukė 2012 m. Jie turi du vaikus, kuriems prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo dieną buvo 9 ir 5 metai. Santuoką nutraukė Valsrodės apylinkės teismas (*Amtsgericht Walsrode*, Vokietija); 2014 m. rugpjūčio 7 d. nutartimi tas teismas priėmė nutartį dėl dviejų vaikų išlaikymo. Po santuokos nutraukimo M. S. ir jos vaikai toliau gyveno Vokietijoje. P. S. gyvena ir dirba Jungtinėje Karalystėje. Jis atsisako mokėti Vokietijos teismo nutartyje nurodytas išlaikymo išmokas, nes, kaip jis teigia, M. S. trukdo bendrauti su vaikais. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Anglijos ir Velso Aukščio teisingumo teismo Šeimos bylų skyrius (*High Court of Justice (England and Wales), Family Division, Jungtinė Karalystė*), gavo Reglamento Nr. 4/2009 nuostatomis grindžiamą M. S. prašymą vykdyti Vokietijos teismo nutartį.

ESTT nagrinėjo, ar Reglamento Nr. 4/2009 IV skyriaus nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad išlaikymo kreditorius, kuris siekia, kad vienoje valstybėje narėje priimtas jam palankus teismo sprendimas būtų įvykdytas kitoje valstybėje narėje, gali pateikti prašymą tiesiogiai pastarosios valstybės narės kompetentingai institucijai, kaip antai specializuotam teismui, ar jis turi pateikti prašymą tam teismui per vykdymo valstybės narės centrinę instituciją.

ESTT nurodė, kad, siekiant atsakyti į šį klausimą, reikia aiškinti Reglamento Nr. 4/2009 41 straipsnio 1 dalį, susijusią su vienoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo dėl išlaikymo prievolių vykdymo kitoje valstybėje narėje procesu ir sąlygomis.

Minėtos nuostatos pirmame sakinyje nurodyta, kad, laikantis kitų Reglamento Nr. 4/2009 nuostatų, kitoje valstybėje narėje priimtų teismo sprendimų vykdymo procesą reglamentuoja „vykdymo valstybės narės teise“, o jos antrame sakinyje – kad toks sprendimas vykdomas „tomis pačiomis sąlygomis“, kurios taikomos toje vykdymo valstybėje narėje priimtam teismo sprendimui. Kadangi minėtos nuostatos pirmame sakinyje daroma nuoroda į vykdymo valstybės narės teisės taikymą, šis sakinas iš pirmo žvilgsnio galėtų būti aiškinamas taip, kad vykdymo valstybė narė savo vykdymo proceso normose gali įtvirtinti privalomą kreipimasi į prašomosios valstybės centrinę instituciją.

Vis dėlto, atsižvelgiant į tos pačios nuostatos antro sakinio formuluočę, kad teismo sprendimas turi būti vykdomas „tomis pačiomis sąlygomis“, kurios taikomos vykdymo valstybėje narėje priimtam teismo sprendimui, būtų galima manyti, kad pagal minėtą 41 straipsnio 1 dalį draudžiamas privalomas kreipimasis į centrinę ins-

tituciją, jeigu tai nėra nustatyta dėl išimtinai vidaus bylų, kaip yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo valstybėje narėje.

Taigi svarbu išnagrinėti sąvokos „tos pačios sąlygos“ apimtį. Siekiant tai padaryti reikia atsižvelgti į Reglamento Nr. 4/2009 tikslą ir sistemą, į kurią įeina jo 41 straipsnio 1 dalis. Reglamento Nr. 4/2009 siekiamas tikslas – kiek įmanoma palengvinti tarptautinių išlaikymo įsiskolinimų išieškojimą. Šie paprastumo ir greitumo tikslai matyti iš Reglamento Nr. 4/2009 9 ir 27 konstatuojamųjų dalių. 9 konstatuojamojoję dalyje nurodyta, kad išlaikymo kreditorius turėtų galėti vienoje valstybėje narėje lengvai gauti sprendimą, kuris automatiškai būtų vykdytinas kitoje valstybėje narėje, netaikant papildomų formalumų. Pagal 27 konstatuojamają dalį vienas iš Reglamento Nr. 4/2009 tikslų yra kuo labiau apriboti teismo sprendimo vykdymui taikytinus formalius reikalavimus, dėl kurių gali padidėti išlaikymo kreditoriaus padengiamos proceso išlaidos. Be to, reikia paminėti Reglamento Nr. 4/2009 31 ir 32 konstatuojamąsias dalis. Šio reglamento 31 konstatuojamojoję dalyje pabrėžtas Sąjungos teisės aktų leidėjo noras nustatyti centrinių institucijų bendradarbiavimą, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos tarpvalstybiniam išlaikymo išmokų išieškojimui ir suteikta pagalba išlaikymo kreditoriams naudojantis savo teise kitoje valstybėje narėje. Minėto reglamento 32 konstatuojamojoję dalyje naudojimasis šia pagalba laikomas „teise“.

Atsižvelgiant į sistemą, į kurią įeina Reglamento Nr. 4/2009 41 straipsnio 1 dalis, šio reglamento IV skyriuje atspindėti minėti paprastumo ir greitumo tikslai, o jo VII skyriuje nustatyta galimybė kreiptis į centrines institucijas pagalbos. Taigi jokioje šio IV skyriaus „Teismo sprendimų pripažinimas, vykdymumas ir vykdymas“, kuriame yra minėta 41 straipsnio 1 dalis, nuostatoje nenurodyta specialios procedūros, kuri papildytų procedūras, taikytinas nagrinėjant išimtinai vidaus prašymus, ir, be kita ko, privalomo kreipimosi į valstybių narių centrines institucijas.

Reglamento Nr. 4/2009 17 straipsnio „Pripažinimas ir vykdymas be *exequatur*“, esančio jo IV skyriuje, 1 dalyje nurodyta, kad tie sprendimai pripažistami kitoje valstybėje narėje be jokios specialios procedūros. Minėto reglamento 20 straipsnio, esančio tame pačiame IV skyriuje, 1 dalyje nurodyti dokumentai, kuriuos pareiškėjas turi pateikti „kompetentingoms vykdymo institucijoms“; remiantis šia formuliuote galima manyti, kad dokumentai teikiami tiesiogiai kompetentingoms institucijoms.

Kreipimasis į centrines institucijas įtvirtintas Reglamento Nr. 4/2009 VII skyriaus, susijusio su centrinių institucijų bendradarbiavimu, nuostatose. Pagal šio reglamento 51 straipsnio 1 dalį šios institucijos teikia pagalbą dėl jo 56 straipsnyje nurodytų prašymų ir, be kita ko, perduoda šiuos prašymus. Pagal šį 56 straipsnį kreditorius, siekdamas, kad būtų išieškotos išlaikymo išmokos, „gali“ pateikti, be kita ko, prašymą dėl teismo sprendimo, priimto arba pripažinto prašomojoje valstybėje narėje, vykdymo. Tokiu atveju pagal minėto reglamento 55 straipsnį jis turi kreiptis į valstybės narės, kurioje gyvena, centrinę instituciją ir ši privalo prašymą persiusti prašomosios valstybės narės centrinei institucijai.

Iš Reglamento Nr. 4/2009 51 ir 56 straipsnių, siejamų su jo 31 ir 32 konstatuojamosiomis dalimis, matyti, kad prašymas dėl centrinių institucijų pagalbos pagal šio reglamento VII skyriaus nuostatas yra teissė, o ne pareiga. Todėl jis nėra privalomas ir taikomas tik jeigu išlaikymo kreditorius nori ja pasinaudoti, pavyzdžiui,

siekdamas įveikti tam tikrus konkrečius sunkumus, kaip antai nustatyti išlaikymo skolininko buvimo vietą.

Taigi, Reglamente Nr. 4/2009 nustatyti du alternatyvūs būdai kreiptis į jurisdikciją turinčius teismus: vienas – tiesioginis pagal šio reglamento IV skyriuje esančias nuostatas, kitas – per centrines institucijas, jeigu išlaikymo kreditorius prasė savo gyvenamosios vietas valstybės narės centrinės institucijos pagalbos, pagal minėto reglamento VII skyriuje esančias nuostatas. Ši vertinimą patvirtina Reglamento Nr. 4/2009 45 straipsnio, esančiojo V skyriuje, formuliuotė. Šiame straipsnyje, kuris susijęs su teisine pagalba, aiškiai išskirti du alternatyvūs būdai, leidžiantys išlaikymo kreditorui pateikti prašymą vykdysti, t. y. per centrines institucijas „ar“ tiesiogiai kompetentingoms institucijoms.

ESTT konstatavo, kad Reglamento Nr. 4/2009 IV skyriaus nuostatos, visų pirma šio reglamento 41 straipsnio 1 dalis, turi būti aiškinamos taip, kad išlaikymo kreditorius, kuris siekia, kad vienoje valstybėje narėje priimtas jam palankus teismo sprendimas būtų įvykdytas kitoje valstybėje narėje, gali pateikti prašymą tiesiogiai pastarosios valstybės narės kompetentingai institucijai, kaip antai specializuotam teismui, ir iš jo negalima reikalauti teikti prašymą tam teismui per vykdymo valstybės narės centrinę instituciją.

Kartu ESTT nagrinėjo, ar egzistuoja pareiga nustatyti procedūrą arba mechanizmą, kad būtų galima tiesiogiai kreiptis į vykdymo valstybės narės kompetentingą instituciją. ESTT sprendė, kad valstybės narės privalo užtikrinti visišką Reglamento Nr. 4/2009 41 straipsnio 1 dalyje nustatytos teisės veiksmingumą, prieikus pakeisdamos savo procesines normas. Bet kuriuo atveju nacionalinis teismas turi taikyti šios 41 straipsnio 1 dalių nuostatas, prieikus netaikydamas prieštaraujančią nacionalinės teisės nuostatą, ir dėl to leisti išlaikymo kreditorui pateikti prašymą tiesiogiai vykdymo valstybės narės kompetentingai institucijai, net jeigu to nenustatyta nacionalinėje teisėje.

#### **5.1.5. 2018 m. birželio 7 d. sprendimo byloje KP prieš LO (C-83/17) santrauka**

Byloje buvo nagrinėjamas nepilnamečio vaiko KP ir jo tėvo LO ginčas dėl išlaikymo. Remiantis byloje nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, KP, gimusi 2013 m. kovo 6 d., ir jos tėvai yra Vokietijos piliečiai, jie gyveno Vokietijoje iki 2015 m. gegužės 27 d. KP ir jos motina 2015 m. gegužės 28 d. persikėlė į Austriją, ši tapo nauja jų nuolatinė gyvenamajā vieta. 2015 m. gegužės 18 d. KP Fiunfhauzeno apylinkės teismui (*Bezirksgericht Fünfhaus*, Austrija) pateikė reikalavimą dėl išlaikymo išmokų. Vėliau, t. y. 2016 m. gegužės 18 d. prašymu, KP išplėtė savo reikalavimą – juo buvo apimtas ir laikotarpis nuo 2013 m. birželio 1 d. iki 2015 m. gegužės 31 d. Fiunfhauzeno apylinkės teismas atmetė KP reikalavimą dėl išlaikymo išmokų mokėjimo už laikotarpį nuo 2013 m. birželio 1 d. iki 2015 m. gegužės 31 d. dėl to, kad pagal Hagos protokolo 3 straipsnį šio laikotarpio atžvilgiu reikia taikyti Vokietijos teisę, o Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalis dėl teismo vietas teisės taikymo yra susijusi tik su teisėmis į išlaikymo išmokas, atsiradusiomis nuo įsikūrimo naujoje nuolatinėje gyvenamojoje vietoje dienos. KP tvirtino, kad pagal Hagos protokolo 3 straipsnio 1 dalį Vokietijos teisė dėl išlaikymo prievolių taikoma jos reikalavimui dėl išlaikymo išmokų, tačiau pagal ją ji

negali gauti išlaikymo atgaline data, nes nėra tenkinamos nacionaliniame teisės akte nustatyto sąlygos. Todėl, KP nuomone, pagal Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalį reikia taikyti Austrijos teisę, kuri leidžia atgaline tvarka gauti išlaikymo išmokas.

Teisingumo Teismas visų pirma sprendė, ar turi jurisdikciją aiškinti Hagos protokolą. Remiantis Sutarties dėl Europos Sajungos veikimo (toliau – SESV) 267 straipsniu, Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl Sajungos institucijų priimtų aktų išaiškinimo. Sprendimu 2009/941, priimtu pagal SESV 218 straipsnį, Europos Sajungos Taryba patvirtino Hagos protokolą ir jo tekstas buvo pridėtas prie to sprendimo. Kadangi pagal suformuotą ESTT jurisprudenciją Tarybos sudarytas susitarimas yra vienos iš jos institucijų priimtas aktas, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio pirmos pastraipos b punktą, tai reiškia, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti Hagos protokolą.

ESTT nagrinėjo, ar Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad ji gali būti taikoma tokioje situacijoje, kai išlaikymo kreditorius, kuris pakeitė nuolatinę gyvenamąją vietą, naujos nuolatinės gyvenamosios vietas valstybėje narėje pareiškia reikalavimą dėl išlaikymo išmokų už praėjusį laikotarpi, kurio metu jis gyveno kitoje valstybėje narėje, net jeigu teismo vietas valstybė yra kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietas valstybė.

Pagal Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalį teismo vietas teisė taikoma, jei kreditorius neturi galimybės gauti iš skolininko išlaikymo išmokų taikant Hagos protokolo 3 straipsnyje nurodytą teisę. Šiame 3 straipsnyje yra įtvirtinta bendra taikytinos teisės taisyklė, pagal kurią išlaikymo prievoles reglamentuoja kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės teisė. Kaip matyti iš Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalies, ši nuostata, leidžianti taikyti teismo vietas, o ne išlaikymo kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės teisė, yra veiksminga tik tada, kai tos teisės skiriasi.

Remiantis byloje nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, KP persikėlė į Austriją ir ši valstybė narė yra nuolatinės gyvenamosios vietas valstybė. Taigi, pagal Hagos protokolo 3 straipsnio 1 dalį taikytina teisė yra Austrijos teisė. Vis dėlto pagal šio protokolo 3 straipsnio 2 dalį Austrijos teisė yra taikytina tik nuo apsigyvenimo Austrijoje momento, t. y. nuo 2015 m. gegužės 28 d. Ankstesnio laikotarpio atžvilgiu nuo 2013 m. birželio 1 d. iki 2015 m. gegužės 28 d. KP nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės teisė yra Vokietijos teisė. Teismo vietas teisė yra valstybės narės, t. y. Austrijos, į kurios teismą kreipėsi kreditorius, teisė.

Remiantis tuo, darytina išvada, kad tokioje situacijoje, kai teismo vietas teisė, šiuo atveju Austrijos teisė, nesutampa su kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vietas valstybės, šiuo atveju Vokietijos, teise to laikotarpio, už kurį jis prašo išlaikymo išmokų, atžvilgiu, Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalis gali būti veiksminga. Vis dėlto dar reikia, kad šioje nuostatoje įtvirtinta teismo vietas teisė būtų taikoma reikalavimui dėl išlaikymo išmokų už praėjusį laikotarpi.

Kartu ESTT pažymėjo, kad vien to, jog teismo vietas teisės taikymas yra palankus kreditoriui, negali pakakti tam, kad būtų pateisinamas šios nuostatos taikymas, nes nesant tokio ryšio skoliniinkas negalėtų numatyti, kokia teisė bus taikoma. Šis ryšys gali atsirasti dėl teismo, į kurį kreiptasi, kad jis išspręstų ginčus dėl išlaikymo už tam tikrą laikotarpi, jurisdikcijos, laikantis Reglamento Nr. 4/2009, kuris gali būti

taikomas, nuostatų. Tokią išvadą pagrindžia glaudūs Hagos protokolo ir Reglamento Nr. 4/2009 ryšiai. Reglamento Nr. 4/2009 15 straipsnyje duodama nuoroda į Hagos protokolą, o nustacių jurisdikciją turinčius teismus pagal šį reglamentą galima netiesiogiai nustatyti, kad taikytina teisė yra teismo vietas teisė. Be to, šis reglamentas grindžiamas prielaida, kad egzistuoja ryšys tarp ginčiamų išlaikymo išmokų ir valstybės, kurios teismai turi jurisdikciją nagrinėti šią bylą. Todėl reikia manyti, kad būtinas ryšys tarp teismo vietas teisės ir išlaikymo prievolės šalių – kreditoriaus ir skolininko – situacijos per reikalavime dėl išlaikymo išmokų nurodytą laikotarpį egzistuoja tada, kai teismo vietas teisė atitinka valstybės narės, kurios teismai turėjo jurisdikciją nagrinėti su išlaikymu per tą laikotarpį susijusius ginčus, teisę.

ESTT konstataavo, kad Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip:

– tai, kad teismo vietas valstybė atitinka kreditoriaus nuolatinės gyvenamosios vienos valstybės, netrukdo taikyti šios nuostatos, jei taikant šioje nuostatoje įtvirtintą subsidiarią sąsajos taisykłę nustatyta teisė nesutampa su taikant šio protokolo 3 straipsnyje įtvirtintą pagrindinę sąsajos taisykłę nustatyta teise,

– tokioje situacijoje, kai išlaikymo kreditorius, kuris pakeitė savo nuolatinę gyvenamąją vietą, savo naujos nuolatinės gyvenamosios vienos valstybės teismuose pateikia skolininkui reikalavimą dėl išlaikymo už praėjusį laikotarpį, per kurį jis gyveno kitoje valstybėje narėje, teismo vietas teisė, kuri kartu yra ir jo naujos nuolatinės gyvenamosios vienos valstybės teisė, gali būti taikoma, jei teismo vietas valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti ginčus dėl išlaikymo tarp šių šalių ir to laikotarpio atžvilgiu.

Kartu ESTT sprendė, ar Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalyje esanti formuluočė „neturi galimybės gauti išlaikymo išmoką“ apima ir tokią situaciją, kai kreditorius negali gauti išlaikymo pagal savo buvusios nuolatinės gyvenamosios vienos valstybės teisę dėl to, kad jis neįvykdė tam tikrų joje nustatyti sąlygų.

Kreditorius gali pasinaudoti teismo vietas teise ne tik jei jo nuolatinės gyvenamosios vienos valstybės teisėje visai nėra nustatyta išlaikymo prievolė, kylanti iš šeimininkų santykii, pavyzdžiu, dėl to, kad toje teisėje nėra nustatyta vaikų pareiga išlaikyti tėvus, bet ir jei toje teisėje ši prievolė iš principo yra pripažystama, tačiau ji yra padaryta priklausoma nuo sąlygos, kuri yra netenkinama konkretiu atveju. Taigi, Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalis taikoma taip pat tada, kai teisinė sąlyga neįvykdinta. Toks platus Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalies aiškinimas atitinka šios nuostatos tikslą, t. y. sumažinti riziką, kad kreditorius negaus išlaikymo pagal teisę, nustatytą taikant pagrindinę taisykłę. Šis aiškinimas turėtų apimti atvejį, koks nagrinėjamas byloje, t. y. kai kreditorius negali gauti išlaikymo dėl to, kad jis oficialiai neįspėjo skolininko ir neįvykdė nacionaliniame įstatyme nustatytos sąlygos.

ESTT konstataavo, kad Hagos protokolo 4 straipsnio 2 dalyje esanti formuluočė „neturi galimybės gauti išlaikymo išmoką“ turi būti aiškinama taip, jog ji apima ir tokią situaciją, kai kreditorius negali gauti išlaikymo pagal savo buvusios nuolatinės gyvenamosios vienos valstybės teisę dėl to, kad jis neįvykdė tam tikrų joje nustatyti sąlygų.

## **5.2. Aktualūs Europos Sajungos Teisingumo Teismo praktikos baudžiamosiose bylose aspektai**

### **Įžanga**

Per 2019 metų antrajį pusmetį Europos Sajungos Teisingumo Teismas (toliau – Teisingumo Teismas, Teismas) priėmė dyliką sprendimų, turinčių reikšmės teismų praktikai baudžiamosiose bylose, iš kurių keturi sprendimai, susiję su Europos arešto orderiu (toliau – ir EAO), Europos tyrimo orderiu (toliau – ir ETO), valstybės narės institucijos sprendimu skirtos finansinės baudos vykdymu kitoje valstybėje narėje, bus apžvelgiami detaliau. Trys Teisingumo Teismo sprendimai yra susiję su Europos arešto orderiu ir pateikti tēsiant Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR sąvoką „Europos arešto orderis“, „teisminė išduodančioji institucija“ aiškinimą, pradėtą 2019 m. gegužės 27 d. sprendime byloje OG ir PI (*Liubeko ir Cvikaus prokuratūros*), C-508/18 ir C-82/19 PPU, ir 2019 m. gegužės 27 d. sprendime byloje PF (*Lietuvos generalinis prokuroras*), C-509/18<sup>1</sup>. Kadangi šie sprendimai iš esmės susiję su pirmiau nurodytose bylose pateikto teisės normų aiškinimo taikymu konkrečioms valstybėms narėms, jie nebus apžvelgti detaliau. Pažymėtina tik tai, kad sprendimuose pripažinta, jog Austrijos prokuratūra (2019 m. spalio 9 d. sprendimas byloje NJ, C-489/19 PPU), Prancūzijos prokuratūra (2019 m. gruodžio 12 d. sprendimas sujungtose bylose JR ir YC, C-566/19 PPU, C-626/19 PPU), Švedijos prokuratūra (2019 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje XD, C-625/19 PPU) gali išduoti EAO baudžiamojos persekiojimo tikslu, nes teismas šiose valstybėse narėse kontroliuoja EAO išdavimo salygas ir jo proporcingumą.

Plėtotadas jurisprudenciją dėl Europos arešto orderio, Teisingumo Teismas (Didžioji kolegija) 2019 m. spalio 15 d. priėmė sprendimą byloje *Dorobantu*, C-128/18, kuriame pasisakė dėl teismo, vykdančio EAO, teisių ir pareigų situacijoje, kai teismas, vykdantis EAO, turi informacijos, jog per davus prašomą asmenį pagal EAO kitai valstybei narei šiam kiltų realus pavoju patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, kaip jis suprantamas pagal Europos Sajungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 4 straipsnį. Teisingumo Teismas nusprendė, kad Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir per davimo tarp valstybių narių tvarkos, iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (toliau – Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR), 1 straipsnio 3 dalis, siejama su Chartijos 4 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad kai vykdančioji teisminė institucija turi objektyvių, patikimų, tikslų ir tinkamai atnaujintų duomenų, patvirtinančių sisteminius ar apibendrintus kalinimo salygų išduodančiosios valstybės narės įkalinimo įstaigose trūkumus, siekdama įvertinti, ar yra svarių ir pagrįstų motyvų manyti, kad, per davus asmenį, dėl kurio išduotas EAO, šiai valstybei narei, jam kils realus pavoju patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį, ji turi atsižvelgti į visus svarbius materialinius kalinimo salygų įkalinimo įstaigoje,

1 Žiūrėti plačiau: Teismų praktika Nr. 51.

kurioje konkrečiai ketinama kalinti šį asmenį, aspektus, kaip antai kaliniui tenkančią asmeninę erdvę šios įstaigos kameroje, sanitarinės sąlygas ir kalinio judėjimo laisvės šioje įstaigoje apimtį. Atliekant šį vertinimą neapsiribojama tik akivaizdžių trūkumų kontrole. Atlikdama vertinimą, vykdančioji teisminė institucija turi paprašyti išduodančiosios teisminės institucijos informacijos, kuri, jos manymu, yra būtina, ir iš esmės turi pasikliauti šios institucijos suteiktomis garantijomis, jei nėra konkrečių duomenų, leidžiančių manyti, kad kalinimo sąlygos pažeidžia Chartijos 4 straipsnį. Konkrečiai kalbėdamas apie kaliniui tenkančią asmeninę erdvę, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vykdančioji teisminė institucija, šiuo metu Sąjungos teisėje šioje srityje nesant minimalių standartų, turi atsižvelgti į minimalius reikalavimus, kylančius iš Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 3 straipsnio, kaip ji aiškina Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT). Nors apskaičiuojant tokią erdvę neturi būti įtrauktas sanitariniams įrenginiams skirtas plotas, reikia atsižvelgti į erdvę, kurią užima baldai. Bet kuriuo atveju kaliniai turi turėti galimybę laisvai judėti kameroje. Vykdančiosios teisminės institucijos išvada, kad egzistuoja svarių ir pagrįstų motyvų manyti, jog atitinkamą asmenį per davus išduodančiajai valstybei narei jam kils pavojas patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį dėl kalinimo sąlygų įkalinimo įstaigoje, kurioje numatoma jų įkalinti, negali būti atsverta, siekiant priimti sprendimą dėl tokio per davimo, argumentais, grindžiamais veiksmingu teismų bendradarbiavimu baudžiamosiobe bylose, taip pat tarpusavio pasitikėjimo ir tarpusavio pripažinimo principais. Be to, Teisingumo Teismas sprendime nurodė, kad vykdančioji teisminė institucija negali atesti, kad esama realaus pavojaus patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, vien dėl to, kad išduodančiojoje valstybėje narėje atitinkamas asmuo gali pasinaudoti teisių gynimo priemone, leidžiančia jam apskursti jo kalinimo sąlygas, arba kad toje valstybėje narėje egzistuoja teisės aktai ar struktūrinės priemonės, skirtos kalinimo sąlygų kontrolei sustiprinti.

Su Europos arešto orderiu yra susijęs ir Teisingumo Teismo 2019 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje ZB, C-627/19 PPU, kuriame buvo sprendžiama, ar atitinka Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR reikalavimus Belgijos prokuratūros bausmės vykdymo tikslu išduotas EAO. Teisingumo Teismas išaiškino, kad Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR turi būti aiškinamas taip, kad jam nepriestarauja valstybės narės teisės aktas, pagal kurį, nors kompetencija išduoti EAO bausmės vykdymo tikslu suteikiamai institucijai, kuri, dalyvaudama vykdant tos valstybės narės baudžiamajį teisingumą, pati nėra teismas, nenumatyta, kad dėl šios institucijos sprendimo išduoti EAO teismui galima pateikti skundą. Šiuo atveju teisminė kontrolė yra įgyvendinta, nes dėl prasomo pagal EAO perduoti asmens teismas priėmė vykdytiną apkaltinamąjį nuosprendį.

Europos tyrimo orderio surašymo klausimai buvo nagrinėjami Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 24 d. sprendime byloje *Ivan Gavanozov*, C-324/17, tame išaiškinta, kad išduodančioji institucija, išduodama ETO, 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiobe bylose (toliau – Direktyva 2014/41/ES) A priede pateiktos formos J skirsnyje neturi apibūdinti visų teisių gynimo priemonių, kurios prireikus yra nustatytos jos valstybėje narėje dėl tokio orderio. Reikia nurodyti tik konkrečias gynybos priemones, kuriomis asmuo pasinaudojo dėl ETO.

Teisingumo Teismo 2019 m. gruodžio 5 d. sprendime byloje *Centraal Justitiel Incassobureau, Ministerie van Veiligheid en Justitie* (CJIB), C-671/18, buvo nagninėjami finansinės baudos, paskirtos kitos valstybės narės kompetentingos institucijos, vykdymo kitoje valstybėje narėje aspektai. Teisingumo Teismas nusprendė, kad Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR dėl abipusio pripažinimo principo taikymo finansinėms baudoms, iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR (toliau – Pamatinis sprendimas 2005/214/TVR), 7 straipsnio 2 dalies g punktas ir 20 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinami taip, kad jeigu sprendimas skirti finansinę baudą buvo įteiktas laikantis jį priėmusios valstybės narės nacionalinės teisės akto ir tame buvo informuota apie teisę jį apskusti ir apskundimo terminą, vykdančiosios valstybės narės institucija negali atsisakyti pripažinti ir vykdyti šį sprendimą, su sąlyga, kad suinteresuotas asmuo turėjo pakankamai laiko jam apskusti, o tai patikrinti turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas; tam neturi reikšmės tai, kad ši bauda skirta per administracinę procedūrą. Be to, sprendime nurodyta, kad Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 20 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti taip, jog vykdančiosios valstybės narės kompetentinga institucija negali atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimą, kuriuo skirta finansinė bauda už kelių eismo taisyklių pažeidimus, jei tokia bauda skirta asmeniui, kurio vardu įregistruota atitinkama transporto priemonė, remiantis sprendimą priėmusios valstybės narės nacionalinės teisės akte nustatyta atsakomybės prezumpcija, su sąlyga, kad ši prezumpcija gali būti paneigta.

#### **5.2.1. 2019 m. spalio 15 d. Didžiosios kolegijos sprendimo byloje Dorobantu, C-128/18, santrauka**

2016 m. rugpjūčio 12 d. Medžidijos apylinkės teismas (Rumunija) išdavė EAO dėl piliečio D.-T. Dorobantu, siekiant vykdyti jo baudžiamąjį persekiojimą. 2017 m. sausio 3 ir 19 d. Hamburgo aukščiausasis apygardos teismas (Vokietija) priėmė nutartis, kuriomis leido perduoti D.-T. Dorobantu Rumunijos valdžios institucijoms po to, kai šis atlikis jam skirtą laisvės atėmimo bausmę už kitas Vokietijoje padarytias nusikalstamas veikas. Priimdamas 2017 m. sausio 3 ir 19 d. nutartis, Hamburgo aukščiausasis apygardos teismas turėjo motyvų manyti, kad D.-T. Dorobantu dėl kalinimo sąlygų Rumunijoje kils realus pavojus patirti nežmonišką ar žeminamą elgesį, tačiau suteikė pirmenybę aplinkybei, kad jei D.-T. Dorobantu bus neperduotas Rumunijos valdžios institucijoms, jis liks nenubaustas už įvykdytas nusikalstamas veikas. D.-T. Dorobantu atliko bausmę už Vokietijoje įvykdytas veikas ir apskundė Hamburgo aukščiausiojo apygardos teismo priimtas nutartis Vokietijos Federaliniam Konstituciniam Teismui. 2017 m. gruodžio 19 d. nutartimi Federalinis Konstitucinis Teismas panaikino pirmiau nurodytas Hamburgo aukščiausiojo apygardos teismo nutartis, motyvuodamas tuo, kad jomis pažeista D.-T. Dorobantu teisę į įstatymu nustatytą teismą, įtvirtinta Vokietijos Federacinių Respublikos pagrindinio įstatymo 101 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje. Byla buvo grąžinta aukščiausiajam apygardos teismui. Iš naujo spręsdamas D.-T. Dorobantu per davimo pagal EAO klausimą, Hamburgo aukščiausasis apygardos teismas kreipėsi į Teisin-

gumo Teismą, prašydamas išaiškinti Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR, Chartijos 4 straipsnio normas.

Byloje Teisingumo Teismas sprendė klausimą, koks intensyvumo ir apimties kontrolės turi imtis vykdančioji teisminė institucija, kuri turi įrodymų, patvirtinančių, kad išduodančiosios valstybės narės įkalinimo įstaigose yra sisteminių ar apibendrintų kalinimo sąlygų trūkumų, atsižvelgdama į Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 1 straipsnio 3 dalį, siejamą su Chartijos 4 straipsniu, siekdama įvertinti, ar yra svarių ir pagrįstų motyvų manyti, kad šiai valstybei narei per davus asmenį, dėl kurio išduotas EAO, asmeniui kiltų realus pavojas patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, kaip jis suprantamas pagal Chartijos 4 straipsnį. Konkrečiai kyla klausimas, ar ši kontrolė turi būti išsami, ar, atvirkščiai, turi būti vykdoma tik akivaizdžių kalinimo sąlygų trūkumų atvejais. Be to, Teisingumo Teismas analizavo, ar atliekant tokį vertinimą vykdančioji teisminė institucija turi atsižvelgti į reikalavimą dėl vienam asmeniui, kalinamam tokios įstaigos kameroje, tenkančio minimalaus ploto, kaip turi būti apskaičiuotas šis plotas, ar turi reikšmės atliekant vertinimą kitos laisvės atémimo sąlygos, pvz., sanitatinės ir higienos sąlygos, kalinimo įstaigoje kalinčio asmens judėjimo laisvės apimtis.

Pateikdamas pirmes pastabas, Teisingumo Teismas priminė, kad Sajungos teisė grindžiama esmine prielaida, jog kiekviena valstybė narė dalijasi su kitomis valstybėmis narėmis daugeliu bendrų vertibių. Ši prielaida suponuoja ir pateisina valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą ir juo grindžiamą tarpusavio pripažinimo principą. Dėl to, įgyvendindamos Sajungos teisę, valstybės narės turi pareigą daryti prielaidą, kad kitos valstybės narės paiso pagrindinių teisių, todėl jos negali ne tik reikalauti, kad kita valstybė narė užtikrintų didesnę nacionalinę pagrindinių teisių apsaugą už tą, kurią garantuoja Sajungos teisė, bet ir, išskyrus išimtinius atvejus, patikrinti, ar kita valstybė narė konkrečiu atveju tikrai paisė Sajungos garantuojamą pagrindinių teisių. Pagrindų sprendime 2002/584/TVR nustatytas EAO grindžiamas tarpusavio pripažinimo principu, todėl valstybės narės gali atsisakyti EAO vykdyti tik tiesiogiai Pagrindų sprendime 2002/584/TVR išvardytais nevykdymo atvejais. Vis dėlto, esant „išimtinių aplinkybių“, galimi ir kiti valstybių narių tarpusavio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principų aprabojimai. Vienas jų – jei dėl per davimo pagal EAO kyla pavojas, kad su prašomu išduoti asmeniui bus elgiamas nežmoniškai ar žeminamai, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį. Dėl to, kai vykdančiosios valstybės narės teisminė institucija turi duomenų, kurie, atsižvelgiant į Sajungos teisėje užtikrinamą pagrindinių teisių apsaugos standartą, ypač Chartijos 4 straipsnį, patvirtina, jog išduodančiojoje valstybėje narėje kalinamieems asmenims kyla realus nežmoniško ar žeminančio elgesio pavojas, ji, priimdama sprendimą dėl EAO nurodyto asmens per davimo išduodančiosios valstybės narės institucijoms, privalo įvertinti, ar šis pavojas egzistuoja. Vertinama šią galimybę, vykdančioji teisminė institucija pirmiausia turi remtis objektyviais, patikimais ir tinkamai atnaujintais duomenimis apie išduodančiojoje valstybėje narėje vyraujančias kalinimo sąlygas, įrodančias realius sisteminius ar apibendrintus trūkumus, susijusius su tam tikromis asmenų grupėmis arba su tam tikromis įkalinimo įstaigomis. Sie duomenys gali būti gaunami iš tarptautinių teismų sprendimų, išduodančiosios valstybės narės teismų sprendimų, Europos Tarybos ar Jungtinių Tautų sistemai priklausančių organų sprendimų, ataskaitų ar kitų parengtų dokumentų. Vis dėlto vien

tai, kad yra duomenų, įrodančių sisteminius ar bendrus trūkumus, susijusius su tam tikromis asmenų grupėmis arba su tam tikromis įkalinimo įstaigomis, kiek tai susiję su kalinimo sąlygomis išduodančiojoje valstybėje narėje, nebūtinai reiškia, kad konkrečiu atveju, jei atitinkamas asmuo bus perduotas šios valstybės narės institucijoms, jis patirs nežmonišką arba žemianamą elgesį, todėl vykdančioji teisminė institucija turi patikrinti, ar bylos aplinkybėmis yra svarių ir pagrįstų motyvų manyti, kad jeigu asmuo bus perduotas šiai valstybei narei, jis patirs realų nežmoniško ar žemiančio elgesio pavoju dėl jo kalinimo sąlygų toje valstybėje narėje.

Pasisakydamas dėl kontrolės intensyvumo, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Chartijos 4 straipsnis, įtvirtinantis absolutų žiauraus ir nežmoniško elgesio draudimą, kaip tai išplaukia iš Chartijos 52 straipsnio 3 dalies, atitinka pagal savo esmę ir tai-kymo sriči Konvencijos 3 straipsnį ir turi būti aiškinamas pagal EŽTT bei Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Iš EŽTT jurisprudencijos išplaukia, kad netinkamas elgesys turi siekti bent minimalų žiaurumo laipsnį, o apie tai sprendžiama vertinant visas bylos aplinkybes, būtent tokio elgesio trukmę ir jo įtaką fizinei ar psichinei būklei, o tam tikrais atvejais – atsižvelgiant į asmens lyti, amžių ir sveikatos būklę (2016 m. balandžio 5 d. Teisingumo Teismo sprendimas sujungtose bylose *Aranyosi ir Căldăraru*, C-404/15 ir C-659/15 PPU). Dėl to išduodančiojoje valstybėje narėje sąlygų kontrolė, kurią turi vykdyti vykdančioji teisminė institucija, siekdama įvertinti, ar egzistuoja svarių ir pagrįstų motyvų manyti, jog šiai valstybei narei per davus asmenį, dėl kurio išduotas EAO, kils realus pavojas, kad ten jis patirs nežmonišką ar žemiančią elgesį, turi būti pagrįsta bendru reikšmingu materialinių kalinimo sąlygų vertinimu. Kaip minėta, Chartijos 4 straipsnyje įtvirtintas žiauraus ir nežmoniško elgesio draudimas yra absolitus, todėl pagarba žmogaus orumui, kuris turi būti užtikrintas pagal šį straipsnį, nebūtų užtikrinta tuo atveju, jei vykdančioji teisminė institucija kontroliotų tik akivaizdžius kalinimo sąlygų išduodančiojoje valstybėje narėje trūkumus.

Pasisakydamas dėl kontrolės apimties, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vykdančioji teisminė institucija privalo konkrečiai ir tiksliai įvertinti, ar nagrinėjamo atvejo aplinkybėmis kyla realus pavojas, kad asmuo, dėl kurio išduotas EAO, išduodančiojoje valstybėje narėje patirs nežmonišką ar žemianamą elgesį. Konkretus ir tikslus kontrolės pobūdis suponuoja, kad kontrolė negali būti taikoma bendroms kalinimo sąlygomis visose išduodančiosios valstybės narės įkalinimo įstaigose, kuriose atitinkamas asmuo galėtų būti kalinamas. Atsižvelgdama į tai, vykdančioji teisminė institucija privalo patikrinti kalinimo sąlygas tik tose įkalinimo įstaigose, kuriose pagal jos turimą informaciją konkrečiai ketinama kalinti, išskaitant laikinai ar per davimo tikslu, pagal EAO perduodamą asmenį. Siekdama patikrinti kalinimo sąlygas, vykdančioji teisminė institucija, taikydama Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 15 straipsnio 2 dalį, turi paprašyti išduodančiosios valstybės narės teisminės institucijos skubiai pateikti bet kokią būtiną papildomą informaciją apie sąlygas, kuriomis konkrečiai ketinama asmenį kalinti šioje valstybėje narėje. Kai išduodančiosios valstybės narės teisminė institucija suteikė garantiją, kad atitinkamas asmuo nepatirs nežmoniško ar žemianamo elgesio dėl konkrečių ir tikslų kalinimo sąlygų, nesvarbu, kokioje įkalinimo įstaigoje išduodančiojoje valstybėje narėje jis bus kalinamas, ar bent jau tai patvirtino prireikus paprašiusi išduodančiosios valstybės narės centrinės institucijos ar vienos iš jos centrinių institu-

cijų pagalbos, kaip tai suprantama pagal Pagrindų sprendimo 7 straipsnį, vykdančioji teisminė institucija turi ja pasikliauti bent jau tada, kai nėra jokių konkrečių duomenų, leidžiančių manyti, kad kalinimo sąlygos konkretioje įkalinimo įstaigoje neatitinė Chartijos 4 straipsnio. Dėl to tik išimtinėmis aplinkybėmis ir remdamasi tiksliais duomenimis vykdančioji teisminė institucija gali konstatuoti, kad, nepaisant tokios garantijos, kaip nurodyta anksčiau, egzistuoja realus pavojas, kad dėl kalinimo sąlygų išduodančiojoje valstybėje narėje atitinkamas asmuo patirs nežmonišką ar žeminamą elgesį, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį.

Pasisakydamas dėl kalinimo sąlygų (minimalaus ploto, tenkančio kameroje kalinamam vienam asmeniui, jo apskaičiavimo taisykių, kitų laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygų), Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Sajungos teisėje nėra nustatyta minimalių taisykių dėl kaliniiui tenkančios asmeninės erdvės įkalinimo įstaigoje, todėl šis klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į EŽTT jurisprudenciją taikant Konvencijos 3 straipsnį. Remiantis EŽTT jurisprudencija, jei vienam kalinamam asmeniui bendroje kameroje tenka mažiau nei 3 kv. m asmeninės erdvės, darytina tvirta Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo prezumpcija. Prezumpcija gali būti paneigta tik jei, pirma, minimalios 3 kv. m asmeninės erdvės normos sumažinimas yra trumpalaikis, epizodinis ir nereikšmingas, antra, taip atsitikus, užtikrinama pakankama judėjimo už kameros ribų laisvė ir tinkama veikla, trečia, apskritai įstaigoje kalinimo sąlygos yra patenkinamos ir jei dėl atitinkamo asmens nesiimama kitokiu veiksmu, kurie laikomi prastas kalinimo sąlygas sunkinančiomis aplinkybėmis. Vis dėlto tai nereiškia, kad vien dėl sąlygiškai trumpo kalinimo laikotarpio atitinkamas elgesys automatiškai nepatenka į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį. Be to, iš EŽTT jurisprudencijos matyti, kad kai kalinamam asmeniui bendroje kameroje tenkanti asmeninė erdvė yra nuo 3 iki 4 kv. m, erdvės veiksnyi išlieka svarbi aplinkybė vertinant, ar kalinimo sąlygos yra tinkamos. Tokiu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas gali būti konstatuotas, jeigu, be erdvės trūkumo, dar yra ir prastos materialinės kalinimo sąlygos, pvz., negalima išeiti pasivaikščioti į kiemą ar nėra prieigos prie gryno oro ir natūralios šviesos, esant blogam vėdinimui, jei patalpose per daug šalta ar karšta, nėra jokio intymumo tualetuose ar yra prastos sanitarinės bei higienos sąlygos. Jeigu bendroje kameroje kaliniiui tenka daugiau nei 4 kv. m asmeninės erdvės ir šis materialinių kalinimo sąlygų aspektas nekelia problemų, kiti jau minėti šių sąlygų aspektai išlieka svarbūs, vertinant, ar suinteresuoto asmens kalinimo sąlygos yra tinkamos pagal Konvencijos 3 straipsnį.

Remdamasis išdėstytais argumentais, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Pagrindų sprendimo 2002/584 1 straipsnio 3 dalis, siejama su Chartijos 4 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad kai vykdančioji teisminė institucija turi objektyvių, patikimų, tikslų ir tinkamai atnaujintų duomenų, patvirtinančių sisteminius ar apibendrintus kalinimo sąlygų išduodančiosios valstybės narės įkalinimo įstaigose trūkumus, siek-dama įvertinti, ar yra svarių ir pagrįstų motyvų manyti, kad, per davus asmenį, dėl kurio išduotas EAO, šiai valstybei narei, jam kils realus pavojas patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį, ji turi atsižvelgti į visus svarbius materialinius kalinimo sąlygų įkalinimo įstaigoje, kurioje konkretiai ke-tinama kalinti šį asmenį, aspektus, kaip antai kaliniiui tenkančią asmeninę erdvę šios įstaigos kameroje, sanitarines sąlygas ir kalinio judėjimo laisvės šioje įstaigoje apimti.

Atliekant šį vertinimą neapsiribojama tik akivaizdžiu trūkumų kontrole. Atlikdama vertinimą, vykdančioji teisminė institucija turi paprašyti išduodančiosios teisminės institucijos informacijos, kuri, jos manymu, yra būtina, ir iš esmės turi pasikliauti šios institucijos suteiktomis garantijomis, jei nėra konkrečių duomenų, leidžiančių manyti, kad kalinimo sąlygos pažeidžia Chartijos 4 straipsnį. Konkrečiai kalbėdamas apie kaliniui tenkančią asmeninę erdvę, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vykdančioji teisminė institucija, šiuo metu Sajungos teisėje šioje srityje nesant minimalių standartų, turi atsižvelgti į minimalius reikalavimus, kylančius iš Konvencijos 3 straipsnio, kaip jį aiškina EŽTT. Nors apskaičiuojant tokią erdvę neturi būti ištrauktas sanitarijiniams įrenginiams skirtas plotas, reikia atsižvelgti į erdvę, kurią užima baldai. Bet kuriuo atveju kaliniai turi turėti galimybę laisvai judėti kamerijoje.

Po to byloje Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą, ar vykdančioji teisminė institucija turi atsižvelgti į teisės aktus ir struktūrines priemones, užtikrinančias geresnę kalinimo sąlygų kontrolę išduodančiojoje valstybėje narėje.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad kalinimo sąlygų išduodančiojoje valstybėje narėje kontrolės priemonės, kaip ombudsmeno sistemos nustatymas ar bausmių vykdymo teismų, sukūrimas yra svarbus veiksny, galintis paskatinti išduodančiosios valstybės narės institucijas gerinti kalinimo sąlygas, ir į tai gali atsižvelgti vykdančioji teisminė institucija, vertindama sąlygas, kuriomis ketinama kalinti asmenį, tačiau vien dėl tokios kontrolės negali būti atmesta galimybė, kad jei asmuo bus perduotas pagal EAO, jis dėl kalinimo sąlygų patirs su Chartijos 4 straipsniu nesuderinamą elgesį. Dėl to, net jei išduodančioji valstybė narė priima teisių gynimo priemones, leidžiančias kontroliuoti kalinimo sąlygų teisėtumą pagrindinių teisių požiūriu, vykdančiosios teisminės institucijos ir toliau privalo atskirai nagrinėti kiekvieno atitinkamo asmens situaciją, kad įsitikintų, jog, joms priėmus sprendimą dėl šio asmens per davimo, asmeniu nekils realaus pavojaus dėl minėtų sąlygų patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį.

Remdamasis išdėstytais argumentais, Teisingumo Teismas išaiškino, kad vykdančioji teisminė institucija negali atesti, kad esama realaus pavojaus patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį, vien dėl to, kad išduodančiojoje valstybėje narėje atitinkamas asmuo gali pasinaudoti teisių gynimo priemone, leidžiančia jam apskursti jo kalinimo sąlygas, arba kad toje valstybėje narėje egzistuoja teisės aktai ar struktūrinės priemonės, skirtos kalinimo sąlygų kontrolei sustiprinti.

Galiausiai Teisingumo Teismas byloje sprendė klausimą, ar vykdančioji teisminė institucija gali atsižvelgti į argumentus, grindžiamus veiksmingu teismų bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose, taip pat tarpusavio pasitikėjimo ir tarpusavio pripažinimo principais.

Teisingumo Teismas nurodė, kad absoliutus nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimo pobūdis neleidžia, remiantis argumentais, susijusiais su veiksmingu teismų bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose, tarpusavio pasitikėjimo ir pripažinimo principais, apraboti pagrindinės teisės nepatirti nežmoniško ar žeminančio elgesio, kaip ji suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį. Būtinybė užtikrinti, kad atitinkamas asmuo, perduotas išduodančiajai valstybei narei, nepatirtų nežmoniško ar žeminančio elgesio, išimties tvarka pateisina tarpusavio pasitikėjimo ir tarpusavio pripažinimo principų apribojimą.

Remdamasis išdėstytais argumentais, Teisingumo Teismas išaiškino, kad vykdantios teisminės institucijos išvada, jog egzistuoja svarūs ir pagrįsti motyvai manysti, kad atitinkamą asmenį per davus išduodančiajai valstybei narei jam kils toks pavojus dėl kalinimo sąlygų įkalinimo įstaigoje, kurioje numatoma jų įkalinti, negali būti atsverta, siekiant priimti sprendimą dėl tokio per davimo, argumentais, grindžiamais veiksmingu teismų bendradarbiavimu baudžiamosiose bylose, taip pat tarpusavio pasitikėjimo ir tarpusavio pripažinimo principais.

### **5.2.2. 2019 m. gruodžio 12 d. sprendimo byloje ZB, C-627/19 PPU, santrauka**

2019 m. balandžio 24 d. Briuselio karališkasis prokuroras, remdamasis Belgijos įstatymu dėl Europos arešto orderio, išdavė EAO dėl Z. B. tam, kad būtų įvykdytas 2019 m. vasario 7 d. Briuselio pirmosios instancijos teismo nuosprendis. Belgijos teisės aktuose, susijusiouose su EAO, nenustatyta galimybė pareikšti atskirą skundą dėl sprendimo išduoti EAO. 2019 m. gegužės 3 d. Z. B. buvo sulauktas Nyderlanduose remiantis 2019 m. balandžio 24 d. dėl jo išduotu EAO. Tą pačią dieną Nyderlandų prokuratūra kreipėsi į Amsterdamo teismą dėl pirmiau nurodyto EAO išnagrinėjimo. Prašymą pateikusiam Amsterdamo teismui kilo abejonių dėl Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR aiškinimo, todėl jis kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydamas priimti prejudicinį sprendimą.

Byloje Teisingumo Teismas sprendė klausimą, ar Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR turi būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybės narės įstatymą, pagal kurį, nors įgaliojimai išduoti EAO bausmės vykdymo tikslu suteikiami institucijai, kuri, dalyvaudamas vykdant šios valstybės narės teisingumą, nėra teismas, nenumatyta, kad dėl šios institucijos sprendimo išduoti EAO galima pateikti skundą teismui.

Teisingumo Teismas priminė, kad tarpusavio pasitikėjimo principas, be kita ko, reikalauja, kad, kiek tai susiję su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, kiekviena valstybė manytų, jog, išskyrus atvejus, kai yra išimtinė aplinkybių, visos kitos valstybės narės paiso Sąjungos teisės ir ypač šios teisės pripažintų pagrindinių teisių. Pagal Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR nuostatas valstybės narės gali atsisakyti vykdyti EAO tik šio sprendimo 3 straipsnyje nustatytais privalomo nevykdymo atvejais ir 4 bei 4 a straipsniuose nustatytais neprivalomo nevykdymo atvejais. Be to, vykdantį sprendimą 2002/584/TVR 5 straipsnyje nurodytomis sąlygomis. Iš Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 1 straipsnio matyti, kad toks arešto orderis yra „teisminis sprendimas“, todėl reikalaujama, kad būtų išduotas „teisminės institucijos“, kaip tai suprantama pagal šio Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 6 straipsnio 1 dalį (2019 m. gegužės 27 d. sprendimas sujungtose bylose OG ir PI (Liubeko ir Cvikaus prokuratūros), C-508/18 ir C-82/19 PPU). Prašyme priimti prejudicinį sprendimą nurodoma, kad, remiantis Belgijos valdžios institucijų pagrindinėje byloje pateikta informacija, Belgijoje prokurorai atitinka reikalavimus, kylančius iš sprendimo sujungtose bylose C-508/18 ir C-82/19 PPU 51 ir 75 punktų, kad būtų kvalifikuojami kaip „išduodančioji teisminė institucija“, tačiau abejojama, ar, atsižvelgiant į šio sprendimo 75 punktą, sprendimą išduoti EAO bausmės vykdymo tikslu turi būti galima apskusti išduodančiosios valstybės narės teismui.

EAO sistemoje numatyta dviejų lygių procesinių ir pagrindinių teisių, kuriomis asmeniui, prašomam perduoti pagal EAO, turi būti suteikta galimybė pasinaudoti, gynyba; prie pirmojo lygio teisminės gynybos, nustatytos priimant sprendimą išduoti EAO, prisideda antrojo lygio teisminė gynyba – išduodančioji teisminė institucija patirkrina, ar laikomasi būtinų EAO išdavimo sąlygų, ir objektyviai, atsižvelgdamas į visus įrodymus ir nerizikuodama, kad jos sprendimų priėmimo įgaliojimams būtų daroma įtaka iš išorės, be kita ko, vykdomosios valdžios, gaunant pavedimus ar nurodymus, išnagrinėja, ar tokis išdavimas yra proporcingas.

Jei pagal išduodančiosios valstybės narės teisę kompetencija išduoti EAO patikėta institucijai, kuri, dalyvaudama vykdant tos valstybės narės teisingumą, vis dėlto nėra teismas, dėl sprendimo išduoti tokį arešto orderį, visų pirma dėl tokio sprendimo proporcingumo, šioje valstybėje narėje turi būti galima pasinaudoti teisminės gynybos priemone, visiškai atitinkančia veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus. Šiuo atveju, skirtingai nuo situacijų, dėl kurių buvo priimti sprendimas sujungtose bylose C-508/18 ir C-82/19 PPU ir 2019 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje *PF (Lietuvos generalinis prokuroras)*, C-509/18, susiję su EAO, išduotais baudžiamojo persekiojimo vykdymo tikslu, pagrindinė byla susijusi su EAO, išduotu bausmės vykdymo tikslu. Esant tokiai situacijai, teisminė kontrolė, kuri nurodyta sprendime sujungtose bylose C-508/18 ir C-82/19 PPU, atitinkanti būtinybę užtikrinti pagal EAO prašomam perduoti asmeniui veiksmingą teisminę gynybą, atliekama priimant vykdytinį teismo sprendimą. Ankstesnis teismo procesas, per kurį nusprendžiama dėl prašomo perduoti asmens kaltės, leidžia vykdantį teisminei institucijai daryti prielaidą, kad sprendimas išduoti EAO bausmės vykdymo tikslu priimtas po nacionalinio proceso, per kurį asmuo, dėl kurio priimtas vykdytinas teismo sprendimas, pasinaudojo vienomis garantijomis, suteikiama priimant tokio pobūdžio sprendimą, be kita ko, kylančiomis iš pagrindinių teisių ir pagrindinių teisės principų, nurodytų Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 1 straipsnio 3 dalyje. Kai EAO išduodamas bausmės vykdymo tikslu, jo proporcingumas kyla iš paskelbtos apkaltinamojo nuosprendžio.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR turi būti aiškinamas taip, kad jam nepriestarauja valstybės narės teisės aktas, pagal kurį, nors kompetencija išduoti EAO bausmės vykdymo tikslu suteikiama institucijai, kuri, dalyvaudama vykdant tos valstybės narės baudžiamajį teisingumą, pati nėra teismas, nenumatyta, kad dėl šios institucijos sprendimo išduoti EAO teismui galima pateikti skundą.

### **5.2.3. 2019 m. spalio 24 d. sprendimo byloje *Ivan Gavanozov*, C-324/17, santrauka**

Specializuotas baudžiamujų bylų teismas (Bulgarija) nusprendė išduoti ETO, kuriuo praše Čekijos institucijos atlikti kratas ir poėmį vienoje Čekijos įmonėje bei I. G. gyvenamojoje vietoje ir I. G. apklausti kaip liudytojų vaizdo konferencijos būdu. Išduodamas ETO, Specializuotas baudžiamujų bylų teismas susidūrė su neaiškumais pildydamas Direktyvos 2014/41/ES A priede pateiktos formos J skirsnį, skirtą teisių gynimo priemonėms.

Teisingumo Teismas sprendė klausimą, ar Direktyvos 2014/41/ES 5 straipsnio 1 dalis, atsižvelgiant į Direktyvos 2014/41/ES A priede pateiktos formos J skirsnį, turi būti aiškinama taip, kad valstybės narės teisminė institucija, išduodama ETO, turi šiam skirsnje nurodyti teisių gynimo priemones, kurios prieikus dėl tokio orderio yra nustatytos valstybėje narėje. Atsižvelgdamas į Direktyvos 2014/41/ES A priede pateiktos ETO formos J skirsnio 1 punkto tekštą, šios normos sisteminius ryšius su ETO formos J skirsnio 2 punktu, Direktyvos 2014/41/ES 14 straipsnio 5 dalimi, Direktyvos 2014/41/ES tikslą, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad ETO formos J skirsnio 1 punkte vykdantį institucijai turi būti pranešta tik apie skundus, paduotus dėl ETO, kuris jam buvo perduotas, o ne apskritai apie teisių gynimo priemones, kurios dėl ETO išdavimo prieikus nustatytos išduodančioje valstybėje narėje.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas išaiškino, kad išduodančioji institucija, išduodama ETO, Direktyvos 2014/41 A priede pateiktos formos J skirsnje neturi apibūdinti teisių gynimo priemonių, kurios prieikus yra nustatytos valstybėje narėje dėl tokio orderio.

#### **5.2.4. 2019 m. gruodžio 5 d. sprendimo byloje *Centraal Justitieel Incassobureau, Ministerie van Veiligheid en Justitie (CJIB)*, C-671/18, santrauka**

2017 m. lapkričio 9 d. Centrinė baudų išieškojimo tarnyba – Nyderlandų Karalystės saugumo ir teisingumo ministerijos padalinys, iš esmės atsakingas už baudų, skirtų už kelių eismo taisyklių pažeidimus, išieškojimą, priėmę sprendimą, kuriuo Z. P. skyrė 232 Eur baudą už Nyderlandų kelių eismo kodekso (toliau – KEK) pažeidimą, padarytą Lenkijoje jo vardu įregistruotos transporto priemonės vairuotojo. Vadovaujantis KEK 5 straipsniu, jei nejrodyta kitaip, atsakomybė tenka asmeniui, kurio vardu transporto priemonė buvo įregistruota. Sprendimas skirti baudą įteiktas – buvo įmestas į Z. P. pašto dėžutę; šiam sprendime nurodyta, jog Z. P. turi teisę pateikti skundą vėliausiai iki 2017 m. gruodžio 21 d. Skundo pateikimo terminas pradėtas skaičiuoti ne nuo šio sprendimo gavimo, bet nuo jo priėmimo dienos. Sprendimas įsiteisėjo 2017 m. gruodžio 21 d. 2018 m. gegužės 24 d. Centrinė baudų išieškojimo tarnyba kreipėsi į Kulmo apylinkės teismą (Lenkija), prašydama pripažinti ir vykdyti 2017 m. lapkričio 9 d. sprendimą. Teisme Z. P. tvirtino, kad ginčijamo pažeidimo dieną jis buvo pardavęs transporto priemonę ir apie tai informavęs savo draudiką; apie tai transporto priemonės registravimo institucijos neinformavo; sprendimo siuntimo forma ir turinys jam buvo nesuprantami ir jis nežinojo, jog įteiktas dokumentas buvo oficialus. Kadangi Z. P. taip pat nurodė, kad nežinojo, kada 2017 m. lapkričio 9 d. sprendimas jam buvo įteiktas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paprašė Centrinės baudų išieškojimo tarnybos jam nurodyti šią datą, tačiau ši institucija tokios informacijos neturėjo. Kulmo apylinkės teismui kilo klausimų dėl Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR aiškinimo, todėl jis kreipėsi į Teisingumo Teismą prašydamas priimti prejudicinį sprendimą.

Teisingumo Teismas sprendė, ar, pirma, Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 7 straipsnio 2 dalies g punktas ir 20 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinami taip, kad jeigu sprendimas skirti finansinę baudą įteiktas pagal jį priėmusios valstybės narės

nacionalinės teisės aktą, kartu informuojant apie teisę jį apskusti ir apskundimo terminą, vykdančiosios valstybės narės institucija gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti šį sprendimą, jei paaiškėja, kad suinteresuotas asmuo neturėjo pakankamai laiko jam apskusti, ir, antra, ar tai, kad atitinkamos finansinės baudos skyrimo procedūra yra administraciniu pobūdžiu, turi įtakos vykdančiosios valstybės narės kompetentingų institucijų pareigoms.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad iš Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 1, 6 straipsnių, taip pat iš jo 1, 2 konstatuojamų dalių matyti, kad juo siekiama įdiegti veiksmingą sprendimų, kuriais galutinai skiriama finansinė bauda fiziniam ar juridiniui asmeniui už vieną iš jo 5 straipsnyje išvardytų pažeidimų, tarpvalstybinio pripažinimo ir vykdymo sistemą. Vis dėlto, jeigu Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 4 straipsnyje nurodytas liudijimas, kuris pridedamas prie sprendimo skirti finansinę baudą, suteikia pagrindo manyti, kad galėjo būti pažeistos Europos Sajungos sutarties 6 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės teisės ar pagrindiniai teisės principai, kompetentingos vykdančiosios valstybės narės institucijos gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti tokį sprendimą, esant vienam iš nepripažinimo ir nevykdymo pagrindų, išvardytų Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 7 straipsnio 1, 2 dalyse, taip pat remdamosi jo 20 straipsnio 3 dalimi. Pamatinis sprendimas 2005/214/TVR grindžiamas tarpusavio pripažinimo principu, o tai reiškia, kad valstybės narės privalo pripažinti pagal Pamatinio sprendimo 4 straipsnį perduotą sprendimą skirti finansinę baudą be jokių kitų formalumų ir nedelsdamos imtis visų jam įvykdyti būtinų priemonių, o atsisakymo pripažinti ir vykdyti tokį sprendimą pagrindai turi būti aiškinami siaurai. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 2018 m. gegužės 24 d. Centrinė baudų išieškojimo tarnyba kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikus teismą pateikdama Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR reikalavimus atitinkančius liudijimą lenkų kalba, kuriame buvo pažymėta, kad suinteresuotas asmuo Z. P. galėjo kreiptis į teismą, ir sprendimą skirti baudą. Taigi vykdančiosios valstybės narės kompetentinga institucija iš principo privalėjo pripažinti ir vykdyti perduotą sprendimą. Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 7 straipsnio 2 dalies g punktas skirtas atvejui, kai suinteresuotas asmuo „pagal sprendimą priėmusios valstybės teisę“ nebuvo asmeniškai ar per atstovą, kompetentingą pagal nacionalinę teisę, informuotas apie teisę apskusti sprendimą ir apskundimo terminą. Taigi pagal Pamatinį sprendimą 2005/214/TVR valstybėms narėms yra palikta galimybė spręsti, kaip suinteresuotą asmenį informuoti apie jo teisę apskusti sprendimą, tokio apskundimo terminą ir šio termino eigos pradžią, su salyga, kad sprendimas įteikiamas tinkamai ir užtikrinama teisė į gynybą. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 2017 m. lapkričio 9 d. sprendimas, kuriuo Z. P. skirta bauda, buvo įteiktas pagal Nyderlandų teisę ir tame buvo informacija apie teisę jį apskusti ir apie tai, kad skundas turi būti pateiktas iki tam tikros datos. Tinkamo sprendimų gavimo užtikrinimas, t. y. jų įteikimas suinteresuotam asmeniui, taip pat pakankamo laiko apskusti tokius sprendimus ir parengti skundą suteikimas patenkai į reikalavimą paisyti teisės į veiksmingą teisminę gynybą. Nagrinėjamu atveju kyla abejoniu dėl tikslios 2017 m. lapkričio 9 d. sprendimo įteikimo datos, nes sprendimas įteiktas įmetant į adresato pašto dėžutę, taigi ir dėl datos, nuo kurios jo adresatas galėjo pasinaudoti galimybe apskusti sprendimą. Prašymą priimti prejudicinį

sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar suinteresuotas asmuo galėjo susipažinti su sprendimu, kuriuo jam skirta bauda, turėjo pakankamai laiko pasirengti gynybai. Jeigu išnagrinėjusi turimą informaciją vykdančiosios valstybės narės kompetentinga institucija konstatuotų, kad Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 4 straipsnyje nustatyta liudijimas suteikia pagrindo manyti, kad galėjo būti pažeistos pagrindinės teisės ir pagrindiniai teisės principai, ji gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti perduotą sprendimą. Tačiau prieš tai ji turi prašyti sprendimą priėmusios valstybės narės institucijos pateikti visą būtiną informaciją, o ši ją suteikti privalo.

Iš Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 1 straipsnio matyti, kad sprendimą skirti finansinę baudą gali priimti ne tik valstybės narės teismas dėl nusikalstamos veikos pagal šios valstybės narės teisę, bet ir kita jos institucija tiek dėl nusikalstamos veikos, tiek dėl kitų pagal sprendimą priėmusios valstybės nacionalinę teisę baudžiamą veikų, jeigu jomis pažeidžiamos teisės normos, esant sąlygai, kad abiem atvejais suinteresuotas asmuo turės galimybę kreiptis į teismą. Tai, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama bauda yra administracinė, neturi jokios įtakos pareigoms, kurios tenka kompetentingoms vykdančiosios valstybės narės institucijoms.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 7 straipsnio 2 dalies g punktas ir 20 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinami taip, kad jeigu sprendimas skirti finansinę baudą buvo įteiktas laikantis jį priėmusios valstybės narės nacionalinės teisės akto ir tame buvo informuota apie teisę jį apskusti ir apskundimo terminą, vykdančiosios valstybės narės institucija negali atsisakyti pripažinti ir vykdyti šį sprendimą, su sąlyga, kad suinteresuotas asmuo turėjo pakankamai laiko jam apskusti, o tai patikrinti turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas; tam neturi reikšmės tai, kad ši bauda skirta per administracinę procedūrą.

Teisingumo Teismas taip pat nagrinėjo klausimą, ar Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 20 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti taip, kad kompetentinga vykdančiosios valstybės narės institucija gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimą, kuriuo skiriama finansinė bauda už kelių eismo taisyklių pažeidimus, jeigu tokia bauda skirta asmeniui, kurio vardu įregistruota atitinkama transporto priemonė, remiantis sprendimą priėmusios valstybės narės nacionalinės teisės akte nustatytaatsakomybės prezumpcija.

Pagal KEK 5 straipsnį, jeigu pažeidimas padarytas naudojant motorinę transporto priemonę, kuriai suteiktas registracijos numeris, bet neįmanoma iš karto nuostatyti, kas yra šios transporto priemonės vairuotojas, administracinė nuobauda skiriama asmeniui, kurio vardu registracijos numeris buvo įtrauktas į registrą tuo metu, kai buvo padarytas pažeidimas. Teisingumo Teismas nurodė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas dėl šios nuostatos atitinkties Chartijos 48 straipsniui, kuris atitinka Konvencijos 6 straipsnio 2 dalį, įtvirtintam nekaltumo prezumpcijos principui. 2004 m. spalio 19 d. EŽTT sprendime dėl priimtinumo byloje *Falk prieš Nyderlandus*, peticijos Nr. 66273/01, buvo pripažinta, kad KEK 5 straipsnis atitinka nekaltumo prezumpcijos principą, nes asmuo, kuriam pagal šį straipsnį skirta bauda, gali užginčyti tokį sprendimą teisme, turinčiame neribotą jurisdikciją nagrinėti šį klausimą, ir kad vykstant tokiam procesui iš atitinkamo asmens neatimamos visos gynybos priemonės, nes jis gali pateikti argumentus, grindžiamus KEK 8 straipsniu. KEK nustatytaatsakomybės prezumpcija gali būti nuginčijama.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Pamati-nio sprendimo 2005/214/TVR 20 straipsnio 3 dalį reikia aiškinti taip, jog vykdančio-sios valstybės narės kompetentinga institucija negali atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimą, kuriuo skirta finansinė bauda už kelių eismo taisyklių pažeidimus, jei to-kia bauda skirta asmeniui, kurio vardu įregistruota atitinkama transporto priemonė, remiantis sprendimą priėmusios valstybės narės nacionalinės teisės akte nustatyta at-sakomybės prezumpcija, su sąlyga, kad ši prezumpcija gali būti paneigta.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BIULETENIS  
„TEISMŲ PRAKTIKA“ NR. 52

2020 07 20

Išleido Lietuvos Aukščiausiasis Teismas  
Gynėjų g. 6, LT-01109 Vilnius

Maketavo Vaidas Pamedys

ISSN 2669-1868